

ព្រះ

អង្គកថា

ភាសាចារឹក

សុត្តន្តបិដក

មជ្ឈិមនិកាយោ

មូលបណ្ណាស

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មជ្ឈិមនិកាយេ

មូលបណ្ណាស-អដ្ឋកថា

(បឋមោភាគោ)

គន្ថាវម្ពកថា

ករុណាសីតលហនយំ, បញ្ញាបន្នេតវិហតមោហាតមំ;
សនាមរលោកគរុំ, វន្តេសុគតំ គតិវិមុត្តំ។

ពុទ្ធាបិ ពុទ្ធការំ, ភាវេត្វា យេវ សច្ចិកត្វា ច;
យំ ឧបគតោ គតមលំ, វន្តេ តមនុត្តរំ ធម្មំ។

សុគតស្ស ឱរសានំ, បុត្តានំ មារសេនមជ្ឈានំ;
អដ្ឋន្ទម្បិ សម្មហំ, សិរសា វន្តេ អរិយសង្ឃំ។

ឥតិ មេ បសន្នមតិនោ, រតនត្ថយវន្តនាមយំ បុញ្ញំ;
យំ សុវិហតន្តរាយោ, ហុត្វា តស្សានុភាវេន។

មជ្ឈិមបមាណសុត្តន្តិកស្ស ឥធ មជ្ឈិមាកមវរស្ស;
ពុទ្ធានុពុទ្ធសំវណ្ណិតស្ស បរវាទមជ្ឈនស្ស។

អត្ថប្បកាសនត្ថំ, អដ្ឋកថា អាទិតោ វសិសតេហិ;

បញ្ចាហិ យា សង្កឹតា, អនុសង្កឹតា ច បច្ឆាបិ។

សីហឡធិបំ បន អាភតាថ វសីនា មហាមហិន្ទេន;
ឋបិតា សីហឡភាសាយ, ធិបវាសីនមត្តាយ។

អបនេត្វាន តតោហំ, សីហឡភាសំ មនោរមំ ភាសំ;
តន្តិនយានុច្ឆរិកំ, អាហេបេន្តោ វិគតនោសំ។

សមយំ អវិលោមេន្តោ, ថេរានំ ថេរវំសធិចានំ;
សុនិបុណវិនិច្ឆយានំ, មហាវិហារេ និវាសីនំ។

ហិត្វា បុនប្បនាគតមត្តំ, អត្តំ បកាសយិស្សមិ;
សុជនស្ស ច តុដ្ឋត្តំ, ចិរដ្ឋិតត្ថញ្ច ធម្មស្ស។

សីលកថា ធុតធម្មា, កម្មជ្ជានានិ ចេវ សញ្ញានិ;
ចរិយាវិធានសហិតោ, ឈានសមាបត្តិវិត្តាហេ។

សញ្ញា ច អភិញ្ញាយោ, បញ្ញាសង្កលននិច្ឆយោ ចេវ;
ខន្ធាតាយតនិទ្រ្ទិយានិ អរិយានិ ចេវ ចត្តារិ។

សច្ចានិ បច្ចយាការទេសនា សុបរិសុទ្ធិនិបុណនយា;
អវិមុត្តតន្តិមគ្គា, វិបស្សនាភាវនា ចេវ។

ឥតិ បន សព្វំ យស្មា, វិសុទ្ធិមគ្គេ មយា សុបរិសុទ្ធិ;
វុត្តំ តស្មា ភិយ្យោ, ន តំ ឥធវិចារយិស្សមិ។

“មជ្ឈេវិសុទ្ធិមគ្គោ, ឯស ចតុន្ទម្បិ អាគមាណញ្ចិ;
ឋត្វា បកាសយិស្សតិ, តត្ថ យថាភាសិតមត្តំ”។

ឥច្ឆេវ កតោ តស្មា, តម្បី គហេត្វាន សង្ខមេតាយ;
អដ្ឋកថាយ វិជានថ, មជ្ឈិមសង្កតិយា អត្ថន្តិ។

និទានកថា

១. តត្ថ មជ្ឈិមសង្កតិ នាម បណ្ណាសតោ មូលបណ្ណាសា មជ្ឈិមបណ្ណាសា
ឧបរិបណ្ណាសាតិ បណ្ណាសត្តយសង្កហា។ វគ្គតោ ឯកកាយ បណ្ណាសាយ
បញ្ច បញ្ច វគ្គ កត្វា បន្ទរសវគ្គសមាយោតា។ សុត្តតោ ធិយឡសុត្តសតំ ទ្វេ ច
សុត្តន្តា។ បទតោ តេវីសុត្តបញ្ចសតាធិកានិ អសីតិបទសហស្សានិ។
តេនាហុ ចោរាណា -

“អសីតិបទសហស្សានិ, ភិយ្យេ បញ្ចសតានិ ច;
បុន តេវីសតិ វុត្តា, បទមេវ វវត្ថិត”ន្តិ។

អក្ខរតោ សត្ត អក្ខរសតសហស្សានិ ចត្តាលីសញ្ច សហស្សានិ
តេបញ្ញាសញ្ច អក្ខរានិ។ ភាណាវាតោ អសីតិ ភាណាវាតោ តេវីសបទាធិកោ ច
ឧបឡភាណាវារោ។ អនុសន្ធិតោ បុច្ឆានុសន្ធិ-អដ្ឋាសយានុសន្ធិ-
យថានុសន្ធិវសេន សង្ខេបតោ តិវិជោ អនុសន្ធិវិត្តារតោ បទេត្ថ តីណិ
អនុសន្ធិសហស្សានិ នវ ច សតានិ ហោន្តិ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“តីណិ សន្ធិសហស្សានិ, តថា នវសតានិ ច;
អនុសន្ធិនយា ឯតេ, មជ្ឈិមស្ស បកាសិតា”តិ។

តត្ថ បណ្ណាសាសុ មូលបណ្ណាសា អាធិ, វគ្គសុ មូលបរិយាយវគ្គោ,
សុត្តសុ មូលបរិយាយសុត្តំ។ តស្សបិ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាធិកំ អាយស្មតា
អានន្ទេន បឋមមហាសង្កតិកាលេ វុត្តំ និទានមាធិ។ សា បទេសា

បឋមមហាសង្ក្ខតិ សុមង្គលវិលាសិនិយា ធីយនិកាយដ្ឋកថាយ អាទិម្ហិ
វិត្តាវតា។ តស្មា សា តត្ថ វិត្តាវតនយេនេវ វេទិតញ្ចា។

១. មូលបរិយាយវគ្គោ

១. មូលបរិយាយសុត្តន្តបិដក

១. យំ បនេតំ “ឯវំ មេ សុត”ន្តិអាទិកំ និទានំ។ តត្ថ ឯវន្តិ និចាតបទំ។
មេតិអាទិនិ នាមបទានិ។ ឧក្កដាយំ វិហារតីតិ ឯត្ថ វីតិ ឧបសគ្គបទំ, ហារតីតិ
អាឡាតបទន្តិ ឥមិនា តាវ នយេន បទវិភាគោ វេទិតញ្ចា។

អត្ថតោ បន ឯវំ-សន្តោ តាវ

ឧបមូបទេសសម្មហំសនករហណាវចនសម្មជិត្តហាការនិទស្សនាវជារណា
ធិអនេកត្ថប្បកេនោ។ តថាហោស - “ឯវំ ជាតេន មច្ឆេន កត្តត្ថំ កុសលំ ពហុ”ន្តិ
ឯវមាទីសុ (ធម៌. ប. ៥៣) ឧបមាយំ អាគតោ។ “ឯវំ តេ អភិក្កមិតត្ថំ, ឯវំ តេ
បដិក្កមិតត្ថំ”ន្តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១២២) ឧបទេសេ។ “ឯវមេតំ ភគវា, ឯវមេតំ
សុតតា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) សម្មហំសនេ។ “ឯវមេវំ បនាយំ វសលី យស្មី
វា តស្មី វា តស្ស មុណ្ណាកស្ស សមណាកស្ស វណ្ណំ ភាសតី”តិអាទីសុ (សំ. និ.
១.១៨៧) ករហណោ។ “ឯវំ ភន្តេតិ ខោ តេ ភិក្ខុ ភគវតោ បច្ចស្សោសុ”ន្តិអាទីសុ
(ម. និ. ១.១) វចនសម្មជិត្តហោ។ “ឯវំ ព្យាខោ អហំ, ភន្តេ, ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ
អាជាធាមី”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៩៨) អាគារេ។ “ឯហិ ភំ, មាណាវក, យេន
សមណោ អានន្តោ តេនុបសង្កម, ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន សមណំ, អានន្តំ,
អប្បាពាធំ អប្បាតង្គិលហុដ្ឋានំ ពលំ ជាសុវិហារំ បុច្ឆ - ‘សុកោ មាណាវោ
តោទេយ្យបុត្តោ, ភវន្តំ អានន្តំ, អប្បាពាធំ អប្បាតង្គិលហុដ្ឋានំ ពលំ ជាសុវិហារំ
បុច្ឆតី’តិ, ឯវព្យា វទេហិ សាធុ កិរ ភវំ អានន្តោ យេន សុកស្ស មាណាវស្ស

តោធម្មបុត្តស្ស និវេសនំ, តេនុបសង្កមតុ អនុកម្មំ ឧបាទាយា” តិអាទីសុ (ជី. និ. ១.៤៤៥) និងស្សនេ។ “តំ កី មញ្ញេ, កាលាមា, ឥមេ ធម្មា កុសលា វា អកុសលា វាតិ? អកុសលា, ភន្តេ។ សាវជ្ជា វា អនវជ្ជា វាតិ? សាវជ្ជា, ភន្តេ។ វិញ្ញាគរហិតា វា វិញ្ញាប្បសត្តា វាតិ? វិញ្ញាគរហិតា, ភន្តេ។ សមត្តា សមាធិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថន្តិ នោ វា, កេនំ វោ ឯត្ថ ហោតីតិ? សមត្តា, ភន្តេ, សមាធិន្នា អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថន្តិ, ឯវំ នោ ឯត្ថ ហោតី” តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) អវជារណេ។ ស្វាយមិធ អាការនិទស្សនាវជារណេសុ ទដ្ឋព្ពោ។

តត្ថ អាការជ្ជេន ឯវំសន្តេន ឯតមត្តំ ជីបេតិ - នាណយនិបុណំ អនេកជ្ឈាសយសមុដ្ឋានំ អត្តព្យញ្ញនសម្បន្នំ វិវិធនាជិហារិយំ ធម្មត្ថទេសនាបជីវេធកម្មីរំ សព្វសត្តានំ សកសកភាសានុរូបតោ សោតបថមាគច្ឆន្តំ តស្ស ភគវតោ វចនំ សព្វប្បការេន កោ សមត្តោវិញ្ញាតុំ, សព្វថាមេន បន សោតុកាមតំ ជនេត្វាបិ ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯកេនាការេន សុតន្តិ។

និទស្សនជ្ជេន “នាហំ សយម្ហូ, ន មយា ឥទំ សច្ចិកត” ន្តិ អត្តានំ បរិមោចេន្តោ ឯវំ មេ សុតំ, មយាបិ ឯវំ សុតន្តិ ឥទានិ វត្ថុតំ សកលំ សុត្តំ និទស្សេតិ។

អវជារណាជ្ជេន “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ពហុស្សតានំ យទិទំ អានន្នោ, គតិមន្តានំ, សតិមន្តានំ, ធិតិមន្តានំ, ឧបដ្ឋាកានំ យទិទំ អានន្នោ” តិ (អ. និ. ១.២១៩-២២៣) ឯវំ ភគវតោ, “អាយស្មា អានន្នោ អត្តកុសលោ ធម្មកុសលោ ព្យញ្ញនកុសលោ និរុត្តិកុសលោ បុញ្ញាបរកុសលោ” តិ (អ. និ. ៥.១៦៩) ឯវំ ធម្មសេនាបតិនា ច បសត្តភាវានុរូបំ

អត្ថនោ ធារណាពលំ ទស្សន្តោ សត្តានំ សោតុកម្មតំ ជនេតិ “ឯវំ មេ សុតំ,
តញ្ច ខោ អត្ថតោ វា ព្យញ្ញនតោ វា អន្ធមនធិកំ, ឯវមេវ ន អញ្ញថា ទដ្ឋត្ថ”ន្តិ។

មេ-សន្តោ ភីសុ អត្ថសុ ទិស្សតិ។ តថា ហិស្ស “តាថាភិគីតំ មេ
អភោជនេយ្យ”ន្តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨១) មយាតិ អត្ថោ។ “សាដុ មេ, ភន្តេ ភគវា,
សំខិត្តន ធម្មំ ទេសេត្ថ”ន្តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.៨៨) មយ្ហន្តិ អត្ថោ។ “ធម្មទាយាទា
មេ, ភិក្ខុវេ, ភវថា”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៩) មមាតិ អត្ថោ។ ឥធម បន “មយា
សុត”ន្តិ ច “មម សុត”ន្តិ ច អត្ថទ្វយេ យុដ្ឋតិ។

សុតន្តិ អយំ សុត-សន្តោ សឧបសន្តោ ច អនុបសន្តោ ច គមនវិស្សត-
កិលិន្ទ-ឧបចិតានុយោគ-សោតវិញ្ញេយ្យ-
សោតទ្វារាទុសារវិញ្ញាតាទិអនេកត្ថប្បភេទោ។ តថា ហិស្ស “សេនាយ
បសុតោ”ន្តិអាទីសុ គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ “សុតធម្មស្ស បស្សតោ”ន្តិអាទីសុ (ឧទា.
១១) វិស្សតធម្មស្សតិ អត្ថោ, “អវស្សតា អវស្សតស្សតិ”អាទីសុ (ចា.ចិ. ៦៥៧)
កិលិន្ទា កិលិន្ទស្សតិ អត្ថោ។ “តុម្កេហិ បុញ្ញំ បសុតំ អនប្បក”ន្តិអាទីសុ (ខុ.
ចា. ៧.១២) ឧបចិតន្តិ អត្ថោ។ “យេ ឈានបសុតា ធិរា”ន្តិអាទីសុ (ធម. ប. ១៨១)
ឈានាទុយុត្តាតិ អត្ថោ។ “ទិដ្ឋំ សុតំ មុត”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៤១)
សោតវិញ្ញេយ្យន្តិ អត្ថោ។ “សុតធរោ សុតសន្និចយោ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៣៩)
សោតទ្វារាទុសារវិញ្ញាតធរោតិ អត្ថោ។ ឥធម បនស្ស សោតទ្វារាទុសារេន
“ឧបធារិត”ន្តិ វា “ឧបធារណ”ន្តិ វាតិ អត្ថោ។ មេ-សន្តស្ស ហិ មយាតិ អត្ថេ សតិ
“ឯវំ មយា សុតំ សោតទ្វារាទុសារេន ឧបធារិត”ន្តិ យុដ្ឋតិ។ មមាតិ អត្ថេ សតិ
“ឯវំ មម សុតំ សោតទ្វារាទុសារេន ឧបធារណ”ន្តិ យុដ្ឋតិ។

ឯវមេតេសុ ភីសុ បទេសុ ឯវន្តិ សោតវិញ្ញាណាទិវិញ្ញាណាភិច្ឆនិទស្សនំ។
មេតិ វុត្តវិញ្ញាណាសមដ្ឋិបុគ្គលនិទស្សនំ។ សុតន្តិ អស្សវេនការប្បដិក្ខេបតោ

អនុធានធិការីបរិតគ្គហធានិទស្សនំ។ តថា ឯវន្តិ តស្ស ភោតទ្វារាទុសារេន
បរត្តាយ វិញ្ញាណវីរិយា នាធិប្បការេន អារម្មណេ បរត្តិការប្បកាសនំ។
មេតិ អត្ថប្បកាសនំ។ សុតន្តិ ធម្មប្បកាសនំ។ អយញ្ញេត្ថ សង្ខេទោ
“នាធិប្បការេន អារម្មណេ បរត្តាយ វិញ្ញាណវីរិយា មយា ន អញ្ញំ កតំ, ឥទ្ធ
បន កតំ, អយំ ធម្មោ សុតោ”តិ។

តថា ឯវន្តិ និទ្ទិសិតព្ពប្បកាសនំ។ មេតិ បុគ្គលប្បកាសនំ។ សុតន្តិ
បុគ្គលកិច្ចប្បកាសនំ។ ឥទ្ធ វុត្ថំ ហោតិ - យំ សុត្ថំ និទ្ទិសិស្សាមិ, តំ មយា ឯវ
សុតន្តិ។

តថា ឯវន្តិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នាណការប្បវត្តិយា
នាធិត្ថព្យញ្ញនគ្គហធានំ ហោតិ, តស្ស នាណការនិទ្ទេសោ។ ឯវន្តិ ហិ អយំ
អាការបញ្ញត្តិ, មេតិ កត្តនិទ្ទេសោ, សុតន្តិ វិសយនិទ្ទេសោ។ ឯត្តាវតា
នាណការប្បវត្តេន ចិត្តសន្តានេន តំសមដ្ឋិនោ កត្តវិសយេ គហធាសន្និដ្ឋានំ
កតំ ហោតិ។

អថ វា ឯវន្តិ បុគ្គលកិច្ចនិទ្ទេសោ។ សុតន្តិ វិញ្ញាណកិច្ចនិទ្ទេសោ។ មេតិ
ឧភយកិច្ចយុត្តបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេទោ - មយា
សវនកិច្ចវិញ្ញាណសមដ្ឋិនា បុគ្គលេន វិញ្ញាណាវសេន
លទ្ធសវនកិច្ចវេហារេន សុតន្តិ។

តត្ថ ឯវន្តិ ច មេតិ ច សច្ចិកជ្ជបរមត្ថវសេន អវិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។ កិញ្ញេត្ថ តំ
បរមត្ថតោ អត្ថិ, យំ ឯវន្តិ វា មេតិ វា និទ្ទេសំ លភេថ? សុតន្តិ វិជ្ជមានបញ្ញត្តិ។
យញ្ញី តមេត្ថ សោតេន ឧបលទ្ធី, តំ បរមត្ថតោ វិជ្ជមានន្តិ។

តថា ឯវន្តិ ច មេតិ ច តំ តំ ឧបាទាយ វត្តព្ពតោ ឧបាទាបញ្ញត្តិ។ សុតន្តិ
ទិដ្ឋាទីនិ ឧបនិទាយ វត្តព្ពតោ ឧបនិទាបញ្ញត្តិ។ ឯត្ថ ច ឯវន្តិ វចនេន អសម្មាហំ
ទីបេតិ។ ន ហិ សម្មុទ្ពោ នាទប្បការបដិវេធសមត្តោ ហោតិ។ សុតន្តិ វចនេន
សុតស្ស អសម្មាសំ ទីបេតិ។ យស្ស ហិ សុតំ សម្មុជ្ឈំ ហោតិ, ន សោ កាលន្តរេន
មយា សុតន្តិ បដិជានាតិ។ ឥច្ចស្ស អសម្មាហេន បញ្ញាសិទ្ធិ, អសម្មាសេន បន
សតិសិទ្ធិ។ តត្ថ បញ្ញា បុព្ពង្គមាយ សតិយា ព្យញ្ញោនាវជារណាសមត្តតា,
សតិបុព្ពង្គមាយ បញ្ញាយ អត្ថបដិវេធសមត្តតា, តទុកយសមត្តតាយោគេន
អត្ថព្យញ្ញនសម្មន្ទស្ស ធម្មកោសស្ស អនុចាលនសមត្តតោ
ធម្មកណ្ណាការិកត្តសិទ្ធិ។

អបរោ នយោ - ឯវន្តិ វចនេន យោនិសោ មនសិការំ ទីបេតិ, អយោនិសោ
មនសិករោតោ ហិ នាទប្បការបដិវេធាការតោ។ សុតន្តិ វចនេន អវិក្ខេបំ
ទីបេតិ, វិក្ខិត្តចិត្តស្ស សវនាការតោ។ តថា ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ បុគ្គលោ
សព្វសម្បត្តិយា វុច្ចមានោបិ “ន មយា សុតំ, បុន ភណាថា” តិ ភណាតិ។
យោនិសោ មនសិការេន ចេត្ត អត្ថសម្មាបណីធី បុព្ពេ ច កតបុញ្ញតំ សាធម្មតិ,
សម្មា អបណីហិតត្ថស្ស បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា តទការតោ។ អវិក្ខេបេន បន
សទ្ធម្មស្សវនំ សប្បវិសូបនិស្សយញ្ច សាធម្មតិ។ ន ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ សោតុំ
សក្កោតិ, ន ច សប្បវិសេ អនុបស្សយមានស្ស សវនំ អត្ថីតិ។

អបរោ នយោ - យស្មា ឯវន្តិ យស្ស ចិត្តសន្តានស្ស នាទាការប្បវត្តិយា
នាទត្ថព្យញ្ញនគ្គហណំ ហោតិ, តស្ស នាទាការនិទ្ទេសោតិ វុត្តំ។ សោ ច ឯវំ
ភទ្ទកោ អាគារោ ន សម្មា អប្បណីហិតត្ថោ បុព្ពេ អកតបុញ្ញស្ស វា ហោតិ,
តស្មា ឯវន្តិ ឥមិនា ភទ្ទកេន អាគារេន បដិមចក្កទ្វយសម្បត្តិ អត្ថនោ ទីបេតិ,
សុតន្តិ សវនយោគេន បុរិមចក្កទ្វយសម្បត្តិ។ ន ហិ អប្បតិរូបទេសេ វសតោ

សប្បុរសបទិស្សយវិហិតស្ស វា សវនំ អត្ថិ។ ឥច្ចស្ស បច្ឆិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា
អាសយសុទ្ធិ សិទ្ធា ហោតិ។ បុរិមចក្កទ្វយសិទ្ធិយា បយោគសុទ្ធិ។ តាយ ច
អាសយសុទ្ធិយា អធិកមព្យត្តិសិទ្ធិ, បយោគសុទ្ធិយា អាគមព្យត្តិសិទ្ធិ។ ឥតិ
បយោគាសយសុទ្ធិស្ស អាគមាធិកមសម្បទ្គស្ស វចនំ អរុណាគ្គំ វិយ ស្វរិយស្ស
ឧទយតោ យោនិសោមនសិកា វិយ ច កុសលកម្មស្ស អរហតិ ភគវតោ
វចនស្ស បុព្វត្ថមំ ភវិតុន្តិ ហនេ និទានំ វេបេន្តោ ឯវំ មេ សុតន្តិអាធិមាហ។

អបរោ នយោ - ឯវន្តិ ឥមិនា នានប្បការបដិវេធដីបកេន វចនេន អត្ថនោ
អត្ថបដិកានបដិសម្ពិទ្ធាសម្បត្តិសញ្ញាវំ ធិបេតិ។ សុតន្តិ ឥមិនា
សោតព្ភកេនបដិវេធដីបកេន ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ពិទ្ធាសម្បត្តិសញ្ញាវំ។ ឯវន្តិ ច ឥទំ
យោនិសោមនសិការធិបកំ វចនំ ភាសមាណោ - “ឯតេ មយា ធម្មា
មនសានុបេក្ខិតា ធិដ្ឋិយា សុប្បជិវិទ្ធា” តិ ធិបេតិ។ សុតន្តិ ឥទំ សវនយោគធិបកំ
វចនំ ភាសមាណោ - “ពហូ មយា ធម្មា សុតា ធាតា វចសា បរិចិតា” តិ ធិបេតិ។
តទុកយេនបិ អត្ថព្យញ្ញនចារិប្បវិ ធិបេន្តោ សវនេ អាធនំ ជនេតិ។
អត្ថព្យញ្ញនបរិបុណ្ណញ្ញា ធម្មំ អាធនេន អស្សុណាឆ្នោ មហតា ហិតា បរិពាហិរោ
ហោតីតិ អាធនំ ជនេត្វា សក្កច្ចំ ធម្មោ សោតញ្ញោតិ។

“ឯវំ មេ សុត”ន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន អាយស្មា អាធនោ
តថាគតប្បវេទិតំ ធម្មំ អត្ថនោ អធិបាឆ្នោ អសប្បុរិសភូមី អតិក្កមតិ,
សាវកត្ថំ បដិជានឆ្នោ សប្បុរិសភូមី ឌីក្កមតិ។ តថា អសទ្ធម្មា ចិត្តំ វុដ្ឋាបេតិ,
សទ្ធម្មេ ចិត្តំ បតិដ្ឋាបេតិ។ “កេវលំ សុតមេវេតំ មយា តស្សេវ បន ភគវតោ
វចន”ន្តិ ធិបេន្តោ អត្តានំ បរិមោចេតិ, សត្តារំ អបទិសតិ, ជិនវចនំ អប្បេតិ,
ធម្មនេត្តិ បតិដ្ឋាបេតិ។

អបិច “ឃ្លំ មេ សុត” ឆ្លើយ អត្តនា ឧប្បាទិតការំ អប្បជិជានន្តោ បុរិមវចនំ
វិវរន្តោ “សម្មាសមាសិក្ខាបិក្ខាបិក្ខា មយា តស្ស ភក្កវតោ ចតុវេសារន្តរិសារទស្ស
ទសពលធរស្ស អាសកដ្ឋានដ្ឋាយិនោ សីហនាទនាទិនោ សព្វសត្តត្ថមស្ស
ធម្មិស្សរស្ស ធម្មរាជស្ស ធម្មាធិបតិនោ ធម្មធិបស្ស ធម្មសរណាស្ស
សទ្ធម្មវចក្កវត្តិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស វចនំ, ន ឯត្ថ អត្ថ វា ធម្ម វា បទេ វា
ព្យញ្ញនេ វា កត្តា វា វិមតិ វា កត្តញ្ញា” តិ សព្វនេវមនុស្សានំ ឥមស្មី ធម្ម
អស្សទ្ធិយំ វិនាសេតិ, សទ្ធាសម្បទំ ឧប្បាទេតិ តិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ -

“វិនាសយតិ អស្សទ្ធិ, សទ្ធិ វុច្ចតិ សាសនេ;
ឃ្លំ មេ សុតមិច្ឆេវំ, វចនំ កោតមសារកោ” តិ។

ឯកន្តិ កណ្តាលបរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ។ សមយន្តិ បរិច្ឆេទនិទ្ទេសោ។ ឯកំ សមយន្តិ
អនិយមិតបរិច្ឆេទនំ។ តត្ថ សមយសន្តោ -

សមវាយេ ខណោ កាលេ, សម្មហោ ហេតុធិដ្ឋិសុ;
បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេជេ ច ទិស្សតិ។

តថា ហិស្ស “អប្បវេ នាម ស្វេបិ ឧបសន្តិមេយ្យាម កាលញ្ច សមយញ្ច
ឧបាទាយា” តិ ឯវមាទីសុ (ធិ. និ. ១.២២៧) សមវាយោ អត្ថោ។ “ឯកោវ ខោ,
ភិក្ខុវេ, ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា” តិ អាទីសុ (អ. និ. ៨.២៩)
ខណោ។ “ឧណ្ហាសមយោ បរិច្ឆាហសមយោ” តិ អាទីសុ (ចា. ធិ. ៣៥៨) កាលោ។
“មហាសមយោ បរិច្ឆេទនំ” ឆ្លើយ អាទីសុ សម្មហោ។ “សមយោបិ ខោ តេ, ភទ្ទាលិ,
អប្បជិវិទ្ធោ អហោសិ, ភក្កវា ខោ សារត្តិយំ វិហារតិ, ភក្កវាបិ មំ ជានិស្សតិ,
‘ភទ្ទាលិ, នាម ភិក្ខុ សត្តសាសនេ សិក្ខាយ ន បរិបូរការី’ តិ, អយម្បិ ខោ តេ,
ភទ្ទាលិ, សមយោ អប្បជិវិទ្ធោ អហោសិ” តិ អាទីសុ (ម. និ. ២.១៣៥) ហេតុ។

“តែង ខោ បន សមយេន ឧត្តាហមាដោ បរិព្វាជកោ សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ
សមយប្បវាទកេ តិច្ឆកាចីវេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ
បជីវសតី” តិអាទីសុ (ម. និ. ២.២៦០) ទិដ្ឋិ។

“ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្តោ, យោ ចត្តោ សម្បរាយិកោ;
អត្តាភិសមយា ជីវេ, បណ្ឌិតោតិ បរុច្ចតី” តិ។ -

អាទីសុ (សំ. និ. ១.១២៩) បដិលាភោ។ “សម្មា មាណាភិសមយា អន្តមកាសិ
ទុក្ខស្ស” តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២៤) បហានំ។ “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សន្និទ្ធា
សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ អភិសមយដ្ឋោ” តិអាទីសុ (បដិ. ម. ៣.១) បដិវេជោ។
ឥធ បនស្ស កាលោ អត្តោ។ តេន សំវច្ឆវ-ឧតុ-មាសឧមាស-វត្ថុ-ទិវ-បុព្វណ្ណា-
មជ្ឈន្តិក-សាយន្ត- បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមយាម-មុហុត្តាទីសុ កាលប្បភេទត្រតេសុ
សមយេសុ ឯកំ សមយន្តិ ទីបេតិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ ឯតេសុ សំវច្ឆវាទីសុ សមយេសុ យំ យំ សុត្តំ យម្ហិ យម្ហិ
សំវច្ឆវេ ឧតុម្ហិ មាសេ បក្ខេ វត្ថុភាគេ ទិវសភាគេ វា វុត្តំ, សព្វំ តំ ថេរស្ស
សុវិទិតំ សុវត្ថាបិតំ បញ្ញាយ។ យស្មា បន “ឯវំ មេ សុតំ អសុកសំវច្ឆវេ
អសុកឧតុម្ហិ អសុកមាសេ អសុកបក្ខេ អសុកវត្ថុភាគេ អសុកទិវសភាគេ
វា” តិ ឯវំ វុត្តេ ន សក្កា សុខេន ជារេតុំ វា ឧទ្ទិសិតុំ វា ឧទ្ទិសាបេតុំ វា, ពហុ ច
វត្តព្ពំ ហោតិ, តស្មា ឯកេនេវ បទេន តមត្តំ សមោធានេត្វា “ឯកំ សមយ” ន្តិ
អាហ។

យេ វា ឥមេ គព្ពោក្កន្តិសមយោ ជាតិសមយោ សំវេគសមយោ
អភិនិក្ខមនសមយោ ទុក្ខរកាវកសមយោ មារវិជយសមយោ
អភិសម្ពោធិសមយោ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារសមយោ ទេសនាសមយោ

បរិនិព្វានសមយោតិ ឯវមាធយោភគវតោ ទេវមនុស្សសុ អតិវិយ
សុប្បកាសា អនេកកាលប្បភេទា ឯវ សមយោ, តេសុ សមយេសុ
ទេសនាសមយសង្ខាតំ ឯកំ សមយន្តិ ធិបេតិ។ យោ ចាយំ
ញ្ញាណករុណាកិច្ចសមយេសុ អរុណាកិច្ចសមយោ,
អត្ថហិតបរហិតបដិបត្តិសមយេសុ បរហិតបដិបត្តិសមយោ, សន្និបតិទានំ
ករណីយទ្វយសមយេសុ ធម្មិកថាសមយោ, ទេសនាបដិបត្តិសមយេសុ
ទេសនាសមយោ, តេសុបិ សមយេសុ អញ្ញាតំ សន្ធាយ “ឯកំ សមយ”ន្តិ អាហ។

កស្មា បនេត្ថ យថា អភិធម្មេ “យស្មី សមយេ កាមាវចរ”ន្តិ ច ឥតោ
អញ្ញេសុ សុត្តបទេសុ “យស្មី សមយេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុវិវិច្ឆេវ កាមេហី”តិ ច
ភុម្មវចនេន និទ្ទេសោ កតោ, វិជយេ ច “តេន សមយេន ពុទ្ធា ភគវា”តិ
ករណាវចនេន, តថា អកត្វា “ឯកំ សមយ”ន្តិ ឧបយោគវចននិទ្ទេសោ
កតោតិ។ តត្ថ តថា ឥធម ច អញ្ញថា អត្ថសម្ភវតោ។ តត្ថ ហិ អភិធម្មេ ឥតោ
អញ្ញេសុ សុត្តបទេសុ ច អធិករណត្ថោ ភាវេនភាវលក្ខណត្ថោ ច សម្ភវតិ។
អធិករណញ្ញំ កាលត្ថោ ច សម្ភហត្ថោ ច សមយោ, តត្ថ វុត្តានំ ជស្សាធិធម្មានំ
ខណសមវាយហេតុសង្ខាតស្ស ច សមយស្ស ភាវេន តេសំ ភាវោ លក្ខិយតិ,
តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ភុម្មវចននិទ្ទេសោ កតោ។

វិជយេ ច ហេតុអត្ថោ ករណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ យោ ហិ សោ
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិសមយោ សាវិបុត្តាធិហិមិ ធុត្តិញ្ញោយ្យោ, តេន សមយេន
ហេតុភូតេន ករណភូតេន ច សិក្ខាបទានិ បញ្ញាបយន្តោ
សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុញ្ញ អបេក្ខមាធា ភគវា តត្ថ តត្ថ វិហាសិ, តស្មា
តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ករណាវចនេន និទ្ទេសោ កតោ។

ឥត បន អញ្ញាស្មិញ ឯវំជាតិកេ អច្ឆន្តសំយោគត្ថោ សម្ពុត្តិ។ យញ្ញិ សមយំ
ភគវា ឥមំ អញ្ញំ វា សុត្តន្តំ ទេសេសិ, អច្ឆន្តមេវ តំ សមយំ កុណារិហារេន
វិហាសិ, តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ ឥត ឧបយោគវចននិទ្ទេសោ កតោតិ។

តេនេតំ វុច្ចតិ -

“តំ តំ អត្ថមបេក្ខិត្វា, ភុម្មេន ករណេន ច;
អញ្ញាប្រត សមយោ វុត្ថោ, ឧបយោគេន សោ ឥទា”តិ។

ចោរាណា បន វណ្ណាយន្តិ - “តស្មី សមយេ”តិ វា - “តេន សមយេនា”តិ វា -
“ឯកំ សមយ”ន្តិ វា អភិលាបមត្តភេនោ ឯស, សព្ពត្ត ភុម្មមេវ អត្ថោតិ។ តស្មា
“ឯកំ សមយ”ន្តិ វុត្ថេបិ “ឯកស្មី សមយេ”តិ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

ភគវាតិ គរុ។ គរុញ្ញិ លោកេ “ភគវា”តិ វទន្តិ។ អយញ្ញា
សព្ពកុណារិសិដ្ឋតាយ សព្ពសត្តានំ គរុ, តស្មា “ភគវា”តិ វេទិតញ្ចោ។
ចោរាណេហិបិ វុត្ថំ -

“ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
គរុការវយុត្ថោ សោ, ភគវា តេន វុច្ចតិ”តិ។

អបិច -

“ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្ថោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តកមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ”តិ។ -

ឥមិស្សា កាថាយ វសេនស្ស បទស្ស វិត្តារតោ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ សោ ច
វិសុទ្ធិមគ្គេ ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វុត្ថោយេវ។

ឯត្តារតនា ចេត្ត ឯវិមេសុតន្តិ វចនេន យថាសុតំ ធម្មំ ទស្សន្តោ ភក្កវតោ
ធម្មសរីរំ បច្ចុក្ខំ ករោតិ។ តេន - “នយិទំ អតិក្កន្តសត្តកំ ចារ្យចនំ, អយំ វោ
សត្តា” តិ សត្ត អទស្សនេន ឧក្កល្លាតំ ជនំ សមស្សសេតិ។

ឯកំ សមយំ ភក្កវតិ វចនេន តស្មី សមយេ ភក្កវតោ អវិជ្ជមានភារំ
ទស្សន្តោ រូបកាយបរិនិព្វានំ សាធនិ។ តេន “ឯវិជស្សនាម អរិយធម្មស្ស
ទេសកោ ទសពលធរោ វជីរសង្ឃាតសមាណកាយោ, សោមិ ភក្កវា បរិនិព្វតោ,
កេន អញ្ញោន ជីវិតេ អាសា ជនេតញ្ញា” តិ ជីវិតមទមត្ថំ ជនំ សំវេជេតិ, សទ្ធម្មេ
ចស្ស ឧស្សហំ ជនេតិ។

ឯវន្តិ ច កណ្តាលោ ទេសនាសម្បត្តិ និទ្ទិសតិ។ មេសុតន្តិ សាវកសម្បត្តិ។
ឯកំ សមយន្តិ កាលសម្បត្តិ។ ភក្កវតិ ទេសកសម្បត្តិ។

ឧក្កជ្ជាយំ វិហារតីតិ ឯត្ត ឧក្កាតិ ធិបិកា, តញ្ចា នគរំ “មជ្ឈិមទិវសោ
សុខណោ សុនក្ខត្តំ មា អតិក្កមី” តិ វត្ថុម្យំ ឧក្កាសុ បិតាសុ មាបិតត្តា ឧក្កជ្ជាតិ
វុច្ចតិ។ ទណ្ឌធិបិកាសុ ជាលេត្វា ជារិយមាណសុ មាបិតត្តាតិ វុត្ថំ ហោតិ,
តស្សំ ឧក្កជ្ជាយំ។ សមីបត្តេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ វិហារតីតិ អវិសេសេន
ភិយាបថទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេសុ អញ្ញាតវិហារសមន្តិបរិធិបនមេតំ។ វេជ
បន ហ្មនកមននិសិទ្ធសយនប្បកេទេសុ វិយាបថេសុ
អញ្ញាតភិយាបថសមាយោគបរិធិបនំ។ តេន បិតោមិ កច្ចន្តោមិ និសិន្នោមិ
សយាឆោមិ ភក្កវា វិហារតិច្ឆេវ វេទិតញ្ញោ។ សោ ហិ ភក្កវា ឯកំ ភិយាបថពាធនំ
អញ្ញោន ភិយាបថេន វិច្ឆិទ្ធិត្វា អបរិបតន្តំ អត្តភារំ ហារតិ បវត្តេតិ, តស្មា
វិហារតីតិ វុច្ចតិ។

សុភក្កវនេតិ ឯត្ថ សុភគត្តា សុភកំ, សុន្ទរសិរិកត្តា សុន្ទរកាមត្តា ចាតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ តស្ស ហិ វនស្ស សិរិសម្មត្តិយា មនុស្សា អន្ធចាណធិនិ អាធាយ
ធិវសំ តត្ថេវ ធលាសមជ្ឈឱស្សវេ ករោត្តា កោគសុខំ អនុភោត្តិ, សុន្ទរសុន្ទរេ
បេត្ត កាមេ បត្តេត្តិ “បុត្តំ លភាម, ធិតវំ លភាមា”តិ, តេសំ តំ តថេវ ហោតិ,
ឯវំ តំ សុន្ទរសិរិកត្តា សុន្ទរកាមត្តា ច សុភកំ។ អបិ ច ពហុជនកន្តតាយបិ
សុភកំ។ វនយតីតិ វនំ, អត្ថសម្បទាយ សត្តានំ ភត្តិ កាវេតិ, អត្ថនិ សិលេហំ
ឱប្បាទេតីតិ អត្តោ។ វនុតេ ឥតិ វា វនំ, ធានាវិធកុសុម-

គន្ធសម្មោទមត្តកោកិលាធិវិហាជ្ឈមាភិរុតេហិ
មន្ទមាលុតចលិតរុក្ខសាខាវិជបបល្លវបលាសេហិ ច “ឯថ មំ បរិកុញ្ញថា”តិ
សត្តចាលីនោ យាចតិ វិយាតិ អត្តោ។ សុភគញ្ញ តំ វនញ្ញាតិ សុភក្កវនំ។ តស្មី
សុភក្កវនេ។ វនញ្ញា នាម រោបិមំ, សយំជាតន្តិ ធុរិជំ។ តត្ថ វេឡុវនជេតវនាធិនិ
រោបិមាទិ។ អន្ទវនមហាវនអញ្ញនវនាធិនិ សយំ ជាតានិ។ ឥទម្បិ សយំជាតន្តិ
វេទិតព្ពំ។

សាលរាជមូលេតិ ឯត្ថ សាលរុក្ខោបិ សាលោតិ វុច្ឆតិ។ យថាហ
“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, កាមស្ស វា និគមស្ស វា អវិទូរេ មហន្តំ សាលវនំ,
តញ្ញស្ស ឯឡុល្លោហិ សញ្ញន្ទ”ត្ថិ (ម. និ. ១.២២៥) “អន្តរេន យមកសាលាន”ត្ថិ ច
(ធិ. និ. ២.១៩៥) វនប្បតិដេជ្ជករុក្ខោបិ។ យថាហ -

“តវេវ នេវវិជិតេ, តវេវុយ្យានភូមិយា;
ឧដ្ឋវំសា មហាសាលា, នីលោភាសា មនោរមា”តិ។ (ជា. ២.១៩.៤);

យោ កោចិ រុក្ខោបិ។ យថាហ “អថ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ, មាលុវតីជំ អញ្ញាតវស្មី
សាលមូលេ និបតេយ្យា”តិ (ម. និ. ១.២៦៩)។ ឥធិ បន វនប្បតិដេជ្ជករុក្ខោ
អធិប្បតោ។ រាជសន្តោ បនស្ស តមេវ ដេជ្ជកការំ សាធនិ។ យថាហ

“សុប្បតិដ្ឋិតស្ស ខោ ព្រាហ្មណ ធម្មិក និគ្រោធរាជស្ស” តិ (អ. និ. ៦.៥៤)។ តត្ថ ទ្វេតា សមាសោ, សាលានំ រាជាតិបិ សាលរាជា, សាលោ ច សោ ជេដ្ឋកដ្ឋេន រាជា ច ឥតិបិ សាលរាជា។ មូលន្តិ សមីបំ។ អយញ្ញា មូលសន្តោ, “មូលានិ ឧទ្ធករេយ្យ, អន្តមសោ ឧសិរនាឡិមត្តានិបី” តិ អាទិនុ (អ. និ. ៤.១៩៥) មូលមូលេ ទិស្សតិ។ “លោកោ អកុសលមូល” តិ អាទិនុ (ទី. និ. ៣.៣០៥) អសាធារណាហេតុម្ហិ។ “យាវ មជ្ឈន្តិកេ កាលេ ឆាយា ជរតិ, និវាតេ បណ្ណានិ បតន្តិ, ឯត្តាវតា វុក្ខមូល” តិ អាទិនុ សមីបេ។ ឥធម បន សមីបេ អធិប្បតោ, តស្មា សាលរាជស្ស សមីបេតិ ឯវមេត្ត អត្តោ ធម្មញ្ញោ។

តត្ថ សិយា - យទិ តាវ ភគវា ឧក្កជ្ជាយំ វិហរតិ, “សុភគវនេ សាលរាជមូលេ” តិ ន វត្ថុពុំ, អថ តត្ថ វិហរតិ, “ឧក្កជ្ជាយ” តិ ន វត្ថុពុំ, ន ហិ សក្កា ឧភយត្ថ ឯកំ សមយំ វិហរិតុន្តិ។ ន ខោ បនេតំ ឯវំ ធម្មពុំ។

ននុ អវោចុម្ហ “សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចន” តិ។ តស្មា យថា កដ្ឋាយមុនាទិនំ សមីបេ កោយូថានិ ចរន្តានិ “កដ្ឋាយ ចរន្តិ, យមុនាយ ចរន្តិ” តិ វុច្ឆន្តិ, ឯវមិធាបិ យទិនំ ឧក្កជ្ជាយ សមីបេ សុភគវនំ សាលរាជមូលំ, តត្ថ វិហរន្តោ វុច្ឆតិ “ឧក្កជ្ជាយំ វិហរតិ សុភគវនេ សាលរាជមូលេ” តិ។ កោចរកាមនិទស្សនត្ថញ្ញាស្ស ឧក្កជ្ជាវចនំ, បព្ពជិតានុរូបនិវាសជ្ជាននិទស្សនត្ថំ សេសវចនំ។

តត្ថ ឧក្កជ្ជាកិត្តនេន អាយស្មា អានន្តោ ភគវតោ កហជ្ជានុគ្គហករណំ ទស្សេតិ, សុភគវនាទិកិត្តនេន បព្ពជិតានុគ្គហករណំ។ តថា បុរិមេន បច្ចយគ្គហណតោ អត្តកិលមថានុយោគវិវដ្ឋនំ, បច្ឆិមេន វត្ថុកាមប្បហានតោ កាមសុខល្អិកានុយោគវិវដ្ឋនុបាយទស្សនំ។ បុរិមេន ច ធម្មទេសនាភិយោគំ, បច្ឆិមេន វិវេកាធិមុត្តិ។ បុរិមេន ករុណាយ ឧបកមនំ,

បង្ខំមេន បញ្ញាយ អបគមនំ។ បុរិមេន សត្តានំ ហិតសុខនិច្ឆាទនាធិមុត្តតំ,
បង្ខំមេន បរហិតសុខករណេ និរុបលេបនំ។ បុរិមេន ធម្មិកសុខាបរិច្ឆាគនិមិត្តំ
ជាសុរិហារំ, បង្ខំមេន ឧត្តរិមនុស្សធម្មានុយោគនិមិត្តំ។ បុរិមេន មនុស្សានំ
ឧបការពហុលតំ, បង្ខំមេន ទេវានំ។ បុរិមេន លោកេ ជាតស្ស លោកេ
សំវឿការំ, បង្ខំមេន លោកេន អនុបលិត្តតំ។ បុរិមេន “ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខុវេ,
លោកេ ឧប្បជ្ឈមាធា ឧប្បជ្ឈតិ ពហុជនហិតាយ ពហុជនសុខាយ
លោកានុកម្មាយ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ។ កតមោ
ឯកបុគ្គលោ, តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ (អ. និ. ១.១៧០) វចនតោ
យទត្ថំ ភគវា ឧប្បន្នោ, តទត្ថបរិនិច្ឆាទនំ, បង្ខំមេន យត្ថ ឧប្បន្នោ,
តទនុវរិហារំ។ ភគវា ហិ បឋមំ លុម្ពិនិវនេ, ទុតិយំ ពោធិមណ្ឌតិ
លោកិយលោកុត្តរាយ ឧប្បត្តិយា វនេយេវ ឧប្បន្នោ, តេនស្ស វនេយេវ វិហារំ
ទស្សេតីតិ វេរមាធិនា នយេនេត្ត អត្ថយោជនា វេទិតញ្ច។

តត្រាតិ ទេសកាលបរិធិបនំ។ តញ្ចិ យំ សមយំ វិហរតិ, តត្រ សមយេ។
យស្មិញ្ច សាលរាជមូលេ វិហរតិ, តត្រ សាលរាជមូលេតិ ធិបេតិ។
ភាសិតព្ពយុត្តេ វា ទេសកាលេ ធិបេតិ។ ន ហិ ភគវា អយុត្តេ ទេសេ កាលេ វា
ធម្មំ ភាសតិ។ “អកាលោ ខោ តាវ ពាហិយា”តិ (ឧទា. ១០) អាធិបេត្ត សាធកំ។
ខោតិ បទបូរណមត្តេ អវជារណោ អាធិកាលត្តេ វា និចាតោ។ ភគវាតិ
លោកគរុធិបនំ។ ភិក្ខុតិ កថាសវនយុត្តបុគ្គលវចនំ។ អបិបេត្ត, “ភិក្ខុកោតិ
ភិក្ខុ, ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈបគតោតិ ភិក្ខុ”តិអាធិនា (ចារា. ៤៥) នយេន វចនត្ថោ
វេទិតញ្ច។ អាមន្តេសីតិ អាលបិ អភាសិ សម្ពោធសីតិ អយមេត្ត អត្ថោ។
អញ្ញាត្រ បន ញាបនេបិ ហោតិ។ យថាហ “អាមន្តយាមិ វោ, ភិក្ខុវេ,
បដិវេទយាមិ វោ, ភិក្ខុវេ”តិ។ បក្កោសនេបិ។ យថាហ “ឯហិ ភំ ភិក្ខុ មម
វចនេន សារិបុត្តំ អាមន្តេហិ”តិ (អ. និ. ៩.១១)។

ភិក្ខុវេទិ អាមន្តនាការធិបនំ។ តញ្ច ភិក្ខុនសីលតាធិគុណាយោគសិទ្ធត្ថា
វុត្ថំ។ ភិក្ខុនសីលតាគុណាយុត្តោបិ ហិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនធម្មតាគុណាយុត្តោបិ។
ភិក្ខុនេ សាធុការីតាគុណាយុត្តោបីតិ សទ្ធីវិទូ មញ្ញានិ។ តេន ច នេសំ
ភិក្ខុនសីលតាធិគុណាយោគសិទ្ធន វចនេន ហិរោធិកជនសេវិតំ វុត្ថិ
បកាសេន្តោ ឧទ្ទតធីនការីនិគ្គហំ ករោតិ។ ភិក្ខុវេទិ ឥមិនា ច
ករុណារិច្ឆារសោម្មហធយនយននិចាតបុព្វង្គមេន វចនេន តេ អត្ថនោ
មុខាភិមុខេ ករោតិ។ តេនេវ ច កថេតុកម្យតាធិបកេន វចនេន នេសំ
សោតុកម្យតំ ជនេតិ។ តេនេវ ច សម្ពោធនជ្ជេន សាធុកំ សវនមនសិការេបិ នេ
និយោជេតិ។ សាធុកសវនមនសិការាយត្ថា ហិ សាសនសម្បត្តិ។

អបរេសុបិ ទេវមនុស្សេសុ វិជ្ជមានេសុ កស្មា ភិក្ខុយេវ អាមន្តេសីតិ ចេ។
ជេដ្ឋសេដ្ឋាសន្នសធាសន្និហិតការីតោ។ សព្វបរិសសាធារណា ហិ ភកវតោ
ធម្មទេសនា។ បរិសាយ ច ជេដ្ឋាភិក្ខុ, បឋមប្បន្នត្ថា។ សេដ្ឋា, អនការីយការី
អាធិ កត្វា សត្តបរិយានុវិធាយកត្វា សកលសាសនបដិគ្គាហកត្វា ច។
អាសន្នា, តត្ថ និសិទ្ធនេសុ សត្តសន្តិកត្វា។ សធាសន្និហិតា,
សត្តសន្តិការីចរត្តាតិ។ អបិច តេ ធម្មទេសនាយ ភាជនំ, យថានុសិដ្ឋំ
បដិបត្តិសព្វារតោ។ វិសេសតោ ច ឯកេច្ចេ ភិក្ខុយេវ សន្ធាយ អយំ ទេសនាតិបិ
តេ ឯវ អាមន្តេសិ។

តត្ថ សិយា - កិមត្ថំ បន ភកវា ធម្មំ ទេសេន្តោ បឋមំ ភិក្ខុ អាមន្តេសិ, ន
ធម្មមេវ ទេសេតីតិ។ សតិជននត្ថំ។ ភិក្ខុ ហិ អញ្ចំ ចិន្តេន្តាបិ វិក្កិត្តចិត្តាបិ ធម្មំ
បច្ឆវេក្ខន្តាបិ កម្មជ្ជានំ មនសិករោន្តាបិ និសិទ្ធា ហោន្តិ, តេ អនាមន្តេត្វា ធម្មេ
ទេសិយមានេ - “អយំ ទេសនា កិច្ចធានា កីបច្ឆយា កតមាយ អដ្ឋប្បត្តិយា

ទេសិតា"តិ សល្លក្ខេត្តំ អសក្កោន្តា ធុត្តហិតំ វា គណ្ហោយ្យំ, ន វា គណ្ហោយ្យំ។
តេន ទេសំ សតិជននត្ថំ ភគវា បឋមំ អាមន្មត្វា បច្ឆា ធម្មំ ទេសេតិ។

កន្លែងនេះ ការវេចនាមេត, សត្វនោះ បដិវេចនាធំ វា, អបិចេត្ត ភិក្ខុវោតិ
វេទមាណោ ភគវា តេ ភិក្ខុ អាលបតិ។ កន្លែងនេះ វេទមាណោ តេ ភគវន្តំ បច្ចាលបន្តិ។
តថា ភិក្ខុវោតិ ភគវា អាភាសតិ។ កន្លែងនេះ តេ បច្ចាភាសន្តិ។ ភិក្ខុវោតិ
បដិវេចនំ ធាបេតិ, កន្លែងនេះ បដិវេចនំ ទេន្តិ។ តេ ភិក្ខុតិ យេ ភគវា អាមន្តេសិ។
ភគវតោ បច្ចស្សោសុន្តិ ភគវតោ អាមន្តំ បដិស្សោសុំ, អភិមុខា ហុត្វា
សុណីសុ សម្មជិដ្ឋីសុ បដិគ្គហេសុន្តិ អត្តោ។ ភគវា ឯតទវោចាតិ ភគវា ឯតំ
ឥទានិ វត្ថុព្រំ សកលំ សុត្តំ អវោច។

ឯត្តារតា ច យំ អាយស្កតា អានន្ទេន
កមលកុវលយុជ្ឈលវីមលសាធុរសសលីលាយ ចោក្ខរណីយា
សុខាវតរណាត្ថំ និម្មលសីលាតលរចនវិលាសសោភិតតនសោចានំ
វិប្បកិណ្ណាមុត្តាតលសធិសវាលីកាកិណ្ណាបណ្ណារក្ខមិភាគំ តិត្ថំវិយ
សុវិតត្ថិតិត្ថិវិចិត្រវេទិកាបរិក្ខិត្តស្ស នក្ខត្ថបដំ ដុសិតុកាមតាយ វិយ,
វិជម្ពិតសមុស្សយស្ស ចាសាធុរស្ស សុខារោហណាត្ថំ ទន្ធមយ-
សណ្ណាមុទុដលក-កញ្ចនលតារីនទ្ធ- មណីគណាប្បកាសមុទយុជ្ឈលសោភំ
សោចានំវិយ,
សុវណ្ណាវលយានុប្បរាទិសង្ឃជ្ជនសទ្ធសម្មិស្សិតកថិតហសិតមធុរស្សរគេហជ
នវិចិតស្ស ឧឡារតស្សវិយវិកវសោភិតស្ស មហាយរស្ស សុខប្បវេសនត្ថំ
សុវណ្ណរជតមណីមុត្តាបរាឡាទិដុតិវិស្សរវិជ្ជោតិត-
សុប្បតិដ្ឋិតវិសាលធារពាហំ មហាធារំវិយ ច អត្ថព្យញ្ញនសម្មន្ទស្ស ពុទ្ធានំ
ទេសនាញ្ញាណគម្ពីរការសំសូចកស្ស ឥមស្ស សុត្ថស្ស សុខាវតាហណាត្ថំ

កាលទេសទេសកវត្តបរិសាបទេសបដិមណ្ឌីតំ និទានំ ភាសិតំ, តស្ស
អត្តវណ្ណានាសមត្ថា។

សុត្តនិក្ខេបវណ្ណានា

ឥទានិ “សព្ពធម្មមូលបរិយាយំ វេ” តិអាទិនា នយេន ភគវតា និក្ខិត្តស្ស
សុត្តស្ស វណ្ណានាយ ឌីកាសោ អនុប្បត្តោ។ សា បនេសា សុត្តវណ្ណានាយ ស្មា
សុត្តនិក្ខេបំ វិចារេត្វា វុច្ចមានា ចាកជា ហោតិ, តស្មា សុត្តនិក្ខេបំ តាវ
វិចារយិស្សម។ ចត្តារោ ហិ សុត្តនិក្ខេបា អត្តជ្ឈាសយោ បរជ្ឈាសយោ
បុច្ឆាវសិកោ អដ្ឋប្បត្តិកោតិ។

តត្ថ យានិ សុត្តានិ ភគវា បរេហិ អនជ្ឈិជ្ជា កេវលំ អត្តនោ
អជ្ឈាសយេនេវ កថេសិ។ សេយ្យចីទំ, អាកម្មេយ្យសុត្តំ, វត្ថុសុត្តំ,
មហាសតិបដ្ឋានសុត្តំ, មហាសឡាយតនិក្ខ័យសុត្តំ, អរិយវិសុត្តំ,
សម្មប្បធានសុត្តន្តហារកោ,
ឥទ្ធិចាទត្រ័យពលពោជ្ឈមគ្គមគ្គសុត្តន្តហារកោតិ ឯវមាធិនិ។ តេសំ
អត្តជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។

យានិ បន “បរិបក្កា ខោ រាហុលស្ស វិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា, យំនូនាហំ
រាហុលំ ឧត្តរិ អាសវានំ ខយេ វិនេយ្យ” ត្ថិ (សំ. និ. ៤.១២១) ឯវំ បរេសំ អជ្ឈាសយំ
ខត្ថិ មនំ អភិទីហារំ ពុជ្ឈនការញោ អវេក្ខិត្វា បរជ្ឈាសយវសេន កថិតានិ។
សេយ្យចីទំ, ចូឡរាហុលោវាទសុត្តំ, មហារាហុលោវាទសុត្តំ, ធម្មចក្កប្បវត្តនំ,
ធាតុវិភង្គសុត្តន្តិ ឯវមាធិនិ។ តេសំ បរជ្ឈាសយោ និក្ខេបោ។

ភគវន្តំ បន ឧបសង្កម្ពិត្វា ចតស្សោ បរិសា ចត្តារោ វណ្ណា នាគា សុបណ្ណា
គន្ធព្ពា អសុរា យក្ខា មហារាជា នោ តាវតីសាទយោ ទេវា មហាព្រហ្មាតិ

ឯវាមានយោ “ពោជ្ឈន្តា ពោជ្ឈន្តា” តិ, ភន្តេ, វុច្ឆន្តិ។ “នីវរណា នីវរណា” តិ, ភន្តេ, វុច្ឆន្តិ។ ឥមេ នុ ខោ, ភន្តេ, បញ្ចុចានក្ខន្ធា។ “កី សូជវិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋ” តិអាទិនា (សុ. និ. ១៨៣) នយេន បញ្ចំ បុច្ឆន្តិ។ ឯវំ បុដ្ឋេន ភក្កតា យានិ កថិតានិ ពោជ្ឈន្តសំយុត្តាធិនិ។ យានិ វា បនញ្ញានិបិ ទេវតាសំយុត្ត- មារសំយុត្ត-ព្រហ្មសំយុត្ត-សក្កបញ្ញ-ចូឡវេទល្ល-មហាវេទល្ល-សាមញ្ញដល- អាឡវក-សូចិលោម-ខរលោមសុត្តាធិនិ, តេសំ បុច្ឆាវសិកោ និក្ខេហោ។

យានិ បនេតានិ ឧប្បន្នំ ការណំ បដិច្ច កថិតានិ។ សេយ្យចិធំ, ធម្មនាយានំ ចូឡសីហនាធំ ចន្ទបមំ បុត្តមំសូបមំ ទារុក្ខន្ធបមំ អគ្គិក្ខន្ធបមំ ដេណបិណ្ឌបមំ ចារិច្ឆត្តក្ខបមន្តិ ឯវាធិនិ។ តេសំ អដ្ឋប្បត្តិកោ និក្ខេហោ។

ឯវាមិមេសុ ចតុសុ និក្ខេហេសុ ឥមស្ស សុត្តស្ស អដ្ឋប្បត្តិកោ និក្ខេហោ។ អដ្ឋប្បត្តិយញ្ញំ ឥធំ ភក្កតា និក្ខត្តំ។ កតរាយ អដ្ឋប្បត្តិយា? បរិយត្តិ និស្សាយ ឧប្បន្នេ មានេ។ បញ្ចសតា កិរ ព្រាហ្មណា តិណ្ឌំ វេទានំ ចារក្ខ អបរកាគេ ភក្កតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា កាមេសុ អាធិនំ នេក្ខេម្ម ច អាធិសំសំ សម្បស្សមាណា ភក្កតោ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ សព្ពំ ពុទ្ធវេនំ ឧត្តណ្ឌិត្វា បរិយត្តិ និស្សាយ មានំ ឧប្បន្នេសុំ “យំ យំ ភក្កវា កថេតិ, តំ តំ មយំ ឱប្បមេវ ជានាម, ភក្កវា ហិ តីណិ លិដ្ឋានិ ចត្តាវ បទានិ សត្ត វិភត្តិយោ មុញ្ញិត្វា ន កិញ្ញំ កថេតិ, ឯវំ កថិតេ ច អម្ពា កំ គណ្ឌិបធំ នាម នត្តិ” តិ។ តេ ភក្កតិ អការវា ហុត្វា តតោ បដ្ឋាយ ភក្កតោ ឧបដ្ឋានម្យិ ធម្មស្សវនម្យិ អភិណ្ឌំ ន គច្ឆន្តិ។ ភក្កវា តេសំ តំ ចិត្តចារំ ញាត្វា “អភញ្ញា ឥមេ ឥមំ មានឱលំ អនុបហាច្ឆ មគ្គំ វា ដលំ វា សច្ចិកាតុ” តិ តេសំ សុតបរិយត្តិ និស្សាយ ឧប្បន្នំ មានំ អដ្ឋប្បត្តិ កត្វា ទេសនាកុសលោ ភក្កវា មានភញ្ញនត្តំ សព្ពធម្មមូលបរិយាយន្តិ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ សព្វធម្មមូលបរិយាយន្តិ សព្វេសំ ធម្មានំ មូលបរិយាយំ។ សព្វេសន្តិ
អនវសេសានំ។ អនវសេសវាចកោ ហិ អយំ សព្វ-សន្តោ។ សោ យេន យេន
សម្ពុទ្ធំ កច្ឆតិ, តស្ស តស្ស អនវសេសតំ ទីបេតិ។ យថា, “សព្វំ រូបំ អនិច្ចំ សព្វា
វេទនា អនិច្ចា សព្វសក្កាយបរិយាបន្នេសុ ធម្មេសុ” តិ។ ធម្ម-សន្តោ បនាយំ
បរិយត្តិ-សច្ច-សមាធិ-បញ្ញា-បកតិ-សភាវសុញ្ញតា-បុញ្ញាបត្តិ-ព្រោយ្យទីសុ
ទិស្សតិ។ “ឥធម្មិកក្ក ធម្មំ បរិយាបុណាតិ សុត្តំ គេយ្យ” តិអាទីសុ (អ. និ. ៥.៧៣)
ហិ ធម្មសន្តោ បរិយត្តិយំ វត្ថុតិ។ “ទិដ្ឋធម្មា វិទិតធម្មា” តិអាទីសុ (ធិ. និ.
១.២៩៩) សច្ចេសុ។ “ឯវំ ធម្មា តេ ភគវន្តោ” តិអាទីសុ សមាធិម្ហិ។

“យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, វាទិន្ទ យថា តវ;
សច្ចំ ធម្មា ធិតិ ចាកោ, ទិដ្ឋំ សោ អតិវត្ថុតិ” តិ។ -

អាទីសុ (ជា. ១.១.៥៧) បញ្ញាយ។

“ជាតិធម្មា ជរាធម្មា, អថោ មរណធម្មិនោ” តិអាទីសុ បកតិយំ។ “កុសលា
ធម្មា” តិអាទីសុ (ធជ. ស. ១.តិកមាតិកា) សភាវេ។ “តស្មី ខោ បន សមយេ ធម្មា
ហោន្តិ” តិអាទីសុ (ធជ. ស. ១២១) សុញ្ញតាយំ។ “ធម្មា សុចិណ្ឌោ
សុខមាវហាតិ” តិអាទីសុ (ជា. ១.១០.១០២) បុញ្ញេ។ “ទ្វេ អនិយតា ធម្មា” តិអាទីសុ
(ចារា. ៤៤៣) អាបត្តិយំ។ “សព្វេ ធម្មា សព្វាការេន ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
ញាណមុខេ អាចាជំ អាគច្ឆន្តិ” តិអាទីសុ ព្រោយ្យេ។ ឥធម បនាយំ សភាវេ វត្ថុតិ។
តត្រាយំ វេទនត្ថោ - អត្តនោលក្ខណំ ជារន្តីតិ ធម្មា។ មូល-សន្តោ វិត្តាវតោ
ឯវំ។ ឥធម បនាយំ អសាធារណាហេតុម្ហិ ទដ្ឋព្ពោ។

បរិយាយសន្តោ “មធុបិណ្ឌិកបរិយាយោតិ នំ ជារេហី” តិអាទីសុ (ម. និ.
១.២០៥) ទេសនាយំ វត្ថុតិ។ “អត្តិ ខ្វេស ព្រាហ្មណ, បរិយាយោ, យេន មំ

បរិយាយេន សម្មា វេទមាឆោ វេទយ្យ អភិរិយវាឆោ សមណោ
គោតមោ”តិអាធិសុ (ចារា. ៣) ការណេ។ “កស្ស ទុខោ, អានន្ទ, អដ្ឋ
បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ ឡើវេទិតុ”តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.៣៩៨) វាវេ។ ឥធម បន
ការណេបិ ទេសនាយម្បី វត្តតិ។ តស្មា “សព្វធម្មមូលបរិយាយ”តិ ឯត្ត សព្វេសំ
ធម្មានំ អសាធារណាហេតុសញ្ញាតំ ការណន្តិ វា សព្វេសំ ធម្មានំ
ការណទេសនន្តិ វា ឯវំ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។ នេយ្យត្តត្តា ចស្ស សុត្តស្ស, ន
ចតុក្កមកាបិ សភាវធម្មា សព្វធម្មាតិ វេទិតព្ពោ។ សក្កាយបរិយាបន្នា បន
តេក្កមកា ធម្មាវ អនវសេសតោ វេទិតព្ពោ, អយមេត្ត អធិប្បាយោតិ។

វោតិ អយំ វោ-សន្តោ

បច្ចុត្តឧបយោគករណសម្បទានសាមិវចនបទបូរណេសុ ទិស្សតិ។ “កច្ចិ បន
វោ, អនុវុទ្ធា, សមគ្គា សម្មោទមាឆា”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣២៦) ហិ បច្ចុត្ត
ទិស្សតិ។ “គច្ឆថ, ភិក្ខុវេ, បណាមេមិ វោ”តិអាធិសុ (ម. និ. ២.១៥៧) ឧបយោគេ។
“ន វោ មម សន្តិកេ វត្តព្ព”តិអាធិសុ (ម. និ. ២.១៥៧) ករណេ។ “វនបត្តបរិយាយំ
វោ, ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សមី”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១៩០) សម្បទានេ។ “សព្វេសំ វោ,
សាវិបុត្ត, សុភាសិត”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣២៥) សាមិវចនេ។ “យេ ហិ វោ អរិយា
បរិសុទ្ធកាយកម្មន្តា”តិអាធិសុ (ម. និ. ១.៣៥) បទបូរណមត្តេ។ ឥធម បនាយំ
សម្បទានេ ទដ្ឋព្ពោ។

ភិក្ខុវេតិ បតិស្សវេន អភិមុខិក្ខតានំ បុណាលបនំ។ ទេសេស្សមីតិ
ទេសនាបដិដានំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, ភិក្ខុវេ, សព្វធម្មានំ មូលការណំ តុម្ហាកំ
ទេសេស្សមិ, ទុតិយេន នយេន ការណទេសនំ តុម្ហាកំ ទេសេស្សមីតិ។ តំ
សុណាថាតិ តមត្តំ តំ ការណំ តំ ទេសនំ មយា វុច្ចមាទំ សុណាថ។ សាធុកំ
មនសិ ករោថាតិ ឯត្ត បន សាធុកំ សាធុតិ ឯកត្តមេតំ។ អយព្វា សាធុ សន្តោ

អាយាចនសម្បជិច្ឆនសម្បហំសនសុន្ទរទន្ធិកម្មាធិសុ ទិស្សតិ។ “សាធុ មេ ភន្តេ ភគវា, សំខិត្តេន ធម្មំ ទេសេត្ថ” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៤.៩៥) ហិ អាយាចនេ ទិស្សតិ។ “សាធុ, ភន្តេតិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្តិត្វា អនុមោទិត្វា” តិអាធិសុ (ម. និ. ៣.៨៦) សម្បជិច្ឆនេ។ “សាធុ, សាធុ សារិបុត្តា” តិអាធិសុ (ធី. និ. ៣.៣៤) សម្បហំសនេ។

“សាធុ ធម្មរុច្ចំ រាជា, សាធុ បញ្ញាណាវា នរោ;
សាធុ មិត្តានមទ្គញោ, ចាបស្សាករណំ សុខ” ត្ថិ។

អាធិសុ (ជា. ២.១៨.១០១) សុន្ទរេ។ “តេន ហិ, ព្រាហ្មណ, សាធុកំ សុណាហិ” តិអាធិសុ (អ. និ. ៥.១៩២) សាធុកសន្នោយេវ ទន្ធិកម្មេ, អាណត្តិយន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥធាបិ អយំ ឯត្ថេវ ទន្ធិកម្មេ ច អាណត្តិយញ្ច អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ សុន្ទរេត្ថបិ វត្ថុតិ។ ទន្ធិករណត្ថេន ហិ ទន្ធិមិមំ ធម្មំ សុណាថ សុគ្គហិតំ គណ្ណាត្ថា។ អាណត្តិអត្ថេន មម អាណត្តិយា សុណាថ។ សុន្ទរេត្ថេន សុន្ទរមិមំ ភទ្កកំ ធម្មំ សុណាថាតិ ឯវំ ធីបិតំ ហោតិ។

មនសិ ករោថាតិ អារិដ្ឋេថ, សមម្ពាហរថាតិ អត្ថោ, អវិក្ខិត្តចិត្តា ហុត្វា និសាមេថ ចិត្តេ ករោថាតិ អធិប្បាយោ។ ឥទានេត្ថ តំ សុណាថាតិ សោតិទ្រិយវិក្ខេបវារណាមេតំ។ សាធុកំ មនសិ ករោថាតិ មនសិការេ ទន្ធិកម្មនិយោជនេន មនិទ្រិយវិក្ខេបវារណំ។ បុរិមញ្ចេត្ថ ព្យញ្ញនិបល្លាសគ្គាហាវារណំ, បច្ឆិមំ អត្ថនិបល្លាសគ្គាហាវារណំ។ បុរិមេន ច ធម្មស្សវនេ និយោជេតិ, បច្ឆិមេន សុតានំ ធម្មានំ ធារណ្ឌបបរិក្ខាធិសុ។ បុរិមេន ច សព្វញ្ញនោ អយំ ធម្មោ, តស្មា សវនីយោតិ ធីបេតិ។ បច្ឆិមេន សាត្ថោ, តស្មា មនសិ កាតញ្ចោតិ។ សាធុកបទំ វា ឧភយបទេហិ យោជេត្វា យស្មា អយំ ធម្មោ

ធម្មតម្ពីរោទេសនាគម្ពីរោច, តស្មា សុណាថ សាធុកំ, យស្មា អត្ថតម្ពីរោ
បដិវេធកម្ពីរោច, តស្មា សាធុកំ មនសិ ករោថាតិ ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ញា។

ភាសិស្សមីតិ ទេសេស្សមិ។ “តំ សុណាថា”តិ ឯត្ថ បដិញ្ញាតំ ទេសនំ ន
សំខិត្តតោវ ទេសេស្សមិ, អបិច ខោវិត្តារតោបិ នំ ភាសិស្សមីតិ វុត្ថំ ហោតិ,
សន្នេហវិត្តារវាចកានិ ហិ ឯតានិ បទានិ។ យថាហា វុត្ថិសត្តោ -

“សំខិត្តនបិ ទេសេតិ, វិត្តារេនបិ ភាសតិ;
សាធិកាយិវ និក្យោសោ, បដិភានំ ឧទីរយី”តិ។ (សំ. និ. ១.២១៤);

ឯវំ វុត្ថុ ឧស្សហជាតា ហុត្វា ឯវំ ភន្តេតិ ខោតេ ភិក្ខុ ភគវតោ
បច្ឆស្សោសុំ សត្តុ វចនំ សម្មជីវ្ហិសុ, បដិគ្គហេសុន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ អថ នេសំ
ភគវា ឯតទរោច ឯតំ ឥទានិ វុត្ថុតំ ឥធម៌ ភិក្ខុវោតិ អាទិកំ សកលំ សុត្តំ អរោច។
តត្ថ ឥធាតិ ទេសាបទេសេ និចាតោ។ ស្វាយំ កត្ថចិ លោកំ ឧចាទាយ វុច្ឆតិ។
យថាហា - “ឥធម៌ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ”តិ (ធិ. និ. ១.១៩០)។ កត្ថចិ
សាសនំ។ យថាហា - “ឥធម៌, ភិក្ខុវេ, សមណោ, ឥធម៌ ធុតិយោ សមណោ”តិ (អ.
និ. ៤.២៤១)។ កត្ថចិ ឱកាសំ។ យថាហា -

“ឥធម៌ តិដ្ឋមានស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ;
បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, ឯវំ ជាតាហិ មារិសា”តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៦៩);

កត្ថចិ បទប្បវណ្ណមត្តមេវ។ យថាហា “ឥធាហំ - ភិក្ខុវេ, ភុត្តារី អស្សំ
បរិវិតោ”តិ (ម. និ. ១.៣០)។ ឥធម៌ បទ លោកំ ឧចាទាយ វុត្តោតិ វេទិតញ្ញា។

២. ភិក្ខុវេតិ យថាបដិញ្ញាតំ ទេសនំ ទេសេតុំ បុន ភិក្ខុ អាលបតិ។
ឧកយេនាបិ, ភិក្ខុវេ, ឥមស្មី លោកេតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អស្សុតវា បុដ្ឋនោតិ ឯត្ថ

បន អាគមាធិគមាភារា ព្រៀយ្យា អស្សុតវា ឥតិ។ យស្ស ហិ
ខន្ធនាតុអាយតនសច្ចបច្ចយាការសតិបដ្ឋានាធិសុ
ឧគ្គហបរិបុត្តាវិនិច្ឆយរហិតត្តា មញ្ញាបដិសេធកោ នេវ អាគមោ, បដិបត្តិយា
អធិគន្ធត្ថស្ស អនធិគតត្តា នេវ អធិគមោ អត្ថិ។ សោ អាគមាធិគមាភារា
ព្រៀយ្យា អស្សុតវា ឥតិ។ ស្វាយំ -

បុច្ឆនំ ជននាធិហិ, ការណេហិ បុច្ឆន្តោ;
បុច្ឆន្តនន្តោគធត្តា, បុច្ឆវាយំ ជនោ ឥតិ។

សោ ហិ បុច្ឆនំ នានប្បកាវាទំ កិលេសាធិនំ ជននាធិហិ ការណេហិ
បុច្ឆន្តោ។ យថាហ - បុច្ឆ កិលេសេ ជនេន្តិតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ
អវិហតសក្កាយទិដ្ឋិកាតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ សត្តារាជំ មុខមុណ្ឌោកិកាតិ បុច្ឆន្តោ,
បុច្ឆ សត្តកតិហិ អវុដ្ឋិតាតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ នាណភិសដ្ឋ្វារេ អភិសដ្ឋ្វរោន្តិតិ
បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ នាណឱយេហិ វុយ្ហន្តិតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ នាណសន្តាបេហិ សន្តប្បន្តិតិ
បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ នាណបរិឡាហេហិ បរិឡាយន្តិតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ រត្តា គិទ្ធា គធិតា មុច្ឆិតា អន្លោសន្នាលគ្គាលគិតា
បលិតុទ្ធាតិ បុច្ឆន្តោ, បុច្ឆ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អាវុដា និវុតា ឱវុតា បិហិតា
បដិច្ឆន្នា បដិកុដ្ឋិតាតិ បុច្ឆន្តោតិ (មហានិ. ៥០)។ បុច្ឆនំ វា គណនបថមតីតានំ
អរិយធម្មបរម្មទានំ និចធម្មសមាចារាជំ ជនានំ អន្តោគធត្តាបិ បុច្ឆន្តោ។ បុច្ឆ វា
អយំ, វិសុយេវ សន្ធិំ គតោ, វិសំសដ្ឋោ សីលសុតាទិគុណយុត្តេហិ អរិយេហិ
ជនោតិបិ បុច្ឆន្តោ។ ឯវមេតេហិ “អស្សុតវា បុច្ឆន្តោ”តិ ធ្វើហិបិ បទេហិ
យេតេ -

ទុវេ បុច្ឆន្តោ វុត្តា, ពុទ្ធនាធិច្ចពន្ធនា;
អន្លោ បុច្ឆន្តោ ឯកោ, កល្យាណោកោ បុច្ឆន្តោតិ។ -

ទ្វេ បុគ្គលនា វុត្តា។ តេសុ អនុបុគ្គលនា វុត្តា ហោតីតិ វេទិតញ្ចោ។ អរិយានំ
អនុស្សវីតិអាទិសុ អរិយាតិ អារកត្តា កិលេសេហិ, អនយេ ននីយនតោ,
អយេ នីយនតោ, សនេវកេន ច លោកេន អរណីយតោ ពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា
ច ពុទ្ធសាវកា ច វុច្ឆន្តិ, ពុទ្ធា ឯវ វា ឥធ អរិយា។ យថាហ “សនេវកេ, ភិក្ខុវេ,
លោកេ... បេ... តថាគតោ អរិយោតិ វុច្ឆតី” តិ (សំ. និ. ៥.១០៩៨)។ សប្បវិសាតិ
ឯត្ថ បន បច្ចេកពុទ្ធា តថាគតសាវកា ច “សប្បវិសា” តិ វេទិតញ្ចោ។ តេ ហិ
លោកុត្តរគុណាយោគេន សោភនា បុរិសាតិ សប្បវិសា។ សញ្ញេវ វា ឯតេ ទ្វេធាបិ
វុត្តា។ ពុទ្ធាបិ ហិ អរិយា ច សប្បវិសា ច, បច្ចេកពុទ្ធា ពុទ្ធសាវកាបិ។ យថាហ -

“យោ វេ កតញ្ច កតវេទិ ដីរោ,
កល្យាណមិត្តោ ទន្ធិរត្តិ ច ហោតិ;
ទុទិតស្ស សក្កច្ឆ ករោតិ កិច្ចំ,
តថាវិធំ សប្បវិសំ វទន្តិ” តិ។ (ជា. ២.១៧.៧៨);

កល្យាណមិត្តោ ទន្ធិរត្តិ ច ហោតីតិ ឯត្តាវតា ហិ ពុទ្ធសាវកោ វុត្តោ,
កតញ្ចតាទីហិ បច្ចេកពុទ្ធា ពុទ្ធាតិ។ ឥទានិ យោ តេសំ អរិយានំ
អនុស្សនសីលោ, ន ច អនុស្សនេ សាធុការី, សោ អរិយានំ អនុស្សវីតិ វេទិតញ្ចោ។
សោ ច ចក្កនា អនុស្សវី ញ្ញាលោន អនុស្សវីតិ ទុរិដោ, តេសុ ញ្ញាលោន
អនុស្សវី ឥធ អធិប្បតោ។ មំសចក្កនា ហិ ទិព្វចក្កនា វា អរិយា ទិដ្ឋាបិ
អទិដ្ឋាវ ហោន្តិ។ តេសំ ចក្ខុនំ វណ្ណមត្តគ្គហណតោ, ន អរិយភាវគោចរតោ។
សោណាសិដ្ឋាលាទយោបិ ច ចក្កនា អរិយេ បស្សន្តិ។ ន ច តេ អរិយានំ
អនុស្សវីនោ។

តត្រិទំ វត្ថុ - ចិត្តលបព្ពតវាសិនោ កិវ ឱណាសវត្ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកោ
វុឡបព្ពជិតោ ឯកទិវសំ ថេរេន សទ្ធិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរស្ស បត្តចីវរំ គហេត្វា

បិដ្ឋិតោ អាគច្ឆន្តោ ថេរំ បុច្ឆិ “អរិយា នាម, ភន្តេ, កីធិសា” តិ។ ថេរោ អាហា
“ឥនេកោ មហាលូកោ អរិយានំ បត្តចីរំ គហេត្វា វត្តបជិបត្តិ កត្វា
សហចរន្តោបិ នេវ អរិយេ ជាតាតិ, ឯវំ ទុដ្ឋាតា, អាវុសោ, អរិយា” តិ។ ឯវំ វុត្តេបិ
សោ នេវ អញ្ញាសិ។ តស្មា ន ចក្កុនា ទស្សនំ ទស្សនំ, ញាណេន ទស្សនមេវ
ទស្សនំ។ យថាហ “កី តេ, វត្តលិ, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ, វត្តលិ,
ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ” តិ (សំ. និ. ៣.៨៧)។ តស្មា ចក្កុនា បស្សន្តោបិ
ញាណេន អរិយេហិ ទិដ្ឋំ អនិច្ចាទិលក្ខណំ អបស្សន្តោ អរិយាធិគតញោ ធម្មំ
អនធិគច្ឆន្តោ អរិយករធម្មានំ អរិយភាវស្ស ច អនិដ្ឋត្តា “អរិយានំ
អទស្សរិ” តិ វេទិតញោ។

អរិយធម្មស្ស អកោវិទោតិ សតិបដ្ឋានាទិភេទេ អរិយធម្ម អកុសលោ។
អរិយធម្ម អវិនីតោតិ ឯត្ថ បន -

ទុរិយោវិនយោ នាម, ឯកមេកេត្ត បញ្ចជា;
អភាវតោ តស្ស អយំ, “អវិនីតោ” តិ វុច្ចតិ។

អយញ្ញា សំវរវិនយោ បហានវិនយោតិ ទុរិយោវិនយោ។ ឯត្ថ ច ទុរិយេបិ
វិនយេ ឯកមេកោវិនយោ បញ្ចជា ភិដ្ឋតិ។ សំវរវិនយោបិ ហិ សីលសំវរោ
សតិសំវរោ ញាណសំវរោ ខន្តិសំវរោ វិរិយសំវរោតិ បញ្ចវិដោ។
បហានវិនយោបិ តទន្តបហានំ វិក្ខម្ពនបហានំ សមុច្ឆេទបហានំ
បជិប្បស្សន្តិបហានំ និស្សរណបហានន្តិ បញ្ចវិដោ។

តត្ថ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ” តិ (វិភ. ៥១១)
អយំ សីលសំវរោ។ “វត្តតិ ចក្កុន្តិយំ ចក្កុន្តិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតិ” តិ (ធិ. និ.
១.២១៣; ម. និ. ១.២៩៥; សំ. និ. ៤.២៣៩; អ. និ. ៣.១៦) អយំ សតិសំវរោ។

“យានី សោតានី លោកស្ទី, (អធិតាតិ ភគវា)
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ,
បញ្ញាយេតេ បិដ្ឋយេវ” តិ។ (សុ. និ. ១០៤១);

អយំ ញ្ញាណសំវរោ។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស ឧណ្ហាស្ស” តិ (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៤.១១៤; ប.៥៨) អយំ ខន្តិសំវរោ។ “ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតី” តិ (ម. និ. ១.២៦; អ. និ. ៤.១១៤; ប.៥៨) អយំ វិរិយសំវរោ។ សញ្ញាបិ ចាយំ សំវរោ យថាសកំ សំវរិតញ្ញានំ វិនេតញ្ញានញ្ច កាយទុច្ចរិតាធិនំ សំវរណតោ “សំវរោ”, វិនយនតោ “វិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ តាវ សំវរវិនយោ បញ្ចធា ភិដ្ឋតីតិ វេទិតញ្ញោ។

តថា យំ នាមរូបបរិច្ឆេទាធិសុវិបស្សនាញ្ញាណោសុ បដិបក្ខការតោ ធីតាលោកេនេវ តមស្ស, តេន តេនវិបស្សនាញ្ញាណេន តស្ស តស្ស អនត្ថស្ស បហានំ។ សេយ្យចីនំ, នាមរូបវត្ថានេន សក្កាយទិដ្ឋិយា, បច្ចយបរិក្កហេន អហេតុវិសមហេតុទិដ្ឋិនំ, តស្សេវ អបរកាគេន កម្លាំងវិវតរណេន កង់កងីការស្ស, កលាបសម្មសនេន “អហំ មមា” តិ គាហស្ស, មគ្គាមគ្គវត្ថានេន អមគ្គេ មគ្គសញ្ញាយ, ឧទយទស្សនេន ឧច្ឆេទទិដ្ឋិយា, វយទស្សនេន សស្សតទិដ្ឋិយា, ភយទស្សនេន សភយេ អភយសញ្ញាយ, អាធិនវទស្សនេន អស្សនសញ្ញាយ, និព្វិនានុបស្សនាយ អភិរតិសញ្ញាយ, មុច្ចិតុកម្សតាញ្ញាណេន អមុច្ចិតុកម្សតាយ, ឧបេក្ខាញ្ញាណេន អនុបេក្ខាយ, អនុលោមេន ធម្មដ្ឋិតិយំ និព្វានេ ច បដិលោមការស្ស, កោត្រភុណ សម្ពារនិមិត្តគ្គាហស្ស បហានំ, ឯតំ តទន្តបហានំនាម។

យំ បន ឧបចារប្បនាគេទេន សមាធិនា បវត្តិការវិនិវរណតោ
យជប្បហារេនេវ ឧទកបិដ្ឋេ សេវាលស្ស តេសំ តេសំ នីវរណាទិធម្មានំ
បហានំ, ឯតំ វិត្តម្ពនបហានំ នាម។

យំ ចតុន្នំ អរិយមគ្គានំ ភាវិតត្តា តំតំមគ្គវតោ អត្តនោ អត្តនោ សន្តានេ
“ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយា” តិអាទិនា (ធរ. ស. ២៧៧) នយេន វុត្តស្ស
សមុទយបក្ខិកស្ស កិលេសគណស្ស អដ្ឋន្តំ អប្បវត្តិការេន បហានំ, ឥទំ
សមុទ្ទេទបហានំ នាម។ យំ បន ជលក្ខណោ បដិប្បស្សន្ធត្ថំ កិលេសានំ, ឯតំ
បដិប្បស្សន្ធិបហានំ នាម។ យំ សព្វសង្ខតនិស្សជត្តា បហានសព្វសង្ខតំ និព្វានំ
ឯតំ និស្សរណបហានំ នាម។ សព្វម្បី ចេតំ បហានំ យស្មា ចាគដ្ឋេន បហានំ,
វិនយនដ្ឋេន វិនយោ, តស្មា “បហានវិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ តំតំបហានវតោ វា
តស្ស តស្ស វិនយស្ស សម្ពវតោ បេតំ “បហានវិនយោ” តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ
បហានវិនយោបិ បញ្ចាធា ភិដ្ឋតីតិ វេទិតញោ។

ឯវមយំ សង្ខេបតោ ធុរិយោ, ភេទតោ ច ធនវិយោ វិនយោ ភិដ្ឋសំវត្តា
បហាតត្ថស្ស ច អប្បហានត្ថា យស្មា ឯតស្ស អស្សតវតោ បុព្វជ្ជនស្ស នត្ថិ,
តស្មា អភាវតោ តស្ស អយំ អវិនីតោតិ វុច្ចតីតិ។ ឯស នយោ សប្បវិសានំ
អទស្សវី សប្បវិសធម្មស្ស អកោវិទោ សប្បវិសធម្ម អវិនីតោតិ ឯត្ថបិ។
និដ្ឋានាករណាត្ថំ ឯតំ អត្តតោ។ យថាហ “យេវ តេ អរិយា, តេវ តេ
សប្បវិសា។ យេវ តេ សប្បវិសា, តេវ តេ អរិយា។ យោ ឯវ សោ អរិយានំ ធម្មោ,
សោ ឯវ សោ សប្បវិសានំ ធម្មោ។ យោ ឯវ សោ សប្បវិសានំ ធម្មោ, សោ ឯវ សោ
អរិយានំ ធម្មោ។ យេវ តេ អរិយវិនយោ, តេវ តេ សប្បវិសវិនយោ។ យេវ តេ
សប្បវិសវិនយោ, តេវ តេ អរិយវិនយោ។ អរិយេតិ វា សប្បវិសេតិ វា,

អរិយធម្មតិ វា សប្បវិសធម្មតិ វា, អរិយវិនយេតិ វា សប្បវិសវិនយេតិ វា
ឯសេសេ ឯកេ ឯកេត្ថ សមេ សមភាគេ តជ្ជាតេ តញ្ញោវា" តិ។

“កស្មា បន ភគវា សព្វធម្មមូលបរិយាយំ វោ, ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សមី” តិ វត្ថា
តំ អទេសេត្វាវ “ឥធន, ភិក្ខុវេ, អស្សុតវា បុព្វជ្ជនោ អរិយានំ អទស្សវី” តិ ឯវំ
បុព្វជ្ជនំ និទ្ទិសីតិ? បុគ្គលាធិជ្ជានាយ ធម្មទេសនាយ តមត្ថំ អារីកាតុំ។ ភគវតោ
ហិ ធម្មាធិជ្ជានា ធម្មទេសនា, ធម្មាធិជ្ជានា បុគ្គលទេសនា, បុគ្គលាធិជ្ជានា
បុគ្គលទេសនា, បុគ្គលាធិជ្ជានា ធម្មទេសនាតិ ធម្មបុគ្គលវសេនេវ តាវ
ចតុត្ថិជា ទេសនា។

តត្ថ, “តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខុវេ, វេទនា។ កតមា តិស្សោ? សុខា វេទនា ទុក្ខា
វេទនា អទុក្ខមសុខា វេទនា។ ឥមា ខោ, ភិក្ខុវេ, តិស្សោ វេទនា” តិ (សំ. និ.
៤.២៥០) ឯវុបី ធម្មាធិជ្ជានា ធម្មទេសនា វេទិតញ្ញា។ “ធន ធាតុយោ អយំ បុតិសោ
ធន ជស្សយតនោ អជ្ឈាស មនោបរិចារោ ចតុរាធិជ្ជានោ” តិ (ម. និ. ៣.៣៤៣)
ឯវុបី ធម្មាធិជ្ជានា បុគ្គលទេសនា។ “តយោមេ, ភិក្ខុវេ, បុគ្គលា សន្តោ
សិវិជ្ជមាណ លោកស្មី។ កតមេ តយោ? អន្លោ ឯកចក្កុ ទិចក្កុ។ កតមោ ច,
ភិក្ខុវេ, បុគ្គលោ អន្លោ” តិ? (អ. និ. ៣.២៩) ឯវុបី បុគ្គលាធិជ្ជានា
បុគ្គលទេសនា។ “កតមញ្ញ, ភិក្ខុវេ, ទុក្ខតិភយំ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ឯកោ ឥតិ
បដិសញ្ញាតិ, កាយទុច្ឆរិតស្ស ខោ ចាបកោ វិចារកោ អភិសម្បរាយំ... បេ....
សុទ្ធមត្តានំ បរិហារតិ។ ឥទំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ, ទុក្ខតិភយ” តិ (អ. និ. ៤.១២១) ឯវុបី
បុគ្គលាធិជ្ជានា ធម្មទេសនា។

ស្វាយំ ឥធន យស្មា បុព្វជ្ជនោ អបរិញ្ញាតវត្ថុកោ, អបរិញ្ញាមូលិកា ច
ឥធនាធិប្បតានំ សព្វធម្មានំ មូលភូតា មញ្ញនា ហោតិ, តស្មា បុព្វជ្ជនំ ទស្សេត្វា

បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ តមត្ថំ អាវិកាតុំ, “ឥធម៌, ភិក្ខុវេ, អស្សុតវា
បុប្ផនោ អរិយានំ អទស្សវី” តិ ឯវំ បុប្ផនំ និទ្ទិសីតិ វេទិតញ្ច។

សុត្តន្តបិដកបទដ្ឋាននិដ្ឋិតា។

បដិវារវណ្ណាន

ឯវំ បុប្ផនំ និទ្ទិសីត្វា ឥទានិ តស្ស បដិវារាធិសុ វុត្ថុសុ
សព្ពសក្កាយធម្មជនិតំ មញ្ញនំ ទស្សន្តោ, បដិវារាតិភាទិមាហ។ តត្ថ
លក្ខណបដិវារាសម្ពារបដិវារា អារម្មណបដិវារា សម្មតិបដិវារា ចតុត្ថិដា បដិវារា
តាសុ “កតមា ច, អារុសោ, អជ្ឈត្តិកា បដិវារាតុ? យំ អជ្ឈត្ថំ បច្ឆត្ថំ កក្កឡំ
ខរិតត” តិ អាធិសុ (វិភ. ១៧៣) វុត្ថា លក្ខណបដិវារា “បដិវារា ខណោយ្យ វា
ខណោបេយ្យ វា” តិ អាធិសុ (ចាចិ. ៨៥) វុត្ថា សសម្ពារបដិវារា យេ ច កេសាទយោ
វីសតិ កោដ្ឋាសា, អយោលោហាទយោ ច ពាហិរា។ សា ហិ វុត្ថានធិហិ
សម្ពារេហិ សទ្ធិ បដិវារា សសម្ពារបដិវារា “បដិវារា កសិណមេកោ
សញ្ញានាតិ” តិ អាធិសុ (ធិ. និ. ៣.៣៦០) អាគតា បន អារម្មណបដិវារា,
និមិត្តបដិវារា វុត្ថតិ។ បដិវារា កសិណជ្ឈានលាភិ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ
អាគមនវសេន បដិវារា ទេវតាតិ នាមំ លភតិ។ អយំ សម្មតិបដិវារា វេទិតញ្ច។ សា
សព្ពាបិ ឥធម៌ លត្តតិ។ តាសុ យំ កញ្ចំ បដិវារា អយំ បុប្ផនោ បដិវារា សញ្ញានាតិ,
បដិវារា សញ្ញានាតិ, បដិវារា គេន សញ្ញានាតិ, លោកវេហារំ គហេត្វា
សញ្ញាវិបល្លាសេន សញ្ញានាតិ បដិវារា ឯវំ បដិវារា កំ អមុញ្ញោយេវ វា ឯតំ
“សត្តាតិ វា សត្តស្ស” តិ វា អាធិនា នយេន សញ្ញានាតិ។ កស្មា ឯវំ
សញ្ញានាតិ តិ ន វុត្ថតំ។ ឧម្ពត្តកោរិយ ហិ បុប្ផនោ។ សោ យំ កញ្ចំ យេន
កេនចិ អាគារេន គណ្ណាតិ។ អរិយានំ អទស្សវី តាធិភេទមេវ វា ឯត្ថ ការណំ។
យំ វា បរតោ “អបរិញ្ញាតំ តស្ស” តិ វេទន្តេន ភគវតាវ វុត្ថំ។

បងី បងីតោ សញ្ញាតិ សោ តំ បងី ឯវីវិបរីតសញ្ញាយ សញ្ញានិគ្វា,
“សញ្ញានិគ្វា ហិ បបញ្ចសង្ខា”តិ (សុ. និ. ៨៨០) វចនតោ អបរភាគ
ថាមបត្តហិ តណ្ហាមាណនិដ្ឋបបញ្ចហិ ឥធម៌ មញ្ញាណាមេន វុត្តហិ មញ្ញតិ
កប្បតិ វិកប្បតិ, ឆានប្បការតោ អញ្ញថា តណ្ហាតិ។ តេន វុត្តំ “បងី
មញ្ញតិ”តិ។ ឯវី មញ្ញតោ ចស្ស តា មញ្ញាធិឡារិកនយេន ធស្សេតុំ “យា អយំ
កេសា លោមា”តិអាធិនា នយេន វីសតិភេទា អជ្ឈត្តិកា បងី វុត្តា។ យា ចាយំ
វិភង្គេ “តត្ថ កតមា ពាហិរា បងីធាតុ? យំ ពាហិរំ កក្ខដ្ឋំ ខរិតតំ កក្ខដ្ឋត្ថំ
កក្ខដ្ឋភារោ ពហិទ្វា អនុចាធិនំ។ សេយ្យចិធំ, អយោ លោហំ តិប្ប សីសំ សជ្ឈំ
មុត្តា មណី វេជ្ជរិយំ សង្ខា សិលា បវាជ្ជំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្គោ
មសារគល្លំ តិណំ កដ្ឋំ សក្ខរា កបលំ ភូមិ ចាសាលោ បត្តតោ”តិ (វិភ. ១៧៣)
ឯវី ពាហិរា បងី វុត្តា។ យា ច អជ្ឈត្តារម្មណត្តិកេ និមិត្តបងី, តំ គហេត្វា
អយមត្ថយោជនា វុត្តតិ។

បងី មញ្ញតិ តិ ហិ មញ្ញាហិ អហំ បងីតិ មញ្ញតិ, មម បងីតិ មញ្ញតិ,
បរោ បងីតិ មញ្ញតិ, បរស្ស បងីតិ មញ្ញតិ, អថ វា អជ្ឈត្តិកំ បងី
តណ្ហាមញ្ញាយ មញ្ញតិ, មាណមញ្ញាយ មញ្ញតិ, ធិដ្ឋមញ្ញាយ មញ្ញតិ។ កថំ?
អយញ្ញំ កេសាធិសុ ធន្តរាគំ ជនេតិ កេសេ អស្សាទេតិ អភិនន្តតិ អភិវទេតិ
អន្លេសាយ តិដ្ឋតិ។ លោមេ, នទេ, ធន្តេ, តថំ, អញ្ញតរំ វា បន វជ្ជនីយវត្ថុ។ ឯវី
អជ្ឈត្តិកំ បងី តណ្ហាមញ្ញាយ មញ្ញតិ។ ឥតិ មេ កេសា សិយុំ
អនាគតមទ្ធានំ។ ឥតិ លោមាតិអាធិនា វា បន នយេន តត្ថ នន្ទិ សមន្នានេតិ។
“ឥមិនាហំ សីលេន វា...បេ.... ព្រហ្មចរិយេន វា ឯវី សិនិទ្ធមុទុសុខុមនីលកេសោ
ភវិស្សមី”តិអាធិនា វា បន នយេន អប្បដិលទ្ធានំ បដិលាកាយ ចិត្តំ
បណិទហតិ។ ឯវី អជ្ឈត្តិកំ បងី តណ្ហាមញ្ញាយ មញ្ញតិ។

តថា អត្តនោ កេសាទីនំ សម្បត្តិ វា វិបត្តិ វា និស្សាយ មាណំ ជនេតិ,
“សេយ្យោហមស្មីតិ វា សទិសោហមស្មីតិ វា ហីនោហមស្មីតិ វា”តិ។ ឯវំ
អជ្ឈត្តិកំ បថវី មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “តំ ជីវំ តំ សរីរ”ន្តិ (ម. និ. ២.១៨៧)
អាគតនយេន បន កេសំ “ជីវោ”តិ អភិនិវិសតិ។ ឯស នយោ លោហាទីសុ។ ឯវំ
អជ្ឈត្តិកំ បថវី ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

អថ វា “យា ចេវ ខោ បនាវុសោ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុ, យា ច ពាហិរា
បថវីធាតុ, បថវីធាតុវេសោ, តំ នេតំ មមា”តិ (ម. និ. ១.៣០២) ឥមិស្សា បវត្តិយា
បច្ឆន្តិកនយេន កេសាទិភេទំ បថវី ឯតំ មម ឯសោហមស្មី ឯសោ មេ អត្តាតិ
អភិនិវិសតិ។ ឯវំ ឡិ អជ្ឈត្តិកំ បថវី ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ ឯវំ តាវ អជ្ឈត្តិកំ
បថវី តីហិ មញ្ញនាហិ មញ្ញតិ។

យថា ច អជ្ឈត្តិកំ ឯវំ ពាហិរម្បិ។ កថំ? “អយញ្ញា អយលោហាទីសុ ធន្តរាគំ
ជនេតិ។ អយលោហាទីនិ អស្សាទេតិ អភិនន្តតិ អភិវទេតិ អជ្ឈោសាយ តិដ្ឋតិ។
មម អយោ មម លោហាទីអាទិនា នយេន អយាទីនិ មមាយតិ វក្ខតិ កោបយតិ,
ឯវំ ពាហិរំ បថវី តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ ឥតិ មេ អយលោហាទីនយោ សិយុំ
អនាគតមន្ទានន្តិ វា បនេត្ត នន្តិ សមន្នានេតិ, ឥមិនាហំ សីលេន វា វតេន វា
តបេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា ឯវំ សម្បន្នអយលោហាទីឧបករណោ ភវិស្សមី”តិ
អប្បជិលទុស្ស បជិលាកាយ ចិត្តំ បណ្ឌិតហតិ។ ឯវំ ឡិ ពាហិរំ បថវី
តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

តថា អត្តនោ អយលោហាទីនំ សម្បត្តិ វា វិបត្តិ វា និស្សាយ មាណំ ជនេតិ
“ឥមិនាហំ សេយ្យោស្មីតិ វា, សទិសោស្មីតិ វា ហីនោស្មីតិ វា”តិ (វិភ. ៨៣២) ឯវំ
ពាហិរំ បថវី មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ អយេ ជីវសញ្ញា ហុត្វា បន អយំ “ជីវោ”តិ
អភិនិវិសតិ។ ឯស នយោ លោហាទីសុ។ ឯវំ ពាហិរំ បថវី ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

អថ វា “ឥន្ទេកក្ខេត្តា បថវីកសិណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ យំ
បថវីកសិណំ, សោ អហំ។ យោ អហំ, តំ បថវីកសិណាន្តិ បថវីកសិណញ្ច
អត្តញ្ច អទ្ធយំ សមនុបស្សតិ” តិ (បដិ. ម. ១.១៣១) បដិសម្ពិទ្ធាយំ វុត្តនយេនេវ
និមិត្តបថវី “អត្តា” តិ អភិនិវិសតិ។ ឯវំ ពាហិរំ បថវី ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។
ឯវំ ម្យា ពាហិរំ បថវី តីហិ មញ្ញនាហិ មញ្ញតិ។ ឯវំ តាវ “បថវី មញ្ញតិ” តិ ឯត្ថ
តិស្សោបិ មញ្ញនា វេទិតញ្ច។ ឥតោ បរំ សង្ខេបេនេវ កថយិស្សម។

បថវិយា មញ្ញតិ ឯត្ថ បថវិយាតិ ភុម្មវចនមេតំ។ តស្មា អហំ បថវិយាតិ
មញ្ញតិ, មយំ កិញ្ចនំ បលិពោធា បថវិយាតិ មញ្ញតិ, បរោ បថវិយាតិ មញ្ញតិ,
បរស្ស កិញ្ចនំ បលិពោធា បថវិយាតិ មញ្ញតិ អយមេត្ថ អត្តោ។

អថ វា ហ្វាយំ “កថំ រូបស្មី អត្តានំ សមនុបស្សតិ? ឥន្ទេកក្ខេត្តា វេទនំ...
សញ្ញំ... សង្ខារេ... វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ, តស្ស ឯវំ ហោតិ, អយំ ខោ
មេ អត្តា, សោ ខោ បន មេ អត្តា ឥមស្មី រូបេតិ ឯវំ រូបស្មី វា អត្តានំ
សមនុបស្សតិ” តិ (បដិ. ម. ១.១៣១) ឯតស្ស អត្តនយោ វុត្តោ, ឯតេនេវ នយេន
វេទនាទិដ្ឋមេ អត្តតោ គហោត្វា តតោ អជ្ឈត្តិកពាហិរាសុ បថវីសុ យំ កិញ្ច
បថវី តស្សោកាសភាវេន បរិកប្បេត្វា សោ ខោ បន មេ អយំ អត្តា ឥមិស្សា
បថវិយាតិ មញ្ញនោ បថវិយា មញ្ញតិ, អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនា។ តស្មីយេវ បនស្ស
អត្តនិ សិនេហំ តត្ថត្ថកញ្ច មាណំ ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមាណមញ្ញនាបិ វេទិតញ្ច។
យទា បន តេនេវ នយេន សោ ខោ បនស្ស អត្តា បថវិយាតិ មញ្ញតិ, តទា
ទិដ្ឋិមញ្ញនា ឯវំ យុជ្ជតិ។ ឥតរាយោបិ បន ឥច្ឆន្តិ។

បថវិតោ មញ្ញតិ ឯត្ថ បន បថវិតោតិ និស្សក្កវចនំ។ តស្មា
សឧបករណស្ស អត្តនោ វា បរស្ស វា យថាវុត្តប្បភេទតោ បថវិតោ ឧប្បត្តិ វា
និគ្គមនំ វា បថវិតោ វា អញ្ញោ អត្តាតិ មញ្ញនោ បថវិតោ មញ្ញតិ វេទិតញ្ច,

អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញាណ។ តស្មីយេវ បនស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញាណយ មញ្ញតេ វុត្ថស្មី
សិនេហំ មានញា ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមានមញ្ញាណបិ វេទិតញ្ញា។ អបរេ អាហុ
បថីកេសិណំ បរិត្តំ ភាវេត្វា តតោ អញ្ញំ អប្បមាណំ អត្តានំ គហេត្វា
បថីតោ ពហិធ្វាបិ មេ អត្តាតិ មញ្ញមាណោ បថីតោ មញ្ញតីតិ។

បថី មេតិ មញ្ញតីតិ ឯត្ថ បន កេវលញ្ញំ មហាបថី តណ្ហាវសេន
មមាយតីតិ ឥមិនា នយេន បវត្តា ឯកា តណ្ហាមញ្ញា ឯវ លព្ពតីតិ វេទិតញ្ញា។
សា ចាយំ មម កេសា, មម លោមា, មម អយោ, មម លោហាន្តិ ឯវំ
យថាវុត្ថប្បកេទាយ សញ្ញាយបិ អដ្ឋត្តិកពាហិរាយ បថីយា យោជេតព្ពាតិ។

បថី អភិនន្តតីតិ វុត្ថប្បការមេវ បថី តណ្ហាធិហិ អភិនន្តតិ, អស្សាទេតិ,
បរាមសតិ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ “បថី មញ្ញតី”តិ ឯតេនេវ ឯតស្មី អត្ថេ សិទ្ធិ
កស្មា ឯតំ វុត្ថន្តិ ចេ។ អវិចារិតមេតំ ចោរាណោហិ។ អយំ បន អត្តនោ មតិ,
ទេសនាវិលាសតោ វា អាទិនវទស្សនតោ វា។ យស្ស ហិ ធម្មធាតុយា
សុប្បដិវុត្តា នាណយវិចិត្រទេសនាវិលាសសម្បន្នោ, អយំ សា ភកវតា
សុប្បដិវុត្តា។ តស្មា បុព្វេ មញ្ញាវសេន កិលេសុប្បត្តិ ទស្សេត្វា ឥទានិ
អភិនន្តាវសេន ទស្សេត្តោ ទេសនាវិលាសតោ វា ឥទមាហ។ យោ វា បថី
មញ្ញតិ, បថីយា មញ្ញតិ, បថីតោ មញ្ញតិ, បថី មេតិ មញ្ញតិ, សោ យស្មា ន
សក្កោតិ បថីនិស្សិតំ តណ្ហំ វា ទិដ្ឋិ វា បហាតុំ, តស្មា បថី អភិនន្តតិយេវ។
យោ ច បថី អភិនន្តតិ, ទុក្ខំ សោ អភិនន្តតិ, ទុក្ខញ្ច អាទិនវេតិ
អាទិនវទស្សនតោបិ ឥទមាហ។ វុត្ថព្រោតំ ភកវតា “យោ, ភិក្ខុវេ, បថីធាតុ
អភិនន្តតិ, ទុក្ខំ សោ អភិនន្តតិ, យោ ទុក្ខំ អភិនន្តតិ, អបរិមុត្តោ សោ ទុក្ខស្មាតិ
វទាមី”តិ។

ឯង បង្កើត កុំ មញ្ញ អភិធម្ម វត្ថុ ឥន្ទ្រ យេន ការណ៍ សោ
មញ្ញ អភិធម្ម ច, តំ ការណ៍ អវិកលោក អាហារ តំ កិស្ស ហេតុ,
អបរិញ្ញាតំ តស្សាតិ វនាមីតិ។ តស្សត្ថោ, សោ បុព្វជ្ជនោ តំ បង្កើ កិស្ស ហេតុ
មញ្ញ កេន ការណ៍ មញ្ញ អភិធម្ម ចេ។ អបរិញ្ញាតំ តស្សាតិ
វនាមីតិ, យស្មា តំ វត្ថុ តស្ស អបរិញ្ញាតំ, តស្មាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យោ ហិ បង្កើ
បរិជានាតិ, សោ តិហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានាតិ ញាតបរិញ្ញាយ តិរលាបរិញ្ញាយ
បហានបរិញ្ញាយាតិ។

តត្ថ កតមា ញាតបរិញ្ញា។ បង្កើធាតុ បរិជានាតិ, អយំ បង្កើធាតុ
អដ្ឋត្តិកា, អយំ ពាហិរា, ឥន្ទ្រស្ស លក្ខណំ, ឥន្ទ្រ
រសបច្ចុប្បន្នបទដ្ឋានាតិ, អយំ ញាតបរិញ្ញា។ កតមា តិរលាបរិញ្ញា? ឯង
ញាតំ កត្វា បង្កើធាតុ តិរតិ អនិច្ចតោ ទុក្ខតោ រោគតោតិ ធាតុត្ថាលីសាយ
អាភារេហិ, អយំ តិរលាបរិញ្ញា។ កតមា បហានបរិញ្ញា? ឯង តិរយិត្វា
អគ្គមគ្គេន បង្កើធាតុយា ធម្មភកំ បដហតិ, អយំ បហានបរិញ្ញា។

នាមរូបវត្ថុនំ វា ញាតបរិញ្ញា។
កលាបសម្មសនាធិអនុលោមបរិយោសានា តិរលាបរិញ្ញា។ អរិយមគ្គ
ញាណំ បហានបរិញ្ញាតិ។ យោ បង្កើ បរិជានាតិ, សោ ឥន្ទ្រហិ តិហិ បរិញ្ញាហិ
បរិជានាតិ, អស្ស ច បុព្វជ្ជនស្ស តា បរិញ្ញាយោ នត្តិ, តស្មា អបរិញ្ញាតត្ថា បង្កើ
មញ្ញ ច អភិធម្ម ចាតិ។ តេនាហា ភក្កវា - ឥន្ទ្រ, ភិក្ខុវេ, អស្សតវា
បុព្វជ្ជនោ... បេ... បង្កើ មញ្ញ បង្កើយា មញ្ញ បង្កើតោ មញ្ញ បង្កើ មេតិ
មញ្ញ បង្កើ អភិធម្ម តំ កិស្ស ហេតុ? អបរិញ្ញាតំ តស្សាតិ វនាមី"តិ។

បង្កើវាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាចារ្យរាជវណ្ណាធា

អាបំ អាបតោតិ ឯត្ថាបិ លក្ខណាសសម្ភារាវម្ពណាសម្មតិវសេន ចតុត្ថិជោ
អាចារ្យ តេសុ “តត្ថ, កតមា អជ្ឈត្តិកា អាចោធាតុ។ យំ អជ្ឈត្តំ បច្ចត្តំ អាចោ
អាចោគតំ, សិនេហោ សិនេហាគតំ ពន្ធនត្តំ រូបស្ស អជ្ឈត្តំ ឧបាទិន្ន” តិអាធិសុ
(វិភ. ១៧៤) វុត្តោ លក្ខណាអាចារ្យ “អាចោកសិណំ ឧត្តន្តោ អាបស្មី និមិត្ត
គណ្ណាតី” តិអាធិសុ វុត្តោ សសម្ភារាចារ្យ សេសំ សព្វំ បថវិយំ វុត្តសទិសមេវ។
កេវលំ យោជនានយេ បន “បិត្តំ សេម្ហ” តិអាធិនា នយេន វុត្តោ ធានសភេទា
អជ្ឈត្តិកា អាចោធាតុ, “តត្ថ, កតមា ពាហិរា អាចោធាតុ? យំ ពាហិរំ អាចោ
អាចោគតំ, សិនេហោ សិនេហាគតំ ពន្ធនត្តំ រូបស្ស ពហិទ្វា អនុបាទិន្ន។
សេយ្យចីធំ, មូលរសោ ខន្ធរសោ តចរសោ បត្តរសោ បុប្ផរសោ ជលរសោ ឡីរំ
ធនិ សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធ្យ ជាណីតំ ភុម្មានិ វា ឧទកានិ អន្តលិក្ខានិ វា” តិ (វិភ.
១៧៤) ឯវំ វុត្តោ ច ពាហិរា អាចោធាតុ វេទិតញ្ញា, យោ ច អជ្ឈត្តារម្ពណាត្តិកេ
និមិត្តអាចារ្យ។

តេជំ តេជតោតិ ឥមស្មី តេជោវារេបិ វុត្តនយេនេវ វិត្តារោ វេទិតញ្ញា។
យោជនានយេ បនេត្ត “យេន ច សន្តប្បតិ, យេន ច ជីវីយតិ, យេន ច បរិឡាប្បតិ,
យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតី” តិ (វិភ. ១៧៥) ឯវំ
វុត្តោ ចតុប្បភេទា អជ្ឈត្តិកា តេជោធាតុ។ “តត្ថ កតមា ពាហិរា តេជោធាតុ?
យំ ពាហិរំ តេជោ តេជោគតំ ឧស្មា ឧស្មាគតំ ឧសុមំ ឧសុមគតំ ពហិទ្វា
អនុបាទិន្ន។ សេយ្យចីធំ, កដ្ឋត្តិ បលាលត្តិ តិណាត្តិ កោមយត្តិ ធុសត្តិ សង្ការត្តិ
ឥន្ទត្តិ អត្តិសន្តាចោ សូរិយសន្តាចោ កដ្ឋសន្និចយសន្តាចោ
តិណាសន្និចយសន្តាចោ ធម្មាសន្និចយសន្តាចោ កណ្តាសន្និចយសន្តាចោ” តិ
(វិភ. ១៧៥) ឯវំ វុត្តោ ច ពាហិរា តេជោធាតុ វេទិតញ្ញា។

វាយំ វាយតោតិ ឥមស្ស វាយវាស្សបិ យោជនានយេ បន “ឧទ្ទមា វាតា
អធាគមា វាតា កុច្ឆិសយា វាតា កោដ្ឋាសយា វាតា អង្គមង្គានុសារីនោ វាតា
សត្តកវាតា ខុរកវាតា ឧប្បលកវាតា អស្សសោ បស្សសោ” តិ ឯវំ វុត្តា
អង្គត្ថិកា វាយោធាតុ។ “តត្ថ កតមា ពាហិរា វាយោធាតុ? យំ ពាហិរំ វាយោ
វាយោគតំ បម្ចិតត្ថំ រូបស្ស ពហិទ្ធា អនុចាទិន្នំ។ សេយ្យបិទំ, បុរត្ថិមា វាតា
បច្ឆិមា វាតា ឧត្តរា វាតា ធឹក្ខណា វាតា សរជា វាតា អរជា វាតា សីតា វាតា
ឧណ្ហា វាតា បរិត្តា វាតា អធិមត្តា វាតា កាឡា វាតា វេរម្ពា វាតា បក្ខវាតា
សុបណ្ណា វាតា តាលវណ្ណា វាតា វិជ្ជបន វាតា” តិ (វិភ. ១៧៦) ឯវំ វុត្តា ប ពាហិរា
វាយោធាតុ វេទិតញ្ចា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។ ឯត្តាវតា ប យាយំ -

“វុត្តម្ហិ ឯកធម្មេ, យេ ធម្មា ឯកលក្ខណា តេន;
វុត្តា ភវន្តិ សព្វេ, ឥតិ វុត្តោ លក្ខណោ ហារោ” តិ។ -

ឯវំ នេត្តិយំ លក្ខណោ នាម ហារោ វុត្តោ, តស្ស វសេន យស្មា បត្យសុ ភូតេសុ
គហិតេសុ ឧចាទារូបម្បិ គហិតមេវ ភវតិ, រូបលក្ខណំ អនតីតត្តា។ យញ្ច
ភូតោចាទារូបំ សោ រូបក្ខន្ធា។ តស្មា “អស្សុតវា បុព្វដ្ឋនោ បថវី អាបំ តេជំ
វាយំ មញ្ញតី” តិ វេទន្តេន អត្ថតោ រូបំ អត្ថតោ សមនុបស្សតីតិបិ វុត្តំ ហោតិ។
“បថវីយា អាបស្មី តេជស្មី វាយស្មី មញ្ញតី” តិ វេទន្តេន រូបស្មី វា អត្តានំ
សមនុបស្សតីតិ វុត្តម្បិ ហោតិ។ “បថវីតោ អាបតោ តេជតោ វាយតោ
មញ្ញតី” តិ វេទន្តេន រូបតោ អញ្ញោ អត្តាតិ សិទ្ធិត្តា រូបវន្តំ វា អត្តានំ អត្តនិ វា រូបំ
សមនុបស្សតីតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវមេតា បតស្សោ រូបវត្ថុកា
សក្កាយទិដ្ឋិមញ្ញនា វេទិតញ្ចា។ តត្ថ ឯកា ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ, តិស្សោ
សស្សុតទិដ្ឋិយោតិ ទ្វេវ ទិដ្ឋិយោ ហោន្តីតិ អយម្បិ អត្តវិសេសោ វេទិតញ្ចា។

អាចោវាវាទិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ក្នុងការពង្រឹងស្ថានភាព

៣. ឯវិបស្សនាមគ្គីយ៍សង្ខារវត្ថុកំមញ្ញនំវត្ថុ ឥន្ទានិយេសន្តារេឧបាទាយ
សត្តាបញ្ញាបីយន្តិ, តេសុសន្តារេសុសត្តេសុបិយស្មាបុព្វដ្ឋនោមញ្ញនំកកោតិ,
តស្មាតេសត្តនិទ្ទិសន្តោក្ខតេក្ខតតោសញ្ញាណតិកិរាទិមាហ។ តត្ថាយំ
ក្ខតសន្តោបញ្ចក្ខន្ធអមនុស្សធាតុវិជ្ជមានខីណាសវសត្តរុក្ខាធិសុធិស្សតិ។
“ក្ខតមិទន្តិ, កិក្ខវេ, សមនុបស្សថា”តិរាធិសុ (ម. និ. ១.៤០១) ហិអយំ
បញ្ចក្ខន្ធនុសុធិស្សតិ។ “យាធិជក្ខតានិសមាគតានិ”តិ (សុ. និ. ២២៤) ឯត្ថ
អមនុស្សសុ។ “ចត្តារោខោ, កិក្ខុ, មហាក្ខតាហេតុ”តិ (ម. និ. ៣.៨៦) ឯត្ថ
ធាតុសុ។ “ក្ខតស្មីចាចិត្តិយ”ន្តិរាធិសុ (ចាចិ. ៦៩) វិជ្ជមានេ។ “យោច
កាលយសោក្ខតោ”តិ (ជា. ១.១០.១៩០) ឯត្ថ ខីណាសវេ។ “សព្ពេវនិក្ខិបិស្សន្តិ
ក្ខតាលោកេសមុស្សយ”ន្តិ (ធី. និ. ២.២២០) ឯត្ថ សត្តេសុ។
“ក្ខតគាមចាតព្យតាយា”តិ (ចាចិ. ៩០) ឯត្ថ រុក្ខាធិសុ។ ឥធម៌បណាយំសត្តេសុ
វត្ថុតិ, នោចខោអវិសេសេនេ។ ចាតុមហារាជិកានំហិហេជ្ជាសត្តាឥធម៌
ក្ខតាតិអធិប្បតា។

តត្ថ ភូតេ ភូតតោ សញ្ញាធាតីតិអាទិ វុត្តនយមេវ។ ភូតេ មញ្ញាតីតិអាទិសុ
 បន តិស្សោបិ មញ្ញា នាយោជេតញ្ញា។ កេមី? អយញ្ញំ “សោ បស្សតិ គហបតី វា
 គហបតិបុត្តំ វា បញ្ចហិ កាមគុណោហិ សមប្បីតំ សមន្តិភូត”ន្តិ (អ. និ. ៧.៥០)
 វុត្តនយេន ភូតេ សុភា សុខិតាតិ គហេត្វា រដ្ឋតិ, ទិស្វាបិ នេ រដ្ឋតិ, សុត្វាបិ,
 ឃាយិត្វាបិ, សាយិត្វាបិ, ដុសិត្វាបិ, ញត្វាបិ។ ឯវំ ភូតេ តណ្ហាមញ្ញនាយ
 មញ្ញាតិ។ “អហោ វតាហំ ខត្តិយមហាសាលានំ វា សហព្យតំ
 ឧបបន្នេយ្យ”ន្តិអាទិនា (ធិ. និ. ៣.៣៣៧) វា បន នយេន អប្បដិលទ្ធស្ស
 បដិលាកាយ ចិត្តំ បណិទហតិ, ឯវម្មិ ភូតេ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញាតិ។ អត្ថនោ

បន ភូតានព្យាសម្បត្តិវិបត្តិ និស្សាយ អត្តានំ វា សេយ្យំ ឧបាតិ។ ភូតេសុ ច
យំកិញ្ចំ ភូតំ ហីនំ អត្តានំ វា ហីនំ, យំកិញ្ចំ ភូតំ សេយ្យំ។ អត្តានំ វា ភូតេន, ភូតំ
វា អត្តនា សទិសំ ឧបាតិ។ យថាហ “ឥធនកោ ជាតិយា វា... បេ....
អញ្ញតរញ្ញតរេន វត្ថុនា បុព្ពកាលំ បរេហិ សទិសំ អត្តានំ ឧបាតិ។ អបរកាលំ
អត្តានំ សេយ្យំ ឧបាតិ។ បរេ ហីនេ ឧបាតិ, យោ ឯវុទ្ធា មាណោ ... បេ.... អយំ
វុទ្ធិតិ មាណាតិមាណោ” តិ (វិភ. ៨៧៦-៨៨០)។ ឯវំ ភូតេ មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

ភូតេ បន “និទ្ធា ធុវា សស្សតា អវិបរិណាមធម្មា” តិ វា “សព្ពេ សត្តា សព្ពេ
ចារណា សព្ពេ ភូតា សព្ពេ ជីវា អវសា អពលា អវិរិយា
និយតិសង្កតិការវរិណាតា ធស្វេវាភិជាតិសុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេន្តិ” តិ (ធិ. និ.
១.១៦៨) វា មញ្ញមាណោ ធិជ្ជិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ ឯវំ ភូតេ តិហិ មញ្ញនាហិ
មញ្ញតិ។

កេចំ ភូតេសុ មញ្ញតិ? តេសុ តេសុ ភូតេសុ អត្តនោ ឧបបត្តិ វា សុខុប្បត្តិ វា
អាកម្ពតិ។ ឯវំ តាវ តណ្ហាមញ្ញនាយ ភូតេសុ មញ្ញតិ។ ភូតេសុ វា ឧបបត្តិ
អាកម្ពមាណោ នានំ ទេតិ, សីលំ សមាធិយតិ, ឧចោសថកម្មំ ករេតិ។ ឯវំ ម្បិ
ភូតេសុ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ ភូតេ បន សមូហគ្គាហោន គហោត្វា តត្ថ
ឯកច្ឆេ ភូតេ សេយ្យតោ ឧបាតិ, ឯកច្ឆេ សទិសតោ វា ហីនតោ វាតិ។ ឯវំ
ភូតេសុ មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ តថា ឯកច្ឆេ ភូតេ និទ្ធា ធុវាតិ មញ្ញតិ។ ឯកច្ឆេ
អនិទ្ធា អធុវាតិ, អហម្បិ ភូតេសុ អញ្ញតរោស្មីតិ វា មញ្ញតិ។ ឯវំ ភូតេសុ
ធិជ្ជិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។

ភូតតោ មញ្ញតិ ឯត្ថ បន សឧបករណស្ស អត្តនោ វា បរស្ស វា យតោ
កុតោចិ ភូតតោ ឧប្បត្តិ មញ្ញមាណោ ភូតតោ មញ្ញតិ វេទិតញ្ចោ, អយមស្ស
ធិជ្ជិមញ្ញនា។ តស្មីយេវ បនស្ស ធិជ្ជិមញ្ញនាយ មញ្ញតេ វត្ថុស្មី សីនេហំ មានព្យា

ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមានមញ្ញនាបិ វេទិតញ្ច។ ភូតេ មេតិ មញ្ញតីតិ ឯត្ថ បន
ឯកា តណ្ហាមញ្ញនាវ លព្ពតិ។ សា ចាយំ “មម បុត្តា, មម ជីតា, មម
អដេឡុកា, កុក្កុជស្វករា, ហត្ថិកវស្សវឡុវា”តិ ឯវមាទិនា នយេន
មមាយតោ បវត្ថតីតិ វេទិតញ្ច។ ភូតេ អភិនន្ទតីតិ ឯតំ វុត្ថនយមេវ។
អបរិញ្ញាតំ តស្សាតិ ឯត្ថ បន យេ សង្ខារេ ឧបាទាយ ភូតានំ បញ្ញត្តិ, តេសំ
អបរិញ្ញាតត្តា ភូតា អបរិញ្ញាតា ហោន្តីតិ វេទិតញ្ច។ យោជនា បន
វុត្ថនយេនេវ កាតញ្ច។

ឯវំ សង្ខេបតោ សង្ខារវសេន ច សត្តវសេន ច មញ្ញនាវត្ថំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ភូមិវិសេសាទិនា ភេទេន វិត្តារតោបិ តំ ទស្សេន្តោ ទេវេ ទេវតោតិ អាទិមាហ។
តត្ថ ទិព្ពន្តិ បញ្ចហិ កាមគុណោហិ អត្តនោ វា ឥទ្ធិយាតិ ទេវា, កីឡន្តិ ជោតេន្តិ
ចាតិ អត្តោ។ តេ តិវិជា សម្មតិទេវា ឧបបត្តិទេវា វិសុទ្ធិទេវាតិ។ សម្មតិទេវា
នាម រាជាណោ ទេវិយោ រាជកុមារា។ ឧបបត្តិទេវា នាម ចាតុមហារាជីកេ ទេវេ
ឧបាទាយ តត្ថត្តវិទេវា។ វិសុទ្ធិទេវា នាម អរហន្តោ ខីណាសវា។ ឥធម បន
ឧបបត្តិទេវា ទដ្ឋញ្ច, នោ ច ខោ អវិសេសេន។ បរិនិម្មិតវសវត្តិទេវលោកេ មាវ
សបរិសំ វេបេត្វា សេសា ធម កាមាវចរា ឥធម ទេវាតិ អធិប្បតា។ តត្ថ សញ្ញា
អត្តវណ្ណានា ភូតវាវេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ច។

បជាបតីន្តិ ឯត្ថ បន មារោ បជាបតីតិ វេទិតញ្ច។ កេចិ បន “តេសំ តេសំ
ទេវានំ អធិបតីនំ មហារាជាធិនមេតំ អធិវចន”ន្តិ វទន្តិ។ តំ ទេវគ្គហណេនេវ
តេសំ គហិតត្តា អយុត្តន្តិ មហាអដ្ឋកថាយំ បដិក្ខិត្តំ, មារោយេវ បន
សត្តសង្ខាតាយ បជាយ អធិបតីកាវេន ឥធម បជាបតីតិ អធិប្បតោ។ សោ
កុហិ វសតិ? បរិនិម្មិតវសវត្តិទេវលោកេ។ តត្រ ហិ វសវត្តិរាជា រជ្ជំ កាវេតិ។
មារោ ឯកស្មី បទេសេ អត្តនោ បរិសាយ ឥស្សរិយំ បវត្តេន្តោ រជ្ជបច្ឆន្តេ

ធាមរិករាជបុត្តាវិយ វសតីតិ វេទន្តិ។ មារគ្គហណេនេវ ចេត្ត មារបរិសាយបិ
គហណំ វេទិតព្ពំ។ យោជនានយោ ចេត្ត បជាបតី វណ្ណាវន្តំ ធិយាយុកំ
សុខពហុលំ ទិស្វា វា សុត្វា វា វជ្ជន្តោ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “អហោ វតាហំ
បជាបតិនោ សហព្យតំ ឧបបន្នេយ្យ”ន្តិអាទិនា វា បន នយេន អប្បដិលទ្ធស្ស
បដិលាកាយ ចិត្តំ បណិទហន្តោបិ បជាបតី តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។
បជាបតិការំ បន បត្តោ សមាសោ អហមស្មិ បជានមិស្សរោ អធិបតីតិ មានំ
ជនេន្តោ បជាបតី មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “បជាបតិ និទ្វា ធុរោ”តិ វា
“ឧទ្ទិដ្ឋិស្សតិ វិនស្សិស្សតិ”តិ វា “អវសោ អពលោ អរិរិយោ
និយតិសង្កតិការបរិណតោ ធស្វេវាភិជាតិសុ សុខទុក្ខំ បដិសំវេទេតិ”តិ វា
មញ្ញមាសោ បន បជាបតី ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតិ វេទិតព្ពំ។

បជាបតិស្មិន្តិ ឯត្ថ បន ឯកា ទិដ្ឋិមញ្ញនាវ យុដ្ឋតិ។ តស្ស ឯវំ បវត្ថិ
វេទិតព្ពំ។ ឥធនកេន្តោ “បជាបតិស្មិ យេ ច ធម្មា សិរិដ្ឋន្តិ, សព្វេ តេ និទ្វា ធុរោ
សស្សតា អរិបរិណាមធម្មា”តិ មញ្ញតិ។ អថ វា “បជាបតិស្មិ នត្ថិ ចាបំ, ន តស្មិ
ចាបកានិ កម្មានិ ឧបលព្ពន្តិ”តិ មញ្ញតិ។

បជាបតិតោតិ ឯត្ថ តិស្សោបិ មញ្ញនាលព្ពន្តិ។ កថំ? ឥធនកេន្តោ
សឧបករណស្ស អត្តនោ វា បរស្ស វា បជាបតិតោ ឧប្បត្តិ វា និគ្គមនំ វា
មញ្ញតិ, អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនា។ តស្មិយេវ បនស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតេ
វត្ថុស្មិ សិនេហំ មានញ ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមានមញ្ញនាបិ វេទិតព្ពំ។ បជាបតី
មេតិ ឯត្ថ បន ឯកា តណ្ហាមញ្ញនាវ លព្ពន្តិ។ សា ចាយំ “បជាបតិ មម សត្តា
មម សាមី”តិអាទិនា នយេន មមាយតោ បវត្ថតិ វេទិតព្ពំ។ សេសំ
វុត្ថនយមេវ។

ព្រហ្មំ ព្រហ្មតោតិ ឯត្ថ ព្រហ្មតោ តេហិ តេហិ គុណវិសេសេហិតិ ព្រហ្មា។
អបិច ព្រហ្មាតិ មហាព្រហ្មាបិ វុច្ឆតិ, តថាគតោបិ ព្រាហ្មណោបិ
មាតាបិតារោបិ សេដ្ឋម្យិ។ “សហស្សោ ព្រហ្មា ទ្វិសហស្សោ ព្រហ្មា” តិអាទីសុ
(ម. និ. ៣.១៦៥-១៦៦) ហិ មហាព្រហ្មា ព្រហ្មាតិ វុច្ឆតិ។ “ព្រហ្មាតិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
តថាគតស្សេតំ អធិវចន” ត្ថិ ឯត្ថ តថាគតោ។

“តមោនុទោ ពុទ្ធា សមន្តបក្កុ,
លោកន្តគូ សព្ពកវាតិវត្ថោ;
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ,
សច្ច្យោ ព្រាហ្ម ឧបាសិតោ មេ” តិ។ (ចូឡ្យនិ. ១០៤) -

ឯត្ថ ព្រាហ្មណោ។

“ព្រហ្មាតិ មាតាបិតារោ, បុព្វាចរិយាតិ វុច្ឆរេ” តិ។ (ឥតិវុ. ១០៦; ជា.
២.២០.១៨១) -

ឯត្ថ មាតាបិតារោ។ “ព្រហ្មចក្កំ បវត្ថេតី” តិ (ម. និ. ១.១៤៨; អ. និ. ៥.១១) ឯត្ថ
សេដ្ឋំ។ ឥធិ បន បឋមាភិក្ខុត្ថោ កប្បាយុកោ ព្រហ្មា អធិប្បតោ។
តគ្គហណោនេវ ច ព្រហ្មបុរោហិតព្រហ្មចារិសង្ខាបិ គហិតាតិ វេទិតញ្ញា។
អត្តវណ្ណានា បនេត្ថ បជាបតិវារេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញា។

អាកស្សវារេ ឧណ្ហាទីបិ កាយ អច្ចរិយ ឯតេសំ សរីរតោ អាកា ធិដ្ឋិត្វា
ធិដ្ឋិត្វា បតន្តិរិយ សរតិ វិសរតីតិ អាកស្សវា។ តេសំ គហណោន សព្ពាបិ
ទុតិយជ្ឈានភូមិ គហិតា, ឯកតលវាសិនោ ឯវ ចេតេ សព្ពេបិ បរិត្តាកា
អប្បមាណាកា អាកស្សវាតិ វេទិតញ្ញា។

សុភកិណ្ណវារេ សុភេន ឌីកិណ្ណាវិកិណ្ណា សុភេន សរីរប្បភាវណ្ណាន
ឯកគ្បនា សុវណ្ណាមញ្ញសាយ ឋេតិសម្បជ្ឈលីតកញ្ចនបិណ្ឌសស្សីរិកាតិ
សុភកិណ្ណា។ តេសំ គហណោន សញ្ញាបិ តតិយជ្ឈានភូមិ គហិតា។
ឯកតលវាសិនោ ឯវ ចេតេ សញ្ញេបិ បរិត្តសុភា អប្បមាណាសុភា
សុភកិណ្ណាតិ វេទិតញ្ញា។

វេហប្បលវារេ, វិបុលា ជលាតិ **វេហប្បលា។** ចតុត្ថជ្ឈានភូមិ ព្រហ្មានោ វុច្ចន្តិ។
អត្ថនយយោជនា បន ឥមេសុ តិសុបិ វារេសុ ភូតវារេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ញា។

អភិភូតវារេ អភិភវីតិ **អភិភូ។** កី អភិភវី? ចត្តារោ ខន្ទេ អរូបិនោ។
អសញ្ញាភវស្សេតំ អធិវចនំ។ អសញ្ញាសត្តា ទេវា វេហប្បលេហិ សន្និ
ឯកតលាយេវ ឯកស្មី ឌីកាសេ យេន ឥរិយាបថេន និព្ពត្តា, តេនេវ
យាវតាយុកំ តិជ្ឈន្តិ ចិត្តកម្មរូបសធិសា ហុត្វា។ តេ ឥធសញ្ញេបិ អភិភូវចនេន
គហិតា។ កេចិ **អភិភូ** នាម សហស្សោ ព្រហ្មាតិ ឯវមាធិនា នយេន តត្ថ តត្ថ
អធិបតិព្រហ្មានំ វណ្ណាយន្តិ។ ព្រហ្មគ្គហណោនេវ បន តស្ស គហិតត្តា
អយុត្តមេតន្តិ វេទិតញ្ញំ។ យោជនានយោ ចេត្ត អភិភូ វណ្ណាវា ធីយាយុកោតិ
សុត្វា តត្ថ ធន្ធាកំ ឧប្បាទេន្តោ អភិភុំ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញាតិ។ “អហោ
វតាហំ អភិភុនោ សហព្យតំ ឧបបន្នេយ្យ”ន្តិអាធិនា បន នយេន អប្បដិលទ្ធស្ស
បដិលាកាយ ចិត្តំ បណិទហន្តោបិ អភិភុំ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញាតិ។ អត្តានំ
ហីនតោ អភិភុំ សេយ្យតោ ធិហន្តោ បន អភិភុំ មានមញ្ញនាយ មញ្ញាតិ។ “អភិភូ
និទ្ទោ ធុរោ”តិអាធិនា នយេន បរាមសន្តោ អភិភុំ ធិជ្ជិមញ្ញនាយ មញ្ញាតិ
វេទិតញ្ញា។ សេសំ បជាបតិវារេ វុត្ថនយមេវ។

ភូតវារាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាកាសានញាយតនវារាធិវណ្ណា

៤. ឯវំ ភគវា បដិចាជិយា ទេវលោកេ ទស្សនោបិ អភិក្ខវចនេន អសញ្ញកវំ
ទស្សត្វា ឥនានិ យស្មា អយំ វដ្តកថា, សុទ្ធាវាសា ច វិវដ្តបក្ខេ បិតា,
អនាគាមិជ្ជីណាសវា ឯវំ ហិ តេ ទេវា។ យស្មា វា កតិបយកប្បសហស្សយុកា
តេ ទេវា, ពុទ្ធប្បទកាលេយេវ ហោន្តិ។ ពុទ្ធា បន អសន្នេយេបិ កប្បេ ន
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តទា សុញ្ញាបិ សា ភូមិ ហោតិ។ រញ្ជោ ខន្ធាវារដ្ឋានំវិយ ហិ ពុទ្ធានំ
សុទ្ធាវាសកវា។ តេ តេនេវ ច ការណេន វិញ្ញាណជ្ជិតិសត្តាវាសវសេនបិ ន
គហិតា, សព្វកាលិកា បន ឥមា មញ្ញា។ តស្មា តាសំ សទាវិជ្ជមានភូមិ
ទស្សនោ សុទ្ធាវាសេ អតិក្កមិត្វា, អាកាសានញាយតនន្តិអាធិមាហ។ តត្ថ
អាកាសានញាយតនន្តិ តត្ថមិកា ចត្តារោ កុសលវិចាកកិរិយា ខន្ធា។ តេ ច
តត្របបន្នាយេវ ទដ្ឋញ្ញា ភវបរិច្ឆេទកថា អយន្តិ កត្វា។ ឯស នយោ
វិញ្ញាណញាយតនាធិសុ។ អត្ថយោជនា បន ចត្វសុបិ ឯតេសុ វាវេសុ
អភិក្ខវាវេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញា។ មានមញ្ញា ចេត្ត បជាបតិវាវេ
វុត្តនយេនាបិ យុជ្ជតិ។

អាកាសានញាយតនវារាធិវណ្ណា និដ្ឋិតា។

ទិដ្ឋសុតវារាធិវណ្ណា

៥. ឯវំ ភូមិវិសេសាធិនា ភេទេន វិត្តារតោបិ មញ្ញាវត្ថុំ ទស្សត្វា ឥនានិ
សព្វមញ្ញាវត្ថុភូតំ សក្កាយបរិយាបន្នំ តេភូមកធម្មភេទំ ទិដ្ឋាធិហិ ចត្វហិ
សន្តិស្ថិតា ទស្សនោ, ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋតោតិអាធិមាហ។

តត្ថ ទិដ្ឋន្តិ មំសចក្កនាបិ ទិដ្ឋំ, ទិព្ពចក្កនាបិ ទិដ្ឋំ។ រូបាយតនស្សេតំ
អធិវចនំ។ តត្ថ ទិដ្ឋំ មញ្ញាតិទិ ទិដ្ឋំ តិហិ មញ្ញាហិ មញ្ញាតិ។ កថំ? រូបាយតនំ

សុភសញ្ញាយ សុខសញ្ញាយ ច បស្សន្តោ តត្ថ ធន្ធាកំ ជនេតិ, តំ អស្សាទេតិ
អភិនន្តតិ។ វុត្ថម្យំ ហេតំ ភគវតា “ឥត្ថិវបេ, ភិក្ខុវេ, សត្តា រត្តា គិដ្ឋា គធិតា
មុច្ឆិតា អដ្ឋោសន្តា, តេ ធីយវត្ថំ សោចន្តិ ឥត្ថិវបវសានុកា” តិ (អ. និ. ៥.៥៥)។ ឯវំ
ធិដ្ឋំ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “ឥតិ មេ វបំ សិយា អនាគតមន្ទានន្តិ វា បនេត្ត
នន្តិ សមន្នានេតិ, វុបសម្មទំ វា បន អាកដ្ឋមាណោ ទានំ ទេតិ” តិ វិត្តារោ។ ឯវម្យំ
ធិដ្ឋំ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ អត្ថនោ បន បរស្ស ច វុបសម្មត្ថិ វិបត្ថិ
និស្សាយ មានំ ជនេតិ។ “ឥមិនាហំ សេយ្យោស្មី” តិ វា “សទិសោស្មី” តិ វា
“ហីនោស្មី” តិ វា ឯវំ ធិដ្ឋំ មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ វុចាយតនំ បន ធិដ្ឋំ ធុរំ
សស្សតន្តិ មញ្ញតិ, អត្តានំ អត្តនិយន្តិ មញ្ញតិ, មង្គលំ អមង្គលន្តិ មញ្ញតិ, ឯវំ ធិដ្ឋំ
ធិដ្ឋមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ ឯវំ ធិដ្ឋំ តិហិ មញ្ញនាហិ មញ្ញតិ។ កថំ ធិដ្ឋស្មី មញ្ញតិ?
វុបស្មី អត្តានំ សមនុបស្សននយេន មញ្ញនោ ធិដ្ឋស្មី មញ្ញតិ។ យថា វា ធនេ
ធម្មោ។ ឯវំ វុបស្មី រាគាធយោតិ មញ្ញនោបិ ធិដ្ឋស្មី មញ្ញតិ។ អយមស្ស
ធិដ្ឋមញ្ញនា។ តស្មីញ្ញោ បនស្ស ធិដ្ឋមញ្ញនាយ មញ្ញតេ វត្ថុស្មី សិនេហំ មានញ្ញ
ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមានមញ្ញនាបិ វេទិតញ្ញា។ ឯវំ ធិដ្ឋស្មី មញ្ញតិ។ សេសំ
បថីវាវេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។

សុតន្តិ មំសសោតេនបិ សុតំ, ធិត្តសោតេនបិ សុតំ, សទ្ទាយតនស្សេតំ
អធិវចនំ។

មុតន្តិ មុត្វា មុនិក្វា ច គហិតំ, អាហាច្ឆ ឧបកន្ធាតិ អត្ថោ, ឥន្ទ្រិយានំ
អារម្មណានញ្ញា អញ្ញមញ្ញសំសិលេសេ វិញ្ញាតន្តិ វុត្ថំ ហោតិ,
គន្ធរសដោជ្ជញ្ញាយ តនានមេតំ អធិវចនំ។

វិញ្ញាតន្ត្រី មនសាវិញ្ញាតំ, សេសានំ សត្តន្តំ អាយតនានមេតំ អធិវចនំ
ធម្មាវម្ពណស្ស វា។ ឥធម៌ បនសក្កាយបរិយាបន្នមេវ លព្ពតិ។ វិត្តារោ បនេត្ត
ទិដ្ឋវារេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។

ទិដ្ឋសុត្តវារាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯកត្តវារាទិវណ្ណានា

៦. ឯវំ សព្វំ សក្កាយភេទំ ទិដ្ឋាទីហិ ចត្វហិ ទស្សត្វា ឥទានិ តមេវ
សមាបន្នកវារេន ច អសមាបន្នកវារេន ច ទ្វិធា ទស្សន្តោ ឯកត្តំ
នានត្តន្តិអាទិមាហា។

ឯកត្តន្តិ ឥមិនា ហិ សមាបន្នកវារំ ទស្សតិ។ នានត្តន្តិ ឥមិនា
អសមាបន្នកវារំ។ តេសំ អយំ វចនត្ថោ ឯកភារោ ឯកត្តំ។ នានាការោ
នានត្តន្តិ។ យោជនា បនេត្ត សមាបន្នកវារំ ចត្វហិ ខន្ធហិ, អសមាបន្នកវារញ្ច
បញ្ចហិ ខន្ធហិ ភិក្ខុត្វា “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី” តិអាទិនា សាសននយេន
បថីវារាទីសុ វុត្តន ច អដ្ឋកថានយេន យថានុរូបំ វីមសិត្វា វេទិតញ្ចា។ កេចិ
បន ឯកត្តន្តិ ឯកត្តនយំ វទន្តិ នានត្តន្តិ នានត្តនយំ។ អបវេ “ឯកត្តសញ្ញំ អត្តា
ហោតិ អរោគោ បរំ មរណា, នានត្តសញ្ញំ អត្តា ហោតី” តិ ឯវំ ទិដ្ឋាភិនិវេសំ។
តំ សព្វំ ឥធម៌ នាធិប្បតត្តា អយុត្តមេវ ហោតិ។

ឯវំ សព្វំ សក្កាយំ ទ្វិធា ទស្សត្វា ឥទានិ តមេវ ឯកធា សម្មវណ្ណាត្វា
ទស្សន្តោ សព្វំ សព្វតោតិអាទិមាហា។ យោជនានយោ បនេត្ត សព្វំ អស្សាទេន្តោ
សព្វំ តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “មយា ឯតេ សត្តា និម្មិតា” តិអាទិនា នយេន
អត្តនា និម្មិតំ មញ្ញន្តោ សព្វំ មានមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ “សព្វំ បុព្វេកតកម្មហេតុ,
សព្វំ ឥស្សរនិម្មានហេតុ, សព្វំ អហេតុអបច្ចយា, សព្វំ អត្តិ, សព្វំ នត្តិ” តិអាទិនា

នយោម មញ្ញុន្តោ សត្តំ ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតីតិ វេទិតញ្ញោ។ កថំ សត្តស្មី មញ្ញតិ?
ឥនេកកោ ឯវំទិដ្ឋិកោ ហោតិ “មហា មេ អត្តា”តិ។ សោ សត្តលោកសន្និវាសំ
តស្សោកាសភាវេន បរិកប្បត្វា សោ ខោ បន មេ អយំ អត្តា សត្តស្មីន្តិ
មញ្ញតិ, អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនា។ តស្មីយេវ បនស្ស អត្តនិ សិនេហំ តត្ថត្ថកញ្ច
មាណំ ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមាណមញ្ញនាបិ វេទិតញ្ញោ។ សេសំ បថវីវាវេ
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញោ។

ឯវំ សត្តំ សក្កាយំ ឯកធា ទស្សត្វា ឥនាទិ អបវេនបិ នយោម តំ ឯកធា
ទស្សន្តោ និព្ពានំ និព្ពានតោតិ អាហា។ តត្ថ និព្ពានន្តិ “យតោ ខោ, ភោ, អយំ
អត្តា បញ្ចហិ កាមគុណាហិ សមប្បតោ សមន្តិក្ខតោ បរិចារេតិ។ ឯត្តាវតា
ខោ, ភោ, អយំ អត្តា បរមទិដ្ឋជម្ពុនិព្ពានំ បត្តោ ហោតិ”តិអាទិនា នយោម
បញ្ចេនា អាគតំ បរមទិដ្ឋជម្ពុនិព្ពានំ វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ និព្ពានំ អស្សាទេន្តោ
តណ្ហាមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ តេន និព្ពានេន “អហមស្មី និព្ពានំ បត្តោ”តិ មាណំ
ជនេន្តោ មាណមញ្ញនាយ មញ្ញតិ។ អនិព្ពានំយេវ សមាណំ តំ និព្ពានតោ និព្វាទិតោ
ច តណ្ហាន្តោ ទិដ្ឋិមញ្ញនាយ មញ្ញតីតិ វេទិតញ្ញោ។

និព្ពានតោ បន អញ្ញំ អត្តានំ គហេត្វា សោ ខោ បន មេ អយំ អត្តា ឥមស្មី
និព្ពានេតិ មញ្ញុន្តោ និព្ពានស្មី មញ្ញតិ, អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនា។ តស្មីយេវ បនស្ស
អត្តនិ សិនេហំ តត្ថត្ថកញ្ច មាណំ ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមាណមញ្ញនាបិ វេទិតញ្ញោ។
ឯស នយោ និព្ពានតោ មញ្ញនាយបិ។ តត្របិ ហិ និព្ពានតោ អញ្ញំ អត្តានំ
គហេត្វា “ឥទំ និព្ពានំ, អយំ អត្តា, សោ ខោ បន មេ អយំ អត្តា ឥតោ និព្ពានតោ
អញ្ញោ”តិ មញ្ញុន្តោ និព្ពានតោ មញ្ញតិ, អយមស្ស ទិដ្ឋិមញ្ញនា។ តស្មីយេវ
បនស្ស អត្តនិ សិនេហំ តត្ថត្ថកញ្ច មាណំ ឧប្បាទយតោ តណ្ហាមាណមញ្ញនាបិ

វេទិតញ្ចា។ “អហោ សុខំ មម និព្វាន”ន្តិ មញ្ញោន្តោ បន និព្វានំ មេតិ មញ្ញតីតិ
វេទិតញ្ចា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អយំ បនេត្ត អនុគីតិ -

យាទិសោ ឯស សក្កាយោ, តថា នំ អវិជានតោ;
បុទុជ្ជនស្ស សក្កាយេ, ជាយន្តិ សត្តមញ្ញោ។

ជេតុន្នោ ភិទុរោ ចាយំ, ទុក្ខោ អបរិណាយកោ;
តំ បច្ចនីកតោ ពាលោ, គណ្ហំ គណ្ហាតិ មញ្ញនំ។

សុភតោ សុខតោ ចេវ, សក្កាយំ អនុបស្សតោ;
សលភស្សេវ អគ្គិម្ហំ, ហោតិ តណ្ហាយ មញ្ញោ។

និច្ចសញ្ញំ អធិដ្ឋាយ, សម្មត្តិ តស្ស បស្សតោ;
គូថាធិរិយ គូថស្មី, ហោតិ មាណេន មញ្ញោ។

អត្តា អត្តនិយោ មេតិ, បស្សតោ នំ អពុទ្ធិនោ;
អាធាសេ វិយ ពោន្ធិស្ស, ទិដ្ឋិយា ហោតិ មញ្ញោ។

មញ្ញោតិ ច នាមេតំ, សុខុមំ មារពន្ធនំ;
សិដិលំ ទុប្បមុញ្ចោ, យេន ពោន្ធា បុទុជ្ជនោ។

ពហុវិប្បន្នមាណាបិ, សក្កាយំ នាតិវត្តតិ;
សមុស្សិតំ ទទ្ខត្ថម្ហំ, សាវ គទ្កុលពន្ធនោ។

ស'សោ សក្កាយមលីនោ, ជាតិយា ច ជរាយ ច;
រោគាធិហិ ច ទុក្ខេហិ, និច្ចំ ហញ្ញាតិ ពាទ្ឋសោ។

តំ វោ វនាមិ ភទ្កន្តោ, សក្កាយំ អនុបស្សថ;

អស្ចារ្យតែ អស្ចារ្យតែ, ភេទតែ ២ អនត្តតែ។

ឯសោសភារោហោតស្ស, បស្សំ ឯវិមមំ ពុទ្ធា;

បហាយ មណ្ឌា សញ្ញា, សព្វធុត្តា បម្បត្តិតិ។

ឯកត្តវារាជវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុព្វជន្មសេន ចតុរ័សតិបញ្ញា បឋមនយកថា និដ្ឋិតា។

សេចក្តីវាទុតិយនយវណ្ណាធា

៧. ឯវំ ភគវា បថវីអាធិស្ឋ វត្ថុសុ សព្វសក្កាយធម្មមូលភូតំ បុព្វដ្ឋនស្ស
 បវត្តី ទស្សត្វា ឥទានិ តេស្វេ វត្ថុសុ សេក្ខស្ស បវត្តី ទស្សន្តោ យោមិ សោ,
 ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សេក្ខាតិអាធិមាហ។ តត្ថ យោតិ ឧទ្ទេសវចនំ។ សោតិ
 និទ្ទេសវចនំ។ មិកាពេ សម្មីណ្ណានត្ថោ អយម្មិ ធម្មោ អនិយតោតិអាធិស្ឋ វិយ។
 តេន ច អារម្មណសភាគេន បុគ្គលំ សម្មីណ្ណាតិ, នោ បុគ្គលសភាគេន,
 ហេដ្ឋតោ ហិ បុគ្គលា ទិដ្ឋិបន្នា, ឥធន ទិដ្ឋិសម្មន្នា, ន តេសំ សភាគតា អត្ថិ។
 អារម្មណំ បន ហេដ្ឋា បុគ្គលានម្មិ តទេវ, ឥមេសម្មិ តទេវាតិ។ តេន វុត្តំ
 “អារម្មណសភាគេន បុគ្គលំ សម្មីណ្ណាតិ នោ បុគ្គលសភាគេនា”តិ។ យោមិ
 សោតិ ឥមិនា បន សកលេន វចនេន ឥទានិ វត្ថុព្រំ សេក្ខំ ទស្សតីតិ វេទិតញ្ចោ។
 ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុតិ ឥទំ វុត្ថនយមេវ។

សេក្ខាតិ កេនដួន សេក្ខា? សេក្ខាធម្មប្បដិលាភតោ សេក្ខា។ វុត្តោត្ត
 “កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សេក្ខា ហោតីតិ? ឥធម៌, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សេក្ខាយ
 សម្មាធិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ ហោតិ... បេ... សេក្ខេន សម្មាសមាធិនា
 សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឯត្តាវតា ខោ ភិក្ខុ, សេក្ខា ហោតី” តិ (សំ. ជិ. ៥.១៣)។

អបិច សិក្ខតីតិបិ សេក្ខា។ វុត្តញ្ញោតំ “សិក្ខតីតិ ខោភិក្ខុ តស្មា សេក្ខាតិ វុច្ចតិ។ កិញ្ចា សិក្ខតិ? អធិសីលម្បិ សិក្ខតិ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខតិ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខតិ, សិក្ខតីតិ ខោភិក្ខុ តស្មា សេក្ខាតិ វុច្ចតិ” តិ (អ. និ. ៣.៨៦)។

យោបិ កល្យាណបុគ្គនោ អនុលោមបដិបទាយ បរិបូរការី
សីលសម្បជ្ជោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារោ ភោជនេ មត្តញ្ញ
ជាគរិយានុយោគមនុយុត្តោ បុព្វត្ថាបររត្តំ ពោធិបក្ខិយានំ ធម្មានំ
ការីនានុយោគមនុយុត្តោវិហារីតិ - “អន្ធពា សេ វា អញ្ញតរំ សាមញ្ញដលំ
អធិគមិស្សមី” តិ, សោបិ វុច្ចតិ សិក្ខតីតិ សេក្ខាតិ។ ឥមស្មី បនត្ថ
បដិវេធម្បត្តោវ សេក្ខា អធិប្បតោ, នោ បុគ្គនោ។

អប្បត្តំ មានសំ ឯតេនាតិ អប្បត្តមានសោ។ មានសន្តិ រាគោបិ ចិត្តម្បិ
អរហត្តម្បិ។ “អន្តលីក្ខុចរោ ចាសោ, យ្វាយំ ចរតិ មានសោ” តិ (មហាវ. ៣៣;
សំ. និ. ១.១៥១) ឯត្ត ហិ រាគោ មានសំ។ “ចិត្តំ មនោ មានស” តិ (ធរ. ស. ៦៥) ឯត្ត
ចិត្តំ។ “អប្បត្តមានសោ សេក្ខា, កាលំ កយិរា ជនេសុតា” តិ (សំ. និ. ១.១៥៩)
ឯត្ត អរហត្តំ។ ឥធាបិ អរហត្តមេវ អធិប្បតំ។ តេន អប្បត្តារហត្តាតិ វុត្តំ
ហោតិ។

អនុត្តរន្តិ សេដ្ឋំ, អសទិសន្តិ អត្តោ។ ចត្វហិ យោគេហិ ខេមំ អនុយុត្តន្តិ
យោគក្ខេមំ, អរហត្តមេវ អធិប្បតំ។ បត្តយមាណាតិ ទ្វេ បត្តនា តណ្ហាបត្តនា
ច, ធន្តបត្តនា ច។ “បត្តយមាណស្ស ហិ បដប្បិតានិ, បវេធិតំ វាបិ
បកប្បិវេសូ” តិ (សុ. និ. ៩០៨) ឯត្ត តណ្ហាបត្តនា។

“ធិន្នំ ចាបិមតោ សោតំ, វិទូស្តំ វិនធឿកតំ;
ចាមោជ្ជពហុលា ហោជ, ខេមំ បត្តត្ថ ភិក្ខុវោ” តិ។ (ម. និ. ១.៣៥២) -

ឯត្ថ កត្តកម្មតា កុសលច្នូបត្ថនា។ អយមេវ ឥន្ទានិប្បតា។ តេន
បត្តយមាណាតិ តំ យោគក្ខេមំ បត្តកាមោ អធិគន្ធកាមោ តន្តិដ្ឋោ
តប្បាលោ តប្បញ្ញាហេតិ វេទិតញ្ចោ។ វិហរតីតិ អញ្ញំ ឥរិយាបថទុក្ខំ អញ្ញេន
ឥរិយាបថេនវិច្ឆិន្តិត្វា អបរិបតន្តំ កាយំ ហរតិ។ អថ វា “សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ
អធិមុច្ចន្តោ សទ្ធាយ វិហរតី” តិអាទិនាមិ និទ្ទេសនយេនេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។
បថី បថីតោ អភិជានាតីតិ បថី បថីភាវេន អភិជានាតិ, ន បុប្ផន្តោរិយ
សញ្ញាការីបរិភាយ សញ្ញាយ សញ្ញានាតិ។ អបិច ខោ អភិវិសិដ្ឋេន ញ្ញាលោន
ជានាតិ, ឯ បថីតិ ឯ បថីភាវំ អធិមុច្ចន្តោ ឯ អនិច្ចាតិបិ ទុក្ខាតិបិ
អនត្តាតិបិ ឯ អភិជានាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯ អភិញ្ញត្វា បថី មា មញ្ញីតិ
វុត្តំ ហោតិ។ មញ្ញីតីតិ មញ្ញី។ អយំ បន មញ្ញី ច ន មញ្ញី ច ន វត្តញ្ញោតិ។
ឯ តស្មិញ្ញី អត្ថេ ឥទំ បទំ និចាតេត្វា វុត្តន្តិ វេទិតញ្ចំ។ កោ បនេត្ថ អធិប្បាយោតិ។
វុច្ចតេ, បុប្ផន្តោ តាវ សព្ពមញ្ញានំ អប្បហ័នត្តា មញ្ញីតីតិ វុត្តោ។ ឧណាសវោ
បហ័នត្តា ន មញ្ញីតីតិ។ សេក្ខស្ស បន ទិដ្ឋិមញ្ញា បហ័នា, ឥតរា បន តនុភាវំ
គតា, តេន សោ មញ្ញីតីតិបិ ន វត្តញ្ញោ បុប្ផន្តោរិយ, ន មញ្ញីតីតិបិ ន វត្តញ្ញោ
ឧណាសវោរិយាតិ។

បរិញ្ញេយ្យំ តស្សតិ តស្ស សេក្ខស្ស តំ មញ្ញានាវត្ថុ ឌីក្កន្តនិយាមត្តា
សម្ពោធិបរាយណត្តា ច តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញេយ្យំ, អបរិញ្ញេយ្យញ្ច
អបរិញ្ញាតញ្ច ន ហោតិ បុប្ផន្តស្ស រិយ, នោមិ បរិញ្ញាតំ ឧណាសវស្ស រិយ។
សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តនយមេវ។

សេក្ខវសេន ទុតិយនយកថា និដ្ឋិតា។

ឧណាសវវារតតិយាទិនយវណ្ណនា

៨. ឯវំ បដីអាទិសុ វត្ថុសុ សេក្ខស្ស បវត្ថី ធស្សេត្វា ឥនាទិ ជីណាសវស្ស
បវត្ថី ធស្សេត្តោ យោបិ សោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អវហន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ យោបីតិ បិ-
សន្នោ សម្មិណ្ឌានត្តោ។ តេន ឥធម ឧភយសភាគតាបិ លព្ពតីតិ ធស្សេតិ។
សេក្ខោ ហិ ជីណាសវេន អរិយបុគ្គលត្តា សភាគោ, តេន បុគ្គលសភាគតា
លព្ពតិ, អារម្មណសភាគតា បន វុត្តនយា ឯវំ។ អវហន្តិ អារកកិលេសោ,
ទ្វរកិលេសោ បហីនកិលេសោតិ អត្តោ។ វុត្តព្យោតំ ភគវតា “កថញ្ច, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ អវហំ ហោតិ? អារកាស្ស ហោន្តិ ចាបកា អកុសលា ធម្មា
សំកិលេសិកា ចោនោត្តរិកា សទ្ធភា ទុក្ខវិចារកា អាយតី ជាតិជរាមរណីយា។
ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អវហំ ហោតី”តិ។ (ម. និ. ១.៤៣៤) ជីណាសវេតិ ចត្តារោ
អាសវា កាមាសវេ... បេ... អវិជ្ជាសវេ, ឥមេ ចត្តារោ អាសវា អវហតោ ជីណា
បហីនា សមុច្ឆិន្ទា បដិប្បស្សន្ទា, អភព្ពប្បត្តិកា ញាណគ្គិនា ធម្មា, តេន វុច្ឆតិ
ជីណាសវេតិ។

វុសិតវាតិ គរុសំវាសេបិ អរិយមគ្គសំវាសេបិ ធសសុ អរិយវាសេសុបិ វសិ
បរិវសិ វុត្តោ បរិវុត្តោ, សោ វុត្តវាសោ ចិណ្ឌាចរណោតិ វុសិតវា
កតករណីយោតិ បុព្វជ្ជនកល្យាណកំ ឧបាទាយ សត្ត សេក្ខា ចត្វាហិ មគ្គេហិ
ករណីយំ ករោន្តិ នាម, ជីណាសវស្ស សព្វករណីយានិ កតានិ
បរិយោសិតានិ, នត្ថិ តស្ស ឧត្តរិ ករណីយំ ទុក្ខក្ខយាធិគមាយាតិ
កតករណីយោ។ វុត្តម្បិ ហេតំ -

“តស្ស សម្មាវិមុត្តស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
កតស្ស បដិចយោ នត្ថិ, ករណីយំ នវិជ្ជតី”តិ។ (ខេរគា. ៦៤២);

ឌីហិតភារោតិ តយោ ភារា ខន្ធភារោ កិលេសភារោ អភិសម្ព័ន្ធភារោតិ,
តស្សិមេ តយោ ភារា ឌីហិតា ឌីរោបិតា និក្ខត្តា ចាតិតា, តេន វុច្ឆតិ

ឡើយភាពពិត។ អនុប្បត្តសនត្តាតិ អនុប្បត្តា សនត្តំ, សកត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។
កកាស្សយំ ធការោ កតោ, សនត្តាតិ ច អរហន្តំ វេទិតព្ពំ។ តញ្ញា
អត្ថបដិពន្ធនដ្ឋេន អត្តានំ អវិជហនដ្ឋេន អត្តនោ បរមត្ថដ្ឋេន ច អត្តនោ អត្តោ
សកត្តាតិ វុច្ឆតិ។

បរិក្ខណាករសំយោជនោតិ ករសំយោជនានីតិ ធន សំយោជនានិ
កាមរាគសំយោជនំ
បដិយមានទិដ្ឋិវិចិត្តិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសករវរាគស្សមច្ឆរិយសំយោជនំ
អវិជ្ជាសំយោជនំ។ ឥមាទិ ហិ សត្តេ ភវេសុ សំយោជន្តិ ឧបដិពន្ធន្តិ, ករំ វា ភវេន
សំយោជន្តិ, តស្មា “ករសំយោជនានី”តិ វុច្ឆន្តិ។ ឥមាទិ ករសំយោជនានិ
អរហតោ បរិក្ខណានិ បហីនានិ ញ្ញាណគ្គិនា ទឡានិ, តេន វុច្ឆតិ
“បរិក្ខណាករសំយោជនោ”តិ។ សម្មទញ្ញាវិមុត្តោតិ ឯត្ថ សម្មទញ្ញាតិ សម្មា
អញ្ញាយ។ កី វុត្តំ ហោតិ - ខន្ធនំ ខន្ធដ្ឋំ, អាយតនានំ អាយតនដ្ឋំ, ធាតុនំ
ធាតុដ្ឋំ, ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋំ, សមុទយស្ស បកវដ្ឋំ, និរោធស្ស សន្តដ្ឋំ, មគ្គស្ស
ទស្សនដ្ឋំ, សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ ឯវមាទី វា ភេទំ សម្មា យថាភូតំ អញ្ញាយ
ជានិត្វា តិរយិត្វា តុលយិត្វា វិភាវេត្វា វិភូតំ កត្វាតិ។

វិមុត្តោតិ ទ្វេវិមុត្តិយោ ចិត្តស្ស ច វិមុត្តិ និព្វានញ្ច។ អរហា
សព្ពកិលេសេហិ វិមុត្តចិត្តត្វា ចិត្តវិមុត្តិយាបិ វិមុត្តោ។ និព្វានំ អធិមុត្តត្វា
និព្វានេបិ វិមុត្តោ។ តេន វុច្ឆតិ “សម្មទញ្ញាវិមុត្តោ”តិ។ បរិញ្ញាតំ តស្សាតិ តស្ស
អរហតោ តំ មញ្ញនាវត្ថុ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតំ។ តស្មា សោ តំ វុត្ថំ ន
មញ្ញាតិ, តំ វា មញ្ញនំ ន មញ្ញាតីតិ វុត្ថំ ហោតិ, សេសំ វុត្តនយមេវ។

និព្វានវារេ បន ខយា រាគស្សាតិអាទយោ តយោ វារា វុត្តោ។ តេ
បថីវារាទីសុបិ វិត្តារេតញ្ច។ អយញ្ច បរិញ្ញាតវារោ និព្វានវារេបិ វិត្តារេតញ្ច។

វិញ្ញាណនេះ បរិញ្ញាតំ តស្សាតិ សព្វបទេហិ យោជេត្វា បុន ខយា រាគស្ស
វីតរាគត្តាតិ យោជេតព្ពំ។ ឯស នយោ ឥតវេសុ។ ទេសនា បន ឯកត្ថ វុត្ថំ សព្វត្ថ
វុត្ថមេវ ហោតីតិ សំខិត្តា។

ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តាតិ ឯត្ថ ច យស្មា ពាហិរកោ កាមេសុ វីតរាគោ, ន
ខយា រាគស្ស វីតរាគោ។ អរហា បន ខយា យេវ, តស្មា វុត្ថំ “ខយា រាគស្ស
វីតរាគត្តា”តិ។ ឯស នយោ ទោសមោហាសុបិ។ យថា ច “បរិញ្ញាតំ តស្សាតិ
វេទាមី”តិ វុត្ថេបិ បរិញ្ញាតត្តា សោ តំ វុត្ថំ តំ វា មញ្ញនំ ន មញ្ញតីតិ អត្តោ ហោតិ,
ឯវមិធាបិ វីតរាគត្តា សោ តំ វុត្ថំ តំ វា មញ្ញនំ ន មញ្ញតីតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯត្ថ ច បរិញ្ញាតំ តស្សាតិ អយំ វារោ មគ្គការវេទាចារិបូរិទស្សនត្ថំ វុត្តោ។
ឥតវេ បន ជលសង្ខតិវិយាចារិបូរិទស្សនត្ថន្តិ វេទិតព្ពា។ ធ្វើហិ វា ការណេហិ
អរហា ន មញ្ញតិ វុត្ថស្ស ច បរិញ្ញាតត្តា អកុសលមូលានព្វា សមុច្ឆិន្ទត្តា។
តេនស្ស បរិញ្ញាតវារេន វុត្ថនោ វុត្ថបរិញ្ញំ ជីបេតិ, ឥតវេហិ
អកុសលមូលសមុច្ឆេទន្តិ។ តត្ថ បច្ឆិមេសុ តីសុ វារេសុ អយំ វិសេសោ
វេទិតព្ពោ, តីសុ ហិ វារេសុ រាគេ អាទិនំ ទិស្វា ទុក្ខានុបស្សី វិហារន្តោ
អប្បណិហិតវិមោក្ខនវិមុត្តោ ខយា រាគស្ស វីតរាគោ ហោតិ។ ទោសេ
អាទិនំ ទិស្វា អនិច្ចានុបស្សី វិហារន្តោ អនិមិត្តវិមោក្ខនវិមុត្តោ ខយា
ទោសស្ស វីតទោសោ ហោតិ។ មោហោ អាទិនំ ទិស្វា អនត្តានុបស្សី វិហារន្តោ
សុញ្ញតវិមោក្ខនវិមុត្តោ ខយា មោហាស្ស វីតមោហោ ហោតីតិ។

ឯវំ សន្តេ ន ឯកោ តីហិ វិមោក្ខហិ វិមុច្ចតីតិ ទ្វេ វារា ន វុត្ថព្វា សិយុន្តិ ច,
តំ ន។ កស្មា? អនិយមិតត្តា។ អនិយមេន ហិ វុត្ថំ “យោបិ សោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ
អរហា”ន្តិ។ ន បន វុត្ថំ អប្បណិហិតវិមោក្ខន វា វិមុត្តោ, ឥតវេន វាតិ, តស្មា យំ
អរហតោ យុជ្ជតិ, តំ សព្វំ វុត្ថព្វមេវាតិ។

អរិសេសេន វាយោ កោចិ អរហា សមាទេបិ រាគាទិក្ខយេ
វិបរិណាមទុក្ខស្ស បរិញ្ញាតត្តា ខយា រាគស្ស វីតរាគោតិ វុច្ចតិ, ទុក្ខទុក្ខស្ស
បរិញ្ញាតត្តា ខយា ទោសស្ស វីតទោសោតិ។ សង្ខារទុក្ខស្ស បរិញ្ញាតត្តា ខយា
មោហាស្ស វីតមោហោតិ។ ឥដ្ឋារម្មណស្ស វា បរិញ្ញាតត្តា ខយា រាគស្ស
វីតរាគោ។ អនិដ្ឋារម្មណស្ស បរិញ្ញាតត្តា ខយា ទោសស្ស វីតទោសោ។
មជ្ឈត្តារម្មណស្ស បរិញ្ញាតត្តា ខយា មោហាស្ស វីតមោហោ។ សុខាយ វា
វេទនាយ រាគានុសយស្ស សមុច្ឆិន្ទត្តា ខយា រាគស្ស វីតរាគោ, ឥតរាសុ
បជិយមោហានុសយានំ សមុច្ឆិន្ទត្តា វីតទោសោ វីតមោហោ ចាតិ។ តស្មា តំ
វិសេសំ ទស្សន្តោ អាហា “ខយា រាគស្ស វីតរាគត្តា... បេ... វីតមោហត្តា” តិ។

ឱណាសវវសេន តតិយចតុត្ថបញ្ចមធម្មនយ កថា និដ្ឋិតា។

តថាគតវាវសត្ថមនយវណ្ណា

១២. ឯវំ បថីអាទិសុ វត្ថុសុ ឱណាសវស្ស បវត្តិ ទស្សន្តា ឥទានិ អត្តនោ
បវត្តិ ទស្សន្តោ តថាគតោបិ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។ តត្ថ តថាគតោតិ អដ្ឋហិ
ការណេហិ ភគវា តថាគតោតិ វុច្ចតិ - តថា អាគតោតិ តថាគតោ, តថា
គតោតិ តថាគតោ, តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ, តថធម្មេ យាថាវតោ
អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ, តថទស្សិតាយ តថាគតោ, តថាវាទិតាយ
តថាគតោ, តថាការិតាយ តថាគតោ, អភិកវនជ្ជន តថាគតោតិ។

កថំ ភគវា តថា អាគតោតិ តថាគតោ? យថា សព្វលោកហិតាយ
ឱស្សក្ខមាបន្នា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា អាគតា, យថា វិបស្សី ភគវា អាគតោ,
យថា សិទ្ធិ ភគវា, យថា វេស្សក្ខ ភគវា, យថា កកុសន្តោ ភគវា, យថា

កោណាគមនោ ភគវា, យថា កស្សបោ ភគវា អាគតោតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ?
យេន អភិនិហារេន ឯតេ ភគវន្តោ អាគតា, តេនេវ អម្ពាកម្មិ ភគវា អាគតោ។

អថ វា យថា វិបស្សី ភគវា... បេ... យថា កស្សបោ ភគវា ធានចារមី
បូរេត្វា, សីលនេក្ខម្មបញ្ញាវីរិយខន្តិសច្ចអធិដ្ឋានមេត្តាឧបេក្ខាចារមី បូរេត្វា,
ឥមា ធន ចារមិយោ, ធន ឧបចារមិយោ, ធន បរមត្ថចារមិយោតិ, សមតីស
ចារមិយោ បូរេត្វា, អង្គបរិច្ចាគំ នយនធនវដ្ឋបុត្តនាបរិច្ចាគន្តិ ឥមេ បញ្ច
មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា បុព្ពយោគបុព្ពចរិយធម្មក្ខានញ្ញាតត្ថចរិយានយោ
បូរេត្វា, ពុទ្ធិចរិយាយ កោដិ បត្វា អាគតោ, តថា អម្ពាកម្មិ ភគវា អាគតោ។

យថា ច វិបស្សី ភគវា... បេ... យថា កស្សបោ ភគវា ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ
សម្មប្បធានេ ឥទ្ធិចានេ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ បញ្ចា ពលានិ សត្ត ពោជ្ឈន្ត្រេ អរិយំ
អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេត្វា ព្រូហេត្វា អាគតោ, តថា អម្ពាកំ ភគវាបិ អាគតោតិ
តថាគតោ។

យថេវ លោកម្ហិ វិបស្សីអានយោ,
សត្តញ្ញការំ មុនយោ ឥធាគតា;
តថា អយំ សក្យមុនីបិ អាគតោ,
តថាគតោ វុច្ចតិ តេន ចក្ខុមាតិ។

ឯវំ តថា អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ តថា គតោតិ តថាគតោ។ យថា សម្មតិជាតោ វិបស្សី ភគវា
គតោ... បេ... កស្សបោ ភគវា គតោ។ កថញ្ច សោ គតោតិ, សោ ហិ
សម្មតិជាតោវ សមេហិ ចានេហិ បដវិយំ បតិដ្ឋាយ ឧត្តរាភិមុខោ
សត្តបធិវីតិហារេន គតោ។ យថាហ - សម្មតិជាតោ, អាណន្ទ, ពោធិសត្តោ

សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ បតិជ្ជហិត្វា ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទីវីតិហារេន គប្បតិ
សេតម្ហិ ធនត្ថំ អនុធារីយមាទេ, សញ្ញា ច ទិសា អនុវិលោកេតិ, អាសភិញ្ចា វាចំ
ភាសតិ “អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស, ដេជ្ជោហមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មិ
លោកស្ស, អយមន្តិមា ជាតិ, នត្តិ ទានិ បុនព្ពរោ” តិ (ម. និ. ៣.២០៧)។

តញ្ចស្ស គមនំ តថំ អហោសិ អវិតថំ អនេកេសំ វិសេសាធិគមនំ
បុព្ពនិមិត្តភាវេន។ យញ្ញំ សោ សម្បតិជាតោវ សមេហិ ចាទេហិ បតិជ្ជហិ,
ឥនមស្ស ចតុវិទ្ធិចាទបដិលាភស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ ឧត្តរាភិមុខភាវោ បទ
សព្ពលោកុត្តរភាវស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ សត្តបទីវីតិហារោ
សត្តពោជ្ឈង្គវតនបដិលាភស្ស។ “សុវណ្ណាទណ្ឌាវីតិបតន្តិ ចាមរា” តិ (សុ. និ.
៦៩៣) ឯត្ថ វុត្តោ ចាមរុក្ខេចោ សព្ពតិវិយនិម្មជនស្ស។ សេតប្បត្តិធារណំ
អរហត្តវិមុត្តិវរិមលសេតប្បត្តបដិលាភស្ស។ សព្ពទិសានុវិលោកនំ
សព្ពញ្ញតាធាវរណញ្ញាណបដិលាភស្ស។ អាសភិវាចាភាសនំ
អប្បជីវត្តិយវរធម្មចក្កប្បវត្តនស្ស បុព្ពនិមិត្តំ។ តថា អយំ ភគវាបិ គតោ។
តញ្ចស្ស គមនំ តថំ អហោសិ អវិតថំ តេសញ្ញោវ វិសេសាធិគមនំ
បុព្ពនិមិត្តភាវេន។ តេនាហុ ចោរាណា -

“មុហុត្តជាតោវ គវម្បតិ យថា,
សមេហិ ចាទេហិ ដុសី វសុន្ទរំ;
សោវិក្កមី សត្ត បទានិ គោតមោ,
សេតញ្ញា ធនត្ថំ អនុធារយុំ មរូ។

គន្ធាន សោ សត្ត បទានិ គោតមោ,
ទិសា វិលោកេសិ សមា សមន្តតោ;
អជ្ជង្គបេតំ គិរមព្ពុនីយី,

សីហោ យថា បព្ពតមុន្និដ្ឋិតោ"តិ។ -

ឯវំ តថា គតោតិ តថាគតោ។

អថ វា យថា វិបស្សី ភគវា... បេ... យថា កស្សទោ ភគវា, អយម្មី ភគវា
តថេវ នេក្ខម្ពេន កាមច្ចន្តំ បហាយ គតោ។ អព្យាចារេន ព្យាចារំ,
អាឡោកសញ្ញាយ ជិនមិទ្ធិ, អវិក្ខេបេន ឧទ្ធចកុក្កុដ្ឋំ, ធម្មវវត្តានេន វិចិត្តិច្ចំ
បហាយ, ញាណេន អវិជ្ជំ បទាលេត្វា, ចារមាជ្ឈេន អរតី វិនោទេត្វា,
បឋមជ្ឈានេន ជីវរណាកវាជំ ឧគ្សាដេត្វា, ទុតិយជ្ឈានេន វិតក្កវិចារដូមំ
វ្របសមេត្វា, តតិយជ្ឈានេន បីតី វិរាដេត្វា, ចតុត្ថជ្ឈានេន សុខទុក្ខំ បហាយ,
អាកាសានញ្ញាយ តនសមាបត្តិយា វ្របសញ្ញាបជ័យសញ្ញាឆានត្ថសញ្ញាយោ
សមតិក្កមិត្វា, វិញ្ញាណញ្ញាយ តនសមាបត្តិយា អាកាសានញ្ញាយ តនសញ្ញំ,
អាកិញ្ញញ្ញាយ តនសមាបត្តិយា វិញ្ញាណញ្ញាយ តនសញ្ញំ,
នេវសញ្ញាឆានសញ្ញាយ តនសមាបត្តិយា អាកិញ្ញញ្ញាយ តនសញ្ញំ
សមតិក្កមិត្វា គតោ។

អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញំ បហាយ, ទុក្ខានុបស្សនាយ សុខសញ្ញំ,
អនត្តានុបស្សនាយ អត្តសញ្ញំ, និព្វិទានុបស្សនាយ នន្ទី, វិរាគានុបស្សនាយ
រាគំ, និរោធានុបស្សនាយ សមុទយំ, បដិទិស្សន្តានុបស្សនាយ អាធានំ,
ខយានុបស្សនាយ យនសញ្ញំ, វេយ្យានុបស្សនាយ អាយ្ហហនំ,
វិបរិណាមាណុបស្សនាយ ធុវសញ្ញំ, អនិមិត្តានុបស្សនាយ និមិត្តំ,
អប្បណិហិតានុបស្សនាយ បណិធិ, សុញ្ញតានុបស្សនាយ អភិនិវេសំ,
អធិបញ្ញាធម្មវិបស្សនាយ សារាធានាភិនិវេសំ, យថាភូតញ្ញាណឧស្សនេន
សម្មាហាភិនិវេសំ, អាធិនវានុបស្សនាយ អាលយាភិនិវេសំ,
បដិសម្ពាទានុបស្សនាយ អប្បដិសម្ពាទានុបស្សនាយ សំយោគាភិនិវេសំ,

សោតាបត្តិមគ្គន ធិដ្ឋកដ្ឋ កិលេសេ ភញ្ញិត្វា, សកទាតាមិមគ្គន ធិឡារិកេ
កិលេសេ បហាយ, អនាតាមិមគ្គន អណ្តាសហគតេ កិលេសេ សមុគ្គាដេត្វា,
អរហត្តមគ្គន សព្ពកិលេសេ សមុច្ឆិន្ទិត្វា គតោ។ ឯវម្មិ តថា គតោតិ
តថាគតោ។

កថំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។ បដវីធាតុយា
កក្ខុឡត្ថលក្ខណំ តថំ អវិតថំ។ អាថោធាតុយា បក្សវណាលក្ខណំ។
តេជោធាតុយា ឡណ្ហត្ថលក្ខណំ។ វាយោធាតុយា វិត្តម្ពនលក្ខណំ។
អាភាសធាតុយា អសម្ពដ្ឋលក្ខណំ។ វិញ្ញាណធាតុយា វិជាននលក្ខណំ។

រូបស្ស រូប្បនលក្ខណំ។ វេទនាយ វេទយិតលក្ខណំ។ សញ្ញាយ
សញ្ញាននលក្ខណំ។ សង្ខារានំ អភិសង្ខវណាលក្ខណំ។ វិញ្ញាណស្ស
វិជាននលក្ខណំ។

វិតក្កស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ។ វិចារស្ស អនុមជ្ឈនលក្ខណំ។ បីតិយា
ជវណាលក្ខណំ។ សុខស្ស សាតលក្ខណំ។ ចិត្តកក្កតាយ អវិក្ខេបលក្ខណំ។
ជស្សស្ស ជុសនលក្ខណំ។

សទ្ធិន្ទ្រិយស្ស អធិមោក្ខលក្ខណំ។ វីរិយិន្ទ្រិយស្ស បគ្គហណាលក្ខណំ។
សតិន្ទ្រិយស្ស ឧបដ្ឋានលក្ខណំ។ សមាធិន្ទ្រិយស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។
បញ្ញិន្ទ្រិយស្ស បដាននលក្ខណំ។

សទ្ធាពលស្ស អស្សន្ទិយេ អកម្មិយលក្ខណំ។ វីរិយពលស្ស កោសន្នេ។
សតិពលស្ស មុដ្ឋសន្នេ។ សមាធិពលស្ស ឧទ្ធន្នេ។ បញ្ញាពលស្ស អវិជ្ជាយ
អកម្មិយលក្ខណំ។

សតិសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស ឧបជ្ជានលក្ខណំ។ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស
បវិចយលក្ខណំ។ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស បគ្គហណាលក្ខណំ។
បីតិសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស ជរណាលក្ខណំ។ បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស ឧបសមលក្ខណំ។
សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។ ឧបេក្ខាសម្មាជ្ឈង្គ័ស្ស
បដិសន្ធិានលក្ខណំ។

សម្មាទិដ្ឋិយា ទស្សនលក្ខណំ។ សម្មាសន្តប្បស្ស អភិនិរោបនលក្ខណំ។
សម្មាវាចាយ បរិក្កាហលក្ខណំ។ សម្មាកម្មន្តស្ស សមុជ្ជានលក្ខណំ។
សម្មាអាជីវស្ស វោទានលក្ខណំ។ សម្មាវាយាមស្ស បគ្គហណាលក្ខណំ។
សម្មាសតិយា ឧបជ្ជានលក្ខណំ។ សម្មាសមាធិស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។

អវិជ្ជាយ អញ្ញាណលក្ខណំ។ សន្ធិារាជំ ចេតនាលក្ខណំ។ វិញ្ញាណស្ស
វិជាននលក្ខណំ។ នាមស្ស នមនលក្ខណំ។ រូបស្ស រូប្យនលក្ខណំ។
សឡាយតនស្ស អាយតនលក្ខណំ។ ជស្សស្ស ដុសនលក្ខណំ។ វេទនាយ
វេទនីតលក្ខណំ។ តណ្ហាយ ហេតុលក្ខណំ។ ឧបាទានស្ស គហណាលក្ខណំ។
ភវស្ស អាយុបានលក្ខណំ។ ជាតិយា និព្វត្តិលក្ខណំ។ ជរាយ ជីវណាលក្ខណំ។
មរណស្ស ចុតិលក្ខណំ។

ធាតុនំ សុញ្ញតាលក្ខណំ។ អាយតនានំ អាយតនលក្ខណំ។ សតិបដ្ឋានានំ
ឧបជ្ជានលក្ខណំ។ សម្មប្បធានានំ បទបានលក្ខណំ។ ឥទ្ធិចាទានំ
ឥជ្ឈនលក្ខណំ។ ឥន្ទ្រិយានំ អធិបតិលក្ខណំ។ ពលានំ អកម្ម័យលក្ខណំ។
ពោជ្ឈង្គានំ និយ្យានលក្ខណំ។ មគ្គស្ស ហេតុលក្ខណំ។

សទ្ធានំ តថលក្ខណំ។ សមថស្ស អវិក្ខេបលក្ខណំ។ វិបស្សនាយ
អនុបស្សនាលក្ខណំ។ សមថវិបស្សនានំ ឯករសលក្ខណំ។ យុគនន្ទានំ
អនតិវត្តនលក្ខណំ។

សីលវិសុទ្ធិយា សំវេលក្ខណំ។ ចិត្តវិសុទ្ធិយា អវិក្ខេបលក្ខណំ។
ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិយា ទស្សនលក្ខណំ។

ខយេញ្ញាណស្ស សមុទ្ទេនលក្ខណំ។ អនុប្បាទេ ញ្ញាណស្ស
បស្សនីលក្ខណំ។ ធន្ទស្ស មូលលក្ខណំ។ មនសិការស្ស សមុដ្ឋានលក្ខណំ។
ជស្សស្ស សមោធានលក្ខណំ។ វេទនាយ សមោសរណលក្ខណំ។ សមាធិស្ស
បមុខលក្ខណំ។ សតិយា អាធិបតេយ្យលក្ខណំ។ បញ្ញាយ តតុត្តិលក្ខណំ។
វិមុត្តិយា សារលក្ខណំ។ អមតោគធនស្ស និព្វានស្ស បរិយោសានលក្ខណំ តថ
អវិតថំ។ ឯវំ តថលក្ខណំ ញ្ញាណគតិយា អាគតោ អវិវដ្ឋិត្វា បត្តោ
អនុប្បត្តោតិ តថាគតោ, ឯវំ តថលក្ខណំ អាគតោតិ តថាគតោ។

កថំ តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ? តថធម្មា នាម ចត្តារិ
អរិយសទ្ធានិ។ យថាហា “ចត្តារិមាណិ, ភិក្ខុវេ, តថាណិ អវិតថាណិ អនញ្ញាថាណិ។
កតមាណិ ចត្តារិ, ឥទំ ទុក្ខន្តិ, ភិក្ខុវេ, តថមេតំ អវិតថមេតំ អនញ្ញាថមេត”ន្តិ (សំ.
និ. ៥.១០៥០) វិត្តារោ។ តាណិ ច ភគវា អភិសម្ពុទ្ធា, តស្មា តថាណំ អភិសម្ពុទ្ធត្តា
តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ អភិសម្ពុទ្ធត្តោ ហិ ឯត្ថ គតសន្នោ។ អបិច ជរាមរណស្ស
ជាតិបច្ចយសម្ពុតសមុទាគតដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញាថោ...បេ.... សន្និការណំ
អវិជ្ជាបច្ចយសម្ពុតសមុទាគតដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញាថោ។ តថោ អវិជ្ជាយ
សន្និការណំ បច្ចយដ្ឋោ។ សន្និការណំ វិញ្ញាណស្ស បច្ចយដ្ឋោ...បេ.... ជាតិយា
ជរាមរណស្ស បច្ចយដ្ឋោ តថោ អវិតថោ អនញ្ញាថោ។ តំ សត្តំ ភគវា

អភិសម្ពុទ្ធា, តស្មាបិ តថាណំ ធម្មានំ អភិសម្ពុទ្ធត្ថា តថាគតោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ
តថធម្មេ យាថាវតោ អភិសម្ពុទ្ធាតិ តថាគតោ។

កង់ តថធម្មស្សិតាយ តថាគតោ? ភគវា យំ សនេវកេ លោកេ...បេ....
សនេវមនុស្សាយ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ អបរិមាណានំ សត្តានំ
ចក្កទ្វារេ អាចាថំ អាគច្ឆន្តំ រូចារម្មណំ នាម អត្ថិ។ តំ សញ្ញាការតោ ជានាតិ,
បស្សតិ។ ឯវំ ជានតា បស្សតា ច តេន តំ ឥដ្ឋានិដ្ឋានិវសេន វា
ទិដ្ឋសុតមុតិញ្ញាតេសុ លព្ភមានកបទវសេន វា “កតមំ តំ រូបំ រូចាយតនំ, យំ
រូបំ ចតុន្នំ មហាក្ខតានំ ឧបាទាយ វណ្ណានិកា សនិទស្សនំ សប្បដិយំ នីលំ
បីតក”ន្តិ (ធរ. ស. ៦១៦) អាទិនា នយេន អនេកេហិ នាមេហិ តេវសហិ វារេហិ
ទ្វេបញ្ញាសាយ នយេហិ វិភជ្ឈនំ តថមេវ ហោតិ, វិតថំ នត្ថិ។ ឯស នយោ
សោតទ្វារាទិសុបិ អាចាថមាគច្ឆន្តេសុ សទ្ធាទិសុ។ វុត្តព្យោតំ ភគវតា “យំ,
ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស...បេ.... សនេវមនុស្សាយ ទិដ្ឋសុតំ មុតំ វិញ្ញាតំ
បត្តំ បរិយេសិតំ អនុវិចិតំ មនសា, តមហំ ជានាមិ, ...តមហំ អភិញ្ញាសី, តំ
តថាគតស្ស វិទិតំ, តំ តថាគតោ ន ឧបជ្ជាសី”តិ (អ. និ. ៤.២៤)។ ឯវំ
តថធម្មស្សិតាយ តថាគតោ។ តត្ថ តថធម្មស្សីអត្ថេ តថាគតោតិ បទសម្ភវោ
វេទិតព្យោ។

កង់ តថាវាទិតាយ តថាគតោ? យំ វត្ថី ភគវា ពោធិមណ្ឌោ
អបរាជិតបល្លង្កេ និសិដ្ឋោ តិណ្ណំ មារាណំ មត្តកំ មទ្ធិត្វា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ
អភិសម្ពុទ្ធា, យញ្ច វត្ថី យមកសាលានមន្តវេ អនុចាទិសេសាយ
និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយិ, ឯត្ថន្តវេ បញ្ចចត្តាលីសវស្សបរិមាណោ កាលេ
បឋមពោធិយាបិ មជ្ឈិមពោធិយាបិ បច្ឆិមពោធិយាបិ យំ ភគវតា ភាសិតំ សុត្តំ
គេយ្យំ...បេ.... វេទល្លំ, តំ សព្ពំ អត្ថតោ ច ព្យញ្ញនតោ ច អនុបវដ្ឋំ អនូនមនធិកំ

សព្វការបរិបុណ្ណំ វាគមននិម្មននំ ទោសមោហមននិម្មននំ, នត្តិ តត្ថ
វាលគ្គមត្តម្យំ បក្ខលិតំ, សព្វំ តំ ឯកមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតំ វិយ, ឯកនាឡិយា មិតំ
វិយ, ឯកតុលាយ តុលិតំ វិយ ច តថមេវ ហោតិ អវិតថំ។ តេនាហ - “យញ្ច,
ចុន្ទ, រត្តិ តថាគតោ អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈតិ, យញ្ច រត្តិ
អនុចាធិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វាយតិ, យំ ឯតស្មី អន្តរេ ភាសតិ
លបតិ និទ្ធិសតិ, សព្វំ តំ តថេវ ហោតិ នោ អញ្ញថា។ តស្មា តថាគតោតិ
វុច្ចតី”តិ (អ. និ. ៤.២៣)។ គន្ធអត្ថោ ហិ ឯត្ថ គតសន្តោ។ ឯវំ តថាវាទិតាយ
តថាគតោ។ អបិច អាគននំ អាគនោ, វចនន្តិ អត្ថោ។ តថោ អវិបរីតោ អាគនោ
អស្សតិ ធនារស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ ឯវមេតស្មី អត្ថេ បទសិទ្ធិ
វេទិតញ្ច។

កថំ តថាការិតាយ តថាគតោ? ភគវតោ ហិ វាចាយ កាយោ
អនុលោមេតិ, កាយស្សបិ វាចា។ តស្មា យថាវាទី តថាការី, យថាការី
តថាវាទី ច ហោតិ។ ឯវំភូតស្ស ចស្ស យថា វាចា, កាយោបិ តថាគតោ
បវត្តាតិ អត្ថោ។ យថា ច កាយោ, វាចាបិ តថា គតា បវត្តាតិ តថាគតោ។
តេនាហ “យថាវាទី, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ តថាការី, យថាការី តថាវាទី។ ឥតិ
យថាវាទី តថាការី, យថាការី តថាវាទី, តស្មា តថាគតោតិ វុច្ចតី”តិ (អ. និ.
៤.២៣)។ ឯវំ តថាការិតាយ តថាគតោ។

កថំ អភិភវនន្ទេន តថាគតោ? ឧបរិ ភវត្តំ ហេជ្ជា អវិចី បរិយន្តំ កត្វា
តិរិយំ អបរិមាណាសុ លោកធាតុសុ សព្វសត្តេ អភិភវតិ, សីលេនបិ
សមាធិនាបិ បញ្ញាយបិ វិមុត្តិយាបិ វិមុត្តិញ្ញាណនស្សនេនបិ, ន តស្ស តុលា វា
បមាណំ វា អត្ថិ, អតុលោ អប្បមេយ្យោ អនុត្តរោ រាជរាជោ ទេវទេវោ សក្កានំ
អតិសក្កោ ព្រហ្មានំ អតិព្រហ្មា។ តេនាហ “សទេវកេ, ភិក្ខុវេ, លោកេ... ខេ....

សនេវមនុស្សាយ តថាគតោ អភិក្ខុ អនភិក្ខុតោ អញ្ញទត្ថ ទសោ វសវត្ថី។
តស្មា តថាគតោតិ វុច្ឆតី"តិ។

តត្រេវំ បទសិទ្ធិ វេទិតញ្ញា, អគនោវិយ អគនោ។ កោ បនេស?
នេសនាវិលាសមយោ ចេវ បុញ្ញស្សយោ ច។ តេន ហេស មហានុភារោ
ភិសក្កោ ធិញ្ញាគនេន សឃ្មវិយ សព្វបវប្បវាធិនោ សនេវកញ្ច លោកំ
អភិក្ខវតិ, ឥតិ សព្វលោកាភិក្ខវនេ តថោ អវិបរីតោ នេសនាវិលាសមយោ ចេវ
បុញ្ញស្សយោ ច អគនោ អស្សតិ ទការស្ស តការំ កត្វា តថាគតោតិ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ អភិក្ខវនជ្ឈន តថាគតោ។

អបិច តថាយ គតោតិបិ តថាគតោ, តថំ គតោតិបិ តថាគតោ។ គតោតិ
អវគតោ, អតីតោ, បត្តោ, បដិបន្នោតិ អត្តោ។ តត្ថ សកលំ លោកំ
តីរណបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អវគតោតិ តថាគតោ។ លោកសមុទយំ
បហានបរិញ្ញាយ តថាយ គតោ អតីតោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធំ
សន្និកិរិយាយ តថាយ គតោ បត្តោតិ តថាគតោ។ លោកនិរោធគាមិនី
បដិបទំ តថំ គតោ បដិបន្នោតិ តថាគតោ។ តេន យំ វុត្ថំ ភគវតោ “លោកោ,
ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកស្មា តថាគតោវិសំយុត្តោ។
លោកសមុទយោ, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកសមុទយោ
តថាគតស្ស បហីនោ។ លោកនិរោធា, ភិក្ខុវេ, តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ,
លោកនិរោធា តថាគតស្ស សន្និកតោ។ លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា, ភិក្ខុវេ,
តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធោ, លោកនិរោធគាមិនី បដិបទា តថាគតស្ស ភាវិតា។
យំ, ភិក្ខុវេ, សនេវកស្ស លោកស្ស... បេ.... សព្វំ តំ តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធំ,
តស្មា តថាគតោតិ វុច្ឆតី"តិ (អ. និ. ៤.២៣)។ តស្ស ឯវម្បិ អត្តោ វេទិតញ្ញោ។

ឥឡូវ ច តថាគតស្ស តថាគតការីធិបនេ មុខមត្តមេវ។ សញ្ញាការេន បន
តថាគតោវ តថាគតស្ស តថាគតការី វណ្ណោយ្យ។

អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ បទទ្ធវេយ បន អារកត្តា អរីនំ, អរាណញ្ចា ហតត្តា,
បច្ឆយាធិនំ អរហត្តា, ចាបករណោ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ការណេហិ
អរហន្តិ វេទិតញោ។

សម្មា សាមញ្ញា សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ។ អយមេត្ត
សន្និច្ចោ។ វិត្តារតោ បនេតំ បទទ្ធវេយំ វិសុទ្ធិមគ្គេ ពុទ្ធានុស្សតិវណ្ណោនាយំ
បកាសិតំ។

បរិញ្ញាតន្តំ តថាគតស្សាតិ ឯត្ថ បន តំ មញ្ញោវត្ថុ បរិញ្ញាតំ
តថាគតស្សាតិបិ អត្តោ វេទិតញោ។ បរិញ្ញាតន្តំ នាម បរិញ្ញាតចារំ
បរិញ្ញាតាវសានំ អនវសេសតោ បរិញ្ញាតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ពុទ្ធានញ្ញិ សាវកេហិ
សន្និ កិញ្ញាបិ តេន តេន មគ្គេន កិលេសប្បហានេ វិសេសោ នត្តិ, បរិញ្ញាយ
បន អត្ថិ។ សាវកា ហិ ចតុន្នំ ធាត្វនំ ឯកទេសមេវ សម្មសិទ្ធា និព្វានំ
ចាបុណ្ណិ។ ពុទ្ធានំ បន អណ្តាប្បមាណាម្បិ សន្និវគតំ ញាណេន
អធិដ្ឋមតុលិតមតិវតមសច្ចិកតំ នត្តិ។

តថាគតវាសត្តមនយវណ្ណោនា និដ្ឋិតា។

តថាគតវាសត្តមនយវណ្ណោនា

១៣. នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលន្តិអាធិសុ ច នន្ទិតិ បុរិមតណ្ហា។ ទុក្ខន្តិ បញ្ចក្ខន្ធា។
មូលន្តិអាធិ។ ឥតិ វិទិត្យាតិ តំ បុរិមភវនន្ទិ “ឥមស្ស ទុក្ខស្ស មូល”ន្តិ ឯវំ
ជានិត្យា។ ភវាតិ កម្មភវតោ។ ជាតិ វិចាកក្ខន្ធា។ តេ ហិ យស្មា ជាយន្តិ, តស្មា

“ជាតិ” តិ វុត្តា។ ជាតិសីសេន វា អយំ ទេសនា។ ឯតម្បី “ឥតិវិទិត្វា” តិ ឥមិនា
យោជេតត្ថំ។ អយម្បី ឯត្ថ អត្ថោ “កម្មកវតោ ឧបបត្តិកវោ ហោតិ ឯវញ្ច
ជាតិត្វា” តិ។ ភូតស្សា តិ សត្តស្ស។ ជរាមរណាន្តិ ជរា ច មរណញ្ច។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ - តេន ឧបបត្តិកវេន ភូតស្ស សត្តស្ស ខន្ធនំ ជរាមរណំ ហោតិ ឯវញ្ច
ជាតិត្វា តិ។

ឯត្តាវតា យំ ពោធិវុត្តមូលេ អបរាជិតបល្លង្កេ និសិន្នោ សម្មសិទ្ធា
សត្តញ្ញតំ បត្តោ, តស្ស បដិច្ចសមុប្បាទស្ស បដិវេទា មញ្ញានំ អភាវការណំ
ទស្សន្តោ ចតុសដ្ឋេបំ តិសន្និ តិយទ្ធិំ វិសតាការំ តមេវ បដិច្ចសមុប្បាទំ
ទស្សន្តិ។

កថំ បន ឯត្តាវតា ឯស សញ្ញោ ទស្សិតោ ហោតិ តិ។ ឯត្ថ ហិ នន្និ តិ អយំ
ឯកោ សដ្ឋេចោ។ ទុក្ខស្សា តិ វចនតោ ទុក្ខំ ទុតិយោ, កវា ជាតិ តិ វចនតោ កវោ
តតិយោ, ជាតិជរាមរណំ ចតុត្ថោ។ ឯវំ តាវ ចត្តារោ សដ្ឋេចា វេទិតញ្ច,
កោដ្ឋាសាតិ អត្ថោ។ តណ្ហាទុក្ខានំ បន អន្តរំ ឯកោ សន្និ, ទុក្ខស្ស ច កវស្ស ច
អន្តរំ ទុតិយោ, កវស្ស ច ជាតិយា ច អន្តរំ តតិយោ។ ឯវំ ចតុន្នំ អដ្ឋលីនំ
អន្តរសទិសា ចតុសដ្ឋេបន្តរា តយោ សន្និ វេទិតញ្ច។

តត្ថ នន្និ តិ អតីតោ អន្ធា, ជាតិជរាមរណំ អនាគតោ, ទុក្ខញ្ច កវោ ច
បច្ចុប្បន្នា តិ ឯវំ តយោ អន្ធា វេទិតញ្ច។ អតីតេ បន បញ្ចសុ អាការេសុ
នន្និវចនេន តណ្ហា ឯកា អាគតា, តាយ អនាគតាបិ អវិជ្ជាសម្ពាទាទានកវា
បច្ចយលក្ខណេន គហិតាវ ហោន្តិ។ ជាតិជរាមរណាវចនេន បន យេសំ ខន្ធនំ
តត្ថាតិជរាមរណំ, តេ វុត្តា យេវាតិ កត្វា អាយតី
វិញ្ញាណាមរូបសឡាយតនជស្សវេទនា គហិតាវ ហោន្តិ។

ឯវមេតេ “បុរិមកម្មកវស្មី មោហោ អវិជ្ជា, អាយុហនា សង្ខារ, និកក្ខន្ធ
តណ្ហា, ឧបកមនំ ឧបាទានំ, ចេតនា ភវោ ឥតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា បុរិមកម្មកវស្មី
ឥធ បដិសន្ធិយា បច្ចយា។ ឥធ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ, ឌីក្កន្តិ នាមរូបំ, បសាទោ
អាយតនំ, ដុដ្ឋោ ជស្សោ, វេទយិតំ វេទនា ឥតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា ឥធូបបត្តិកវស្មី
បុរេកតស្ស កម្មស្ស បច្ចយា។ ឥធ បរិបក្កត្តា អាយតនានំ មោហោ អវិជ្ជា,
អាយុហនា សង្ខារ, និកក្ខន្ធ តណ្ហា, ឧបកមនមុបាទានំ, ចេតនា ភវោ ឥតិ ឥមេ
បញ្ច ធម្មា ឥធ កម្មកវស្មី អាយតី បដិសន្ធិយា បច្ចយា។ អាយតី បដិសន្ធិ
វិញ្ញាណំ, ឌីក្កន្តិ នាមរូបំ, បសាទោ អាយតនំ, ដុដ្ឋោ ជស្សោ, វេទយិតំ វេទនា
ឥតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា អាយតី ឧបបត្តិកវស្មី ឥធ កតស្ស កម្មស្ស បច្ចយា”តិ ឯវំ
និទ្ទិដ្ឋលក្ខណាវីសតិ អាការា ឥធ វេទិតញ្ញា។ ឯវំ “នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូលន្តិ ឥតិ
វិទិត្វា ភវា ជាតិ, ក្ខតស្ស ជរាមរណ”ន្តិ ឯត្តាវតា ឯស សញ្ញេបិ ចតុសដ្ឋោចោ
តិសន្ធិ តិយទ្វោវីសតាការោ បដិច្ចសមុប្បាទោ ទស្សិតោ ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។

ឥនានិ តស្មា តិហា, ភិក្ខុវេ...បេ.... អភិសម្ពុទ្ធាតិ វរាមីតិ ឯត្ត
អបុព្វបទវណ្ណានំ កត្វា បទយោជនាយ អត្ថនិកមនំ ករិស្សាម។ តស្មា តិហាតិ
តស្មា ឥច្ឆេវ វុត្ថំ ហោតិ។ តិការហាការា ហិ និចាតា។ សព្វសោតិ
អនវសេសវចនមេតំ។ តណ្ហានន្តិ នន្ទិតិ ឯវំ វុត្តានំ សព្វតណ្ហានំ។ ខយាតិ
លោកុត្តរមគ្គេន អច្ឆន្តក្ខយា។ វិរាគាធិនិ ខយវេវចនានេវ។ យា ហិ តណ្ហា
ខីណា, វិរត្តាបិ តា កវន្តិ និរុទ្ធាបិ ចត្តាបិ បដិនិស្សដ្ឋាបិ។ ខយាតិ វា
ចតុមគ្គកិច្ចសាធារណមេតំ។ តតោ បឋមមគ្គេន វិរាគា, ទុតិយេន និរោធា,
តតិយេន ចាគា, ចតុត្ថេន បដិនិស្សក្កាតិ យោជេតព្ពំ។ យាហិ វា តណ្ហាហិ
បថី បថីតោ សញ្ញានេយ្យ, តាសំ ខយា។ យាហិ បថី មញ្ញេយ្យ, តាសំ វិរាគា។
យាហិ បថីយា មញ្ញេយ្យ, តាសំ និរោធា។ យាហិ បថីតោ មញ្ញេយ្យ, តាសំ
ចាគា។ យាហិ បថី មេតិ មញ្ញេយ្យ, តាសំ បដិនិស្សក្កា។ យាហិ វា បថី

មញ្ញេយ្យ, តាសំ ខយា...បេ... យាហិ បថវី អភិនន្តេយ្យ, តាសំ បដិនិស្សក្កាតិ
ឯវមេត្ត យោជនា កាតញ្ញា, ន កិញ្ចិរិវុជ្ឈតិ។

អនុត្តរន្តិ ឧត្តរវិរបិកំ សព្វសេដ្ឋំ។ សម្មាសម្ពោធិន្តិ សម្មា សាមញ្ញ ពោធិ។
អថ វា បសត្ថំ សុន្ទរញ្ញ ពោធិ។ ពោធិតិ វុក្ខាបិ មគ្គោបិ សព្វញ្ញតញ្ញាណម្បិ
និព្វានម្បិ។ “ពោធិវុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ”តិ (មហាវ. ១; ឧទា. ១) ច “អន្តរា
ច ពោធិ អន្តរា ច គយ”ន្តិ (មហាវ. ១១; ម. និ. ១.២៨៥) ច អាគតដ្ឋានេហិ វុក្ខា
ពោធិតិ វុច្ឆតិ។ “ចតុសុ មគ្គេសុ ញ្ញាណ”ន្តិ (ចូឡនិ. ១២១) អាគតដ្ឋានេ មគ្គោ។
“បប្បោតិ ពោធិ វេក្ខុវិមេធសោ”តិ (ទី. និ. ៣.២១៧) អាគតដ្ឋានេ
សព្វញ្ញតញ្ញាណំ។ “បទ្វាន ពោធិ អមតំ អសម្ពុត”ន្តិ អាគតដ្ឋានេ និព្វានំ។ ឥធិ
បន ភគវតោ អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ អធិប្បេតំ។ អបរេ សព្វញ្ញតញ្ញាណន្តិបិ
វុទ្ធិ។

សាវកានំ អរហត្តមគ្គោ អនុត្តរា ពោធិ ហោតិ ន ហោតីតិ។ ន ហោតិ។
កស្មា? អសព្ពគុណាយ កត្តា។ តេសញ្ញិ កស្សចិ អរហត្តមគ្គោ
អរហត្តជលមេវ ទេតិ, កស្សចិ តិស្សោវិជ្ជា, កស្សចិ ន អភិញ្ញា, កស្សចិ
ចតស្សោ បដិសម្ពិទា, កស្សចិ សាវកចារមីញ្ញាណំ។ បច្ចេកពុទ្ធានម្បិ
បច្ចេកពោធិញ្ញាណមេវ ទេតិ។ ពុទ្ធានំ បន សព្ពគុណសម្បត្តិ ទេតិ អភិសេកោ
វិយ រញ្ញោ សព្ពលោកិស្សរិយភារំ។ តស្មា អញ្ញាស្ស កស្សចិបិ អនុត្តរា ពោធិ ន
ហោតីតិ។

អភិសម្ពុទ្ធោតិ អភិញ្ញាសិ បដិវិជ្ជិ, បត្តោ អធិគតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឥតិ
វុទ្ធាមីតិ ឥតិ វុទ្ធាមិ អាចិក្ខាមិ ទេសេមិ បញ្ញាបេមិ, បដ្ឋបេមិ វិវរាមិ វិកជាមិ
ឧត្តានិករោមីតិ។ តត្រាយំ យោជនា - តថាគតោបិ, ភិក្ខុវេ...បេ... បថវី ន
មញ្ញតិ...បេ... បថវី នាភិនន្តតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ, នន្ទិ ឧក្ខស្ស មូលំ, ភវា ជាតិ,

ភូតស្ស ជរាមរណាន្តិ ឥតិ វិទិត្វាតិ។ តត្ថ ឥតិ វិទិត្វាតិ ឥតិកាហោ ការណាត្តោ។
តេន ឥមស្ស បដិច្ចសមុប្បាទស្ស វិទិតត្តា បដិវិទិត្តាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កិញ្ច
ភិយ្យោ - យស្មា ច ឯវមិមំ បដិច្ចសមុប្បាទំ វិទិត្វា តថាគតស្ស យា នន្ទិតិ
វុត្ថតណ្ហា សព្ពប្បកាវា, សា បហីនា, តាសញ្ច តថាគតោ សព្ពសោ តណ្ហានំ
ខយា...បេ.... អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធា។ តស្មា បថវី ន មញ្ញាតិ...បេ....
បថវី នាភិនន្ទតិ វនាមិ ឯវ អភិសម្ពុទ្ធា ន មញ្ញាតិ នាភិនន្ទតិ វនាមិ
វុត្ថំ ហោតិ។

អថ វា យស្មា “នន្ទិ ទុក្ខស្ស មូល” ត្ថិអាទិនា នយេន បដិច្ចសមុប្បាទំ វិទិត្វា
សព្ពសោ តណ្ហា ខយំ គតា, តស្មា តិហា, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ សព្ពសោ តណ្ហានំ
ខយា...បេ.... អភិសម្ពុទ្ធាតិ វនាមិ។ សោ ឯវ អភិសម្ពុទ្ធា បថវី ន មញ្ញាតិ...បេ....
នាភិនន្ទតិ។ យត្ថ យត្ថ ហិ យស្មាតិ អវត្វា តស្មាតិ វុច្ឆតិ, តត្ថ តត្ថ យស្មាតិ
អាទេត្វា យោជេតត្ថំ, អយំ សាសនយុត្តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

ឥទមវោច ភគវាតិ ឥទំ និទានាវសានតោ បកុតិ យាវ អភិសម្ពុទ្ធាតិ
វនាមិ ឥ សកលសុត្តន្តំ ភគវា បរេសំ បញ្ញាយ អលព្ពណោយ្យបតិជ្ជំ បរមគម្ពីរំ
សព្ពញ្ញាតញ្ញាណំ ទស្សន្តោ ឯកេន បុគ្គលំ វេន ឯកេន សេក្ខវាវេន ចត្វាហិ
ខីណាសវវាវេហិ ធូហិ តថាគតវាវេហិ អដ្ឋហិ មហាវាវេហិ ឯកមេកស្មិញ្ច
វាវេ បថវីអាទិហិ ចតុវិសតិយា អន្តរវាវេហិ បដិមណ្ឌត្វា
ទ្វេកាណាវាវេហិ មាណាយ តន្តិយា អវោច។

ឯវ វិចិត្រនយទេសនាវិលាសយុត្តំ បនេតំ សុត្តំ ករិករុទមញ្ញាតា
កណ្តាសុខេន បណ្ឌិតជនបាទយានំ អមតាភិសេកសធិសេន ព្រាហ្មស្សវេន
ភាសមានស្សាបិ។ ន តេ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទតេ បញ្ចាសតា ភិក្ខុ
ឥទំ ភគវតោ វចនំ នាមាមាទិសុ។ កស្មា? អញ្ញាណកេន។ តេ កិវ ឥមស្ស

សុត្តស្ស អត្ថំ ន ជាជីសុ, តស្មា នាភិនធិសុ។ តេសញ្ញា តស្មី សមយេ វេ
វិចិត្រនយទេសនាវិលាសយុត្តម្បី ឯតំ សុត្ថំ យនបុព្វលេន ធុស្សបង្កេន មុខ
ពន្ធុ កត្វា បុរេតោ បឋិតមនុញ្ញកោជនំ វិយ អហោសិ។ ននុ ច ភគវា អត្តនា
ទេសិតំ ធម្មំ បរេ ញាបេតុំ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យយ្យានិ
ចារមិយោ បុរេត្វា សព្ពញ្ញតំ បត្តោ។ សោ កស្មា យថា តេ ន ជាជន្មិ, តថា
ទេសេសីតិ។ វុត្តមិទំ ឥមស្ស សុត្តស្ស និក្ខេបវិចារណាយំ វេ “មានភញ្ញនត្ថំ
សព្ពធម្មមូលបរិយាយន្តិ ទេសនំ អារកិ” តិ, តស្មា ន យិ ធម បុន វុត្តព្ពមត្ថិ, វេ
មានភញ្ញនត្ថំ ទេសិតញ្ច បនេតំ សុត្ថំ សុត្វា តេ ភិក្ខុ តំយេវ កិវ បថវិ
ទិដ្ឋិតតិកោបិ សញ្ញានាតិ, សេក្ខោបិ អរហាបិ តថាគតោបិ សញ្ញានាតិ។
កិណ្ឌមិទំ កថំ នាមិទន្តិ ចិន្តេន្តា បុព្ពេ មយំ ភគវតោ កថិតំ យំ កិញ្ចិ ឱប្បមេវ
ជាជានម, ឥនានិ បនិមស្ស មូលបរិយាយស្ស អន្តំ វា កោជី វា ន ជាជានម ន
បស្សម, អហោ ពុទ្ធា នាម អប្បមេយ្យា អតុលាតិ ឧទ្ធុជនាថា វិយ សប្បា
និម្មនា ហុត្វា ពុទ្ធិបដ្ឋានញ្ច ធម្មស្សវនញ្ច សក្កច្ចំ អាគម៌សុ។

តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខុ ធម្មសកាយំ សន្និសីទ្ធា ឥមំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុ
“អហោ ពុទ្ធានំ អាទុកាវោ, តេ នាម ព្រាហ្មណបព្ពជិតា តថា មានមធមត្តា
ភគវតោ មូលបរិយាយទេសនាយ និហតមាណ កតា” តិ, អយញ្ចាវហិ តេសំ
ភិក្ខុនំ អន្តរាកថាវិប្បកតា។ អថ ភគវា គន្ធុកុដិយា និក្ខេបិត្វា
តន្ត្រីណានុរូបេន ចាដិហារិយេន ធម្មសកាយំ បញ្ញត្តវេ ពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា តេ
ភិក្ខុ អាហា - “កាយ នុត្ត, ភិក្ខុវេ, ឯតវហិ កថាយ សន្និសីទ្ធា” តិ។ តេ តមត្ថំ
ភគវតោ អាហោ ចេសុំ។ ភគវា ឯតទវោច - “ន, ភិក្ខុវេ, ឥនានេវ, បុព្ពេបិ អហំ
ឥមេ វេ មានបក្កហិតសិវេ វិចរន្តេ និហតមាណេ អកាសិ” តិ។ តតោ ឥមិស្សា
អដ្ឋប្បត្តិយា ឥទំ អតីតំ អានេសិ -

ភូតបុព្វំ, ភិក្ខុវេ, អញ្ញាតរោ ទិសាចាមោក្ខោ ព្រាហ្មណោ ពារាណសីយំ
បដិវសតិ តិណ្ណំ វេទានំ ចារត្វ សនិយណ្ណុកេដុកានំ សាក្ខរឫកេទានំ
ឥតិហាសបញ្ចមាទំ បទកោ វេយ្យាករណោ
លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណោសុ អនវយោ, សោ បញ្ចមត្តានិ
មាណវកសតានិ មន្តេ វាចេតិ។ បណ្ឌិតា មាណវកា ពហុញ្ញ គណ្ឌានិ លហុញ្ញ,
សុដ្ឋ ច ឧបទាវេន្តិ, គហិតញ្ញ តេសំ នវិនស្សតិ។ សោបិ ព្រាហ្មណោ
អាចរិយមុដ្ឋិ អកត្វា យដេ ឧទកំ អាសិញ្ញោវិយ សព្ពម្បិ សិប្បំ ឧគ្គណ្ណាបេត្វា
តេ មាណវកេ ឯតទវោច “ឯត្តកមិទំ សិប្បំ ទិដ្ឋជម្មសម្បរាយហិត” ត្ថិ។ តេ
មាណវកា - “យំ អម្ពាគំ អាចរិយោ ជាតាតិ, មយម្បិ តំ ជាតាម, មយម្បិ ទានិ
អាចរិយា ឯវា” តិ មាទំ ឧប្បាទេត្វា តតោ បភុតិ អាចរិយេ អគារវា និក្ខត្តវត្តា
វិហរីសុ។ អាចរិយោ ញត្វា “ករិស្សមិ នេសំ មាទនិគ្គហ” ត្ថិ ចិន្តេសិ។ សោ
ឯកទិវសំ ឧបជ្ជានំ អាគន្ធា វទ្ធិត្វា និសិន្នេ តេ មាណវកេ អាហា “តាតា បញ្ចំ
បុច្ឆិស្សមិ, កច្ឆិត្ត សមត្តា កថេតុ” ត្ថិ។ តេ “បុច្ឆេ អាចរិយ, បុច្ឆេ អាចរិយា” តិ
សហសាវ អាហំសុ, យថា តំ សុតមទមត្តា។ អាចរិយោ អាហា -

“កាលោ យសតិ ភូតានិ, សញ្ញានេវ សហត្តនា;

យោ ច កាលយសោ ភូតោ, ស ភូតបចនី បថី” តិ។ (ជា. ១.១០.១៩០) -

វិស្សជ្ជេ តាតា ឥមំ បញ្ចានិ។

តេ ចិន្តេត្វា អជានមាតា តុណ្ហី អហោសុំ។ អាចរិយោ អាហា “អលំ តាតា
គច្ឆេជ្ជ, សេ កថេយ្យថា” តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ ទសបិ វិសតិបិ សម្បណ្ឌិតា
ហុត្វា ន តស្ស បញ្ចស្ស អាទី, ន អន្តមទ្គសំសុ។ អាគន្ធា អាចរិយស្ស អាហោចេសុំ
“ន ឥមស្ស បញ្ចស្ស អត្ថំ អាជានាមា” តិ។ អាចរិយោ តេសំ និគ្គហត្ថាយ ឥមំ
កាថមភាសិ -

“ពហ្វូនិ នរសីសានិ, លោមសានិ ព្រហ្មានិ ច;

គីវាសុ បដិមុក្កានិ, កោចិទេវេត្ថ កណ្ណាវា”តិ។ (ជា. ១.១០.១៩១) -

គាថាយត្តោ - ពហ្វូនិ នរានំ សីសានិ ទិស្សន្តិ, សព្ពានិ ច តានិ លោមសានិ
សព្ពានិ ច មហន្តានិ គីវាយមេវ ច ឋបិតានិ, ន តាលជលំវិយ ហត្ថេន
គហិតានិ, នត្ថិ តេសំ ឥមេហិ ធម្មេហិ នាណករណំ។ ឯត្ថ បន កោចិទេវ
កណ្ណាវាតិ អត្តានំ សន្ធាយាហ។ កណ្ណាវាតិ បញ្ញាវា។ កណ្ណាដ្ឋន្តំ បន ន កស្សចិ
នត្ថិ, តំ សុត្វា តេ មាលាវកា មជ្ឈក្ខតា បត្តក្ខត្វា អនោមុខា អដ្ឋលិយា ភូមិ
វិលិខន្តា តុណ្ហិ អហេសុំ។

អថ នេសំ អហិរិកការំ បស្សិត្វា អាចរិយោ “ឧត្តន្តោជ តាតា បញ្ញា”ន្តិ បញ្ញំ
វិស្សន្តេសិ។ កាលោតិ បុរេភត្តកាលោបិ បច្ឆាភត្តកាលោបីតិ ឯវមាទិ។
ភូតានីតិ សត្តាជីវចនមេតំ។ កាលោ ហិ ភូតានំ ន ចម្មមំសាទិនិ ខាទតិ, អបិច
ខោ នេសំ អាយុវណ្ណពលានិ ខេបេន្តោ យោព្ពញ្ញំ មទ្ធន្តោ អាហេក្សំវិនាសេន្តោ
យសតិ ខាទតីតិ វុច្ឆតិ។ សព្ពានេវ សហត្ថនាតិ ឯវំ យសន្តោ ច ន កិញ្ចិវន្តេតិ,
សព្ពានេវ យសតិ។ ន កេវលញ្ច ភូតានិយេវ, អបិច ខោ សហត្ថនា អត្តានម្បិ
យសតិ។ បុរេភត្តកាលោ ហិ បច្ឆាភត្តកាលំ ន ចាបុណាតិ។ ឯស នយោ
បច្ឆាភត្តកាលានីសុ។ យោ ច កាលយសោ ភូតោតិ ឧណាសវស្សេតំ
អជីវចនំ។ សោ ហិ អាយតី បដិសន្ធិកាលំ ខេបេត្វា ខាទិត្វា ឋិតត្វា
“កាលយសោ”តិ វុច្ឆតិ។ ស ភូតបចនី បដិសោ យាយំ តណ្ហា អចាយេសុ
ភូតេ បចតិ, តំ ញ្ញាណគ្គិនា បចិ ទយ្ហិ ភស្តមកាសិ, តេន “ភូតបចនី បដិ”តិ
វុច្ឆតិ។ “បដនិ”ន្តិបិ ចាថោ។ ជនិកំ និព្ពត្តិកន្តិ អត្តោ។

អថ តេ មាលាវកា ធិបសហស្សលោកេនវិយ រត្ថិ សមវិសមំ អាចរិយស្ស
វិស្សន្តេន បញ្ញាស្ស អត្តំ ចាកជំ ទិស្វា “ឥទានិ មយំ យាវជីវំ គុរុវាសំ

វសិស្សាម, មហាឆ្មា ឯតេ អាចរិយា នាម, មយញ្ញា ពហុស្សុតមានំ ឧប្បាទេត្វា
ចតុប្បធិកកាថាយបិ អត្ថំ ន ជាតាមា”តិ និហតមាតា បុព្វសធិសមេវ
អាចរិយស្ស វត្ថុប្បជីបត្តិ កត្វា សគ្គបរាយណា អហោសុំ។

អហំ ខោ, ភិក្ខុវេ, តេន សមយេន តេសំ អាចរិយោ អហោសី, ឥមេ ភិក្ខុ
មាណវកា។ ឯវំ បុព្វេចាហំ ឥមេ ឯវំ មានបគ្គហិតសិវេ វិចារន្តេ និហតមាទេ
អកាសិន្ទិ។

ឥមញ្ចា ជាតកំ សុត្វា តេ ភិក្ខុ បុព្វេបិ មយំ មាទេនេវ ឧបហតាតិ
ភិយ្យោសោមត្តាយ និហតមាតា ហុត្វា អត្ថនោ
ឧបការកកម្មជ្ជានបរាយណា អហោសុំ។

តតោ ភគវា ឯកំ សមយំ ជនបទចារិកំ ចរន្តោ វេសាលី បត្វា គោតមកេ
ចេតិយេ វិហារន្តោ ឥមេសំ បញ្ចសតានំ ភិក្ខុនំ ញ្ញាណាបរិចាកំ វិធិត្វា ឥមំ
គោតមកសុត្ថំ កថេសិ -

“អភិញ្ញាយាហំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ ទេសេមិ នោ អនភិញ្ញាយ, សនិទានាហំ...បេ....
សប្បាជិហារិយាហំ, ភិក្ខុវេ, ធម្មំ ទេសេមិ នោ អប្បាជិហារិយំ។ តស្ស មយ្ហំ,
ភិក្ខុវេ, អភិញ្ញាយ ធម្មំ ទេសយតោ...បេ.... នោ អប្បាជិហារិយំ។ ករណីយោ
ឡិវាទោ, ករណីយា អនុសាសនី។ អលញ្ចា បន វោ, ភិក្ខុវេ, តុដ្ឋិយា អលំ
អត្ថមនតាយ អលំ សោមនស្សាយ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា ភគវា, ស្វាគ្វាតោ ធម្មោ,
សុប្បជីបន្នោ សង្ឃេតិ។ ឥទមវោច ភគវា, ឥមស្មិញ្ចា បន វេយ្យាករណស្មី
ភញ្ញមាទេ ទសសហស្សិលោកធាតុ អកម្មិត្តា”តិ (អ. និ. ៣.១២៦)។

ឥទញ្ចា សុត្ថំ សុត្វា តេ បញ្ចសតា ភិក្ខុ តស្មីយេវាសនេ សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហត្ថំ ចាបុណីសុ, ឯវាយំ ទេសនា ឯតស្មី ហំនេ និជ្ជមគមាសីតិ។

តថាគតវារអដ្ឋមនយវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មូលបរិយាយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សញ្ញាសវសុត្តវណ្ណានា

១២. ឯវំ មេ សុតំ... បេ... សាវត្ថិយន្តិ សញ្ញាសវសុត្តំ។ តត្រាយំ
អបុព្វបទវណ្ណានា - សាវត្ថិតិ សវត្ថុស្ស ឥសិនោ និវាសដ្ឋានភូតា នគរំ, យថា
កាកន្ទំ មាកន្ទំ កោសម្ពីតិ ឯវំ តាវ អក្ខរចិន្តកា។ អដ្ឋកថាចរិយា បនភណ្ឌន្តិ
“យំ កិញ្ចិ មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគំ សព្វមេត្ត អត្ថិតិ សាវត្ថិ។
សត្តសមាយោគេ ច កី ភណ្ឌាមត្ថិតិ បុច្ឆិតេ សព្វមត្ថិ” តិ វចនមុចាទាយ
សាវត្ថិ។

“សព្វនា សព្វប ករណំ, សាវត្ថិយំ សមោហិតំ;
តស្មា សព្វមុចាទាយ, សាវត្ថិតិ បុច្ឆិតិ។

កោសលានំ បុរំ រម្មំ, ទស្សនេយ្យំ មនោរមំ;
ទសហិ សន្តេហិ អរិវិត្តំ, អន្ធហានសមាយុតំ។

វុទ្ធិ វេបុល្លតំ បត្តំ, ឥទ្ធិ ជិតំ មនោរមំ;
អឡ កមន្តាវ ទេវានំ, សាវត្ថិបុរមុត្តម” ន្តិ។

តស្សំ សាវត្ថិយំ។ ជេតវនេតិ ឯត្ថ អត្ថនោ បច្ឆត្តិកជនំ ជិនាតីតិ ជេតោ,
រញ្ញា វា អត្ថនោ បច្ឆត្តិកជនេ ជិតេ ជាតោតិ ជេតោ, មជ្ឈលកម្សតាយ វា តស្ស
ឯវំនាមមេវ កតន្តិ ជេតោ, ជេតស្ស វនំ ជេតវនំ។ តញ្ចិ ជេតេន រាជកុមារេន

រោបិតំ សំវុទ្ធិតំ បរិចាលិតំ, សោ ច តស្ស សាមី អហោសិ។ តស្មា ជេតវនន្តិ
វុច្ឆតិ, តស្មី ជេតវនេ។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេតិ ឯត្ថ សុទត្តោ នាម សោ
គហបតិ មាតាបិតុហិ កតនាមវសេន។ សព្វកាមសមិទ្ធិតាយ បន
វិគតមលមច្ឆេតាយ ករុណាទិគុណាសមន្តីតាយ ច និច្ចកាលំ អនាថានំ
បិណ្ឌាមនាសិ, តេន អនាថបិណ្ឌិកោតិ សង្ខំ គតោ។ អារមន្តិ ឯត្ថ ចាលីនោ
វិសេសេន វា បព្ពជិតាតិ អារាមោ, តស្ស បុប្ផជលាទិសោភាយ
នាតិទូរនច្ឆាសន្នតាទិបញ្ចវិធសេនាសន្តសម្បត្តិយា ច តតោ តតោ អាគម្ម
រមន្តិ អភិរមន្តិ អនុក្កណ្ឌិតា ហុត្វា និវសន្តិទិ អត្ថោ។ វុត្ថប្បការាយ វា
សម្បត្តិយា តត្ថ តត្ថ គតេបិ អត្ថនោ អព្ពន្ធករេយវ អានេត្វា រមេតីទិ អារាមោ។
សោ ហិ អនាថបិណ្ឌិកេន គហបតិនា ជេតស្ស រាជកុមារស្ស ហត្ថតោ
អជ្ឈរសហិ ហិរញ្ញកោជីហិ កោជិសន្តរេន កីណិត្វា អជ្ឈរសហិ
ហិរញ្ញកោជីហិ សេនាសនានិ ការាបេត្វា អជ្ឈរសហិ ហិរញ្ញកោជីហិ
វិហារមហំ និដ្ឋាបេត្វា ឯវំ ចតុបញ្ញាសហិរញ្ញកោជិបរិច្ឆាគេន ពុទ្ធប្បមុខស្ស
សង្ឃស្ស និយ្យាទិតោ។ តស្មា “អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមោ” ទិ វុច្ឆតិ។ តស្មី
អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។

ឯត្ថ ច “ជេតវនេ” ទិ វចនំ បុរិមសាមិបរិកិត្តនំ។ “អនាថបិណ្ឌិកស្ស
អារាមេ” ទិ បច្ឆិមសាមិបរិកិត្តនំ។ កិមេតេសំ បរិកិត្តនេ បយោជនន្តិ។
បុញ្ញកាមាទំ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ឈនំ។ តត្រ ហិ ទ្វារកោដ្ឋកថាសាទមាបនេ
ភូមិវិក្កយលទ្ធា អជ្ឈរស ហិរញ្ញកោជិយោ អនេកកោជិអគ្គនកា វុត្តា ច
ជេតស្ស បរិច្ឆាគោ, ចតុបញ្ញាស កោជិយោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស។ ឥតិ តេសំ
បរិកិត្តនេន ឯវំ បុញ្ញកាមា បុញ្ញានិ ករោន្តិទិ ទស្សន្តោ អាយស្មា អានន្តោ
អញ្ជេបិ បុញ្ញកាមេ តេសំ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ឈនេ និយោជេតិ។

សព្វាសវសំវរឋរិយាយំ វោ, ភិក្ខុវេទិ កស្មា ឥទំ សុត្តមភាសិ? តេសំ ភិក្ខុនំ
ឧបក្កិលេសវិសោធនំ អាទិ កត្វា អាសវក្ខយាយ បដិបត្តិទស្សនត្ថំ។ តត្ថ
សព្វាសវសំវរឋរិយាយន្តិ សព្ពេសំ អាសវានំ សំវរការណំ សំវរភូតំ ការណំ,
យេន ការណេន តេ សំវរតា បិទហិតា ហុត្វា អនុប្បាទនិរោធសម្ពាទំ ខយំ
គច្ឆន្តិ បហ័យន្តិ នប្បវត្តន្តិ, តំ ការណាន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ អាសវន្តិ ភាសវា,
ចក្កតោបិ... បេ... មនតោបិ សន្តន្តិ បវត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ធម្មតោ យាវ
គោត្រភុំ ឱកាសតោ យាវ ភវត្តំ សវន្តិ វា អាសវា, ឯតេ ធម្មេ ឯតញ្ច ឱកាសំ
អត្ថោ កវិក្វា បវត្តន្តិ អត្ថោ។ អត្ថោករណាត្ថោ ហិ អយំ អាគារោ។
ចិរចារិវាសិយដ្ឋេន មទិរាទយោ អាសវា, អាសវាវិយាតិបិ អាសវា។ លោកស្មិត្តិ
ចិរចារិវាសិកា មទិរាទយោ អាសវាតិ វុច្ឆន្តិ។ យទិ ច ចិរចារិវាសិយដ្ឋេន
អាសវា, ឯតេយេវ ភវិតុមវហន្តិ។ វុត្តញ្ញោតំ “បុរិមា, ភិក្ខុវេ, កោជិ ន បញ្ញាយតិ
អវិជ្ជាយ, ឥតោ បុព្ពេ អវិជ្ជា នាហោសី” តិអាទិ (អ. និ. ១០.៦១)។ អាយតំ វា
សំសារទុក្ខំ សវន្តិ បសវន្តិ បិ អាសវា។ បុរិមានិ ចេត្ត និព្វេនានិ យត្ថ កិលេសា
អាសវាតិ អាគច្ឆន្តិ, តត្ថ យុជ្ជន្តិ, បច្ឆិមំ កម្មេបិ។ ន កេវលញ្ច
កម្មកិលេសាយេវ អាសវា, អបិច ខោ នានប្បការកា ឧប្បទ្គវាបិ។ សុត្តេសុ ហិ
“នាហំ, ចុន្ទ, ទិដ្ឋធម្មិកានំយេវ អាសវានំ សំវរាយ ធម្មំ ទេសេមី” តិ (ធិ. និ.
៣.១៨២) ឯត្ថ វិវាទមូលភូតា កិលេសា អាសវាតិ អាគតា។

“យេន ធម្មេបបត្យស្ស, គន្ធព្ពោ វា វិហន្តិមោ;
យក្ខត្ថំ យេន គច្ឆេយ្យំ, មនុស្សត្តញ្ច អព្ពដេ;
តេ មយ្ហំ អាសវា ឱណា, វិទូស្តា វិនឡីកតា” តិ។ (អ. និ. ៤.៣៦); -

ឯត្ថ តេភូមកញ្ច កម្មំ អវសេសា ច អកុសលា ធម្មា។ “ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ
សំវរាយ សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិយាតាយា” តិ (ចារា. ៣៩) ឯត្ថ

បន្ទាប់ពីឃើញស្ថានភាពដូច្នេះ យើង អោយទុក្ខក្នុង ចំណងជើងការ
ឧបទ្វា។ តើ បន្ត អាសវាយត្ត យថា អាគតា, តត្ថ តថា វេទិតញ្ញ។

ឯតេ ហិរិណយេ តាវ “ទិដ្ឋជម្មិកានំ អាសវានំ សំវរាយ, សម្បរាយិកានំ
អាសវានំ បដិយាតាយា” តិ ទ្វេធា អាគតា។ សឡាយតនេ “តយោមេ អាវុសោ
អាសវា, កាមាសវោ ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោ” តិ (អ. និ. ៦.៦៣) តិធា អាគតា។
អញ្ញេសុ ច សុត្តន្តេសុ អភិធម្មេ ច តេយេវ ទិដ្ឋាសវេន សហ ចតុធា អាគតា។
និព្វេដិកបរិយាយេ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា និរយតាមិនិយា, អត្ថិ អាសវា
តិរច្ឆានយោនិកាមិនិយា, អត្ថិ អាសវា បេត្តិវិសយតាមិនិយា, អត្ថិ អាសវា
មនុស្សលោកតាមិនិយា, អត្ថិ អាសវា ទេវលោកតាមិនិយា” តិ (អ. និ. ៦.៦៣)
បញ្ចធា អាគតា។ ធក្កនិចាតេ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា សំវរា
បហាតញ្ញា” តិ អាទិនា នយេន ធធា អាគតា។ ឥមស្មី បន សុត្ត តេយេវ
ទស្សនាបហាតញ្ញេហិ សទ្ធិ សត្តធា អាគតាតិ។ អយំ តាវ អាសវបទេ វចនត្ថោ
ចេវ បកេនោ ច។

សំវរេន បន សំវរយតីតិ សំវរោ, បិទហតិ និវារេតិ បវត្តិតុំ ន ទេតីតិ
អត្ថោ។ តថា ហិ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, ទិវា បដិសន្ធិយន្តេន ធ្វារំ សំវរិត្វា
បដិសន្ធិយិតុ” តិ (ចារា. ៧៧), “សោតានំ សំវរំ ព្រាធមិ, បញ្ញាយេតេ បិដិយេវ” តិ
(សុ. និ. ១០៤១) ច អាទីសុ បិដានដ្ឋេន សំវរមាហា។ ស្វាយំ សំវរោ បញ្ចវិដោ
ហោតិ សីលសំវរោ សតិញ្ញាណា ខន្តិវីរយសំវរោតិ។ តត្ថ “ឥមិនា
ចាតិមោក្ខសំវរេន ឧបេតោ” តិ (វិភ. ៥១១) អយំ សីលសំវរោ។
ចាតិមោក្ខសីលញ្ញំ ឯត្ថ សំវរោតិ វុត្តំ។ “ចក្កុទ្ធិយេ សំវរមាបដ្ឋតិ” តិ អាទីសុ
(ធី. និ. ១.២១៣) សតិសំវរោ។ សតិ ហេតុ សំវរោតិ វុត្តា។ “សោតានំ សំវរំ ព្រាធមិ,
បញ្ញាយេតេ បិដិយេវ” តិ អយំ ញ្ញាណសំវរោ។ ញ្ញាណញ្ញេត្ថ បិដិយេវតិ ឥមិនា

បិដានដ្ឋន សំរោតិ វុត្តំ។ “ខមោ ហោតិ សីតស្ស...បេ...., ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ
នាធិវាសេតី” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៤-២៦) បន នយេន ឥធនេ ខន្តិវីរិយសំរោ
អាគតា។ តេសញ្ច “សញ្ញាសវសំរោបរិយាយ” ន្តិ ឥមិនា ឧទ្ទេសេន សង្កហិតត្តា
សំរោភាវោ វេទិតញ្ចោ។

អបិច បញ្ចវិជោបិ អយំ សំរោ ឥធនេ អាគតោយេវ, តត្ថ ខន្តិវីរិយសំរោ តាវ
វុត្តាយេវ។ “សោ តញ្ច អនាសនំ តញ្ច អគោចរ” ន្តិ (ម. និ. ១.២៥) អយំ បនេត្ត
សីលសំរោ។ “បដិសង្ខា យោនិសោ ចក្កុន្ទិយសំរោសំរុតោ” តិ (ម. និ. ១.២២)
អយំ សតិសំរោ។ សព្ពត្ថ បដិសង្ខា ញ្ញាណសំរោ។ អគ្គហិតគ្គហណេន បន
នស្សនំ បដិសេវនា ការណេ ច ញ្ញាណសំរោ។ បរិយាយន្តិ ឯតេន ធម្មាតិ
បរិយាយោ, ឧប្បត្តិ និរោធំ វា គច្ឆន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្តាវតា
“សញ្ញាសវសំរោបរិយាយ” ន្តិ ឯត្ថ យំ វត្ថុពុំ, តំ វុត្តំ ហោតិ។

១៥. ឥនានិ ជាតតោ អហន្តិអាទីសុ ជាតតោតិ ជាតន្តស្ស។ បស្សតោតិ
បស្សន្តស្ស។ ទ្វេបិ បនានិ ឯកត្ថានិ, ព្យញ្ញនមេវ នានំ។ ឯវំ សន្តេបិ ជាតតោតិ
ញ្ញាណលក្ខណំ ឧទាទាយ បុគ្គលំ និទ្ទិសតិ, ជាតនលក្ខណញ្ញំ ញ្ញាណំ។
បស្សតោតិ ញ្ញាណប្បការំ ឧទាទាយ, បស្សនប្បការញ្ញំ ញ្ញាណំ។
ញ្ញាណសមដ្ឋី បុគ្គលោ ចក្កុមារិយ ចក្កុនា រូចានិ ញ្ញាណេន វិវដេ ធម្មេ
បស្សតិ។ អបិច យោនិសោមនសិការំ ឧប្បាទេតុំ ជាតតោ,
អយោនិសោមនសិការោ យថា ន ឧប្បន្នតិ, ឯវំ បស្សតោតិ អយមេត្ត សារោ។
កេចិ បនាចរិយា ពហូ បបញ្ចោ ភណ្ឌិ, តេ ឥមស្មី អត្ថេ ន យុជ្ជន្តិ។

អាសវានំ ខយន្តិ អាសវប្បហានំ អាសវានំ អច្ឆន្តក្ខយសមុប្បាទំ ឌីណាការំ
នត្ថិការន្តិ អយមេវ ហិ ឥមស្មីញ្ច សុត្តេ, “អាសវានំ ខយា អនាសវំ

ចេតោវិមុត្តិ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៤៣៨) ច អាសវក្ខយត្ថោ។ អញ្ញត្ថ បន
មគ្គដលនិព្វានានិបិ អាសវក្ខយោតិ វុច្ឆន្តិ។ តថា ហិ -

“សេខស្ស សិក្ខមាទស្ស, ឧដុមគ្គានុសារិនោ;
ខយស្មី បឋមំ ញាណំ, តតោ អញ្ញា អនន្តរា”តិ។ (ឥតិវុ. ៦២) -

អាទីសុ មគ្គោ អាសវក្ខយោតិ វុត្ថោ,

“អាសវានំ ខយា សមណោ ហោតី”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៤៣៨) ដលំ។

“បរវេជ្ជានុបស្សិស្ស, និច្ចំ ឧដ្ឋានសញ្ញិនោ;
អាសវា តស្ស វុឡ្លន្តិ, អារា សោ អាសវក្ខយា”តិ។ (ធ. ប. ២៥៣) -

អាទីសុ និព្វានំ “អាសវក្ខយោ”តិ វុត្ថំ។

នោ អជាទតោ នោ អបស្សតោតិ យោ បន ន ជាទតិ ន បស្សតិ, តស្ស នោ
វនាមីតិ អត្ថោ។ ឯតេន យេ អជាទតោ អបស្សតោបិ សំវរាទីហិយេវ សុទ្ធិ
វនន្តិ, តេ បដិក្ខត្តា ហោន្តិ។ បុរិមេន វា បទទ្ធយេន ឧទាយោ វុត្ថោ, ឥមិនា
អនុចាយបដិសេដោ។ សង្ខេបេន ចេត្ថ ញាណំ អាសវសំវរបរិយាយោតិ
ទស្សិតំ ហោតិ។

ឥទានិ យំ ជាទតោ អាសវានំ ខយោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុកាមោ កិញ្ច,
ភិក្ខុវេ, ជាទតោតិ បុច្ឆំ អារភិ, តត្ថ ជាទនា ពហុវិទា។ ទត្តជាតិកោ ឯវ ហិ
កោចិ ភិក្ខុ ធន្តំ កាតុំ ជាទតិ, កោចិ ជីវរាទិនំ អញ្ញាតរំ, តស្ស វ្យាទិសានិ
កម្មានិ វត្ថុសីសេ បត្វា ករោន្តស្ស សា ជាទនា មគ្គដលានំ បទដ្ឋានំ ន ហោតីតិ
ន វត្ថុញ្ញា។ យោ បន សាសនេ បព្ពដិក្ខា វេជ្ជកម្មាទីនិ កាតុំ ជាទតិ, តស្សេវ
ជាទតោ អាសវា វុឡ្លន្តិយេវ, តស្មា យំ ជាទតោ បស្សតោ ច អាសវានំ ខយោ

ហោតិ, តទេវ ធស្សន្តោ អាហា យោនិសោ ច មនសិការំ អយោនិសោ ច
មនសិការន្តិ។

តត្ថ យោនិសោ មនសិការោ នាម ឧទាយមនសិការោ បថមនសិការោ,
អនិច្ចាធិសុ អនិច្ចន្តិ អាធិនា ឯវ នយេន សច្ចានុលោមិកេន វា ចិត្តស្ស អារដ្ឋនា
អន្ទារដ្ឋនា អាគោតោ សមន្នាហារោ មនសិការោ, អយំ វុច្ចតិ យោនិសោ
មនសិការោតិ។

អយោនិសោ មនសិការោតិ អនុទាយមនសិការោ ឧប្បថមនសិការោ។
អនិច្ចេ និច្ចន្តិ ឧក្ខេ សុខន្តិ អនត្តនិ អត្តាតិ អសុភេ សុភន្តិ អយោនិសោ
មនសិការោ ឧប្បថមនសិការោ។ សច្ចប្បជីកុលេន វា ចិត្តស្ស អារដ្ឋនា
អន្ទារដ្ឋនា អាគោតោ សមន្នាហារោ មនសិការោ, អយំ វុច្ចតិ អយោនិសោ
មនសិការោតិ។ ឯវំ យោនិសោ មនសិការំ ឧប្បាទេតុំ ជានតោ, អយោនិសោ
មនសិការោ ច យថា ន ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ បស្សតោ អាសវានំ ខយោ ហោតិ។

ឥនានិ ឥមស្សវត្ថុស្ស យុត្តិ ធស្សន្តោ អាហា អយោនិសោ, ភិក្ខុវេ... បេ....
បហីយន្តិតិ។ តេន កី វុត្ថំ ហោតិ, យស្មា អយោនិសោ មនសិការោតោ អាសវា
ឧប្បជ្ជន្តិ, យោនិសោ មនសិការោតោ បហីយន្តិ, តស្មា ជានិតតំ យោនិសោ
មនសិការំ ឧប្បាទេតុំ ជានតោ, អយោនិសោ មនសិការោ ច យថា ន ឧប្បជ្ជតិ,
ឯវំ បស្សតោ អាសវានំ ខយោ ហោតិតិ, អយំ តាវេត្ថ សង្ខេបវណ្ណនា។

អយំ បនវិត្តារោ - តត្ថ “យោនិសោ អយោនិសោ” តិ ឥមេហិ តាវ ធ្វើហិ
បទេហិ អាពុទ្ធិ ហោតិ ឧបវិ សកលសុត្តំ។ វដ្ឋិវដ្ឋិវសេន ហិ ឧបវិ សកលសុត្តំ
វុត្តំ។ អយោនិសោ មនសិការមូលកញ្ច វដ្ឋំ, យោនិសោ មនសិការមូលកញ្ច
វិវដ្ឋំ។ កថំ? អយោនិសោ មនសិការោ ហិ វឡមាណោ ទ្វេ ធម្មេ បរិបូរេតិ អវិជ្ជញ្ច

កវតណ្ហាញ។ អវិជ្ជាយ ច សតិ “អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាទ... បេ... ធុត្តក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ។ តណ្ហាយ សតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ... បេ... សមុទយោ
ហោតិ” តិ។ ឯវំ អយំ អយោនិសោ មនសិការពហុលោ បុគ្គលោ
វាតវេតាភិយាតេនវិប្បនដ្ឋនាវាវិយ គង្គារដ្ឋេ បតិគតោកុលំវិយ ចក្កយន្តេ
យុត្តពលិតោវិយ ច បុនប្បនំ កវយោនិគតិវិញ្ញាណដ្ឋិតិសត្តាវាសេសុ
អារដ្ឋបរិវដ្តំ ករោតិ, ឯវំ តាវ អយោនិសោ មនសិការមូលកំ វដ្តំ។

យោនិសោ មនសិការោ បន វឡមាណា - “យោនិសោ
មនសិការសម្បន្នស្សេតំ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចាជិកដ្ឋំ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ
ភាវេស្សតិ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ពហុលំ ករិស្សតិ” តិ (សំ. និ. ៥.៥៥) វចនតោ
សម្មាទិដ្ឋបមុខំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ បរិបូរេតិ។ យា ច សម្មាទិដ្ឋិ, សាវិជ្ជាតិ តស្ស
វិជ្ជប្បនា អវិជ្ជានិរោធា, “អវិជ្ជានិរោធា សម្ពាទនិរោធា... បេ... ឯវំ ឯតស្ស
កេវលស្ស ធុត្តក្ខន្ធស្ស និរោធា ហោតិ” តិ (មហាវ. ១) ឯវំ យោនិសោ
មនសិការមូលកំ វិវដ្តំ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ ឥមេហិ ធ្វិហិ បទេហិ អាពាទំ ហោតិ ឧបរិ
សកលសុត្តំ។

ឯវំ អាពាទ្ធចេត្ត យស្មា បុព្វេ អាសវប្បហានំ ឧស្សេត្វា បច្ឆា ឧប្បត្តិ
វុច្ឆមាណា ន យុដ្ឋតិ។ ន ហិ បហីនា បុន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ឧប្បជ្ឈានំ បន បហានំ យុដ្ឋតិ,
តស្មា ឧទ្ទេសបដិលោមតាបិ “អយោនិសោ, ភិក្ខុវេ,
មនសិករោតោ” តិអាទិមាហ។

តត្ថ អយោនិសោ មនសិករោតោតិ វុត្តប្បការំ អយោនិសោ មនសិការំ
ឧប្បាទយតោ។ អនុប្បន្នា ចេវ អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ ឯត្ថ យេ បុព្វេ អប្បដិលទ្ធិបុព្វំ
ចីវរាទី វា បច្ចយំ ឧបជ្ជាកសធ្វិវិហារិកអន្តេវាសិកានំ វា អញ្ញាតំ មនុញ្ញំ វត្ថុ
បដិលភិក្ខុ, តំ សុកំ សុខន្តិ អយោនិសោ មនសិករោតោ, អញ្ញាតរញ្ញាតំ វា បន

អនុក្ខតបុព្វំ អារម្មណ៍ យថា វា តថា វា អយោនិសោ មនសិករោតោ អាសវា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តេ អនុប្បន្នា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតញ្ញា, អញ្ញថា ហិ អនមតត្ថេ សំសារេ
អនុប្បន្នា នាម អាសវា ន សន្តិ។ អនុក្ខតបុព្វេបិ ច វត្ថុម្ហិ អារម្មណោ វា យស្ស
បកតិសុទ្ធិយា វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាបរិយត្តិនវកម្មយោនិសោមនសិការាវនំ វា
អញ្ញតវវសេន បុព្វេ អនុប្បជ្ឈិតា បច្ឆា តាធិសេន បច្ឆយេន សហសា ឧប្បជ្ឈន្តិ,
ឥមេបិ អនុប្បន្នា ឧប្បជ្ឈន្តិតិ វេទិតញ្ញា។ តេសុយេវ បន វត្ថាវម្មណោសុ បុនប្ប្នំ
ឧប្បជ្ឈមាណា ឧប្បន្នា បវឡន្តិតិ វុច្ឆន្តិ។ ឥតោ អញ្ញថា ហិ បឋមុប្បន្នានំ វឡំ នាម
នត្ថិ។

យោនិសោ ច ខោ, ភិក្ខុវេទិតិ វត្ថុ បន យស្ស បកតិសុទ្ធិយា វា សេយ្យថាបិ
អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស ភទ្ទាយ ច កាបិលានិយា, ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាធិហិ វា
ការណោហិ អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ ច ជាតាតិ “ន ខោ មេ អាសវា មគ្គេន
សមុគ្សាតំ គតា, ហន្ត នេសំ សមុគ្សតាយ បដិបជ្ជាមី” តិ។ តតោ
មគ្គការវនាយ សព្វេ សមុគ្សតេតិ។ តស្ស តេ អាសវា អនុប្បន្នា ន ឧប្បជ្ឈន្តិតិ
វុច្ឆន្តិ។ យស្ស បន ការកស្សេវ សតោ សតិសម្មាសេន សហសា អាសវា
ឧប្បជ្ឈន្តិ, តតោ សំវេគមាបជ្ជិតា យោនិសោ បទហន្តោ តេ អាសវេ សមុច្ឆិន្ទតិ,
តស្ស ឧប្បន្នា បហិយន្តិតិ វុច្ឆន្តិ មណ្ឌលារាមវាសីមហាតិស្សក្ខតត្ថេវស្ស វិយ។
សោ កិវ តស្មីយេវ វិហារេ ឧទ្ទេសំ គណ្ហាតិ, អថស្ស គាមេ បិណ្ឌាយ ចរតោ
វិសភាគារម្មណោ កិលេសោ ឧប្បជ្ឈិ, សោ តំ វិបស្សនាយ វិក្ខមេត្វា វិហារំ
អគមាសិ។ តស្ស សុបិនន្តេបិ តំ អារម្មណំ ន ឧបជ្ឈាសិ។ សោ “អយំ កិលេសោ
វឡិត្វា អចាយសំវត្ថុនិកោ ហោតិ” តិ សំវេកំ ជនេត្វា អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា
វិហារា និក្ខម្ក មហាសង្ឃវត្តតត្ថេវស្ស សន្តិកេ រាគបដិបក្ខំ អសុភកម្មដ្ឋានំ
គហេត្វា គុម្ពន្តំ បរិសិត្វា បំសុក្ខលចីវរំ សន្តិវត្វា និសង្ឃ អនាគាមិមគ្គេន

បញ្ហាកាមគុណិករាគំ ជំនួញា ឧដ្ឋាយ អាចរិយំ វជ្ជត្វា បុនទិវសេ ឧទ្ទេសមគ្គំ
ចាបុណ្យ។ យេ បន វត្តមានុប្បន្នា, តេសំ បដិបត្តិយា បហានំ នាម នត្ថិ។

១៦. ឥនាទិ “ឧប្បន្នា ច អាសវា បហ័យន្តិ” តិ ឥនមេវ បទំ គហេត្វា យេ តេ
អាសវា បហ័យន្តិ, តេសំ នាមប្បការតោ អញ្ញាម្បិ បហានការណំ អាវិកាតុំ
ទេសនំ វិត្តារេន្តោ អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា ទស្សនា បហាតញ្ញាតិ អាទិមាហ យថា
តំ ទេសនាបភេទកុសលោ ធម្មរាជា។ តត្ថ ទស្សនា បហាតញ្ញាតិ ទស្សនេន
បហាតញ្ញា។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

ទស្សនាបហាតញ្ញាអាសវាវណ្ណានា

១៧. ឥនាទិ តាទិ បទានិ អនុបុព្វតោ ព្យាកាតុកាមោ “កតមេ ច, ភិក្ខុវេ,
អាសវា ទស្សនា បហាតញ្ញា” តិ បុច្ឆំ កត្វា មូលបរិយាយវណ្ណានាយំ
វុត្តនយេនេវ “ឥធ, ភិក្ខុវេ, អស្សុតវា បុព្វជ្ឈនោ” តិ បុគ្គលាធិដ្ឋានំ ទេសនំ អារាទិ។
តត្ថ មនសិករណីយេ ធម្មេ នប្បជានាតីតិ អាវជ្ជិតព្ពេ សមន្នាហរិតព្ពេ ធម្មេ ន
បជានាតិ។ អមនសិករណីយេ តិ តត្ថិបរិតេ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។
យស្មា បន ឥមេ ធម្មា មនសិករណីយា, ឥមេ អមនសិករណីយាតិ ធម្មតោ
និយមោ នត្ថិ, អាការតោ បន អត្ថិ។ យេនា អាការេន មនសិករិយមាណា
អកុសលុប្បត្តិបទដ្ឋានា ហោន្តិ, តេនាការេន ន មនសិកាតញ្ញា។ យេន
កុសលុប្បត្តិបទដ្ឋានា ហោន្តិ, តេនាការេន មនសិកាតញ្ញា។ តស្មា “យ’ស្ស,
ភិក្ខុវេ, ធម្មេ មនសិករេតោ អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោ” តិ អាទិមាហ។

តត្ថ យ’ស្សាតិ យេ អស្ស អស្សុតវតោ បុព្វជ្ឈនស្ស។ មនសិករេតោតិ
អាវជ្ជិយតោ សមន្នាហរន្តស្ស។ អនុប្បន្នោ វា កាមាសវោតិ ឯត្ថ សមុច្ចយតោ
វាសនោ, នវិកប្បតោ។ តស្មា យថា “យាវតា, ភិក្ខុវេ, សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា

វា...បេ... តថាគតោ តេសំ អគ្គមគ្គាយតី" តិ (ឥតិវុ. ៩០) វុត្ថុ អបដា ច ទ្វិបដា
ចាតិ អត្ថោ, យថា ច "ភូតានំ វា សត្តានំ បិទិយា សម្ពវេសីនំ វា អនុគ្គហាយា" តិ
(ម. និ. ១.៤០២) វុត្ថុ ភូតានញ្ច សម្ពវេសីនញ្ចាតិ អត្ថោ, យថា ច "អគ្គតោ វា
ឧទកតោ វា មិដុភេទតោ វា" តិ (ឧទា. ៧៦) វុត្ថុ អគ្គតោ ច ឧទកតោ ច
មិដុភេទតោ ចាតិ អត្ថោ, ឯវមិធាបិ អនុប្បន្នោ ច កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ,
ឧប្បន្នោ ច កាមាសវោ បវឡតីតិ អត្ថោ ទដ្ឋញ្ចោ។ ឯវំ សេសេសុ។

ឯត្ថ ច កាមាសវោតិ បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ។ ភវាសវោតិ វុច្ចារ្យបភវេ
ធន្តរាគោ, ឈាននិកន្តិ ច សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិសហគតា។ ឯវំ ទិដ្ឋាសវោបិ
ភវាសវេ ឯវំ សមោធានំ គច្ឆតិ។ អវិជ្ជាសវោតិ ចតុសុ សច្ចេសុ អញ្ញាណំ។ តត្ថ
កាមគុណោ អស្សាទតោ មនសិករោតោ អនុប្បន្នោ ច កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ,
ឧប្បន្នោ ច បវឡតិ។ មហាគ្គតធម្មេ អស្សាទតោ មនសិករោតោ អនុប្បន្នោ ច
ភវាសវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច បវឡតិ។ តិសុ ភូមិសុ ធម្មេ
ចតុរិបល្លាសបទដ្ឋានភាវេន មនសិករោតោ អនុប្បន្នោ ច អវិជ្ជាសវោ
ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច បវឡតីតិ វេទិតញ្ចោ។ វុត្ថនយបច្ឆនិកតោ សុក្កបក្ខោ
វិត្តាវេតញ្ចោ។

កស្មា បន តយោ ឯវំ អាសវា ឥធន វុត្តាតិ។ វិមោក្ខបដិបក្ខតោ។
អប្បណិហិតវិមោក្ខបដិបក្ខោ ហិ កាមាសវោ,។
អនិមិត្តសុញ្ញតវិមោក្ខបដិបក្ខោ ឥតវេ។ តស្មា ឥមេ តយោ អាសវេ ឧប្បាទេន្តា
តិណ្ណំ វិមោក្ខានំ អភាគិនោ ហោន្តិ, អនុប្បាទេន្តា ភាគិនោតិ ឯតមត្តំ
ទស្សន្តេន តយោ ឯវំ វុត្តាតិ វេទិតញ្ចោ។ ទិដ្ឋាសវោបិ វា ឯត្ថ វុត្ថោ យេវាតិ
វណ្ណាតមេតំ។

តស៊ូ អមនសិករណ៍យ៉ាង ធម្មានំ មនសិការាភិ មនសិការហេតុ, យស្មា
តេ ធម្មេ មនសិ ករោតិ, តស្មាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ឯស នយោ ទុតិយបទេបិ។
“អនុប្បន្នា ចេវ អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឧប្បន្នា ច អាសវា បវឡន្តិ”តិ ហេជ្ជា
វុត្ថុអាសវានំយេវ អភេទតោ និគមនមេតំ។

១៨. ឯត្តាវតា យោ អយំ បុគ្គលាធិដ្ឋានាយ ទេសនាយ ទស្សនា បហាតព្កេ
អាសវេ និទ្ទិសិតុំ អស្សុតវា បុទុជ្ឈនោ វុត្តោ, សោ យស្មា “អយោនិសោ, ភិក្ខុវេ,
មនសិករោតោ អនុប្បន្នា ចេវ អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ”តិ ឯវំ សាមញ្ញតោ វុត្តានំ
អយោនិសោ មនសិការបច្ចយានំ កាមាសវាទីនម្បិ អធិដ្ឋានំ, តស្មា តេបិ
អាសវេ តេនេវ បុគ្គលេន ទស្សេត្វា ឥទានិ ទស្សនា បហាតព្កេ អាសវេ
ទស្សេត្តោ សោ ឯវំ អយោនិសោ មនសិ ករោតិ, អហោសី នុ ខោ
អហន្តិអាទិមាហា។ វិចីកិច្ឆាសីសេន ចេត្ត ទិដ្ឋាសវម្បិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ
អារតិ។

តស្សត្តោ, យស្ស តេ ឥមីនា វុត្ថុនយេន អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ បុទុជ្ឈនោ,
យោ ចាយំ “អស្សុតវា”តិអាទិនា នយេន វុត្តោ, សោ បុទុជ្ឈនោ ឯវំ អយោនិសោ
អនុចាយេន ឧប្បថេន មនសិ ករោតិ។ កេមំ? អហោសី នុ ខោ... បេ... សោ កុហី
គាមី ភវិស្សតីតិ។ កី វុត្ថំ ហោតិ, សោ ឯវំ អយោនិសោ មនសិ ករោតិ,
យថាស្ស “អហំ អហោសី នុ ខោ”តិអាទិនា នយេន វុត្តា សោឡសវិជាបិ
វិចីកិច្ឆា ឧប្បជ្ឈតីតិ។

តត្ថ អហោសី នុ ខោ ននុ ខោតិ សស្សតាការញ្ច
អធិច្ចសមុប្បត្តិអាការញ្ច និស្សាយ អតីតេ អត្តនោវិជ្ជមានតំ អវិជ្ជមានតញ្ច
កម្ពុតិ។ កី ការណាន្តិ ន វុត្ថុពុំ។ ឧម្ពត្តកោវិយ ហិ ពាលបុទុជ្ឈនោ យថា វា តថា
វា បវត្ថតិ។ អបិច អយោនិសោ មនសិករោយេវេត្ថ ការណំ។ ឯវំ អយោនិសោ

មនសិការស្ស បន ក៏ ការណ៍ន្តិ។ ស្ទើរ បុព្វដ្ឋនភាវោ អរិយានំ អនុស្សនាទីនិ
វា។ ននុ ច បុព្វដ្ឋនោបិ យោនិសោ មនសិ ករោតីតិ។ កោ វា វា វា មាហា ន មនសិ
ករោតីតិ។ ន បន តត្ថ បុព្វដ្ឋនភាវោ ការណ៍, សទ្ធម្មស្សវនកល្យាណមិត្តាទីនិ
តត្ថ ការណ៍និ។ ន ហិ មច្ឆមំសាទីនិ អត្តនោ អត្តនោ បកតិយា សុគន្ធានិ,
អភិសម្ព័ន្ធរបច្ចយា បន សុគន្ធានិបិ ហោន្តិ។

ក៏ នុខោ អហោសិន្តិ ជាតិលិដ្ឋបបត្តិយោ និស្សយ ខត្តិយោ នុខោ
អហោសី, ព្រាហ្មណវេស្សសុទ្ធកហដ្ឋបព្ពជិតនេវមនុស្សនំ អញ្ញាតរោតិ
កង្ខតិ។

កងំ នុខោតិ សណ្ឋានាការំ និស្សយ ធិយោ នុខោ អហោសី,
រស្សឱទានតកណ្ហាប្បមាណិកអប្បមាណិកាទីនំ អញ្ញាតរោតិ កង្ខតិ។ កេចិ
បន ឥស្សរនិម្មាណាទី និស្សយ កេន នុខោ ការណ៍ន អហោសិន្តិ ហេតុតោ
កង្ខតិ វនន្តិ។

ក៏ ហុត្វា ក៏ អហោសិន្តិ ជាតិអាទីនិ និស្សយ ខត្តិយោ ហុត្វា នុខោ
ព្រាហ្មណោ អហោសី... បេ... ទេវោ ហុត្វា មនុស្សាតិ អត្តនោ បរម្បវំ កង្ខតិ។
សព្ពត្ថេវ បន អទ្ធានន្តិ កាលាធិវចនមេតំ។

ភវិស្សមិ នុខោ ននុខោតិ សស្សតាការញ្ច ឧច្ឆេទាការញ្ច និស្សយ
អនាគតេ អត្តនោ វិជ្ជមានតំ អវិជ្ជមានតញ្ច កង្ខតិ។ សេសមេត្ត វុត្តនយមេវ។

ឯតរហិ វា បច្ចប្បន្នមទ្ធានន្តិ ឥនានិ វា បដិសន្ធិ អាទី កត្វា ចុតិបរិយន្តំ
សព្ពម្បី វុត្តមានកាលំ គហេត្វា។ អជ្ឈត្តំ កងំកងី ហោតីតិ អត្តនោ ខន្ធសុ
វិចិកិច្ឆោ ហោតិ។ អហំ នុខោស្មីតិ អត្តនោ អត្តិការំ កង្ខតិ។ យុត្តំ បនេតន្តិ?
យុត្តំ អយុត្តន្តិ កា ឯត្ត ចិន្តា។ អបិចេត្ត ឥទំ វុត្តម្បី ឧទាហរន្តិ។ ចូឡមាតាយ

ក៏រ បុត្តោ មុណ្ណោ, មហាមាតាយ បុត្តោ អមុណ្ណោ, តំ បុត្តំ មុណ្ណាសុំ។ សោ
ឧដ្ឋាយ អហំ នុខោ ចូឡមាតាយ បុត្តោតិ ចិន្តេសិ។ ឯវំ អហំ នុខោស្មីតិ កង្ខា
ហោតិ។

នោ នុខោស្មីតិ អត្ថនោ នត្ថិការំ កង្ខតិ។ តត្រាបិ ឥទំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ មច្ឆេ
គណ្ណោន្តោ ឧទកេ ចិវជ្ជានេន សីតិភូតំ អត្ថនោ ឡុំ មច្ឆោតិ ចិន្តេត្វា បហវិ។
អបរោ សុសានបស្សេ ខេត្តំ វត្តន្តោ ភីតោ សង្កជិតោ សយិ។ សោ បដិពុជ្ឈិត្វា
អត្ថនោ ជណ្ណាកានិ ទ្វេយក្ខាតិ ចិន្តេត្វា បហវិ។ ឯវំ នោ នុខោស្មីតិ កង្ខតិ។

កី នុខោស្មីតិ ខត្តិយោវ សមាណោ អត្ថនោ ខត្តិយភារំ កង្ខតិ។ ឯស នយោ
សេសេសុ។ ទេវោ បន សមាណោ ទេវការំ អជានន្តោ នាម នត្ថិ។ សោបិ បន
“អហំ រូបំ នុខោ អរូបំ នុខោ” តិអាទិនា នយេន កង្ខតិ។ ខត្តិយាទយោ កស្មា ន
ជាជន្មតិ ចេ។ អបច្ចក្ខា តេសំ តត្ថ តត្ថ កុលេ ឧប្បត្តិ។ គហជ្ជាបិ ច
ចោត្តលិកាទយោ បព្ពជិតសញ្ញានោ។ បព្ពជិតាបិ “កុប្បំ នុខោ មេ
កម្ម” តិអាទិនា នយេន គហជ្ជសញ្ញានោ។ មនុស្សាបិ ច រាជានោវិយ អត្ថនិ
ទេវសញ្ញានោ ហោន្តិ។

កថំ នុខោស្មីតិ វុត្តនយមេវ។ កេវលព្យោត្ត អព្ពន្ធវេ ជីវោ នាម អត្ថីតិ
គហេត្វា តស្ស សណ្ឋានាការំ និស្សាយ ទីយោ នុខោស្មី,
វស្សចតុរំសធន្យំសអជ្ជសសោឡសំសាទីនំ អញ្ញាតវប្បកាហោតិ កង្ខន្តោ កថំ នុ
ខោស្មីតិ កង្ខតីតិ វេទិតព្ពោ។ សរីរសណ្ឋានំ បន បច្ចុប្បន្នំ អជានន្តោ នាម
នត្ថិ។

កុតោ អាគតោ, សោ កុហិ តាមី ភវិស្សតីតិ អត្ថការស្ស អាគតិគតិជ្ជានំ
កង្ខតិ។

១៩. ឯវំ សោឡសប្បកេទំវិចិត្តិច្ឆំ ទស្សត្វា ឥទានិ យំ ឥមិនា
វិចិត្តិច្ឆាសីសេន ទិដ្ឋាសំ ទស្សតុំ អយំ ទេសនា អារទ្ធ។ តំ ទស្សន្តោ តស្ស
ឯវំ អយោនិសោ មនសិករោតោ ធន្នំ ទិដ្ឋន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្ស បុគ្គលស្ស
យថា អយំ វិចិត្តិច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ, ឯវំ អយោនិសោ មនសិករោតោ តស្ស
សវិចិត្តិច្ឆស្ស អយោនិសោ មនសិការស្ស ថាមគតត្តា ធន្នំ ទិដ្ឋន្តិ អញ្ញាតវា ទិដ្ឋ
ឧប្បជ្ជតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ សព្វបទេសុ វាសនោ វិកប្បត្តោ, ឯវំ វា ឯវំ វា ទិដ្ឋ
ឧប្បជ្ជតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្ថិ មេ អត្តាតិ ចេត្ត សស្សតទិដ្ឋិ សព្វកាលេសុ
អត្តនោ អត្ថំ គណ្ណាតិ។ សច្ចតោ ចេតតោតិ ភូតតោ ច ចរតោ ច, “ឥទំ
សច្ច”ន្តិ ភូតតោ សុដ្ឋ ទទ្ទកាវេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ នត្ថិ មេ អត្តាតិ អយំ បន
ឧប្បទទិដ្ឋិ, សតោ សត្តស្ស តត្ថ តត្ថ វិភវគ្គហធានោ។ អថ វា បុរិមាបិ តិសុ
កាលេសុ អត្ថិ គហធានោ សស្សតទិដ្ឋិ, បច្ចុប្បន្នមេ អត្ថិ គណ្ណនោ
ឧប្បទទិដ្ឋិ។ បច្ចិមាបិ អតីតានាគតេសុ នត្ថិ គហធានោ ភស្តុតាហុតិយោតិ
គហិតទិដ្ឋិកានំវិយ, ឧប្បទទិដ្ឋិ។ អតីតេ ឯវំ នត្ថិ គណ្ណនោ
អធិច្ចសមុប្បត្តិកស្សេវ សស្សតទិដ្ឋិ។

អត្តនាវ អត្តានំ សញ្ញានាមីតិ សញ្ញាក្ខន្ធសីសេន ខន្ធ អត្តាតិ គហេត្វា
សញ្ញាយ អវសេសក្ខន្ធ សញ្ញានតោ ឥមិនា អត្តនា ឥមំ អត្តានំ សញ្ញានាមីតិ
ហោតិ។ អត្តនាវ អនត្តានន្តិ សញ្ញាក្ខន្ធយេវ អត្តាតិ គហេត្វា, ឥតវេ ចត្តារោបិ
អនត្តាតិ គហេត្វា សញ្ញាយ តេសំ ជានតោ ឯវំ ហោតិ។ អនត្តនាវ អត្តានន្តិ
សញ្ញាក្ខន្ធឱ អនត្តាតិ។ ឥតវេ ចត្តារោ អត្តាតិ គហេត្វា សញ្ញាយ តេសំ
ជានតោ ឯវំ ហោតិ, សញ្ញាបិ សស្សតុប្បទទិដ្ឋិយោវ។

វេនោ វេនេយ្យាតិអាទយោ បន សស្សតទិដ្ឋិយា ឯវំ អភិនិវេសាការា។ តត្ថ
វេនតីតិ វេនោ, វេនិកម្មស្ស ការកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ វេនយតីតិ វេនេយ្យា,

ជាឆាតិ អនុកវតិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កី វេទេតីតិ, តត្រ តត្រ
កល្យាណចាបកានំ កម្មានំវិចាកំ បដិសំវេទេតិ។ តត្រ តត្រាតិ តេសុ តេសុ
យោនិគតិដ្ឋិតិនិវាសនិកាយេសុ អារម្មណេសុ វា។ និទ្ទោតិ ឧប្បាទវយវហិតោ។
ធុរោតិ ជិរោ សារគូតោ។ សស្សតោតិ សត្តកាលិកោ។ អវិបរិណាមធម្មោតិ
អត្តនោ បកតិការំ អវិជហនធម្មោ, កកណ្តាកោវិយ នានប្បការតំ
នាបដ្ឋិតិ។ សស្សតិសមន្តិ ចន្ទស្សវិយសមុទ្ទមហាបជីវបត្តតា លោកវេហារេន
សស្សតិយោតិ វុច្ឆន្តិ។ សស្សតិហិ សមំ សស្សតិសមំ។ យាវ សស្សតិយោ
តិដ្ឋន្តិ, តាវ តថេវ ឋស្សតីតិ គណ្ណតោ ឯវំទិដ្ឋិហោតិ។

ឥទំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ, ទិដ្ឋិកតត្តិអាទិសុ។ ឥទន្តិ ឥទានិ វត្តព្ភស្ស
បច្ចក្ខនិទស្សនំ។ ទិដ្ឋិកតសម្ពន្ធន ច ឥទន្តិ វុត្តំ, ន ទិដ្ឋិសម្ពន្ធន។ ឯត្ថ ច
ទិដ្ឋិយេវ ទិដ្ឋិកតំ, គូចកតំវិយ។ ទិដ្ឋិសុ វា កតមិទំ ទស្សនំ
ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិអន្តោកធគ្គាតិបិ ទិដ្ឋិកតំ។ ទិដ្ឋិយា វា កតំ ទិដ្ឋិកតំ។ ឥទញ្ចិ អត្ថិ មេ
អត្តាតិអាទិ ទិដ្ឋិយា កមនមត្ថមេវ, នត្ថត្ថ អត្តា វា និទ្ទោ វា កោបីតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សា ចាយំ ទិដ្ឋិ ទុន្ទិគ្គមនជ្ជន កហានំ។ ទុរតិក្កមជ្ជន សប្បជិកយជ្ជន
ច កត្តារោ, ទុត្តិក្កកត្តារវាឡ កត្តារាទយោវិយ។ សម្មាទិដ្ឋិយា វិនិវិជ្ឈនជ្ជន
វិលោមនជ្ជន វា វិស្វកំ។ កទាចិ សស្សតស្ស, កទាចិ ឧច្ឆេទស្ស កហាណតោ
វិរូបំ ជន្តិតត្តិវិប្បន្តិតំ។ ពន្ធនជ្ជន សំយោជនំ។ តេនាហា “ទិដ្ឋិកហានំ...ខេ....
ទិដ្ឋិសំយោជន”ន្តិ។ ឥទានិស្ស តមេវ ពន្ធនត្ថំ ទស្សន្តោ
ទិដ្ឋិសំយោជនសំយុត្តោតិអាទិមាហា។ តស្សរាយំ សន្នេបត្តោ។ ឥមិនា
ទិដ្ឋិសំយោជនេន សំយុត្តោ បុប្ផន្តោ ឯតេហិ ជាតិអាទិហិ ន បរិមុច្ឆតីតិ។ កី វា
ពហុនា, សកលវដ្តទុក្ខតោបិ ន មុច្ឆតីតិ។

២០. ឯវំ ធម្មកេនំ ទិដ្ឋាសំ ទស្សត្វា យស្មា សីលព្ពតបរាមាសោ
កាមាសវាទីវចនេនេវ ទស្សិតោ ហោតិ។ កាមសុខត្ថញ្ញិ
កវសុខកវីសុទ្ធិអត្តញ្ញា អវិជ្ជាយ អភិក្ខតា ឥតោ ពហិទ្ធា សមណព្រាហ្មណា
សីលព្ពតានិ បរាមសន្តិ, តស្មា តំ អទស្សត្វា ទិដ្ឋិគ្គហណោន វា តស្ស
គហិតត្តាបិ តំ អទស្សត្វាវ ឥនានិ យោ បុគ្គលោ ទស្សនា បហាតព្ពេ អាសវេ
បជហតិ, តំ ទស្សត្វា តេសំ អាសវានំ បហានំ ទស្សតុំ បុព្ពេ វា អយោនិសោ
មនសិករោតោ បុព្ពជ្ជនស្ស តេសំ ឧប្បត្តិ ទស្សត្វា ឥនានិ តត្ថិបរីតស្ស
បហានំ ទស្សតុំ សុតវា ច ខោ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។

តស្សត្តោ, យាវ “សោ ឥទំ ទុក្ខ” ត្ថិ អាគច្ឆតិ, តាវ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន ច
វុត្តបច្ឆនីកតោ ច វេទិតព្ពោ។ បច្ឆនីកតោ ច សញ្ញាការេន អរិយធម្មស្ស
អកោវិទាវិនីតបច្ឆនីកតោ អយំ “សុតវា អរិយសាវកោ អរិយធម្មស្ស
កោវិទោ អរិយធម្ម សុវិនីតោ” តិ វេទិតព្ពោ។ អបិ ច ខោ សិខាបត្តិវិបស្សនតោ
បភុតិ យាវ កោត្រភុ, តាវ តទន្ទុបេន អត្ថេន អយំ អរិយសាវកោតិ
វេទិតព្ពោ។

២១. “សោ ឥទំ ទុក្ខត្ថិ យោនិសោ មនសិ ករោតិ” តិ អាទិសុ បន អយំ
អត្ថវិភាវនា, សោ ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានិកោ អរិយសាវកោ តណ្ហាវដ្ឋា តេភូមកា
ខន្ធា ទុក្ខំ, តណ្ហា ទុក្ខសមុទយោ, ឧភិទ្ធិ អប្បវត្តិ និរោធា, និរោធសម្មាបកោ
មគ្គោតិ ឯវំ បុព្ពេវ អាចរិយសន្តិកេ ឧត្តហិតចតុសច្ចកម្មដ្ឋានោ អបរេន
សមយេន វិបស្សនាមគ្គំ សមារុទ្ធា សមាធា តេ តេភូមកេ ខន្ធា ឥទំ ទុក្ខត្ថិ
យោនិសោ មនសិ ករោតិ, ឧបាយេន បថេន សមន្មាហរតិ ចេវ វិបស្សតិ ច។
ឯត្ថ ហិ យាវ សោតាបត្តិមគ្គោ, តាវ មនសិការសីសេនេវ វិបស្សនា វុត្តា។ យា
បនាយំ តស្សេវ ទុក្ខស្ស សមុដ្ឋាបិកា បភាវិកា តណ្ហា, អយំ សមុទយោតិ

យោធិសោ មនសិ ករោតិ។ យស្មា បន ទុក្ខញ្ច សមុទយោ ច ឥទំ ហំនំ បត្វា
និរុជ្ឈន្តិ នប្បវត្តន្តិ, តស្មា យទិទំ និព្វានំ នាម, អយំ ទុក្ខនិរោធាតិ យោធិសោ
មនសិ ករោតិ។ និរោធសម្បាបកំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ អយំ ទុក្ខនិរោធាតិ
បដិបទាតិ យោធិសោ មនសិ ករោតិ, ឧបាយេន បថេន សមន្មាហាតិ ចេវ
វិបស្សតិ ច។

តត្រាយំ ឧបាយោ, អភិនិវេសោ នាម វដ្តេ ហោតិ, វិវដ្តេ នត្ថិ។ តស្មា “អយំ
អត្ថិ ឥមស្មី កាយេ បថីវិធាតុ, អាចោធាតូ” តិអាទិនា នយេន សកសន្តតិយំ
ចត្តារិ ភូតានិ តទនុសារេន ឧបាទារូចានិ ច បរិគ្គហេត្វា អយំ រូបក្ខន្ធាតិ
វវត្ថុបេតិ។ តំ វវត្តាបយតោ ឧប្បន្នេ តទារម្មណេ ចិត្តចេតសិកេ ធម្មេ ឥមេ
ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធាតិ វវត្ថុបេតិ។ តតោ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា ទុក្ខន្តិ វវត្ថុបេតិ។ តេ
បន សង្ខេបតោ នាមញ្ច រូបញ្ចាតិ ទ្វេ ភាគាយេវ ហោន្តិ។ ឥទញ្ច នាមរូបំ
សហេតុ សប្បដ្ឋយំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តស្ស អយំ ហេតុ អយំ បដ្ឋយោតិ
អវិជ្ជាភវតណ្ហាកម្មាហារាទិកេ ហេតុបដ្ឋយេ វវត្ថុបេតិ។ តតោ តេសំ
បដ្ឋយានញ្ច បដ្ឋយុប្បន្នធម្មានញ្ច យាថាវសរសលក្ខណំ វវត្ថុបេតិ។ ឥមេ ធម្មា
អហុត្វា ហោន្តិ អនិច្ចលក្ខណំ អាហារេបេតិ, ឧទយព្ពយបីធឿ តត្វា ទុក្ខាតិ
ទុក្ខលក្ខណំ អាហារេបេតិ។ អវសវត្តនតោ អនត្តាតិ អនត្តលក្ខណំ អាហារេបេតិ។
ឯវំ តីណិលក្ខណានិ អាហារេបេតិ។ បដិចាជិយាវិបស្សនំ បវត្តេន្តោ
សោតាបត្តិមគ្គំ ចាបុណាតិ។

តស្មី ខណេ ចត្តារិ សច្ចានិ ឯកបដិវេជេនេវ បដិវិជ្ឈតិ, ឯកាភិសមយេន
អភិសមេតិ។ ទុក្ខំ បរិញ្ញាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈតិ, សមុទយំ បហានបដិវេជេន,
និរោធំ សន្និកិរិយាបដិវេជេន, មគ្គំ ភាវនាបដិវេជេន។ ទុក្ខញ្ច
បរិញ្ញាភិសមយេន អភិសមេតិ... បេ.... មគ្គំ ភាវនាភិសមយេន អភិសមេតិ,

នៅ ច ខោ អញ្ចមញ្ចន ញាណេន។ ឯកញាណេន ហ៊ី ឯស និរោធំ
អារម្មណតោ, សេសានិ កិច្ចតោ បដិវិជ្ជតិ ចេវ អភិសមេតិ ច។ ន ហិស្ស តស្មី
សមយេ ឯវំ ហោតិ - “អហំ ទុក្ខំ បរិជាធាមី” តិ វា... បេ... “មគ្គំ ភាវេមី” តិ វា។
អបិច ខ្យស្ស អារម្មណំ កត្វា បដិវេជវសេន និរោធំ សច្ចិករោតោ ឯវំ តំ ញាណំ
ទុក្ខបរិញ្ញា កិច្ចម្បិ សមុទយបហាន កិច្ចម្បិ មគ្គភាវនា កិច្ចម្បិ ករោតិយេវ។
តស្សេវំ ឧចាយេន យោនិសោ មនសិករោតោ ភីណិ សំយោជនានិ បហ៊ាយន្តិ,
វីសតិវត្ថុកា សក្កាយទិដ្ឋិ, អដ្ឋវត្ថុកា វិចិកិច្ឆា, “សីលេន សុទ្ធិ វតេន សុទ្ធិ” តិ
សីលព្ពតានំ បរាមសនតោ សីលព្ពតបរាមាសោតិ។ តត្ថ ចត្វសុ អាសវេសុ
សក្កាយទិដ្ឋិសីលព្ពតបរាមាសា ទិដ្ឋាសវេន សង្កហិតត្តា អាសវា ចេវ
សំយោជនា ច។ វិចិកិច្ឆា សំយោជនមេវ, ន អាសវោ។ “ទស្សនា បហាតត្តា
អាសវា” តិ ឯត្ថ បរិយាបន្នត្តា បន អាសវាតិ។

“ឥមេ វុច្ឆន្តិ... បេ... បហាតត្តា” តិ ឥមេ សក្កាយទិដ្ឋិអាទយោ ទស្សនា
បហាតត្តា នាម អាសវាតិ ទស្សនោ អាហា។ អថ វា យា អយំ នន្ទំ ទិដ្ឋនំ
អញ្ញាតរា ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ជតីតិ ឯវំ សរូបេនេវ សក្កាយទិដ្ឋិវិតត្តា។ តំ សន្ធាយាហា
“ឥមេ វុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុវេ” តិ។ សា ច យស្មា សហជាតបហានេកដ្ឋេហិ សទ្ធិ
បហ៊ាយតិ។ ទិដ្ឋាសវេ ហិ បហ៊ាយមាទេ តំសហជាតោ ចត្វសុ
ទិដ្ឋិសម្បយុត្តចិត្តេសុ កាមាសវោបិ អវិជ្ជាសវោបិ បហ៊ាយតិ។ បហានេកដ្ឋោ
បន ចត្វសុ ទិដ្ឋិវិប្បយុត្តេសុ នាគសុបណ្ណាទិសមិទ្ធិបត្តនាវសេន ឧប្បជ្ជមាទោ
ភវាសវោ។ តេនេវ សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោបិ, ទ្វីសុ ទោមនស្សចិត្តេសុ
ចាលាភិចាតាទិនិព្ពត្តកោ អវិជ្ជាសវោបិ, តថាវិចិកិច្ឆាចិត្តសម្បយុត្តោ
អវិជ្ជាសវោបិ ឯវំ សព្ពថាបិ អវសេសា តយោបិ អាសវា បហ៊ាយន្តិ។ តស្មា
ពហុវចននិទ្ទេសោ កតោតិ ឯវមេត្ថ អត្តោ វេទិតញោ។ ឯស ចោរាណានំ
អធិប្បាយោ។

ទស្សនា បហាតញ្ញាតិ ទស្សនំ នាម សោតាបត្តិមគ្គោ, តេន បហាតញ្ញាតិ
អត្ថោ។ កស្មា សោតាបត្តិមគ្គោ ទស្សនំ? បឋមំ និព្វានទស្សនតោ។ ននុ
គោត្រភុ បឋមតវំ បស្សតីតិ? នោ ន បស្សតិ។ ទិស្វា កត្តត្ថកិច្ចំ បន ន ករោតិ
សំយោជនានំ អប្បហានតោ។ តស្មា បស្សតីតិ ន វត្ថុញ្ញោ។ យត្ថ កត្តចិ រាជានំ
ទិស្វាបិ បណ្ណាការំ ទត្វា កិច្ចនិប្បត្តិយា អធិដ្ឋត្តា “អដ្ឋាបិ រាជានំ ន បស្សមី” តិ
វទេន្តោ តាមវាសី បុរិសោ ចេត្ត និទស្សនំ។

ទស្សនាបហាតញ្ញាតិ អាសវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សំវរាបហាតញ្ញាតិ អាសវវណ្ណានា

២២. ឯវំ ទស្សនេន បហាតញ្ញោ អាសវេ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរុទ្ធិដ្ឋេ សំវរា
បហាតញ្ញោ ទស្សេត្ថុំ, កតមេ ច, ភិក្ខុវេ, អាសវា សំវរា បហាតញ្ញាតិ អាហា។ ឯវំ
សត្តត្ថ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ញោ។ ឥតោ បរញ្ញិ អត្ថមត្តមេវ វណ្ណាយិស្សម។

ននុ ច ទស្សនេន ភាវនាយាតិ ឥមេហិ ធូហិ អប្បហាតញ្ញោ អាសវោ នាម
នត្ថិ, អថ កស្មា វិសុំ សំវរាធូហិ បហាតញ្ញោ ទស្សេតីតិ។ សំវរាធូហិ បុព្វភាគេ
វិក្ខម្ពិតា អាសវា ចត្វាហិ មគ្គេហិ សមុគ្សាតំ គច្ឆន្តិ, តស្មា តេសំ មគ្គានំ
បុព្វភាគេ ឥមេហិ បញ្ចហាការេហិ វិក្ខម្ពនប្បហានំ ទស្សេន្តោ ឯវមាហា។
តស្មា យោ ចាយំ វុត្តោ បឋមោ ទស្សនមគ្គោយេវ, ឥទានិ ភាវនាមេន
វុច្ឆិស្សន្តិ តយោ មគ្គា, តេសំ សព្វេសម្បិ អយំ បុព្វភាគបដិបទាតិ វេទិតញ្ញោ។

តត្ថ ឥទានិ ឥមស្មី សាសនេ។ បដិសម្ពាតិ បដិសម្ពាយ។ តត្ថាយំ
សម្ពាសន្តោ ញ្ញាណកោដ្ឋាសបញ្ញាតិគណនាសុ ទិស្សតិ។ “សម្ពាយេកំ
បដិសេវតី” តិ អាទិសុ (ម. និ. ២.១៦៨) ហិ ញ្ញាណ ទិស្សតិ។ “បបញ្ចសញ្ញាសម្ពា
សមុទាចរន្តី” តិ អាទិសុ (ម. និ. ១.២០១) កោដ្ឋាសេ។ “តេសំ តេសំ ធម្មានំ សម្ពា

សមញ្ញា"តិអាទីសុ (ធរ. ស. ១៣១៣) បញ្ញត្តិយំ។ "ន សុករំ សម្ពាតុ"ន្តិអាទីសុ (សំ. និ. ២.១២៨) គណនាយំ។ ឥធម៌ បន ព្រាណេ ធម្មញ្ញោ។

បដិសម្ពា យោនិសោតិ ហិ ឧទាយេន បថេន បដិសម្ពាយ ញត្វា
បច្ឆវេក្ខិត្វាតិ អត្តោ។ ឯត្ថ ច អសំវរេ អាទិនបដិសម្ពា យោនិសោ បដិសម្ពាតិ
វេទិតញ្ញោ។ សា ចាយំ "វរំ, ភិក្ខុវេ, តត្ថាយ អយោសលាកាយ អាទិត្តាយ
សម្បជ្ឈលីតាយ សដោតិក្ខតាយ ចក្កុន្ទិយំ សម្បលីមដ្ឋំ, ន តេវ
ចក្កុវិញ្ញោយេសុ រូបេសុ អនុព្យញ្ញនសោ និមិត្តក្តាហោ"តិអាទិន (សំ. និ.
៤.២៣៥) អាទិត្តបរិយាយនយេន វេទិតញ្ញោ។ ចក្កុន្ទិយសំវរំសំវុតោវិហរតីតិ
ឯត្ថ ចក្កុមេវ ឥន្ទិយំ ចក្កុន្ទិយំ, សំវរណតោ សំវរេ, បិទបាណតោ ថកនតោតិ
វុត្តំ ហោតិ។ សតិយា ឯតំ អធិវចនំ។ ចក្កុន្ទិយេ សំវរេ ចក្កុន្ទិយសំវរេ។
តិត្តកាកោ អាវាជកច្ចចោ វនមហិសោតិអាទយោវិយ។

តត្ថ កិញ្ញាបិ ចក្កុន្ទិយេ សំវរេ វា អសំវរេ វា នត្ថិ។ ន ហិ ចក្កុបសាទំ
និស្សាយ សតិ វា មុដ្ឋសច្ចំ វា ឧប្បជ្ឈតិ។ អបិច យទា រូចារម្មណំ ចក្កុស្ស អាចាបំ
អាគច្ឆតិ, តទា ភវន្តេ ទិក្ខុត្តំ ឧប្បជ្ឈិត្វា និរុទ្ធេ កិរិយមនោធាតុ អាវជ្ជនកិច្ចំ
សាធយមាណា ឧប្បជ្ឈិត្វា និរុជ្ឈតិ, តតោ ចក្កុវិញ្ញាណំ ទស្សនកិច្ចំ, តតោ
វិចាកមនោធាតុ សម្បជ្ឈនកិច្ចំ, តតោវិចាកាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ
សន្តិរណកិច្ចំ, តតោ កិរិយាហេតុកមនោវិញ្ញាណាធាតុ វេជ្ជព្ពនកិច្ចំ
សាធយមាណា ឧប្បជ្ឈិត្វា និរុជ្ឈតិ។ តទនន្តរំ ជវនំ ជវតិ។

តត្ថបិ នេវ ភវន្តេសមយេ, ន អាវជ្ជនាទីនំ អញ្ញាតសមយេ សំវរេ វា
អសំវរេ វា អត្ថិ។ ជវនក្ខណោ បន សចេ ទុស្សីល្យំ វា មុដ្ឋសច្ចំ វា អញ្ញាណំ វា
អក្ខន្តិ វា កោសដ្ឋំ វា ឧប្បជ្ឈតិ, អយំ អសំវរេ ហោតិ។ ឯវំ ហោត្តោបិ សោ
ចក្កុន្ទិយេ អសំវរេតិ វុច្ឆតិ។ កស្មា? តស្មិញ្ញា សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ,

ភវឌ្ឍម្បិ អាវដ្ឋនាធិនីវីចិច្ចត្តានិបិ។ យថា កី, យថា នគរេ ចតុសុ ធារេសុ
អសំរុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោ យរកោជ្ឈកគព្ភាធយោ សុសំរុតា, តថាបិ
អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ អរក្ខិតំ អគោបិតមេវ ហោតិ។ នគរធារេន ហិ
បរិសិទ្ធា ចោរាយទិច្ឆន្តិ, តំ ករេយ្យំ, វេរមេវ ជវេនេ ទុស្សីល្យាធិសុ ឧប្បន្នេសុ,
តស្មី អសំរេ សតិ ធារម្បិ អគុត្តំ ហោតិ, ភវឌ្ឍម្បិ អាវដ្ឋនាធិនីវីចិច្ចត្តានិបិ។

តស្មី បនសីលាធិសុ ឧប្បន្នេសុ ធារម្បិ គុត្តំ ហោតិ, ភវឌ្ឍម្បិ អាវដ្ឋនាធិនី
វីចិច្ចត្តានិបិ។ យថា កី? យថា នគរធារេសុ សុសំរុតេសុ កិញ្ចាបិ អន្តោ
យរាធយោ អសំរុតា, តថាបិ អន្តោនគរេ សព្វំ ភណ្ឌំ សុរក្ខិតំ សុគោបិតមេវ
ហោតិ។ នគរធារេសុ ហិ បិហិតេសុ ចោរានំ បវេសោ នត្ថិ, វេរមេវ ជវេនេ
សីលាធិសុ ឧប្បន្នេសុ ធារម្បិ សុគុត្តំ ហោតិ, ភវឌ្ឍម្បិ អាវដ្ឋនាធិនីវីចិច្ចត្តានិបិ។
តស្មា ជវេនក្ខណោ ឧប្បន្នមាធាបិ ចក្កុទ្ធិយេ សំរេរេតិ វុត្តោ។ ឥធម ចាយំ
សតិសំរេរេ អធិប្បតោតិ វេទិតញ្ចោ។ ចក្កុទ្ធិយសំរេនេ សំរុតោ
ចក្កុទ្ធិយសំរេសំរុតោ, ឧបេតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ,
ចាតិមោក្ខសំរេសំរុតោតិ ឥមស្ស វិភង្គេ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំរេនេ ឧបេតោ
ហោតិ...បេ... សមន្នាគតោ”តិ (វិភ. ៥០០) វុត្តំ។ តំ ឯកជ្ឈំ កត្វា
ចក្កុទ្ធិយសំរេនេ សំរុតោតិ វេរមត្តោ វេទិតញ្ចោ។

អថ វា សំរេតិ សំរុតោ, ឧកេសិ បិទហិតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចក្កុទ្ធិយេ
សំរេសំរុតោ ចក្កុទ្ធិយសំរេសំរុតោ, ចក្កុទ្ធិយសំរេសញ្ញតំ សតិកវាដំ
ចក្កុទ្ធារេ, យរធារេ កវាដំវិយ សំរេ ឧកេសិ បិទហិតិ វុត្តំ ហោតិ។ អយមេវ
ចេត្ត អត្តោ សុន្ទរតរោ។ តថា ហិ “ចក្កុទ្ធិយសំរេ អសំរុតស្ស វិហរតោ
សំរុតស្ស វិហរតោ”តិ ឯតេសុ បទេសុ អយមេវ អត្តោ ទិស្សតិ។

វិហារតិតិ ឯវំ ចក្កុន្ទ្រិយសំវរសំវុតោ យេន កេនចិ ឥវិយាបជវិហារេន
វិហារតិ។ យញ្ញាស្សតិអាធិម្ហំ យំ ចក្កុន្ទ្រិយសំវរំ អស្ស ភិក្ខុនោ អសំវុតស្ស
អថកេត្វា អបិទហិត្វាវិហារន្តស្សតិ ឯវមត្ថោ វេទិតញោ។ អថ វា, យេ-ការស្ស
យន្តិ អាទេសោ។ ហិកាភេ ច បទប្បវណ្ណា, យេ អស្សតិ អត្ថោ។

ឧប្បជ្ឈេយ្យន្តិ និព្វត្តេយ្យំ។ អាសវាវិយាតបរិឡាហាតិ ចត្តារោ អាសវា ច
អញ្ញោ ច វិយាតកកា កិលេសបរិឡាហាវិចាកបរិឡាហា ច។ ចក្កុទ្ធាវេ ហិ
ឥដ្ឋារម្មណំ អាចាចគតំ កាមស្សនវសេន អស្សនយតោ អភិនន្តតោ
កាមាសវោ ឧប្បជ្ឈតិ, ល្បិទិសំ អញ្ញាស្មិម្បិ សុគតិភវេ លភិស្សមីតិ ភវេបត្តនាយ
អស្សនយតោ ភវាសវោ ឧប្បជ្ឈតិ, សត្តោតិ វា សត្តស្សតិ វា គណ្ណាន្តស្ស
ទិដ្ឋាសវោ ឧប្បជ្ឈតិ, សព្វេហោវ សហជាតំ អញ្ញាណំ អវិជ្ជាសវោតិ ចត្តារោ
អាសវា ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តេហិ សម្មយុត្តា អបវេ កិលេសាវិយាតបរិឡាហា, អាយតី
វា តេសំវិចាកា។ តេបិ ហិ អសំវុតស្សេវវិហារតោ ឧប្បជ្ឈេយ្យន្តិ វុច្ឆន្តិ។

ឯវំស តេតិ ឯវំ អស្ស តេ។ ឯវំ ឯតេន ឧចាយេន ន ហោន្តិ, នោ អញ្ញាថាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ បជិសដ្ឋា យោនិសោ
សោតិន្ទ្រិយសំវរសំវុតោតិអាធិសុ។

ឥមេ វុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា សំវរា បហាតញ្ញាតិ ឥមេ ធនុ ទ្វារេសុ ចត្តារោ
ចត្តារោ កត្វា ចតុវិសតិ អាសវា សំវរេន បហាតញ្ញាតិ វុច្ឆន្តិ។ សព្វត្ថវេ ចេត្ត
សតិសំវរោ ឯវ សំវរោតិ វេទិតញោ។

សំវរាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បជិសេវនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណានា

២៣. បដិសន្ធិ យោនិសោ ជីវវន្តិអាទិសុ យំ វត្តតំ, តំ សត្វំវិសុទ្ធិមគ្គ
សីលកថាយំ វុត្តមេវ។ យញ្ញិស្សាតិ យំ ជីវវបិណ្ឌាចាតាទិសុ វា អញ្ញាតំ អស្ស។
អប្បដិសេវតោតិ ឯវំ យោនិសោ អប្បដិសេវន្តស្ស។ សេសំ វុត្តនយមេវ។
កេវលំ បនិធិ អលទ្ធិំ ជីវវាទី បត្តយតោ លទ្ធិំ វា អស្សាទយតោ កាមាសវស្ស
ឧប្បត្តិ វេទិតញ្ញា។ ព្យាទិសំ អញ្ញាស្មិម្បិ សម្បត្តិកវេ សុគតិកវេ លភិស្សមីតិ
កវេបត្តនាយ អស្សាទយតោ ភវាសវស្ស, អហំ លភាមិ នលភាមីតិ វា មម្ហំ វា
ឥទ្ធិ អត្តសញ្ញំ អធិជ្ជហតោ ទិដ្ឋាសវស្ស ឧប្បត្តិ វេទិតញ្ញា។ សព្វេហោវ បន
សហជាតោ អវិជ្ជាសវោតិ ឯវំ ចតុន្នំ អាសវានំ ឧប្បត្តិ វិចាកបរិឡាហា ច
នវេទនុប្បាទនតោបិ វេទិតញ្ញា។

ឥមេ វុច្ឆន្តិ, ភិក្ខុវេ, អាសវា បដិសេវនា បហាតញ្ញាតិ ឥមេ ឯកមេកស្មី
បច្ឆយេ ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា សោឡស អាសវា ឥមិនា ញ្ញាណសំវរសន្ធិាតេន
បច្ឆវេក្ខណបដិសេវនេន បហាតញ្ញាតិ វុច្ឆន្តិ។

បដិសេវនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អធិវាសនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណនា

២៤. បដិសន្ធិ យោនិសោ ឧមោ ហោតិ សីតស្សាតិ ឧចាយេន បថេន
បច្ឆវេក្ខិត្វា ឧមោ ហោតិ សីតស្ស សីតំ ឧមតិ សហតិ, ន អវីវបុរិសោវិយ
អប្បមត្តកេនបិ សីតេន ចលតិ កម្មតិ កម្មជ្ជានំវិជហតិ។ អបិច ខោ
លោមសនាគត្តរោវិយ អនប្បកេនាបិ សីតេន ដុដ្ឋាន ចលតិ ន កម្មតិ,
កម្មជ្ជានមេវ មនសិ ករោតិ។ ថេរោ កិវ ចេតិយបព្ពតេ បិយដ្ឋុគុហាយំ
បធានយវេ វិហារន្តោ អន្តរជ្ជកេ ហិមចាតសមយេ លោកន្តិកនិរយេ

បច្ចុប្បន្នក្លា កម្មជ្ជានំ អវិជហន្តោ អព្ភោកាសេ វីតិនាមេសិ។ ឯវំ ឧណ្ហាធិសុបិ
អត្ថយោជនា វេទិតញ្ចា។

កេវលញ្ចា យោ ភិក្ខុ អធិមត្តម្យិ ឧណ្ហំ សហតិ ស្វេ ជេរោ វិយ, អយំ “ឧមោ
ឧណ្ហាស្ស” តិ វេទិតញ្ចា។ ជេរោ កិរ គិម្ហសមយេ បច្ឆាភត្តំ ពហិចង្គមេ និសីទិ។
កម្មជ្ជានំ មនសិករោ ឆោ សេនាបិស្ស កច្ឆេហិ មុច្ឆន្តិ។ អថ នំ អន្តោវាសិកោ
អាហា “ឥធ, ភន្តេ, និសីទថ, សីតលោ ឱកាសោ” តិ។ ជេរោ “ឧណ្ហាកយេនេវម្ហិ
អាវុសោ ឥធ និសីន្នោ” តិ អវិចមហានិយំ បច្ចុប្បន្នក្លា និសីទិយេវ។ ឧណ្ហាន្តិ
ចេត្ត អគ្គិសន្តាចោវ វេទិតញ្ចា។ សូរិយសន្តាបវសេន បនេតំ វត្ថុ វត្ថុ។

យោ ច ទ្វេ តយោ វាវេ ភត្តំ វា ចានិយំ វា អលកមាធាបិ អនមតត្ថេ សំសារេ
អត្ថនោ បេត្តិវិសយូបបត្តិ បច្ចុប្បន្នក្លា អវេជេន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ។
អធិមត្តេហិ ខំសមកសវាតាតបសម្មស្សេហិ ដុដ្ឋោ ចាបិ តិវច្ឆានូបបត្តិ
បច្ចុប្បន្នក្លា អវេជេន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ។ សវីសបសម្មស្សេន ដុដ្ឋោ
ចាបិ អនមតត្ថេ សំសារេ សីហព្យគ្សាធិមុខេសុ អនេកវារំ បរិវត្តិតបុព្វការំ
បច្ចុប្បន្នក្លា អវេជេន្តោ កម្មជ្ជានំ នវិជហតិយេវ បដានិយត្ថេរោ វិយ។ អយំ
“ឧមោ ជិយច្ឆាយ... បេ... សវីសបសម្មស្សាន” តិ វេទិតញ្ចា។

ជេរំ កិរ ឧណ្ហាចេលវិហារេ កណិការបដានិយយរេ អរិយវំសំ សុណាន្តំ
យោវិសោ សប្បោ ខំសិ។ ជេរោ ជានិត្យាបិ បសន្នចិត្តោ និសីន្នោ ធម្មយេវ
សុណាតិ។ វិសវេគោ ជេន្ទោ អហោសិ។ ជេរោ ឧបសម្មទមណ្ឌលំ អាធិ កត្វា
សីលំ បច្ចុប្បន្នក្លា បរិសុទ្ធសីលោហាមស្មីតិ មីតី ឧប្បាទេសិ។ សហ មីតុប្បាទា
វិសំ និវត្តិត្វា បថវី ចាវិសិ។ ជេរោ តត្ថេវ ចិត្តកក្កតំ លភិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា
អរហត្តំ ចាបុណិ។

យោ បន អក្កោសវសេន ធុរុត្ត ធុរុត្តត្ថាយេវ ច ធុរុត្តតេ អបិ
អន្តិមវត្ថុសញ្ញិតេ វចនបថេ សុត្វា ខន្តិគុណំយេវ បច្ឆវេក្ខិត្វា ន វេជតិ
ធីយភាណាកអភយត្ថេវេវីយ។ អយំ “ខមោ ធុរុត្តានំ ធុរុត្តតានំ
វចនបថាន”ន្តិ វេទិតញោ។

ថេវេ កិវ បច្ឆយសន្តោសការំនាវាមតាយ មហាអរិយវំសប្បដិបទំ
កថេសិ, សញ្ញោ មហាគាមោ អាគច្ឆតិ។ ថេវស្ស មហាសក្ការោ ឧប្បជ្ជតិ។ តំ
អញ្ញតោ មហាថេវេ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ធីយភាណាកោ អរិយវំសំ
កថេមីតិ សញ្ញត្តិ កោលាហលំ ករោសីតិអាធិហិ អក្កោសិ។ ឧភោបិ ច
អត្ថនោ អត្ថនោ វិហារំ គច្ឆន្តា គារុតមត្តំ ឯកបថេន អគម៌សុ។
សកលគារុតម្បិ សោ តំ អក្កោសិយេវ។ តតោ យត្ថ ទិដ្ឋំ វិហារានំ មគ្គោ
ភិដ្ឋតិ, តត្ថ ឫត្វា ធីយភាណាកត្ថេវេ តំ វន្តិត្វា “ឯស, ភន្តេ, តុម្ហាកំ មគ្គោ”តិ
អាហា។ សោ អសុណន្តោវិយ អគមាសិ។ ថេវេបិ វិហារំ គន្ធា ចានេ
បក្ខាលេត្វា និសីទិ។ តមេនំ អន្តោវាសិកោ “កី, ភន្តេ, សកលគារុតំ បរិភាសន្តំ
ន កិញ្ចិ អវោចុត្តា”តិ អាហា។ ថេវេ “ខន្តិយេវ, អារុសោ, មយ្ហំ ភារោ, ន អក្ខន្តិ។
ឯកបធុទ្ធាវេបិ កម្មដ្ឋានវិយោគំ ន បស្សមី”តិ អាហា។ ឯត្ថ ច វចនមេវ
វចនបថោតិ វេទិតញោ។

យោ បន ឧប្បន្នា សារីរិកា វេទនា ធុក្ខមនជ្ជេន ធុក្ខា, ពហលជ្ជេន តិព្ពា,
ជរុសជ្ជេន ខរា, តិខិណជ្ជេន កដុកា, អស្សនិវិហតោ អសាតា, មនំ
អវឡនតោ អមនាថា, ចាណាហរណាសមត្ថតាយ ចាណាហរា
អធិវាសេតិយេវ, ន វេជតិ។ ឯវំ សភារោ ហោតិ ចិត្តលបព្ពតេ បធានិយត្ថេវេ
វិយ។ អយំ “ឧប្បន្នានំ...ថេ.... អធិវាសនជាតិកោ”តិ វេទិតញោ។

ថេរស្ស កិរ រត្តិ បដានេន វីតិណមេត្វា បិតស្ស ឧទរវាតោ ឧប្បជ្ឈិ។ សោ តំ
អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ អារត្តតិ បរិវត្តតិ។ តមេនំ ចង្គមបស្សេ បិតោ
បិណ្ឌាចាតិយត្ថេវេ អាហា “អារុសោ, បព្ពជិតោ នាម អធិវាសនសីលោ
ហោតិ” តិ។ សោ “សាដុ, ភន្តេ” តិ អធិវាសេត្វា និច្ចលោ សយិ។ វាតោ នាភិតោ
យាវ ហធយំ ជាលេតិ។ ថេវេ វេទនំ វិក្ខមេត្វា វិបស្សន្តោ មុហុត្ថេន អនាគាមី
ហុត្វា បរិនិព្វាយី តិ។

យញ្ញិស្សាតិ សីតាធិសុ យំកិញ្ចិ ឯកធម្មម្បិ អស្ស។ អនធិវាសយតោតិ
អនធិវាសេន្តស្ស អក្ខមន្តស្ស។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អាសវុប្បត្តិ បនេត្ត ឯវំ
វេទិតញ្ញា។ សីតេន ដុដ្ឋស្ស ឧណ្ណំ បត្តយន្តស្ស កាមាសវោ ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវំ សព្ពត្ត។
នត្ថិ នោ សម្បត្តិភវេ សុគតិភវេ សីតំ វា ឧណ្ណំ វាតិ ភវំ បត្តយន្តស្ស ភវាសវោ។
មយ្ហំ សីតំ ឧណ្ណាន្តិ គាហោ ធិដ្ឋាសវោ។ សព្ពេហាវ សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោតិ។

“ឥមេ វុច្ឆន្តិ... បេ.... អធិវាសនា បហាតញ្ញា” តិ ឥមេ សីតាធិសុ ឯកមេកស្ស
វសេន ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា អនេកេ អាសវា ឥមាយ ខន្តិសំវរសង្ខាតាយ
អធិវាសនាយ បហាតញ្ញាតិ វុច្ឆន្តិ តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច យស្មា អយំ ខន្តិ
សីតាធិធម្មេ អធិវាសេតិ, អត្ថនោ ឧបរិ អាហេបេត្វា វាសេតិយេវ។ ន
អសហាមាណា ហុត្វា និរស្សតិ, តស្មា “អធិវាសនា” តិ វុច្ឆតិ តិ វេទិតញ្ញា។

អធិវាសនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បរិវដ្តនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណានា

២៥. បដិសង្ខា យោនិសោ ចណ្ណំ ហត្ថិ បរិវដ្តេតិ តិ អហំ សមណោតិ
ចណ្ណាស្ស ហត្ថិស្ស អាសន្នេ ន ឋាតព្ពំ។ តតោនិទានញ្ញិ មរណាម្បិ សិយា
មរណាមត្តម្បិ ទុក្ខន្តិ ឯវំ ឧចាយេន បថេន បច្ចយេន បច្ចវេក្ខិត្វា ចណ្ណំ ហត្ថិ

បរិវេណ្ឌតិ បដិក្កមតិ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ។ ចណ្ឌាន្តិ ច ទុដ្ឋំ, វាឡន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
ខាល្យាន្តិ ខទិរខាល្យាអាទិ។ កណ្តាកដ្ឋាន្តិ កណ្តាកានំ ហំនំ, យត្ថ កណ្តាកា
វិជ្ជន្តិ, តំ ឌីកាសន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សោត្តន្តិ សព្វតោ បរិច្ឆេទតដំ។ បចាតន្តិ ឯកតោ
ជិន្នតដំ។ ចន្ទនិកន្តិ ឌុច្ឆិដ្ឋាទកកត្តមលាទិនំ ធខន្ធនដ្ឋានំ។ ឌីឡិកល្លន្តិ តេសំយេវ
សកទ្ធមាទិនំ សន្តនោកាសំ។ តំ ជណ្ឌាមត្តម្យិ អសុចិក្ខវិតំ ហោតិ, ទ្វេបិ
ចេតានិ ហំនានិ អមនុស្សទុដ្ឋានិ ហោតិ។ តស្មា តានិ វេទ្ទតញ្ញានិ។ អនាសនេតិ
ឯត្ថ បន អយុត្តំ អាសនំ អនាសនំ, តំ អត្ថតោ អនិយតវត្ថុកំ
រហោបដិច្ឆន្ទាសនន្តិ វេទិតញ្ញំ។ អគោចវេតិ ឯត្ថបិ ច អយុត្តោ គោចរោ
អគោចរោ, សោ វេសិយាទិភេទតោ បញ្ចវិជោ។ ចាបកេ មិត្តតិ លាមកេ
ទុស្សីលេ មិត្តបតិរូបកេ, អមិត្ត វា។ ភជន្តន្តិ សេវមាសំ។ វិញ្ញូ សព្វប្បចារីតិ
បណ្ឌិតា ពុទ្ធិសម្បជ្ជា សព្វប្បចារយោ, ភិក្ខុនមេតំ អធិវចនំ។ តេ ហិ ឯកកម្មំ
ឯកុទ្ធសោ សមសិក្ខតាតិ ឥមំ ព្រហ្មំ សមាសំ ចរន្តិ, តស្មា សព្វប្បចារីតិ វុច្ឆន្តិ។
ចាបកេសុ ហំនេស្វតិ លាមកេសុ ហំនេសុ។ ឌីកេប្បយ្យន្តិ សទ្ធិហេយ្យំ,
អធិមុច្ឆេយ្យំ “អទ្វា អយមាយស្មា អកាសិ វា ករិស្សតិ វា”តិ។

យញ្ញិស្សាតិ ហត្ថិអាទិសុ យំកិញ្ចិ ឯកម្យិ អស្ស។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។
អាសវុប្បត្តិ បនេត្ថ ឯវំ វេទិតញ្ញំ។ ហត្ថិអាទិនិទានេន ទុក្ខេន ធម្មស្ស សុខំ
បត្តយតោ កាមាសវោ ឧប្បជ្ជតិ។ នត្ថិ នោ សម្បត្តិកវេ សុគតិកវេ ញ្ញិនិសំ
ទុក្ខន្តិកវំ បត្តេន្តស្ស ភវាសវោ។ មំ ហត្ថិ មទ្គតិ, មំ អស្សាតិ កាហោ
ទិដ្ឋាសវោ។ សព្វេហោវ សម្បយុត្តោ អវិជ្ជាសវោតិ។

ឥមេ វុច្ឆន្តិ...បេ.... បរិវេណ្ឌ បហាតញ្ញាតិ ឥមេ ហត្ថិអាទិសុ ឯកកស្ស
វសេន ចត្តារោ ចត្តារោ កត្វា អនេកេ អាសវា ឥមិនា សីលសំវរសង្ខារេន
បរិវេណ្ឌនេន បហាតញ្ញាតិ វុច្ឆន្តិតិ វេទិតញ្ញំ។

បរិវេណបហាតត្ថអាសវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វិណោទនាបហាតត្ថអាសវវណ្ណានា

២៦. បដិសង្ខា យោនិសោ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កំ នាធិវាសេតីតិ “ឥតិ ចាយំ
វិតក្កោ អកុសលោ, ឥតិបិ សាវណ្ណោ, ឥតិបិ ទុក្ខវិចារកោ, សោ ច ខោ
អត្តព្យាពាធាយ សំវត្ថតី” តិអាធិនា នយេន យោនិសោ កាមវិតក្កោ អាធិនំ
បច្ចវេក្ខិត្វា តស្មី តស្មី អារម្មណេ ឧប្បន្នំ ជាតមភិនិត្តតំ កាមវិតក្កំ
នាធិវាសេតិ, ចិត្តំ អាហេបេត្វា ន វាសេតិ, អព្ពន្ធវេ វា ន វាសេតីតិបិ អត្ថោ។

អនធិវាសេន្តោ កី ករោតីតិ? បដហតិ ធម្មតិ។

កី កចវរិយ បិដកេនាតិ? ន ហិ, អបិ ច ខោ នំ វិណោទេតិ តុទតិ វិជ្ជតិ
នីហរតិ។

កី ពលីពន្ធិរិយ បតោទេនាតិ? ន ហិ, អប ខោ នំ ព្យន្តិករោតិ វិតតន្តំ
ករោតិ។ យថាស្ស អន្តោបិ នាវសិស្សតិ អន្តមសោ ភន្តមត្តម្មិ, តថា នំ
ករោតិ។

កដំ បន នំ តថា ករោតីតិ? អនភាវំ គមេតីតិ អនុ អនុ អភាវំ គមេតិ,
វិត្តម្ពនប្បហានេន យថា សុវិត្តម្ពិតោ ហោតិ, តថា ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯស
នយោ ព្យាចានវិហីសាវិតក្កេសុ។

ឯត្ថ ច កាមវិតក្កោតិ “យោ កាមបដិសំយុត្តោ តក្កោវិតក្កោ
មិច្ឆាសង្កប្បោ” តិ វិតត្ថេ (វិភ. ៩០០) វុត្តោ។ ឯស នយោ ឥតវេសុ។ ឧប្បន្នុប្បន្នេតិ
ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នេ, ឧប្បន្នមត្តយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សកី វា ឧប្បន្នេ វិណោទេត្វា
ទុតិយវារេ អដ្ឋបេក្ខិតា ន ហោតិ, សតក្ខត្តម្មិ ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នេ

វិវោទនេះតើយេវ។ ចាប់កេ អកុសលេតិ លាមកដួង ចាប់កេ, អកោសល្លតាយ
អកុសលេ។ ធម្មតិ តេយេវ កាមវិតក្កោនយោ សព្វេបិ វា នវ មហាវិតក្កេ។
តត្ថ តយេ វុត្តា ឯវ។ អវសេសា “ញាតិវិតក្កោ ជនបទវិតក្កោ អមវិតក្កោ
បរាទុទ្ទយតាបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ លាភសក្ការសិលោកបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ
អនវញ្ញត្ថិបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ” តិ (មហានិ. ២០៧) ឥមេ ធម៌។

យញ្ញិស្សាតិ ឯតេសុ វិតក្កេសុ យំ កិញ្ចិ អស្ស, សេសំ វុត្តនយមេវ។
កាមវិតក្កោ បនេត្ត កាមាសវោ ឯវ។ តត្ថិសេសោ ភវាសវោ។ តំសម្បយុត្តោ
ទិដ្ឋាសវោ។ សព្វវិតក្កេសុ អវិជ្ជាសវោតិ ឯវំ អាសវុប្បត្តិបិ វេទិតញ្ញា។

ឥមេ វុច្ឆន្តិ... បេ... វិវោទនា បហាតញ្ញាតិ ឥមេ កាមវិតក្កោទិវសេន
វុត្តប្បកាវា អាសវា ឥមិនា តស្មី តស្មី វិតក្កោ អាទិនវបច្ចវេក្ខណាសហិតេន
វិរិយសំវរសង្ខាតេន វិវោទនេន បហាតញ្ញាតិ វុច្ឆន្តិ វេទិតញ្ញា។

វិវោទនាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ការវាចាបហាតញ្ញាអាសវវណ្ណនា

២៧. បដិសង្ខា យោនិសោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតីតិ អភាវនាយ អាទិនវំ,
ភាវនាយ ច អាទិសំសំ ឧបាយេន បថេន បច្ចវេក្ខិត្វា សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតិ,
ឯស នយោ សព្វត្ថ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ ឥមេ ឧបរិមគ្គត្ថយសមយសម្ពុតា
លោកុត្តរពោជ្ឈន្តា ឯវ អធិប្បតា, តថាបិ អាទិកម្មិកានំ ពោជ្ឈន្តេសុ
អសម្ពោហត្ថំ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេន នេសំ នយេន អត្ថវណ្ណនំ
កិរិស្សាមិ។ ឥធម បន លោកិយនយំ បហាយ លោកុត្តរនយោ ឯវ គហោតញ្ញោ។
តត្ថ សតិសម្ពោជ្ឈន្តិអាទិនា នយេន វុត្តានំ សត្តន្តំ អាទិបទានំយេវ តាវ -

អត្ថតោលក្ខណាធិបាំ, កមតោ ចរិទិដ្ឋយោ;
អនុនាធិកតោ ចេវ, វិញ្ញាតញ្ចោ វិភាវិនា។

តត្ថ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ តាវ សរណាជ្ជនសតិ។ សា បនេសា
ឧបជ្ជានលក្ខណា, អបិលាបនលក្ខណា វា។ វុត្ថម្យំ ហេតុំ “យថា, មហារាជ,
រញ្ជោ ភណ្ណាគារិកោ រញ្ជោ សាបតេយ្យំ អបិលាបេតិ, ឯត្ថកំ, មហារាជ,
ហិរញ្ញំ, ឯត្ថកំ សុវណ្ណំ, ឯត្ថកំ សាបតេយ្យន្តិ, ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, សតិ
ឧប្បជ្ជមានា កុសលាកុសលសាវជ្ជានវជ្ជហ៍នបណ្ឌិតកណ្ណាសុក្កសប្បដិភាកេ
ធម្មេ អបិលាបេតិ។ ឥមេ ចត្តារោ សតិបជ្ជានា” តិ (មិ. ប. ២.១.១៣) វិត្តារោ។
អបិលាបនសា។ កិច្ចវសេនេវ ហិស្ស ឯតំ លក្ខណំ ថេរេន វុត្ថំ។
អសម្មាសរសា វា។ កោចរាគិមុខការបច្ចុបជ្ជានា។ សតិ ឯវ សម្ពោជ្ឈង្គោ
សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ។ តត្ថ ពោធិយា ពោធិស្ស វា អង្កោតិ ពោជ្ឈង្គោ។

កី វុត្ថំ ហោតិ? យា ហិ អយំ ធម្មសាមគ្គី, យាយ
លោកិយលោកុត្តរមគ្គក្ខណោ ឧប្បជ្ជមានាយ លីនុទ្ធច្ចបតិជ្ជានាយ ហន-
កាមសុខត្ថកិលមថានុយោគ-ឧច្ឆេទសស្សតាភិនិវេសានីនំ អនេកេសំ
ឧបទ្ធពានំ បដិបក្ខតាយ
សតិធម្មវិចយវីរិយបីតិបស្សន្តិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពាតាយ ធម្មសាមគ្គីយា
អរិយសាវកោ ពុជ្ឈតីតិ កត្វា “ពោធិ” តិ វុច្ចតិ។ ពុជ្ឈតីតិ
កិលេសសន្តាននិទ្ទាយ ឧជ្ឈហតិ, ចត្តារិ វា អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ, និព្វានមេវ
វា សច្ចិករោតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យថាហ “សត្ត ពោជ្ឈង្គោ ភាវេត្វា អនុត្តរំ
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុទ្ធោ” តិ។ តស្ស ធម្មសាមគ្គីសម្ពាតាយ ពោធិយា
អង្កោតិបិ ពោជ្ឈង្គោ, ឈានន្តមគ្គផ្តាទយោ វិយ។

យោបេស យថាវុត្តប្បការាយ ឯតាយ ធម្មសាមគ្គិយា ពុជ្ឈតីតិ កត្វា
អរិយសារកោ “ពោធិ”តិ វុច្ចតិ, តស្ស ពោធិស្ស អង្កាតិបិ ពោជ្ឈង្គោ,
សេនង្គ្រជង្គាធយោវិយ។ តេនាហុ អជ្ជកថាចរិយា “ពុជ្ឈនកស្ស បុគ្គលស្ស
អង្កាតិ វា ពោជ្ឈង្គោ”តិ។ អបិច “ពោជ្ឈង្គាតិ កេនជេន ពោជ្ឈង្គោ? ពោធាយ
សំវុត្តន្តីតិ ពោជ្ឈង្គោ, ពុជ្ឈង្គីតិ ពោជ្ឈង្គោ, អនុពុជ្ឈង្គីតិ ពោជ្ឈង្គោ, បដិពុជ្ឈង្គីតិ
ពោជ្ឈង្គោ, សម្ពុជ្ឈង្គីតិ ពោជ្ឈង្គោ”តិអាទិនា (បដិ. ម. ៣.១៧)
បដិសម្ពិទានយេនាបិ អត្ថោ វេទិតញោ។ បសត្ថោ សុន្ទរោ វា ពោជ្ឈង្គោតិ
សម្ពោជ្ឈង្គោ។ ឯវំ សតិ ឯវំ សម្ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ។ តំ
សតិសម្ពោជ្ឈង្គំ។ ឯវំ តាវ ឯកស្ស អាទិបទស្ស អត្ថតោ លក្ខណាទីហិ ច
វិនិច្ឆយោ វិញ្ញាតញោ។

ទុតិយាទីសុ បន ចតុស្ថជេម្ព វិចិនាតីតិ ធម្មវិចយោ។ សោ បន
វិចយលក្ខណោ, ឱកាសនរសោ, អសម្ពោហាបច្ចបដ្ឋានោ។ វីរភាវតោ វិធិនា
ញ្ញ្រយិតត្ថតោ ច វីរិយំ។ តំ បគ្គហលក្ខណំ, ឧបត្ថម្ភនរសំ,
អនោសីទនបច្ចបដ្ឋានំ។ បីណាយតីតិ បីតិ។ សា ជរណាលក្ខណោ,
តុដ្ឋិលក្ខណោ វា, កាយចិត្តានំ បីណានរសា, តេសំយេវ ឱទគ្យបច្ចបដ្ឋានា។
កាយចិត្តនរថបស្សម្ពនតោ បស្សន្តិ។ សា ឧបសមលក្ខណោ,
កាយចិត្តនរថនិម្មន្តនរសា, អាយចិត្តានំ អបរិប្បន្តនក្ខតសីតិភាវបច្ចបដ្ឋានា។
សមាធានតោ សមាធិ។ សោ អវិក្ខេបលក្ខណោ, អវិសារលក្ខណោ វា,
ចិត្តចេតសិកានំ សម្មិណ្ឌានរសោ, ចិត្តដ្ឋិតិបច្ចបដ្ឋានោ។ អជ្ឈបេក្ខនតោ
ឧបេក្ខា។ សា បដិសង្ខានលក្ខណោ, សមវាហិតលក្ខណោ វា,
ឧនាធិកតានិវារណានរសា, បក្ខចាតុបច្ឆេនរសា វា, មជ្ឈត្តភាវបច្ចបដ្ឋានា។
សេសំ វុត្តនយមេវ។ ឯវំ សេសបទានម្មិ អត្ថតោ លក្ខណាទីហិ ច វិនិច្ឆយោ
វិញ្ញាតញោ។

កមតោតិ ឯត្ថ ច “សតិញ្ច ខ្វាហំ, ភិក្ខុវេ, សព្ពត្តិកំ វនាមី”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤) វចនតោ សព្ពេសំ សេសពោជ្ឈង្គានំ ឧបការកត្តា សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ បឋមំ វុត្តោ។ តតោ បរំ “សោ តថា សតោ វិហារន្តោ តំ ធម្មំ បញ្ចាយ បរិចិនតី”តិអាធិនា (វិភ. ៤៦៩) នយេន សេសពោជ្ឈង្គានំ បុញ្ហបរិយវចនេ បយោជនំ សុត្តយេវ វុត្តំ។ ឯវមេត្ត កមតោបិ វិនិច្ឆយោ វិញ្ញាតញ្ចោ។

អនុនាធិកតោតិ កស្មា បន ភកវតា សត្តវ ពោជ្ឈង្គា វុត្តា អនុនា អនធិកាតិ។ លីនុទ្ធច្ចបដិបក្ខតោ សព្ពត្តិកតោ ច។ ឯត្ថ ហិ តយោ ពោជ្ឈង្គា លីនស្ស បដិបក្ខា។ យថាហ - “យស្មិញ្ច ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ លីនំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មី សមយេ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ វីរិយសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤)។ តយោ ឧទ្ធច្ចស្ស បដិបក្ខា។ យថាហ - “យស្មិញ្ច ខោ, ភិក្ខុវេ, សមយេ ឧទ្ធតំ ចិត្តំ ហោតិ, កាលោ តស្មី សមយេ បស្សន្ធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ, កាលោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភាវនាយ”តិ (សំ. និ. ៥.២៣៤)។ ឯកោ បនេត្ត សព្ពត្តិកោ។ យថាហ - “សតិញ្ច ខ្វាហំ, ភិក្ខុវេ, សព្ពត្តិកំ វនាមី”តិ។ “សព្ពត្តក”ន្តិបិ ចាហោ, ទិទ្ធម្មិ សព្ពត្ត ឥន្ទ្រតព្ពន្តិ អត្តោ។ ឯវំ លីនុទ្ធច្ចបដិបក្ខតោ សព្ពត្តិកតោ ច សត្តវ ពោជ្ឈង្គា វុត្តា អនុនា អនធិកាតិ, ឯវមេត្ត អនុនាធិកតោបិ វិនិច្ឆយោ វិញ្ញាតញ្ចោ។

ឯវំ តាវ “សតិសម្ពោជ្ឈង្គ”ន្តិអាធិនា នយេន វុត្តានំ សត្តន្តំ អាធិបទានំយេវ អត្តវណ្ណានំ ព្រាត្វា ឥនាធិ ភាវេតិ វិវេកនិស្សិតន្តិអាធិសុ ឯវំ ព្រាតញ្ចា។ ភាវេតីតិ វឿតិ, អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ បុណ្យំ ជនេតិ អភិទិត្តតីតិ អត្តោ។ វិវេកនិស្សិតន្តិ វិវេក និស្សិតំ។ វិវេកាតិ វិវិត្តតា។ ស្វាយំ តទង្គិវេកោ

វិក្ខម្ពនសមុប្បន្នបដិប្បស្សន្តិ និស្សរណាវិវេកោតិ បញ្ចវិដោ។ តស្ស នានត្ថំ
“អរិយធម្មេ អរិដីតោ”តិ វត្ថុ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ អយមេវ ហិ តត្ថ
វិនយោតិ វុត្តោ។ វរំ វតស្មី បញ្ចវិដេវិវេកេ។

វិវេកនិស្សិតន្តិ តទន្តិវិវេកនិស្សិតំ សមុប្បន្នវិវេកនិស្សិតំ
និស្សរណាវិវេកនិស្សិតញ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតីតិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។
តថា ហិ អយំ ពោជ្ឈន្តការណុយុត្តោ យោគីវិបស្សនាក្ខណោ កិច្ចតោ
តទន្តិវិវេកនិស្សិតំ, អជ្ឈាសយតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតំ, មគ្គកាលេ បន
កិច្ចតោ សមុប្បន្នវិវេកនិស្សិតំ, អារម្មណតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិតំ
សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ភាវេតិ។ បញ្ចវិដេវិវេកនិស្សិតន្តិបិ វេកេ, តេ ហិ ន កេវលំ
ពាលវិបស្សនាមគ្គដលក្ខណោសុ វរំ ពោជ្ឈន្តេ ឧទ្ធកន្តិ,
វិបស្សនាចាកកសិណាជ្ឈានអាណាចានសុភព្រហ្មវិហារជ្ឈានេសុបិ ឧទ្ធកន្តិ។
ន ច បដិសិទ្ធា អជ្ឈកថាចរិយេហិ។ តស្មា តេសំ មតេន វេតេសំ ឈានានំ
បវត្តិក្ខណោ កិច្ចតោ វរំ វិក្ខម្ពនវិវេកនិស្សិតំ។ យថា ច “វិបស្សនាក្ខណោ
អជ្ឈាសយតោ និស្សរណាវិវេកនិស្សិត”ន្តិ វុត្ថំ, វរំ
បដិប្បស្សន្តិវិវេកនិស្សិតម្មិ ភាវេតីតិ វុត្ថំ វដ្ឋតិ។ វសេ នយោ
វិវាគនិស្សិតាទីសុ។ វិវេកជ្ជា វរំ ហិ វិវាគាទយោ។

កេវលញ្ចេត្ត វោស្សត្តោ ធុរិដោ បរិច្ចាគវោស្សត្តោ ច បក្ខន្ធនវោស្សត្តោ
ចាតិ។ តត្ថ បរិច្ចាគវោស្សត្តោតិ វិបស្សនាក្ខណោ ច តទន្តិវសេន, មគ្គក្ខណោ
ច សមុប្បន្នវសេន កិលេសប្បហានំ។ បក្ខន្ធនវោស្សត្តោតិ វិបស្សនាក្ខណោ
តន្តិទ្ធកាវេន, មគ្គក្ខណោ បន អារម្មណាករណេន និព្វានបក្ខន្ធនំ។ តទុកយម្មិ
ឥមស្មី លោកិយលោកុត្តរមិស្សកេ អត្ថវណ្ណានាយេ វដ្ឋតិ។ តថា ហិ អយំ
សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ យថាវុត្ថេន បកាវេន កិលេសេ បរិច្ចជតិ, និព្វានញ

បក្ខន្តតិ។ វេស្សគ្គបរិណាមិន្តិ ឥមិនា បន សកលេន វេចនេន វេស្សគ្គត្ថំ
បរិណាមន្តំ បរិណាតញ្ច បរិបច្ឆន្តំ បរិបក្កញ្ចាតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ “អយញ្ចិ
ពោជ្ឈន្តិការ្យនាមុយុត្តោ ភិក្ខុ យថា សតិសម្មោជ្ឈន្តិ
កិលេសបរិច្ចាគវេស្សគ្គត្ថំ និព្វានបក្ខន្ធនវេស្សគ្គត្ថញ្ច បរិបច្ឆតិ, យថា ច
បរិបក្កោ ហោតិ, តថា នំ ភាវេតី”តិ។ ឯស នយោ សេសពោជ្ឈន្តិសុ។

ឥធម បន និព្វានំយេវ សព្វសង្ខតេហិ វិវិត្តត្តា វិវេកោ, សព្វេសំ វិរាគការ្យតោ
វិរាគោ, និរោធការ្យតោ និរោធាតិ វុត្ថំ។ មគ្គោ ឯវ ច វេស្សគ្គបរិណាមី, តស្មា
សតិសម្មោជ្ឈន្តិ ភាវេតិ វិវេកំ អារម្មណំ កត្វា បវត្តិយា វិវេកនិស្សិតំ។ តថា
វិរាគនិស្សិតំ និរោធនិស្សិតំ។ តញ្ច ខោ អរិយមគ្គក្ខណុប្បត្តិយា កិលេសានំ
សមុច្ឆេទតោ បរិច្ចាគភាវេន ច និព្វានបក្ខន្ធនភាវេន ច បរិណាតំ បរិបក្កន្តិ
អយមេវ អត្តោ ធម្មញ្ញោ។ ឯស នយោ សេសពោជ្ឈន្តិសុ។

យញ្ចិស្សាតិ ឯតេសុ ពោជ្ឈន្តិសុ យំ កិញ្ចិ អស្ស។ សេសំ វុត្ថនយមេវ។
អាសវុប្បត្តិយំ បនេត្ត ឥមេសំ ឧបរិមគ្គត្ថយសម្បយុត្តានំ ពោជ្ឈន្តិ
អភាវិតត្តា យេ ឧប្បន្នេយ្យំ កាមាសវោ ភវាសវោ អវិជ្ជាសវោតិ តយោ អាសវា,
ការ្យយតោ ឯវំស តេ អាសវា ន ហោន្តិ តិ អយំ នយោ វេទិតញ្ញោ។

ឥមេ វុច្ឆន្តិ...បេ... ការ្យនា បហាតញ្ចាតិ ឥមេ តយោ អាសវា ឥមាយ
មគ្គត្ថយសម្បយុត្តាយ ពោជ្ឈន្តិការ្យនាយ បហាតញ្ចាតិ វុច្ឆន្តិ វេទិតញ្ញោ។

២៨. ឥនានិ ឥមេហិ សត្តហាការេហិ បហីនាសវំ ភិក្ខុ ថោមេន្តោ
អាសវុប្បហានេ ចស្ស អានិសំសំ ធស្សេន្តោ ឯតេហោវ ច ការ្យណេហិ
អាសវុប្បហានេ សត្តានំ ឧស្សក្កំ ជនេន្តោ យតោ ខោ, ភិក្ខុវេ...បេ... អន្តមកាសិ
ឧក្ខស្សាតិ អាហា។ តត្ថ យតោ ខោតិ សាមិវេចនេ តោការោ, យស្ស ខោតិ វុត្ថំ

ហោតិ។ ហោរណា បន យស្មី កាលេតិ វណ្ណាយន្តិ។ យេ អាសវា ធស្សនា
បហាតញ្ញាតិ យេ អាសវា ធស្សនេន បហាតញ្ញា, តេ ធស្សនេនេវ បហីនា
ហោន្តិ, ន អប្បហីនេសុយេវ បហីនសញ្ញា ហោតិ។ ឯវំ សព្វត្ថ វិត្តារោ។

សព្វាសវសំវរសំវុតោតិ សព្វេហិ អាសវបិដានេហិ បិហិតោ, សព្វេសំ វា
អាសវានំ បិដានេហិ បិហិតោ។ អន្ធន្តិ តណ្ហាន្តិ សព្វម្បិ តណ្ហំ ធិន្តិ, សំធិន្តិ
សមុច្ឆិន្តិ។ វិវត្តយិ សំយោជនន្តិ ធសវិធម្បិ សំយោជនំ បរិវត្តយិ និម្មលមកាសិ។
សម្មាតិ ហេតុនា ការណេន។ មាណាភិសមយាតិ មាណស្ស ធស្សនាភិសមយា
បហាណាភិសមយា ច។ អរហត្តមគ្គោ ហិ កិច្ចវសេន មាណំ បស្សតិ, អយមស្ស
ធស្សនាភិសមយោ។ តេន ធិដ្ឋោ បន សោ តាវនេវ បហីយតិ ធិដ្ឋវសេន
ធិដ្ឋសត្តានំ ជីវិតំ វិយ។ អយមស្ស បហាណាភិសមយោ។

អន្តមកាសិ ធុក្ខស្សតិ ឯវំ អរហត្តមគ្គេន សម្មា មាណស្ស ធិដ្ឋត្តា បហីនត្តា
ច យេ ឥមេ “កាយពន្ធនស្ស អន្តោ ជីវតិ (ចូឡវ. ២៧៨)។ ហរិតន្តំ វា”តិ (ម. និ.
១.៣០២) ឯវំ វុត្តអន្តមមរិយាធន្តោ ច, “អន្តមិទំ, ភិក្ខុវេ, ជីវិតាន”ន្តិ (ឥតិវុ. ៩១;
សំ. និ. ៣.៨០) ឯវំ វុត្តលាមកន្តោ ច, “សក្កាយោ ឯកោ អន្តោ”តិ (អ. និ. ៦.៦១)
ឯវំ វុត្តកោដ្ឋាសន្តោ ច, “ឯសេវន្តោ ធុក្ខស្ស សព្វបច្ចយសង្ខយា”តិ (សំ. និ.
២.៥១) ឯវំ វុត្តកោដន្តោ ចាតិ ឯវំ ចត្តារោ អន្តោ, តេសុ សព្វស្សេវ វដ្តធុក្ខស្ស
អន្តំ ចតុត្ថកោដិសង្ខាតំ អន្តមកោដិសង្ខាតំ អន្តមកាសិ បរិច្ឆេទំ បរិវដ្តមំ
អកាសិ។ អន្តមសមុស្សយមត្តាវសេសំ ធុក្ខំ អកាសិតិ វុត្តំ ហោតិ។

អត្ថមនា តេ ភិក្ខុតិ សកមនា តុដ្ឋមនា, បីតិសោមនស្សេហិ វា
សម្បយុត្តមនា ហុត្វា។ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្តិ ឥទំ ធុក្ខស្ស
អន្តកិរិយាបរិយោសានំ ភគវតោ ភាសិតំ សុកចិតំ សុលបិតំ, ឯវមេតំ ភគវា
ឯវមេតំ សុគតាតិ មត្តកេន សម្បជីច្ឆន្តា អព្ពនុមោធិស្វតិ។

សេសមេត្ត យំ ន វុត្តំ, តំ បុព្វេវុត្តត្តា ច សុវិញ្ញាយ្យត្តា ច ន វុត្តំ។ តស្មា សត្វំ
វុត្តានុសារេន អនុបទសោ បច្ឆវេក្ខិតត្ថំ។

ការវាបហាតព្វអាសវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

សព្វាសវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ធម្មទាយាទសុត្តវណ្ណានា

២៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ ធម្មទាយាទសុត្តំ។ យស្មា បនស្ស អដ្ឋប្បត្តិកោ
និក្ខេបោ, តស្មា តំ ទស្សេត្វា វស្ស អបុព្វបទវណ្ណានំ ករិស្សម។ កតរាយ ច
បនិទំ អដ្ឋប្បត្តិយា និក្ខត្តន្តិ។ លាភសក្ការេ។ ភគវតោ កិរ មហាលាភសក្ការោ
ឧប្បជ្ឈិ។ យថា តំ ចត្តារោ អសង្ខ្យេយ្យ បូរិសទានចារមីសញ្ចយស្ស។
សត្តទិសាសុ យមកមហាមេយោ វុដ្ឋហិត្វា មហោយំ វិយ សត្តចារមិយោ
ឯកស្មី អត្តភារេវិចាកំ ទស្សមាតិ សម្មិណ្ឌិតាវិយ លាភសក្ការមហោយំ
និព្វត្តយីសុ។ តតោ តតោ អន្ធមានយានវត្តមាលាភន្ទវិលេបនាទិហត្ថា
ខត្តិយព្រាហ្មណាទយោ អាគន្ធា - “កហំ ពុទ្ធា, កហំ ភគវា, កហំ ទេវទេវោ,
នរាសកោ, បុរិសសីហោ” តិ ភគវន្តំ បរិយេសន្តិ។ សកេជសតេហិមិ បច្ឆយេ
អាហរិត្វា ឱកាសំ អលភមាណា សមន្តា គាវុតប្បមាណាម្បិ សកេជុរេន
សកេជុរមាហាច្ឆតិជ្ជន្តិ ចេវ អនុពន្ធន្តិ ច។ អន្ធកវិន្តព្រាហ្មណាទយោវិយ។
សត្តំ ខន្ធកេ តេសុ តេសុ សុត្តេសុ ច អាគតនយេនេវ វេទិតត្ថំ។ យថា ច
ភគវតោ, ឯវំ ភិក្ខុសង្ឃស្សបិ។

វុត្តម្មី ប្រតិ - “តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ
គរុកតោ មាណីតោ បូជិតោ អបចិតោ លាភី
ចីវរ បិណ្ឌាចារិតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាណំ, ភិក្ខុសង្ឃេបិ
ខោ សក្កតោ ហោតិ... បេ... បរិក្ខារាណ” ត្ថិ (ឧទា. ១៤)។ តថា - “យាវតា
ខោ, ចុន្ទ, ឯតរហិ សង្ឃេ វា គណោ វា លោកេ ឧប្បន្នោ, ឆាហំ, ចុន្ទ, អញ្ញំ
ឯកសង្ឃម្មី សមនុបស្សមិ, ឯវំ លាភគ្គយសគ្គបត្តំ, យថវិវ, ចុន្ទ,
ភិក្ខុសង្ឃេ” តិ (ធី. និ. ៣.១៧៦)។

ស្វាយំ ភគវតោ ច ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ឧប្បន្នោ លាភសក្ការោ ឯកតោ ហុត្វា
ទ្ធិន្នំ មហានទីនំ ឧទកមិវ អប្បមេយ្យោ អហោសិ។ កមេន ភិក្ខុ បច្ចយគរុកា
បច្ចយពាហុលីកា អហោសុំ។ បច្ឆាភត្តម្មី តេលមធុដាលីតាទីសុ អាហាជេសុ
គណ្ហីយេវ បហវិត្វា “អម្ពាភំ អាចរិយស្ស ទេថ, ឧបជ្ឈាយស្ស ទេថា” តិ
ឧច្ឆាសទ្ធមហាសទ្ធិំ ករោន្តិ។ សា ច នេសំ បរត្ថិ ភគវតោបិ ចាកជា អហោសិ។
តតោ ភគវា អនុច្ឆរិកន្តិ ធម្មសំវេកំ ឧប្បន្នោ ចិន្តេសិ -

“បច្ចយា អកប្បិយាតិ ន សក្កា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតុំ។ បច្ចយបដិពទ្ធា ហិ
កុលបុត្តានំ សមណធម្មវុត្តិ។ ហន្តាហំ ធម្មទាយាទបដិបទំ ទេសេមិ។ សា
សិក្ខាកាមាណំ កុលបុត្តានំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិ វិយ ភវិស្សតិ នគរទ្វារេ
ឋបិតសត្តកាយិកអាទាសោវិយ ច, យថា ហិ នគរទ្វារេ ឋបិតេ សត្តកាយិកេ
អាទាសេ ចត្តារោ វណ្ណា អត្តនោ ឆាយំ ទិស្វា វជ្ជំ បហាយ និទ្ទោសា ហោន្តិ,
ឯវមេវ សិក្ខាកាមា កុលបុត្តា បយោគមណ្ឌានេន អត្តានំ មណ្ឌាតុកាមា ឥមំ
សត្តកាយិកាទាសូបមំ ទេសនំ អាវុទ្ធិត្វា អាមិសទាយាទបដិបទំ វជ្ជេត្វា
ធម្មទាយាទបដិបទំ បូរេន្តា ឱប្បមេវ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តំ ករិស្សន្តិ” តិ។
ឥមិស្សា អជ្ឈប្បត្តិយា ឥទំ សុត្តំ អភាសិ។

តត្ថ ធម្មនាយាទាមេ, ភិក្ខុវេ, ភវេ, មា អាមិសនាយាទាតិ ធម្មស្ស មេ
 នាយាទា, ភិក្ខុវេ, ភវេ, មា អាមិសស្ស។ យោ មយ្ហំ ធម្មោ, តស្ស បដិគ្គាហកា
 ភវេ, យញ្ច ខោ មយ្ហំ អាមិសំ, តស្ស មា បដិគ្គាហកា ភវេតិ វុត្ថំ ហោតិ។
 តត្ថ ធម្មាបិ ធុរិដោ - និប្បិយាយធម្មោ, បរិយាយធម្មាតិ។ អាមិសម្មិ ធុរិដំ -
 និប្បិយាយាមិសំ, បរិយាយាមិសន្តិ។ កថំ? មគ្គជលនិព្វានកេនោ ហិ នវិរិដោបិ
 លោកុត្តរធម្មោ និប្បិយាយធម្មោ និព្វត្តិតធម្មោ, ន យេន កេនចិ បរិយាយេន
 ការណេន វា លេសេន វា ធម្មោ។ យំ បនិទំ វិវដ្តបនិស្សិតំ កុសលំ, សេយ្យចីទំ,
 ឥន្ទេកក្ខោវិវដ្តំ បត្តេន្តោ ធានំ ទេតិ, សីលំ សមាធិយតិ, ឧចោសថកម្មំ ករោតិ,
 គន្ធមាលាធិហិ វត្ថុបូជំ ករោតិ, ធម្មំ សុណាតិ ទេសេតិ ឈានសមាបត្តិយោ
 និព្វត្តិតិ, វរំ ករោន្តោ អនុបុព្វេន និប្បិយាយធម្មំ អមតំ និព្វានំ បដិលភតិ,
 អយំ បរិយាយធម្មោ។ តថា ចីវរាទយោ ចត្តារោ បច្ចយា និប្បិយាយាមិសមេវ,
 ន អញ្ជេន បរិយាយេន ការណេន វា លេសេន វា អាមិសំ។ យំ បនិទំ
 វដ្តតាមិកុសលំ, សេយ្យចីទំ, ឥន្ទេកក្ខោ វដ្តំ បត្តេន្តោ សម្មត្តិកំ ឥន្ទមាណោ
 ធានំ ទេតិ... បេ... សមាបត្តិយោ និព្វត្តិតិ, វរំ ករោន្តោ អនុបុព្វេន
 ទេវមនុស្សសម្មត្តិ បដិលភតិ, ឥទំ បរិយាយាមិសំ នាម។

តត្ថ និប្បិយាយធម្មាបិ ភគវតោយេវ សន្តកោ។ ភគវតា ហិ កថិតត្តា
 ភិក្ខុ មគ្គជលនិព្វានានិ អធិគច្ឆន្តិ។ វុត្ថម្យិ ចេតំ “សោ ហិ ព្រាហ្មណា ភគវា
 អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ញាតស្ស មគ្គស្ស សញ្ញានេតា,
 អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញំ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ។ មគ្គានុតា ច បន
 ឯតវហិ សាវកាវិហារន្តិ បច្ឆា សមន្នាគតា”តិ (ម. និ. ៣.៧៩) ច - “សោ
 ហារុសោ, ភគវា ជានំ ជានាតិ, បស្សំ បស្សតិ ចក្កក្ខតោ ញ្ញាណក្ខតោ
 ធម្មក្ខតោ ព្រាហ្មក្ខតោ វត្តា បវត្តា អត្ថស្ស និទ្ទេតា អមតស្ស ធាតា ធម្មស្សាមិ
 តថាគតោ”តិ (ម. និ. ១.២០៣) ច។ បរិយាយធម្មាបិ ភគវតោយេវ សន្តកោ។

ភគវតា ហ៊ី កថិតត្តា ឯវំ ជានន្តិ “វិវុដ្ឋំ បត្តេត្តា ទានំ ទេត្តោ... បេ...
សមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្តោ អនុក្កមេន អមតំ និព្វានំ បដិលភតី” តិ។
និប្បវិយាយាមិសម្បិ ច ភគវតោយេវ សន្តកំ។ ភគវតា ហ៊ី អនុញ្ញាតត្តាយេវ
ភិក្ខុហិ ជីវកវត្ថុំ អាទិ កត្វា បណ្ឌិតជីវំ លទ្ធិ។ យថាហ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
គហបតិជីវំ។ យោ ឥន្ទតិ, បំសុក្ខលិកោ ហោតុ, យោ ឥន្ទតិ, គហបតិជីវំ
សាទិយតុ។ ឥតវីតវេនចាហំ, ភិក្ខុវេ, សន្តជ្ជិយេវ វណ្ណាមី” តិ (មហាវ. ៣៣៧)។

បុព្វេ ច ភិក្ខុ បណ្ឌិតបិណ្ឌាចាតំ ផាលត្ថំ។ សបទានបិណ្ឌិយាលោបភោជនា
ឯវាហោសុំ។ តេហិ រាជគហោវិហារន្តេន ភគវតា - “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ,
សង្ឃកត្ថំ ឧទ្ទេសកត្ថំ និមន្តនំ សលាកកត្ថំ បក្ខិកំ ឧចោសថិកំ ចាជិបទិក” ត្ថិ
(ចូឡវ. ៣២៥) ឯវំ អនុញ្ញាតត្តាយេវ បណ្ឌិតភោជនំ លទ្ធិ។ តថា សេនាសនំ។
បុព្វេ ហិ អកតបញ្ញារុក្ខមូលាទិសេនាសនាយេវ ភិក្ខុ អហោសុំ។ តេ
“អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ច លេណានី” តិ (ចូឡវ. ២៩៤) ឯវំ ភគវតា
អនុញ្ញាតត្តាយេវ វិហារោ អឡយោគោ ចាសាទោ ហម្មិយំ គុហាតិ ឥមាទិ
សេនាសនានិ លភីសុ។ បុព្វេ ច មុត្តហរីតកេនេវ ភេសន្តំ អកំសុ។ តេ
ភគវតាយេវ - “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ច ភេសន្តានិ, សេយ្យថិទំ, សប្បិ, នវនីតំ,
តេលំ, មធុ, ដាណីត” ត្ថិ (មហាវ. ២៦០) ឯវំ មាទិនា នយេន អនុញ្ញាតត្តា
នាគាភេសន្តានិ លភីសុ។

បរិយាយាមិសម្បិ ភគវតោយេវ សន្តកំ។ ភគវតា ហ៊ី កថិតត្តា យេវ
ជានន្តិ - “សម្បត្តិកវំ បត្តេត្តោ ទានំ ទត្វា សីលំ... បេ... សមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្តោ
អនុក្កមេន បរិយាយាមិសំ និព្វត្តេត្តោ មនុស្សសម្បត្តិ បដិលភតី” តិ។ តទេវ,
យស្មា និប្បវិយាយធម្មោបិ បរិយាយធម្មោបិ និប្បវិយាយាមិសម្បិ

បរិយាយាមិសម្បី ភក្ត្រតោយេវ សន្តកំ, តស្មា តត្ថ អត្តនោ សាមិការំ
ឧស្សេន្តោ អាហា - “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខុវេ, ភវេថ មា អាមិសទាយាទា”តិ។

យោ មយ្ហំ សន្តកោ ធុរិជោបិ ធម្មោ, តស្ស ទាយាទា ភវេថ។ យញ្ច ខោ ឯតំ
មយ្ហមេវ សន្តកំ អាមិសំ, តស្ស ទាយាទា មា ភវេថ។ ធម្មកោដ្ឋាសស្សេវ
សាមិនោ ភវេថ, មា អាមិសកោដ្ឋាសស្ស។ យោ ហិ ជិនសាសនេ បព្ពជិត្វា
បច្ចយបរមោវិហារតិ ចតុសុ តណ្ហាប្បាទេសុ សន្និស្សមា នោ និក្ខិត្តុរោ
ធម្មានុធម្មប្បជីបត្តិយំ, អយំ អាមិសទាយាទា នាម។ តាទិសា មា ភវេថ។ យោ
បន អនុញ្ញាតបច្ចយេសុ អប្បិច្ឆតាទីនិ និស្សរយ បជិសដ្ឋា សេវមា នោ
បជីបត្តិបរមោវិហារតិ ចតុសុ អរិយវិសេសុ សន្និស្សមា នោ, អយំ
ធម្មទាយាទា នាម។ តាទិសា ភវេថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឥទានិ យេសំ តត្ថ ឯតទហោសិ, ភវិស្សតិ វា អនាគតមទ្ធានំ “កី នុ ខោ
ភក្ត្រា សាវកានំ អលាភត្តិកោ ឯវមាហា”តិ, តេសំ អតិបណ្ឌិតលាភត្តិកោ
អហំ ឯវំ វទាមីតិ ឧស្សេតុមាហា អត្ថិ មេ តុម្ពេសុ... បេ... នោ
អាមិសទាយាទាតិ។

តស្សរយមត្តោ - អត្ថិ មេ តុម្ពេសុ អនុកម្មា អនុទ្ទយា ហិ តេសិតា, កេន នុ
ខោ ការណេន កេន ឧចាយេន សាវកា ធម្មទាយាទា អស្ស
ធម្មកោដ្ឋាសសាមិនោ, នោ អាមិសទាយាទាតិ។ អយំ បន អធិប្បាយោ, បស្សតិ
កិរ ភក្ត្រា អាមិសគរុកានំ អាមិសេ ឧបក្ខលិតានំ អតីតកាលេ តាវ
កបិលស្ស ភិក្ខុនោ, “សង្ឃជិបិ អាទិត្តា ហោតិ”តិ អាទិនា (ចារា. ២៣០; សំ. និ.
២.២១៨) នយេន អាគតចាបភិក្ខុភិក្ខុនីសិក្ខុមាណាទីនញ្ច អនេកសតានំ
អចាយបរិបូរណត្ថំ អត្តនោ សាសនេ បព្ពជិតានញ្ច ទេវទត្តាទីនំ។ ធម្មគរុកានំ
បន សាវិបុត្តមោគ្គល្លានមហាកស្សចាទីនំ

អភិញ្ញាបដិសម្ពិទ្ធាទិគុណាប្បដិលាភំ។ តស្មា តេសំ អនាមា បរិមុត្តិ
សត្តុគុណាសម្បត្តិញ្ច ឥច្ឆន្តោ អាហា - “អត្ថិ មេ តុម្ពេសុ អនុកម្មា កិច្ចិមេ
សាវកា ធម្មទាយាទា ភវេយ្យំ, នោ អាមិសទាយាទា”តិ។ បច្ចយគរុកោ ច
ចតុបរិសន្តវេ កូដកហាបណោ វិយ និព្ពុតផ្ការោ វិយ ច និត្តេជោ និប្បភោ
ហោតិ។ តតោ វិវត្តិតចិត្តោ ធម្មគរុកោ តេជវា សីហោវ អភិភុយ្យចារី,
តស្មាបិ វេមាហា - “អត្ថិ មេ...បេ.... នោ អាមិសទាយាទា”តិ។

ឯវំ “ធម្មទាយាទា មេ, ភិក្ខុវេ, ភវេថ, មា អាមិសទាយាទា”តិ ឥទំ
អនុកម្មាយ បណីតតរំ លាភំ ឥច្ឆន្តេន វុត្ថំ, នោ អលាភត្ថិកេនាតិ សាវេត្វា
ឥទានិ ឥមស្ស ឱវាទស្ស អករណោ អាទិនំ ទស្សន្តោ អាហា “តុម្ពេ ច មេ,
ភិក្ខុវេ...បេ.... នោ ធម្មទាយាទា”តិ។ តត្ថ តុម្ពេបិ តេន អាទិយា ភវេយ្យថាតិ
តុម្ពេបិ តេន អាមិសទាយាទកាវេន នោ ធម្មទាយាទកាវេន អាទិយា
ភវេយ្យថ។ អបទិសិតញ្ញាវិសុំ កាតញ្ញា វេត្ថបេតញ្ញា, វិញ្ញាហិ ការយ្ហា
ភវេយ្យថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កិច្ចិ? អាមិសទាយាទា សត្តុសាវកាវិហារិន្តិ, នោ
ធម្មទាយាទាតិ។

អហម្បិ តេន អាទិយោ ភវេយ្យន្តិ អហម្បិ តេន តុម្ពាភំ
អាមិសទាយាទកាវេន នោ ធម្មទាយាទកាវេន ការយ្ហោ ភវេយ្យំ។ កិច្ចិ?
អាមិស...បេ.... ទាយាទាតិ។ ឥទំ ភគវា តេសំ អតីវ មុទុករណត្ថមាហា។ អយញ្ញា
ឯត្ថ អធិប្បាយោ - សចេ, ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ អាមិសលោលា ចរិស្សថ, តត្ថ វិញ្ញា មំ
គរហិស្សន្តិ “កថញ្ញា នាម សព្ពញ្ញា សមាណោ អត្ថនោ សាវកេ ធម្មទាយាទេ នោ
អាមិសទាយាទេ កាតុំ ន សក្កោតិ”តិ។ សេយ្យថាបិ នាម អនាគប្បសម្បន្នេ
ភិក្ខុ ទិស្វា អាចរិយុបជ្ឈាយេ គរហន្តិ “កស្សិមេ សទ្ធិវិហារិកា,
កស្សន្តេវាសិកា”តិ; សេយ្យថា វា បន កុលកុមារកេ វា កុលកុមារិកាយោ វា

ទុស្ស័យ ចាបធម្ម ទិស្វា មាតាបិតារោ គរហន្តិ “កស្សមេ បុត្តា, កស្ស
ដីតារោ”តិ; វេរមេវ មំវិញ្ញ គរហិស្សន្តិ “កថញ្ញា នាម សត្តញ្ញ សមាធា អត្តនោ
សារកេ ធម្មទាយាទេ នោ អាមិសទាយាទេ កាតុំ ន សក្កោតិ”តិ។

ឯវំ ឥមស្ស ឱវាទស្ស អករណោ អាទិនំ ទស្សេត្វា ករណោ អាទិសំសំ
ទស្សេន្តោ តុម្ពេ ច មេតិអាទិមាហ។ តត្ថ អហម្មិ តេន ន អាទិយោ ភវេយ្យន្តិ
សេយ្យថាបិ នាម វត្ថុបរិបូរកេ ទហារភិក្ខុ ឧទ្ទេសបរិបុណ្ណសម្បន្នេ
វស្សសតិកត្តេវ វិយ អាកប្បសម្បន្នេ ទិស្វា, កស្ស សទ្ធិវិហារិកា,
កស្សន្តេវាសិកាតិ, អសុកស្សាតិ, “បតិវុបំ ថេរស្ស, បដិពាលោ វត ឱវទិតុំ
អនុសាសិតុ”ន្តិ អាចរិយុបជ្ឈាយា ន អាទិយា ន ការយ្ហា ភវន្តិ, ឯវមេវ អហម្មិ
តេន តុម្ពាកំ ធម្មទាយាទភាវេន នោ អាមិសទាយាទភាវេន កស្ស សារកា
នាលកបដិបទំ តុវដ្ឋកបដិបទំ ចន្ទបមបដិបទំ រថវិនិតបដិបទំ
មហាកោសិដ្ឋសាលបដិបទំ មហាសុញ្ញតបដិបទំ បដិបន្នា
ចតុបច្ចយសន្តោសភាវនារាមអរិយវំសេសុ សក្ខិភូតា បច្ចយគេធាតោ
វិវត្តមានសា អញ្ញា មុត្តចន្ទសមាវិហារន្តិ; “សមណស្ស កោតមស្សា”តិ វុត្តេ
“សត្តញ្ញ វត ភគវា, អសក្ខិ វត សារកេ អាមិសទាយាទបដិបទំ ធម្មាបេត្វា
ធម្មទាយាទបដិបត្តិបូរកេ កាតុ”ន្តិវិញ្ញនំ ន អាទិយោ ន ការយ្ហា ភវេយ្យន្តិ។
ឯវមិមស្មី បទេ អធិប្បាយំ ញាត្វា សេសំ កណ្តាបក្ខេ វុត្តនយបច្ចនីកេន
វេទិតព្ពំ។ ឯវំ ឥមស្ស ឱវាទស្ស ករណោ អាទិសំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តំ ឱវាទំ
និយ្យាតេន្តោ អាហា - “តស្មា តិហ មេ, ភិក្ខុវេ...បេ.... នោ អាមិសទាយាទា”តិ។

៣០. ឯវមិមំ ឱវាទំ និយ្យាតេត្វា ឥទានិ តស្ស ធម្មទាយាទបដិបត្តិយា
បរិបូរការី ថោមេតុំ ឥធាហំ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ ភគវតោ ហិ ថោមនំ សុត្វាបិ
ហោន្តិយេវ តទត្ថាយ បដិបន្តិតារោ។

តត្ថ ឥន្ទាតិ និបាតបទមេតំ។ ភុត្តារីតិ ភុត្តវា, កតកត្តកិច្ចោតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ បវារិតោតិ យាវទត្ថបវារណាយ បវារិតោ, យាវទត្ថំ ភុត្តាត្វា
បដិក្ខុត្តភោជនោ តិក្ខោវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ចតុត្ថិជា ហិ បវារណា
វស្សុវុជ្ជបវារណា បច្ចយបវារណា អនតិវត្ថបវារណា យាវទត្ថបវារណាតិ។
តត្ថ, “អនុជានាមិ ភិក្ខុវេ, វស្សុវុជ្ជានំ ភិក្ខុនំ តីហិ ហិ ឯហិ បវារេតុ”ន្តិ (មហាវ.
២០៩) អយំ វស្សុវុជ្ជបវារណា។ “ឥច្ឆាមហំ, ភន្តេ, សង្ឃំ ចតុមាសំ ភេសន្តេន
បវារេតុ”ន្តិ (ចាចិ. ៣០៣) ច “អញ្ញាត្រ បុនបវារណាយ អញ្ញាត្រ
និច្ចបវារណាយា”តិ (ចាចិ. ៣០៧) ច អយំ បច្ចយបវារណា។ “បវារិតោ នាម
អសនំ បញ្ញាយតិ, ភោជនំ បញ្ញាយតិ, ហត្ថចាសេ បិតោ អភិហារតិ,
បដិក្ខេចោ បញ្ញាយតិ, ឯសោ បវារិតោ នាមា”តិ (ចាចិ. ២៣៩) អយំ
អនតិវត្ថបវារណា។ “បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន សហត្ថា
សន្តប្បេសិ សម្បវារេសី”តិ (ធិ. និ. ១. ២៩៧, ៣៥៨) អយំ យាវទត្ថបវារណា។
អយមិធ អធិប្បតា។ តេន វុត្ថំ “បវារិតោតិ យាវទត្ថបវារណាយ
បវារិតោ”តិ។

បរិបុណ្ណាតិ ភោជនេន បរិបុណ្ណា។ បរិយោសិតោតិ
បរិយោសិតភោជនោ, ឧត្តរបទលោចោ ទដ្ឋញ្ចោ។ យាវតកំ ភុត្តាតត្ថំ, តាវតកំ
ភុត្ថំ ហោតិ, អវសិតា មេ ភោជនកិរិយាតិ អត្ថោ។ សុហិតោតិ ជាតោ,
ជិយន្តាទុក្ខាការេន វា សុខិតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ យាវទត្ថោតិ យាវតកោ មេ
ភោជនេន អត្ថោ, សោ សញ្ញោ បត្តោតិ។ ឯត្ថ ច បុរិមានំ តិណ្ណំ បច្ឆិមានិ
សាធកានិ។ យោ ហិ បរិយោសិតោ, សោ ភុត្តារី ហោតិ។ យោ ច សុហិតោ, សោ
យាវទត្ថបវារណាយ បវារិតោ។ យោ យាវទត្ថោ, សោ បរិបុណ្ណាតិ។ បុរិមានិ វា
បច្ឆិមានំ។ យស្មា ហិ ភុត្តារី, តស្មា បរិយោសិតោ។ យស្មា បវារិតោ, តស្មា

សុហិតោ។ យស្មា បរិបុណ្ណា, តស្មា យាវទត្តោតិ។ សព្វព្រោតំ បរិកប្បត្វា
វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

សិយាតិ ឯកំសេ ច វិកប្បនេ ច។ “បថវីធាតុ សិយា អជ្ឈត្តិកា, សិយា
ពាហិរា”តិ (ម. និ. ៣.៣៤) ឯកំសេ។ “សិយា អញ្ញាតវស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ
វីតិក្កមោ”តិ (ម. និ. ៣.៣៥) វិកប្បនេ។ ឥធម៌ ឧកយម្បិ វុត្តតិ។ អតិរេកោវ
អតិរេកធម្មោ។ តថា ធម្មនិយ ធម្មោ។ អធិកោ ច ធម្មតព្ពោ ច, ន អញ្ញំ កិញ្ចា
កាតព្វោតិ អត្តោ។ អថាតិ តម្អិ កាលេ។ ជិយន្ទាទុព្ពល្យបរេតាតិ ជិយន្ទាយ ច
ទុព្ពល្យន ច បរេតា ដុដ្ឋា អនុគតា ច អជ្ឈបិ ទសបិ ទិវសានិ។ តត្ថ កេចិ
ជិយន្ទិតាបិ ន ទុព្ពលា ហោន្តិ, សក្កោន្តិ ជិយន្ទំ សហិតុំ។ ឥមេ បន ន តាទិសាតិ
ទស្សេតុំ ឧកយមាហា។ ត្យាហន្តិ តេ អហំ។ សច អាកម្ព៌ថាតិ យទិ ឥច្ឆថ។

អប្បហរិតេតិ អប្បវុឡ្ហហរិតេ, យស្មី ថានេ បិណ្ឌាចាតជ្ឈេត្តវណោន
វិនស្សនធម្មានិ តិណានិ នត្ថិ, តស្មិន្តិ អត្តោ។ តេន និត្តិណាព្វា
មហាតិណាកហានំ ច, យត្ថ សកដេនបិ ធម្មិតេ បិណ្ឌាចាតេ តិណានិ ន
វិនស្សន្តិ, តព្វា ហានំ បរិក្កហិតំ ហោតិ។ ភូតតាមសិក្ខាបទស្ស ហិ
អវិកោបនត្ថមេតំ វុត្តំ។

អប្បាណកេតិ និប្បាណកេ បិណ្ឌាចាតជ្ឈេត្តវណោន
មរិតព្ពចាណាករហិតេ វា មហាឧទកកក្ខន្ធោ។ បរិត្តោទកេ ឯវ ហិ ភត្តបក្ខេបេន
អាឡុលិតេ សុខុមចាណាកា មរន្តិ, ន មហាតឡាកាធិស្វតិ។
ចាណាកានុវក្ខណាត្ថញ្ញំ ឯតំ វុត្តំ។ ឱបិលាបេស្សមីតិ និមុដ្ឋាបេស្សមិ។

តច្រេតកស្សាតិ តេសុ ទ្វីសុ ឯកស្ស។ យោ ឥមំ ធម្មទេសនំ សុដ្ឋុ សុតវា
បុនប្បនំ អារវន្តេតិ ច, តំ សន្ទាយាហ វុត្តំ ទោ បនេតន្តិ។ អយំ វុត្ត-សន្ទោ

កេសោហារណេបិ ទិស្សតិ “កាបដិកោ មាណវោ ធម្មារោ វុត្តសិរោ” តិអាទីសុ
(ម. និ. ២.៤២៦)។ រោបិតេបិ “យថា សារទិកំ ពីដំ, ខេត្ត វុត្តំ វិរូហតិ” តិអាទីសុ
(ជា. ១.៣.៣១)។ កថិតេបិ “វុត្តមិទំ ភគវតោ, វុត្តមិទំ អរហតោ” តិអាទីសុ។ ឥធម
បន កថិតេ ធម្មញ្ញោ។ កថិតំ ខោ បនេតន្តិ អយញ្ញិស្ស អត្ថោ។ អាមិសញ្ញាតន្តិ
ចតុន្នំ បច្ចយាមិសានំ អញ្ញាតរំ, ឯកន្តិ អត្ថោ។ យទិន្នំ និចាតោ,
សព្វលិដ្ឋិវិភត្តិវចនេសុ តាទិសោវ តត្ថ តត្ថ អត្ថតោ បរិណាមេតញ្ញោ។ ឥធម
បនាស្ស យោ ឯសោតិ អត្ថោ។ យោ ឯសោ បិណ្ឌាចាតោ នាម។ ឥទំ
អាមិសញ្ញាតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យំនូនាហន្តិ សាធុ វតាហំ។ ឯវន្តិ យថា ឥនានិ ឥមំ
ខណំ វីតិនាមេមិ, ឯវមេវ វត្តិន្តិវំ។ វីតិនាមេយ្យន្តិ ខេបេយ្យំ អតិវត្តាបេយ្យំ។

សោ តំ បិណ្ឌាចាតន្តិ សោ តំ សនេវកេន លោកេន សិរសា សម្បជ្ជិតញ្ញូបំ
សុគតាតិវត្តម្បិ បិណ្ឌាចាតំ អភុញ្ញាតោ ធម្មនាយាទការំ អាកម្ពមាណោ
អាទិត្តសីសូបមំ បច្ចវេក្ខិត្វា តេនេវ ជិយន្តាទុព្ពល្យេន ឯវំ តំ វត្តិន្តិវំ
វីតិនាមេយ្យ។

អថ ទុតិយស្សាតិ ឥមស្មី បន វារេ ឯស សង្ខេទោ, សចេ សោភិត្តុ,
យំនូនាហំ... បេ... វីតិនាមេយ្យន្តិ ចិន្តេន្តោ ឯវម្បិ ចិន្តេយ្យ, បព្ពជិតេន ខោ
វាឡមិកាកុលេ អរញ្ញោ ភេសន្តិវិយ បញ្ចកាមគុណាវាឡាកុលេ កាមេ
បិណ្ឌាចាតោបិ ទុក្ខំ បរិយេសិតុំ។ អយំ បន បិណ្ឌាចាតោ ឥតិ
បរិយេសនាទីនវីមុត្តោ ច សុគតាតិវត្តោ ចាតិ ឧភតោ សុជាតខត្តិយកុមារោ
វិយ ហោតិ, យេហិ ច បញ្ចហិ ការណេហិ បិណ្ឌាចាតោ ន បរិភុញ្ញិតញ្ញោ
ហោតិ។ សេយ្យចិទំ, បុគ្គលំ ករហិត្វា ន បរិភុញ្ញិតញ្ញោ ហោតិ
“អលដ្ឋិបុគ្គលស្ស សន្តកោ” តិ។ អបរិសុទ្ធខុប្បត្តិតាយ ន បរិភុញ្ញិតញ្ញោ ហោតិ
“ភិក្ខុនិបរិចាចនអសន្តសម្ភារំ ធុប្បន្នោ” តិ។ សាមិកានុកម្មាយ ន

បរិភូតញ្ជិតញ្ជោ ហោតិ “បិណ្ឌាចាតសាមិកោភិក្ខុ ជិយន្តិតោ” តិ។ សោ ធាតោ
តស្សេវ អន្តេវាសិកាធិសុ អនុកម្មាយ ន បរិភូតញ្ជិតញ្ជោ ហោតិ “អន្តេវាសិកា
អញ្ជោវា តប្បដិពទ្ធា ជិយន្តិតោ” តិ, តេបិ ធាតា សុហិតា, អបិច ខោ
អស្សទ្ធតាយ ន បរិភូតញ្ជិតញ្ជោ ហោតិ “បិណ្ឌាចាតសាមិកោភិក្ខុ
អស្សទ្ធា” តិ។ តេហិ ច ការណេហិ អយំ វិមុត្តោ។ ភគវា ហិ លង្គិនំ អន្តោ,
បរិសុទ្ធប្បត្តិកោ បិណ្ឌាចាតោ, ភគវា ច ធាតោ សុហិតោ, បច្ឆាសីសកោបិ
អញ្ជោ បុគ្គលោ នត្ថិ, យេ លោកេ សទ្ធា, ភគវា តេសំ អន្តោតិ វេ ចិន្តេត្វា ច
សោ តំ បិណ្ឌាចាតំ ភុញ្ញិត្វា... បេ... វីតិនាមេយ្យ។ ឯត្រាវតា យោបិ អភុញ្ញិត្វា
សមណធម្មំ ករោតិ, សោបិ ភុញ្ញិតត្ថកមេវ បិណ្ឌាចាតំ ន ភុត្តោ ហោតិ។
យោបិ ភុញ្ញិត្វា សមណធម្មំ ករោតិ, សោបិ ភុញ្ញិតត្ថកមេវ ភុត្តោ ហោតិ។ នត្ថិ
បិណ្ឌាចាតេ វិសេសោ។ បុគ្គលេ បន អត្ថិ វិសេសោ។ តស្មា តំ ទស្សន្តោ កិញ្ចាបិ
សោតិអាធិមាហ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ តិ អនុជាននប្បសំសនត្ថេ និចាតោ។ កី អនុជានាតិ? តស្ស
ភិក្ខុនោ តំ អនុវដ្ឋបរិភោគំ។ កី បសំសតិ? ភុត្វា សមណធម្មករណំ។ ឥទំ វុត្ថំ
ហោតិ យធិបិ សោភិក្ខុ វេ ភុញ្ញិតត្ថកមេវ ភុញ្ញិត្វា កាតត្ថកមេវ ករេយ្យ។ អថ
ខោ អសុយេវ មេ បុរិមោភិក្ខុតិ យោ បុរិមោភិក្ខុ តម្បិ បិណ្ឌាចាតំ បដិក្ខិបិត្វា
សមណធម្មំ ករោតិ, សោយេវ មម ធួសុ សូរេសុ សូរតរោ វិយ ធួសុ បណ្ឌិតេសុ
បណ្ឌិតតរោ វិយ ច បុជ្ជតរោ ច ចាសំសតរោ ច, ទុតិយភិក្ខុតោ អតិរេកេន
បូជនីយោ ច បសំសនីយោ ចាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ឥធានិ តមត្ថំ ការណេន សាធខេន្តោ តំ កិស្ស ហេតុតិអាធិមាហ។
តស្សត្ថោ, តត្ថ សិយា តុម្ហាកំ, កស្មា សោភិក្ខុ ភគវតោ បុជ្ជតរោ ច
ចាសំសតរោ ចាតិ? តញ្ចិ តស្សាតិ យស្មា តំ បិណ្ឌាចាតបដិក្ខិបនំ តស្ស

ភិតភ្លនោ ជ័យរត្តំ អប្បិច្ឆតាយ... បេ... វិរយាមម្តាយ សំវត្ថិស្សតិ។ កេម៌? តស្ស ហិ
សចេ អបរេន សមយេន បច្ឆយេសុ អត្រិច្ឆតា វា ចាបិច្ឆតា វា មហិច្ឆតា វា
ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ តតោ នំ ឥមិនា បិណ្ឌាចាតបដិក្ខេបផ្គុំសេន និវាសេស្សតិ “អរេ ត្វំ
សុគតាតិវត្ថុម្បិ បិណ្ឌាចាតំ បដិក្ខិបិត្វា ព្យាទិសំ ឥច្ឆំ ឧប្បាទេសី” តិ វេ
បច្ឆវេក្ខមាណោ។ ឯស នយោ អសន្តុដ្ឋិយា អសំលេខស្ស ធុប្បន្នស្ស និវារណោ។
វេ តាវស្ស អប្បិច្ឆតាយ សន្តុដ្ឋិយា សំលេខាយ សំវត្ថិស្សតិ។

សុភរតាយាតិ ឯត្ថ អយំ សំវណ្ណានា - ឥនេកោ អត្ថនោបិ ឧបជ្ឈាកានម្បិ
ទុព្ភរោ ហោតិ ទុប្បាសោ។ ឯកោ អត្ថនោបិ ឧបជ្ឈាកានម្បិ សុភរោ ហោតិ
សុចោសោ។ កេម៌? យោ ហិ អម្ពិលាទិនិលទ្ធា អនម្ពិលាទិនិ បរិយេសតិ, អញ្ញាស្ស
យរេ លទ្ធិ អញ្ញាស្ស យរេ ឆន្ទោ សព្វំ កាមំ វិចិត្វា វិត្ថបត្តោវ វិហារំ បរិសិត្វា
និបជ្ឈតិ, អយំ អត្ថនោ ទុព្ភរោ។ យោ បន សាលិមំសោទនាទិនំ បត្តេ បូរេត្វា
ទិន្នេបិ ទុម្ពុខការំ អនត្តមនការមេវ ច ទស្សេតិ, តេសំ វា សម្មាទាវ តំ
បិណ្ឌាចាតំ “កី តុម្ពេហិ ទិន្ន” ត្ថិ អបសាទេន្តោ សាមណោ ភហជ្ឈាទិនម្បិ ទេតិ,
អយំ ឧបជ្ឈាកានំ ទុព្ភរោ។ ឯតំ ទិស្វា មនុស្សា ទូរតោ បរិវជ្ឈន្តិ ទុព្ភរោ ភិត្តុ ន
សក្កា ចោសិតុន្តិ។ យោ បន យំកិញ្ចិលូទំ វា បណ្ឌិតំ វា លទ្ធា តុដ្ឋបិត្តោវ
ភុញ្ញិត្វា វិហារំ គន្ធា អត្ថនោ កម្ពំ ករោតិ, អយំ អត្ថនោ សុភរោ។ យោ ច
បរេសម្បិ អប្បំ វា ពហុំ វា លូទំ វា បណ្ឌិតំ វា ទានំ អហិទ្យេត្វា អត្ថមនោ
វិប្បសន្នមុខោ ហុត្វា តេសំ សម្មាទាវ បរិភុញ្ញិត្វា យាតិ, អយំ ឧបជ្ឈាកានំ
សុភរោ។ ឯតំ ទិស្វា មនុស្សា អតិវិយ វិស្សត្តា ហោន្តិ - “អម្ពាភំ ភទន្តោ សុភរោ
ថោកេនបិ តុស្សតិ, មយមេវ នំ ចោសិស្សមា” តិ បដិញ្ញំ កត្វា ចោសេន្តិ។

តត្ថ សចេ អបរេន សមយេន អស្ស អត្ថនោ វា ឧបជ្ឈាកានំ វា
ទុព្ភរតានយេន ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិស្សតិ។ តតោ នំ ឥមិនា បិណ្ឌាចាតបដិក្ខេបផ្គុំសេន

និវាសនស្វាមី - “អរេ ភូ សុគតាតិវត្ថុម្បិ បិណ្ឌាចាតំ បដិក្ខិបិក្ខា ព្យាទិសំ ចិត្តំ
ឧប្បាទេសី” តិ វេ បច្ឆវេក្ខមាណោ, វេ មស្ស សុភវតាយ សំវត្ថិស្សតិ។ សចេ
បនស្ស កោសជ្ជំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តម្បិ ឯតេនេវផ្គសេន និវាសនស្វាមី - “អរេ ភូ
នាម តទា សុគតាតិវត្ថុម្បិ បិណ្ឌាចាតំ បដិក្ខិបិក្ខា តថា
ជីយន្តាទុព្ពល្យបរេតោបិ សមណធម្មំ កត្វា អន្ធិ កោសជ្ជមនុយុញ្ជសី” តិ វេ
បច្ឆវេក្ខមាណោ, វេ មស្ស វិរិយាម្ពាយ សំវត្ថិស្សតិ។ វេ មស្ស ឥទ្ធ
បិណ្ឌាចាតបដិក្ខិបនំ ជីយន្ត អប្បិច្ឆតាយ... ហេ... វិរិយាម្ពាយ សំវត្ថិស្សតិ។
វេ មស្ស មេ បញ្ច គុណា បរិបូរា ទស កថាវត្ថុនិ បរិបូរេស្សន្តិ។

កថំ? អក្រ ហិ ចាឡិយំយេវ អប្បិច្ឆតាសន្តជ្ជិតាវិរិយាម្ពាយសេន ភីណិ
អាគតានិ, សេសានិ សល្លេខេន សង្កហិតានិ។ ឥទ្ធព្វិ សព្វកថាវត្ថុនំ នាមមេវ,
យទិទំ សល្លេខោ។ យថាហ - “យា ច ខោ អយំ, អានន្ត, កថា អភិសល្លេខិកា
ចេតោវិនិវរណាសប្បាយា ឯកន្តនិព្វិទាយ វិរាគាយ និរោធាយ ឧបសមាយ
អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ និព្វានាយ សំវត្ថតិ។ សេយ្យទិទំ, អប្បិច្ឆកថា” តិ (ម. និ.
៣.១៨៩, ១៩២) វិគ្គារោ។ វេ ឥមេ បញ្ច គុណា បរិបូរា ទស កថាវត្ថុនិ
បរិបូរេស្សន្តិ។ ទស កថាវត្ថុនិ បរិបូរានិ តិស្សោ សិក្ខា បរិបូរេស្សន្តិ។

កថំ? ឯតេសុ ហិ អប្បិច្ឆកថា សន្តោសកថា អសំសគ្គកថា សីលកថាតិ
ឥមា ចតស្សោ កថា អធិសីលសិក្ខាសង្កហិតាយេវ។ បរិវេកកថា
វិរិយាម្ពកថា សមាធិកថាតិ ឥមា តិស្សោ អធិចិត្តសិក្ខាសង្កហិតា។
បញ្ញាកថាវិមុត្តិកថាវិមុត្តិញ្ញាណទស្សនកថាតិ ឥមា តិស្សោ
អធិបញ្ញាសិក្ខាសង្កហិតាតិ។ វេ ទស កថាវត្ថុនិ បរិបូរានិ តិស្សោ សិក្ខា
បរិបូរេស្សន្តិ។ តិស្សោ សិក្ខា បរិបូរា បញ្ច អសេក្ខធម្មក្ខន្ធបរិបូរេស្សន្តិ។

កង់? បរិបូរ ហ៊ី អធិសីលសិក្ខា អសេក្ខា សីលក្ខន្ធលើ ហោតិ,
អធិចិត្តសិក្ខា អសេក្ខា សមាធិក្ខន្ធនា, អធិបញ្ញាសិក្ខា អសេក្ខា បញ្ញាវិមុត្តិ-
វិមុត្តិញ្ញាណធស្សនក្ខន្ធនា ឯវាតិ ឯវំ តិស្សោ សិក្ខា បរិបូរ បញ្ច
អសេក្ខាធម្មក្ខន្ធនា បរិបូរេស្សន្តិ។ បញ្ច ធម្មក្ខន្ធនា បរិបូរ អមតំ និព្វានំ
បរិបូរេស្សន្តិ។ សេយ្យថាបិ ឧបរិបត្តតេ ចារុស្សកោ មហាមេយោ អភិវុដ្ឋោ
បត្តតកន្តរសរសាខា បរិបូរេតិ។ តា បរិបូរ កុសោព្តេ, កុសោព្តា មហាសោព្តេ,
មហាសោព្តា កុន្ទទិយោ, កុន្ទទិយោ មហានទិយោ, មហានទិយោ
មហាសមុទ្គសាករំ បរិបូរេន្តិ; ឯវមេវ តស្ស ភិក្ខុនោ ឥមេ បញ្ច គុណា បរិបូរ
ធន កថាវត្ថុនិ អាទិ កត្វា យាវ អមតំ និព្វានំ បរិបូរេស្សន្តិ។ ឯវមយំ ភិក្ខុ
ធម្មទាយាធបដិបទំ បដិបន្នោ បរមធម្មទាយាទំ លភតិ ឯតមត្ថំ
សម្បស្សមាណោ ភគវា “តំ កិស្ស ហេតុ តញ្ញំ តស្ស, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុនោ” តិអាទិមាហ។

ឯវំ តស្ស ភិក្ខុនោ បុដ្ឋតរចាសំសតរការំ ការណោន សាធម្មតា ឥនាទិ តេ
ភិក្ខុ តថត្តាយ សន្និយោជេន្តោ តស្មា តិហ មេ ភិក្ខុវេ តិអាទិមាហ។ កី វុត្ថំ
ហោតិ, យស្មា យោ តំ បិណ្ឌាចាតំ ភុញ្ញត្វា សមណធម្មំ ករេយ្យ, សោ ឥមេហិ
បញ្ចហិ មូលគុណេហិ បរិពាហិរោ។ យោ បន អភុញ្ញត្វា ករេយ្យ, សោ ឥមេសំ
ភាគី ហោតិ - “តស្មា តិហ មេ, ភិក្ខុវេ... បេ.... នោ អាមិសទាយាទា” តិ។

ឥនមរោច ភគវាតិ ឥទំ និទានបរិយោសានតោ បភុតិ យាវ នោ
អាមិសទាយាទាតិ សុត្តប្បនេសំ ភគវា អរោច។ ឥទំ វត្វាន សុគតោតិ ឥនញ្ច
សុត្តប្បនេសំ វត្វាវ សោកនាយ បដិបទាយ គតត្តា សុគតោតិ សង្ខំ បត្តោយេវ
ភគវា។ ឧដ្ឋាយាសនាវិហារំ ចារិសំ បញ្ញត្តវេរុទ្ធាសនតោ ឧដ្ឋហិត្វាវិហារំ

អត្ថនោ មហាគន្ធកុដិ ចារិសិ អសម្ពិជ្ជាយ ឯវ បរិសាយ។ កស្មា
ធម្មថោមនត្ថំ។

ពុទ្ធា កិរ អបរិនិជ្ជិតាយ ទេសនាយ វិហារំ បរិសន្តា ធ្វើហិ ការណោហិ
បរិសន្តិ បុគ្គលថោមនត្ថំ វា ធម្មថោមនត្ថំ វា។ បុគ្គលថោមនត្ថំ បរិសន្តោ ឯវ
ចិន្តេសិ - “ឥមំ មយា សំខិត្តន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិដ្ឋំ, វិត្តារេន អវិភត្តំ, ធម្មបដិក្កាហកា
ភិក្ខុ ឧគ្គហេត្វា អាណន្តំ វា កក្កានំ វា ឧបសង្កម្មិត្វា បុច្ឆិស្សន្តិ, តេ មយំ ញាណេន
សំសន្តេត្វា កថេស្សន្តិ, តតោ ធម្មបដិក្កាហកា បុន មំ បុច្ឆិស្សន្តិ, តេសំ អហំ
សុកចិតំ, ភិក្ខុវេ, អាណន្តេន សុកចិតំ កក្កានេន, មំ ចេបិ តុម្កេ ឯតមត្ថំ
បុច្ឆេយ្យាថ, អហម្មិ នំ ឯវមេវ ញាករេយ្យន្តិ ឯវ តេ បុគ្គលេ ថោមេស្សមិ,
តតោ តេសុ ការំ ជនេត្វា ភិក្ខុ ឧបសង្កម្មិត្វា, តេបិ ភិក្ខុ អត្ថេ ច ធម្មេ ច
និយោជេស្សន្តិ, តេ តេហិ និយោជិតា តិស្សោ សិក្ខា បរិបូរេន្តា ធុក្ខស្សន្តំ
ករិស្សន្តិ”តិ។

ធម្មថោមនត្ថំ បរិសន្តោ ឯវ ចិន្តេសិ, យថា ឥដេវ ចិន្តេសិ - “មយំ វិហារំ
បរិវេជ្ជ តមេវ អាមិសទាយាធំ គរហន្តោ ធម្មទាយាទញ្ច ថោមេន្តោ ឥមិស្សំយេវ
បរិសតិ និសិន្នោ សារិបុត្តោ ធម្មំ ទេសេស្សតិ, ឯវ ទ្វិន្ទម្បិ អម្ពាភំ
ឯកជ្ឈាសយាយ មតិយា ទេសិតា អយំ ទេសនា អគ្គា ច គរុកា ច ភរិស្សតិ
ចាសាណាច្ឆត្តសទិសា។ ចតុរោយនិត្តរណេជ្ជន តិត្ថេ ឋបិតា នាវា វិយ
មគ្គកមនជ្ជន ចតុយុត្តអាជញ្ញារថោវិយ ច ភរិស្សតិ។ យថា ច ‘ឯវំ ករោន្តស្ស
អយំ ទណ្ឌោ’តិ បរិសតិ អាណំ ឋបេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ចាសាធំ អារុទ្ធូ រាជិនិ
តត្ថេវ និសិន្នោ សេនាបតិ តំ រញ្ញា ឋបិតំ អាណំ បរត្ថេតិ; ឯវម្បិ មយា ឋបិតំ
ទេសនំ ឥមិស្សំយេវ បរិសតិ និសិន្នោ សារិបុត្តោ ថោមេត្វា ទេសេស្សតិ, ឯវំ

ទិដ្ឋឫទ្ធិ អម្ពានំ មតិយា ទេសិតា អយំ ទេសនា ពលវត្ថវា មជ្ឈន្តិកសូរិយោវិយ
បជ្ជលីស្សតី"តិ។ ឯវមិធគ ធម្មថោមនត្ថំ ឧដ្ឋាយាសនាវិហារំ ចារិសិ។

ឡើងសេសុ ច ហ្នានេសុ ភក្កវា និសិទ្ធាសនេយេវ អន្តរហិតោ ចិត្តគតិយា
វិហារំ បរិសតីតិ វេទិតញ្ចោ។ យទិ ហិ កាយគតិយា គន្ធូយ្យ, សញ្ញា បរិសា
ភក្កវន្តំ បរិវារេត្វា គន្ធូយ្យ, សា ឯកវារំ ភិក្ខុ បុន ធុស្សន្តិចាតា ភវេយ្យាតិ
ភក្កវា ចិត្តគតិយា ឯវ ចារិសិ។

៣១. ឯវំ បរិដ្ឋេ បន ភក្កវតិ ភក្កវតោ អធិប្បាយានុរូបំ តំ ធម្មំ
ថោមេតុកាមោ តត្រ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ...បេ....ឯតទវោច។ តត្ថ
អាយស្មាតិ បិយវចនមេតំ។ សារិបុត្តោតិ តស្ស ថេវស្ស នាមំ, តញ្ច ខោ
មាតិតោ, ន បិតិតោ។ រូបសារិយា ហិ ព្រាហ្មណិយា សោ បុត្តោ, តស្មា
សារិបុត្តោតិ វុច្ចតិ។ អចិរបក្កន្តស្សាតិ បក្កន្តស្ស សតោ នចិវេន។ អារុសោ,
ភិក្ខុវេតិ ឯត្ថ បន ពុទ្ធា ភក្កវតោ សារកេ អាលបន្តា ភិក្ខុវេតិ អាលបន្តិ។
សារកា បន ពុទ្ធមហិ សទិសា មា ហោមាតិ អារុសោតិ បឋមំ វត្វា បច្ឆា
ភិក្ខុវេតិ ភណ្ឌន្តិ។ ពុទ្ធមហិ ច អាលបិតោ ភិក្ខុសង្ឃោ ភនន្តេតិ បដិវចនំ ទេតិ,
សារកេហិ អារុសោតិ។

កិត្តាវតា នុខោ, អារុសោតិ ឯត្ថ កិត្តាវតាតិ បរិច្ឆេទវចនំ, កិត្តកេនាតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ នុកាវេ បុច្ឆាយំ។ ខោកាវេ និចាតមត្ថំ។ សត្ថ បរិវិត្តស្ស
វិហារតោតិ, តីហិ វិវេកេហិ កាយចិត្តឧបដិវិវេកេហិ សត្ថនោវិហារន្តស្ស។
វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ តិណ្ណំ វិវេកានំ អញ្ញាតវម្មំ នានុសិក្ខន្តិ, អាមិសទាយាទាវ
ហោន្តិ ឥមមត្ថំ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភិក្ខុ បុច្ឆិ។ ឯស នយោ សុក្កបក្ខេបិ។

ឯវ៉ូ វ៉ុត្ត តមត្តំ សោតុកាមា ភិក្ខុ ទូរតោបិ ខោតិអាធិមាហំសុ។ តត្ថ
ទូរតោបិ តិរោរដ្ឋតោបិ តិរោជនបទតោបិ អនេកយោជនគណនតោបិ តិ
វ៉ុត្តំ ហោតិ។ សន្តិកេតិ សមីបេ។ អញ្ញាតុន្តិ ជានិតុំ ពុជ្ឈិតុំ។ អាយស្មន្តយេវ
សារិបុត្តំ បដិភាតូតិ អាយស្មតោយេវ សារិបុត្តស្ស ភាគោ ហោតុ, អាយស្មា
បន សារិបុត្តោ អត្តនោ ភាគំ កត្វា វិភជតូតិ វ៉ុត្តំ ហោតិ។ អាយស្មតោ ហិ
ភាគោ យទិទំ អត្តក្ខានំ, អម្ពាភំ បន សវនំ ភាគោតិ អយមេត្ត អធិប្បាយោ,
ឯវ៉ូ សទ្ធកូលកូលោន សមេតិ។ កេចិ បន ភណ្ឌន្តិ “បដិភាតូតិ ទិស្សតូ” តិ។
អបរេ “ឧបជ្ជាតូ” តិ។ ធារេស្សន្តិ ឧត្តហេស្សន្តិ បរិយាបុណ្យស្សន្តិ។ តតោ
នេសំ កថេតុកាមា ថេរោ តេន ហិ តិអាធិមាហា។ តត្ថ តេនាតិ ការណាវចនំ។
ហិកាហេ ទិចាតោ។ យស្មា សោតុកាមាត្ថ, យស្មា ច មយ្ហំ ភាវំ អាហេបយិត្ថ,
តស្មា សុណាថាតិ វ៉ុត្តំ ហោតិ។ តេបិ ភិក្ខុ ថេរស្ស វចនំ សម្បជិដ្ឋីសុ, តេនាហា
“ឯវ៉ូមារុសោតិ... បេ... បច្ឆស្សោសុ” តិ។

អថ នេសំ, អាមិសធាយាទំ គរហន្តេន ភគវតោ “តុម្ពេបិ តេន អាធិយា
ភវេយ្យថា” តិ ឯកេនេវាការេន វ៉ុត្តមត្តំ តីហិ អាការេហិ ទស្សន្តោ អាយស្មា
សារិបុត្តោ ឯតទរោច - “ឥធាវុសោ, សត្តុ បរិវិត្តស្ស វិហារតោ... បេ... ឯត្តាវតោ
ខោ, អារុសោ, សត្តុ បរិវិត្តស្ស វិហារតោ សាវកា វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ” តិ។

ឯត្តាវតោ យព្វា ភគវា អាមិសធាយាទបដិបទំ គរហន្តោ “តុម្ពេបិ តេន
អាធិយា ភវេយ្យថា” តិ អាហា, យព្វា អត្តនា បុច្ឆំ បុច្ឆំ “កិត្តាវតោ នុខោ... បេ...
នានុសិក្ខន្តិ” តិ, តស្ស វិត្តាវតោ អត្តោ សុវិត្តោ ហោតិ។ សោ ច ខោ ភគវតោ
អាធិយភាវំ អនាមសិក្ខាវ។ ភគវតោយេវ ហិ យុត្តំ សាវកេ អនុគ្គណ្ឌន្តស្ស
“អហម្បិ តេន អាធិយោ ភវិស្សមី” តិ វត្ថុំ, ន សាវកានំ។ ឯស នយោ
សុក្កបក្ខេបិ, អយំ តាវេត្ថ អនុសន្និក្កមយោជនា។

អយំ បនត្តវណ្ណានា ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ, សត្ត បរិវិត្តស្សតិ សត្តនោ
តីហិ វិវេកេហិ អច្ចន្តបរិវិត្តស្ស។ វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ កាយវិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ,
ន បរិបូរេន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យទិ បន តិវិជំ វិវេកំ សន្ធាយ វនេយ្យ, បុច្ឆាយ
អវិសេសោ សិយា។ ព្យាករណាបក្ខោ ហិ អយំ។ តស្មា ឥមិនា បទេន
កាយវិវេកំ, “យេសញ្ច ធម្មាន”ន្តិអាទិនា ចិត្តវិវេកំ, “ពាហុលីកា”តិអាទិនា
ឧបដិវិកេញ ទស្សេតីតិ វេមេត្ត សន្តេបតោ អត្តោ វេទិតញ្ច។

យេសញ្ច ធម្មានន្តិ លោកាទយោ សន្ធាយាហ, យេ បរតោ “តត្រាវុសោ
លោកោ ច ចាបកោ”តិអាទិនា នយេន វក្ខតិ។ នប្បជហន្តិ ន បរិច្ឆជន្តិ,
ចិត្តវិវេកំ ន បរិបូរេន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ពាហុលីកាតិ ជីវរាទិពាហុល្លាយ
បដិបន្នា។ សាសនំ សិចីលំ គណ្ណន្តិ សាដលីកា។ ឱក្កមនេ បុព្ពង្គមាតិ ឯត្ថ
ឱក្កមនំ វុច្ឆន្តិ អវកមនជ្ជន បញ្ច នីវរណានិ, តេន បញ្ចនីវរណាបុព្ពង្គមាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ បរិវេកេតិ ឧបដិវិកេ និព្វានេ។ និក្ខត្តត្ថុរាតិ ឱរោបិតត្ថុរា,
តទទិកមាយ អារម្មម្បិ អកុរុមាណាតិ, ឯត្តាវតា ឧបដិវិកេ ន បរិបូរេន្តិ វុត្តំ
ហោតិ។

ឯត្តាវតា អនិយមេនេវ វត្វា ឥធានិ ទេសនំ និយមេន្តោ
“តត្រាវុសោ”តិអាទិមាហ។ កស្មា? សាវកា “តីហិ ហ្មានេហី”តិ វេញ្ចិ
អនិយមេត្វាវ វុច្ឆមាទេ “កម្មិ មញ្ញោ ភណាតិ, ន អម្ពេ”តិ ឧទាសិទាបិ ហោន្តិ។
“ថេរា នវា មជ្ឈិមា”តិ វេ បន និយមេត្វា វុច្ឆមាទេ អម្ពេ ភណាតីតិ អាទរំ
ករោន្តិ។ យថា វញ្ញា “អមទ្វេហិ នគរីវិជិយោ សោធនតញ្ច”តិ វុត្តេបិ “កេន នុ
ខោ សោធនតញ្ច”តិ មញ្ញមាទា ន សោធន្តិ, អត្តនោ អត្តនោ យរទ្ធារំ
សោធនតញ្ច បន ភេរិយា និក្ខន្តាយ សព្វេ មុហុត្តេន សោធន្តិ ច អលង្ករោន្តិ ច,
វេសម្បទមិទំ វេទិតញ្ច។

តត្ថ តត្រាតិ តេសុ សាវកេសុ។ យេវាតិ ទសវស្សេ ឧបាទាយ វុច្ចន្តិ។ តីហិ
ហំនេហិតិ តីហិ ការណេហិ។ អយញ្ញំ ហំនសន្នោ
ស្សវិយដ្ឋិតិខណការណេសុ ទិស្សតិ។ “កី បនាយស្មា ទេវានមិន្នោ កម្មំ
កត្វា ឥមំ ហំនំ បត្តោ”តិអាទីសុ ហិ ស្សវិយេ ទិស្សតិ។ “ហំនកុសលោ ហោតិ
អក្ខណវេធិ”តិអាទីសុ បីតិយំ។ “ហំនសោវេតំ តថាគតំ បដិភាតី”តិអាទីសុ
(ម. និ. ២.៨៧) ខណេ។ “ហំនញ្ច ហំនតោ អដ្ឋានញ្ច អដ្ឋានតោ”តិអាទីសុ (វិភ.
៨០៩; ម. និ. ១.១៤៨) ការណេ។ ឥធម បន ការណេយេវ។ ការណញ្ញំ យស្មា តត្ថ
ជលំ តិដ្ឋតិ តទាយត្តវុត្តិភាវេន, តស្មា ហំនន្តិ វុច្ចតិ។

ឥមំនា បឋមេន ហំនេន យេវាភិក្ខុ ការញ្ញាតិ ឯត្ថ ការញ្ញាតិ គរហិតញ្ញា។
យេវា នាម សមាណា អវញ្ញំនបត្តានិ បន្តានិ សេនាសនានិ ន ឧបេន្តិ,
តាមន្តសេនាសនំ ន មុញ្ញន្តិ, សង្កណិការាមតំ វឡេន្តាវិហារន្តិ, កាយវិវេកម្មិ
ន បរិបូរេន្តិ, នវមជ្ឈិមកាលេ កីទិសា អហេសុន្តិ ឯវំ និទ្ធិតញ្ញា ហោន្តិ, ឥមំ និទ្ធិ
អាវុសោលភន្តិតិ ទស្សេតិ។ ទុតិយេន ហំនេនាតិ ឯត្តាបិ ឥមេ នាម អាវុសោ
យេវាបិ សមាណា យេសំ ធម្មានំ សត្តា បហានមាហ, តេ លោភាទិធម្មេ ន ជហាន្តិ,
អច្ចរាសង្កាតមត្តម្មិ ឯកមន្តំ និសីទិត្វា ចិត្តកក្កតំ ន លភន្តិ, នវមជ្ឈិមកាលេ
កីទិសា អហេសុន្តិ ឯវំ និទ្ធិតញ្ញា ហោន្តិ, ឥមំ និទ្ធិ អាវុសោលភន្តិតិ ទស្សេតិ
ឯវំ យោជនា កាតញ្ញា។ តតិយេន ហំនេនាតិ ឯត្តាបិ ឥមេ នាមាវុសោ, យេវាបិ
សមាណា ឥតវីតវេន ន យាបេន្តិ,
ចីវរបត្តសេនាសនបូតិកាយមណ្ឌានានុយោគមនុយុត្តាវិហារន្តិ ឧបដិវិវេកំ
អបូរយមាណ, នវមជ្ឈិមកាលេ កីទិសា អហេសុន្តិ ឯវំ និទ្ធិតញ្ញា ហោន្តិ, ឥមំ
និទ្ធិ, អាវុសោ, លភន្តិតិ ទស្សេតិ ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ញា។ ឯស នយោ
មជ្ឈិមនវវាវេសុ។

អយំ បនវិសេសោ។ មជ្ឈិមាតិ បញ្ចវស្សេ ឧបាទាយ យាវ នវ វស្សា វុច្ឆន្តិ។
នវាតិ ឧបបញ្ចវស្សា វុច្ឆន្តិ។ យថា ច តត្ថ នវមជ្ឈិមកាលេ កីធិសា អហោសុន្តិ
វុត្តំ, ឯវមិធ នវកាលេ កីធិសា អហោសុំ, ថេរកាលេ កីធិសា ភវិស្សន្តិ,
មជ្ឈិមថេរកាលេ កីធិសា ភវិស្សន្តិ វត្វា យោជេតព្ពំ។

៣២. ឥមស្មិញ្ច កណ្តាបក្ខេ វុត្តបច្ឆនីកនយេន សុក្កបក្ខេ អត្ថោ
វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនេត្ថ សន្និច្ចោ។ ឥមេ វត ថេរាបិ សមាធា យោជេនបរម្បរាយ
អរញ្ញាវនបត្តានិ បន្តានិ សេនាសនានិ សេវន្តិ, កាមន្តសេនាសនំ ឧបកន្តំ
យុត្តកាលេបិ ន ឧបកច្ឆន្តិ, ឯវំ ជិណ្ឌាសវីរាបិ អារទ្ធវីរិយា បច្ចយទាយ កានំ
បសាទំ ជនេន្តិ, នវមជ្ឈិមកាលេ កីធិសា អហោសុន្តិ ឥមិធា បឋមេន ឋានេន
ថេរា ចាសំសា ភវន្តិ, បសំសំ លភន្តិ។ លោភាធយោ បហាយ ចិត្តវិវេកំ បូរេន្តិ,
អយម្យិ មហាថេរោ សទ្ធិវិហារិកអន្តោវាសិកបរិវារិតោ ហុត្វា និសីទិតុំ
យុត្តកាលេបិ ឡឺទិសេបិ វយេ វត្តមាទេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បរិវេជ្ជា សាយំ និក្ខមតិ,
សាយំ បរិវេជ្ជា ចាតោ និក្ខមតិ, កសិណាបរិកម្មំ ករោតិ, សមាបត្តិយោ
និព្វត្តតិ, មគ្គដលានិ អធិកច្ឆតិ, សព្ពថាបិ ចិត្តវិវេកំ បូរេតីតិ ឥមិធា ទុតិយេន
ឋានេន ថេរា ភិក្ខុ ចាសំសា ភវន្តិ, បសំសំ លភន្តិ។ យស្មី កាលេ ថេរស្ស
បដ្ឋុកុលកោសេយ្យាទីនិ សុខសម្មស្សានិ លហុច្ឆីរាទីនិ យុត្តានិ, តស្មិម្យិ
នាម កាលេ អយំ មហាថេរោ បំសុក្ខលានិ ជារេតិ, អសិចីលំ សាសនំ គហេត្វា
វិគតនីវរណោ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា ឧបជីវិវេកំ បរិបូរយមាណោវិហារតិ,
នវមជ្ឈិមកាលេ កីធិសោ អហោសីតិ ឥមិធា តតិយេន ឋានេន ថេរា ចាសំសា
ភវន្តិ, បសំសំ លភន្តិតិ។ ឯស នយោ មជ្ឈិមនវវាសេ។

៣៣. តត្រាវុសោតិ កោ អនុសន្និ, ឯវំ នវហាការេហិ
អាមិសទាយាទបដិបទំ គរហន្តោ, នវហិ ធម្មទាយាទបដិបទំ ថោមេន្តោ,

អដ្ឋាវសហាការេហិ ទេសនំ និដ្ឋាបេត្វា, យេ តេ “យេសញ្ច ធម្មានំ សត្តា
បហានមាហ, តេ ច ធម្មេ ន បជហន្តិ” តិ វេ បហាតព្វធម្មា វុត្តា។ តេ សរូបតោ
“ឥមេ តេ” តិ ទស្សេតុមិទំ “តត្រាវុសោ, លោភោ ចា” តិ អាទិមាហ, អយំ
អនុសន្និ។

អបិ ច ហេដ្ឋា បរិយាយេនេវ ធម្មា កថិតោ។ អាមិសំ បន បរិយាយេនបិ
និប្បរិយាយេនបិ កថិតំ។ ឥទានិ និប្បរិយាយេន ធម្មំ លោកុត្តរមគ្គំ
កថេតុមិទមាហ។ អយំ បេត្ត អនុសន្និ។

តត្ថ តត្រាតិ អតីតទេសនានិទស្សនំ, “សត្តុ បរិវិត្តស្ស វិហារតោ សាវកា
វិវេកំ នានុសិក្ខន្តិ” តិ អាទិនា នយេន វុត្តទេសនាយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ លោភោ ច
ចាបកោ, ទោសោ ច ចាបកោតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា ចាបកា លាមកា, ឥមេ
បហាតព្វាតិ ទស្សេតិ។ តត្ថ លុព្ពនលក្ខណោ លោភោ។ ទុស្សនលក្ខណោ
ទោសោ។ តេសុ លោភោ អាមិសទាយាទស្ស បច្ចយានំ លាភេ ហោតិ, ទោសោ
អលាភេ។ លោភេន អលទ្ធិំ បត្តេតិ, ទោសេន អលភន្តោ វិយាតវា ហោតិ។
លោភោ ច ទេយ្យធម្មេ ហោតិ, ទោសោ អទាយកេ វា អមនុញ្ញទាយកេ វា។
លោភេន នវតណ្ហាមូលកេ ធម្មេ បរិបូរេតិ, ទោសេន បញ្ច មជ្ឈិរិយានិ។

ឥទានិ តេសំ បហានុចាយំ ទស្សេន្តោ លោភស្ស ច
បហានាយាតិ អាទិមាហ។ តស្សត្ថោ, តស្ស បន ចាបកស្ស លោភស្ស ច
ទោសស្ស ច បហានាយ។ អត្ថិ មជ្ឈិមា បជិបទាតិ មគ្គំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ។ មគ្គោ
ហិ លោភោ ឯកោ អន្តោ, ទោសោ ឯកោ អន្តោតិ ឯតេ ទ្វេ អន្តេ ន ឧបេតិ, ន
ឧបគច្ឆតិ, វិមុត្តោ ឯតេហិ អន្តេហិ, តស្មា “មជ្ឈិមា បជិបទា” តិ វុច្ឆតិ។ ឯតេសំ
មជ្ឈេ ភវត្តា “មជ្ឈិមា, បជិបជ្ជិតព្ពតោ ច បជិបទាតិ។ តថា

កាមសុខល្អិកានុយោគោ ឯកោ អន្តោ, អត្តកិលមថានុយោគោ ឯកោ អន្តោ,
សស្សតំ ឯកោ អន្តោ, ឧច្ឆេទោ ឯកោ អន្តោតិ បុរិមនយេនេវវិត្តារេតតំ។

ចក្ខុករណីតិអាទិហិ បន តមេវ បដិបទំ ថោមេតិ។ សា ហិ សច្ចានំ
ទស្សនាយ សំវត្ថុតិ ទស្សនបរិណាយ កដ្ឋេនាតិ ចក្ខុករណី។ សច្ចានំ
ញ្ញាណាយ សំវត្ថុតិ វិទិតករណាដ្ឋេនាតិ ញ្ញាណករណី។ រាគាទីនញ្ច
រូបសមនតោ ឧបសមាយ សំវត្ថុតិ។ ចតុន្ទម្បិ សច្ចានំ
អភិញ្ញេយ្យភាវទស្សនតោ អភិញ្ញាយ សំវត្ថុតិ។ សម្ពោធាតិ មគ្គោ,
តស្សត្ថាយ សំវត្ថុនតោ សម្ពោធាយ សំវត្ថុតិ។ មគ្គោយេវ ហិ មគ្គត្ថាយ
សំវត្ថុតិ មគ្គេន កាតព្វកិច្ចករណតោ។ និព្វានំ នាម អប្បច្ចយំ តស្ស បន
សច្ចិកិរិយាយ បច្ចក្ខកម្មាយ សំវត្ថុនតោ និព្វានាយ សំវត្ថុតិ វុច្ចតិ។
អយមេត្ត សារោ។ ឥតោ អញ្ញាថា វណ្ណនា បបញ្ញា។

ឥនានិ តំ មជ្ឈិមំ បដិបទំ សរូបតោ ទស្សេតុកាមោ “កតមា ច សា”តិ
បុច្ឆិត្វា “អយមេវា”តិអាទិនា នយេនវិស្សន្នេតិ។

តត្ថ អយមេវាតិ អវជារណាវចនំ, អញ្ញមគ្គប្បដិសេធនតំ,
ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ សាធារណភាវទស្សនត្ថញ្ច។ វុត្ថញ្ចេតំ “ឯសេវ
មគ្គោ នត្ថញ្ញោ ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយា”តិ (ធម្ម. ប. ២៧២)។ ស្វាយំ កិលេសានំ
អារកត្តាបិ អរិយោ។ អរិបហានាយ សំវត្ថុតិ តិបិ អរិយេន ទេសិតោតិបិ
អរិយភាវប្បដិលាភាយ សំវត្ថុតិ តិបិ អរិយោ។ អដ្ឋហិ អន្តេហិ ឧបេតត្តា
អដ្ឋង្គិកោ, ន ច អដ្ឋវិនិមុត្តោ បញ្ចង្គិកត្វិយាទីនិវិយ។ កិលេសេ មារេន្តោ
គច្ឆតិ, មគ្គតិ វា និព្វានំ, មគ្គិយតិ វា និព្វានត្ថិកេហិ, គម្មតិ វា តេហិ
បដិបដ្ឋិយតិ តិ មគ្គោ។ សេយ្យចិទន្តិ និចាតោ, តស្ស កតមោ សោ ឥតិ ចេតិ
អត្តោ, កតមាទិ វា តាទិ អដ្ឋង្គានីតិ។ ឯកមេកញ្ញិ អង្គំ មគ្គោយេវ។ យថាហ

“សម្មាទិដ្ឋិមគ្គោចេវហេតុចា”តិ (ធជ. ស. ១០៣៩)។ ចោរាណាបិ ភណ្ឌិនី -
“ធស្សនមគ្គោសម្មាទិដ្ឋិ, អភិនិរោបនមគ្គោសម្មាសង្គហេយ្យា...បេ....
អវិក្ខេបមគ្គោសម្មាសមាធិ”តិ។

សម្មាទិដ្ឋាធិសុចេតេសុសម្មាធស្សនលក្ខណាសម្មាទិដ្ឋិ។ សម្មា
អភិនិរោបនលក្ខណាសម្មាសង្គហេយ្យា។ សម្មាបរិគ្គហលក្ខណាសម្មាវាចា។
សម្មាសមុជ្ជានលក្ខណាសម្មាកម្មន្តោ។ សម្មាវោទានលក្ខណា
សម្មាអាជីវោ។ សម្មាបគ្គហលក្ខណាសម្មាវាយាមោ។ សម្មា
ឧបជ្ជានលក្ខណាសម្មាសតិ។ សម្មាសមាធានលក្ខណាសម្មាសមាធិ។
និព្វានម្យំនេសំសម្មាបស្សតីតិសម្មាទិដ្ឋិតិ ឯតេនេវនយេនវេទិតព្ធំ។

តត្ថសម្មាទិដ្ឋិឧប្បជ្ជមានាមិច្ឆាទិដ្ឋិតប្បច្ចនីយកិលេសេចអវិជ្ជញ្ចា
បដហតិ, និព្វានញ្ចាអារម្មណំករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេចបស្សតិ, តេចខោ
អសម្មោហតោ, នោអារម្មណាតោ, តស្មា “សម្មាទិដ្ឋិ”តិវុច្ចតិ។

សម្មាសង្គហេយ្យាមិច្ឆាសង្គហ្មំតប្បច្ចនីយកិលេសេចបដហតិ, និព្វានញ្ចា
អារម្មណំករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេចសម្មាអភិនិរោបតិ, តស្មា
“សម្មាសង្គហេយ្យា”តិវុច្ចតិ។

សម្មាវាចាមិច្ឆាវាចំតប្បច្ចនីយកិលេសេចបដហតិ, និព្វានញ្ចាអារម្មណំ
ករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេចសម្មាបរិគ្គណាតិ, តស្មា “សម្មាវាចា”តិវុច្ចតិ។

សម្មាកម្មន្តោមិច្ឆាកម្មន្តំតប្បច្ចនីយកិលេសេចបដហតិ, និព្វានញ្ចា
អារម្មណំករោតិ, សម្បយុត្តធម្មេចសម្មាសមុជ្ជាបេតិ, តស្មា
“សម្មាកម្មន្តោ”តិវុច្ចតិ។

សម្មាអាជីវោ មិច្ឆាអាជីវំ តប្បច្ចនីយកិលេសេ ច បដហតិ, ធឹត្តានញ្ច
អារម្មណំ ករោតិ, សម្មយុត្តធម្មេ ច សម្មា វោទាបេតិ, តស្មា “សម្មាអាជីវោ” តិ
វុច្ចតិ។

សម្មាវាយាមោ មិច្ឆាវាយាមំ តប្បច្ចនីយកិលេសេ ច កោសជ្ឈញ្ច បដហតិ,
ធឹត្តានញ្ច អារម្មណំ ករោតិ, សម្មយុត្តធម្មេ ច សម្មា បក្កណ្ណាតិ, តស្មា
“សម្មាវាយាមោ” តិ វុច្ចតិ។

សម្មាសតិ មិច្ឆាសតី តប្បច្ចនីយកិលេសេ ច បដហតិ, ធឹត្តានញ្ច អារម្មណំ
ករោតិ, សម្មយុត្តធម្មេ ច សម្មា ឧបដ្ឋាបេតិ, តស្មា “សម្មាសតិ” តិ វុច្ចតិ។

សម្មាសមាធិ មិច្ឆាសមាធិ តប្បច្ចនីយកិលេសេ ច ឧទ្ធច្ចញ្ច បដហតិ,
ធឹត្តានញ្ច អារម្មណំ ករោតិ, សម្មយុត្តធម្មេ ច សម្មា សមាធិយតិ, តស្មា
“សម្មាសមាធិ” តិ វុច្ចតិ។

ឥនានិ អយំ ខោ សា, អារុសោតិ តមេវ បដិបទំ និកមេន្តោ អាហា។
តស្សត្ថោ, ហ្វាយំ ចត្តារោបិ លោកុត្តរមគ្គេ ឯកតោ កត្វា កថិតោ “អដ្ឋង្គិកោ
មគ្គោ”, អយំ ខោ សា, អារុសោ... បេ... ធឹត្តានាយ សំវត្ថុតីតិ។

ឯវំ បហាតព្ភធម្មេសុ លោភនោសេ តប្បហានុចាយញ្ច ទស្សេត្វា ឥនានិ
អញ្ញេបិ បហាតព្ភធម្មេ តេសំ បហានុចាយញ្ច ទស្សេន្តោ តត្រារុសោ, កោដោ
ចាតិអាទិមាហា។ តត្ថ កុដ្ឋនលក្ខណោ កោដោ, ចណ្ឌិក្ខលក្ខណោ វា,
អាហាតករណារសោ, ធុស្សនបច្ចុបដ្ឋានោ។ ឧបនន្ទនលក្ខណោ ឧបនាហោ,
វេរ អប្បដិនិស្សជ្ឈនរសោ, កោដានុបពន្ធកាវបច្ចុបដ្ឋានោ។ វុត្ថព្យោតំ -
“បុព្វកាលេ កោដោ, អបរកាលេ ឧបនាហោ” តិអាទិ (វិភ. ៨៩១)។

បរគុណាមកូនលក្ខណា មក្លោ, តេសំវិជ្ជាសនរសោ,
តទវច្ឆានបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ យុគគ្គាហលក្ខណា បឡាសោ, បរគុណាហិ
អត្ថនោ គុណានំ សមីករណរសោ, បរេសំ គុណាប្បមាលោន
ឧបដ្ឋានបច្ចុប្បដ្ឋានោ។

បរសម្បត្តិឌីយនលក្ខណា ឥស្សរ, តស្សរ អក្ខមនលក្ខណា វា, តត្ថ
អនភិរតិរសា, តតោវិមុខការបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ អត្ថនោ សម្បត្តិនិគ្ខហនលក្ខណំ
មន្វេរំ, អត្ថនោ សម្បត្តិយា បរេហិ សាធារណភាវអសុខាយនរេសំ,
សន្តោចនបច្ចុប្បដ្ឋានំ។

កតថាបបដិច្ឆានលក្ខណា មាយា, តស្ស និគ្ខហនរសា,
តទាវរណបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ អត្ថនោ អវិជ្ជមានគុណាបកាសនលក្ខណំ សាវេយ្យំ,
តេសំ សមុទាហរណរេសំ, សរីរកាវេហិច តេសំវិភូតករណបច្ចុប្បដ្ឋានំ។

ចិត្តស្ស ឧទ្ធមាតភាវលក្ខណា ជម្ពោ, អប្បតិស្សយវុត្តិរសោ,
អមទ្ធពតាបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ ករណុត្តិយលក្ខណា សារម្ពោ, វិបច្ឆនីកតារសោ,
អការវបច្ចុប្បដ្ឋានោ។

ឧណ្ហាតិលក្ខណា មាធនោ, អហំការរសោ, ឧទ្ធមាតភាវបច្ចុប្បដ្ឋានោ។
អព្ពណ្ហាតិលក្ខណា អតិមាធនោ, អតិវិយ អហត្ថាររសោ។
អច្ឆុទ្ធមាតភាវបច្ចុប្បដ្ឋានោ។

មត្តភាវលក្ខណា មនោ, មនគ្គាហណរសោ, ឧម្មាទបច្ចុប្បដ្ឋានោ។ បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ ចិត្តវោស្សគ្គលក្ខណា បមាធនោ, វោស្សគ្គានុប្បទានរសោ,
សតិវិប្បវាសបច្ចុប្បដ្ឋានោតិ វេ ឥមេសំ ធម្មានំលក្ខណាធិនី វេទិតញ្ញានិ។

អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិគ្គាហេ បន “តត្ថ កតមោ កោដោ” តិអាទិនា វិភង្គ (វិភ. ៨៩០) វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។

វិសេសតោ ចេត្ត អាមិសទាយាទោ អត្តនា អលកន្តោ អញ្ញស្ស លាភិនោ កុដ្ឋតិ, តស្ស សកី ឧប្បន្នោ កោដោ កោដោយេវ, តត្ថត្ថវិ ឧបនាហោ។ សោ ឃំ កុទ្ធោ ឧបនយ្ហន្តោ ច សន្តេបិ អញ្ញស្ស លាភិនោ គុណោ មក្ខតិ, អហម្មិ តាធិសោតិ ច យុគក្កាហំ គណ្ណាតិ, អយមស្ស មក្ខោ ច បឡាសោ ច, ឃំ មក្ខិ បឡាសី តស្ស លាភសក្ការាធិសុ កី ឥមស្ស ឥមិនាតិ ឥស្សតិ បទុស្សតិ, អយមស្ស ឥស្សា។ សចេ បនស្ស កាចិ សម្មត្តិ ហោតិ, តស្ស តេន សាធារណភារំ ន សហតិ, ឥទមស្ស មន្ទេវ។ លាភហេតុ ខោ បន អត្តនោ សន្តេបិ ទោសេ បដិច្ចាទេតិ, អយមស្ស មាយា។ អសន្តេបិ គុណោ បកាសេតិ។ ឥទមស្ស សាវេយ្យំ។ សោ ឃំ បដិបន្នោ សចេ យថាធិប្បាយំ លាភំ លកតិ, តេន ចន្ទោ ហោតិ អមុទុច្ឆិត្តោ, នយិទំ ឃំ កាតត្ថន្តិ ឱវទិតុំ អសក្កុណោយេវ, អយមស្ស ចម្ពោ។ សចេ បន នំ កោចិ កិញ្ចិ វទតិ “នយិទំ ឃំ កាតត្ថ” ន្តិ, តេន សារទុច្ឆិត្តោ ហោតិ ភាកុដិកមុខោ “កោ មេ ត្វ” ន្តិ បសយ្ហ ភាណី, អយមស្ស សារម្ពោ។ តតោ ចម្ពេន “អហមេវ សេយ្យេ” តិ អត្តានំ មញ្ញន្តោ មាធិ ហោតិ។ សារម្ពេន “កេ ឥមេ” តិ បរេ អតិមញ្ញន្តោ អតិមាធិ, អយមស្ស មាធា ច អតិមាធា ច។ សោ តេហិ មាធាតិមាធិហិ ជាតិមទាធិអនេករូបំ មទំ ជនេតិ។ មត្តោ សមាធា កាមគុណាធិភេទេសុ វុត្តសុ បមជ្ជតិ, អយមស្ស មទោ ច បមាធា ចាតិ។

ឃំ អាមិសទាយាទោ អបរិមុត្តោ ហោតិ ឥមេហិ ចាបកេហិ ធម្មេហិ អញ្ញេហិ ច ឃំ រូបេហិ។ ឃំ តាវេត្ថ បហាតត្ថធម្មា វេទិតញ្ចា។ បហានុចាយោ ចាវតោ ច អត្តតោ ច សត្តត្ថ និព្វិសេសោយេវ។

ព្យាណាបរិចយថាជវត្ថុ បនេត្ត អយំ ភេនោ ច កមោ ច ភាវនានយោ ច
វេទិតញោ។ តត្ថ ភេនោ ភាវ, អយញ្ញិ មជ្ឈិមា បដិបទា កទាចិ អរិយោ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ហោតិ, កទាចិ សត្តង្គិកោ។ អយញ្ញិ
លោកុត្តរបឋមជ្ឈានវសេន ឧប្បជ្ជមាណោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ហោតិ,
អវសេសជ្ឈានវសេន សត្តង្គិកោ។ ឧក្កជ្ជនិទ្ទេសតោ បនិធ អដ្ឋង្គិកោតិ វុត្តោ។
ឥតោ បរញ្ញិ មគ្គង្គំ នត្ថិ។ ឯវំ តាវេត្ថ ភេនោ វេទិតញោ។

យស្មា បន សព្វកុសលានំ សម្មាទិដ្ឋិសេដ្ឋា, យថាហ “បញ្ញា ហិ សេដ្ឋា
កុសលា វទន្តី” តិ (ជា. ២.១៧.៨១)។ កុសលវាវេ ច បុព្វង្គមា, យថាហ “កថញ្ញា,
ភិក្ខុវេ, សម្មាទិដ្ឋិ បុព្វង្គមា ហោតិ, សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិតិ បជាធាតិ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ
មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ បជាធាតី” តិ (ម. និ. ៣.១៣៦) វិត្តារោ។ យថា ចាហ “វិជ្ជា ច ខោ,
ភិក្ខុវេ, បុព្វង្គមា កុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិយា” តិ។ តប្បភវាភិនិព្វត្តានិ
សេសផ្កានិ, យថាហ “សម្មាទិដ្ឋិស្ស សម្មាសង្កប្បោ បហោតិ... ខេ....
សម្មាសតិស្ស សម្មាសមាធិ បហោតិ” តិ (ម. និ. ៣.១៤១)។ តស្មា ឥមីនា កមេន
ឯតានិ អដ្ឋានិ វុត្តានិ ឯវំ មេត្ត កមោ វេទិតញោ។

ភាវនានយោតិ កោចិ សមថបុព្វង្គមំ វិបស្សនំ ភាវេតិ, កោចិ
វិបស្សនាបុព្វង្គមំ សមថំ។ កថំ? ឥនេកកោចោ បឋមំ ឧបចារសមាធិ វា
អប្បនាសមាធិ វា ឧប្បាទេតិ, អយំ សមថោ; សោ តញ្ច តំសម្បយុត្តេ ច ធម្មេ
អនិច្ចាធិហិ វិបស្សតិ, អយំ វិបស្សនា។ ឥតិ បឋមំ សមថោ, បច្ឆា វិបស្សនា។
តេន វុច្ចតិ “សមថបុព្វង្គមំ វិបស្សនំ ភាវេតិ” តិ។ តស្ស សមថបុព្វង្គមំ វិបស្សនំ
ភាវយតោ មគ្គោ សញ្ញាយតិ, សោ តំ មគ្គំ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ,
តស្ស តំ មគ្គំ អាសេវតោ ភាវយតោ ពហុលីករោតោ សំយោជនានិ បហិយន្តិ,
អនុសយា ព្យន្តិហោន្តិ, ឯវំ សមថបុព្វង្គមំ វិបស្សនំ ភាវេតិ។

ឥឡូវនេះ បណ្តាញការងារ សម្រាប់ អនុប្បនេត្រាវ បញ្ចេញនូវកម្លាំង
អនិច្ចាធិបាទិយស្សតិ, អយំ វិបស្សនា។ តស្ស វិបស្សនាចារិយ្យិយា តត្ថ ជាតានំ
ធម្មានំ វេស្សន្តារម្ពណតោ ឧប្បជ្ជតិ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា, អយំ សមថោ។ ឥតិ
បឋមំ វិបស្សនា បច្ឆា សមថោ។ តេន វុច្ចតិ “វិបស្សនាបុព្វជ្ជមំ សមថំ
ភាវេតី” តិ។ តស្ស វិបស្សនាបុព្វជ្ជមំ សមថំ ភាវយតោ មគ្គោ សញ្ញាយតិ, សោ
តំ មគ្គំ អាសេវតិ... បេ... ពហុលីករោតិ, តស្ស តំ មគ្គំ អាសេវតោ... បេ...
អនុសយា ព្យង្គិហោន្តិ (អ. និ. ៤.១៧០; បដិ. ម. ២.១), ឯវំ វិបស្សនាបុព្វជ្ជមំ សមថំ
ភាវេតិ។

សមថបុព្វជ្ជមំ បន វិបស្សនំ ភាវយតោបិ វិបស្សនាបុព្វជ្ជមំ សមថំ
ភាវយតោបិ លោកុត្តរមគ្គកូលោ សមថវិបស្សនា យុគនន្ទាវ ហោន្តិ។
ឯវមេត្ត ភាវនានយោ វេទិតញ្ចាតិ។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ធម្មទាយាទសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. កថាភិក្ខុសុត្តន្តវណ្ណនា

៣២. ឯវំ មេ សុតន្តិ កថាភិក្ខុសុត្តំ។ តត្រាយំ អបុព្វបទវណ្ណនា - អថាតិ
អវិច្ឆេទនត្ថេ និចាតោ។ ខោតិ អវជារណត្ថេ, ភគវតោ សាវត្ថិយំ វិហារេ
អវិច្ឆិទ្ធម្មេយេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ជាណុស្សោណីតិ នេតំ តស្ស មាតាបិតុហិ
កតនាមំ, អបិច ខោ ឋានន្តរបដិលាភលទ្ធី។ ជាណុស្សោណីជ្ជានំ កិវ នាមេតំ
បុរោហិតជ្ជានំ, តំ តស្ស រញ្ញា ទិន្នំ, តស្មា “ជាណុស្សោណី” តិ វុច្ចតិ។ ព្រហ្មំ
អណាតីតិ ព្រាហ្មណោ, មន្តេ សជ្ឈាយតីតិ អត្តោ។ ឥឡូវនេះ បា
ជាតិព្រាហ្មណានំ និរុត្តិវចនំ។ អរិយា បន ពាហិតចាបត្តា ព្រាហ្មណាតិ វុច្ចន្តិ។

យេន ភគវ៉ា តេធិបសង្គមីតិ យេនាតិ ភុម្មត្ថេ ករណាវចនំ, តស្មា យត្ថ
ភគវ៉ា, តត្ថ ឧបសង្គមីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្រោ។ យេន វា ការណោន ភគវ៉ា
ទេវមនុស្សេហិ ឧបសង្គមីតព្រោ, តេន ការណោន ឧបសង្គមីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ
ទដ្ឋព្រោ។ កេន ច ការណោន ភគវ៉ា ឧបសង្គមីតព្រោ?

នានប្បការគុណាវិសេសាធិគមាធិប្បាយេន, សាទុដល្លបភោគាធិប្បាយេន
ធិជគណេហិ និច្ចដលិតមហារុក្ខោវិយ។

ឧបសម្ព័ន្ធមីតិ ច គតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបសម្ព័ន្ធមិត្យាតិ
ឧបសម្ព័ន្ធមនបរិយោសានទីបដំ។ អថ វា ឯវំ គតោ គតោ អាសន្នតវំ ឋានំ
ភគវតោ សមីបសម្ព័ន្ធាតំ គន្ធាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ ភគវតា សទ្ធិ សម្មោទីតិ យថា
ឧមនីយាទីនិ បុច្ឆន្តោ ភគវា តេន, ឯវំ សោបិ ភគវតា សទ្ធិ សមប្បវត្តមោទោ
អហោសិ, សីតោនកំរិយ ឧល្ហោនកេន សម្មោទីតំ ឯកីការំ អគមាសិ។
យាយ ច “កច្ចិ តេ, ភោ គោតម, ឧមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ ភោតោ
គោតមស្ស គោតមសាវកានញ្ច អប្បាពាធំ អប្បាតម្ពំ លហុដ្ឋានំ ពលំ
ជាសុរិហារោ” តិអាទិកាយ កថាយ សម្មោទិ, តំ
បីតិចាមោជ្ឈសម្ព័ន្ធាតសម្មោទនជននតោ សម្មោទិតុំ យុត្តភាវតោ ច សម្មោទនីយំ,
អត្ថព្យញ្ញនមដុតាយ សុចិរម្បិ កាលំ សារេតុំ និរន្តរំ បវត្តតុំ អវហរូបតោ
សវិតព្ពភាវតោ ច សារាណីយំ។ សុយ្យមានសុខតោ ច សម្មោទនីយំ,
អនុស្សរិយមានសុខតោ ច សារាណីយំ។ តថា ព្យញ្ញនបរិសុទ្ធតាយ
សម្មោទនីយំ, អត្ថបរិសុទ្ធតាយ សារាណីយន្តិ ឯវំ អនេកេហិ បរិយាយេហិ
សម្មោទនីយំ កថំ សារាណីយំ វីតិសារេត្វា បរិយោសាបេត្វា និដ្ឋាបេត្វា
យេនត្រេន អាគតោ, តំ បុច្ឆិតុកាមោ ឯកមន្តំ និសីទិ។

ឯកមន្ត្រី ការវេទបុរសកនិទ្ទេសោ, “វិសមំ ចន្ទិមស្វរិយា បរិវត្តន្តី” តិអាទីសុ
(អ. និ. ៤.៧០) វិយ។ តស្មា យថា និសិដ្ឋោ ឯកមន្ត្រី និសិដ្ឋោ ហោតិ, តថា និសិដ្ឋតិ
ឯកមន្ត្រី អត្តោ ទដ្ឋព្រោ។ ភុម្មត្ថោ វា ឯតំ ឧបយោគវចនំ។ **និសិដ្ឋតិ** ឧចារិសិ។
បណ្ឌិតា ហិ បុរិសា គរុជ្ជានិយំ ឧបសន្និមិត្តា អាសនកុសលតាយ ឯកមន្ត្រី
និសិដ្ឋតិ, អយញ្ចា នេសំ អញ្ញាតោ, តស្មា ឯកមន្ត្រី និសិដ្ឋតិ។

កថំ និសិដ្ឋោ បន ឯកមន្ត្រី និសិដ្ឋោ ហោតិ តិ។ ឯ និសន្និទោសេ វរុដ្ឋត្វា។
សេយ្យចិធំ, អតិទ្ធវំ អច្ឆាសន្នំ ឧបរិវាតំ ឧន្ទតបទេសំ អតិសម្មុទំ អតិបច្ឆាតិ។
អតិទ្ធវេ និសិដ្ឋោ ហិ សេច កថេតុកាមោ ហោតិ, ឧច្ឆាសន្នេន កថេតុតំ
ហោតិ។ អច្ឆាសន្នេ និសិដ្ឋោ សន្និដ្ឋនំ ករោតិ។ ឧបរិវាតេ និសិដ្ឋោ សរិរគន្ធន
ពាធិតិ។ ឧន្ទតប្បទេសេ និសិដ្ឋោ អការំ បកាសេតិ។ អតិសម្មុទា និសិដ្ឋោ
សេច ទដ្ឋកាមោ ហោតិ, ចក្កោ ចក្កំ អាហាច្ច ទដ្ឋតំ ហោតិ។ អតិបច្ឆា និសិដ្ឋោ
សេច ទដ្ឋកាមោ ហោតិ, គីរំ បសារេត្វា ទដ្ឋតំ ហោតិ។ តស្មា អយម្បិ ឯតេ ឯ
និសន្និទោសេ វរុដ្ឋត្វា និសិដ្ឋតិ, តេន វុត្តំ “ឯកមន្ត្រី និសិដ្ឋតិ” តិ។

យេមេតិ យេ ឥមេ។ កុលបុត្តាតិ ធុរិធា កុលបុត្តា ជាតិកុលបុត្តា
អាចារកុលបុត្តា។ តត្ថ “តេន ខោ បន សមយេន វដ្ឋចាលោ នាម កុលបុត្តោ
តស្មីយេវ ធុល្លកោដ្ឋិកេ អគ្គកុលស្ស បុត្តោ” តិ (ម. និ. ២.២៩៤) ឯ អាគតា
ឧច្ឆាភុលប្បសុតា **ជាតិកុលបុត្តា** នាម។ “យេ តេ កុលបុត្តា សទ្ធាអការស្មា
អនការិយំ បព្ពជិតា” តិ (ម. និ. ៣.៧៨) ឯ អាគតា បន យត្ថ កត្តចិ កុលេ
បសុតាបិ អាចារសម្បជ្ជា **អាចារកុលបុត្តា** នាម។ ឥធិ បន ធ្វើហិបិ ការណេហិ
កុលបុត្តាយេវ។

សទ្ធាតិ សទ្ធាយ។ **អការស្មាតិ** អការតោ។ **អនការិយន្តិ** បព្ពជ្ជំ
តិក្កុការញា។ បព្ពជ្ជាបិ ហិ នត្ថត្ថ អការិយន្តិ **អនការិយា**, អការស្ស ហិតំ

កសិគោរក្ខាធិកម្មមេត្ត នត្តិតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុបិ នត្ថតស្ស អគារន្តិ អនគារោ,
អនគារស្ស ភារោ អនគារិយំ។ បព្ពជិតាតិ ឧបគតា, វេទំ សព្ពថាបិ
អនគារិយសម្ពាទំ បព្ពជ្ជំ ភិក្ខុភារំ វា ឧបគតាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ បុព្ពង្គមោតិ
បុរតោ កាមី នាយកោ។ ពហុការោតិ ហិតកិរិយាយ ពហូបការោ។ ភវំ តេសំ
គោតមោ សមាធមេតាតិ តេ កុលបុត្ត ភវំ គោតមោ អធិសីលាធិនិ គាហោតា
សិក្ខាបេតា។ សា ជនតាតិ សោ ជនសមូហោ។ ទិដ្ឋានុគតិ អាបដ្ឋតិ
ទស្សនានុគតិ បដិបដ្ឋតិ, យន្តិដ្ឋិកោ ភវំ គោតមោ យំខន្តិកោ យំរុចិកោ, តេបិ
តន្តិដ្ឋិកា ហោន្តិ តំខន្តិកា តំរុចិកាតិ អត្ថោ។

កស្មា បនាយំ វេទមាហាតិ? វេស កិរ បុត្តេ អនេកេ កុលបុត្តេ អគារមជ្ឈេ
វេសន្តេ នេវបុត្តេ វិយ បញ្ចហិ កាមគុណោហិ បរិចារិយមាទេ អន្តោ ច ពហិ ច
សុសំវិហិតារក្ខេ ទិស្វា, តេ អបរេន សមយេន ភគវតោ មធុររសំ ធម្មទេសនំ
សុត្វា សទ្ធាយ យរា និក្ខម្ហ បព្ពជិត្វា យាសន្នាទនបរមតាយ សន្តជ្ជេ
អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ កេនចិ អរក្ខិយមាទេបិ អនុស្សង្គិតាបរិសង្គិតេ
ហដ្ឋបហដ្ឋេ ឧទគ្គុទគ្គេ អទ្គុស, ទិស្វា ច ឥមេសំ កុលបុត្តានំ “អយំ
ជាសុវិហារោ កំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ” តិ ចិន្តេន្នោ “សមណំ គោតម” តិ ភគវតិ
បសាទំ អលត្ថ។ សោ តំ បសាទំ និវេទេតុំ ភគវតោ សន្តិកំ អាគតោ, តស្មា
វេទមាហា។

អថស្ស ភគវា តំ វេចនំ សម្មជិដ្ឋន្តោ អព្ពនុមោទន្តោ ច វេទមេតំ
ព្រាហ្មណាតិអាទិមាហា។ វេចនសម្មជិដ្ឋនានុមោទនត្ថោយេវ ហិ ឯត្ថ អយំ
វេទនិចាតោ។ មមំ ឧទ្ទិស្សតិ មំ ឧទ្ទិស្ស។ សទ្ធាតិ សទ្ធាយេវ។ ន ឥណដ្ឋា ន
ភយដ្ឋាតិអាធិនិ សទ្ធាយាហា។ ព្យាទិសានំយេវ ហិ ភគវា បុព្ពង្គមោ, ន ឥតវេសំ។
ធុរិកិសម្ពវាទិ ហិតិ សម្ពវិតុំ ធុក្ខានិ ធុស្សហានិ, ន សក្កា អប្បេសក្ខេហិ

អង្គ្រាភាពិតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អរញ្ញវនបត្តានីតិ អរញ្ញានិ ច វនបត្តានិ ច។ តត្ថ
កិញ្ញាបិ អភិធម្មេ និប្បវិយាយេន, “និក្ខមិទ្ធា ពហិ ឥន្ទុខិលា សព្វមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ
វុត្តំ, តថាបិ យន្តំ “បញ្ចជនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ អរញ្ញកផ្គុំនិច្ចាទកំ សេនាសនំ
វុត្តំ, តទេវ អធិប្បតន្តិ វេទិតព្ពំ។

វនបត្តន្តិ កាមន្តំ អតិក្កមិទ្ធា មនុស្សានំ អនុបចារជ្ជានំ, យត្ថ ន កសីយតិ
ន វបីយតិ។ វុត្តម្យំ ចេតំ “វនបត្តន្តិ ទ្វារនមេតំ សេនាសនានំ អធិវចនំ, វនបត្តន្តិ
វនសណ្ឋានមេតំ សេនាសនានំ, វនបត្តន្តិ ភីសនកានមេតំ, វនបត្តន្តិ
សលោមហំសានមេតំ, វនបត្តន្តិ បរិយន្តានមេតំ, វនបត្តន្តិ ន
មនុស្សបចារានមេតំ សេនាសនានំ អធិវចន”ន្តិ។ ឯត្ថ ច បរិយន្តានន្តិ ឥមមេកំ
បរិយាយំ វេបេទ្វា សេសបរិយាយេហិ វនបត្តានិ វេទិតព្ពានី។ បន្តានីតិ
បរិយន្តានិ អតិទ្វារនិ។ ទុក្ករំ បរិវេកន្តិ កាយវិវេកំ ទុក្ករំ។ ទុរភិរមន្តិ អភិរមិតុ
ន សុខំ។ ឯកត្ថេតិ ឯកីកាវេ។ កី ទស្សេតិ? កាយវិវេកេ កតេបិ តត្ថ ចិត្តំ
អភិរមាបេតុ ទុក្ករំ។ ទ្វយំទ្វយារាមោ ហិ អយំ លោកោតិ។ ហរន្តិ មញ្ជេតិ ហរន្តិ
វិយ យសន្តិវិយ។ មនោតិ មនំ។ សមាធិ អលភមានស្សាតិ ឧបចារសមាធិ វា
អប្បនាសមាធិ វា អលភន្តស្ស។ កី ទស្សេតិ? ព្យាទិសស្ស ភិក្ខុនោ
តិណាបណ្ណាមិកាទិសទ្កេហិ វិវិធមហិ ច ភីសនកេហិ វនានិ ចិត្តំ វិត្តបន្តិ មញ្ជេតិ,
សព្ពំ ព្រាហ្មណោ សទ្ធាបព្ពជិតានំ កុលបុត្តានំ អរញ្ញវាសេ (វិភ. ៥២៩) វិម្ពិតោ
អាហា។

កាយកម្មន្តវារកថា

៣៥. អថស្ស ភគវា បុរិមនយេនេវ “ឯវមេតំ ព្រាហ្មណា”តិអាទិហិ តំ តំ
វចនំ សម្បជិដ្ឋិត្វា អព្ពនុមោទិត្វា ច យស្មា សោឡសសុ ហានេសុ
អារម្មណាបរិគ្គហរហិតានំយេវ តាទិសានិ សេនាសនានិ ទុរភិសម្ពវានិ, ន តេសុ

អារម្មណ៍បរិក្ខារហុយុត្តាធិការ, អត្តនា ច ពោធិសត្តោ សមាធា តាធិសោ
អហោសិ, តស្មា អត្តនោ តាធិសាធិ សេនាសនាធិ ធុរភិសម្បត្តំ ទស្សតុ,
មយ្ហម្បិ ខោតិអាធិមាហ។

តត្ថ បុព្វេ សម្ពោធាតិ សម្ពោធាតោ បុព្វេ, អរិយមគ្គប្បត្តិតោ
អបរកាគោយេវាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អនភិសម្ពុទ្ធស្សាតិ អប្បជីវិទូចតុសច្ចស្ស។
ពោធិសត្តស្សេវ សតោតិ ពុជ្ឈនកសត្តស្សេវ សម្មាសម្ពោធិ អធិគន្ធី
អរហសត្តស្សេវ សតោ, ពោធិយា វា សត្តស្សេវ លក្ខស្សេវ សតោ។ ធិបត្តិស្ស
ហិ ភក្កវតោ ចាធម្មលេ អជ្ឈធម្មសមោធានេន អភិជីហារសមិទ្ធិតោ បុគ្គតិ
តថាគតោ ពោធិយា សត្តោលក្ខោ “បត្តញ្ញា មយា ឯសា”តិ តទទិគមាយ
បរក្កមំ អមុញ្ញោយេវ អាគតោ, តស្មា ពោធិសត្តោតិ វុច្ចតិ។ តស្ស មយ្ហន្តិ
តស្ស ឯវំ ពោធិសត្តស្សេវ សតោ មយ្ហំ។ យេ ខោ កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា
វាតិ យេ កេចិ បព្ពដ្ឋបគតា វា កោវាធិនោ វា។

អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តាតិ អបរិសុទ្ធន ចាណាតិចាតាធិនា
កាយកម្មន្តេន សមន្តាគតា។ អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តសន្តោសហេតុតិ
អបរិសុទ្ធស្ស កាយកម្មន្តសម្ពាតស្ស អត្តនោ ទោសស្ស ហេតុ,
អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តការណាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ហវេតិ ឯកំសវចនេ និចាតោ។
អកុសលន្តិ សាវជ្ឈំ អក្ខេមញ្ច។ ភយភេវវន្តិ ភយញ្ច ភេវវញ្ច។ ចិត្តត្រាសស្ស ច
ភយានការម្មណស្ស ចេតំ អធិវចនំ។ តត្រ ភយំ សាវជ្ឈជ្ជេន អកុសលំ, ភេវវំ
អក្ខេមជ្ជេនាតិ វេទិតព្ពំ។ អញ្ញាយន្តិ បក្កោសន្តិ។ កជំ? តេ ហិ
ចាណាតិចាតាធិនិ កត្វា “មយំ អយុត្តមកម្ពា, សចេ នោ តេ ជានេយ្យំ, យេសំ
អបរជ្ជិម្ពា, ឥនាធិ អនុពាទិត្វា អនយព្យសនំ អាចាទេយ្យ”ន្តិ អរញ្ញំ បរិសិត្វា
គច្ឆន្តេវ វា គុម្ពន្តេវ វា និសីទន្តិ។ តេ “អប្បមត្តកម្មិ តិណាសទ្គំ វា បណ្ណាសទ្គំ វា

សុត្វា, ឥន្ទានិម្ពា នជ្ជា"តិ តសន្តិវិត្តសន្តិ, អាគន្ធា បរេហិ បរិវារិតាវិយ ពន្ធា
វជិតាវិយ ច ហោត្តិ។ ឯវំ តំ ភយកេរវំ អត្តនិសមារោបនជ្ជេន អង្គាយន្តិ
បក្កោសន្តិ។

ន ខោ បនាហំ... បេ... បដិសេវាមីតិ អហំ ខោ បន អបរិសុទ្ធកាយកម្មន្តោ
ហុត្វា អរញ្ញវនបត្តានិ បន្តានិ សេនាសនានិ ន បដិសេវាមិ។ យេ ហិ វោតិ ឯត្ថ
វោតិ និចាតមត្តំ។ អរិយា វុច្ឆន្តិ ពុទ្ធា ច ពុទ្ធសាវកា ច។ បរិសុទ្ធកាយកម្មន្តាតិ
ព្យាធិសា ហុត្វា។ តេសមហំ អញ្ញតរោតិ តេសំ អហម្បិ ឯកោ អញ្ញតរោ។
ពោធិសត្តោ ហិ គហដ្ឋាបិ បព្ពដិតោបិ បរិសុទ្ធកាយកម្មន្តោវ ហោតិ។
ភិយ្យោតិ អតិរេកត្ថ និចាតោ។ បល្លោមន្តិ បន្ទលោមតំ, ខេមំ សោត្តិការវន្តិ
អត្តោ។ អាចាទិន្តិ អាបជ្ជិ, អតិរេកំ សោត្តិការំ អតិរេកេន វា
សោត្តិការំ មាបជ្ជិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អរញ្ញេវិហារាយាតិ អរញ្ញេវិហារត្ថាយ។

កាយកម្មន្តវារកថា និដ្ឋិតា។

វជីកម្មន្តវារកថាវណ្ណាន

៣៦. ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អយំ បន វិសេសោ, វជីកម្មន្តវារេ តាវ
អបរិសុទ្ធវជីកម្មន្តាតិ អបរិសុទ្ធន មុសាវាទាទិណ វជីកម្មន្តេន សមន្នាគតា។
តេ កថំ ភយកេរវំ អង្គាយន្តិ? តេ មុសាវាទេន បរស្ស អត្តំ ភព្វិទ្វា,
បិសុណាវាចាយ មិត្តភេទំ កត្វា ជុស្សាវាចាយ បរេសំ បរិសមជ្ឈេ មម្មានិ តុទិទ្វា
និរត្តកវាចាយ បរសត្តានំ កម្មន្តេ នាសេត្វា “មយំ អយុត្តមកម្មា, សចេ នោ
តេ ជានេយ្យំ, យេសំ អបរជ្ឈិម្ហា, ឥន្ទានិ អនុពិន្ទិទ្វា អនយព្យសនំ ចាបេយ្យ”ន្តិ
អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា គច្ឆន្តរេ វា គុម្ពន្តរេ វា និសីទន្តិ។ តេ “អប្បមត្តកម្មិ តិណាសទ្គំ
វា បណ្ណាសទ្គំ វា សុត្វា ឥន្ទានិម្ពា នជ្ជា”តិ តសន្តិវិត្តសន្តិ អាគន្ធា បរេហិ

បរិវារីតារិយ ពន្លាវតិរិយ ច ហោង្គិ ឯវំ តំ ភយភេរំ អត្ថនិ
សមារោបនជ្ជន អង្គាយង្គិ, បក្កោសង្គិ។

មនោកម្មន្តវារេ អបរិសុទ្ធមនោកម្មន្តាតិ អបរិសុទ្ធន អភិជ្ឈាទិណ
មនោកម្មន្តន សមន្នាគតា។ តេ កងំ ភយភេរំ អង្គាយង្គិ? តេ បវេសំ
រក្ខិតកោបិតេសុ កណ្តោសុ អភិជ្ឈាវិសមលោភំ ឧប្បទេត្វា បរស្ស កុដ្ឋិត្វា
បរសត្តេ មិច្ឆាទស្សនំ កាហាបេត្វា មយំ អយុត្តមកម្មា... បេ... អត្ថនិ
សមារោបនជ្ជន អង្គាយង្គិ បក្កោសង្គិ។

អាជីវារេ អបរិសុទ្ធាជីវាតិ អបរិសុទ្ធន វេជ្ជកម្មទុតកម្មវឡិបយោគាទិណ
ឯករឹសតិអនេសនភេទេន អាជីវេន សមន្នាគតា។ តេ កងំ ភយភេរំ
អង្គាយង្គិ? តេ ឯវំ ជីវិកំ កប្បេត្វា សុណង្គិ - “សាសនសោធកា កិរ តេបិជកា
ភិក្ខុ សាសនំ សោធតំ និក្ខន្តា, អន្ធពា សេ វា ឥធាគមិស្សន្តិ” តិ អរញ្ញំ បរិសិត្វា
គច្ឆន្តវេ វា... បេ... តសង្គិវិត្តសង្គិ។ តេ ហិ អាគន្ធា បរិវារេត្វា គហិតារិយ
ឡិទាតវត្ថនិវាសិតារិយ ច ហោង្គិ តិ។ សេសំ តាទិសមេវ។

៣៧. ឥតោ បរំ អភិជ្ឈាលូតិអាទិសុ កិញ្ចាបិ អភិជ្ឈាព្យាបាទា
មនោកម្មន្តន សង្កហិតា តថាបិ នីវរណាវសេន បុន វុត្តាតិ វេទិតញ្ញា។ តត្ថ
អភិជ្ឈាលូតិ បរកណ្តាទិអភិជ្ឈាយនសីលា។ កាមេសុ តិព្ភសារាគាតិ
វត្ថុកាមេសុ ពហាលកិលេសរាគា, តេ កងំ ភយភេរំ អង្គាយង្គិ? តេ
អវវត្ថិតារម្មណា ហោង្គិ, តេសំ អវវត្ថិតារម្មណានំ អរញ្ញំ វិហារន្តានំ ទិវា ទិជ្ជំ
វត្ថី ភយភេរំ ហុត្វា ឧបជ្ជាតិ - “តេ អាគុលចិត្តា អប្បមត្តកេនបិ តសង្គិ
វិត្តសង្គិ, វជ្ជំ វាលតំ វា ទិស្វា សប្បសញ្ញានោ ហោង្គិ, ខាលុំ ទិស្វា យក្ខសញ្ញានោ,
ជលំ វា បព្ពតំ វា ទិស្វា ហត្ថិសញ្ញានោ សប្បាទិហិ អនយព្យសនំ អាទាទិតារិយ
ហោង្គិ” តិ។ សេសំ តាទិសមេវ។

៣៨. ព្យាបន្នចិត្តាតិ បកតិការវិជហនេនវិបន្នចិត្តា។ កិលេសានុគតញ្ញា
ចិត្តំ បកតិការវិជហតិ, បុរាណភត្តព្យញ្ញនំវិយ បូតិកំ ហោតិ។
បទុដ្ឋមនសង្កប្បាតិ បទុដ្ឋចិត្តសង្កប្បា, អភទ្រកេន បរេសំ អនត្តជនកេន
ចិត្តសង្កប្បន សមន្នាគតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេ កមំ ភយភេរវំ អង្គាយន្តិ?
ភយភេរវង្គាយនំ ឥតោ បភុតិ អភិជ្ឈាលុវាវេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យត្ថ បន
វិសេសោ ភវិស្សតិ, តត្ថ វក្ខាម។ នខោ បធាហំ ព្យាបន្នចិត្តាតិ ឯត្ថ បន
មេត្តចិត្តា អហំ ហិតចិត្តាតិ ទស្សតិ, ល្អិទិសា ហិ ពោធិសត្តា ហោន្តិ។ ឯវំ
សព្ពត្ថ វុត្តនោសបដិបក្ខវសេន ពោធិសត្តស្ស គុណា វណ្ណោតព្ពា។

៣៩. ជិនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតាតិ ចិត្តគេលញ្ញាភូតេន ជិនេន
សេសនាមកាយគេលញ្ញាភូតេន មិទ្ធន ច បរិយុដ្ឋិតា, អភិភូតា គហិតាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ តេ និទ្ធាតហុលា ហោន្តិ។

៤០. ឧទ្ធតាតិ ឧទ្ធច្ចបកតិការិប្បន្នមានចិត្តា, ឧទ្ធច្នេន ហិ ឯការម្ពណោ ចិត្តំ
វិប្បន្នតិ ធជយដ្ឋិយំ វាតេន បដាការិយ។ អរូបសន្នចិត្តាតិ អនិព្ពុតចិត្តា, ឥដ
កុក្កច្ចំ គហេតុំ វុដ្ឋតិ។

៤១. កង្ខិវិចិកិច្ចតិ ឯត្ថ ឯកមេវិទំ បញ្ចមំ នីវរណំ។ កី នុខោ ឥទន្តិ
អារម្មណំ កង្ខិនតោ កង្ខា, ឥទមេវិទន្តិ និច្ឆេតុំ អសមត្តភាវតោ វិចិកិច្ចាតិ
វុដ្ឋតិ, តេន សមន្នាគតា សមណព្រាហ្មណា “កង្ខិវិចិកិច្ច”តិ វុត្តា។

៤២. អត្តក្កំសនកា បរវម្ពីតិ យេ អត្តានំ ឧក្កំសេន្តិ ឧក្ខិបន្តិ, ឧច្ឆេ ឋានេ
ឋបេន្តិ, បរញ្ចា វម្ពេន្តិ គរហន្តិ និទ្ធតិ, និចេ ឋានេ ឋបេន្តិ, តេសមេតំ អធិវចនំ។ តេ
កមំ ភយភេរវំ អង្គាយន្តិ? តេ បរេហិ “អសុកោ ច កិរ អសុកោ ច អត្តានំ

ឧក្ខ័សេន្តិ, អម្ពេ ករបាទ្តិ, ទាសេវិយ ករោទ្តិ, គល្លាជ នេ"តិ អនុពទ្ធា បលាយិត្វា
អរញ្ញំ បរិសិត្វា គច្ឆន្តរេ វា គុម្ពន្តរេ វាតិ កាយកម្មន្តសទិសំវិត្តារេតព្ភំ។

៤៣. ធម្មីតិ កាយជម្ពនលោមហំសនករេន ជម្ពេន សមន្នាគតា។
ភីរុកជាតិកាតិ ភីរុកបកតិកា, តាមទារកាវិយ ភយពហុលា អសូរា
កាតរាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៤៤. លាភសក្ការសិលោកន្តិ ឯត្ថ លព្ពតីតិ លាភោ, ចតុន្នំ បច្ចយានមេតំ
អធិវេជនំ។ សក្ការោតិ សុន្ទរកាវេ, បច្ចយា ឯវ ហិ បណ្ឌិតបណ្ឌិតា
សុន្ទរសុន្ទរា ច អភិសន្ធិវិត្វា កតា សក្ការាតិ វុច្ឆន្តិ។ យា ច បរេហិ អត្តនោ
ការវកិរិយា បុច្ឆាទីហិ វា បូជា។ សិលោកោតិ វណ្ណភណ្ឌំ ឯតំ, លាភញ្ច
សក្ការញ្ច សិលោកញ្ច លាភសក្ការសិលោកំ។ និកាមយមាណាតិ
បត្តយមាណា។ ភយភេរវាញ្ចយនំ អភិជ្ឈាលុវាវសទិសមេវ។ តទត្ថទីបកំ បនេត្ត
បិយតាមិកាវត្ថុំ កថេន្តិ -

ឯកោ កិរ បិយតាមិកោ នាម ភិក្ខុ សមាទិន្នធុតផ្កានំ ភិក្ខុនំ លាភំ ទិស្វា
“អហម្បិ ធុតផ្កំ សមាទិយិត្វា លាភំ ឧប្បាទេមី”តិ ចិន្តេត្វា សោសានិកផ្កំ
សមាទាយ សុសានេ វសេតិ។ អថេកធិវេសំ ឯកោ កម្មមុត្តោ ជវគ្គវេ ទិវា
គោចរេ ចរិត្វា វត្តិ តស្មី សុសានេ បុប្ផគុម្ពេ សីសំ កត្វា រោមន្តយមាណោ
អជ្ជាសិ។ បិយតាមិកោ វត្តិ ចម្ពេននា និក្ខន្តោ តស្ស ហនុសទ្ធិំ សុត្វា ចិន្តេសិ
“អទ្ធា មំ លាភគិទ្ធា ឯស សុសានេ វសេតីតិ ញត្វា ទេវរាជវិហោថេតុំ
អាគតោ”តិ, សោ ជវគ្គវស្ស បុរតោ អញ្ញលី បគ្គហេត្វា “សប្បុរិស ទេវរាជ អជ្ជ
មេ ឯកវត្តំ ឧម, ស្វេ បជ្ជាយ ន ឯវំ ករិស្សាមី”តិ នមស្សមាណោ សព្ភវត្តិ
យាចន្តោ អជ្ជាសិ។ តតោ សូរិយេ ឧដ្ឋិតេ តំ ទិស្វា កត្តរយជ្ជិយា បហរិត្វា
បលាបេសិ “សព្ភវត្តិ មំ ភីសាបេសី”តិ។

២៥. កុសីតាតិ កោសជ្ជានុគតា។ ហីនវីរិយាតិ ហីនាវីរិយេនវិហិតា
វិយុត្តា, និព្វិរិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ កុសីតា កាយិ កវីរិយារម្ភវិហិតា ហោន្តិ,
ហីនវីរិយា ចេតសិកវីរិយារម្ភវិហិតា។ តេ អារម្មណាវវត្តានមត្តម្បិ កាតុំ ន
សក្កោន្តិ។ តេសំ អវវត្តិតារម្មណានន្តិ សព្វំ បុព្វសទិសមេវ។

២៦. មុជ្ជស្សតីតិ នម្បស្សតី។ អសម្មជាតាតិ បញ្ញាវិហិតា, ឥមស្ស ច
បដិបក្ខេ “ឧបជ្ជិតស្សតីហមស្មី”តិ វចនតោ សតិភាជនិយមេវេតំ។ បញ្ញា
បនេត្ត សតិទុព្ពល្យធិបនត្តំ វុត្តា។ ធុរិយា ហិ សតិ បញ្ញាសម្មយុត្តា
បញ្ញាវិប្បយុត្តា ច។ តត្ថ បញ្ញាសម្មយុត្តា ពលវតី, វិប្បយុត្តា ទុព្ពលា, តស្មា
យនាបិ តេសំ សតិ ហោតិ, តនាបិ អសម្មជាតន្តា មុជ្ជស្សតីយេវ តេ,
ទុព្ពលាយ សតិយា សតិកិច្ចាការតោតិ ឯតមត្តំ ធិបេតុំ “អសម្មជាតា”តិ
វុត្តំ។ តេ វេ មុជ្ជស្សតី អសម្មជាតា អារម្មណាវវត្តានមត្តម្បិ កាតុំ ន
សក្កោន្តិ សព្វំ បុព្វសទិសមេវ។

២៧. អសមាហិតាតិ ឧបចារប្បនាសមាធិវិហិតា។ វិព្ពន្ធចិត្តាតិ
ឧព្ពន្ធចិត្តា។ សមាធិវិហោន លទ្ធាកាសេន ឧទ្ធច្ឆេន តេសំ សមាធិវិហានំ ចិត្តំ
នាធារម្មណេសុ បរិព្ពមតិ, វនមក្កដាវិយ វនសាខាសុ ឧទ្ធច្ឆេន ឯការម្មណ
វិព្ពន្ធិតិ។ បុព្វេ វុត្តនយេនេន តេ វេ អសមាហិតាវិព្ពន្ធិត្តា
អារម្មណាវវត្តានមត្តម្បិ កាតុំ ន សក្កោន្តិ សព្វំ បុព្វសទិសមេវ។

២៨. ឧប្បញ្ញាតិ និប្បញ្ញានមេតំ អធិវចនំ។ បញ្ញា បន ទុដ្ឋា នាម នត្តិ។
ឯឡម្ភកាតិ ឯលមុខា, ខ-ការស្ស គ-កាហោ កតោ។ លាលមុខាតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឧប្បញ្ញានញ្ចិ កថេន្តានំ លាលា មុខតោ គលតិ, លាលា ច ឯលាតិ វុច្ឆតិ។
យថាហ “បស្សេនម្ភកំ ឧរកំ ទុដ្ឋិ”ន្តិ។ តស្មា តេ “ឯឡម្ភកា”តិ វុច្ឆន្តិ។
“ឯលមុខា”តិបិ ចាថោ។ “ឯលមុកា”តិ កេចិ បឋន្តិ, អបរេ “ឯលមុកា”តិបិ,

សព្វគ្គ “ឯលមុខា” តិ អត្ថោ។ តេ កថំ ភយភេរវំ អង្គាយន្តិ? តេ ធុប្បញ្ញា
ឯធុម្ពុតា អារម្មណាវវត្តានមត្តម្យី កាតុំ ន សក្កោន្តិ។ តេសំ
អវវត្តិតារម្មណានំ អវញ្ញេវិហារន្តានំ ទិវា ទិដ្ឋំ វត្តិ ភយភេរវំ ហុត្វា ឧបជ្ជាតិ
“តេ អាគុលចិត្តា អប្បមត្តកេនបិ តសន្តិវិត្តសន្តិ, វដ្តំ វាលតំ វា ទិស្វា
សប្បសញ្ញានោ ហោន្តិ, ខាលុំ ទិស្វា យក្ខសញ្ញានោ, ថលំ វា បព្ពតំ វា ទិស្វា
ហត្ថិសញ្ញានោ សប្បាទិហិ អនយវ្យសនំ អាទាទិតាវិយ ហោន្តិ” តិ។ ឯវំ តំ
ភយភេរវំ អត្តនិ សមារោបនជ្ឈន អង្គាយន្តិ បក្កោសន្តិ។
បញ្ញាសម្មន្នោបាមស្មីតិ ឯត្ថ បញ្ញាសម្មន្នោតិ បញ្ញាយ សម្មន្នោ
សមន្នាគតោ, នោ ច ខោវិបស្សនាបញ្ញាយ, ន មគ្គបញ្ញាយ, អបិច ខោ បន
តមេសុ សោឡសសុ ហ៊ានេសុ អារម្មណាវវត្តានបញ្ញាយាតិ អត្ថោ។ សេសំ
សព្វគ្គ វុត្តនយមេវាតិ។

វចីកម្មន្តវាវាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សោឡសដ្ឋានាវម្ពណាបិគ្គហោ និដ្ឋិតោ។

ភយភេរវសេនាសនាទិវណ្ណានា

៤៩. តស្ស មយ្ហន្តិ កោ អនុសន្ធិ? ពោទិសត្ថោ កិវ ឥមាទិ
សោឡសារម្មណានិ បិគ្គណ្ណោន្តោ ច ភយភេរវំ អទិស្វា ភយភេរវំ នាម
ឯវរុចាសុ វត្តិសុ ឯវរុបេ សេនាសនេ ច បញ្ញាយតិ, ហន្តំ តត្ថាបិ
គវេសិស្សមីតិ ភយភេរវគវេសនមកាសិ, ឯតមត្តំ ភគវា ឥនាទិ
ព្រាហ្មណស្ស ឧស្សេន្តោ តស្ស មយ្ហន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ យា តាតិ ឧភយមេតំ វត្តិនំយេវ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសវចនំ។ អភិញ្ញាតាតិ
ឯត្ថ អភិតិ លក្ខណត្ថេ ឧបសក្កោ។ តស្មា អភិញ្ញាតាតិ ចន្ទចារិប្បិយា

ចន្ទបរិក្ខេបយោគី ឯវមាធិបិ លក្ខណេហិ ញាតាតិ វេទិតញា។ អភិលក្ខិតាតិ
ឯត្ថ ឧបសគ្គមត្តមេវ, តស្មា អភិលក្ខិតាតិ លក្ខណីយា ឥច្ឆេវ អត្ថោ,
ឧបាសថសមាទានធម្មស្សវនបូជាសក្ការាទិករណត្ថំ លក្ខេតញា
សល្លក្ខេតញា ឧបលក្ខេតញាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

ចាតុទ្ទសីតិ បក្ខស្ស បឋមទិវសតោ បតុតិ ចតុទ្ទសន្នំ បូរណី ឯកា វត្ថិ។
ឯវំ បញ្ចទសី អជ្ជមី ច។ បក្ខស្សាតិ សុក្កបក្ខស្ស កណ្ណបក្ខស្ស ច។ ឯតា
តិស្សោ តិស្សោ កត្វា ធន វត្ថិយោ, តស្មា សព្ពត្ថ បក្ខវចនំ យោជេតព្ពំ “បក្ខស្ស
ចាតុទ្ទសី បក្ខស្ស បញ្ចទសី បក្ខស្ស អជ្ជមី” តិ។ អថ បញ្ចមី កស្មា ន
គហិតាតិ? អសព្ពកាលិកត្តា។ ពុទ្ធនិ កិរ ភកវតិ អនុប្បន្នេបិ ឧប្បន្និត្វា
អបរិនិត្តេបិ បញ្ចមី អនភិលក្ខិតាយេវ, បរិនិត្តេ បន ធម្មសង្គាហកត្តោ
ចិន្តេសុំ “ធម្មស្សវនំ ចិន្តេ ហោតិ” តិ។ តតោ សម្មន្និត្វា បញ្ចមីតិ
ធម្មស្សវនទិវសំ ឋបេសុំ, តតោ បតុតិ សា អភិលក្ខិតា ជាតា, ឯវំ
អសព្ពកាលិកត្តា ឯត្ថ ន គហិតាតិ។

តថាវុចាស្វតិ តថាវិជាសុ។ អាមាមចេតិយានីតិ បុច្ឆារាមដលារាមាធយោ
អាមា ឯវំ អាមាមចេតិយានិ។ ចិត្តិកតជ្ជេន ហិ ចេតិយានីតិ វុច្ឆន្តិ,
បូជនីយជ្ជេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ វនចេតិយានីតិ
ពលិហារណាវនសណ្ឋាសុភកវននេវសាលវនាធិនិ វនានិយេវ វនចេតិយានិ។
វុក្ខចេតិយានីតិ កាមនិកមាធិទ្វារេសុ បូជនីយវុក្ខាយេវ វុក្ខចេតិយានិ។
លោកិយា ហិ ធិញ្ញាធិវត្ថាតិ វា មញ្ញាមាណ តេសុយេវ វា ធិញ្ញសញ្ញោ ហុត្វា
អាមាវនវុក្ខ ចិត្តិកវេន្តិ, បូជេន្តិ, តេន តេ សព្ពេបិ ចេតិយានីតិ វុច្ឆន្តិ។
ភីសនកានីតិ ភយជនកានិ, បស្សតោបិ សុណតោបិ ភយំ ជនេន្តិ។
សលោមហំសានីតិ សហោវ លោមហំសេន វុត្ថន្តិ, បរិសមាធស្សវ

លោមហំសជននតោ។ អប្បេរ នាម បស្សេយ្យន្តិ អបិ នាម តំ ភយភេរវំ
បស្សេយ្យមេវ។ អបរេន សមយេនាតិ, “ឯតទហោសិ យំនូនាហ”ន្តិ ឯវំ
ចិន្តិតកាលតោ បដ្ឋាយ អញ្ញេន កាលេន។

តត្ថ ច មេ ព្រាហ្មណវិហារតោតិ តថាវុបេសុ សេនាសនេសុ យំ យំ
មនុស្សានំ អាយាចនឧបហារករណារហំ យក្ខដ្ឋានំ
បុប្ផធូបមំសរុហិរវសាមេទបិហាកបច្ឆាសសុរាមេរយាធិហិ
ឱកិណ្ណាកិលិន្ទជរណិតលំ ឯកនិចាតំ វិយ យក្ខរក្ខសបិសាចានំ, យំ ធិវាបិ
បស្សន្តានំ ហទយំ មញ្ញេ ជលតិ, តំ ហំនំ សន្ធាយាហ “តត្ថ ច មេ, ព្រាហ្មណ,
វិហារតោ”តិ។ មគោ វា អាគច្ឆតីតិ សិដ្ឋានិ វា ខុរានិ វា កោដ្ឋេន្តោ
កោកណ្ណាខគ្គធិបិវរាហាទិភេនោ មគោ វា អាគច្ឆតិ, សព្វបតុប្បធានញ្ចិ ឥធម
មគោតិ នាមំ។ កត្ថចិ បន កាឡសិដ្ឋាលោបិ វុច្ឆតិ។ យថាហ -

“ឧសភស្សេវ តេ ខន្ធា, សីហស្សេវ វិជម្ពិតំ;
មគរាជ នមោ ត្យត្ថ, អបិ កិញ្ចិលភាមសេ”តិ។ (ជា. ១.៣.១៣៣);

មោរោ វា កដ្ឋំចាតេតីតិ មោរោ វា សុក្ខកដ្ឋំ រុក្ខតោ ចាលេត្វា ចាតេតិ។
មោរគ្គហណេន ច ឥធម សព្វបក្ខិគ្គហណំ អធិប្បតំ, តេន យោ កោចិ បក្ខិតិ
វុត្ថំ ហោតិ។ អថ វា មោរោ វាតិ វា សន្ទេន អញ្ញោ វា កោចិ បក្ខិតិ។ ឯស នយោ
បុរិមេ មគគ្គហណេបិ។ វាតោ វា បណ្ណាកសដំ ឯវេតីតិ វាតោ វា បណ្ណាកចរំ
យន្តេតិ។ ឯតំ នូន តំ ភយភេរវំ អាគច្ឆតីតិ យមេតំ អាគច្ឆតិ, តំ ភយភេរវំ
នូនាតិ។ ឥតោ បកុតិ ច អារម្មណមេវ ភយភេរវន្តិ វេទិតញ្ចំ។ បរិត្តស្ស ច
អធិមត្តស្ស ច ភយស្ស អារម្មណត្តា សុខារម្មណំ រូបំ សុខមិវ។ កីនុខោ អហំ
អញ្ញាទត្ថ ភយបជិកដ្ឋិវិហារមីតិ អហំ ខោ កី ការណំ ឯកំសេនេវ ភយំ
អាកដ្ឋមាណោ ឥច្ឆមាណោ ហុត្វា វិហារមិ។

យថាភូតំ យថាភូតស្សតិ យេន យេន ភីរិយាបថេន ភូតស្ស ភវិតស្ស
សតោ វត្តមានស្ស សមន្តីភូតស្ស វា។ មេតិ មម សន្តិកេ។ តថាភូតំ តថាភូតោ
វាតិ តេន តេនេ ភីរិយាបថេន ភូតោ ភវិតោ សន្តោ វត្តមានោ សមន្តីភូតោ វាតិ
អត្តោ។ សោ ខោ អហំ... បេ... បដិវិនិច្ឆ័យិ ពោធិសត្តស្ស កិរ ចន្ទមន្តស្ស តស្មី
មគសិដ្ឋុខុរសន្តាធិកេនេ ភយកេរវាវម្ពណោ អាគតេ នេ មហាសន្តោ តិដ្ឋតិ, ន
និសីទតិ ន សយតិ, អថ ខោ ចន្ទមន្តោ បរិវិមំសន្តោ បរិវិចីនន្តោ ភយកេរវំ ន
បស្សតិ, មគសិដ្ឋុខុរសន្តាធិមត្តមេវ ចេតំ ហោតិ, សោ តំ ញត្វា ឥទំ ឆាមេតំ, ន
ភយកេរវន្តិ តតោ តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា សយតិ វា។ ឯតមត្តំ ទស្សន្តោ “សោ
ខោ អហ” ត្ថិអាធិមាហា។ ឯស នយោ សព្ពបេយ្យាលេសុ។ ឥតោ បរញ្ច
ភីរិយាបថបដិចាជិយា អវត្វា អាសន្នបដិចាជិយា ភីរិយាបថា វុត្តាតិ វេទិតញ្ច,
ចន្ទមន្តស្ស ហិ ភយកេរវេ អាគតេ ន បិតោ ន និសិទ្ធោ ន និបន្នោ បិតស្សបិ
អាគតេ ន ចន្ទមីតិ ឯវំ តស្ស អាសន្នបដិចាជិយា វុត្តាតិ។

ភយកេរវសេនាសនាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អសម្មាហវិហារវណ្ណានា

៥០. ឯវំ ភីសនកេសុបិ ហានេសុ អត្តនោ ភយកេរវាភាវំ ទស្សន្តា ឥទានិ
ឈាយីនំ សម្មាហដ្ឋានេសុ អត្តនោ អសម្មាហវិហារំ ទស្សតុំ សន្តិខោ បន,
ព្រាហ្មណាតិអាធិមាហា។

តត្ថ សន្តិតិ អត្ថិ សំវិជ្ជន្តិ ឧបលព្ពន្តិ។ រត្ថិយេវ សមាទន្តិ រត្ថិយេវ សន្តំ, ទិវាតិ
សញ្ញានន្តិ “ទិវសោ អយ” ត្ថិ សញ្ញានន្តិ។ ទិវាយេវ សមាទន្តិ ទិវសំយេវ សន្តំ។
រត្ថិតិ សញ្ញានន្តិ “រត្ថិ អយ” ត្ថិ សញ្ញានន្តិ។ កស្មា បនេតេ ឯវំសញ្ញានោ
ហោន្តិតិ។ វុដ្ឋានកោសល្លាភាវតោ វា សគុណរុតតោ វា។ កមំ? ឥដេកក្ខោ

ឱទ្ធាតកសិណាលាភី ធិវា បរិកម្មំ កត្វា ធិវា សមាបន្នោ ធិវាយេវ វុដ្ឋហមីតិ
មនសិការំ ឧប្បាទេតិ, នោ ច ខោ អន្ទានបរិច្ឆេទេ កុសលោ ហោតិ។ សោ ធិវសំ
អតិក្កមិត្វា រត្តិភាគេ វុដ្ឋាតិ។ ឱទ្ធាតកសិណាជរណាវសេន ចស្ស វិសទំ ហោតិ
វិភូតំ សុវិភូតំ។ សោ, ធិវា វុដ្ឋហមីតិ ឧប្បាទិតមនសិការតាយ
ឱទ្ធាតកសិណាជរណាវិសទិវិភូតតាយ ច រត្តិយេវ សមាទំ ធិវាតិ សញ្ញានាតិ។
ឥធម បនេកក្ខោ ជីលកសិណាលាភី រត្តិ បរិកម្មំ កត្វា រត្តិ សមាបន្នោ រត្តិយេវ
វុដ្ឋហមីតិ មនសិការំ ឧប្បាទេតិ, នោ ច ខោ អន្ទានបរិច្ឆេទេ កុសលោ ហោតិ។
សោ រត្តិ អតិក្កមិត្វា ធិវសភាគេ វុដ្ឋាតិ។ ជីលកសិណាជរណាវសេន ចស្ស
អវិសទំ ហោតិ អវិភូតំ។ សោ រត្តិ វុដ្ឋហមីតិ ឧប្បាទិតមនសិការតាយ
ជីលកសិណាជរណាវិសទិវិភូតតាយ ច ធិវាយេវ សមាទំ រត្តិ តិ សញ្ញានាតិ។
ឯវំ តាវ វុដ្ឋានកោសល្យាភាវតោ ឯវំសញ្ញិនោ ហោន្តិ។

សកុណារុតតោ បន ឥធមកក្ខោ អន្តោសេនាសនេ និសិដ្ឋោ ហោតិ។ អថ
ធិវា វវនកសកុណា កាកាធយោ ចន្ទាលោកេន ធិវាតិ មញ្ញមាធា រត្តិ វវន្តិ,
អញ្ញេហិ វា ការណេហិ។ សោ តេសំ សទ្ធិំ សុត្វា រត្តិយេវ សមាទំ ធិវាតិ
សញ្ញានាតិ។ ឥធម បនេកក្ខោ បព្ពតន្តវេ គម្ពីរាយ យនវនប្បជិច្ឆន្ទាយ
គិរិគុហាយ សត្តាហវទ្ធលិកាយ វត្តមាធាយ អន្តរហិតស្វរិយាលោកេ កាលេ
និសិដ្ឋោ ហោតិ។ អថ រត្តិ វវនកសកុណា ឧល្លកាធយោ មជ្ឈន្តិកសមយេហិ
តត្ថ តត្ថ សមន្ទកាវេ និលីនា រត្តិសញ្ញាយ វា អញ្ញេហិ វា ការណេហិ វវន្តិ។
សោ តេសំ សទ្ធិំ សុត្វា ធិវាយេវ សមាទំ រត្តិ តិ សញ្ញានាតិ។ ឯវំ សកុណារុតតោ
ឯវំសញ្ញិនោ ហោន្តិ។ ឥធមបាធិ ឥទំ អហំ ឯវំ សញ្ញាននំ។ សម្មោហិហារស្មី
វនាមីតិ សម្មោហិហារបរិយាបន្នំ អន្តោគធំ, សម្មោហិហារាទំ អញ្ញាតវំ
វនាមីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

អបំ ខោ បន ព្រាហ្មណ៍...បេ... សញ្ញាធម៌តិ ចាកដោ ពោធិសត្វស្ស
រត្តិន្ទ្របរិច្ឆេទោ សត្តាហវន្តលេបិ ចន្ទិមស្សិយេសុ អធិស្សមាណេសុបិ
ជាធាតិយេវ “ឯត្ថកំ បុរេភត្តកាលោ គតោ, ឯត្ថកំ បច្ឆាភត្តកាលោ, ឯត្ថកំ
បឋមយាមោ, ឯត្ថកំ មជ្ឈិមយាមោ, ឯត្ថកំ បច្ឆិមយាមោ”តិ, តស្មា ឯវមាហ។
អនច្ឆរិយព្យោតំ យំ បូរិតចារមី ពោធិសត្តោ ឯវំ ជាធាតិ។ បទេសព្រាហ្មណ
បិតានំ សាវកានម្មំ ហិ រត្តិន្ទ្របរិច្ឆេទោ ចាកដោ ហោតិ។

កល្យាណិយមហាវិហារេ កិរ គោធត្ថត្ថេវេ ទ្ធព្ពុលកាលេ ភត្តំ គហេត្វា
អវ្ពុលកាលេ ភុញ្ញតិ។ ស្សិយេ អធិស្សមាណេបិ ចាតោយេវ សេនាសនំ
បរិសិទ្ធា តាយ វេលាយ និក្ខមតិ។ ឯកធិវសំ អារាមិកា “ស្មេ ថេរស្ស
និក្ខមនកាលេ បស្សមា”តិ ភត្តំ សម្មាទេត្វា កាលត្ថម្ភមូលេ និសីធិសុ។ ថេរេ
ទ្ធព្ពុលកាលេយេវ និក្ខមតិ។ គតោ បភុតិ កិរ ស្សិយេ អធិស្សមាណេបិ ថេរស្ស
និក្ខមនសញ្ញាយ ឯវ ភេរី អាគោដេន្តិ។

អជគរវិហារេបិ កាឡុទេវត្ថេវេ អន្តោវស្សេ យាមគណ្ឌិកំ បហរតិ,
អាចិណ្ឌាមេតំ ថេរស្ស។ ន ច យាមយន្តនាឡិកំ បយោជេតិ, អញ្ញេ ភិក្ខុ
បយោជេន្តិ។ អថ និក្ខន្តេ បឋមេ យាមេ ថេរេ មុគ្គំ គហេត្វា បិតមត្ថេយេវ ឯកំ
ទ្វេវារេ បហរន្តេយេវ វា យាមយន្តំ បតតិ, ឯវំ តីសុ យាមេសុ សមណាធម្មំ កត្វា
ថេរេ ចាតោយេវ គាមំ បរិសិទ្ធា បិណ្ឌាចាតំ អាធាយ វិហារំ អាគន្ធា
គោជនវេលាយ បត្តំ គហេត្វា ធិវាវិហារជ្ជានំ គន្ធា សមណាធម្មំ ករោតិ។ ភិក្ខុ
កាលត្ថម្ភំ ធិស្វា ថេរស្ស អធិស្វា អាគមនត្ថាយ បេសេន្តិ។ សោ ភិក្ខុ ថេរំ ធិវា
វិហារជ្ជានា និក្ខមន្តមេវ វា អន្តរាមគ្គេ វា បស្សតិ។ ឯវំ បទេសព្រាហ្មណ បិតានំ
សាវកានម្មំ រត្តិន្ទ្របរិច្ឆេទោ ចាកដោ ហោតិ, កិមជ្ឈំ បន ពោធិសត្តានន្តិ។

យំ ខោ តំ ព្រាហ្មណ...បេ... វេទយ្យតិ ឯត្ថ បន “យំ ខោ តំ, ព្រាហ្មណ,
អសម្មាហធម្មា សត្តោ លោកេ ឧប្បន្នោ...បេ... សុខាយ ទេវមនុស្សាន”ន្តិ វចនំ
វេទមាណោ កោចិ សម្មា វេទយ្យ, សម្មា វេទមាណោ សិយា, ន វិតថវាទី អស្ស។
មមេវ តំ វចនំ វេទមាណោ សម្មា វេទយ្យ, សម្មា វេទមាណោ សិយា, ន វិតថវាទី
អស្សតិ ឯវំ បទសម្ពុត្តោ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ អសម្មាហធម្មាតិ អសម្មាហសភាវោ។ លោកេតិ មនុស្សលោកេ។
ពហុជនហិតាយាតិ ពហុជនស្ស ហិតត្ថាយ, បញ្ញាសម្បត្តិយា
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកហិតុបទេសកោតិ។ ពហុជនសុខាយាតិ ពហុជនស្ស
សុខត្ថាយ, ចាគសម្បត្តិយា ឧបករណសុខស្ស ឆាយកោតិ។
លោកានុកម្មាយាតិ លោកស្ស អនុកម្មត្ថាយ, មេត្តាករុណាសម្បត្តិយា
មាតាបិតារោវិយ លោកស្ស រក្ខិតា គោបយិតាតិ។ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ
ទេវមនុស្សានន្តិ ឥធ ទេវមនុស្សគ្គហលោន ច ភព្ពបុគ្គលវេទេយ្យសត្តេយេវ
គហេត្វា តេសំ និព្វានមគ្គដលាធិកមាយ អត្ថនោ ឧប្បត្តិ ទស្សេតីតិ
វេទិតព្ពោ។ អត្ថាយាតិ ហិ វុត្ថេ បរមត្ថត្ថាយ និព្វានាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ហិតាយាតិ វុត្ថេ តំ សម្មាបកមគ្គត្ថាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ,
និព្វានសម្មាបកមគ្គតោ ហិ ឧត្តរិ ហិតំ នាម នតិ។ សុខាយាតិ វុត្ថេ
ដលសមាបត្តិសុខត្ថាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ, តតោ ឧត្តរិ សុខាភាវតោ។ វុត្ថព្វោតំ
“អយំ សមាធិ បច្ចុប្បន្នសុខោ ចេវ អាយតិញ្ច សុខវិចារកោ”តិ (ធិ. និ. ៣.៣៥៥;
អ. និ. ៥.២៧; វិភ. ៨០៤)។

អសម្មាហវិហារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុព្វភាគបដិបទានិវណ្ណានា

៥១. ឯវំ ភគវា ពុទ្ធកុណបដិលាភាវសានំ អត្តនោ អសម្មោហវិហារំ
ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេត្វា ឥធានិ យាយ បដិបទាយ តំ កោដិប្បត្តំ
អសម្មោហវិហារំ អធិគតោ, តំ បុព្ពភាគតោ បគុតិ ទស្សេត្តំ អារទ្ធុំ ខោ បន មេ
ព្រាហ្មណាតិអាទិមាហ។

កេចិ បនាហុ “ឥមំ អសម្មោហវិហារំ សុត្វា ព្រាហ្មណស្ស ចិត្តមេវំ ឧប្បន្នំ
‘កាយ នុ ខោ បដិបទាយ ឥមំ បត្តោ’តិ, តស្ស ចិត្តមញ្ញាយ ឥមាយាហំ
បដិបទាយ ឥមំ ឧត្តមំ អសម្មោហវិហារំ បត្តោតិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហា”តិ។

តត្ថ អារទ្ធុំ ខោ បន មេ, ព្រាហ្មណ, វីរិយំ អហោសីតិ, ព្រាហ្មណ, ន មយា
អយំ ឧត្តមោ អសម្មោហវិហារោ កុសីតេន មុជ្ឈស្សតិ នា សារទ្ធកាយេន
វិក្ខិត្តចិត្តេន វា អធិគតោ, អបិច ខោ តទទិគមាយ អារទ្ធុំ ខោ បន មេ វីរិយំ
អហោសិ, ពោធិមណ្ឌោ និសិន្នេន មយា ចតុរង្គវីរិយំ អារទ្ធុំ អហោសិ, បគ្គហិតំ
អសិចិលប្បវត្តិតន្តំ វុត្តំ ហោតិ។ អារទ្ធត្តាយេវ ច មេតំ អសល្លំ អហោសិ។

ឧបជ្ជិតា សតិ អសម្មជ្ជាតិ ន កេវលញ្ចា វីរិយមេវ, សតិបិ មេ
អារម្មណាតិមុជីការេន ឧបជ្ជិតា អហោសិ។ ឧបជ្ជិតត្តាយេវ ច អសម្មជ្ជា។
បស្សន្តោ កាយោតិ កាយចិត្តប្បស្សន្តិសម្ភវេន កាយោបិ មេ បស្សន្តោ
អហោសិ។ តត្ថ យស្មា នាមកាយេ បស្សន្តោ រូបកាយោបិ បស្សន្តោយេវ
ហោតិ, តស្មា នាមកាយោ រូបកាយោតិ អវិសេសេត្វាវ បស្សន្តោ កាយោតិ
វុត្តំ។ អសារន្តោតិ សោ ច ខោ បស្សន្តត្តាយេវ អសារន្តោ, វិគតទរថោតិ វុត្តំ
ហោតិ។ សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គន្តិ ចិត្តម្យិ មេ សម្មា អាហិតំ សុដ្ឋ ឋបិតំ អប្បិតំ
វិយ អហោសិ។ សមាហិតតត្តា ឯវ ច ឯកគ្គំ អចលំ និប្បន្ននន្តិ, ឯត្តាវតា
ឈានស្ស បុព្ពភាគបដិបទា កថិតា ហោតិ។

ឥតនិ ឥមាយ បដិបទាយ អធិគតំ បឋមជ្ឈានំ អាទី កត្វា
វិជ្ជាត្តយបរិយោសានំវិសេសំ ធស្សន្តោ សោ ខោ អហន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ
វិវិច្ឆេវ កាមេហិ... បេ... ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជវិហាសិន្តិ ឯត្ថ តាវ យំ វត្ថុពុំ
សិយា, តំ សព្វំវិសុទ្ធិមគ្គេ បថវិកសិណាកថាយំ វុត្ថំ។ កេវលញ្ចិ តត្ថ
“ឧបសម្បជ្ជវិហារតី” តិ អាគតំ, ឥត “វិហាសិ” ន្តិ, អយមេវវិសេសោ។ កី កត្វា
បនភគវា ឥមានិ ឈានានិ ឧបសម្បជ្ជវិហាសីតិ, កម្មជ្ជានំ ភាវេត្វា។ កតវំ?
អាណាចានស្សតិកម្មជ្ជានំ។

ឥមានិ ច បន ចត្តារិ ឈានានិ កេសញ្ចិ ចិត្តកក្កតត្ថានិ ហោន្តិ, កេសញ្ចិ
វិបស្សនាចានកានិ, កេសញ្ចិ អភិញ្ញាចានកានិ, កេសញ្ចិ និរោធិចានកានិ,
កេសញ្ចិ ភវោក្កមនត្ថានិ។ តត្ថ ជីណាសវានំ ចិត្តកក្កតត្ថានិ ហោន្តិ។ តេ ហិ
សមាបដ្ឋិត្វា ឯកក្កចិត្តា សុខំ ទិវសំ វិហរិស្សមាតិ ឥច្ឆេវ កសិណាបរិកម្មំ
កត្វា អជ្ជសមាបត្តិយោ និព្ពត្តន្តិ។ សេក្ខបុប្ផជ្ជនានំ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ
សមាហិតេន ចិត្តេន វិបស្សិស្សមាតិ និព្ពត្តន្តានំ វិបស្សនាចានកានិ ហោន្តិ។
យេ បន អជ្ជសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា អភិញ្ញាចានកជ្ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា
សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតី” តិ (ធិ. និ. ១.២៣៨; បដិ.
ម. ១.១០២) វុត្ថនយា អភិញ្ញាយោ បត្តន្តា និព្ពត្តន្តិ, តេសំ អភិញ្ញាចានកានិ
ហោន្តិ។ យេ បន អជ្ជសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា និរោធិសមាបត្តី សមាបដ្ឋិត្វា
សត្តាហំ អចិត្តា ហុត្វា ធិដ្ឋេវ ធម្មេ និរោធិំ និព្ពានំ បត្វា សុខំ វិហរិស្សមាតិ
និព្ពត្តន្តិ, តេសំ និរោធិចានកានិ ហោន្តិ។ យេ បន អជ្ជសមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា
អបរិហ័នជ្ឈានា ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិស្សមាតិ និព្ពត្តន្តិ, តេសំ ភវោក្កមនត្ថានិ
ហោន្តិ។

ភក្ត្រតា បង្ខំ ចតុត្ថជ្ឈានំ ពោធិរុក្ខមូលេ និព្វត្តិតំ, តំ តស្ស
វិបស្សនាចាកញ្ជៅ អហោសិ អភិញ្ញាចាកញ្ជៅ សព្វកិច្ចសាធកញ្ជៅ,
សព្វលោកិយលោកុត្តរគុណនាយកន្តិ វេទិតព្ពំ។

បុព្វភាគបដិបទាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បុព្វេនិវាសកថាវណ្ណានា

៥២. យេសញ្ច គុណានំ នាយកំ អហោសិ, តេសំ ឯកទេសំ ទស្សន្តោ សោ
ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តតិអាធិមាហា។ តត្ថ ទិដ្ឋវិជ្ជានំ អនុបទវណ្ណានា ចេវ
ភាវនានយោ ច វិសុទ្ធិមគ្គវិត្តារតោ។ កេវលញ្ចា តត្ថ “សោ ឯវំ សមាហិតេ
ចិត្ត... បេ... អភិនិច្ឆាមេតី” តិ វុត្ថំ, ឥធ “អភិនិច្ឆាមេសិ” ត្ថិ។ អយំ ខោ មេ
ព្រាហ្មណាតិ អយញ្ច អប្បនាវារោ តត្ថ អនាគតោតិ អយមេវ វិសេសោ។ តត្ថ
សោតិ សោ អហំ។ អភិនិច្ឆាមេសិត្ថិ អភិនិហរី។ អភិនិច្ឆាមេសិត្ថិ ច វចនតោ
សោតិ ឯត្ថ សោ អហិត្ថិ ឯវមត្តោ វេទិតព្ពំ។

យស្មា ចិទំ ភក្ត្រតោ វសេន បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណំ អាគតំ, តស្មា “សោ
តតោ ចុតោ ឥធូបបន្នោ” តិ ឯត្ថ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ហិ សោ តតោ
ចុតោតិ បដិធិវត្តន្តស្ស បច្ចវេក្ខណំ។ តស្មា ឥធូបបន្នោតិ ឥមិស្សា
ឥធូបបត្តិយា អនន្តរំ។ អមុត្រ ឧទចាទិន្ទិ តុសិតភវនំ សន្ធាយាហាតិ
វេទិតព្ពំ។ តត្រាចាសី ឯវំនាមោតិ តត្រាបិ តុសិតភវនេ សេតកេតុ នាម
ទេវបុត្តោ អហោសី។ ឯវំគោត្តោតិ តាហិ ទេវតាហិ សទ្ធិ ឯកគោត្តោ។
ឯវំវណ្ណាតិ សុវណ្ណាវណ្ណា។ ឯវំមាហារោតិ ទិព្វសុធាហារោ។
ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទិតិ ឯវំ ទិព្វសុខបដិសំវេទិ។ ទុក្ខំ បន សង្ខារទុក្ខមត្តមេវ។
ឯវំមាយុបរិយន្តោតិ ឯវំ

សត្វបញ្ញាសរសៃស្បែកកោងស្បែកស្បែកសត្វសហស្សយុបរិយន្តោ។ សោ តតោ
ចុតោតិ សោ អហំ តតោ តុសិតកវនតោ ចុតោ។ ឥធូបបន្ទោតិ ឥធូ
មហាមាយាយ ទេវិយា កុច្ឆិម្ហំ និព្ពត្តោ។

អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណាតិអាទីសុ មេតិ មយា។ វិជ្ជាតិ វិទិតករណដ្ឋេន
វិជ្ជា។ កី វិទិតំ ករោតិ? បុព្វេនិវាសំ។ អវិជ្ជាតិ តស្សេវ បុព្វេនិវាសស្ស
អវិទិតករណដ្ឋេន តប្បដិច្ចាធកោ មោហោ វុច្ចតិ។ តមោតិ ស្សេវ មោហោ
បដិច្ចាធកដ្ឋេន “តមោ”តិ វុច្ចតិ។ អាលោកោតិ សាយេវ វិជ្ជា
ឱភាសករណដ្ឋេន “អាលោកោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច វិជ្ជា អធិគតាតិ អយំ អត្ថោ,
សេសំ បសំសាវចនំ។ យោជនា បនេត្ថ អយំ ខោ មេ វិជ្ជា អធិគតា, តស្ស មេ
អធិគតវិជ្ជស្ស អវិជ្ជា វិហតា, វិនដ្ឋាតិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មា វិជ្ជា ឧប្បន្នា។ ឯស
នយោ ឥតរស្មិម្បិ បទទ្ធយេ។

យថា តន្តិ ឯត្ថ យថាតិ ឱបម្មេ។ តន្តិ និចាតោ។ សតិយា អវិប្បវាសេន
អប្បមត្តស្ស។ វិរិយាតាបេន អាតាបិនោ។ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខតាយ
បហិតត្តស្ស, បេសិតត្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ “យថា អប្បមត្តស្ស
អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហារតោ អវិជ្ជា វិហញ្ញេយ្យ, វិជ្ជា ឧប្បន្នេយ្យ។ តមោ
វិហញ្ញេយ្យ, អាលោកោ ឧប្បន្នេយ្យ។ ឯវមេវ មម អវិជ្ជា វិហតា, វិជ្ជា ឧប្បន្នា។
តមោ វិហតោ, អាលោកោ ឧប្បន្នោ។ ឯតស្ស មេ បដាធានុយោកស្ស
អនុបមេវ ជលំ លទ្ធ”ន្តិ។

បុព្វេនិវាសកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណកថាវណ្ណានា

៥៣. ចុត្តបចាតកថាយំ យស្មា ឥធម៌កតវតោ វសេន ចាឡិ អាគតា, តស្មា
“បស្សមិ បជាធាមី” តិ វុត្តំ, អយំ វិសេសោ។ សេសំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តសធិសមេវ។

ឯត្ថ បនវិជ្ជាតិ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ សត្តានំ
ចុតិបដិសន្ធិបដិច្ឆាទិកា អវិជ្ជា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។ យស្មា ច បូរិតចារមីនំ
មហាសត្តានំ បរិកម្មកិច្ចំ នាម នត្ថិ។ តេ ហិ ចិត្តេ អភិនិច្ឆាមិតមត្តេយវ
អនេកវិហិតំ បុព្វេនិវាសំ អនុស្សវន្តិ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា សត្តេ បស្សន្តិ។ តស្មា យោ
តត្ថ បរិកម្មំ អាទី កត្វា ភាវនានយោ វុត្តោ, ន តេន ឥធម៌ អត្តោតិ។

ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាសវក្ខយញ្ញាណកថាវណ្ណានា

៥៤. តតិយវិជ្ជាយ សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេតិ វិបស្សនាចាកំ
ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តំ វេទិតត្ថំ។ អាសវានំ ខយញ្ញាណាយាតិ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណត្ថាយ។ អរហត្តមគ្គោ ហិ អាសវីនាសនតោ អាសវានំ
ខយោតិ វុច្ចតិ, តត្រ ចេតំ ញ្ញាណំ, តប្បវិយាបន្នត្តាតិ។ ចិត្តំ អភិនិច្ឆាមេសិន្តិ
វិបស្សនាចិត្តំ អភិនិហរី។ សោ ឥទំ ទុក្ខន្តិ ឯវមាទីសុ “ឯត្ថកំ ទុក្ខំ, ន ឥតោ
ភិយ្យោ” តិ សព្ពម្បី ទុក្ខសច្ចំ សរសលក្ខណបដិវេជន យថាភូតំ អព្ពញ្ញាសី
ជានី បដិវិជ្ជី។ តស្ស ច ទុក្ខស្ស និព្វត្តិកំ តណ្ហំ អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ។
តទុក្ខយម្បី យំ ហំ បត្វា និវុដ្ឋតិ, តំ តេសំ អប្បវត្តិ និព្វានំ អយំ
ទុក្ខនិរោធាតិ។ តស្ស សម្មាបកំ អរិយមគ្គំ អយំ ទុក្ខនិរោធាតាមិនី
បដិបទាតិ សរសលក្ខណបដិវេជន យថាភូតំ អព្ពញ្ញាសី ជានី បដិវិជ្ជិន្តិ
ឯវមត្តោ វេទិតត្ថោ។

ឯវំ សរុបតោ សទ្ធានិ ទស្សត្វា ឥនានិ កិលេសវសេន បរិយាយតោ
ទស្សន្តោ ឥមេ អាសវាទិអាទិមាហ។ តស្ស មេ ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោតិ
តស្ស មយ្ហំ ឯវំ ជានន្តស្ស ឯវំ បស្សន្តស្ស។ សហវិបស្សនាយ កោដិប្បត្តំ មគ្គំ
កថេតិ។ កាមាសវាទិ កាមាសវតោ។ វិមុច្ចិត្តាទិ ឥមិនា ជលក្ខណំ ទស្សេតិ,
មគ្គក្ខណោ ហិ ចិត្តំ វិមុច្ចេតិ, ជលក្ខណោ វិមុត្តំ ហោតិ។ វិមុត្តស្មី វិមុត្តមិតិ
ញ្ញាណន្តិ ឥមិនា បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ ទស្សេតិ។ ខីណា ជាតីតិអាទិហិ តស្ស
ភូមិ, តេន ហិ ញ្ញាណេន ភគវា បច្ចវេក្ខន្តោ “ខីណា ជាតី” តិអាទិនិ អព្ពញ្ញាសិ។
កតមា បនភគវតោ ជាតិ ខីណា, កថញ្ច នំ អព្ពញ្ញាសីតិ? ន តាវស្ស អតីតា
ជាតិ ខីណា, បុព្វេវ ខីណត្តា, ន អនាគតា, អនាគតេ វាយាមាភាវតោ, ន
បច្ចុប្បន្នា, វិជ្ជមានត្តា។ យា បន មគ្គស្ស អភាវិតត្តា ឧប្បជ្ឈេយ្យ
ឯកចតុបញ្ចវេការភវេសុ ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធភេនា ជាតិ, សា មគ្គស្ស
ភាវិតត្តា អនុប្បាទធម្មតំ អាបជ្ឈនេន ខីណា, តំ សោ មគ្គភាវនាយ
បហីនកិលេសេ បច្ចវេក្ខិត្វា “កិលេសភាវេ វិជ្ជមានម្មិ កម្មំ អាយតី
អប្បដិសន្ធិកំ ហោតី” តិ ជានន្តោ អព្ពញ្ញាសិ។

វុសិតន្តិ វុត្តំ បរិវុត្តំ, កតំ ចរិតំ និដ្ឋិតន្តិ អត្តោ។ ព្រាហ្មចរិយន្តិ
មគ្គព្រាហ្មចរិយំ, បុទុជ្ឈនកល្យាណកេន ហិ សទ្ធិ សត្តសេក្ខា ព្រាហ្មចរិយវាសំ
វសន្តិ នាម, ខីណាសវោ វុត្តវាសោ។ តស្មា ភគវា អត្តនោ ព្រាហ្មចរិយវាសំ
បច្ចវេក្ខន្តោ “វុសិតំ ព្រាហ្មចរិយ” ន្តិ អព្ពញ្ញាសិ។ កតំ ករណីយន្តិ ចតុសុ
សច្ចេសុ ចតុហិ មគ្គហិ បរិញ្ញាបហានសន្និកិរិយាភាវនាវសេន
សោឡសវិធម្មិ កិច្ចំ និដ្ឋាបិតន្តិ អត្តោ។ បុទុជ្ឈនកល្យាណកាធយោ ហិ តំ កិច្ចំ
ករេន្តិ, ខីណាសវោ កតករណីយោ។ តស្មា ភគវា អត្តនោ ករណីយំ
បច្ចវេក្ខន្តោ “កតំ ករណីយ” ន្តិ អព្ពញ្ញាសិ។

នាបរំ ឥត្តត្តាយាតិ ឥនានិ បុន ឥត្តភារាយ ឯវំសោឡសកិច្ចភារាយ,
កិលេសក្ខយាយ វា មគ្គការណកិច្ចំ មេ នត្ថិតិ អព្ពញ្ញាសិ។ អថ វា ឥត្តត្តាយាតិ
ឥត្តភារតោ ឥមស្មា ឯវំបការា ឥនានិ វត្តមានក្ខន្ធសន្តានា អបរំ ខន្ធសន្តានំ
មយ្ហំ នត្ថិ។ ឥមេ បន បញ្ចក្ខន្ធា បរិញ្ញាតា តិដ្ឋន្តិ ជិន្នមូលការុក្ខារិយ។ តេ
ចរិមករិញ្ញាណនិរោធន អនុបាទានោវិយ ជាតវេនោ និព្វាយិស្សន្តិតិ
អព្ពញ្ញាសិ។

ឥនានិ ឯវំ បច្ចវេក្ខណាញាណាបរិគ្គហិតំ អាសវានំ ខយញ្ញាណាធិគម៌
ព្រាហ្មណស្ស ទស្សន្តោ, អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណាតិអាធិមាហ។ តត្ថ វិជ្ជាតិ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណវិជ្ជា។ អវិជ្ជាតិ ចតុសច្ចបដិច្ឆាធិកា អវិជ្ជា។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។ ឯត្តាវតា ច បុព្វេនិវាសញ្ញាណោ អតីតំសញ្ញាណំ, ទិព្វចក្ខុនា
បច្ចុប្បន្នានាគតំសញ្ញាណំ, អាសវក្ខយេន សកលលោកិយលោកុត្តរគុណាន្តិ
ឯវំ តីហិវិជ្ជាហិ សព្វេបិ សព្វញ្ញគុណោ សង្គហេត្វា បកាសេន្តោ អត្តនោ
អសម្មោហាវិហារំ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សន្តិ។

អាសវក្ខយញ្ញាណកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អរញ្ញាវាសការណាវណ្ណានា

៥៥. ឯវំ វុត្តេ កិវ ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ - “សមណោ គោតមោ សព្វញ្ញតំ
បដិជានាតិ, អដ្ឋាបិ ច អរញ្ញាវាសំ នវិជហតិ, អត្ថិ នុខ្យស្ស អញ្ញម្បិ កិញ្ចិ
ករណីយ”ន្តិ។ អថស្ស ភគវា អដ្ឋាសយំ វិទិត្វា ឥមិនា អដ្ឋាសយានុសន្និនា,
សិយា ខោ បន តេតិអាធិមាហ។ តត្ថ សិយា ខោ បន តេ, ព្រាហ្មណ,
ឯវំមស្សាតិ, ព្រាហ្មណ, កនាចិ តុយ្ហំ ឯវំ ភវេយ្យ។ ន ខោ បនេតំ ព្រាហ្មណ ឯវំ
ទដ្ឋព្ពន្ធិ ឯតំ ខោ បន, ព្រាហ្មណ, តយា មយ្ហំ បន្តសេនាសនបដិសេវនំ

អរិកតាភិកាយាតិ ឯវំ ន ធន្តរំ។ ឯវំ បន្តសេនាសនបដិសេវនេ អការណំ
 បដិក្ខិបិត្វា ការណំ ធន្តរេន្តោ ទ្វេ ខោ អហន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អត្តោយេវ
 អត្តវសោ។ តស្មា ទ្វេ ខោ អហំ, ព្រាហ្មណ, អត្តវសេតិ អហំ ខោ, ព្រាហ្មណ, ទ្វេ
 អត្ត ទ្វេ ការណានិ សម្បស្សមាណេតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្តនោ ច
 ធន្តរេន្តោ សុខិហារន្តិ ឯត្ថ ធន្តរេន្តោ នាម អយំ បច្ចក្ខេវា អត្តភារោ។ សុខិហារោ
 នាម ចតុន្ទម្បិ ភិយាបថិហារានំ ជាសុតា, ឯកកស្ស ហិ អរញ្ញោ អន្តមសោ
 ឧទ្ទារបស្សវកិច្ចំ ឧទាទាយ សត្តេវ ភិយាបថា ជាសុកា ហោន្តិ, តស្មា
 ធន្តរេន្តោ សុខិហារន្តិ អយមត្តោ វេទិតញោ។ បច្ចិមញ្ច ជនតំ
 អនុកម្មមាណេតិ កថំ អរញ្ញាវសេន បច្ចិមា ជនតា អនុកម្មិតា ហោតិ?
 សន្ទាបត្តជិតា ហិ កុលបុត្តា ភគវតោ អរញ្ញាវសំ ធន្តរេន្តោ ភគវបិ នាម
 អរញ្ញសេនាសនានិ ន មុញ្ចតិ, យស្ស នេវត្តិ បរិញ្ញាតត្ថំ ន បហាតត្ថំ ន
 ភារេតត្ថំ ន សច្ចិកាតត្ថំ, កិមង្គំ បន មយន្តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ វសិតត្ថមេវ
 មញ្ញស្សន្តិ។ ឯវំ វិប្បមេវ ឧក្ខស្សន្តករា ភវិស្សន្តិ។ ឯវំ បច្ចិមា ជនតា
 អនុកម្មិតា ហោតិ។ ឯតមត្តំ ធន្តរេន្តោ អាហា “បច្ចិមញ្ច ជនតំ
 អនុកម្មមាណេ”តិ។

អរញ្ញាវសការណាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នេសនាទុមោទនាវណ្ណានា

៥៦. តំ សុត្វា អត្តមនោ ព្រាហ្មណោ អនុកម្មិត្វចាតិអាទិមាហ។ តត្ថ
 អនុកម្មិត្វចាតិ អនុកម្មិតជាតិកា អនុកម្មិតសភាវា។ ជនតាតិ
 ជនសម្មហោ។ យថា តំ អរហតា សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ យថា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា
 អនុកម្មេយ្យ, តថេវ អនុកម្មិត្វចាតិ។

ឯវត្តា បន វត្តា បុន តំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ អព្ពនុមោទមាណោ ភគវន្តំ
ឯតទរោច អភិក្កន្តំ, ភោគោតម, អភិក្កន្តំ, ភោគោតមាតិ។ តត្ថាយំ
អភិក្កន្តសន្នោ ខយសុន្ទរាភិវបអព្ពនុមោទនេសុ ទិស្សតិ។ “អភិក្កន្តា, ភន្នេ, វត្តិ,
និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ, ចិវនិសិដ្ឋោ ភិក្ខុសង្ឃោ” តិអាធិសុ (ប្បឡិវ. ៣៨៣; អ. និ.
៨.២០) ហិ ខយេ ទិស្សតិ។ “អយំ ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អភិក្កន្តតរោ ច
បណ្ឌិតតរោ ចា” តិអាធិសុ (អ. និ. ៤.១០០) សុន្ទរេ។

“កោមេ វន្តតិ ចាទានិ, ឥទ្ធិយាយសសា ជលំ;
អភិក្កន្តន្នេន វណ្ណាន, សព្វា ធុរាសយំ ទិសា” តិ។ -

អាធិសុ (វិ. វ. ៨៥៧) អភិវបេ។ “អភិក្កន្តំ, ភន្នេ” តិអាធិសុ (ធិ. និ. ១.២៥០; ចារា.
១៥) អព្ពនុមោទនេ។ ឥធាបិ អព្ពនុមោទនេយេវ។ យស្មា ច អព្ពនុមោទនេ, តស្មា
សាធុ សាធុ ភោ, គោតមាតិ វុត្តំ ហោតិ វេទិតព្ពំ។

“ភយេ កោធនេ បសំសាយំ, តុវតេ កោតុហលច្ឆរេ;
ហាសេ សោកេ បសាទេ ច, កវេ អាមេឌិតំ ពុធា” តិ។ -

ឥមិនា ច លក្ខណេន ឥធន បសាទវសេន បសំសាវសេន ចាយំ ទិក្ខុត្តំ វុត្តោតិ
វេទិតព្ពំ។ អថ វា អភិក្កន្តន្និ អភិក្កន្តំ។ អតិឥដ្ឋំ អតិមនាបំ, អតិសុន្ទរន្និ វុត្តំ
ហោតិ។

តត្ថ ឯកេន អភិក្កន្តសន្នេន ទេសនំ ថោមេតិ, ឯកេន អត្ថនោ បសាទំ។
អយញ្ញេត្ថ អធិប្បាយោ - អភិក្កន្តំ, ភោគោតម, យទិទំ ភោតោគោតមស្ស
ធម្មទេសនា, អភិក្កន្តំ យទិទំ ភោតោគោតមស្ស ធម្មទេសនំ អាគម្ម មម
បសាទោតិ។ ភគវតោយេវ វា វចនំ ទ្វេ ទ្វេ អត្ថេ សន្ធាយ ថោមេតិ - ភោតោ
គោតមស្ស វចនំ អភិក្កន្តំ ទោសនាសនតោ, អភិក្កន្តំ គុណាធិគមនតោ, តថា

សទ្ធាជននតោ, បញ្ញាជននតោ, សាត្តតោ, សព្វញ្ញនតោ, ឧត្តានបទតោ,
គម្ពីរតោ, កណ្តាសុខតោ, ហធម្មជ្ជមតោ, អនត្តក្កំសនតោ, អបរវម្ពនតោ,
ករុណាសីតលតោ, បញ្ញាវនាតតោ, អាចារ្យមណីយតោ, វិមទ្ធកូមតោ,
សុយ្យមាទសុខតោ, វិមសីយមាទហិតតោតិ វរមាទីហិ យោជេតព្ធំ។

តតោ បរម្យ័ ចត្វហិ ឧបមាហិ ទេសនំយេវ ថោមេតិ។ តត្ថ និក្កន្ទិតន្តិ
អនោមុខបបិតំ, ហេដ្ឋាមុខជាតំ វា។ ឧក្កន្ទេយ្យាតិ ឧបរិ មុខំ ករេយ្យ។ បដិច្ចន្ទន្តិ
តិណាបណ្ណាទិន្នាទិតំ។ វិវរេយ្យាតិ ឧក្យាជេយ្យ។ មូឡ្ហស្សាតិ ទិសាមូឡ្ហស្ស។
មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យាតិ ហត្ថេ គហេត្វា “ឯស មគ្គោ”តិ វរេយ្យ។ អន្ធការេតិ
កាឡបក្ខបាតុទ្ធសីអឡ្ហវត្ថយនវនសណ្ណាមេយបដលេហិ ចតុវង្កេ តមេ, អយំ
តាវ អនុត្តានបទតោ។

អយំ បទ អធិប្បាយយោជនា - យថា កោចិ និក្កន្ទិតំ ឧក្កន្ទេយ្យ, វរំ
សទ្ធម្មវិមុខំ អសទ្ធម្មេ បតិតំ មំ អសទ្ធម្មា វុដ្ឋាបេន្តេន, យថា បដិច្ចន្ទំ វិវរេយ្យ។
វរំ កស្សបស្ស ភកវតោ សាសនន្តរធានតោ បកុតិ មិន្នាទិដ្ឋិកហនបដិច្ចន្ទំ
សាសនំ វិវរេន្តេន, យថា មូឡ្ហស្ស មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, វរំ
កុម្មគ្គិមិន្នាមគ្គប្បដិបទ្ធស្ស មេ សគ្គមោក្ខមគ្គំ អាចិក្ខេន្តេន, យថា អន្ធការេ
តេលបដ្ឋោតំ ធារេយ្យ, វរំ មោហន្ធការេ និមុគ្គស្ស មេ ពុទ្ធាទិវតន្តរចានិ
អបស្សតោ តប្បដិច្ចាទកមោហន្ធការវិទ្ធិសកទេសនាបដ្ឋោតធារណេន
មយ្ហំ ភោតា គោតមេន ឯតេហិ បរិយាយេហិ បកាសិតត្ថា
អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោតិ។

ទេសនានុមោទនាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បសន្ធាការវណ្ណានា

ឯវំ ទេសនំ ថោមេត្វា ឥមាយ ទេសនាយ រតនត្ថយបសន្នចិត្តោ
 បសន្នាការំ ករោត្តោ ឯសាហន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឯសាហន្តិ ឯសោ អហំ។ ភវន្តំ
 គោតមំ សរណំ គច្ឆាមីតិ ភវំ មេ គោតមោ សរណំ បរាយណំ, អយស្ស
 តាតា, ហិតស្ស ច វិធាតាតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន ភវន្តំ គោតមំ គច្ឆាមិ, ភជាមិ,
 សេវាមិ, បយិរុចាសាមិ, ឯវំ វា ជាធាមិ, ពុជ្ឈាមីតិ។ យេសញ្ចិ ធាតុនំ គតិអត្ថោ,
 ពុទ្ធិបិ តេសំ អត្ថោ។ តស្មា គច្ឆាមីតិ ឥមស្ស ជាធាមិ, ពុជ្ឈាមីតិ អយមត្ថោ
 វុត្តោ។ ធម្មញ្ញា ភិក្ខុសង្ឃញ្ញាតិ ឯត្ថ បន អធិគតមគ្គេ សច្ចិកតនិរោធន
 យថានុសិដ្ឋំ បដិបទ្ឋមនេ ច អចាយេសុ អបតមនេ ធារេតីតិ ធម្មោ, សោ
 អត្ថតោ អរិយមគ្គោ ចេវ និព្វានញ្ច។ វុត្ថញ្ញោតំ - “យាវតា, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សង្ខតា,
 អរិយោ អជ្ឈង្គិកោ មគ្គោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ (អ. និ. ៤.៣៤) វិត្ថារោ។ ន
 កេរលញ្ច អរិយមគ្គោ ចេវ និព្វានញ្ច, អបិច ខោ អរិយជលេហិ សទ្ធិ
 បរិយត្តិធម្មាបិ។ វុត្ថញ្ញោតំ ធម្មាណាវករិមនេ -

“រាគវិរាគមនេជមសោកំ, ធម្មមសង្ខតមប្បដិក្ខុលំ;
 មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្តំ, ធម្មមិមំ សរណាត្ថមុបេហី”តិ។ (វិ. វ. ៨៨៧);

ឯត្ថ រាគវិរាគោតិ មគ្គោ កថិតោ។ អនេជមសោកន្តិ ជលំ។ ធម្មមសង្ខតន្តិ
 និព្វានំ។ អប្បដិក្ខុលំ មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្តន្តិ បិដកត្ថយេន វិភត្តា
 សព្វធម្មក្ខន្ធាតិ។ ទិដ្ឋិសីលសង្ឃារេន សំហតោតិ សង្ខេពោ, សោ អត្ថតោ អជ្ឈ
 អរិយបុគ្គលសមូហោ។ វុត្ថញ្ញោតំ តស្មីយេវ វិមនេ។

“យត្ថ ច ទិន្នមហាប្បលមាហុ, ចត្វសុ សុច្ឆិសុ បុរិសយុកេសុ;
 អជ្ឈ ច បុគ្គល ធម្មទសាតេ, សង្ឃមិមំ សរណាត្ថមុបេហី”តិ។ (វិ. វ.
 ៨៨៨);

ភិក្ខុនំ សង្ឃោ ភិក្ខុសង្ឃោ។ ឯត្តារតា ព្រាហ្មណោ តីណិ សរណាគមនានិ
បដិវេទេសិ។

បសន្នាការវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សរណាគមនកថាវណ្ណានា

ឥនានិ តេសុ សរណាគមនេសុ កោសល្លត្ថំ សរណំ, សរណាគមនំ។ យោ ច
សរណំ គច្ឆតិ, សរណាគមនប្បភេទោ, សរណាគមនស្ស ផលំ, សំកិលេសោ,
ភេទោតិ អយំ វិធិ វេទិតញ្ចោ។ សេយ្យថិទំ - បទត្ថតោ តាវ ហីសតីតិ សរណំ,
សរណាគតានំ តេនេវ សរណាគមនេន ភយំ សន្តាសំ ទុក្ខំ ទុក្ខតិបរិកិលេសំ
ហានតិ វិជាសេតីតិ អត្តោ, រតនត្ថយស្សេវេតំ អធិវចនំ។

អថ វា ហិតេ បវត្ថនេន អហិតា ច និវត្ថនេន សត្តានំ ភយំ ហីសតិ ពុទ្ធា។
ភវកត្តារា ឧត្តារណេន អស្សាសទានេន ច ធម្មោ។ អប្បកានម្បិ ការាណំ
វិបុលផលបដិលាភករណេន សង្ឃោ។ តស្មា ឥមិនាបិ បរិយាយេន រតនត្ថយំ
សរណំ។ តប្បសាទតគ្គុតាហិ វិហាតកិលេសោ តប្បរាយណាតាការប្បវត្តោ
ចិត្តប្បាទោ សរណាគមនំ។ តំសមឌ្ឆិសត្តោ សរណំ គច្ឆតិ, វុត្តប្បការេន
ចិត្តប្បាទេន ឯតានិ មេ តីណិ សរណានិ សរណំ, ឯតានិ បរាយណាត្ថំ វេ
ឧបេតីតិ អត្តោ។ វេ តាវ សរណំ សរណាគមនំ យោ ច សរណំ គច្ឆតីតិ ឥទំ
តយំ វេទិតញ្ចំ។

សរណាគមនប្បភេទេ បទ ទុរិដំ សរណាគមនំ លោកុត្តរំ លោកិយញ្ច។
តត្ថ លោកុត្តរំ ទិដ្ឋសច្ចានំ មគ្គកូលោ សរណាគមនុបក្កិលេសសមុប្បទេន
អារម្មណតោ និព្វានារម្មណំ ហុត្វា កិច្ចតោ សកលេបិ រតនត្ថយេ ឥដ្ឋតិ។
លោកិយំ បុព្វដ្ឋនានំ សរណាគមនុបក្កិលេសវិក្ខម្កនេន អារម្មណតោ

ពុទ្ធាធិគុណារម្មណំ ហុត្វា ឥដ្ឋតិ, តំ អត្ថតោ ពុទ្ធាធិសុ វត្ថុសុ
សទ្ធាបដិលាភោ, សទ្ធាមូលិកា ច សម្មាធិដ្ឋិ ធនសសុ បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុ
ធិដ្ឋិជុកម្ពន្ធិ វុច្ចតិ។

តយំទំ ចតុដា បវត្ថតិ អត្ថសន្និយ្យាតនេន តប្បរាយណាតាយ
សិស្សកាវ្យបគមនេន បណ៌ចាតេនាតិ។ តត្ថ អត្ថសន្និយ្យាតនំ នាម “អដ្ឋ អាធិ
កត្វា អហំ អត្តានំ ពុទ្ធស្ស និយ្យាតេមិ, ធម្មស្ស, សង្ឃស្ស” តិ ឯវំ ពុទ្ធាធិនំ
អត្ថបរិច្ឆជនំ។ តប្បរាយណាតា នាម “អដ្ឋ អាធិ កត្វា អហំ ពុទ្ធបរាយណោ,
ធម្មបរាយណោ, សង្ឃបរាយណោ ឥតិ មំ ជារេថា” តិ ឯវំ តប្បរាយណាភារោ។
សិស្សកាវ្យបគមនំ នាម “អដ្ឋ អាធិ កត្វា អហំ ពុទ្ធស្ស អន្តោវាសិកោ, ធម្មស្ស,
សង្ឃស្ស តិ មំ ជារេថា” តិ ឯវំ សិស្សកាវ្យបគមោ។ បណ៌ចាតោ នាម “អដ្ឋ អាធិ
កត្វា អហំ អភិវាទនបច្ចុដ្ឋានអញ្ញាលិ កម្មសាមិច្ចកម្មំ ពុទ្ធាធិនំយេវ តិណ្ណំ
វត្ថុនំ ករោមិ, ឥតិ មំ ជារេថា” តិ ឯវំ ពុទ្ធាធិសុ បរមនិបច្ចការោ។ ឥមេសញ្ញា
ចតុន្នំ អាគារាវនំ អញ្ញាតរម្យិ ករោន្តេន គហិតំយេវ ហោតិ សរណគមនំ។

អបិច ភគវតោ អត្តានំ បរិច្ឆជាមិ, ធម្មស្ស, សង្ឃស្ស អត្តានំ បរិច្ឆជាមិ។
ជីវិតំ បរិច្ឆជាមិ, បរិច្ឆត្តោយេវ មេ អត្តា, បរិច្ឆត្តំយេវ មេ ជីវិតំ, ជីវិតបរិយន្តិកំ
ពុទ្ធិ សរណំ គច្ឆាមិ, ពុទ្ធា មេ សរណំ លេណំ តាណាត្ថំ ឯវម្បិ អត្ថសន្និយ្យាតនំ
វេទិតញ្ចំ។ “សត្តារញ្ចា វតាហំ បស្សេយ្យំ ភគវន្តមេវ បស្សេយ្យំ, សុគតញ្ចា
វតាហំ បស្សេយ្យំ ភគវន្តមេវ បស្សេយ្យំ, សម្មាសម្ពុទ្ធឯញ្ចា វតាហំ បស្សេយ្យំ
ភគវន្តមេវ បស្សេយ្យ” ត្ថិ (សំ. ជិ. ២.១៥៤) ឯវម្បិ មហាកស្សបស្ស
សរណគមនំវិយ សិស្សកាវ្យបគមនំ ធន្នញ្ចំ។

“សោ អហំ វិចរិស្សាមិ, កាមា កាមំ បុរា បុរំ;

នមស្សមាណោ សម្ពុទ្ធំ, ធម្មស្ស ច សុធម្មត"ន្តិ។ (សុ. និ. ១៩៤; សំ. និ. ១.២៤៦) -

ឯវម្បិ អាឡូវកាធិនំ សរណាគមនំវិយ តប្បរាយណតាវេទិតញ្ច។ “អថ ខោ ព្រហ្មាយុ ព្រាហ្មណោ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ កវិត្វា ភគវតោ ចានេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវតោ ចានានិ មុខេន ច បរិបុម្ពតិ, ចាណីហិ ច បរិសម្ពាហតិ, នាមញ្ច សាវេតិ ព្រហ្មាយុ អហំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណោ, ព្រហ្មាយុ អហំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណោ”តិ (ម. និ. ២.៣៩៤) ឯវម្បិ បណិចាតោ ធម្មញ្ចោ។

សោ បនេស ញាតិភយាចរិយទក្ខិណោយ្យវសេន ចតុត្ថិជោ ហោតិ។ តត្ថ ទក្ខិណោយ្យបណិចាតេន សរណាគមនំ ហោតិ, ន ឥតវេហិ។ សេដ្ឋវសេនេវ ហិ សរណំ គយ្ហតិ, សេដ្ឋវសេន ភិជ្ជតិ, តស្មា យោ សាកិយោ វា កោលិយោ វា “ពុទ្ធា អម្ពាភំ ញាតកោ”តិ វន្តតិ, អគ្គហិតមេវ ហោតិ សរណំ។ យោ វា “សមណោ គោតមោ រាជបូជិតោ មហានុភាវោ, អវន្តិយមាណោ អនត្តម្បិ ករេយ្យ”តិ ភយេន វន្តតិ, អគ្គហិតមេវ ហោតិ សរណំ។ យោ វា ពោធិសត្តកាលេ ភគវតោ សន្តិកេ កិញ្ចិ ឧត្តហិតំ សរមាណោ ពុទ្ធកាលេ វា -

“ឯកេន ភោគេ ភុញ្ញេយ្យ, ធ្វិហិ កម្មំ បយោជយេ;
ចតុត្ថញ្ច និធាបេយ្យ, អាបទាសុ ភវិស្សតី”តិ។ (ធិ. និ. ៣.២៦៥) -

ឯវរូបំ អនុសាសនី ឧត្តហេត្វា “អាចរិយោ មេ”តិ វន្តតិ, អគ្គហិតមេវ ហោតិ សរណំ។ យោ បន “អយំ លោកេ អគ្គទក្ខិណោយ្យ”តិ វន្តតិ, តេនេវ គហិតំ ហោតិ សរណំ។

ឯវំ គហិតសរណស្ស ច ឧបាសកស្ស វា ឧបាសិកាយ វា អញ្ញតិភ្លិយេសុ
បព្ពជិតម្បី ញាតី “ញាតកោ មេ អយ”ន្តំ វន្តតោ សរណាគមនំ ន ភិជ្ជតិ, បគេវ
អបព្ពជិតំ។ តថា រាជានំ ភយវសេន វន្តតោ, សោ ហិ វជ្ជបូជិតត្តា អវន្តិយមាណោ
អនត្ថម្បី ករេយ្យាតិ។ តថា យំ កិញ្ចិ សិប្បំ សិក្ខាបកំ ភិភ្លិយំ “អាចរិយោ មេ
អយ”ន្តំ វន្តតោ បិ ន ភិជ្ជតិ ឯវំ សរណាគមនប្បកេនោ វេទិតញោ។

ឯត្ថ ច លោកុត្តរស្ស សរណាគមនស្ស ចត្តារិ សាមញ្ញដលានិ វិចាកដលំ,
សព្ពទុក្ខក្ខយោ អានិសំសដលំ។ វុត្តញោតំ -

“យោ ច ពុទ្ធុញ ធម្មញ, សង្ឃញ សរណំ គតោ;
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។

ទុក្ខំ ទុក្ខសមុប្បាទំ, ទុក្ខស្ស ច អតិក្កមំ;
អរិយញ្ញដ្ឋន្តិកំ មគ្គំ, ទុក្ខបសមគាមិនំ។

ឯតំ ខោ សរណំ ខេមំ, ឯតំ សរណាមុត្តមំ;
ឯតំ សរណាមាគម្ម, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ”តិ។ (ធម. ប. ១៩០-១៩២);

អបិ ច និច្ចតោ អនុបគមនាទិវសេន បេតស្ស អានិសំសដលំ វេទិតញំ។
វុត្តញោតំ, “អជ្ឈានមេតំ, ភិក្ខុវេ, អនវកាសោ, យំ ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ កញ្ចិ
សម្ពាវំ និច្ចតោ ឧបគន្ធឡយ្យ, សុខតោ ឧបគន្ធឡយ្យ, កញ្ចិ ធម្មំ អត្តតោ
ឧបគន្ធឡយ្យ, មាតរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, បិតរំ អរហន្តំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ,
ទុដ្ឋចិត្តោ តថាគតស្ស លោហិតំ ឧប្បាទេយ្យ, សង្ឃំ ភិក្ខុយ្យ, អញ្ញំ សត្តារំ
ឧទ្ទិសេយ្យ, នេតំ ហំ នំ វិជ្ជតិ”តិ (ម. និ. ៣.១២៨; អ. និ. ១.២៦៨-២៧៦)។

លោកិយស្ស បន សរណគមនស្ស ភវសម្មទាបិ ភោគសម្មទាបិ
ជលមេវ។ វុត្តញ្ញោតំ -

“យេកេចិ ពុទ្ធិំ សរណំ គតាសេ,
នតេ គមិស្សន្តិ អហាយភូមិ;
បហាយ មាណុសំ ទេហំ,
ទេវកាយំ បរិបូរេស្សន្តិ” តិ។ (សំ. និ. ១.៣៧);

អបរម្មី វុត្តំ “អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អសីតិយា ទេវតាសហស្សេហិ
សទ្ធិំ យេនាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ, តេនុបសង្កមិ... បេ... ឯកមន្តំ បីតំ ខោ
សក្កំ ទេវានមិន្ទំ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ ឯតទវោច ‘សាធុ ខោ ទេវានមិន្ទ
ពុទ្ធិំ សរណគមនំ ហោតិ, ពុទ្ធិំ សរណគមនហេតុ ខោ ទេវានមិន្ទ ឯវមិជេកច្ច
សត្តា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា សុគតី សក្កំ លោកំ ឧបបជ្ឈន្តិ” តិ។ តេ អញ្ញោ
ទេវេ ទសហិ ហានេហិ អធិគណ្ណន្តិ ទិព្វេន អាយុនា ទិព្វេន វណ្ណេន សុខេន
យសេន អាធិបតេយ្យេន ទិព្វេហិ រូបេហិ សទ្ធមហិ គន្ធមហិ រសេហិ
ជាដ្ឋព្វេហិ” តិ (សំ. និ. ៤.៣៤១)។ ឯស នយោ ធម្មេ សង្ខេ ច។ អបិច
វេលាមសុត្តាធិវសេនាបិ (អ. និ. ៩.២០) សរណគមនស្ស ជលវិសេសោ
វេទិតញ្ញោ។ ឯវំ សរណគមនជលំ វេទិតញ្ញំ។

តត្ថ លោកិយសរណគមនំ តីសុ វុត្តសុ
អញ្ញាណសំសយមិច្ឆាញ្ញាណាធិហិ សំកិលិស្សតិ, ន មហាជុតិកំ ហោតិ, ន
មហាវិជ្ជារំ។ លោកុត្តរស្ស នត្ថិ សំកិលេសោ។ លោកិយស្ស ច
សរណគមនស្ស ធុរិដោ ភេទោ សាវដ្ឋោ អនវដ្ឋោ ច។ តត្ថ សាវដ្ឋោ
អញ្ញសត្តារាធិសុ អត្ថសន្និយ្យាតនាធិហិ ហោតិ, សោ អនិជ្ជជលោ។ អនវដ្ឋោ
កាលំ កិរិយាយ, សោ អវិចាកត្តា អជលោ។ លោកុត្តរស្ស បន នេវត្ថិ ភេទោ។

កវន្តរេបិ ហិ អរិយសាវកោ អញ្ញាសត្តារំ ន ឧទ្ទិសតីតិ ឯវំ សរណគមនស្ស
សំកិលេសោ ច ភេទោ ច វេទិតញ្ចតិ។ ឧចាសកំ មំ កវំ គោតមោ ជារតូតិ មំ
កវំ គោតមោ “ឧចាសកោ អយ”ន្តិ ឯវំ ជារតុ, ជារតូតិ អត្ថោ។

សរណគមនកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឧចាសកវិធិកថាវណ្ណានា

ឧចាសកវិធិកោសល្លត្ថំ បនេត្ថ កោ ឧចាសកោ, កស្មា ឧចាសកោតិ
វុត្ថតិ, កិមស្ស សីលំ, កោ អាជីវោ, កាវិបត្តិ, កា សម្មត្តិ ឥ ឥទំ ប កិណ្ណកំ
វេទិតញ្ចំ។

តត្ថ កោ ឧចាសកោតិ យោ កោចិ តិសរណគតោ គហដ្ឋោ។ វុត្ថញ្ចតំ -
“យតោ ខោ មហាឆាម ឧចាសកោ ពុទ្ធិ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ
គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ។ ឯត្តាវតា ខោ មហាឆាម
ឧចាសកោ ហោតិ”តិ (សំ. និ. ៥.១០៣៣)។

កស្មា ឧចាសកោតិ រតនត្ថយស្ស ឧចាសនតោ។ សោ ហិ ពុទ្ធិ ឧចាសតីតិ
ឧចាសកោ។ ធម្មំ, សង្ឃំ ឧចាសតីតិ ឧចាសកោ។

កិមស្ស សីលន្តិ បញ្ច វេរមណីយោ។ យថាហ “យតោ ខោ មហាឆាម
ឧចាសកោ ចាណាតិចាតា បជីវិតោ ហោតិ អធិដ្ឋានាន, កាមេសុ
មិច្ឆាចារា, មុសាវាទា, សុរាមេរយមជ្ឈបមាទដ្ឋានា បជីវិតោ ហោតិ។ ឯត្តាវតា
ខោ មហាឆាម ឧចាសកោ សីលវា ហោតិ”តិ (សំ. និ. ៥.១០៣៣)។

កោ អាជីវោតិ បញ្ច មិច្ឆាវណិដ្ឋា បហាយ ធម្មេន សមេន ជីវិតកប្បនំ។
វុត្ថញ្ចតំ “បញ្ចិមា, ភិក្ខុវេ, វណិដ្ឋា ឧចាសកេន អករណីយា។ កតមា បញ្ច?

សត្តវណិជ្ជា, សត្តវណិជ្ជា, មំសវណិជ្ជា, មជ្ឈវណិជ្ជា, វិសវណិជ្ជា។ ឥមា ខេ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចវណិជ្ជា ឧចាសកេន អករណីយា”តិ (អ. និ. ៥.១៧៧)។

ការវិបត្តិតិ យា តស្សេវ សីលស្ស ច អាជីវស្ស ច វិបត្តិ, អយមស្ស វិបត្តិ។ អបិច យាយ ឯស ចណ្ណាលោ ចេវ ហោតិ មលញ្ច បតិកុដ្ឋោ ច។ សាបិស្ស វិបត្តិតិ វេទិតញ្ច។ តេ ច អត្ថតោ អស្សទ្ធិយាធយោ បញ្ច ធម្មា ហោន្តិ។ យថាហា “បញ្ចាហិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ឧចាសកោ ឧចាសកចណ្ណាលោ ច ហោតិ ឧចាសកមលញ្ច ឧចាសកបតិកុដ្ឋោ ច។ កតមេហិ បញ្ចាហិ? អស្សទ្វោ ហោតិ, ធុស្សីលោ ហោតិ, កោតុហលមដ្ឋលីកោ ហោតិ, មដ្ឋលំ បច្ឆេតិ នោ កម្មំ, ឥតោ ច ពហិទ្វា ធឹក្ខណោយ្យំ បរិយេសតិ តត្ថ ច បុព្វការំ ករោតី”តិ (អ. និ. ៥.១៧៥)។

ការសម្មត្តិតិ យា ចស្ស សីលសម្មទា ច អាជីវសម្មទា ច, សា សម្មត្តិ។ យេ ចស្ស រតនភាវាទិករា សទ្ធាធយោ បញ្ច ធម្មា។ យថាហា “បញ្ចាហិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ឧចាសកោ ឧចាសករតនញ្ច ហោតិ ឧចាសកបទុមញ្ច ឧចាសកបុណ្ណវិកញ្ច។ កតមេហិ បញ្ចាហិ? សទ្វោ ហោតិ, សីលវា ហោតិ, ន កោតុហលមដ្ឋលីកោ ហោតិ, កម្មំ បច្ឆេតិ នោ មដ្ឋលំ, ន ឥតោ ពហិទ្វា ធឹក្ខណោយ្យំ គវេសតិ, ឥធម ច បុព្វការំ ករោតី”តិ (អ. និ. ៥.១៧៥)។

អដ្ឋតត្ថេតិ ឯត្ថ អយំ អគ្គសទ្វោ អាទិកោជិកោជ្ជាសសេដ្ឋេសុ ទិស្សតិ។ “អដ្ឋតត្ថេ, សម្ម ទោវារិក, អាវរាមិ ទ្វារំ និគណ្ណានំ និគណ្ឌីន”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៧០) ហិ អាទិម្ហិ ទិស្សតិ។ “តេនេវ អដ្ឋលត្ថេន តំ អដ្ឋលត្ថំ បរាមសេយ្យ, (កថា. ៤៤១) ឧច្ឆត្តំ វេជ្ជត្ថ”ន្តិអាទីសុ កោជិយំ។ “អម្ហិលត្ថំ វា មធុរត្ថំ វា តិត្ថកត្ថំ វា (សំ. និ. ៥.៣៧៤), អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, វិហារត្ថេន វា បរិវេណត្ថេន វា ភាជេតុ”ន្តិអាទីសុ (ចូឡវ. ៣១៨) កោដ្ឋាសេ។ “យាវតា, ភិក្ខុវេ, សត្តា អបទា

វា...បេ... តថាគតោ តេសំ អគ្គមគ្គាយតី"តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣៤) សេដ្ឋេ។ ឥធម៌
បនាយំ អាទិម្ហិ ទដ្ឋញោ។ តស្មា អដ្ឋតគ្គតិ អដ្ឋតំ អាទិ កត្វា, ឯវមេត្ត អត្ថោ
វេទិតញោ។ អដ្ឋតន្តិ អដ្ឋការំ។ អដ្ឋទគ្គតិ វា ចាហោ, ទ-កាហេ បទសន្ធិកហេ, អដ្ឋ
អគ្គំ កត្វាតិ អត្ថោ។

ចាណុបេតន្តិ ចាណោហិ ឧបេតំ, យាវ មេ ជីវិតំ បវត្តតិ, តាវ ឧបេតំ។
អនញ្ញាសត្តកំ តីហិ សរណាគមនេហិ សរណំ គតំ ឧចាសកំ កប្បិយការកំ មំ
ភវំ គោតមោ ធារេតុ ជាតាតុ។ អហញ្ញិ សចេបិ មេ តិទិណោន អសិនា សីសំ
និទ្ទេយ្យ, នេវ ពុទ្ធិ “ន ពុទ្ធា”តិ វា ធម្មំ “ន ធម្មោ”តិ វា, សង្ឃំ “ន សង្ឃោ”តិ វា
វេទេយ្យន្តិ។ ឯវំ អត្តសន្និយ្យាតនេន សរណំ គន្ធា ចត្វាហិ ច បច្ឆយេហិ បវាវេត្វា
ឧដ្ឋាយាសនា ភក្កវន្តំ អភិវាទេត្វា តិក្ខត្តំ បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមីតិ។

ឧចាសកវិធិកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ភយភេរវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អនុដ្ឋលាសុត្តវណ្ណានា

៥៧. ឯវំ មេ សុតំ...បេ... អាយស្មា សាវិបុត្តោតិ អនុដ្ឋលាសុត្តំ។ តត្រាយំ
អនុត្តានបទវណ្ណានា - យថា ចេត្ត, ឯវំ សព្វសុត្តេសុ។ តស្មា ឥតោ បរំ ឯត្តកម្មិ
អវត្វា អបុព្វបទវណ្ណានំយេវ ករិស្សម។

ចត្តារោតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ បុគ្គលាតិ សត្តា នរា ចោសា។ ឯត្តាវតា ច
បុគ្គលវាទី មហាថេរោតិ ន គហោតព្ពំ, អយញ្ញិ អាយស្មា ពុទ្ធបុត្តានំ សេដ្ឋោ,
សោ ពុទ្ធស្ស ភក្កវតោ ទេសនំ អវិលោមេន្តោយេវ ទេសេតិ។

សម្មតិបរមត្ថទេសនាកថាវណ្ណនា

ពុទ្ធស្ស ភក្កវតោ ធុរិយា ទេសនា សម្មតិទេសនា, បរមត្ថទេសនា ចាតិ។
តត្ថ បុគ្គលោ សត្តោ ឥត្ថំ បុរិសោ ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ ទេវោ មារោតិ វេរុចា
សម្មតិទេសនា។ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា, ខន្ធា ធាតុ អាយតនានិ សតិបដ្ឋានាតិ
វេរុចា បរមត្ថទេសនា។

តត្ថ ភក្កវាយេ សម្មតិវសេន ទេសនំ សុត្វា អត្ថំ បដិវិជ្ជិត្វា មោហំ
បហាយ វិសេសំ អធិគន្ធន្តំ សមត្តា, តេសំ សម្មតិទេសនំ ទេសេតិ។ យេ បន
បរមត្ថវសេន ទេសនំ សុត្វា អត្ថំ បដិវិជ្ជិត្វា មោហំ បហាយ វិសេសមធិគន្ធន្តំ
សមត្តា, តេសំ បរមត្ថទេសនំ ទេសេតិ។ តត្ថាយំ ឧបមា, យថា ហិ
ទេសភាសាកុសលោ តិណ្ណំ វេទានំ អត្ថសំវណ្ណនកោ អាចរិយោ យេ
ធម៌ធឿភាសាយ វុត្ថុ អត្ថំ ជានន្តិ, តេសំ ធម៌ធឿភាសាយ អាចិត្តតិ។ យេ
អន្ធកភាសាធិសុ អញ្ញតរាយ, តេសំ តាយ តាយ ភាសាយ។ វេរុតេ
មាណវកោ ធរកំ ព្យត្តំ អាចរិយមាគម្ម ឱប្បមេវ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តិ។ តត្ថ
អាចរិយោ វិយ ពុទ្ធា ភក្កវា។ តយោ វេទាវិយ កថេតព្ពកាវេន បីតានិ តិណិ
បិដកានិ។ ទេសភាសាកោសល្លមិវ សម្មតិបរមត្ថកោសល្លំ។
នាណទេសភាសា មាណវកាវិយ សម្មតិបរមត្ថទេសនាបដិវិជ្ជនសមត្តា
វេនេយ្យសត្តា។ អាចរិយស្ស ធម៌ធឿភាសាធិអាចិត្តនំ វិយ ភក្កវតោ
សម្មតិបរមត្ថវសេន ទេសនា វេទិតព្ពា។ អាហា ចេត្ថ -

“ទុវេ សច្ចានិ អក្ខាសិ, សម្ពុទ្ធា វេទតំ វារោ;
សម្មតិ បរមត្ថព្វា, តតិយំ នូបលព្ពតិ។

សង្កេតវចនំ សច្ចំ, លោកសម្មតិការណា;

បរមត្ថវចនំសច្ចំ, ធម្មានំភូតការណា។

តស្មា វោហារកុសលស្ស, លោកនាថស្សសត្តនោ;
សម្មតិ វោហារន្តស្ស, មុសាវាទោនជាយតី”តិ។

អបិច អដ្ឋហិ ការណេហិ ភគវា បុគ្គលកថំ កថេតិ - ហិរោត្តប្បធិបនត្ថំ,
កម្មស្សកតាធិបនត្ថំ, បច្ចត្តបុរិសការធិបនត្ថំ, អានន្តរិយធិបនត្ថំ,
ព្រហ្មវិហារធិបនត្ថំ, បុព្វេនិវាសធិបនត្ថំ, ធឹក្ខណាវិសុទ្ធិធិបនត្ថំ,
លោកសម្មតិយា អប្បហានត្តញ្ញាតិ។ “ខន្ធជាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ
ឌីត្តប្បន្តិ”តិ ហិ វុត្តេ មហាជនោនជានាតិ, សម្មោហមាបជ្ឈតិ, បដិសត្ត ហោតិ
“កិមិទំ ខន្ធជាតុអាយតនានិ ហិរិយន្តិ ឌីត្តប្បន្តិ នាមា”តិ។ “ឥត្ថី ហិរិយតិ
ឌីត្តប្បតិ បុរិសោ ខត្តិយោ ព្រាហ្មណោ ទេវោ មារោ”តិ វុត្តេ បន ជានាតិ, ន
សម្មោហមាបជ្ឈតិ, ន បដិសត្ត ហោតិ។ តស្មា ភគវា ហិរោត្តប្បធិបនត្ថំ
បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“ខន្ធា កម្មស្សកា ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា
ភគវា កម្មស្សកតាធិបនត្ថំ បុគ្គលកថំ កថេតិ។

“វេជ្ឈវនាទយោ មហាវិហារា ខន្ធហិ ការាបិតា ជាតុហិ អាយតនេហី”តិ
វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា បច្ចត្តបុរិសការធិបនត្ថំ បុគ្គលកថំ
កថេតិ។

“ខន្ធា មាតវំ ជីវិតា វោរោបេន្តិ បិតវំ អរហន្តំ វុហិរុប្បាទកម្មំ ករោន្តិ,
សង្ឃកេទកម្មំ ករោន្តិ, ជាតុយោ អាយតនានី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា
ភគវា អានន្តរិយធិបនត្ថំ បុគ្គលកថំ កថេតិ។ “ខន្ធា មេត្តាយន្តិ ជាតុយោ

អាយតនាធី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា ភគវា ព្រាហ្មវិហារទីបនត្ថំ
បុគ្គលកមំ កថេតិ។

“ខន្ធា បុព្វេនិវាសមនុស្សរន្តិ ធាតុយោ អាយតនាធី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ
នយោ។ តស្មា ភគវា បុព្វេនិវាសទីបនត្ថំ បុគ្គលកមំ កថេតិ។ “ខន្ធា ទានំ
បដិគ្គណ្ហាន្តិ ធាតុយោ អាយតនាធី”តិ វុត្តេបិ មហាជនោ ន ជាតាតិ,
សម្មាសមាសបដ្ឋតិ, បដិសត្តុ ហោតិ “កិមំ ខន្ធធាតុអាយតនាធី បដិគ្គណ្ហាន្តិ
នាមា”តិ។ “បុគ្គលា បដិគ្គណ្ហាន្តិ សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា”តិ វុត្តេ បន ជាតាតិ,
ន សម្មាសមាសបដ្ឋតិ, ន បដិសត្តុ ហោតិ។ តស្មា ភគវា ទក្ខិណាវិសុទ្ធិទីបនត្ថំ
បុគ្គលកមំ កថេតិ។

លោកសម្មតិញ្ច ពុទ្ធា ភគវន្តោ នប្បជហន្តិ, លោកសមញ្ញាយ
លោកនិរុត្តិយំ លោកាកិលាបេ បិតាយេវ ធម្មំ ទេសេន្តិ។ តស្មា ភគវា
លោកសម្មតិយា អប្បហានត្ថម្បិ បុគ្គលកមំ កថេតិ។ តស្មា អយម្បិ អាយស្មា
លោកវេហារកុសលតាយ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ទេសនំ អវិលោមេន្តោ
លោកសម្មតិយំ ឋត្វាវ ចត្តារោមេ, អាវុសោ, បុគ្គលាតិ អាហា។ តស្មា ឯត្ថ
បរមត្តវសេន អគ្គហេតុសម្មតិវសេនេវ បុគ្គលោ វេទិតញ្ចោ។

សន្តោ សិវិជ្ជមាតាតិ លោកសន្តេតវសេន អត្ថិ ឧបលព្ពមាតា។ លោកស្មិន្តិ
សត្តលោកេ។ សាដ្ឋណោវ សមាធាតិអាទីសុ បន អដ្ឋណាន្តិ កត្តចិ កិលេសា
វុច្ឆន្តិ។ យថាហ “តត្ថ កតមាធិ តីណិ អដ្ឋណាធិ? រាគោ អដ្ឋណំ, ទោសោ
អដ្ឋណំ, មោហោ អដ្ឋណា”ន្តិ (វិភ. ៩២២)។ កត្តចិ យំកិញ្ច មលំ វា បដ្ឋោ វា,
យថាហ “តស្សេវ រជស្ស វា អដ្ឋណាស្ស វា បហាធាយ វាយមតី”តិ។ កត្តចិ
តថាវចោ ភូមិភាគោ, សោ ពោធិយដ្ឋណំ ចេតិយដ្ឋណាន្តិអាទីនំ វសេន
វេទិតញ្ចោ។ ឥធម បន នានប្បការា តិព្ពកិលេសា “អដ្ឋណា”ន្តិ អធិប្បតា។ តថា

ហ៊ីវក្ខតិ “ចាបកាន់ ខោ ឯតំ, អាវុសោ, អកុសលានំ ឥច្ឆាវចរានំ អធិវចនំ,
យទិទំ អង្គណា”ន្តិ (ម. និ. ១.៦០)។ សហ អង្គណាន សាង្គណា។

សាង្គណាវ សមាធាតិ សកិលេសោយេវ សន្តោ។ អត្ថិ មេ អជ្ឈត្ថំ
អង្គណាន្តិ យថាភូតំ នប្បជាធាតីតិ មយ្ហំ អត្ថនោ ចិត្តសន្តានេ កិលេសោ
អត្ថិតិបិ ន ជាធាតិ។ “ឥមេ កិលេសា នាម កក្ខដ្ឋា វាដ្ឋា ជហិតញ្ញា ន
គហិតញ្ញា វិសទុដ្ឋសល្លសទិសា”តិ វរំ យាថាវសរសតោបិ ន ជាធាតិ។ យោ
អត្ថិតិ ច ជាធាតិ, វរញ្ញា ជាធាតិ។ សោ “អត្ថិ មេ អជ្ឈត្ថំ អង្គណាន្តិ យថាភូតំ
បជាធាតី”តិ វុច្ចតិ។ យស្ស បន ន ច មគ្គេន សមូហតា កិលេសា, ន ច ឧប្បជ្ឈន្តិ
យេន វា តេន វា វារិតត្តា, អយមិធ អនង្គណាតិ អធិប្បតោ។ នត្ថិ មេ អជ្ឈត្ថំ
អង្គណាន្តិ យថាភូតំ នប្បជាធាតីតិ “មយ្ហំ កិលេសា យេន វា តេន វា វារិតត្តា
នត្ថិ, ន មគ្គេន សមូហតត្តា”តិ ន ជាធាតិ, “តេ ឧប្បជ្ឈមាធា មហាអនត្ថំ
ករិស្សន្តិ កក្ខដ្ឋា វាដ្ឋា វិសទុដ្ឋសល្លសទិសា”តិ វរំ យាថាវសរសតោបិ ន
ជាធាតិ។ យោ បន “ឥមិធា ការណេន នត្ថិ”តិ ច ជាធាតិ, វរញ្ញា ជាធាតិ, សោ
“នត្ថិ មេ អជ្ឈត្ថំ អង្គណាន្តិ យថាភូតំ បជាធាតី”តិ វុច្ចតិ។ តត្រាតិ តេសុ ចតុសុ
បុគ្គលេសុ, តេសុ វា ទ្វីសុ សាង្គណេសុ, យាយន្តិ យោ អយំ, យាយន្តិបិ ចាថោ។

៥៨. កោ នុខោ, អាវុសោ, សារិបុត្ត, ហេតុ កោ បច្ចយោតិ ឧភយេនាបិ
ការណមេវ បុច្ចតិ។ យេនិមេសន្តិ យេន ហេតុនា យេន បច្ចយេន ឥមេសំ ទ្វិន្នំ
ឯកោ សេដ្ឋបុរិសោ ឯកោ ហីនបុរិសោតិ អក្ខាយតិ, សោ កោ ហេតុ កោ
បច្ចយោតិ វរមេត្ថ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ញោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ “នប្បជាធាតិ
បជាធាតី”តិ វរំ វុត្ថំ, បជាននា នប្បជាធាតិ ឥទមេវ ឧភយំ ហេតុ ចេវ
បច្ចយោ ច។

៥៩. ដេរោ បន អត្តនោ វិចិត្របដិភានតាយ តំ ចាកដតរំ កត្វា ទស្សេតុំ
បុន តត្រាវុសោតិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្សេតុំ ចាជិកង្ខ័ន្តិ តស្ស បុគ្គលស្ស ឯតំ
ចាជិកង្ខ័តព្ពំ។ ឥទមេវ ឯស ចាបុណ្យស្សតិ, ន អញ្ញាត្តិ ឥច្ឆិតព្ពំ, អវស្សំ ភាវីតិ
វុត្តំ ហោតិ។ “ន ធន្នំ ជនេស្សតិ” តិអាទិនា នយេន វុត្តំ អនន្តជននាធិ
សន្ធាយាហ។

តត្ថ ច ន ធន្នំ ជនេស្សតិ តិ អប្បជានន្តោ តស្ស អង្គណស្ស បហានត្ថំ
កត្តកម្មតាធន្នំ ន ជនេស្សតិ។ ន វាយមិស្សតិ តតោ ពលវតំ វាយាមំ ន
ករិស្សតិ, ន វិវិយំ អារភិស្សតិ តិ ថាមគតវិវិយំ បន នេវ អារភិស្សតិ, ន
បវត្តេស្សតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ សាង្គណោតិ ឥមេហិ រាគាធិហិ អង្គណោហិ
សាង្គណោ។ សំកិលិដ្ឋចិត្តោតិ តេហិយេវ សុដ្ឋតំ កិលិដ្ឋចិត្តោ មលីនចិត្តោ
វិពាធិតចិត្តោ ឧបតាបិតចិត្តោ ច ហុត្វា។ កាលំ ករិស្សតិ តិ មរិស្សតិ។

សេយ្យថាបីតិ យថា នាម។ កំសចាតីតិ កំសលោហភាជនំ។ អាភតាតិ
អាធិតា។ អាបណា វា កម្មារកុលា វាតិ អាបណតោ វា កំសចាតិការកានំ
កម្មារានំ យរតោ វា។ រជេនាតិ អាគន្តករជេន បំសុអាទិនា។ មលេនាតិ តត្ថេវ
ឧដ្ឋិតេន លោហាមលេន។ បរិយោធនាតិ សញ្ញា។ ន ថេវ បរិកុញ្ញេយ្យន្តិ
ឧទកខាធនិយបក្ខិបនាធិហិ បរិភោគំ ន ករេយ្យំ។ ន ច បរិយោធបេយ្យន្តិ
ឆោវនបំសនាធិហិ ន បរិសុទ្ធិំ កាវាបេយ្យំ។ រជាបថេតិ រជបថេ។ អយមេវ វា
ចាថោ, រជស្ស អាគមនដ្ឋានេ វា វុដ្ឋានុដ្ឋានេ វា ហេដ្ឋាមញ្ចោ វា ធុសកោដ្ឋកេ វា
ភាជនន្តរេ វា, យត្ថ រជេន ឱកិរិយតីតិ អត្ថោ។ សំកិលិដ្ឋតរា អស្ស
មលគ្គហិតាតិ ឯត្ថ រជាបថេ និក្ខិបនេន សំកិលិដ្ឋតរា,
អបរិភោគាបរិយោធបនេហិ មលគ្គហិតតរាតិ វុត្តំ ហោតិ,
បដិបុច្ឆាវចនញ្ចេតំ។ តេនស្ស ឯវមត្តោ វេទិតញ្ចោ, អាវុសោ, សា កំសចាតិ ឯវំ

ក៏យមាណា អបរេន កាលេន សំកិលិដ្ឋតរា ច មលគ្គហិតតរា ច
មត្តិកចាតីតិ វា កំសចាតីតិ វា ឥតិបិ ទុដ្ឋាណា ភវេយ្យ នុ ខោ នោតិ, ថេរោ តំ
បដិជានន្តោ អាហា “ឯវមារុសោ” តិ។ បុន ធម្មសេនាបតិ ឱបម្ពំ សម្បជិចាទេន្តោ,
ឯវមេវ ខោតិអាទិមាហ។ តត្ថេវំ ឱបម្ពសំសន្ននា វេទិតញ្ចា -
កិលិដ្ឋកំសចាតិសទិសោ សាដ្ឋ័ណោ បុគ្គលោ។ សំកិលិដ្ឋកំសចាតិយា
នបរិភុញ្ញនមាទី កត្វា រជាបថនិក្ខេចារិយ តស្ស បុគ្គលស្ស បព្ពដ្ឋំ
លកមាណស្ស វេដ្ឋកម្មាទីសុ បសុតបុគ្គលសន្តិកេ បព្ពដ្ឋាបដិលាភោ។
សំកិលិដ្ឋកំសចាតិយា បុន សំកិលិដ្ឋតរាភាវោរិយ តស្ស បុគ្គលស្ស
អនុក្កមេន អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អនុសិក្ខតោ វេដ្ឋកម្មាទិករណំ, ឯត្ថ បីតស្ស
សាដ្ឋ័ណាកាលកិរិយា។ អថ វា អនុក្កមេន ទុក្ខជទុញ្ញាសិវីតិក្កមនំ, ឯត្ថ
បីតស្ស សាដ្ឋ័ណាកាលកិរិយា។ អថ វា អនុក្កមេន
ចាចិត្តិយបុល្លច្ចយវីតិក្កមនំ, សដ្ឋាទិសេសវីតិក្កមនំ, ចារាជិកវីតិក្កមនំ,
មាតុយាតាទិអាណន្តិយករណំ, ឯត្ថ បីតស្ស សាដ្ឋ័ណាកាលកិរិយាតិ។

សំកិលិដ្ឋចិត្តោ កាលំ ករិស្សតីតិ ឯត្ថ ច អកុសលចិត្តេន កាលំ
ករិស្សតីតិ ន ឯវមត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។ សព្ពសត្តា ហិ បកតិចិត្តេន ភវេដ្ឋចិត្តេនេវ
កាលំ ករោត្តិ។ អយំ បន អវិសោធន្ទា ចិត្តសន្តានំ កាលំ ករិស្សតីតិ ឯតមត្តំ
សន្ធាយ ឯវំ វុត្តោតិ វេទិតញ្ចោ។

ទុតិយវារេ បរិយោទបេយ្យន្តិ ឆោវនបំសនសណ្ឋាធារិកាបរិមជ្ឈនាទីហិ
បរិសុទ្ធិំ អាទាសមណ្ឌលសទិសំ ករេយ្យំ។ ន ច នំ រជាបថេតិ បុព្វេ វុត្តប្បការេ
ហានេ អនិក្ខិបិទ្វា ករណ្ណាមញ្ញសាទីសុ វា បេយ្យំ, បលិវេបេទ្វា វា នាគទន្តេ
លគេយ្យំ។ សេសំ វុត្តនយានុសារេនេវ គហោតព្ពំ។

ឧបមាសំសន្តានា ចេត្ត ឯវំ វេទិតញ្ញា - កិលិដ្ឋកំសចាតិសទិសោ សាដ្ឋ្តេណា
ភព្ពបុគ្គលោ។ កិលិដ្ឋកំសចាតិយា បរិភុញ្ញនមាទី កត្វា សុទ្ធជ្វានេ ឋបនំវិយ
តស្ស បុគ្គលស្ស បព្ពដ្ឋ្តិលភមាទស្ស បេសលភិក្ខុនំ សន្តិកេ
បព្ពដ្ឋាបដិលាភោ។ យេ ឡីវទន្តិ អនុសាសន្តិ អប្បមត្តកម្មំ បមាទំ ទិស្វា
ទណ្ឌាកម្មំ កត្វា បុនប្ប្នំ សិក្ខាបេន្តិ, សំកិលិដ្ឋកំសចាតិយា អបរកាលេ
បរិសុទ្ធបរិយោទាតភាវោវិយ តស្ស បុគ្គលស្ស អាចរិយុបជ្ឈាយានំ
អនុសិក្ខតោ អនុក្កមេន សម្មាវត្ថបដិបត្តិ, ឯត្ថ ឋិតស្ស
អនុដ្ឋណកាលកិរិយា។ អថ វា អនុក្កមេន បរិសុទ្ធសីលេ បតិជ្ឈាយ អត្តនោ
អនុរំបំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គល្លាត្វា ធុតត្ថានិ សមាទាយ អត្តនោ អនុកុលកម្មដ្ឋានំ
គហោត្វា កាមន្តសេនាសនវាសំ មុញ្ញាត្វា បន្តសេនាសនវាសោ, ឯត្ថ ឋិតស្ស
អនុដ្ឋណកាលកិរិយា។ អថ វា អនុក្កមេន កសិណបរិកម្មំ កត្វា
អជ្ជសមាបត្តិនិព្ពត្តនេន កិលេសវិក្ខម្ពនំ, វិបស្សនាចាទកជ្ឈានា វុដ្ឋាយ
វិបស្សនាយ កិលេសានំ តទន្តនិវារណំ, សោតាបត្តិជលាធិគមោ... បេ....
អរហត្តសច្ចិកិរិយាតិ ឯត្ថ ឋិតស្ស អច្ចន្តំ អនុដ្ឋណកាលកិរិយា ឯវំ។

តតិយវារេ សុភនិមិត្តន្តិ រាគជ្ជានិយំ ឥដ្ឋារម្មណំ។ មនសិ ករិស្សតីតិ តស្មី
វិបន្នស្សតិ តំ និមិត្តំ អារជ្ជិស្សតិ។ តស្ស សុភនិមិត្តស្ស មនសិការាតិ តស្ស
បុគ្គលស្ស សុភនិមិត្តមនសិការការណា។ អនុទ្ធីសេស្សតីតិ ហិសិស្សតិ
អធិករិស្សតិ។ រាគោ ហិ ឧប្បជ្ឈន្តោ កុសលវារំ បច្ឆិន្ទត្វា សយមេវ
អកុសលជវនំ ហុត្វា តិដ្ឋន្តោ កុសលចិត្តំ អនុទ្ធីសេតីតិ វេទិតញ្ញា។ សេសំ
វុត្តនយានុសារេនេវ គហោតត្ថំ។

ឧបម្ពសំសន្តានា បនេត្ត ឯវំ វេទិតញ្ញា - បរិសុទ្ធកំសចាតិសទិសោ
បកតិយា អប្បកិលេសោ អនុដ្ឋណបុគ្គលោ។ បរិសុទ្ធកំសចាតិយា

នបរិកុញ្ញនំ អាធិ កត្វា រជាបថេ និត្តោចារិយ តស្ស បុគ្គលស្ស បព្ពដ្ឋំ
លភមានស្សាតិ តតោ បរំ សត្តំ បឋមវាសនិសមេវ។

ចតុត្ថវារេ សុភនិមិត្តំ ន មនសិ ករិស្សតីតិ តស្មី សតិវិហារការតោ តំ
និមិត្តំ នាវដ្ឋិស្សតិ, សេសំ ទុតិយវារាណុសារេន វេទិតព្ពំ។ “អយំ ខោ,
អាវុសោ” តិអាធិ “កោ នុ ខោ, អាវុសោ” តិអាធិម្ហី វុត្តនយមេវ។

៦០. ឥធានិ តំ អដ្ឋលំ នានប្បការតោ ចាកជំ កាវាបេតុកាមេនាយស្មតា
មហាមោគ្គល្លានេន “អដ្ឋលំ អដ្ឋលា” ន្តិអាធិនា នយេន បុដ្ឋោ តំ ព្យាករោន្តោ
ចាបកានំ ខោ ឯតំ, អាវុសោតិអាធិមាហ។ តត្ថ ឥច្ឆាវចរានន្តិ ឥច្ឆាយ អវចរានំ,
ឥច្ឆាវសេន ឌីតិល្លាវានំ បវត្តានំ នានប្បការានំ កោបអប្បច្ចយានន្តិ អត្តោ។ យំ
ឥនេកច្ចស្សាតិ យេន ឥនេកច្ចស្ស ឯវំ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ឈេយ្យ, តំ ឋានំ តំ ការណំ
វិជ្ជតិ អត្ថិ, ឧបលព្ពតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អាបន្នោ អស្សន្តិ អាបន្នោ ភវេយ្យំ។ ន ច មំ
ភិក្ខុ ជានេយ្យន្តិ ភិក្ខុ ច មំ ន ជានេយ្យំ។ កី បនេត្ថ ឋានំ, លាភត្ថិកតា។
លាភត្ថិកោ ហិ ភិក្ខុ បកតិយាបិ ច កតបុញ្ញោ មនុស្សេហិ សក្កតោ
គរុកតោ ឯវំ ចិន្តេតិ “អាបត្តិ អាបន្តំ ភិក្ខុ ថេរា ព្រាហ្មា មជ្ឈិមានំ អាហារេចន្តិ, តេ
នវកានំ, នវកាវិហារេ វិហាសាធានីនំ, តេ ឌីវានំ អាគតានំ ភិក្ខុនីនំ, ឯវំ កមេន
ចតស្សោ បរិសា ជានន្តិ។ ឯវមស្ស លាភន្តរាយោ ហោតិ។ អហោ វតាហំ
អាបត្តិព្វា វត អាបន្នោ អស្សំ, ន ច មំ ភិក្ខុ ជានេយ្យ” ន្តិ។

យំ តំ ភិក្ខុ ភិក្ខុ ជានេយ្យន្តិ យេន ការណេន តំ ភិក្ខុ អញ្ញោ ភិក្ខុ ជានេយ្យំ,
តំ ការណំ វិជ្ជតិ ខោ បន អត្ថិយេវ, នោ នត្ថិ។ ថេរា ហិ ព្រាហ្មា មជ្ឈិមានំ
អាហារេចន្តិ។ ឯវំ សោ បុព្វេ វុត្តនយេន ចតុសុ បរិសាសុ ចាកដោ ហោតិ។ ឯវំ
ចាកដោ ច អយសាភិក្ខុតោ កាមសតម្បិ បរិសិទ្ធា ឧម្មារសតេសុ ឋានេសុ
ឧញ្ជិត្វាយថា ធាតេន បត្តេន និក្ខមតិ។ តតោ ជានន្តិ មំ ភិក្ខុ អាបត្តិ

អាបន្នោតិ តេហិ ចម្ពី ឯវំ នាសិតោតិ ចិន្តេត្វា, ឥតិ សោ កុបិតោ ហោតិ
អប្បតីតោ សោ ឥមិនា ការណេន កុបិតោ ចេវ ហោតិ កោធាភិក្ខុតោ
អប្បតីតោ ច នោមនស្សភិក្ខុតោ។

យោ ចេវ ខោ, អាវុសោ, កោចោ យោ ច អប្បច្ចយោ ឧភយមេតំ អង្គណន្តិ,
អាវុសោ, យោ ចាយំ សម្ពារក្ខន្ធសង្គហិតោ កោចោ, យោ ច
វេទនាក្ខន្ធសង្គហិតោ អប្បច្ចយោ, ឯតំ ឧភយំ អង្គណន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ
នដ្ឋញ្ញោ។ ឥនព្វា តាធិសានំ បុគ្គលានំ វសេន វុត្ថំ។ លោកោ បន ឥមស្ស
អង្គណស្ស បុព្វភាគវសេន, មោហោ សម្មយោគវសេនាបិ គហិតោយេវ
ហោតិ។

អនុវហោ មន្តិ បុរិមសទិសមេវ ភិក្ខុំ គហេត្វា វិហារបច្ចន្តេ សេនាសនំ
បវេសេត្វា ធ្វារំ ជកេត្វា ចោទេន្តេ ឥច្ឆតិ។ ឯនំ ខោ បនេតន្តិ ឯតំ ការណំ វិជ្ជតិ,
យំ តំ ភិក្ខុំ ចតុបរិសមជ្ឈេ អាទេត្វា ព្យត្តា វិនិតា “តយា អសុកម្មំ នាម ឯនេ
វេជ្ជកម្មំ កត” ត្ថិអាធិនា នយេន ចោទេយ្យំ។ សោ ចតុសុ បរិសាសុ ចាកដោ
ហោតិ។ ឯវំ ចាកដោ ច អយសាភិក្ខុតោតិ សព្វំ បុរិមសទិសមេវ។

សប្បដិបុគ្គលោតិ សមាធនោ បុគ្គលោ។ សមាធនោតិ សាបត្តិកោ។
បដិបុគ្គលោតិ ចោទកោ។ អយំ សាបត្តិកេនេវ ចោទនំ ឥច្ឆតិ, ត្វម្បិ
ឥមញ្ញមញ្ញា អាបត្តិ អាបន្នោ, តំ តាវ បដិករោហិ បច្ឆា មំ ចោទេស្សសីតិ វុត្ថំ
សក្កាតិ មញ្ញមាធនោ។ អបិច ជាតិអាធិហិបិ សមាធនោ បុគ្គលោ
សប្បដិបុគ្គលោ។ អយញ្ញា អត្ថនោ ជាតិយា កុលេន ពាហុសច្ឆេន ព្យត្តតាយ
ធុតផ្កេនាតិ ឯវមាធិហិបិ សមាធនេនេវ ចោទនំ ឥច្ឆតិ, តាធិសេន វុត្ថំ នាតិទុក្ខំ
ហោតីតិ មញ្ញមាធនោ។ អប្បដិបុគ្គលោតិ ឯត្ថ អយុត្តោ បដិបុគ្គលោ
អប្បដិបុគ្គលោ។ ឥមេហិ អាបត្តាធិហិ អសទិសត្ថា បដិសត្តុ បដិសល្លោ

ចោទកោតវិគុំ អយុត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតិ សោ កុបិតោតិ ឥតិ សោ ឥមាយ
អប្បជីបុគ្គលចោទនាយ ឯវំ កុបិតោ ហោតិ។

ចតុត្ថវារេ អហោវតាតិ “អហោវត វេ អម្ពាភំ បណ្ឌិតកា, អហោវត វេ
អម្ពាភំ ពហុស្សុតកា តេវិជ្ជកា” តិ (ជី. និ. ១. ២៩១) ភវហាយំ ទិស្សតិ។ “អហោ
វត មំ ទហរំយេវ សមាណំ វជ្ជេ អភិសិញ្ញេយ្យ” តិ (មហាវ. ៥៧) បត្តនាយំ។ ឥធន
បត្តនាយមេវ។ បដិបុច្ឆិត្វា បដិបុច្ឆិត្វាតិ បុនប្បនំ បុច្ឆិត្វា។ អយំ ភិក្ខុ
លាភត្ថិកោ ភគវតោ អត្តានំ បដិបុច្ឆិតត្ថំ ឥច្ឆតិ, តញ្ចា ខោ អនុមតិបុច្ឆាយ, នោ
មគ្គំ វា ជលំ វា វិបស្សនំ វា អន្តរំ កត្វា។ អយញ្ញំ បស្សតិ ភគវន្តំ
សាវបុត្តាធម្មោ មហាថេវ “តំ កី មញ្ញាសិ, សាវបុត្ត, មោគ្គល្លាន, កស្សប,
រាហុល ចក្កំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា” តិ ឯវំ បរិសមជ្ឈេ បដិបុច្ឆិត្វា បដិបុច្ឆិត្វា ធម្មំ
ទេសេន្តំ, មនុស្សេ ច “តេស បណ្ឌិតា ថេវា សត្តុ ចិត្តំ អារាជេន្តិ” តិ វណ្ណំ ភណ្ឌេ,
លាភសក្ការញ្ចា ឧបហរន្តេ។ តស្មា តំ លាភសក្ការំ ឥច្ឆន្តោ ឯវំ ចិន្តេត្វា
និខណ្ឌិត្វា បបិតខាណុវិយ ភគវតោ បុរតោវ ហោតិ។

ឥតិ សោ កុបិតោតិ អថ ភគវា តំ អមនសិករិត្វាវ អញ្ញំ ថេវ បដិបុច្ឆិត្វា
ធម្មំ ទេសេតិ, តេន សោ កុបិតោ ហោតិ ភគវតោ ច ថេវស្ស ច។ កថំ ភគវតោ
កុប្បតិ? “អហំ បព្ពជិតកាលតោ បុតិ គន្ធកុដិបរិវេណតោ ពហិនិក្ខមនំ ន
ជាធាមិ, សព្ពកាលំ នាយាវ នវិជហាមិ, មំ នាម បុច្ឆិត្វា ធម្មទេសនាមត្តម្បិ
នតិ។ តំមុហុត្តំ ទិដ្ឋមត្តកមេវ ថេវ បុច្ឆិត្វា ធម្មំ ទេសេតិ” តិ ឯវំ ភគវតោ
កុប្បតិ។ កថំ ថេវស្ស កុប្បតិ? “អយំ មហាល្លកត្តោ ភគវតោ បុរតោ ខាណុ
វិយ និសីទតិ, កទានុ ខោ ឥមំ ធម្មកម្មិកា អភព្ពជ្ជានំ ចាបេត្វា និហរិស្សន្តិ,
អយញ្ញំ យទិ ឥមស្មីវិហារេ ន ភវេយ្យ, អវស្សំ ភគវា មយា សទ្ធិ
សល្លបេយ្យ” តិ ឯវំ ថេវស្ស កុប្បតិ។

បុរក្ខត្វា បុរក្ខត្វាតិ បុរតោ បុរតោ កត្វា, សម្បវិវាទត្វាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
អយម្បិ លាភត្ថិកោយេវ, អយម្បិ បស្សតិ ពហុស្សុតេ ភិក្ខុ មហាបរិវារេន
តាមំ បរិសន្តេ, ចេតិយំ វន្តន្តេ, តេសញ្ច តំ សម្បត្តិ ទិស្វា ឧបាសកេ បសន្តេ
បសន្នាការំ ករោន្តេ។ តស្មា ឯវំ ឥច្ឆតិ។ កុបិតោតិ អយម្បិ ទ្វីសុ ឋានេសុ
កុប្បតិ ភិក្ខុនំ ថេរស្ស ច។ កថំ ភិក្ខុនំ? “ឥមេ យទេវ មយ្ហំ ឧប្បជ្ជតិ ជីវំ វា
បិណ្ឌាចារោ វា, តំ គហេត្វា បរិភូត្តិ, មយ្ហំ បន បត្តជីវំ គហេត្វា បិដ្ឋិតោ
អាគច្ឆន្តោបិ នត្ថិ”តិ ឯវំ ភិក្ខុនំ កុប្បតិ។ កថំ ថេរស្ស? “ឯសោ មហាល្លកត្តេរោ
តេសុ តេសុ ឋានេសុ សយមេវ បញ្ញាយតិ, កុទាស្ស ឆាម នំ ធម្មកម្មិកា
និក្ខត្តិស្សន្តិ, ឥមស្មី អសតិ អវស្សំ មំយេវ បរិវារេស្សន្តិ”តិ។

ភត្តត្ថេតិ ភោជនដ្ឋានេ។ អគ្គាសនន្តិ សង្ឃត្ថេរាសនំ។ អគ្គោទកន្តិ
ទត្ថិណោទកំ។ អគ្គបិណ្ឌន្តិ សង្ឃត្ថេវបិណ្ឌំ។ សព្ពត្ថ វា អគ្គន្តិ
បណ្ឌិតាធិវចនមេតំ។ តត្ថ អហមេវ លកេយ្យន្តិ ឥច្ឆា នាតិមហាសាវជ្ជា។ ន
អញ្ញោភិក្ខុលកេយ្យតិ បន អតិមហាសាវជ្ជា។ អយម្បិ លាភត្ថិកោ
ចាសាទិកោ ហោតិ ជីវរាជារណាទិហិ, កទាចិ បព្ពជតិ, កទាចិ វិព្ពមតិ។ តេន
សោ បុព្វេ លទ្ធិបុព្វំ អាសនាទី បច្ឆា អលកត្តោ ឯវំ ចិន្តេសិ។ ន សោភិក្ខុ
លកេយ្យតិ ន សោភិក្ខុ ថេរានំ អគ្គាសនាទីសុ តទនុសារេន មជ្ឈិមានំ
អញ្ញេសញ្ច នវានំ កទាចិ យំ វា តំ វា សព្ពនិហ័នំ អាសនាទី លភតិ។ កុបិតោតិ
អយម្បិ ទ្វីសុ ឋានេសុ កុប្បតិ មនុស្សានញ្ច ថេរានញ្ច។ កថំ មនុស្សានំ? “ឥមេ
មជ្ឈិមានីសុ មំ និស្សាយ ភិក្ខុលភន្តិ, ឯតេ, ភន្តេ, ឯត្ថកេ ភិក្ខុ គហេត្វា អម្ពាភំ
អនុកម្មំ ករោថាតិ វន្តន្តិ, ឥទានិ តំមហុត្ថំ ទិដ្ឋមត្តកំ មហាល្លកត្តេរំ គហេត្វា
គតា, ហោតុ ឥទានិ, នេសំ កិច្ចេ ឧប្បន្នេ ជានិស្សមី”តិ ឯវំ មនុស្សានំ កុប្បតិ។
កថំ ថេរានំ? “ឥមេ ឆាម យទិ ន ភវេយ្យំ, មំយេវ មនុស្សានិមន្តេយ្យ”ន្តិ ឯវំ
ថេរានំ កុប្បតិ។

អនុមោទេយ្យន្តិ អនុមោទនំ ករេយ្យំ។ អយម្បិ លាភត្ថិកោ យំ វា តំ វា
ខណ្ឌាអនុមោទនំ ជាតាតិ, “សោ អនុមោទនជ្ជានេ ពហូ មាតុកាមា អាគច្ឆន្តិ, តា
មំ សញ្ញានិក្ខា តតោ បកុតិ ថាលកកិក្ខំ ទស្សន្តិ” តិ បត្តេន្តោ ឯវំ ចិន្តេសិ។
ហ្មនន្តិ ពហុស្សុតានំ អនុមោទនា ភារោ, តេន ពហុស្សុតោ អនុមោទេយ្យាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ កុបិតោតិ អយម្បិ តីសុ ហ្មនេសុ កុប្បតិ មនុស្សានំ ថេរស្ស
ធម្មកថិកស្ស ច។ កថំ មនុស្សានំ? “ឥមេ បុព្វេ មំយេវ ឧបសង្កមិក្ខា យាចន្តិ
‘អម្ពាភំ នាគត្ថេរោ អម្ពាភំ សុមនត្ថេរោ អនុមោទត្ថ’ តិ, អន្ធព នន ឆារោ ធុ” តិ ឯវំ
មនុស្សានំ កុប្បតិ។ កថំ ថេរស្ស? “អយំ សង្ឃត្ថេរោ ‘តុម្ពាភំ កុលុបកំ
នាគត្ថេរំ សុមនត្ថេរំ ឧបសង្កមថ, អយំ អនុមោទិស្សតិ’ តិ ន ភណាតិ” តិ ឯវំ
ថេរស្ស កុប្បតិ។ កថំ ធម្មកថិកស្ស? “ថេរេន វុត្តមត្ថេយេវ បហារំ
លទ្ធកុក្កុដារិយ តុវិតតុវិតំ វស្សតិ, ឥមំ នាម និក្ខឡន្តា នត្ថិ, ឥមស្មិញ្ចិ
អសតិ អហមេវ អនុមោទេយ្យ” តិ ឯវំ ធម្មកថិកស្ស កុប្បតិ។

អារាមគតានន្តិ វិហារេ សន្និបតិកានំ។ អយម្បិ លាភត្ថិកោ យំ វា តំ វា
ខណ្ឌាធម្មកថំ ជាតាតិ, សោ បស្សតិ តាទិសេសុ ហ្មនេសុ
ទិយោជនតិយោជនតោ សន្និបតិកា ភិក្ខុ សញ្ញាត្ថិកានិ ធម្មស្សវនានិ សុណាន្តេ,
តុជ្ជចិត្តេ ច ធម្មារេ វា សាមណោវេ វា សាធុ សាធូតិ មហាសទ្ទេន សាធុការំ
ទេន្តេ, តតោ ទុតិយទិវសេ អន្តោកាមគតេ ភិក្ខុ ឧចាសកា បុច្ឆន្តិ “កេ, ភន្តេ,
ធម្មំ កថេសុ” តិ។ តេ ភណាន្តិ “អសុកោ ច អសុកោ ចា” តិ។ តំ សុត្វា បសន្នា
មនុស្សា ធម្មកថិកានំ មហាសក្ការំ ករោន្តិ។ សោ តំ ឥច្ឆមាធនោ ឯវំ ចិន្តេសិ។
ហ្មនន្តិ ពហុស្សុតានំ វិនិច្ឆយ កុសលានំ ធម្មទេសនា ភារោ, តេន ពហុស្សុតោ
ទេសេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កុបិតោតិ ចតុប្បទិកំ កាថម្បិ វុត្តំ ឱកាសំ
អលភមាធនោ កុបិតោ ហោតិ អត្ថនោ មន្ទការវស្ស “អហញ្ញិ មន្ទោ ទុប្បញ្ញោ
កុតោ លភិស្សមិ ទេសេតុ” តិ។

ភិក្ខុនិទន្តិ ឡើងទុក្ខំ វា ឧទ្ទេសត្ថំ វា បរិបុច្ឆត្ថំ វា បូជាករណត្ថំ វា អារាមំ
អាគម្ពា សន្និបតិភិក្ខុនិទំ។ អយម្យំ លាភត្ថិកោ, តស្សេវំ ហោតិ ឥមា
មហាកុលា បព្ពជិតា ភិក្ខុនិយោ, តាសុ កុលេសុ បរិសេត្វា និសិដ្ឋាសុ មនុស្សា
បុច្ឆិស្សន្តិ “កស្ស សន្តិកេ ឡើងទុក្ខំ វា ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា គណ្ហាថា” តិ។ តតោ
វុក្ខន្តិ “អសុកោ នាម អយ្យោ ពហុស្សតោ, តស្ស ទេវ ករោថា” តិ, តេនស្ស ឯវំ
ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ។ ឋានន្តិ ឡើងទុក្ខំ ឆាយោ នាម ពហុស្សតានំ ភារោ, តេន ពហុស្សតោ
ទេសេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កុបិតោតិ អយម្យំ ធ្វើសុ ឋានេសុ កុប្បតិ, តាសញ្ច
ភិក្ខុនិទំ “ឥមា បុព្វេ មំ និស្សាយ ឧចោសថប្បវារណាធិនិលភន្តិ, តា ឥនានិ
តំមុហុត្ថំ ធិដ្ឋមត្តកមហាល្លកត្តរស្ស សន្តិកំ គតា” តិ។ ធម្មកថិកស្ស ច “ឯស
ឥមាសំ សហសា ឡើងទុក្ខំ អនាសិយេវា” តិ។

ឧចាសកានន្តិ, អារាមគតានំ ឧចាសកានំ។ និស្សជ្ជកម្មន្តា នាម
មហាឧចាសកា ហោន្តិ, តេ បុត្តភាតុកានំ កម្មំ និយ្យាតេត្វា ធម្មំ សុណាត្តា
វិចរន្តិ, អយំ តេសំ ទេសេតុំ ឥច្ឆតិ, កី ការណា? ឥមេ បសីទិត្វា ឧចាសកានម្យំ
អាហោចស្សន្តិ, តតោ សទ្ធិ ឧចាសិកាហិ មយ្ហមេវ លាភសក្ការំ
ឧបហរិស្សន្តិ។ ឋានំ ពហុស្សតេនេវ យោជេតព្ពំ។ កុបិតោតិ អយម្យំ ធ្វើសុ
ឋានេសុ កុប្បតិ, ឧចាសកានញ្ច “ឥមេ អញ្ញត្ថ សុណាន្តិ, អម្ពា កំ កុលុបកស្ស
សន្តិកេ សុណាមាតិ នាគច្ឆន្តិ, ហោតុ ឥនានិ, តេសំ ឧប្បន្នេ កិច្ច
ជានិស្សាមី” តិ ធម្មកថិកស្ស ច, “អយមេតេសំ ទេសេតី” តិ។

ឧចាសិកានន្តិ អារាមគតានំ។ ឧចាសិកា នាម អាសនបូជានិករណត្ថំ វា
ឧចោសថទិវសេ វា ធម្មស្សវនត្ថំ សន្និបតិកា។ សេសំ ឧចាសកវារ
វុត្ថនយមេវ។

សក្ករេយ្យន្តិ សក្កច្ចញ្ច ករេយ្យំ, សុន្ទរញ្ច ករេយ្យំ។ ឥមិនា អត្ថនិ ការំ
ករិយមាណំ សក្កច្ចំ កតញ្ច សុន្ទរញ្ច បត្ថេតិ។ គរុំ ករេយ្យន្តិ ភារិយំ ករេយ្យំ។
ឥមិនា ភិក្ខុហិ អត្តានំ គរុជ្ជានេ វេបិយមាណំ បត្ថេតិ។ មារេយ្យន្តិ បិយាយេយ្យំ។
បូជេយ្យន្តិ វេសក្ករោត្តា គរុំ ករោត្តា មារេត្តា បច្ចយេហិ បូជេយ្យន្តិ បច្ចយបូជំ
បត្ថេតិ។ ឋានន្តិ “បិយោ គរុ ភារិយេ” តិ វុត្ថប្បកាវោ ពហុស្សតោ ច សីលវា
ច ឯតំ វិធី អរហតិ តេន ភិក្ខុ ឯវរូបំ វេសក្ករេយ្យន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ កុបិតោតិ
អយម្បិ ធូសុ ឋានេសុ កុប្បតិ ភិក្ខុនញ្ច “ឥមេ ឯតំ សក្ករោត្តំ” តិ ថេរស្ស ច
“ឥមស្មី អសតិ មំយេវ សក្ករេយ្យ” តិ។ វេស នយោ ឥតោ បរេសុ តិសុ វារេសុ។

បណ្ឌិតានំ ជីវរាជន្តិ បដ្ឋុកុលបដ្ឋុណ្ណាកោសេយ្យានិ
មហាគ្យសុខុមសុខសម្មស្សានំ ជីវរាជំ។ ឥធាបិ អហមេវ លាភី អស្សន្តិ ឥច្ឆា
នាតិមហាសារវដ្ឋា។ ន អញ្ញោ ភិក្ខុ លាភី អស្សនតិ បន មហាសារវដ្ឋា។

បណ្ឌិតានំ បិណ្ឌាចាតានន្តិ សប្បិទេលមធុសក្ករាទិប្បិទានំ
សេដ្ឋបិណ្ឌាចាតានំ។ បណ្ឌិតានំ សេនាសនានន្តិ
អនេកសតសហស្សក្សនកានំ មញ្ចបីឋានំ បណ្ឌិតានំ។
គិលានប្បច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារាទន្តិ សប្បិទេលមធុដាណ្ឌិតានំ
ឧត្តមភេសជ្ជានំ។ សព្ពត្ថាបិ ឋានំ ពហុស្សតេហិ បុញ្ញវន្តេហិ ច យោជេតព្ពំ។
កុបិតោតិ សព្ពត្ថាបិ ធូសុ ឋានេសុ កុប្បតិ, មនុស្សានញ្ច “ឥមេសំ នាម
បរិចិត្តភារោបិ នត្ថិ, ធីយរត្តំ ឯកតោ វសន្តស្ស បំសុកុលត្ថាយ វា
បិណ្ឌាចាតត្ថាយ វា សប្បិទេលាទិការណា វា យរេបជិចាជិយា ចរន្តស្សបិ មេ
ឯកទិវសម្បិ កិញ្ច បណ្ឌិតំ បច្ចយំ ន ទេន្តិ។ អាគន្តកំ មហាល្លកំ បន ទិស្វាវ យំ
ឥច្ឆតិ, តំ ទេន្តិ” តិ, ថេរស្ស ច “អយម្បិ មហាល្លកោ ឥមេសំ អត្តានំ

ធនេយ្យោយេវ ចរតិ, កុណាស្ស នាម នំ ធម្មកម្មិកា និក្ខេឡយ្យំ, ឯវំ ឥមស្មី
អសតិ អហមេវ លាភី អស្ស”ន្តិ។

ឥមេសំ ខោ, ឯតំ អារុសោតិ ឥមេសំ ហេជ្ជា ឯក្ខនវីសតិវារេហិ វុត្តានំ
ឥច្ឆាវចរានំ។

៦០. ទិស្សន្តិ ចេវ សូយន្តិ ចាតិ ន ឥច្ឆាវចរា ចក្កនា ទិស្សន្តិ, ន សោតេន
សូយន្តិ, មនោវិញ្ញាណាវិសយត្តា។ អប្បហំនឥច្ឆាវចរស្ស បន បុគ្គលស្ស
ឥច្ឆាវចរវសេន បវត្តកាយកម្មំ ទិស្វា ទិដ្ឋាវិយ វចីកម្មំ សុត្វា សុតាវិយ ច
ហោន្តិ, តេន វុត្តំ “ទិស្សន្តិ ចេវ សូយន្តិ ចា”តិ។ បច្ចក្ខកាលេ ទិស្សន្តិ, “អសុកោ
កិរ ភិក្ខុ វ្យាទិសោ”តិ តិរោក្ខកាលេ សូយន្តិ។ កិញ្ចាបិតិ អនុគ្គហគរហាវចនំ។
តេន អារញ្ញិកត្ថំ អនុគ្គណ្ហាតិ, ឥច្ឆាវចរានំ អប្បហានំ គរហាតិ។

តត្រាយំ យោជនា, កិញ្ចាបិ សោ ភិក្ខុ តាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបិត្វា
អារញ្ញិកោ ហោតិ, អន្តេ បន្តសេនាសនេ វសតិ, ឥមេ ចស្ស ឯត្តកា ឥច្ឆាវចរា
អប្បហំនា។ កិញ្ចាបិ សោ អតិរេកលាភំ បដិក្ខិបិត្វា បិណ្ឌាចាតិកោ ហោតិ។
កិញ្ចាបិ សោ លោលុប្បចារំ វដ្ឋេត្វា សបទានចារី ហោតិ។ កិញ្ចាបិ សោ
គហបតិចីវរំ បដិក្ខិបិត្វា បំសុក្ខលិកោ ហោតិ។

លូខចីវរធរោតិ ឯត្ថ បន លូខន្តិ សត្តលូខំ សុត្តលូខំ រជនលូខន្តិ តីហិ
ការណោហិ លូខំ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ សត្តេន ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ជិន្នំ សត្តលូខំ នាម, តំ
អគ្សេន បរិហាយតិ, ជូលជីយសុត្តកេន សិព្ពិតំ សុត្តលូខំ នាម, តំ ជស្សេន
បរិហាយតិ ខរសម្មស្សំ ហោតិ។ រជនេន វត្ថុំ រជនលូខំ នាម, តំ វណ្ណេន
បរិហាយតិ ទុព្ពណ្ណំ ហោតិ។ កិញ្ចាបិ សោ ភិក្ខុ ឯវំ
សត្តលូខសុត្តលូខរជនលូខចីវរធរោ ហោតិ, ឥមេ ចស្ស ឯត្តកា ឥច្ឆាវចរា

អប្បហ័នា ទិស្សន្តិ ចេវ សូយន្តិ ច, អថ ខោ នំ វិញ្ញូ សព្វាហារី នេវ
សក្ការោន្តិ... បេ... ន បូជេន្តិទិ។ តំ កិស្ស ហេតុតិ ឯត្ថ តន្តិ និចាតមត្តំ, កិស្ស
ហេតុតិ កី ការណា។ តេ ហិ តស្ស... បេ... សូយន្តិ ច យស្មា តស្ស តេ ចាបកា
សូយន្តិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមេសំ ឥច្ឆាវចរានំ អប្បហ័នត្តាតិ អយមេត្ត
អធិប្បាយោ។

ឥនានិ តមត្តំ ឧបមាយ ចាកដំ ករោន្តោ សេយ្យថាបីតិអាទិមាហ។ តត្ថ
កុណាបន្តិ មតកឡេវរំ។ អហិស្ស កុណាបំ អហិកុណាបំ។ ឯវំ ឥតរាទិ។
អតិបដិកូលជិគុច្ឆន្ទិយការតោ ចេត្ត ឥមា នេវ តិណិ វុត្តានិទិទិ វេទិតញ្ញានិ។
អញ្ញេសញ្ញា សសស្សករាទិនំ កុណាបំ មនុស្សា កដុកកណ្ណាទិហិ អភិសន្និវត្ថា
បរិកុញ្ញន្តិបិ។ ឥមេសំ បន កុណាបំ អភិនវម្មិ ជិគុច្ឆន្តិយេវ, កោ បន វាទោ
កាលាតិក្កមេន បូតិក្ខតេ។ វេយិទ្ធាតិ វឡេទ្ធា, បរិបូរេទ្ធាតិ អត្ថោ, កុណាបំ
គហេទ្ធា កំសចាតិយំ បក្ខិបិទ្ធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អញ្ញិស្សាតិ អបរាយ។
បដិកុដ្ឋិទ្ធាតិ បិទហិទ្ធា។ អន្តរាបណាន្តិ អាបណានមន្តេវ មហាជនសំកិណ្ឌំ
រច្ឆាមុខំ។ បដិបន្នេយ្យន្តិ គន្ធយ្យំ។ ជញ្ញជញ្ញំ វិយាតិ ចោក្ខចោក្ខំ វិយ
មនាបមនាបំ វិយ។ អបិច វេទុកាបណ្ណាការំ វិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វេទុកាតិ
ជនេត្តិ វុច្ឆតិ, តស្សា និយមានំ បណ្ណាការំ ជញ្ញំ, ឧភយត្ថាបិ អាទរវសេន វា
បសំសារវសេន វា បុនវុត្តំ។ “ជញ្ញជញ្ញំ ព្យា” តិបិ ចាថោ។

អចាបុរិទ្ធាតិ វិវិទ្ធា។ តស្ស សហ ទស្សនេន អមនាបតា ច
សណ្ឋាហេយ្យាតិ តស្ស កុណាបស្ស ទស្សនេន សហេវ តស្ស ជនស្ស
អមនាបតា តិដ្ឋេយ្យ។ អមនាបតាតិ ច “អមនាបមិទ” ត្ថិ
ឧប្បន្នចិត្តចេតសិកានមេតំ អធិវចនំ។ ឯស នយោ បដិកុល្យដេគុច្ឆតាសុ។
ជិយដ្ឋិតានម្បីតិ ធាតានម្បី។ ន ភោតុកម្មតា អស្សាតិ ភុញ្ញិភុកាមតា ន

កវេយ្យ។ បតេវ សុហិតានន្តិ ឆាតានំ បន បឋមតរមេវ ភុញ្ញីតុកាមតា ន
កវេយ្យាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

តត្រាយំ ឧបមាសំសន្តនា - បរិសុទ្ធកំសចាតិសទិសំ ឥមស្ស បព្ពដ្ឋាលីដ្ឋំ,
កុណាបរចនំវិយ ឥន្ទ្រាវចរាប្បហានំ, អបរកំសចាតិយា បដិកុដ្ឋនំវិយ
អារញ្ញិកផ្កាធិហិ ឥន្ទ្រាវចរប្បដិច្ឆាទនំ, កំសចាតី វិវិទ្យា កុណាបទស្សនេន
ជនស្ស អមនាបតាវិយ អារញ្ញិកផ្កាធិនិ អនាទិយិទ្វា ឥន្ទ្រាវចរទស្សនេន
សព្វហ្មចារីនំ អសក្ការករណាទិតាតិ។

៦២. សុក្កបក្ខេ បន, កិញ្ចាបីតិ អនុគ្គហាបសំសាវចនំ, តេន អារញ្ញិកត្ថំ
អនុគ្គណាតិ, ឥន្ទ្រាវចរប្បហានំ បសំសតិ។ នេមន្តនិកោតិ
និមន្តនបដិក្កាហាកោ។ វិចិតកាឡកន្តិវិចិនិទ្វា អបនិតកាឡកំ។ អនេកសូបំ
អនេកព្យញ្ញនន្តិ ឯត្ថ សូចោ នាម ហត្ថហារិយោ វុច្ឆតិ។ ព្យញ្ញនន្តិ ឧត្តរិកន្តំ,
តេន មជ្ជមំសមុគ្គសូចាធិហិ អនេកសូបំ, នានប្បការមំសាទិព្យញ្ញនេហិ
អនេកព្យញ្ញនន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។ សេសំ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ឧបមាសំសន្តនេ ច សាលីវរកត្តរចនំវិយ ឥន្ទ្រាវចរប្បហានំ,
អបរកំសចាតិយា បដិកុដ្ឋនំវិយ អប្បិច្ឆតាសមុដ្ឋានេហិ តាមន្តិវិហារាធិហិ
ឥន្ទ្រាវចរប្បហានប្បដិច្ឆាទកំ, កំសចាតី វិវិទ្យា សាលីវរកត្តទស្សនេន ជនស្ស
មនាបតាវិយ តាមន្តិវិហារាធិនិ អនាទិយិទ្វា ឥន្ទ្រាវចរប្បហានទស្សនេន
សព្វហ្មចារីនំ សក្ការករណាទិតា វេទិតព្ពំ។

៦៣. ឧបមា មំ, អារុសោ សារិបុត្ត, បដិភាតីតិ មយ្ហំ, អារុសោ សារិបុត្ត,
ឧបមា ឧបដ្ឋាតិ។ ឯកំ ឧបមំ វុត្ថុកាមោ អហន្តិ អធិប្បាយោ។ បដិភាតុ តន្តិ
តុយ្ហំ បដិភាតុ ឧបដ្ឋាតុ, វេទ ត្វន្តិ អធិប្បាយោ។ ឯកមិទាហន្តិ ឯត្ថ ឥនាតិ

និចាតមត្តំ, ឯកស្មី សមយេ អហន្តិ វុត្តំ ហោតិ, ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ។
រាជគហោវិហារមិ គិរិព្ពជេតិ, រាជគហន្តិ តស្ស ធនវស្ស ឆាមំ។ សមន្តតោ បន
គិរិបរិក្ខេបេន វដោវិយ សណ្ឋិតត្តា គិរិព្ពជន្តិ វុច្ឆតិ។ តស្មី ធនវេ វិហារមិ, តំ
និស្សាយ អហំ វិហារមីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ ខ្វាហន្តិ អថ ខោ អហំ។ ឯត្ថ ច
អថាតិ អញ្ញាធិការវចនាវម្កេ និចាតោ។ ខោតិ បទប្បវណាមត្ថេ។
បុព្វណ្ណាសមយន្តិ ធិវសស្ស បុព្វភាគសមយំ។ បុព្វណ្ណាសមយេតិ អត្ថោ,
បុព្វណ្ណោ វា សមយំ បុព្វណ្ណាសមយំ, បុព្វណ្ណោ ឯកំ ខណ្ឌន្តិ វុត្តំ ហោតិ, ឯវំ
អច្ឆន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ លព្ពតិ។ និវាសេត្វាតិ បរិទហិត្វា,
វិហារនិវាសនបរិវត្តនវសេនេតំ វេទិតព្ពំ។ តាមប្បវេសនត្ថាយ វា សណ្ឋាបេត្វា
និវាសនវសេន, នហិ សោ តតោ បុព្វេ អនិវត្ថោ អហោសិ។

បត្តចីវរមាធាយាតិ បត្តំ ហត្ថេន ចីវរំ កាយេន អាទិយិត្វា។ បិណ្ឌាយាតិ
បិណ្ឌាចាតត្ថាយ។ សមីទីតិ តស្ស ឆាមំ។ យានការបុត្តោតិ រថការបុត្តោ។
បណ្ណាបុត្តោតិ បណ្ណាស្ស បុត្តោ។ អាជីវកោតិ នក្កសមណាកោ។
បុរាណយានការបុត្តោតិ ចោរាណយានការកុលស្ស បុត្តោ។ បច្ចុប្បត្ថោតិ
ឧបគន្ធា បិតោ។ វង្គំ ឆាម ឯកតោ កុដិលំ។ ជិម្ពំ ឆាម សប្បគតមក្កសទិសំ។
នោសន្តិ ជេត្តវិសមគណ្ឌិកាធិ។ យថា យថាតិ កាលត្ថេ និចាតោ, យទា យទា
យស្មី តស្មី កាលេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា តថាតិ អយម្បិ កាលត្ថោយេវ, តស្មី
តស្មី កាលេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សោ អត្ថនោ សុត្តានុលោមេន ចិន្តេសិ, ឥតរោ តេន
ចិន្តិតក្ខណោ ចិន្តិតជ្ជានមេវ តច្ឆតិ។ អត្ថមនោតិ សកមនោ តុជ្ជមនោ
បីតិសោមនស្សេហិ គហិតមនោ។ អត្ថមនវាចំ និច្ឆារេសីតិ អត្ថមនតាយ វាចំ,
អត្ថមនការស្ស វា យុត្តំ វាចំ និច្ឆារេសិ ឧទីរយិ, បព្យាហរីតិ វុត្តំ ហោតិ។
ហទយា ហទយំ មញ្ញោ អញ្ញាយាតិ ចិត្តេន ចិត្តំ ជានិត្វាវិយ។

អស្សុទ្ធាតិ ពុទ្ធជម្ពុសង្ឃេសុ សទ្ធាវិហិតា។ ជីវិតត្ថាតិ ឥណ្ឌាកយាធិហិ
បិដ្ឋិតា ពហិ ជីវិតុំ អសក្កោន្តា ឥធម៌ ជីវិតត្ថិកា ហុត្វា។ នសទ្ធាតិ នសទ្ធាយ។
សហា មាយាវិនោតិ មាយាសាវេយ្យេហិ យុត្តា។ កេតពិនោតិ
សិក្ខិតកេរាជិកា, និប្បន្នថាមគតសាវេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សាវេយ្យញ្ញិ
អក្ខតគុណាទស្សនតោ អក្ខតកណ្ណាគុណាទស្សនសមំ កត្វា “កេរាជិយ” ខ្លឹ
វុច្ឆតិ។ ឧទ្ធច្យាតិ ឧគ្គតនធុរា, ឧដ្ឋិតតុច្ឆមាធាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចបលាតិ
បត្តិចីវរមណ្ឌាធានា ចាបល្លេន យុត្តា។ មុខរាតិ មុខខរា, ខរវចនាតិ វុត្តំ
ហោតិ, វិកិណ្ណាវាចាតិ អសំយតវចនា, ធិវសម្មិ និវត្តកវចនប្បលាបិនោ។
ឥន្ទ្រិយេសុ អគុត្តទ្វារាតិ ធនុ ឥន្ទ្រិយេសុ អសំវុតកម្មទ្វារា។ ភោជនេ
អមត្តញ្ញនោតិ ភោជនេ យា មត្តា ជានិតញ្ញា
បរិយេសនបដិគ្គហធាបរិភោគេសុ យុត្តតា, តស្សា អជាននកា។ ជាតិវិយំ
អននុយុត្តាតិ ជាតរេ អននុយុត្តា។ សាមញ្ញេ អនបេក្ខវន្តោតិ សមណាធម្មេ
និវេក្ខា, ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិវិហិតាតិ អត្ថោ។ សិក្ខាយ ន តិព្ភតារាតិ
សិក្ខាបទេសុ ពហុលការា ន ហោតិ, អាបត្តិវីតិក្កមពហុលា វា។
ពាហុលិកាតិអាទិ ធម្មនាយាទេ វុត្តំ, កុសីតាតិអាទិ ភយភេរវេ។
ធម្មបរិយាយេនាតិ ធម្មទេសនាយ។

សទ្ធាអគារស្មាតិ បកតិយាបិ សទ្ធា, បព្ពជិតាបិ សទ្ធាយ អគារស្មា
អនគារិយំ បព្ពជិតា។ បិវន្តិ មញ្ញេ យសន្តិ មញ្ញេតិ បិវន្តិវិយ យសន្តិវិយ។
អត្តមនវាចំ និច្ឆារេន្តា វចសា បិវន្តិវិយ, អព្ពនុមោទន្តា មនសា យសន្តិវិយ។
សាធុវតាតិ សុន្ទរំ វត។ សព្វប្បចារីតិ វស្សម្បិ វដ្ឋតិ ធីយម្បិ។ វស្សេ សតិ
សារិបុត្តស្ស ឧបរិ ហោតិ, ធីយេ សតិ សព្វប្បចារីនំ។ យទា សារិបុត្តស្ស ឧបរិ
ហោតិ, តទា សព្វប្បចារី សារិបុត្តោ អម្ពេ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វាតិ អត្ថោ។
យទា សព្វប្បចារីនំ, តទា សព្វប្បចារយោ អកុសលា វុដ្ឋាបេត្វាតិ អត្ថោ។

ធម្មារោតិ តរុណោ។ យុវាតិ យោព្ពនកាវេ បីតោ។ មណ្ឌនកជាតិកោតិ
អលង្ការកសភារោ។ តត្ថ កោចិ តរុណោបិ យុវា នហោតិ យថា
អតិតរុណោ, កោចិ យុវាបិ មណ្ឌនកជាតិកោ នហោតិ យថា
ឧបសន្តសភារោ, អាលសិយព្យសនាធិហិ វា អភិក្ខតោ, ឥធម បន ធម្មារោ ចេវ
យុវា ច មណ្ឌនកជាតិកោ ច អធិប្បតោ, តស្មា ឯវមាហា។ ឧប្បលាធិនិ
លោកសម្មតត្តា វុត្តានិ។ ឥតិហ តេតិ ឯវតោ។ ឧភោ មហាធាតាតិ ទ្វេបិ
មហាធាតា, ទ្វេបិ ហិ ឯតេ អគ្គសាវកា “មហាធាតា”តិ វុច្ចន្តិ។ តត្រាយំ
វេចនត្ថោ, ធម្មាធិហិ ន គច្ឆន្តីតិ ធាតា, តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ ន
អាគច្ឆន្តីតិ ធាតា, នាធម្មការកំ អាគុំ ន ករោន្តីតិ ធាតា, អយមេត្ថ សង្ខេបោ។
វិត្តារោ បន មហានិទ្ទេសេ (មហានិ. ៨០) វុត្តនយេនេវ វេទិតញោ។ អបិច -

“អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ,
សត្តសំយោគេ វិសដ្ឋ ពន្ធនានិ;
សត្តត្ថ ន សដ្ឋតិ វិមុត្តោ,
នាគោ តាធិ បវុច្ចតេ តថត្តា”តិ។ (សុ. និ. ៥២៧; មហានិ. ៨០);

ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតញោ។ មហាធាតា មហាធាតា, អញ្ញេហិ
ខីណាសវនាគេហិ បុដ្ឋតរា ច ចាសំសតរា ចាតិ អត្ថោ។ អញ្ញមញ្ញស្សាតិ
អញ្ញោ អញ្ញស្ស។ សមនុមោធិស្វតិ សមំ អនុមោធិសុ។ តត្ថ ឥមាយ ឧបមាយ
មហាមោគ្គល្លានោ អនុមោធិ, បដិភាតុ តំ អាវុសោតិ ធម្មសេនាបតិ។ តេន វុត្តំ
“អញ្ញមញ្ញស្ស សុភាសិតំ សមនុមោធិស្វ”តិ។

សម្មតិបរមត្ថទេសនាកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចស្វននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

អនុវត្តណាសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អាកាម្មេយ្យសុត្តន្តវណ្ណនា

៦៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ អាកាម្មេយ្យសុត្តំ។ តត្ថ សម្មន្នសីលាតិ តិវិធំ សម្មន្នំ
បរិបុណ្ណាសមន្តិមធុរវសេន។ តត្ថ -

“សម្មន្នំ សាលិកេនារំ, សុវា ភុញ្ញន្តិ កោសិយ;
បដិវេទេមិ តេ ព្រាហ្ម, ន ទំ វាវេតុមុស្សហេ”តិ។ (ជា. ១.១៤.១);

ឥទំ បរិបុណ្ណាសម្មន្នំ នាម។ “ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវេន ឧបេតោ ហោតិ
សមុបេតោ ឧចាគតោ សមុចាគតោ ឧបបន្នោ សម្មន្នោ សមន្នាគតោ”តិ (វិភ.
៥១១) ឥទំ សមន្តិសម្មន្នំ នាម។ “ឥមិស្សា, ភន្តេ, មហាបជិវិយា ហេជ្ជមតលំ
សម្មន្នំ, សេយ្យថាបិ ខុទ្ទមធំ អនេធឿ កំ, ឯវមស្សាទ”ន្តិ (ចារា. ១៧) ឥទំ
មធុរសម្មន្នំ នាម។ ឥធម បន បរិបុណ្ណាសម្មន្នម្បិ សមន្តិសម្មន្នម្បិ វុដ្ឋតិ។ តស្មា
សម្មន្នសីលាតិ បរិបុណ្ណាសីលា ហុត្វាតិបិ សីលសមន្តិនោ ហុត្វាតិបិ ឯវមេត្ត
អត្ថោ វេទិញោ។ សីលន្តិ កេនជ្ជេន សីលំ? សីលនជ្ជេន សីលំ។ តស្ស វិត្តារកថា
វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តា។

តត្ថ “បរិបុណ្ណាសីលា”តិ ឥមិនា អត្ថេន ខេត្តនោសវិគមេន ខេត្តចារិប្បវិ
រិយ សីលនោសវិគមេន សីលចារិប្បវិ វុត្តា ហោតិ។ យថា ហិ ខេត្តំ ពិជខណ្ឌំ
វប្បខណ្ឌំ ឧទកខណ្ឌំ ឧសខណ្ឌន្តិ ចតុនោសសមន្នាគតំ អបរិប្បំ ហោតិ។

តត្ថ ពិជខណ្ឌំ នាម យត្ថ អន្តរន្តរា ពិជាទិ ខណ្ឌានិ វា បូតីនិ វា ហោន្តិ, តានិ
យត្ថ វបន្តិ, តត្ថ សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ, ខេត្តំ ខណ្ឌំ ហោតិ។ វប្បខណ្ឌំ នាម យត្ថ
អកុសលោ ពិជាទិ វបន្តោ អន្តរន្តរា និចាតេតិ។ ឯវញ្ញិ សព្ពត្ថ សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ,

ខេត្ត ខណ្ឌ ហោតិ។ ឧទកខណ្ឌ ឆាម យត្ត កត្តចិ ឧទកំ អតិពហុ វា ន វា
ហោតិ, តត្រាបិ ហិ សស្សនិ ន ឧដ្ឋន្តិ, ខេត្ត ខណ្ឌ ហោតិ។ ឧសខណ្ឌ ឆាម យត្ត
កស្សកោ កិស្សិញ្ចិ បទេសេ នដ្ឋលេន ភូមិ ចត្តារោ បញ្ច វាវេ កសន្តោ អតិកម្មិ
ករោតិ, តតោ ឧសំ ឧប្បជ្ជតិ, តត្រាបិ ហិ សស្សំ ន ឧដ្ឋតិ, ខេត្ត ខណ្ឌ ហោតិ,
តាទិសញ្ច ខេត្ត ន មហាប្បលំ ហោតិ ន មហានិសំសំ, តត្រាបិ ហិ ពហុម្បិ វិបិស្វា
អប្បំ លភតិ។ ឥមេសំ បន ចតុន្នំ ឆោសានំ វិគមា ខេត្ត បរិបុណ្ណំ ហោតិ។
តាទិសញ្ច ខេត្ត មហាប្បលំ ហោតិ មហានិសំសំ។ ឯវេមេវ ខណ្ឌំ ជិទ្ធិ សពលំ
កម្មាសន្តិ ចតុឆោសសមន្នាគតំ សីលំ អបរិប្បំ ហោតិ។ តាទិសញ្ច សីលំ ន
មហាប្បលំ ហោតិ, ន មហានិសំសំ។ ឥមេសំ បន ចតុន្នំ ឆោសានំ វិគមា
សីលខេត្ត បរិបុណ្ណំ ហោតិ, តាទិសញ្ច សីលំ មហាប្បលំ ហោតិ មហានិសំសំ។

“សីលសមដ្ឋិនោ”តិ ឥមិនា បនត្ថេន សីលេន សមដ្ឋិក្ខតា សមោធានំ គតា
សមន្នាគតា ហុត្វាវិហារថាតិ ឥទមេវ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ធ្វើហិ ការណេហិ
សម្បន្នសីលតា ហោតិ សីលវិបត្តិយា ច អាទិនវេទស្សនេន សីលសម្បត្តិយា ច
អាទិសំសទស្សនេន។ តទុកយម្បិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្តាវតំ។

តត្ថ “សម្បន្នសីលា”តិ ឯត្តាវតា កិវ ភគវា ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ ឧទ្ទិសិត្វា
“ចាតិមោក្ខសំវេរសំវុតា”តិ ឥមិនា តត្ថ ជេដ្ឋកសីលំ វិត្តាវេត្វា ធស្សេសីតិ
ធិបវិហារវាសី សុមនត្ថេរោ អាហា។ អន្តោវាសិកោ បនស្ស
តេបិជកច្ចុឡនាគត្ថេរោ អាហា - ឧកយត្តាបិ ចាតិមោក្ខសំវេរោ ភគវតា វុត្តោ,
ចាតិមោក្ខសំវេរោយេវ ហិ សីលំ។ ឥតរាទិ បន តីណិ សីលន្តិ វុត្តជ្ជានំ ឆាម
អត្ថិតិ អនុជានន្តោ វត្វា អាហា - “ឥន្ទ្រិយសំវេរោ ឆាម ធម្មារវក្ខាមត្តកមេវ,
អាជីវចារិសុទ្ធិ ធម្មេន សមេន បច្ចយុប្បត្តិមត្តកំ, បច្ចយនិស្សិតំ
បដិលទ្ធិបច្ចយេ ឥទមត្តន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ញនមត្តកំ។ និប្បរិយាយេន

ចាតិមោក្ខសំវរោវ សីលំ។ យស្ស សោភិតិឆោ, អយំ ជិន្នសីសោវិយ បុរិសោ
ហត្ថចានេ សេសានិ រក្ខិស្សតីតិ ន វត្ថុញ្ចោ។ យស្ស បនសោ អរោគោ, អយំ
អជ្ឈិន្នសីសោវិយ បុរិសោ ជីវិតំ សេសានិ បុន ចាកតិកានិ កត្វា រក្ខិតុំ
សក្កោតិ។ តស្មា ‘សម្មន្ទសីលា’តិ ឥមិនា ចាតិមោក្ខសំវរំ ឧទ្ទិសិត្វា
‘សម្មន្ទចាតិមោក្ខា’តិ តស្សេវ វេវចនំ វត្ថា តំ វិត្តារេត្វា ធស្សេន្តោ
‘ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតា’តិ អាធិមាហា”តិ។

តត្ថ ចាតិមោក្ខសំវរសំវុតាតិ ចាតិមោក្ខសំវរេន សមន្នាគតា។
អាចារកោចរសម្មន្ទាតិ អាចារេន ច កោចរេន ច សម្មន្ទា។ អណ្តាមត្តេស្វតិ
អប្បមត្តកេសុ។ វជ្ជេស្វតិ អកុសលធម្មេសុ។ ភយទស្សវីតិ ភយទស្សិនោ។
សមាធាយាតិ សម្មា អាធិយិត្វា។ សិក្ខេសិក្ខាបទេស្វតិ សិក្ខាបទេសុ តំ តំ
សិក្ខាបទំ សមាធិយិត្វា សិក្ខេ។ អបិច សមាធាយ សិក្ខេសិក្ខាបទេស្វតិ
យំកិញ្ចិ សិក្ខាកោដ្ឋាសេសុ សិក្ខិតត្ថំ កាយិកំ វាចសិក្ខា, តំ សត្ថំ
សមាធាយ សិក្ខេថាតិ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារតោ បន សញ្ញានេតានិ
ចាតិមោក្ខសំវរាធិនិ បទានិ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តានិ។

៦៥. អាកម្ពេយ្យ ចេតិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធា? សីលានិសំសទស្សនត្ថំ។ សចេបិ
អចិរបព្ពជិតានំ វា ធុប្បញ្ញានំ វា ឯមស្ស “ភគវា សីលំ បូរេថាតិ វទតិ, កោ នុ
ខោ សីលបូរណោ អាធិសំសោ, កោ វិសេសោ, កា វឌ្ឍី”តិ? តេសំ សត្តរស
អាធិសំសេ ធស្សេតុំ ឯមាហា។ អប្បេវ នាម ឯតំ សព្វហ្មចារីនំ
បិយមនាបតាធិអាសវក្ខយបរិយោសានំ អាធិសំសំ សុត្វាបិ សីលំ
បរិបូរេយ្យន្តិ។ វិសកណ្តាកវាណិជោ វិយ។ វិសកណ្តាកវាណិជោ នាម
គុឡ្យវាណិជោ វុច្ចតិ។

សោ ក៏រ គុឡ ជាណាតខណ្ឌសក្ខរាជីនិ សកដេនាធាយ បច្ចន្តកាមំ គន្ធា
“វិសកណ្ណកំ គណ្ណាថ, វិសកណ្ណកំ គណ្ណាថា” តិ ឧក្សេសេសិ។ តំ សុត្វា
គាមិកា “វិសំ នាម កក្ខុឡំ, យោ នំ ខាទតិ, សោ មរតិ, កណ្ណកម្មិ វិជ្ជិត្វា
មារតិ, ឧកោបេតេ កក្ខុឡា, កោ ឯត្ថ អានិសំសោ” តិ គេហាទ្វារានិ បកេសុំ,
ធារកេ ច បលាបេសុំ។ តំ ទិស្វា វាណិដោ “អវោហារកុសលា ឥមេ គាមិកា,
ហន្ត នេ ឧចាយេន គណ្ណាបេមី” តិ “អតិមធុរំ គណ្ណាថ, អតិសាទុំ គណ្ណាថ, គុឡំ
ជាណាតំ សក្ខរំ សមគ្សំ លព្ពតិ, កូដមាសកក្ខុជកហាបណាធិហិបិ លព្ពតិ” តិ
ឧក្សេសេសិ។ តំ សុត្វា គាមិកា ហដ្ឋតុដ្ឋា អាគន្ធា ពហុម្មិ មូលំ ទត្វា គហេសុំ។
តត្ថ វាណិជស្ស “វិសកណ្ណកំ គណ្ណាថា” តិ ឧក្សេសេសំ វិយ ភគវតោ
“សម្មន្ទសីលា, ភិក្ខុវេ, វិហារថ... បេ... សមាធាយ សិក្ខេសិក្ខាបទេស្វ” តិ
វេចនំ។ “ឧកោបេតេ កក្ខុឡា, កោ ឯត្ថ អានិសំសោ” តិ គាមិកានំ ចិន្តនំ វិយ
ភគវា “សម្មន្ទសីលាវិហារថា” តិ អាហា, “សីលញ្ច នាមេតំ កក្ខុឡំ ជរុសំ
ទិទ្ធាធិបច្ចនីកំ, កោ នុ ខោ សម្មន្ទសីលានំ អានិសំសោ” តិ ភិក្ខុនំ ចិន្តនំ។ អថ
តស្ស វាណិជស្ស “អតិមធុរំ គណ្ណាថា” តិ អាធិវេចនំ វិយ ភគវតោ
បិយមនាបតាធិអាសវក្ខយបរិយោសានំ សត្តរសអានិសំសប្បកាសនត្ថំ
“អាកង្ខេយ្យ ចេ” តិ អាធិវេចនំ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ អាកង្ខេយ្យ ចេតិ យទិ អាកង្ខេយ្យ យទិ ឥន្ទេយ្យ។ បិយោ ច អស្សន្តិ
បិយចក្ខុហិ សម្មស្សិតញ្ចោ, សិនេហុប្បត្តិយា បទដ្ឋានក្ខតោ ភវេយ្យន្តិ វុត្ថំ
ហោតិ។ មនាចោតិ តេសំ មនវឌ្ឍនកោ, តេសំ វា មនេន បត្តញ្ចោ, មេត្តចិត្តេន
ជរិតញ្ចោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ករុតិ តេសំ ករុដ្ឋានិយោ ចាសាណាច្ឆត្តសទិសោ។
ការវិនិយោតិ “អទ្ធា អយមាយស្មា ជានំ ជានាតិ បស្សំ បស្សតិ” តិ ឯវំ
សម្ភាវនិយោ។ សីលេស្សេវស្ស បរិបូរការីតិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេសុយេវ
បរិបូរការី អស្ស, អន្ធនេន បរិបូរិតាការេន សមន្នាគតោ ភវេយ្យាតិ វុត្ថំ

ហោតិ។ អង្គត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តោតិ អត្ថនោ ចិត្តសមថេ យុត្តោ, ឯត្ថ ហិ
អង្គត្ថន្តិ វា អត្ថនោតិ វា ឯតំ ឯកត្ថំ, ព្យញ្ញនមេវ នាមំ។ ភុម្មតេ បនេតំ សមថន្តិ
ឧបយោកវេចនំ។ អន្ធមិ ឥមិនា ឧបសគ្គន យោគេ សិទ្ធិំ។ អនិរាគតជ្ឈានោតិ
ពហិ អនិបាជជ្ឈានោ, អវិនាសិតជ្ឈានោ វា, និហរណាវិនាសត្ថញ្ញំ ឥទំ
និរាគរណំ នាម។ ថម្ពំ និរកត្វា និវាតវុត្តិ តិអាទីសុ ចស្ស បយោគោ ទដ្ឋព្ពោ។

វិបស្សនាយ សមន្នាគតោតិ សត្តវិជាយ អនុបស្សនាយ យុត្តោ, សត្តវិជា
អនុបស្សនា នាម អនិច្ចានុបស្សនា ទុក្ខានុបស្សនា អនត្តានុបស្សនា
និព្វានានុបស្សនា វិរាគានុបស្សនា និរោធានុបស្សនា បដិសិទ្ធិនុបស្សនាតិ។
តាវិសុទ្ធិមគ្គវិគ្គារតា។ ព្រូហេតា សុញ្ញាការាវនន្តិ វឌ្ឍេតា សុញ្ញាការាវនំ, ឯត្ថ
ច សមថវិបស្សនាវសេន កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា រត្តិន្ទរំ សុញ្ញាការំ បវិសិត្វា
និសីទមាណោ ភិក្ខុ “ព្រូហេតា សុញ្ញាការាវន”ន្តិ វេទិតព្ពោ។
ឯកភូមកាធិបាសាទេ កុរុមាណោបិ បន នេវ សុញ្ញាការាវនំ ព្រូហេតាតិ
ទដ្ឋព្ពោតិ។

ឯត្តាវតា ច យថា តណ្ហាវិចរិតទេសនា បឋមំ តណ្ហាវសេន អារទ្ធាបិ
តណ្ហាបទដ្ឋានត្ថា មានទិដ្ឋនំ មានទិដ្ឋិយោ ឡិសវិត្វា កមេន បបញ្ចត្តយទេសនា
ជាតា, ឯវមយំ ទេសនា បឋមំ អធិសីលសិក្ខាវសេន អារទ្ធាបិ សីលបទដ្ឋានត្ថា
សមថវិបស្សនានំ សមថវិបស្សនាយោ ឡិសវិត្វា កមេន សិក្ខត្តយទេសនា
ជាតាតិ វេទិតព្ពោ។

ឯត្ថ ហិ “សីលស្សេវស្ស បរិបូរការី”តិ ឯត្តាវតា អធិសីលសិក្ខា វុត្តា។
“អង្គត្ថំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាគតជ្ឈានោ”តិ ឯត្តាវតា អធិចិត្តសិក្ខា,
“វិបស្សនាយ សមន្នាគតោ”តិ ឯត្តាវតា អធិបញ្ញាសិក្ខា, “ព្រូហេតា
សុញ្ញាការាវន”ន្តិ ឥមិនា បន សមថវសេន សុញ្ញាការាវឌ្ឍនេ អធិចិត្តសិក្ខា,

វិបស្សនាវសេន អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ ឯវំ ទ្វេបិ សិក្ខា សង្កហេត្វា វុត្តា។ ឯត្ថ ច
“អជ្ឈតំ ចេតោសមថមនុយុត្តោ អនិរាគតជ្ឈនោ”តិ ឥមេហិ បទេហិ
សីលានុវត្តិកា ឯវំ ចិត្តកក្កតា កដិតា។ “វិបស្សនាយា”តិ ឥមិនា បទេន
សីលានុវត្តិកោ សម្ព័រាបរិគ្គហោ។

កដំ ចិត្តកក្កតា សីលមនុវត្តតិ? យស្ស ហិ ចិត្តកក្កតា នត្ថិ, សោ ព្យាធិម្ហិ
ឧប្បន្នេវិហាញ្ញតិ, សោ ព្យាធិវិហតោវិក្ខិត្តចិត្តោ សីលំ វិនាសេត្វាបិ
ព្យាធិវុបសមំ កត្តា ហោតិ។ យស្ស បន ចិត្តកក្កតា អត្ថិ, សោ តំ ព្យាធិទុក្ខំ
វិក្ខមេត្វា សមាបត្តិ សមាបជ្ជតិ, សមាបន្នក្ខណោ ទុក្ខំ ទ្វាបកតំ ហោតិ,
ពលវតរសុខមុប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ចិត្តកក្កតា សីលំ អនុវត្តតិ។

កដំ សម្ព័រាបរិគ្គហោ សីលមនុវត្តតិ? យស្ស ហិ សម្ព័រាបរិគ្គហោ នត្ថិ,
តស្ស “មម រូបំ មម វិញ្ញាណ”ន្តិ អត្តភារេ ពលវមមត្តំ ហោតិ, សោ តថារូបេសុ
ទុក្ខិក្ខុព្យាធិភយាធិសុ សម្មត្ថេសុ សីលំ វិនាសេត្វាបិ អត្តភារំ ចោសេតា
ហោតិ។ យស្ស បន សម្ព័រាបរិគ្គហោ អត្ថិ, តស្ស អត្តភារេ ពលវមមត្តំ វា
សីនេហោ វា ន ហោតិ, សោ តថារូបេសុ ទុក្ខិក្ខុព្យាធិភយាធិសុ សម្មត្ថេសុ
សចេបិស្ស អន្តានិ ពហិ និក្ខមន្តិ, សចេបិ ឧស្សុស្សតិ វិសុស្សតិ,
ខណ្ឌាខណ្ឌិកោ វា ហោតិ សតធាបិ សហស្សធាបិ, នេវ សីលំ វិនាសេត្វា
អត្តភារំ ចោសេតា ហោតិ។ ឯវំ សម្ព័រាបរិគ្គហោ សីលមនុវត្តតិ។ “ព្រូហេតា
សុញ្ញាការាណ”ន្តិ ឥមិនា បន តស្សេវ ឧភយស្ស ព្រូហេតាវឡនា សាតច្ចកិរិយា
ទស្សិតា។

ឯវំ ភគវា យស្មា “សព្វាប្បចារីនំ បិយោ ចស្សំ មនាចោ ច គរុ ច ភាវនីយោ
ចា”តិ ឥមេ ចត្តារោ ធម្មេ អាកម្ពន្តេន នត្តញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្វំ, អញ្ញទត្ថុ

សីលាធិគុណាសមន្មាគតេន ភវិតំ, ឥទិសោ ហិ សព្វាហារីនំ បិយោ ហោតិ
មនាថោ គរុ ភាវនីយោ។ វុត្តម្បី ហេតុ -

“សីលទស្សនសម្បជ្ជំ, ធម្មជ្ជំ សច្ចវាទិនំ;

អត្ថនោ កម្ម កុញ្ញានំ, តំ ជនោ កុរុតេ បិយ”ន្តិ។ (ធម. ប. ២១៧);

តស្មា “អាកង្ខេយ្យ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សព្វាហារីនំ បិយោ ចស្សំ មនាថោ ច
គរុ ច ភាវនីយោ ចាតិ សីលេស្សេវស្ស បរិបូរការី... បេ... សុញ្ញាការាវន”ន្តិ វត្ថា
ឥទានិ យស្មា បច្ចយលាភាទី បត្តយន្តោនាបិ ឥទមេវ ករណីយំ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ,
តស្មា “អាកង្ខេយ្យ ចេ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ លាភី អស្ស”ន្តិ អាធិមាហា។ ន ចេត្ត ភគវា
លាភនិមិត្តំ សីលាធិបរិបូរណំ កថេតីតិ វេទិតត្រោ។ ភគវា ហិ ឃាសេសនំ
ធិន្ទកថោ ន វាចំ បយុត្តំ ភណេតិ, ឯវំ សាវកេ ឱវេទតិ, សោ កថំ លាភនិមិត្តំ
សីលាធិបរិបូរណំ កថេស្សតិ, បុគ្គលជ្ឈាសយវសេន បនេតំ វុត្តំ។ យេសញ្ញំ ឯវំ
អជ្ឈាសយោ ភវេយ្យ “សចេ មយំ ចត្វហិ បច្ចយេហិ ន កិលមេយ្យម, សីលាធិ
បូរេតុំ សក្កណេយ្យមា”តិ, តេសំ អជ្ឈាសយវសេន ភគវា ឯវមាហា។ អបិច
រសានិសំសោ ឯស សីលស្ស, យេទិទំ ចត្តារោ បច្ចយា នាម។ តថា ហិ
បណ្ឌិតមនុស្សា កោដ្ឋាធិសុ ឋបិតំ នីហរិត្វា បុត្តាធិនម្បី អនត្វា អត្ថនាបិ
អបរិភុញ្ញិត្វា សីលវន្តានំ ទេន្តិតិ សីលស្ស សរសានិសំសទស្សនត្ថំ បេតំ វុត្តំ។

តតិយវារេ យេសាហន្តិ យេសំ អហំ។ តេសំ តេ កាវាតិ តេសំ ទេវានំ វា
មនុស្សានំ វា តេ មយិ កតា បច្ចយទានកាវា។ ទេវាបិ ហិ សីលាធិគុណាយុត្តានំ
បច្ចយេ ទេន្តិ, ន កេវលំ មនុស្សយេវ, សក្កោ វិយ អាយស្មតោ
មហាកស្សបស្ស។ មហាប្បលា មហានិសំសាតិ ឧភយមេតំ អត្ថតោ ឯកំ,
ព្យញ្ញនមេវ នានំ។ មហន្តំ វា លោកិយសុខំ ជលន្តិតិ មហាប្បលា។ មហតោ
លោកុត្តរសុខស្ស ច បច្ចយា ហោន្តិតិ មហានិសំសា។ សីលាធិគុណាយុត្តស្ស

ហ៊ី កង្កែបក្ដីក្ដាប បញ្ជាវតនមត្តាយ ភូមិយា បណ្ណាសាលាបិ កត្វា ទិដ្ឋា
អនេកានិ កប្បសហស្សនិ ទុក្ខតិវិទិតាតោ វក្ខតិ, បរិយោសានេ ច
អមតាយ បរិទិព្ពានធាតុយាបច្ចយោ ហោតិ។ “ជីវោទនំ អហមទាសិ” ត្ថិអាទីនិ
(វិ. វ. ៤១៣) ចេត្ត វត្ថុនិ, សកលមេវ វា បេតវត្ថុវិមានវត្ថុ ច សាធកំ។ តស្មា
បច្ចយនាយកេហិ អត្ថនិ កតានំ ការានំ មហាប្បលតំ ឥច្ឆន្តេនាបិ
សីលាទិគុណាយុត្តេនេវ ភវិតព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។

ចតុត្ថវារេ ញាតីតិ សស្សសសុរបក្ខិកា។ សាលោហិតាតិ
ឯកលោហិតសម្ពុទ្ធា បីតិបិតាមហាទយោ។ បេតាតិ បេច្ចភាវំ គតា។
កាលង្គតាតិ មតា។ តេសំ តន្តិ តេសំ តំ មយិ បសន្នចិត្តតំ វា បសន្នេន ចិត្តេន
អនុស្សរណំ វា។ យស្ស ហិ ភិក្ខុនោ កាលង្គតោ បិតា វា មាតា វា “អម្ពាភំ
ញាតកោ ថេរោ សីលវា កល្យាណធម្មោ” តិ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា តំ ភិក្ខុ
អនុស្សរតិ, តស្ស សោ ចិត្តប្បសាទោបិ តំ អនុស្សរណាមត្តម្យិ មហាប្បលំ
មហានិសំសមេវ ហោតិ, អនេកានិ កប្បសហស្សនិ ទុក្ខតិតោ វារេតុ
អន្តេ ច អមតំ ចាបេតុំ សមត្ថមេវ ហោតិ។ វុត្តញ្ញោតំ ភគវតា “យេ តេ, ភិក្ខុវេ,
ភិក្ខុ សីលសម្មជ្ជា សមាធិសម្មជ្ជា បញ្ញា, វិមុត្តិ, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនសម្មជ្ជា,
ទស្សនំចាបំ, ភិក្ខុវេ, តេសំ ភិក្ខុនំ ពហុការំ វទាមិ។ សវនំ, អនុស្សតី,
អនុបព្ពន្ធិ, ឧបសង្កមនំ, បយិរុចាសនំចាបំ, ភិក្ខុវេ, តេសំ ភិក្ខុនំ ពហុការំ
វទាមី” តិ (ឥតិវុ. ១០៤)។ តស្មា ញាតិសាលោហិតានំ អត្ថនិ ចិត្តប្បសាទស្ស
អនុស្សតិយា ច មហាប្បលតំ ឥច្ឆន្តេនាបិ សីលាទិគុណាយុត្តេនេវ, ភវិតព្ពន្ធិ
ទស្សេតិ។

៦៦. បញ្ចមវារេ អរតិវតិសហោ អស្សន្តិ អរតិយា វតិយា ច សហោ
អភិភវិតា អជ្ឈេត្តវិតា ភវេយ្យំ។ ឯត្ថ ច អរតិវតិ អធិកុសលេសុ ធម្មេសុ

បន្តសេនាសនេសុ ច ឧក្ខណ្ឌា។ រតីតិ បញ្ចកាមគុណាវតិ។ ន ច មំ អរតិ
សហយ្យាតិ មញ្ច អរតិ ន អភិកវេយ្យ ន មទ្កេយ្យ ន អដ្ឋោត្តវេយ្យ។ ឧប្បន្នន្តិ
ជាតំ និព្វត្តំ។ សីលាទិគុណាយុត្តោ ហិ អរតិញ្ច រតិញ្ច សហតិ អដ្ឋោត្តវតិ
មទ្កិក្ខា តិដ្ឋតិ។ តស្មា ឦទិសំ អត្តានំ ឥច្ឆន្តេនាបិ សីលាទិគុណាយុត្តេនេវ
ភវិតព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។

ធម្មវារេ ភយំ ចិត្តត្រាសោបិ អារម្មណម្បិ។ ភេរវំ អារម្មណមេវ។ សេសំ
បញ្ចមវារេ វុត្តនយមេវ។ សីលាទិគុណាយុត្តោ ហិ ភយភេរវំ សហតិ
អដ្ឋោត្តវតិ មទ្កិក្ខា តិដ្ឋតិ អរិយកោដិយវាសីមហាទត្តត្ថេរោវិយ។

ថេរោ កិវ មគ្គំ បដិបន្នោ អញ្ញាតំ ចាសាទិកំ អវញ្ញំ ទិស្វា “ឥវេវជ្ឈ
សមណធម្មំ កត្វា កមិស្សមី”តិ មគ្គា ឧក្ខម្ព អញ្ញាតវស្មី វុក្ខមូលេ សង្ខារី
បញ្ញាបេត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ វុក្ខទេវតាយ ទារកា ថេរស្ស
សីលតេជេន សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តាវិស្សរមកំសុ។ ទេវតាបិ វុក្ខំ
ចាលេសិ។ ថេរោ អចលោវ និសីទិ។ សា ទេវតា ធូមាយិ, បដ្ឋលិ, នេវ សក្ខិ ថេរំ
ចាលេតុំ, តតោ ឧចាសកវណ្ណោនាគន្ធា វទ្ធិក្ខា អដ្ឋាសិ។ “កោ ឯសោ”តិ វុត្តា
“អហំ, ភន្តេ, ឯតស្មី វុក្ខេ អធិវត្តា ទេវតា”តិ អវោច។ តុំ ឯតេវិការេ
អកាសីតិ។ អាម ភន្តេតិ។ កស្មាតិ ច វុត្តា អាហា - “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, សីលតេជេន
ទារកា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តាវិស្សរមកំសុ, សាហំ តុម្ហេ
បលាបេតុំ ឯវមកាសិ”ន្តិ។ ថេរោ អាហា - “អថ កស្មា ឥធ, ភន្តេ, មា វសថ, មយ្ហំ
អដាស្វតិ បដិកច្ឆេវ នាវចាសិ។ ឥទានិ បន មា កិញ្ចិ អវថ,
អរិយកោដិយមហាទត្តោ អមនុស្សភយេន គតោតិ វចនតោ លជ្ជាមិ,
តេនាហំ ឥវេវ វសិស្សំ, តុំ បន អន្លេកទិវសំ យត្ថ កត្តចិ វសាហី”តិ។ ឯវំ

សីលាធិគុណយុត្តោ ភយភេរវសហោ ហោតិ។ តស្មា ញ្ញ្យំទិសមត្តានំ
ឥច្ឆន្តនាបិ សីលាធិគុណយុត្តោនេវ ភវិតព្ពន្ធិ ទស្សេតិ។

សត្តមវារេ អាភិចេតសិកានន្តិ អភិចេតោតិ អភិក្កន្តំវិសុទ្ធិចិត្តំ វុច្ឆតិ,
អធិចិត្តំ វា, អភិចេតសិ ជាតានិ អាភិចេតសិកានិ, អភិចេតោ សន្និស្សិតានីតិ
វា អាភិចេតសិកានិ។ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានន្តិ ទិដ្ឋធម្មេ សុខវិហារានំ។
ទិដ្ឋធម្មោតិ បច្ចុក្ខោ អត្តភារោ វុច្ឆតិ, តត្ថ សុខវិហារភូតានន្តិ អត្តោ,
រូចារវចរជ្ឈាននមេតំ អធិវចនំ។ តានិ ហិ អប្បេត្វា និសិន្នា ឈាយនោ
ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ អសំកិលិដ្ឋំ នេក្ខម្ភសុខំវិន្ទន្តិ, តស្មា
“ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារានំ”តិ វុច្ឆន្តិ។ និកាមលាភីតិ និកាមេន លាភី អត្តនោ
ឥច្ឆាវសេន លាភី, ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ សមាបដ្ឋិតុំ សមត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។
អភិច្ឆលាភីតិ សុខេនេវ បច្ចនីកធម្មេ វិក្ខម្ភេត្វា សមាបដ្ឋិតុំ សមត្ថោតិ វុត្តំ
ហោតិ។ អកសិរលាភីតិ អកសិរានំវិបុលានំ លាភី, យថាបរិច្ឆេទេយេវ វុដ្ឋាតុំ
សមត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯកច្ឆោ ហិ លាភីយេវ ហោតិ, ន បន សក្កោតិ
ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ សមាបដ្ឋិតុំ។ ឯកច្ឆោ សក្កោតិ តថា សមាបដ្ឋិតុំ, ចារិពន្ធកេ
បន កិច្ឆេនវិក្ខម្ភេតិ។ ឯកច្ឆោ តថា សមាបដ្ឋិតិ, ចារិពន្ធកេ ច អភិច្ឆេនេវ
វិក្ខម្ភេតិ, ន សក្កោតិ នាឡិ កាយន្តំវិយ យថាបរិច្ឆេទេយេវ ច វុដ្ឋាតុំ។ យោ បន
ឥមំ តិវិធម្មិ សម្មទំ ឥច្ឆតិ, សោបិ សីលេស្សេវស្ស បរិបូរការីតិ។

ឯវំ អភិញ្ញាចាទកេ ឈានេ វុត្តេ កិញ្ញាបិ អភិញ្ញានំ វារោ អាគតោ, អថ ខោ
នំភគវា អគ្គហេត្វាវ យស្មា ន កេវលំ អភិញ្ញាចាទកជ្ឈានានិ ច
អភិញ្ញាយោយេវ ច សីលានំ អានិសំសោ, អបិច ខោ ចត្តារិ អារុប្បឈានានិបិ
តយោ ច ហេដ្ឋិមា អរិយមគ្គា, តស្មា តំ សព្វំ បរិយាទិយិត្វា ទស្សេតុំ
អាកង្ខេយ្យ ចេ...ចេ... យេ តេ សន្តាតិ ឯវមាទិមាហ។

តត្ថ សន្តាតិ អង្គសន្តតាយ ចេវ អារម្មណសន្តតាយ ច។ វិមោក្ខាតិ
បច្ចនិកធម្មេហិ វិមុត្តត្តា អារម្មណេ ច អធិមុត្តត្តា។ អតិក្កម្ម រូបេតិ
រូបាវចរជ្ឈានេ អតិក្កមិត្វា, យេ តេ វិមោក្ខា អតិក្កម្ម រូបេ សន្តាតិ បទសម្ពន្ធា,
ឥតរថា ហិ អតិក្កម្ម រូបេ កី ករោតីតិ ន បញ្ញាយេយ្យំ។ អារុប្បាតិ
អារម្មណតោ ច វិចាកតោ ច រូបវិហិតា។ កាយេន ដុសិត្វាតិ នាមកាយេន
ដុសិត្វា ចាបុណិត្វា, អធិគន្ធាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សេសំ វុត្ថានមេវ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ
“យោបិ ភិក្ខុ ឥមេ វិមោក្ខេ ដុសិត្វា វិហិតុកាមោ, សោបិ សីលេស្សវស្ស
បរិបូរការី”តិ។

៦៧. នវមវារេ តិណ្ណំ សំយោជនានន្តិ

សក្កាយទិដ្ឋវិចិត្តិច្ឆាសីលព្ពតបរាមាសសម្ព័ន្ធាតានំ តិណ្ណំ ពន្ធនានំ។ តានិ ហិ
សំយោជន្តិ ខន្ធចតិកវាទិហិ ខន្ធចតិកវាទយោ, កម្មំ វា ជលេន, តស្មា
សំយោជនានិ វុច្ចន្តិ, ពន្ធនានិ អត្តោ។ បរិក្ខយាតិ បរិក្ខយេន។
សោតាបន្នោតិ សោតំ អាបន្នោ។ សោតោតិ ច មគ្គស្សេតំ អធិវចនំ។
សោតាបន្នោតិ តំសមដ្ឋិបុគ្គលស្ស។ យថាហ “សោតោ សោតោតិ ហិទំ,
សាវិបុត្ត, វុច្ចតិ។ កតមោ នុ ខោ, សាវិបុត្ត, សោតោតិ? អយមេវ ហិ, ភន្តេ,
អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ។ សេយ្យចិទំ, សម្មាទិដ្ឋិ... បេ... សម្មាសមាធិតិ។
សោតាបន្នោ សោតាបន្នោតិ ហិទំ, សាវិបុត្ត, វុច្ចតិ។ កតមោ នុ ខោ, សាវិបុត្ត,
សោតាបន្នោតិ? យោ ហិ, ភន្តេ, ឥមីនា អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សមន្នាគតោ, អយំ
វុច្ចតិ សោតាបន្នោ, យោយំ អាយស្មា ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ”តិ។ ឥធម បន មគ្គេន
ជលស្ស នាមំ ទិន្នំ, តស្មា ជលដ្ឋោ “សោតាបន្នោ”តិ វេទិតព្ពោ។
អវិនិចាតធម្មោតិ វិនិចាតេតីតិ វិនិចាតោ, នាស្ស វិនិចាតោ ធម្មោតិ
អវិនិចាតធម្មោ, ន អត្តានំ អចាយេ វិនិចាតសភាវោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ កស្មា?
យេ ធម្មា អចាយគមនិយា, តេសំ បហីនត្តា។ សម្ពោធិ បរំ អយនំ គតិ អស្សាតិ

សម្ដេចបរាយណ៍, ឧបរិមគ្គត្ថយំ អវស្សំ សម្មាបកោតិ អត្តោ។ កស្មា?
បដិលទ្ធិបឋមមគ្គត្ថា។ សីលេស្វេវាតិ ព្យាធិសោ ហោតុកាមោមិ សីលេស្វេវស្ស
បរិបូរណារីតិ។

ធនមវារេ បឋមមគ្គន បរិក្ខិណានិមិ តីណិ សំយោជនានិ
សកទាគាមិមគ្គស្ស វណ្ណភណនត្ថំ វុត្តានិ។ រាគនោសមោហានំ តនុត្ថាតិ
ឯតេសំ តនុភាវេន, តនុត្ថករណេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ទ្វិហិ ការណេហិ
តនុត្ថំ វេទិតព្ពំ អធិច្ចប្បត្តិយា ច បរិយុដ្ឋានមន្ទតាយ ច។ សកទាគាមិស្ស ហិ
វដ្ឋានុសារិមហាជនស្សេវ កិលេសា អភិល្លំ ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, កទាមិ ករហមិ
ឧប្បជ្ឈន្តិ វិវឌ្ឍាការា ហុត្វា, វិវឌ្ឍវាមិ តេ ខេត្ត អត្តរា វិយ។ ឧប្បជ្ឈនាមិ ច
វដ្ឋានុសារិមហាជនស្សេវ មន្ទន្តា ជរន្តា ធានេន្តា អន្ទការំ ករោន្តា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ,
មន្ទមន្ទា ឧប្បជ្ឈន្តិ តនុកាការា ហុត្វា, អព្ពបដលមិវ មក្ខិកាបត្តមិវ ច។

តត្ថ កេចិ ថេរា ភណន្តិ “សកទាគាមិស្ស កិលេសា កិញ្ចាមិ ចិវេន
ឧប្បជ្ឈន្តិ, ពហាលាវ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តថា ហិស្ស បុត្តា ច ដីតរោ ច ទិស្សន្តិ” តិ, ឯតំ បន
អប្បមាណំ។ បុត្តដីតរោ ហិ អត្ថបច្ចង្គបរាមសនមត្តេនមិ ហោន្តិ តិ។ ទ្វិហិយេវ
ការណេហិស្ស កិលេសានំ តនុត្ថំ វេទិតព្ពំ អធិច្ចប្បត្តិយា ច
បរិយុដ្ឋានមន្ទតាយ ចាតិ។

សកទាគាមីតិ សកី អាគមនធម្មោ។ សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ធាតិ
ឯកវារំយេវ ឥមំ មនុស្សលោកំ បដិសន្ធិវសេន អាគន្ធា។ យោមិ ហិ ឥធ
សកទាគាមិមគ្គំ ភាវេត្វា ឥទេវ បរិនិព្វាតិ, សោមិ ឥធ ន គហិតោ។ យោមិ ឥធ
មគ្គំ ភាវេត្វា ទេវេសុ ឧបបជ្ឈិត្វា តត្ថេវ បរិនិព្វាតិ។ យោមិ ទេវលោកេ មគ្គំ
ភាវេត្វា តត្ថេវ បរិនិព្វាតិ។ យោមិ ទេវលោកេ មគ្គំ ភាវេត្វា ឥទេវ
មនុស្សលោកេ និព្វត្តិត្វា បរិនិព្វាតិ។ យោ បន ឥធ មគ្គំ ភាវេត្វា ទេវលោកេ

និព្វត្តោ, តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា បុន ឥដេវ ឧបបដ្ឋិតា បរិនិព្វាតិ, អយមិធន
គហិតោតិ វេទិតញ្ចោ។ ទុក្ខស្សន្តំ ករេយ្យន្តិ វដ្ឋទុក្ខស្ស បរិច្ឆេទំ ករេយ្យំ។
សីលេស្សេវាតិ វ្យាទិសោ ហោតុកាមាមិ សីលេស្សេវស្ស បរិបូរការីតិ។

ឯកាទសមវារេ បញ្ចន្ធន្តិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ឱវម្ពាគិយានន្តិ ឱវ វុច្ឆតិ
ហេដ្ឋា, ហេដ្ឋាភាគិយានន្តិ អត្តោ, កាមាវចរលោកេ ឧប្បត្តិបច្ចយានន្តិ
អធិប្បាយោ។ សំយោជនានន្តិ ពន្ធនានំ, តានិ កាមរាគព្យាទានសំយោជនេហិ
សន្និ បុព្វេ វុត្តសំយោជនានេវ វេទិតញ្ចានិ។ យស្ស ហិ ឯតានិ អប្បហីនានិ, សោ
កិញ្ចាមិ ភវគ្គេ ឧប្បន្នោ ហោតិ, អថ ខោ អាយុបរិក្ខយា កាមាវចរេ
និព្វត្តតិយេវ, គិលិភពលិសមច្ចូបមោ ស្វាយំ បុគ្គលោ ធិយសុត្តកេន ចានេ
ពន្ធវិហដ្ឋូបមោ ចាតិ វេទិតញ្ចោ។ បុព្វេ វុត្តានម្បិ ចេត្ត វចនំ
វណ្ណាគណនត្ថមេវាតិ វេទិតព្ពំ។ ឱបចាតិកោតិ
សេសយោនិបដិក្ខេបវចនមេតំ។ តត្ថបរិនិព្វាយីតិ តត្ថេវ ព្រហ្មលោកេ
បរិនិព្វាយី។ អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកាតិ តតោ ព្រហ្មលោកា បដិសន្ធិវសេន
បុន អនាវត្តិសភាវោ។ សីលេស្សេវាតិ វ្យាទិសោ ហោតុកាមាមិ សីលេស្សេវស្ស
បរិបូរការីតិ។

៦៨. ឯវំ អនាគាមិមគ្គេ វុត្តេ កិញ្ចាមិ ចតុត្ថមគ្គស្ស វារោ អាគតោ, អថ ខោ
នំ ភគវា អគ្គហេត្វាវ យស្មា ន កេវលា អាសវក្ខយាភិញ្ញា ឯវ សីលានំ
អានិសំសោ, អមិច ខោ លោកិយបញ្ញាភិញ្ញាយោមិ, តស្មា តាមិ ធស្សេតុំ,
យស្មា ច អាសវក្ខយេ កថិតេ ទេសនា និដ្ឋិតា ហោតិ, ឯវញ្ច សតិ ឥមេសំ
គុណានំ អកថិតត្តា អយំ កថា មុណ្ណាភិញ្ញាកថា នាម ភវេយ្យ, តស្មា ច
អភិញ្ញាចារិប្បវី កត្វា ធស្សេតុម្បិ, យស្មា ច អនាគាមិមគ្គេ វិភស្ស សុខេន
ឥន្ទ្រិកុប្បនា ឥដ្ឋតិ, សមាធិបរិពន្ធនំ កាមរាគព្យាទានំ សមូហតត្តា,

អនាគាមី ហិ សីលេសុ ច សមាធិម្ហិ ច បរិបូរការី, តស្មា យុត្តជ្ជានេយេវ
លោកិយាភិញ្ញាយោ ទស្សេតុម្បី “អាកន្ទេយ្យ ចេ...បេ... អនេកវិហិត”ន្តិ
ឯវមាធិមាហាតិ អយមនុស្សនិ។

តត្ថ “អនេកវិហិតំ ឥទ្ធិវិធ”ន្តិអាធិនា នយេន អាគតានំ បញ្ចន្ទម្បី
លោកិយាភិញ្ញានំ ចាឡិវណ្ណានា សន្តិ ការណេនយេន វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តា។

៦៩. ធម្មាភិញ្ញាយ អាសវានំ ខយាតិ អរហត្តមគ្គេន សព្វកិលេសានំ ខយា។
អនាសវន្តិ អាសវីវិហិតំ។ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ ឯត្ថ ចេតោវចនេន
អរហត្តជលសម្បយុត្តោវ សមាធិ, បញ្ញាវចនេន តំសម្បយុត្តា បញ្ញាវ វុត្តា។
តត្ថ ច សមាធិ រាគតោវិមុត្តត្តា ចេតោវិមុត្តិ, បញ្ញា អវិជ្ជាយ វិមុត្តត្តា
បញ្ញាវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ញា។ វុត្តព្វោតំ ភគវតា “យោ ហិស្ស, ភិក្ខុវេ, សមាធិ,
តទស្ស សមាធិន្ទ្រិយំ។ យា ហិស្ស, ភិក្ខុវេ, បញ្ញា, តទស្ស បញ្ញិន្ទ្រិយំ។ ឥតិ ខោ,
ភិក្ខុវេ, រាគវិរាគា ចេតោវិមុត្តិ, អវិជ្ជាវិរាគា បញ្ញាវិមុត្តិ”តិ, អបិចេត្ត
សមថជលំ ចេតោវិមុត្តិ, វិបស្សនាជលំ បញ្ញាវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ញា។

ធិដ្ឋេវ ធម្មេតិ ឥមស្មីយេវ អត្តភាវេ។ សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វាតិ
អត្តនោយេវ បញ្ញាយ បច្ចក្ខំ កត្វា, អបរបច្ចយេន ញត្វាតិ អត្តោ។ ឧបសម្បជ្ជ
វិហរេយ្យន្តិ ចាបុណិក្វា សម្មាទេត្វាវិហរេយ្យំ។ សីលេស្សេវាតិ ឯវំ សព្វាសវេ
និទ្ធុនិក្វា ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ អធិគន្ធកាមោបិ សីលេស្សេវស្ស
បរិបូរការីតិ។

ឯវំ ភគវា សីលានិសំសកេចំ យាវ អរហត្តា កថេត្វា ឥនានិ សព្វម្បី តំ
សីលានិសំសំ សម្បិណ្ណាត្វា ទស្សេន្តោ និគមនំ អាហា “សម្បន្នសីលា,
ភិក្ខុវេ...បេ... ឥនមេតំ បដិច្ច វុត្ត”ន្តិ។ តស្សោយំ សន្ទេបត្តោ, “សម្បន្នសីលា,

ភិក្ខុវេ, វិហារេ... បេ... សមាធាយ សិក្ខេ បេ សិក្ខាបទេសូ” តិ ឥតិ យំ តំ មយា បុព្វេ
ឯវំ វុត្តំ, ឥទំ សត្តម្យិ សម្មន្ទសីលោ ភិក្ខុ សព្វាហ្មចារីនំ បិយោ ហោតិ មនាថោ,
គរុ ភាវនីយោ បច្ចយានំ លាភី, បច្ចយនាយកានំ មហាប្បលករោ, បុព្វញ្ញាតីនំ
អនុស្សរណាចេតនាយ ជលមហាត្តករោ, អរតិវតិសហោ, ភយភេរវសហោ,
រូចាវចរជ្ឈានានំ អរូចាវចរជ្ឈានានញ្ច លាភី, ហេដ្ឋីមាធិ តីណិ សាមញ្ញាជលាធិ
បញ្ច លោកិយាភិញ្ញា អាសវក្ខយញ្ញាណន្តិ ច ឥមេ ច គុណោ សយំ អភិញ្ញា
សន្និកត្តា ហោតិ, ឯតំ បដិច្ច ឥទំ សន្ទាយ វុត្តន្តិ។ ឥទមវោច ភគវា, អត្តមនា
តេ ភិក្ខុ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្តិ។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

អាកង្ខេយ្យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វត្ថុសុត្តវណ្ណានា

៧០. ឯវំ មេ សុតន្តិ វត្ថុសុត្តំ។ តត្ថ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, វត្ថុន្តិ

ឧបមាវចនមេវេតំ។ ឧបមំ ករោន្តោ ច ភគវា កត្តចិ បឋមំយេវ ឧបមំ ទស្សេត្វា
បច្ឆា អត្ថំ ទស្សេតិ, កត្តចិ បឋមមត្ថំ ទស្សេត្វា បច្ឆា ឧបមំ, កត្តចិ ឧបមាយ
អត្ថំ បរិវារេត្វា ទស្សេតិ, កត្តចិ អត្តេន ឧបមំ។

តថា ហោស - “សេយ្យថាបិស្សុ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ អគារា សទ្ធារា, តត្ថ ចក្កុមា
បុរិសោ មជ្ឈេ ឋិតោ បស្សេយ្យា” តិ (ម. និ. ៣.២៦១) សកលម្បិ ទេវទូតសុត្តំ
ឧបមំ បឋមំ ទស្សេត្វា បច្ឆា អត្ថំ ទស្សេត្តោ អាហា។ “តិរោកុដ្ឋំ តិរោចាការំ
តិរោបព្ពតំ អសដ្ឋមាធា គច្ឆតិ, សេយ្យថាបិ អាកាសេ” តិ អាទិនា (ធី. និ.
១.២៣៨; បដិ. ម. ១.១០២) បន នយេន សកលម្បិ ឥទ្ធិវិធមត្ថំ បឋមំ ទស្សេត្វា
បច្ឆា ឧបមំ ទស្សេត្តោ អាហា។ “សេយ្យថាបិ ព្រាហ្មណបុរិសោ សាវត្ថិកោ

សាវគរវេសី"តិអាទិនា (ម. និ. ១.៣១៨) នយេន សកលម្បិ ចូឡសារោបមសុត្តំ
ឧបមាយ អត្ថំ បរិវារេត្វា ទស្សនោ អាហា។ "ឥធិ បន, ភិក្ខុវេ, ឯកច្ឆេ កុលបុត្តា
ធម្មំ បរិយាបុណ្ណិ សុត្តំ... បេ... សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, បុរិសោ
អលកទ្ធីត្តិកោ"តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៣៨) នយេន សកលម្បិ អលកទ្ធីសុត្តំ
មហាសារោបមសុត្តន្តំ ឯវមាទិនិ សុត្តានិ អត្ថេន ឧបមំ បរិវារេត្វា ទស្សនោ
អាហា។

ស្វាយ ឥធិ បឋមំ ឧបមំ ទស្សត្វា បច្ឆា អត្ថំ ទស្សតិ។ កស្មា បនេវំ ភក្កវា
ទស្សតិភិ? បុគ្គលជ្ឈាសយេន វា ទេសនាវិលាសេន វា។ យេ ហិ បុគ្គលា បឋមំ
ឧបមំ ទស្សត្វា វុច្ចមានមត្តំ សុខេន បដិវិជ្ឈន្តិ, តេសំ បឋមំ ឧបមំ ទស្សតិ។
ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ យស្ស ច ធម្មធាតុយា សុប្បដិវិទ្ធីត្តា ទេសនាវិលាសំ បត្តោ
ហោតិ, តស្ស សុប្បដិវិទ្ធា។ តស្មា ឯស ទេសនាវិលាសម្បត្តោ ធម្មិស្សរោ
ធម្មរាជា, សោ យថា យថា ឥច្ឆតិ, តថា តថា ធម្មំ ទេសេតិភិ ឯវំ ឥមិនា
បុគ្គលជ្ឈាសយេន វា ទេសនាវិលាសេន វា ឯវំ ទស្សតិភិ វេទិតញោ។

តត្ថ វុត្តន្តិ បកតិបរិសុទ្ធិ វុត្តំ។ សំកិលិដ្ឋំ មលក្កហិតន្តិ អាគន្ធកេន
បំសុវជាទិនា សំកិលេសេន សំកិលិដ្ឋំ, សេទដល្លិកាទិនា មលេន កហិតត្តា
មលក្កហិតំ។ វដ្ឋជាតេតិ ឯត្ថ វដ្ឋមេវ វដ្ឋជាតំ។ ឧបសំហារយ្យាតិ ឧបនាមេយ្យ។
យទិ នីលកាយាតិ នីលកាយ វា, នីលកត្តាយ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។
វជកោ ហិ នីលកត្តាយ ឧបសំហារន្តោ កំសនីលបលាសនីលាទិកេ នីលវដ្ឋេ
ឧបសំហារតិ។ បីតកត្តាយ ឧបសំហារន្តោ កណិការបុប្ផសទិសេ បីតកវដ្ឋេ។
លោហិតកត្តាយ ឧបសំហារន្តោ ពន្ធដីវកបុប្ផសទិសេ លោហិតកវដ្ឋេ។
មញ្ញិជ្ជកត្តាយ ឧបសំហារន្តោ កណិវិវបុប្ផសទិសេ មន្ទវត្តវដ្ឋេ។ តេន វុត្តំ "យទិ
នីលកាយ... បេ... យទិ មញ្ញិជ្ជកាយា"តិ។

ទុវត្តវណ្ណមេវស្សតិ ទុដ្ឋវញ្ញតវណ្ណមេវ អស្ស។ អបរិសុទ្ធវណ្ណមេវស្សតិ
នីលវណ្ណាបិស្ស បរិសុទ្ធានភវេយ្យ, សេសវណ្ណាបិ។ តាទិសញ្ញា វត្ថុ
នីលកុម្មិយា បក្ខិត្តម្បិ សុនីលំ នហោតិ, សេសកុម្មិសុ បក្ខិត្តម្បិ
បីតកាធិវណ្ណំ នហោតិ, មិលាតនីល កុរណ្ណ-កណិការ-ពានុជីវក-
កណារីវបុប្ផវណ្ណមេវ ហោតិ។ តំ កិស្ស ហេតុតិ តំ វត្ថុ កិស្ស ហេតុ កិ
ការណា ឦទិសំ ហោតិ, តស្មី វា វត្ថុ វត្ថុជាតំ កិស្ស ហេតុ ឦទិសំ ទុវត្តវណ្ណំ
អបរិសុទ្ធវណ្ណំ ហោតិទិ? យស្មា បនស្ស វត្ថុស្ស សំកិលិដ្ឋភាវោយេវេត្ត
ការណំ, ន អញ្ញំ កិញ្ញំ, តស្មា “អបរិសុទ្ធត្ថា, ភិក្ខុវេ, វត្ថុស្ស” តិ អាហា។

ឯវមេវ ខោតិ ឧបមាសម្បជិចាទនំ។ ចិត្តេ សំកិលិដ្ឋតិ ចិត្តម្ហិ សំកិលិដ្ឋម្ហិ។
កស្មា បនភគវា សំកិលិដ្ឋវត្ថុន ឡិបម្ហំ អកាសីតិ ចេ,
វាយាមមហាប្បលទស្សនត្ថំ។ យថា ហិ អាគន្ធកេហិ មលេហិ សំកិលិដ្ឋវត្ថុ
បកតិយា បណ្ណាវត្ថា បុន ឆោរីយមាទំ បណ្ណាវំ ហោតិ, ន តត្ថ ជាតិកាឡកេ
វិយ ឯឡកលោមេ វាយាមោ និប្បលោ ហោតិ, ឯវំ ចិត្តម្បិ អាគន្ធកេហិ
កិលេសេហិ សំកិលិដ្ឋំ។ បកតិយា បន តំ សកលេបិ បដិសន្ធិភវត្ថុវាវេ
បណ្ណាវមេវ។ យថាហា - “បកស្សរមិទំ, ភិក្ខុវេ, ចិត្តំ, តញ្ញា ខោ អាគន្ធកេហិ
ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋ” ត្ថិ (អ. និ. ១.៥១)។ តំ វិសោធិយមាទំ សក្កា
បកស្សរតរំ កាតុំ, ន តត្ថ វាយាមោ និប្បលោតិ ឯវំ វាយាមមហាប្បលទស្សនត្ថំ
សំកិលិដ្ឋវត្ថុន ឡិបម្ហំ អកាសីតិ វេទិតញ្ញោ។

ទុគ្គតិ ចាជិកម្ពាតិ ឦទិសេ ចិត្តេ ទុគ្គតិ ចាជិកម្ពិចញ្ញា, ទុគ្គតី ឯវ ឯស
ចាបុណិស្សតិ, នាញ្ញាត្ថ ឯវំ ទុគ្គតិ ឥច្ឆិតញ្ញា, អវស្សំ ភារីតិ វត្ថុ ហោតិ។ សា
ចាយំ ទុគ្គតិ នាម បដិបត្តិទុគ្គតិ, គតិទុគ្គតីតិ ទុវិធា ហោតិ។ បដិបត្តិទុគ្គតិបិ
អការិយបដិបត្តិទុគ្គតិ, អនការិយបដិបត្តិទុគ្គតីតិ ទុវិធា ហោតិ។

អគារិយោ ហិ សំកិលិដ្ឋចិត្តោ ចាណាម្បិ ហនតិ, អទិន្នម្បិ អាទិយតិ,
សកលេបិ ធន អកុសលកម្មបថេ បូរេតិ, អយមស្ស អគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិ។
សោ តត្ថ បិតោ កាយស្ស ភេទា និរយម្បិ គច្ឆតិ, តិរច្ឆានយោនិម្បិ,
បេត្តិវិសយម្បិ គច្ឆតិ, អយមស្ស គតិទុគ្គតិ។

អនគារិយោបិ ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិតោ សំកិលិដ្ឋចិត្តោ
ទូតេយ្យបហិណ្ឌាគមនំ គច្ឆតិ, វេជ្ជកម្មំ ករោតិ, សង្ឃភេទាយ ចេតិយភេទាយ
បរក្កមតិ, វេជ្ជុទានាធិហិ ជីវិតំ កប្បេតិ, សកលម្បិ អនាចារំ អគោចរញ្ច
បរិបូរេតិ, អយមស្ស អនគារិយបដិបត្តិទុគ្គតិ។សោ តត្ថ បិតោ កាយស្ស
ភេទា និរយម្បិ គច្ឆតិ, តិរច្ឆានយោនិម្បិ, បេត្តិវិសយម្បិ គច្ឆតិ សមណាយក្ខោ
នាម ហោតិ សមណាបេតោ, អាទិត្តេហិ សង្ឃាជិអាទិហិ សម្មជ្ឈលិតកាយោ
អជ្ជស្សរំ ករោត្តោវិចរេតិ, អយមស្ស គតិទុគ្គតិ។

សេយ្យថាបីតិ សុក្កបក្ខំ ធនេស្សតុមារទោ, តស្សត្ថោ កណ្តាបក្ខោ
វុត្តបច្ឆនិកេនេវ វេទិតញ្ចោ។ ឯត្ថាបិ ច សុគតិ នាម បដិបត្តិសុគតិ
គតិសុគតីតិ ធុរិយា ហោតិ។ បដិបត្តិសុគតិបិ អគារិយបដិបត្តិសុគតិ
អនគារិយបដិបត្តិសុគតីតិ ធុរិយា ហោតិ។ អគារិយោ ហិ បរិសុទ្ធិចិត្តោ
ចាណាតិចាតាបិ វិរមតិ, អទិន្នាទានាបិ, សកលេបិ ធន កុសលកម្មបថេ
បរិបូរេតិ, អយមស្ស អគារិយបដិបត្តិសុគតិ។សោ តត្ថ បិតោ កាយស្ស
ភេទា មនុស្សមហន្តតម្បិ ទេវមហន្តតម្បិ ឧបបជ្ជតិ, អយមស្ស គតិសុគតិ។

អនគារិយោបិ ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិតោ បរិសុទ្ធិចិត្តោ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ
សោធនតិ, តេរស ធុតផ្កានិ សមាទិយតិ, អជ្ជតីសារម្មណេសុ អត្តនោ
អនុកូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា បន្តសេនាសនេ បដិសេវមាណោ កសិណាបរិកម្មំ
កត្វា ឈានសមាបត្តិយោ និព្ពត្តតិ, សោតាបត្តិមគ្គំ ភាវេតិ...បេ....

អនាគាមិមគ្គំ ភាវេតិ, អយមស្ស អនការិយបដិបត្តិសុគតិ។ សោ តត្ថ បិតោ
កាយស្ស ភេទា មនុស្សលោកេ វា តីសុ មហាកុលេសុ, ធនុ វា
កាមាវចរទេវេសុ, ទសសុ វា ព្រហ្មកវនេសុ, បញ្ចសុ វា សុទ្ធាវាសេសុ, ចត្វសុ វា
អារុប្បេសុ ឧបបន្នតិ, អយមស្ស គតិសុគតិ។

៧០. ឯវំ សំកិលិដ្ឋេ ចិត្តេ ទុគ្គតិ ចាដិកម្ព្ពា, អសំកិលិដ្ឋេ ច សុគតីតិ វត្វា
ឥនានិ យេហិ ឧបក្កិលេសេហិ ចិត្តំ សំកិលិដ្ឋំ ហោតិ, តេ ទស្សន្តោ កតមេ ច,
ភិក្ខុវេ, ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ? អភិជ្ឈាវិសមលោកោតិអាទិមាហ។

តត្ថ សកកណ្ណោ ធន្ទរាគោ អភិជ្ឈា, បរកណ្ណោ វិសមលោកោ។ អថ វា
សកកណ្ណោ វា បរកណ្ណោ វា ហោតុ, យុត្តបត្តជ្ជានេ ធន្ទរាគោ អភិជ្ឈា,
អយុត្តាបត្តជ្ជានេ វិសមលោកោ។ ថេរោ បនាហ “កិស្ស វិនិញ្ចោគំ ករោថ, យុត្ត
វា អយុត្តេ វា ហោតុ, ‘រាគោ វិសមំ ទោសោ វិសមំ មោហោ វិសម’ ង្គិ (វិភ. ៩២៤)
វចនតោ ន កោចិ លោកោ អវិសមោ នាម, តស្មា លោកោយេវ
អភិជ្ឈាយនដ្ឋេន អភិជ្ឈា, វិសមដ្ឋេន វិសមំ, ឯកត្ថមេតំ ព្យញ្ញនមេវ នាន” ង្គិ។
សោ បនេស អភិជ្ឈាវិសមលោកោ ឧប្បន្និត្វា ចិត្តំ ទ្វិសេតិ, ឱភាសិតុំ ន ទេតិ។
តស្មា “ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ វុច្ចតិ។

យថា ចេស, ឯវំ នវិវិធអាយាតវត្ថុសម្ពុវោ ព្យាចាទោ។
ទសវិធអាយាតវត្ថុសម្ពុវោ កោដោ។ បុនប្បុនំ ចិត្តបរិយោនន្ធនោ ឧបនាហោ។
អការិយស្ស វា អនការិយស្ស វា សុកតករណវិនាសនោ មក្ខោ។
អការិយោបិ ហិ កេនចិ អនុកម្មកេន ទលិទ្ធោ សមាទោ ឧច្ឆេ ហ្នានេ ឋបិតោ,
អបរេន សមយេន “កី តយា មហ្មំ កត” ង្គិ តស្ស សុកតករណំ វិនាសេតិ។
អនការិយោបិ សាមណោ កាលតោ បតុតិ អាចរិយេន វា ឧបជ្ឈាយេន វា
ចត្វហិ បច្ឆយេហិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាហិ ច អនុគ្គហេត្វា

ធម្មកថានយបករណ៍កោសល្យាធិនិ សិក្ខាបិតោ, អបរេន សមយេន
រាជរាជមហាមត្តាធិបិ សក្កតោ គរុកតោ អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ អចិត្តិកតោ
ចរមាណោ “អយំ អម្ពេហិ ទហរកាលេ ឯវំ អនុគ្គហិតោ សំវឡិតោ ច, អថ
បនិទានិ និស្សិនេហោ ជាតោ” តិ វុច្ចមាណោ “កី មយ្ហំ តុម្ពេហិ កត” តិ តេសំ
សុកតករណំ វិនាសេតិ, តស្ស សោ សុកតករណំ វិនាសោ មក្ខោ ឧប្បជ្ជិតា
ចិត្តំ ទូសេតិ, ឱភាសិតុំ ន ទេតិ។ តស្មា “ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ វុច្ចតិ។

យថា ចាយំ, ឯវំ ពហុស្សតេបិ បុគ្គលេ អន្លោត្តរិតា “ឦធិសស្ស ចេវ
ពហុស្សតស្ស អនិយតា គតិ, តវ វា មម វា កោ វិសេសោ” តិ អាទិនា នយេន
ឧប្បជ្ជមាណោ យុគគ្គាហិតាហិ បទ្យាសោ។ បរេសំ សក្ការាធិនិ ជ័យនា ឥស្សា។
អត្ថនោ សម្បត្តិយា បរេហិ សាធារណភាវំ អសហមាទំ មច្ឆរិយំ។
វញ្ជនិកចរិយភូតា មាយា។ កេរាជិកភាវេន ឧប្បជ្ជមាទំ សាឃេយ្យំ។
កេរាជិកោ ហិ អាយតនមច្ឆារិយ ហោតិ។ អាយតនមច្ឆោ នាម កិវ មច្ឆានំ
នផ្គុំដំ ទស្សេតិ សប្បានំ សីសំ, “តុម្ពេហិ សទិសោ អហា” តិ ជាតាបេតុំ។ ឯវមេវ
កេរាជិកោ បុគ្គលោ យំ យំ សុត្តន្តិកំ វា អាភិធម្មិកំ វា ឧបសង្កមតិ, តំ តំ ឯវំ
វេទតិ “អហំ តុម្ពាភំ ពទ្ធចរោ, តុម្ពេ មយ្ហំ អនុកម្មកា, នាហំ តុម្ពេ មុញ្ញាមី” តិ
“ឯវមេតេ ‘សការវោ អយំ អម្ពេសុ សប្បតិស្សោ’ តិ មញ្ញាស្សន្តី” តិ។ តស្សេតំ
កេរាជិកភាវេន ឧប្បជ្ជមាទំ សាឃេយ្យំ ឧប្បជ្ជិតា ចិត្តំ ទូសេតិ, ឱភាសិតុំ ន
ទេតិ។ តស្មា “ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ វុច្ចតិ។

យថា ចេតំ, ឯវំ
វាតភិវតភស្តុសទិសថទ្ធាវា បុគ្គហិតសិវអនិវាតវុត្តិការករណោ ចម្ពោ។
តទុត្តរិករណោ សារម្ពោ។ សោ ឱវិជេន លព្ពតិ អកុសលវសេន ចេវ
កុសលវសេន ច។ តត្ថ អភារិយស្ស បរេន កតំ អលង្ការាធិ ធិស្វា

តទ្ធិគុណាករណេន ឧប្បជ្ឈមាណោ, អនគារិយស្ស ច យត្តកំ យត្តកំ បរោ
បរិយាបុណាតិ វា កថេតិ វា, មានវសេន តទ្ធិគុណាតទ្ធិគុណាករណេន
ឧប្បជ្ឈមាណោ អកុសលោ។ អគារិយស្ស បន បរំ ឯកំ សលាកកត្តំ ទេន្នំ ទិស្វា
អត្តនា ទ្វេ វា តីណិ វា ធាតុកាមតាយ ឧប្បជ្ឈមាណោ, អនគារិយស្ស ច បរេន
ឯកនិកាយេ គហិតេ មាណំ អនិស្សយ កេវលំ តំ ទិស្វា អត្តនា អាលសិយំ
អភិកុយ្យ ទ្វេ និកាយេ គហិតុកាមតាយ ឧប្បជ្ឈមាណោ កុសលោ។ ឥធម បន
អកុសលោ អធិប្បតោ។ អយញ្ញំ ឧប្បជ្ឈិត្វា ចិត្តំ ទ្វេសេតិ, ឌីភាសិតុំ ន ទេតិ។
តស្មា “ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ វុច្ចតិ។

យថា ចាយំ, ឯវំ ជាតិអាជីនិ និស្សយ ចិត្តស្ស ឧណ្ហាតិវសេន បវត្តមាណោ
មាណោ, អប្បណ្ហាតិវសេន អតិមាណោ, មនគ្គហណាការោ មនោ, កាមគុណេសុ
ចិត្តវេស្សគ្គវសេន ឧប្បជ្ឈមាណោ បមាណោ ឧប្បជ្ឈិត្វា ចិត្តំ ទ្វេសេតិ, ឌីភាសិតុំ ន
ទេតិ។ តស្មា “ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ” តិ វុច្ចតិ។

កស្មា បន ភកវា ឧបក្កិលេសំ ទស្សន្តោ លោភមាជី កត្វា ទស្សតីតិ?
តស្ស បឋមុប្បត្តិតោ។ សព្វសត្តានញ្ញំ យត្ត កត្តចិ ឧបបន្នានំ អន្តមសោ
សុទ្ធាវាសក្ខមិយម្បិ សព្វបឋមំ ភវនិកត្តិវសេន លោភោ ឧប្បជ្ឈិតិ, តតោ
អត្តនោ អត្តនោ អនុបបច្ចយំ បដិច្ច យថាសម្ភវំ ឥតវេ, ន ច ឯតេ សោឡសេវ
ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ, ឯតេន បន នយេន សព្វេបិ កិលេសោ គហិតាយេវ
ហោន្តិតិ វេទិតញ្ញា។

៧២. ឯត្តាវតា សំកិលេសំ ទស្សត្វា ឥទានិ វោទានំ ទស្សន្តោ ស ខោ សោ,
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ តត្ថ ឥតិវិទិត្វាតិ ឯវំ ជានិត្វា។ បជហតីតិ
សមុច្ឆេទប្បហានវសេន អរិយមគ្គេន បជហតិ។ តត្ថ កិលេសបដិចាជិយា
មគ្គបដិចាជិយាតិ ទ្វិដា បហានំ វេទិតញ្ញំ។ កិលេសបដិចាជិយា តាវ

អភិជ្ឈាវិសមលោកោ ជម្ពោ សារម្ពោ មាណោ អតិមាណោ មនោតិ ឥមេ ធន
កិលេសា អរហត្តមគ្គេន បហ័យន្តិ។ ព្យាចារោ កោធា ឧបនាហោ បមាណោតិ
ឥមេ ចត្តារោ កិលេសា អនាគាមិមគ្គេន បហ័យន្តិ។ មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សរ
មជ្ជិយំ មាយា សាវេយ្យន្តិ ឥមេ ធន សោតាបត្តិមគ្គេន បហ័យន្តិ។
មគ្គបដិចាជិយា បន, សោតាបត្តិមគ្គេន មក្ខោ បឡាសោ ឥស្សរ មជ្ជិយំ មាយា
សាវេយ្យន្តិ ឥមេ ធន បហ័យន្តិ។ អនាគាមិមគ្គេន ព្យាចារោ កោធា ឧបនាហោ
បមាណោតិ ឥមេ ចត្តារោ។ អរហត្តមគ្គេន អភិជ្ឈាវិសមលោកោ ជម្ពោ សារម្ពោ
មាណោ អតិមាណោ មនោតិ ឥមេ ធន បហ័យន្តិ។

ឥមស្មី បន ហ្នាន ឥមេ កិលេសា សោតាបត្តិមគ្គវដ្តោ វា ហោន្តុ,
សេសមគ្គវដ្តោ វា, អថ ខោ អនាគាមិមគ្គេនេ បហានំ សន្ធាយ
“អភិជ្ឈាវិសមលោកំ ចិត្តស្ស ឧបកិលេសំ បដហតី”តិ អាទិមាហាតិ វេទិតញ្ចា។
អយមេត្ថ បវេណីមគ្គាគតោ សម្ពវោ, សោ ច ឧបវិ ចតុត្ថមគ្គស្សេវ និទ្ទិដ្ឋត្តា
យុដ្ឋតិ, តតិយមគ្គេន បហីនាវ សេសានញ្ចំ វិសមលោកាទីនំ តេន បហានំ
ហោតិ, សេសានំ ឥមីនាវ។ យេបិ ហិ សោតាបត្តិមគ្គេន បហ័យន្តិ, តេបិ
តំសមុដ្ឋាបកចិត្តានំ អប្បហ័នត្តា អនាគាមិមគ្គេនេ សុប្បហ័នា ហោន្តិ។
កេចិ បន បឋមមគ្គេន ចត្ថ បហានំ វណ្ណយន្តិ, តំ បុញ្ញបវេន ន សន្ធិយតិ។
កេចិ វិក្ខម្ពនប្បហានម្មិ, តំ តេសំ ឥន្ទាមត្តមេវ។

៧៣. យតោ ខោ, ភិក្ខុវេតិ ឯត្ថ យតោតិ យម្ហិ កាលេ។ បហីនោ ហោតីតិ
អនាគាមិមគ្គក្ខណោ បហានំ សន្ធាយេវាហ។

៧៤. សោ ពុទ្ធិ អវេច្ចប្បសាទេនាតិ ឯតំ “យតោ ខោ, ភិក្ខុវេ,
អភិជ្ឈាវិសមលោកោ បហីនោ ហោតិ, សោ ពុទ្ធិ អវេច្ចប្បសាទេន
សមន្នាគតោ ហោតី”តិ ឯវំ ឯកមេកេន បទេន យោជេតព្ពំ។ ឥមស្ស ហិ

ភិក្ខុនោ អនាគាមិមគ្គេន លោកុត្តរឫសាទោ អាគតោ, អថស្ស អបរេន
សមយេន ពុទ្ធកុណោ ធម្មកុណោ សង្ឃកុណោ ច អនុស្សរតោ លោកិយោ
ឧប្បជ្ជតិ, តមស្ស សព្ពម្បី លោកិយលោកុត្តរមិស្សកំ បសាទំ ទស្សន្តោ ភគវា
“ពុទ្ធ អវេច្ចឫសាទេនា”តិអាទិមាហ។

តត្ថ អវេច្ចឫសាទេនាតិ ពុទ្ធជម្ពុសង្ឃកុណានំ យាថាវតោ ញាតត្ថា
អចលេន អច្ចុតេន បសាទេន។ ឥទានិ យថា តស្ស ភិក្ខុនោ អនុស្សរតោ សោ
អវេច្ចឫសាទោ ឧប្បន្នោ, តំវិធី ទស្សន្តោ “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាទិនា នយេន
តីណិ អនុស្សតិជ្ជាណិវិត្តាវេសិ។ តេសំ អត្តវណ្ណានា សព្វាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ
អនុស្សតិកថាយំ វុត្តា។

៧៥. ឯវមស្ស លោកិយលោកុត្តរមិស្សកំ បសាទំ ទស្សត្វា ឥទានិ
កិលេសប្បហានំ អវេច្ចឫសាទសមន្នាគតញ្ច បច្ចវេក្ខតោ ឧប្បជ្ជមាទំ
សោមនស្សទិអាទិសំសំ ទស្សន្តោ យថោធិ ខោ បនស្សតិអាទិមាហ។
អនាគាមិស្ស ហិ បច្ចន្តេវុដ្ឋិតំ ចោរុបទ្ធពំ វុបសមេត្វា តំ បច្ចវេក្ខតោ
មហានគរេ វសន្តស្ស រញ្ញោវិយ ឥមេ ចិមេ ច មម កិលេសា បហីនាតិ អត្តនោ
កិលេសប្បហានំ បច្ចវេក្ខតោ ពលវសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ។ តំ ទស្សន្តោ ភគវា
“យថោធិ ខោ បនស្ស”តិអាទិមាហ។

តស្សត្ថោ - យាយំ អនាគាមិ ភិក្ខុ ឯវំ “ពុទ្ធ អវេច្ចឫសាទេន សមន្នាគតោ
ហោតិ...បេ... ធម្ម...បេ... សង្ឃ...បេ... អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ លោកស្ស”តិ, តស្ស
យថោធិ ខោ ចត្តំ ហោតិ បដិទិស្សជ្ជំ, សកសកឌីធិវសេន ចត្តមេវ ហោតិ, តំ តំ
កិលេសជាតំ វុត្តំ មុត្តំ បហីនំ បដិទិស្សជ្ជំ។ សកសកឌីធិវសេនាតិ ទ្វេ ឌីធិ
កិលេសោធិ ច មគ្គោធិ ច។ តត្ថ កិលេសោធិវសេនាបិ យេ កិលេសាយំ
មគ្គវុត្តោ, តេ អញ្ញមគ្គវុត្តោហិ អមិស្សា ហុត្វា សកេនេវ ឌីធិនា បហីនា។

មគ្គោតិវសេនាបិ យេ កិលេសាយេន មគ្គេន បហាតត្តា, តេន តេយេវ បហីនា
ហោតិ។ ឯវំ សកសកឌីវសេន តំ តំ កិលេសជាតំ ចត្តមេវ ហោតិ
បដិទិស្សជ្ឈំ, តំ បច្ចវេក្ខិត្វា ច លទ្ធសោមនស្សោ តតុត្តវិបិ សោ “ពុទ្ធ
អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតោម្ហី” តិ លភតិ អត្ថវេទន្តិ សម្ពុទ្ធោ។

យតោធិ ខោតិបិ ចាហោ។ តស្ស វសេន អយមត្ថោ, អស្ស ភិក្ខុនោ យតោធិ
ខោ បន ចត្តំ ហោតិ បដិទិស្សជ្ឈំ។ តត្ថ យតោតិ ការណាវចនំ, យស្មាតិ វុត្តំ
ហោតិ។ ឌីធិតិ ហោជ្ជា តយោ មគ្គា វុច្ចន្តិ។ កស្មា? តេ ហិ ឌីធិ កត្វា កោដ្ឋាសំ
កត្វា ឧបរិមគ្គេន បហាតត្តកិលេសេ វេហេត្វា បដហន្តិ, តស្មា ឌីធិតិ វុច្ចន្តិ។
អរហត្តមគ្គោ បន កិញ្ចិ កិលេសំ អនវសេសេត្វា បដហតិ, តស្មា អនោធិតិ
វុច្ចតិ។ ឥមស្ស ច ភិក្ខុនោ ហោជ្ជាមគ្គត្ថយេន ចត្តំ។ តេន វុត្តំ “យតោធិ ខោ
បនស្ស ចត្តំ ហោតិ” តិ។ តត្ថ ខោ បនាតិ និចាតមត្តំ។ អយំ បន បិណ្ឌិតោ។
យស្មា អស្ស ឌីធិ ចត្តំ ហោតិ បដិទិស្សជ្ឈំ, តស្មា តំ បច្ចវេក្ខិត្វា ច
លទ្ធសោមនស្សោ តតុត្តវិបិ សោ “ពុទ្ធ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតោម្ហី” តិ
លភតិ អត្ថវេទន្តិ យថាចាឡិ នេតព្ពំ។

តត្ថ ចត្តន្តិ ឥទំ សកការាបរិច្ឆេទនវសេន វុត្តំ។ វុត្តន្តិ ឥទំ បន
អនាទិយនការាទស្សនវសេន។ មុត្តន្តិ ឥទំ សន្តតិ តោវិនិមោចនវសេន។
បហីនន្តិ ឥទំ មុត្តស្សបិ ក្ខិណំ អនវជ្ជានទស្សនវសេន។ បដិទិស្សជ្ឈន្តិ ឥទំ បុព្វ
អាទិន្នបុព្វស្ស បដិទិស្សគ្គទស្សនវសេន បដិមុខំ វា និស្សជ្ឈការាទស្សនវសេន
ការាធាពលេន អភិកុយ្យ និស្សជ្ឈការាទស្សនវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ លភតិ
អត្ថវេទំ លភតិ ធម្មវេទន្តិ ឯត្ថ ពុទ្ធាធិសុ អវេច្ចប្បសាទោយេវ អរណីយតោ
អត្ថោ, ឧបគន្តព្ពតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ធារណតោ ធម្មោ, វិនិបតិ តុ
អប្បធានតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ វេនោតិ គន្តោបិ ព្រាណម្បិ សោមនស្សម្បិ។

“តិណ្ហំ វេទានំ ចារត្ថ” តិអាទីសុ (ធី. និ. ១.២៥៦) ហិ គន្ថោ “វេទោ” តិ វុច្ឆតិ។ “យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា, អភិញ្ញំ កាមភាវេ អសត្ថ” តិអាទីសុ (សុ. និ. ១០៦៥) ព្រាហ្មណំ។ “យេ វេទជាតាវិចារន្តិ លោកេ” តិអាទីសុ សោមនស្សំ។ ឥធ បន សោមនស្សញ្ច សោមនស្សសម្បយុត្តព្រាណញ្ច អធិប្បតំ, តស្មា “លភតិ អត្ថវេទំ លភតិ ធម្មវេទន្តិ អវេច្ឆប្បសាទាវម្ពណសោមនស្សញ្ច សោមនស្សមយព្រាណញ្ច លភតិ” តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ច។

អថ វា អត្ថវេទន្តិ អវេច្ឆប្បសាទំ បច្ឆវេក្ខតោ ឧប្បន្នំ វុត្តប្បការមេវ វេទំ។ ធម្មវេទន្តិ អវេច្ឆប្បសាទស្ស ហេតុំ ឱធិសោ កិលេសប្បហានំ បច្ឆវេក្ខតោ ឧប្បន្នំ វុត្តប្បការមេវ វេទន្តិ ឯវម្មិ ឯត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ច។ វុត្តញ្ចេតំ “ហេតុម្ហិ ព្រាហ្មំ ធម្មបដិសម្ពិទា, ហេតុដលេ ព្រាហ្មំ អត្ថបដិសម្ពិទា” តិ (វិភ. ៧១៨-៧១៩)។ ធម្មបសំហិតំ ចាមោជ្ឈន្តិ តមេវ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច អត្ថធម្មានិសំសក្ខតំ វេទញ្ច បច្ឆវេក្ខតោ ឧប្បន្នំ ចាមោជ្ឈំ។ តញ្ចិ អនវជ្ជលក្ខណោន បច្ឆវេក្ខណាការប្បវត្តន ធម្មេន ឧបសញ្ញាតន្តិ វុច្ឆតិ។ បមុទិតស្ស បីតិ ជាយតីតិ ឥមិនា ចាមោជ្ឈន បមុទិតស្ស និរាមិសា បីតិ ជាយតិ។ បីតិមនស្សាតិ តាយ បីតិយា បីណិតមនស្ស។ កាយោ បស្សម្ហតីតិ កាយោបិ បស្សន្តោ ហោតិ វ្យបសន្តទរថោ។ បស្សន្តកាយោ សុខន្តិ ឯវំ វ្យបសន្តកាយទរថោ ចេតសិកំ សុខំ បដិសំវេទេតិ។ ចិត្តំ សមាធិយតីតិ ចិត្តំ សម្មា អាធិយតិ អប្បិតំ វិយ អចលំ តិជ្ជតិ។

៧៦. ឯវមស្ស កិលេសប្បហានំ អវេច្ឆប្បសាទសមន្នាគតំ បច្ឆវេក្ខតោ ឧប្បន្នមាទំ សោមនស្សាទិអាទិសំសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “យថោធិ ខោ បន មេ” តិ វារេន តស្ស បច្ឆវេក្ខណាយ បវត្តាការំ បកាសេត្វា តស្សេវ អនាគាមិមគ្គានុការវស្សចកំ ដលំ ទស្សេត្តោ ស ខោ សោ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។

តត្ថ ឯវិសីលោតិ តស្ស អនាគាមិមគ្គសម្មយុត្តំ សីលក្ខន្ធន្តំ ទស្សេតិ។
ឯវិជម្ពោ ឯវិបញ្ញោតិ តំសម្មយុត្តមេវ សមាធិក្ខន្ធន្តំ បញ្ញាក្ខន្ធិញ្ច ទស្សេតិ។
សាលីនន្តិ លោហិតសាលិគន្ធសាលិអាធិនំ អនេករូចានំ។ បិណ្ឌាចាតន្តិ ឌីននំ។
វិចិតកាឡកន្តិ អបនិតកាឡកំ។ នេវស្ស តំ ហោតិ អន្តរាយាយាតិ តស្ស
ឯវិវិជស្ស ភិក្ខុនោ តំ វុត្តប្បការបិណ្ឌាចាតកោជនំ មគ្គស្ស វា ជលស្ស វា នេវ
អន្តរាយាយ ហោតិ, បដិលទ្ធុគុណស្ស ហិ តំ កិមន្តរាយំ ករិស្សតិ? យោបិស្ស
អប្បជិលទ្ធា ចតុត្ថមគ្គោ ច ជលំ ច តប្បជិលាកាយ វិបស្សនំ អារកតោបិ
នេវស្ស តំ ហោតិ អន្តរាយាយ, អន្តរាយំ កាតុំ អសមត្ថមេវ ហោតិ។ កស្មា?
វុត្តប្បការសីលធម្មបញ្ញាសង្គហោន មគ្គេន វិសុទ្ធិចិត្តត្តា។

យស្មា ចេត្ត ឯតនេវ ការណំ, តស្មា តទន្ធរូបំ ឧបមំ ទស្សេត្តោ
សេយ្យថាបីតិអាធិមាហ។

តត្ថ អច្ឆន្តិវិប្បសន្ធិ។ បរិសុទ្ធិ មលវិគមេន។ បរិយោធាតំ បកស្សនតាយ។
ឧក្កាមុខន្តិ សុវណ្ណការាណំ មូសាមុខំ។ សុវណ្ណការាណំ មូសា ហិ ឥធ ឧក្កា,
អញ្ញត្ថ បន ធិបិកាធយោបិ វុច្ឆន្តិ។ “ឧក្កាសុ ធារិយមាណាសូ”តិ (ធិ. និ. ១.១៥៩)
ហិ អាគតជ្ជានេ ធិបិកា “ឧក្កា”តិ វុច្ឆតិ។ “ឧក្កំ ពន្លេយ្យ, ឧក្កំ ពន្លិត្វា ឧក្កាមុខំ
អាសិម្មេយ្យ”តិ (ម. និ. ៣.៣៦០) អាគតជ្ជានេ អង្គារកបល្លំ។ “កម្មារាណំ យថា
ឧក្កា, អន្តោ ឈាយតិ នោ ពហី”តិ (ជា. ២.២២.៦៤៩) អាគតជ្ជានេ កម្មារុទ្ធនំ។
“ឯវិវិចាកោ ឧក្កាចាតោ ភវិស្សតី”តិ (ធិ. និ. ១.២៤) អាគតជ្ជានេ វាតវេកោ
“ឧក្កា”តិ វុច្ឆតិ។ ឥមស្មី បន ហិ អញ្ញោសុ ច ឯវិវេសុ “សណ្ឋាសេន ជាតរូបំ
គហោត្វា ឧក្កាមុខេ បក្ខិបតី”តិ អាគតជ្ជានេសុ សុវណ្ណការាណំ មូសា “ឧក្កា”តិ
វេទិតញ្ច។

តត្រាយំ ឧបមាសំសន្តតា - សំកិលិដ្ឋវត្ថុវិយ ហិ សំកិលិដ្ឋជាតវ្រប់វិយ ច
ឥមស្ស ភិក្ខុនោ បុព្វជ្ជនកាលេ កាមរាគាធិមលានុគតំ ចិត្តំ ធន្តំ។ អន្តោទកំ
វិយ ឧក្កាមុខំវិយ ច អនាគាមិមគ្គោ។ តំ ឧទកំ ឧក្កាមុខញ្ច អាគម្ម
វុត្តសុវណ្ណានំ បរិសុទ្ធតាវិយ តស្ស ភិក្ខុនោ វុត្តប្បការសីលធម្មបញ្ញាសង្កហំ
អនាគាមិមគ្គំ អាគម្មវិសុទ្ធិចិត្តតាតិ។

៧៧. សោ មេត្តាសហគតេន ចេតសាតិ យថានុសន្និវសេន ទេសនា
អាគតា។ តយោ ហិ អនុសន្និ បុច្ឆានុសន្និ អជ្ឈាសយានុសន្និ យថានុសន្និតិ។
តត្ថ “ឯវំ វុត្តេ អញ្ញាតោ ភិក្ខុ ភកវន្តំ ឯតទវោច ‘សិយា នុ ខោ, ភន្តេ, ពហិទ្ធា
អសតិ បរិតស្សនា’ តិ? ‘សិយា ភិក្ខុ’ តិ ភកវា អវោចា” តិ (ម. និ. ១.២៤២)។ ឯវំ
បុច្ឆន្តានំ វិស្សជ្ជិតសុត្តវសេន បុច្ឆានុសន្និ វេទិតញ្ចោ។ “សិយា ខោ បន តេ
ព្រាហ្មណ ឯវមស្ស, អជ្ឈាបិ នូន សមណោ គោតមោ អវីតរាគោ” តិ (ម. និ.
១.៥៥) ឯវំ បរេសំ អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា វុត្តស្ស សុត្តស្ស វសេន អជ្ឈាសយានុសន្និ
វេទិតញ្ចោ។ យេន បន ធម្មេន អាទិម្ហំ ទេសនា ឧដ្ឋិតា, តស្ស ធម្មស្ស
អនុបធម្មវសេន វា បដិបក្ខវសេន វា យេសុ សុត្តេសុ ឧបរិ ទេសនា អាគច្ឆតិ,
តេសំ វសេន យថានុសន្និ វេទិតញ្ចោ។ សេយ្យចីទំ, អាកង្ខេយ្យសុត្តេ ហេដ្ឋា
សីលេន ទេសនា ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ ធម្ម អភិញ្ញា អាគតា។ កកកូបមេ ហេដ្ឋា
អក្ខន្តិយា ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ កកកូបមោវាទោ អាគតោ។ អលគទ្ធេ ហេដ្ឋា
ទិដ្ឋិបរិទីបនេន ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ តិបរិវដ្តសុញ្ញតាបកាសនា អាគតា,
ចូឡ្យអស្សបុរេ ហេដ្ឋា កិលេសបរិទីបនេន ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ ព្រាហ្មវិហារា អាគតា។
កោសម្ពិយសុត្តេ ហេដ្ឋា ភណ្ឌានេន ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ សារណីយធម្មា អាគតា។
ឥមស្មិម្បិ វុត្តសុត្តេ ហេដ្ឋា កិលេសបរិទីបនេន ឧដ្ឋិតា, ឧបរិ ព្រាហ្មវិហារា
អាគតា។ តេន វុត្តំ “យថានុសន្និវសេន ទេសនា អាគតា” តិ។ ព្រាហ្មវិហារេសុ
បន អនុបធម្មវណ្ណានា ច ការវនានយោ ច សញ្ញោ សញ្ញាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តោ។

៧៨. ឯវំ ភគវា អភិជ្ឈាដីនំ ឧបក្កិលេសានំ បដិបក្ខក្ខតំ សព្វសោ ច
កាមរាគព្យាបាទប្បហានេនវិហតបច្ចុតិកត្តាលទ្ធបទដ្ឋានំ តស្ស
អនាគាមិនោ ព្រហ្មវិហារការំនំ ទស្សេត្វា ឥទានិស្ស អរហត្តាយ វិបស្សនំ
ទស្សេត្វា អរហត្តប្បត្តិ ទស្សេត្តុ សោ អត្ថិ ឥន្ទ្រិអាទិមាហ។

តស្សត្ថោ - សោ អនាគាមី ឯវំ ភាវិតព្រហ្មវិហារោ ឯតេសំ ព្រហ្មវិហារានំ
យតោ កុតោចិ វុដ្ឋាយ តេ ឯវំ ព្រហ្មវិហារធម្មេ នាមវសេន តេសំ និស្សយំ
ហទយវត្ថុំ វត្ថុនិស្សយានិ ភូតានីតិ ឥមីនា នយេន ភូតុចាទាយធម្មេ រូបវសេន
ច វត្ថុបេត្វា អត្ថិ ឥន្ទ្រិ បជានាតិ, ឯត្តាវតានេន ទុក្ខសច្ចវត្ថានំ កតំ
ហោតិ។ តតោ តស្ស ទុក្ខស្ស សមុទយំ បដិវដ្ឋន្តោ អត្ថិ ហីនន្ទ្រិ បជានាតិ,
ឯត្តាវតានេន សមុទយសច្ចវត្ថានំ កតំ ហោតិ។ តតោ តស្ស បហានុចាយំ
វិចិនន្តោ អត្ថិ បណីតន្ទ្រិ បជានាតិ, ឯត្តាវតានេន មគ្គសច្ចវត្ថានំ កតំ ហោតិ។
តតោ តេន មគ្គេន អធិគន្ធព្ពដ្ឋានំវិចិនន្តោ អត្ថិ ឧត្តវិ ឥមស្ស សញ្ញាគតស្ស
និស្សរណន្ទ្រិ បជានាតិ, ឥមស្ស មយា អធិគតស្ស ព្រហ្មវិហារសញ្ញាគតស្ស
ឧត្តវិ និស្សរណំ និព្វានំ អត្ថិតិ ឯវំ បជានាតីតិ អធិប្បាយោ, ឯត្តាវតានេន
និរោធសច្ចវត្ថានំ កតំ ហោតិ។ តស្ស ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោតិ តស្ស
វិបស្សនាបញ្ញាយ ឯវំ ចត្វាហិ អាការេហិ ចត្តាវិ សច្ចានិ ជានតោ, មគ្គបញ្ញាយ
ឯវំ បស្សតោ, ភយកេរេវ វុត្តនយេនេវ កាមាសវាបិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ... បេ....
ឥត្តត្តាយាតិ បជានាតីតិ។

ឯវំ យាវ អរហត្តា ទេសនំ ចាបេត្វា ឥទានិ យស្មា តស្សំ បរិសតិ
ន្តានសុទ្ធិកោ ព្រាហ្មណោ និសិន្នោ, សោ ឯវំ ន្តានសុទ្ធិយា វណ្ណំ វុច្ចមានំ សុត្វា
បព្ពជិត្វា អរហត្តំ ចាបុណីស្សតីតិ ភគវតាវិទិតោ, តស្មា តស្ស ហោទនត្តាយ

“អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សិលាតោ អន្តរេន សិលានេនា” តិ ឥមំ ចាដិយេ ក្កំ
អនុសន្និមាហា។ តត្ថ អន្តរេន សិលានេនា តិ អព្ពន្ធរេន កិលេសវុដ្ឋានសិលានេន។

៧៩. សុន្និកការទ្វាដាតិ ការទ្វាដា ឆាម សោ ព្រាហ្មណោ អត្ថនោ
គោត្តវសេន, សុន្និកាយ បន នទិយា សិលាតស្ស ចាបប្បហានំ ហោតីតិ
អយមស្ស ទិដ្ឋិ, តស្មា “សុន្និកការទ្វាដា” តិ វុច្ចតិ។ សោ តំ ភគវតោ វចនំ
សុត្វា ចិន្តេសិ “មយំ សិលានុស្វិន្ធិ វណ្ណោម, សមណោបិ គោតមោ តថេវ
វណ្ណោតិ, សមាណច្ឆន្ទោ ធានិ ឯស អម្ពេហិ” តិ។ អថ ភគវន្តំ ពាហុកំ នទី គន្ធា តំ
តត្ថ ចាបំ បវាហេត្វា អាគតំ វិយ មញ្ញមាណោ អាហា “គច្ឆតិ បន ភវំ គោតមោ
ពាហុកំ នទី សិលាយិតុ” តិ? ភគវា តស្ស គច្ឆាមីតិ វា ន គច្ឆាមីតិ វា អវត្វាយេវ
ព្រាហ្មណស្ស ទិដ្ឋិសមុគ្សាតំ កត្តកាមោ “កី ព្រាហ្មណ ពាហុកាយ នទិយា,
កី ពាហុកា នទី ករិស្សតី” តិ អាហា។ តស្សត្ថោ កី បយោជនំ ពាហុកាយ, កី
សា ករិស្សតិ? អសមត្ថា សា កស្សចិ អត្ថាយ, កី តត្ថ គមិស្សាមីតិ?

អថ ព្រាហ្មណោ តំ បសំសន្តោ លោក្ខសម្មតាតិ អាទិមាហា។ តត្ថ
លោក្ខសម្មតាតិ លូខការវសម្មតា, លូខការវន្តំ ចោក្ខការំ, វិសុទ្ធិការំ ទេតីតិ ឯវំ
សម្មតាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ លោក្សសម្មតាតិបិ ចាហោ។ តស្សត្ថោ, សេដ្ឋំ លោកំ
គមយតីតិ ឯវំ សម្មតាតិ។ បុញ្ញសម្មតាតិ បុញ្ញន្តំ សម្មតា។ បវាហេតីតិ
គមយតិ វិសោធនតិ។ គាថាហិ អជ្ឈភាសីតិ គាថាហិ អភាសិ។ គាថា ច
វុច្ចមាណា តទត្ថធីបនត្ថមេវ វា គាថាវុចិកានំ វុច្ចតិ, វិសេសត្ថធីបនត្ថំ វា។ ឥធន
បនេតា ឧភយត្ថធីបនត្ថំ វុត្តាតិ វេទិតព្ភា។

ពាហុកន្តិ ឥធនេវ ហិ ឯត្ថ វចនំ តទត្ថធីបកំ, សេសានិ វិសេសត្ថធីបកានិ។
យថេវ ហិ ពាហុកំ, ឯវំ អធិកក្កាធីនិបិ លោកោ គច្ឆតិ ម្លានេន ចាបំ
បវាហេតុ។ តត្ថ យេ តេសំ ហំធានំ អាសន្នា ហោន្តិ, តេ ធិវសស្ស ភិក្ខុត្ថំ

ឆ្លាយន្តិ។ យេ ទូរា, តេ យថាភ្នំ ទិក្ខុត្ថំ សកី ឯកទិវសន្តរំ, ឯវំ យាវ សំវច្ឆរន្តរំ
ឆ្លាយន្តិ។ យេ បនសព្វថាបិ គន្ធនំ នសក្កាន្តិ, តេ យដេហិបិ តតោ ឧទកំ
អាហារាបេត្វា ឆ្លាយន្តិ។ សព្វព្រោតំ និវត្តកំ, តស្មា ឥមំ វិសេសត្ថំ ទីបេតុ
អធិកក្កាទីនិប័តិ អាហា។

តត្ថ អធិកក្កន្តិ ឆ្លានសម្ភារវសេនលទ្ធកោហារំ ឯកំ តិត្ថំ វុច្ឆតិ។ គយាតិបិ
មណ្ឌលវាបិសណ្ណានំ តិត្ថមេវ វុច្ឆតិ។ បយាគាតិ ឯតម្បិ គជ្ឈាយ ឯកំ តិត្ថមេវ
មហាបនាទស្ស រញ្ជោ គជ្ឈាយំ និមុត្តចាសាទស្ស សោចានសម្មុទ្ធជានំ,
ពាហុកា សុន្ទិកា សវស្សតី ពាហុមតីតិ ឥមា បន ចតស្សោ នទិយោ។
ពាលោតិ ទុប្បញ្ញោ។ បក្ខន្ទោតិ បរិសន្តោ។ ន សុជ្ឈតីតិ កិលេសសុទ្ធិំ ន
ចាបុណាតិ, កេវលំ រដោជល្លមេវ បវាហោតិ។

កី សុន្ទិកា ករិស្សតីតិ សុន្ទិកា កិលេសវិសោធនេ កី ករិស្សតិ? ន
កិញ្ចិ កាតុំ សមត្ថាតិ អធិប្បាយោ។ ឯស នយោ បយាគពាហុកាសុ។ ឥមេហិ
ច តីហិ បទេហិ វុត្តេហិ ឥតរាជិបិ ចត្តារិ លក្ខណាហារនយេន វុត្តានេវ ហោន្តិ,
តស្មា យថេវ សុន្ទិកា បយាគា ពាហុកា ន កិញ្ចិ ករោន្តិ, តថា
អធិកក្កាទីនិប័តិ វេទិតញ្ចា។

វេរិន្តិ ចាណាតិចាតាទិបញ្ចវេរសមន្មាគតំ។ កតកិព្ពិសន្តិ កតលុទ្ធកម្មំ។
ន ហិ នំ សោធយេតិ សុន្ទិកា វា បយាគា វា ពាហុកា វា ន សោធយេ, ន
សោធនីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចាបកម្មិន្តិ ចាបកេហិ វេរកិព្ពិសកម្មេហិ យុត្តំ,
លាមកកម្មេ យុត្តំ វា វេរកិព្ពិសការំ អប្បត្តេហិ ឧទ្ធកេហិបិ ចាបេហិ យុត្តន្តិ
វុត្តំ ហោតិ។

សុទ្ធស្សាតិ និក្ខិលេសស្ស។ សទា ជក្កតិ និច្ចម្មិ ជក្កនីនក្ខត្តមេវ។
ជក្កនមាសេ កិវ “ឧត្តរជក្កនទិវសេ យោ ម្ពាយតិ, សោ សំវច្ឆំ កតចាបំ
សោធនី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋិកោ សោ ព្រាហ្មណោ, តេនស្ស ភគវា តំ ទិដ្ឋិ បដិហានន្តោ
អាហា “សុទ្ធស្ស វេ សទា ជក្ក”តិ។ និក្ខិលេសស្ស និច្ច ជក្កនីនក្ខត្តំ, ឥតរោ កី
សុដ្ឋតីតិ? ឧចាសថោ សទាតិ សុទ្ធស្ស ច ចាតុទ្ធសបន្នរសាទីសុ
ឧចាសថង្គានិ អសមាទិយតោបិ និច្ចមេវ ឧចាសថោ។ សុទ្ធស្ស
សុចិកម្មស្សាតិ និក្ខិលេសតាយ សុទ្ធស្ស សុចីហិ ច កាយកម្មាទីហិ
សមន្នាភតស្ស។ សទា សម្បជ្ជតេ វតន្តំ ព្យាទិសស្ស ច កុសលូបសញ្ចិតំ
វតសមាទានម្មិ និច្ច សម្បជ្ជមេវ ហោតីតិ។ ឥធរ សិទាហិតិ ឥមស្ម័យេវ មម
សាសនេ សិទាហិ។ កី វុត្តំ ហោតិ? “សចេ អដ្ឋត្តិកកិលេសមលប្បវាហានំ
ឥច្ឆសិ, ឥធរ មម សាសនេ អដ្ឋត្តិកមគ្គសលិលេន សិទាហិ, អញ្ញាត្រ ហិ ឥទំ
នត្ថិ”តិ។

ឥទានិស្ស សប្បាយទេសនាវសេន ឥសុបិ ធូរេសុ សុទ្ធិ ទស្សន្តោ
សព្ពក្ខតេសុ ករោហិ ខេមតន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ ខេមតន្តិ អភយំ ហិតការំ,
មេត្តន្តិវុត្តំ ហោតិ។ ឯតេនស្ស មនោធារសុទ្ធិ ទស្សិតា ហោតិ។

សចេ មុសា ន ភណ្ឌសីតិ ឯតេនស្ស វចីធារសុទ្ធិ។ សចេ ចាណំ ន ហីសសិ
សចេ អទិន្នំ នាទិយសីតិ ឯតេហិ កាយធារសុទ្ធិ។ សទ្ធិហានោ អមច្ឆរីតិ
ឯតេហិ បន នំ ឯវំ បរិសុទ្ធារំ សទ្ធាសម្បទាយ ចាកសម្បទាយ ច
និយោជេសិ។ កី កាហាសិ គយំ គន្ធា, ឧទទាធាបិ តេ គយាតិ អយំ បន
ឧបឡាតាថា, សចេ សព្ពក្ខតេសុ ខេមតំ ករិស្សសិ, មុសា ន ភណ្ឌស្សសិ, ចាណំ
ន ហានិស្សសិ, អទិន្នំ នាទិយស្សសិ, សទ្ធិហានោ អមច្ឆរី ករិស្សសិ, កី កាហាសិ
គយំ គន្ធា ឧទទាធាបិ តេ គយា, គយាយបិ ហិ តេ ម្ពាយន្តស្ស ឧទទានេបិ

ឥមាយ ឯវ បដិបត្តិយា កិលេសសុទ្ធិ, សរីរមលសុទ្ធិ បន ឧភយត្ថ សមាតិ ឯវ
យោជេតត្ថំ។ យស្មា ច លោកេ គយា សម្មតតរា, តស្មា តស្ស ភគវា “គច្ឆតិ បន
ភវំ គោតមោ ពាហុក”ន្តិ បុដ្ឋាបិ “កី កាហសិ ពាហុកំ គន្ធា”តិ អវត្វា “កី
កាហសិ គយំ គន្ធា”តិ អាហាតិ វេទិតញោ។

៨០. ឯវ វុត្តតិ ឯវមាទិ ភយភេរវេ វុត្តត្តា ចាកជមេវ។ ឯកោ
វូបកដ្ឋោតិអាទីសុ បន ឯកោ កាយវិវេកេន។ វូបកដ្ឋោ ចិត្តវិវេកេន។
អប្បមត្តោ កម្មដ្ឋានេ សតិ អវិជហានេន។ អាតាបិ
កាយិកចេតសិករិយសង្ខារេន អាតាបេន។ បហិតត្តោ កាយេ ច ជីវិតេ ច
អនបេក្ខតាយ។ វិហារន្តោ អញ្ញាតរសិយាបថវិហារេន។ នចិរស្សេវាតិ បព្ពដ្ឋំ
ឧបាទាយ វុច្ឆតិ។ កុលបុត្តាតិ ធុរិយា កុលបុត្តា ជាតិកុលបុត្តា ច
អាចារកុលបុត្តា ច, អយំ បន ឧភយថាបិ កុលបុត្តោ។ អគារស្មាតិ យរា។
អគារស្ស ហិតំ អគារិយំ, កសិគោរក្ខាទិកុដ្ឋម្ហោសនកម្មំ វុច្ឆតិ, នត្ថិ ឯត្ថ
អគារិយន្តិ អនគារិយំ, បព្ពដ្ឋាយេតំ អជិវចនំ។ បព្ពជន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ
ឧបសង្កមន្តិ។ តទនុត្តរន្តិ តំ អនុត្តរំ។ ព្រហ្មចរិយបរិយោសានន្តិ
មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស បរិយោសានំ, អរហត្តជលន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្ស ហិ អត្ថាយ
កុលបុត្តា បព្ពជន្តិ។ ទិដ្ឋេវ ធម្មតិ តស្មីយេវ អត្តភាវេ។ សយំ អភិញ្ញា
សន្និកត្វាតិ អត្តនាយេវ បញ្ញាយ បច្ចក្ខំ កត្វា, អបរហ្មច្ចយំ កត្វាតិ អត្តោ។
ឧបសម្បជ្ឈវិហាសីតិ ចាបុណិក្ខា សម្មាទេត្វាវិហាសីតិ, ឯវវិហារន្តោ ច
ទីណា ជាតិ...បេ.... អព្ពញ្ញាសិ។ ឯតេនស្ស បច្ចវេក្ខណភូមី ទស្សេតិ។

កតមា បនស្ស ជាតិ ទីណា? កថញ្ច នំ អព្ពញ្ញាសីតិ? វុច្ឆតេ, កាមញ្ចេតំ
ភយភេរវេបិ វុត្តំ, តថាបិ នំ ឥធ បឋមបុរិសវសេន យោជនានយស្ស ទស្សនត្ថំ
បុន សង្ខេបតោ ភណាម។ ន តាវស្ស អតីតា ជាតិ ទីណា, បុព្វេវ ទីណាត្តា។ ន

អនាគតា, តត្ថ វាយាមាភាវតោ។ ន បច្ចុប្បន្នា, វិជ្ជមានត្តា។ មគ្គស្ស បន
អភាវិតត្តា យា ឧប្បន្នេយ្យ ឯកចតុបញ្ចវេការភវេសុ
ឯកចតុបញ្ចកូន្ធប្បភេទា ជាតិ, សា មគ្គស្ស ភាវិតត្តា អនុប្បាទធម្មតំ
អាបន្ននេន ជីវាណា, តំ សោ មគ្គភាវនាយ បហីនកិលេសេ បច្ចវេត្តិត្វា
កិលេសាភាវេ វិជ្ជមានម្យី កម្មំ អាយតី អប្បជិសន្តិកំ ហោតីតិ ជានន្តោ
ជានាតិ។

វុសិតន្តិ វុត្ថំ បរិវុត្ថំ, កតំ ចរិតំ និដ្ឋាបិតន្តិ អត្តោ។ ព្រាហ្មចរិយន្តិ
មគ្គព្រាហ្មចរិយំ។ កតំ ករណីយន្តិ ចតុសុ សច្ចេសុ ចតុហិ មគ្គេហិ
បរិញ្ញាបហានសង្ឃិកិរិយភាវនាវសេន សោឡសវិធម្យី កិច្ចំ និដ្ឋាបិតន្តិ
អត្តោ។ នាបរំ ឥត្តត្តាយាតិ ឥនាជិ បុនឥត្តភាវាយ ឯវំសោឡសកិច្ចភាវាយ,
កិលេសក្ខយាយ វា មគ្គភាវនា នត្ថិតិ។ អថ វា, ឥត្តត្តាយាតិ ឥត្តភាវតោ
ឥមស្មា ឯវំបកាវា ឥនាជិ វត្តមានកូន្ធសន្តានា អបរំ ខន្ធសន្តានំ នត្ថិ។ ឥមេ បន
បញ្ចកូន្ធវា បរិញ្ញាតា តិដ្ឋន្តិ, ជិន្នមូលកោ វុក្ខោ វិយាតិ អព្ពញ្ញាសិ។ អញ្ញាតោតិ
ឯកោ។ អរហតន្តិ អរហន្តានំ, ភគវតោ សាវកានំ អរហតំ អព្ពន្ធភោ
អហោសីតិ។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

វត្ថុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សល្លេខសុត្តវណ្ណានា

៨១. ឯវំមេ សុតន្តិ សល្លេខសុត្តំ។ តត្ថ មហាចុន្ទោតិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។
សាយន្តសមយន្តិ សាយន្តកាលេ។ បដិសល្លាណា វុដ្ឋិតោតិ ឯត្ថ បដិសល្លានន្តិ
តេហិ តេហិ សត្តសម្ព័ន្ធវេហិ បដិវិវត្តិត្វា សល្លានំ និលីយនំ, ឯកីភាវោ

បរិវេកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យោ តតោ វុដ្ឋិតោ, សោ បដិសល្លាណា វុដ្ឋិតោ នាម
ហោតិ។ អយំ បន យស្មា បដិសល្លាណា ឧត្តមតោ ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាសិ,
តស្មា “បដិសល្លាណា វុដ្ឋិតោ” តិ វុត្តោ។ ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា តិ
សមទសនឧជ្ឈលវិភូសិតេន សិរសា ភគវន្តំ សក្កច្ចំ វន្តិត្វា, អភិវាទាបេត្វា វា
“សុខី ភវ, ចុណ្ហ” តិ វរំ វចិត្តេន កាវាបេត្វា, ភគវា បន កិវ វន្តិតោ សមាទោ
សុវណ្ណាធុន្តភិសទិសំ គីរំ បគ្គយ្ហ កណ្ណាសុខំ បេមនិយំ អមតាភិសេកសទិសំ
ព្រហ្មយោសំ និច្ឆារេន្តោ “សុខី ហោហី” តិ តស្ស តស្ស នាមំ គហេត្វា វន្តិតិ,
ឯតំ អាចិន្តំ តថាគតានំ។ តត្រិទំ សាធកសុត្តំ, “សក្កោ, ភន្តេ, ទេវានមិន្ទោ
សាមទ្វា សបរិជនោ ភគវតោ ចានេ សិរសា វន្តិតិ, សុខី ហោតុ បញ្ចសិខ
សក្កោ ទេវានមិន្ទោ សាមទ្វា សបរិជនោ, សុខកាមា ហិ ទេវា មនុស្សា អសុរា
នាគា គន្ធព្វា, យេ ចញ្ញេ សន្និ បុគ្គកាយា” តិ។ ឯវញ្ញ បន តថាគតា ឯវបេ
មហោសក្ខេ យក្ខេ អភិវន្តិតិ។

យា ឥមាតិ ឥទានិ វត្តញ្ញាភិមុខំ ករោន្តោ វិយ អាហា។ អនេកវិហិតាតិ
នាធម្មការា។ ទិដ្ឋិយោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិយោ។ លោកេ ឧប្បជ្ជន្តិ សត្តេសុ
ចាតុភវន្តិ។ អត្តវាទប្បដិសំយុត្តា តិ “រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតី” តិ អាទិនយប្បវត្តេន អត្តវាទេន បដិសំយុត្តា, តា វិសតិ ភវន្តិ។
លោកវាទប្បដិសំយុត្តា តិ “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ
ចា” តិ អាទិនយប្បវត្តេន លោកវាទេន បដិសំយុត្តា, តា អដ្ឋហោន្តិ សស្សតោ,
អសស្សតោ, សស្សតោ ច អសស្សតោ ច, នេវ សស្សតោ នាសស្សតោ, អន្តវា,
អន្តវា ច អន្តវា ច, នេវ អន្តវា នាអន្តវា អត្តា ច លោកោ ចាតិ វរំ
បវត្តត្វា។

អាទិមេវាទិអាទីសុ អយមត្ថោ កី ធុ ខោ ភន្តេ អាទិមេវ មនសិករោន្តស្ស
អប្បត្វាបិ សោតាបត្តិមគ្គំ វិបស្សនាមិស្ស កបឋមមនសិការមេវ
មនសិករោន្តស្ស ភិក្ខុនោ ឯវមេតាសំ ឯត្ថកេនេវ ឧបាយេន ឯតាសំ ទិដ្ឋនំ
បហានញ្ច បដិទិស្សត្តោ ច ហោតីតិ។ ឥធុញ្ច ថេរោ អត្តនា អនិមាទិកោបិ
សមាទោ អនិមាទិកានំ អនិមាទប្បហានត្ថំ អនិមាទិកោវិយ ហុត្វា បុច្ឆតីតិ
វេទិតញ្ចោ។ អបរេ បនាហុ “ថេរស្ស អន្តោវាសិកា អាទិមនសិការេនេវ ទិដ្ឋនំ
សមុច្ឆេទប្បហានំ ហោតីតិ ឯវសញ្ញានោបិ, សមាបត្តិវិហារា សល្លេខវិហារាទិ
ឯវសញ្ញានោបិ អត្ថិ។ សោ តេសំ អត្តាយ ភគវន្តំ បុច្ឆតី” តិ។

៨២. អថស្ស ភគវា តាសំ ទិដ្ឋនំ បហានូចាយំ ទស្សន្តោ យា
ឥមាទិអាទិមាហ។ តត្ថ យត្ថ ចេតា ទិដ្ឋិយោ ឧប្បជ្ឈន្តិទិអាទិ បញ្ចក្ខន្ធសន្ទាយ
វុត្តំ។ ឯតេសុ ហិ ឯតា ទិដ្ឋិយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ យថាហ “រូបេ ខោ, ភិក្ខុវេ, សតិ រូបំ
អភិធិវិស្ស ឯវំ ទិដ្ឋិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, សោ អត្តា សោ លោកោ សោ បេច្ច ភវិស្សាមិ និទ្ទោ
ធុរោ សស្សតោ អវិបរិណាមធម្មោ” តិ (សំ. និ. ៣.១៥២) វិត្ថារោ។
អាវម្ពណាវសេន បន ឯកវចនំ កត្វា យត្ថ ចាតិ អាហ, យស្មី អាវម្ពណោ
ឧប្បជ្ឈន្តិទិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច ឧប្បជ្ឈន្តិ អនុសេន្តិ សមុទាចរន្តិទិ ឥមេសំ ឯវំ
នាណករណំ វេទិតញ្ចំ។ ជាតិវសេន ហិ អជាតា ជាយមាទា ឧប្បជ្ឈន្តិទិ វុច្ឆន្តិ។
បុនប្បនំ អាសេវិតា ថាមគតា អប្បជិវិនិតា អនុសេន្តិទិ។ កាយវចីធ្វារំ
សម្បត្តា សមុទាចរន្តិទិ, ឥធុមេតេសំ នាណករណំ។ តំ នេតំ មមាទិអាទីសុ តំ
បញ្ចក្ខន្ធប្បភេទំ អាវម្ពណាមេតំ មយ្ហំ ន ហោតិ, អហម្មិ ឯសោ ន អស្មិ, ឯសោ
មេ អត្តាបិ ន ហោតីតិ ឯវមេតំ យថាភូតំ សម្បប្បញ្ញាយ បស្សតោតិ ឯវំ តាវ
បទត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

យស្មា បន ឯត្ថ ឯតំ មមាតិ តណ្ហាគាហោ, តញ្ច គណ្ហាឆ្មោ
អជ្ជសតតណ្ហាវិចិត្រប្បភេទំ តណ្ហាបបញ្ចំ គណ្ហាតិ។ ឯសោហមស្មីតិ
មានគាហោ, តញ្ច គណ្ហាឆ្មោ នវប្បភេទំ មានបបញ្ចំ គណ្ហាតិ។ ឯសោ មេ
អត្តាតិ ទិដ្ឋិគាហោ, តញ្ច គណ្ហាឆ្មោ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិគតប្បភេទំ ទិដ្ឋិបបញ្ចំ
គណ្ហាតិ។ តស្មា នេតំ មមាតិ វេទន្តោ ភគវា យថាវុត្តប្បភេទំ តណ្ហាបបញ្ចំ
បដិក្ខិបតិ។ នេសោហមស្មីតិ មានបបញ្ចំ។ ន មេសោ អត្តាតិ ទិដ្ឋិបបញ្ចំ។
ទិដ្ឋកដ្ឋាយេវ ចេត្ត តណ្ហាមាណា វេទិតញ្ច។ ឯវេមតន្តិ ឯវំ “នេតំ
មមា” តិអាទិនា អាការេន ឯតំ ខន្ធបញ្ចកំ។ យថាភូតន្តិ យថា សភាវំ, យថា
អត្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ខន្ធបញ្ចកញ្ចំ ឯតេនេវ អាការេន អត្តិ។ មមន្តិអាទិនា បន
គយ្ហមានម្យី តេនាការេន នេវត្តិ អធិប្បាយោ។ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោតិ
សោតាបត្តិមគ្គបញ្ញាបរិយោសាឆាយ វិបស្សនាបញ្ញាយ សុដ្ឋ បស្សន្តស្ស។
ឯវេមតាសន្តិ ឯតេន ឧចាយេន ឯតាសំ។ បហានំ បដិនិស្សក្កោតិ ឧភយម្មេតំ
សមុច្ឆេទប្បហានស្សេវាជីវចនំ។

ឯវំ ភគវា អាទិមនសិការេនេវ ទិដ្ឋិនំ បហានំ ហោតិ នុ ខោ នោតិ
អាយស្មតា មហាបុន្នេន អធិមាណិកានំ វសេន បញ្ចំ បុដ្ឋោ សោតាបត្តិមគ្គេន
ទិដ្ឋិប្បហានំ ទស្សេត្វា ឥធានិ សយមេវ អធិមាណិកានំ ឈានំ វិភជន្តោ ហានំ ខោ
បនេតន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អធិមាណិកា នាម យេសំ អប្បត្ថ បត្តសញ្ញាយ
អធិមាណោ ឧប្បជ្ជតិ, ស្វាយំ ឧប្បជ្ជមាណោ នេវ លោកវដ្ឋានុសារីនំ
ពាលបុប្ផជ្ជនានំ ឧប្បជ្ជតិ, ន អរិយសាវកានំ។ ន ហិ សោតាបន្តស្ស
“សកធាតាមី អហ” ត្ថិ អធិមាណោ ឧប្បជ្ជតិ, ន សកធាតាមិស្ស “អនាតាមី
អហ” ត្ថិ, ន អនាតាមិនោ “អរហា អហ” ត្ថិ, ការកស្សេវ បន សមថវសេន វា
វិបស្សនាវសេន វា វិក្ខម្ពិតកិលេសស្ស និច្ចំ យុត្តបយុត្តស្ស
អារទ្ធិវិបស្សកស្ស ឧប្បជ្ជតិ។ តស្ស ហិ សមថវិក្ខម្ពិតានំ វា

វិបស្សនាវិក្ខម្ពីតានំ វា កិលេសានំ សមុទាចារំ អបស្សតោ “សោតាបន្នោ
អហន្តិ វា, សកទាតាមី, អនាតាមី, អរហា អហ”ន្តិ វា អធិមាណោ ឧប្បជ្ឈតិ,
តលជ្ជរតិស្សបព្ពតវាសិធម្មទិន្នត្ថេវេន ឪវាទិយមានត្ថេវានំ វិយ។

ថេរស្ស កិរ អចិរុបសម្បន្នស្សេវ ឪវាទេ បត្វា ពហូ ភិក្ខុវិសេសំ អធិកច្ឆិសុ។
តំ បវត្តិ សុត្វា តិស្សមហាវិហារវាសី ភិក្ខុសង្ឃោ “ន អដ្ឋាននិយោជកោ
ថេរេតិ ថេរំ អាណេថា”តិ សម្ពហុលេ ភិក្ខុ ចាហេសិ។ តេ គន្ធា, “អាវុសោ, ធម្មទិន្ន
ភិក្ខុសង្ឃោ តំ បក្កោសាបេតី”តិ អាហំសុ។ សោ អាហា “កី បន តុម្កេ, ភន្តេ,
អត្តានំ គវេសេថ បវ”ន្តិ? អត្តានំ សប្បវិសាតិ, សោ តេសំ កម្មដ្ឋានមទាសិ,
សព្វេវ អរហត្តំ ចាបុណីសុ។ ភិក្ខុសង្ឃោ បុន អញ្ញោ ភិក្ខុ ចាហេសិ, វេរំ
យាវតតិយំ បហិតា សព្វេបិ តត្ថេវ អរហត្តំ បត្វា វិហរីសុ។

តតោ សង្ឃោ គតគតា នាគច្ឆន្តិតិ អញ្ញាតំ វុឌ្ឍបព្ពជិតំ ចាហេសិ។ សោ
គន្ធា ថ, “ភន្តេ, ធម្មទិន្ន ភិក្ខុត្ថំ តិស្សមហាវិហារវាសី ភិក្ខុសង្ឃោ តុយំ សន្តិកេ
បេសេសិ, ត្វំ នាម សង្ឃស្ស អាណំ គវំ ន ករោសិ, នាគច្ឆសី”តិ អាហា។ ថេរេ
កិមេតន្តិ បណ្ណាសាលំ អប្បវិសិត្វាវ បត្តចីវរំ កាហាបេត្វា តាវនេវ និក្ខមិ, សោ
អន្តរាមគ្គេ ហដ្ឋនវិហារំ ចាវិសិ។ តត្ថ ថេកោ មហាថេរេ សង្ឃស្សាតីតោ
អធិមាណេន អរហត្តំ បដិជានាតិ។ ថេរេ តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្តិត្វា បដិសន្ធារំ កត្វា
អធិកមំ បុច្ឆិ។ ថេរេ អាហា “អាម ធម្មទិន្ន, យំ បព្ពជិតេន កាតព្វំ, ចិរកតំ តំ
មយា, អតីតសង្ឃស្សោម្ហិ ឯតវហី”តិ។ កី, ភន្តេ, ឥទ្ធិម្បិ វុឌ្ឍញោថាតិ។ អាម
ធម្មទិន្នាតិ។ សាធុ វត, ភន្តេ, ហត្ថិ តុម្កាកំ បដិមុខំ អាគច្ឆន្តំ មាបេថាតិ។
សាធាវុសោតិ ថេរេ សព្ពសេតំ សត្តប្បតិដ្ឋំ តិធាបកិដ្ឋំ នដ្ឋដ្ឋំ ពិជយមានំ
សោណ្ឌំ មុខេ បក្ខិបិត្វា ទិហិ ទន្តេហិ វិជ្ឈិតុកាមំ វិយ បដិមុខំ អាគច្ឆន្តំ
មហាហត្ថិ មាបេសិ។ សោ តំ អត្តនាយេវ មាបិតំ ហត្ថិ ទិស្វា ភីតោ បលាយិ តុំ

អារក្ស តទៅ អត្តានំ “ឆាប់ អរហា” តិ ព្យាត្វា ធម្មទិន្នស្ស ចាទមូលេ ឧក្កដិកំ
និសីទិត្វា “បតិជ្ជា មេ ហោហិ, អាវុសោ” តិ អាហា។ ធម្មទិន្នោ “មា, ភន្តេ, សោចិ,
មា អនត្តមនោ អហោសិ, ការកានំយេវ អធិមា នោ ឧប្បជ្ជតី” តិ ថេវ
សមស្សាសេត្វា កម្មជ្ជានមទាសិ។ ថេរោ តស្សោវាទេ វត្តា អរហត្តំ ចាបុណិ។

ចិត្តលបព្ពតេបិ តាទិសោវ ថេរោ វសតិ។ ធម្មទិន្នោ តម្បិ ឧបសង្កមិត្វា
តថេវ បុច្ឆិ។ សោចិ តថេវ ព្យាកាសិ។ តតោ នំ ធម្មទិន្នោ កី, ភន្តេ, ឥទ្ធិម្បិ
វឡញោថាតិ អាហា។ អាមាវុសោតិ។ សាធុ វត, ភន្តេ, ឯកំ ចោក្ខរណី
មាបេថាតិ។ ថេរោ មាបេសិ។ ឯត្ថ, ភន្តេ, បទុមគុម្ពំ មាបេថាតិ។ តម្បិ មាបេសិ។
បទុមគុម្ពេ មហាបទុមំ មាបេថាតិ។ តម្បិ មាបេសិ។ ឯតស្មី បទុមគុម្ពេ វត្តា
មធុរស្សរេន កាយន្តំ នច្ឆន្តញ្ច ឯកំ ឥត្តិវិគ្គហំ មាបេថាតិ។ តម្បិ មាបេសិ។ សោ
ឯតំ, ភន្តេ, បុនប្បនំ ឧបនិជ្ឈាយថាតិ វត្តា សយំ ចាសាទំ ចារិសិ។ ថេរស្ស តំ
ឧបនិជ្ឈាយតោ សជ្ឈិវស្សានិ វិក្ខម្ហិត កិលេសា ចលីសុ, សោ តទា អត្តានំ ព្យាត្វា
បុរិមត្ថេរោវិយ ធម្មទិន្នត្ថេរស្ស សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរហត្តំ ចាបុណិ។

ធម្មទិន្នោបិ អនុបុព្វេន តិស្សមហាវិហារំ អគមាសិ។ តស្មីញ្ច សមយេ ថេរោ
ចេតិយដ្ឋណំ សម្មជ្ជិត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតី ឧប្បាទេត្វា និសិទ្ធា ហោន្តិ, ឯតំ កិរ
តេសំ វត្តំ។ តេន នេសំ ឯកោបិ “ឥធម បត្តចីវរំ វេបេហិ” តិ ធម្មទិន្នំ វត្តា បុច្ឆិតាបិ
នាហោសិ។ ធម្មទិន្នោ ឯសោ ភវេយ្យាតិ ព្យាត្វា បន បញ្ចំ បុច្ឆិសុ។ សោ
បុច្ឆិតបញ្ចេ តិណ្ហោន អសិនា កុមុទនាឡ កលាបំ វិយ ធិន្តិត្វា ចាទផ្ដលិយា
មហាបជីវី បហវិ។ ភន្តេ អយំ អចេតនា មហាបជីវី ធម្មទិន្នស្ស គុណំ
ជាតាតិ។ តុម្ពេ បន ន ជាតិត្តាតិ ច វត្តា ឥមំ កាថមាហា -

“អចេតនាយំ បជីវី, វិជាតាតិ គុណាគុណំ;
សចេតនាថ ខោ ភន្តេ, ន ជាតាថ គុណាគុណា” ត្ថិ។

តាវនេវ ច អាកាសេ អពុគ្គន្ទា តលង្គ័រតិស្សបព្ពតមេវ អគមាសិ។ ឯវំ
ការកស្សេវ អធិមាណោ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា ភគវា តាធិសានំ ភិក្ខុនំ វសេន ឈានំ
វិភជន្តោ ហំនំ ខោ បនេតន្តិអាធិមាហ។

តស្សត្ថោ, អត្ថតំ ការណំ, នោ នត្ថិ។ យេន ឥនេកេច្ឆា ភិក្ខុ
ពាហិវបរិព្ពាជកេហិ សាធារណំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ... បេ... បឋមំ ឈានំ
ឧបសម្បជ្ជវិហរេយ្យ, យំ បន តស្ស ឯវមស្ស សល្លេខេន វិហារមីតិ, យំ
បដិបត្តិវិធានំ កិលេសេ សំលិខតិ, តេនាហំ វិហារមីតិ, តំ ន យុជ្ជតិ, ន ហិ
អធិមាធិកស្ស ភិក្ខុនោ ឈានំ សល្លេខោ វា សល្លេខបដិបទា វា ហោតិ។ កស្មា?
អរិបស្សនាថាធកត្តា។ ន ហិ សោ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ សម្ព័រេ
សម្មសតិ, ឈានំ បនស្ស ចិត្តកក្កមត្តំ ករោតិ, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ ហោតិ។
តស្មា តមត្តំ ឧស្សេន្តោ ភគវា “ន ខោ បនេតេ, ចុន្ទ, អរិយស្ស វិនយេ សល្លេខា
វុច្ឆន្តិ, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ ឯតេ អរិយស្ស វិនយេ វុច្ឆន្តិ” តិ អាហ។

តត្ថ ឯតេតិ ឈានធម្មវសេន ពហុវចនំ វេទិតព្ពំ, ឯតេ បឋមជ្ឈានធម្មាតិ
វុត្តំ ហោតិ។ សមាបត្តិវសេន វា, ឯកម្មិ ហិ បឋមជ្ឈានំ បុនប្ប្នំ
សមាបត្តិវសេន បវត្តត្តា ពហុត្តំ គច្ឆតិ។ អារម្មណាវសេន វា, ឯកម្មិ ហិ
បឋមជ្ឈានំ បថីកសិណាធិសុ បវត្តិវសេន ពហុត្តំ គច្ឆតិ។ ឯស នយោ
ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានេសុ។ អារុប្បឈានេសុ បន អារម្មណភេទាភាវតោ
បុរិមការណទ្វយវសេនេវ ពហុវចនំ វេទិតព្ពំ។

យស្មា ចេតេសំ អម្ពានិបិ សន្តានិ អារម្មណានិបិ, និព្ពតានិ ចេវ សុខុមាធិ
ចាតិ វុត្តំ ហោតិ, តស្មា តានិ សន្តា ឯតេ វិហារាតិ ឯវំ វុត្តានិ វេទិតព្ពានិ។
អយំ តាវ តេសំ ចតុន្ទម្បិ សាធារណា វណ្ណានា។ វិសេសវណ្ណានា បន “សព្ពសោ

រូបសញ្ញាន”ន្តិអាទិបទានុសារតោវត្ថុញ្ញាសិយា។ សាវិសុទ្ធិមគ្គេសញ្ញាការេន
វុត្តាយេវ។

៨៣. ឯវំ យស្មា អធិមាទិកស្ស ភិក្ខុនោ ឈានវិហារោ
អវិបស្សនាចាកត្តា សល្លេខវិហារោ ន ហោតិ, ន ហិ សោ ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា
តតោ វុដ្ឋាយ សម្ពារេ សម្មសតិ, ចិត្តកក្កកោ ទិដ្ឋជម្មេ សុខវិហារោ បនស្ស
ហោតិ, តស្មា តមត្ថំ ទស្សន្តោ រូបជ្ឈាននិ ច អរូបជ្ឈាននិ ច វិភជិត្វា ឥនានិ ច
យត្ថ សល្លេខោ កាតញ្ញោ ចតុបត្តាលីសាយ អាការេហិ, តញ្ញា វុត្ថំ តញ្ញា
សល្លេខំ ទស្សន្តោ ឥធម៌ ខោ បន វោតិ អាទិមាហ។

កស្មា បន “អដ្ឋហិ សមាបត្តិហិ អវិហីសាទយោ សល្លេខា”តិ វុត្តា?
លោកុត្តរចាទកត្តា។ ពាហិរកានញ្ញំ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ វុដ្ឋចាទកាយេវ។
សាសនេ សរណគមនម្បិ លោកុត្តរចាទកំ, បកេវ អវិហីសាទយោ។
ឥមិនាយេវ ច សុត្តន វេទិតព្ពំ “យថា ពាហិរកស្ស អដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោ
បញ្ចកិញ្ញស្សបិ ទិន្ននានតោ សាសនេ តិសរណគតស្ស ទិន្ននានំ
មហាបួលតវំ ហោតិ”តិ។ ឥទញ្ញំ សន្ធាយ ទក្ខិណាវិសុទ្ធិសុត្តេ “ពាហិរកេ
កាមេសុ វីតរកេ ទានំ ទត្វា កោដិសតសហស្សគុណា ចាដិកម្ចីតញ្ញា។
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបន្នេ ទានំ ទត្វា អសង្ខេយ្យា អប្បមេយ្យា
ទក្ខិណា ចាដិកម្ចីតញ្ញា, កោ បន វាទោ សោតាបន្នេ”តិ វុត្ថំ (ម. និ. ៣.៣៧៩)។
សរណគមនតោ បដ្ឋាយ ហិ តត្ថ សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបន្នោ
អធិប្បតោតិ, អយំ តាវេត្ថ ចាឡិយោជនា។

អនុបទវណ្ណនាយំ បន ឥនាតិ វិហីសាទិវត្ថុទីបនមេតំ។ ខោ បនាតិ
និចាតមត្ថំ។ វោតិ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, អយំ បន សង្ខេបត្ថោ, យទេតំ “បរេ

វិហឹសកា ភវិស្សន្តិ"តិអាទិនា នយេន វិហឹសាទិវត្ថុំ វេទាម។ ឥធ, ចុន្ទ, តុម្រេហិ
សល្លេខោ កាតព្វោតិ។

ឯវំ សង្ខេបតោ វត្វា ឥទានិវិត្តារេន្តោ "បរេ វិហឹសកា ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ត
អវិហឹសកា ភវិស្សមាតិ សល្លេខោ ករណីយោ"តិអាទិមាហ។

តត្ថ បរេតិ យេ កេចិ ឥមំ សល្លេខមនុយុត្តា។ វិហឹសកា ភវិស្សន្តិ
ចាណំនា វា លេខុនា វាតិអាទិហិ សត្តានំវិហេសកា ភវិស្សន្តិ។ មយមេត្ត
អវិហឹសកា ភវិស្សមាតិ មយំ បនយត្ថេវ វត្ថុស្មី បរេ ឯវំវិហឹសកា ភវិស្សន្តិ,
ឯត្ថេវ អវិហឹសកា ភវិស្សម, អវិហឹសំ ឧប្បាទេត្វា វិហារិស្សម។ ឥតិ សល្លេខោ
ករណីយោតិ ឯវំ តុម្រេហិ សល្លេខោ កាតព្វោ។ សល្លេខោតិ ច ឥធ អវិហឹសាវ
វេទិតព្វា។ អវិហឹសា ហិវិហឹសំ សល្លេខតិ, តំ ជិន្ទតិ, តស្មា សល្លេខោតិ វុច្ចតិ។
ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អយំ បនវិសេសោ។ បរេ មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ ឯត្ថ កម្មបថានំ
អន្តមិច្ឆាទិដ្ឋិញ្ច មិច្ឆត្តានំ អាទិមិច្ឆាទិដ្ឋិញ្ច មិស្សេត្វា ទិដ្ឋិវុត្តាតិ វេទិតព្វា។ តថា
មយមេត្ត សម្មាទិដ្ឋិតិ វុត្តជ្ជានេ សម្មាទិដ្ឋិ។ ឯត្ថ ច កម្មបថកថាវិត្តារតោ
សម្មាទិដ្ឋិសុត្ថេ អាវិ ភវិស្សតិ។ មិច្ឆត្ថេសុ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទយោ ទ្វេដាវិតក្កោ។

អយំ បនេត្ត សង្ខេបោ, ចាណំ អតិចាតន្តិតិ ចាណាតិចាតិ
ចាណាឃាតកាតិ អត្ថោ។ អទិនំ អាទិយន្តិតិ អទិន្ទាទាយី, បរស្ស ហារិលោតិ
អត្ថោ។ អព្រហ្មំ ហីនំ លាមកធម្មំ ចរន្តិតិ អព្រហ្មចារី,
មេដុនធម្មប្បដិសេវកាតិ អត្ថោ។ ព្រហ្មំ សេដ្ឋំ បដិបទំ ចរន្តិតិ ព្រហ្មចារី,
មេដុនា បដិវតាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច ព្រហ្មចរិយំ សល្លេខោតិ វេទិតព្វំ។
ព្រហ្មចរិយញ្ញំ អព្រហ្មចរិយំ សល្លេខតិ។ មុសា វេទន្តិតិ មុសាវាទី, បរេសំ
អត្ថភព្វានកំ តុច្ឆំ អលិកំ វាចំ ភាសិតាវេតិ អត្ថោ។ មិសុណា វាចា ឯតេសន្តិ
មិសុណាវាចា។ បរេសំ មម្មន្ទេទិកា ជុសា វាចា ឯតេសន្តិ ជុសាវាចា។ សម្ពំ

និរត្តកវចនំ បលបន្តិតិ សម្មប្បលាបី។ អភិជ្ឈាយន្តិតិ អភិជ្ឈាលូ,
បរកណ្ណាលុព្ពនសីលាតិ អត្ថោ។ ព្យាបន្នំ បូតិភូតំ ចិត្តមេតេសន្តិ ព្យាបន្នចិត្តា។
មិច្ឆា ចាបិកា វិញ្ញាគរហិតា ឯតេសំ ទិដ្ឋិតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ, កម្មបធម្មិយាបន្នាយ នត្តិ
ទិន្នន្តិអាទិវត្ថុកាយ, មិច្ឆត្ថបរិយាបន្នាយ អនិយ្យានិកទិដ្ឋិយា ច សមន្នាគតាតិ
អត្ថោ។ សម្មា សោភនា វិញ្ញាប្បសត្តា ឯតេសំ ទិដ្ឋិតិ សម្មាទិដ្ឋិ,
កម្មបធម្មិយាបន្នាយ អត្តិ ទិន្នន្តិអាទិកាយ កម្មស្សកតាទិដ្ឋិយា,
សម្មត្ថបរិយាបន្នាយ មគ្គទិដ្ឋិយា ច សមន្នាគតាតិ អត្ថោ។

មិច្ឆាសង្កប្បាតិ អយាថាវអនិយ្យានិកអកុសលសង្កប្បា។ ឯស នយោ
មិច្ឆាវាចាតិអាទិសុ។ អយំ បនវិសេសោ, មិច្ឆាសង្កប្បាទយោ វិយ ហិ មិច្ឆាសតិ
នាម ចាជិឯក្តោ កោចិ ធម្មា នត្តិ, អតីតំ បន ចិន្តយតោ បវត្តានំ ចតុន្នម្បិ
អកុសលក្ខន្ធនមេតំ អធិវចនំ។ យម្បិ វុត្តំ ភកវតា - “អត្ថេសា, ភិក្ខុវេ,
អនុស្សតិ, នេសា នត្តិតិ វទាមិ, បុត្តលាភំ វា, ភិក្ខុវេ, អនុស្សរតោ, ជនលាភំ វា,
ភិក្ខុវេ, អនុស្សរតោ, យសលាភំ វា, ភិក្ខុវេ, អនុស្សរតោ”តិ, តម្បិ តំ តំ
ចិន្តេន្តស្ស សតិបតិវុបកេន ឧប្បត្តិ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ មិច្ឆាញាណីតិ ឯត្ថ
ច មិច្ឆាញាណន្តិ ចាបកិរិយាសុ ឧចាយចិន្តាវសេន ចាបំ កត្វា “សុកតំ
មយា”តិ បច្ឆវេក្ខណាការេន ច ឧប្បន្នោ មោហោ វេទិតព្ពោ, តេន សមន្នាគតា
បុគ្គលា មិច្ឆាញាណី។ សម្មាញាណីតិ ឯត្ថ បន ឯក្ខនវិសតិកេន
បច្ឆវេក្ខណាញាណំ “សម្មាញាណ”ន្តិ វុច្ចតិ, តេន សមន្នាគតា បុគ្គលា
សម្មាញាណី។ មិច្ឆាវិមុត្តិ អវិមុត្តាយេវ សមាធា “វិមុត្តា មយ”ន្តិ
ឯវិសញ្ញិនោ, អវិមុត្តិយំ វាវិមុត្តិសញ្ញិនោ។ តត្រាយំ វចនត្ថោ, មិច្ឆា ចាបិកា
វិបរីតាវិមុត្តិ ឯតេសំ អត្តិតិ មិច្ឆាវិមុត្តិ។ មិច្ឆាវិមុត្តិតិ ច យថាវុត្តេនាការេន
បវត្តានំ អកុសលក្ខន្ធនមេតំ អធិវចនំ។ ជលសម្បយុត្តានិ បន
សម្មាទិដ្ឋិអាទិនិ អដ្ឋង្គានិ ឋបេត្វា សេសធម្មា សម្មាវិមុត្តិតិ វេទិតព្ពា។ សា ច

មិច្ឆាវិមុត្តិ សល្លិខិត្តា បិតត្តា សល្លេខោតិ វេទិតញ្ញា។ តត្ថ និយោដេន្តោ អាហា
“មយមេត្ថ សម្មាវិមុត្តិ ភវិស្សមាតិ សល្លេខោ ករណីយោ”តិ។

ឥតោ បរាជិតីណី នីវរណាវសេន វុត្តានិ។ អភិជ្ឈាលូ ព្យាបន្នចិត្តាតិ ឯវំ
កម្មបថេសុ វុត្តត្តា បនេត្ថ បឋមានិ ទ្វេ នីវរណានិ ន វុត្តានីតិ វេទិតញ្ញានិ។ តត្ថ
ជិនមិទ្ធន បរិយុដ្ឋិតា អភិក្ខតាតិ ជិនមិទ្ធបរិយុដ្ឋិតា។ ឧទ្ធច្នេន សមន្នាគតាតិ
ឧទ្ធតា។ វិជិនន្តា កិច្ចន្តិន សក្កោន្តិ សន្និដ្ឋានំ កាតុន្តិ វិចិត្តិច្ឆិ។ កោដនាតិអាជិនំ
នស ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសវសេន វុត្តានិ។ តត្ថ កោដានីសុ យំ វុត្តព្ពំ សិយា, តំ
សព្ពំ ធម្មនាយាទវុត្តសុត្តសុ វុត្តំ។ អយំ បនេត្ថ វចនត្ថោ - កោដនាតិ
កុដ្ឋនសីលា។ ឧបនាហិតិ ឧបនាហនសីលា, ឧបនាហោ វា ឯតេសំ អត្ថិតិ
ឧបនាហិ។ តថា មក្ខិ បលាសី ច។ ឥស្សន្តិតិ ឥស្សកិ។ មច្ឆរាយន្តិតិ មច្ឆរី, មច្ឆរី
វា ឯតេសំ អត្ថិតិ មច្ឆរី។ សឋយន្តិតិ សឋា, ន សម្មា ភាសន្តិតិ វុត្តំ ហោតិ,
កេរាជិកយុត្តានមេតំ អធិវចនំ។ មាយា ឯតេសំ អត្ថិតិ មាយាវី។
ជម្ពុសមន្តិតាយ ជម្ពា។ អតិមានយោគេន អតិមានិ។ វុត្ថបច្ឆនិកនយេន
សុក្កបក្ខោ វេទិតញ្ញា។

ទុត្តចាតិ វុត្តំ ទុក្ខា កិញ្ចា វុច្ឆមាណ ន សហន្តិ។ តត្ថិបរីតា សុវចា។
នេវទត្តានិសទិសា ចាបកា មិត្តា ឯតេសន្តិ ចាបមិត្តា។ ពុទ្ធា វា
សាវិបុត្តានិសទិសា វា កល្យាណា មិត្តា ឯតេសន្តិ កល្យាណមិត្តា។
កាយទុច្ឆរីតានីសុ ចិត្តវោស្សក្កវសេន បមត្តា។ វិបរីតា អប្បមត្តាតិ វេទិតញ្ញា។
ឥមាជិតីណី បកិណ្ណាកវសេន វុត្តានិ។ អស្សន្ទាតិអាជិនំ សត្ត អសន្ទម្ហវសេន។
តត្ថ តីសុ វុត្តសុ សន្ទា ឯតេសំ នត្ថិតិ អស្សន្ទា។ សុក្កបក្ខេ សន្ទហន្តិតិ សន្ទា,
សន្ទា វា ឯតេសំ អត្ថិតិចិ សន្ទា។ នត្ថិ ឯតេសំ ហិរីតិ អហិរិកា,
អកុសលសមាបត្តិយា អជិគុច្ឆមាណនមេតំ អធិវចនំ។ ហិរី ឯតេសំ មនេ,

ហិរិយា វា យុត្តមនាតិ ហិរិមនា។ ន ឌីត្តប្បដ្ឋិតិ អនោត្តប្បិ,
អកុសលសមាបត្តិយា ន កាយដ្ឋិតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថិបរីតា ឌីត្តប្បិ។ អប្បំ
សុតមេតេសន្តិ អប្បស្សតា, អប្បន្តិ ច ថោកន្តិ ន គហេតព្ពំ, នត្ថិតិ គហេតព្ពំ។
“អប្បស្សតា” តិ ហិ និស្សតា សុតិវិហិតា វុច្ឆន្តិ។ ពហុ សុតមេតេសន្តិ
ពហុស្សតា, តថាគតភាសិតំ ឯកម្មិ កាជំ យាថាវតោ ញត្វា
អនុបបដិបន្នានមេតំ អធិវចនំ។ កុដ្ឋិតា សីទន្តិតិ កុសីតា, ហីនវិរិយានមេតំ
អធិវចនំ។ អារទ្ធីវិរិយមេតេសន្តិ អារទ្ធីវិរិយា, សម្មប្បធានយុត្តានមេតំ
អធិវចនំ, មុដ្ឋា សតិ ឯតេសន្តិ មុដ្ឋស្សតិ, នដ្ឋស្សតិ តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបដ្ឋិតា
សតិ ឯតេសន្តិ ឧបដ្ឋិតស្សតិ, និច្ចំ អារម្មណភិមុខប្បវត្តសតីនមេតំ អធិវចនំ។
ទុដ្ឋា បញ្ញា ឯតេសន្តិ ទុប្បញ្ញា, នដ្ឋបញ្ញា តិ វុត្តំ ហោតិ។ បញ្ញាយ សម្មន្នាតិ
បញ្ញាសម្មន្នា, បញ្ញា តិ ច ឥធិវិបស្សនាបញ្ញា វេទិតញ្ញា។ វិបស្សនាសម្ពាហេ ហិ
បរិបូរោ ឥមស្មី ហីនេ អាគតោ, តស្មាវិបស្សនាបញ្ញាវ អយន្តិ ចោរាណានំ
អាណា។

ឥនានិ ឯកមេវ លោកុត្តរគុណានំ អន្តរាយ ករំ អនិយ្យានិកទិដ្ឋិ
តីហាការេហិ នស្សេន្តោ សន្និដ្ឋិបរាមាសីតិអាទិមាហា។ តត្ថ សន្និដ្ឋិ
បរាមសន្និតិ សន្និដ្ឋិបរាមាសី។ អាធានំ គណ្ណាដ្ឋិតិ អាធានគ្គាហី, អាធានន្តិ ទន្ធា
វុច្ឆតិ, ទន្ធាគ្គាហីតិ អត្ថោ។ យុត្តការណំ ទិស្វាវ លទ្ធិ បដិទិស្សន្តិដ្ឋិតិ
បដិទិស្សត្ថិ, ទុក្ខេន កិច្ចេន កសិវេន ពហុម្បិ ការណំ នស្សេត្វា ន សក្កា
បដិទិស្សត្ថំ កាតុន្តិ ទុប្បដិទិស្សត្ថិ, យេ អត្តនោ ឧប្បន្នំ ទិដ្ឋិ ឥនមេវ សច្ចន្តិ ទន្ធា
គណ្ណាត្វា អបិ ពុទ្ធាធិហិ ការណំ នស្សេត្វា វុច្ឆមានា ន បដិទិស្សន្តិ, តេសមេតំ
អធិវចនំ។ តាទិសា ហិ បុគ្គលាយំ យនេវ ធម្មំ វា អធម្មំ វា គណ្ណាដ្ឋិតិ, តំ សព្វំ “ឯវំ
អម្ពា កំ អាចរិយេហិ កចិតំ, ឯវំ អម្ពេហិ សុត” ន្តិ កុម្មោវ អដ្ឋានិ សកេ កថាលេ

អន្តោយេវ សមោទហន្តិ, កុម្មីលក្កាហំ គណ្ណានិ នវិស្សជ្ជន្តិ។ វុត្តវិបរិយាយេន
សុក្កបក្ខោវេទិតញ្ចោ។

៨៤. ឯវំ ចតុចត្តាលីសាយ អាការេហិ សល្លេខំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តស្មី
សល្លេខេ ចិត្តប្បាទស្សាបិ ពហូបការតំ ទស្សេតុំ ចិត្តប្បាទម្យំ ខោ
អហន្តិអាទិមាហ។

តស្សត្ថោ, អហំ, ចុន្ទ, កុសលេសុ ធម្មេសុ ចិត្តប្បាទម្យំ ពហូបការំ វេទាមិ,
យា បនេតា កាយេន ច វាចាយ ច អនុវិជយនា, យថា បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តថេវ
តេសំ ធម្មានំ កាយេន ករណំ, វាចាយ ច “ករោថា” តិ អាណាបនំ វា,
ឧត្តហាបរិបុច្ឆាទីនិ វា, តត្ថ វាទោយេវ កោ, ឯកន្តពហូបការាយេវ ហិ តា
អនុវិជយនាតិ ទស្សេតិ។ កស្មា បនេត្ត ចិត្តប្បាទោបិ ពហូបការោតិ?
ឯកន្តហិតសុខាវហត្ថា អនុវិជយនានំ ហេតុត្ថា ច។

“នានំ ទស្សាមី” តិ ហិ ចិត្តប្បាទោ សយម្មិ ឯកន្តហិតសុខាវហោ
អនុវិជយនាម្មិ ហេតុ, ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តត្ថាយេវ ទុតិយទិវសេ មហាវីថី
បិទហិត្វា មហាមណ្ឌបំ កត្វា ភិក្ខុសតស្ស វា ភិក្ខុសហស្សស្ស វា នានំ ទេតិ,
“ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេថ បូជេថ បរិវិសថា” តិ បរិជនេ អាណាបេតិ។ ឯវំ “សង្ឃស្ស
ថីវំ សេនាសនំ ភេសន្តំ ទស្សាមី” តិ ចិត្តប្បាទោ សយម្មិ ឯកន្តហិតសុខាវហោ
អនុវិជយនាម្មិ ហេតុ, ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តត្ថាយេវ ហិ ថីវរាទីនិ អភិសង្ឃោតិ ទេតិ
នាបេតិ ច។ ឯស នយោ សរណាគមនាទីសុ។

“សរណំ គច្ឆាមី” តិ ហិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វាវ បច្ឆា កាយេន វា វាចាយ វា
សរណំ គណ្ណាតិ។ តថា “បញ្ចង្គំ អដ្ឋង្គំ ទសង្គំ វា សីលំ សមាទិយិស្សាមី” តិ ចិត្តំ
ឧប្បាទេត្វា កាយេន វា វាចាយ វា សមាទិយតិ, “បព្ពជិត្វា ចត្វសុ សីលេសុ

បតិជ្ជហិស្សមី"តិ ច ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា កាយេន វាចាយ ច បូរេតត្ថំ សីលំ បូរេតិ។
“ពុទ្ធវចនំ ឧត្តហេស្សមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា វេកំ វា និកាយំ ទ្វេ វា តយោ វា
ចត្តារោ វា បញ្ចា វា និកាយេ វាចាយ ឧត្តល្អាតិ។ វេ ធុតផ្ដុំសមាទាន-
កម្មជ្ជានុគ្គហ-កសិណបរិកម្ម-ឈានសមាបត្តិវិបស្សនាមគ្គផល-
បច្ចេកពោធិ-សម្មាសម្ពោធិវសេន នេតត្ថំ។

“ពុទ្ធវា ភវិស្សមី”តិ ហិ ចិត្តប្បាទោ សយម្បិ ឯកន្តហិតសុខាវហោ
អនុវិធិយនានម្បិ ហេតុ, វេ ញ៉ា ឧប្បន្នចិត្តត្ថាយេវ អបរេន សមយេន
កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខយ្យានិ កាយេន វាចាយ ច ចារមិយោ
បូរេត្វា សនេវកំ លោកំ តារេន្តោវិចរតិ។ វេ សព្ពត្ថ ចិត្តប្បាទោ បិ
ពហូបការោ។ កាយវាចាហិ បន អនុវិធិយនា អតិពហូបការាយេវាតិ
វេទិតញ្ច។

វេ កុសលេសុ ធម្មេសុ ចិត្តប្បាទស្សបិ ពហូបការតំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តត្ថ
និយោដេន្តោ “តស្មា តិហ ចុន្ទា”តិ អាទិមាហ។ តំ អត្ថតោ ចាកដមេវ។

៨៥. វេ ចតុចត្តាលីសាយ អាការេហិ ទស្សិតេ សល្លេខេ ចិត្តប្បាទស្សបិ
ពហូបការតំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តស្សេវ សល្លេខស្ស ហិតាធិកមាយ មគ្គការំ
ទស្សេន្តោ សេយ្យថាបីតិ អាទិមាហ។

តស្សត្ថោ, យថា នាម, ចុន្ទ, ខាណុកណ្ណាកថាសាណាធិហិ វិសមោ មគ្គោ
ភវេយ្យ, តស្ស បរិក្កមនាយ បរិវជ្ជនត្ថាយ អញ្ញោ សុបរិកម្មកតោវិយ
ភូមិភាគោ សមោ មគ្គោ ភវេយ្យ, យថា ច
រុក្ខមូលចាសាណាបចាតកុម្ពីលមករាធិ បរិព្យាកុលំ វិសមំ តិវុតមស្ស, តស្ស
បរិក្កមនាយ បរិវជ្ជនត្ថាយ អញ្ញំ អវិសមំ អនុបុព្វគម្ពីរំ សោចានផលកសទិសំ

តិចតួច កវេយ្យ, យំ បដិបន្នោ សុខេនេវ តំ នទី វា តទ្ធាកំ វា អដ្ឋោតាហោត្វា
ន្ទាយេយ្យ វា ឧត្តរេយ្យ វា, វេរេមេវ ខោ, ចុន្ទ, វិសមមគ្គវិសមតិវិសមសិទ្ធិសាយ
វិហឹសាយ សមន្នាគតស្ស វិហឹសកបុគ្គលស្ស សមមគ្គសមតិវិសមសិទ្ធិសា
អវិហឹសា ហោតិ បរិក្កមឆាយ។ យថេវ ហិ វិសមមគ្គតិវិសមវិជ្ជនត្ថាយ សមោ
មគ្គោ ច តិវត្ថុញ បដិយត្ថំ, វេរិវិហឹសាបរិវិជ្ជនត្ថាយ អវិហឹសា បដិយត្ថា, យំ
បដិបន្នោ សុខេនេវ មនុស្សគតី វា ទេវគតី វា អដ្ឋោតាហោត្វា សម្បត្តិ វា
អនុកវេយ្យ ឧត្តរេយ្យ វា លោកា។ ឯតេនេវ ឧទាយេន សត្វបទានិ
យោជេតញ្ចានិ។

៨៦. វេរិវិស្សេវ ហិ តាធិកមាយ មគ្គការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
ឧបរិភាគផ្កមនីយតំ ទស្សេត្តោ, សេយ្យជាបីតិអាទិមាហ។

តស្សត្ថោ, យថា ឆាម, ចុន្ទ, យេ កេចិ អកុសលា ធម្មា បដិសន្ធិយា ជនកា
វា អជនកា វា, ទិន្នាយបិ បដិសន្ធិយា វិចាកជនកា វា អជនកា វា, សព្វេ តេ
ជាតិវសេន អដោភាគផ្កមនីយាតិ វេរិវិស្សេវ ហោតិ, វិចាកកាលេ
អនិជ្ជាកន្តវិចាកត្ថា។ យថា ច យេ កេចិ កុសលា ធម្មា បដិសន្ធិយា ជនកា វា
អជនកា វា ទិន្នាយបិ បដិសន្ធិយា វិចាកជនកា វា អជនកា វា, សព្វេ តេ
ជាតិវសេន ឧបរិភាគផ្កមនីយាតិ វេរិវិស្សេវ ហោតិ, វិចាកកាលេ
ឥដ្ឋកន្តវិចាកត្ថា, វេរេមេវ ខោ, ចុន្ទ, វិហឹសកស្ស... បេ... ឧបរិភាគាយាតិ។
តត្រាយំ ឱបម្ពសំសន្នា - យថា សព្វេ អកុសលា អដោភាគផ្កមនីយា, វេរិវិ
វិហឹសកស្ស ឯកាវិហឹសាបិ។ យថា ច សព្វេ កុសលា ឧបរិភាគផ្កមនីយា, វេរិវិ
អវិហឹសកស្ស ឯកា អវិហឹសាបិ។ ឯតេនេវ ឧទាយេន អកុសលំ អកុសលេន
កុសលញ្ច កុសលេន ឧបមេតព្ពំ, អយំ កិវេត្ថ អធិប្បាយោតិ។

៨៧. ឯវំ តស្សេវ សល្លេខស្ស ឧបរិភាគផ្ដុំមជ្ឈិមនិយមំ ទស្សត្វា ឥនាទិ
បរិនិព្វាននេ សមត្ថភាវំ ទស្សតំ សោវត ចុន្ទាតិអាទិមាហ។ តត្ថ សោតិ
វុត្តប្បការបុគ្គលនិទ្ទេសោ។ តស្ស យោតិ ឥមំ ឧទ្ទិស្សតីតិ ឯវំ
អត្តនា បលិបបលិបន្នោ, សោវត, ចុន្ទ, បរំ បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ទិស្សតីតិ ឯវំ
សត្តបទេសុ សម្ពន្ធា វេទិតញ្ចោ។ បលិបបលិបន្នោតិ កម្ពីរកណ្ដមេ និមុត្តោ
វុច្ឆតិ, នោ ច ខោ អរិយស្ស វិនយេ។ អរិយស្ស បនវិនយេ បលិបន្និ បញ្ច
កាមគុណា វុច្ឆន្តិ។ បលិបន្នោតិ តត្ថ និមុត្តោ ពាលបុប្ផនោ, តស្មា ឯវំមេត្ត
អត្តយោជនា វេទិតញ្ចោ។ យថា, ចុន្ទ, កោចិ បុរិសោ យាវ នាសិកត្តា កម្ពីរេ
កណ្ដមេ និមុត្តោ អបរំ តត្ថេវ និមុត្តំ ហត្ថេវ សីសេវ វា គហេត្វា ឧទ្ទិស្សតីតិ
នេតំ ហំនំវិជ្ជតិ, ន ហិ តំ ការណាមត្ថិ, យេន សោ តំ ឧទ្ទិស្សត្វា ថលេ បតិជ្ឈបយ្យ,
ឯវំមេវ យោ អត្តនា បញ្ចកាមគុណាបលិបេ បលិបន្នោ, សោវត បរំ តថេវ
បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ទិស្សតីតិ នេតំ ហំនំវិជ្ជតិ។

តត្ថ សិយា អយុត្តមេតំ, បុប្ផនានម្បិ ភិក្ខុភិក្ខុនិទ្ទាសកឧទាសិកានំ
ធម្មទេសនំ សុត្វា ហោន្តិយេវ ធម្មំ អភិសមេតារោ, តស្មា បលិបបលិបន្នោ
ឧទ្ទិស្សតីតិ, តំ ន តថា ទដ្ឋព្ភំ។ ភគវាយេវ ហិ តត្ថ ឧទ្ទិស្សតិ, បសំសាមត្ថមេវ បន
ធម្មកថិកា លកន្តិ រញ្ជោ បហិតលេខវាចកោវិយ។ យថា ហិ រញ្ជោ
បច្ឆន្នជនបទេ បហិតំ លេខំ តត្ថ មនុស្សា លេខំ វាចេតុំ អជានន្តា យោ វាចេតុំ
ជាតាតិ, តេន វាចាបេត្វា តមត្ថំ សុត្វា “រញ្ជោ អាណា”តិ អាទេវេន សម្មាទេន្តិ,
ន ច នេសំ ហោតិ “លេខវាចកស្ស អយំ អាណា”តិ។ លេខវាចកោ បន
“វិស្សជ្ឈាយ វាចាយ វាចេសិ អនេលគឡាយា”តិ បសំសាមត្ថមេវ លកតិ,
ឯវំមេវ កិញ្ចាបិ សាវិបុត្តបកុតយោ ធម្មកថិកា ធម្មំ ទេសេន្តិ, អថ ខោ
លិខិតបណ្ណាវាចកោវិយ តេ ហោន្តិ។ ភគវតោយេវ បន សា ធម្មទេសនា រញ្ជោ
អាណាវិយ។ យេ ច តំ សុត្វា ធម្មំ អភិសមេន្តិ, តេ ភគវាយេវ ឧទ្ទិស្សតីតិ

វេទិតញ្ចា។ ធម្មកថិកា បន “វិស្សជ្ឈាយ វាចាយ ធម្មំ ទេសេន្តិ
អនេលគឡាយា” តិ បសំសាមត្តមេវ លភន្តិតិ។ តស្មា យុត្តមេវេតន្តិ។
វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតញ្ចា។

អនន្តោ អវិជ្ជតោ អបរិនិព្វតោ តិ ឯត្ថ បន អនិព្វិសតាយ អនន្តោ។
អសិក្ខិតវិនយតាយ អវិជ្ជតោ។ អនិព្វតកិលេសតាយ អបរិនិព្វតោ តិ
វេទិតញ្ចា។ សោ តាធិសោ បរំ ទមេស្សតិ, និព្វិសំ ករិស្សតិ, វិនេស្សតិ វា តិស្សោ
សិក្ខា សិក្ខាបេស្សតិ, បរិនិព្វាបេស្សតិ វា តស្ស កិលេសេ និព្វាបេស្សតី តិ
នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតញ្ចា។

ឯវមេវ ខោ, ចុន្ទ, វិហឹសកស្ស... បេ... បរិនិព្វានាយា តិ ឯត្ថ បន ឯវមត្ថោ
វេទិតញ្ចា - យថា ហិ អត្តនា អបលិបបលិបន្នោ បរំ បលិបបលិបន្នំ ឧទ្ធចរិស្សតិ,
នន្តោ ទមេស្សតិ, វិជ្ជតោ វិនេស្សតិ, បរិនិព្វតោ បរិនិព្វាបេស្សតី តិ ឋានមេតំ
វិជ្ជតី តិ។ កី បន តន្តិ? អបលិបបលិបន្នត្ថំ, ទន្តត្ថំ វិជ្ជតត្ថំ បរិនិព្វតត្ថញ្ចា, ឯវមេវ
ខោ, ចុន្ទ, វិហឹសកស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស អវិហឹសា ហោតិ បរិនិព្វានាយ។ កី វុត្ត
ហោតិ? យោ អត្តនា អវិហឹសកោ, តស្ស យា អវិហឹសា, អយំ យា ឯសា
វិហឹសកស្ស បរស្ស វិហឹសា, តស្ស បរិនិព្វានាយ ហោតិ, អត្តនា ហិ
អវិហឹសកោ បរស្ស វិហឹសា ចេតនំ និព្វាបេស្សតី តិ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ។ កី បន
តន្តិ? អវិហឹសកត្ថមេវ។ យញ្ញិ យេន អត្តនា អធិគតំ ហោតិ, សោ បរំ
តទត្ថាយ សមាទបេតុំ សក្កោតី តិ។

អថ វា យថា អត្តនា អបលិបន្នោ នន្តោ វិជ្ជតោ បរិនិព្វតោ បរំ
បលិបបលិបន្នំ អនន្តំ អវិជ្ជតំ អបរិនិព្វតញ្ចា ឧទ្ធចរិស្សតិ ទមេស្សតិ វិនេស្សតិ
បរិនិព្វាបេស្សតី តិ ឋានមេតំ វិជ្ជតិ, ឯវមេវ វិហឹសកស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស
វិហឹសាបហានាយ មគ្គំ ភាវយតោ ឧប្បន្នា អវិហឹសា ហោតិ បរិនិព្វានាយ។

បរិនិព្វានតោវិយ ហិ អបរិនិព្វតំ អវិហីសាចេតនាវិហីសាចេតនំ បរិនិព្វាបេតុ
សមត្ថា។ ឯតមត្ថំ ធស្សេន្តោ “ឯវមេវ ខោ, ចុន្ទា” តិអាធិមាហាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ
ធម្មត្ថោ។ យថា ចេត្ត, ឯវំ សព្វបទេសុ។ អតិវិត្តារកយេន បន អនុបទយោជនា
ន កតាតិ។

៨៨. ឯវំ តស្ស បរិនិព្វាបនេ សមត្ថការំ ធស្សេត្វា ឥនានិ តំ ទេសនំ
និកមេត្វា ធម្មបដិបត្តិយំ និយោជេតុំ ឥតិ ខោ, ចុន្ទា តិអាធិមាហា។ តត្ថ
សល្លេខបរិយាយោតិ សល្លេខការណំ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ ឯត្ថ អវិហីសាធយោ
ឯវំ វិហីសាធិនំ សល្លេខនតោ សល្លេខការណំ។ តេសំ វសេន ចិត្តស្ស
ឧប្បាទេតត្ថតោ ចិត្តចាទការណំ, វិហីសាធិ, បរិក្កមនស្ស ហេតុតោ
បរិក្កមនការណំ, ឧបរិភាគនិច្ឆាទនតោ ឧបរិភាគការណំ, វិហីសាធិនំ
បរិនិព្វាបនតោ បរិនិព្វានការណាន្តិ វេទិតត្ថោ។ ហិ តេសិ នាតិ ហិតំ ឯសន្តេន។
អនុកម្មកេនាតិ អនុកម្មមាណេន។ អនុកម្មំ ឧបាទាយាតិ អនុកម្មំ ចិត្តេន
បរិក្កហេត្វា, បរិច្ឆាតិបិ វុត្ថំ ហោតិ។ កតំ វោ តំ មយាតិ តំ មយា ឥមេ បញ្ច
បរិយាយេ ធស្សេន្តេន តុម្ហាកំ កតំ។ ឯត្ថកមេវ ហិ អនុកម្មកស្ស សត្ថ កិច្ចំ,
យទិទំ អវិបរីតធម្មទេសនា។ ឥតោ បរំ បន បដិបត្តិ នាម សាវកានំ កិច្ចំ។
តេនាហ ឯតានិ, ចុន្ទ, វុត្ថមូលានិ... បេ.... អម្ហាកំ អនុសាសនីតិ។

តត្ថ ច វុត្ថមូលានីតិ ឥមិនា វុត្ថមូលសេនាសនំ ធស្សេតិ។ សុញ្ញាការានីតិ
ឥមិនា ជនវិត្ថជ្ជានំ។ ឧកយេនាបិ ច យោគានុរូបសេនាសនមាចិត្តតិ, ធាយជ្ជំ
និយ្យាតេតិ។ ឈាយថាតិ អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈានេន អដ្ឋតីសារម្មណានិ,
លក្ខណ្ឌបនិជ្ឈានេន ច អនិច្ចាធិតោ ខន្ធយតនាធិនិ ឧបនិជ្ឈាយថ, សមថញ្ច
វិបស្សនញ្ច វឡេថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ មា បមាទត្ថាតិ មា បមជ្ឈិត្ថ។ មា បច្ឆា
វិប្បដិសារិនោ អហុវត្ថាតិ យេ ហិ បុព្វេ ធម្មារកាលេ, អាហេត្យកាលេ,

សត្វសប្បាយាទិសម្បត្តិកាលេ, សត្វ សម្មាទិការកាលេ ច
យោនិសោមនសិការវិហិតា រត្តិន្ទរំ មជ្ឈិមភត្តា ហុត្វា សេយ្យសុខំ
មិទ្ធសុខមនុកោត្តា បមជ្ឈន្តិ, តេ បច្ឆា ជរាគាលេ, រោគគាលេ, មរណគាលេ,
វិបត្តិកាលេ, សត្វ បរិនិព្វតកាលេ ច តំ បុព្វេ បមាទវិហារំ អនុស្សវន្តា,
សប្បដិសន្ធិកាល កិរិយញ្ច ភារិយំ សម្បស្សមាណា វិប្បដិសារិនោ ហោន្តិ, តុម្កេ
បន តាទិសា មា អហុវត្ថាតិ ឯតមត្តំ ធស្សេន្តោ អាហា “មា បច្ឆា វិប្បដិសារិនោ
អហុវត្ថា” តិ។ អយំ វោ អម្ពាភំ អនុសាសនីតិ អយំ អម្ពាភំ សន្តិកា “ឈាយថ
មា បមាទត្ថា” តិ តុម្ពាភំ អនុសាសនី, ឱវាទោតិ វុត្តំ ហោតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

សល្លេខសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៩. សម្មាទិដ្ឋិសុត្តវល្លាណា

៨៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ សម្មាទិដ្ឋិសុត្តំ។ តត្ថ “សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិតិ, អាវុសោ,
វុច្ឆតិ, កិត្តាវតា នុ ខោ, អាវុសោ” តិ វា “កតមំ បនាវុសោ, អកុសល” ន្តិ វា ឯវំ
យត្តកា ថេរេន បុច្ឆា វុត្ថា, សញ្ញា កថេតុកម្សតា បុច្ឆា ឯវ។

តត្ថ យស្មា ជានន្តាបិ សម្មាទិដ្ឋិតិ វន្តិ អជានន្តាបិ ពាហិរកាបិ
សាសនិកាបិ អនុស្សវាទិវសេនាបិ អត្ថបច្ចកេនាបិ, តស្មា តំ ពហ្វនំ វចនំ
ឧបាទាយ ទ្វិក្ខត្តំ អាមសន្តោ “សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិតិ, អាវុសោ, វុច្ឆតិ” តិ អាហា។
អយញ្ញំ ឯត្ថ អធិប្បាយោ, អបរេហិបិ សម្មាទិដ្ឋិតិ វុច្ឆតិ, អថាបរេហិបិ
សម្មាទិដ្ឋិតិ វុច្ឆតិ, ស្វាយំ ឯវំ វុច្ឆមាណោ អត្ថញ្ច លក្ខណញ្ច ឧបាទាយ កិត្តាវតា
នុ ខោ, អាវុសោ, អរិយសាវកោ សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ តិ។ តត្ថ សម្មាទិដ្ឋិតិ
សោភនាយ បសត្ថាយ ច ទិដ្ឋិយា សមន្មាគតោ។ យទា បន ធម្មេយេវ អយំ

សម្មាទិដ្ឋិសង្ខារោ វត្ថុតិ, តទាស្ស សោភនា បសត្តា ច ទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិតិ ឯវមត្តោ
វេទិតញ្ចោ។

សា ចាយំ សម្មាទិដ្ឋិ ធុរិយា ហោតិ លោកិយា លោកុត្តរាតិ។ តត្ថ
កម្មស្ស កតាញ្ញាណំ សទ្ធានុលោមិកញ្ញាណញ្ច លោកិយា សម្មាទិដ្ឋិ,
សង្ខេបតោ វា សញ្ញាបិ សាសវា បញ្ញា។ អរិយមគ្គជលសម្បយុត្តា បញ្ញា
លោកុត្តរា សម្មាទិដ្ឋិ។ បុគ្គលោ បន តិរិយោ ហោតិ បុប្ផនោ សេក្ខោ អសេក្ខោ
ច។ តត្ថ បុប្ផនោ ធុរិយោ ហោតិ ពាហិរកោ សាសនិកោ ច។ តត្ថ ពាហិរកោ
កម្មវាទី កម្មស្ស កតាទិដ្ឋិយា សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ, នោ សទ្ធានុលោមិកាយ
អត្ថទិដ្ឋិបរាមាសកត្តា។ សាសនិកោ ធ្វ្វហិបិ។ សេក្ខោ និយតាយ សម្មាទិដ្ឋិយា
សម្មាទិដ្ឋិ។ អសេក្ខោ អសេក្ខាយ។ ឥធិ បន និយតាយ និយ្យានិកាយ
លោកុត្តរកុសលសម្មាទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ “សម្មាទិដ្ឋិ” តិ អធិប្បតោ។
តេនេវាហ “ឧដុគតាស្ស ទិដ្ឋិ ធម្មេ អវេច្ចប្បសាទេន សមន្នាគតោ អាគតោ ឥមំ
សទ្ធម្ម” ត្ថិ, លោកុត្តរកុសលសម្មាទិដ្ឋិយេវ ហិ អន្តទ្វយមនុបកម្ម ឧដុកាវេន
គតត្តា, កាយវត្ថ្វាទិនិ ច សព្វវត្ថ្វានិ សមុច្ឆិន្ទិត្វា គតត្តា ឧដុគតា ហោតិ,
តាយេវ ច ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ នវប្បកាវេបិ លោកុត្តរធម្មេ អវេច្ចប្បសាទេន
អចលប្បសាទេន សមន្នាគតោ ហោតិ, សព្វទិដ្ឋិគហនានិ ច វិនិព្វេវេន្តោ
សព្វកិលេសេ បដហន្តោ ជាតិសំសារា និក្ខមន្តោ បដិបត្តិ បរិនិដ្ឋបេន្តោ
អរិយេន មគ្គេន អាគតោ ឥមំ សម្ពុទ្ធប្បវេទិតំ អមតោគធំ និព្វានសម្ពាទំ
សទ្ធម្មត្ថិ វុច្ចតិ។

យតោ ខោតិ កាលបរិច្ឆេទវចនមេតំ, យស្មី កាលេតិ វុត្ថំ ហោតិ។
អកុសលញ្ច បដាធាតីតិ ទសាកុសលកម្មបថសម្ពាទំ អកុសលញ្ច បដាធាតិ,
និរោធារម្មណាយ បដាននាយ កិច្ចវសេន “ឥទំ ទុក្ខ” ត្ថិ បដិវិជ្ឈន្តោ អកុសលំ

បដាធាតិ។ អកុសលមូលញ្ច បដាធាតិ តស្ស មូលបច្ចយភូតំ
អកុសលមូលញ្ច បដាធាតិ, តេនេវ បការេន “អយំ ទុក្ខសមុទយោ” តិ
បដិវិជ្ឈន្តោ។ ឯស នយោ កុសលញ្ច កុសលមូលញ្ចាតិ ឯត្ថាបិ។ យថា ចេត្ត,
ឯវំ ឥតោ បរេសុ សព្ភាវេសុ កិច្ចវសេនេវ វត្ថុបដាធានា វេទិតញ្ចា។
ឯត្តាវតាបីតិ ឯត្តកេន ឥមិនា អកុសលាទិប្បជាននេនាបិ។ សម្មាទិដ្ឋិហោតីតិ
វុត្តប្បការាយ លោកុត្តរសម្មាទិដ្ឋិយា សមន្មាគតោ ហោតិ។
ឧដុកតាស្ស... បេ... ឥមំ សទ្ធម្មន្តិ ឯត្តាវតា សំខិត្តទេសនា និដ្ឋិតា ហោតិ។
ទេសនាយេវ ចេសា សំខិត្តា, តេសំ បនភិក្ខុនំ វិត្តាវសេនេវ
សម្មាមនសិការប្បដិវេជោ វេទិតញ្ចា។

ទុតិយវារេ បនទេសនាបិ វិត្តាវេន មនសិការប្បដិវេជោបិ វិត្តាវេនេវ
វុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។ តត្ថ “សំខិត្តទេសនាយ ទ្វេ ហេដ្ឋិមមគ្គា, វិត្តាវទេសនាយ
ទ្វេ ឧបរិមមគ្គា កថិតា” តិ ភិក្ខុ អាហំសុ វិត្តាវទេសនាវសានេ “សព្ភសោ
រាគានុសយំ បហាយា” តិ អាធិវចនំ សម្មស្សមាណា។ ថេរោ បដាហ
“សំខិត្តទេសនាយបិ ចត្តារោ មគ្គា រាសីតោ កថិតា, វិត្តាវទេសនាយបី” តិ។
យា ចាយំ ឥធ សំខិត្តវិត្តាវទេសនាសុ វិចារណា អាវិកតា, សា សព្ភាវេសុ ឥធ
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។ អបុព្វានុត្តានបទវណ្ណាមត្តមេវ ហិ ឥតោ បរំ
ករិស្សាម។

អកុសលកម្មបថវណ្ណានា

តត្ថ បឋមវារស្ស តាវ វិត្តាវទេសនាយ “ចារណាតិចាតោ ខោ, អាវុសោ,
អកុសល” ត្ថិអាធិសុ អកោសល្លប្បវត្តិយា អកុសលំ វេទិតត្ថំ, បរតោ
វុត្តញ្ចកុសលប្បដិបក្ខតោ វា។ តំ លក្ខណតោ សាវជ្ជទុក្ខវិចាកំ សំកិលិដ្ឋំ វា។
អយំ តាវេត្ថ សាធារណបទវណ្ណានា។

អសាធារណេសុ បន ចាណាស្ស អតិចាតោ ចាណាតិចាតោ, ចាណាវេជោ
ចាណាយាតោតិ វុត្ថំ ហោតិ។ ចាណាតិ ចេត្ត វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ
ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ តស្មី បន ចាណោ ចាណាសញ្ញានោ
ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកឧបក្កមសមុជ្ជាបិកា កាយវីចីទ្វារានំ អញ្ញាតវិទ្យាប្បវត្តា
វេជកចេតនា ចាណាតិចាតោ។ សោ គុណាវិហិតេសុ តិវច្ឆានគតាធិសុ
ចាណេសុ ឧទ្ធតោ ចាណោ អប្បសាវន្តោ, មហាសវីរេ មហាសាវន្តោ។ កស្មា?
បយោគមហន្តតាយ។ បយោគសមត្ថេបិ វត្ថុមហន្តតាយ។ គុណាវន្តេសុ
មនុស្សធិសុ អប្បគុណោ ចាណោ អប្បសាវន្តោ, មហាគុណោ មហាសាវន្តោ។
សវីរគុណានំ បន សមភាវេ សតិ កិលេសានំ ឧបក្កមាទព្វា មុទុតាយ
អប្បសាវន្តោ, តិព្ពតាយ មហាសាវន្តោតិ វេទិតញ្ចោ។ តស្ស បញ្ច សម្ភារា
ហោន្តិ ចាណោ, ចាណាសញ្ញាតា, វេជកចិត្តំ, ឧបក្កមោ, តេន មរណាន្តិ។ ន
បយោគា សាហត្ថិកោ, អាណត្ថិកោ, និស្សគ្គិយោ, ថាវរោ, វិជ្ជាមយោ,
ឥន្ទ្រិយោតិ។ ឥមស្មី បនេត្ត វិត្តារីយមាទេ អតិបបញ្ចោ ហោតិ, តស្មា នំ ន
វិត្តារយាម, អញ្ញញ្ច ឯវុបំ។ អត្ថិកេហិ បន សមន្តចាសាធិកំ វិនយដ្ឋកថំ
(ចារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) ឱលោកេត្វា គហេតញ្ចោ។

អទិន្នស្ស អាទានំ អទិន្នាទានំ, បរស្ស ហរណំ ថេយ្យំ, ចោរិកាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តត្ថ អទិន្នន្តិ បរបរិគ្គហិតំ, យត្ថ បរោ យថាកាមការិតំ អាបជ្ជន្តោ
អទណ្ណារហោ អនុបវន្តោ ច ហោតិ។ តស្មី បន បរបរិគ្គហិតេ
បរបរិគ្គហិតសញ្ញានោ តទាទាយកឧបក្កមសមុជ្ជាបិកា ថេយ្យចេតនា
អទិន្នាទានំ។ តំ ហីនេ បរសន្តកេ អប្បសាវន្តំ, បណីតេ មហាសាវន្តំ។ កស្មា?
វត្ថុបណីតតាយ។ វត្ថុសមត្ថេ សតិ គុណាធិកានំ សន្តកេ វត្ថុស្មី
មហាសាវន្តំ។ តំ តំ គុណាធិកំ ឧបាទាយ តតោ តតោ ហីនគុណាស្ស សន្តកេ
វត្ថុស្មី អប្បសាវន្តំ។ តស្ស បញ្ច សម្ភារា ហោន្តិ បរបរិគ្គហិតំ,

បរិបត្តិហិតសញ្ញាតា, យេយ្យចិត្តំ, ឧបក្កមោ, តេន ហរណាន្តិ។ ធម៌ បយោគា
សាហត្ថិកាធម្មោ។ តេ ច ខោ យថានុរូបំ យេយ្យាវហារោ, បសយ្យាវហារោ,
បដិច្ចន្ទាវហារោ, បរិកប្បាវហារោ, កុសាវហារោតិ ឥមេសំ អវហារាណំ វសេន
បវត្តាតិ អយមេត្ថ សន្នេហោ។ វិត្តារោ បន សមន្តចាសាទិកាយំ (ចារា. អដ្ឋ.
១.៩២) វុត្តោ។

កាមេសុមិច្ឆាចារោតិ ឯត្ថ បន កាមេសូតិ មេដុនសមាចារេសុ។
មិច្ឆាចារោតិ ឯកន្តនិទ្ទេតោ លាមកាចារោ។ លក្ខណតោ បន
អសទ្ធម្មាធិប្បាយេន កាយទ្វារប្បវត្តា អគមនីយជ្ជានំវីតិក្កមចេតនា
កាមេសុមិច្ឆាចារោ។

តត្ថ អគមនីយជ្ជានំ នាម បុរិសានំ តាវ មាតុរក្ខិតា, បិតុរក្ខិតា,
មាតាបិតុរក្ខិតា, ភាតុរក្ខិតា, ភគិនិរក្ខិតា, ញាតិរក្ខិតា, គោត្តរក្ខិតា,
ធម្មរក្ខិតា, សារក្ខា, សបរិទណ្ឌាតិ មាតុរក្ខិតាធម្មោ ទស; ធនក្ខិតា,
ធន្តវាសិនី, ភោគវាសិនី, បដវាសិនី, ឌីទបត្តកិនី, ឌីកជបុម្ភជា, ទាសី ច ភរិយា ច,
កម្មការី ច ភរិយា ច, ធជាហតា, មុហុត្ថិកាតិ ឯតា ច ធនក្ខិតាធម្មោ ទសាតិ
វីសតិ ឥត្ថិយោ។ ឥត្ថីសុ បន ទិដ្ឋំ សារក្ខាសបរិទណ្ឌានំ, ទសន្តញ្ច
ធនក្ខិតាធិនន្តិ ទ្វាទសន្តំ ឥត្ថិនំ អញ្ញោ បុរិសា, ឥទំ អគមនីយជ្ជានំ នាម។ សោ
បនេស មិច្ឆាចារោ សីលាទិគុណាហិតេ អគមនីយជ្ជានេ អប្បសាវន្តោ,
សីលាទិគុណាសម្បន្នេ មហាសាវន្តោ។ តស្ស ចត្តារោ សម្ភារា អគមនីយវត្ថុ,
តស្មី សេវនចិត្តំ, សេវនបយោគោ, មគ្គេនមគ្គប្បដិបត្តិអធិវាសនន្តិ។ ឯកោ
បយោគោ សាហត្ថិកោ ឯវ។

មុសាតិ វិសំវាទនបុរេក្ខារស្ស អត្តភញ្ញកោ វចីបយោគោ កាយបយោគោ
វា។ វិសំវាទនាធិប្បាយេន បនស្ស

បរវិសំវាទនកកាយវេទិបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ អបរោ
នយោ មុសាតិ អភូតំ អតច្ឆំ វត្ថុ។ វាទោតិ តស្ស ភូតតោ តច្ឆតោ វិញ្ញាបនំ។
លក្ខណតោ បន អតច្ឆំ វត្ថុ តថតោ បរិវិញ្ញាបេតុកាមស្ស
តថាវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា មុសាវាទោ។ សោ យមត្ថំ ភក្ខតិ, តស្ស
អប្បតាយ អប្បសាវដ្ឋោ, មហន្តតាយ មហាសាវដ្ឋោ។ អបិច គហដ្ឋានំ
អត្ថនោ សន្តកំ អនាតុកាមតាយ នត្ថិតិអាទិនយប្បវត្តោ អប្បសាវដ្ឋោ,
សក្ខិនា ហុត្វា អត្ថភក្ខនត្ថំ វុត្តោ មហាសាវដ្ឋោ។ បព្ពជិតានំ អប្បកម្មិ តេលំ
វា សប្បី វាលភិក្ខា ហសាធិប្បាយេន “អន្ធិ គាម តេលំ នទិមញ្ញេ សន្តតិ” តិ
បុរាណកថានយេន បវត្តោ អប្បសាវដ្ឋោ, អទិដ្ឋយេវ បន ទិដ្ឋន្តិអាទិនា នយេន
វេទន្តានំ មហាសាវដ្ឋោ។ តស្ស ចត្តារោ សម្ភារា ហោត្តិ អតច្ឆំ វត្ថុ, វិសំវាទនចិត្តំ,
តដ្ឋោ វាយាមោ, បរស្ស តទត្ថវិជាននន្តិ។ ឯកោ បយោគោ សាហត្ថិកោ។ សោ
កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធន វា វាចាយ វា វិសំវាទកកិរិយាករណោ ទដ្ឋញ្ញោ។
តាយ ចេ កិរិយាយ បរោ តមត្ថំ ជានាតិ, អយំ
កិរិយាសមុដ្ឋាបិកា ចេតនាក្ខណោយេវ មុសាវាទកម្មនា ពជ្ឈតិ។

បិសុណា វាចាតិអាទិសុ យាយ វាចាយ យស្ស តំ វាចំ ភាសតិ, តស្ស
ហនយេ អត្ថនោ បិយការំ បរស្ស ច សុញ្ញការំ ករោតិ, សា បិសុណា វាចា។
យាយ បន អត្ថានម្មិ បរម្មិ ជុសម្មិ ករោតិ, សា វាចា សយម្មិ ជុសា នេវ
កណ្តាសុខា ន ហនយសុខា វា, អយំ ជុសា វាចា។ យេន សម្ពំ បលបតិ និវត្តកំ,
សោ សម្ពប្បលាថោ។ តេសំ មូលភូតា ចេតនាបិ បិសុណាវាចាទិនាមមេវ
លភតិ, សា ឯវ ច ឥធ អធិប្បតាតិ។ តត្ថ សំកិលិដ្ឋចិត្តស្ស បរេសំ វា ភេទាយ
អត្ថនោ បិយកម្មតាយ វា កាយវេទិបយោគសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា បិសុណា
វាចា។ សា យស្ស ភេទំ ករោតិ, តស្ស អប្បគុណតាយ អប្បសាវដ្ឋោ,
មហាគុណតាយ មហាសាវដ្ឋោ។ តស្ស ចត្តារោ សម្ភារា ភិន្និតញ្ញោ បរោ, “ឥតិ

ឥមេ នាង ភរិស្សន្តិវិនា ភរិស្សន្តិ" តិ ភេទបុរេត្តារតា វា, "អហំ បិយោ
ភរិស្សមិ វិស្សសិកោ" តិ បិយកម្មតា វា, តន្ត្រា វាយាមោ, តស្ស
តទត្ថវិជានន្តិ។

បរស្ស មម្ពេន្ទកកាយវេបយោគសមុជ្ជាបិកា ឯកន្តជរុសា ចេតនា
ជរុសា វាចា។ តស្ស អាវិការត្ថមិទំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ ទារកោ មាតុវចនំ
អនាទិយិត្វា អវញ្ញំ គប្បតិ, តំ មាតា និវត្តតុំ អសក្កោន្តិ "ចណ្ណា តំ មហីសី
អនុពន្ធត្វ" តិ អក្កោសិ។ អថស្ស តត្ថវ អវញ្ញោ មហីសី ឧដ្ឋាសិ។ ទារកោ "យំ
មម មាតា មុខេន កថេសិ តំ មា ហោតុ, យំ ចិត្តេន ចិន្តេសិ តំ ហោតុ" តិ
សច្ចកិរិយមកាសិ។ មហីសី តត្ថវ ពន្ធារិយ អដ្ឋាសិ។ ឯវំ មម្ពេន្ទកោបិ
បយោកោ ចិត្តសណ្ឋាតាយ ជរុសា វាចា ន ហោតិ។ មាតាបិតារោ ហិ កនាចិ
បុត្តកេ ឯវំ ម្មិ វន្តិ "ចោរា វោ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ករោន្ត" តិ, ឧប្បលបត្តម្មិ ច នេសំ
ឧបរិ បតន្តំ ន ឥន្ទន្តិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា ច កនាចិ និស្សិតកេ ឯវំ វន្តិ "កី ឥមេ
អហិរិកា អនោត្ថប្បិនោ ចវន្តិ និទូមថ នេ" តិ។ អថ ខោ នេសំ
អាគមាធិគមសម្មត្ថី ឥន្ទន្តិ។ យថា ច ចិត្តសណ្ឋាតាយ ជរុសា វាចា ន ហោតិ,
ឯវំ វចនសណ្ឋាតាយ អជរុសា វាចាបិ ន ហោតិ។ ន ហិ មារាបេតុកាមស្ស "ឥមំ
សុខំ សយាបេថា" តិ វចនំ អជរុសា វាចា ហោតិ។ ចិត្តជរុសតាយ បនេសា
ជរុសា វាចាវ។ សាយំ សន្ធាយ បវត្តិតា, តស្ស អប្បគុណតាយ អប្បសាវន្តា,
មហាគុណតាយ មហាសាវន្តា។ តស្ស តយោ សម្ភារា អក្កោសិតត្តោ បរោ,
កុបិតចិត្តំ, អក្កោសនាតិ។

អនត្ថវិញ្ញាបកកាយវេបយោគសមុជ្ជាបិកា អកុសលចេតនា
សម្ពប្បលាហោ។ សោ អាសេវនមន្តតាយ អប្បសាវន្តា, អាសេវនមហន្តតាយ

មហាសាវត្ថុ។ តស៊ូ ទ្វេ សម្ភារ

ការតយុទ្ធសីតាហរណាទិនិត្យកកជាបុរេភូតា, តថាវប័កថាកថនន្តិ។

អភិជ្ឈាយតីតិ អភិជ្ឈា, បរកណ្ណាភិមុខី ហុត្វា តន្ត្រីតាយ បវត្តតីតិ
អត្ថោ។ សា “អហោ វត វតំ មមស្ស” តិ វរំ បរកណ្ណាភិជ្ឈាយនលក្ខណា។
អទិន្នាទានំវិយ អប្បសាវន្តា ច មហាសាវត្ថុ ច។ តស៊ូ ទ្វេ សម្ភារ បរកណ្ណា,
អត្ថនោ បរិណាមនញ្ច។ បរកណ្ណាវត្ថុកេ ហិ លោកេ ឧប្បន្នេបិ ន តាវ
កម្មបថភេទោ ហោតិ, យាវ “អហោ វតំ មមស្ស” តិ អត្ថនោ ន
បរិណាមេតិ។

ហិតសុខំ ព្យាទាទយតីតិ ព្យាទាទោ។ សោ បរិវាសាយ
មនោបទោសលក្ខណា, ជរុសា វាចាវិយ អប្បសាវន្តា មហាសាវត្ថុ ច។
តស៊ូ ទ្វេ សម្ភារ បរសត្តោ ច, តស៊ូ ច វិជាសចិន្តា។ បរសត្តវត្ថុកេ ហិ កោដេ
ឧប្បន្នេបិ ន តាវ កម្មបថភេទោ ហោតិ, យាវ “អហោ វតាយំ ឧច្ឆន្នេយ្យ
វិនស្សេយ្យ” តិ តស៊ូ វិជាសំ ន ចិន្តេតិ។

យថាភុត្តកហណាភាវេន មិច្ឆា បស្សតីតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ សា “នត្ថិ
ទិន្ន” តិ អាទិនា នយេន វិបរីតទស្សនលក្ខណា។ សម្មប្បលាហាវិយ
អប្បសាវន្តា មហាសាវត្ថុ ច។ អបិច អនិយតា អប្បសាវន្តា, និយតា
មហាសាវត្ថុ។ តស៊ូ ទ្វេ សម្ភារ វត្ថុនោ ច គហិតាការវិបរីតតា, យថា ច តំ
គណ្ហាតិ, តថាភាវេន តស៊ូបដ្ឋានន្តិ។

តមេសំ បន ទសន្តំ អកុសលកម្មបថានំ ធម្មតោ កោដ្ឋាសតោ
អារម្មណតោ វេទនាតោ មូលតោតិ បញ្ចហាការេហិ វិនិច្ឆយោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ ធម្មតោតិ ឯតេសុ ហិ បដិចាជិយា សត្ត, ចេតនាធម្មាវ ហោត្តិ,
អភិជ្ឈាទយោ តយោ ចេតនាសម្បយុត្តា។

កោដ្ឋាសតោតិ បដិចាជិយា សត្ត, មិច្ឆាទិដ្ឋិ ចាតិ ឥមេ អដ្ឋ កម្មបថា ឯវ
ហោត្តិ, នោ មូលានិ។ អភិជ្ឈាព្យាចាទា កម្មបថា ចេវ មូលានិ ច។ អភិជ្ឈា ហិ
មូលំ បត្វា លោកោ អកុសលមូលំ ហោតិ។ ព្យាចាទោ ទោសោ អកុសលមូលំ។

អារម្មណតោតិ ចាណាតិចាតោ ជីវិតិន្ទ្រិយារម្មណតោ សន្តិការម្មណោ
ហោតិ។ អធិន្ទាទានំ សត្តារម្មណំ វា សន្តិការម្មណំ វា។ មិច្ឆាចារោ ដោដ្ឋព្ភវសេន
សន្តិការម្មណោ។ សត្តារម្មណោតិបិ ឯកេ។ មុសាវាទោ សត្តារម្មណោ វា
សន្តិការម្មណោ វា។ តថា បិសុណា វាចា។ ជុសា វាចា សត្តារម្មណាវ។
សម្មប្បលាថោ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតវសេន សត្តារម្មណោ វា សន្តិការម្មណោ វា,
តថា អភិជ្ឈា។ ព្យាចាទោ សត្តារម្មណាវ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ តេភូមកធម្មវសេន
សន្តិការម្មណោ។

វេទនាតោតិ ចាណាតិចាតោ ទុក្ខវេទនោ ហោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ រាជានោ
ចោវំ ទិស្វា ហាសមាធាបិ “គន្ធប ទំ ឃាតេថា”តិ វេទន្តិ, សន្និដ្ឋាបកចេតនា បន
នេសំ ទុក្ខសម្បយុត្តាវ ហោតិ។ អធិន្ទាទានំ តិវេទនំ។ មិច្ឆាចារោ
សុខមជ្ឈត្តវសេន ទិវេទនោ, សន្និដ្ឋាបកចិត្តេ បន មជ្ឈត្តវេទនោ ន ហោតិ។
មុសាវាទោ តិវេទនោ, តថា បិសុណា វាចា។ ជុសា វាចា ទុក្ខវេទនាវ។
សម្មប្បលាថោ តិវេទនោ។ អភិជ្ឈា សុខមជ្ឈត្តវសេន ទិវេទនោ, តថា មិច្ឆាទិដ្ឋិ។
ព្យាចាទោ ទុក្ខវេទនោ។

មូលតោតិ ចាណាតិចាតោ ទោសមោហាវសេន ទិមូលកោ ហោតិ។
អធិន្ទាទានំ ទោសមោហាវសេន វា លោភមោហាវសេន វា។ មិច្ឆាចារោ

លោកមោហវេសន៍។ មុសាវាដោ ឆោសមោហវេសន៍ វា លោកមោហវេសន៍ វា,
តថា បិសុណា វាចា សម្មប្បលាចោ ច។ ជុសា វាចា ឆោសមោហវេសន៍។
អភិជ្ឈា មោហវេសន៍ ឯកមូលា, តថា ព្យាចាដោ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិ លោកមោហវេសន៍
ទិមូលាតិ។

លោកោ អកុសលមូលន្តិអាទិសុ លុព្ភតីតិ លោកោ។ ទុស្សតីតិ ឆោសោ។
មុយ្ហតីតិ មោហោ។ តេសុ លោកោ សយញ្ច អកុសលោ សាវជ្ជទុក្ខវិចាកដ្ឋន,
ឥមេសញ្ច ចាណាតិចាតាទីនំ អកុសលានំ កេសញ្ច សម្មយុត្តប្បការកដ្ឋន
កេសញ្ច ឧបនិស្សយបច្ចយដ្ឋន មូលន្តិ អកុសលមូលំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “រត្តោ ខោ
អាវុសោ រាគេន អភិក្ខតោ បរិយាទិន្នចិត្តោ ចាណាម្បិ ហនតី” តិអាទិ។
ឆោសមោហានំ អកុសលមូលភាវេបិ ឯសេវ នយោ។

អកុសលកម្មបថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កុសលកម្មបថវណ្ណានា

ចាណាតិចាតា វេរមណី កុសលន្តិអាទិសុ ចាណាតិចាតាធយោ វុត្តត្តា
ឯវ។ វេរំ មណាតីតិ វេរមណី, វេរំ បជហតីតិ អត្តោ។ វិរមតិ វា ឯតាយ
ករណក្ខតាយ, វិការស្ស វេការំ កត្វាបិ វេរមណី។ អយំ តាវេត្ថ ព្យញ្ញនតោ
វណ្ណានា។ អត្តតោ បន វេរមណីតិ កុសលចិត្តសម្មយុត្តាវិរតិ។ យា
“ចាណាតិចាតាវិរមន្តស្ស, យា តស្មី សមយេ ចាណាតិចាតា អារតិ វិរតី” តិ
ឯវំ វុត្តា កុសលចិត្តសម្មយុត្តាវិរតិ, សា ភេទតោ តិវិជោ ហោតិ សម្មត្តវិរតិ
សមាទានវិរតិ សមុច្ឆេទវិរតិ។ តត្ថ អសមាទិន្នសិក្ខាបទានំ អត្តនោ
ជាតិវយពាហុសទ្ធាទីនិ បច្ចវេក្ខិត្វា “អយុត្តំ អម្ពាភំ ឯវរូបំ កាតុ” ត្ថិ

សម្បត្តិវត្ថុ អវិចិត្តមន្តានំ ឧប្បជ្ឈមាណវិរតិ សម្បត្តិវិរតិវិ វេទិតញ្ចា
សីហន្ទធិបេ ចក្កនធិចាសកស្សវិយ។

តស្ស កិវ ធម្មារកាលេយេវ មាតុយា រោគោ ឧប្បជ្ឈិ។ វេជ្ជេន ច
“អល្លសសម្មសំ លទ្ធិវដ្តតី”តិ វុត្ថំ។ តតោ ចក្កនស្ស ភាតា “គច្ឆ តាត ខេត្តំ
អាហិណ្ឌាហិ”តិ ចក្កនំ បេសេសិ។ សោ តត្ថ គតោ។ តស្មីញ្ចា សមយេ ឯកោ
សសោ តរុណាសស្សំ ខាទិតុំ អាគតោ ហោតិ, សោ តំ ទិស្វា វេគេន ធាវេន្តោ
វល្លិយា ពន្ធា “កិវិ កិវិ”តិ សទ្ទមកាសិ។ ចក្កនោ តេន សទ្ទេន គន្ធា តំ
គហេត្វា ចិន្តេសិ “មាតុ ភេសជ្ឈំ ករោមី”តិ។ បុន ចិន្តេសិ “ន មេតំ បតិរូបំ,
យូហំ មាតុ ជីវិតការណា បរំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ”ន្តិ។ អថ នំ “គច្ឆ អរញ្ញោ
សសេហិ សទ្ធិ តិណោទកំ បរិភុញ្ញា”តិ មុញ្ញិ។ ភាតា ច “កី តាត សសោ
លន្ទោ”តិ បុច្ឆិតោ តំ បវត្ថី អាចិត្តិ។ តតោ នំ ភាតា បរិភាសិ។ សោ
មាតុសន្តិកំ គន្ធា “យតោហំ ជាតោ, នាភិជាតាមិ សញ្ញា ចាលំ ជីវិតា
វោរោបេតា”តិ សច្ចំ វត្វា អធិដ្ឋាសិ។ តាវនេវស្ស មាតា អរោគា អហោសិ។

សមាទិន្នសិក្ខាបទានំ បន សិក្ខាបទសមាទានេ ច តតុត្ថិវ ច អត្ថនោ
ជីវិតម្បិ បរិច្ចជិត្វា វត្ថុ អវិចិត្តមន្តានំ ឧប្បជ្ឈមាណវិរតិ សមាទានវិរតិវិ
វេទិតញ្ចា ឧត្តវវឌ្ឍមានបព្ពតវាសិធិចាសកស្សវិយ។

សោ កិវ អម្ពរិយវិហារវាសិបិដ្ឋលពុទ្ធវត្ថិតត្រូវស្ស សន្តិកេ សិក្ខាបទានិ
គហេត្វា ខេត្តំ កស្សតិ។ អថស្ស គោណោ នដ្ឋោ, សោ តំ គវេសន្តោ
ឧត្តវវឌ្ឍមានបព្ពតំ អារុហិ, តត្រ នំ មហាសប្បោ អគ្គហេសិ។ សោ ចិន្តេសិ
“តមាយស្ស តិខិណាវាសិយា សីសំ ជិន្ទាមី”តិ។ បុន ចិន្តេសិ “ន មេតំ បតិរូបំ,
យូហំ ភាវនីយស្ស គរុនោ សន្តិកេ សិក្ខាបទំ គហេត្វា ភិន្នេយ្យ”ន្តិ។ ឯវ
យាវតតិយំ ចិន្តេត្វា “ជីវិតំ បរិច្ចជាមិ, ន សិក្ខាបទ”ន្តិ អសេ បបិតំ

តិច្ចិណាធន្តរាសី អរញ្ញេ ធម្មេសិ។ តាវនេវ នំ មហាវាធូរា មុញ្ញត្វា
អគមាសីតិ។

អរិយមគ្គសម្បយុត្តា បនវិរតិ សមុទ្រេនវិរតីតិ វេទិតញ្ច។ យស្សា
ឧប្បត្តិតោ បកុតិ “ចាលាំ ឃាតេស្សមី”តិ អរិយបុគ្គលានំ ចិត្តម្បិ ន
ឧប្បជ្ឈតីតិ។ សា បនាយំ វិរតិ កោសល្យប្បវត្តិយា កុសលន្តិវុត្តា។
កុដ្ឋិតសយនតោ វា កុសន្តិលទ្ធកោហារំ ទុស្សីល្យំ លុនាតីតិបិ កុសលំ។
កតមញ្ញវុសោ កុសលន្តិ ឥមស្ស បន បញ្ចស្ស អនន្ទបត្តា កុសលាតិ ន
វុត្តា។

យថា ច អកុសលានំ, ឯវំ ឥមេសម្បិ កុសលកម្មបថានំ ធម្មតោ
កោដ្ឋាសតោ អារម្មណតោ វេទនាតោ មូលតោតិ បញ្ចហាការេហិ វិនិច្ឆយោ
វេទិតញ្ច។

តត្ថ ធម្មតោតិ ឯតេសុ ហិ បដិចាជិយា សត្ត ចេតនាបិ វដ្ឋន្តិ, វិរតិយោបិ។
អន្តេ តយោ ចេតនាសម្បយុត្តាវ។

កោដ្ឋាសតោតិ បដិចាជិយា សត្ត កម្មបថា ឯវំ, នោ មូលានិ។ អន្តេ តយោ
កម្មបថា ចេវ មូលានិ ច។ អនភិជ្ឈា ហិ មូលំ បត្វា អលោភោ កុសលមូលំ
ហោតិ។ អព្យាចាទោ អនោសោ កុសលមូលំ។ សម្មាទិដ្ឋិ អមោហោ
កុសលមូលំ។

អារម្មណតោតិ ចាលាភិចាតាជីនំ អារម្មណានេវ ឯតេសំ អារម្មណានិ,
វីតិក្កមិតព្ពតោយេវ ហិ វេរមណី នាម ហោតិ។ យថា បន និព្វានាមម្ពណោ
អរិយមគ្គោ កិលេសេ បដហតិ, ឯវំ ជីវិតិន្ទ្រិយាទិអារម្មណាបេតេ កម្មបថា
ចាលាភិចាតាជីនិ ទុស្សីល្យានិ បដហន្តិតិ វេទិតញ្ច។

វេទនាតោតិ សព្វេ សុខវេទនា វា ហោន្តិ, មជ្ឈត្តវេទនា វា។ កុសលំ បត្វា
ហិ ទុក្ខវេទនា នាម នត្ថិ។

មូលតោតិ បដិចាជិយា សត្ត កម្មបថា ញាណាសម្បយុត្តចិត្តនវិរមន្តស្ស
អលោកអនោសអមោហាវសេន តិមូលា ហោន្តិ។ ញាណាវិប្បយុត្តចិត្តន
វិរមន្តស្ស ទិមូលា។ អនភិជ្ឈា ញាណាសម្បយុត្តចិត្តនវិរមន្តស្ស ទិមូលា។
ញាណាវិប្បយុត្តចិត្តន ឯកមូលា។ អលោកោ បន អត្តនាវ អត្តនោ មូលំ ន
ហោតិ, អព្យាចាទេមិ ឯសេវ នយោ។ សម្មាទិដ្ឋិ អលោកានោសវសេន
ទិមូលាវាតិ។

អលោកោ កុសលមូលន្តិអាទីសុ ន លោកោតិ អលោកោ,
លោកបដិបក្ខស្ស ធម្មស្សេតំ អធិវចនំ។ អនោសាមោហាសុបិ ឯសេវ នយោ។
តេសុ អលោកោ សយញ្ច កុសលំ, ឥមេសញ្ច ចាណាតិចាតា វេរមណីអាទីនំ
កុសលានំ កេសញ្ចិ សម្បយុត្តប្បភាវកដ្ឋេន កេសញ្ចិ ឧបនិស្សយបច្ចយដ្ឋេន
មូលន្តិ កុសលមូលំ។ អនោសាមោហានម្យិ កុសលមូលភាវេ ឯសេវ នយោ។

ឥទានិ សព្វម្បិ តំ សន្និបេន ច វិត្តារេន ច ទេសិតមត្តំ និគមេន្តោ យតោ
ខោ អារុសោតិអាទិអប្បនាវាវមាហា។ តត្ថ ឯវំ អកុសលំ បជាតាតិ ឯវំ
យថានិទ្ធិដ្ឋនសាកុសលកម្មបថវសេន អកុសលំ បជាតាតិ។ ឯវំ
អកុសលមូលន្តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្តាវតា ឯកេន នយេន
ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានិកស្ស យាវ អរហត្តា និយ្យានំ កថិតំ ហោតិ។ កថំ? ឯត្ថ ហិ
វេបេត្វា អភិជ្ឈំ ទស អកុសលកម្មបថា ច កុសលកម្មបថា ច ទុក្ខសច្ចំ។
អភិជ្ឈា ច លោកោ អកុសលមូលញ្ចាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា និប្បវិយាយេន
សមុទយសច្ចំ។ បរិយាយេន បន សព្វេបិ កម្មបថា ទុក្ខសច្ចំ។ សព្វានិ
កុសលាកុសលមូលានិ សមុទយសច្ចំ។ ឧភិទ្ធិ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ។ ទុក្ខំ

បរិជានន្តោ សមុទយំ បដហមាណោ និរោធំ បដានន្តោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចន្តិ
ឥតិ ទ្វេ សច្ចានិ សរូបេន វុត្តានិ, ទ្វេ អារត្តហារវសេន វេទិតញ្ញានិ។

សោ សព្ពសោ រាគានុសយំ បហាយាតិ សោ ឯវំ អកុសលាទីនិ បដានន្តោ
សព្ពាការេន រាគានុសយំ បដហិត្វា។ បដិយានុសយំ បដិវិនោទត្វាតិ
បដិយានុសយញ្ច សព្ពាការេនេវ និហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្តាវតា
អនាគាមិមគ្គោ កថិតោ។ អស្មីតិ ទិដ្ឋិមាណុសយំ សមូហានិត្វាតិ បញ្ចសុ
ខន្ទេសុ កញ្ចំ ធម្មំ អនវកាវីករិត្វា “អស្មី”តិ ឥមិនា សមូហគ្គហណាការេន
បវត្តំ ទិដ្ឋិមាណុសយំ សមុគ្សាដេត្វា។

តត្ថ ទិដ្ឋិមាណុសយន្តិ ទិដ្ឋិសទិសំ មាណុសយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អយញ្ចិ
មាណុសយោ អស្មីតិ បវត្តត្តា ទិដ្ឋិសទិសោ ហោតិ, តស្មា ឯវំ វុត្តោ។ ឥមញ្ច
អស្មីមាណំ វិត្តារតោ វិញ្ញាតុកាមេន ខន្ធយវគ្គេ ខេមកសុត្តំ (សំ. និ. ៣.៨៩)
ឱលោកេតព្ពន្ធិ។

អវិជ្ជំ បហាយាតិ វដ្ឋមូលំ អវិជ្ជំ បដហិត្វា។ វិជ្ជំ ឧប្បាទេត្វាតិ តស្សា
អវិជ្ជាយ សមុគ្សាដិកំ អរហត្តមគ្គវិជ្ជំ ឧប្បាទេត្វា។ ឯត្តាវតា អរហត្តមគ្គោ
កថិតោ។ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ទុក្ខសុវន្តករោ ហោតីតិ អស្មីយេវ អត្តភាវេ វដ្ឋទុក្ខសុវ
បរិច្ឆេទករោ ហោតិ។ ឯត្តាវតាបិ ខោ, អារុសោតិ ទេសនំ និយ្យតេតិ, ឥមាយ
កម្មបថទេសនាយ វុត្តមនសិការប្បដិវេជវសេនបីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។ ឯវំ អនាគាមិមគ្គអរហត្តមគ្គេហិ ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

កុសលកម្មបថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាហារវារវណ្ណានា

៩០. សាធារ៍សោតិ ខោ...បេ... អាគតោ ឥមំ សទ្ធម្មន្តិ ឯវំ អាយស្មតោ
សារិបុត្តស្ស កុសលាកុសលមុខេន ចតុសច្ចទេសនំ សុត្វា តំ អាយស្មតោ
សារិបុត្តស្ស ភាសិតំ “សាធារ៍សោ”តិ ឥមិនា វចនេន តេ ភិក្ខុ អភិនិច្ឆ័ត្វា
ឥមស្សេវ វចនស្ស សមុជ្ឈាបកេន ចិត្តេន អនុមោទិត្វា វចសា សម្មជិច្ឆិត្វា
ចេតសា សម្មិយាយិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទានិ យស្មា ថេរោ នាឈ្យការេន
ចតុសច្ចទេសនំ ទេសេតុំ បដិពាលោ, យថាហា “សារិបុត្តោ, ភិក្ខុវេ, បហោតិ
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ វិត្តារេន អាចិត្តិតុំ ទេសេតុ”ន្តិ យស្មា វា ឧត្តរិម្បិ
ទេសេតុកាមោវ ហុត្វា “ឯត្តារតាបិ ខោ”តិ អវច, តស្មា អបរេនបិ នយេន
សច្ចទេសនំ សោតុកាមា តេ ភិក្ខុ អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ ឧត្តរី បញ្ចំ អបុច្ឆីសុ។
តេន សយមេវ បុច្ឆិត្វា វិស្សន្តិតបញ្ចតោ ឧត្តរី សិយា ខោ បធារ៍សោ, អញ្ញោបិ
បរិយាយោ ភវេយ្យ អញ្ញម្បិ ការណាន្តិ ឥមិនា នយេន អញ្ចំ អតិរេកំ បញ្ចំ
បុច្ឆីសុ, បុរិមបញ្ចស្ស វា ឧបរិភាគេ បុច្ឆីសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ នេសំ
ព្យាករមា នោ ថេរោ សិយា, អារ៍សោតិ អាទិមាហា។ តត្ថាយំ
អនុត្តានបទវណ្ណានា, អាហារវន្តិ បច្ចយំ។ បច្ចយោ ហិ អាហារតិ អត្តនោ ជលំ,
តស្មា “អាហារោ”តិ វុច្ឆតិ។

ភូតានំ វា សត្តានន្តិ អាទីសុ ភូតាតិ សញ្ញតា, និព្ពត្តា។ សម្ពវេសីនន្តិ យេ
សម្ពវំ ជាតី និព្ពត្តី ឯសន្តិ គវេសន្តិ។ តត្ថ ចត្វសុ យោនីសុ អណ្ណាជជលាតុជា
សត្តា យាវ អណ្ណាកោសំ វត្តិកោសញ្ច នភិន្នន្តិ, តាវ សម្ពវេសិនោ នាម។
អណ្ណាកោសំ វត្តិកោសញ្ច ភិន្និត្វា ពហិ និក្ខន្តា ភូតា នាម។ សំសេទជា
ឱបចាតិកា ច បឋមចិត្តក្ខណោ សម្ពវេសិនោ នាម។ ទុតិយចិត្តក្ខណោ តោ
បភុតិ ភូតា នាម។ យេន យេន វា ភីយាបថេន ជាយន្តិ, យាវ តេ តតោ អញ្ចំ ន
ចាបុណ្ណន្តិ, តាវ សម្ពវេសិនោ នាម។ តតោ បរំ ភូតា នាម។

អថ វា ភូតាតិ ជាតា អភិធិត្តត្ថា, យេ ភូតាយេវ ន បុន ភវិស្សន្តីតិ សង្ខំ
គច្ឆន្តិ, តេសំ ឌីណាសវានមេតំ អធិវចនំ។ សម្ពុវមេសន្តីតិ សម្ពុវេសីនោ។
អប្បហ័នភវសំយោជនត្ថា អាយតិម្បិ សម្ពុវំ ឯសន្តានំ សេក្ខបុប្ផដ្ឋានមេតំ
អធិវចនំ។ ឯវំ សត្តថាបិ ឥមេហិ ធូហិ បទេហិ សត្តសត្តេ បរិយាធិយតិ។
វាសន្តោ ចេត្ត សម្បិណ្ឌានត្ថោ, តស្មា ភូតានញ្ច សម្ពុវេសីនញ្ចាតិ អយមត្ថោ
វេទិតញ្ចា។

បិទិយាតិ បិទត្ថំ។ អនុគ្គហាយាតិ អនុគ្គហាត្ថំ ឧបការត្ថំ។ វចនភេនោ
ចេស, អត្ថោ បន ទ្វិន្ទម្បិ បទានំ ឯកាយេវ។ អថ វា បិទិយាតិ តស្ស តស្ស
សត្តស្ស ឧប្បន្នធម្មានំ អនុប្បពន្ធវេសេន អវិច្ឆេទាយ។ អនុគ្គហាយាតិ
អនុប្បន្នានំ ឧប្បាទាយ។ ឧភោបិ ចេតានិ ភូតានំ បិទិយា ចេវ អនុគ្គហាយ ច។
សម្ពុវេសីនំ វា បិទិយា ចេវ អនុគ្គហាយ ចាតិ ឯវំ ឧកយត្ថ ទដ្ឋព្ពានិ។
កតធឿកាហោ អាហារោតិ កតធឿ កត្វា អដ្ឋោហវិតត្ថតោ កតធឿកាហោ
អាហារោ, ឌីននកុម្មាសាធិវត្ថកាយ ឌីជាយេតំ អធិវចនំ។ ឌីឡារិកោ វា សុខុមោ
វាតិ វត្ថុឌីឡារិកតាយ ឌីឡារិកោ, វត្ថុសុខុមតាយ សុខុមោ។ សភាវេន បន
សុខុមរូបបរិយាបន្នត្ថា កតធឿកាហោ អាហារោ សុខុមោវ ហោតិ។ សាបិ ចស្ស
វត្ថុតោ ឌីឡារិកតា សុខុមតា ច ឧបាទាយុបាទាយ វេទិតញ្ចា។

កុម្ពីលានញ្ចិ អាហារំ ឧបាទាយ មោរានំ អាហារោ សុខុមោ។ កុម្ពីលា កិវ
ចាសាលោ គិលន្តិ។ តេ ច នេសំ កុច្ឆិប្បត្តាវវិលីយន្តិ។ មោរា
សប្បវិច្ឆិកាធិចាលោ ខាធិន្តិ។ មោរានំ បន អាហារំ ឧបាទាយ តវច្ឆានំ
អាហារោ សុខុមោ។ តេ កិវ តិវស្សនឌីតានិ វិសាលានិ ចេវ អដ្ឋិនិ ច ខាធិន្តិ។
តានិ ច នេសំ ខេឡេន តេមិតមត្តេនេវ កន្ទមូលំ វិយ មុនុកានិ ហោន្តិ។
តវច្ឆានម្បិ អាហារំ ឧបាទាយ ហត្ថិនំ អាហារោ សុខុមោ។ តេបិ

នាងរុក្ខសាខាយោ ខាធិន្តិ។ ហត្ថិនំ អាហារតោ គវ័យគោកណ្ណាមិគាធិនំ
អាហារោ សុខុមោ។ តេ កិវ និស្សរាជិ នាងរុក្ខបណ្ណាធិនិ ខាធិន្តិ។ តេសម្បី
អាហារតោ គុន្នំ អាហារោ សុខុមោ។ តេ អល្លសុក្ខតិណានិ ខាធិន្តិ។ តេសំ
អាហារតោ សសានំ អាហារោ សុខុមោ។ សសានំ អាហារតោ សកុណានំ
អាហារោ សុខុមោ។ សកុណានំ អាហារតោ បច្ឆន្តវាសីនំ អាហារោ សុខុមោ។
បច្ឆន្តវាសីនំ អាហារតោ តាមភោជកានំ អាហារោ សុខុមោ។ តាមភោជកានំ
អាហារតោ រាជរាជមហាមត្តានំ អាហារោ សុខុមោ។ តេសម្បី អាហារតោ
ចក្កវត្តិនោ អាហារោ សុខុមោ។ ចក្កវត្តិនោ អាហារតោ ភុម្មនេវានំ អាហារោ
សុខុមោ។ ភុម្មនេវានំ អាហារតោ ចាតុមហារាជិកានំ អាហារោ សុខុមោ។ ឯវំ
យាវ បរិនិម្មិតវសវត្ថិនំ អាហារោ វិត្តាវេតញ្ចោ, តេសំ អាហារោ សុខុមោត្រូវ
និដ្ឋំ បត្តោ។

ឯត្ថ ច ឡិណ្ឌវិកេ វត្ថុស្មី ឡិជា បរិត្តា ហោតិ ទុព្ពលា, សុខុមេ ពលវតី។ តថា
ហិ ឯកបត្តបូរម្បី យាគុំ បិរតោ មុហុត្ថនេវ ជិយន្តិតោ ហោតិ, យំកញ្ចិនេវ
ខាធិតុកាមោ។ សម្បី បន បសជមត្តំ បិរិត្វា ធិវសំ អភោតុកាមោ ហោតិ។
តត្ថ វត្ថុ បរិស្សមំ វិនោទេតិ, ន បន សក្កោតិ ចាលេតុំ។ ឡិជា ចាលេតិ, ន
សក្កោតិ បរិស្សមំ វិនោទេតុំ។ ទ្វេ បន ឯកតោ ហុត្វា បរិស្សមញ្ចេវ វិនោទេន្តិ
ចាលេន្តិ ចាតិ។

ជស្សោ ទុតិយោតិ ចក្កសម្ពស្សាទិ ធម្មិណោបិ ជស្សោ។ ឯតេសុ ចតុសុ
អាហារេសុ ទុតិយោ អាហារោតិ វេទិតញ្ចោ។ ទេសនានយោ ឯវ ចេស។ តស្មា
ឥមិនា នាម ការណេន ទុតិយោ វា តតិយោ វាតិ ឥនមេត្ថ ន គវេសិតព្ពំ។
មនោសញ្ចេតនាតិ ចេតនា ឯវ វុច្ឆតិ។ វិញ្ញាណន្តិ យំកិត្យា ចិត្តំ។

ឯត្ថាបា, យេនិ បច្ចយេដ្ឋា អាហារេដ្ឋា, អថ កស្មា អញ្ញោសុបិ សត្តានំ
បច្ចយេសុ វិជ្ជមានេសុ ឥមេយេវ ចត្តារោ វុត្តាតិ? វុច្ចតេ, អជ្ឈតិ កសន្តតិយា
វិសេសបច្ចយត្តា។ វិសេសបច្ចយោ ហិ កតឡី ការាហារភក្ខានំ សត្តានំ
រូបកាយស្ស កតឡី ការោ អាហារោ។ នាមកាយេ វេទនាយ ដស្សោ,
វិញ្ញាណស្ស មនោសញ្ចេតនា, នាមរូបស្ស វិញ្ញាណំ។ យថាបា -

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, អយំ កាយោ អាហារជ្ជិតិកោ, អាហារំ បដិច្ច
តិជ្ជតិ, អនាហារោ នោ តិជ្ជតិ។ តថា ជស្សបច្ចយា វេទនា, សម្ពារបច្ចយា
វិញ្ញាណំ, វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូប”ន្តិ។

កោ បនេត្ត អាហារោ, កី អាហារតីតិ? កតឡី ការាហារោ ឌីជជ្ជមក្ខចានិ
អាហារតិ។ ជស្សហារោ តិស្សោ វេទនា, មនោសញ្ចេតនាហារោ តយោ ភវេ,
វិញ្ញាណាហារោ បដិសន្ធិនាមរូបន្តិ។

កថំ? កតឡី ការាហារោ តាវ មុខេ វេបិ តមត្តាយេវ អជ្ឈរូចានិ
សមុដ្ឋាបេតិ។ ទន្តវិចុណ្ហាតំ បន អដ្ឋោហរិយមាណំ ឯកេកំ សិត្តំ អជ្ឈជ្ឈរូចានិ
សមុដ្ឋាបេតិយេវ។ ឯវំ ឌីជជ្ជមក្ខចានិ អាហារតិ។

ជស្សហារោ បន សុខវេទនិយោ ដស្សោ ឧប្បជ្ឈមានោ សុខវេទនំ អាហារតិ,
តថា ទុក្ខវេទនិយោ ទុក្ខំ, អទុក្ខមសុខវេទនិយោ អទុក្ខមសុខន្តិ ឯវំ សត្តថាបិ
ជស្សហារោ តិស្សោ វេទនា អាហារតិ។

មនោសញ្ចេតនាហារោ កាមភវូបកំ កម្មំ កាមភវំ អាហារតិ,
រូបារូបភវូបកានិ តំ តំ ភវំ។ ឯវំ សត្តថាបិ មនោសញ្ចេតនាហារោ តយោ ភវេ
អាហារតិ។

វិញ្ញាណាហារា បនយេ ច បដិសន្ធិក្ខណោ តំសម្បយុត្តកា តយោ ខន្ធ,
យានិ ច តិសន្តតិវសេន តិសរូចានិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, សហជាតាធិបច្ចយនយេន តានិ
អាហារតីតិ វុច្ចតិ។ ឯវំវិញ្ញាណាហារា បដិសន្ធិនាមរូបំ អាហារតីតិ។

ឯត្ថ ច មនោសញ្ចេតនាហារា តយោ ភវេ អាហារតីតិ សាសវា
កុសលាកុសលចេតនាវ វុត្តា។ វិញ្ញាណំ បដិសន្ធិនាមរូបំ អាហារតីតិ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណាមេវ វុត្តំ។ អវិសេសេន បន តំសម្បយុត្តតំសមុដ្ឋានធម្មានំ
អាហារណតោ បេតេ អាហារាភិ វេទិតញ្ញា។

ឯតេសុ ចត្វសុ អាហារេសុ កតឡី កាហារាហេ ឧបត្ថម្ភេន្តោ អាហារាភិច្ចំ
សាធម្មតិ។ ជស្សោ ជុសន្តោយេវ, មនោសញ្ចេតនា អាយុបាមាណាវ។ វិញ្ញាណំ
វិជានន្តមេវ។

កតំ? កតឡី កាហារាហេ ហិ ឧបត្ថម្ភេន្តោយេវ កាយជ្ជបនេន សត្តានំ
បិតិយា ហោតិ។ កម្មជនិតោបិ ហិ អយំ កាយោ កតឡី កាហារាហេន
ឧបត្ថម្ភិតោ ធនបិ វស្សនិ វស្សសតម្បិ យាវ អាយុបរិមាណំ តិជ្ជតិ។ យថា កី?
យថា មាតុយា ជនិតោបិ ធារកោ ធាតិយា ជញ្ញាជិនិ ចាយេត្វា
ចោសិយមាណាវ ចិវំ តិជ្ជតិ, យថា ចុបត្ថម្ភេន ឧបត្ថម្ភិតគេហំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“យថា មហារាជ គេហោ បតន្តេ អញ្ញេន ធារុនា ឧបត្ថម្ភន្តិ, អញ្ញេន
ធារុនា ឧបត្ថម្ភតំ សន្តំ ឯវំ តំ គេហំ ន បតតិ, ឯវមេវ ខោ មហារាជ អយំ
កាយោ អាហារាជ្ជិតិកោ, អាហារំ បដិច្ច តិជ្ជតិ” តិ។

ឯវំ កតឡី កាហេ អាហារាហេ ឧបត្ថម្ភេន្តោ អាហារាភិច្ចំ សាធម្មតិ។ ឯវំ
សាធម្មតោបិ ច កតឡី កាហេ អាហារាហេ ទិដ្ឋំ រូបសន្តតិនំ បច្ចយោ ហោតិ

អាហារសមុជ្ជានស្ស ច ឧទាទិទ្ធស្ស ច។ កម្មជានំ អនុចាលកោ ហុត្វា បច្ចយោ
ហោតិ។ អាហារសមុជ្ជានំ ជនកោ ហុត្វា បច្ចយោ ហោតិ។

ជស្សោ បន សុខាទិវត្ថុភូតំ អារម្មណំ ដុសន្តោយេវ សុខាទិវេទនាបវត្ថនេន
សត្តានំ បីតិយា ហោតិ។ មនោសញ្ចេតនា កុសលាកុសលកម្មវសេន
អាយុហមាធាយេវ ភវម្ហលនិច្ឆាទនតោ សត្តានំ បីតិយា ហោតិ។ វិញ្ញាណំ
វិជានន្តមេវ នាមរូបប្បវត្ថនេន សត្តានំ បីតិយា ហោតិ។

ឯវំ ឧបត្ថម្ភនាទិវសេន អាហារកិច្ចំ សាធយមាទេសុ បនេតេសុ ចត្តាវ
ភយានិ ទដ្ឋញ្ញានិ។ សេយ្យចីទំ, កតឡី ការាហារេ និកន្តិយេវ ភយំ, ជស្ស
ឧបគមនមេវ, មនោសញ្ចេតនាយ អាយុហនមេវ, វិញ្ញាណេ អភិនិចាតោយេវ
ភយន្តិ។ កី ការណា? កតឡី ការាហារេ ហិ និកន្តី កត្វា សីតាទីនំ បុរេកូតា
សត្តា អាហារត្ថាយ មុទ្ធាគណនាទិកម្មានិ ករោត្តា អនប្បកំ ទុក្ខំ និកច្ចន្តិ។
ឯកច្ឆេ ច ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិត្វាបិ វេជ្ជកម្មាទិកាយ អនេសនាយ អាហារំ
បរិយេសន្តា ទិដ្ឋេបិ ធម្មេ ការយ្ហា ហោន្តិ។ សម្បរាយេបិ តស្ស សង្ឃាទិបិ
អាទិត្តា សម្បជ្ជលីតាទិអាទិនា លក្ខណាសំយុត្តេ វុត្ថនយេន សមណាបេតា
ហោន្តិ។ ឥមីនាវ តាវ ការណេន កតឡី ការាហារេ និកន្តិយេវ ភយន្តិ
វេទិតញ្ញា។

ជស្សំ ឧបគច្ឆន្តាបិ ជស្សស្សាទិនោ បរេសំ រក្ខិតតោបិតេសុ ធារាទីសុ
ភណ្ឌោសុ អបរជ្ឈន្តិ។ តេ សហភណ្ឌាន ភណ្ឌាសាមិកា គហេត្វា
ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ វា ទិនិត្វា សង្ការកូដេសុ ធម្មន្តិ។ រញ្ជោ វា និយ្យតេន្តិ។ តតោ នេ
រាជាវិវិធា កម្មការណា ការាបេតិ។ កាយស្ស ច ភេទា ទុគ្គតិ នេសំ
ចាទីកម្មំ ហោតិ។ ឥតិ ជស្សស្សាទិមូលកំ ទិដ្ឋធម្មិកម្មិ សម្បរាយិ កម្មិ ភយំ

សព្វមាគតមេវ ហោតិ។ ឥមិនា ការណេន ជស្សហារេ ឧបគមនមេវ ភយន្តិ
វេទិតព្ពំ។

កុសលាកុសលកម្មាប្បហានេនេវ បន តម្កលកំ តិសុ ភវេសុ ភយំ
សព្វមាគតំយេវ ហោតិ។ ឥមិនា ការណេន មនោសញ្ចេតនាហារេ
អាប្បហានមេវ ភយន្តិ វេទិតព្ពំ។

បដិសន្ធិវិញ្ញាណញ្ច យស្មី យស្មី ហ្មនេ អភិនិបតតិ, តស្មី តស្មី ហ្មនេ
បដិសន្ធិនាមរូបំ គហេត្វាវ និព្ពត្តតិ, តស្មីព្វា និព្ពត្តេ សព្វភយានិ និព្ពត្តានិយេវ
ហោន្តិ, តម្កលកត្តាតិ, ឥមិនា ការណេន វិញ្ញាណាហារេ អភិនិចាតោយេវ
ភយន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ សភយេសុ បន ឥមេសុ អាហារេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធោ កតឡី ការាហារេ
និកក្កិបរិយាទានត្ថំ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ ជាយម្បតិកា” តិអាទិនា (សំ. និ.
២.៦៣) នយេន បុត្តមំស្វបមំ ទេសេសិ។ ជស្សហារេ និកក្កិបរិយាទានត្ថំ
“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, កាវី និច្ចម្ហា” តិអាទិនា នយេន និច្ចម្ហាការ្យបមំ ទេសេសិ។
មនោសញ្ចេតនាហារេ និកក្កិបរិយាទានត្ថំ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ,
អង្គារកាសូ” តិអាទិនា នយេន អង្គារកាសូបមំ ទេសេសិ។ វិញ្ញាណាហារេ
និកក្កិបរិយាទានត្ថំ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, ចោរំ អាគុចារិ” តិអាទិនា នយេន
សត្តិសតាហត្ថបមំ ទេសេសិ។

តត្រាយំ ភូតមត្តំ កត្វា សង្ខេបតោ អត្ថយោជនា, ទ្វេ កិរ ជាយម្បតិកា
បុត្តំ គហេត្វា បរិត្តេន ចាថេយ្យេន យោជនសតិកំ កត្តារមគ្គំ បដិបទ្ធិសុ។
តេសំ បញ្ញាស យោជនានិ គត្វា ចាថេយ្យំ និដ្ឋាសិ។ តេ ខុប្បិចាសាតុរា
វិរឡ្ហយាយំ និសីទីសុ។ តតោ បុរិសោ ភវិយំ អាហា “ភទ្កេ ឥតោ សមន្តា

បញ្ញាស យោជនាទិ គាមោ វា និគមោ វា នត្ថិ, តស្មា យំ តំ បុរិសេន កាតត្ថំ
ពហុម្បិ កសិគោរក្ខាទិកម្មំ, ន ទានិ សក្កា តំ មយា កាតុំ, ឯហិ មំ មារេត្វា
ឧបឡម័សំ ខាទិត្វា ឧបឡំ ចាថយ្យំ កត្វា បុត្តេន សទ្ធិំ កន្តារំ និត្តរាហី" តិ។
សាមិ អាហា "សាមិ មយា ទានិ យំ តំ ឥត្ថិយា កាតត្ថំ ពហុម្បិ សុត្តកន្តនាទិកម្មំ,
តំ កាតុំ ន សក្កា, ឯហិ មំ មារេត្វា ឧបឡម័សំ ខាទិត្វា ឧបឡំ ចាថយ្យំ កត្វា
បុត្តេន សទ្ធិំ កន្តារំ និត្តរាហី" តិ។ តតោ សោ តំ អាហា "ភទ្ទេ មាតុកាមមរណោន
ទ្ធិន្នំ មរណំ បញ្ញាយតិ។ ន ហិ មន្ទោ កុមារោ មាតរំ វិនា ជីវិតុំ សក្កោតិ។ យទិ
បន មយំ ជីវាម, បុន ទារកំ លកេយ្យាម, ហន្ត ទានិ បុត្តកំ មារេត្វា ម័សំ
គហេត្វា កន្តារំ និត្តរាហា" តិ។

តតោ មាតា បុត្តមាហា "តាត បិតុ សន្តិកំ គច្ឆាហី" តិ។ សោ អគមាសិ។
អថស្ស បិតា "មយា បុត្តកំ ចោសេស្សមីតិ កសិគោរក្ខាទិហិ អនប្បកំ
ទុក្ខមទុក្ខតំ, ន សក្កោមិ បុត្តំ មារេតុំ, ត្វយេវ តវ បុត្តកំ មារេហី" តិ វត្វា
"តាត មាតុសន្តិកមេវ គច្ឆាហី" តិ អាហា។ សោ អគមាសិ។ អថស្ស មាតាបិ
"មយា បុត្តំ បត្តេន្តិយា គោវតកុក្ករវតនេវតាយាចនាទីហិបិ តាវ អនប្បកំ
ទុក្ខំ អទុក្ខតំ, កោ បន វាទោ កុច្ឆិនា បរិហារន្តិយា? ន សក្កាហំ បុត្តំ មារេតុ" តិ
វត្វា "តាត បិតុសន្តិកំយេវ គច្ឆាហី" តិ អាហា។ ឯវំ សោ ទ្ធិន្នំ អន្តរា គច្ឆន្តោយេវ
មតោ។ តេ តំ ទិស្វា បរិទេវិត្វា បុព្វេវុត្តនយេនេវ មំសានិ គហេត្វា ខាទន្តា
បក្កមីសុ។ តេសំ សោ បុត្តមំសាហារោ នវហិ ការណេហិ បដិកុលត្តា នេវ
ទវាយ ហោតិ, ន មទាយ ន មណ្ឌាឆាយ ន វិភូសឆាយ, កេវលំ
កន្តារនិត្តរណត្តាយេវ ហោតិ។

កតមេហិ នវហិ ការណេហិ បដិកុលោតិ ថេ? សជាតិមំសតាយ
ញាតិមំសតាយ បុត្តមំសតាយ បិយបុត្តមំសតាយ តរុណាមំសតាយ

អាមកម៌សតាយ អគោរសម៌សតាយ អលោណតាយ អដ្ឋបិតតាយាតិ។
តស្មា យោ ភិក្ខុ កតឡី ការាហារំ វេ បុត្តម៌សសទិសំ បស្សតិ, សោ តត្ថ និកក្ខី
បរិយាទិយតិ។ អយំ តាវ បុត្តម៌សូបមាយំ អត្ថយោជនា។

និច្ចម្ពការ្យបមាយំ បន យថា សា ការី គីវតោ យាវ ខុរា, តាវ ចម្ពំ
ឧទ្ធាលេត្វា មុត្តា យំ យនេវ និស្សាយ តិជ្ជតិ, តត្ថ ចាណាកេហិ ខដ្ឋមាណា
ទុក្ខស្សេវាធិករណំ ហោតិ, វេ ជស្សេវាបិ យំ យនេវ វត្ថុ អារម្មណំ វា និស្សាយ
តិជ្ជតិ, តំតំវត្តារម្មណាសម្ពុវស្ស វេទយិតទុក្ខស្ស អធិករណមេវ ហោតិ។
តស្មា យោ ភិក្ខុ ជស្សហារំ វេ និច្ចម្ពការីសទិសំ បស្សតិ, សោ តត្ថ និកក្ខី
បរិយាទិយតិ, អយំ **និច្ចម្ពការ្យបមាយំ** អត្ថយោជនា។

អដ្ឋារកាសូបមាយំ បន យថា សា អដ្ឋារកាសុ, វេ មហាបរិឡាហដ្ឋេន
តយោ ភវា។ យថា នាណាពាហាសុ គហេត្វា តត្ថ ឧបកឡ្យកា ទ្វេ បុរិសា, វេ
ភវេសុ ឧបកឡ្យនដ្ឋេន មនោសញ្ចេតនា។ តស្មា យោ ភិក្ខុ មនោសញ្ចេតនាហារំ
វេ អដ្ឋារកាសូបកឡ្យកបុរិសសទិសំ បស្សតិ, សោ តត្ថ និកក្ខី បរិយាទិយតិ,
អយំ **អដ្ឋារកាសូបមាយំ** អត្ថយោជនា។

សត្តិសតាហតូបមាយំ បន យេន សោ បុរិសោ បុព្ពណ្ណាសមយេ
សត្តិសតេន ហញ្ញតិ, តមស្ស សរីរេ វណ្ណមុខសតំ កត្វា អន្តរា អដ្ឋត្វា
វិនិវិជ្ជិត្វា អបរកាគយេវ បតតិ, វេ ឥតរាទិ ទ្វេ សត្តិសតាទិ, វេ មស្ស
បតិកោកាសេ អបតិត្វា អបតិត្វា គតាហិ សត្តិហិ សព្ពសរីរំ ជិន្ហាវជិន្ធមេវ
ហោតិ, តស្ស ឯកវណ្ណមុខេបិ ឧប្បន្នស្ស ទុក្ខស្ស បមាណំ នត្ថិ, កោ បន វាទោ
តីសុ វណ្ណមុខសតេសុ? តត្ថ សត្តិនិចាតកាលោវិយ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណនិព្ពត្តកាលោ។ វណ្ណមុខជននំ វិយ ខន្ធជននំ។ វណ្ណមុខេសុ
ទុក្ខវេទនុប្បាទោវិយ ជាតេសុ ខន្ធសុ វដ្ឋមូលកនាដាវិធនុក្ខប្បាទោ។ អបរោ

នយោ, អាគុចារី បុរិសោរិយ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ។ តស្ស សត្តិយាតេហិ
ឧប្បន្នវណាមុខានិរិយ វិញ្ញាណបច្ចយា នាមរូបំ។ វណាមុខបច្ចយា តស្ស
បុរិសស្ស កក្កុឡុទុក្ខប្បាទោរិយ នាមរូបបច្ចយាវិញ្ញាណស្ស
ទូត្តិសកម្មការណាអដ្ឋនុតិរោគាទិវសេន នាមប្បការកក្កុឡុប្បាទោ ទដ្ឋញ្ចោ។
តស្មា យោ ភិក្ខុវិញ្ញាណាហារំ ឯវំ សត្តិសតាហាតសទិសំ បស្សតិ។ សោ តត្ថ
និកន្តិ បរិយាទិយតិ, អយំ សត្តិសតាហាតូបមាយំ អត្ថយោជនា។

សោ ឯវំ ឥមេសុ អាហារេសុ និកន្តិ បរិយាទិយន្តោ ចត្តារោបិ អាហារេ
បរិជាតាតិ, យេសុ បរិញ្ញាតេសុ សព្ពម្មិ បរិញ្ញាតំ វត្ថុ បរិញ្ញាតមេវ ហោតិ។
វុត្ថញ្ញោតំ ភគវតា -

“កតឡី កាវេ, ភិក្ខុវេ, អាហារេ បរិញ្ញាតេ បញ្ចកាមគុណិកោ រាគោ
បរិញ្ញាតោ ហោតិ។ បញ្ចកាមគុណិកេ រាគេ បរិញ្ញាតេ នត្តិ តំ
សំយោជនំ, យេន សំយោជនេន សំយុត្តោ អរិយសាវកោ បុន ឥមំ លោកំ
អាគន្ធយ្យ។ ជស្សេ, ភិក្ខុវេ, អាហារេ បរិញ្ញាតេ តិស្សោ វេទនា
បរិញ្ញាតា ហោន្តិ។ តីសុ វេទនាសុ បរិញ្ញាតាសុ អរិយសាវកស្ស នត្តិ
កិញ្ចិ ឧត្តរិករណីយន្តិ វធាមិ។ មនោសញ្ចេតនាយ, ភិក្ខុវេ, អាហារេ
បរិញ្ញាតេ តិស្សោ តណ្ហា បរិញ្ញាតា ហោន្តិ។ តីសុ តណ្ហាសុ
បរិញ្ញាតាសុ អរិយសាវកស្ស នត្តិ កិញ្ចិ ឧត្តរិករណីយន្តិ វធាមិ។
វិញ្ញាណោ, ភិក្ខុវេ, អាហារេ បរិញ្ញាតេ នាមរូបំ បរិញ្ញាតំ ហោតិ។
នាមរូបេ បរិញ្ញាតេ អរិយសាវកស្ស នត្តិ កិញ្ចិ ឧត្តរិករណីយន្តិ
វធាមិ”តិ (សំ. និ. ២.៦៣)។

តណ្ហាសមុទយា អាហារាសមុទយោតិ បុរិមតណ្ហាសមុទយា បដិសន្ធិកានំ
អាហារានំ សមុទយោ និព្ពត្តោ ហោតីតិ អត្ថោ។ កង់? បដិសន្ធិក្ខណោ ហិ

តិសន្តតិវសេន ឧប្បន្នសមតីសរូបព្ពន្ធរ ជាតា ឌីជា អត្ថិ។ អយំ តណ្ហាបច្ចយា
និព្ពត្តា ឧចាទិន្នកកតឡី ការាហារា។ បដិសន្ធិចិត្តសម្បយុត្តា បន
ជស្សចេតនា សយញ្ច ចិត្តំ វិញ្ញាណាន្តិ ឥមេ តណ្ហាបច្ចយា និព្ពត្តា
ឧចាទិន្នកជស្សមនោសញ្ចេតនាវិញ្ញាណាហារាតិ។ ឯវំ តាវ
បុរិមតណ្ហាសមុទយា បដិសន្ធិកានំ អាហារានំ សមុទយោ វេទិតញ្ចោ។ យស្មា
បនិធ ឧចាទិន្នកាបិ អនុចាទិន្នកាបិ អាហារា មិស្សេត្វា កចិតា, តស្មា
អនុចាទិន្នកានម្បិ ឯវំ តណ្ហាសមុទយា អាហារាសមុទយោ វេទិតញ្ចោ។
អដ្ឋលោភសហគតចិត្តសមុជ្ជិតេសុ ហិ រូបេសុ ឌីជា អត្ថិ, អយំ
សហជាតតណ្ហាបច្ចយា និព្ពត្តា អនុចាទិន្នកកតឡី ការាហារា។
លោភសហគតចិត្តសម្បយុត្តា បន ជស្សចេតនា សយញ្ច ចិត្តំ វិញ្ញាណាន្តិ
ឥមេ តណ្ហាបច្ចយា និព្ពត្តា អនុចាទិន្នកជស្សមនោសញ្ចេតនា
វិញ្ញាណាហារាតិ។

តណ្ហានិរោធា អាហារានិរោធាតិ ឥមិស្សា ឧចាទិន្នកានញ្ច
អនុចាទិន្នកានញ្ច អាហារានំ បច្ចយភូតាយ តណ្ហាយ និរោធន
អាហារានិរោធា បញ្ញាយតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អយំ បនវិសេសោ, ឥធ
ចត្តារិបិ សច្ចានិ សរូបេនេវ វុត្តានិ។ យថា ច ឥធ, ឯវំ ឥតោ ឧត្តរិម្បិ
សព្ពវារេសូតិ។ តស្មា សព្ពត្ថ អសមុយ្ហន្តេន សច្ចានិ ឧទ្ធវិតញ្ញានិ។ សព្ពវារេសុ ច
“ឯត្តាវតាបិ ខោ អារុសោ”តិ ឥទំ ទេសនានិយ្យាតនំ តត្ថ តត្ថ
ទេសិតធម្មវសេន យោជេតព្ពំ។ តស្ស ឥធ តាវ អយំ យោជនា ឯត្តាវតាបិ តិ
ឥមាយ អាហារាទេសនាយ វុត្តមនសិការាប្បជីវេជវសេនាបីតិ វុត្តំ ហោតិ។
ឯស នយោ សព្ពត្តាបិ។

អាហារាវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សច្ចវាវណ្ណានា

៩០. ឥន្ទានិ “សាធាវុសោ”តិ បុរិមនយេនេវ ថេរស្ស ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា
អនុមោទិត្វា តេ ភិក្ខុ ឧត្តរិម្មិ បញ្ចំ បុច្ឆិសុ។ ថេរោ ច នេសំ អញ្ញេនបិ
បរិយាយេន ព្យាកាសិ។ ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ សត្តវាវេសុ។ តស្មា ឥតោ
បរំ ឯវុចានិ វុចនានិ អនាមសិត្វា យេន យេន បរិយាយេន ព្យាករោតិ, តស្ស
តស្សេវ អត្ថំ វណ្ណាយិស្សាម។ ឥមស្ស បន វាវស្ស សង្ខេបទេសនាយំ ទុក្ខញ្ច
បជាធាតីតិ ឯត្ថ ទុក្ខន្តិ ទុក្ខសច្ចំ។ វិត្តារទេសនាយំ បន យំ វត្ថុពុំ សិយា, តំ សត្ថំ
វិសុទ្ធិមគ្គេ សច្ចនិទ្ទេសេ វុត្តមេវាតិ។

សច្ចវាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ជរាមរណាវាវណ្ណានា

៩២. ឥតោ បរំ បដិច្ចសមុប្បាទវសេន ទេសនា ហោតិ។ តត្ថ ជរាមរណាវាវ
តាវ តេសំ តេសន្តិ អយំ សង្ខេបតោ អនេកេសំ សត្តានំ សាធារណនិទ្ទេសោតិ
ញាតញ្ចោ។ យា ទេវទត្ថស្ស ជរា, យា សោមទត្ថស្ស ជរាតិ ឯវុច្ចំ ទិវសម្បិ
កថេន្តស្ស នេវ សត្តា បរិយាទានំ គច្ឆន្តិ។ ឥមេហិ បន ទ្វីហិ បទេហិ ន កោចិ
សត្តោ អបរិយាទិន្នោ ហោតិ។ តស្មា វុត្ថំ “អយំ សង្ខេបតោ អនេកេសំ សត្តានំ
សាធារណនិទ្ទេសោ”តិ។

តម្ហិ តម្ហិ តិ អយំ គតិជាតិវសេន អនេកេសំ និកាយានំ
សាធារណនិទ្ទេសោ។ សត្តនិកាយេតិ សាធារណនិទ្ទេសេន និទ្ធិជ្ជស្ស
សរូបនិទស្សនំ។ ជរា ជីវណតាតិអាទីសុ បន ជរាតិ សភាវនិទ្ទេសោ។
ជីវណតាតិ អាការនិទ្ទេសោ។ ខណ្ឌិច្ឆន្តិអាទយោ កាលាតិក្កមេ កិច្ចនិទ្ទេសោ។
បច្ឆិមា ទ្វេ បកតិនិទ្ទេសោ។ អយញ្ចំ ជរាតិ ឥមិនា បទេន សភាវតោ ជីវិតា,

តេជស្វរ្យយំ សភាវនិទ្ទេសោ។ ជីវណតាតិ ឥមិនា អាការតោ។ តេជស្វរ្យយំ
អាការនិទ្ទេសោ។ ខណ្ឌិច្ឆន្តិ ឥមិនា កាលាតិក្កមេ ទន្ធនខានំ
ខណ្ឌិតភាវករណកិច្ចតោ។ ចាលិច្ឆន្តិ ឥមិនា កេសលោមាណំ
បលិតភាវករណកិច្ចតោ។ វលិត្តចតាតិ ឥមិនា មំសំ មិលាបេត្វា តថ
វលិត្តភាវករណកិច្ចតោ ធីបិតា។ តេជស្វរ្យ ឥមេ ខណ្ឌិច្ឆន្តិអាទយោ តយោ
កាលាតិក្កមេ កិច្ចនិទ្ទេសោ។ តេហិ ឥមេសំ វិការាណំ ទស្សនវសេន ចាកជីវតា
ចាកជជរា ទស្សិតា។ យថេវ ហិ ឧទកស្ស វា អគ្គិនោ វា វាតស្ស វា
តិណារុក្ខាធិនំ សម្ពុត្តបលិតក្កតាយ វា ឈាមតាយ វា គតមគ្គោ ចាកដោ
ហោតិ, ន ច សោ គតមគ្គោ តានេវ ឧទកាធិនិ, វេមេវ ជរាយ ទន្ធាធិសុ
ខណ្ឌិច្ឆាធិវសេន គតមគ្គោ ចាកដោ, ចក្ខុំ ឧម្មុលេត្វាបិ គយ្ហតិ។ ន ច
ខណ្ឌិច្ឆាធិនេវ ជរា, ន ហិ ជរា ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា ហោតិ។

អាយុនោ សំហានិ ឥន្ទ្រិយានំ បរិចាកោតិ ឥមេហិ បន បទេហិ
កាលាតិក្កមេយេវ អភិព្យត្តតាយ
អាយុក្ខយចក្ខាធិឥន្ទ្រិយបរិចាកសញ្ញតាយ បកតិយា ធីបិតា។ តេជស្វរ្យមេ
បច្ឆិមា ទ្វេ បកតិនិទ្ទេសាតិ វេទិតញ្ញា។

តត្ថ យស្មា ជំរំ បត្តស្ស អាយុ ហាយតិ, តស្មា ជរា “អាយុនោ សំហានិ”តិ
ជលូបចារេន វុត្តា។ យស្មា ច ទហារកាលេ សុប្បសន្នានិ សុខុមម្មិ អត្តនោ
វិសយំ សុខេនេវ គណ្ណានសមត្ថានិ ចក្ខាធិនិ ឥន្ទ្រិយានិ ជំរំ បត្តស្ស បរិបក្កានិ
អាលុឡិតានិ អវិសទានិ ឌីឡារិកម្មិ អត្តនោវិសយំ គហេតុំ អសមត្ថានិ
ហោតិ, តស្មា “ឥន្ទ្រិយានំ បរិចាកោ”តិបិ ជលូបចារេនេវ វុត្តា។ សា បនាយំ វេរំ
និទ្ធិដ្ឋា សញ្ញាបិ ជរា ចាកដោ បដិច្ចន្ទាតិ ធុរិយា ហោតិ។

តត្ថ ធន្តាធីសុ ខណ្ឌាការវាទិធស្សនតោ រូបធម្មេសុ ជរា ចាកដជរា នាម។
អរូបធម្មេសុ បន តាទិសស្ស វិការស្ស អធស្សនតោ បដិច្ចន្ទជរា នាម។ តត្ថ
យាយំ ខណ្ឌាទិកាវោ ទិស្សតិ, សោ តាទិសានំ ធន្តាធីនំ សុវិញ្ញេយ្យត្តា
វណ្ណោយេវ, តំ ចក្កុនា ទិស្វា មនោទ្វារេន ចិន្តត្វា “ឥមេ ធន្តា ជរាយ បហជា” តិ
ជំ ជាតាតិ ឧទកដ្ឋានេ ពទ្ធានិ កោសីសាធីនិ ឌីលោកេត្វា ហេដ្ឋា ឧទកស្ស
អត្ថិការំ ជាននំ វិយ។ បុន អវីចិ សវីចិតិ ឯវម្បិ ធុរិធា ហោតិ។ តត្ថ
មណីកនករជតបវាឡសូរិយាធីនំ មន្តទសកាធីសុ ចាលីនំ វិយ
បុប្ផលបល្លវាធីសុ ច អចាលីនំ វិយ អន្តរន្តរា វណ្ណាវិសេសាធីនំ ធុរិញ្ញេយ្យត្តា
ជរា អវីចិជរា នាម, និរន្តរជរាតិ អត្តោ។ តតោ អញ្ញេសុ បន យថាវុត្តេសុ
អន្តរន្តរា វណ្ណាវិសេសាធីនំ សុវិញ្ញេយ្យត្តា ជរា សវីចិជរា នាមាតិ វេទិតញ្ច។

ឥតោ បរំ, តេសំ តេសន្តិអាទិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ចុតិ ចវនតាតិអាទិសុ
បន ចុតិតិ ចវនកវសេន វុច្ឆតិ, ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធានំ សាមញ្ញវចនមេតំ។
ចវនតាតិ ការវចនេន លក្ខណានិធស្សនំ។ ភេទោតិ ចុតិក្ខន្ធានំ
ភន្តុប្បត្តិបរិធិបនំ។ អន្តរធានន្តិ យជស្សេវ ភិន្នស្ស ភិន្នានំ ចុតិក្ខន្ធានំ យេន
កេនចិ បរិយាយេន ឋានាការវរិធិបនំ។ មច្ចុ មរណាន្តិ មច្ចុសម្ពាតំ មរណំ។
តេន សមុច្ឆេទមរណាធីនិ និសេដេតិ។ កាលោ នាម អន្តកោ, តស្ស កិរិយាតិ
កាលកិរិយា។ ឯតេន លោកសម្មតិយា មរណំ ធិបេតិ។

ឥទានិ បរមត្ថេន ធិបេតុំ, ខន្ធានំ ភេទោតិអាទិមាហា។ បរមត្ថេន ហិ
ខន្ធាយេវ ភិជ្ជន្តិ, ន សត្តោ នាម កោចិ មរតិ។ ខន្ធសុ បន ភិជ្ជមាទេសុ សត្តោ
មរតិ, ភិន្នេសុ មតោតិ វេហារោ ហោតិ។

ឯត្ថ ច ចតុវេការវសេន ខន្ធានំ ភេទោ, ឯកវេការវសេន កឡេវរស្ស
និក្ខេហោ។ ចតុវេការវសេន វា ខន្ធានំ ភេទោ, សេសទ្វយវសេន កឡេវរស្ស

និក្ខេបទេវតា វេទិតញ្ចោ។ កស្មា? ភវទ្វយេបិ រូបកាយសង្ខាតស្ស កឡេវរស្ស
សម្ពុរតោ។ អថ វាយស្មា ច ចាតុមហារាជិកាធិសុ ខន្ធាភិជ្ជន្តេវ, ន កិត្យោ
និក្ខេបន្តិ, តស្មា តេសំ វសេន ខន្ធានំ ភេនោ, មនុស្សធិសុ កឡេវរស្ស និក្ខេបទេវតា។
ឯត្ថ ច កឡេវរស្ស និក្ខេបការណាតោ មរណំ កឡេវរស្ស និក្ខេបទេវតា វុត្តន្តិ
ឯវមត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។

ឥតិ អយញ្ចា ជរា ឥន្ទញ្ចា មរណំ។ ឥទំ វុច្ឆតាវុសោតិ ឥទំ ឧភយម្បិ ឯកតោ
កត្វា ជរាមរណាន្តិ កថិយតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ជរាមរណាវាវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ជាតិវាវវណ្ណានា

៩៣. ជាតិវាវេ ជាតិ សញ្ញាតីតិអាធិសុ ជាយនន្ទេន ជាតិ, សា
អបរិបុណ្ណាយតនវសេន យុត្តា។ សញ្ញាយនន្ទេន សញ្ញាតិ, សា
បរិបុណ្ណាយតនវសេន យុត្តា។ ឌីក្កមនន្ទេន ឌីក្កន្តិ, សា អណ្ណាជជលាពុជវសេន
យុត្តា។ តេ ហិ អណ្ណាកោសញ្ច វត្ថិកោសញ្ច ឌីក្កមន្តា បរិសន្តារិយ បដិសន្ធិ
គណ្ណន្តិ។ អភិជិត្តតនន្ទេន អភិជិត្តតិ, សា សំសេននឌីបចាតិកវសេន យុត្តា, តេ
ហិ ចាកជាយេវ ហុត្វា និត្តត្តន្តិ។ អយំ តាវ វោហារទេសនា។

ឥនានិ បរមត្ថទេសនា ហោតិ។ ខន្ធាយេវ ហិ បរមត្ថតោ ចាតុភវន្តិ, ន
សត្តោ។ តត្ថ ច ខន្ធាន្តិ ឯកវោការភវេ ឯកស្ស ចតុវោការភវេ ចតុន្តំ
បញ្ចវោការភវេ បញ្ចន្ទម្បិ គហណំ វេទិតព្គំ។ ចាតុភាវោតិ ឧប្បត្តិ។
អាយតនានន្តិ ឯត្ថ តត្រ តត្រ ឧប្បជ្ជមាណយតនវសេនេវ សង្កហោ
វេទិតញ្ចោ។ បដិលាភោតិ សន្តតិយំ ចាតុភាវោយេវ។ ចាតុភវន្តានេវ ហិ តានិ
បដិលទ្ធានិ នាម ហោតិ។ អយំ វុច្ឆតាវុសោ ជាតីតិ ឥមិនា បទេន វោហារតោ

បរមត្ថតោ ច ទេសិតាយ ជាតិយា និគមនំ ករោតីតិ។ កវសមុទយាតិ ឯត្ថ បន
ជាតិយា បច្ឆយត្ថតោ កម្មករោ វេទិតញ្ញោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ជាតិវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កវវារវណ្ណានា

៩៤. កវវារេ កាមករោតិ កម្មករោ ច ឧបបត្តិករោ ច។ តត្ថ កម្មករោ នាម
កាមករូបកំ កម្មមេវ។ តញ្ញិ ឧបបត្តិកវស្ស ការណាត្តា “សុខោ
ពុទ្ធានមុប្បាទោ (ធម្ម. ប. ១៩៤) ធុត្តោ ចាបស្ស ឧច្ចយោ” តិអាទិនិ (ធម្ម. ប. ១១៧)
វិយ ជលរោហារេន ករោតិ វុត្តំ។ ឧបបត្តិករោ នាម តេន កម្មេន និព្ពត្តំ
ឧចាទិន្នខន្ធបញ្ចកំ។ តញ្ញិ តត្ថ កវតីតិ កត្វា ករោតិ វុត្តំ។ ឯវំ សព្ពថាបិ ឥទ្ធ
កម្មញ្ញ ឧបបត្តិ ច ឧកយម្បេតមិធ “កាមករោ” តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ
រូចារូបកវេសុ។ ឧចាទានសមុទយាតិ ឯត្ថ បន ឧចាទានំ កុសល កម្មកវស្ស
ឧបនិស្សយវសេនេវ បច្ឆយោ ហោតិ។ អកុសល កម្មកវស្ស
ឧបនិស្សយវសេនបិ សហជាតាទិវសេនបិ។ ឧបបត្តិកវស្ស បន សព្ពស្សបិ
ឧបនិស្សយវសេនេវ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

កវវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឧចាទានវារវណ្ណានា

៩៥. ឧចាទានវារេ កាមុចាទានន្តិអាទិសុ វុត្តកាមំ ឧចាទិយតិ ឯតេន, សយំ
វា តំ ឧចាទិយតីតិ កាមុចាទានំ។ កាមោ ច សោ ឧចាទានញ្ញាតិ វា
កាមុចាទានំ។ ឧចាទានន្តិ ទន្ធក្កហណំ វុច្ឆតិ។ ទន្ធក្កោ ហិ ឯត្ថ ឧបសន្នោ,
“ឧចាយាស ឧបកដ្ឋា” តិអាទិសុ វិយ បញ្ចកាមគុណិករាគស្សេតំ អធិវចនំ។

អយមេត្ត សង្ខេបោ។វិត្តារតោ បនេតំ “តត្ថ កតមំ កាមុចាទានំ, យោ
កាមេសុ កាមច្ឆន្ទោ”តិ (ធល. ស. ១២២០; វិភ. ៩៣៨) វុត្ថនយេន វេទិតព្ធំ។

តថា ទិដ្ឋិ ច សា ឧចាទានញ្ចាតិ ទិដ្ឋចាទានំ។ អថ វា ទិដ្ឋិ ឧចាទិយតិ,
ឧចាទិយន្តិ វា ឯតេន ទិដ្ឋិន្តិ ទិដ្ឋចាទានំ។ ឧចាទិយតិ ហិ បុរិមទិដ្ឋិ ឧត្តរទិដ្ឋិ។
ឧចាទិយន្តិ ច តាយ ទិដ្ឋិ។ យថាហ “សស្សតោ អត្តា ច លោកោ ច, ឥនមេវ
សច្ចំ មោយមញ្ញ”ន្តិអាទិ (ម. និ. ៣.២៧), សីលព្ពតុចាទានអត្តវាឧចាទានវដ្ឋស្ស
សព្ពទិដ្ឋិកតស្សេតំ អធិវចនំ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ។វិត្តារតោ បនេតំ “តត្ថ
កតមំ ទិដ្ឋចាទានំ នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិ (ធល. ស. ១២២០; វិភ. ៩៣៨) វុត្ថនយេន វេទិតព្ធំ។

តថា សីលព្ពតំ ឧចាទិយន្តិ ឯតេន, សយំ វា តំ ឧចាទិយតិ, សីលព្ពតញ្ចា តំ
ឧចាទានញ្ចាតិ វា សីលព្ពតុចាទានំ។ គោសីលគោវតាទិនិ ហិ ឯវំ សុទ្ធិតិ
អភិនិវេសតោ សយមេវ ឧចាទានានិ អយមេត្ត សង្ខេបោ។វិត្តារតោ បនេតំ
“តត្ថ កតមំ សីលព្ពតុចាទានំ, ឥតោ ពហិទ្ធា សមណាព្រាហ្មណានំ សីលេន
សុទ្ធិ”តិ វុត្ថនយេន វេទិតព្ធំ។

ឥទានិ វទន្តិ ឯតេនាតិ វាទោ។ ឧចាទិយន្តិ ឯតេនាតិ ឧចាទានំ។ កី វទន្តិ,
ឧចាទិយន្តិ វា? អត្តានំ។ អត្តនោ វាឧចាទានំ អត្តវាឧចាទានំ។ អត្តវាធមត្តមេវ
វា អត្តាតិ ឧចាទិយតិ ឯតេនាតិ អត្តវាឧចាទានំ, វីសតិវត្ថុកាយ
សក្កាយទិដ្ឋិយា ឯតំ អធិវចនំ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ។វិត្តារតោ បនេតំ “តត្ថ
កតមំ អត្តវាឧចាទានំ, ឥធ អស្សុតវា បុប្ផនោ អរិយានំ អទស្សរី”តិ (ធល. ស.
១២២៣) វុត្ថនយេន វេទិតព្ធំ។

តណ្ហាសមុទយាតិ ឯត្ថ តណ្ហា កាមុចាទានស្ស ឧបនិស្សយវសេន
អនន្តរសមនន្តរនត្ថិវិគតាសេវនវសេន វា បច្ចយោ។ អវសេសានំ បន
សហជាតាទិវសេនាបិ។ សេសំ វុត្ថនយមេវាតិ។

ឧទាទានវាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តណ្ហាវាវណ្ណានា

៩៦. តណ្ហាវាវេ រូបតណ្ហា...បេ... ធម្មតណ្ហាតិ ឯវំ ចក្កុទ្ធារាធិសុ ជវនីវិយំ
បវត្តាយ តណ្ហាយ “សេដ្ឋិបុត្តោ ព្រាហ្មណបុត្តោ” តិ ឯវំ មាធិសុ បិតិតោ នាមំ
វិយ បិតិសទិសារម្មណតោ នាមំ។ ឯត្ថ ច រូចារម្មណា តណ្ហា, រូបេ តណ្ហាតិ
រូបតណ្ហា។ សា កាមរាគភាវេន រូបំ អស្សនេន្តំ បវត្តមាណា កាមតណ្ហា។
សស្សតទិដ្ឋិសហគតរាគភាវេន រូបំ និច្ចំ ធុរំ សស្សតន្តំ ឯវំ អស្សនេន្តំ
បវត្តមាណា ភវតណ្ហា។ ឧប្បនិដ្ឋិសហគតរាគភាវេន រូបំ ឧប្បនិដ្ឋិតិ វិនស្សតិ
បេច្ច នភិស្សតិ ឯវំ អស្សនេន្តំ បវត្តមាណា វិភវតណ្ហាតិ ឯវំ តិវិជា ហោតិ។
យថា ច រូបតណ្ហា, តថា សទ្ធតណ្ហាធយោបីតិ ឯតានិ អជ្ឈាស
តណ្ហាវិចរិតានិ ហោន្តិ។ តានិ អជ្ឈត្ថរូចាធិសុ អជ្ឈាស, ពហិទ្ធារូចាធិសុ
អជ្ឈាសាតិ ធន្តិស។ ឥតិ អតីតានិ ធន្តិស, អនាគតានិ ធន្តិស, បច្ចុប្បន្នានិ
ធន្តិសាតិ អជ្ឈសតំ។ “អជ្ឈត្ថិកស្សចាទាយ ‘អស្មី’ តិ ហោតិ, ‘ឥត្ថស្មី’ តិ
ហោតិ” តិ (វិភ. ៩៧៣-៩៧៤) វា ឯវំ មាធិនា អជ្ឈត្ថិករូចាធិនិស្សិតានិ អជ្ឈាស,
“ពាហិរស្សចាទាយ ‘ឥមីនា អស្មី’ តិ ហោតិ, ‘ឥមីនា ឥត្ថស្មី’ តិ ហោតិ” តិ វា (វិភ.
៩៧៥) ឯវំ មាធិនា ពាហិររូចាធិនិស្សិតានិ អជ្ឈាសាតិ ធន្តិស។ ឥតិ អតីតានិ
ធន្តិស, អនាគតានិ ធន្តិស, បច្ចុប្បន្នានិ ធន្តិសាតិ ឯវំ ម្យ
អជ្ឈសតតណ្ហាវិចរិតានិ ហោន្តិ។ បុន សង្កហោ ករិយមាណេ រូចាធិសុ

អារម្មណ៍សុំ ឆន្ទៀវ តណ្ហាកាយា តិស្សោយេវ កាមតណ្ហាទយោ ហោន្តិតិ
ឯវំ -

និទ្ទេសត្ថេន និទ្ទេស-វិត្តារាវិត្តារស្ស ច;
បុន សង្កហតោ តណ្ហា, វិញ្ញាតញ្ញាវិភាវិនាតិ។

វេទនាសមុទយាតិ ឯត្ថ បន វេទនាតិ វិចាកវេទនា អធិប្បតា។ សា កង់
ឆសុ ធាវេសុ តណ្ហាយ បច្ចយោ ហោតិតិ ចេ? អស្សននិយតោ។ សុខាយ ហិ
វេទនាយ អស្សននេន សត្តា វេទនំ មមាយន្តា វេទនាយ តណ្ហំ ឧប្បាទេត្វា
វេទនាភក្កត្តា ហុត្វា ចក្កធាវេ ឥដ្ឋមេវ រូបំ បត្តេន្តិ, លទ្ធា ច នំ អស្សនេន្តិ,
អារម្មណាយ កានញ្ច ចិត្តការាទីនំ សក្ការំ ករោន្តិ។ តថា សោតទ្វារាទីសុ
ឥដ្ឋ ច សទ្ធាទយោ បត្តេន្តិ, លទ្ធា ច នេ អស្សនេន្តិ, អារម្មណាយ កានញ្ច
វិណាវាទក-ភន្តិកសូទ-តន្តវាយ-នាវាវិជសិប្បសន្នស្ស កាទីនំ សក្ការំ
ករោន្តិ។ យថា កី? យថា បុត្តសិនេហោន បុត្តំ មមាយន្តា ធាតិយា សក្ការំ
ករោន្តិ, សប្បាយសប្បិទីរាទីនិយេវ នំ ចាយេន្តិ ចេវ កោដេន្តិ ច។ សេសំ
វុត្ថនយមេវ។

តណ្ហាវាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វេទនាវាវណ្ណានា

៩៧. វេទនាវាវេ វេទនាកាយាតិ វេទនាសមូហា។ ចក្កសម្ពស្សជា
វេទនា...បេ.... មនោសម្ពស្សជា វេទនាតិ ឯតំ “ចក្កសម្ពស្សជា វេទនា អត្ថិ
កុសលា, អត្ថិ អកុសលា, អត្ថិ អព្យាកតា” តិ (វិភ. ៣៤) ឯវំ វិភង្កេ អាគតត្តា
ចក្កទ្វារាទីសុ បវត្តានំ កុសលាកុសលាព្យាកតវេទនានំ “សាវិបុត្តោ,
មន្ទាលិបុត្តោ” តិ ឯវំ មាទីសុ មាតិកោ នាមំ វិយ មាតិសទីសវត្ថុតោ នាមំ។

វេទនេត្តា បនេត្ត ចក្ខុសម្ពុស្សហេតុ ជាតា វេទនា ចក្ខុសម្ពុស្សជា វេទនាតិ។
ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ អយំ តាវេត្ថ សព្ពសង្កាហិកកថា។ វិចាកវសេន បន
ចក្ខុទ្វារេ ទ្វេ ចក្ខុវិញ្ញាណានិ, ទ្វេ មនោធាតុយោ, តិស្សោ
មនោវិញ្ញាណធាតុយោតិ ឯតាហិ សម្មយុត្តវសេន វេទនា វេទិតញ្ញា។ ឯស
នយោ សោតទ្វារាជីសុ។ មនោទ្វារេ មនោវិញ្ញាណធាតុសម្មយុត្តារ។

ជស្សសមុទយាតិ ឯត្ថ បន បញ្ចទ្វារេ បញ្ចវត្ថុកវេទនានំ
សហជាតចក្ខុសម្ពុស្សាទិសមុទយា សមុទយោ ហោតិ។ អវសេសានំ
ចក្ខុសម្ពុស្សាទយោ ឧបនិស្សយាទិវសេន បច្ចយា។ មនោទ្វារេ
តទារម្មណាវេទនានំ អទ្ធាវិកានញ្ច បដិសន្ធិភវន្ត្ថុតិវេទនានំ
សហជាតមនោសម្ពុស្សសមុទយា សមុទយោ ហោតិ វេទិតញ្ញា។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

វេទនាវាវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ជស្សវាវវណ្ណានា

៩៨. ជស្សវាវេ ចក្ខុសម្ពុស្សោតិ ចក្ខុម្ហិ សម្ពុស្សោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។
ចក្ខុសម្ពុស្សោ...បេ.... កាយសម្ពុស្សោតិ ឯត្ថាវតា ច កុសលាកុសលវិចាកា
បញ្ចវត្ថុកា ទស សម្ពុស្សា វុត្តា ហោន្តិ។ មនោសម្ពុស្សោតិ ឥមិនា សេសា
ពារីសតិ លោកិយវិចាកមនសម្មយុត្តជស្សា។ សឡាយតនសមុទយាតិ ធន្នំ
ចក្ខាទីនំ អាយតនានំ សមុទយេន ឥមស្ស ធម្មិជស្សាបិ សម្ពុស្សស្ស សមុទយោ
ហោតិ វេទិតញ្ញា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ជស្សវាវវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សឡាយតនវារវណ្ណា

៩៩. សឡាយតនវារេ ចក្ខាយតននិទ្ទេសុ យំ វុត្តតំ, តំ សត្វំ វិសុទ្ធិមគ្គេ ខន្ធនិទ្ទេសេ ចេវ អាយតននិទ្ទេសេ ច វុត្តនយមេវ។ ឆាមរូបសមុទយាតិ ឯត្ថ បន យំ ឆាមំ យញ្ច រូបំ, យញ្ច ឆាមរូបំ យស្ស អាយតនស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តស្ស វសេន វិសុទ្ធិមគ្គេ បដិច្ចសមុប្បាទនិទ្ទេសេ វុត្តនយេន ឆាមរូបសមុទយា សឡាយតនសមុទយោ វេទិតញ្ចោ។ សេសំ វុត្តប្បការមេវាតិ។

សឡាយតនវារវណ្ណា និដ្ឋិតា។

ឆាមរូបវារវណ្ណា

១០០. ឆាមរូបវារេ នមនលក្ខណំ ឆាមំ។ រូប្យនលក្ខណំ រូបំ។ វិត្តារវារេ បនស្ស វេទនាតិ វេទនាក្ខន្ធា។ សញ្ញាតិ សញ្ញាក្ខន្ធា។ ចេតនា ជស្សោ មនសិការោតិ សង្ខារក្ខន្ធា វេទិតញ្ចោ។ កាមញ្ច អញ្ជោបិ សង្ខារក្ខន្ធសង្កហិតា ធម្មា សន្តិ, ឥមេ បន តយោ សព្វទុព្ពលេសុបិ ចិត្តេសុ សន្តិ។ តស្មា ឯតេសំយេវ វសេនេត្ថ សង្ខារក្ខន្ធាបិ ទស្សិតោ។ ចត្តារិ ច មហាក្ខតានីតិ ឯត្ថ ចត្តារីតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ មហាក្ខតានីតិ បដិវិអាបតេជវាយានមេតំ អធិវចនំ។ យេន បន ការណេន តានិ មហាក្ខតានីតិ វុច្ចន្តិ, យោ ចេត្ថ អញ្ជោ វិនិច្ឆយនយោ, សោ សញ្ញាវិសុទ្ធិមគ្គេ រូបក្ខន្ធនិទ្ទេសេ វុត្តោ។

ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ ឧបាទាយាតិ ឯត្ថ បន ចតុន្ទន្តិ ឧបយោគតេ សាមិវចនំ, ចត្តារិ ច មហាក្ខតានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបាទាយាតិ ឧបាទិយិត្វា, គហេត្វាតិ អត្តោ។ និស្សយាតិបិ ឯកេ។ វុត្តមានន្តិ អយញ្ជេត្ថ ចាបសេសោ។ សមូហតេ វា ឯតំ សាមិវចនំ។ តេន ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ សមូហំ ឧបាទាយ បវុត្តមានំ រូបន្តិ អយមត្តោ វេទិតញ្ចោ។ ឯវំ សព្វត្ថាបិ យានិ ចត្តារិ បដិវិអាទិនិ

មហាក្សតានិ, យញ្ច ចតុន្នំ មហាក្សតានំ ឧបាទាយ វត្តមានំ
ចក្ខាយតនាទិភេទេន អភិធម្មចាឡិយមេវ វុត្តំ តេវីសតិវិជំ រូបំ, តំ សព្វម្បី
“រូប”ន្តិ វេទិតព្តោ។ វិញ្ញាណសមុទយាតិ ឯត្ថ បន យំ វិញ្ញាណំ យស្ស នាមស្ស
យស្ស ច រូបស្ស យស្ស ច នាមរូបស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តស្ស វសេន វិសុទ្ធិមគ្គ
បដិច្ចសមុប្បាទនិទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ វិញ្ញាណសមុទយា នាមរូបសមុទយោ
វេទិតព្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

នាមរូបវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

វិញ្ញាណវារវណ្ណានា

១០១. វិញ្ញាណវារេ ចក្កវិញ្ញាណាន្តិ ចក្កម្ពី វិញ្ញាណំ, ចក្កតោ វា ជាតំ
វិញ្ញាណាន្តិ ចក្កវិញ្ញាណំ។ ឯវំ សោតយានជីវ្ហាកាយវិញ្ញាណានិ។ ឥតរំ បន
មនោយេវ វិញ្ញាណាន្តិ មនោវិញ្ញាណំ។ ទិបញ្ចវិញ្ញាណាវជ្ជស្ស
តេក្ខមកវិចាកចិត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ សម្ព័រសមុទយាតិ ឯត្ថ បន យោ
សម្ព័រោ យស្ស វិញ្ញាណស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តស្ស វសេន សម្ព័រសមុទយា
វិញ្ញាណសមុទយោ វេទិតព្តោ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

វិញ្ញាណវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សម្ព័រវារវណ្ណានា

១០២. សម្ព័រវារេ អភិសម្ព័រណលក្ខណោ សម្ព័រោ។ វិត្តារវារេ បនស្ស
កាយសម្ព័រោតិ កាយតោ បវត្តសម្ព័រោ, កាយទ្វារេ ចោបនវសេន បវត្តានំ
កាមាវចរកុសលតោ អជ្ឈន្តំ, អកុសលតោ ទ្វាទសន្នន្តិវីសតិយា
កាយសញ្ចេតនានមេតំ អធិវចនំ។ វិចីសម្ព័រោតិ វិចីតោ បវត្តសម្ព័រោ,

វ័ជ្ជាវេ វចនកេនវសេន បវត្តានំវីសតិយា ឯវ វ័ជ្ជសញ្ញោតនានមេតំ អធិវចនំ។
ចិត្តសង្ខារោតិ ចិត្តតោ បវត្តសង្ខារោ, កាយវ័ជ្ជាវេ ចោបនំ អកត្វា រហោ
និសីទិត្វា ចិន្ទយន្តស្ស បវត្តានំ លោកិយ កុសលាកុសលវសេន
ឯក្ខនតីសមនោសញ្ញោតនានមេតំ អធិវចនំ។ អវិជ្ជាសមុទយាតិ ឯត្ថ បន
កុសលានំ ឧបនិស្សយវសេន អកុសលានំ សហជាតាទិវសេនាបិ
អវិជ្ជាបច្ចយោ ហោតីតិ វេទិតញ្ញា។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

សង្ខារវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អវិជ្ជាវារវណ្ណានា

១០៣. អវិជ្ជាវារេ ទុក្ខេ អញ្ញាណន្តិ ទុក្ខសច្ចេ អញ្ញាណំ, មោហាស្សេតំ
អធិវចនំ។ ឯស នយោ សមុទយេ អញ្ញាណន្តិអាទីសុ។ តត្ថ ចត្វាហិ ការណេហិ
ទុក្ខេ អញ្ញាណំ វេទិតញ្ញំ អន្តោគដតោ វត្ថុតោ អារម្មណតោ បដិច្ចាធនតោ ច។
តថា ហិ តំ ទុក្ខសច្ចបរិយាបន្នត្តា ទុក្ខេ អន្តោគដំ, ទុក្ខសច្ចញ្ញស្ស
និស្សយបច្ចយភាវេន វត្ថុ, អារម្មណបច្ចយភាវេន អារម្មណំ, ទុក្ខសច្ចញ្ញ ឯតំ
បដិច្ចាធនតិ, តស្ស យាថាវលក្ខណាប្បដិវេធនិវារណេន, ញ្ញាណាប្បវត្តិយា ចេត្ត
អប្បធានេន។

សមុទយេ អញ្ញាណំ តីហិ ការណេហិ វេទិតញ្ញំ វត្ថុតោ អារម្មណតោ
បដិច្ចាធនតោ ច។ និរោធបដិបទាយញ្ញ អញ្ញាណំ ឯកេនេវ ការណេន
វេទិតញ្ញំ បដិច្ចាធនតោ។ និរោធបដិបទាយ ហិ បដិច្ចាធកមេវ អញ្ញាណំ តេសំ
យាថាវលក្ខណាប្បដិវេធនិវារណេន, តេសុ ច ញ្ញាណាប្បវត្តិយា អប្បធានេន។
ន បន តត្ថ អន្តោគដំ, តស្មី សច្ចទ្វយេ អបរិយាបន្នត្តា។ ន តស្ស តំ សច្ចទ្វយំ
វត្ថុ, អសហជាតត្តា។ នារម្មណំ, តទារព្ព អប្បវត្តនតោ។ បច្ឆិមញ្ញិ សច្ចទ្វយំ

កម្មវត្ថុ ទុទ្ទសំ, ន ចេត្ត អន្ធក្ខតំ អញ្ញាណំ បរត្ថតិ។ បុរិមំ បន វញ្ញនិយដ្ឋន
សភាវលក្ខណស្ស ទុទ្ទសត្វា កម្មវំ, តត្ថ វិបល្លាសត្វាហាវសេន បរត្ថតិ។

អបិច ធុត្ថិតិ ឯត្ថាវតា សង្គហតោ វត្ថុតោ អារម្មណតោ កិច្ចតោ ច
អវិជ្ជា ធិបតា។ ធុត្ថសមុទយេតិ ឯត្ថាវតា វត្ថុតោ អារម្មណតោ កិច្ចតោ ច។
ធុត្ថនិរោធ ធុត្ថនិរោធគាមិនិយា បដិបទាយាតិ ឯត្ថាវតា កិច្ចតោ។
អវិសេសតោ បន អញ្ញាណន្តិ ឯតេន សភាវតោ និទ្ទិដ្ឋាតិ ញាតញ្ញា។
អាសវសមុទយាតិ ឯត្ថ បន កាមាសវភវាសវា សហជាតាទិវសេន អវិជ្ជាយ
បច្ចយា ហោន្តិ។ អវិជ្ជាសវោ ឧបនិស្សយវសេនេវ។ បុព្វប្បដ្ឋា ចេត្ត អវិជ្ជា
អវិជ្ជាសវោតិ វេទិតញ្ញា។ សា អបរាបរុប្បដ្ឋាយ អវិជ្ជាយ ឧបនិស្សយបច្ចយោ
ហោតិ។ សេសំ វត្ថុនយមេវាតិ។

អរិយាភវវណ្ណានុជ្ជតា។

អាសវវារវណ្ណា

១០៤. អាសវវារេ អវិជ្ជាសមុទយាតិ ឯត្ថ អវិជ្ជា កាមាសវតវាសវានំ
សហជាតាឱវសេន បច្ចយោ ហោតិ។ អវិជ្ជាសវស្ស ឧបនិស្សយវសេនេវ។
អបរាបរុប្បន្នា ចេត្ត អវិជ្ជា អវិជ្ជាសវោតិ វេទិតត្តា។ បុព្វប្បន្នា អវិជ្ជាយវស្ស
អបរាបរុប្បន្នស្ស អវិជ្ជាសវស្ស ឧបនិស្សយបច្ចយោ ហោតិ។ សេសំ
វុត្តនយមេវោតិ។ អយំ វារោ យា ឯសា បដិច្ចសមុប្បាទបទេសុ ជេដ្ឋិកា អវិជ្ជា,
តស្សាបិ បច្ចយទស្សនវសេន វុត្តោ។ ឯវំ វុត្តន វារេន សំសារស្ស អនមតគ្គតា
សាធិតា ហោតិ។ កេចំ? អាសវសមុទយេន ហិ អវិជ្ជាសមុទយោ។
អវិជ្ជាសមុទយេនាបិ អាសវសមុទយោ។ ឯវំ អាសវា អវិជ្ជាយ អវិជ្ជាបិ

អាសវាទំ បច្ចយោតិ កត្វា បុព្វកោដិ ន បញ្ញាយតិ អវិជ្ជាយ, តស្ស
អបញ្ញាយនតោ សំសារស្ស អនមតគ្គតា សិទ្ធា ហោតីតិ។

ឯវំ សព្វេបិមេ ឥមស្មី សុត្តេ កម្មបថវារោ អាហារវារោ ទុក្ខវារោ ជរា-មរណា-
ជាតិ-ភវ-ឧបាទាន-តណ្ហា-វេទនា-ជស្ស-សឡាយតន-នាមរូប-វិញ្ញាណ-សម្ពារ-
អវិជ្ជា-អាសវវារោតិ សោឡសវារា វុត្តា។

តេសុ ឯកេកស្ស វារស្ស សង្ខេបវិត្តារវសេន ទិដ្ឋាវិកត្តា ទុត្តិសជ្ជានានិ
ហោន្តិ។ ឥតិ ឥមស្មី សុត្តេ ឥមេសុ ទុត្តិសជ្ជានេសុ ចត្តារិ សទ្ធានិ កថិតានិ។
ឯតេសំយេវវិត្តារវសេន វុត្តេសុ សោឡសសុ ឯនេសុ អរហត្ថំ កថិតំ។ យេស្ស
បន មតេន ទុត្តិសាយបិ ឯនេសុ ចត្តារិ សទ្ធានិ ចត្តារោ ច មគ្គា កថិតាតិ។ ឥតិ
សកលេបិ បញ្ចមហានិកាយសង្គហិតេ ពុទ្ធវចនេ នត្ថិ តំ សុត្ថំ, យត្ថ
ទុត្តិសក្ខត្ថំ ចត្តារិ សទ្ធានិ ទុត្តិសក្ខត្ថញ្ច អរហត្ថំ បកាសិតំ អញ្ញាត្រ ឥមម្ហា
សម្មាទិដ្ឋិសុត្តាតិ។

ឥនមវោចាយស្មា សារិបុត្តោតិ ឥទំ ទុត្តិសាយ ចតុសច្ចបរិយាយេហិ
ទុត្តិសាយ អរហត្ថបរិយាយេហិតិ ចតុសដ្ឋិយា ការណេហិ អលង្កិត្វា
សម្មាទិដ្ឋិសុត្ថំ អាយស្មា សារិបុត្តោ អវោច, អត្ថមនា តេ ភិក្ខុ អាយស្មតោ
សារិបុត្តស្ស ភាសិតំ អភិនន្តិ។

អាសវវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចស្សននិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សម្មាទិដ្ឋិសុត្ថវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សតិបដ្ឋានសុត្ថវណ្ណានា

១០៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ សតិបដ្ឋានសុត្តំ។ តត្ថ កុរុសុវិហារតីតិ កុរុនាមកា
ជានបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុទ្ធិ្យសទ្ទេន កុរុតិ
វុច្ឆតិ, តស្មី កុរុសុ ជនបទេ។ អដ្ឋកថាចរិយា បនាហុ - មន្ទាតុកាលេ តីសុ
ធិបេសុ មនុស្សា ជម្ពុធិទោ នាម ពុទ្ធបច្ឆេកពុទ្ធមហាសាវកចក្កវត្តបតុតីនំ
ឧត្តមបុរិសានំ ឧប្បត្តិភូមិ ឧត្តមធិទោ អតិរមណីយោតិ សុត្វា រញ្ញា
មន្ទាតុចក្កវត្តិនា ចក្កវតនំ បុរក្ខត្វា ចត្តារោ ធិបេ អនុសំយាយន្តេន សទ្ធិ
អាគម៌សុ។ តតោ រាជា បរិណាយករតនំ បុច្ឆិ -

“អត្ថិ នុ ខោ មនុស្សលោកតោ រមណីយតរំ ហំន”ន្តិ?

“កស្មា ទេវ ឯវំ ភណាសិ?

“កី ន បស្សសិ ចន្ទិមស្សរិយានំ អានុភារំ?

“ននុ ឯតេសំ ហំនំ ឥតោ រមណីយតរំ”ន្តិ?

រាជា ចក្កវតនំ បុរក្ខត្វា តត្ថ អគមាសិ។ ចត្តារោ មហារាជាទោ
“មន្ទាតុមហារាជា អាគតោ”តិ សុត្វាវ “មហិទ្ធិកោ មហានុភារោ រាជា ន
សក្កា យុទ្ធនេ បដិពាហិតុ”ន្តិ សករដ្ឋំ និយ្យតេសុំ។ សោ តំ គហេត្វា បុន បុច្ឆិ -
“អត្ថិ នុ ខោ ឥតោ រមណីយតរំ ហំនំ”ន្តិ។ អថស្ស តាវតីសភវនំ កថយីសុ -
“តាវតីសភវនំ, ទេវ, រមណីយតរំ, តត្ថ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ឥមេ ចត្តារោ
មហារាជាទោ បរិចារកា ទោវារិកភូមិយំ តិដ្ឋន្តិ។ សក្កា ទេវរាជា មហិទ្ធិកោ
មហានុភារោ។ តស្សិមាទិ បន ឧបកោគដ្ឋានាទិ, យោជនសហស្សព្រៃនា
វេជយន្តចាសាទោ, បញ្ចយោជនសតុព្រៃនា សុធម្មា ទេវសភា,
ទិយឡ្យយោជនសតិកោ វេជយន្តរថោ, តថា ឯវាវណោ ហត្ថិ,
ទិព្ភុក្ខសហស្សបដិមណ្ឌិតំ នន្ទនវនំ ចិត្តលតាវនំ ជារុសកវនំ មិស្សកវនំ។

យោជនសតុព្ភេនា ចារិច្ចត្តកោ កោវិឡាវេ, តស្ស ហេដ្ឋា សង្ខិយោជនាយាមា
បណ្ណាសយោជនវិត្តតា បញ្ចនសយោជនុព្ភេនា ជយសុមនបុប្ផវណ្ណា
បណ្ណាកម្ពលសិលា, យស្សា មុទុតាយ សក្កស្ស និសីទតោ ឧបឡកាយោ
អនុបរិសតី” តិ។

តំ សុត្វា រាជា តត្ថ កន្តកាមោ ចក្ករតនំ អព្ពក្កិវិ។ តំ អាគាសេ បតិជ្ជាសិ
សទ្ធិ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ។ អថ ទិទ្ធិ ទេវលោកានំ វេមជ្ឈតោ ចក្ករតនំ
ឌីតវិត្វា បថវិយំ បតិជ្ជាសិ សទ្ធិ បរិណាយ ករតនប្បមុខាយ ចតុរង្គិនិយា
សេនាយ។ រាជា ឯកកោវ តាវតីសភវនំ អគមាសិ។ សក្កោ “មន្វាតា
អាគតោ” តិ សុត្វាវ តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កត្វា - “ស្វាគតំ តេ, មហារាជ, សកំ តេ,
មហារាជ។ អនុសាស, មហារាជា” តិ វត្វា សទ្ធិ នាជកេហិ រជ្ជំ ទ្វេភាគេ កត្វា
ឯកំ ភាគមទាសិ។ រញ្ជោ តាវតីសភវនេ បតិជ្ជិតមត្តស្សេវ មនុស្សភារោ
វិគប្មិ, ទេវភារោ ចាតុរហោសិ។

តស្ស កិរ សក្កេន សទ្ធិ បណ្ណាកម្ពលសិលាយំ និសិន្នស្ស អក្ខិនិមិសមត្តេន
នានត្ថំ បញ្ញាយតិ។ តំ អសលុក្ខេន្តា ទេវា សក្កស្ស ច តស្ស ច នានត្ថេ មុយ្ហន្តិ។
សោ តត្ថ ទិព្វសម្បត្តិ អនុភវមាណោ យាវ ធម្មិស សក្កា ឧប្បជ្ជិត្វា ចុតា, តាវ រជ្ជំ
ការេត្វា អតិត្តោយេវ កាមេហិ តតោ ចរិត្វា អត្តនោ ឧយ្យនេ បតិជ្ជិតោ
វាតាតបេន ដុដ្ឋកត្តោ កាលមកាសិ។

ចក្ករតនេ បន បថវិយំ បតិជ្ជិតេ បរិណាយ ករតនំ សុវណ្ណបដ្ឋេ
មន្វាតុឧបាហានំ លិខាបេត្វា វេទំ មន្វាតុវជ្ជន្តិ រជ្ជមនុសាសិ។ តេបិ តីហិ ធីបេហិ
អាគតមនុស្សា បុន កន្តំ អសក្កោន្តា បរិណាយ ករតនំ ឧបសង្កមិត្វា “ទេវ
មយំ រញ្ជោ អានុភារេន អាគតា, វេទានិ កន្តំ ន សក្កោម, វេសនជ្ជានំ នោ
ទេហិ” តិ យាចីសុ។ សោ តេសំ ឯកេកំ ជនបទមទាសិ។ តត្ថ បុព្វវិទេហតោ

អាគតមនុស្សហិ អារសិតបទេសោ តាយេវ បុរិមសញ្ញាយ វិទេហវដ្ឋន្តិ នាមំ
លភិ។ អបរកោយានតោ អាគតមនុស្សហិ អារសិតបទេសោ
អបរន្តជនបទោតិ នាមំ លភិ។ ឧត្តរកុរុតោ អាគតមនុស្សហិ
អារសិតបទេសោ កុរុវដ្ឋន្តិ នាមំ លភិតិ។ ពហុកេ បន តាមនិគមាធម្មោ
ឧបាទាយ ពហុវចនេន វោហរិយតិ។ តេន វុត្តំ “កុរុសុវិហរតិ”តិ។

កម្មាសធម្មំ នាម កុរុនំ និគមោតិ។ កម្មាសធម្មន្តិ ឯត្ថ កេចិ ធការស្ស ធការេន អត្ថំ វណ្ណាយន្តិ។ កម្មាសោ ឯត្ថ ធម៌តោតិ កម្មាសធម្មោ។ កម្មាសោតិ កម្មាសចាទោ ចោរិសាទោ វុច្ចតិ។ តស្ស កិរ ចាទេ ខាណុកេន វិទូដ្ឋានេ វណោ រុបាឆោ ចិត្តទារុសធិសោ ហុត្វា រុហិ, តស្មា កម្មាសចាទោតិ បញ្ញាយិត្ត។ សោ ច តស្មី ឱកាសេ ធម៌តោ ចោរិសាទការតោ បដិសេធិតោ។ កេន? មហាសត្តេន។ កតវស្មី ជាតកេតិ? មហាសុតសោមជាតកេតិ ឯកេ។ ឥមេ បន ថេរោ ជយទ្ធិសជាតកេតិ វទន្តិ។ តទា ហិ មហាសត្តេន កម្មាសចាទោ ធម៌តោ។ យថាហ -

“បុត្តោ យទា ហោមិ ជយទ្ធិសស្ស,
បញ្ញាលវដ្ឋាធិបតិស្ស អត្រជោ;
ចជិត្វាន ចាណំ បិតរំ បមោចយី,
កម្មាសចាទម្បិ ចហំ បសាទយី”ន្តិ។

កេចិ បន ធការេនេវ អត្ថំ វណ្ណាយន្តិ។ កុរុវដ្ឋន្តិសំ កិរ កុរុវត្ថធម្មោ តស្មី កម្មាសោ ជាតោ, តស្មា តំ ហំនំ កម្មាសោ ឯត្ថ ធម្មោ ជាតោតិ កម្មាសធម្មន្តិ វុច្ចតិ។ តត្ថ និវិដ្ឋនិគមស្សាបិ ឯតទេវ នាមំ។ ភុម្មវចនេន កស្មា ន វុត្តន្តិ? អវសនោកាសតោ។ ភគវតោ កិរ តស្មី និគមេ វសនោកាសោ កោចិ វិហារោ នាហោសិ។ និគមតោ បន អបក្កម្ម អញ្ញាតវស្មី ឧទកសម្បន្នេ រមណីយេ

ភូមិភាគេ មហាវេនសណ្តោ អហោសិ។ តត្ថ ភគវា វិហាសិ។ តំ និគមំ
គោចរគាមំ កត្វា, តស្មា វេមេត្ថ អត្តោ វេទិតញ្ចោ “កុរុសុ វិហាសិ កម្មាសធម្មំ
នាម កុរុនំ និគមោ, តំ គោចរគាមំ កត្វា” តិ។

ឧទ្ទេសវាវកថាវណ្ណានា

១០៦. ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខុវេ, មគ្គោតិ។ កស្មា ភគវា ឥទំ សុត្តមភាសិ?
កុរុរដ្ឋវាសីនំ គម្ពីរទេសនាបដិគ្គហណាសមត្ថតាយ។ កុរុរដ្ឋវាសិនោ កិរ ភិក្ខុ
ភិក្ខុនិយោ ឧចាសកា ឧចាសិកាយោ ឧតុបច្ចយាទិសម្បន្នត្វា តស្ស រដ្ឋស្ស
សប្បាយឧតុបច្ចយសេវនេន និច្ចំ កល្លសរីរា កល្លចិត្តា ច ហោន្តិ។ តេ
ចិត្តសរីរកល្លតាយ អនុគ្គហិតបញ្ញាពលា គម្ពីរកដំ បរិគ្គហេតុំ សមត្ថា
ហោន្តិ។ តេន តេសំ ភគវា ឥមំ គម្ពីរទេសនាបដិគ្គហណាសមត្ថតំ សម្បស្សន្តោ
ឯកវិសតិយា ថានេសុ កម្មជ្ជានំ អរហត្តេ បក្ខិបិក្វា ឥទំ គម្ពីរតំ
សតិបដ្ឋានសុត្តំ អភាសិ។ យថា ហិ បុរិសោ សុវណ្ណាចង្គោជកំ លភិក្វា តត្ថ
នាធិបុត្តានិ បក្ខិបេយ្យ, សុវណ្ណាមញ្ញសំ វា បនលភិក្វា សត្តរតនានិ
បក្ខិបេយ្យ, វេរំ ភគវា កុរុរដ្ឋវាសិបរិសំ លភិក្វា គម្ពីរទេសនំ ទេសេសិ។
តេនេវេត្ថ អញ្ញានិបិ គម្ពីរត្ថានិ ធីយនិកាយេ មហានិទានំ មហាសតិបដ្ឋានំ
ឥមស្មី មជ្ឈិមនិកាយេ សារោបមំ រុក្ខបមំ រដ្ឋចាលំ មាគណ្ហាយំ
អាណេញ្ញាសប្បាយន្តិ អញ្ញានិបិ សុត្តានិ ទេសេសិ។

អបិច តស្មី ជនបទេ ចតស្សោ បរិសា បកតិយាវ
សតិបដ្ឋានការវនានុយោគមនុយុត្តា វិហារន្តិ, អន្តមសោ ធាសកម្មករបរិជនាបិ
សតិបដ្ឋានប្បជិសំយុត្តមេវ កដំ កថេន្តិ។ ឧទកតិក្ខុសុត្តកន្តនដ្ឋានាធិសុបិ
និរត្តកកថា នាម ន បវត្តតិ។ សចេ កាចិ ឥត្ថី “អម្ព តុំ កតវំ សតិបដ្ឋានការវនំ
មនសិករោសី” តិ បុច្ឆិតា “ន កិញ្ចី” តិ វេទតិ។ តំ គរហន្តិ “ធិរត្ត តវ ជីវិតំ,

ជីវមាធាបិ ត្វំ មតសទិសា"តិ។ អថ នំ "មា ទានិ បុន ឯវមកាសី"តិ ឡើយទិដ្ឋា
អញ្ញាតរំ សតិបដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហាបេន្តិ។ យា បន "អហំ អសុកំ សតិបដ្ឋានំ
មនសិករោមី"តិ វទតិ។ តស្ស "សាធុ សាធុ"តិ សាធុការំ ទិដ្ឋា "តវ ជីវិតំ
សុជីវិតំ, ត្វំ នាម មនុស្សត្ថំ បត្តា, តវត្ថាយ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ"តិ អាទិបិ
បសំសន្តិ។ ន កេវលញ្ចេត្ត មនុស្សជាតិយាយេវ សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា,
តេ និស្សាយ វិហារន្តា តិរច្ឆានគតាបិ។ តត្រិទំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ នដកោ
សុវចោតកំ គហេត្វា សិក្ខាបេន្តោវិចារតិ។ សោភិត្តនុបស្សយំ ឧបនិស្សាយ
វសិត្វា គមនកាលេ សុវចោតកំ បមុស្សិត្វា គតោ។ តំ សាមណោវិយោ
គហេត្វា បដិជគ្គីសុ។ ពុទ្ធក្ខិតោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ តំ ឯកទិវសំ បុរតោ
និសិន្នំ ទិស្វា មហាថេរី អាហា - "ពុទ្ធក្ខិតា"តិ?

កី អយ្យេតិ។

អត្ថិ កោចិ តវ មនសិការោតិ?

នត្ថិ អយ្យេតិ។

អាវុសោ, បព្ពជិតានំ សន្តិកេ វសន្តេន នាម វិស្សជ្ឈអត្តកាវេន ភវិតុំ ន វដ្តតិ,
កោចិទេវ មនសិការោ ឥច្ឆិតញ្ចោ, ត្វំ បន អញ្ញំ ន សក្ខិស្សសិ "អដ្ឋិ អដ្ឋិ"តិ
សដ្ឋាយំ ករោហិតិ។ សោ ថេរិយា ឡីវាទេ ឋិត្វា "អដ្ឋិ អដ្ឋិ"តិ សដ្ឋាយន្តោ ចរតិ។

តំ ឯកទិវសំ ចាតោវ តោរណគ្គេ និសីទិដ្ឋា ពាលាតបំ តបមាណំ ឯកោ
សកុណោ នឧបញ្ញវេន អគ្គហេសិ។ សោ "កិរិ កិរិ"តិ សទ្ធមកាសិ។
សាមណោវិយោ សុត្វា "អយ្យេ ពុទ្ធក្ខិតោ សកុណេន គហិតោ, មោចេម ន"ត្ថិ
លេខុអាទិនិ គហេត្វា អនុពន្ធិត្វា មោចេសុ។ តំ អាទេត្វា បុរតោ ឋបិតំ ថេរី អាហា

“ពុទ្ធវគ្គិត, សកុណាន គហិតកាល ក៏ ចិន្តេសី” តិ?

ន អយ្យ អញ្ចំ ចិន្តេសី, “អដ្ឋបុញ្ញោ អដ្ឋបុញ្ចំ គហេត្វា គច្ឆតិ, កតវស្មិម្បី ហនេវិប្បកិរិស្សតី” តិ ឯវំ អយ្យ អដ្ឋបុញ្ញមេវ ចិន្តេសិន្តិ។

សាធុ សាធុ, ពុទ្ធវគ្គិត, អនាគតេ ភវក្ខយស្ស តេ បច្ចយោ ភវិស្សតីតិ។ ឯវំ តត្ថ តិវច្ឆានគតាបិ សតិបដ្ឋានមនសិការយុត្តា, តស្មា នេសំ ភគវា សតិបដ្ឋានពុទ្ធិមេវ ជនេន្តោ ឥទំ សុត្តំ អភាសិ។

តត្ថ ឯកាយនោតិ ឯកមគ្គោ។ មគ្គស្ស ហិ -

“មគ្គោ បន្តោ បថោ បដ្ឋោ, អញ្ញាសំ វដ្តមាយនំ;

នាវា ឧត្តរសេត្វ ច, កុល្លោ ច ភិសិសង្កមោ” តិ។ (ចូឡិនិ. ១០១) -

ពហ្មនិ នាមានិ។ ស្វាយំ ឥធម អយននាមេន វុត្តោ។ តស្មា ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខុវេ, មគ្គោតិ ឯត្ថ ឯកមគ្គោ អយំ, ភិក្ខុវេ, មគ្គោ, ន ទ្វេធាបថក្ខតោតិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ អថ វា ឯកេន អយិតញ្ញោតិ ឯកាយនោ។ ឯកេនាតិ គណសង្កណិកំ បហាយ វ្យបកដ្ឋេន បរិវិត្តចិត្តេន។ អយិតញ្ញោតិ បដិបទ្ធិតញ្ញោ។ អយន្តិ វា ឯតេនាតិ អយនោ, សំសារតោ និព្វានំ គច្ឆន្តីតិ អត្តោ។ ឯកស្ស អយនោ ឯកាយនោ, ឯកស្សាតិ សេដ្ឋស្ស។ សព្វសត្តានំ សេដ្ឋោ ច ភគវា, តស្មា ភគវតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កិញ្ញាបិ ហិ តេន អញ្ញាបិ អយន្តិ, ឯវំ សន្តេបិ ភគវតោវ សោ អយនោ តេន ឧប្បាទិតត្តា។ យថាហ “សោ ហិ, ព្រាហ្មណ, ភគវា អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា” តិអាទិ (ម. និ. ៣.៧៩)។ អយតីតិ វា អយនោ, គច្ឆតិ បវត្ថតីតិ អត្តោ។ ឯកស្មី អយនោតិ ឯកាយនោ, ឥមស្មីយេវ ធម្មវិនយេ បវត្ថតិ, ន អញ្ញាត្រាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “ឥមស្មី ខោ, សុភទ្ធ, ធម្មវិនយេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ឧបលព្ពតី” តិ (ធិ. និ. ២.២១៤)។

ទេសនាករនោះយើង ហេសោ, អត្តោ បនេកោ។ អបិច ឯកំ អយតីតិ
ឯកាយនោ។ បុព្ពភាគេ នាមាមុខការណ៍នាយប្បវត្តោបិ អបរភាគេ ឯកំ
និព្វានមេវ គច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហា ព្រហ្មា សហម្បតិ -

“ឯកាយនំ ជាតិខយន្តទស្សី,
មគ្គំ បជាតាតិ ហិតានុកម្មី;
ឯតេន មគ្គេន តវីសុ បុព្វេ,
តវីស្សន្តិយេ ច តវន្តិ ឱយ”ន្តិ។ (សំ. និ. ៥.៤០៩);

កេចិ បន “ន ចារំ ទិគុណំ យន្តិ” តិ គាថានយេន យស្មា ឯកវារំ និព្វានំ
គច្ឆតិ។ តស្មា “ឯកាយនោ” តិ វេទន្តិ, តំ ន យុជ្ជតិ។ ឥមស្ស ហិ អត្តស្ស សកី
អយនោតិ ឥមិនា ព្យញ្ញនេន ភវិតព្វំ។ យទិ បន ឯកំ អយនមស្ស ឯកា គតិ
បវត្តីតិ ឯវមត្តំ យោជេត្វា វុច្ឆយ្យ, ព្យញ្ញនំ យុជ្ជយ្យ, អត្តោ បន ឧភយថាបិ ន
យុជ្ជតិ។ កស្មា? ឥធម បុព្ពភាគមគ្គស្ស អធិប្បតត្តា។
កាយាទិចតុអារម្មណប្បវត្តោ ហិ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោ ឥធម អធិប្បតោ,
ន លោកុត្តរោ។ សោ ច អនេកវារម្បិ អយតិ, អនេកព្វាស្ស អយនំ ហោតិ។

បុព្វេបិ ច ឥមស្សី បទេ មហាថេរានំ សាកត្តា អហោសិយេវ។
តិបិដកច្ចុដ្ឋនាគត្តោ “បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោ” តិ អាហា។ អាចរិយោ
បនស្ស តិបិដកច្ចុដ្ឋនសុមត្តោ “មិស្សកមគ្គោ” តិ អាហា។ បុព្ពភាគោ ភន្តេតិ។
មិស្សកោ អាវុសោតិ។ អាចរិយេ បុនប្បនំ ភណ្ឌោ អប្បជិពាហិតា តុណ្ហី
អហោសិ។ បញ្ចំ អវិនិច្ឆ័និត្វាវ ឧដ្ឋហីសុ។ អថាចរិយត្តោ មន្តានកោដ្ឋកំ
គច្ឆន្តោ “មយា មិស្សកមគ្គោ កថិតោ, ច្ចុដ្ឋនាកោ បុព្ពភាគោតិ អាទាយ
វោហាវតិ, កោនុ ខោ ឯត្ថ និច្ឆយោ” តិ សុត្តន្តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ បរិវត្តន្តោ “យោ
ហិ កោចិ, ភិក្ខុវេ, ឥមេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ ឯវំ ភាវេយ្យ សត្ត វស្សានី” តិ

ឥមស្មី ហ្នាទេ សល្លក្ខេសិ, លោកុត្តរមគ្គោ ឧប្បជ្ជិត្វា សត្ត វស្សានិ តិដ្ឋមាទោ
នាម នត្ថិ, មយា វុត្តោ មិស្សកមគ្គោ នលព្ពតិ, ចូឡនាគេនទិដ្ឋោ
បុព្ពភាគមគ្គោវ លព្ពតិ ព្យាត្វា អជ្ជមិយំ ធម្មស្សវនេ សង្ឃុដ្ឋេ អគមាសិ។

ចោរាណកត្តោ កិវ បិយធម្មស្សវនា ហោន្តិ។ សទ្ធិំ សុត្វាវ “អហំ បឋមំ,
អហំ បឋម”ន្តិ ឯកប្បហារេនេវ ឱសវន្តិ។ តស្មីព្យា ទិវសេ ចូឡនាគត្តរស្ស
វារោ។ តេន ធម្មាសនេ និសីទិត្វា វីជនី គហេត្វា បុព្ពភាគាសុ វុត្តាសុ ថេរស្ស
អាសនបិដ្ឋិយំ បិតស្ស ឯតទហោសិ “រហោ និសីទិត្វា ន វក្ខាមី”តិ។
ចោរាណកត្តោ ហិ អនុសូយកា ហោន្តិ, ន អត្តនោ វុចិមេវ ឧច្ឆភាវំ វិយ ឯវំ
ឧត្តិបិត្វា វិចរន្តិ, ការណមេវ គណ្ណាន្តិ, អ ការណំ វិស្សន្តិ។ តស្មា ថេរោ
“អាវុសោ ចូឡនាគា”តិ អាហា។ សោ អាចរិយស្ស វិយ សន្នោតិ ធម្មំ វេបេត្វា “កី
ភន្តេ”តិ អាហា។ អាវុសោ ចូឡនាគ មយា វុត្តោ មិស្សកមគ្គោ នលព្ពតិ, តយា
វុត្តោ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោវ លព្ពតិ តិ។

ថេរោ ចិន្តេសិ “អម្ពាភំ អាចរិយោ សព្ពបរិយត្តិកោ តេបិដកោ សុតពុទ្ធា,
ឯវុបស្សបិ នាម ភិក្ខុនោ អយំ បញ្ញោ អាលុឡេតិ, អនាគតេ មម ភាតិកា
ឥមំ បញ្ចំ អាលុឡេស្សន្តិ តិ សុត្តំ គហេត្វា ឥមំ បញ្ចំ និច្ចលំ ករិស្សមី”តិ
បដិសម្ពិទាមគ្គតោ “ឯកាយនមគ្គោ វុច្ឆតិ បុព្ពភាគសតិបដ្ឋានមគ្គោ -

“មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ, សច្ចានំ ចតុរោ បទា;
វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ, ទិបទានព្យា ចក្កមា។

ឯសេវ មគ្គោ នត្តញ្ញោ, ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយា;
ឯតញ្ញា តុម្ហេ បដិបដ្ឋេ, មារសេនប្បមទ្គនំ;
ឯតញ្ញា តុម្ហេ បដិបដ្ឋា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សថា”តិ។ (ធម. ប. ២៧ក-២៧ថ) -

សុត្តំ អាហារិក្ខា បឋមសិ។

មគ្គោតិ កេនជ្ជន មគ្គោ? និព្វានកមនជ្ជន និព្វានតិកេហិ មគ្គនិយជ្ជន
ច។ សត្តានំវិសុទ្ធិយាតិ រាគាធិហិ មលេហិ អភិជ្ឈាវិសមលោភាធិហិ ច
ឧបក្កិលេសេហិ កិលិដ្ឋចិត្តានំ សត្តានំវិសុទ្ធត្ថាយ។ តថា ហិ ឥមិនាវ មគ្គន
ឥតោ សតសហស្សកប្បាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខ្យយ្យានំ ឧបរិ ឯកស្មិញ្ញោ
កប្បេ និព្វត្ត តណ្ហាម្ពោសេដម្ពោសរណាម្ពោធិបម្ពោនាមកេ ពុទ្ធោ អាធិ កត្វា
សក្យមុនិបរិយោសានា អនេកេ សម្មាសម្ពុទ្ធា អនេកសតា បច្ចេកពុទ្ធា
គណនបមំវិភិវត្តា អរិយសាវកា ចាតិ ឥមេ សត្តា សព្វេ ចិត្តមលំ បវាហេត្វា
បរមវិសុទ្ធិ បត្តា។ រូបមលវសេន បន សំកិលេសវោទានបញ្ញត្តិយេវ នត្ថិ។
តថា ហិ -

រូបេន សំកិលិជ្ជន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
រូបេ សុទ្ធេវិសុជ្ឈន្តិ, អនក្ខាតំ មហេសិណ។

ចិត្តេន សំកិលិជ្ជន, សំកិលិស្សន្តិ មាណវា;
ចិត្តេ សុទ្ធេវិសុជ្ឈន្តិ, ឥតិ វុត្តំ មហេសិណ។

យថាហ “ចិត្តសំកិលេសា, ភិក្ខុវេ, សត្តា សំកិលិស្សន្តិ, ចិត្តវោទានា
វិសុជ្ឈន្តិ” តិ (សំ. និ. ៣.១០០)។ តព្វា ចិត្តវោទានំ ឥមិនា សតិបដ្ឋានមគ្គន
ហោតិ។ តេនាហ “សត្តានំវិសុទ្ធិយា” តិ។

សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមាយាតិ សោកស្ស ច បរិទេវស្ស ច
សមតិក្កមាយ, បហាធាយាតិ អត្ថោ។ អយញ្ញោ មគ្គោ ភាវិតោ
សន្តតិមហាមត្តាធិនំវិយ សោកសមតិក្កមាយ, បដាចារាធិនំវិយ ច

បរិទេវសមតិក្កមាយ ច សំវត្ថុតិ។ តេនាហ “សោកបរិទេវានំ
សមតិក្កមាយា”តិ។ កិញ្ចាបិ ហិ សន្តតិមហាមត្តោ -

“យំ បុព្វេ តំវិសោធមហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចានំ;
មជ្ឈេ ច នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្នោ ចរិស្សសី”តិ។ (សុ. និ. ៩៥៥);

ឥមំ កាដំ សុត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្ថំ បត្តោ។

បជាចារា -

“ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ញាតិសុ តាណាតា”តិ។ (ធម. ប. ២៨៨);

ឥមំ កាដំ សុត្វា សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជិតា។ យស្មា បន
កាយវេទនាចិត្តធម្មេសុ កញ្ចំ ធម្មំ អនាមសិក្ខា ភាវនា នាម នត្ថិ, តស្មា តេបិ
ឥមិនាវ មគ្គេន សោកបរិទេវេ សមតិក្កន្តាតិ វេទិតញា។

ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថផ្កមាយាតិ កាយិកទុក្ខស្ស ច
ចេតសិកទោមនស្សស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ អត្ថផ្កមាយ, និរោធាយាតិ អត្តោ។
អយញ្ចំ មគ្គោ ភាវិតោ តិស្សត្ថេរាជិនំវិយ ទុក្ខស្ស, សក្កាជិនំវិយ ច
ទោមនស្សស្ស អត្ថផ្កមាយ សំវត្ថុតិ។

តត្រាយំ អត្ថធិបនា - សាវត្ថិយំ កិវ តិស្សោ នាម កុដុម្ពិកបុត្តោ
ចត្តាលីស ហិរញ្ញកោដិយោ បហាយ បព្ពជិត្វា អគាមកេ អរញ្ញេវិហរតិ។
តស្ស កនិជ្ជភាតុភរិយា “គន្ធប នំ ជីវិតា វោរោបេថា”តិ បញ្ចសតេ ចោវេ
បេសេសិ។ តេ គន្ធា ថេរំ បរិវារេត្វា និសីធិសុ។ ថេរោ អាហា “កស្មា អាគតត្ថ
ឧបាសកា”តិ? តំ ជីវិតា វោរោបេស្សមាតិ។ ចាដិភោគំ មេ ឧបាសកា គហេត្វា

អង្គការត្រី ជីវិត ទេពាតិ។ កោត, សមណ, ឥសី ហ្នែ ចាដិកោតោ
ភិស្សតិវិ? បេរោ មហន្តំ ចាសាណំ គហេត្វា ទ្វេ ឡុដ្ឋនិ ភិទ្ធិត្វា “វដ្តតិ
ឧចាសកា ចាដិកោតោ” តិ អាហា។ តេ អបក្កមិត្វា ចដ្ឋមនសីសេ អគ្គី កត្វា
និបដ្ឋិសុ។ បេរស្ស វេទនំ វិក្កមេត្វា សីលំ បច្ចវេក្កតោ បរិសុទ្ធី សីលំ និស្សយ
បីតិចាមោដ្ឋំ ឧប្បដ្ឋិ។ តតោ អនុក្កមេន វិបស្សនំ វឌ្ឍនោ តិយាមរត្តិ
សមណធម្មំ កត្វា អរុណាគ្គមនេ អរហត្តំ បត្តោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“ឧកោ ចាទានិ ភិទ្ធិត្វា, សញ្ញាបេស្សមិ វោ អហំ;
អដ្ឋិយាមិ ហរាយាមិ, សរាគមរណំ អហំ។

ឯវាហំ ចិន្ទយិត្វាន, យថាភូតំ វិបស្សិសំ;
សម្បត្ត អរុណាគ្គម្ហិ, អរហត្តមចាបុណិ” ត្ថិ។

អបរេបិ តីស ភិក្ខុ ភគវតោ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា អរញ្ញវិហារេ វស្សំ
ឧបគត្វា “អារុសោ, តិយាមរត្តិ សមណធម្មោ កាតត្តោ, ន អញ្ញមញ្ញស្ស
សន្តិកំ អាគន្ធត្ថ” ត្ថិ វត្វា វិហរីសុ។ តេសំ សមណធម្មំ កត្វា បច្ចសសមយេ
បចលាយន្តានំ ឯកោ ព្យគ្យោ អាគត្វា ឯកេកំ ភិក្ខុំ គហេត្វា គច្ឆតិ។ ន កោចិ
“មំ ព្យគ្យោ គណ្ហិ” តិ វាចម្បិ និច្ឆារេសិ។ ឯវំ បញ្ចសុ ទសសុ ភិក្ខុសុ ខាទិតេសុ
ឧចាសថទិវសេ “ឥតរេ, អារុសោ, កុហិ” ត្ថិ បុច្ឆិត្វា ញាត្វា ច “ឥទានិ គហិតេន,
គហិតោម្ហិតិ វត្តត្ថ” ត្ថិ វត្វា វិហរីសុ។

អថ អញ្ញាតំ ទហារភិក្ខុំ បុរិមនយេនេវ ព្យគ្យោ គណ្ហិ។ សោ “ព្យគ្យោ,
ភន្តេ” តិ អាហា។ ភិក្ខុ កត្តរទណ្ឌោ ច ឧក្កាយោ ច គហេត្វា មោចេស្សមាតិ
អនុពជ្ជិសុ។ ព្យគ្យោ ភិក្ខុនំ អគតី និទ្ទតជ្ជានំ អារុយ្ហ តំ ភិក្ខុំ ចាទន្ត្រ្យកតោ
បដ្ឋាយ ខាទិតុំ អារភិ។ ឥតរេបិ “ឥទានិ, សប្បរិស, អម្ពេហិ កត្តត្ថំ នត្ថិ, ភិក្ខុនំ

វិសេសោ នាម ឯវុបេ ថានេ បញ្ញាយតី"តិ អាហំសុ។ សោ ព្យគ្សមុខេ និបន្នោវ
តំ វេទនំវិត្តម្ពត្វាវិបស្សនំ វឿន្តោ យាវ គោប្បកា ខាទិតសមយេ
សោតាបន្នោ ហុត្វា, យាវ ជណ្ឌកា ខាទិតសមយេ សកទាគាមី, យាវ នាភិយា
ខាទិតសមយេ អនាគាមី ហុត្វា, ហទយវុបេ អខាទិតេយេវ សហ
បដិសម្ពិទាហិ អវហត្ថំ បត្វា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“សីលវា វតសម្បន្នោ, បញ្ញវា សុសមាហិតោ;
មុហុត្ថំ បមាទមន្ទាយ, ព្យគ្សនោវុទ្ធមានសោ។

បញ្ជាវស្មី គហេត្វាន, សីលាយ ឧបវកតោ;
កាមំ ខាទតុ មំ ព្យគ្សោ, ភក្ខោ កាយោ អមិត្តានំ;
បដិលទ្ធេ កម្មជ្ជានេ, មរណំ ហេហិតិ ភទ្កក"ន្តិ។

អបរោចិ បីតមល្លត្ថេរោ នាម គិហិកាលេ តីសុ វន្នេសុ បដាក់ គហេត្វា
តម្កបណ្ឌិទីបំ អាគម្ម រាជានំ ទិស្វា វញ្ញា កតានុគ្គហោ ឯកទិវសំ
កិលញ្ញកាបណសាលទ្វារេន គច្ឆន្តោ “រូបំ, ភិក្ខុវេ, ន តុម្ហាកំ, តំ បជហេថ, តំ
វោ បហីនំ ទីយវត្ថំ ហិតាយ សុខាយ ភវិស្សតី”តិ (សំ. និ. ៣.៣៣-៣៤)
នតុម្ហាកវគ្គំ សុត្វា ចិន្តេសិ “នេវ កិវ រូបំ អត្តនោ, ន វេទនា”តិ។ សោ តំយេវ
អង្គុសំ កត្វា និក្ខមិត្វា មហាវិហារំ គន្ធា បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា បព្ពជិតោ
ឧបសម្បន្នោ ទ្វេមាតិកា បគុណំ កត្វា តីស ភិក្ខុ គហេត្វា
គពលវាលិយអង្គុណំ គន្ធា សមណធម្មមកាសិ។ ចាទេសុ អវហន្តេសុ
ជណ្ឌកេហិ ចង្គមតិ។ តមេនំ វត្ថី ឯកោ មិគលុទ្ធកោ មិគោតិ មញ្ញមាទោ
សត្តិយា បហាវិ។ សត្តិ វិនិជ្ជិត្វា គតា។ សោ តំ សត្តិ ហរាបេត្វា បហារមុខានិ
តិណាវជ្ជិយា បូរាបេត្វា ចាសាណាបិជ្ជិយំ អត្តានំ និសីទាបេត្វា ឱកាសំ កាវេត្វា

វិបស្សនំ វឌ្ឍន្តា សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហន្តំ បត្វា ឧក្កាសិតសន្នេន
អាគតានំ ភិក្ខុនំ ព្យាករិត្វា ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ -

“ភាសិតំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, សព្វលោកគ្គវាទិនោ;
ន តុម្ហាកមិទំ រូបំ, តំ ជហោយ្យាជ ភិក្ខុវោ។

អនិច្ចាវត សង្ខារា, ឧប្បាទវយ ធម្មិនោ;
ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តេសំ រូបសមោ សុខោ” តិ។

អថ នំ ភិក្ខុ អាហំសុ “សចេ, ភន្តេ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ អរោគោ អភវិស្សា, អទ្វា
តេ មុទ្ធមត្តកេ ហន្តំ បសារេត្វា សីសំ បរាមសេយ្យា” តិ។ ឯត្តាវតា អយំ មគ្គោ
តិស្សត្ថេរាទីនំ វិយ ធុក្ខស្ស អត្ថជ្ជំមាយ សំវត្ថុតិ។

សក្កោ បន ទេវានមិន្នោ អត្ថនោ បញ្ចវិធំ បុព្វនិមិត្តំ ទិស្វា
មរណភយសន្តជ្ជិតោ ទោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចំ បុច្ឆិ។ សោ
ឧបេក្ខាបញ្ចវិស្សជ្ជនាវសានេ អសីតិសហស្សហិ ទេវតាហិ សទ្ធិ
សោតាបត្តិដលេ បតិជ្ជាសិ។ សា ចស្ស ឧបបត្តិ បុន ចាកតិការ អហោសិ។

សុព្រហ្មាបិ ទេវបុត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវារោ សគ្គសម្មត្តិ អនុភោតិ, តត្ថ
បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ រុក្ខតោ បុច្ឆានិ ឱចិន្តិយោ ចរិត្វា និរយេ ឧបបន្នា។ សោ
“កី ឥមា ចិរាយន្តិ” តិ ឧបទារេន្តោ តាសំ និរយេ និព្ពត្តការំ ទិស្វា “កិត្តកំ នុខោ
មម អាយូ” តិ ឧបបរិត្តន្តោ អត្ថនោបិ អាយុបរិត្តយំ វិទិត្វា តត្ថេវ និរយេ
និព្ពត្តនការំ ទិស្វា ភីតោ អតិវិយ ទោមនស្សជាតោ ហុត្វា “ឥមំ មេ ទោមនស្សំ
សត្តាវិនយិស្សតិ ន អញ្ញោ” តិ អវសេសា បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ គហេត្វា
ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចំ បុច្ឆិ -

“និច្ចំ ឧត្រស្តមិទំ ចិត្តំ, និច្ចំ ឧត្តិត្តិទំ មនោ;
អនុប្បន្នេសុ កិច្ចេសុ, អថោ ឧប្បតិទេសុ ច;
សេច អត្ថិ អនុត្រស្តំ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ” តិ។ (សំ. និ. ១.៩៨);

តតោ នំ ភគវា អាហា -

“នាញាត្រ ពោជ្ឈា តបសា, នាញាត្រិន្ទ្រិយសំវរា;
នាញាត្រ សព្ពនិស្សគ្គា, សោត្ថិ បស្សមិ ចាលិន” ត្ថិ។ (សំ. និ. ១.៩៨);

សោ ទេសនាបរិយោសានេ បញ្ចហិ អច្ឆរាសតេហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិជលេ
បតិជ្ឈាយ តំ សម្បត្តិ ថាវំ កត្វា ទេវលោកមេវ អគមាសីតិ។ ឯវមយំ មគ្គោ
ភាវិតោ សក្កាធិនំវិយ ទោមនស្សស្ស អត្ថផ្កមាយ សំវត្ថតិ វេទិតញោ។

ព្រាយស្ស អធិគមាយាតិ ព្រាយោ វុច្ចតិ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, តស្ស
អធិគមាយ, បត្តិយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អយញ្ញំ បុព្វភាគេ លោកិយោ
សតិបដ្ឋានមគ្គោ ភាវិតោ លោកុត្តរស្ស មគ្គស្ស អធិគមាយ សំវត្ថតិ។
តេនាហា “ព្រាយស្ស អធិគមាយា” តិ។ និព្វានស្ស សច្ចិកិរិយាយាតិ
តណ្ហារាជវិហិតត្តា និព្វានន្តិ លទ្ធនាមស្ស អមតស្ស សច្ចិកិរិយាយ,
អត្ថបច្ឆក្ខតាយាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អយញ្ញំ មគ្គោ ភាវិតោ អនុបុព្វេន
និព្វានសច្ចិកិរិយំ សាធនិ។ តេនាហា “និព្វានស្ស សច្ចិកិរិយាយា” តិ។

តត្ថ កិញ្ញាបិ “សត្តានំវិសុទ្ធិយា” តិ វុត្ថេ សោកសមតិក្កមាធិនិ អត្ថតោ
សិទ្ធានេវ ហោតិ, វេយ្យា បន សាសនយុត្តិកោវិទេ អញ្ញេសំ ន ចាកដានិ, ន ច
ភគវា បឋមំ សាសនយុត្តិកោវិទំ ជនំ កត្វា បច្ឆា ធម្មំ ទេសេតិ។ តេន តេនេវ
បន សុត្តេន តំ តំ អត្ថំ ព្រាហ្មេតិ។ តស្មា ឥធយំ យំ អត្ថំ ឯកាយនមគ្គោ
សាធនិ, តំ តំ ចាកជំ កត្វា ទស្សន្តោ “សោកបរិទេវានំ

សមតិក្កមាយា”តិអាទិមាហ។ យស្មា វា យា សត្តានំវិសុទ្ធិ ឯកាយនមគ្គន
សំវត្ថុតិ, សា សោកបរិទេវានំ សមតិក្កមេន ហោតិ, សោកបរិទេវានំ
សមតិក្កមោ ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថផ្តិមេន, ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្ថផ្តិមោ
ញាយស្សនិគមេន, ញាយស្សនិគមោ និព្វានស្ស សង្ខិកិរិយាយ។ តស្មា
ឥមម្បិ កមំ ធស្សន្តោ “សត្តានំវិសុទ្ធិយា”តិ វត្ថោ “សោកបរិទេវានំ
សមតិក្កមាយា”តិអាទិមាហ។

អបិច វណ្ណភណ្ឌនមេតំ ឯកាយនមគ្គស្ស។ យថេវ ហិ ភគវា “ធម្មំ វោ,
ភិក្ខុវេ, ទេសេស្សមិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ
សាត្តំ សព្វញ្ញនំ កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធិំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេស្សមិ, យទិនំ
ធនក្កានី”តិ (ម. និ. ៣.២២០) ធនក្កទេសនាយ អជ្ជហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ,
យថា ច អរិយវំសទេសនាយ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, អរិយវំសា អគ្គញ្ញា វត្ថញ្ញា
វំសញ្ញា ចោរាណា អសំកិណ្ណា អសំកិណ្ណាបុត្តា ន សំកិយន្តិ, ន សំកិយិស្សន្តិ,
អប្បដិកុដ្ឋា សមណោហិ ព្រាហ្មណោហិ វិញ្ញហិ”តិ (អ. និ. ៤.២៨) នវហិ បទេហិ
វណ្ណំ អភាសិ, ឯវំ ឥមស្សបិ ឯកាយនមគ្គស្ស សត្តានំវិសុទ្ធិយាតិអាទិហិ
សត្តហិ បទេហិ វណ្ណំ អភាសិ។

កស្មា ឥតិ ចេ? តេសំ ភិក្ខុនំ ឧស្សហជននត្ថំ។ វណ្ណភាសនញ្ញំ សុត្វា តេ
ភិក្ខុ “អយំ កិវ មគ្គោ បាទយសន្តាបក្ខតំ សោកំ, វាចាវិប្បលាបក្ខតំ បរិទេវំ,
កាយិកអសាតក្ខតំ ទុក្ខំ, ចេតសិកអសាតក្ខតំ ទោមនស្សន្តិ ចត្តារោ ឧបទ្កវេ
បានតិ, វិសុទ្ធិំ ញាយំ និព្វានន្តិ តយោ វិសេសេ អាវហតី”តិ ឧស្សហជាតា ឥមំ
ធម្មទេសនំ ឧគ្គហេតត្ថំ បរិយាបុណ្ឌិតត្ថំ ជារេតត្ថំ វាចេតត្ថំ, ឥមញ្ច មគ្គំ
ភាវេតត្ថំ មញ្ញិស្សន្តិ។ ឥតិ តេសំ ភិក្ខុនំ ឧស្សហជននត្ថំ វណ្ណំ អភាសិ,
កម្ពលវាណិជាទយោ កម្ពលាធិនំ វណ្ណំ វិយ។

យថា ហិ សតសហស្សគ្បនិកបណ្ណាកម្ពលវាលិដេន កម្ពលំ គណ្ណាជាតិ
ឧត្ត្រាសិភេបិ អសុកកម្ពលោតិ ន តាវ មនុស្សា ជានន្តិ។
កេសកម្ពលវាលកម្ពលាធយោបិ ហិ ទុគ្គន្ធា ខរសម្ពស្សា កម្ពលាត្វេវ វុច្ឆន្តិ។
យថា បនតេន គន្ធារកោ រត្តកម្ពលោ សុខុមោ ឧជ្ឈលោ សុខសម្ពស្សោតិ
ឧត្ត្រាសិភំ ហោតិ, តទាយេ បហោន្តិ, តេ គណ្ណាន្តិ។ យេ ន បហោន្តិ, តេបិ
ធស្សនកាមា ហោន្តិ, ឯវមេវំ “ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខុវេ, មគ្គោ” តិ វុត្តេបិ
អសុកមគ្គោតិ ន តាវ ចាកដោ ហោតិ។ នានប្បការកា ហិ អនិយ្យានមគ្គាបិ
មគ្គាត្វេវ វុច្ឆន្តិ។ “សត្តានំវិសុទ្ធិយា” តិ អាទិម្ហំ បន វុត្តេ “អយំ កិរ មគ្គោ ចត្តារោ
ឧបទ្កវេ ហានតិ, តយោវិសេសេ អាវហតី” តិ ឧស្សហជាតា ឥមំ ធម្មទេសនំ
ឧត្តហេតព្ភំ បរិយាបុណ្ហតព្ភំ ជារេតព្ភំ វាចេតព្ភំ, ឥមញ្ច មគ្គំ ភាវេតព្ភំ
មញ្ញាស្សន្តិ តិ វណ្ណំ ភាសន្តោ “សត្តានំវិសុទ្ធិយា” តិ អាទិមាហ។ យថា ច
សតសហស្សគ្បនិកបណ្ណាកម្ពលវាលិដោបមា, ឯវំ
រត្តជម្ពននសុវណ្ណាឧទកប្បសាធកមណីរតនសុវិសុទ្ធមុត្តារតនធាតបវាឡា
ធិវាលិជ្ជបមាធយោបេត្ត អាហរិតញ្ច។

យទិន្នន្តិ និចាតោ, យេ ឥមេតិ អយមស្ស អត្តោ។ ចត្តារោតិ
គណនបរិច្ឆេទោ, តេន ន តតោ ហោជ្ជា ន ឧទ្ធីន្តិ សតិបដ្ឋានបរិច្ឆេទំ ធីបេតិ។
សតិបដ្ឋានាតិ តយោ សតិបដ្ឋានា សតិគោចរោបិ, តិជា បដិបន្នេសុ
សាវកេសុ សត្តនោ បដិយានុនយវីតិវត្តតាបិ, សតិបិ។ “ចតុន្នំ, ភិក្ខុវេ,
សតិបដ្ឋានានំ សមុទយញ្ច អត្ថជ្ជមញ្ច ទេសេស្សាមិ, តំ សុណាថ... បេ...។ កោ
ច, ភិក្ខុវេ, កាយស្ស សមុទយោ? អាហារសមុទយា
កាយសមុទយោ” តិ អាទីសុ (សំ. និ. ៣.៤០៨) ហិ សតិគោចរោ សតិបដ្ឋានន្តិ
វុច្ឆតិ។ តថា “កាយោ បដ្ឋានំ, នោ សតិ។ សតិ បដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ចា” តិ អាទីសុបិ
(បដិ. ម. ៣.៣៥)។ តស្សត្ថោ - បតិដ្ឋាតិ អស្មិន្តិ បដ្ឋានំ។ កា បតិដ្ឋាតិ? សតិ។

សតិយា បដ្ឋានំ **សតិបដ្ឋានំ**។ បដ្ឋានដ្ឋានន្តិ វា បដ្ឋានំ។ សតិយា បដ្ឋានំ
សតិបដ្ឋានំ, ហត្ថិដ្ឋានអស្សដ្ឋានាធិនីវិយ។ “តយោ សតិបដ្ឋានា, យទិវយោ
សេវតិ, យទិវយោ សេវមាណោ សត្តា គណមនុសាសិតុមវហតី” តិ (ម. និ.
៣.៣០០) ឯត្តាបិ តិធា បដិបន្នេសុ សាវកេសុ សត្តនោ បដិយានុនយវីតិវត្តតា
“សតិបដ្ឋាន” ន្តិ វុត្តា។ តស្សត្ថោ - បដ្ឋបេតព្ពតោ បដ្ឋានំ, បវត្តយិតព្ពតោតិ
អត្ថោ។ កេន បដ្ឋបេតព្ពតោតិ? សតិយា។ សតិយា បដ្ឋានំ សតិបដ្ឋានន្តិ។
“ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា ភាវិតា ពហុលីកតា សត្ត ពោជ្ឈង្គេ បរិបូរេន្តិ” តិអាធិសុ
(សំ. និ. ៥.៨៨៨) បន សតិយេវ “សតិបដ្ឋាន” ន្តិ វុច្ឆតិ។ តស្សត្ថោ - បតិដ្ឋាតីតិ
បដ្ឋានំ, ឧបដ្ឋាតិ ឌីក្កន្តិត្វា បក្កន្តិត្វា បវត្តតីតិ អត្ថោ។ សតិយេវ បដ្ឋានំ
សតិបដ្ឋានំ។ អថ វា សរណេជ្ជន សតិ, ឧបដ្ឋានេជ្ជន បដ្ឋានំ។ ឥតិ សតិ ច សា
បដ្ឋានព្វាតិបិ សតិបដ្ឋានំ។ ឥនមិធម អធិប្បតំ។

យទិ ឯវំ, កស្មា “សតិបដ្ឋានា” តិ ពហុវចនំ? សតិពហុត្តា។
អារម្មណភេទេន ហិ ពហុកា ឯតា សតិយោ។ អថ មគ្គោតិ កស្មា ឯកវចនំ?
មគ្គជ្ជន ឯកត្តា។ ចតស្សោបិ ហិ ឯតា សតិយោ មគ្គជ្ជន ឯកត្តំ កច្ឆន្តិ។
វុត្តញ្ញោតំ “មគ្គោតិ កេនជ្ជន មគ្គោ? និព្វានកមនជ្ជន, និព្វានត្ថិកេហិ
មគ្គនីយជ្ជន ចា” តិ។ ចតស្សោបិ ចេតា អបរភាគេ កាយាធិសុ អារម្មណេសុ
កិច្ចំ សាធយមាណា និព្វានំ កច្ឆន្តិ។ អាធិតោ បដ្ឋាយ ច និព្វានត្ថិកេហិ មគ្គីយន្តិ,
តស្មា ចតស្សោបិ ឯកោ មគ្គោតិ វុច្ឆន្តិ។ ឯវញ្ញ សតិ វចនានុសន្និទា
សានុសន្និការ ទេសនា ហោតិ, “មារសេនប្បមទ្គនំ វោ, ភិក្ខុវេ, មគ្គំ
ទេសេស្សមិ, តំ សុណាថ... បេ... កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, មារសេនប្បមទ្គនោ មគ្គោ?
យទិទំ សត្តពោជ្ឈង្គា” តិអាធិសុ (សំ. និ. ៥.២២២) វិយ ហិ យថា
មារសេនប្បមទ្គនោតិ ច សត្តពោជ្ឈង្គាតិ ច អត្តតោ ឯកំ, ព្យញ្ញនមេវេត្ត នានំ។
ឯវំ ឯកាយនមគ្គោតិ ច ចត្តារោ សតិបដ្ឋានាតិ ច អត្តតោ ឯកំ, ព្យញ្ញនមេវេត្ត

នាង! តស៊ូ មគ្គជ្ជន ឯកត្តា ឯកវចនំ, អារម្មណភេទេន សតិពហុត្តា
ពហុវចនំ វេទិតព្ពំ។

កស្មា បន ភកវតា ចត្តារោវ សតិបដ្ឋានា វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ?
វេនេយ្យហិតត្តា។ តណ្ហាចរិតទិដ្ឋិចរិតសមថយានិកវិបស្សនាយានិកេសុ ហិ
មន្តតិក្ខវសេន ទ្វេដា ទ្វេដា បវត្ថេសុ វេនេយ្យេសុ មន្តស្ស តណ្ហាចរិតស្ស
ឡិឡាវិកំ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខុស្ស សុខុមំ
វេទនានុបស្សនំ សតិបដ្ឋានំ។ ទិដ្ឋិចរិតស្សាបិ មន្តស្ស នាតិប្បភេទគតំ
ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខុស្ស អតិប្បភេទគតំ
ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ។ សមថយានិកស្ស ច មន្តស្ស អកិច្ឆេន
អធិកន្តព្ពនិមិត្តំ បឋមំ សតិបដ្ឋានំ វិសុទ្ធិមគ្គោ, តិក្ខុស្ស ឡិឡាវិការម្ពណ្ណ
អសណ្ឋាហនតោ ទុតិយំ។ វិបស្សនាយានិកស្សបិ មន្តស្ស
នាតិប្បភេទគតារម្ពណំ តតិយំ, តិក្ខុស្ស អតិប្បភេទគតារម្ពណំ ចតុត្ថំ។ ឥតិ
ចត្តារោវ វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ។

សុភសុខនិច្ចអត្តការវិបល្លាសបហានត្ថំ វា។ កាយោ ហិ អសុភោ, តត្ថ ច
សុភវិបល្លាសវិបល្លត្តា សត្តា, តេសំ តត្ថ អសុភការវទស្សនេន តស្ស
វិបល្លាសស្ស បហានត្ថំ បឋមំ សតិបដ្ឋានំ វុត្ថំ។ សុខំ និច្ចំ អត្តាតិ គហិតេសុបិ
ច វេទនាទីសុ វេទនា ទុក្ខា, ចិត្តំ អនិច្ចំ, ធម្មា អនត្តា, តេសុ ច
សុខនិច្ចអត្តវិបល្លាសវិបល្លត្តា សត្តា, តេសំ តត្ថ ទុក្ខាទិការវទស្សនេន តេសំ
វិបល្លាសានំ បហានត្ថំ សេសានិ តីណិ វុត្តានីតិ ឯវំ
សុភសុខនិច្ចអត្តការវិបល្លាសបហានត្ថំ វា ចត្តារោវ វុត្តា អនូនា អនធិកាតិ
វេទិតព្ពំ។

ន កេរ្ត៍ល្បា វិបល្លាសបហានត្ថមេវ, អថ ខោ
ចតុរោយយោគាសវគន្ធិឧទាធានអគតិបហានត្ថម្បី ចតុត្ថិជាហារបរិញ្ញត្តញ្ច
ចត្តារោវ វុត្តាតិ វេទិតញ្ច។ អយំ តាវ បករណានយោ។

អដ្ឋកថាយំ បនសរណាវសេន ចេវ ឯកត្ថសមោសរណាវសេន ច ឯកមេវ
សតិបដ្ឋានំ អារម្មណាវសេន ចត្តារោតិ ឯតនេវ វុត្តំ។ យថា ហិ ចតុទ្វារេ នគរេ
ចាចីនតោ អាគច្ឆន្តា ចាចីនទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ចាចីនទ្វារេន
នគរមេវ បរិសន្តិ, ទក្ខិណតោ បច្ឆិមតោ ឧត្តរតោ អាគច្ឆន្តា ឧត្តរទិសាយ
ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ឧត្តរទ្វារេន នគរមេវ បរិសន្តិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតញ្ចំ។
នគរំ វិយ ហិ និព្វានមហានគរំ។ ទ្វារំ វិយ អដ្ឋង្គិកោ លោកុត្តរមគ្គោ។
ចាចីនទិសានយោវិយ កាយានយោ។

យថា ចាចីនតោ អាគច្ឆន្តា ចាចីនទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា
ចាចីនទ្វារេន នគរមេវ បរិសន្តិ, ឯវំ កាយានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា
ចុទ្ធសរិរេន កាយានុបស្សនំ ភាវេត្វា កាយានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្វត្តេន
អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្វានមេវ ឱសរន្តិ។

យថា ទក្ខិណតោ អាគច្ឆន្តា ទក្ខិណទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា
ទក្ខិណទ្វារេន នគរមេវ បរិសន្តិ, ឯវំ វេទនានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា
នរិរេន វេទនានុបស្សនំ ភាវេត្វា វេទនានុបស្សនាភាវនានុភាវនិព្វត្តេន
អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្វានមេវ ឱសរន្តិ។

យថា បច្ឆិមតោ អាគច្ឆន្តា បច្ឆិមទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា
បច្ឆិមទ្វារេន នគរមេវ បរិសន្តិ, ឯវំ ចិត្តានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្តា

សោធន៍សរីរេន ចិត្តានុបស្សនំ ភាវេត្វា ចិត្តានុបស្សនាការំនានុការំនិព្ពត្តេន
អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ ឱសរន្តិ។

យថា ឧត្តរតោ អាគច្ឆន្ទា ឧត្តរទិសាយ ឧដ្ឋានកំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ឧត្តរទ្វារេន
នករមេវ បរិសន្តិ, ឯវំ ធម្មានុបស្សនាមុខេន អាគច្ឆន្ទា បញ្ចវិជេន ធម្មានុបស្សនំ
ភាវេត្វា ធម្មានុបស្សនាការំនានុការំនិព្ពត្តេន អរិយមគ្គេន ឯកំ និព្ពានមេវ
ឱសរន្តិ។

ឯវំ សរណាសេន ចេវ ឯកត្ថសមោសរណាសេន ច ឯកមេវ សតិបដ្ឋានំ
អារម្មណាសេន ចត្តារោវ វុត្តាតិ វេទិតញ្ចា។

កតមេ ចត្តារោតិ កថេតុកម្មតា បុច្ឆា។ ឥធាតិ ឥមស្មី សាសនេ។
ភិក្ខុវេតិ ធម្មបដិគ្គាហកបុគ្គលាលបនមេតំ។ ភិក្ខុតិ
បដិបត្តិសម្មាទកបុគ្គលនិទស្សនមេតំ។ អញ្ជេបិ ច ទេវមនុស្សា បដិបត្តិ
សម្មាទេន្តិយេវ, សេដ្ឋត្តា បន បដិបត្តិយា ភិក្ខុភាវនស្សនតោ ច, “ភិក្ខុ” តិ
អាហា។ ភក្ករតោ ហិ អនុសាសនី សម្មជិច្ឆន្តេសុ ភិក្ខុ សេដ្ឋោ, សព្វប្បកាវាយ
អនុសាសនីយា ភាជនការតោ, តស្មា សេដ្ឋត្តា “ភិក្ខុ” តិ អាហា។ តស្មី គហិតេ
បន សេសា គហិតាវ ហោន្តិ រាជគមនាទីសុ រាជគ្គហណេន សេសបរិសារិយ។
យោ ច ឥមំ បដិបត្តិ បដិបដ្ឋតិ, សោ ភិក្ខុ នាម ហោតីតិ បដិបត្តិយា
ភិក្ខុភាវនស្សនតោបិ “ភិក្ខុ” តិ អាហា។ បដិបន្នកោ ហិ ទេវោ វា ហោតុ
មនុស្សោ វា, “ភិក្ខុ” តិ សន្និ គច្ឆតិយេវ។ យថាហ -

“អលង្កតោ ចេបិ សមំ ចរេយ្យ,
សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រហ្មចារី;
សព្វេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ,

សោ ព្រាហ្មណ៍ សោ សមណ៍ សតិក្ខ្យ"តិ។ (ធម្ម. ប. ១៤២);

កាយេតិ រូបកាយេ។ រូបកាយោ ហិ ឥធម្មត្ថ្នាមំ កេសាធិនញ្ចា ធម្មានំ
សមូហជ្ជន ហត្ថិកាយេវ កាយាធម្មោវិយ កាយោតិ អធិប្បតោ។ យថា ច
សមូហជ្ជន, ឯវំ កុច្ឆិតានំ អាយជ្ជន។ កុច្ឆិតានញ្ចា បរមជេតុន្ទានំ សោ
អាយោតិបិ កាយោ។ អាយោតិ ឧប្បត្តិទេសោ។ តត្រាយំ វេទនត្ថោ, អាយន្តិ
តតោតិ អាយោ។ កេ អាយន្តិ? កុច្ឆិតា កេសាធម្មោ។ ឥតិ កុច្ឆិតានំ អាយោតិ
កាយោ។ កាយានុបស្សីតិ កាយមនុបស្សនសីលោ, កាយំ វា
អនុបស្សមាណោ។

“កាយេ”តិ ច វត្ថាបិ បុន “កាយានុបស្សី”តិ ទុតិយំ កាយគ្គហណំ
អសម្មិស្សតោ វវត្ថានយនិវិនិព្វោគាធិនស្សនត្ថំ កតន្តិ វេទិតញ្ចំ។ តេន ន
កាយេ វេទនានុបស្សី វា, ចិត្តធម្មានុបស្សី វា, អថ ខោ កាយានុបស្សីយេវាតិ
កាយសម្ពាតេ វត្ថុស្មី កាយានុបស្សនាការស្សេវ ទស្សនេន អសម្មិស្សតោ
វវត្ថានំ ទស្សិតំ ហោតិ។ តថា ន កាយេ អធិបច្ចត្ថិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, នាបិ
កេសលោមាធិវិនិមុត្តត្ថិបុរិសានុបស្សី។ យោបិ ចេត្ត កេសលោមាធិកោ
ភូតុចាធាយសមូហសម្ពាតោ កាយោ, តត្ថបិ ន
ភូតុចាធាយវិនិមុត្តឯកធម្មានុបស្សី, អថ ខោ វេទនសម្ពាទានុបស្សកោវិយ
អធិបច្ចត្ថិសមូហានុបស្សី, នគរាវយវានុបស្សកោវិយ
កេសលោមាធិសមូហានុបស្សី, កេនលី ក្ខន្ធបត្តវដ្តិវិនិព្វជនកោវិយ
វិត្តមុដ្ឋិវិនិវេបកោវិយ ច ភូតុចាធាយសមូហានុបស្សីយេវាតិ នាធម្មការតោ
សមូហាវសេនេវ កាយសម្ពាតស្ស វត្ថុនោ ទស្សនេន យនិវិនិព្វោគោ ទស្សិតោ
ហោតិ។ ន ហេតុ យថាវត្ថុសមូហាវិនិមុត្តោ កាយោ វា ឥតី វា បុរិសោ វា អញ្ញោ

វា កោចិ ធម្មា ទិស្សតិ, យថាវុត្តធម្មសមូហមត្តេយេវ បន តថា តថា សត្តា
មិច្ឆាភិនិវេសំ ករោន្តិ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“យំ បស្សតិ ន តំ ទិដ្ឋំ, យំ ទិដ្ឋំ តំ ន បស្សតិ;
អបស្សំ ពជ្ឈតេ មូឡោ, ពជ្ឈមាណោ ន មុច្ចតី” តិ។ -

យនវិនិច្ឆោតាទិទស្សនត្ថន្តិវុត្តំ។ អាទិសន្តេន ចេត្ត អយម្បិ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ -
អយញ្ញំ ឯកស្មី កាយេ កាយានុបស្សីយេវ, ន អញ្ញធម្មានុបស្សី។ កី វុត្តំ
ហោតិ? យថា អនុទកក្ខតាយបិ មវិចិយា ឧទកានុបស្សីនោ ហោន្តិ, ន ឯវំ
អនិច្ចទុក្ខានត្ថអសុភក្ខតេយេវ ឥមស្មី កាយេ និច្ចសុខអត្ថសុភភាវានុបស្សី,
អថ ខោ កាយានុបស្សី អនិច្ចទុក្ខានត្ថអសុភាការសមូហានុបស្សីយេវាតិ។
អថ វា ហ្វាយំ បរតោ “ឥធ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អវញ្ញតតោ វា... បេ.... សោ សតោវ
អស្សសតី” តិអាទិនា នយេន

អស្សសបស្សសាទិបុណ្ណិកជាតអដ្ឋិកបរិយោសានោ កាយោ វុត្តោ, យោ ច
“ឥធកក្ខោ បថវិកាយំ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ អាចោកាយំ តេជោកាយំ
វាយោកាយំ កេសកាយំ លោមកាយំ ធូវិកាយំ ចម្ពកាយំ មំសកាយំ
រុហិរកាយំ នហារុកាយំ អដ្ឋិកាយំ អដ្ឋិមិញ្ញកាយ” ត្ថិ បដិសម្ពិទាយំ (បដិ. ម.
៣.៣៥) កាយោ វុត្តោ, តស្ស សព្វស្ស ឥមស្មីយេវ កាយេ អនុបស្សនតោ
“កាយេ កាយានុបស្សី” តិ ឯវម្បិ អត្ថោ ទជ្ឈញ្ចោ។

អថ វា កាយេ អហន្តិ វា មមន្តិ វា ឯវំ គហោតត្ថស្ស យស្ស កស្សចិ
អនុបស្សនតោ តស្ស តស្សេវ បន កេសាលោមាទិកស្ស
នាធម្មសមូហស្ស អនុបស្សនតោ កាយេ
កេសាទិធម្មសមូហសម្ពាសន្តាតកាយានុបស្សីតិ ឯវមត្ថោ ទជ្ឈញ្ចោ។ អបិច “ឥមស្មី
កាយេ អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ និច្ចតោ” តិអាទិនា នយេន បដិសម្ពិទាយំ

អាគតនយស្ស សត្តស្សេវ អនិច្ចលក្ខណាទិនោ អាការសម្មហសន្ត្វាតស្ស
កាយស្សានុបស្សនតោបិ “កាយេ កាយានុបស្សី”តិ វេជ្ជិ អត្ថោ ទដ្ឋព្ភោ។

តថា ហិ អយំ កាយេ កាយានុបស្សនាបដិបទំ បដិបន្នោ ភិក្ខុ ឥមំ កាយំ
អនិច្ចានុបស្សនាធិនំ សត្តន្ធិ អនុបស្សនាធិនំ វសេន អនិច្ចតោ អនុបស្សតិ, នោ
និច្ចតោ។ ធុក្ខតោ អនុបស្សតិ, នោ សុខតោ។ អនត្តតោ អនុបស្សតិ, នោ
អត្តតោ។ និព្វិន្ទតិ, នោ នន្ទតិ។ វិវជ្ឈតិ, នោ វជ្ឈតិ។ និរោធិតិ, នោ សមុទេតិ។
បដិនិស្សន្នតិ, នោ អាទិយតិ។ សោ តំ អនិច្ចតោ អនុបស្សន្នោ និច្ចសញ្ញំ
បជហតិ, ធុក្ខតោ អនុបស្សន្នោ សុខសញ្ញំ បជហតិ, អនត្តតោ អនុបស្សន្នោ
អត្តសញ្ញំ បជហតិ, និព្វិន្ទន្នោ នន្ទំ បជហតិ, វិវជ្ឈន្នោ វាគំ បជហតិ, និរោធន្នោ
សមុទយំ បជហតិ, បដិនិស្សន្នន្នោ អាទានំ បជហតីតិ វេទិតញ្ចោ។

វិហារតីតិ នីយតិ។ អាតាបីតិ តិសុ ករេសុ កិលេសេ អាតាបេតីតិ
អាតាចោ, វីរិយស្បូតំ នាមំ។ អាតាចោ អស្ស អត្ថិតិ អាតាបី។ សម្មជាដោតិ
សម្មជញ្ញសង្ខារេន ព្យាលោន សមន្នាគតោ។ សតិមាតិ
កាយបរិក្កាហិកាយ សតិយា សមន្នាគតោ។ អយំ បទ យស្មា សតិយា
អារម្មណំ បរិក្កហេត្វា បញ្ចាយ អនុបស្សតិ, ន ហិ សតិវិរបិតស្ស
អនុបស្សនា នាម អត្ថិ។ តេនេវាហ “សតិញ្ច ខ្វាហំ, ភិក្ខុវេ, សព្ពត្តិកំ វេធាមី” តិ
(សំ. និ. ៥.២៣៤)។ តស្មា ឯត្ថ “កាយេ កាយានុបស្សីវិហារតី” តិ ឯត្តារតា
កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានកម្មដ្ឋានំ វុត្ថំ ហោតិ។ អថ វា យស្មា អនាតាបិនោ
អន្តោសង្ខេទោ អន្តរាយ ករោ ហោតិ, អសម្មជាដោ ឧបាយបរិក្កហេ
អនុបាយបរិវដ្ឋនេ ច សម្មយ្ហតិ, មុដ្ឋស្សតិ ឧបាយបរិច្ឆាគេ អនុបាយបរិក្កហេ
ច អសមត្តោហោតិ, តេនស្ស តំ កម្មដ្ឋានំ ន សម្មដ្ឋតិ, តស្មា យេសំ ធម្មានំ

អាណុកាវេន តំ សម្បជ្ជតិ។ តេសំ ទស្សនត្ថំ “អាតាបី សម្បជានោ សតិមាតិ ឥទ្ធ
វុត្ថ”ន្តិ វេទិតព្វំ។

ឥតិ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ សម្បយោគផ្គុំស្ស ទស្សេត្វា ឥទានិ
បហានដ្ឋំ ទស្សេត្ថំ វិនិយោគ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ វិនិយោគ
តទន្ធិវិនយេន វា វិក្ខម្ពនវិនយេន វា វិនយិត្វា។ លោកេតិ តស្មីយេវ កាយេ។
កាយោ ហិ ឥធនុបស្សនបុណ្ណេន លោកេតិ អធិប្បតោ។ យស្មា បទស្ស ន
កាយមត្តេយេវ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ បហិយតិ, វេទនាទិសុបិ បហិយតិយេវ,
តស្មា “បញ្ចបិ ឧបាទានកុដ្ឋា លោកោ”តិ វិភង្គេ (វិភ. ៣៦២) វុត្ថំ។
លោកសម្ពាតត្ថា វា តេសំ ធម្មានំ អត្តទ្វារនយេនេតំ វុត្ថំ។ យំ បនាហា “តត្ថ
កតមោ លោកោ? ស្មេវ កាយោ លោកោ”តិ។ អយមេវេត្ថ អត្តោ, តស្មី
លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ វិនិយោគ ឯវំ សម្ពន្ធា ទដ្ឋញ្ចោ។ យស្មា បទេត្ថ
អភិជ្ឈាគហណោន កាមច្ឆន្ទោ, ទោមនស្សគហណោន ព្យាទាទោ សង្កហំ
គច្ឆតិ, តស្មា និវរណាបរិយាបន្នពលវធម្មទ្វយទស្សនេន និវរណាប្បហានំ វុត្ថំ
ហោតីតិ វេទិតព្វំ។

វិសេសេន ចេត្ថ អភិជ្ឈាវិនយេន កាយសម្បត្តិមូលកស្ស អនុរោធស្ស,
ទោមនស្សវិនយេន បទ កាយវិបត្តិមូលកស្ស វិរោធស្ស, អភិជ្ឈាវិនយេន ច
កាយេ អភិរតិយា, ទោមនស្សវិនយេន កាយការវនាយ អនភិរតិយា,
អភិជ្ឈាវិនយេន កាយេ អភូតានំ សុភសុខភាវាទីនំ បក្ខេបស្ស,
ទោមនស្សវិនយេន ច កាយេ ភូតានំ អសុភាសុខភាវាទីនំ អបនយនស្ស ច
បហានំ វុត្ថំ។ តេន យោការវចរស្ស យោគានុកាវោ យោគសមត្ថតា ច ទីបិតា
ហោតិ។ យោគានុកាវោ ហិ ឯស, យទិទំ អនុរោធិវិរោធិប្បមុត្តោ
អរតិរតិសហោ អភូតបក្ខេបភូតាបនយនវិវហិតោ ច ហោតិ។

អនុរោជវិរោជវិប្បមុត្តោ ចេស អរតិរតិសហោ អក្ខតំ អបក្ខិបន្តោ ភូតញ្ចា
អនបនេន្តោ យោគសមត្តោ ហោតីតិ។

អបរោនយោ “កាយេ កាយានុបស្សី” តិ ឯត្ថ អនុបស្សនាយ កម្មដ្ឋានំ
វុត្ថំ។ “វិហារីតិ” តិ ឯត្ថ វុត្ថវិហារេន កម្មដ្ឋានិកស្ស កាយបរិហារណំ។
“អាតាបី” តិ អាទិសុ អាតាបេន សម្មប្បដានំ, សតិសម្មជញ្ញេន
សត្តតិកកម្មដ្ឋានំ, កម្មដ្ឋានបរិហារណាចាយោ វា, សតិយា វា
កាយានុបស្សនាវសេន បដិលទ្ធសមថោ, សម្មជញ្ញេន វិបស្សនា,
អភិជ្ឈាទោមនស្សវិនយេន ការវនាជលំ វុត្ថន្តិ វេទិតព្វំ។

វិភង្គេ បន “អនុបស្សី” តិ តត្ថ កតមា អនុបស្សនា? យា បញ្ញា
បដាននា... បេ... សម្មាទិដ្ឋិ។ អយំ វុច្ចតិ អនុបស្សនា។ ឥមាយ អនុបស្សនាយ
ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧចាគតោ សមុចាគតោ ឧបបន្នោ សម្មន្នោ
សមន្នាគតោ។ តេន វុច្ចតិ អនុបស្សីតិ។

វិហារីតិ ឥរិយតិ វុត្ថតិ ចាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហារីតិ។ តេន
វុច្ចតិ វិហារីតិ។

អាតាបីតិ តត្ថ កតមា អាតាចោ? យោ ចេតសិកោ វីរិយារម្មោ... បេ...
សម្មាវាយាមោ។ អយំ វុច្ចតិ អាតាចោ។ ឥមិនា អាតាបេន ឧបេតោ
ហោតិ... បេ... សមន្នាគតោ។ តេន វុច្ចតិ អាតាបីតិ។

សម្មជាតោតិ តត្ថ កតមំ សម្មជញ្ញំ? យា បញ្ញា បដាននា... បេ...
សម្មាទិដ្ឋិ។ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មជញ្ញំ។ ឥមិនា សម្មជញ្ញេន ឧបេតោ ហោតិ... បេ...
សមន្នាគតោ។ តេន វុច្ចតិ សម្មជាតោតិ។

សតិមាតិ តត្ថ កតមា សតិ? យា សតិ អនុស្សតិ... បេ... សម្មាសតិ។ អយំ
វុច្ចតិ សតិ។ ឥមាយ សតិយា ឧបេតោ ហោតិ... បេ... សមដ្ឋាគតោ។ តេន វុច្ចតិ
សតិមាតិ។

វិនិយ័យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ តត្ថ កតមា លោកោ? ស្ទេវ កាយោ
លោកោ, បញ្ចបិ ឧបាទានក្ខន្ធា លោកោ។ អយំ វុច្ចតិ លោកោ។ តត្ថ កតមា
អភិជ្ឈា? យោ រាគោ សារាគោ អនុនយោ អនុរោជោ នន្តិ នន្តិរាគោ ចិត្តស្ស
សារាគោ, អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ? យំ ចេតសិកំ អសាតំ,
ចេតសិកំ ទុក្ខំ, ចេតោសម្មស្សន្តំ អសាតំ... បេ... ទុក្ខា វេទនា។ ឥទំ វុច្ចតិ
ទោមនស្សំ។ ឥតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា ឥទញ្ច ទោមនស្សំ ឥមម្ហិ លោកេ វិនិច្ឆា
ហោន្តិ បដិវិនិច្ឆា សន្តា វូបសន្តា សមិច្ឆា វូបសមិច្ឆា អត្តផ្គតា អព្ពត្តផ្គតា
អប្បិច្ឆា ព្យប្បិច្ឆា សោសិច្ឆា វិសោសិច្ឆា ព្យន្តិកតា, តេន វុច្ចតិ វិនិយ័យ លោកេ
អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ (វិភ. ៣៥៦) ឯវមេតេសំ បទានមត្តោ វុត្តោ។ តេន សហ
អយំ អដ្ឋកថានយោ យថា សំសន្មតិ, ឯវំ វេទិតញ្ចោ។ អយំ តាវ
កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានុទ្ទេសស្ស អត្តវណ្ណានា។

វេទនាសុ... ចិត្ត... ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហារតិ... បេ... វិនិយ័យ លោកេ
អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តិ ឯត្ថ បន វេទនានុបស្សីតិ ឯវមាទីសុ វេទនាទីនំ បុន វចនេ
បយោជនំ កាយានុបស្សនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចំ។ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី,
ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី, ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សីតិ ឯត្ថ បន វេទនាតិ តិស្សោ វេទនា, តា
ច លោកិយា ឯវ។ ចិត្តម្សិ លោកិយំ, តថា ធម្មា។ តេសំ វិភាគោ និទ្ទេសវាវេ
ចាកដោ ភវិស្សតិ។ កេវលំ បនិធយថា វេទនា អនុបស្សិតញ្ចា, តថា
អនុបស្សន្តោ វេទនាសុ វេទនានុបស្សីតិ វេទិតញ្ចោ។ ឯស នយោ ចិត្តធម្មេសុបិ។

ក៏ឃើញ វេទនា អនុបស្ស័តញ្ញាតិ? សុខា តាវ វេទនា ទុក្ខតោ, ទុក្ខា សល្លតោ,
អទុក្ខមសុខា អនិច្ចតោ។ យថាហា -

“យោ សុខំ ទុក្ខតោ អនុ, ទុក្ខមទុក្ខំ សល្លតោ;
អទុក្ខមសុខំ សន្តំ, អនក្ខំ នំ អនិច្ចតោ;
ស វេ សម្មទ្គសោ ភិក្ខុ, ឧបសន្តោ ចរិស្សតី” តិ។ (សំ. និ. ៤.២៥៣);

សព្វា ឯវ ចេតា ទុក្ខាតិបិ អនុបស្ស័តញ្ញា។ វុត្តញ្ញោតំ “យំ កិញ្ចំ វេទយំ តំ,
សព្វំ តំ ទុក្ខស្មិនំ វេទាមី” តិ (សំ. និ. ៤.២៥៤)។ សុខទុក្ខតោបិ ច អនុបស្ស័តញ្ញា។
យថាហា “សុខា វេទនា បិតិសុខា វិបរិណាមទុក្ខា” តិ (ម. និ. ១.៤៦៤) សព្វំ
វិត្តាវេតព្វំ។ អបិច អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនាវសេនបិ អនុបស្ស័តញ្ញា។ សេសំ
និទ្ទេសវារេយេវ ចាកដំ ភវិស្សតិ។ ចិត្តធម្មេសុបិ ចិត្តំ តាវ
អារម្មណាធិបតិសហជាតក្ខមិកម្មវិចាកកិរិយាទិណានត្ថកេទានំ
អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនាទំ និទ្ទេសវារេ អាគតសរាគាទិកេទានញ្ច វសេន
អនុបស្ស័តព្វំ។ ធម្មា សលក្ខណសាមញ្ញលក្ខណានំ សុញ្ញតធម្មស្ស
អនិច្ចាទិសត្តានុបស្សនាទំ និទ្ទេសវារេ អាគតសន្តាសន្តាទិកេទានញ្ច វសេន
អនុបស្ស័តព្វា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ កាមញ្ចេត្ត យស្ស កាយសង្ខារេ លោកេ
អភិជ្ឈាទោមនស្សំ បហីនំ, តស្ស វេទនាទិលោកេសុបិ តំ បហីនមេវ។
នាធាបុគ្គលវសេន បន នាធាចិត្តក្ខណិកសតិបដ្ឋានការីនាវសេន ច សព្វត្ថ
វុត្តំ។ យតោ វា ឯកត្ថ បហីនំ សេសេសុបិ បហីនំ ហោតិ។ តេនេវស្ស តត្ថ
បហានទស្សនត្ថម្បិ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពន្តិ។

ឧទ្ទេសវារកថាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

កាយានុបស្សនាអាណាចានបញ្ចវណ្ណានា

១០៧. ឥនាទិ សេយ្យថាបិ នាម ធរកោវិលីវការកោ

ជួលកិលញ្ញសណ្ឋាភិលញ្ញចង្កោជកបេឡាបុជាទីនិ ឧបករណានិ កត្តកាមោ
ឯកំ មហាវេណំ លភិក្ខុ ចតុត្ថាភិក្ខុត្ថា តតោ ឯកេកំ វេណុខណ្ឌំ គហេត្វា
ជាលេត្វា តំ តំ ឧបករណំ ករេយ្យ, ឯវេមេវ ភគវា សតិបដ្ឋានទេសនាយ
សត្តានំ អនេកប្បការវិសេសាធិគមំ កត្តកាមោ ឯកមេវ សម្មាសតី “ចត្តារោ
សតិបដ្ឋានា។ កតមេ ចត្តារោ? ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី
វិហរតី” ឥនាទិនា នយេន អារម្មណាវសេន ចតុត្ថាភិក្ខុត្ថា តតោ ឯកេកំ
សតិបដ្ឋានំ គហេត្វាវិភជន្តោ “កថញ្ញា ភិក្ខុវេ” ឥនាទិនា នយេន និទ្ទេសវារំ
វត្ថុមារទ្វោ។

តត្ថ កថញ្ញាឥនាទិវិត្តារេតុកម្យតា បុច្ឆា។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ -
ភិក្ខុវេ, កេន ច បកាវេន ភិក្ខុ កាយេ កាយានុបស្សី វិហរតីតិ? ឯស នយោ
សព្ពបុច្ឆាវាវេសុ។ ឥធន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុតិ, ភិក្ខុវេ, ឥមស្មី សាសនេ ភិក្ខុ។ អយញ្ញេត្ថ
ឥធន-សង្ខោ សព្ពប្បការ កាយានុបស្សនានិព្ពត្តកស្ស បុគ្គលស្ស
សន្និស្សយក្ខតសាសនបរិធិបនោ អញ្ញាសាសនស្ស តថាភាវបដិសេធនោ ច។
វុត្តញ្ញេតំ “ឥធនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ... បេ... សុញ្ញា បរហ្មវាទា សមណោភិ
អញ្ញេហី” តិ (ម. និ. ១.១៣៩)។ តេន វុត្តំ “ឥមស្មី សាសនេ ភិក្ខុ” តិ។

“អរញ្ញាគតោ វា... បេ... សុញ្ញាការគតោ វា” តិ ឥធនស្ស
សតិបដ្ឋានភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិធិបនំ។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ
ធិយរត្តំ រូបាធិសុ អារម្មណេសុ អនុវិសដំ ចិត្តំ កម្មជ្ជានីយី ឱតិវត្ថំ ន ឥច្ឆតិ,
ក្ខេដកោណាយុត្តរថោវិយ ឧប្បជមេវ ជារតិ, តស្មា សេយ្យថាបិ នាម គោតោ
ក្ខេដនេនុយា សព្ពំ ឌីរំ បិវិត្វា វឡិកំ ក្ខេដវច្ឆំ ធមេតុកាមោ ធនុតោ អបនេត្វា
ឯកមន្តេ មហន្តំ ចម្ពំ និខណ្ឌិត្វា តត្ថ យោត្តេន ពាន្តេយ្យ។ អថស្ស សោ វន្តោ

ឥតោ ចិត្តោ ច វិប្បន្និត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ តមេវ ជម្ពំ ឧបនិស័ទេយ្យ វា
ឧបនិបន្នេយ្យ វា, ឯវមេវ ឥមិនាបិ ភិក្ខុនា ធីយវត្ថំ រូចារម្មណាទិរសចានវឌ្ឍិតំ
នុដ្ឋចិត្តំ ធមេតុកាមេន រូចាទិអារម្មណតោ អបនេត្វា អរញ្ញំ វា រុក្ខមូលំ វា
សុញ្ញាការំ វា បវេសេត្វា តត្ថ សតិបដ្ឋានារម្មណត្ថម្ភេ សតិយោត្តន ពន្ធិតព្វំ។
ឯវមស្ស តំ ចិត្តំ ឥតោ ចិត្តោ ច វិប្បន្និត្វាបិ បុព្វេ អាចិន្ត្រការម្មណំ អលកមាណំ
សតិយោត្ថំ ធិន្និត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តំ តមេវារម្មណំ ឧបចារប្បនាវសេន
ឧបនិស័ទតិ ចេវ ឧបនិបន្នតិ ច។ តេនាហុ ចោរាណា -

“យថា ជម្ពេ និពន្ធយ្យ, វុច្ឆំ ធមំ នរោ ឥធ;
ពន្ធយេយ្យំ សកំ ចិត្តំ, សតិយារម្មណោ ធន្ន្យ” ត្ថិ។

ឯវមស្ស តំ សេនាសនំ ការវនាធុរុបំ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “ឥធមស្ស
សតិបដ្ឋានការវនាធុរុបសេនាសនបរិគ្គហបរិធិបន” ត្ថិ។

អបិច យស្មា ឥទំ កាយានុបស្សនាយ មុទុក្ខតំ
សព្ពពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ វិសេសាធិគមទិដ្ឋជម្ពុសុខិហារបទដ្ឋានំ
អាណាចានស្សតិកម្មដ្ឋានំ ឥត្ថិបុរិសហត្ថិអស្សាទិសទ្ធសមាគុលំ កាមន្តំ
អបរិច្ឆេទិត្វា ន សុករំ សម្មាទេតុំ, សទ្ធកណ្ណាកត្តា ឈានស្ស។ អតាមកេ បន
អរញ្ញេ សុករំ យោការចរេន ឥទំ កម្មដ្ឋានំ បរិគ្គហេត្វា អាណាចានចតុត្ថដ្ឋានំ
និព្ពេត្តិត្វា តនេវ ឈានំ ចាទកំ កត្វា សម្ពារេ សម្មសិត្វា អគ្គដលំ អរហត្ថំ
ចាបុណិវត្តំ។ តស្មាស្ស អនុរុបសេនាសនំ ធស្សេន្តោ ភគវា “អរញ្ញគតោ
វា” តិអាទិមាហ។

វុត្ថុវិជ្ជាចរិយោវិយ ហិ ភគវា។ សោ យថា វុត្ថុវិជ្ជាចរិយោ នគរភូមិ
បស្សិត្វា សុដ្ឋ ឧបបរិក្ខិត្វា “ឯត្ថ នគរំ មាបេថា” តិ ឧបនិសតិ, សោត្តិនា ច

នគរ និដ្ឋិត រាជកុលតោ មហាសក្ការំ លភតិ, ឯវមេវ យោគាវចរស្ស អនុរូបំ
សេនាសនំ ឧបបរិក្ខត្វា “ឯត្ថ កម្មជ្ជានំ អនុយុញ្ជិតត្ថ”ន្តិ ឧបទិសតិ។ តតោ តត្ថ
កម្មជ្ជានំ អនុយុញ្ជន្តេន យោគិនា អនុក្កមេន អរហត្តេ បត្តេ “សម្មាសម្ពុទ្ធា
វត សោ ភគវា”តិ មហន្តំ សក្ការំ លភតិ។

អយំ បន ភិក្ខុ ធីបិសធិសោតិ វុច្ចតិ។ យថា ហិ មហាធីបិរាជា អរញ្ញ
តិណាគហនំ វា វនគហនំ វា បព្ពតគហនំ វា និស្សាយ និលីយិត្វា
វនមហីសកោកណ្ណាស្វករាធយោ មិគេ គណ្ណាតិ, ឯវមេវ អយំ អរញ្ញាធិសុ
កម្មជ្ជានំ អនុយុញ្ជន្តោ ភិក្ខុ យថាក្កមេន ចត្តារោ មគ្គេ ចេវ ចត្តារិ
អរិយដលានិ ច គណ្ណាតិ។ តេនាហុ ចោរាណា -

“យថាបិ ធីបិកោ នាម, និលីយិត្វា គណ្ណាតិ មិគេ;
តថេវាយំ ពុទ្ធបុត្តោ, យុត្តយោគោ វិបស្សកោ;
អរញ្ញំ បរិសិទ្ធាន, គណ្ណាតិ ដលមុត្តម”ន្តិ។

តេនស្ស បរក្កមជវយោគ្កក្ខមី អរញ្ញសេនាសនំ ទស្សន្តោ ភគវា
“អរញ្ញគតោ វា”តិ អាធិមាហា។ ឥតោ បរំ ឥមស្មី តាវ អាធាចានបព្ពេយំ វត្ថុតំ
សិយា, តំ វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។

តស្ស បន ឥមេសំ “ធីយំ វា អស្សសន្តោ ធីយំ អស្សសាមីតិ បជាធាតិ... បេ....
បស្សម្ពយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ”តិ ឯវំ វុត្តានំ
អស្សាសបស្សាសានំ វសេន សិក្ខតោ អស្សាសបស្សាសនិមិត្តេ ចត្តារិ ឈានានិ
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ សោ ឈានា វុដ្ឋហិត្វា អស្សាសបស្សាសេ វា បរិក្កណ្ណាតិ ឈានផ្កានិ
វា។ តត្ថ អស្សាសបស្សាសកម្មិកោ “ឥមេ អស្សាសបស្សាសា កី និស្សិតា, វត្ថុ
និស្សិតា, វត្ថុ នាម ករជកាយោ, ករជកាយោ នាម ចត្តារិ មហាភូតានិ

ឧបាទានបញ្ចក"តិ ឯវំ រូបំ បរិគ្គណ្ណាតិ, តតោ តនាមម្ពណោ ជស្សបញ្ចមកេ
នាមន្តិ ឯវំ នាមរូបំ បរិគ្គហេត្វា តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ
អវិជ្ជាធិបជិត្វសមុប្បាទំ ទិស្វា "បច្ចយបច្ចយុប្បន្នធម្មមត្តមេវេតំ, អញ្ញោ
សន្តោ វា បុគ្គលោ វា នត្ថិ"តិ វិវិធិណ្ណាកន្លោ សប្បច្ចយនាមរូបេ តិលក្ខណំ
អាហារេត្វា វិបស្សនំ វឿន្តោ អនុក្កមេន អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ ឥទំ ឯកស្ស
ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខំ។

ឈានកម្មកោបិ "ឥមា និឈានផ្កានិ កំ និស្សិតានិ, វត្ថុំ និស្សិតានិ។ វត្ថុ
នាម ករណកាយោតិ ឈានផ្កានិ នាមំ, ករណកាយារូប"ន្តិ នាមរូបំ វត្ថុបេត្វា
តស្ស បច្ចយំ បរិយេសន្តោ អវិជ្ជាធិបច្ចយាការំ ទិស្វា
"បច្ចយបច្ចយុប្បន្នធម្មមត្តមេវេតំ, អញ្ញោ សន្តោ វា បុគ្គលោ វា នត្ថិ"តិ
វិវិធិណ្ណាកន្លោ សប្បច្ចយនាមរូបេ តិលក្ខណំ អាហារេត្វា វិបស្សនំ វឿន្តោ
អនុក្កមេន អរហត្តំ ចាបុណាតិ, ឥទំ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា
និយ្យានមុខំ។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា អស្សាសបស្សាសកាយេ កាយានុបស្សី
វិហរតិ។ ពហិទ្ធា វាតិ បរស្ស វា អស្សាសបស្សាសកាយេ។ អដ្ឋត្ថពហិទ្ធា វាតិ
កាលេន អត្តនោ, កាលេន បរស្ស អស្សាសបស្សាសកាយេ។ ឯតេនស្ស
បគុណាកម្មជ្ជានំ អដ្ឋបេត្វា អបរាបរំ សញ្ញាណកាលោ កថិតោ។ ឯកស្មី
កាលេ បនិទំ ឧភយំ នលព្ពតិ។

សមុទយធម្មានុបស្សី វាតិ យថា នាម កម្មារកស្តញ្ច គគ្គរនាឡិញ្ច តជ្ជញ្ច
វាយាមំ បជិត្វ វាតោ អបរាបរំ សញ្ញាតិ, ឯវំ ភិក្ខុនោ ករណកាយញ្ច
នាសាបុជញ្ច ចិត្តញ្ច បជិត្វ អស្សាសបស្សាសកាយោ អបរាបរំ សញ្ញាតិ។
កាយាទយោ ធម្មា សមុទយធម្មា, តេ បស្សន្តោ "សមុទយធម្មានុបស្សី វា

កាយស្មីវិហរតី"តិ វុច្ចតិ។ វ័យធម្មានុបស្សី វាតិ យថា ភក្ត្រាយ អបនីតាយ
គគ្គរនាឡិយា ភិក្ខុយា តន្ត្រេ ច វាយាមេ អសតិ សោ វាតោ នប្បវត្តតិ, ឯវមេវ
កាយេ ភិន្នេ នាសាបុជេ វិទូស្តេ ចិត្តេ ច និរុទ្ធេ អស្សាសបស្សាសកាយោ នាម
នប្បវត្តតីតិ កាយាទិនិរោធា អស្សាសបស្សាសនិរោធាតិ ឯវំ បស្សន្តោ
“វ័យធម្មានុបស្សី វា កាយស្មីវិហរតី"តិ វុច្ចតិ។ សមុទយវ័យធម្មានុបស្សី វាតិ
កាលេន សមុទយំ, កាលេន វយំ អនុបស្សន្តោ។ អត្ថិ កាយោតិ វា បនស្សាតិ
កាយោវ អត្ថិ, ន សត្តោ, ន បុគ្គលោ, ន ឥត្ថិ, ន បុរិសោ, ន អត្តោ, ន អត្តនិយំ,
នាហំ, ន មម, ន កោចិ, ន កស្សបិតិ ឯវមស្ស សតិ បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ។

យាវនេវាតិ បយោជនបរិច្ឆេទវត្ថាបនមេតំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - យា សតិ
បច្ចុបដ្ឋិតា ហោតិ, សា ន អញ្ញត្ថាយ។ អថ ខោ យាវនេវ ញ្ញាណមត្ថាយ
អបរាបរំ ឧត្តវុត្តិ ញ្ញាណបមាណត្ថាយ ចេវ សតិបមាណត្ថាយ ច,
សតិសម្មជញ្ញានំ វុឡត្ថាយាតិ អត្តោ។ អនិស្សិតោ ច វិហរតីតិ
តណ្ហានិស្សយទិដ្ឋិនិស្សយានំ វសេន អនិស្សិតោ វិហរតិ។ ន ច កិញ្ចិ លោកេ
ឧបាទិយតីតិ លោកស្មី កិញ្ចិ រូបំ វា...ខេ... វិញ្ញាណំ វា “អយំ មេ អត្តោ វា
អត្តនិយំ វា”តិ ន គណ្ហាតិ។ ឯវម្បីតិ ឧបរិអត្ថំ ឧបាទាយ សម្មិណ្ឌនត្ថោ
បិកាពោ។ ឥមិនា បន បទេន ភគវា អាធានាបព្ពទេសនំ និយ្យាតេត្វា
ទស្សេតិ។

តត្ថ អស្សាសបស្សាសបរិក្កាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា
បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាទនោ
សមុទយបជហនោ និរោធាម្ពុលោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន
ឧស្សក្កិត្វា និព្ពតី ចាបុណាតីតិ ឥទមេកស្ស អស្សាសបស្សាសវសេន
អភិនិវដ្ឋស្ស ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

អាណាចក្របញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

និយាមបញ្ចវណ្ណានា

១០៨. ឯវំ អស្សាសបស្សាសវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ
និយាមបញ្ចវសេន វិភជិតំ បុន ចបរន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ កាមំ
សោណសិដ្ឋាលាទយោបិ គច្ឆត្តា “គច្ឆាមា”តិ ជានន្តិ។ ន បនេតំ ឯវុបំ ជាននំ
សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវុបញ្ញំ ជាននំ សត្វបលទ្ធិ ន បដហតិ, អត្តសញ្ញំ ន ឧគ្សាដេតិ,
កម្មជ្ជានំ វា សតិបដ្ឋានការវនា វា ន ហោតិ។ ឥមស្ស បន ភិក្ខុនោ ជាននំ
សត្វបលទ្ធិ បដហតិ, អត្តសញ្ញំ ឧគ្សាដេតិ, កម្មជ្ជានញ្ចោវ សតិបដ្ឋានការវនា ច
ហោតិ។ ឥទញ្ញំ “កោ គច្ឆតិ, កស្ស គមនំ, កី ការណា គច្ឆតិ”តិ ឯវំ
សម្មជាននំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឋានាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ កោ គច្ឆតិ តិ ន កោចិ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា គច្ឆតិ។ កស្ស គមនន្តិ ន
កស្សចិ សត្តស្ស វា បុគ្គលស្ស វា គមនំ។ កី ការណា គច្ឆតិ តិ
ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេន គច្ឆតិ។ តស្មា ឯស ឯវំ បដាសាតិ “គច្ឆាមី”តិ ចិត្តំ
ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោវិញ្ញត្តិ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេន
សកលកាយស្ស បុរតោ អភិនិហារោ គមនន្តិ វុច្ឆតិ។ ឋានាធិសុបិ ឯសេវ
នយោ។

តត្រាបិ ហិ “តិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោវិញ្ញត្តិ ជនេតិ,
ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេន សកលកាយស្ស កោដិតោ បដ្ឋាយ
ឧស្សិតភារោ ឋានន្តិ វុច្ឆតិ។ “និសីទាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ វាយំ ជនេតិ, វាយោ
វិញ្ញត្តិ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេន ហេដ្ឋិមកាយស្ស សមិញ្ញនំ
ឧបរិមកាយស្ស ឧស្សិតភារោ និសង្ខាតិ វុច្ឆតិ។ “សយាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ

វាយំ ជនេតិ, វាយោវិញ្ញត្តិ ជនេតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិជ្ជារេន
សកលសរីរស្ស តិរិយតោ បសារណំ សយនន្ត វុច្ចតីតិ។

តស្ស ឯវំ បជានតោ ឯវំ ហោតិ “សត្តោ កច្ចតិ សត្តោ តិដ្ឋតិ”តិ វុច្ចតិ។
អត្ថិ បនកោចិ សត្តោ កច្ចន្តោ វា ឋិតោ វា នត្ថិ។ យថា បន “សកដំ កច្ចតិ
សកដំ តិដ្ឋតិ”តិ វុច្ចតិ, ន ច កិញ្ចា សកដំ នាម កច្ចន្តំ វា តិដ្ឋន្តំ វា អត្ថិ។ ចត្តារោ
បនកោណោ យោដេត្វា ធនកម្មិ សារជិម្ហិ ចាដេន្ត “សកដំ កច្ចតិ សកដំ
តិដ្ឋតិ”តិ វាហារមត្តមេវ ហោតិ, ឯវមេវ អជាននជ្ជន សកដំវិយ កាយោ។
កោណាវិយ ចិត្តដវតា។ សារជិវិយ ចិត្តំ។ កច្ចាមិ តិដ្ឋាមិ ចិត្ត ឧប្បន្ន
វាយោធាតុវិញ្ញត្តិ ជនយមាណា ឧប្បន្នតិ, ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិជ្ជារេន
គមនាធិនិ បវត្តន្តិ។ តតោ “សត្តោ កច្ចតិ, សត្តោ តិដ្ឋតិ, អហំ កច្ចាមិ, អហំ
តិដ្ឋាមិ”តិ វាហារមត្ត ហោតីតិ។ តេនាហ -

“នាវា មាលុតវេកេន, ជិយាវេកេន តេជនំ;
យថា យាតិ តថា កាយោ, យាតិ វាតាហតោ អយំ។

យន្តំ សុត្តវសេនេវ, ចិត្តសុត្តវសេនិទំ;
បយុត្តំ កាយយន្តម្បិ, យាតិ ឋាតិ និសីទតិ។

កោ នាម ឯត្ថ សោ សត្តោ, យោវិណា ហេតុបច្ចយេ;
អត្តនោ អានុកាវេន, តិដ្ឋេ វា យទិ វា វេជេ”តិ។

តស្មា ឯវំ ហេតុបច្ចយវសេនេវ បវត្តានិ គមនាធិនិ សល្លក្ខេន្តោ ឯស
កច្ចន្តោ វា កច្ចាមិ តិ បជានាតិ, ឋិតោ វា, និសិដ្ឋោ វា, សយានោ វា សយានោម្ហីតិ
បជានាតីតិ វេទិតញ្ចោ។

យថា យថា វា បនស្ស កាយោ បណិហិតោ ហោតិ, តថា តថា នំ
បដាធាតីតិ សព្វសង្កាហិកវចនមេតំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យេន យេន វា
អាការេន តស្ស កាយោ បិតោ ហោតិ, តេន តេន នំ បដាធាតិ។ គមនាការេន
បិតំ គច្ឆតីតិ បដាធាតិ។ ឋាននិសង្កាសយនាការេន បិតំ សយានោតិ
បដាធាតីតិ។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ អត្ថនោ វា ចតុស្សីយាបថបរិក្កណ្ឌានេន កាយេ
កាយានុបស្សី វិហារតិ។ ពហិទ្ធា វាតិ បរស្ស វា ចតុស្សីយាបថបរិក្កណ្ឌានេន។
អដ្ឋត្ថពហិទ្ធា វាតិ កាលេន អត្ថនោ, កាលេន បរស្ស
ចតុស្សីយាបថបរិក្កណ្ឌានេន កាយេ កាយានុបស្សី វិហារតិ។
សមុទយធម្មានុបស្សី វាតិ អាទីសុ បន “អវិជ្ជាសមុទយា
រូបសមុទយោ” តិ អាទិនា (បដិ. ម. ១. ៤៩) នយេន បញ្ចហាការេហិ រូបក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ច វាយោ ច នីហិតញោ។ តញ្ញិ សន្ធាយ ឥធ “សមុទយធម្មានុបស្សី
វា” តិ អាទិ វុត្តំ។ អត្ថិ កាយោតិ វា បនស្ស តិ អាទិ វុត្តសនិសមេវ។

ឥធ បន ចតុស្សីយាបថបរិក្កាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្ស វា សមុដ្ឋាបិកា
បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឱតិទ្ធិ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាណនោ
សមុទយបដហានោ និរោធារម្មណោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន
ឧស្សក្កិត្វា និព្ពតី ចាបុណាតីតិ ឥទមេកស្ស ចតុស្សីយាបថបរិក្កាហាកស្ស
ភិក្ខុនោ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

សីយាបថបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុសម្បជញ្ញបញ្ចវណ្ណានា

១០៩. ឯវំ ភីរិយាបថវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥនានិ
ចតុសម្មជញ្ញាវសេនវិភជិតំ បុន ចបរត្តិអាទិមាហ។ តត្ថ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេតិ
ឯត្ថ តាវ អភិក្កន្តំ វុច្ចតិ គមនំ។ បដិក្កន្តំ និវត្តនំ។ តទុកយម្បិ ចតុសុ
ភីរិយាបថេសុ លព្ពតិ។ គមនេ តាវ បុរតោ កាយំ អភិហរន្តោ អភិក្កមតិ នាម។
បដិនិវត្តន្តោ បដិក្កមតិ នាម។ ហនេបិ បិតកោវ កាយំ បុរតោ ឱនាមេន្តោ
អភិក្កមតិ នាម។ បច្ឆតោ អបនាមេន្តោ បដិក្កមតិ នាម។ និសង្ខាយបិ
និសិន្នកោវ អាសនស្ស បុរិមអដ្ឋាភិមុខោ សំសរន្តោ អភិក្កមតិ នាម។
បច្ឆិមអដ្ឋប្បទេសំ បច្ឆា សំសរន្តោ បដិក្កមតិ នាម។ និបង្ខាយបិ ឯសេវ នយោ។

សម្មជានការី ហោតីតិ សម្មជញ្ញេន សព្ពកិច្ចការី, សម្មជញ្ញមេវ វា
ការី។ សោ ហិ អភិក្កន្តាធិសុ សម្មជញ្ញំ ករោតេវ, ន កត្ថចិ
សម្មជញ្ញាវិវហិតោ ហោតិ។ តត្ថ សាត្ថកសម្មជញ្ញំ សប្បាយសម្មជញ្ញំ
គោចរសម្មជញ្ញំ អសម្មោហសម្មជញ្ញន្តិ ចតុព្ពំធំ សម្មជញ្ញំ។ តត្ថ
អភិក្កមនចិត្តេ ឧប្បន្នេ ចិត្តវសេនេវ អគន្ធា “កី ទុ មេ ឯត្ថ គតេន អត្តោ អត្ថិ
នត្ថី”តិ អត្តានត្ថំ បរិគ្គណ្ឌិត្វា អត្ថបរិគ្គហណំ សាត្ថកសម្មជញ្ញំ។ តត្ថ ច
អត្តោតិ
ចេតិយទស្សនពោធិទស្សនសង្ខទស្សនថេរទស្សនអសុភទស្សនាធិវសេន
ធម្មតោ វឡិ។ ចេតិយំ វា ពោធិ វា ទិស្វាបិ ហិ ពុទ្ធាវម្មណំ សង្ខទស្សនេន
សង្ខារម្មណំ បីតី ឧប្បាទេត្វា តទេវ ខយវយតោ សម្មសន្តោ អវហត្ថំ
ចាបុណាតិ។ ថេរេ ទិស្វា តេសំ ឱវាទេ បតិជ្ឈាយ អសុភំ ទិស្វា តត្ថ បឋមជ្ឈានំ
ឧប្បាទេត្វា តទេវ ខយវយតោ សម្មសន្តោ អវហត្ថំ ចាបុណាតិ។ តស្មា ឯតេសំ
ទស្សនំ សាត្ថកំ។ កេចិ បន “អាមិសតោបិ វឡិ អត្តោយេវ, តំ និស្សាយ
ព្រហ្មចរិយានុគ្គហាយ បដិបន្ទត្តា”តិ វទន្តិ។

តស៊ី បន គមនេ សប្បាយសប្បាយំ បរិគ្គណ្ហាត្វា សប្បាយបរិគ្គហណំ
សប្បាយសម្បជញ្ញំ។ សេយ្យចិធំ, ចេតិយទស្សនំ តាវ សាត្តកំ។ សចេ បន
ចេតិយស្ស មហាបូជាយ ទសទ្វាទសយោជនន្តរេ បរិសា សន្និបតន្តិ។ អត្តនោ
វិភវានុរូបំ ឥត្តិយោបិ បុរិសាបិ អលង្កតប្បជិយត្តា ចិត្តកម្មរូបកានិវិយ
សញ្ញាន្តិ។ តត្រ ចស្ស ឥដ្ឋ អារម្មណោ លោភោ, អនិដ្ឋេ បជិយោ, អសមបេក្ខនេ
មោហោ ឧប្បជ្ជតិ, កាយសំសគ្គាបត្តិ វា អាបជ្ជតិ, ជីវិតព្រហ្មចរិយានំ វា
អន្តរាយោ ហោតិ, ឯវំ តំ ហំនំ អសប្បាយំ ហោតិ។ វុត្តប្បការអន្តរាយាការេ
សប្បាយំ។ ពោធិទស្សនេបិ ឯសេវ នយោ។ សង្ឃទស្សនម្បិ សាត្តំ។ សចេ បន
អន្តោគាមេ មហាមណ្ឌាបំ ការេត្វា សព្វវត្ថុ ធម្មស្សវនំ ការេន្តេសុ មនុស្សេសុ
វុត្តប្បការេនេវ ជនសន្និទាតោ ចេវ អន្តរាយោ ច ហោតិ, ឯវំ តំ ហំនំ
អសប្បាយំ។ អន្តរាយាការេ សប្បាយំ។ មហាបរិសបរិវារានំ ថេរានំ ទស្សនេបិ
ឯសេវ នយោ។

អសុភទស្សនម្បិ សាត្តំ។ តទត្ថធិបនត្តញ្ច ឥទំ វុត្ត - ឯកោ កិវ ទហារកិក្ខុ
សាមណោ គហេត្វា ទន្តកជ្ជត្តាយ គតោ។ សាមណោរោ មគ្គា ឌីក្ខមិត្វា បុរតោ
គច្ឆន្តោ អសុភំ ទិស្វា បឋមជ្ឈានំ និព្វត្តេត្វា តទេវ ចាទកំ កត្វា សង្ខារេ
សម្មសន្តោ តិណិ ជលានិ សន្និកត្វា ឧបរិមគ្គត្តាយ កម្មជ្ជានំ បរិគ្គហេត្វា
អជ្ជាសិ។ ទហារោ តំ អបស្សន្តោ “សាមណោរោ” តិ បក្កោសិ។ សោ “មយា
បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនា សទ្ធិទ្វេ កថា នាម ន កថិតបុញ្ញា។
អញ្ញាស្មិម្បិ ទិវសេ ឧបរិវិសេសំ និព្វត្តេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា “កី, ភន្តេ” តិ បដិវចនំ
អទាសិ។ ឯហីតិ ច វុត្តេ ឯកវចនេនេវ អាគន្ធា “ភន្តេ, ឥមិនា តាវ មគ្គេន គន្ធា
មយា បិតោកាសេ មុហុត្ថំ បុរត្តាភិមុខោ ឋិត្វា ឌីលោកេថា” តិ អាហា។ សោ
តថា កត្វា តេន បត្តវិសេសមេវ ចាបុណិ។ ឯវំ ឯកំ អសុភំ ទិដ្ឋំ ជនានំ អត្តាយ
ជាយតិ។ ឯវំ សាត្តម្បិ បនេតំ បុរិសស្ស មាតុកាមាសុភំ អសប្បាយំ។

មាតុកាមស្ស ច បុរិសាសុកំ សភាគមេវ សប្បាយន្តិ ឯវំ សប្បាយបរិគ្គហណំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ នាម។

ឯវំ បរិគ្គហិតសាត្តសប្បាយស្ស បន អដ្ឋតីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ អត្តនោ
ចិត្តុចិត កម្មដ្ឋានសម្ពាតំ គោចរំ ឧគ្គហេត្វាភិក្ខាចារគោចរេ តំ គហេត្វា
គមនំ គោចរសម្មជញ្ញំ នាម។ តស្សវិការត្ថំ ៩ទំ ចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។ ៩ធកោត្វា
ភិក្ខុ ហរតិ ន បច្ចាហរតិ, ឯកោត្វា ន ហរតិ បច្ចាហរតិ, ឯកោត្វា នេវ ហរតិ ន
បច្ចាហរតិ, ឯកោត្វា ហរតិ ច បច្ចាហរតិ ច។

តត្ថ យោ ភិក្ខុ ទិវសំ ចន្តមេន និសង្ខាយ អារវណីយេហិ ធម្មេហិ ចិត្តំ
បរិសោធន្តា តថា វត្តិយា បឋមំ យាមំ មជ្ឈិមេ យាមេ សេយ្យំ កប្បេត្វា
បច្ឆិមយាមេហិ និសង្ខាចន្តមេហិ វីតិនាមេត្វា បកេវ
ចេតិយផ្កណពោធិយផ្កណវត្ថំ កត្វា ពោធិរុក្ខេ ឧទកំ អភិសិញ្ញាត្វា ចានីយំ
បរិភោជនីយំ បច្ចបដ្ឋបេត្វា អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តាទិនិ សព្វានិ ខន្ធកវត្តានិ
សមាធាយ វត្តតិ។ សោ សរីរេបរិកម្មំ កត្វា សេនាសនំ បរិសិទ្ធាទ្វេ តយោ
បល្លង្គេ ឧសុមំ គាហាបេន្តោ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ញាត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ ឧដ្ឋហិត្វា
កម្មដ្ឋានសីសេនេវ បត្តិវិវមាធាយ សេនាសនតោ និក្ខមិត្វា កម្មដ្ឋានំ
មនសិករោន្តោវ ចេតិយផ្កណំ គន្ធា សចេ ពុទ្ធានុស្សតិកម្មដ្ឋានំ ហោតិ, តំ
អវិស្សន្តេត្វាវ ចេតិយផ្កណំ បរិសតិ។ អញ្ចំ ច កម្មដ្ឋានំ ហោតិ,
សោចានចានមូលេ ឋេត្វា ហាត្ថេន គហិតភណ្ឌំ វិយ តំ ឋេត្វា ពុទ្ធារម្មណំ បីតី
គហេត្វា ចេតិយផ្កណំ អារុយ្ហ មហន្តំ ចេតិយំ ចេ, តិក្ខុត្ថំ បទក្ខិណំ កត្វា
ចតុសុ ឋានេសុ វន្តិតព្ពំ។ ឧទកំ ចេតិយំ ចេ, តថេវ បទក្ខិណំ កត្វា អដ្ឋសុ
ឋានេសុ វន្តិតព្ពំ។ ចេតិយំ វន្តិត្វា ពោធិយផ្កណំ បត្តេនាបិ ពុទ្ធស្ស ភកវតោ
សម្មុទារិយ និបច្ចការំ ធស្សេត្វា ពោធិ វន្តិតព្ពោ។ សោ ឯវំ ចេតិយព្វា ពោធិព្វា

វង្សិត្វា បដិសាមិកដ្ឋានំ កត្វា បដិសាមិកកណ្ណកំ ហត្ថេន កណ្ណោន្តោវិយ
និក្ខិត្តកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា តាមសមីបេ កម្មដ្ឋានសីសេនេវ ចីវរំ ចារុបិត្វា តាម
បិណ្ឌាយ បរិសតិ។

អថ នំ មនុស្សា ទិស្វា “អយ្យោ នោ អាគតោ”តិ បច្ចុគ្គន្ធា បត្តំ គហេត្វា
អាសនសាលាយំ វា គេហេ វា និសីទាបេត្វា យាគុំ ទត្វា យាវ ភត្តំ ន និដ្ឋាតិ, តាវ
ចាទេ ឆោវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា បុរតោ និសីទិត្វា បញ្ចំ វា បុច្ឆន្តិ, ធម្មំ វា
សោតុកាមា ហោន្តិ។ សចេបិ ន កថាបេន្តិ, ជនសង្កហត្ថំ ធម្មកថា នាម
កាតព្វាយេវាតិ អដ្ឋកថាចរិយាវ ទន្តិ។ ធម្មកថា ហិ កម្មដ្ឋានវិនិមុត្តា នាម
នត្ថិ។ តស្មា កម្មដ្ឋានសីសេនេវ ធម្មំ កថេត្វា កម្មដ្ឋានសីសេនេវ អាហារំ
បរិភូត្វា អនុមោទនំ កត្វា និវត្តិយមាទេហិបិ មនុស្សេហិ អនុគតោវ
តាមតោ និក្ខមិត្វា តត្ថេវ និវត្តេត្វា មគ្គំ បដិបទ្ធិតិ។ អថ នំ បុរេតរំ និក្ខមិត្វា
ពហិកាមេ កតកត្តកិច្ចា សាមណោរទហារិក្ខុ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ធា បត្តចីវរមស្ស
កណ្ណាន្តិ។

ចោរាណា ភិក្ខុ កិរ “ន អម្ពាភំ ឧបជ្ឈាយោ អាចរិយោ”តិ មុខំ ឧល្លោកេត្វា
វត្ថំ ករោន្តិ។ សម្បត្តបរិច្ឆេទេនេវ ករោន្តិ។ តេ តំ បុច្ឆន្តិ “ភន្តេ, ឯតេ មនុស្សា
តុម្ពាភំ កី ហោន្តិ មាតុបក្ខតោ សម្ពន្ធា បិតិបក្ខតោ”តិ។ កី ទិស្វា បុច្ឆថាតិ។
តុម្ពេសុ ឯតេសំ បេមំ ពហុមាទន្តិ។ អាវុសោ, យំ មាតាបិតុហិបិ ទុក្ខរំ, តំ ឯតេ
អម្ពាភំ ករោន្តិ, បត្តចីវរម្បិ នោ ឯតេសំ សន្តកមេវ, ឯតេសំ អនុភាវេន នេវ
ភយេ ភយំ, ន នាតកេ នាតកំ ជានាម, ឯទិសា នាម អម្ពាភំ ឧបការីនោ
នត្ថិតិ តេសំ គុណោ កថេន្តោ ភច្ឆតិ, អយំ វុច្ឆតិ ហារតិ ន បច្ឆាហារតិតិ។

យស្ស បន បកេវ វុត្តប្បការំ វត្ថុបដិបត្តិ ករោន្តស្ស កម្មជតេជោ
បជ្ឈលតិ, អនុចាទិន្នកំ មុញ្ញិត្វា ឧចាទិន្នកំ កណ្ណាតិ, សរីរតោ សេនា មុច្ឆន្តិ,

កម្មជ្ជានីយី ឆារោហិតិ, សោ បតេវ បត្តិវិវរមាធាយ វេគសាវ ចេតិយំ វន្តិត្វា
គោរ្យចានំ និក្ខមនវេលាយមេវ គាមំ យាគុភិក្ខុយា បរិសិត្វា យាគុំ លភិត្វា
អាសនសាលំ កន្ធា បិវតិ។ អថស្ស ទូត្តិក្ខត្តំ អដ្ឋោហរណាមត្ថេនេវ
កម្មជតេជោ ឧចាទិន្នកំ មុញ្ញិត្វា អនុចាទិន្នកំ គណ្ហាតិ។ យជសតេន ម្ហាតោ
វិយ តេជោធាតុបរិឡាហនិញ្ចាបនំ បត្វា កម្មជ្ជានសីសេន យាគុំ បរិភុញ្ញិត្វា
បត្តញ្ច មុខញ្ច ធារិត្វា អន្តរាភត្ថ កម្មជ្ជានំ មនសិកត្វា អវសេសជ្ជានេ
បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កម្មជ្ជានសីសេន អាហារំ បរិភុញ្ញិត្វា តតោ បជ្ជាយ
ចោម្ហានុចោម្ហំ ឧបជ្ជហមានំ កម្មជ្ជានំ គហេត្វាវ អាគច្ឆតិ, អយំ វុច្ឆតិ ន ហរតិ
បច្ឆាហរតីតិ។ ឯទិសា ច ភិក្ខុ យាគុំ បរិសិត្វា វិបស្សនំ អារភិត្វា ពុទ្ធសាសនេ
អរហត្តំ បត្តា នាម គណានបថំ វីតិវត្តា, សីហឡធិបេយេវ តេសុ តេសុ
គាមេសុ អាសនសាលាយំ ន តំ អាសនំ អត្ថិ, យត្ថ យាគុំ បរិសិត្វា
អរហត្តប្បត្តិភិក្ខុ នត្ថិតិ។

យោ បន បមាធិហារី ហោតិ និក្ខត្តដុរោ, សព្ពរត្តានិ ភិក្ខុត្វា
បញ្ចវិធមតោទិលវិនិត្តនិក្ខត្តាវិហរន្តោ “កម្មជ្ជានំ នាម អត្ថិ” តិបិ សញ្ញា
អកត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បរិសិត្វា អនុលោមិកេន គិហិសំសគ្គេន សំសដ្ឋោ
ចរិត្វា ច ភុញ្ញិត្វា ច តុន្តោ និក្ខមតិ, អយំ វុច្ឆតិ នេវ ហរតិ ន បច្ឆាហរតីតិ។

យោ បនាយំ ហរតិ ច បច្ឆាហរតិ ចាតិ វុត្តោ, សោ
គតបច្ឆាគតិកវត្តវសេន វេទិតញ្ចោ។ អត្តកាមា ហិ កុលបុត្តា សាសនេ
បព្ពជិត្វា ទសបិ វីសម្មិ តីសម្មិ ចត្តាលីសម្មិ បញ្ញាសម្មិ សតម្មិ ឯកតោ
វសន្តា កតិកវត្តំ កត្វាវិហរន្តិ, អាវុសោ, តុម្ពេ ន ឥណដ្ឋា ន ភយដ្ឋា ន
ជីវិកាបកតា បព្ពជិតា, ធុត្វា មុច្ឆិតុកាមា បនេត្ថ បព្ពជិតា, តស្មា គមនេ
ឧប្បន្នកិលេសំ គមនេយេវ និគ្គល្ហាថ, ហីនេ, និសដ្ឋាយំ, សយនេ ឧប្បន្នកិលេសំ

សយនេយេវ និគ្គល្ហាថាតិ។ តេ ឯវំ កតិកវត្ថុំ កត្វា ភិក្ខាចារំ គប្បន្តា
អឡ្ហឧសភឧសភអឡ្ហការុតការុតន្តវេសុ ចាសាណា ហោន្តិ។ តាយ សញ្ញាយ
កម្មជ្ជានំ មនសិករោន្តាវ គប្បន្តិ។ សេច កស្សចិ គមនេ កិលេសោ ឧប្បជ្ជតិ,
តត្ថេវ នំ និគ្គល្ហាតិ។ តថា អសក្កោន្តោ តិជ្ជតិ។ អថស្ស បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោបិ
តិជ្ជតិ។ សោ “អយំ ភិក្ខុ តុយ្ហំ ឧប្បន្នវិតក្កំ ជាតាតិ, អនុច្ឆវិកំ តេ ឯត” ន្តិ
អត្តានំ បដិចោទេត្វាវិបស្សនំ វឡេត្វា តត្ថេវ អរិយភូមី ឌីក្កមតិ។ តថា
អសក្កោន្តោ និសីទតិ។ អថស្ស បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តោបិ និសីទតិ តិ សោយេវ
នយោ។ អរិយភូមី ឌីក្កមតុំ អសក្កោន្តោបិ តំ កិលេសំ វិក្កមេត្វា កម្មជ្ជានំ
មនសិករោន្តាវ គប្បន្តិ។ ន កម្មជ្ជានិប្បយុត្តេន ចិត្តេន ចានំ ឧទ្ធវតិ។ ឧទ្ធវតិ
ចេ, បដិនិវត្តេត្វា បុរិមបទេសំ យេវ ឯតិ អាជ្ឈិន្ទកវាសី មហាដុស្សនេវត្ថេរោ
វិយ។

សោ កិវ ឯក្ខនីវេសតិវស្សនិ គតបច្ឆាគតិកវត្ថុំ បូរេន្តោ ឯវំ វិហាសិ។
មនុស្សបិ សុទំ អន្តរាមគ្គ កសន្តា ច វេបន្តា ច មទ្គន្តា ច កម្មានិ ច ករោន្តា ថេវ
តថាគប្បន្តំ ទិស្វា “អយំ ថេរោ បុនប្បនំ និវត្តិត្វា គប្បន្តិ។ កី នុ ខោ មគ្គមុឡ្ហោ
ឧទាហុ កិញ្ចិ បមុជ្ជា” តិ សមុល្លបន្តិ។ សោ តំ អនាទិយិត្វា
កម្មជ្ជានយុត្តចិត្តេនេវ សមណធម្មំ ករោន្តាវិសតិវស្សព្ពន្ធវេ អវហត្ថំ
ចាបុណិ។ អវហត្ថប្បត្តទិវសេយេវស្ស ចង្គមនកោជិយំ អធិវត្តា ទេវតា
អង្គុលីហិ ទីបំ ឧជ្ឈាលេត្វា អជ្ជាសិ។ ចត្តារោបិ មហារាជាតោ សក្កោ ច
ទេវានមិន្ទោ ព្រហ្មា ច សហម្បតិ ឧបជ្ជានំ អគម៌សុ។ តញ្ច ឌីកាសំ ទិស្វា
វេនវាសីមហាតិស្សត្ថេរោ តំ ទុតិយទិវសេ បុច្ឆិ “វត្តិភាគេ អាយស្មតោ សន្តិកេ
ឌីកាសោ អហោសិ, កី សោ ឌីកាសោ” តិ។ ថេរោវិក្ខេបំ ករោន្តោ “ឌីកាសោ
នាម ទីចោកាសោបិ ហោតិ មណីឌីកាសោបី” តិ ឯវំ មាទិមាហ។ តតោ

បដិច្ចាទេស តុម្ពេតិ និពាទ្ធោ អាមាតិ បដិជានិត្វា អាហោចេសិ
កាលវល្លិមណ្ឌបវាសី មហានាគត្ថេរោ វិយ ច។

សោមិ កិរ គតបច្ឆាគតិកវត្ថំ បូរេន្តោ បឋមំ តាវ ភគវតោ មហាបធានំ
បូរេស្សមីតិ សត្ត វស្សានិ ឋានចង្គ្គមនមេវ អធិដ្ឋាសិ។ បុន សោឡស វស្សានិ
គតបច្ឆាគតិកវត្ថំ បូរេត្វា អរបាត្ថំ ចាបុណិ។ សោ កម្មជ្ជានយុត្តនេវ ចិត្តន
ចាទំ ឧទ្ធករោ វិយុត្តន ឧទ្ធកេ បដិនិវត្តន្តោ កាមស្ស សមីបំ គន្ធា “ការី នុ
បព្ពជិតោ នូ” តិ អាសង្កនិយបទេសេ ឋត្វា ជីវំ ចារុបិត្វា កច្ចកន្តវតោ ឧទកេន
បត្ថំ ឆោវិត្វា ឧទកកណ្ឌសំ ករោតិ។ កី ការណា? មា មេ ភិក្ខុ ទាតុំ វន្តិតុំ វា
អាគតេ មនុស្សេ ធិយាយុកា ហោថាតិ វេនមត្តនាបិ កម្មជ្ជានវិត្តេចា
អហោសីតិ។ អន្ធទ្ធ, ភន្តេ, កតិមីតិ ជីវសំ វា ភិក្ខុគណានំ វា បញ្ញោ វា បុច្ឆិតោ បន
ឧទកំ គិលិត្វា អាហោចេសិ។ សចេ ជីវសាទិបុច្ឆកា ន ហោន្តិ, និក្ខមនវេលាយ
កាមទ្វារេ និដ្ឋភិត្វាវ យាតិ កលម្ពតិវិហារេ វស្សបគតបញ្ញាសភិក្ខុវិយ។

តេ កិរ អាសាឡិបុណ្ណាមាយំ កតិកវត្ថំ អកំសុ “អរបាត្ថំ អប្បត្វា
អញ្ញមញ្ញំ ន អាហបិស្សមា” តិ។ កាមញ្ញ បិណ្ឌាយ បរិសន្តា ឧទកកណ្ឌសំ
កត្វា បរិសីសុ។ ជីវសាទិសុ បុច្ឆិតេសុ វុត្តនយេនេវ បដិបដ្ឋិសុ។ តត្ថ មនុស្សា
និដ្ឋភនំ ទិស្វា ជានីសុ, “អន្តេកោ អាគតោ, អន្តេ ទ្វេ” តិ។ ឯវញ្ញ ចិន្តេសុ “កី នុ ខោ
ឯតេ អម្ពេហិយេវ សទ្ធិ ន សល្លបន្តិ, ឧទាហុ អញ្ញមញ្ញម្បិ, យទិ អញ្ញមញ្ញំ ន
សល្លបន្តិ, អទ្វាវិវាទជាតា ភវិស្សន្តិ, ឯច នេ អញ្ញមញ្ញំ ឧមាបេស្សមា” តិ សព្វេ
វិហារំ គន្ធា បញ្ញាសាយ ភិក្ខុសុ ទ្វេបិ ភិក្ខុ ឯកោកាសេ នាទ្ធសំសុ។ តតោ
យោ តេសុ ចក្ខុមា បុរិសោ, សោ អាហា “ន កោ កលហការកានំ ឱកាសោ
វ្យាទិសោ ហោតិ, សុសម្មជ្ឈំ ចេតិយផ្តលំ ពោធិយផ្តលំ, សុនិក្ខិត្តា សម្មជ្ឈនិយោ,

សូបដ្ឋបិតំ ចានីយំ បរិភោជនីយ"ន្តិ។ តេ តតោវ និវត្តា, តេបិ ភិក្ខុ
អន្តោតេមាសេយេវ អរហត្ថំ បទ្វា មហាបវរណាយ វិសុទ្ធិបវរណំ បវរេសុំ។

ឯវំ កាលវល្លិមណ្ឌបវាសី មហានាគត្ថេរោវិយ កលម្ពតិក្ខវិហារេ
វស្សបគតភិក្ខុវិយ ច កម្មជ្ជានយុត្តេនេវ ចិត្តេន ចានំ ឧទ្ធករន្តោ កាមសមីបំ
បទ្វា ឧទកកណ្ឌាសំ កត្វាវីដិយោ សល្លេក្ខេត្វា យត្ថ សុរាសោណ្ឌាធុត្តាធយោ
កលហការកា ចណ្ឌាហត្ថិអស្សនយោ វា នត្ថិ, តំវីដិ បដិបដ្ឋតិ។ តត្ថ ច
បិណ្ឌាយ ចរមាឆោ ន តុវិតតុវិតោវិយ ជវេន គប្បតិ។ ន ហិ ជវេន
បិណ្ឌាចាតិយធុតត្ថំ នាម កិញ្ចិ អត្ថិ។ វិសមភូមិភាគប្បត្តំ បន ឧទកសកដំ
វិយ និច្ចលោ ហុត្វា គប្បតិ។ អនុយំ បរិដ្ឋោ ច តំ ធាតុកាមំ វា អធាតុកាមំ វា
សល្លេក្ខេត្ថំ តទន្ធរំ កាលំ អាគមេន្តោ ភិក្ខុ គហេត្វា អន្តោកាមេ វា
ពហិកាមេ វា វិហារមេវ វា អាគន្ធាយថាជាសុកេ បតិវ្វេ ឱកាសេ និសីទិត្វា
កម្មជ្ជានំ មនសិករោន្តោ អាហារេ បដិកូលសញ្ញំ ឧបជ្ជាបេត្វា
អក្ខត្តញ្ញនវណាលេបនបុត្តម៌សូបមាវសេន នំ បច្ឆវេក្ខេន្តោ អដ្ឋង្គសមន្មាគតំ
អាហារំ អាហារេតិ, នេវ ទវាយ ន មធាយ ន មណ្ឌនាយ ន វិភូសនាយ។ ភុត្តាវី
ច ឧទកកិច្ចំ កត្វា មុហុត្ថំ ភត្តកិលមដំ បដិប្បស្សម្តេត្វា យថា បុរេភត្ថំ, ឯវំ
បច្ឆាភត្ថំ។ យថា បុរិមយាមំ, ឯវំ បច្ឆិមយាមញ្ច កម្មជ្ជានមេវ មនសិ ករោតិ,
អយំ វុច្ឆតិ ហារតិ ច បច្ឆាហារតិ ចាតិ។

ឥទំ បន ហរណាបច្ឆាហរណាសម្ពាតំ គតបច្ឆាគតិកវត្ថំ បូរេន្តោ យទិ
ឧបនិស្សយសម្បន្នោ ហោតិ។ បឋមវយេ ឯវំ អរហត្ថំ ចាបុណាតិ។ នោ ចេ
បឋមវយេ ចាបុណាតិ, អថ មជ្ឈិមវយេ។ នោ ចេ មជ្ឈិមវយេ ចាបុណាតិ, អថ
បច្ឆិមវយេ។ នោ ចេ បច្ឆិមវយេ ចាបុណាតិ, អថ មរណាសមយេ។ នោ ចេ
មរណាសមយេ ចាបុណាតិ, អថ ទេវបុត្តោ ហុត្វា។ នោ ចេ ទេវបុត្តោ ហុត្វា

ចាបុណ្ហាតិ, អនុប្បន្នេ ពុទ្ធនិព្វត្តោ បច្ចេកពោធិសង្កករោតិ។ នោ បេ
បច្ចេកពោធិសង្កករោតិ, អថ ពុទ្ធានំ សម្មាសម្ពុទ្ធិកាវេ ឱប្បាភិញ្ញោ វា ហោតិ
សេយ្យថាមិ បេរោ ពាហិយោ ធារុច្ឆិយោ, មហាបញ្ញោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ
សាវិបុត្តោ, មហិទ្ធិកោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ មហាមោគ្គល្លានោ, ធុតធុតរោ វា
សេយ្យថាមិ បេរោ មហាកស្សនោ, ទិព្វចក្កកោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ អនុរុទ្ធា,
វិនយធរោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ ឧចារិ, ធម្មកថិកោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ
បុណ្ណោ មន្តាណិបុត្តោ, អារញ្ញិកោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ វេរតោ, ពហុស្សតោ វា
សេយ្យថាមិ បេរោ អានន្តោ, សិក្ខាកាមោ វា សេយ្យថាមិ បេរោ រាហុលោ
ពុទ្ធបុត្តោតិ។ ឥតិ ឥមស្មី ចតុក្កេ យាយំ ហរតិ ច បច្ឆាហរតិ ច, តស្ស
គោចរសម្បជញ្ញំ សិខាបត្តំ ហោតិ។

អភិក្កមាទិសុ បន អសម្មយ្ហនំ អសម្មោហសម្បជញ្ញំ។ តំ វេរិ វេរិទតត្ថំ - ឥដ
ភិក្ខុ អភិក្កមន្តោ វា បដិក្កមន្តោ វា យថា អនុបុព្វជ្ជនា អភិក្កមាទិសុ “អត្តា
អភិក្កមតិ, អត្តនា អភិក្កមោ និព្វត្តិតោ” តិ វា “អហំ អភិក្កមាមិ, មយា
អភិក្កមោ និព្វត្តិតោ” តិ វា សម្មយ្ហន្តិ។ តថា អសម្មយ្ហន្តោ “អភិក្កមាមី” តិ ចិត្ត
ឧប្បជ្ជមានេ តេនេវ ចិត្តន សន្ធិ ចិត្តសមុជ្ជានា វាយោធាតុ វិញ្ញត្តិ ជនយមាណា
ឧប្បជ្ជតិ, ឥតិ ចិត្តកិរិយាវាយោធាតុវិច្ឆារវសេន អយំ កាយសម្មតោ
អដ្ឋិសង្ខារោ អភិក្កមតិ, តស្សេវ អភិក្កមតោ ឯកេកចាទុទ្ធរណោ បថវីធាតុ
អាចោធាតុតិ ទ្វេ ធាតុយោ ឱមត្តា ហោន្តិ មន្ទា, ឥតរា ទ្វេ អធិមត្តា ហោន្តិ
ពលវតិយោ, តថា អតិហរណំ វីតិហរណោសុ។ វោស្សជ្ឈនេ
តេជោវាយោធាតុយោ ឱមត្តា ហោន្តិ មន្ទា, ឥតរា ទ្វេ អធិមត្តា ហោន្តិ
ពលវតិយោ។ តថា សន្និក្ខេបនសន្និក្ខុនេសុ។ តត្ថ ឧទ្ធរណោ បវត្តា រូចារូបធម្មា
អតិហរណំ ន ចាបុណ្ហន្តិ។ តថា អតិហរណោ បវត្តា វីតិហរណំ, វីតិហរណោ
បវត្តា វោស្សជ្ឈនំ, វោស្សជ្ឈនេ បវត្តា សន្និក្ខេបនំ, សន្និក្ខេបនេ បវត្តា សន្និក្ខុនំ

ន ចាបុណ្ណាឆ្នាំ។ តត្ថ តត្ថេវ បព្ពំ បព្ពំ សន្និ សន្និ ឌីធិ ឌីធិ ហុត្វា តត្ថកថាលេ
បក្ខិត្តតិលានិវិយ បដបដាយន្តានិដ្ឋន្តិ។ តត្ថ កោ ឯកោ អភិក្កមតិ? កស្ស វា
ឯកស្ស អភិក្កមនំ? បរមត្ថតោ ហិ ធាតុនំយេវ ភមនំ, ធាតុនំ ហំនំ, ធាតុនំ
និសង្ខនំ, ធាតុនំ សយនំ, តស្មី តស្មីញ្ចៃ កោដ្ឋាសេ សន្និ រូបេន -

អញ្ញំ ឧប្បជ្ឈតេ ចិត្តំ, អញ្ញំ ចិត្តំ និរុជ្ឈតិ;
អរីចិមនុសម្ពន្ធោ, នទីសោតោវ វត្ថុតីតិ។

ឯវំ អភិក្កមាទីសុ អសម្មយ្ហនំ អសម្មាហសម្មជញ្ញំ នាមាតិ;
និដ្ឋិតោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ សម្មជាតកាវ ហោតីតិ បទស្ស អត្ថោ;

អាណកិតេវិលោកិតេតិ ឯត្ថ បន អាណកិតំ នាម បុរតោ បេក្ខនំ។
វិលោកិតំ នាម អនុទិសាបេក្ខនំ។ អញ្ញានិបិ ហេដ្ឋា ឧបរិ បច្ឆតោ បេក្ខនវសេន
ឌីលោកិតឧល្លោកិតាបលោកិតានិ នាម ហោន្តិ, តានិ ឥធន ភហិតានិ។
សារុប្បវសេន បន ឥមាទេវ ទ្វេ ភហិតានិ, ឥមិនា វា មុខេន សញ្ញានិបិ តានិ
ភហិតានេវាតិ។

តត្ថ “អាណកេស្សមី”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ ចិត្តវសេនេវ អនោលោកេត្វា
អត្ថបរិគ្គហណំ សាត្តកសម្មជញ្ញំ។ តំ អាយស្មន្តំ នន្តំ កាយសក្ខី កត្វា
វេទិតញ្ចំ។ វុត្តញ្ញេតំ ភគវតោ - “សចេ, ភិក្ខុវេ, នន្ទស្ស បុរតិមា ទិសា
អាណកេតញ្ញា ហោតិ, សព្ពំ ចេតសា សមន្នាហរិត្វា នន្ទោ បុរតិមំ ទិសំ
អាណកេតិ, ឯវំ មេ បុរតិមំ ទិសំ អាណកយតោ ន អភិជ្ឈាទោមនស្សា
ចាបកា អកុសលា ធម្មា អន្វាស្សវេយ្យន្តិ ឥតិ សោ តត្ថ សម្មជាតោ ហោតិ,
សចេ, ភិក្ខុវេ, នន្ទស្ស បច្ឆិមា ទិសា, ឧត្តរា ទិសា, ទក្ខិណា ទិសា, ឧត្តំ, អនោ,
អនុទិសា អាណកេតញ្ញា ហោតិ, សព្ពំ ចេតសោ សមន្នាហរិត្វា នន្ទោ អនុទិសំ

អាណកេតិ។ ឯវំ មេ អនុទិសំ អាណកយតោ...បេ... សម្មជាតោ ហោតី"តិ
(អ. និ. ៨.៩)។

អបិច ឥធាបិ បុព្វេ វុត្តចេតិយទស្សនាទិវសេនេវ សាត្តកតា ច
សប្បាយតា ច វេទិតញ្ញា។ កម្មជ្ជានស្ស បន អវិជហនមេវ គោចរសម្មជញ្ញំ។
តស្មា ខន្ធជាតុអាយតនកម្មជ្ជានិកេហិ អត្តនោ កម្មជ្ជានវសេនេវ,
កសិណាទិកម្មជ្ជានិកេហិ វា បន កម្មជ្ជានសីសេនេវ អាណកនិវលោកនំ
កាតត្ថំ។ អព្ពន្ធលេ អត្តា នាម អាណកតា វា វិលោកតា វា នត្ថិ,
អាណកេស្សមីតិ បន ចិត្ត ឧប្បជ្ឈមាទេ តេនេវ ចិត្តន សទ្ធិ ចិត្តសមុជ្ជានា
វាយោធាតុវិញ្ញត្តិ ជនយមាទា ឧប្បជ្ឈតិ។ ឥតិ
ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារវសេនេវ ហេដ្ឋិមំ អក្ខិទលំ អដោ សីទតិ, ឧបរិមំ ឧទ្ធុ
លង្កេតិ, កោចិ យន្តកេនវិវន្តោ នាម នត្ថិ, តតោ ចក្កវិញ្ញាណំ ទស្សនកិច្ចំ
សាធន្តំ ឧប្បជ្ឈតីតិ។ ឯវំ សម្មជាតនំ បនេត្ត អសម្មាហសម្មជញ្ញំ នាម។

អបិច មូលបរិញ្ញាអាកន្តកតាវកាលិកការវសេនបេត្ត
អសម្មាហសម្មជញ្ញំ វេទិតត្ថំ។ មូលបរិញ្ញាវសេន តាវ -

ភវត្តាវជ្ជនព្យោវ, ទស្សនំ សម្មជីច្ឆនំ;
សន្តិរណំ វេជ្ជព្ពនំ, ជវនំ ភវតិ សត្តមំ។

តត្ថ ភវត្តំ ឧបបត្តិភវស្ស អដ្ឋកិច្ចំ សាធយមាទំ បវត្តតិ, តំ អាវដ្ឋេត្វា
កិរិយមនោធាតុ អាវជ្ជនកិច្ចំ សាធយមាទា, តន្តិរោធា ចក្កវិញ្ញាណំ
ទស្សនកិច្ចំ សាធយមាទំ, តន្តិរោធាវិចាកមនោធាតុ សម្មជីច្ឆនកិច្ចំ
សាធយមាទា, តន្តិរោធាវិចាកមនោវិញ្ញាណាធាតុ សន្តិរណកិច្ចំ
សាធយមាទា, តន្តិរោធា កិរិយមនោវិញ្ញាណាធាតុ វេជ្ជព្ពបនកិច្ចំ

សាធរណៈ, តន្ត្រីរោង សត្វក្នុង ជំនុំ ជំនុំ។ តត្ថ បឋមជ្ឈនេបិ “អយំ ឥត្ថិ,
អយំ បុរិសោ” តិ រដ្ឋនិទាន្តនម្បយ្ហន្តរសេន អាណិកតិរិលោកិតំ ន ហោតិ។
នុតិយជ្ឈនេបិ... បេ... សត្វមជ្ឈនេបិ។ ឯតេសុ បន យុទ្ធមណ្ឌលេ យោធនុវិយ
ហេដ្ឋបរិយរសេន ភិដ្ឋិទ្វា បតិទេសុ “អយំ ឥត្ថិ, អយំ បុរិសោ” តិ រដ្ឋនិទាន្តរសេន
អាណិកតិរិលោកិតំ ហោតិ។ ឯវំ តាវេត្ថ មូលបរិញ្ញាវសេន
អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតញ្ចំ។

ចក្កទ្វារេ បន រូបេ អាចាថតេ ភវន្តបលនតោ ឧទ្ធិ សកកិច្ចំ
និច្ឆាននរសេន អាវដ្ឋនាទីសុ ឧប្បន្និទ្វា និរុទ្ទេសុ អវសានេ ជំនុំ ឧប្បន្និទ្ធិ។ តំ
បុព្វេ ឧប្បន្នានំ អាវដ្ឋនាទីនំ គេហភូតេ ចក្កទ្វារេ អាគន្ធកបុរិសោវិយ ហោតិ។
តស្ស យថា បរេគេហោ កិញ្ចិ យាចិត្តំ បរិជ្ជស្ស អាគន្ធកបុរិសស្ស
គេហសាមិកេសុ តុណ្ហិមាសិនេសុ អាណាករណំ ន យុត្តំ។ ឯវំ អាវដ្ឋនាទីនំ
គេហភូតេ ចក្កទ្វារេ អាវដ្ឋនាទីសុបិ អវដ្ឋនេសុ អនុស្សនេសុ អម្បយ្ហនេសុ ច
រដ្ឋនិទាន្តនម្បយ្ហនំ អយុត្តន្តិ ឯវំ អាគន្ធកភាវរសេន អសម្មោហសម្បជញ្ញំ
វេទិតញ្ចំ។

យានិ បន តានិ ចក្កទ្វារេ វោដ្ឋព្ពបនបរិយោសានានិ ចិត្តានិ ឧប្បន្និទ្ធិ, តានិ
សទ្ធិ សម្បយុត្តធម្មហិ តត្ថ តត្ថេវ ភិដ្ឋន្តិ, អញ្ញមញ្ញំ ន បស្សន្តិទិ ឥត្តរានិ
តាវកាលិកានិ ហោតិ។ តត្ថ យថា ឯកស្មី យរេ សព្វេសុ មាណសកេសុ មតេសុ
អវសេសស្ស ឯកស្ស តន្ត្រីណោញ្ញេវ មរណាធម្មស្ស ន យុត្តា នច្ចគីតានីសុ
អភិរតិ នាម, ឯវមេវ ឯកទ្វារេ សសម្បយុត្តេសុ អាវដ្ឋនាទីសុ តត្ថ តត្ថេវ
មតេសុ អវសេសស្ស តន្ត្រីណោញ្ញេវ មរណាធម្មស្ស ជំនុំស្សបិ
រដ្ឋនិទាន្តនម្បយ្ហន្តរសេន អភិរតិ នាម ន យុត្តាតិ ឯវំ តាវកាលិកភាវរសេន
អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតញ្ចំ។

អបិច ខន្ទាយតនធាតុបច្ចយបច្ចវេក្ខណាវសេនបេតំ វេទិតព្យំ។ ឯត្ថ ហិ
ចក្កុ ចេវ រូបញ្ច រូបក្ខន្ធនា, ធស្សនំ វិញ្ញាណក្ខន្ធនា, តំសម្បយុត្តា វេទនា
វេទនាក្ខន្ធនា, សញ្ញា សញ្ញាក្ខន្ធនា, ជស្សទិកា សម្ព័រក្ខន្ធនា។ ឯវមេតេសំ
បញ្ចន្តំ ខន្ទានំ សមវាយេ អាណកនិវលោកនំ បញ្ញាយតិ។ តត្ថ កោ ឯកោ
អាណកេតិ, កោវិលោកេតិ? តថា ចក្កុ ចក្ខាយតនំ, រូបំ រូបាយតនំ, ធស្សនំ
មនាយតនំ, វេទនាធម្មោ សម្បយុត្តធម្មា ធម្មាយតនំ។ ឯវមេតេសំ ចតុន្តំ
អាយតនានំ សមវាយេ អាណកនិវលោកនំ បញ្ញាយតិ។ តត្ថ កោ ឯកោ
អាណកេតិ, កោវិលោកេតិ? តថា ចក្កុ ចក្កុធាតុ, រូបំ រូបធាតុ, ធស្សនំ
ចក្កុវិញ្ញាណធាតុ, តំសម្បយុត្តា វេទនាធម្មោ ធម្មធាតុ។ ឯវមេតេសំ ចតុន្តំ
ធាតុនំ សមវាយេ អាណកនិវលោកនំ បញ្ញាយតិ។ តត្ថ កោ ឯកោ
អាណកេតិ, កោវិលោកេតិ? តថា ចក្កុ និស្សយបច្ចយោ, រូបំ
អារម្មណបច្ចយោ, អារម្មនំ អនន្តរសមនន្តរូបនិស្សយនត្តិវិគតបច្ចយោ,
អាណកោ ឧបនិស្សយបច្ចយោ វេទនាធម្មោ សហជាតបច្ចយោ។ ឯវមេតេសំ
បច្ចយានំ សមវាយេ អាណកនិវលោកនំ បញ្ញាយតិ។ តត្ថ កោ ឯកោ
អាណកេតិ, កោវិលោកេតិ? ឯវមេត្ត
ខន្ទាយតនធាតុបច្ចយបច្ចវេក្ខណាវសេនបិ អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតព្យំ។

សមិញ្ញេតេ បសារិតេតិ បញ្ញានំ សមិញ្ញនបសារណោ។ តត្ថ ចិត្តវសេនេវ
សមិញ្ញនបសារណំ អកត្វា ហត្ថចាទានំ សមិញ្ញនបសារណាបច្ចយា អត្តានត្ថំ
បរិក្កហេត្វា អត្ថបរិក្កហណំ សាត្តកសម្បជញ្ញំ។ តត្ថ ហត្ថចាទេ អតិចិរំ
សមិញ្ញេត្វា បសារេត្វា ឯវ វា បិតស្ស ខណោ ខណោ វេទនា ឧប្បជ្ឈន្តិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ
នលភតិ, កម្មជ្ជានំ បរិបតតិ, វិសេសំ នាធិគច្ឆតិ។ កាលេ សមិញ្ញេន្តស្ស
កាលេ បសារេន្តស្ស បន តា វេទនា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, កម្មជ្ជានំ
ជាតិ គច្ឆតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ ឯវ អត្តានត្ថបរិក្កហណំ វេទិតព្យំ។

អត្ថ បទ សតិបិ សប្បាយសប្បាយំ បរិគ្គណ្ឌិត្វា សប្បាយបរិគ្គហណំ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ។ តត្រាយំ នយោ - មហាថេតិយដ្ឋនោ កិរ ធម្មាភិក្ខុ
សង្ខាយំ គណ្ណានិ។ តេសំ បិដ្ឋបស្សេ ធម្មាភិក្ខុនិយោ ធម្មំ សុណានិ។ តត្រេកោ
ធម្មារោ ហត្ថំ បសារេន្តោ កាយសំសគ្គំ បទ្វា តេនេវ ការណោន គិហិ ជាតោ។
អបរោបិ ភិក្ខុ ចាទំ បសារេន្តោ អគ្គិម្ហំ បសារេសិ, អដ្ឋិ អាហាច្ឆ ចាទោ ឈាយិ។
អបរោ វម្មិកេ បសារេសិ, សោ អាសីវិសេន ធន្នោ។ អបរោ ចីវរកុជិធន្តោកេ
បសារេសិ, តំ មណិសប្បោ ឧសិ។ តស្មា ឯវេរេ អសប្បាយេ អបសារេត្វា
សប្បាយេ បសារេតត្ថំ។ ឥធមេត្ថ សប្បាយសម្មជញ្ញំ។

គោចរសម្មជញ្ញំ បទ មហាថេវត្ថុនា ធិបេតត្ថំ - មហាថេរោ កិរ ធិវាដ្ឋានេ
និសិដ្ឋោ អន្តេវាសិកេហិ សទ្ធិ កថយមាធនោ សហសា ហត្ថំ សមិញ្ញេត្វា បុន
យថាហានេ វេបេត្វា សណិកំ សមិញ្ញេសិ។ តំ អន្តេវាសិកា បុច្ឆិសុ “កស្មា ភន្តេ
សហសា ហត្ថំ សមិញ្ញេត្វា បុន យថាហានេ វេបេត្វា សណិកំ សមិញ្ញេយិត្តា”តិ។
យតោ បដ្ឋាយាហំ, អារុសោ, កម្មជ្ជានំ មនសិកាតុំ អារុទ្ធោ, ន មេ កម្មជ្ជានំ
មុញ្ញិត្វា ហត្ថោ សមិញ្ញេតបុញ្ញោ, ឥនាទិ បទ តុម្កេហិ សទ្ធិ កថយមាធនេ
កម្មជ្ជានំ មុញ្ញិត្វា សមិញ្ញេតោ, តស្មា បុន យថាហានេ វេបេត្វា សមិញ្ញេសិន្តិ។
សាធុ, ភន្តេ, ភិក្ខុនា នាម ឯវេរេន ភវិតត្ថន្តិ។ ឯវេមេត្ថាបិ កម្មជ្ជានាវិជហនមេវ
គោចរសម្មជញ្ញន្តិ វេទិតត្ថំ។

អព្ពន្ធរេ អត្ថា នាម កោចិ សមិញ្ញេន្តោ វា បសារេន្តោ វា នត្ថិ។
វុត្ថប្បការចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិជ្ជារេន បទ សុត្តកឧទ្ទនវសេន ធារុយន្តស្ស
ហត្ថចាទលឡនំ វិយ សមិញ្ញេនបសារណំ ហោតីតិ ឯវំ បរិជាននំ បទេត្ថ
អសម្មោហសម្មជញ្ញន្តិ វេទិតត្ថំ។

សង្ឃាជីបត្តជីវវិធារណោតិ ឯត្ថ សង្ឃាជីវីរាជំ និវាសនចារុបនវសេន
បត្តស្ស ភិក្ខុបដិគ្គហណាទិវសេន បរិភោគោ ធារណំ នាម។ តត្ថ
សង្ឃាជីវីរវិធារណោ តាវ និវាសេត្វា ចារុបិត្វា ច បិណ្ឌរាយ ចរតោ
អាមិសលាភោ “សីតស្ស បដិយាតាយា”តិអាទិនា នយេន ភគវតា
វុត្តប្បកាហោយេវ ច អត្តោ អត្តោ នាម។ តស្ស វសេន សាត្តកសម្បជញ្ញំ
វេទិតព្ធំ។

ឧណ្ហាបកតិកស្ស បន ទុព្ពលស្ស ច ជីវំ សុខុមំ សប្បាយំ។ សីតាលុកស្ស
យនំ ទុបដ្ឋំ។ វិបរីតំ អសប្បាយំ។ យស្ស កស្សចិ ជិន្នំ អសប្បាយមេវ។
អគ្គឡាទិនានេ ហិស្ស តំ បលិពោធកំ ហោតិ។ តថា បដ្ឋុណ្ឌទុក្ខលាទិភេទំ
លោភនីយជីវំ។ តាទិសញ្ញា អរញ្ញោ ឯកកស្ស និវាសន្តរាយកំ ជីវិតន្តរាយកំ
វាបិ ហោតិ។ និប្បវិយាយេន បន យំ និមិត្តកម្មាទិមិទ្ធាជីវសេន ឧប្បន្នំ,
យព្វាស្ស សេវមានស្ស អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ,
តំ អសប្បាយំ។ វិបរីតំ សប្បាយំ។ តស្ស វសេនេត្ថ សប្បាយសម្បជញ្ញំ,
កម្មជ្ជានាវិជហនវសេនេវ ច កោចរសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ធំ។

អព្ពន្ធរេ អត្តោ នាម កោចិ ជីវំ ចារុបន្តោ នត្ថិ។
វុត្តប្បការចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិទ្ធារេនេវ បន ជីវចារុបនំ ហោតិ។ តត្ថ
ជីវម្បិ អចេតនំ, កាយោបិ អចេតនោ។ ជីវំ ន ជាតាតិ “មយា កាយោ
ចារុតោ”តិ។ កាយោបិ ន ជាតាតិ “អហំ ជីវរេន ចារុតោ”តិ, ធាតុយោវ
ធាតុសម្បហំ បដិច្ចាទេន្តិ បដបិលោតិកាយ ចោត្តករុបបដិច្ចាទេនវិយ។ តស្មា
នេវ សុន្ទំ ជីវំ លភិត្វា សោមនស្សំ កាតព្វំ, ន អសុន្ទំ លភិត្វា ទោមនស្សំ។
នាគវម្មិកចេតិយរុក្ខាទីសុ ហិ កេចិ មាលាភន្ធជូមវត្ថាទីហិ សក្ការំ ករោន្តិ,
កេចិ គូបមុត្តកទ្កមនណ្ឌសត្តប្បហារាទីហិ អសក្ការំ, ន តេ

នាគវម្មិករុក្ខាធម្មោ សោមនស្សំ វា ទោមនស្សំ វា ករោត្តិ; ឯវមេវ នេវ សុន្ទរំ
ចីវរំ លភិត្វា សោមនស្សំ កាតតំ, ន អសុន្ទរំ លភិត្វា ទោមនស្សន្តិ ឯវំ
បវត្ថបជិសង្ខានវសេន បនេត្ថ អសម្មោហសម្មជញ្ញំ វេទិតតំ។

បត្តជារណេបិ បត្តំ សហសាវ អគ្គហេត្វា ឥមំ គហេត្វា បិណ្ឌាយ
ចរមា នោភិក្ខុំ លភិស្សមីតិ ឯវំ បត្តគហណាបច្ចយា បជិលភិតតត្ថអត្ថវសេន
សាត្តកសម្មជញ្ញំ វេទិតតំ។

កិសទុព្ពលសរីរស្ស បន គរុ បត្តោ អសប្បាយោ។ យស្ស កស្សចិ
ចតុបញ្ចកណ្ឌិកាហតោ ទុព្ពសោធនីយោ អសប្បាយោវ។ ទុទ្វោតបត្តោ ហិ ន
វដ្ឋតិ, តំ ឆោវន្តស្សេវ ចស្ស បលិពោធា ហោតិ។ មណីវណ្ណាបត្តោ បន
លោភនីយោ ចីវរេ វុត្ថនយេនេវ អសប្បាយោ។ និមិត្តកម្មាទិវសេន លទ្ធោ បន
យញ្ចស្ស សេវមាណស្ស អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ, កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ,
អយំ ឯកន្តអសប្បាយោវ។ វិបរីតោ សប្បាយោ។ តស្ស វសេនេត្ថ
សប្បាយសម្មជញ្ញំ, កម្មដ្ឋានាវិជហនវសេនេវ ច គោចរសម្មជញ្ញំ វេទិតតំ។

អព្ពន្ធរេ អត្តា នាម កោចិ បត្តំ គណ្ណាត្តោ នត្ថិ។
វុត្ថប្បការចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេនេវ បន បត្តគ្គហណំ នាម ហោតិ។
តត្ថ បត្តោបិ អចេតនោ, ហត្ថាបិ អចេតនា។ បត្តោ ន ជាតាតិ “អហំ ហត្ថេហិ
គហិតោ”តិ។ ហត្ថាបិ ន ជាតន្តិ “បត្តោ អម្ពេហិ គហិតោ”តិ។ ធាតុយោវ
ធាតុសម្រហំ គណ្ណាន្តិ សណ្ឋាសេន អគ្គិវណ្ណាបត្តគ្គហណោវិយាតិ ឯវំ
បវត្ថបជិសង្ខានវសេនេត្ថ អសម្មោហសម្មជញ្ញំ វេទិតតំ។

អបិច យថា ជិន្នហត្ថចារទេ វណាមុខេហិ បក្សវិតបុព្ពលោហិតកិមិកុលេ
នីលមក្ខិកសម្បវិកិណ្ណោ អនាថសាលាយំ និបន្នេ អនាថមនុស្សេ ទិស្វា

ធម្មាលុកា បុរិសា តេសំ វណបដ្ឋោធាឡ កានិ ចេវ កថាលាទីហិ ច ភេសដ្ឋានិ
ឧបនាមេន្តិ។ តត្ថ ចោឡ កានិបិ កេសញ្ចិ សណ្ឋានិ, កេសញ្ចិ ដូលានិ
ចាបុណ្ណិ។ ភេសដ្ឋកថាលកានិបិ កេសញ្ចិ សុសណ្ឋានានិ, កេសញ្ចិ
ទុស្សណ្ឋានានិ ចាបុណ្ណិ, ន តេ តត្ថ សុមនា វា ទុម្ពនា វា ហោន្តិ។
វណប្បដិច្ឆាទនមត្តនេវ ហិ ចោឡ កេន ភេសដ្ឋបដិគ្គហណាមត្តនេវ ច
កថាលកេន តេសមត្តោ, ឯវមេវ យោភិក្ខុ វណចោឡ កំរិយ ជីវំ,
ភេសដ្ឋកថាលកំរិយ បត្តំ, កថាលេ ភេសដ្ឋមិវ ច បត្តេ លទ្ធិភិក្ខុ
សល្លត្តេតិ។ អយំ សង្ឃដិបត្តជីវនិវាសនោ អសម្មោហសម្បជញ្ញេន
ឧត្តមសម្បជានការីតិ វេទិតញ្ចោ។

អសីតាទីសុ អសីតេតិ បិណ្ឌាចាតកោជនេ។ បីតេតិ យាគុអាទិចានេ។
ខាយិតេតិ បិដ្ឋខដ្ឋកាទិខាទនេ។ សាយិតេតិ មធុដាលីតាទិសាយនេ។ តត្ថ
“នេវ ទវាយា”តិអាទិនា នយេន វុត្តោ អដ្ឋវិជោបិ អត្តោ អត្តោ នាម។ តស្ស
វសេន សាត្តកសម្បជញ្ញំ វេទិតព្គំ។ លូឧបណីតតិវត្ថមធុរាទីសុ បន យេន
កោជនេន យស្ស អដាសុ ហោតិ, តំ តស្ស អសប្បាយំ។ យំ បន
និមិត្តកម្មាទីវសេន បដិលទ្ធិ, យញ្ចស្ស ភុញ្ញតោ អកុសលា ធម្មា អភិវឌ្ឍន្តិ,
កុសលា ធម្មា បរិហាយន្តិ, តំ ឯកន្តអសប្បាយមេវ។ វិបរីតំ សប្បាយំ។ តស្ស
វសេនេត្ថ សប្បាយសម្បជញ្ញំ, កម្មជ្ជានាវិជហនវសេនេវ ច កោចរសម្បជញ្ញំ
វេទិតព្គំ។

អព្ពន្ធវេ អត្តា នាម កោចិ ភុញ្ញកោ នត្ថិ,
វុត្តប្បការិចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារវសេនេវ បន បត្តបដិគ្គហណំ នាម
ហោតិ។ ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេនេវ ហត្ថស្ស បត្តេ ឱការណំ នាម
ហោតិ។ ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិច្ឆារេនេវ អាលោបករណំ អាលោបឧទ្ធករណំ

មុខវិវរណញ្ច ហោតិ។ ន កោចិ កុញ្ចិកាយ យន្តកេន ច ហនុកដ្ឋិនីវិវតិ,
ចិត្តកិរិយវាយោធាតុវិជ្ជារេនេវ អាហោបស្ស មុខេ ឋបនំ, ឧបរិទន្ធានំ
មុសលកិច្ចសាធនំ, ហេដ្ឋាទន្ធានំ ឧទុក្ខលកិច្ចសាធនំ, ជីវាយ
ហត្ថកិច្ចសាធនញ្ច ហោតិ។

ឥតិ តំ តត្ថ អគ្គជីវាយ តនុកខេឡោ មូលជីវាយ ពហលខេឡោ មក្ខេតិ។
តំ ហេដ្ឋាទន្ធឧទុក្ខលេ ជីវាហត្ថបរិវត្តិតំ ខេឡោ ឧទកតេមិតំ
ឧបរិទន្ធឧមុសលសញ្ញាណំ កោចិ កជជ្ជនា វា ទត្ថិយា វា អន្តោបវេសេន្តោ នាម
នត្ថិ, វាយោធាតុយាវ បរិសតិ។ បរិដ្ឋំ បរិដ្ឋំ កោចិ បលាលសន្តំ កត្វា ធារេន្តោ
នាម នត្ថិ, វាយោធាតុវេសេនេវ តិដ្ឋតិ។ ឋិតំ ឋិតំ កោចិ ឧទ្ធនំ កត្វា អគ្គី
ជាលេត្វា បចន្តោ នាម នត្ថិ, តេជោធាតុយាវ បច្ចតិ។ បក្កំ បក្កំ កោចិ ទណ្ឌាន
វាយជ្ជិយា វា ពហិ និហារកោ នាម នត្ថិ, វាយោធាតុយេវ និហារតិ។

ឥតិ វាយោធាតុ អតិហារតិ ច វីតិហារតិ ច ធារេតិ ច បរិវត្តតិ ច
សញ្ញាណតិ វិសោសេតិ ច និហារតិ ច។ បឋវីធាតុ ធារេតិ ច បរិវត្តតិ ច
សញ្ញាណតិ ច វិសោសេតិ ច។ អាចោធាតុ សិនេហេតិ ច អល្លត្តញ្ច
អនុចាលេតិ។ តេជោធាតុ អន្តោបរិដ្ឋំ បរិចាចេតិ។ អាភាសធាតុ អញ្ញាសោ
ហោតិ។ វិញ្ញាណធាតុ តត្ថ តត្ថ សម្មាបយោគមន្ទាយ អាភុជតីតិ
ឯវំបវត្ថបជិសម្ព័ន្ធវេសេនេត្ថ អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ពំ។

អបិច គមនតោ បរិយេសនតោ បរិភោគតោ អាសយតោ និធានតោ
អបរិបក្កតោ បរិបក្កតោ ជលតោ និស្សន្ទតោ សម្មក្ខណតោតិ ឯវំ
ទសវិធមជិក្ខុលភាវបច្ចវេក្ខណតោបេត្ថ អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ពំ។
វិត្តារកថា បនេត្ថ វិសុទ្ធិមគ្គេ អាហារបជិក្ខុលសញ្ញានិទ្ទេសតោ គហេតព្ពា។

ឧទ្ទារបស្សន៍កម្មតិ ឧទ្ទារស្ស ច បស្សន៍ស្ស ច ករណេ។ តត្ថ បត្តកាលេ
ឧទ្ទារបស្សន៍ អករោន្តស្ស សកលសរីរតោ សេនា មុច្ឆន្តិ, អក្ខិណិ ភមន្តិ, ចិត្តំ ន
ឯកគ្គំ ហោតិ, អញ្ញោ ច រោតា ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ករោន្តស្ស បន សព្វំ តំ ន ហោតិ តិ
អយមេត្ថ អត្ថោ។ តស្ស វសេន សាត្តកសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ពំ។ អដ្ឋានេ
ឧទ្ទារបស្សន៍ ករោន្តស្ស បន អាបត្តិ ហោតិ, អយសោ វឡតិ, ជីវិតន្តរាយោ
ហោតិ។ បតិវុបេ ថានេ ករោន្តស្ស សព្វំ តំ ន ហោតិ តិ ឥនមេត្ថ សប្បាយំ។
តស្ស វសេន សប្បាយសម្បជញ្ញំ, កម្មដ្ឋានាវិជហនវសេនេវ ច
គោចរសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ពំ។

អព្ពន្ធលេ អត្តា នាម កោចិ ឧទ្ទារបស្សន៍ ករោន្តោ នត្ថិ។
ចិត្តកិរិយវាយោនាតុវិច្ឆារេនេវ បន ឧទ្ទារបស្សន៍កម្មំ ហោតិ។ យថា បន
បក្កេ គណ្ណោ គណ្ណាកេនេន បុព្ពលោហិតំ អកាមតាយ និក្ខមតិ, យថា ច
អតិភវិតា ឧទកកាជនា ឧទកំ អកាមតាយ និក្ខមតិ, ឯវំ
បក្កាសយមុត្តវត្ថីសុ សន្និចិត្តា ឧទ្ទារបស្សន៍ វាយុវេគសមុប្បិឡិតា
អកាមតាយមិ និក្ខមន្តិ។ សោ បនាយំ ឯវំ និក្ខមន្តោ ឧទ្ទារបស្សន៍ វោ នេវ តស្ស
ភិក្ខុនោ អត្តនោ ហោតិ, ន បរស្ស។ កេវលំ សរីរនិស្សន្ទោវ ហោតិ។ យថា កី?
យថា ឧទកកុម្មតោ បុរាណឧទកំ ធម្មន្តស្ស នេវ តំ អត្តនោ ហោតិ, ន បរេសំ។
កេវលំ បដិជគ្គនមត្តមេវ ហោតិ។ ឯវំបវត្ថបដិសម្ពាសវសេនេត្ថ
អសម្មោហសម្បជញ្ញំ វេទិតព្ពំ។

គតាធិសុ គតេតិ គមនេ។ ឋិតេតិ ឋានេ។ និសិន្នេតិ និសង្ខាយ។ សុត្តេតិ
សយនេ។ ជាតិវេតេតិ ជាគរណេ។ ភាសិតេតិ កថនេ។ តុណ្ហិភាវេតិ អកថនេ។
“គច្ឆន្តោ វា គច្ឆាមីតិ បជានាតិ, ឋិតោ វា ឋិតោម្ហីតិ បជានាតិ, និសិន្នោ វា
និសិន្នាម្ហីតិ បជានាតិ, សយានោ វា សយានោម្ហីតិ បជានាតិ” តិ ឥមស្មិញ្ញិ

ហ្នឹង អន្ទានសិរិយាបថា កថិតា។ “អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេ អាហារកិតេ វិហារកិតេ សមិញ្ញិតេ បសារិតេ” តិ ឥមស្មី មជ្ឈិមា។ “គតេ បិតេ និសិន្នេ សុត្តេ ជាគរិតេ” តិ ឥធម បន ខុទ្ទកបុណ្ណិកសិរិយាបថា កថិតា។ តស្មា ឯតេសុបិ វុត្តនយេនេវ សម្មជានការីតា វេទិតញ្ចា។

តិបិដកមហាសិវត្ថុរោ បនាហ - យោ ចិវំ គន្ធា វា ចង្គមិទ្ធា វា អបរភាគេ បិតោ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “ចង្គមនកាលេ បវត្តា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ និរុទ្ធា” តិ, អយំ គតេ សម្មជានការី នាម។ យោ សជ្ឈាយំ វា ករោន្តោ បញ្ចំ វា វិស្សន្នេន្តោ កម្មជ្ជានំ វា មនសិករោន្តោ ចិវំ បត្វា អបរភាគេ និសិន្នេ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “បិតកាលេ បវត្តា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ និរុទ្ធា” តិ, អយំ បិតេ សម្មជានការី នាម។ យោ សជ្ឈាយាទិករណាវសេនេវ ចិវំ និសីទិទ្ធា អបរភាគេ និបន្នេ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “និសិន្នកាលេ បវត្តា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ និរុទ្ធា” តិ, អយំ និសិន្នេ សម្មជានការី នាម។ យោ បន និបន្នកោ សជ្ឈាយំ វា ករោន្តោ កម្មជ្ជានំ វា មនសិករោន្តោ និទ្ធី ឌីក្កមិទ្ធា អបរភាគេ វុដ្ឋាយ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “សយនកាលេ បវត្តា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ និរុទ្ធា” តិ, អយំ សុត្តេ ជាគរិតេ ច សម្មជានការី នាម។ កិរិយមយចិត្តានញ្ចំ អប្បវត្តំ សុត្តំ នាម, បវត្តំ ជាគរិតំ នាមាតិ។ យោ បន ភាសមាណោ “អយំ សន្នោ នាម ឌីដ្ឋេ ច បដិច្ច ទន្តេ ច ជីវ្ហញ្ច តាលុញ្ច បដិច្ច ចិត្តស្ស តទន្ធរូបំ បយោគំ បដិច្ច ជាយតី” តិ សតោ សម្មជានោ ភាសតិ, ចិវំ វា បន កាលំ សជ្ឈាយំ វា កត្វា ធម្មំ វា កថេត្វា កម្មជ្ជានំ វា បរិវត្តេត្វា បញ្ចំ វា វិស្សន្នេត្វា អបរភាគេ តុណ្ហិភូតោ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “ភាសិតកាលេ ឧប្បន្នា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ និរុទ្ធា” តិ, អយំ ភាសិតេ សម្មជានការី នាម។ យោ តុណ្ហិភូតោ ចិវំ ធម្មំ វា កម្មជ្ជានំ វា មនសិកត្វា អបរភាគេ ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “តុណ្ហិភូតកាលេ បវត្តា រូចារូបធម្មា ឯត្រូវ

និរុទ្ធា, ឧបាទារូបបវត្តិយា សតិ ភាសតិ នាម, អសតិ តុណ្ហី ភវតិ នាមា"តិ,
អយំ តុណ្ហីភាវេ សម្មជានការី នាមាតិ។

តយិទំ មហាសីវត្តេន វុត្តំ អសម្មាហជុំ ឥមស្មី សតិបដ្ឋានសុត្ត
អធិប្បតំ។ សាមញ្ញជលេ បន សព្វម្បី ចតុត្ថិធំ សម្មជញ្ញំ លព្ពតិ។ តស្មា
វិសេសតោ ឯត្ថ អសម្មាហសម្មជញ្ញស្សេវ វិសេន សម្មជានការីតា
វេទិតញ្ញា។ សម្មជានការី សម្មជានការីតិ ច សព្វបទេសុ
សតិសម្មយុត្តស្សេវ សម្មជញ្ញស្ស វិសេនតោ វេទិតញ្ញា។ វិភង្គប្បករណោ
បន, "សតោ សម្មជាតោ អភិក្កមតិ, សតោ សម្មជាតោ បដិក្កមតិ"តិ (វិភ.
៥២ក) ឯវមេតានិ បទានិវិភត្តានេវ។

ឥតិ អជ្ឈត្តំ វាតិ ឯវំ ចតុសម្មជញ្ញបរិក្កហណោន អត្តនោ វា កាយេ,
បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ
កាយានុបស្សី វិហារតិ។ ឥធិ សមុទយវយធម្មានុបស្សីតិ អាទិសុ រូបក្ខន្ធស្សេវ
សមុទយោ ច វយោ ច និហរិតញ្ញា។ សេសំ វុត្តសទិសមេវ។

ឥធិ ចតុសម្មជញ្ញបរិក្កាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា
បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិទ្ធិ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, វុត្តប្បកាហោ
អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ ចតុសច្ចវសេន ឧស្សក្កិត្វា និព្ពតី ចាបុណាតីតិ
ឥធិមេកស្ស ចតុសម្មជញ្ញបរិក្កាហកស្ស ភិក្ខុនោ វសេន យាវ អរហត្តា
និយ្យានមុខន្តិ។

ចតុសម្មជញ្ញបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បដិក្ខលមនសិការបញ្ចវណ្ណានា

១១០. ឯវំ ចតុសម្បជញ្ញវសេន កាយានុបស្សនំវិភជិត្វា ឥនានិ
បដិក្ខលមនសិការវសេនវិភជិតំ បុន ចបរន្តិអាធិមាហ។ តត្ថ ឥមមេវ
កាយន្តិអាធិសុ យំ វត្ថុតំ សិយា, តំ សត្វំ សញ្ញាការេនវិត្តារតោវិសុទ្ធិមគ្គ
កាយគតាសតិកម្មដ្ឋានេវុត្តំ។ ឧកតោមុខាតិ ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ចាតិ ធ្វិហិ
មុខេហិ យុត្តា។ ធានាវិហិតស្សាតិ ធានាវិធស្ស។

ឥនំ បនេត្ថ ឱបម្មសំសន្ននំ - ឧកតោមុខា បុតោឡិ វិយ ហិ
ចាតុមហាភូតិកោ កាយោ, តត្ថ មិស្សេត្វា បក្ខិត្តធានាវិធធម្យំ វិយ
កេសាធយោ ទូត្តិសាការា, ចក្ខុមា បុរិសោវិយ យោការចរោ, តស្ស តំ
បុតោឡិ មុញ្ញាត្វា បច្ឆវេក្ខតោ ធានាវិធធម្យស្ស ចាកជកាលោវិយ យោគិនោ
ទូត្តិសាការស្ស វិភតាការោ វេទិតញោ។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ ឯវំ កេសាធិបរិគ្គហណោន អត្តនោ វា កាយេ, បរស្ស វា
កាយេ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សីវិហរតិ,
ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។ កេវលញ្ចិ ឥធន ទូត្តិសាការបរិគ្គាហិកា សតិ
ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា និយ្យានមុខំ វេទិតញំ។ សេសំ បុរិមសធិសមេវាតិ។

បដិក្ខលមនសិការបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ធាតុមនសិការបញ្ចវណ្ណានា

១១១. ឯវំ បដិក្ខលមនសិការវសេន កាយានុបស្សនំវិភជិត្វា ឥនានិ
ធាតុមនសិការវសេនវិភជិតំ បុន ចបរន្តិអាធិមាហ។ តត្រាយំ
ឱបម្មសំសន្ននេន សទ្ធិ អត្តវណ្ណានា - យថា កោចិ កោយាតកោ វា តស្សេវ វា
ភត្តវេតនភតោ អន្តេវាសិកោ ការី វិជិត្វាវិនិជ្ឈិត្វា ចតស្សោ ធិសា គតានំ
មហាបថានំ វេមជ្ឈដ្ឋានសម្មាតេ ចតុមហាបថេ កោដ្ឋាសំ កោដ្ឋាសំ កត្វា

និសិដ្ឋន្ត អស្ស, ឯវមេវ ភិក្ខុ ចតុន្នំ វិយាបថានំ យេន កេនចិ អាការេន
បិតត្តា យថាបិតំ, យថាបិតត្តា ច យថាបណ្ឌិតំ កាយំ - “អត្ថិ ឥមស្មី
កាយេ បថីធាតុ... បេ... វាយោធាតុ” តិ ឯវំ បច្ឆវេក្ខតិ។

កី វុត្តំ ហោតិ - យថា គោយាតកស្ស ការី ចោសេន្តស្សបិ អាហាតនំ
អាហារន្តស្សបិ អាហារិក្ខា តត្ថ ពន្ធិក្ខា ឋបេន្តស្សបិ វេជេន្តស្សបិ វេជិតំ មតំ
បស្សន្តស្សបិ តាវនេវ ការីតិ សញ្ញា ន អន្តរឆាយតិ, យាវ នំ បទាលេត្វា
ពីលសោ ន វិភជិតិ។ វិភជិត្វា និសិដ្ឋន្ត បន ការីតិ សញ្ញា អន្តរឆាយតិ,
មំសសញ្ញា បវត្តតិ, នាស្ស ឯវំ ហោតិ “អហំ ការីវិក្កណាមិ, ឥមេ ការី
ហរន្តិ” តិ។ អថ ខុស្ស “អហំ មំសំ វិក្កណាមិ, ឥមេ មំសំ ហរន្តិ” ច្នេវ ហោតិ,
ឯវមេវ ឥមស្សបិ ភិក្ខុនោ បុព្វេ ពាលបុព្វជ្ជនកាលេ គិហិក្ខុតស្សបិ
បព្ពជិតស្សបិ តាវនេវ សត្តាតិ វា បុគ្គលោតិ វា សញ្ញា ន អន្តរឆាយតិ, យាវ
ឥមមេវ កាយំ យថាបិតំ យថាបណ្ឌិតំ យនវិនិព្វោគំ កត្វា ធាតុសោ ន
បច្ឆវេក្ខតិ។ ធាតុសោ បច្ឆវេក្ខតោ បនស្ស សត្តសញ្ញា អន្តរឆាយតិ,
ធាតុវសេនេវ ចិត្តំ សន្និដ្ឋតិ។ តេនាហ ភកវា - “ឥមមេវ កាយំ យថាបិតំ
យថាបណ្ឌិតំ ធាតុសោ បច្ឆវេក្ខតិ, អត្ថិ ឥមស្មី កាយេ បថីធាតុ
អាចោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មោ
គោយាតកោ វា... បេ... វាយោធាតុ” តិ។

គោយាតកោ វិយ ហិ យោគី, ការីតិ សញ្ញា វិយ សត្តសញ្ញា,
ចតុមហាបថោ វិយ ចតុវិយាបថោ, ពីលសោ វិភជិត្វា និសិដ្ឋភារោ វិយ
ធាតុសោ បច្ឆវេក្ខណន្តិ អយមេត្ត ចាឡិវណ្ណនា, កម្មជ្ជានកថា បន
វិសុទ្ធិមគ្គេ វិត្តាវតា។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ ចតុធាតុបរិក្កហណោ អត្ថនោ វា កាយេ, បរស្ស វា
កាយេ, កាលេន វា អត្ថនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី
វិហារតិ។ ឥតោ បរំ វុត្ថនយមេវ។ កេវលញ្ចិ ឥធ ចតុធាតុបរិក្កហិតា សតិ
ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា និយ្យានមុខំ វេទិតត្ថំ។ សេសំ បុរិមសធិសមេវាតិ។

ធាតុមនសិការបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នវសិវិកបញ្ចវណ្ណានា

១១២. ឯវំ ធាតុមនសិការវសេន កាយានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥនានិ នវហិ
សិវិកបញ្ចហិ វិភជិត្ថំ, បុន ចបរត្ថិអាធិមាហ។ តត្ថ សេយ្យថាបិ បស្សេយ្យាតិ
យថា បស្សេយ្យ។ សរីរន្តិ មតសរីរំ។ សិវិកាយ ធម្មតន្តិ សុសានេ អបរិទ្ធំ។
ឯកាហំ មតស្ស អស្សាតិ ឯកាហមតំ។ ធ្វិហំ មតស្ស អស្សាតិ ធ្វិហមតំ។ តីហំ
មតស្ស អស្សាតិ តីហមតំ។ ភស្តាវិយ វាយុនា ឧទ្ធំ ជីវិតបរិយាធានា
យថានុក្កមំ សមុគ្គតេន ស្វនភាវេន ឧទ្ធមាតត្តា ឧទ្ធមាតកំ។ វិជីលំ វុច្ឆតិ
វិបរិកិណ្ឌវណ្ណំ។ វិលីនមេវ វិជីលកំ។ បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិជីលន្តិ វិជីលកំ។
មំសុស្សនដ្ឋានេសុ វត្តវណ្ណាស្ស បុព្វសន្និចយដ្ឋានេសុ សេតវណ្ណាស្ស
យេតុយ្យេន ច នីលវណ្ណាស្ស នីលដ្ឋានេសុ នីលសាដកចារុតស្សេវ
នវសរីរស្សេតំ អធិវចនំ។ បរិកិណ្ឌដ្ឋានេហិ នវហិ វា វណ្ណមុខេហិ វិសន្ធមានំ បុព្វំ
វិបុព្វំ។ វិបុព្វមេវ វិបុព្វកំ, បដិកូលត្តា វា កុច្ឆិតំ វិបុព្វន្តិ វិបុព្វកំ។ វិបុព្វកំ ជាតំ
តថាភារំ កតត្ថិវិបុព្វកជាតំ។

សោ ឥមមេវ កាយន្តិ សោ ភិក្ខុ ឥមំ អត្ថនោ កាយំ តេន កាយេន សធ្វិ
ញាណេន ឧបសំហារតិ ឧបនេតិ។ កេវ? អយម្បិ ខោ កាយោ ឯវំ ធម្មោ ឯវំ ភារី
ឯវំ អនតីតោតិ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - អាយុ, ឧស្មា, វិញ្ញាណន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ ធម្មានំ

អត្ថិតាយ អយំ កាយោ ឋានគមនាទិឧមា ហោតិ ឥមេសំ បនវិគមា អយម្បិ
ឯវំធម្មោ ឯវំបូតិកសភារោយេវ, ឯវំភាវី ឯវំឧទុមាតាទិភេនោ ភវិស្សតិ,
ឯវំអនតីតោ ឯវំឧទុមាតាទិភាវំ អនតិក្កន្តោតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ ឯវំ ឧទុមាតាទិបរិគ្គហលោន អត្ថនោ វា កាយេ, បរស្ស វា
កាយេ, កាលេន វា អត្ថនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ កាយានុបស្សី
វិហរតិ។

ឧជ្ឈមាណន្តិ ឧទរាទីសុ និសីទិត្វា ឧទរមំសឌីជ្ឈមំសអ ភ្លិក្ខុជាទីនិលុញ្ចិត្វា
លុញ្ចិត្វា ខាទិយមាណំ។ សមំសលោហិតន្តិ សេសាវសេសមំសលោហិតយុត្ថំ។
និមំសលោហិតមក្ខិតន្តិ មំសេ ឌីលោបិ លោហិតំ ន សុស្សតិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ
“និមំសលោហិតមក្ខិត”ន្តិ។ អញ្ញោនាតិ អញ្ញោន ទិសាភាគេន។ ហត្ថដ្ឋិកន្តិ
ចតុសដ្ឋិភេទម្បិ ហត្ថដ្ឋិកំ ចាជិយេ ក្កំវិប្បកិណ្ណំ។ ចាទដ្ឋិកាទីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ តេរោវស្សីកាទីតិ អតិក្កន្ធសំវច្ឆរាទិ។ បូតីនីតិ អញ្ញោកាសេ បិតានិ
វាតាតបវុដ្ឋិសម្ពស្សេន តេរោវស្សីកានេវ បូតីនិ ហោន្តិ។ អន្តោភូមិគតានិ បន
ចិរតរំ តិដ្ឋន្តិ។ បុណ្ណាកជាតានីតិ បុណ្ណំ បុណ្ណំ ហុត្វាវិប្បកិណ្ណាទិ។ សព្ពត្ថ សោ
ឥមមេវាតិ វុត្ថនយេន ឧជ្ឈមាណនីនំ វសេន យោជនា កាតញ្ចា។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ ឯវំ ឧជ្ឈមាណទិបរិគ្គហលោន យាវ បុណ្ណាកភាវា អត្ថនោ
វា កាយេ, បរស្ស វា កាយេ, កាលេន វា អត្ថនោ, កាលេន វា បរស្ស កាយេ
កាយានុបស្សី វិហរតិ។

ឥធម បន ឋត្វា នវសិវជីកា សមោធានេតញ្ចា។ “ឯកាហមតំ វា”តិអាទិនា
នយេន វុត្ថា សញ្ញាបិ ឯកា, “កាកេហិ វា ឧជ្ឈមាណ”ន្តិអាទិកា ឯកា,
“អដ្ឋិកសង្ខលីកំ សមំសលោហិតំ ញាវុសម្ពន្ធ”ន្តិ ឯកា, “និមំសលោហិតមក្ខិតំ

ឆ្មារុសម្ពន្ធ"ន្តិ ឯកា, "អបគតមំសលោហិតំ ឆ្មារុសម្ពន្ធ"ន្តិ ឯកា, "អដ្ឋិកានិ
អបគតសម្ពន្ធនី"តិ អាទិកា ឯកា, "អដ្ឋិកានិ សេតានិ
សន្ធិវណ្ណបដិភាគានី"តិ ឯកា, "បុញ្ញកិត្តានិ តេរោស្សិកានី"តិ ឯកា, "បូតិនិ
ចុណ្ណាកជាតានី"តិ ឯកា។

ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេតិ ឥទំ នវសិវចិកា ឧស្សេត្វា កាយានុបស្សនំ និដ្ឋបេន្តោ
អាហា។ តត្ថ នវសិវចិកបរិក្កាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចំ, តស្សា សមុដ្ឋាបិកា
បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នំ អប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, ទុក្ខបរិជាទនោ
សមុទយបដហនោ និរោធារម្ពណោ អរិយមគ្គោ មគ្គសច្ចំ។ ឯវំ
ចតុសច្ចវសេនេវ ឧស្សេត្វា និព្ពតី ចាបុណាទីតិ ឥទំ
នវសិវចិកបរិក្កាហាកានំ ភិក្ខុនំ យាវ អរហត្តា និយ្យានមុខន្តិ។

នវសិវចិកបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯត្តារតា ច អាណាចានបព្ពំ ភិយាបថបព្ពំ ចតុសម្បជញ្ញបព្ពំ
បដិកូលមនសិការបព្ពំ ធាតុមនសិការបព្ពំ នវសិវចិកបញ្ញានីតិ ចុទ្ធសបញ្ញា
កាយានុបស្សនា និដ្ឋិតា ហោតិ។

តត្ថ អាណាចានបព្ពំ បដិកូលមនសិការបព្ពំន្តិ ឥមា នេវ ទ្វេ
អប្បនាកម្មដ្ឋានានិ។ សិវចិកានំ បទ អាទីនវានុបស្សនាវសេន វុត្តត្តា សេសានិ
ឆ្វាទសាបិ ឧបចារកម្មដ្ឋានានេវាតិ។

កាយានុបស្សនា និដ្ឋិតា។

វេទនានុបស្សនាវណ្ណានា

១១៣. ឯវំ ភគវា ចុទ្ធសរិវេនន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥនានិ
នរិវេនន វេទនានុបស្សនំ កថេតុំ កថញ្ញា, ភិក្ខុវេទិកាមាហា។ តត្ថ សុខំ
វេទនន្តិ កាយិកំ វា ចេតសិកំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាណោ “អហំ សុខំ វេទនំ
វេទយាមី” តិ បជាធាតីតិ អត្តោ។ តត្ថ កាមំ ឧត្តានសេយ្យកាបិ ធារកា
ចញ្ញាបិវេទិកាលេ សុខំ វេទយមាណោ “សុខំ វេទយាមា” តិ បជាធាតុ, ន បនេតំ
ឯវំ បំ ជាធានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវំ បំ ជាធានំ ហិ សត្វបលទ្ធិ ន ជហតិ, សត្វសញ្ញា
ន ឧក្សាជេតិ, កម្មដ្ឋានំ វា សតិបដ្ឋានការវេទនា វា ន ហោតិ។ ឥមស្ស បន ភិក្ខុនោ
ជាធានំ សត្វបលទ្ធិ ជហតិ, សត្វសញ្ញា ឧក្សាជេតិ, កម្មដ្ឋានំ ចេវ
សតិបដ្ឋានការវេទនា ច ហោតិ។ ឥទញ្ញា “កោ វេទយតិ, កស្ស វេទនា, កី
ការណា វេទនា” តិ ឯវំ សម្មជាធានវេទិយនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

តត្ថ កោ វេទយតីតិ ន កោចិ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា វេទយតិ។ កស្ស
វេទនាតិ ន កស្សចិ សត្តស្ស វា បុគ្គលស្ស វា វេទនា។ កី ការណា វេទនាតិ
វុត្តុអារម្មណាវ បនស្ស វេទនា។ តស្មា ឯស ឯវំ បជាធាតិ - “តំ តំ សុខាធិនំ វុត្តុ
អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ វេទយតិ។ តំ បន វេទនាបវត្តី ឧបាទាយ ‘អហំ
វេទយាមី’ តិ វោហារមត្តំ ហោតី” តិ។ ឯវំ វេទនាវ វុត្តុ អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ
វេទយតីតិ សល្លក្ខេត្តោ ឯស “សុខំ វេទនំ វេទយាមី” តិ បជាធាតីតិ វេទិតញ្ញោ។
ចិត្តលបញ្ចតេ អញ្ញតរោ ថេរោវិយ។ ថេរោ កិវ អដាសុកកាលេ ពលវវេទនាយ
និត្តនន្តោ អបរាបរំ បរិវត្តតិ។ តមេកោ ធម្មារោ អាហា “កតំ វោ, ភន្តេ, ហំ
វុត្តតី” តិ។ អាវុសោ, ចាជិយេក្កំ វុត្តនដ្ឋានំ នាម នត្តិ, វុត្តុ អារម្មណំ កត្វា វេទនាវ
វេទយតីតិ។ ឯវំ ជាធានកាលតោ បដ្ឋាយ អធិវាសេតុំ វុត្តតិ នោ, ភន្តេតិ។
អធិវាសេមិ អាវុសោតិ។ អធិវាសនា, ភន្តេ, សេយ្យតិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។
តតោ វាតោ យាវ ហធម្មា ជាលេសិ, មញ្ញកេ អន្តានិ វាសិកតានិ អហោសុំ។
ថេរោ ធម្មារស្ស ធស្សេសិ “វុត្តតាវុសោ, ឯត្តកា អធិវាសនា” តិ។ ធម្មារោ តុណ្ហិ

អហោសិ។ ថេរោវីរិយសមតំ យោជេត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណិត្វា សមសីសី ហុត្វា បរិនិព្វាយិ។

យថា ច សុខំ, ឯវំ ទុក្ខំ... បេ... និរាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាណោ
“និរាមិសំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមី” តិ បដាធាតិ។ ឥតិ ភកវា រូបកម្មដ្ឋានំ
កថេត្វា អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេន្តោ វេទនាវសេន កថេសិ។ ទុរិយត្ថោ កម្មដ្ឋានំ
រូបកម្មដ្ឋានញោ អរូបកម្មដ្ឋានញោ។ រូបបរិគ្គហោ អរូបបរិគ្គហោតិបិ ឯតទេវ
វុច្ចតិ។ តត្ថ ភកវា រូបកម្មដ្ឋានំ កថេន្តោ សង្ខេបមនសិការវសេន វា
វិត្តាវមនសិការវសេន វា ចតុធាតុវវត្ថានំ កថេសិ។ តទុកយម្បិ សញ្ញាការតោ
វិសុទ្ធិមគ្គេ ទស្សិតមេវ។

អរូបកម្មដ្ឋានំ បន កថេន្តោ យេតុយ្យេន វេទនាវសេន កថេតិ។ តិវិជោ ហិ
អរូបកម្មដ្ឋានេ អភិនិវេសោ ជស្សវសេន វេទនាវសេន ចិត្តវសេនាតិ។ កថំ?
ឯកច្ចស្ស ហិ សំខិត្តេន វាវិត្តាវេន វា បរិគ្គហិតេ រូបកម្មដ្ឋានេ តស្មី អារម្មណោ
ចិត្តចេតសិកានំ បឋមាភិនិចាតោ តំ អារម្មណំ ដុសន្តោ ឧប្បជ្ឈមាណោ ជស្សោ
ចាកដោ ហោតិ។ ឯកច្ចស្ស តំ អារម្មណំ អនុកវន្តិ ឧប្បជ្ឈមាណោ វេទនា ចាកដោ
ហោតិ។ ឯកច្ចស្ស តំ អារម្មណំ បរិគ្គហេត្វា វិជានន្តំ ឧប្បជ្ឈមាណំ វិញ្ញាណំ
ចាកដំ ហោតិ។ តត្ថ យស្ស ជស្សោ ចាកដោ ហោតិ, សោមិ “ន កេវលំ
ជស្សោវ ឧប្បជ្ឈតិ, តេន សទ្ធិ តទេវ អារម្មណំ អនុកវមាណោ វេទនាបិ ឧប្បជ្ឈតិ,
សញ្ញាននមាណា សញ្ញាបិ, ចេតយមាណា ចេតនាបិ, វិជាននមាណំ វិញ្ញាណម្បិ
ឧប្បជ្ឈតី” តិ ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស វេទនា ចាកដោ ហោតិ។
សោ “ន កេវលំ វេទនាវ ឧប្បជ្ឈតិ, តាយ សទ្ធិ តទេវ អារម្មណំ ដុសមាណោ
ជស្សោបិ ឧប្បជ្ឈតិ, សញ្ញាននមាណា សញ្ញាបិ, ចេតយមាណា ចេតនាបិ,
វិជាននមាណំ វិញ្ញាណម្បិ ឧប្បជ្ឈតី” តិ ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។ យស្ស

វិញ្ញាណំ ចាកដំហោតិ, សោ “ន កេវលំ វិញ្ញាណមេវ ឧប្បជ្ជតិ, តេន សទ្ធិ
តទេវាវម្មណំ ដុសមាណោ ជស្សោបិ ឧប្បជ្ជតិ, អនុភវមាណា វេទនាបិ,
សញ្ញាននមាណា សញ្ញាបិ, ចេតយមាណា ចេតនាបិ ឧប្បជ្ជតី”តិ
ជស្សបញ្ចមកេយេវ បរិគ្គណ្ហាតិ។

សោ “ឥមេ ជស្សបញ្ចមកា ធម្មា កី និស្សិតា”តិ ឧបទានេន្តោ “វុត្ថំ
និស្សិតា”តិ បជាធាតិ។ វុត្ថំ នាម ករណយោ, យំ សន្ធាយ វុត្ថំ “ឥទញ្ច មេ
វិញ្ញាណំ ឯត្ថ សិតំ ឯត្ថ បដិពទ្ធ”ន្តិ (ធិ. និ. ១.២៣៤, ២៣៥; ម. និ. ២.២៥២)។ សោ
អត្ថតោ ភូតានិ ចេវ ឧបាទារូចានិ ច។ ឯវមេត្ថ “វុត្ថំ រូបំ, ជស្សបញ្ចមកា
នាម”ន្តិ នាមរូបមត្តមេវ បស្សតិ។ រូបំ ចេត្តំ រូបក្ខន្ធា, នាមំ ចត្តារោ អរូបិនោ
ខន្ធាតិ បញ្ចក្ខន្ធមត្តំ ហោតិ។ នាមរូបវិនិមុត្តា ហិ បញ្ចក្ខន្ធា,
បញ្ចក្ខន្ធវិនិមុត្តញ្ច នាមរូបំ នត្ថិ។

សោ “ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា កី ហេតុកា”តិ ឧបបរិក្ខន្តោ “អវិជ្ជាធិហេតុកា”តិ
បស្សតិ។ តតោ បច្ចយោ ចេវ បច្ចយុប្បន្នញ្ច ឥទំ, អញ្ញោ សត្តោ វា បុគ្គលោ វា
នត្ថិ, សុទ្ធសង្ខារបុញ្ញមត្តមេវាតិ សប្បច្ចយនាមរូបវសេន តិលក្ខណំ
អាហេបេត្វាវិបស្សនាបដិចាជិយា “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា”តិ សម្មសន្តោវិចរតិ។

សោ “អដ្ឋ អដ្ឋា”តិ បដិវេធំ អាកាមាណោ តថាវុបេ ធិវសេ ឧតុសប្បាយ
បុគ្គលសប្បាយ ភោជនសប្បាយ ធម្មស្សវនសប្បាយំ លភិត្វា ឯកបល្លង្គេន
និសិទ្ធាវិបស្សនំ មត្តកំ ចាបេត្វា អរហត្តេ បតិជ្ជាតិ។ ឯវំ ឥមេសម្ម្បិ តិណ្ហំ
ជនានំ យាវ អរហត្តា កម្មជ្ជានំ កថិតំ ហោតិ។

ឥធម បន ភគវា អរូបកម្មជ្ជានំ កថេន្តោ វេទនាវសេន កថេសិ។ ជស្សវសេន
វា ហិ វិញ្ញាណាវសេន វា កថិយមានំ ន ចាកដំហោតិ, អនុការំ វិយ ខាយតិ។

វេទនាវសេន បន ចាកជំហោតិ។ កស្មា? វេទនានំ ឧប្បត្តិចាកជតាយ។
សុខទុក្ខវេទនានញ្ចា ឧប្បត្តិ ចាកជា។ យទា សុខំ ឧប្បជ្ជតិ, សកលសរីរំ
ខោភេន្តំ មទ្គន្តំ ជរមាណំ អភិសន្នយមាណំ សតោតំ សប្បី ខាធាបយន្តំវិយ
សតចាកតេលំ មក្ខយមាណំវិយ យជសហស្សេន បរិឡាហំ និព្វាបយមាណំវិយ
“អហោ សុខំ អហោ សុខ”ន្តិ វាចំ និច្ឆារយមាណមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យទា ទុក្ខំ
ឧប្បជ្ជតិ, សកលសរីរំ ខោភេន្តំ មទ្គន្តំ ជរមាណំ អភិសន្នយមាណំ តត្ថជាលំ
បវេសេន្តំវិយ វិលីនតម្ហលោហោន អាសិព្វាន្តំវិយ សុក្ខតិណាវនប្បតិម្ហ អវញ្ញោ
នារុឡក្កាកលាបំ ឱបមាណំវិយ “អហោ ទុក្ខំ អហោ ទុក្ខ”ន្តិ
វិប្បលាបយមាណមេវ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥតិ សុខទុក្ខវេទនានំ ឧប្បត្តិ ចាកជា ហោតិ។

អទុក្ខមសុខា បន ទុទ្ធិបនា អន្ធការាវ អវិភូតា។ សា សុខទុក្ខានំ អបគមេ
សាតាសាតប្បដិក្ខេបវសេន មជ្ឈត្តាការក្ខតា អទុក្ខមសុខា វេទនាតិ
នយតោ គណ្ណាន្តស្ស ចាកជា ហោតិ។ យថា កី? យថា អន្តរា បិដ្ឋិចាសាណំ
អាហេហិត្វា បលាតស្ស មិគស្ស អនុបថំ គច្ឆន្តោ មិគលុទ្ធកោ
បិដ្ឋិចាសាណាស្ស ឡិវភាគេបិ បរភាគេបិ បទំ ទិស្វា មជ្ឈេ អបស្សន្តោបិ “ឥតោ
អារុឡោ, ឥតោ ឡិវុឡោ, មជ្ឈេ បិដ្ឋិចាសាណោ ឥមិនា បទេសេន គតោ
ភវិស្សតី”តិ នយតោ ជាតាតិ, ឯវំ អារុឡ្ហដ្ឋានេ បទំវិយ ហិ សុខវេទនាយ
ឧប្បត្តិ ចាកជា ហោតិ។ ឡិវុឡ្ហដ្ឋានេ បទំវិយ ទុក្ខវេទនាយ ឧប្បត្តិ ចាកជា
ហោតិ។ “ឥតោ អារុយ្ហ ឥតោ ឡិវុយ្ហ មជ្ឈេ ឯវំ គតោ”តិ នយតោ គហណំវិយ
សុខទុក្ខានំ អបគមេ សាតាសាតប្បដិក្ខេបវសេន មជ្ឈត្តាការក្ខតា
អទុក្ខមសុខា វេទនាតិ នយតោ គណ្ណាន្តស្ស ចាកជា ហោតិ។ ឯវំ ភគវា បឋមំ
រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និព្វត្តេត្វាវ ទស្សេសិ។

នកេវលញ្ចា ឥន្ទ្រ ឯវំ ធន្យស្សី, ចូឡតណ្ហាសង្ខយេ,
មហាតណ្ហាសង្ខយេ, ចូឡវេទល្លេ, មហាវេទល្លេ, វជ្ជចាលសុត្តេ,
មាគណ្ហាយសុត្តេ, ឆាតុវិភង្គេ, អានេញ្ចាសប្បាយេ, ធិបនិកាយម្ហិ មហានិទានេ,
សក្កបញ្ញេ, មហាសតិបដ្ឋានេ, សំយុត្តម្ហិ ចូឡនិទានសុត្តេ, វុក្ខាបមេ,
បរិវិមំសនសុត្តេ, សកលេ វេទនាសំយុត្តតិ ឯវំ អនេកេសុ សុត្តេសុ បឋមំ
រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និព្វត្តេត្វា ធន្យស្សី។
យថា ច តេសុ, ឯវំ ឥមស្មិម្បិ សតិបដ្ឋានសុត្តេ បឋមំ រូបកម្មដ្ឋានំ កថេត្វា
បច្ឆា អរូបកម្មដ្ឋានំ វេទនាវសេន និព្វត្តេត្វា ធន្យស្សី។

តត្ថ សុខំ វេទនន្តិអាធិសុ អយំ អបរោចិ បដាននបរិយាយោ - សុខំ វេទនំ
វេទយាមីតិ បដានាតីតិ សុខវេទនាក្ខណោ ទុក្ខាយ វេទនាយ អភាវតោ សុខំ
វេទនំ វេទយមាណោ “សុខំ វេទនំ វេទយាមី”តិ បដានាតិ។ តេន យា បុព្វេ
អនុក្ខតបុព្វា ទុក្ខា វេទនា, តស្ស ឥទានិ អភាវតោ ឥមិស្ស ច សុខាយ
វេទនាយ ឥតោ បឋមំ អភាវតោ វេទនា នាម អនិច្ចា អបុរិវិណាមធម្មា,
ឥតិហ តត្ថ សម្បជានោ ហោតិ។

វុត្តម្បិ ចេតំ ភកវតា -

“យស្មី អគ្គិវេស្សន សមយេ សុខំ វេទនំ វេទេតិ, នេវ តស្មី សមយេ
ទុក្ខំ វេទនំ វេទេតិ, ន អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទេតិ, សុខំយេវ តស្មី សមយេ
វេទនំ វេទេតិ, យស្មី អគ្គិវេស្សន សមយេ ទុក្ខំ...បេ... អទុក្ខមសុខំ វេទនំ
វេទេតិ, នេវ តស្មី សមយេ សុខំ វេទនំ វេទេតិ, ន ទុក្ខំ វេទនំ វេទេតិ,
អទុក្ខមសុខញ្ញេវ តស្មី សមយេ វេទនំ វេទេតិ។ សុខាបិ ខោ អគ្គិវេស្សន
វេទនា អនិច្ចា សង្ខតា បដិច្ចសមុប្បន្នា ឧយធម្មា វយធម្មា វិរាគធម្មា
និរោធធម្មា។ ទុក្ខាបិ ខោ...បេ... អទុក្ខមសុខាបិ ខោ អគ្គិវេស្សន វេទនា

អនិច្ចា...បេ... និរោធដង្ហា។ ឯវំ បស្សំ អត្ថិវេស្សន សុតវា អរិយសាវកោ
សុខាយបិ វេទនាយ ទុក្ខាយបិ វេទនាយ អទុក្ខមសុខាយបិ វេទនាយ
និព្វិន្ទតិ, និព្វិន្ទំ វិវដ្តតិ, វិវាតា វិមុច្ចតិ, វិមុត្តស្មី វិមុត្តមិតិ ព្យាណំ ហោតិ។
'ឌីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្តត្តាយា'តិ
បដាជានី"តិ (ម. និ. ២.២០៥)។

សាមិសំ វា សុខន្តិអាទីសុ សាមិសា សុខា នាម
បញ្ចកាមគុណាមិសនិស្សីតា ធន គេហសីតសោមនស្សវេទនា។ **និរាមិសា**
សុខា នាម ធន នេក្ខម្មសីតសោមនស្សវេទនា។ សាមិសា ទុក្ខា នាម ធន
គេហសីតនោមនស្សវេទនា។ និរាមិសា ទុក្ខា នាម ធន
នេក្ខម្មសីតនោមនស្សវេទនា។ សាមិសា អទុក្ខមសុខា នាម ធន
គេហសីតឧបេក្ខា វេទនា។ និរាមិសា អទុក្ខមសុខា នាម ធន នេក្ខម្មសីតឧបេក្ខា
វេទនា។ តាសំ វិកាគោ ឧបរិបណ្ណាសកេ ចាឡិយំ អាគតោយេវ។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ សុខវេទនាធិបរិគ្គហណោន អត្តនោ វា វេទនាសុ,
បរស្ស វា វេទនាសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស វេទនាសុ
វេទនានុបស្សី វិហារតិ។ សមុទយវយធម្មានុបស្សី វាតិ ឯត្ថ បន
“អវិជ្ជាសមុទយា វេទនាសមុទយោ”តិអាទីហិ (បដិ. ម. ១.៥០) បញ្ចហិ បញ្ចហិ
អាការេហិ វេទនានំ សមុទយញ្ច វយញ្ច បស្សន្តោ សមុទយធម្មានុបស្សី វា
វេទនាសុ វិហារតិ, វយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ វិហារតិ, កាលេន
សមុទយធម្មានុបស្សី វា, កាលេន វយធម្មានុបស្សី វា វេទនាសុ វិហារតីតិ
វេទិតញ្ចោ។ ឥតោ បរំ កាយានុបស្សនាយំ វុត្តនយមេវ។

កេវលញ្ចី ឥធន វេទនាបរិគ្គហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា
វេទនាបរិគ្គហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ តាធិសមេវាតិ។

វេទនានុបស្សនា និដ្ឋិតា។

ចិត្តានុបស្សនាវណ្ណានា

១១៤. ឯវំ នវិវិជេន វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥទានិ
សោឡសវិវិជេន ចិត្តានុបស្សនំ កថេតុំ កថញ្ច, ភិក្ខុវេទិតិអាទិមាហ។ តត្ថ
សរាគន្តិ អដ្ឋវិធំ លោកសហគតំ។ វីតរាគន្តិ លោកិយកុសលាព្យាកតំ។ ឥទំ
បន យស្មា សម្មសនំ ន ធម្មសមោធានំ, តស្មា ឥធ ឯកបទេបិ លោកុត្តរំ ន
លព្ពតិ។ សេសានិ ចត្តារិ អកុសលចិត្តានិ នេវ បុរិមបទំ, ន បច្ឆិមបទំ ភជន្តិ។
សនោសន្តិ ធុរិធំ នោសសហគតំ។ វីតនោសន្តិ លោកិយកុសលាព្យាកតំ។
សេសានិ ទសាកុសលចិត្តានិ នេវ បុរិមំ បទំ, ន បច្ឆិមំ បទំ ភជន្តិ។ សមោហន្តិ
វិចិត្តិក្ខាសហគតញ្ចេវ ឧទ្ធច្ចសហគតញ្ចាតិ ធុរិធំ។ យស្មា បន មោហោ
សញ្ញាកុសលេសុ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា តានិបិ ឥធ វជ្ជន្តិយេវ។ ឥមស្មីយេវ ហិ ធុកេ
ទ្វាទសាកុសលចិត្តានិ បរិយាទិណ្ណានិតិ។ វីតមោហន្តិ
លោកិយកុសលាព្យាកតំ។ សំខិត្តន្តិ ជិនមិទ្ធានុបតិកំ, ឯតញ្ចិ សំកុដិតចិត្តំ
នាម។ វិក្ខិត្តន្តិ ឧទ្ធច្ចសហគតំ, ឯតញ្ចិ បសជចិត្តំ នាម។

មហាគ្គតន្តិ រូចារូចាវចរំ។ អមហាគ្គតន្តិ កាមាវចរំ។ សឧត្តរន្តិ កាមាវចរំ។
អនុត្តរន្តិ រូចាវចរញ្ច អរូចាវចរញ្ច។ តត្រាបិ សឧត្តរំ រូចាវចរំ, អនុត្តរំ
អរូចាវចរមេវ។ សមាហិតន្តិ យស្ស អប្បនាសមាធិ ឧបចារសមាធិ វា អត្ថិ។
អសមាហិតន្តិ ឧភយសមាធិវិហិតំ។ វិមុត្តន្តិ តទន្តិវិក្ខម្ពនិមុត្តិហិ វិមុត្តំ។
អវិមុត្តន្តិ ឧភយវិមុត្តិវិហិតំ, សមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្តិនិស្សរណាវិមុត្តិនំ បន ឥធ
ឱកាសោវ នត្ថិ។

ឥតិ អង្គត្ថំ វាតិ ឯវំ សរកាធិបតីគ្គហណេន យស្មី យស្មី ខណេ យំ យំ ចិត្តំ
បរត្ថតិ, តំ តំ សល្លក្ខេន្តោ អត្តនោ វា ចិត្តេ, បរស្ស វា ចិត្តេ, កាលេន វា
អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សី វិហរតិ។
សមុទយវយធម្មានុបស្សីតិ ឯត្ថ បន “អវិជ្ជាសមុទយាវិញ្ញាណសមុទយោ”តិ
(បដិ. ម. ១.៥០) ឯវំ បញ្ចហិ បញ្ចហិ អាគារេហិ វិញ្ញាណស្ស សមុទយោ ច វយោ
ច និហរិតញោ។ ឥតោ បរំ វុត្ថនយមេវ។

កេវលញ្ចំ ឥធម៌ ចិត្តបរិក្ខាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តំ ឯវំ យោជនំ កត្វា
ចិត្តបរិក្ខាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ តាធិសមេវាតិ។

ចិត្តានុបស្សនាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ធម្មានុបស្សនា នីវរណបញ្ចវណ្ណានា

១១៥. ឯវំ សោឡសវិជេន ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ កថេត្វា ឥធានិ
បញ្ចវិជេន ធម្មានុបស្សនំ កថេតុំ កថញ្ច, ភិក្ខុវេតិអាធិមាហា។ អបិច ភគវតា
កាយានុបស្សនាយ សុទ្ធព្វបបរិគ្គហោ កថិតោ, វេទនាចិត្តានុបស្សនាហិ
សុទ្ធអរូបបរិគ្គហោ។ ឥធានិ រូបារូបមិស្សកបរិគ្គហំ កថេតុំ “កថញ្ច,
ភិក្ខុវេ”តិអាធិមាហា។ កាយានុបស្សនាយ វា រូបក្ខន្ធបរិគ្គហោវ កថិតោ,
វេទនានុបស្សនាយ វេទនាក្ខន្ធបរិគ្គហោវ, ចិត្តានុបស្សនាយ
វិញ្ញាណក្ខន្ធបរិគ្គហោវាតិ ឥធានិ សញ្ញាសម្ព័ន្ធក្ខន្ធបរិគ្គហម្មិ កថេតុំ
“កថញ្ច, ភិក្ខុវេ”តិអាធិមាហា។

តត្ថ សន្តន្តិ អភិណ្ឌាសមុទាចារវសេន សំវិជ្ជមាណំ។ អសន្តន្តិ
អសមុទាចារវសេន វា បហ័នត្តា វា អវិជ្ជមាណំ។ យថា ចាតិ យេន ការណេន

កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ តញ្ច បដាធាតីតិ តញ្ច ការណំ បដាធាតិ។
ឥមំនា នយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

តត្ថ សុភនិមិត្ត អយោនិសោមនសីការេន កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។
សុភនិមិត្តំ នាម សុភម្មំ សុភនិមិត្តំ, សុភារម្មណម្មំ សុភនិមិត្តំ។
អយោនិសោមនសីការោ នាម អនុចាយមនសីការោ ឧប្បថមនសីការោ
អនិច្ចេ និច្ចន្តិ វា ទុក្ខេ សុខន្តិ វា អនត្តនិ អត្តាតិ វា អសុភេ សុភន្តិ វា
មនសីការោ, តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្ថយតោ កាមច្ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ ភគវា
- “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, សុភនិមិត្តំ, តត្ថ អយោនិសោមនសីការេពហុលំការោ,
អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា
កាមច្ឆន្ទស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អសុភនិមិត្ត បន យោនិសោមនសីការេនស្ស បហានំ ហោតិ។
អសុភនិមិត្តំ នាម អសុភម្មំ អសុភារម្មណម្មំ។ យោនិសោមនសីការោ នាម
ឧចាយមនសីការោ បថមនសីការោ អនិច្ចេ អនិច្ចន្តិ វា ទុក្ខេ ទុក្ខន្តិ វា អនត្តនិ
អនត្តាតិ វា អសុភេ អសុភន្តិ វា មនសីការោ, តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្ថយតោ
កាមច្ឆន្ទោ បហាយតិ។ តេនាហ ភគវា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អសុភនិមិត្តំ, តត្ថ
យោនិសោមនសីការេពហុលំការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
កាមច្ឆន្ទស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយា”តិ (សំ. និ.
៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មា កាមច្ឆន្ទស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ អសុភនិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ
អសុភភាវនានុយោកោ ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា ភោជនេ មត្តញ្ញតា
កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។ ធនវិជញ្ញំ អសុភនិមិត្តំ ឧគ្គណ្ហាន្តស្សបិ
កាមច្ឆន្ទោ បហាយតិ, ភាវេន្តស្សបិ, ឥន្ទ្រិយេសុ បិហិតទ្វារស្សបិ, ចតុន្តំ

បញ្ចន្តំ អាណាចានំ ឱកាសេ សតិ ឧទកំ បិវិត្វា យាបនសីលតាយ ភោជនេ
មត្តញ្ញោបិ។ តេនេតំ វុត្តំ -

“ចត្តារោ បញ្ច អាណាបេ, អភុត្វា ឧទកំ បិវេ;
អលំ ជាសុវិហារាយ, បហិតត្ថស្ស ភិក្ខុនោ” តិ។ (ថេរគា. ៩៨៣);

អសុភកម្មិកតិស្សត្ថេរសទិសេ អសុភការ្យនារេត កល្យាណមិត្ត
សេវន្តស្សបិ កាមច្ឆន្ទោ បហិយតិ, ហំននិសង្ខាទិសុ
ទសអសុភនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហិយតិ។ តេន វុត្តំ “ធន ធម្មា
កាមច្ឆន្តស្ស បហានាយ សំវត្តន្តំ” តិ។ ឥមេហិ បន ធម្មា ធម្មេហិ បហិនស្ស
កាមច្ឆន្តស្ស អរហត្តមគ្គេន អាយតី អនុប្បនោ ហោតីតិ បដាធាតិ។

បដិយនិមិត្ត អយោនិសោមនសីការេន បន ព្យាចាទស្ស ឧប្បនោ ហោតិ។
តត្ថ បដិយម្បិ បដិយនិមិត្តំ, បដិយារម្មណម្បិ បដិយនិមិត្តំ។
អយោនិសោមនសីការេសព្ពត្ថ ឯកលក្ខណោ។ តំ តស្មី និមិត្ត ពហុលំ
បវត្ថយតោ ព្យាចានោ ឧប្បន្នតិ។ តេនាហ ភគវា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, បដិយនិមិត្តំ,
តត្ថ អយោនិសោមនសីការេពហុលីការេ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ព្យាចាទស្ស ឧប្បនាយ ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាចាទស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុណ្ណាយា” តិ
(សំ. និ. ៥.២៣២)។

មេត្តាយ បន ចេតោវិមុត្តិយា យោនិសោមនសីការេនស្ស បហានំ ហោតិ។
តត្ថ តត្ថ “មេត្តា” តិ វុត្តេ អប្បនាបិ ឧបចារោបិ វុត្តតិ។ “ចេតោវិមុត្តិ” តិ
អប្បនាវ។ យោនិសោមនសីការេ វុត្តលក្ខណោ។ តំ តត្ថ ពហុលំ
បវត្ថយតោ ព្យាចានោ បហិយតិ។ តេនាហ ភគវា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, មេត្តា
ចេតោវិមុត្តិ, តត្ថ យោនិសោមនសីការេពហុលីការេ, អយមនាហារោ

អនុប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ព្យាបាទស្ស
បហាឆាយា"តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មា ព្យាបាទស្ស បហាឆាយ សំវត្ថុន្តិ មេត្តានិមិត្តស្ស ឧគ្គហោ
មេត្តាការៈនានុយោគោ កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណា បដិសម្ពាទេហុតា
កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។ ឌីធិសកអនោធិសកធិសាជរណានញ្ញិ
អញ្ញាតវរសេន មេត្តំ ឧគ្គណ្ណាន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហាយតិ, ឌីធិសោ អនោធិសោ
ធិសាជរណាវសេន មេត្តំ ភាវេន្តស្សាបិ។ “ត្វំ ឯតស្ស កុទ្ធោ កី ករិស្សសិ,
កិមស្ស សីលាធិនិ នាសេតុំ សក្ខិស្សសិ, ននុ ត្វំ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ធា
អត្តនោ កម្មេនេវ គមិស្សសិ, បរស្ស កុដ្ឋនំ នាម វីតច្ចិតផ្ការ-
តត្ថអយសលាក-គូថាធិនិ គហេត្វា បរំ បហារិតុកាមតាសធិសំ ហោតិ។
ឯសោបិ តវ កុទ្ធោ កី ករិស្សតិ, កី តេ សីលាធិនិវិនាសេតុំ សក្ខិស្សតិ, ឯស
អត្តនោ កម្មេនេវ អាគន្ធា អត្តនោ កម្មេន គមិស្សតិ, អប្បដិច្ចិតបហោណកំ
វិយ បដិវាតំ ឱត្តរោមុដ្ឋិវិយ ច ឯតស្សេវេស កោធា មត្តកេ បតិស្សតី”តិ
ឯវំ អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតំ បច្ចវេក្ខតាបិ, ឧភយកម្មស្សកតំ
បច្ចវេក្ខត្វា បដិសម្ពាទេ បិតស្សាបិ, អស្សុគុត្តត្ថេវសធិសេ មេត្តាការៈនារតេ
កល្យាណមិត្ត សេវន្តស្សាបិ ព្យាបាទោ បហាយតិ។ វាទនិសង្ខាធិសុ
មេត្តានិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហាយតិ។ តេន វុត្ថំ “ធន ធម្មា ព្យាបាទស្ស
បហាឆាយ សំវត្ថុន្តិ”តិ។ ឥមេហិ បន ធម្មា ធម្មេហិ បហានស្ស ព្យាបាទស្ស
អនាគាមិមគ្គេន អាយតី អនុប្បាទោ ហោតីតិ បជាឆាតិ។

អរតិអាធិសុ អយោនិសោមនសិការេន ជិនមិទ្ធស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ។ អរតិ
នាម ឧគ្គណ្ណិតា។ តន្តិ នាម កាយាលសិយតា។ វិជម្ពិតា នាម កាយវិនាមនា។
ភត្តសម្មាទោ នាម ភត្តមុច្ឆា ភត្តបរិធិហោ។ ចេតសោលីនត្ថំ នាម ចិត្តស្ស

លីនាការព្រា។ ឥមេសុ អរតិអាជីសុ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោ
ជិនមិទ្ធិំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តេនាហា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អរតិ តន្ត្រីវិជម្ពិតា ភត្តសម្មទោ
ចេតសោ លីនត្ថំ, តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ កាពោ, អយមាហាពោ
អនុប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធិស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធិស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អារម្ភធាតុអាជីសុ បន យោនិសោមនសិការំ វេនស្ស បហានំ ហោតិ។
អារម្ភធាតុ នាម បឋមារម្ភវិរយំ។ និក្ខមធាតុ នាម កោសជ្ឈតោ និក្ខន្តតាយ
តតោ ពលវត្ថវំ។ បរក្កមធាតុ នាម បរំ បរំ ឋានំ អក្កមនតោ តតោបិ
ពលវត្ថវំ។ ឥមស្មី តិប្បកេទេ វិរយេ យោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោ
ជិនមិទ្ធិំ បហីយតិ។ តេនាហា - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អារម្ភធាតុ និក្ខមធាតុ
បរក្កមធាតុ, តត្ថ យោនិសោមនសិការំ ពហុលំ កាពោ, អយមាហាពោ
អនុប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធិស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ជិនមិទ្ធិស្ស
បហានាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មា ជិនមិទ្ធិស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ, អតិភោជនេ និមិត្តក្តាហោ
ឥរិយាបថសម្បវិវត្តនតា អាសោកសញ្ញាមនសិការំ អញ្ញោកាសវាសោ
កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។
អាហារហត្ថកតត្រវដ្ឋកអលំសាជកកាកាមាសកកុត្តវមិតកកោជនំ
ភុញ្ញាត្វា វត្តិដ្ឋានេ ធិវាដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ហិ សមណធម្មំ ករោតោ ជិនមិទ្ធិំ
មហាហត្ថិ វិយ ឌីត្តវន្តំ អាគន្ធិតិ។ ចតុបញ្ចអាសោបឌីកាសំ បន ឋបេត្វា
ចានីយំ បិវិត្វា យាបនសីលស្ស ភិក្ខុនោ តំ ន ហោតិ ធិ ឯវំ អតិភោជនេ និមិត្តំ
កណ្តាន្តស្សាបិ ជិនមិទ្ធិំ បហីយតិ។ យស្មី ឥរិយាបថ ជិនមិទ្ធិំ ឌីក្កមតិ, តតោ
អញ្ញំ បរិវត្តន្តស្សាបិ, វត្តិ ចន្ទាលោកធិបាលោកឧក្កាលោកេ ធិវា

ស្វ័រិយាលោកំ មនសិករោន្តស្សបិ, អញ្ចោកាសេ វសន្តស្សបិ,
មហាកស្សបត្ថេរសធិសេ បហ័នចិនមិទ្ធេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ ចិនមិទ្ធំ
បហ័យតិ។ ហ័ននិសង្ខាធិសុ ធុតង្គនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហ័យតិ។ តេន
វុត្តំ “ធម្មា ចិនមិទ្ធស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ” តិ។ ឥមេហិ បន ធម្មា ធម្មេហិ
បហ័នស្ស ចិនមិទ្ធស្ស អរហត្តមគ្គេន អាយតី អនុប្បាទោ ហោតីតិ បដាធាតិ។

ចេតសោ អរូបសមេ អយោនិសោមនសិការេន ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស ឧប្បាទោ
ហោតិ។ អរូបសមោ នាម អរូបសន្តាការោ។ ឧទ្ធចកុក្កច្ឆមេវេតំ អត្ថតោ។
តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោ ឧទ្ធចកុក្កច្ឆំ ឧប្បជ្ជតិ។
តេនាហ “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ចេតសោ អរូបសមោ, តត្ថ
អយោនិសោមនសិការពហុលំ ការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស ឧប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយា” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)។

សមាធិសម្ពាតេ បន ចេតសោ រូបសមេ យោនិសោមនសិការេនស្ស
បហានំ ហោតិ។ តេនាហ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ចេតសោ រូបសមោ, តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលំ ការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស អនុប្បាទាយ ឧប្បន្នស្ស វា ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស បហានាយា” តិ (សំ.
និ. ៥.២៣២)។

អបិច ធម្មា ឧទ្ធចកុក្កច្ឆស្ស បហានាយ សំវត្ថន្តិ ពហុស្សុតតា
បរិបុច្ឆកតាវិនយេ បកតញ្ញតា វុទ្ធសេវិតា កល្យាណមិត្តតា
សប្បាយកថាតិ។ ពហុសច្ឆេនបិ ហិ ឯកំ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា បញ្ច វា
និកាយេ ចាឡិវសេន ច អត្ថវសេន ច ឧគ្គណ្ហាន្តស្សបិ ឧទ្ធចកុក្កច្ឆំ បហ័យតិ។
កប្បិយាកប្បិយបរិបុច្ឆាពហុលស្សបិ, វិនយបញ្ញត្តិយំ ចិណ្ឌាវសិការតាយ

បកតញ្ចនោបិ, វុទ្ធី មហាល្លកត្តេវ ឧបសង្កមន្តស្សបិ, ឧចាលិត្ថេវសទិសេ
វិនយធរេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ ឧទុច្ចកុក្កុដ្ឋំ បហ៊ាយតិ។
ហ៊ាននិសង្ខាទីសុ កប្បិយាកប្បិយនិស្សិតសប្បាយកថាយបិ បហ៊ាយតិ។ តេន
វុត្ថំ - “ធន ធម្មា ឧទុច្ចកុក្កុដ្ឋស្ស បហាឆាយ សំវត្ថន្តិ” តិ។ ឥមេហិ បន ធម្មា
ធម្មេហិ បហ៊ានេ ឧទុច្ចកុក្កុដ្ឋេ ឧទុច្ចស្ស អរហត្តមគ្គេន កុក្កុដ្ឋស្ស
អនាគាមិមគ្គេន អាយតី អនុប្បនោ ហោតីតិ បជាឆាតិ។

វិចិត្តិក្ខាជ្ជានីយេសុ ធម្មេសុ អយោនិសោមនសិការេនវិចិត្តិក្ខាយ
ឧប្បនោ ហោតិ។ វិចិត្តិក្ខាជ្ជានីយា ធម្មា ឆាម បុនប្បនំវិចិត្តិក្ខាយ ការណាត្តា
វិចិត្តិក្ខាវ។ តត្ថ អយោនិសោមនសិការំ ពហុលំ បវត្ថយតោវិចិត្តិក្ខា
ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, វិចិត្តិក្ខាជ្ជានីយា ធម្មា, តត្ថ
អយោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នាយ វា
វិចិត្តិក្ខាយ ឧប្បនាយ ឧប្បន្នាយ វាវិចិត្តិក្ខាយ ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយា” តិ
(សំ. និ. ៥.២៣២)។

កុសលាទីសុ ធម្មេសុ យោនិសោមនសិការេន បនស្ស បហានំ ហោតិ។
តេនាហ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា សាវជ្ជានវជ្ជា ធម្មា
សេវិតញ្ញាសេវិតញ្ញា ធម្មា ហ៊ានប្បណីតា ធម្មា កណ្ឌាសុក្កសប្បដិភាតា ធម្មា,
តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីការោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នាយ វា
វិចិត្តិក្ខាយ អនុប្បនាយ ឧប្បន្នាយ វាវិចិត្តិក្ខាយ បហាឆាយា” តិ (សំ. និ.
៥.២៣២)។

អបិច ធន ធម្មាវិចិត្តិក្ខាយ បហាឆាយ សំវត្ថន្តិ ពហុស្សុតតា បរិបុច្ឆកតា
វិនយេ បកតញ្ចតា អធិមោក្ខពហុលតា កល្យាណមិត្តតា សប្បាយកថាតិ។
ពហុសច្ឆេនបិ ហិ ឯកំ វា... បេ.... បញ្ច វា និកាយេ ចាឡិវសេន អត្ថវសេន ច

ឧត្តរណ្ណាទ្គស្សបិ វិចិត្តិក្ខា បហ័យតិ។ តីណិ រតនានិ អារព្វ
បរិបុច្ឆាតហុលស្សបិ, វិនយេ ចិណ្ណាវសិការស្សបិ, តីសុ រតនេសុ
ឡិកប្បនិយសទ្វាសម្ពាតអធិមោក្ខពហុលស្សបិ, សទ្ធាធិមុត្ត
វក្កលិត្ថេរសទិសេ កល្យាណមិត្តេ សេវន្តស្សបិ វិចិត្តិក្ខា បហ័យតិ។
ឋាននិសង្ខាធិសុ តិណ្ឌំ រតនានំ គុណានិស្សិតសប្បាយ កថាយបិ បហ័យតិ។
តេន វុត្ថំ - “ធម្មាវិចិត្តិក្ខាយ បហាឆាយ សំវត្ថន្តី” តិ។ ឥមេហិ បន ធម្មា
ធម្មេហិ បហិឆាយ វិចិត្តិក្ខាយ សោតាបត្តិមគ្គេន អាយតី អនុប្បាទោ ហោតីតិ
បជាឆាតិ។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ បញ្ចនីវរណាបរិក្កហាលោន អត្ថនោ វា ធម្មេសុ, បរស្ស
វា ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្ថនោ, កាលេន វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី
វិហារតិ។ សមុទយវយា បនេត្ថ សុភនិមិត្ត អសុភនិមិត្តាធិសុ
អយោនិសោមនសិការយោនិសោមនសិការវសេន បញ្ចសុ នីវរណេសុ
វុត្ថនយេន និហរិតញ្ចា។ ឥតោ បរំ វុត្ថនយមេវ។

កេវលញ្ចំ ឥធម្ម នីវរណាបរិក្កហាតិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា
នីវរណាបរិក្កហាកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

នីវរណាបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ខន្ធបញ្ចវណ្ណានា

១១៦. ឯវំ បញ្ចនីវរណាវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥធានិ
បញ្ចក្ខន្ធវសេន វិភជិតុំ បុន ចបរន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ បញ្ចសុ ឧបាទានក្ខន្ធសូតិ
ឧបាទានស្ស ខន្ធា ឧបាទានក្ខន្ធា, ឧបាទានស្ស បច្ចយភូតា ធម្មបុញ្ញា
ធម្មរាសយោតិ អត្តោ។ អយមេត្ថ សន្នេហោ វិត្តារតោ បន ខន្ធកថា វិសុទ្ធិមគ្គ

វុត្តា។ ឥតិ រូបន្តិ “ឥទំ រូបំ, ឯត្ថកំ រូបំ, ន ឥតោ បរំ រូបំ អត្ថី” តិ សភាវតោ រូបំ
បដាធាតិ។ វេទនាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយមេត្ថ សន្នេចោ។ វិត្តារេន បន
រូចាទិទិវិសុទ្ធិមគ្គ ខន្ធកថាយមេវ វុត្តានិ។ ឥតិ រូបស្ស សមុទយោតិ ឯវំ
អវិជ្ជាសមុទយាទិវសេន បញ្ចហាការេហិ រូបស្ស សមុទយោ។ ឥតិ រូបស្ស
អត្ថផ្កមោតិ ឯវំ អវិជ្ជានិរោធាទិវសេន បញ្ចហាការេហិ រូបស្ស អត្ថផ្កមោ,
វេទនាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយមេត្ថ សន្នេចោ។ វិត្តារេ បនវិសុទ្ធិមគ្គ
ឧទយព្ពយញ្ញាណកថាយំ វុត្តោ។

ឥតិ អដ្ឋត្ថំ វាតិ ឯវំ បញ្ចក្ខន្ធបរិគ្គហណោន អត្ថនោ វា ធម្មេសុ, បរស្ស វា
ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្ថនោ, កាលេន វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។
សមុទយវយា បនេត្ថ “អវិជ្ជាសមុទយា រូបសមុទយោ” តិ អាទីនំ (បដិ. ម. ១. ៥០)
បញ្ចេសុ ខន្ធនេសុ វុត្តានំ បញ្ញាសាយ លក្ខណានំ វសេន នីហរិតញ្ញា។ ឥតោ បរំ
វុត្ថនយមេវ។

កេវលញ្ញំ ឥធ ខន្ធបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា
ខន្ធបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតព្ពំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ខន្ធបញ្ញវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាយតនបញ្ញវណ្ណានា

១១៧. ឯវំ បញ្ចក្ខន្ធវសេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ អាយតនវសេន
វិភជិតុំ បុន ចបរត្ថិអាទិមាហ។ តត្ថ ធនុ អដ្ឋត្ថិកពាហិវេសុ អាយតនេស្នតិ
ចក្ខុ សោតំ ឃានំ ជីវា កាយោ មនោតិ ឥមេសុ ធនុ អដ្ឋត្ថិកេសុ រូបំ សន្នោ
គន្ធា រសោ ជាដ្ឋញ្ញោ ធម្មាតិ ឥមេសុ ធនុ ពាហិវេសុ។ ចក្ខុំ ច បដាធាតិ តិ
ចក្ខុបសាទំ យាថាវសរសលក្ខណាវសេន បដាធាតិ។ រូបេ ច បដាធាតិ តិ

ពហិទ្ធា ចតុសមុជ្ជានិក្ខបញ្ច យាថាវសរសលក្ខណាវសេន បជាធាតិ។ យញ្ច
តទុកយំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ សំយោជនន្តិ យញ្ច តំ ចក្កំ ចេវ រូបេ ចាតិ ឧកយំ បដិច្ច
កាមរាគសំយោជនំ បដិយ-មាន-ទិដ្ឋិវិចិកិច្ចា-សីលព្ពតបរាមាស-ភវរាគ-
ឥស្សរ-មច្ឆិយាវិជ្ជាសំយោជនន្តិ ទសវិធំ សំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ, តញ្ច
យាថាវសរសលក្ខណាវសេន បជាធាតិ។

កងំ បនេតំ ឧប្បជ្ជតិតិ? ចក្កទ្វារេ តាវ អាចាថកតំ ឥដ្ឋារម្មណំ
កាមស្សនវសេន អស្សនយតោ អភិនន្តតោ កាមរាគសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។
អនិដ្ឋារម្មណោ កុដ្ឋតោ បដិយសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “វេបេត្វា មំ ន កោចិ
អញ្ញោ ឯតំ អារម្មណំ វិកាវេតុំ សមត្តោ អត្ថំ” តិ មញ្ញតោ មានសំយោជនំ
ឧប្បជ្ជតិ។ “ឯតំ រូចារម្មណំ និច្ចំ ធុវ” តិ គណ្ណតោ ទិដ្ឋិសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “ឯតំ
រូចារម្មណំ សត្តោ នុ ខោ, សត្តស្ស នុ ខោ” តិ វិចិកិច្ចតោ វិចិកិច្ចាសំយោជនំ
ឧប្បជ្ជតិ។ “សម្មត្តិកវេ វត នោ ឥទំ សុលភំ ជាត” តិ ភវំ បត្តន្តស្ស
ភវរាគសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ “អាយតិម្បិ ឯវរូបំ សីលព្ពតំ សមាទិយិត្វា សក្កា
លទុ” តិ សីលព្ពតំ សមាទិយន្តស្ស សីលព្ពតបរាមាសសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។
“អហោ វត ឯតំ រូចារម្មណំ អញ្ញោ នលកេយ្យ” តិ ឧស្សយតោ ឥស្សរសំយោជនំ
ឧប្បជ្ជតិ។ អត្តនាលទុំ រូចារម្មណំ អញ្ញស្ស មច្ឆរាយតោ មច្ឆិយសំយោជនំ
ឧប្បជ្ជតិ។ សព្ពេហោវ សហជាតអញ្ញាណាវសេន អវិជ្ជាសំយោជនំ ឧប្បជ្ជតិ។

យថា ច អនុប្បន្នស្សតិ យេន ការណេន អសមុទាចារវសេន អនុប្បន្នស្ស
តស្ស ទសវិធស្សបិ សំយោជនស្ស ឧប្បនោ ហោតិ, តញ្ច ការណំ បជាធាតិ។
យថា ច ឧប្បន្នស្សតិ អប្បហីនដ្ឋេន បន សមុទាចារវសេន វា ឧប្បន្នស្ស តស្ស
ទសវិធស្សបិ សំយោជនស្ស យេន ការណេន បហានំ ហោតិ, តញ្ច ការណំ
បជាធាតិ។ យថា ច បហីនស្សតិ តទន្ធិវិក្ខម្ពនប្បហានវសេន បហីនស្សបិ

តស៊ូ ធនវិធីស្បៀង សំយោជនស្បៀង យេន ការណែន អាយតី អនុប្បនោ ហោតិ,
តញ្ចា បដាធាតិ។ កេន ការណែន បនស្បៀង អាយតី អនុប្បនោ ហោតិ?
ធិដ្ឋវិចិត្តិក្ខាសីលព្ពតបរាមាសស័ស្សមជ្ជិយកេនស្បៀង តាវ បញ្ចវិធីស្បៀង
សំយោជនស្បៀង សោតាបត្តិមគ្គេន អាយតី អនុប្បនោ ហោតិ។
កាមរាគបដិយសំយោជនទ្វយស្បៀង ឡិណ្ឌិកស្បៀង សកទាតាមិមគ្គេន,
អណ្តាសហគតស្បៀង អនាតាមិមគ្គេន, មានភវរាគាវិជ្ជាសំយោជនត្ថយស្បៀង
អរហត្តមគ្គេន អាយតី អនុប្បនោ ហោតិ។

សោតញ្ចា បដាធាតិ សន្តេ ចា តិអាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ អបិចេត្ត
អាយតនកថាវិត្តារតោវិសុទ្ធិមគ្គេន អាយតននិទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចា។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ ឯវំ អជ្ឈត្ថិ កាយតនបរិគ្គហណោន អត្តនោ វា ធម្មេសុ,
ពាហិរាយតនបរិគ្គហណោន បរស្ស វា ធម្មេសុ, កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន
វា បរស្ស ធម្មេសុ ធម្មានុបស្សីវិហារតិ។ សមុទយវយា បនេត្ត “អវិជ្ជាសមុទយា
ចក្ខុសមុទយា”តិ រូបាយតនស្បៀង រូបក្ខន្ធន្ត, អរូបាយតនេសុ មនាយតនស្បៀង
វិញ្ញាណក្ខន្ធន្ត, ធម្មាយតនស្បៀង សេសក្ខន្ធនេសុ វុត្តនយេន និហរិតញ្ចា។
លោកុត្តរធម្មា ន គហេតញ្ចា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយេមេវ។

កេវលញ្ចំ ឥធម អាយតនបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឯវំ យោជនំ កត្វា
អាយតនបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ តាធិសមេវាតិ។

អាយតនបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពោជ្ឈង្គបញ្ចវណ្ណានា

១១៨. ឯ អង្គត្តិកតាហិរាយតនវសេន ធម្មានុបស្សនំវិភជិត្វា ឥនានិ
ពោជ្ឈន្តវសេនវិភជិតំ បុន ចបរន្តិ អាធិមាហ។ តត្ថ ពោជ្ឈន្តស្មតិ
ពុជ្ឈនកសត្ថស្ស អង្គេសុ។ សន្តន្តិ បដិលាភវសេន សំវិជ្ជមាណំ។
សតិសម្ពោជ្ឈន្តន្តិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ សម្ពោជ្ឈន្តំ។ ឯត្ថ ហិ សម្ពុជ្ឈតិ
អារទ្ធវិបស្សកតោ បដ្ឋាយ យោកាវចរោតិ សម្ពោធិ, យាយ វា សោ
សតិអាធិកាយ សត្តធម្មសាមគ្គីយា សម្ពុជ្ឈតិ កិលេសនិទ្ទាតោ ឧដ្ឋាតិ,
សច្ចានិ វា បដិវិជ្ឈតិ, សា ធម្មសាមគ្គី សម្ពោធិ។ តស្ស សម្ពោធិស្ស, តស្ស វា
សម្ពោធិយា អង្គន្តិ សម្ពោជ្ឈន្តំ។ តេន វុត្ថំ “សតិសម្ពោជ្ឈន្តំ” តិ។
សេសសម្ពោជ្ឈន្តេសុបិ ឥមិនាវ នយេន វចនត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

អសន្តន្តិ អប្បដិលាភវសេន អវិជ្ជមាណំ។ យថា ច អនុប្បន្នស្សាតិអាធិសុ បន
សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស តាវ - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, សតិសម្ពោជ្ឈន្តជ្ជានីយា ធម្មា, តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលីកាវោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បិយា សំវត្ថតិ” តិ (សំ. និ. ៥.១៨៣)
ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ សតិយេវ សតិសម្ពោជ្ឈន្តជ្ជានីយា ធម្មា។
យោនិសោមនសិការោ វុត្ថលក្ខណោយេវ, តំ តត្ថ ពហុលំ បវត្ថយតោ
សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ឧប្បន្នតិ។

អបិច ចត្តារោ ធម្មា សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថន្តិ សតិសម្បជញ្ញំ
មុជ្ឈស្សតិបុគ្គលបរិវជ្ជនតា ឧបជ្ជិតស្សតិបុគ្គលសេវនតា តទទិមុត្តតាតិ។
អភិក្កន្តាធិសុ ហិ សត្តសុ ហិ នេសុ សតិសម្បជញ្ញេន ភត្តនិក្ខិត្តកាកសទិសេ
មុជ្ឈស្សតិបុគ្គលេ បរិវជ្ជនេន តិស្សនត្តត្ថេវអភយត្ថេវសទិសេ
ឧបជ្ជិតស្សតិបុគ្គលេ សេវនេន ហិ ននិសង្ខាធិសុ សតិសម្បជញ្ញបនត្ថំ

និងចោលបញ្ជូនចិត្តតាម ច សតិសម្ពោជ្ឈដ្ឋេត្តា ឧប្បជ្ជតិ។ ឯ ចតុប្បា
ការណេហិ ឧប្បន្ទស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាចារិប្បិ ហោតីតិ
បជាធាតិ។

ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋេត្តស្ស បន - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, កុសលាកុសលា ធម្មា...បេ....
កណ្តាសុក្កសប្បដិភាតា ធម្មា, តត្ថ យោនិសោមនសីការពហុលីកាហេ,
អយមាហាហេ អនុប្បន្ទស្ស វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋេត្តស្ស ឧប្បាធាយ, ឧប្បន្ទស្ស
វា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋេត្តស្ស ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បិយា
សំវត្ថតិ”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២) ឯ ឧប្បាទោ ហោតិ។

អបិច សត្ត ធម្មា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈដ្ឋេត្តស្ស ឧប្បាធាយ សំវត្ថន្តិ បរិបុច្ឆកតា
វត្ថុវិសទកិរិយា ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាធនា ធុប្បញ្ញបុគ្គលបរិវជ្ជនា
បញ្ញវន្តបុគ្គលសេវនា គម្ពីរញ្ញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា តទទិមុត្តតាតិ។ តត្ថ
បរិបុច្ឆកតាតិ
ខន្ធជាតុអាយ តនឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈដ្ឋមគ្គដ្ឋយានដ្ឋសមថិបស្សនានំ
អត្ថសន្និស្សិតបរិបុច្ឆាពហុលតា។

វត្ថុវិសទកិរិយាតិ អជ្ឈត្តិកពាហិរានំ វត្ថុនំ វិសទភាវករណំ។ យទា
ហិស្ស កេសនខលោមា អតិទីយា ហោត្តិ, សរីរំ វា ឧស្សន្ទនោសព្វោវ
សេទមលមក្ខិតព្វា, តទា អជ្ឈត្តិកំ វត្ថុ អវិសទំ ហោតិ អបរិសុទ្ធា។ យទា បន
ចរិវំ ជិណ្ហំ កិលិដ្ឋំ ធុគ្គន្ធិ ហោតិ, សេនាសនំ វា ឧក្កាបំ, តទា ពាហិរំ វត្ថុ អវិសទំ
ហោតិ អបរិសុទ្ធា។ តស្មា កេសាទិច្ឆោបនេន ឧទ្ធិរិវេចនអជោវិវេចនាទីហិ
សរីរសល្លហុកភាវករណេន ឧច្ឆាទនន្តាបនេន ច អជ្ឈត្តិកំ វត្ថុ វិសទំ
កាតព្វំ។

សូចកម្មធារណៈនៃបរិកណ្ណាករណាមីហ៊ា ពាហិរំ វត្ថុវិសទំ កាតត្ថំ។
ឯតស្មីញ្ញំ អជ្ឈត្តិកពាហិរំ វត្ថុស្មី អវិសទេ ឧប្បន្នេសុ ចិត្តចេតសិកេសុ
ញ្ញាណាម្បិ អបរិសុទ្ធិ ហោតិ, អបរិសុទ្ធានិ ធិបកបល្លកវដ្តិតេលានិ និស្សាយ
ឧប្បន្នធិបសិទ្ធាយ ឱភាសោវិយ។ វិសទេ បន អជ្ឈត្តិកពាហិរំ វត្ថុម្ហិ ឧប្បន្នេសុ
ចិត្តចេតសិកេសុ ញ្ញាណាម្បិ វិសទំ ហោតិ, បរិសុទ្ធានិ ធិបកបល្លកវដ្តិតេលានិ
និស្សាយ ឧប្បន្នធិបសិទ្ធាយ ឱភាសោវិយ។ តេន វុត្ថំ - “វត្ថុវិសទកិរិយា
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថុតី” តិ។

ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិបាទនា នាម សទ្ធាធិនំ ឥន្ទ្រិយានំ សមភាវករណំ។ សចេ
ហិស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយំ ពលរំ ហោតិ, ឥតរាជិ មន្ទានិ។ តតោ វិរិយន្ទ្រិយំ បក្កហាកិច្ចំ,
សតិទ្រិយំ ឧបជ្ឈានកិច្ចំ, សមាធិទ្រិយំ អវិក្ខេបកិច្ចំ, បញ្ញាទ្រិយំ ទស្សនកិច្ចំ
កាតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា តំ ធម្មសភាវបច្ចវេក្ខណោន វា យថា វា
មនសិករោតោ ពលរំ ជាតំ, តថា អមនសិការេន ហាបេតត្ថំ។ វត្តលិវត្តេស្ស
វត្ថុ ចេត្ត និទស្សនំ។ សចេ បន វិរិយន្ទ្រិយំ ពលរំ ហោតិ, អថ នេវ សទ្ធិន្ទ្រិយំ
អធិមោក្ខកិច្ចំ កាតុំ សក្កោតិ, ន ឥតរាជិ ឥតរកិច្ចភេទំ។ តស្មា តំ
បស្សន្ធាធិការណាយ ហាបេតត្ថំ។ តត្រាបិ សោណាត្តេស្ស វត្ថុ ទស្សេតត្ថំ។ ឯវំ
សេសេសុបិ ឯកស្ស ពលវភាវេ សតិ ឥតវេសំ អត្តនោ កិច្ចេសុ អសមត្ថតា
វេទិតញ្ញា។

វិសេសតោ បនេត្ត សទ្ធាបញ្ញានំ សមាធិវិរិយានំ ច សមតំ បសំសន្តិ។
ពលវសន្នោ ហិ មន្តបញ្ញោ មុធាបសន្នោ ហោតិ, អវត្ថុស្មី បសីទតិ។
ពលវបញ្ញោ មន្តសន្នោ កេរាជិកបក្ខំ ភជតិ។ ភេសជ្ឈសមុដ្ឋិតោវិយ រោគោ
អតេកិច្ចោ ហោតិ។ ចិត្តប្បាទមត្តេនេវ កុសលំ ហោតីតិ អតិដាវិត្វា ធានាធិនិ
អករោត្តោ និរយេ ឧប្បជ្ឈតិ។ ឧភិជ្ជំ សមតាយ វត្ថុស្មីយេវ បសីទតិ។

ពលវសមាធិ បន មន្តវិរយំ សមាធិស្ស កោសជ្ឈបក្ខត្តា កោសជ្ឈំ អធិកវតី។
ពលវិរយំ មន្តសមាធិវិរយស្ស ឧទ្ធច្ចបក្ខត្តា ឧទ្ធច្ចំ អធិកវតី។ សមាធិ បន
វិរយេន សំយោជិតោ កោសជ្ឈេ បតិគុំ នលភតិ។ វិរយំ សមាធិនា សំយោជិតំ
ឧទ្ធច្ចេ បតិគុំ នលភតិ។ តស្មា តទុកយំ សមំ កាតព្វំ។ ឧកយសមតាយ ហិ
អប្បនា ហោតិ។

អបិច សមាធិកម្មិកស្ស ពលវតីបិ សទ្ធាវដ្តតិ។ ឯវំ សទ្ធិហន្តោ ឱកប្បេន្តោ
អប្បនំ ចាបុណ្ហស្សតិ។ សមាធិបញ្ញាសុ បន សមាធិកម្មិកស្ស ឯកគ្គតា
ពលវតី វដ្តតិ, ឯវញ្ញោ សោ អប្បនំ ចាបុណ្ហាតិ។ វិបស្សនាកម្មិកស្ស បញ្ញា
ពលវតី វដ្តតិ, ឯវញ្ញោ សោ លក្ខណប្បដិវេធំ ចាបុណ្ហាតិ។ ឧភិន្នំ បន
សមតាយបិ អប្បនា ហោតិយេវ។ សតិ បន សព្ពត្ថ ពលវតី វដ្តតិ។ សតិ ហិ
ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចបក្ខិកានំ សទ្ធាវិរយបញ្ញានំ វសេន ឧទ្ធច្ចចាតតោ,
កោសជ្ឈបក្ខិកេន ច សមាធិនា កោសជ្ឈចាតតោ វក្ខតិ។ តស្មា សា
លោណាធូបនំវិយ សព្ពព្យញ្ញនេសុ សព្ពកម្មិកអមទ្វារិយ ច សព្ពរាជកិច្ចេសុ
សព្ពត្ថ ឥច្ឆិតញ្ញា។ តេនាហ - “សតិ ច បន សព្ពត្ថិកា វុត្តា ភកវតា។ កី
ការណា? ចិត្តញ្ញំ សតិ បដិសរណំ, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា ច សតិ, ន ច វិនា
សតិយា ចិត្តស្ស បគ្គហនិគ្គហោ ហោតិ”តិ។

ឧប្បញ្ញបុគ្គលបរិវដ្តនា នាម ខន្ធាធិកេនេ អនោកាឡបញ្ញានំ
ឧម្មេធិបុគ្គលានំ អារកាវ បរិវដ្តនំ។ បញ្ញាវន្តបុគ្គលសេវនា នាម
សមបញ្ញាសលក្ខណបរិគ្គាហិកាយ ឧទយព្ពយបញ្ញាយ
សមន្នាគតបុគ្គលសេវនា។ គម្ពីរញ្ញាណចរិយបច្ចវេក្ខណា នាម គម្ពីរេសុ
ខន្ធាធិសុ បវត្តាយ គម្ពីរបញ្ញាយ បភេទបច្ចវេក្ខណា។ តទទិមុត្តតា នាម

ហ្នឹងនិសង្ខារធីតុ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ័សមុដ្ឋាបនតំ និន្នោហោណបញ្ចារចិត្តតា។
ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាចារិច្ចរិ ហោតីតិ បជាតាតិ។

វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, អារព្ពធាតុ និក្ខមធាតុ បរក្ខមធាតុ,
តត្ថ យោនិសោ មនសិការពហុលីកាហោ, អយមាហាហោ អនុប្បន្នស្ស វា
វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស ឧប្បាធាយ, ឧប្បន្នស្ស វា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស
ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា សំវត្ថតិ” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)
ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។

អបិច ឯកាទស ធម្មា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័ស្ស ឧប្បាធាយ សំវត្ថន្តិ
អចាយភយបច្ចវេក្ខណតា អានិសំសទស្សវិតា គមនវិចិបច្ចវេក្ខណតា
បិណ្ឌាចាតាបចាយនតា ធាយជ្ជមហត្ថបច្ចវេក្ខណតា
សត្តមហត្ថបច្ចវេក្ខណតា ជាតិមហត្ថបច្ចវេក្ខណតា
សព្វហ្មចារិមហត្ថបច្ចវេក្ខណតា កុសីតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា
អារទ្ធវិរិយបុគ្គលសេវនតា តទទិមុត្តតាតិ។

តត្ថ និរយេសុ បញ្ចវិធពន្ធនកម្មការណតោ បដ្ឋាយ មហាទុក្ខំ
អនុកវនកាលេបិ, តិរច្ឆានយោនិយំ ជាលក្ខិបកុមីនាធិហិ គហិតកាលេបិ,
ចាជនកណ្តាកាធិប្បហារតុន្នស្ស បន សកដវាហនាធិកាលេបិ, បេត្តិវិសយេ
អនេកានិបិ វស្សសហស្សនិ ឯកំ ពុទ្ធន្តរម្បិ ឧប្បិចាសាហិ អាតុរិតកាលេបិ,
កាលកញ្ចិកអសុរេសុ សដ្ឋិហត្ថអសីតិហត្ថប្បមាលោន អដ្ឋិចម្មមត្តនេវ
អត្តភាវេន វាតាតចាធិទុក្ខានុកវនកាលេបិ ន សក្កា វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័
ឧប្បាទេតុ។ អយមេវ តេ ភិក្ខុ កាលោ វិរិយករណាយាតិ ឯវំ អចាយភយំ
បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គ័ ឧប្បន្នតិ។

“ន សក្កា កុសីតេន នវលោកុត្តរធម្មំលទ្ធិ, អារទ្ធវីរិយេនេវ សក្កា
អយមានិសំសោវីរិយស្ស” តិ ឯវំ អានិសំសទស្សវិនោបិ ឧប្បជ្ឈតិ។

“សព្ពពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធមហាសាវកេហិ តេ គតមគ្គោ គន្តព្វោ, សោ ច ន សក្កា
កុសីតេន គន្ត” តិ ឯវំ គមនីចី បច្ចវេក្ខន្ធស្សបិ ឧប្បជ្ឈតិ។ “យេ តំ
បិណ្ឌាចាតាធិហិ ឧបជ្ឈហន្តិ, ឥមេ តេ មនុស្ស នេវ ញាតកា, ន ធាសកម្មករា,
នាបិ ‘តំ និស្សយ ជីវិស្សមា’ តិ តេ បណ្ឌិតានិ បិណ្ឌាចាតាធិនិ ទេន្តិ, អថ ខោ
អត្ថនោ កាវានំ មហាប្បលតំ បច្ឆាសីសមាធា ទេន្តិ, សត្តារាបិ ‘អយំ ឥមេ
បច្ចយេ បរិភុញ្ញត្វា កាយទន្ធិពហុលោ សុខំ វិហរិស្សតី’ តិ ន ឯវំ សម្មស្សតា
តុយ្ហំ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, អថ ខោ ‘អយំ ឥមេ បរិភុញ្ញមា នោ សមណធម្មំ កត្វា
វុទ្ធកុតោ មុច្ចិស្សតី’ តិ តេ បច្ចយា អនុញ្ញាតា, សោ ធានិ តុំ កុសីតោវិហរញ្ញោ
ន តំ បិណ្ឌំ អបចាយិស្សសិ, អារទ្ធវីរិយស្សេវ ហិ បិណ្ឌាចាតាបចាយនំ នាម
ហោតី” តិ ឯវំ បិណ្ឌាចាតាបចាយនំ បច្ចវេក្ខន្ធស្សបិ ឧប្បជ្ឈតិ
មហាមិត្តត្ថេរស្សវិយ។

ថេរោ កិរ កស្សកលេលោ នាម បជីវសតិ។ តស្ស ច គោចរគាមេ ឯកា
មហាឧចាសិកា ថេរំ បុត្តំ កត្វា បដិជគ្គតិ។ សា ឯកទិវសំ អរញ្ញំ គច្ឆន្តិ ដីតវំ
អាហា - “អម្ព អសុកស្មី ហ្មនេ បុរាណតណ្ហាលា, អសុកស្មី ឡីវំ, អសុកស្មី សប្បិ,
អសុកស្មី ជាណីតំ, តវ ភាតិកស្ស អយ្យមិត្តស្ស អាគតកាលេ ភត្តំ បចិទ្វា
ឡីវសប្បិជាណីតេហិ សទ្ធិ ទេហិ, តុំ ច ភុញ្ញេយ្យាសិ, អហំ បន ហិយ្យោ បក្កំ
ចារិវាសិកភត្តំ កញ្ញិកេន ភុត្តាម្ហី” តិ។ ទិវា កី ភុញ្ញិស្សសិ អម្ពាតិ? សាកបណ្ណំ
បក្ខិបិទ្វា កណាតណ្ហាលេហិ អម្ពិលយាគុំ បចិទ្វា វេបេហិ អម្ពាតិ។

ថេរោ ចីវរំ ចារុបិទ្វា បត្តំ និហរញ្ញោវ តំ សទ្ធិ សុត្វា អត្តានំ ឡីវទិ -
“មហាឧចាសិកា កិរ កញ្ញិយេន ចារិវាសិកភត្តំ ភុញ្ញិ, ទិវាបិ

កណ្តាលបណ្ណាម្ចីលយាគុំ គុណ្ណិស្សតិ, តុយ្ហំ អត្ថាយ បន បុរាណតណ្ហាលាធិនី
អាចិត្តតិ, តំ និស្សយ ខោ បនេសា នេវ ខេត្តំ នវត្តំ នភត្តំ នវត្តំ បច្ឆាសីសតិ,
តិស្សោ បន សម្មត្តិយោ បត្តយមាណា ទេតិ, ត្វំ ឯតិស្សា តា សម្មត្តិយោ ទាតុ
សត្តិស្សសិ ន សត្តិស្សសីតិ, អយំ ខោ បន បិណ្ឌាចាតោ តយា សរាគេន
សនោសេន សមោហេន ន សក្កា គណ្ហិត្តិ បត្តំ ជីវិកាយ បក្ខិបិត្វា គណ្ហិកំ
មុញ្ញិត្វា និវត្តិត្វា កស្សកលេណាមេវ គន្ធា បត្តំ ហេជ្ជាមព្វោ ជីវំ ជីវំរំសេ
ឋេបេត្វា អរហត្តំ អចាបុណ្ញិត្វា ន ធិក្ខមិស្សមី" តិ វិរិយំ អធិដ្ឋហិត្វា និសីទិ។
ធីយវត្តំ អប្បមត្តោ ហុត្វា និវត្តិតិក្ខុវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា បុរេភត្តមេវ អរហត្តំ
បត្វា វិកសិតំ វិយ បទុមំ មហាធិណាសវោ សិតំ ករោន្តោវ ធិក្ខមិ។
លេណាទ្វារេ រុក្ខម្ហិ អធិវត្តា នេវតា -

“នមោតេ បុរិសាជញ្ញ, នមោតេ បុរិសុត្តម;
យស្ស តេ អាសវា ធិណា, ធិក្ខុណោយ្យោសិ មារិសា” តិ។ -

ឯវំ ឧទានំ ឧទានេត្វា “ភន្តេ, បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋានំ តុម្ហាធិសានំ អរហន្តានំ ភិក្ខុ
ទត្វា មហាល្អកិត្តិយោ ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តី” តិ អាហា។

ថេរោ ឧដ្ឋហិត្វា ទ្វារំ វិវិត្វា កាលំ ឱលោកេន្តោ ចាតោយេវាតិ ញត្វា
បត្តជីវមាធាយ កាមំ ចារិសិ។ ទារិកាបិ ភត្តំ សម្មាទេត្វា “ឥទានិ មេ ភាតា
អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី” តិ ទ្វារំ ឱលោកយមាណា និសីទិ។ សា ថេរេ
យវទ្វារំ សម្មត្តេ បត្តំ គហេត្វា សប្បិដាលីតយោជិតស្ស ធារិបិណ្ឌាចាតស្ស
បុរេត្វា ហត្ថេ ឋេបេសិ។ ថេរោ “សុខំ ហោត្វ” តិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។ សាបិ
តំ ឱលោកយមាណាវ អជ្ជាសិ។ ថេរស្ស ហិ តទា អតិវិយ បរិសុទ្ធោ ធិវិវណ្ណោ
អហោសិ, វិប្បសន្នានិ ឥន្ទ្រិយានិ, មុខំ ពន្ធនា បមុត្តតាលបក្កំ វិយ អតិវិយ
វិរោចិត្ត។ មហាឧចាសិកា អរញ្ញា អាគន្ធា “កី អម្ព, ភាតិកោ តេ អាគតោ” តិ

បុត្រី។ សាសន៍ តំបន់ ភាគី អាណានិគម។ សាឧបាសិកា “អង្គ មេ បុត្រស្រី
បញ្ចេញ កិច្ច មត៌ក បត្ត” ឡើង “អភិរមតិ តេ អម្ព ភាតា ពុទ្ធសាសនេ ន
ឧក្កល្លាតី” តិ អាហា។

“មហា ខោ បនេ តំ សត្វ ឆាយ ជ្ជំ, យទិទំ សត្វ អរិយ ធនំ នាម, តំ ន សក្កា
កុសីនេ ន គហេតុំ។ យថា ហិ វិប្បជិបន្តំ បុត្តំ មាតា បិតា រោ ‘អយំ អម្ពា កំ
អបុត្តា’ តិ បរិពាហិរំ ករោន្តិ, សោ តេ សំ អច្ចយេ ន ឆាយ ជ្ជំ ន លភតិ, វេ
កុសីនេ បិ ឥទំ អរិយ ធន ឆាយ ជ្ជំ ន លភតិ, អារទ្ធីវិរយោវ លភតី” តិ
ឆាយ ជ្ជមហាត្ថ តំ បច្ចវេ ក្ខតោ បិ ឧប្បជ្ជតិ។ “មហា ខោ បនេ តេ សត្តា, សត្តនោ
ហិ មាតុ កុច្ឆិស្មី បដិសន្ធិគ្គហណាកាលេ បិ អភិ និក្ខមនេ បិ អភិ សម្ពោ ធិយម្បិ
ធម្មចក្កប្បវត្តនយម កថា ជិហារិយទេ វោ រោហណា-
អាហុ សម្ពោ វោ សុទ្ធនេ សុបិ បរិនិព្វានកាលេ បិ ធន សសហស្សិ លោក ធាតុ
កម្មិត្ត, យុត្តំ នុ តេ វេ បស្ស សត្តនោ សាសនេ ‘បញ្ចេញ កុសីនេ ភវិតុ’ ឡើង
វេ សត្តមហាត្ថ បច្ចវេ ក្ខតោ បិ ឧប្បជ្ជតិ។

ជាតិយា បិ - “ត្វំ ឥនានិ ន លាមក ជាតិកោ, អសម្ពិជ្ជាយ
មហាសម្មតបវេណីយា អាគតោ, ឧក្កាករាជវំសេ ជាតោសិ,
សុទ្ធាធនមហារាជស្ស មហាមាយាទេវីយា ច នត្តា, រាហុលភទ្ធស្ស កនិជ្ជោ,
តយា នាម វេ បេ ន ជិនបុត្តេ ន ហុត្វា ន យុត្តំ កុសីនេ ន វិហរិតុ” ឡើង វេ
ជាតិមហាត្ថ បច្ចវេ ក្ខតោ បិ ឧប្បជ្ជតិ។ “សារិ បុត្តមោគ្គល្លា នា ចេវ អសីតិ ច
មហាសាវកា វិរយេ នេវ លោកុត្តរធម្មំ បដិវិជ្ជីសុ, ត្វំ វេ តេ សំ សព្វហ្មចារីនំ
មគ្គំ បដិបទ្ធិស្សសិ ន បដិបទ្ធិស្សសិ” តិ វេ សព្វហ្មចារិមហាត្ថ បច្ចវេ ក្ខតោ បិ
ឧប្បជ្ជតិ។ កុច្ឆិ បូរេត្វា បិតា អជគរសទិសេ វិស្សជ្ជកាយិ កចេតសិ កវិរយេ
កុសីនេ បុគ្គលេ បរិវេជ្ជន្តស្សបិ, អារទ្ធីវិរយេ បហិតតេ បុគ្គលេ សេវន្តស្សបិ,

ហ្នឹងនិសង្ខារធីតុ វិវិយុប្បាទនតំ និន្នោហោណបញ្ញាវចិត្តស្សបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ
ឧប្បជ្ជស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាចារិប្បវិ ហោតីតិ បជាធាតិ។

បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា, តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលីកាហោ, អយមាហាហោ អនុប្បជ្ជស្ស វា
បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បជ្ជស្ស វា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ភិយ្យោភាវាយ
វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បវិយា សំវត្ថតិ” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២) ឯវំ ឧប្បាទោ
ហោតិ។ តត្ថ បីតិយេវ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា នាម, តស្ស
ឧប្បាទកមនសិការោ យោនិសោមនសិការោ នាម។

អបិច ឯកាទស ធម្មា បីតិសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថន្តិ ពុទ្ធានុស្សតិ
ធម្មសង្ឃសីលចាគនេវតានុស្សតិ ឧបសមាទានុស្សតិ លូខបុគ្គលបរិវជ្ជនតា
សិនិទ្ធិបុគ្គលសេវនតា បសាទនីយសុត្តន្តបច្ចវេក្ខណតា តទទិមុត្តតាតិ។

ពុទ្ធកុណោ អនុស្សរន្តស្សបិ ហិ យាវ ឧបចារា សកលសរីរំ ជរមាទោ
បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ ធម្មសង្ឃកុណោ អនុស្សរន្តស្សបិ, ធីយវត្ថំ អខណ្ឌំ
កត្វា រក្ខតំ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ, គិហិនោ ទសសីលបញ្ចសីលំ
បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ, ទុព្ពិក្ខុកយាធីតុ បណីតំ កោជនំ សព្វហ្មចារីនំ ទត្វា “ឯវំ
នាម អទម្ហា” តិ ចាគំ បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ, គិហិនោបិ ឯវុបេ កាលេ សីលវន្តានំ
ទិន្ននានំ បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ, យេហិ គុណោហិ សមន្នាគតា នេវតា នេវត្ថំ បត្តា,
តថាវុចានំ គុណានំ អត្ថនិ អត្ថតំ បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ, “សមាបត្តិយាវិក្ខម្ពិតា
កិលេសា សង្ខិបិ, សត្តតិបិ វស្សានិ ន សមុទាចវន្តិ” តិ បច្ចវេក្ខន្តស្សបិ,
ចេតិយទស្សនពោធិទស្សនវេរទស្សនេសុ អសក្កេត្តកិរិយាយ
សំស្វចិតលូខភាវេ ពុទ្ធាធីតុ បសាទសីលេហាភាវេន គប្បនិយមេវ ជសទិសេ
លូខបុគ្គលេ បរិវជ្ជន្តស្សបិ, ពុទ្ធាធីតុ បសាទពហុលេ មុទុចិត្តេ សិនិទ្ធិបុគ្គលេ

សេវន្តស្សបិ, រតនត្ថយគុណបរិធិបកេ បសាទនីយេ សុត្តន្តេ បច្ឆវេក្ខន្តស្សបិ,
ហំននិសង្ខាធិសុ បីតិឧប្បាទនត្ថំ និន្នោចាណាបញ្ញាវចិត្តស្សបិ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ
ឧប្បន្នស្ស បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ភាវនាចារិប្បវិ ហោតីតិ បជាធាតិ។

បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, កាយបស្សន្ទិ ចិត្តបស្សន្ទិ, តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលីកាហោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ភិយ្យោភារាយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិប្បវិយា សំវត្ថតិ”តិ ឯវំ ឧប្បាទោ
ហោតិ។

អបិច សត្ត ធម្មា បស្សន្ទិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថន្តិ
បណ្ឌិតភោជនសេវនតា ឧតុសុខសេវនតា ភីរិយាបថសុខសេវនតា
មជ្ឈត្ថបយោគតា សារទ្ធកាយបុគ្គលបរិវជ្ជនតា
បស្សន្ទិកាយបុគ្គលសេវនតា តទទិមុត្តតាតិ។

បណ្ឌិតញ្ចិ សិនិទ្ធិំ សប្បាយភោជនំ ភុញ្ញន្តស្សបិ, សីតុណ្ហោសុ ឧតុសុ
ហំននិសង្ខាធិសុ ភីរិយាបថសុ សប្បាយំ ឧតុំ ច ភីរិយាបថំ ច សេវន្តស្សបិ បស្សន្ទិ
ឧប្បជ្ជតិ។ យោ បន មហាបុរិសជាតិកោ សត្តឧតុភីរិយាបថក្ខមោវ ហោតិ, ន
តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ យស្ស សភាគវិសភាគតា អត្ថិ, តស្សេវវិសភាគ
ឧតុភីរិយាបថ វជ្ជេត្វា សភាគេ សេវន្តស្សបិ ឧប្បជ្ជតិ។ មជ្ឈត្ថបយោគោ វុច្ចតិ
អត្តនោ ច បរស្ស ច កម្មស្សកតាបច្ឆវេក្ខណា, ឥមំនា មជ្ឈត្ថបយោគេន
ឧប្បជ្ជតិ។ យោ លេខ្ខណ្ឌាធិហិ បរិវិហោឋយមាធាវវិចរតិ។ ឯវំបំ
សារទ្ធកាយំ បុគ្គលំ បរិវជ្ជន្តស្សបិ, សំយតចាទចាណី បស្សន្ទិកាយំ បុគ្គលំ
សេវន្តស្សបិ, ហំននិសង្ខាធិសុ បស្សន្ទិឧប្បាទនត្ថាយ

និងចោលបញ្ហាចិត្តស្បថ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស បទស្ស អរហត្តមគ្គន
ការវាចាវិប្បវិ ហោតិ តិ បជាតាតិ។

សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, សមថនិមិត្តំ អព្យគ្គនិមិត្តំ, តត្ថ
យោនិសោមនសិការពហុលីកាវោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ការវាយ ចារិប្បវិយា សំវត្ថតិ” តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)
ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ សមថោវ សមថនិមិត្តំ, អវិក្ខេបជ្ជន ច
អព្យគ្គនិមិត្តន្តិ។

អបិច ឯកាទស ធម្មា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថន្តិ
វត្ថុវិសទកិរិយតា ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាទនតា និមិត្តកុសលតា សមយេ
ចិត្តស្ស បគ្គហណតា សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គហណតា សមយេ សម្មហំសនតា
សមយេ អជ្ឈបេក្ខនតា អសមាហិតបុគ្គលបរិវជ្ជនតា
សមាហិតបុគ្គលសេវនតា ឈានិមោក្ខបច្ចវេក្ខណតា តទដិមុត្តតាតិ។ តត្ថ
វត្ថុវិសទកិរិយតា ច ឥន្ទ្រិយសមត្ថបដិចាទនតា ច វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញា។

និមិត្តកុសលតា នាម កសិណនិមិត្តស្ស ឧគ្គហណកុសលតា។ សមយេ
ចិត្តស្ស បគ្គហណតាតិ យស្មី សមយេ អតិសិចិលវិរិយតាធិហិ លីនំ ចិត្តំ
ហោតិ, តស្មី សមយេ ធម្មវិចយវិរិយសម្ពោជ្ឈន្តសមុដ្ឋាបនេន តស្ស
បគ្គហណំ។ សមយេ ចិត្តស្ស និគ្គហណតាតិ យស្មី សមយេ
អច្ឆារទ្ធវិរិយតាធិហិ ឧទ្ធពំ ចិត្តំ ហោតិ, តស្មី សមយេ
បស្សន្តិសមាធិឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសមុដ្ឋាបនេន តស្ស និគ្គហណំ។ សមយេ
សម្មហំសនតាតិ យស្មី សមយេ ចិត្តំ បញ្ញាបយោគមន្តតាយ វា
ឧបសមសុខានិគមេន វា និរស្សាទំ ហោតិ, តស្មី សមយេ

អង្គសំរេកវត្តបច្ឆវេក្ខណេន សំរេងតិ។ អង្គសំរេកវត្តនិ នាម
ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ចត្តារិ, អចាយទុក្ខំ បញ្ចមំ, អតីតេ វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ,
អនាគតេ វដ្តមូលកំ ទុក្ខំ, បច្ឆប្បន្នេ អាហារបរិយេដ្ឋមូលកំ ទុក្ខន្តិ។
រតនត្ថយគុណានុស្សរណេន ច បសាទំ ជនេតិ។ អយំ វុច្ចតិ “សមយេ
សម្មហំសនតា”តិ។

សមយេ អង្គបេក្ខនតា នាម យស្មី សមយេ សម្មាបដិបត្តិ អាគម្ម អលីនំ
អនុទ្ធតំ អនិរស្សាទំ អារម្មណេន សមប្បវត្តំ សមថវីចិបដិបន្នំ ចិត្តំ ហោតិ,
តទាស្ស បគ្គហនិគ្គហសម្មហំសនេសុ ន ព្យាចារំ អាបដ្ឋតិ សារិទិវិយ
សមប្បវត្តេសុ។ អស្សេសុ។ អយំ វុច្ចតិ “សមយេ អង្គបេក្ខនតា”តិ។
អសមាហិតបុគ្គលបរិវដ្ឋនតា នាម ឧបចារំ វា អប្បនំ វា អប្បត្តានំ
វិក្ខិត្តចិត្តានំ បុគ្គលានំ អារកា បរិវដ្ឋនំ។ សមាហិតបុគ្គលសេវនតា នាម
ឧបចារេន វា អប្បនាយ វា សមាហិតចិត្តានំ សេវនា ភជនា បយិរុចាសនា។
តទិដ្ឋមុត្តតា នាម ហាននិសង្ខាទីសុ សមាទិឧប្បាទនត្ថំយេវ
និន្ទោចោលាបញ្ញាវចិត្តតា។ ឯវញ្ញំ បដិបដ្ឋតោ ឯស ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ ឧប្បន្នស្ស
បនស្ស អរហត្តមគ្គេន ការវនាចារិប្បវិ ហោតីតិ បជាតាតិ។

ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស - “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា,
តត្ថ យោនិសោមនសិការពហុលីកាវោ, អយមាហារោ អនុប្បន្នស្ស វា
ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស ឧប្បាទាយ, ឧប្បន្នស្ស វា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គស្ស
ភិយ្យោភាវាយ វេបុល្លាយ ការវនាយ ចារិប្បវិយា សំវត្ថតិ”តិ (សំ. និ. ៥.២៣២)
ឯវំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តត្ថ ឧបេក្ខាយេវ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គដ្ឋានីយា ធម្មា នាម។

អបិច បញ្ចា ធម្មា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បាទាយ សំវត្ថុន្តិ សត្តមជ្ឈត្តតា
សម្ពារមជ្ឈត្តតា សត្តសម្ពារកេលាយនបុគ្គលបរិវដ្ឋនតា
សត្តសម្ពារមជ្ឈត្តបុគ្គលសេវនតា តទទិមុត្តតាតិ។

តត្ថ ធ្វើហាការេហិ សត្តមជ្ឈត្តតំ សមុដ្ឋាបេតិ - “តុំ អត្តនោ កម្មេន
អាគន្ធា អត្តនោ កម្មេន គមិស្សសិ, ឯសោបិ អត្តនោ កម្មេន អាគន្ធា អត្តនោ
កម្មេន គមិស្សតិ, តុំ កំ កេលាយសី”តិ ឯវំ កម្មស្សកតាបច្ចវេក្ខណោន ច,
“បរមត្ថតោ សត្តោយេវ នត្ថិ, សោ តុំ កំ កេលាយសី”តិ ឯវំ
និស្សត្តបច្ចវេក្ខណោន ច។ ធ្វើហាការេហិ សម្ពារមជ្ឈត្តតំ សមុដ្ឋាបេតិ - “ឥទំ
ចីវរំ អនុបុព្វេន វណ្ណាវិការំ ចេវ ជិណ្ឌាការំ ច ឧបគន្ធា ចាទបុញ្ញនចោឡ្យ កំ
ហុត្វា យជ្ជិកោជិយា ធម្មនិយំ ភវិស្សតិ, សេច បនស្ស សាមិកោ ភវេយ្យ,
នាស្ស ឯវំ វិនស្សិតុំ ទទេយ្យ”តិ ឯវំ អសាមិកភារំ បច្ចវេក្ខណោន, “អនន្ធនិយំ
ឥទំ តាវកាលិក”ន្តិ ឯវំ តាវកាលិកតាបច្ចវេក្ខណោន ច។ យថា ច ចីវរេ, ឯវំ
បត្តាទិសុបិ យោជនា កាតញ្ច។

សត្តសម្ពារកេលាយនបុគ្គលបរិវដ្ឋនតាតិ ឯត្ថ យោ បុគ្គលោ គិហិ វា
អត្តនោ បុត្តជីតាទិកេ, បព្ពជិតោ វា អត្តនោ
អន្តេវាសិកសមាទុបជ្ឈាយកាទិកេ មមាយតិ, សហត្ថេនេវ នេសំ
កេសច្ឆេទនសូចិកម្មចីវរេនាវេនជនបត្តបចនាទិនិ ករោតិ, មុហុត្តម្បិ
អបស្សន្តោ “អសុកោ សាមណោរោ កុហិ, អសុកោ ទហារោ កុហិ”ន្តិ ភន្តមិកោ
វិយ ឥតោ ចិតោ ច អាលោកេតិ, អញ្ញេន កេសច្ឆេទនាទិនំ អត្ថាយ “មុហុត្តំ
តាវ អសុកំ បេសេថា”តិ យាចីយមាណោបិ “អម្ពេបិ តំ អត្តនោ កម្ពំ ន កាវេម,
តុម្ពេ តំ គហេត្វា កិលមេស្សថា”តិ ន ទេតិ។ អយំ សត្តកេលាយនោ នាម។
យោ បន បត្តចីវរថាលកកត្តរយដ្ឋិអាទិនិ មមាយតិ, អញ្ញស្ស ហត្ថេន

បរាមសិទ្ធិម្យ៉ាង ទេតិ, តាវកាលិកំ យាចិត្តោ “មយម្បិ ឥទំ មមាយន្តា ន
បរិភុញ្ញាម, តុម្ហាកំ កី ទស្សនា” តិ វទតិ។ អយំ សង្ខារកេលាយនោ នាម។
យោ បន តេសុ ទ្ធិសុបិ វត្ថុសុ មជ្ឈត្តោ ឧទាសិនោ។ អយំ សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តោ
នាម។ ឥតិ អយំ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈត្តោ វេទនំ សត្តសង្ខារកេលាយនំ បុគ្គលំ
អារកា បរិវេទន្តស្សបិ, សត្តសង្ខារមជ្ឈត្តបុគ្គលំ សេវន្តស្សបិ, ហាននិសង្ខាទិសុ
តទុប្បាទនត្ថំ និន្នាចោលាបញ្ញាវចិត្តស្សបិ ឧប្បជ្ជតិ។ វេទនំ ឧប្បន្នស្ស បនស្ស
អរហត្តមគ្គេន ការណាទាវប្បិ ហោតីតិ បដានាតិ។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ វេទនំ អត្តនោ វា សត្ត សម្ពោជ្ឈត្ថេ បរិគ្គណ្ឌិកា, បរស្ស វា,
កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ពោជ្ឈត្ថេ បរិគ្គណ្ឌិកា ធម្មេសុ
ធម្មានុបស្សី វិហរតិ។ សមុទយវយា បនេត្ត ពោជ្ឈត្ថានំ និព្វត្តិនិរោធសេន
វេទិតញ្ច។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។

កេវលញ្ចី ឥធ ពោជ្ឈត្ថេ បរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តិ វេទនំ យោជនំ កត្វា
ពោជ្ឈត្ថេ បរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ពោជ្ឈត្ថេ បព្ពាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុសច្ចបព្ពាវណ្ណានា

១១៩. វេទនំ សត្តពោជ្ឈត្ថេវ សេន ធម្មានុបស្សនំ វិភជិត្វា ឥទានិ ចតុសច្ចវសេន
វិភជិតុំ បុន ចបរត្តិអាទិមាហ។

តត្ថ ឥទំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ បដានាតីតិ វេទនំ តត្ថ តត្ថ តត្ថ តត្ថ តត្ថ “ឥទំ
ទុក្ខ” តត្ថ យថាសភាវតោ បដានាតិ, តស្សេវ ខោ បន ទុក្ខស្ស ជនិកំ
សមុដ្ឋាបិកំ បុរិមតត្ថំ “អយំ ទុក្ខសមុទយោ” តិ, ឧភិទ្ធី អប្បវត្តិ និព្វានំ “អយំ

ទុក្ខនិរោធា”តិ, ទុក្ខបរិជាតនំ សមុទយបដហនំ និរោធសង្ខារំ អរិយមគ្គំ
“អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ យថាសភាវតោ បជាតាតីតិ អត្ថោ។
អវសេសា អរិយសច្ចកថាវិសុទ្ធិមគ្គេវិត្តាវិតាយេវ។

ឥតិ អជ្ឈត្ថំ វាតិ ឯវំ អត្តនោ វា ចត្តារិ សច្ចានិ បរិគ្គណ្ឌិត្វា, បរស្ស វា,
កាលេន វា អត្តនោ, កាលេន វា បរស្ស ចត្តារិ សច្ចានិ បរិគ្គណ្ឌិត្វា ធម្មេសុ
ធម្មានុបស្សីវិហារតិ។ សមុទយវយា បនេត្ត ចតុន្នំ សច្ចានំ យថាសម្ភវតោ
ឧប្បត្តិនិវត្តិវសេន វេទិតញ្ចា។ ឥតោ បរំ វុត្តនយមេវ។

កេវលញ្ចី ឥធ ចតុសច្ចបរិគ្គាហិកា សតិ ទុក្ខសច្ចន្តំ ឯវំ យោជនំ កត្វា
សច្ចបរិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ និយ្យានមុខំ វេទិតញ្ចំ។ សេសំ តាទិសមេវាតិ។

ចតុសច្ចបញ្ចវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ឯត្តាវតា អាណាចានំ ចតុស្សីយាបថំ ចតុសម្បជញ្ញំ ទូត្តិសាការំ
ចតុធាតុវវត្ថានំ នវសិវិចិកា វេទនានុបស្សនា ចិត្តានុបស្សនា
នីវរណបរិគ្គហោ ខន្ធបរិគ្គហោ អាយតនបរិគ្គហោ ពោជ្ឈង្គបរិគ្គហោ
សច្ចបរិគ្គហោតិ ឯកវិសតិ កម្មជ្ជានានិ វុត្ថានិ។ តេសុ អាណាចានំ ទូត្តិសាការោ
នវសិវិចិកាតិ ឯកាទស អប្បនាកម្មជ្ជានានិ ហោតិ។
ធិយភាណាកមហាសីវត្ថុរោ បន “នវសិវិចិកា អាទីនវានុបស្សនាវសេន
វុត្ថា”តិ អាហា។ តស្មា តស្ស មតេន ទ្វេយេវ អប្បនាកម្មជ្ជានានិ, សេសានិ
ឧបចារកម្មជ្ជានានិ។ កី បនេតេសុ សព្វេសុ អភិនិវេសោ ជាយតីតិ? ន
ជាយតិ។ ឥវិយាបថសម្បជញ្ញនីវរណពោជ្ឈង្គេសុ ហិ អភិនិវេសោ ន ជាយតិ,
សេសេសុ ជាយតីតិ។ មហាសីវត្ថុរោ បនាហ - “ឯតេសុបិ អភិនិវេសោ
ជាយតិ, អយញ្ចី អត្ថំ នុ ខោ មេ ចត្តារោ ឥវិយាបថា, ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថំ នុ ខោ មេ

ចតុសម្បជញ្ញំ, ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថិ នុ ខោ មេ បញ្ចនីវរណា, ឧទាហុ នត្ថិ, អត្ថិ នុ
ខោ មេ សត្តពោជ្ឈង្គា, ឧទាហុ នត្ថិតិ ឯវំ បរិគ្គណ្ហាតិ, តស្មា សព្ពត្ថ
អភិនិវេសោ ជាយតី"តិ។

១៣៧. យោ ហិ កោចិ, ភិក្ខុវេតិ យោ ហិ កោចិ ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា ឧចាសកោ
វា ឧចាសិកា វា។ ឯវំ ភាវេយ្យាតិ អាទិតោ បដ្ឋាយ វុត្តន ភាវនានុក្កមេន
ភាវេយ្យ។ ចាដិកដ្ឋន្តិ បដិកដ្ឋិតតំ, អវស្សំ ភាវីតិ អត្ថោ។ អញ្ញាតិ អវហត្ថំ។
សតិ វា ឧចាទិសេសេតិ ឧចាទានសេសេ វា សតិ អបរិក្ខីណោ។ អនាគាមិតាតិ
អនាគាមិការោ។

ឯវំ សត្តន្តំ វស្សានំ វសេន សាសនស្ស និយ្យានិកការំ ទស្សេត្វា បុន តតោ
អប្បតរេបិ កាលេ ទស្សេន្តោ “តិដ្ឋន្ត, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមាហា។ សព្ពម្បី ចេតំ
មជ្ឈិមស្សេវ នេយ្យបុគ្គលស្ស វសេន វុត្ថំ។ តិក្ខុបញ្ញំ បន សន្ធាយ - “ចាតោ
អនុសិដ្ឋោ សាយំ វិសេសំ អធិគមិស្សតិ, សាយំ អនុសិដ្ឋោ ចាតោ វិសេសំ
អធិគមិស្សតី” តិ (ម. និ. ២.៣៤៥) វុត្ថំ។

ឥតិ ភគវា “ឯវំនិយ្យានិកំ, ភិក្ខុវេ, មម សាសន” ត្ថិ ទស្សេត្វា
ឯកវីសតិយាបិ ហានេសុ អវហត្ថនិក្ខុជេន ទេសិតំ ទេសនំ និយ្យាតេន្តោ
“ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខុវេ, មគ្គោ... បេ... ឥតិ យំ តំ វុត្ថំ, ឥទេមេតំ បដិច្ច វុត្ថ” ត្ថិ
អាហា។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចាស្សទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

សតិបដ្ឋានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សីហនាទវគ្គ

១. ចូឡសីហនាទសុត្តវណ្ណនា

១៣៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡសីហនាទសុត្តំ។ យស្មា បនស្ស អត្ថប្បត្តិកោ
និក្ខេបោ, តស្មា តំ ទស្សេត្វា ចស្ស អនុបុព្វបទវណ្ណនំ ករិស្សាម។ កតរាយ
បនិទំ អត្ថប្បត្តិយា និក្ខេបន្តិ? លាភសក្ការបច្ចយា តិត្តិយបរិទេវិតេ។ ភគវតោ
កិរ ធម្មទាយាទសុត្តេ វុត្តនយេន មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជិ។
ចតុប្បមាលីកោ ហិ អយំ លោកសន្តិវាសោ, រូបប្បមាលោ រូបប្បសន្នោ,
ឃោសប្បមាលោ ឃោសប្បសន្នោ, លូឡប្បមាលោ លូឡប្បសន្នោ,
ធម្មប្បមាលោ ធម្មប្បសន្នោតិ ឥមេសំ បុគ្គលានំ វសេន ចតុទា វិតោ។

តេសំ ឥទំ នាណករណំ - កតមោ ច បុគ្គលោ រូបប្បមាលោ រូបប្បសន្នោ?
ឥធមកក្ខោ បុគ្គលោ អាហារំ វា បស្សិត្វា បរិណាហំ វា បស្សិត្វា សណ្ឋានំ វា
បស្សិត្វា ចារិប្បី វា បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ, អយំ វុច្ចតិ
បុគ្គលោ រូបប្បមាលោ រូបប្បសន្នោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ឃោសប្បមាលោ ឃោសប្បសន្នោ? ឥធមកក្ខោ
បុគ្គលោ បរវណ្ណនាយ បរថោមនាយ បរមសំសនាយ បរវណ្ណហារិកាយ,
តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឃោសប្បមាលោ
ឃោសប្បសន្នោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ លូឡប្បមាលោ លូឡប្បសន្នោ? ឥធមកក្ខោ បុគ្គលោ
ចីវរលូឡំ វា បស្សិត្វា បត្តលូឡំ វា បស្សិត្វា, សេនាសនលូឡំ វា បស្សិត្វា វិវិធំ វា

ធុត្តរការិកំ បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា បសាទំ ជនេតិ, អយំ វុច្ចតិ
បុគ្គលោ លូខប្បមាលោ លូខប្បសន្នោ។

កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មប្បមាលោ ធម្មប្បសន្នោ? ឥតេកោ បុគ្គលោ
សីលំ វា បស្សិត្វា សមាធិំ វា បស្សិត្វា បញ្ញំ វា បស្សិត្វា តត្ថ បមាណំ គហេត្វា
បសាទំ ជនេតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មប្បមាលោ ធម្មប្បសន្នោតិ។

ឥមេសុ ចត្វសុ បុគ្គលេសុ រូបប្បមាលោបិ ភគវតោ
អាហោបរិណាហសណ្ឋានចារិប្បវិវណ្ណោចោក្ខរតំ,
អសីតិអនុញ្ញានប្បដិមណ្ឌិតត្តា នាធារតនវិចិត្តមិវ សុវណ្ណាមហាបដំ,
ទូត្តិសមហាបុរិសលក្ខណសមាភិណ្ឌតាយ តាវកលាសមុជ្ឈលំ វិយ
គគនតលំ សព្ពដាលិដុល្លំ វិយ ច យោជនសតុព្ពេធំ ចារិច្ចត្តកំ
អជ្ឈរសរតនុព្ពេធំ ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបំ សស្សិរិកំ អនោបមសរិវំ ទិស្វា
សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ។

យោសប្បមាលោបិ, ភគវតោ កប្បសតសហស្សដិកានិ ចត្តារិ
អសន្ន្យយ្យានិ ទស ចារមិយោ ទស ឧបចារមិយោ ទស បរមត្ថចារមិយោ
ប្បវិតា អង្គបរិច្ចាគោ បុត្តធារិបរិច្ចាគោ, រដ្ឋបរិច្ចាគោ អត្ថបរិច្ចាគោ
នយនបរិច្ចាគោ ច កតោតិអាទិនា នយេន បវត្តំ យោសំ សុត្វា
សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ។

លូខប្បមាលោបិ ភគវតោ ចីវរលូខំ ទិស្វា “សចេ ភគវា អគារំ
អជ្ឈាវសិស្ស, កាសិកវត្ថមេវ អធារយិស្ស។ បព្ពជិត្វា បនាទេន
សាលាបំសុក្ខលចីវរេន សន្តស្សមាទេន ភារិយំ កត”ន្តិ សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ
បសីទតិ។ បត្តលូខម្បិ ទិស្វា - “ឥមិនា អគារំ អជ្ឈាវសន្តេន

រត្តវរសុវណ្ណភាជនេសុ ចក្កវត្តិភោជនារហំ សុគន្ធសាលីភោជនំ បរិភុត្តំ,
បព្ពជិត្វា បន ចាសាណាមយំ បត្តំ អាទាយ ឧច្ឆន្ទិចកុលទ្វារេសុ សបទានំ
បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធិបិណ្ឌិយាលោបេន សន្តស្សមាណោ ភារិយំ ករោតី"តិ
សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ។ សេនាសនល្ងខំ ទិស្វាបិ - "អយំ អគារំ
អជ្ឈាវសន្តោ តិណ្ណំ ឧត្ថនំ អនុច្ឆរិកេសុ តីសុ ចាសាទេសុ តិវិធនាជកបរិវារោ
ទិព្ពសម្បត្តិវិយ រដ្ឋសិរី អនុភវិត្វា ឥនាទិ បព្ពជ្ជបគតោ
រុក្ខមូលសេនាសនាទីសុ ទារុជល កសិលាបដ្ឋបីឋមញ្ចកាទីហិ សន្តស្សមាណោ
ភារិយំ ករោតី"តិ សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ។ ទុក្ខរការិកមស្ស ទិស្វាបិ -
"ធឮត្តស្សនិ នាម មុគ្គយូសកុលត្ថយូសហរេណុយូសាទីនំ បសដមត្តេន
យាបេស្សតិ, អប្បណកំ ឈានំ ឈាយិស្សតិ, សរីរេ ច ជីវិតេ ច អនបេត្តោ
វិហរិស្សតិ, អហោ ទុក្ខរការកោ ភគវា"តិ សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ។

ធម្មប្បមាណាបិ ភគវតោ សីលគុណំ សមាធិគុណំ បញ្ញាគុណំ
ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិសម្បទំ អភិញ្ញាចារិប្បវិ យមកថាជិហារិយំ
ទេវោរោហណំ ចាតិកបុត្តទមនាទីនិ ច អនេកានិ អច្ឆរិយានិ ទិស្វា
សម្មាសម្ពុទ្ធយេវ បសីទតិ, តេ ឯវំ បសន្នា ភគវតោ មហាន្តំ លាភសក្ការំ
អភិហរន្តិ។ តិត្តិយានំ បន ពារេវុជាតកេ កាកស្សវិយ លាភសក្ការោ
បរិហាយិត្ត។ យថាហា -

“អទស្សនេន មោរស្ស, សិទិនោ មញ្ញុភាណិនោ;
កាកំ តត្ថ អប្បជេសុំ, មំសេន ច ជលេន ច។

យទា ច សរសម្បន្នោ, មោរោ ពារេវុមាគមា;
អថ លាភោ ច សក្ការោ, វាយសស្ស អហាយថ។

យាវ នុប្បជ្ជតិ ពុទ្ធា, ធម្មរាជា បកដ្ឋរោ;
តាវ អញ្ញោ អបូជេសុំ, បុព្វ សមណាព្រាហ្មណោ។

យទា ច សវសម្បន្នោ, ពុទ្ធា ធម្មមទេសយិ;
អថ លាភោ ច សក្ការោ, តិត្ថិយានំ អហាយថា"តិ។ (ជា. ១.៤.១៥៣-
១៥៦);

តេ វំ បហំនលាភសក្ការា រត្ថិ ឯកទ្ធផ្តលមត្តំ ឱកាសេត្វាបិ សូរិយុគ្គមនេ
ខន្ធលាបនកាវិយ ហតប្បភា អហោសុំ។

យថា ហិ ខន្ធលាបនកា, កាឡបក្ខម្ហំ រត្ថិយា;
និទស្សយន្តិ ឱកាសំ, ឯតេសំ វិសយោ ហិ សោ។

យទា ច វស្មិសម្បន្នោ, អពុទេតិ បកដ្ឋរោ;
អថ ខន្ធបសដ្ឋានំ, បភា អន្តរឆាយតិ។

វំ ខន្ធបសទិសា, តិត្ថិយាបិ បុព្វ ឥធ;
កាឡបក្ខបមេ លោកេ, ទីបយន្តិ សកំ គុណំ។

យទា ច ពុទ្ធា លោកស្មី, ឧទេតិ អមិតប្បភោ;
និប្បភា តិត្ថិយា ហោន្តិ, សូរិយេ ខន្ធបកា យថាតិ។

តេ វំ និប្បភា ហុត្វា កច្ចុបិឡ កាធិហិ កិណ្ឌាសរិរា បរមចារិដុញ្ញបត្តា
យេន ពុទ្ធា យេន ធម្មា យេន សង្ឃោ យេន ច មហាជនស្ស សន្និចារតោ, តេន
តេន គន្ធា អន្តរវិជយម្មិ សិដ្ឋាជកេបិ ចតុក្កេបិ សភាយម្មិ វត្វា បរិទេវន្តិ -

“ក៏ កោសមណោយេវ គោតមោសមណោ, មយំ អស្សមណា;
សមណាស្សេវ គោតមស្ស សាវកាសមណា, អម្ពាភំ សាវកា
អស្សមណា? សមណាស្សេវ គោតមស្ស សាវកានញ្ចស្ស ទិន្នំ មហាប្បលំ,
ន អម្ពាភំ, សាវកានញ្ច នោ ទិន្នំ មហាប្បលំ? ននុ សមណោបិ គោតមោ
សមណោ, មយម្មិ សមណា។ សមណាស្សបិ គោតមស្ស សាវកា
សមណា, អម្ពាកម្មិ សាវកាសមណា។ សមណាស្សបិ គោតមស្ស
សាវកានញ្ចស្ស ទិន្នំ មហាប្បលំ, អម្ពាកម្មិ សាវកានញ្ច នោ ទិន្នំ
មហាប្បលញ្ចេវ? សមណាស្សបិ គោតមស្ស សាវកានញ្ចស្ស ទេវ ករោថ,
អម្ពាកម្មិ សាវកានញ្ច នោ ទេវ សក្ករោថ? ននុ សមណោ គោតមោ
បុរិមានិ ទិវសានិ ឧប្បន្នោ, មយំ បន លោកេ ឧប្បន្នមាណេយេវ ឧប្បន្នា”តិ។

ឯវំ នាធម្មការំ វិវរុទ្តិ។ អថ ភិក្ខុភិក្ខុនិយោ ឧចាសកា ឧចាសិកាយោតិ
ចតស្សោ បរិសាតេសំ សទ្ធិំ សុត្វាភគវតោ អាហោចេសុំ “តិត្តិយាភន្តេ
ឥទញ្ចិទញ្ច កថេន្តិ”តិ។ តំ សុត្វាភគវា - “មា តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, តិត្តិយានំ វចនេន
‘អញ្ញាត្រ សមណោ អត្ថី’តិ សញ្ញានោ អហុវត្ថា”តិ វត្វា អញ្ញាតិត្តិយេសុ
សមណាការំ បដិសេធគោតោ ឥធរំ ច អនុជានន្តោ ឥមិស្សា អតុប្បត្តិយា ឥធរំ,
ភិក្ខុវេ, សមណោតិ ឥទំ សុត្តំ អភាសិ។

តត្ថ ឥធរាតិ ឥមស្មីយេវ សាសនេ។ អយំ បន និយមោ សេសបទេសុបិ
វេទិតញ្ចោ។ ធុតិយាធម្មោបិ ហិ សមណោ ឥធរំ, ន អញ្ញត្ថ។ សមណោតិ
សោតាបន្នោ។ តេនេវាហ - “កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, បឋមោ សមណោ? ឥធរ,
ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ តិណ្ឌំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា សោតាបន្នោ ហោតិ
អវិទិតាធម្មោ និយតោ សម្ពោធិបរាយណោ, អយំ, ភិក្ខុវេ, បឋមោ
សមណោ”តិ (អ. និ. ៤.២៤១)។

ធុតិយោតិ សកទាគាមី។ តេនេវាហ - “កតមោ ច? ភិក្ខុវេ, ធុតិយោ
សមណោ។ ឥធម, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ តិណ្ណំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា
រាគនោសមោហានំ តនុត្តា សកទាគាមី ហោតិ, សកិទេវ ឥមំ លោកំ អាគន្ធា
ធុក្ខុស្សន្តំ ករោតិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ធុតិយោ សមណោ”តិ។

តតិយោតិ អនាគាមី។ តេនេវាហ - “កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, តតិយោ
សមណោ? ឥធម, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ បញ្ចន្តំ ឡិម្ពាគិយានំ សំយោជនានំ បរិក្ខយា
ឡិបទាតិកោ ហោតិ តត្ថ បរិនិព្វាយំ អនាវត្តិធម្មោ តស្មា លោកា។ អយំ,
ភិក្ខុវេ, តតិយោ សមណោ”តិ។

ចតុត្ថោតិ អរហា។ តេនេវាហ - “កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, ចតុត្ថោ សមណោ?
ឥធម, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ
សយំ អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា ឧបសម្បជ្ឈវិហរតិ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ចតុត្ថោ
សមណោ”តិ (អ. និ. ៤.២៤១)។ ឥតិ ឥមស្មី ថានេ ចត្តារោ ជលជ្ជកសមណោវ
អធិប្បតា។

សុញ្ញាតិ វិត្តា តុច្ឆា។ បរហ្មវាទាតិ ចត្តារោ សស្សតវាទា, ចត្តារោ
ឯកច្ចសស្សតិកា, ចត្តារោ អន្តានន្តិកា, ចត្តារោ អមរាវិក្ខេបិកា, ទេ
អធិច្ចសមុប្បន្និកា, សោឡស សញ្ញាវាទា, អជ្ឈអសញ្ញាវាទា, អជ្ឈ
នេវសញ្ញាសញ្ញាវាទា, សត្ត ឧប្បេទវាទា, បញ្ច ទិដ្ឋធម្មនិព្វានវាទាតិ ឥមេ
សព្ពេបិ ព្រហ្មជាលេ អាគតា ឆ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិយោ។ ឥតោ ពាហិរានំ បរេសំ វាទា
បរហ្មវាទា នាម។ តេ សព្ពេបិ ឥមេហិ ចត្វហិ ជលជ្ជកសមណោហិ សុញ្ញា, ន ហិ
តេ ឯត្ថ សន្តិ។ ន កេវលញ្ច ឯតេហោវ សុញ្ញា, ចត្វហិ បន
មគ្គជ្ជកសមណោហិបិ ចតុន្នំ មគ្គានំ អត្ថាយ អារទ្ធិវិបស្សកេហិបីតិ

ធានសហិបិ សមណោហិ សុញ្ញា ឯវ។ ឥមមេវ អត្ថំ សន្ធាយ ភគវតា
មហាបរិនិព្វានេ វុត្ថំ -

“ឯក្កនតិសោ វយសា សុភទ្ធ,
យំ បព្ពជី កី កុសលានុឯសី;
វស្សនិ បញ្ញាស សមាធិកានិ,
យតោ អហំ បព្ពជិតោ សុភទ្ធ;
ញាយស្ស ធម្មស្ស បទេសវត្ថី,
ឥតោ ពហិទ្ធា សមណោបិ នត្ថិ។

“ទុតិយោបិ សមណោ នត្ថិ, តតិយោបិ សមណោ នត្ថិ, ចតុត្ថោបិ
សមណោ នត្ថិ។ សុញ្ញា បរហ្មវាទា សមណោភិ អញ្ញោហី”តិ (ធ្ម. និ. ២.២១៤)។

ឯត្ថ ហិ បទេសវត្ថីតិ អារទ្ធវិបស្សកោ អធិប្បតោ។ កស្មា
សោតាបត្តិមគ្គស្ស អារទ្ធវិបស្សកំ មគ្គជ្ជំ ជលដ្ឋន្តិ តយោបិ ឯកតោ កត្វា
សមណោបិ នត្ថីតិ អាហា។ សកទាគាមិមគ្គស្ស អារទ្ធវិបស្សកំ មគ្គជ្ជំ ជលដ្ឋន្តិ
តយោបិ ឯកតោ កត្វា ទុតិយោបិ សមណោ នត្ថីតិ អាហា។ ឥតវេសុបិ ធ្វីសុ
ឯសេវ នយោ។

កស្មា បនេតេ អញ្ញត្ថ នត្ថីតិ? អទេត្ថតាយ។ យថា ហិ ន អារគ្គេ សាសថោ
តិដ្ឋតិ, ន ឧទកបិដ្ឋេ អគ្គិ ជលតិ, ន បិដ្ឋិចាសាលោ ពិជានិ វុហន្តិ, ឯវមេវ
ពាហិវេសុ តិត្ថាយតនេសុ ន ឥមេ សមណោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ឥមស្មីយេវ បន សាសនេ
ឧប្បជ្ឈន្តិ។ កស្មា? ទេត្ថតាយ។ តេសំ អទេត្ថតា ច ទេត្ថតា ច អរិយមគ្គស្ស
អភាវតោ ច ភាវតោ ច វេទិតញ្ញា។ តេនាហ ភគវា -

“យស្មី ខោ, សុភក្ក, ធម្មវិនយេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ ន ឧបលព្ភតិ,
សមណោបិ តត្ថ ន ឧបលព្ភតិ, ទុតិយោបិ តត្ថ សមណោ ន ឧបលព្ភតិ,
តតិយោបិ តត្ថ សមណោ ន ឧបលព្ភតិ, ចតុត្តោបិ តត្ថ សមណោ ន
ឧបលព្ភតិ។ យស្មី ខោ, សុភក្ក, ធម្មវិនយេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ
ឧបលព្ភតិ, សមណោបិ តត្ថ ឧបលព្ភតិ, ទុតិយោបិ តត្ថ... បេ...។ ចតុត្តោបិ តត្ថ
សមណោ ឧបលព្ភតិ។ ឥមស្មី ខោ, សុភក្ក, ធម្មវិនយេ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ
ឧបលព្ភតិ, ឥវេវ, សុភក្ក, សមណោ, ឥវេ ទុតិយោ សមណោ, ឥវេ តតិយោ
សមណោ, ឥវេ ចតុត្តោ សមណោ, សុញ្ញា បរម្មវាទា សមណោភិ អញ្ញោបី” តិ
(ធិ. និ. ២.២០៤)។

ឯវំ យស្មា តិក្ខាយតនំ អខេត្តំ, សាសនំ ខេត្តំ, តស្មា យថា សុវត្ថហត្ថចារោ
សូរកេសរកោ សីហោ មិគរាជា ន សុសានេ វា សង្ខារកូដេ វា បដិវសតិ,
តិយោជនសហស្សវិត្ថតំ បន ហិមវន្តំ អដ្ឋោកាហេត្វា មណិគុហាយំយេវ
បដិវសតិ។ យថា ច ធនុត្តោ នាគរាជា ន គោចរិយហត្ថិកុលាធិសុ នវសុ
នាគកុលេសុ ឧប្បជ្ជតិ, ធនុត្តកុលេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា ច វលហាកោ
អស្សរាជា ន គប្រភកុលេ វា យោជកកុលេ វា ឧប្បជ្ជតិ, សិន្ទុយា តីវេ បន
សិន្ទវកុលេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា ច សត្វកាមទទំ មនោហរំ មណីវតនំ ន
សង្ខារកូដេ វា បំសុបព្ភតាធិសុ វា ឧប្បជ្ជតិ, វេហុល្លបព្ភតព្ភន្តរេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។
យថា ច តិមិវបិដ្ឋលោ មច្ឆរាជា ន ខុទ្ទកោក្ខរណីសុ ឧប្បជ្ជតិ,
ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ពីរេ មហាសមុទ្ធយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា ច
ធិយឡយោជនសតិកោ សុបណ្ណារាជា ន កាមទ្វារេ ឯវណ្ណាវនាធិសុ បដិវសតិ,
មហាសមុទ្ធិំ បន អដ្ឋោកាហេត្វា សិម្ពលិទហរំនេយេវ បដិវសតិ។ យថា ច
ធនុត្តោ សុវណ្ណាហំសោ ន កាមទ្វារេ អាវាជកាធិសុ បដិវសតិ,
នុវតិហំសសហស្សបរិវារោ ហុត្វា ចិត្តកូដបព្ភតេយេវ បដិវសតិ។ យថា ច

ចតុដ្ឋិបិស្សរោ ចក្កវត្តិរាជា ននិចកុលេ ឧប្បជ្ជតិ,
អសម្ពិន្ទជាតិខត្តិយកុលេយេវ បន ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវមេវ ឥមេសុ សមណេសុ
ឯកសមណោបិ ន អញ្ញាតិត្ថាយតនេ ឧប្បជ្ជតិ, អរិយមគ្គបរិក្ខិត្តេ បន
ពុទ្ធសាសនេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហា ភគវា “ឥធនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ...បេ....
សុញ្ញា បរម្មវាទា សមណោហិ សមណោភិ អញ្ញោហិ”តិ។

សម្មា សីហនាទំ ននថាតិ ឯត្ថ សម្មាតិ ហេតុនា នយេន ការណេន។
សីហនាទន្តិ សេដ្ឋនាទំ អភិភនាទំ អប្បជិនាទំ។ ឥមេសញ្ញា ចតុន្នំ សមណានំ
ឥធនេវ អត្ថិតាយ អយំ នាទោ សេដ្ឋនាទោ នាម ហោតិ ឧត្តមនាទោ។ “ឥមេ
សមណោ ឥធនេវ អត្ថិ”តិ វេទន្តស្ស អញ្ញតោ ភយំ វា អាសង្កា វា នត្ថិតិ
អភិភនាទោ នាម ហោតិ។ “អម្ពាភម្មិ សាសនេ ឥមេ សមណោ អត្ថិ”តិ
បូរណាធិសុ ឯកស្សបិ ឧដ្ឋហិត្វា វត្ថុំ អសមត្ថតាយ អយំ នាទោ អប្បជិនាទោ
នាម ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “សីហនាទន្តិ សេដ្ឋនាទំ អភិភនាទំ អប្បជិនាទំ”ន្តិ។

១៤០. ហំនំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតីតិ ឥទំ ខោ បន ការណំ វិជ្ជតិ។ យំ
អញ្ញាតិត្ថិយាតិ យេន ការណេន អញ្ញាតិត្ថិយា។ ឯត្ថ ច តិត្ថំ ជានិតព្ពំ, តិត្ថករោ
ជានិតព្ពោ តិត្ថិយា ជានិតព្ពា, តិត្ថិយសាវកា ជានិតព្ពា។ តិត្ថំនាម ធាសដ្ឋិ
ធិដ្ឋិយោ។ ឯត្ថ ហិ សត្តា តវន្តិ ឧប្បលវន្តិ ឧម្ពុជ្ជនិមុជ្ជំ ករោន្តិ, តស្មា តិត្ថន្តិ វុច្ឆន្តិ។
តាសំ ធិដ្ឋិនំ ឧប្បាទេតា តិត្ថករោ នាម។ តស្ស លទ្ធិ គហេត្វា បព្ពជិតា តិត្ថិយា
នាម។ តេសំ បច្ចយនាយកា តិត្ថិយសាវកាតិ វេទិតព្ពា។ បរិព្ពាជកាតិ
គិហិតន្តំ បហាយ បព្ពដ្ឋបគតា។ អស្សាសោតិ អវស្សយោ បតិដ្ឋា ឧបត្ថម្ភោ។
ពលន្តិ ថាមោ។ យេន តុម្ភេតិ យេន អស្សាសេន វា ពលេន វា ឯវំ វេទេថ។

អត្ថិ ខោ នោ, អាវុសោ, តេន ភគវតា ជានតា បស្សតា អរហតា
សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ ឯត្ថ អយំ សង្ខេបត្ថោ - យោ សោ ភគវា សមតីស ចារមិយោ

បូរេត្វា សត្តកិលេសេ ភក្ខិក្ខា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពុទ្ធវិ អភិសម្ពុទ្ធវិ, តេន
ភគវតា តេសំ តេសំ សត្តានំ អាសយានុសយំ ជានតា, ហត្ថតលេ ឋបិតំ
អាមលកំរិយ សព្វំ ព្រាយ្យធម្មំ បស្សតា។ អបិច បុព្វេនិវាសាទីហិ ជានតា,
ទិព្វេន ចក្កុនា បស្សតា។ តីហិ វិជ្ជាហិ ធម្មា វា បន អភិញ្ញាហិ ជានតា, សត្តត្ថ
អប្បជីហា តេន សមន្តចក្កុនា បស្សតា។ សត្តធម្មជាននសមត្ថាយ បញ្ញាយ
ជានតា, សត្តសត្តានំ ចក្កុវិសយាតីតានិ តិរោកុដ្ឋាទិកតានិ វាបិ រូចានិ
អតិវិសុទ្ធន មំសចក្កុនា បស្សតា។ អត្តហិតសាធិកាយ សមាធិបទដ្ឋានាយ
បជិវេធបញ្ញាយ ជានតា, បរហិតសាធិកាយ ករុណាបទដ្ឋានាយ
ទេសនាបញ្ញាយ បស្សតា។ អរីនំ ហតត្ថា បច្ចយាទីនំ អរហត្ថា ច អរហតា,
សម្មា សាមញ្ញ សច្ចានំ ពុទ្ធត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធន។ អន្តរាយិ កធម្មេ វា ជានតា,
និយ្យានិកធម្មេ បស្សតា។ កិលេសារីនំ ហតត្ថា អរហតា, សម្មា សាម
សត្តធម្មានំ ពុទ្ធត្ថា សម្មាសម្ពុទ្ធនាតិ, ឯវំ ចតុវេសារជ្ជវសេន ចត្វហិ អាការេហិ
ថោមិតេន ចត្តារោ ធម្មា អក្ខតា, យេ មយំ អត្តនិ សម្មស្សមាណ ឯវំ វទេម, ន
រាជរាជមហាមត្តាទីនំ ឧបត្ថម្ភំ កាយពលន្តិ។

សត្តិ បសាទោតិ “ឥតិបិ សោ ភគវា” តិអាទិនា នយេន ពុទ្ធកុលោ
អនុស្សរន្តានំ ឧប្បន្នប្បសាទោ។ ធម្មេ បសាទោតិ “ស្វាភ្លាតោ ភគវតា
ធម្មោ” តិអាទិនា នយេន ធម្មកុលោ អនុស្សរន្តានំ ឧប្បន្នប្បសាទោ។ សីលេសុ
បរិបូរការិតាតិ អរិយកន្តេសុ សីលេសុ បរិបូរការិតា។ អរិយកន្តសីលានិ
នាម បញ្ចសីលានិ។ តានិ ហិ ភវន្តគតោបិ អរិយសាវកោ អត្តនោ
អរិយសាវកការំ អជាធនោបិ ន វីតិក្កមតិ។ សចេបិ ហិ នំ កោចិ វទេយ្យ -
“ឥមំ សកលំ ចក្កវត្ថុវដ្ឋំ សម្មជិដ្ឋិត្វា ខុទ្ទកមក្ខិកំ ជីវិតា វោរោបេហិ” តិ,
អដ្ឋានមេតំ, យំ សោ តស្ស វចនំ ករេយ្យ។ ឯវំ អរិយានំ សីលានិ កន្តានិ បិយានិ
មនាថានិ។ តានិ សន្ធាយ វុត្ថំ “សីលេសុ បរិបូរការិតា” តិ។

សហធម្មិកា ខោ បនាតិ ភិក្ខុ ភិក្ខុនី សិក្ខុមាណ សាមណេរោ សាមណេរី
ឧចាសកោ ឧចាសិកាតិ ឯតេ សត្ត សហធម្មចារិនោ។ ឯតេសុ ហិ ភិក្ខុ ភិក្ខុហិ
សទ្ធិ សហធម្មំ ចរតិ សមាធនសិក្ខុតាយ។ តថា ភិក្ខុនី ភិក្ខុនីហិ... បេ...
ឧចាសិកា ឧចាសិកាហិ, សោតាបន្នោ សោតាបន្នេហិ, សកទាគាមី... បេ...
អនាគាមីហិ សហធម្មំ ចរតិ។ តស្មា សព្វេបេតេ សហធម្មិកាតិ វុច្ចន្តិ។
អបិចេត្ត អរិយសាវកាយេវ អធិប្បតា។ តេសញ្ញា ភវន្តរេបិ មគ្គទស្សនម្ហិ
វិវាទោ នត្ថិ, តស្មា តេ អច្ចន្តំ ឯកធម្មចារិតាយ សហធម្មិកា។ ឥមិនា,
“សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ” តិអាធិនា នយេន សង្ឃំ អនុស្សវន្តានំ
ឧប្បន្នប្បសាទោ កថិតោ។ ឯត្តាវតា ចត្តាវិ សោតាបន្នស្ស អង្គានិ កថិតានិ
ហោន្តិ។

ឥមេ ខោ នោ, អារុសោតិ, អារុសោ, ឥមេ ចត្តារោ ធម្មា តេន ភគវតា អម្ពាភំ
អស្សាសោ ចេវ ពលញ្ញាតិ អក្ខតា, យេ មយំ អត្តនិ សម្បស្សមាណ ឯវំ វទេម។

១៤១. យោ អម្ពាភំ សត្តាតិ ឥមិនា បូរណកស្សបាធិកេ ធន សត្តារោ
អបទិស្សន្តិ។ យថា បន ឥទានិ សាសនេ អាចរិយុបជ្ឈាយាធិសុ “អម្ពាភំ
អាចរិយោ, អម្ពាភំ ឧបជ្ឈាយោ” តិ គេហសិទ្ធិបេមំ ហោតិ។ ឯវុបំ បេមំ
សន្ធាយ “សត្តវិ បសាទោ” តិ វទន្តិ។ ថេរោ បនាហា - “យស្មា សត្តា នាម ន
ឯកស្ស, ន ទ្ធិន្តំ ហោតិ, សនេវកស្ស លោកស្ស ឯកោវ សត្តា, តស្មា តិត្តិយា
‘អម្ពាភំ សត្តា’ តិ ឯកបទេនេវ សត្តាវំ វិសុំ កត្វា ឥមិនាវ បទេន វិរុទ្ធា
បរាជិតា” តិ។ ធម្មេ បសាទោតិ ឥទំ បន យថា ឥទានិ សាសនេ “អម្ពាភំ
ធិយនិកាយោ អម្ពាភំ មជ្ឈិមនិកាយោ” តិ មមាយន្តិ, ឯវំ អត្តនោ អត្តនោ
បរិយត្តិធម្មេ គេហសិទ្ធិបេមំ សន្ធាយ វទន្តិ។ សីលេស្វតិ
អជសីលគោសីលមេណ្ឌាកសីលកុក្កុរសីលាធិសុ។ ឥធនោ អារុសោតិ ឯត្ត

ឥន្ទាតិ បសាទំ សន្ធាយ វេទន្តិ។ កោ អធិប្បយាសោតិ កោ អធិកប្បយោកោ។
យទិទន្តិ យមិទំ តុម្ហាកញ្ចេវ អម្ហាកញ្ចេវ ឆានាករណំ វេទេយ្យាថ។ តំ កី ឆាម?
តុម្ហាកម្មិ ហិ ចតុសុ ហិ ធនេសុ បសាទោ, អម្ហាកម្មិ។ ននុ ឯតស្មី បសាទេ តុម្ហេ
ច អម្ហេ ច ទ្វេធា ភិទ្ទសុវណ្ណំ វិយ ឯកសទិសាតិ វាចាយ សមធុរា ហុត្វា អដ្ឋសុ។

អថ នេសំ តំ សមធុរតំ ភិទ្ទន្តោ ភគវា ឯវំ វាទិនោតិអាទិមាហ។ តត្ថ ឯកា
និដ្ឋាតិ យា តស្ស បសាទស្ស បរិយោសានភូតា និដ្ឋា, កី សា ឯកា, ឧទាហុ
បុច្ឆតិ ឯវំ បុច្ឆថាតិ វេទន្តិ។ យស្មា បន តស្មី តស្មី សមយេ និដ្ឋំ អបញ្ញាបេន្តោ
ឆាម នត្ថិ, ព្រាហ្មណានញ្ញោ ព្រាហ្មលោកោ និដ្ឋា, មហាតាបសានំ អាភស្សរា,
បរិញ្ញាជកានំ សុភកិណ្ណា, អាជីវកានំ “អនន្តមាទសោ”តិ ឯវំ បរិកប្បិតោ
អសញ្ញិកវោ។ ឥមស្មី សាសនេ បន អរហត្តំ និដ្ឋា។ សញ្ញេវ ចេតេ អរហត្តមេវ
និដ្ឋាតិ វេទន្តិ។ ទិដ្ឋិវសេន បន ព្រាហ្មលោកាទិនិ បញ្ញាបេន្តិ។ តស្មា អត្តនោ
អត្តនោ លទ្ធិវសេន ឯកមេវ និដ្ឋំ បញ្ញាបេន្តិ, តំ ទស្សេតុំ ភគវា សម្មា
ព្យាករមាធាតិអាទិមាហ។

ឥន្ទានិ ភិក្ខុនម្មិ ឯកា និដ្ឋា, តិត្តិយានម្មិ ឯកា និដ្ឋាតិ ទ្វីសុ អដ្ឋការកេសុ
វិយ បិតេសុ ភគវា អនុយោគវត្ថំ ទស្សេន្តោ សា បធាវុសោ, និដ្ឋា សរាគស្ស,
ឧទាហុ វីតរាគស្សតិអាទិមាហ។ តត្ថ យស្មា រាគវត្តាទិនំ និដ្ឋា ឆាម នត្ថិ។ យទិ
សិយា, សោណសិដ្ឋាលាទិនម្មិ សិយាតិ ឥមំ ទោសំ បស្សន្តានំ តិត្តិយានំ
“វីតរាគស្ស អាវុសោ សា និដ្ឋា”តិអាទិនា នយេន ព្យាករណំ ទស្សិតំ។

តត្ថ វិទូសុនោតិ បណ្ឌិតស្ស។ អនុវុទ្ធបដិវុទ្ធស្សតិ រាគេន អនុវុទ្ធស្ស
កោធនេ បដិវុទ្ធស្ស។ បបញ្ចារាមស្ស បបញ្ចារតិនោតិ ឯត្ថ អារមន្តិ ឯត្ថាតិ
អាហមោ។ បបញ្ចោ អាហមោ អស្សតិ បបញ្ចារាមោ។ បបញ្ចោ តិ អស្សតិ
បបញ្ចារតិ។ បបញ្ចោតិ ច មត្តបមត្តាការភាវេន បវត្តានំ

តណ្ហាទិដ្ឋិមាននាមមេតំ អធិវចនំ។ ឥធម៌ បន តណ្ហាទិដ្ឋិយោវ អធិប្បតា។
សរាគស្សាតិអាទិសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ ឯកោវ កិលេសោ អាគតោ។ តស្ស
អាការតោ នាមត្ថំ វេទិតត្ថំ។ សរាគស្សាតិ ហិ វុត្តជ្ជានេ
បញ្ចកាមគុណិករាគវសេន គហិតោ។ សតណ្ហាស្សាតិ ភវតណ្ហាវសេន។
សឧបាទានស្សាតិ គហណាវសេន។ អនុវុទ្ធបដិវុទ្ធស្សាតិ យុគឡវសេន។
បបញ្ចារាមស្សាតិ បបញ្ចប្បត្តិទស្សនវសេន។ សរាគស្សាតិ វា ឯត្ថ
អកុសលមូលវសេន គហិតោ។ សតណ្ហាស្សាតិ ឯត្ថ តណ្ហាបច្ចយា
ឧបាទានទស្សនវសេន។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ ខេរោ បនាហា “កស្មា ឯវ
វិទ្ធិសេថ? ឯកាយេវ ហិ អយំ លោកោ រដ្ឋនវសេន រាគោតិ វុត្តោ។
តណ្ហាករណាវសេន តណ្ហា។ គហណាជ្ជេន ឧបាទានំ។ យុគឡវសេន
អនុរោធបដិវារោធា។ បបញ្ចប្បត្តិទស្សនជ្ជេន បបញ្ចោ”តិ។

១៤២. ឥទានិ ឥមេសំ កិលេសានំ មូលភូតំ ទិដ្ឋិវាទំ ទស្សន្តោ ទ្វេមា, ភិក្ខុវេ,
ទិដ្ឋិយោតិអាទិមាហា។

តត្ថ ភវទិដ្ឋិតិ សស្សតទិដ្ឋិ។ វិភវទិដ្ឋិតិ ឧច្ឆេទទិដ្ឋិ។ ភវទិដ្ឋិ អល្លីនាតិ
តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន សស្សតទិដ្ឋិ អល្លីនា។ ឧបគតាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេនេវ
ឧបគតា។ អន្លោសិតាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេនេវ អនុបវិជ្ជា។ វិភវទិដ្ឋិយា តេ
បដិវុទ្ធាតិ តេ សព្វេ ឧច្ឆេទវាទិហិ សទ្ធិ - “តុម្ពេ អន្ធពាលា ន ជានាថ, សស្សតោ
អយំ លោកោ, នាយំ លោកោ ឧច្ឆិដ្ឋតី”តិ បដិវុទ្ធា និច្ចំ កលហាភណ្ឌានបសុតា
វិហារន្តិ។ ធុតិយវារេថិ ឯសេវ នយោ។

សមុទយញ្ចាតិអាទិសុ ទ្វេ ទិដ្ឋិនំ សមុទយា ខណិកសមុទយោ
បច្ចយសមុទយោ ច។ ខណិកសមុទយោ ទិដ្ឋិនំ និព្ពត្តិ។ បច្ចយសមុទយោ អដ្ឋ
ឋានានិ។ សេយ្យចិទំ, ឧទ្ធាបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ, អវិជ្ជាបិ, ដស្សោបិ, សញ្ញាបិ, វិតក្កោបិ,

អយោនិសោមនសិកាវេទិ, ចាបមិត្តាបិ, បរតោយោសោបិ ទិដ្ឋិដ្ឋានំ។ “ខន្ធ
 ហេតុ ខន្ធ បច្ចយោ ទិដ្ឋនំ ឧទាទាយ សមុដ្ឋានជ្ជន។ ឯវំ ខន្ធហិ ទិដ្ឋិដ្ឋានំ។
 អវិជ្ជា... ជស្សោ... សញ្ញា... វិតក្កោ... អយោនិសោមនសិកាវេ... ចាបមិត្តា...
 បរតោយោសោ ហេតុ, បរតោយោសោ បច្ចយោ ទិដ្ឋនំ ឧទាទាយ
 សមុដ្ឋានជ្ជន។ ឯវំ បរតោយោសោបិ ទិដ្ឋិដ្ឋានំ” (បដិ. ម. ១.១២២)។ អត្ថផ្តមាបិ
 ទ្វេយេវ ខណិកត្ថផ្តមោ បច្ចយត្ថផ្តមោ ច។ ខណិកត្ថផ្តមោ នាម ខយោ វយោ
 ភេនោ បរិភេនោ អនិច្ចតា អន្តរធានំ។ បច្ចយត្ថផ្តមោ នាម សោតាបត្តិមក្កោ។
 សោតាបត្តិមក្កោ ហិ ទិដ្ឋិដ្ឋានសមុគ្គាតោតិ វុត្តោ។

អស្សុទន្តិ ទិដ្ឋិមូលកំ អានិសំសំ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ - “យំទិដ្ឋិកោ សត្តា
 ហោតិ, តំទិដ្ឋិកា សាវកា ហោន្តិ។ យំទិដ្ឋិកា សត្តារំ សាវកា សក្ករោន្តិ, គវុ
 ករោន្តិ, មាណេន្តិ, បូជេន្តិ, លភន្តិ តតោនិទានំ
 ចីវរវិណ្ឌាចាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ការំ។ អយំ, ភិក្ខុវេ, ទិដ្ឋិយា
 ទិដ្ឋធម្មិកោ អានិសំសោ” តិ។ អាទិនវន្តិ ទិដ្ឋិគ្គហណាមូលកំ ឧបទ្ទវំ។ សោ
 វគ្គលីវតំ ឧក្កដិកប្បធានំ កណ្តាកាបស្សយតា បញ្ចាតបតប្បនំ
 សានុបចាតបតនំ កេសមស្សលុញ្ចនំ អប្បោណាកំ ឈានន្តិអាទិនំ វសេនំ
 វេទិតញ្ចោ។ និស្សរណាន្តិ ទិដ្ឋនំ និស្សរណំ នាម និព្វានំ។ យថាភូតំ នប្បជានន្តិ
 យេ ឯតំ សត្តំ យថាសភារំ នជានន្តិ។ នបរិមុច្ចន្តិ ទុក្ខស្មាតិ សកលវដ្តទុក្ខតោ
 នបរិមុច្ចន្តិ។ ឥមិនា ឯតេសំ និដ្ឋា នាម នត្ថិតិ ទស្សេតិ។ បរិមុច្ចន្តិ ទុក្ខស្មាតិ
 សកលវដ្តទុក្ខតោ បរិមុច្ចន្តិ។ ឥមិនា ឯតេសំ និដ្ឋា នាម អត្ថិតិ ទិដ្ឋនំ
 អដ្ឋការកានំ អដ្ឋនិទ្ទន្តោវិយ សាសនស្មីយេវ និដ្ឋាយ អត្ថិតំ បតិជ្ឈបេតិ។

១២៣. ឥទានិ ទិដ្ឋិច្ឆេទនំ ទស្សន្តោ ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ,
 ឧទាទានានិទិកាទិមាហា។ តេសំ វិត្តារកថាវិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តាយេវ។

សត្វចាតានបរិញ្ញាវាទា បដិជានមាតាតិ មយំ សព្វេសំ ឧបាទានានំ បរិញ្ញំ
សមតិក្កមំ វេទមាតិ ឯវំ បដិជានមាតា។ ន សម្មា សត្វចាតានបរិញ្ញាន្តិ សព្វេសំ
ឧបាទានានំ សមតិក្កមំ សម្មា ន បញ្ញាបេន្តិ។ កេចិ កាមុចាតានមត្តស្ស បរិញ្ញំ
បញ្ញាបេន្តិ។ កេចិ ទិដ្ឋចាតានមត្តស្ស បញ្ញាបេន្តិ, កេចិ សីលព្ពតុចាតានស្សាបិ។
អត្តវាទុចាតានស្ស បន បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តោ នាម នត្ថិ។ តេសំ បន ភេទំ
ធស្សេន្តោ កាមុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិភិអាទិមាហ។ តត្ថ សព្វេបិ
កាមុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិយេវ, ធន្នុវុតិ ចាសណ្ណាបិ ហិ “កាមា ខោ
បព្ពជិតេន ន សេវិតញ្ញា”តិ វត្ថុបដិសេវនំ កាមំ កប្បតិ តិ ន បញ្ញាបេន្តិ,
អកប្បិយមេវ កត្វា បញ្ញាបេន្តិ។ យេ បន សេវន្តិ, តេ ថេយ្យេន សេវន្តិ។ តេន វុត្ថំ
“កាមុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិ”តិ។

យស្មា “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនិ គហេត្វា ចរន្តិ។ “សីលេន សុទ្ធិវតេន សុទ្ធិ,
ភាវនាយ សុទ្ធិ”តិ គណ្ណាន្តិ, អត្តបលទ្ធិ ន បដហន្តិ, តស្មា ន ទិដ្ឋចាតានស្ស, ន
សីលព្ពតុចាតានស្ស, ន អត្តវាទុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុតិ
តំ អបញ្ញាបនំ ឯតេសំ កិស្ស ហេតុ, កី ការណា? ឥមាទិ ហិ តេ ភោន្តោតិ
យស្មា តេ ភោន្តោ ឥមាទិ តីណិ ការណានិ យថាសភាវតោ ន ជានន្តិ
អត្តោ។ យេ បនេត្ត ទិន្នំ បរិញ្ញានំ បញ្ញាបនការណំ ទិដ្ឋិព្យោវ សីលព្ពតញ្ច “ឯតំ
បហាតញ្ច”ន្តិ យថាសភាវតោ ជានន្តិ។ តេ សន្ធាយ បរតោ ទ្វេ វាវ វុត្តា។ តត្ថ
យេ “អត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនិ គណ្ណាន្តិ, តេ ទិដ្ឋចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិ។ យេ បន
“ន សីលេន សុទ្ធិ, ន វតេន សុទ្ធិ, ន ភាវនាយ សុទ្ធិ”តិ គណ្ណាន្តិ, តេ
សីលព្ពតុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិ។ អត្តវាទុចាតានស្ស បរិញ្ញំ បន ឯកោបិ
បញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតិ។ អដ្ឋសមាបត្តិលាភិនោបិ ហិ ចន្ទិមស្សិយេ ចាណិនា
បរិមជ្ជិត្វា ចរមាណាបិ ច តិត្តិយា តិស្សេវា បរិញ្ញា បញ្ញាបេន្តិ។ អត្តវាទំ មុញ្ញតុំ ន

សក្កោត្តិ។ តស្មា បុណ្យនំ វដ្តស្មីយេវ បតន្តិ។ បថវិជិតុច្ឆនសសកោវិយ ហិ
ឯតេ។

តត្ថាយំ អត្ថសល្លាបិកា ឧបមា - បថវី កិរ សសកំ អាហា - “កោ
សសកា”តិ។ សសកោ អាហា - “កោ ឯសោ”តិ។ “កស្មា មមេវ ឧបរិ
សត្តតិរិយាបថេ កប្បន្តោ ឧច្ឆារបស្សនំ ករោន្តោ មំ ន ជាតាសី”តិ។ “សុដ្ឋ តយា
អហំ ធិដ្ឋា, មយា អក្កន្តជ្ជានម្បិ អង្គុលគ្រហិ ដុដ្ឋជ្ជានំវិយ ហោតិ, វិស្សដ្ឋឧទកំ
អប្បមត្តកំ, ករិសំ កតកដលមត្តំ។ ហត្ថិអស្សនីហិ បន អក្កន្តជ្ជានម្បិ
មហន្តំ, បស្សរោបិ នេសំ យជមត្តោ ហោតិ, ឧច្ឆារោបិ បច្ឆិមត្តោ ហោតិ, អលំ
មយ្ហំ តយា”តិ ឧប្បតិក្ខា អញ្ញស្មី ហ្មានេ បតិកោ។ តតោ នំ បថវី អាហា - “អវេ
ទ្ធវំ គតោបិ ននុ មយ្ហំ ឧបរិយេវ បតិកោសី”តិ។ សោ បុណ្យំ តំ ជិតុច្ឆន្តោ ឧប្បតិក្ខា
អញ្ញត្ថ បតិកោ, ឯវំ វស្សសហស្សម្បិ ឧប្បតិក្ខា បតមាធា សសកោ បថវី
មុញ្ចតុំ ន សក្កោតិ។ ឯវមេវំ តិត្តិយា សត្តចាទានបរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តោបិ
កាមុចាទានាជីនំ តិល្លំយេវ សមតិក្កមំ បញ្ញាបេន្តិ។ អត្ថវាទំ បន មុញ្ចតុំ ន
សក្កោត្តិ, អសក្កោត្តា បុណ្យនំ វដ្តស្មីយេវ បតន្តិតិ។

ឯវំ យំ តិត្តិយា សមតិក្កមិតុំ ន សក្កោត្តិ, តស្ស វសេន ធិដ្ឋច្ឆេទវាទំ វត្ថា
ឥទានិ បសាទបច្ឆេទវាទំ ធស្សន្តោ ឯវរូបេ ខោ, ភិក្ខុវេ,
ធម្មវិនយេតិអាទិមាហា។ តត្ថ ធម្មវិនយេតិ ធម្មេ ចេវ វិនយេ ច, ឧកយេនបិ
អនិយ្យានិកសាសនំ ធស្សតិ។ “យោ សត្តិវ បសាទោ សោ ន សម្មគ្គតោ”តិ
អនិយ្យានិកសាសនម្ហិ ហិ សត្តា កាលំ កត្វា សីហោបិ ហោតិ, ព្យគ្យោបិ
ហោតិ, ធិបិបិ អន្តោបិ តរន្តោបិ។ សាវកា បនស្ស មិគាបិ ស្លករាបិ បសទាបិ
ហោតិ, សោ “ឥមេ មយ្ហំ បុព្វេ ឧបជ្ជាកា បច្ចយទាយកា”តិ ខន្តី វា មេត្តំ វា
អនុទ្ទយំ វា អកត្វា តេសំ ឧបរិ បតិក្ខា លោហិតំ បិវតិ, ជូលជូលមំសានិបិ

ខាងត្បូង។ សត្វា វា បន ពិឡារោ ហោតិ, សាវកា កុក្កុជា វា មូសិកា វា។ អថ នេ
វុត្តនយេនេវ អនុកម្មំ អកត្វា ខាងត្បូង។ អថ វា សត្វា និរយថាលោ ហោតិ,
សាវកា នេរយិ កសត្តា។ សោ “ឥមេ មយំ បុព្វេ ឧបជ្ជាកា បច្ចយនាយកា” តិ
អនុកម្មំ អកត្វា វិវិដា កម្មការណា ករោតិ, អាទិត្តេបិ រថេ យោជេតិ,
អត្ថារបព្ពតម្បិ អាហេបេតិ, លោហកុម្មិយម្បិ ឱបតិ, អនេកេហិបិ ទុក្ខធម្មហិ
សម្បយោជេតិ។ សាវកា វា បន កាលំ កត្វា សីហាធម្មោ ហោតិ, សត្វា
មិគាធិសុ អញ្ញាតោ។ តេ “ឥមំ មយំ បុព្វេ ចត្វាហិ បច្ចយេហិ ឧបជ្ជហិម្ហា, សត្វា
នោ អយ” តិ តស្មី ខន្តី វា មេត្តំ វា អនុទ្ទយំ វា អកត្វា វុត្តនយេនេវ អនយព្យសនំ
ចាបេន្តិ។ វរំ អនិយ្យានិកសាសនេ យោ សត្តរិ បសាទោ, សោ ន សម្មគ្គតោ
ហោតិ, កត្វា កាលំ គន្ធាបិ បច្ឆា វិនិស្សតិយេវ។

យោ ធម្មេ បសាទោតិ អនិយ្យានិកសាសនស្មីញ្ចិ ធម្មេ បសាទោ នាម,
ឧក្កហិតបរិយាបុជ - ធារិតវាចិត្តមត្តកេ តន្តិធម្មេ បសាទោ ហោតិ,
វដ្តមោក្ខោ បនេត្ត នត្តិ។ តស្មា យោ ឯត្ថ បសាទោ, សោ បុនប្បនំ វដ្តមេវ គម្ពីរំ
ករោតិ តិ សាសនស្មី អសម្មគ្គតោ អសភាវតោ អក្ខាយតិ។

យា សីលេសុ បរិបូរការិតាតិ យាបិ ច អនិយ្យានិកសាសនេ អជសីលាធិនំ
វសេន បរិបូរការិតា, សាបិ យស្មា វដ្តមោក្ខំ ភវិនិស្សរណំ ន សម្បាបេតិ,
សម្បជ្ជមាណា បន តិរច្ឆានយោជី អាវហតិ, វិបច្ឆមាណា និរយំ, តស្មា សា ន
សម្មគ្គតោ អក្ខាយតិ។ យា សហធម្មិកេសូតិ អនិយ្យានិកសាសនស្មីញ្ចិ យេ
សហធម្មិកា, តេសុ យស្មា ឯកច្ឆេ កាលំ កត្វា សីហាធម្មោហិ ហោតិ, ឯកច្ឆេ
មិគាធម្មោ, តត្ថ សីហាធិក្ខតា “ឥមេ អម្ហាកំ សហធម្មិកា អហោសុ” តិ
មិគាធិក្ខតេសុ ខន្តិអាធិនិ អកត្វា បុព្វេ វុត្តនយេនេវ នេសំ មហាទុក្ខំ

ឧប្បាទេន្តិ។ តស្មា ឯត្ថ សហធម្មិកេសុ បិយមនាបតាបិ អសម្មគ្គតា
អក្ខាយតិ។

ឥទំ បន សព្វម្បី ការណភេទំ ឯកតោ កត្វា ទស្សន្តោ ភគវា តំ កិស្ស
ហេតុ? ឯវព្ពោតំ, ភិក្ខុវេ, ហោតិ តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ សំខេបត្ថោ - ឯវព្ពោតំ,
ភិក្ខុវេ, ហោតិ, យំ មយា វុត្ថំ “យោ សត្វិ បសាទោ សោ ន សម្មគ្គតោ
អក្ខាយតិ” តិអាទិ, តំ ឯវមេវ ហោតិ។ កស្មា? យស្មា តេ បសាទាទយោ
នុវក្ខាតេ ធម្មវិនយេ ... បេ... អសម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតេតិ, ឯត្ថ ហិ យថា តន្តិ
ការណត្ថេ និបាតោ។ តត្ថ នុវក្ខាតេតិ ទុក្ខដិតេ, ទុក្ខដិតត្ថាយេវ
ទុប្បវេទិតេ។ សោ បនេស យស្មា មគ្គជលត្ថាយ ន និយ្យាតិ, តស្មា
អនិយ្យានិកោ។ វាគាទីនំ ឧបសមាយ អសំវត្ថនតោ អនុបសមសំវត្ថនិកោ។ ន
សម្មាសម្ពុទ្ធន សព្វញ្ញនា បវេទិតោតិ អសម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតោ។ តស្មី
អនិយ្យានិកេ អនុបសមសំវត្ថនិកេ អសម្មាសម្ពុទ្ធប្បវេទិតេ។ ឯត្ថាវតា ភគវា
តិត្ថិយេសុ បសាទោ សុរាបីតសិដ្ឋាលេ បសាទោវិយ និវត្តកោតិ ទស្សតិ។

ឯកោ កិវ កាឡសិដ្ឋាលោ វត្ថី នគរំ បរិវេជ្ជា សុរាជល្លិកំ ខាទិត្វា
បុន្នាគវនេ និបដ្ឋិត្វា និទ្ទាយន្តោ សូរិយុគ្គមនេ បពុជ្ឈិត្វា ចិន្តេសិ “ឥមស្មី កាលេ
ន សក្កា គន្ធី, ពហូ អម្ពា កំ វេរិនោ, ឯកំ វព្ពោតុំ វដ្ឋតិ” តិ។ សោ ឯកំ ព្រាហ្មណំ
គច្ឆន្តំ ទិស្វា ឥមំ វព្ពោស្សមីតិ “អយ្យ ព្រាហ្មណា” តិ អាហ។ កោ ឯសោ
ព្រាហ្មណំ បក្កោសតីតិ។ “អហំ, សាមី, ឥតោ តាវ ឯហីតិ។ កី ភោតិ? មំ
ពហិតាមំ នេហិ, អហំ តេ ទ្វេ កហាបណាសតានិ ទស្សមីតិ។ សោបិ
នយិស្សមីតិ តំ ចាទេសុ គណ្ហិ។ អវេ ពាល ព្រាហ្មណ, ន មយ្ហំ កហាបណា
ធម្មិតកា អត្ថិ, ទុល្លភា កហាបណា, សាធុកំ មំ គណ្ហាហីតិ។ កមំ ភោ
គណ្ហាមីតិ? ឧត្តរាសន្នេន គណ្ហិកំ កត្វា អំសេ លក្ខត្វា គណ្ហាហីតិ។

ព្រាហ្មណ៍ តំ តថា គហេត្វា ធិក្ខណាធារសមីបជ្ជានំ គន្ធា ឯត្ថ ឌីតារេមីតិ
បុច្ឆិ។ កតវជ្ជានំ នាម ឯតន្តិ? មហាធារំ ឯតន្តិ។ អរេ ពាល, ព្រាហ្មណ, កី តវ
ញាតកា អន្តវធារេ កហាបណំ បេសេន្តិ, បរតោ មំ ហរា"តិ។ សោ បុនប្បុនំ
ថោកំ ថោកំ គន្ធា "ឯត្ថ ឌីតារេមី ឯត្ថ ឌីតារេមី"តិ បុច្ឆិត្វា តេន តជ្ជិតោ
ខេមជ្ជានំ គន្ធា តត្ថ ឌីតារេហីតិ វុត្តោ ឌីតារេត្វា សាដកំ គណ្ហិ។
កាឡសិដ្ឋាលោ អាហា "អហំ តេ ទ្វេ កហាបណាសតានិ ធន្យមីតិ អរោចំ។
មយ្ហំ បន កហាបណា ពហូ, ន ទ្វេ កហាបណាសតានេវ, យាវ អហំ
កហាបណា អាហារមិ, តាវ ត្វំ សូរិយំ ឌីលោកេន្តោ តិដ្ឋា"តិ វត្វា ថោកំ គន្ធា
និវត្តេត្វា បុន ព្រាហ្មណំ អាហា "អយ្យ ព្រាហ្មណ មា ឥតោ ឌីលោកេហិ,
សូរិយមេវ ឌីលោកេន្តោ តិដ្ឋា"តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា កេតកវនំ បរិសិត្វា
យថាវុចី បក្កេន្តោ។ ព្រាហ្មណស្សបិ សូរិយំ ឌីលោកេន្តស្សេវ នលាដតោ ចេវ
កេច្ឆហិ ច សេនា មុច្ឆិសុ។ អថ នំ វុត្តនេវតា អាហា -

“សទ្ធិហាសិ សិដ្ឋាលស្ស, សុរាបីតស្ស ព្រាហ្មណ;
សិប្បិកានំ សតំ នត្ថិ, កុតោ កំសសតា ធុវេ”តិ។ (ជា. ១.១.១១៣);

ឯវំ យថា កាឡសិដ្ឋាលេ បសាទោ និវត្តកោ, ឯវំ តិត្ថិយេសុបីតិ។

១២២. អនិយ្យានិកសាសនេ បសាទស្ស និវត្តកការំ ធន្យេត្វា
និយ្យានិកសាសនេ តស្ស សាត្តកតំ ធន្យេត្តំ តថាគតោ ច ខោ,
ភិក្ខុវេតិអាធិមាហា។ តត្ថ កាមុចាធានស្ស បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតីតិ អរហត្តមគ្គេន
កាមុចាធានស្ស បហានបរិញ្ញំ សមតិក្កមំ បញ្ញាបេតិ, ឥតវេសំ តិណ្ហំ
ឧចាធានានំ សោតាបត្តិមគ្គេន បរិញ្ញំ បញ្ញាបេតិ។ ឯវរូបេ ខោ, ភិក្ខុវេ,
ធម្មវិនយេតិ, ភិក្ខុវេ, ឯវរូបេ ធម្មេ ច វិនយេ ច។ ឧកយេនបិ និយ្យានិកសាសនំ

ធស្សេតិ។ សត្វិ បសាទោតិ ឯវេបេ សាសនេ យោ សត្វិ បសាទោ, សោ
សម្មគ្គតោ អក្ខាយតិ, ភវទុក្ខនិស្សរណាយ សំវត្ថតិ។

តត្រិមាធិវត្ថុនិ - ភគវា កិវ វេទិយកបព្ពតេ ឥន្ទសាលគុហាយំ
បជីវសតិ។ អថេកោ ឧលូកសកុណោ ភគវតិ កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តេ
ឧបឡមគ្គំ អនុគច្ឆតិ, និក្ខមន្តេ ឧបឡមគ្គំ បច្ឆគមនំ ករោតិ។ សោ ឯកទិវសំ
សម្មាសម្ពុទ្ធិំ សាយន្តសមយេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ និសិទ្ធិំ បព្ពតា ឡិយ្ហ វន្តិកា បក្ខេ
បណាមេត្វា អញ្ញាលី បក្ខយ្ហ សីសំ ហោជ្ជា កត្វា ធនពាលំ នមស្សមាណោ
អជ្ជាសិ។ ភគវា តំ ឡិលោកេត្វា សិតំ ចាត្វាកាសិ។ អានន្តត្ថេវេ “កោ នុ ខោ,
ភន្តេ, ហេតុ កោ បច្ឆយោ សិតស្ស ចាតុកម្មាយា” តិ បុច្ឆិ។ “បស្សានន្ត, ឥមំ
ឧលូកសកុណំ, អយំ មយិ ច ភិក្ខុសង្ឃេ ច ចិត្តំ បសាទេត្វា
សតសហស្សកប្បេ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសិវិត្វា សោមនស្សោ នាម
បច្ឆេកពុទ្ធា ភវិស្សតិ” តិ អាហា -

ឧលូកមណ្ឌលក្ខិក, វេទិយកេ ចិវទិយវាសិក;
សុខិតោសិ ត្វំ អយ្យ កោសិយ, កាលុដ្ឋិតំ បស្សសិ ពុទ្ធវរំ។

មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា, ភិក្ខុសង្ឃេ អនុត្តរេ;
កប្បានំ សតសហស្សានិ, ទុក្ខតេសោ ន គច្ឆតិ។

ទេវលោកា ចរិត្វាន, កុសលមូលេន ចោធិតោ;
ភវិស្សតិ អនន្តព្រាណោ, សោមនស្សាតិ វិស្សតោតិ។

អញ្ញានិបិ ចេត្ត រាជគហនគរេ សុមនមាលាការវត្ថុ មហាភេរិវាទកវត្ថុ
មោរជិកវត្ថុ វិណាវាទកវត្ថុ សម្ពេជមកវត្ថុតិ ឯវមាធិនិវត្ថុនិវិត្តាវេតញ្ញានិ។
ឯវំ និយ្យានិកសាសនេ សត្វិ បសាទោ សម្មគ្គតោ ហោតិ។

ធម្មេ បសាទោតិ និយ្យានិកសាសនម្ហិ ធម្មេ បសាទោ សម្មគ្គតោ ហោតិ។
សរមត្ថេ និមិត្តំ គហេត្វា សុណាន្តានំ តិរច្ឆានគតានម្បិ សម្បត្តិធាយកោ
ហោតិ, បរមត្ថេ កី បនវត្ថុពុំ។ អយមត្ថោ មណ្ឌកនេវបុត្តាទីនំ វត្ថុវសេន
វេទិតញោ។

សីលេសុ បរិបូរការិតាតិ និយ្យានិកសាសនម្ហិ សីលេសុ បរិបូរការិតាបិ
សម្មគ្គតោ ហោតិ, សគ្គមោក្ខសម្បត្តិ អារហតិ។ តត្ថ
ធម្មាណាវកវត្ថុសាមណេវវត្ថុអាទិនិ ទីបេតញ្ចានិ។

សហធម្មិកេស្វតិ និយ្យានិកសាសនេ សហធម្មិកេសុ បិយមនាបតាបិ
សម្មគ្គតោ ហោតិ, មហាសម្បត្តិ អារហតិ។ អយមត្ថោ វិមានបេតវត្ថុហិ
ទីបេតញ្ចោ។ វត្ថុញ្ចោតំ -

“ឡើយនមហាមនាសី, ភិក្ខុនោ បិណ្ឌោយ ចរន្តស្ស... បេ....

ជាណីតំ... បេ.... ឧប្បខណ្ឌិកំ... តិម្ពរុសកំ... កក្ការិកំ...

ឯឡាលុកំ... វល្លិបក្កំ... ជារុសកំ... ហត្ថបតាកំ...

សាកមុដ្ឋិ... បុប្ផកមុដ្ឋិ... មូលកំ... និម្ពមុដ្ឋិ...

អម្ពិកញ្ជិកំ... ទោណិមុដ្ឋនី... កាយពន្ធនំ...

អំសពទ្ធកំ... អាយោគបដ្ឋំ... វិធូបនំ... តាលវណ្ណំ...

មោរហត្ថំ... ធន្តំ... ឧទាហនំ... បូរំ មោទកំ...

សក្ខុលិកំ អហាមនាសី, ភិក្ខុនោ បិណ្ឌោយ ចរន្តស្ស... បេ....

តស៊ូរ មេ បស្ស វិមានំ, អច្ឆរា កាមវណ្ណិនីហមស្មី"តិ (វិ. វ. ៤០៦)។

តំ កិស្ស ហេតុតិអាទិ វុត្តនយានុសារេនេវ យោដេត្វា វេទិតព្ពំ។

១៤៥. ឥទានិ យេសំ ឧទាទានានំ តិត្តិយា ន សម្មា បរិញ្ញំ បញ្ញាបេន្តិ,
តថាគតោ បញ្ញាបេតិ, តេសំ បច្ចយំ ទស្សេតុំ ឥមេ ច, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ តត្ថ
កីនិទានាតិអាទីសុ និទានាទីនិ សព្វានេវ ការណាវេវេនានិ។ ការណាញ៉ា យស្មា
ផលំ និទេតិ ហន្ត, នំ គណ្ណាថាតិ អប្បេតិ វិយ, តស្មា និទានន្តិ វុច្ចតិ។ យស្មា តំ
តតោ ជាយតិ សមុទេតិ បកវតិ, តស្មា សមុទយោ, ជាតិ, បកវេតិ វុច្ចតិ។ អយំ
បនេត្ថ បទត្ថោ - កី និទានំ ឯតេសន្តិ កីនិទានា។ កោ សមុទយោ ឯតេសន្តិ
កីសមុទយា។ កា ជាតិ ឯតេសន្តិ កីជាតិកា។ កោ បកវេ ឯតេសន្តិ កីបកវា។
យស្មា បន តេសំ តណ្ហា យថាវុត្តន អត្ថេន និទានញ្ជោវ សមុទយោ ច ជាតិ ច
បកវេ ច, តស្មា "តណ្ហានិទានា"តិអាទិមាហ។ ឯវំ សព្វបទេសុ អត្ថោ
វេទិតញ្ជោ។ យស្មា បន ភគវា ន កេវលំ ឧទាទានស្សេវ បច្ចយំ ជាតិ,
ឧទាទានស្ស បច្ចយក្ខតាយ តណ្ហាយបិ, តណ្ហាទិបច្ចយានំ វេទនាទីនម្បិ
បច្ចយំ ជាតិយេវ, តស្មា តណ្ហា ចាយំ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។

យតោ ច ខោតិ យស្មី កាលេ។ អវិជ្ជា បហីនា ហោតីតិ វដ្ឋមូលិកា អវិជ្ជា
អនុប្បាទនិរោធន បហីនា ហោតិ។ វិជ្ជា ឧប្បន្នាតិ អរហត្តមគ្គិវិជ្ជា ឧប្បន្នា។
សោ អវិជ្ជាវិរាគាវិជ្ជុប្បនាតិ។ សោ ភិក្ខុ អវិជ្ជាយ ច បហីនត្តាវិជ្ជាយ ច
ឧប្បន្នត្តា។ នេវ កាមុចាទានំ ឧទាទិយតីតិ នេវ កាមុចាទានំ គណ្ហាតិ ន
ឧបេតិ, ន សេសានិ ឧទាទានានិ។ អនុចាទិយំ ន បរិតស្សតីតិ ឯវំ កិញ្ច
ឧទាទានំ អគ្គណ្ហោ តណ្ហាបរិតស្សនាយ ន បរិតស្សតិ។ អបរិតស្សន្តិ
អបរិតស្សន្តោ តណ្ហំ អនុប្បាទេន្តោ។ បច្ចត្តំយេវ បរិនិព្វាយតីតិ សយមេវ
កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វាយតិ។ ឯវមស្ស អាសវក្ខយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ

ខ័ណ្ឌសរសេរ ភិក្ខុនោ បច្ឆវេក្ខណំ ទស្សនោ ខ័ណ្ឌ ជាតិ ភិក្ខុអាទិមាហ។ តំ
វុត្តតមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡសីហនាទសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. មហាសីហនាទសុត្តវណ្ណនា

វេសាលិនករវណ្ណនា

១៤៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាសីហនាទសុត្តំ។ តត្ថ វេសាលិយន្តិ ឯវំនាមកេ
នករេ។ តំ កិរ អបរាបរំ វិសាលីភូតតាយ “វេសាលី” តិ សន្និ គតំ។ តត្រាយំ
អនុបុព្វកថា - ពារាណសិរញ្ញោ កិរ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិម្ហិ គព្វោ សណ្ឋាសិ។
សា ញាត្វា រញ្ញោ និវេទេសិ។ រាជា គព្វបរិហារំ អនាសិ។ សា សម្មា
បរិហារីយមាណា គព្វបរិចាកកាលេ វិជាយនយំ ចារិសិ។ បុញ្ញវន្តំ
បច្ឆសសមយេ គព្វវុជ្ជានំ ហោតិ, សា ច តាសំ អញ្ញាតរា, តេន បច្ឆសសមយេ
អលត្តកបជលពន្ធានំ កបុប្ផសទិសំ មំសបេសី វិជាយិ។ តតោ “អញ្ញា ទេវិយោ
សុវណ្ណាតិម្ហសទិសេ បុត្តេ វិជាយន្តិ, អគ្គមហេសី មំសបេសិន្តិ រញ្ញោ បុរតោ មម
អវណ្ណា ឧប្បវ្មេយ្យា” តិ ចិន្តេត្វា តេន អវណ្ណាកយេន តំ មំសបេសី ឯកស្មី
ភាជនេ បក្ខិបិទ្វា បដិកុច្ឆិទ្វា រាជមុទ្ធិកាយ លញ្ឆេត្វា គង្គាយ សោតេ
បក្ខិចាបេសិ។ មនុស្សហិ ធម្មិតមត្តេ ទេវតា អារក្ខំ សំវិទហីសុ។
សុវណ្ណាបដ្ឋកព្វោត្ថ ជាតិហិផ្តុលកេន “ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា
បជា” តិ លិខិត្វា ពន្ធិសុ។ តតោ តំ ភាជនំ ឧមិភយាទិហិ អនុបទ្ធតំ
គង្គាសោតេន ចាយាសិ។

តេជ ច សមយេន អញ្ញាតរោ តាបសោ គោចាលកកុលំ និស្សាយ គង្គាតិវេ
វិហារតិ។ សោ ចាតោវ គង្គំ ឌីតិល្លោកា តំ ភាជនំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា
បំសុក្ខលសញ្ញាយ អគ្គហោសិ។ អថេត្ថ តំ អក្ខរេបដ្ឋិតំ រាជមុទ្ធិកាលញ្ញនំ ច
ទិស្វា មុញ្ញាត្វា តំ មំសបេសី អន្តស, ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ “សិយា គព្ពោ,
តថា ហិស្ស ទុគ្គន្ធបូតិកកាវោ នត្ថិ” តិ។ អស្សមំ នេត្វា សុទ្ធេ ឌីកាសេ វេបេសិ។
អថ អឡមាសច្ចយេន ទ្វេ មំសបេសិយោ អហោសុំ។ តាបសោ ទិស្វា សាធុតំ
វេបេសិ។ តតោ បុន អឡមាសច្ចយេន ឯកមេកិស្សា មំសបេសិយា
ហត្ថចាទសីសានមត្តាយ បញ្ច បញ្ច បិដ្ឋកា ឌីដ្ឋហិសុ។ អថ តតោ
អឡមាសច្ចយេន ឯកា មំសបេសិ សុវណ្ណាតិម្ពសទិសោ ទារកោ, ឯកា ទារិកា
អហោសិ។

តេសុ តាបសស្ស បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ឈិ, អន្តជ្ជកតោ ចស្ស ជីវំ និព្វត្ថិ។
តតោ បកុតិ ច ជីវភត្ថំ អលភិត្ត, សោ ភត្ថំ ភុញ្ញាត្វា ជីវំ ទារកានំ មុខ
អាសិញ្ញាតិ។ តេសំ ឧទរំ យំ យំ បរិសតិ, តំ តំ សត្តំ មណិភាជនតំ វិយ
ទិស្សតិ, ឯវំ និច្ឆវី អហោសុំ។ អបរេ អាហុ “សិព្ពេត្វា វេបិតាវិយ នេសំ អញ្ញាមញ្ញំ
លីនា ធិវិ អហោសិ” តិ។ ឯវំ តេ និច្ឆវិតាយ វា លីនច្ឆវិតាយ វា លីនច្ឆវិតិ
បញ្ញាយីសុ។

តាបសោ ទារកេ ចោសេន្តោ ឧស្សរេ កាមំ សិក្ខាយ បរិសតិ, អតិទិវា
បដិក្កមតិ។ តស្ស តំ ព្យាចារំ ព្យាត្វា គោចាលកា អាហំសុ - “ភន្តេ, បព្ពដិតានំ
ទារកចោសនំ បលិពោធា, អម្ពាភំ ទារកេ ទេដ, មយំ ចោសេស្សាម, តុម្ពេ
អត្តនោ កម្ពំ ករោថា” តិ។ តាបសោ សាធុតិ បដិស្សណិ។ គោចាលកា
ទុតិយទិវសេ មគ្គំ សមំ កត្វា បុប្ផហិ ឌីកិវិត្វា ជជបដាកា ឧស្សាបេត្វា
ត្វិវយេហិ វជ្ជមាទេហិ អស្សមំ អាគតា។ តាបសោ - “មហាបុញ្ញា ទារកា

អប្បមាទេន វឌ្ឍេយ, វឌ្ឍេត្វា ច អញ្ញមញ្ញំ អាវាហវិវាហំ ករោយ, បញ្ចកោរសេន
រាជានំតោសេត្វា ភូមិភាគំ គហេត្វា នគរំ មាបេយ, តត្ថ កុមារំ អភិសិញ្ញាថា”តិ
វត្វា ទារកេ អទាសិ។ តេ សាធូតិ បដិស្សុណិត្វា ទារកេ នេត្វា ចោសេសុំ។

ទារកា វុទ្ធិមន្ទាយ កីឡុន្តាវិវាទដ្ឋានេសុ អញ្ញោ កោចាលកទារកេ
ហត្ថេនបិ ចាទេនបិ បហរន្តិ។ តេ រោទន្តិ។ “កិស្ស រោទថា”តិ ច មាតាបិតុហិ
វុត្តា “ឥមេ និម្មាតាបិតិកា តាបសចោសិតា អម្ពេ អតិបហរន្តិ”តិ វទន្តិ។ តតោ
តេសំ មាតាបិតរោ “ឥមេ ទារកា អញ្ញោ ទារកេ វិទាសេន្តិ ទុក្ខាបេន្តិ, ន ឥមេ
សង្កហេតញ្ញា, វដ្ឋេតញ្ញា ឥមេ”តិ អាហំសុ។ តតោ បគុតិ កិរ សោ បទេសោ វដ្ឋីតិ
វុទ្ធិតិ យោជនសតិកោ បរិមាណេន។ អថ តំ បទេសំ កោចាលកា រាជានំ
តោសេត្វា អគ្គហេសុំ។ តត្ថ ច នគរំ មាបេត្វា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ កុមារំ
អភិសិញ្ញា រាជានំ អកំសុ។ តាយ ចស្ស ទារិកាយ សទ្ធិវិវាហំ កត្វា កតិកំ
អកំសុ “ពាហិរកទារិកា ន អាទេតញ្ញា, ឥតោ ទារិកា ន កស្សចិ ទាតញ្ញា”តិ។
តេសំ បឋមសំវាសេន ទ្វេ ទារកា ជាតា ដីតា ច បុត្តោ ច។ វេសោឡសក្ខត្តំ
ទ្វេ ទ្វេ ជាតា។ តតោ តេសំ ទារកានំ យថាក្ខមំ វឌ្ឍន្តានំ
អាវាហុយ្យាននិវាសដ្ឋានបរិវារសម្បត្តិ គហេតុំ អប្បហោត្តា នគរំ តិក្ខត្តំ
ការុតន្តរេន ការុតន្តរេន បរិក្ខិបីសុ។ តស្ស បុនប្បនំ វិសាលីកតត្តា
វេសាលីត្វេវ នាមំ ជាតំ។ តេន វុត្តំ “វេសាលីយន្តិ វេសាលីយន្តិ វេសាលីយន្តិ វេសាលីយន្តិ”តិ។

០១ ពហិទករេតិ នគរស្ស ពហិ, ន អម្ពចាលិវនំ វិយ អន្តោនគរស្មី។ អយំ
បន ជីវកម្មវនំ វិយ នគរស្ស ពហិទ្វា វនសណ្ឋោ។ តេន វុត្តំ “ពហិទករេ”តិ។
អបរហុរេតិ បុរស្ស អបរេ, បច្ឆិមទិសាយន្តិ អត្តោ។ វនសណ្ឋោតិ សោ កិរ
វនសណ្ឋោ នគរស្ស បច្ឆិមទិសាយំ ការុតមត្តេ ហំនេ។ តត្ថ មនុស្សា ភគវតោ
គន្ធកុដិ កត្វា តំ បរិវារេត្វា ភិក្ខុនំ

វត្តិដ្ឋាននិវាសនបង្គោលលេណាកុដិមណ្ឌលាទានីនិ បតិដ្ឋបេសុំ, ភគវា តត្ថ វិហារតិ។
 តេន វុត្តំ “អបរបុរេ វនសណ្ណា”តិ។ សុនក្ខត្តាតិ តស្ស នាមំ។ លីដ្ឋវីនំ បន
 បុត្តត្តា លីដ្ឋវីបុត្តាតិ វុត្តា។ អបិរបក្កន្តាតិ វិព្ពមិត្វា គិហិការ្យបគមនេន
 អនុនាបក្កន្តា។ បរិសតិ បរិសមជ្ឈេ។ ឧត្តរិមនុស្សធម្មាតិ ឯត្ថ មនុស្សធម្មា
 នាម ធនកុសលកម្មបថា។ តេ បដិសេដេតុំ ន សក្កាតិ។ កស្មា?
 ឧចារម្ពកយា។ វេសាលិយញ្ញា ពហូ មនុស្សា វតនត្ថយេ បសន្នា ពុទ្ធមាមកា
 ធម្មមាមកា សង្ឃមាមកា។ តេ ធនកុសលកម្មបថមត្ថម្មិ នត្តិ សមណស្ស
 គោតមស្សាតិ វុត្តេ តុំ កត្ថ ភគវន្តំ ចាលំ ហនន្តំ អន្តិស, កត្ថ អនិទ្ធិ
 អាទិយន្តន្តិអាទិនិ វត្វា អត្ថនោ បមាលំ ន ជាតាសិ? កី ធន្តា មេ អត្ថិតិ
 ចាសាលាសក្ខរា ខានសិ, អហិនន្តិដ្ឋេ គណ្ហិតុំ វាយមសិ, កកចនន្តេសុ
 បុច្ឆាវធឿ កំ កីធឿតុំ ឥច្ឆសិ? មុខតោ តេ ធន្តេ ចាតេស្សាមាតិ វេយ្យំ។ សោ
 តេសំ ឧចារម្ពកយា ឯវំ វុត្តំ ន សក្កាតិ។

វេសាលីនករវណ្ណា នង្គតា។

ឧត្តរមនុស្សធម្មាធិវណ្ណា

តតោ ឧត្តរី បនរិសេសាធិកមំ បដិសេធគោត្តរី មនុស្សធម្មា
អលមរិយញ្ញាណធស្សនរិសេសោតិ អាហ។

តត្ថ អលមរិយំ ញ្ញាតុន្តិ អលមរិយោ, អរិយភារាយ សមត្តាតិ វុត្តំ
 ហោតិ។ ញ្ញាណទស្សនមេវ ញ្ញាណទស្សនវិសេសោ។ អលមរិយោ ច សោ
 ញ្ញាណទស្សនវិសេសោ ចាតិ អលមរិយញ្ញាណទស្សនវិសេសោ។
 ញ្ញាណទស្សនន្តិ ទិព្វចក្ខុបិ វិបស្សនាបិ មគ្គោបិ ជលម្បិ
 បច្ឆវេក្ខណញ្ញាណម្បិ សព្វញ្ញាតញ្ញាណម្បិ វុច្ឆតិ។ “អប្បមត្តា សមាធនោ

ព្រាណធស្សនំ អាវាធវេទី"តិ (ម. និ. ១.៣១១) ហិ ឯត្ថំ ទិព្វចក្ខុ ព្រាណធស្សនំ
នាម។ "ព្រាណធស្សនាយ ចិត្តំ អភិនិហរតិ អភិនិជ្ជាមេតី"តិ (ជិ. និ. ១.២៣៥)
ឯត្ថំ វិបស្សនាព្រាណំ។ "អភត្តា តេ ព្រាណធស្សនាយ អនុត្តរាយ
សម្ពោធាយា"តិ (អ. និ. ៤.១៩៦) ឯត្ថំ មគ្គោ។ "អយមញ្ញោ ឧត្តរិ មនុស្សធម្មា
អលមរិយព្រាណធស្សនវិសេសោ អធិគតោ ជាសុវិហារោ"តិ (ម. និ. ១.៣២៨)
ឯត្ថំ ជលំ។ "ព្រាណញ្ច បន មេ ធស្សនំ ឧទទាទិ, អកុប្បា មេ ចេតោវិមុត្តិ,
អយមន្តិមា ជាតិ, នត្តិ ទានិ បុណ្យោ"តិ (មហាវ. ១៦) ឯត្ថំ បច្ឆវេក្ខណាព្រាណំ។
"ព្រាណញ្ច បន មេ ធស្សនំ ឧទទាទិ សត្តាហកាលដ្ឋតោ អាឡារោ
កាឡារោ"តិ (ម. និ. ២.៣៤០) ឯត្ថំ សព្វញ្ញតព្រាណំ។ ឥធម បន លោកុត្តរមគ្គោ
អធិប្បតោ។ តញ្ញំ សោ ភគវតោ បដិសេធវេទី។

តក្កបរិយាហតន្តិ ឥមិនា អាចរិយំ បដិពាហតិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ -
សមណោ គោតមេន អាចរិយេ ឧបសង្កមិត្វា សុខុមំ ធម្មន្តំ កហិតំ នាម នត្តិ,
តក្កបរិយាហតំ បន តក្កត្វា ឯវំ កិរស្សតិ ឯវំ កិរស្សតីតិ តក្កបរិយាហតំ
ធម្មំ ទេសេតីតិ។ វីមំសានុចរិតន្តិ ឥមិនា ចស្ស លោកិយបញ្ញំ អនុជានាតិ។
សមណោ គោតមោ បញ្ញាវា, សោ តំ បញ្ញាសម្ពាតំ ឥន្ទ្រជិវ្វបមំ វីមំសំ ឯវំ
វដ្តិស្សតិ, ឯវំ វដ្តិស្សតីតិ ឥតោ ចិតោ ច អនុចរាបេត្វា វីមំសាយ អនុចរិតំ ធម្មំ
ទេសេតិ។ សយំបដិកានន្តិ ឥមិនាស្ស ធម្មេសុ បច្ឆក្កការំ បដិពាហតិ។ ឯវំ
ហិស្ស អហោសិ - សមណាស្ស គោតមស្ស សុខុមំ ធម្មន្តំ វិបស្សនា វា មគ្គោ វា
ជលំ វា បច្ឆវេក្ខណា វា នត្តិ, អយំ បន លទ្ធិបរិសោ, រាជានំ ចក្កវត្ថុវិយំ នំ
ចត្តារោ វណ្ណា បរិវារេន្តិ, សុដុសិតំ បនស្ស ទន្ធាវរណំ, មុទុកា ជិវ្វា, មគ្គោ
សរោ, អនេលកឡា វាចា, សោ យំ យទេវស្ស ឧបជ្ជាតិ, តំ តំ កហេត្វា
សយំបដិកានំ កថេន្តោ មហាជនំ រញ្ជេតីតិ។

យស្ស ច ខ្វាស្ស អត្ថាយ ធម្មា ទេសិតោតិ យស្ស ច ខោ អត្ថាយ អស្ស
ធម្មា ទេសិតោ។ សេយ្យចីទំ, រាគបដិយាតត្ថាយ អសុភកម្មជ្ជានំ,
នោសប្បដិយាតត្ថាយ មេត្តាភាវនា, មោហបដិយាតត្ថាយ បញ្ច ធម្មា,
វិតក្កបច្ឆេទាយ អាណាចានស្សតិ។

សោ និយ្យាតិ តក្ករស្ស សម្មា ទុក្ខក្ខយាយាតិ សោ ធម្មា យោ តំ
យថាទេសិតំ ករោតិ, តស្ស តក្ករស្ស សម្មា ហេតុនា នយេន ការណេន
វុត្តទុក្ខក្ខយាយ និយ្យាតិ គច្ឆតិ តមត្ថំ សាធនីតិ ធិបេតិ។ ឥទំ បនេស ន
អត្ថនោ អដ្ឋាសយេន វទតិ។ ពុទ្ធានញ្ចិ ធម្មា អនិយ្យានិកោតិ ឯវមេវំ
បវេទេយ្យ, ន បន សក្កោតិ វត្ថុំ។ កស្មា? ឧចារម្ពកយា។ វេសាលិយញ្ចិ ពហូ
សោតាបន្ន-សកទាគាមិ-អនាគាមិឧចាសកា។ តេ ឯវំ វេទេយ្យំ “សុនក្ខត្ត តំ
ភគវតោ ទេសិតធម្មា អនិយ្យានិកោតិ វទសិ, យទិ អយំ ធម្មា អនិយ្យានិកោ,
ឥមស្មី នករេ ឥមេ កស្មា ឯត្ថកា សោតាបន្នា ជាតា, ឯត្ថកា សកទាគាមិ,
ឯត្ថកា អនាគាមីតិ បុព្វេ វុត្តនយេន ឧចារម្ពំ ករេយ្យ”ន្តិ។ សោ ឥមិនា
ឧចារម្ពកយេន អនិយ្យានិកោតិ វត្ថុំ អសក្កោន្តោ អដ្ឋនេន វិស្សជ្ជកណ្ណំ វិយ
អស្ស ធម្មា អមោយោ និយ្យាតិ, អព្ពន្ធរេ បនស្ស កិញ្ចិ នត្ថិតិ វទតិ។

អស្សោសិ ខោតិ វេសាលិយំ ព្រាហ្មណកុលសេដ្ឋិកុលាទីសុ តត្ថ តត្ថ
បរិសមជ្ឈេ ឯវំ ភាសមានស្ស តំ វចនំ សុណិ, ន បន បដិសេធនិ។ កស្មា?
ការុញ្ញតាយ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ អយំ កុទ្ធោ ឈាយមាទំ វេទ្យុវនំ វិយ
បក្ខិត្តលោឈំ ឧទ្ធជនំ វិយ ច កោធរសេន បដបដាយតិ, មយា បដិពាហិតោ
បន មយិបិ អាហាតំ ពន្ធិស្សតិ, ឯវមស្ស តថាគតេ ច មយិ ចាតិ ទ្វីសុ ជនេសុ
អាហាតោ អតិភារិយោ ភវិស្សតីតិ ការុញ្ញតាយ ន បដិសេធនិ។ អបិ ចស្ស
ឯវំ អហោសិ, ពុទ្ធានំ អវណ្ណាកថនំ នាម បុណ្ណចន្ទេ នោសារោបនសទិសំ, កោ

ឥមស្ស កេតំ កណ្ហិស្សតិ? សយមេវ ខេន្ទេ បដិដ្ឋេ មុខេ សុក្ខេ ឡឹមិស្សតិ
ឥមីនា ការណេន ន បដិសេធសិ។ បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តាតិ
បិណ្ឌាចាតបរិយេសនតោ អបគតោ។

១៤៧. កោធនោតិ ចណ្ណោ ជរុសោ។ មោយបុរិសោតិ តុច្ឆបុរិសោ។ យស្ស
ហិ តស្មី អត្តកាវេ មគ្គដលានំ ឧបនិស្សយោ នត្ថិ, តំ ពុទ្ធា “មោយបុរិសោ”តិ
វទន្តិ។ ឧបនិស្សយេ សតិបិ តស្មី ខណោ មគ្គេ វា ជលេ វា អសតិ
“មោយបុរិសោ”តិ វទន្តិយេវ។ ឥមស្ស បន តស្មី អត្តកាវេ មគ្គដលានំ
ឧបនិស្សយោ សមុច្ឆិន្ទោយេវ, តេន តំ “មោយបុរិសោ”តិ អាហា។ កោធា ច
បនស្ស វសា វាចា ភាសិតាតិ វសា ច បនស្ស វាចា កោធនេ ភាសិតា។

កស្មា បនេស ភកវតោ កុទ្ធាតិ? អយញ្ញំ បុព្វេ ភកវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា
ទិព្ពចក្ខុបរិកម្មំ បុច្ឆិ។ អថស្ស ភកវា កថេសិ។ សោ ទិព្ពចក្ខុំ ទិព្ពត្ថេត្វា អាណកំ
វឡេត្វា ទេវលោកេ ឡិលោកេន្ទោ
នន្ទនវនចិត្តលតាវនជារុសកវនមិស្សកវនេសុ ទិព្ពសម្បត្តិ អនុភវមាទេ
ទេវបុត្តេ ច ទេវធីតរោ ច ទិស្វា ឯតេសំ ឯវរុចាយ អត្តការសម្បត្តិយា បីតានំ
កីវមជុរោ នុ ខោ សន្នោ ភវិស្សតិ តិ សទ្ធិំ សោតុកាមោ ហុត្វា ទសពលំ
ឧបសង្កមិត្វា ទិព្ពសោតធាតុបរិកម្មំ បុច្ឆិ។ ភកវា បនស្ស ទិព្ពសោតធាតុយា
ឧបនិស្សយោ នត្ថិ តិ ញត្វា បរិកម្មំ ន កថេសិ។ ន ហិ ពុទ្ធា ឧបនិស្សយវិវហិត
តស្ស បរិកម្មំ កថេន្ទិ។ សោ ភកវតិ អាហាតំ ពន្ធិត្វា ចិន្តេសិ “អហំ សមណំ
កោតមំ បឋមំ ទិព្ពចក្ខុបរិកម្មំ បុច្ឆិ, សោ ‘មយ្ហំ តំ សម្បជ្ជតុ វា មា វា
សម្បជ្ជតុ’តិ កថេសិ។ អហំ បន បច្ចត្តបុរិសការេន តំ ទិព្ពត្ថេត្វា
ទិព្ពសោតធាតុបរិកម្មំ បុច្ឆិ, តំ មេ ន កថេសិ។ អទ្ធាស្ស ឯវំ ហោតិ ‘អយំ
រាជបព្ពជិតោ ទិព្ពចក្ខុញ្ញាណំ ទិព្ពត្ថេត្វា ទិព្ពសោតធាតុញ្ញាណំ ទិព្ពត្ថេត្វា

ចេតោបរិយញ្ញាណំ និព្វត្តត្វា អាសវានំ ខយញ្ញាណំ និព្វត្តត្វា មយា
សមសមោ ភវិស្សតី"តិ ឥស្សមច្ឆរិយវសេន មយ្ហំ ន កថេតី"តិ។ ភិយ្យោសោ
អាហាតំ ពន្ធិត្វា កាសាយានិ ធម្មត្វា គិហិការំ បត្វាបិ ន តុណ្ហិក្ខុតោវិចរតិ។
ធនពាលំ បន អសតា តុច្ឆេន អញ្ញាចិក្ខុតោវិចរតិ។ តេនាហ ភគវា "កោធា ច
បនស្ស ឯសា វាចា ភាសិតា"តិ។

វណ្ណោ ហោសោ, សារិបុត្តាតិ, សារិបុត្ត, តថាគតេន
សតសហស្សកប្បាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យយានិ ចារមិយោ បូរេន្តេន
ឯតទត្ថមេវ វាយាមោ កតោ "ទេសនាធម្មោ មេ និយ្យានិកោ ភវិស្សតី"តិ។
តស្មា យោ ឯវំ វទេយ្យ, សោ វណ្ណំយេវ តថាគតស្ស ភាសតិ។ វណ្ណោ ហោសោ,
សារិបុត្ត, តថាគតស្ស គុណោ ឯសោ តថាគតស្ស, ន អគុណោតិ ទស្សេតិ។

អយម្បិ ហិ នាម សារិបុត្តាតិអាទិនា កី ទស្សេតិ? សុនក្ខត្តេន បដិសិទ្ធស្ស
ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អត្ថនិ អត្ថតំ ទស្សេតិ។ ភគវា កិរ អយំ, សារិបុត្ត,
សុនក្ខត្តោ មោយបុរិសោ នត្ថិ តថាគតស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មាតិ វទតិ។ មយ្ហញ្ញ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ នាម អត្ថិ, ឥន្ទ្រិយញ្ញាណំ នាម អត្ថិ, ធិត្ថសោតធាតុញ្ញាណំ
នាម អត្ថិ, ចេតោបរិយញ្ញាណំ នាម អត្ថិ, ធនពាលញ្ញាណំ នាម អត្ថិ,
ចតុវេសារជ្ជញ្ញាណំ នាម អត្ថិ, អជ្ជសុ បរិសាសុ អកម្មនញ្ញាណំ នាម អត្ថិ,
ចតុយោធិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ នាម អត្ថិ, បញ្ចកតិបរិច្ឆេទកញ្ញាណំ នាម អត្ថិ,
សព្វេបិ ចេតេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មាយេវ។ ឯវុបេសុ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេសុ ឯកស្សាបិ
វិជាននសមត្ថំ ធម្មន្ទយមត្តម្បិ នាម ឯតស្ស មោយបុរិសស្ស ន ភវិស្សតីតិ
ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ អយម្បិ ហិ នាម សារិបុត្តាតិអាទិនា នយេន ឥមំ ទេសនំ
អារភិ។ តត្ថ អន្ទេតីតិ អន្ទយោ, ជានាតិ, អនុពុជ្ឈតីតិ អត្តោ។ ធម្មស្ស អន្ទយោ
ធម្មន្ទយោ, តំ តំ សព្ពញ្ញតញ្ញាណាធិធម្មំ ជាននបញ្ញាយេតំ អធិវចនំ។ "ឥតិបិ

សោភ័ក្ត្រវា"តិអាទិហិ ឯវេបម្បិ នាម មយ្ហំ សព្វញ្ញតញ្ញាណាសផ្លាតំ
ឧត្តរិមនុស្សធម្មំវិជ្ជមានមេវ អត្ថិតិ ជាតិតុំ តស្ស មោយបុរិសស្ស ធម្មនុយោបិ
នករិស្សតិ ទស្សេតិ។ ឥទ្ធិវិជញ្ញាណាទិសុបិ ឯវំ យោជនា វេទិតញ្ញ។

ឧត្តរិមនុស្សធម្មាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទសពលញ្ញាណាទិវណ្ណានា

១៤៨. ឯត្ថ ច កិញ្ញាបិ ចេតោបរិយញ្ញាណានន្តំ តិស្សេវាវិជ្ជាវត្ថុញ្ញាសិយុំ,
យស្មា បន តាសុ វុត្តាសុ ឧបរិ ទសពលញ្ញាណំ ន បរិបូរតិ, តស្មា តា អវត្ថា
តថាគតស្ស ទសពលញ្ញាណំ បរិបូរំ កត្វា ទស្សេន្តោ ទស ខោ បនិមាទិ
សារិបុត្តាតិអាទិមាហា។ តត្ថ តថាគតពលានីតិ អញ្ញេហិ អសាធាវណានិ
តថាគតស្សេវ ពលានិ។ យថា វា បុព្វតុទ្ធានំ ពលានិ បុញ្ញស្សយសម្បត្តិយា
អាគតានិ, តថា អាគតពលានីតិបិ អត្ថោ។ តត្ថ ធុរិធំ តថាគតពលំ
កាយពលញ្ញ ញ្ញាណពលញ្ញ។ តេសុ កាយពលំ ហត្ថិកុលានុសារេន វេទិតញ្ញំ។
វុត្តញ្ញោតំ ចោរាណេហិ -

“កាលាវកញ្ញ គង្គេយ្យំ, បណ្ណំ តម្កបិដ្ឋលំ;
គន្ធមដ្ឋលហេមញ្ញ, ឧចោសថធន្តន្តិមេ ទសា”តិ។

ឥមាទិ ហិ ទស ហត្ថិកុលានិ។ តត្ថ កាលាវកន្តិ បកតិហត្ថិកុលំ ទដ្ឋញ្ញំ។
យំ ទសន្នំ បុរិសានំ កាយពលំ, តំ ឯកស្ស កាលាវកហត្ថិនោ។ យំ ទសន្នំ
កាលាវកានំ ពលំ, តំ ឯកស្ស គង្គេយ្យស្ស។ យំ ទសន្នំ គង្គេយ្យានំ, តំ ឯកស្ស
បណ្ណាស្ស។ យំ ទសន្នំ បណ្ណានំ, តំ ឯកស្ស តម្កស្ស។ យំ ទសន្នំ តម្កានំ, តំ
ឯកស្ស បិដ្ឋលស្ស។ យំ ទសន្នំ បិដ្ឋលានំ, តំ ឯកស្ស គន្ធហត្ថិនោ។ យំ ទសន្នំ
គន្ធហត្ថិនំ, តំ ឯកស្ស មដ្ឋលស្ស។ យំ ទសន្នំ មដ្ឋលានំ, តំ ឯកស្ស

ហេមវតស្ស។ យំ ធនន្ទំ ហេមវតានំ, តំ ឯកស្ស ឧចោសថស្ស។ យំ ធនន្ទំ
ឧចោសថានំ, តំ ឯកស្ស ធនន្ទស្ស។ យំ ធនន្ទំ ធនន្ទានំ តំ ឯកស្ស
តថាគតស្ស។ នារាយនសង្ឃាតពលន្តិបិ ឥន្ទមេវ វុច្ចតិ។ តទេតំ
បកតិហត្ថិគណនាយ ហត្ថិនំ កោដិសហស្សានំ បុរិសគណនាយ ធនន្ទំ
បុរិសកោដិសហស្សានំ ពលំ ហោតិ។ ឥទំ តាវ តថាគតស្ស កាយពលំ។

ព្រាណពលំ បន ចាឡិយំ តាវ អាគតមេវ។ ធនពលព្រាណំ,
ចតុវេសារជ្ជព្រាណំ, អជ្ជសុ បរិសាសុ អកម្មនព្រាណំ,
ចតុយោនិបរិច្ឆេទកព្រាណំ, បញ្ចកតិបរិច្ឆេទកព្រាណំ។ សំយុត្តកេ (សំ. និ.
២.៣៤) អាគតានិ តេសត្ថតិ ព្រាណានិ សត្តសត្ថតិ ព្រាណានីតិ ឯវំ អញ្ញានិបិ
អនេកានិ ព្រាណាសហស្សានិ, ឯតំ ព្រាណាពលំ នាម។ ឥធាបិ ព្រាណាពលមេវ
អធិប្បតំ។ ព្រាណាញិ អកម្មិយដ្ឋេន ឧបត្ថម្ភនដ្ឋេន ច ពលន្តិ វុត្តំ។

យេហិ ពលេហិ សមន្នាគតោតិ យេហិ ធនហិ ព្រាណាពលេហិ ឧបេតោ
សមុបេតោ។ អាសកំ ហ៊ានន្តិ សេដ្ឋដ្ឋានំ ឧត្តមដ្ឋានំ។ អាសភា វា បុព្ពតុដ្ឋា, តេសំ
ហ៊ានន្តិ អត្ថោ។ អបិច គវ៌សតដេដ្ឋកោ ឧសភោ, គវ៌សហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ។
វដសតដេដ្ឋកោ វា ឧសភោ, វដសហស្សដេដ្ឋកោ វសភោ។ សព្ពគវសេដ្ឋោ
សព្ពបរិស្សយសហោ សេតោ ចាសាទិកោ មហាការវហោ
អសនិសតសន្ថេហិបិ អកម្មនិយោ និសភោ, សោ ឥធ ឧសភោតិ អធិប្បតោ។
ឥន្ទម្បិ ហិ តស្ស បរិយាយវចនំ។ ឧសភស្ស ឥន្ទន្តិ អាសកំ។ ហ៊ានន្តិ ចតុហិ
ចាទេហិ បថវី ឧប្បិឡេត្វា អចលដ្ឋានំ។ ឥទំ បន អាសកំ វិយាតិ អាសកំ។ យថេវ
ហិ និសកសម្ពាតោ ឧសភោ ឧសភពលេន សមន្នាគតោ ចតុហិ ចាទេហិ បថវី
ឧប្បិឡេត្វា អចលដ្ឋានេន តិដ្ឋតិ, ឯវំ តថាគតោបិ ធនហិ តថាគតពលេហិ
សមន្នាគតោ ចតុហិ វេសារជ្ជចាទេហិ អជ្ជបរិសបថវី ឧប្បិឡេត្វា សនេវកេ

លោក កេនធី បច្ចុតិកេន បច្ចាមិត្តន អកម្មិយោ អបលជ្ជានេន តិដ្ឋតិ។ ឯ
តិដ្ឋមាណោ តំ អាសកំ ហំនំ បដិជានាតិ, ឧបគច្ឆតិ ន បច្ចក្ខាតិ អត្ថនិ
អាហេបេតិ។ តេន វុត្ថំ “អាសកំ ហំនំ បដិជានាតិ” តិ។

បរិសាស្សតិ អជ្ឈសុ បរិសាសុ។ សីហនាទំ នទតីតិ សេដ្ឋនាទំ អភីតនាទំ
នទតី, សីហនាទសទិសំ វា នាទំ នទតិ។ អយមត្ថោ សីហនាទសុត្តន
ធិបេតញ្ចោ។ យថា វា សីហោ សហនតោ ហននតោ ច សីហោតិ វុច្ឆតិ, ឯ
តថាគតោ លោកធម្មានំ សហនតោ បរហ្សវាទានញ្ច ហននតោ សីហោតិ
វុច្ឆតិ។ ឯ វុត្ថស្ស សីហស្ស នាទំ សីហនាទំ។ តត្ថ យថា សីហោ សីហាលេន
សមន្នាគតោ សព្ពត្ថ វិសារនោ វិគតលោមហំសោ សីហនាទំ នទតិ, ឯ
តថាគតសីហោបិ តថាគតាលេហិ សមន្នាគតោ អជ្ឈសុ បរិសាសុ វិសារនោ
វិគតលោមហំសោ ឥតិ រូបន្តិអាទិនា នយេន នាទាវិធសនាវិលាសសម្បជ្ជំ
សីហនាទំ នទតិ។ តេន វុត្ថំ “បរិសាសុ សីហនាទំ នទតី” តិ។ ព្រហ្មចក្កំ
បរត្ថេតីតិ ឯត្ថ ព្រហ្មន្តិ សេដ្ឋំ ឧត្តមំ វិសិដ្ឋំ។ ចក្ក-សន្នោ បនាយំ -

សម្បត្តិយំ លក្ខណោ ច, រថង្គេ ឥរិយាបថេ;
នានេ រតនធម្ម-ចក្កាទីសុ ច ទិស្សតិ;
ធម្មចក្កេ ឥធមតោ, តញ្ច ទ្វេជាវិការយេ។

“ចត្តារិមាទិ, ភិក្ខុវេ, ចក្កាទិ, យេហិ សមន្នាគតានំ នេវមនុស្សាន” ត្ថិអាទីសុ
(អ. និ. ៤.៣១) ហិ អយំ សម្បត្តិយំ ទិស្សតិ។ “ចាទតលេសុ ចក្កាទិ ជាតាទី” តិ
(ធិ. និ. ២.៣៥) ឯត្ថ លក្ខណោ។ “ចក្កំវ វហតោ បទ” ត្ថិ (ធម. ប. ១) ឯត្ថ រថង្គេ។
“ចតុចក្កំ នវទ្វារ” ត្ថិ (សំ. និ. ១.២៩) ឯត្ថ ឥរិយាបថេ។ “ទទំ ភុញ្ញ មា ច បមាទោ,
ចក្កំ បរត្ថយ សព្ពចាលីន” ត្ថិ (ជា. ១.៧.១៤៩) ឯត្ថ នានេ។ “ទិព្វំ ចក្ករតនំ
ចាតុរហោសី” តិ (ធិ. និ. ២.២៤៣) ឯត្ថ រតនចក្កេ។ “មយា បរត្ថិតំ ចក្ក” ត្ថិ (សុ.

និ. ៥៦២) ឯត្ថ ធម្មចក្កេ។ “ឥន្ទ្រាហតស្ស ចោសស្ស, ចក្កំ ភមតិ មត្តកេ” តិ (ជា. ១.១.១០៤; ១.៥.១០៣) ឯត្ថ ឧបទ្ទេសេ។ “ឧបទ្ទេសេ ចេវិ ចក្កេនា” តិ (ធិ. និ. ១.១៦៦) ឯត្ថ បហរណាចក្កេ។ “អសនិវិចក្ក” ត្ថិ (ធិ. និ. ៣.៦១; សំ. និ. ២.១៦២) ឯត្ថ អសនិមណ្ឌលេ។ ឥធម បនាយំ ធម្មចក្កេ អធិប្បតោ។

តំ បន ធម្មចក្កំ ធុរិយំ ហោតិ បដិវេធព្យាណាញោ ទេសនាញាណាញោ។ តត្ថ បញ្ញាបភាវិតំ អត្តនោ អរិយពលាវហំ បដិវេធព្យាណំ។ ករុណាបភាវិតំ សាវកានំ អរិយពលាវហំ ទេសនាញាណំ។ តត្ថ បដិវេធព្យាណំ ឧប្បជ្ឈមាណំ ឧប្បជ្ឈន្តិ ធុរិយំ។ តញ្ចិ អភិជក្ខមនតោ យាវ អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ឈមាណំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈំ នាម។ តុសិតកវនតោ វា យាវ មហាពោធិបល្លង្កេ អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ឈមាណំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈំ នាម។ ធិបត្តិវនសពលតោ បដ្ឋាយ វា យាវ អរហត្តមគ្គា ឧប្បជ្ឈមាណំ, ជលក្ខណោ ឧប្បជ្ឈំ នាម។ ទេសនាញាណាម្បិ បវត្តមាណំ បវត្តន្តិ ធុរិយំ។ តញ្ចិ យាវ អញ្ញាតកោណ្ឌាញាស្ស សោតាបត្តិមគ្គា បវត្តមាណំ, ជលក្ខណោ បវត្តំ នាម។ តេសុ បដិវេធព្យាណំ លោកុត្តរំ, ទេសនាញាណំ លោកិយំ។ ឧភយម្បិ បនេតំ អញ្ញោហិ អសាធារណំ, ពុទ្ធានំយេវ ឱរសញ្ញាណំ។

ឥនានិ យេហិ ពលេហិ សមន្នាគតោ តថាគតោ អាសកំ ហំនំ បដិជានាតិ, យានិ អាធិតោវ “ទស ខោ បនិមាណិ, សាវិបុត្ត, តថាគតស្ស តថាគតពលានី” តិ និក្ខិត្តានិ, តានិវិត្តារតោ ទស្សេតុំ កតមាណិ ទស? ឥធម, សាវិបុត្ត, តថាគតោ ហំនញ្ចា ហំនតោតិ អាធិមាហា។ តត្ថ ហំនញ្ចា ហំនតោតិ ការណាញា ការណាតោ។ ការណាញា យស្មា តត្ថ ជលំ តិជ្ជតិ តទាយត្តវុត្តិយាយ ឧប្បជ្ឈតិ ចេវ បវត្តតិ ច, តស្មា ហំនន្តិ វុច្ចតិ។ តំ ភគវា “យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ ហេតុ បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ ហំនំ។ យេ យេ ធម្មា យេសំ យេសំ ធម្មានំ

ន ហេតុ ន បច្ចុប្បន្ន ឧប្បាទាយ, តំ តំ អដ្ឋាន"ន្តិ បដានន្តោ ហ៊ានញា ហ៊ានតោ
អដ្ឋានញា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ បដានាតិ។ អភិធម្មេ បនេតំ, "តត្ថ កតមំ
តថាគតស្ស ហ៊ានញា ហ៊ានតោ អដ្ឋានញា អដ្ឋានតោ យថាភូតំ
ញាណ"ន្តិអាទិនា (វិភ. ៨០៩) នយេន វិត្តាវិតមេវ។ យម្បីតិ យេន ញាណេន។
ឥធម្មិ, សាវិបុត្ត, តថាគតស្សាតិ ឥធម្មិ ហ៊ានាដ្ឋានញាណំ តថាគតស្ស
តថាគតពលំ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ សព្វបទេសុ យោជនា វេទិតញា។

កម្មសមាទានានន្តិ សមាទិយិត្វា កតានំ កុសលាកុសលកម្មានំ, កម្មមេវ
វា កម្មសមាទានំ។ ហ៊ានសោ ហេតុសោតិ បច្ចុប្បតោ ចេវ ហេតុតោ ច។ តត្ថ
គតិឧបទិកាលបយោគា វិចាកស្ស ហ៊ានំ។ កម្មំ ហេតុ។ ឥមស្ស បន
ញាណស្ស វិត្តាវកថា "អត្ថកក្ខានិ ចាបកានិ កម្មសមាទានានិ
គតិសម្បត្តិបដិពាទ្ឋានិ ន វិបច្ឆន្តិ"ន្តិអាទិនា (វិភ. ៨១០) នយេន អភិធម្មេ
អាគតាយេវ។

សព្វត្ថកាមិនិន្តិ សព្វគតិកាមិនី អគតិកាមិនិញា។ បដិបទន្តិ មគ្គំ។
យថាភូតំ បដានាតីតិ ពហុសុបិ មនុស្សេសុ ឯកមេវ ចាណំ ឃាតេន្តេសុ
ឥមស្ស ចេតនា និរយកាមិនី ភវិស្សតិ, ឥមស្ស ចេតនា តិរច្ឆានយោនិកាមិនីតិ
ឥមនា នយេន ឯកវត្ថុស្មិម្បិ កុសលាកុសលចេតនាសម្ពាតានំ បដិបត្តិនំ
អវិបរីតតោ សភាវំ ដានាតិ។ ឥមស្ស ច ញាណស្ស វិត្តាវកថា "តត្ថ កតមំ
តថាគតស្ស សព្វត្ថកាមិនី បដិបទំ យថាភូតំ ញាណំ? ឥធម តថាគតោ អយំ
មគ្គោ អយំ បដិបទានិរយកាមីតិ បដានាតី"ន្តិអាទិនា (វិភ. ៨១១) នយេន
អភិធម្មេ អាគតាយេវ។

អនេកធាតុន្តិ ចក្កធាតុអាទីហិ កាមធាតុអាទីហិ វា ធាតុហិ ពហុធាតុំ។
នានាធាតុន្តិ តាសំយេវ ធាតុនំ វិលក្ខណតាយ នានប្បការធាតុំ។ លោកន្តិ

ខន្ទាយតនធាតុលោកំ។ យថាភូតំ បជាធាតីតិ តាសំ តាសំ ធាតុនំ
អរិបរីតតោ សភារំ បដិវិជ្ឈតិ។ ឥធម្មំ ញាណំ “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស
អនេកធាតុនាធាតុលោកំ យថាភូតំ ញាណំ, ឥធ តថាគតោ ខន្ធនានត្ថំ
បជាធាតី”តិអាទិនា នយេន អភិធម្មេ វិត្តារិតមេវ។

នាធាធិមុត្តិកតន្តិ ហីនាធិហិ អធិមុត្តិហិ នាធាធិមុត្តិកភារំ។ ឥធម្មំ
ញាណំ, “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស សត្តានំ នាធាធិមុត្តិកតំ យថាភូតំ ញាណំ,
ឥធ តថាគតោ បជាធាតី សន្តិ សត្តា ហីនាធិមុត្តិកា”តិ អាទិនា នយេន
អភិធម្មេ វិត្តារិតមេវ។

បរសត្តានន្តិ បធានសត្តានំ។ បរមុគ្គលានន្តិ តតោ បរេសំ ហីនសត្តានំ។
ឯកត្ថមេវ វា ឯតំ បទទ្ធយំ។ វេនេយ្យវេសេន បន ទ្វេធា វុត្ថំ។
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តន្តិ សទ្ធាធិនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរភារំ អបរភារញ្ច, វុទ្ធិញ្ច
ហានិញ្ចាតិ អត្ថោ។ ឥមស្សបិ ញាណស្ស វិត្តារកថា - “តត្ថ កតមំ
តថាគតស្ស បរសត្តានំ បរមុគ្គលានំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ យថាភូតំ ញាណំ,
ឥធ តថាគតោ សត្តានំ អាសយំ បជាធាតី អនុសយំ បជាធាតី”តិអាទិនា (វិភ.
៨១៤) នយេន អភិធម្មេ អាគតាយេវ។

ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនន្តិ បឋមាធិនំ ចតុន្នំ ឈានានំ រូបំ រូចានិ
បស្សតីតិអាធិនំ អដ្ឋន្នំ វិមោក្ខានំ សរីតក្កសវិចារាធិនំ តិណ្ណំ សមាធិនំ
បឋមជ្ឈានសមាបត្តិអាធិនញ្ច នវន្នំ អនុបុព្វសមាបត្តិនំ។ សំកិលេសន្តិ
ហានភាគិយធម្មំ។ វោធានន្តិ វិសេសភាគិយធម្មំ។ វុដ្ឋានន្តិ “វោធានម្បិ វុដ្ឋានំ។
តម្ហា តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ (វិភ. ៨២៨) ឯវំ វុត្ថបគុណជ្ឈានញ្ចោវ
ភវុដ្ឋជលសមាបត្តិយោ ច។ ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមញ្ញិ បគុណជ្ឈានំ ឧបរិមស្ស
ឧបរិមស្ស បទដ្ឋានំ ហោតិ។ តស្មា “វោធានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្ថំ។ ភវុដ្ឋន បន

សព្វដ្ឋានេហិ វុដ្ឋានំ ហោតិ។ ដលសមាបត្តិយា និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ
ហោតិ។ តំ សន្ធាយ “តម្កា តម្កា សមាធិម្កា វុដ្ឋានម្មិ វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្ថំ។ ឥធម្មិ
ញ្ញាណំ “តត្ថ កតមំ តថាគតស្ស ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនំ
សំកិលេសំ វោធានំ វុដ្ឋានំ យថាភូតំ ញ្ញាណំ, ឈាយីតិ ចត្តារោ ឈាយី,
អត្តកេច្ឆា ឈាយី សម្មត្តិយេវ សមាទំវិបត្តិតិ បច្ឆេតិ”តិអាធិនា (វិភ. ៨២៨)
នយេន អភិធម្មវិត្តារិតំ។ សត្តន្ធិញ្ញាណានំវិត្តារកថាវិនិច្ឆយោ
សម្មាហាវិនោទនិយំ វិភង្គជ្ជកថាយំ វុត្តោ។
បុព្វេនិវាសានុស្សតិធិព្ពចក្ខុញ្ញាណកថាវិសុទ្ធិមគ្គវិត្តារិតា។
អាសវក្ខយកថា ភយភេរវេ។

១៤៩. ឥមាធិ ខោ សាវិបុត្តាតិ យាធិ បុព្វេ “ធន ខោ បទិមាធិ, សាវិបុត្ត,
តថាគតស្ស តថាគតពលានី”តិ អវោចំ, ឥមាធិ តានីតិ អប្បនំ ករោតិ។ តត្ថ
បរវាធិកថា ហោតិ - ធនពលញ្ញាណំ នាម ចាជិយេ ក្កំ នត្ថិ,
សព្វញ្ញតញ្ញាណាស្សេវាយំ បភេទោតិ។ តំ ន តថា ធន្នំ។ អញ្ញមេវ ហិ
ធនពលញ្ញាណំ, អញ្ញំ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ។ ធនពលញ្ញាណញ្ញា
សកសកកិច្ចមេវ ជាធាតិ។ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ តម្មិ តតោ អវសេសម្មិ
បជាធាតិ។ ធនពលញ្ញាណោសុ ហិ បឋមំ ការណាការណាមេវ ជាធាតិ។
ទុតិយំ កម្មន្តរវិចាកន្តរមេវ។ តតិយំ កម្មបរិច្ឆេទមេវ។ ចតុត្ថំ
ធាតុនាធនត្ថការណាមេវ។ បញ្ចមំ សត្តានំ អដ្ឋាសយាធិមុត្តិមេវ។ ធន្នំ ឥន្ទ្រិយានំ
តិក្ខមុទុកាវមេវ។ សត្តមំ ឈានាធិហិ សទ្ធិ តេសំ សំកិលេសាធិមេវ។ អដ្ឋមំ
បុព្វេនិវុត្តខន្ធសន្តតិមេវ។ នវមំ សត្តានំ ចុតិបទិសន្តិមេវ។ ធនមំ
សច្ចបរិច្ឆេទមេវ។ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ បន ឯតេហិ ជាធិតព្ពញ្ញ តតោ ឧត្តរិញ្ញ
បជាធាតិ។ ឯតេសំ បន កិច្ចំ ន សព្វំ ករោតិ។ តញ្ញា ឈានំ ហុត្វា អប្បេតុំ ន
សក្កោតិ, ឥទ្ធិ ហុត្វា វិកុស្តិតុំ ន សក្កោតិ, មគ្គោ ហុត្វា កិលេសេ ខេបេតុំ ន

សក្ការៈ។ អបិច បរវាទី ឯវំ បុច្ឆិតញ្ចោ - “ធនពលញ្ញាណំ នាម ឯតំ
សវិតក្កសវិចារំ អវិតក្កវិចារមត្ថំ អវិតក្កអវិចារំ កាមាវចរំ រូចាវចរំ
អរូចាវចរំ លោកិយំ លោកុត្តរ” ឆ្លុះ ជានន្តោ បដិចាជិយា សត្ត ញ្ញាណានិ
សវិតក្កសវិចារានីតិ វក្ខតិ។ តតោ បរាជិ ទ្វេ អវិតក្កអវិចារានីតិ វក្ខតិ។
អាសវក្ខយញ្ញាណំ សិយា សវិតក្កសវិចារំ, សិយា អវិតក្កវិចារមត្ថំ, សិយា
អវិតក្កអវិចារន្តិ វក្ខតិ។ តថា បដិចាជិយា សត្ត កាមាវចរាជិ, តតោ បរាជិ ទ្វេ
រូចាវចរាជិ, អវសានេ ឯកំ លោកុត្តរន្តិ វក្ខតិ, សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បន
សវិតក្កសវិចារមេវ កាមាវចរមេវ លោកិយមេវាតិ វក្ខតិ។

ឯវមេត្ត អនុបទវណ្ណានំ កត្វា ឥនានិ យស្មា តថាគតោ បឋមំយេវ
ថានាដ្ឋានញ្ញាណេន វេនេយ្យសត្តានំ អាសវក្ខយាធិគមស្ស ចេវ អនធិគមស្ស
ច ថានាដ្ឋានភូតំ កិលេសាវរណាការំ បស្សតិ,
លោកិយសម្មាទិដ្ឋិដ្ឋានទស្សនតោ និយតមិច្ឆាទិដ្ឋិដ្ឋានាការំទស្សនតោ ច។
អថ នេសំ កម្មវិចាកញ្ញាណេនវិចាការំរណាការំ បស្សតិ,
តិហេតុកបដិសន្ធិទស្សនតោ។ សព្ពត្ថតាមិនីបដិបទាញ្ញាណេន
កម្មាវរណាការំ បស្សតិ, អនន្តរិយកម្មាការំទស្សនតោ។ ឯវំ អនាវរណានំ
អនេកធាតុនាធាតុញ្ញាណេន អនុកូលធម្មទេសនត្ថំ ចរិយវិសេសំ បស្សតិ,
ធាតុវេមត្តទស្សនតោ។ អថ នេសំ នាធាធិមុត្តិកតាញ្ញាណេន អធិមុត្តិ
បស្សតិ, បយោគំ អនាទិយិត្វាបិ អធិមុត្តិវសេន ធម្មទេសនត្ថំ។ អថេវំ
ទិដ្ឋាធិមុត្តិនំ យថាសត្តិ យថាពលំ ធម្មំ ទេសេតុំ ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តញ្ញាណេន
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តំ បស្សតិ, សទ្ធាទិនំ តិក្ខមុទុកាវទស្សនតោ។ ឯវំ
បរិញ្ញាតិឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តា បនតេ សចេ ទូរេ ហោន្តិ, បឋមជ្ឈានាទិសុ
វសីភូតត្តា ឥន្ទ្រិវិសេសេន តេ ឱប្បំ ឧបគច្ឆតិ។ ឧបគច្ឆា ច នេសំ
បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណេន បុព្វជាតិការំនំ, ទិព្វចក្ខុញ្ញាណានុកាវតោ

បត្តព្រេន ចេតោបរិយញ្ញាលោន សម្មតិ ចិត្តវិសេសំ បស្សន្តោ
អាសវក្ខយញ្ញាណានុភាវេន អាសវក្ខយតាមិនិយា បដិបទាយ
វិគតសម្មាហត្តា អាសវក្ខយាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ តស្មា ឥមិនា អនុក្កមេន
ឥមា និ ធនពាលានិ វុត្តានីតិ វេទិតញ្ញានិ។

តំ, សារិបុត្ត, វាចំ អប្បហាយាតិ អាទិសុ បុន ឯវរូបំ វាចំ ន វត្តាមីតិ វទន្តោ
តំ វាចំ បដហតិ នាម។ បុន ឯវរូបំ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេស្សាមីតិ ចិន្តេន្តោ ចិត្តំ
បដហតិ នាម។ បុន ឯវរូបំ ទិដ្ឋិ ន កល្យាណស្សាមីតិ បដហន្តោ ទិដ្ឋិ បដិសិស្សន្តតិ
នាម, តថា អករោន្តោ នេវ បដហតិ, ន បដិសិស្សន្តតិ។ សោ យថា ភតំ និក្ខត្តោ
ឯវនិរយេតិ យថា និរយថាលេហិ អាហរិក្ខា និរយេ ឋបិតោ, ឯវនិរយេ
ឋបិតោ យេវាតិ វេទិតញ្ញោ។

ឥទានិស្ស អត្ថសាធកំ ឧបមំ ទស្សន្តោ សេយ្យថាមីតិ អាទិមាហ។ តត្ថ
សីលសម្មន្នាតិ អាទិសុ លោកិយលោកុត្តរា សីលសមាធិបញ្ញា វេទិតញ្ញោ។
លោកុត្តរវសេនេវ វិនិវត្តតុម្បិ វដ្ឋតិ។ អយញ្ញិ សម្មាវាចាកម្មន្តាជីវេហិ
សីលសម្មន្នោ, សម្មាវាយាមសតិសមាធិហិ សមាធិសម្មន្នោ,
សម្មាទិដ្ឋិសង្គិប្បហិ បញ្ញាសម្មន្នោ, សោ ឯវនិរយេតិ សីលាទិសម្មន្នោ ភិក្ខុ យថា
ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ឥមស្មីយេវ អត្ថភាវេ អញ្ញំ អារាធនិ អរហត្តំ ចាបុណាតិ,
ឯវសម្មទមិទំ, សារិបុត្ត, វទាមិ ឥមម្បិ ការណំ ឯវរូបមេវ។ យថា ហិ មគ្គានន្តរំ
អវិវដ្ឋិក្ខារំ ផលំ និព្ពត្តតិ, ឯវមេវ ឥមស្សាបិ បុគ្គលស្ស ចុតិអនន្តរំ អវិវដ្ឋិក្ខារំ
និរយេ បដិសន្ធិ ហោតីតិ ទស្សេតិ។ សកលស្មិត្តិ ពុទ្ធវចនេ ឥមាយ ឧបមាយ
កាឡិក្ខតំ កត្វា វុត្តឧបមា នាម នត្ថិ។

១៥០. វេសារជ្ជានីតិ ឯត្ថ សារជ្ជបដិបក្ខោ វេសារជ្ជំ, ចត្វសុ ហានេសុ
សារជ្ជាការំ បច្ឆវេក្ខន្តស្ស ឧប្បន្នសោមនស្សមយញ្ញាណស្សតំ នាមំ។

សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោតិ អហំ សម្មាសម្ពុទ្ធា, សព្វេ ធម្មា មយា
អភិសម្ពុទ្ធាតិ ឯវំ បដិជានតោ តវ។ អនភិសម្ពុទ្ធាតិ ឥមេ នាម ធម្មា តយា
អនភិសម្ពុទ្ធា។ តត្រ វតាតិ តេសុ វត អនភិសម្ពុទ្ធាតិ ឯវំ ទស្សីតធម្មេសុ។
សហធម្មនាតិ សហេតុនា សការណោន វចនេន សុនក្ខត្តោ វិយ វិប្បលបន្តោ
អប្បមាណំ។ និមិត្តមេតន្តិ ឯត្ថ បុគ្គលោបិ ធម្មាបិ និមិត្តន្តិ អធិប្បតោ។ តំ
បុគ្គលំ ន បស្សមិ, យោ មំ បដិចោទេស្សតិ, តំ ធម្មំ ន បស្សមិ, យំ ទស្សេត្វា
អយំ នាម ធម្មា តយា អនភិសម្ពុទ្ធាតិ មំ បដិចោទេស្សតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។
ខេមប្បត្តោតិ ខេមំ បត្តោ, សេសបទទ្ធយំ ឥមស្សេវ វេវចនំ។ សព្វញ្ញតំ
វេសារជ្ជញ្ញាណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ ទសពលស្ស ហិ អយំ នាម ធម្មា តយា
អនភិសម្ពុទ្ធាតិ ចោទកំ បុគ្គលំ វា ចោទនាការណំ អនភិសម្ពុទ្ធជម្ពំ វា
អបស្សតោ សភាវពុទ្ធាយេវ វា សមាធា អហំ ពុទ្ធាស្មីតិ វធាមីតិ
បច្ឆវេក្ខន្តស្ស ពលវតំ សោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តេន សម្បយុត្តំ ញ្ញាណំ
វេសារជ្ជំ នាម។ តំ សន្ធាយ “ខេមប្បត្តោ” តិអាទិមាហ។ ឯវំ សព្វត្ថ អត្ថោ
វេទិតញ្ញោ។

អន្តរាយិកា ធម្មាតិ ឯត្ថ បន អន្តរាយំ ករោន្តិ អន្តរាយិកា, តេ អត្ថតោ
សព្វាច្ច វីតិក្កន្តា សត្ត អាបត្តិក្ខន្ធា។ សព្វាច្ច វីតិក្កន្តញ្ញា អន្តមសោ ទុក្ខជ-
ទុញ្ញាសិតម្បិ មគ្គជលានំ អន្តរាយំ ករោតិ។ ឥធម បន មេដុនធម្មា អធិប្បតោ។
មេដុនំ សេវតោ ហិ យស្ស កស្សចិ និស្សំសយមេវ មគ្គជលានំ អន្តរាយោ
ហោតិ។ យស្ស ខោ បន តេសុ អត្ថាយាតិ រាគក្ខយាទិសុ យស្ស អត្ថាយ។
ធម្មា ទេសិតោតិ អសុភភាវនាទិធម្មា កថិតោ។ តត្រ វត មន្តិ តស្មី
អនិយ្យានិកធម្មេ មំ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ញំ។

ទសពលញ្ញាណាទិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋបរិសវណ្ណា

១៥១. “អដ្ឋខោ ឥមា សារិបុត្តា” តិ ឥទំ កស្មា អារទ្ធី? វេសារជ្ជញ្ញាណស្ស
ពលទស្សនត្ថំ។ យថា ហិ ព្យត្ថំ បរិសំ អដ្ឋោគាហោត្វារិញ្ញំ ចិត្តំ
អារាធនសមត្ថាយ កថាយ ធម្មកថិកស្ស ធរកកាវោ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ឥមា អដ្ឋ
បរិសា បត្វា វេសារជ្ជញ្ញាណស្ស វេសារជ្ជកាវោ សក្កា ញាតុន្តិ
វេសារជ្ជញ្ញាណស្ស ពលំ ទស្សនោ, អដ្ឋខោ ឥមា សារិបុត្តា តិ អាទិមាហ។

តត្ថ ខត្តិយបរិសា តិ ខត្តិយានំ សន្និបតិក្វា និសិទ្ធជ្នានំ, ឯស នយោ សព្ពត្ថ។
មារកាយិកានំ បន សន្និបតិក្វា និសិទ្ធជ្នានំ មារបរិសា វេទិតញ្ញា, ន មារានំ។
សព្ពាបិ ចេតា បរិសា ឧត្តជ្ជានទស្សនវសេន គហិតា។ មនុស្សា ហិ “ឯត្ថ រាជា
និសិន្នោ” តិ បកតិវចនម្បិ វត្ថុំ ន សក្កាន្តិ, កច្ចេហិ សេនា មុច្ចន្តិ។ ឯវំ ឧត្តា
ខត្តិយបរិសា។ ព្រាហ្មណា តីសុ វេទេសុ កុសលា ហោន្តិ, គហបតយោ
នាណាវោហារេសុ ចេវ អក្ខរចិន្តាយ ច។ សមណា សកវាទបរវាទេសុ កុសលា
ហោន្តិ។ តេសំ មជ្ឈេ ធម្មកថាកថនំ នាម អតិវិយ ភារោ។ អមនុស្សាបិ ឧត្តា
ហោន្តិ។ អមនុស្សាតិ ហិ វុត្តមត្តេបិ មនុស្សានំ សកលសរីរំ សង្គម្បតិ, តេសំ
រូបំ វា ទិស្វា សទ្ធិំ វា សុត្វា សត្តារិសញ្ញោ ហោន្តិ។ ឯវំ អមនុស្សបរិសា ឧត្តា។
តាសុបិ ធម្មកថាកថនំ នាម អតិវិយ ភារោ។ ឥតិ ឧត្តជ្ជានទស្សនវសេន តា
គហិតា តិ វេទិតញ្ញា។

អដ្ឋោគាហិតិ អនុបរិសតិ។ អនេកសតំ ខត្តិយបរិសន្តិ
ពិម្ពិសារសមាគម ញាតិសមាគម លិច្ឆវិសមាគមសទិសំ។ អញ្ញោសុបិ
ចក្កវាឡេសុ លព្ពតិយេវ។ កី បន ភគវា អញ្ញានិ ចក្កវាឡានិបិ គច្ឆតិ តិ? អាម
គច្ឆតិ។ កីទិសោ ហុត្វា? យាទិសា តេ, តាទិសោយេវ។ តេនេវាហ “អភិជាតាមិ
ខោ បនាហំ, អាទន្ទ, អនេកសតំ ខត្តិយបរិសំ ឧបសង្កមិតា, តត្ថ យាទិសកោ

តេសំ វណ្ណា ហោតិ, តាទិសកោ មយ្ហំ វណ្ណា ហោតិ។ យាទិសកោ តេសំ
សរោ ហោតិ, តាទិសកោ មយ្ហំ សរោ ហោតិ។ ធម្មិយា កថាយ សន្តស្សេមិ
សមាធបេមិ សមុត្តេជេមិ សម្បហំសេមិ។ ភាសមានញា មំ ន ជានន្តិ 'កោ នុ ខោ
អយំ ភាសតិ ទេវោ វា មនុស្សោ វា' តិ។ ធម្មិយា កថាយ សន្តស្សេត្វា
សមាធបេត្វា សមុត្តេជេត្វា សម្បហំសេត្វា អន្តរាយាមិ។ អន្តរបាតញា មំ ន
ជានន្តិ 'កោ នុ ខោ អយំ អន្តរបាតោ ទេវោ វា មនុស្សោ វា' តិ (ធិ. និ. ២.១៧២)។

ខត្តិយា កេយ្យវដ្តនមាលាភន្នាទិវិភូសិតា នាធាវិរាគវសនា
អាមុក្កមណីកុណ្ឌាលា មោឡិជរា ហោន្តិ។ កី ភគវាបិ ឯវំ អត្តានំ មណ្ឌេតិ? តេ
ច ឌីនាតាបិ ហោន្តិ កាឡាបិ មំគុលច្ឆរិបិ។ កី សត្តាបិ ឯវំ ចោ ហោតីតិ? សត្តា
អត្តនោ បព្ពជិតវសេនេវ គច្ឆតិ, តេសំ បន តាទិសោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាតិ, គន្ធា
រាជាសនេ និសិទ្ធិំ អត្តានំ ទស្សេតិ, តេសំ "អន្ធិ អម្ពាគំ រាជា អតិវិយ
វិរោចតី" តិ ហោតិ។ តេ ច ភិន្នស្សរាបិ ហោន្តិ គគ្គស្សរាបិ កាកស្សរាបិ។ សត្តា
ព្រហ្មស្សរេនេវ ធម្មំ កថេតិ។ តាទិសកោ មយ្ហំ សរោ ហោតីតិ ឥទំ បន
ភាសន្តំ សន្ធាយ កថិតំ។ មនុស្សានំ បន តំ សុត្វា "អន្ធិ រាជា មធុរេន សរេន
កថេតី" តិ ហោតិ។ កថេត្វា បក្កន្តេ ច ភគវតិ បុន រាជានំ អាគតំ ទិស្វា "កោ នុ
ខោ អយ" តិ វិមំសា ឧប្បជ្ជតិ។

ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - កោ នុ ខោ អយំ ឥមស្មី ថានេ ឥនានេវ មាគធភាសាយ
សីហឡភាសាយ មធុរេន សរេន កថេន្តោ អន្តរបាតោ, កី ទេវោ, ឧទាហុ
មនុស្សោតិ? កិមត្ថំ បនេវំ អជានន្តានំ ធម្មំ ទេសេតីតិ? វាសនត្ថាយ។ ឯវំ
សុតោបិ ហិ ធម្មោ អនាគតេ បច្ចយោ ហោតិយេវាតិ អនាគតំ បដិច្ច
ទេសេតីតិ។

សន្និសិទ្ធិបុព្វន្តិ សង្គម្ហនិសិទ្ធិបុព្វំ។ សល្លបិតបុព្វន្តិ អាហាបសល្លាហោ
កតបុព្វោ។ សាកក្ខាតិ ធម្មសាកក្ខាបិ សមាបន្និតបុព្វោ។ អនេកសតំ
ព្រាហ្មណបរិសន្តិអាទីនម្បិ សោណាធន្នាសមាគមាទិវសេន ចេវ
អញ្ញាចក្កវាឡវសេន ច សម្ពុរោ វេទិតព្វោ។

អដ្ឋបរិសវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុយោនិវណ្ណានា

១៥២. ចតុស្សោ ខោ ឥមា, សារិបុត្ត, យោនិយោតិ ឯត្ថ យោនីតិ
ខន្ធកោដ្ឋាសស្សបិ ការណស្សបិ បស្សវមគ្គស្សបិ នាមំ។ “ចតុស្សោ
នាគយោនិយោ ចតុស្សោ សុបណ្ណាយោនិយោ”តិ (សំ. និ. ៣.៣៤២, ៣៤២) ឯត្ថ
ហិ ខន្ធកោដ្ឋាសោ យោនិ នាម។ “យោនិ ហោសា ភូមិជ ជលស្ស អធិគមាយា”តិ
(ម. និ. ២.២២៧) ឯត្ថ ការណំ។ “ន ចាហំ ព្រាហ្មណំ ព្រមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ពុរ”ន្តិ
(ម. និ. ២.៤៥៧; ធម. ប. ៣៤៦) ឯត្ថ បស្សវមគ្គោ។ ឥធម បន ខន្ធកោដ្ឋាសោ
យោនីតិ អធិប្បតោ។ តត្ថ អណ្ណោ ជាតា អណ្ណោជា។ ជលាពុម្ពិ ជាតា ជលាពុជា។
សំសេនេ ជាតា សំសេនជា។ វិជា ឯតេហិ ការណេហិ ឧប្បតិក្ខាវិយ និព្ពត្តា
អភិនិព្ពត្តាតិ ឱបចាតិកា។ អភិនិព្ពត្តិ ជាយន្តិ ភិនិក្ខា និក្ខមនវសេន ជាយន្តិ។
បូតិកុណាបេ វាតិអាទីហិ អនិដ្ឋដ្ឋានានេវ ទស្សិតានិ។ ឥដ្ឋសុបិ
សប្បិទេលមធុដាលីតាទីសុ សត្តា ជាយន្តិ ឯវ។ ទេវាតិអាទីសុ
ចាតុមហារាជិកតោ បដ្ឋាយ ឧបរិទេវា ឱបចាតិការ ហោន្តិ។ ភូមទេវា បន
ចតុយោនិកា។ ឯកច្ឆេ ច មនុស្សាតិ មនុស្សសុ កេចិ ទេវាវិយ ឱបចាតិកា ច
ហោន្តិ។ យេភុយ្យេន បនេតេ ជលាពុជាវ, អណ្ណោជាបិ ឯត្ថ កោន្តបុត្តា
ទ្វេភាតិយត្ថេវាវិយ, សំសេនជាបិ បទុមគព្ភេ
និព្ពត្តចាក្ខរសាតិព្រាហ្មណបទុមវតិទេវិអាទយោវិយ, ឯវំវិនិចាតិកេសុ

និដ្ឋាមតណ្ហិកបេតា នេយិកាវិយ ឡិបទាតិកាយេវ, អវសេសា
ចតុយោនិកាបិ ហោន្តិ។ យថា តេ វេយ ក្លាបិ
សព្វចតុប្បធម ក្ខិជាតិទីយជាតិអាទយោបិ សព្វេ ចតុយោនិកាយេវ។

ចតុយោនិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចកតិវណ្ណានា

១៥៣. បញ្ច ខោ ឥមា, សាវិបុត្ត, គតិយោតិ ឯត្ថ សុកតទុក្ខជកម្មវសេន
គន្ធព្ពាតិ គតិយោ។ អបិច គតិគតិ និព្ពត្តិគតិ អជ្ឈាសយគតិ វិភវគតិ
និប្បត្តិគតិ តពហុវិទា គតិ នាម។ តត្ថ “តំ គតី បេច្ច គន្ធាមី” តិ (អ. និ. ៤.១៨៤)
ច, “យស្ស គតី ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមាទុសា” តិ (ធម. ប. ៤២០) ច អយំ គតិគតិ
នាម។ “ឥមេសំ ខោ អហំ ភិក្ខុនំ សីលវន្តានំ នេវ ជាតាមិ គតី វា អគតី វា” តិ (ម.
និ. ១.៥០៨) អយំ និព្ពត្តិគតិ នាម។ “ឯវម្បិ ខោ តេ អហំ ព្រាហ្ម គតី ច បជាតាមិ
ជុតិញ្ច បជាតាមី” តិ (ម. និ. ១.៥០៣) អយំ អជ្ឈាសយគតិ នាម។ “វិភវោ គតិ
ធម្មានំ, និព្ពានំ អរហតោ គតី” តិ (បរិ. ៣៣៩) អយំ វិភវគតិ នាម។ “ទ្វេយេវ
គតិយោ ភវន្តិ អនញ្ញា” តិ (ធី. និ. ១.២៥៨; ២.៣៤) អយំ និប្បត្តិគតិ នាម។ តាសុ
ឥធម គតិគតិ អធិប្បតា។

និរយោតិអាទីសុ និរតិអត្ថេន និរស្សទដ្ឋេន និរយោ។ តិរិយំ អញ្ញិតាតិ
តិរច្ឆានា។ តេសំ យោនិ តិរច្ឆានយោនិ។ បេច្ចការំ បត្តានំ វិសយោតិ
បេត្តិវិសយោ។ មនសោ ឧស្សន្ទត្តា មនុស្សា។ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ អត្តនោ
អត្តនោ អានុកាវេហិ ច ទិព្ពន្តីតិ ទេវា។ និរយញ្ចាហំ, សាវិបុត្តាតិអាទីសុ
និរយោតិ សទ្ធិ ឡិកាសេន ខន្ធា។ តិរច្ឆានយោនី ចាតិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។
មគ្គំ បដិបទន្តិ ឧភយេនាបិ វុត្តគតិសំវត្តនិក កម្មមេវ ទស្សេតិ។ យថា ច

បដិបន្ទោតិ យេន មគ្គេន យាយ បដិបទាយ បដិបន្ទោតិ ឧភយម្បិ ឯកតោ
កត្វា និទ្ទិសតិ។ អចាយន្តិអាទិសុ វុឡិសម្ព័រតា សុខសម្ព័រតា វា អយា អបេតត្តា
អចាយោ។ ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណន្តិ ទុក្ខតិ។ ទុក្ខដកាវិនោ ឯត្ថ វិនិបតន្តិ
វិនិចាតោ។ និព្វានញាហន្តិ ឥទំ បន នកេវលំ គតិគតិមេវ, គតិនិស្សរណំ
និព្វានម្បិ ជានាមីតិ ទស្សនត្ថមាហា។ ឥធ មគ្គោ បដិបទាតិ ឧភយេនាបិ
អរិយមគ្គោវ វុត្តោ។

បញ្ចកតិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ព្រាណប្បវត្តាការវណ្ណានា

១៥២. ឥទានិ យថាវុត្តសុ សត្តសុ ហ៊ានេសុ អជ្ឈសុ ហ៊ានេសុ អត្តនោ
ព្រាណប្បវត្តាការំ ទស្សន្តោ ឥទាហំ, សាវិបុត្តាតិអាទិមាហា។

តត្ថ ឯកន្តទុក្ខាតិ និច្ចទុក្ខា និរន្តរទុក្ខា។ តិព្វាតិ ពហលា។ កដុកាតិ ខរា។
សេយ្យថាបីតិអាទិនិ ឱបម្មទស្សនត្ថំ វុត្តានិ។ តត្ថ កាស្វតិ អាវាដោបិ វុច្ឆតិ
វាសិបិ។

“កិន្ទុ សន្តរមាធាវ, កាសុំ ខណាសិ សារថិ;
បុដ្ឋោ មេ សម្ម អក្ខាហិ, កី កាសុយា ករិស្សសី”តិ។ (ជា. ២.២២.៣) -

ឯត្ថ ហិ អាវាដោ កាសុ នាម។

“អដ្ឋារកាសុំ អបរេ ដុនន្តិ, នរា វុទន្តា បរិទឡ្យកត្តា”តិ។ (ជា. ២.២២.៤៦២) -

ឯត្ថ រាសី។ ឥធន បន អាវាដោ អធិប្បតោ។ តេនេវាហ “សាធិកចោរិសា” តិ។
តត្ថ សាធិកំ ចោរិសំ បមាណំ អស្សុតិ សាធិកចោរិសា, អតិរេកបញ្ចតនាតិ
អត្ថោ។ វីតច្ឆិកានំ វីតធម្មានន្តិ ឯតំ បរិឡាហស្ស ពលវការីធិបនត្ថំ វុត្ថំ,
អច្ឆិយា វា សតិ ធម្មេ វា សតិ, វាតោ សមុដ្ឋាតិ, តេន បរិឡាហោ ន ពលវា
ហោតិ។ យម្មបរេតោតិ យម្មានុគតោ។ តសិតោតិ ជាតតណ្ហោ។
បិចាសិតោតិ ឧទកំ ចាតុកាមោ។ ឯកាយនេន មគ្គនាតិ ឯកបថេនេវ មគ្គេន,
អនុក្កមនិយេន ឧភោសុ បស្សេសុ និរន្តរកណ្ហាករុក្ខតហនេន។ បណ្ឌិតាយាតិ
អដ្ឋារកាសុយំ បត្តនា នាម នត្ថិ, អដ្ឋារកាសុំ អារត្ត បន ភិយាបថស្ស
បបិតត្តា ឯវំ វុត្ថំ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ននំ - អដ្ឋារកាសុ វិយ ហិ និរយោ
នដ្ឋញោ។ អដ្ឋារកាសុមគ្គាវិយ និរយូបកំ កម្មំ។ មគ្គារុដ្ឋោវិយ កម្មសមដ្ឋី
បុគ្គលោ។ ចក្ខុមា បុរិសោវិយ ទិព្វចក្ខុកោ ភគវា។ យថា សោ បុរិសោ មគ្គារុដ្ឋំ
ទិស្វាវិជានាតិ “អយំ ឥមិនា មគ្គេន គន្ធា អដ្ឋារកាសុយំ បតិស្សតី” តិ, ឯវមេវ
ភគវា ចាលាតិចាតាទិសុ យំ កិញ្ចិ កម្មំ អាយូហន្តំ ឯវំ ជានាតិ “អយំ ឥមំ កម្មំ
កត្វា និរយេ និព្វត្តិស្សតី” តិ។ យថា សោ បុរិសោ អបរភាគេ តំ អដ្ឋារកាសុយា
បតិ តំ បស្សតិ, ឯវមេវ ភគវា អបរភាគេ “សោ បុរិសោ តំ កម្មំ កត្វា កុហិ
និព្វត្តោ” តិ អាសោកំ វឡេត្វា ទិព្វចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ និរយេ និព្វត្តំ បស្សតិ
បញ្ចវិធពានុនាទិមហាទុក្ខំ អនុភវន្តំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ តស្ស កម្មាយូហនកាលេ
អញ្ញោ វណ្ណោ, និរយេ និព្វត្តស្ស អញ្ញោ។ អថាបិ “សោ សត្តោ តំ កម្មំ កត្វា
កត្ថ និព្វត្តោ” តិ ឱលោកេន្តស្ស អនេកសហស្សានំ សត្តានំ មជ្ឈេ បិតោបិ
“អយំ សោ” តិ សោយេវ សត្តោ អាចាជំ អាគច្ឆតិ, “ទិព្វចក្ខុពលំ នាម ឯត” ត្ថិ
វទន្តិ។

ទុតិយឧបមាយំ យស្មា អដ្ឋារកាសុយំ វិយ កូដកូបេ បរិឡាហោ នត្ថិ,
តស្មា “ឯកន្តទុក្ខា” តិ អវត្វា “ទុក្ខា” តិ អាទិមាហ។ ឯត្ថាបិ បុរិមនយេនេវ
ឱបម្មសំសន្ននំ វេទិតព្ពំ។ ឥមម្បិ ហិ បុគ្គលំ ភកវា ហត្ថិយោនិអាទីសុ យត្ថ
កត្ថចិ និព្ពត្ថំ វេទនន្តរាភក្ខនិវិក្ខនាទីហិ មហាទុក្ខំ អនុភវមានំ
បស្សតិយេវ។

តតិយឧបមាយំ តនុបត្តបលាសោតិ ន អព្ពបដលំ វិយ តនុបល្លោក,
វិវឡបល្លាត្ថំ បនស្ស សន្ធាយ ឥទំ វុត្ថំ។ កតាវច្ឆាយោតិ វិវឡច្ឆាយោ។
ទុក្ខពហុលាតិ បេត្តិវិសយស្មិញ្ញំ ទុក្ខមេវ ពហុលំ, សុខំ បរិត្ថំ កនាបិ
អនុភវិតព្ពំ ហោតិ, តស្មា ឯវមាហ។ ឯត្ថាបិ បុរិមនយេនេវ ឱបម្មសំសន្ននំ
វេទិតព្ពំ។

ចតុត្ថឧបមាយំ ពហុលបត្តបលាសោតិ និវន្តបល្លោក បត្តសញ្ញោ។
សន្ធាយោតិ ចាសាណាច្ឆត្ថំ វិយ យនច្ឆាយោ។ សុខពហុលា វេទនាតិ
មនុស្សលោកេ ខត្តិយកុលាទីសុ សុខពហុលា វេទនា វេទយិតព្ពំ ហោតិ, តា
វេទយមានំ និបន្នំ វា និសិន្នំ វា បស្សមីតិ ធស្សេតិ។ ឥធាបិ ឱបម្មសំសន្ននំ
បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

បញ្ចមឧបមាយំ ចាសាទោតិ ធិយចាសាទោ។ ឧល្លិក្ខាវលិត្តន្តិ អន្តោ ចេវ
ឧល្លិត្តំ ពហិ ច អវលិត្តំ។ ដុសិតគ្គឡន្តិ ធារពាហាហិ សទ្ធិ សុបិហិតកវាដំ។
គោនកត្ថតោតិ ចតុវដ្តុលាទិកលោមេន កាឡកោជវេន អត្ថតោ។
បដិកត្ថតោតិ ឧល្លាមយេន សេតអត្ថរណេន អត្ថតោ។ បដលិកត្ថតោតិ
យនបុប្ផកេន ឧល្លាមយអត្ថរណេន អត្ថតោ។ កណលិមិគបវរបច្ចត្ថរណោតិ
កណលិមិគបម្មមយេន ឧត្តមបច្ចត្ថរណេន អត្ថតោ។ តំ កិវ បច្ចត្ថរណំ
សេតវត្ថស្ស ឧបរិ កណលិមិគបម្ម អត្ថវិទ្យា សិព្ពេត្វា ករោន្តិ។ សឧត្តរច្ឆទោតិ

សហ ឧត្តរជន, ឧត្តរពន្លឺ រត្នវិភាណន សន្តិភូត អត្តោ។

ឧកតោលោហិតក្របដានោតិ ស័ស្សបដានញា ចាទ្ធិបដានញាតិ បល្ល័ស្ស
ឧកតោ វេទិតលោហិតក្របដានោ។ ឥតាបិ ឧបមាសំសន្ននំ បុរិមនយេនេវ
វេទិតញំ។

អយំ បនេត្ត អបរភាគយោជនា, យថា សោ បុរិសោ មគ្គារុទ្ធិមេវ ជាតាតិ
“អយំ ឯតេន មគ្គេន គន្ធា ចាសាទំ អារុយ្ហ ក្រដាតារំ បរិសិទ្ធា បល្ល័
និសីទិស្សតិ វា និបទ្ទិស្សតិ វា”តិ, ឯវមេវំ ភគវា ធានាទិសុ បុញ្ញកិរិយវត្ថុសុ
យំកិញ្ចិ កុសលកម្មំ អាយុហន្តំយេវ បុគ្គលំ ទិស្វា “អយំ ឥមំ កត្វា ទេវលោកេ
និព្ពត្តិស្សតី”តិ ជាតាតិ។ យថា សោ បុរិសោ អបរភាគេ តំ ចាសាទំ អារុយ្ហ
ក្រដាតារំ បរិសិទ្ធា បល្ល័ និសីទំ វា និបទ្ទំ វា ឯកន្តសុខំ និរន្តរសុខំ វេទនំ
វេទយមាទំ បស្សតិ, ឯវមេវំ ភគវា អបរភាគេ “សោ តំ កល្យាណំ កត្វា កុហិ
និព្ពត្តោ”តិ អាសោកំ វឡេត្វា ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ ទេវលោកេ និព្ពត្តំ
បស្សតិ, នន្តនវនាទិសុ អប្បរាសន្ត្របរិវុតំ ទិព្ពសម្បត្តិ អនុភវមាទំ។

ព្យាណប្បវត្តាការវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាសវក្ខយវាវណ្ណានា

អាសវក្ខយវាវេ “ទិព្ពេន ចក្ខុនា”តិ អវត្វា “តមេនំ បស្សាមី”តិ វុត្តំ។ តំ
កស្មាតិ ចេ? និយមាភាវា។ ឥមញ្ញំ បុគ្គលំ ទិព្ពចក្ខុនាបិ បស្សិស្សតិ,
ចេតោបរិយព្យាណោនាបិ ជាទិស្សតិ, សព្ពញ្ញតព្យាណោនបិ ជាទិស្សតិយេវ។
ឯកន្តសុខាវេទនាតិ ឥទំ កិញ្ចាបិ ទេវលោកសុខេន សន្និ ព្យញ្ញនតោ ឯកំ,
អត្តតោ បន នាតា ហោតិ។ ទេវលោកសុខញ្ញំ រាគបរិឡាហាទីនំ អត្តិតាយ ន
ឯកន្តេនេវ សុខំ។ និព្ពានសុខំ បន សព្ពបរិឡាហាទំ រូបសមាយ សព្ពាការេន

ឯកន្តសុខំ។ ឧបមាយម្បី “យថា ចាសាទេ ឯកន្តសុខា” តិ វុត្ថំ។ តំ
មគ្គបរិណិព្វាបាស្ស អរូបសន្តតាយ ឆាតជ្ឈត្តតាយ បិចាសាភិក្ខុតតាយ ច ន
ឯកន្តមេវ សុខំ។ វនសណ្ឋោ បន ចោក្ខរណីយំ ឡិវុយ្យ រដោជល្លស្ស បវាហិតត្តា
មគ្គនិរុទ្ទស្ស រូបសន្តតាយ ភិសមូលខាទនេន ចេវ មធុរោទកចានេន ច
ខុប្បិចាសានំ វិនិតតាយ ឧទកសាជកំ បរិវត្តត្វា មជ្ឈទុក្ខលំ និវាសេត្វា
តណ្ហាលត្ថវិកំ ឧស្សីសកេ កត្វា ឧទកសាជកំ បីឡេត្វា ហទយេ វេបេត្វា
មន្ទមន្ទេន ច វាតេន ពិជយមាទស្ស និបន្នត្តា សព្វាការេន ឯកន្តសុខំ ហោតិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ៩ទំ ឡិបម្ពសំសន្ននំ - ចោក្ខរណីវិយ ហិ អរិយមគ្គោ
ទដ្ឋញ្ញោ។ ចោក្ខរណីមគ្គោវិយ បុព្វភាគបដិបទា។ មគ្គារុឡ្ហោវិយ
បដិបទាសមដ្ឋីបុគ្គលោ។ ចក្កមា បុរិសោវិយ ទិព្វចក្ក ភគវា។ វនសណ្ឋោវិយ
និព្វានំ។ យថា សោ បុរិសោ មគ្គារុឡ្ហំ ទិស្វាវ ជាឆាតិ “អយំ ឥមិនា មគ្គេន គន្ធា
ចោក្ខរណីយំ ន្តត្វា រមណីយេ វនសណ្ឋោ រុក្ខមូលេ និសីទិស្សតិ វា និបទ្ទិស្សតិ
វា” តិ, ឯវមេវ ភគវា បដិបទំ បូរេន្តមេវ ឆាមរូបំ បរិច្ឆិន្ទន្តមេវ បច្ចយបរិគ្គហំ
ករោន្តមេវ លក្ខណារម្មណាយ វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តមេវ ជាឆាតិ “អយំ
ឥមំ បដិបទំ បូរេត្វា សព្វអាសវេ ខេបេត្វា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តិ បញ្ញាវិមុត្តិន្តិ
ឯវំ វុត្ថំ ជលសមាបត្តិ ឧបសម្បជ្ឈវិហរិស្សតិ” តិ។ យថា សោ បុរិសោ
អបរភាគេ តាយំ ចោក្ខរណីយំ ន្តត្វា វនសណ្ឋំ បរិសិទ្ធា និសិន្នំ វា និបន្នំ វា
ឯកន្តសុខំ វេទនំ វេទយមាទំ បស្សតិ, ឯវមេវ ភគវា អបរភាគេ តំ បុគ្គលំ
បដិបទំ បូរេត្វា មគ្គំ ភាវេត្វា ជលំ សច្ចិកត្វា និរោធសយនវរគតំ
និព្វានារម្មណំ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា ឯកន្តសុខំ វេទនំ វេទយមាទំ បស្សតិ។

អាសវក្ខយវារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុក្ខរការិកាទិសុទ្ធិវណ្ណានា

១៥៥. “អភិជានាមិ ខោ បនាហំ, សារិបុត្ត, ចតុរុត្តសមន្មាគត”ន្តិ ឥទំ កស្មា
អារទ្ធុ? ចាជិយេ ក្តំ អនុសន្ធិវសេន អារទ្ធុ។ អយំ កិវ សុនក្ខត្តោ ទុក្ខរការិកាយ
សុទ្ធិ ហោតីតិ ឯវំ លទ្ធិកោ។ អថស្ស ភគវា មយា ឯកស្មី អត្តភារេ វេត្វា
ចតុរុត្តសមន្មាគតំ ទុក្ខំ កតំ, ទុក្ខរការកោ នាម មយា សធិសោ នត្ថិ។
ទុក្ខរការេន សុទ្ធិយា សតិ អហាមេវ សុខោ ភវេយ្យន្តិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ
អារភិ។ អបិច អយំ សុនក្ខត្តោ ទុក្ខរការិកាយ បសន្នោ, សោ ចស្ស
បសន្នភារេ, “អទ្ធិសា ខោ, ភគ្កវ, សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ អថេលំ កោរក្ខត្តិយំ
ចតុក្កុណ្ឌិកំ ធមានិកិណ្ឌំ ភក្ខុសំ មុខេន ខាទន្តំ មុខេន ភុញ្ញន្តំ។ ទិស្វានស្ស
ឯតទហោសិ ‘សាធុ រូចោ វត, ភោ, អយំ សមណោ ចតុក្កុណ្ឌិកោ
ធមានិកិណ្ឌំ ភក្ខុសំ មុខេនេវ ខាទតិ, មុខេនេវ ភុញ្ញតិ””តិ ឯវមាទិនា
ចាចិកសុត្តេ (ធី. និ. ៣.៧) អាគតនយេន វេទិតញោ។

អថ ភគវា អយំ ទុក្ខរការិកាយ បសន្នោ, មយា ច ឯកស្មី អត្តភារេ វេត្វា
ចតុរុត្តសមន្មាគតំ ទុក្ខំ កតំ, ទុក្ខរការេ បសីទន្តេនាបិ អនេន មយិ
បសីទិតព្ភំ សិយា, សោបិស្ស បសាទោ មយិ នត្ថិតិ ទស្សេន្តោ ឥមំ ទេសនំ
អារភិ។

តត្រ ព្រាហ្មចរិយន្តិ ធានម្បិ វេយ្យាវច្ឆម្បិ សិក្ខាបទម្បិ ព្រាហ្មវិហារាបិ
ធម្មទេសនាបិ មេដុនវិវតិបិ សទារសន្តោសោបិ ឧទោសថោបិ អរិយមគ្គោបិ
សកលសាសនម្បិ អជ្ឈាសយោបិ វិរិយម្បិ វុច្ឆតិ។

“កី តេ វតំ កី បន ព្រាហ្មចរិយំ,
កិស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាកោ;
ឥទ្ធិ ជុតិ ពលវិរិយូបបត្តិ,
ឥទញ្ច តេ នាគ មហាវិមាណំ។

អហព្វា ភវិយា ច មនុស្សលោកេ,
សទ្ធា ឧភោ ធានបតី អហុម្ពា;
ឪចានភូតំ មេ យំ តទាសិ,
សន្តប្បិតា សមណាព្រាហ្មណា ច។

តំ មេ វតំ តំ បន ព្រហ្មចរិយំ,
តស្ស សុចិណ្ឌាស្ស អយំ វិចាកោ;
ឥទ្ធិ ជុតី ពលវីរិយូបបត្តិ,
ឥទព្វា មេ ជីវ មហាវិមាន"ន្តិ។ (ជា. ២.២២.១៥៩២, ១៥៩៣, ១៥៩៥) -

ឥមស្មីញ្ញំ បុណ្ណាកជាតកេ ធានំ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តំ។

“កេន ចាលិ កាមទទោ, កេន ចាលិ មជ្ជស្សវោ;
កេន តេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ ចាលិម្ហិ ឥជ្ឈតិ។

តេន ចាលិ កាមទទោ, តេន ចាលិ មជ្ជស្សវោ;
តេន មេ ព្រហ្មចរិយេន, បុញ្ញំ ចាលិម្ហិ ឥជ្ឈតិ”តិ។ (បេ. វ. ២៧៥) -

ឥមស្មី អង្ករបេតវត្ថុស្មី វេយ្យាវច្ឆំ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តំ។ “ឯវំ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ,
តិត្តិវិយំ នាម ព្រហ្មចរិយំ អហោសី”តិ (ចូឡវ. ៣១១) ឥមស្មី តិត្តិវជាតកេ
បញ្ចសិក្ខាបទំ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តំ។ “តំ ខោ បន មេ បញ្ចសិខ ព្រហ្មចរិយំ នេវ
និព្វិទាយ ន វិរាគាយ ន និរោធាយ, យាវនេវ ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា”តិ (ធី. និ.
២.៣២៩) ឥមស្មី មហាកោវិន្ទសុត្តេ ព្រហ្មវិហារា ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តំ។ “ឯកស្មី
ព្រហ្មចរិយស្មី, សហស្សំ មច្ចហាយិន”ន្តិ (សំ. និ. ១.១៨២) ឯត្ថ ធម្មទេសនា
ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តា។ “បវេ អព្រហ្មចារី ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ថ ព្រហ្មចារី
ភវិស្សមា”តិ (ម. និ. ១.៨៣) សល្លេខសុត្តេ មេដុនីវតិ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តា។

“មយញ្ច ភរិយា នាតិក្កមាម,
អម្ពេ ច ភរិយា នាតិក្កមន្តិ;
អញ្ញាត្រ តាហិ ព្រហ្មចរិយំ ចរាម,
តស្មា ហិ អម្ពំ ធម្មា វា ន មីយវេ” តិ។ (ជា. ១.១០.៩៧) -

មហាធម្មចាលជាតកេ សទារសន្តោសោ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តោ។

“ហីនេន ព្រហ្មចរិយេន, ខត្តិយេ ឧបបដ្ឋតិ;
មជ្ឈិមេន ច ទេវត្តំ, ឧត្តមេន វិសុដ្ឋតិ” តិ។ (ជា. ១.៨.៧៥) -

ឯវំ និមិជាតកេ អត្តធម្មនវសេន កតោ អដ្ឋង្គិកោ ឧទោសថោ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តោ។ “ឥទំ ខោ បន មេ, បញ្ចសិខ, ព្រហ្មចរិយំ ឯកន្តនិព្វិទាយ វិរាគាយ... បេ.... អយមេវ អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ” តិ (ធិ. និ. ២.៣២៩) មហាកោវិទូសុត្តស្មីញ្ញោវ អរិយមគ្គោ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តោ។ “តយំទំ ព្រហ្មចរិយំ ឥទ្ធព្វោវ ដីតញ្ញាវិត្តាវកំ ពាហុជញ្ញំ បុគ្គតំ យាវ ទេវមនុស្សេហិ សុប្បកាសិត” តិ (ធិ. និ. ៣.១៧២) ចាសាធិកសុត្ត សិក្ខត្តយសម្ពុទ្ធិហំ សាសនំ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តំ។

“អបិ អតរមាធានំ, ជលាសាវ សមិជ្ឈតិ;
វិបក្កព្រហ្មចរិយោស្មិ, ឯវំ ជាតាហិ កាមណី” តិ។ (ជា. ១.១.៨) -

ឯត្ថ អជ្ឈាសយោ ព្រហ្មចរិយន្តិ វុត្តោ។ ឥធម បន វីរិយំ ព្រហ្មចរិយន្តិ អធិប្បតំ។ វីរិយព្រហ្មចរិយស្ស ហិ ឥទមេវ សុត្តំ។ តទេតំ ឯកស្មី អត្តភារេ ចតុព្វិធស្ស ធុក្កវស្ស កតត្តា ចតុវដ្តសមន្មាគតន្តិ វុត្តំ។

តបស្សី សុទំ ហោមីតិ សុទន្តិ និចាតមត្តំ, តបនិស្សិតកោ ហោមីតិ អត្តោ។ បរមតបស្សីតិ បរមោ តបស្សី, តបនិស្សិតកានំ ឧត្តមោ។ លូខោ សុទំ

ហោមីតិ លូខោ ហោមិ។ ជេតុដ្ឋិតិ ចាបជេតុដ្ឋិកោ។ បរិវិត្តោ សុទំ ហោមីតិ
បរិវិត្តោ អហំ ហោមិ។ តត្រាស្ស មេ ឥទំ, សារិបុត្តាតិ តត្រ ចតុរង្កេ
ព្រាហ្មចរិយេ ឥទំ មម តបស្សិតាយ ហោតិ, តបនិស្សិតកកាវេ មយ្ហំ ឥទំ
អចេលកាធិតបស្សិតកត្តំ ហោតីតិ ធស្សេតិ។

តត្ថ អចេលកោតិ និច្ចេលោ នគ្គោ។ មុត្តាចារោតិ វិសដ្ឋាចារោ,
ឧទ្ធារកម្មាធិសុ លោកិយកុលបុត្តាចារោនវិវហិតោ, បិតកោវ ឧទ្ធារំ ករោមិ,
បស្សរំ ករោមិ, ខាធាមិ ភុញ្ញាមិ ច។ ហត្ថាបលេខនោតិ ហត្ថេ បិណ្ឌាម្ហិ បិតេ
ជ្ឈិវាយ ហត្ថំ អបលិខាមិ, ឧទ្ធារំ វា កត្វា ហត្ថស្មិញ្ញោវ ធន្ធាកសញ្ញា ហត្វា
ហត្ថេន អបលិខាមីតិ ធស្សេតិ។ តេ កិវ ធន្ធាកំ សត្តោតិ បញ្ញាបេន្តិ, តស្មា
តេសំ បដិបទំ បូរេន្តោ ឯវមកាសិ។ ភិក្ខុភាគហណាត្ថំ ឯហិ ភទ្ទន្តេតិ វុត្តោ ន
ឯតីតិ ន ឯហិភទ្ទន្តិកោ។ តេន ហិ តិដ្ឋភទ្ទន្តេតិ វុត្តោបិ ន តិដ្ឋតីតិ ន
តិដ្ឋភទ្ទន្តិកោ។ តទុកយម្បិ តិត្តិយា ឯវំ ឯតស្ស វចនំ កតំ ភវិស្សតីតិ ន
ករោន្តិ។ អហម្បិ ឯវំ អកាសិន្តិ ធស្សេតិ។ អភិបាជន្តិ បុរេតរំ គហេត្វា អាហាជំ
ភិក្ខុំ។ ឧទ្ទិស្សកតន្តិ ឥទំ តុម្ពេ ឧទ្ទិស្ស កតន្តិ ឯវំ អាហេចិតភិក្ខុំ។ ន និមន្តនន្តិ
អសុកំ នាម កុលំ វា វីថី វា គាមំ វា បរិសេយ្យោថាតិ ឯវំ និមន្តិតភិក្ខុម្បិ ន
សាធិយាមិ ន គណ្ណាមិ។

ន កុម្មិមុខាតិ កុម្មិតោ ឧទ្ធវិត្វា ធិយ្យមាជំ ភិក្ខុំ ន គណ្ណាមិ។ ន
កឡោបិមុខាតិ កឡោបិតិ ឧក្ខុលិ វា បច្ឆិ វា។ តតោបិ ន គណ្ណាមិ។ កស្មា?
កុម្មិកឡោបិយោ មំ និស្សាយ កជច្ឆនា បហារំ លភន្តីតិ។ ន ឯឡកមន្តរន្តិ
ឧម្មារំ អន្តរំ កត្វា ធិយ្យមាជំ ន គណ្ណាមិ។ កស្មា? អយំ មំ និស្សាយ អន្តរករណំ
លភតីតិ។ ធន្ធាមុសលេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ន ទិទ្ធន្តិ ទិសុ ភុញ្ញាមាទេសុ ឯកស្មី
ឧដ្ឋាយ ទេន្តេ ន គណ្ណាមិ។ កស្មា? កតឡន្តរាយោ ហោតីតិ។ ន

គត្តិនិយាតិអាទីសុ បន គត្តិនិយា កុដ្ឋិយំ ធារកោ កិលមតិ, ចាយន្តិយា
ធារកស្ស ឡីវន្តរាយោ ហោតិ, បុរិសន្តរគតាយ រតិអន្តរាយោ ហោតីតិ ន
គណ្ណាមិ។ ន សំកិត្តិស្វតិ សំកិត្តត្វា កតកត្តសុ។ ទុត្តិក្ខត្វសមយេ កិរ
អរេលកសាវកា អរេលកានំ អត្ថាយ តតោ តតោ តណ្ហាលាដីនិ
សមាធបេត្វា ភត្តំ បចន្តិ។ ឧក្កដ្ឋាវេលកោ តតោបិ ន បដិគ្គណ្ហាតិ។

ន យត្ថ សាតិ យត្ថ សុនខោ បិណ្ឌំ លភិស្សមីតិ ឧបដ្ឋិតោ ហោតិ, តត្ថ
តស្ស អនត្វា អាហជំ ន គណ្ណាមិ។ កស្មា? ឯតស្ស បិណ្ឌាន្តរាយោ ហោតីតិ។
សណ្ឋាសណ្ឋាចារីនីតិ សមូហសមូហចារីនី, សចេ ហិ អរេលកំ ទិស្វា ឥមស្ស
ភិក្ខុំ ទស្សមាតិ មាទុសកា ភត្តកេហំ បរិសន្តិ។ តេសុ ច បរិសន្តេសុ
កន្សោបិមុខាទីសុ និលីនា មក្ខិកា ឧប្បតិក្ខា សណ្ឋាសណ្ឋា ចរន្តិ។ តតោ
អាហជំ ភិក្ខុំ ន គណ្ណាមិ។ កស្មា? មំ និស្សយេ មក្ខិកានំ គោចរន្តរាយោ
ជាតោតិ, អហម្បិ តថា អកាសី។ ន ដុសោទកក្កិ សព្វសស្សសម្ភារេហិ កតំ
លោណាសោវីរកំ។ ឯត្ថ ច សុរាចានមេវ សាវន្តំ, អយំ បន សព្វេសុបិ
សាវន្តសញ្ញា។

ឯកាគារិកោតិ យោ ឯកស្មិញ្ញោវ គេហេ ភិក្ខុំ លភិក្ខុ ឯវត្តតិ។
ឯកាលោបិកោតិ យោ ឯកេនេវ អាលោបេន យាបេតិ។ ធាតារិកាទីសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឯកិស្សបិ ទត្តិយាតិ ឯកាយ ទត្តិយា។ ទត្តិ នាម ឯកា
ឧទ្ធកចាតិ ហោតិ, យត្ថ អគ្គភិក្ខុំ បក្ខិបិក្ខា វេបេន្តិ។ ឯកាហិកក្កិ
ឯកទិវសន្តិកំ។ អទ្ធមាសិកក្កិ អទ្ធមាសន្តិកំ។ បរិយាយភត្តកោជនន្តិ
វារភត្តកោជនំ។ ឯកាហាវារេន ទ្វីហាវារេន សត្តាហាវារេន អឡមាសាវារេនាតិ ឯវំ
ទិវសាវារេន អាភតំ ភត្តកោជនំ។

សាកកក្លោតិ អល្លសាកកក្លោតិ សាមាកកក្លោតិ

សាមាកតណ្ហាលកក្លោតិ នីវាវាទិសុ នីវាវា នាម តាវ អរញ្ញោ
សយំជាតវីហិជាតិ។ ទទុលន្តិ ចម្ពុកាវេហិ ចម្ពុ លិខិត្វា ធម្មិតកសដំ។ ហដំ
វុច្ឆតិ សិលេសោបិ សេវាលោបិ កណ្ឌិការាទិវុក្ខនិយ្យសោបិ។ កណ្ឌន្តិ
កុណ្ឌកំ។ អាបាមោតិ ភត្តុឧក្ខុលិកាយ លត្តោ ឈាមឌីននោ, តំ ធម្មិតជ្ជានេ
គហេត្វា ខាទតិ។ “ឌីននកញ្ជាយ”ន្តិបិ វេទន្តិ។ បិញ្ញាកាធយោ ចាកជា ឯវ។
បវត្តផលកោដិទិ បតិទផលកោដិ។

សាលាជិតិ សាលាវាក្យោឡានិ។ មសាលាជិតិ មិស្សកោឡានិ។
ធរុស្សន្តិទិ មតសវីរតោ ធម្មិតវត្តានិ។ ឯវកតិណាទិនិ វា គន្ថេត្វា
កតនិវាសនានិ។ បំសុក្ខលានិទិ បដវិយំ ធម្មិតនន្តកានិ។ តិវតានិទិ
វុក្ខត្តបវត្តានិ។ អជិនន្តិ អជិនមិគចម្ពុ។ អជិនភ្លិបន្តិ តនេវ មជ្ឈេ ជាលិតំ។
សឧរកន្តិបិ វេទន្តិ។ កុសបីវន្តិ កុសតិណំ គន្ថេត្វា កតបីវំ។
វាកបីវផលកបីវេសុបិ ឯសេវ នយោ។ កេសកម្ពលន្តិ មនុស្សកេសេហិ
កតកម្ពលំ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ “យានិ កានិបិ, ភិក្ខុវេ, តន្តាវតានំ វត្តានំ,
កេសកម្ពលោ តេសំ បដិកុដ្ឋោ អក្ខាយតិ។ កេសកម្ពលោ, ភិក្ខុវេ, សីតេ
សីតោ, ឧល្លោ ឧល្លោ, ទុត្តល្លោ ទុត្តល្លោ ទុក្ខសម្មសោ”តិ (អ. និ. ៣.១៣៨)។
វាលកម្ពលន្តិ អស្សវាលានិហិ កតកម្ពលំ។ ឧល្លកបក្ខកន្តិ ឧល្លកបត្តានិ
គន្ថេត្វា កតនិវាសនំ។ ឧត្តជ្ជកោតិ ឧទ្ធិ បិតកោ។ ឧត្តជ្ជិកប្បធានមនុយុត្តោតិ
ឧត្តជ្ជិកវីរិយំ អនុយុត្តោ, គប្បន្តោបិ ឧត្តជ្ជិកោវ ហុត្វា ឧប្បតិក្វា ឧប្បតិក្វា
គប្បតិ។ កណ្ហាកាបស្សយិកោតិ អយកណ្ហាកេ វា បកតិកណ្ហាកេ វា ភូមិយំ
កោដ្ឋេត្វា តត្ថ ចម្ពុ អត្ថវិក្វា វាធម្មត្ថមាទិនិ ករោមីតិ ធស្សេតិ។ សេយ្យន្តិ
សយន្តោបិ តត្ថេវ សេយ្យំ កប្បេមិ។ សាយំ តតិយមស្សាតិ សាយតតិយកំ។

ចាតោ មជ្ឈន្តិកេ សាយន្តិ ទិវសស្ស តិក្ខត្ថំ ចាបំ បវាហេស្សមីតិ
ឧទកោរោហនានុយោគំ អនុយុត្តោ វិហារមីតិ ទស្សេតិ។

១៥៦. នេកវស្សគណិកន្តិ នេកវស្សគណាសញ្ញាតំ។ រដោជល្លន្តិ រជមលំ,
ឥទំ អត្ថនោ រដោជល្លកវតសមាធានកាលំ សន្ធាយ វទតិ។ ជេតុច្ឆិស្មន្តិ
ចាបជិតុច្ឆនភាវេ។ យាវ ឧទកតិន្ទម្ពីបីតិ យាវ ឧទកថេវកេបិ មម ទយា
បច្ចបដ្ឋិតា ហោតិ, កោ បន វាទោ អញ្ញេសុ សក្ខរកបលទណ្ឌកវាលិកាទីសុ។
តេ កិវ ឧទកតិន្ទំ ច ឯតេ ច សក្ខរកបលាទយោ ខុទ្ទកចាលាវាតិ បញ្ញាបេន្តិ។
តេនាហ “យាវ ឧទកតិន្ទម្ពីបី មេ ទយា បច្ចបដ្ឋិតា ហោតិ” តិ។ ឧទកតិន្ទម្ពី ន
ហនាមិ នវិនាសេមិ, កី ការណា។ មាហំ ខុទ្ទកេ ចាលោវិសមគតេ សង្ឃាតំ
អាចានេសិន្តិ។ និន្ទថលតិណគ្គុក្ខសាខាទីសុ វិសមជ្ជានេ គតេ
ឧទកតិន្ទសម្ពាតេ ខុទ្ទកចាលោ សង្ឃាតំ វធំ មា អាចានេសិន្តិ។ ឯតមត្ថំ
“សតោវ អភិក្កមាមី” តិ ទស្សេតិ។ អថេលកេសុ កិវ ភូមី អក្កន្តកាលតោ
បភុតិ សីលវា នាម នត្ថិ។ ភិក្ខាចារំ គច្ឆន្តាបិ ទុស្សីលាវ ហុត្វា គច្ឆន្តិ,
ឧបជ្ជាកានំ គេហេ ភុញ្ញន្តាបិ ទុស្សីលាវ ហុត្វា ភុញ្ញន្តិ។ អាគច្ឆន្តាបិ ទុស្សីលាវ
ហុត្វា អាគច្ឆន្តិ។ យទា បន មោវបិញ្ឆោន ផលកំ សម្មជ្ជិត្វា សីលំ អធិដ្ឋាយ
និសីទន្តិ, តទា សីលវត្ថា នាម ហោន្តិ។

វនកម្មិកន្តិ កន្ទមូលផលាផលាទីនំ អត្ថាយ វនេវិចរន្តិ។ វនេន វនន្តិ វនតោ
វនំ, ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ សំបតាមីតិ គច្ឆាមិ។ អារញ្ញកោតិ អរញ្ញោ ជាតវុទ្ធា,
ឥទំ អត្ថនោ អាជីវកកាលំ សន្ធាយ វទតិ។ ពោធិសត្តោ កិវ
ចាសណ្ណាបរិគ្គណ្ឌាណត្ថាយ តំ បព្ពដ្ឋំ បព្ពជិ, និវត្តកការំ បន ញាត្វាបិ ន
ឧប្បព្ពដ្ឋិតោ, ពោធិសត្តា ហិ យំ យំ ហំ ឧបេន្តិ, តតោ អនិវត្តិតធម្មា ហោន្តិ,

បញ្ចេញ បន មា មំ កោចិ អន្តសាតិ តតោវ អរញ្ញំ បរិដ្ឋោ។ តេនេវាហ “មា មំ តេ អន្តសំសុ អហញ្ញ មា តេ អន្តស”ន្តិ។

គោដ្ឋាតិ គោវជា។ បដ្ឋិតតាវោតិ និក្ខន្តតាវោ។ តត្ថ ចតុក្កុណ្ឌិកោតិ វនន្តេយេវ ឋិតោ គោចាលកានំ ការីហិ សន្និ អបគតការំ ទិស្វា ទ្វេ ហត្ថ ទ្វេ ច ជណ្ឌាកានិ ភូមិយំ ឋបេត្វា វរំ ចតុក្កុណ្ឌិកោ ឧបសង្កមិត្វាតិ អត្ថោ។ តានិ សុទំ អាហារេមីតិ មហាល្លកវច្ឆកានំ គោមយានិ កសដានិ និរោជានិ ហោន្តិ, តស្មា តានិ វដ្ឋេត្វា យានិ តរុណាវច្ឆកានំ ខិរចានេនេវ វឿន្តានំ សឌីជានិ គោមយានិ តានិ កុច្ឆិប្បំ ខាទិត្វា បុន វនសណ្ឋាមេវ បរិសតិ។ តំ សន្ធាយាហ “តានិ សុទំ អាហារេមី”តិ។ យាវកីវញ្ញ មេតិ យត្ថកំ កាលំ មម សកំ មុត្តកីវសំ អបរិក្ខីណំ ហោតិ។ យាវ មេ ធាវវឿន្តញ្ញា បវត្តិត្ថ, តាវ តនេវ អាហារេមីតិ អត្ថោ។ កាលេ បន គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ បរិក្ខីណាមំសលោហិតោ ឧបច្ឆិន្ទធាវវឿន្តញ្ញា វច្ឆកានំ គោមយានិ អាហារេមី។ មហាវិកដភោជនស្មិន្តិ មហាន្តេវិកដភោជនេ, អបកតិភោជនេតិ អត្ថោ។

១៥៧. តត្រាស្សុទំ, សារិបុត្ត, ភីសនកស្ស វនសណ្ឋាស្ស ភីសនកតស្មី ហោតីតិ។ តត្រាតិ បុរិមវចនាបេក្ខនំ។ សុទន្តិ បទប្បវណាមត្ថេ និចាតោ។ សារិបុត្តាតិ អាលបនំ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថយោជនា - តត្រាតិ យំ វុត្ថំ អញ្ញាតវំ ភីសនកំ វនសណ្ឋាន្តិ, តត្រ យោ សោ ភីសនកោ វនសណ្ឋាវុត្តោ, តស្ស ភីសនកស្ស វនសណ្ឋាស្ស ភីសនកតស្មី ហោតិ, ភីសនកកិរិយាយ ហោតីតិ អត្ថោ។ កី ហោតិ? ឥទំ ហោតិ, យោ កោចិ អរិករកោ...បេ... លោមានិ ហំសន្តិតិ។

អថ វា តត្រាតិ សាមិអត្ថេ ភុម្មំ។ សុ ឥតិ និចាតោ។ កី សុ នាម តេ ភោត្តោ សមណាព្រាហ្មណាតិអាទីសុ រិយ។ ឥទន្តិ អធិប្បេតមត្ថំ បច្ឆក្ខំ រិយ កត្វា

ធនស្សនវចនំ។ សុទន្តិ សុ ឥទំ, សន្និវសេន ឥការលោចោ វេទិតញោ។ ចក្កន្ទ្រិយំ
ឥត្តិន្ទ្រិយំ អនញ្ញាតញ្ញាស្សាមីតិន្ទ្រិយំ កី សូធិវត្តន្តិអាទិសុ វិយ។ អយំ បនេត្ត
អត្តយោជនា, តស្ស, សាវិបុត្ត, ភីសនកស្ស វនសណ្ឋាស្ស ភីសនកតស្មី ឥទំសុ
ហោតិទិ។ ភីសនកតស្មីន្តិ ភីសនកភាវេទិ អត្តោ។ ឯកស្ស តការស្ស
លោចោ ធន្ទញោ។ “ភីសនកតស្មី”ន្តិយេវ វា ចាថោ, ភីសនកតាយ ឥតិ វា វត្តញ្ច
លីដ្ឋវិបល្លាសោ កតោ, និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ។ តស្មា ឯវំ សម្ពន្ធា វេទិតញោ,
ភីសនកភាវេ ឥទំសុ ហោតិ, ភីសនកភាវនិមិត្តំ ភីសនកភាវហេតុ,
ភីសនកភាវបច្ចយា ឥទំសុ ហោតិ។ យោ កោចិ អវីតរាគោ តំ វនសណ្ឋំ
បរិសតិ។ យេភុយ្យេន លោមាទិ ហំសន្តិ ពហុតរាទិ លោមាទិ ហំសន្តិ, ឧទ្ធំ មុខាទិ
សូចិសទិសាទិ កណ្តាកសទិសាទិ ច ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, អប្បាទិ ន ហំសន្តិ, ពហុតរាទំ
វា សត្តានំ ហំសន្តិ, អប្បកានំ អតិសូរហុរិសានំ ន ហំសន្តិទិ។

អន្តរជ្ជកាតិ មាយមាសស្ស អវសានេ ចតស្សោ, ជគ្គណាមាសស្ស អាទិម្ហិ
ចតស្សោតិ ឯវំ ឧទិទ្ធំ អន្តរេ អជ្ឈត្តិ។ អញ្ញោកាសេតិ មហាសត្តោ
ហិមចាតសមយេ រត្តិ អញ្ញោកាសេ វិហាតិ, អថស្ស លោមកូបេសុ អាវុតមុត្តា
វិយ ហិមពិន្ទុនិ តិដ្ឋន្តិ, សរីរំ សេតទុក្ខលចារុតំ វិយ ហោតិ។ ទិវា វនសណ្ឋាតិ
ទិវា ហិមពិន្ទុសុ សូរិយាតបសម្ពស្សេន វិគតេសុ អស្សាសោមិ ភវេយ្យ, អយំ
បន សូរិយេ ឧគ្គច្ឆន្តេយេវ វនសណ្ឋំ បរិសតិ, តត្រាបិស្ស សូរិយាតបេន
បក្សវន្តំ ហិមំ សរីរេយេវ បតតិ។ ទិវា អញ្ញោកាសេ វិហារមិ រត្តិ វនសណ្ឋាតិ
គិម្ហកាលេ កិរេស ទិវា អញ្ញោកាសេ វិហាសិ, តេនស្ស កច្ឆេហិ សេទធារា
មុច្ឆិសុ, រត្តិ អស្សាសោ ភវេយ្យ, អយំ បន សូរិយេ អត្ថំ គច្ឆន្តេយេវ វនសណ្ឋំ
បរិសតិ។ អថស្ស ទិវា គហិតឧស្មេ វនសណ្ឋោ អជ្ឈារកាសុយំ បក្ខិត្តោ វិយ
អត្តភារោ បរិទយ្ហិត្ត។ អនច្ឆរិយាតិ អនុអច្ឆរិយា។ បដិកាសីតិ ឧបដ្ឋាសិ។

សោតត្តោតិ ទិវា អាតបេន រត្តិ វនឌុស្តាយ សុតត្តោ។ សោសិដ្ឋោតិ រត្តិ
ហិមេន ទិវា ហិមោនកេន សុដ្ឋតិដ្ឋោ។ ភីសនកេតិ ភយជនកេ។ នត្តោតិ
និច្ចលោ។ និវាសនចារុបនេ ហិ សតិ សីតំ វា ឧណ្ណំ វា ន អតិពាដេយ្យ, តម្បី មេ
នត្តិ ទស្សេតិ។ ន ចត្តិមាសិដ្ឋោតិ អត្តិម្បី ន ឧបគតោ។ ឯសនាបសុតោតិ
សុទ្ធិឯសនត្តាយ បសុតោ, បយុត្តោ។ មុនីតិ, តទា អត្តានំ មុនីតិ កត្វា កថេតិ។

ឆវដ្ឋិកានីតិ ឧបឡាទឡានិ អដ្ឋិនិ។ ឧបឆាយាតិ យថា សីសូបឆានព្វា
ចាទ្ធិបឆានព្វា បញ្ញាយតិ, ឯវំ សន្តវិទ្វា តត្ថ សេយ្យំ កប្បេមីតិ ទស្សេតិ។
តាមណ្ឌលាតិ កោចាលទារកា។ តេ កិរ ពោធិសត្តស្ស សន្តិកំ គន្ធា, សុមេធ,
ត្វំ ឥមស្មី ហនេ កស្មា និសិដ្ឋោ, កថេហិតិ វនន្តិ។ ពោធិសត្តោ អដោមុខោ
និសីទតិ, ន កថេតិ។ អថ នំ តេ អកថេតុំ ន ទស្សនមាតិ បរិវារេត្វា ឱដ្ឋកន្តិ សរីរេ
ខេឡំ ចាតេន្តិ។ ពោធិសត្តោ ឯវម្បី ន កថេតិ។ អថ នំ ត្វំ ន កថេសីតិ ឱមុត្តន្តិ
បស្សវមស្ស ឧបរិ វិស្សន្តន្តិ។ ពោធិសត្តោ ឯវម្បី ន កថេតិយេវ។ តតោ នំ
កថេហិ កថេហិតិ បំសុកេន ឱកិរន្តិ។ ពោធិសត្តោ ឯវម្បី ន កថេតិយេវ។
អថស្ស ន កថេសីតិ ទណ្ឌកសលាកា គហេត្វា កណ្តាសោតេសុ បវេសេន្តិ។
ពោធិសត្តោ ទុក្ខា តិព្ពា កដុកា វេទនា អធិវាសេន្តោ កស្សចិ កិព្វំ ន
កិរស្សមីតិ មតកោវិយ អច្ឆតិ។ តេនាហ “ន ខោ បនាហំ, សារិបុត្ត,
អភិជានាមិ តេសុ ចាបកំ ចិត្តំ ឧប្បាទេតា” តិ។ ន មយា តេសុ ចាបកំ ចិត្តម្បី
ឧប្បាទិតន្តិ អត្តោ។ ឧបេក្ខាវិហារស្មី ហោតីតិ ឧបេក្ខាវិហារោ ហោតិ។
វិហារោ ឯវ ហិវិហារស្មិន្តិ វុត្តោ។ តេនេវ ច “ឥទំសុ មេ” តិ ឯត្តាបិ អយំសុ មេតិ
ឯវំ អត្តោ វេទិតព្ពោ។ ឥមិនា នយេន អញ្ញានិប ឯវុចានិ បទានិ វេទិតព្ពានិ។
ឥមិនា ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ ប្បិវតំ ឧបេក្ខាវិហារំ ទស្សេតិ។ យំ សន្ធាយាហា -

“សុខបត្តោ ន វជ្ជាមិ, ទុក្ខេន ហោមិ ទុម្ពនោ;

សព្វគ្គ តុលិតោ ហោមិ, ឯសា មេ ឧបេក្ខាចារមី"តិ។

ទុក្ខរការិកាទិសុទ្ធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាហារសុទ្ធិវណ្ណានា

១៥៨. អាហារេន សុទ្ធិតិ កោលាទិនា ឯកច្ឆេន បរិត្តកអាហារេន សក្កា
សុដ្ឋិតុន្តិ ឯវំទិដ្ឋិនោ ហោន្តិ។ ឯវមាហំសូតិ ឯវំ វទន្តិ។ កោលេហិតិ បទេវហិ។
កោលោទកន្តិ កោលានិ មទ្ធិត្វា កតថានកំ។ កោលវិកតិន្តិ
កោលសាឡវកោលបូរកោលគុឡាទិកោលវិការំ។ ឯតបរមោតិ ឯតំ
បមាណំ បរមំ អស្សាតិ ឯតបរមោ។ តទា ឯកនុតិកប្បមត្តកេ បន ន
ពោលុវបក្កតាលបក្កបមាលោកោលោ ហោតិ, យំ ឯតវហិ កោលស្ស
បមាណំ, ឯត្ថកោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៥៩. អធិមត្តកសិមាទន្តិ អតិវិយ កិសការំ។ អាសីតិកបញ្ចានិ វា
កាឡបញ្ចានិ វាតិ យថា អាសីតិកវល្លិយា វា កាឡវល្លិយា វា សន្និដ្ឋានេសុ
មិលាយិត្វា មជ្ឈេ ឧន្ទតុន្តតានិ ហោន្តិ, ឯវំ មហ្គំ អង្គបច្ឆដ្ឋានិ ហោន្តិតិ ទស្សេតិ។
ឡិដ្ឋបទន្តិ យថា ឡិដ្ឋស្ស បទំ មជ្ឈេ គម្ពីរំ ហោតិ, ឯវមេវំ ពោធិសត្តស្ស មិលាតេ
មំសលោហិតេ វច្ឆទ្វារស្ស អន្តោបរិដ្ឋត្តា អានិសទំ មជ្ឈេ គម្ពីរំ ហោតិ។ អថស្ស
ភូមិយំ និសិន្នដ្ឋានំ សរទោថ្លេន អក្កន្តំវិយ មជ្ឈេ ឧន្ទតំ ហោតិ។ វដ្ឋនាវឡីតិ
យថា វដ្ឋុយា អារុនិត្វា កតា វដ្ឋនាវឡី វដ្ឋនានំ អន្តរន្តរា និដ្ឋា ហោតិ,
វដ្ឋនដ្ឋានេសុ ឧន្ទតា, ឯវំ បិដ្ឋិកណ្ណាកោ ឧន្ទតាវនតោ ហោតិ, ជវសាលាយ
គោថានសិយោតិ ជិណ្ឌាសាលាយ គោថានសិយោ, តាវំសតោ មុច្ឆិត្វា
មណ្ឌាលេ បតិដ្ឋហន្តិ, មណ្ឌាលតោ មុច្ឆិត្វា ភូមិយន្តិ; ឯវំ ឯកា ឧបរិ ហោតិ,
ឯកា ហេដ្ឋាតិ ឡិលុត្តវិលុត្តា ភវន្តិ។ ពោធិសត្តស្ស បន ន ឯវំ ជាសុឡិយោ,

តស៊ូ ហ៊ី លោហិតេ ជិន្នេ មំសេ មិលាតេ ជាសុឡន្តរេហ៊ី ចម្មានិ ហេដ្ឋា
ឌីតិណ្ណានិ, តំ សន្វាយេតំ វុត្តំ។

ឌីក្ខាយិកាតិ ហេដ្ឋា អនុបរិដ្ឋា។ តស៊ូ កិរ លោហិតេ ជិន្នេ មំសេ មិលាតេ
អក្ខិអាវាជកា មត្តលុដ្ឋំ អាហាច្ឆ អជ្ជំសុ, តេនស្ស ឯវុចា អក្ខិការកា អហោសុំ។
អាមកង្ខិណ្ឌាតិ អតិវុណាកាលេ ជិន្នេ, សោ ហ៊ី វាតាតបេន សំដុសតិ ចេរ
មិលាយតិ ច។ យាវស្ស មេ, សាវិបុត្តាតិ, សាវិបុត្ត, មយ្ហំ ឧទរច្ឆរិ យាវ
បិដ្ឋិកណ្ណកំ អល្លីនា ហោតិ។ អថ វា យាវស្ស មេ, សាវិបុត្ត, ភារិយភារិយា
អហោសិ ធុក្ករការិកា, មយ្ហំ ឧទរច្ឆរិ យាវ បិដ្ឋិកណ្ណកំ អល្លីនា អហោសិ
ឯវុចា សម្ពុត្តោ វេទិតញ្ចោ។ បិដ្ឋិកណ្ណកំយេវ បរិគ្គណ្ណាមីតិ សហឧទរច្ឆរិ
គណ្ណាមិ។ ឧទរច្ឆរិយេវ បរិគ្គណ្ណាមីតិ សហបិដ្ឋិកណ្ណកំ គណ្ណាមិ។ អវកុដ្ឋោ
បបតាមីតិ តស៊ូ ហ៊ី ឧទ្ធារបស្សាវត្ថាយ និសិន្នស្ស បស្សវោ នេវ និក្ខមតិ, វុច្ចំ
បន ឯកំ ទ្វេ កជកដ្ឋិមត្តំ និក្ខមតិ។ ពលវុច្ចំ ឧប្បាទេតិ។ សរីរតោ សេនា
មុច្ឆន្តិ, តត្ថវ អវកុដ្ឋោ ភូមិយំ បតតិ។ តេនាហា “អវកុដ្ឋោ បបតាមី”តិ។
តមេវ កាយន្តិ តំ ឯកនុតិកប្បមត្តកេ កាយំ។ មហាសច្ចកសុត្តេ បន
បច្ឆិមភវិកកាយំ សន្វាយេ ឥមមេវ កាយន្តិ អាហា។ បូតិមូលានិ មំសេ វា
លោហិតេ វា សតិ តិដ្ឋន្តិ។ តស៊ូ បន អភាវេ ចម្មុឡណ្ណោ លោមាជិ វិយ
ហត្ថយេវ លក្ខន្តិ, តំ សន្វាយាហា “បូតិមូលានិ លោមាជិ កាយស្នា បតន្តិ”តិ។

អលមរិយញ្ញាណធស្សនវិសេសន្តិ អរិយភាវំ កាតុំ សមត្តំ
លោកុត្តរមគ្គំ។ ឥមិស្សាយេវ អរិយាយ បញ្ញាយាតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ
អនិច្ចតតា។ យាយំ អរិយាតិ យា អយំ មគ្គបញ្ញា អនិច្ចតតា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ -
យថា ឯតរហិ វិបស្សនាបញ្ញាយ អនិច្ចតតត្ថា មគ្គបញ្ញា អនិច្ចតតា, ឯវុ
ឯកនុតិកប្បមត្តកេ វិបស្សនាបញ្ញាយ អនិច្ចតតត្ថា លោកុត្តរមគ្គបញ្ញា

នាងគតោស្មីតិ, មជ្ឈិមគាលាកត្តោ បនាហុ, ឥមិស្សាយេវាតិ វុត្តបញ្ញាបិ
យាយំ អរិយាតិ វុត្តបញ្ញាបិ មគ្គបញ្ញាយេវ។ អថ នេភិក្ខុ អាហំសុ “ឯវំ សន្តេ
មគ្គស្ស អននិកតត្តា មគ្គំ នាងគតោស្មីតិ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, ភន្តេ” តិ។ អាវុសោ,
កិញ្ញាបិ ធិបេតុំ ន សក្កោមិ, ទ្វេបិ បន មគ្គបញ្ញាយេវាតិ, ឯតទេវ ចេត្ត យុត្តំ។
ឥតវថា ហិ យា អយន្តិ និទ្ទេសោ អនន្យចោ សិយា។

អាហារសុទ្ធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សំសារសុទ្ធិអាទិវណ្ណានា

១៦០. សំសារេន សុទ្ធិតិ ពហុកំ សំសរិត្វា សុដ្ឋន្តិតិ វទន្តិ។ ឧបបត្តិយា
សុទ្ធិតិ ពហុកំ ឧបបត្តិត្វា សុដ្ឋន្តិតិ វទន្តិ។ អាវាសេន សុទ្ធិតិ ពហុសុ ហំនេសុ
វសិត្វា សុដ្ឋន្តិតិ វទន្តិ។ តិសុបិ ហំនេសុ សំសរណាកវសេន សំសារោ។
ឧបបជ្ជនកវសេន ឧបបត្តិ។ វសនកវសេន អាវាសោតិ ខន្ធយេវ វុត្តា។
យញ្ញេនាតិ ពហុយាកេ យជិត្វា សុដ្ឋន្តិតិ វទន្តិ។ មុទ្ធវាវសិត្តេនាតិ តិហិ
សន្នេហិ ខត្តិយាភិសេកេន មុទ្ធនិ អភិសិត្តេន។ អគ្គិចារិចរិយាយាតិ
ពហុអគ្គិចរិចរណេន សុដ្ឋន្តិតិ វទន្តិ។

១៦១. ធម្មារោតិ តតុណោ។ យុវាតិ យោព្ពនេន សមន្នាគតោ។

សុសុកាឡុកេសោតិ សុដ្ឋ កាឡុកេសោ។ ភព្រេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោតិ
ឥមិនាស្ស យេន យោព្ពនេន សមន្នាគតោ យុវា, តំ យោព្ពនំ ភទ្គំ លទ្ធកន្តិ
នស្សេតិ។ បឋមេន វយសាតិ បឋមវយោ នាម តេត្ថីស វស្សានិ, តេន
សមន្នាគតោតិ អត្ថោ, បញ្ញាវេយ្យត្តិយេនាតិ បញ្ញាវេយ្យត្តិភាវេន។ ជិណ្ឌោតិ
ជរាជិណ្ឌោ។ វុទ្ធាតិ វុឡិត្វា បិតអង្គបច្ឆុដ្ឋោ។ មហាល្លកោតិ ជាតិមហាល្លកោ។
អទ្ធកតោតិ ពហុអទ្ធានំ គតោ ចិរកាលាតិក្កន្តោ។ វយោ អនុប្បត្តោតិ

វស្សសតស្ស តតិយកោដ្ឋាសំ បច្ឆិមវយំ អនុប្បត្តោ។ អាសីតិកោ មេ វយោ
វត្ថុតីតិ ឥមំ កិរ សុត្ថំ ភគវា បរិនិព្វានសំវច្ឆរេ កថេសិ។ តស្មា ឯវមាហា។
បរមាយាតិ ឧត្តមាយ។ សតិយាតិអាទីសុ បទសតម្បិ បទសហស្សម្បិ
វទន្តស្សេវ គហណាសមត្ថតា សតិ នាម។ តទេវ
អាធារណឧបនិពន្ធនសមត្ថតា គតិ នាម។ ឯវំ គហិតំ ធារិតំ សជ្ឈាយំ កាតុំ
សមត្ថវិរិយំ ធិតិ នាម។ តស្ស អត្តញ្ច ការណាញ ទស្សនសមត្ថតា
បញ្ញាវេយ្យត្ថយំ នាម។

ទឡ្ហធម្មា ធនុគ្គហោតិ ទឡ្ហំ ធនុំ គហេត្វា ឋិតោ ឥស្សសោ។ ទឡ្ហធនុ នាម
ទិសហស្សថាមំ វុច្ឆតិ, ទិសហស្សថាមំ នាម យស្ស អាហេបិតស្ស ជិយាពទ្វោ
លោហសីសាធិនំ កាហេ ទណ្ឌោ គហេត្វា យាវ កណ្ឌាប្បមាណា ឧត្តិតស្ស
បថវិតោ មុច្ឆតិ។ សិក្ខិតោតិ ទស ទ្វាទស វស្សានិ អាចរិយកុលេ
ឧគ្គហិតសិប្បោ។ កតហត្ថោតិ កោចិ សិប្បមេវ ឧគ្គណ្ហោតិ។ កតហត្ថោ ន
ហោតិ, អយំ បន កតហត្ថោ ចិណ្ឌាវសីកាវោ។ កត្វចាសនោតិ រាជកុលាធិសុ
ទស្សិតសិប្បោ។ លហុកេន អសនេនាតិ អន្តោ សុសិរំ កត្វា តូលាធិនិ បូរេត្វា
កតលាខាបរិកម្មេន សល្លហុកកណ្ឌោន។ ឯវំ កតញ្ច ឯកឧសភគាមី ទ្វេ
ឧសភានិ គច្ឆតិ, អដ្ឋឧសភគាមី សោឡសឧសភានិ គច្ឆតិ។ អប្បកសិរេនាតិ
និទុក្ខេន។ អតិចាតេយ្យាតិ អតិក្កមេយ្យ។ ឯវំ អធិមត្តសតិមន្តោតិ យថា សោ
ធនុគ្គហោ តំ វិទតិចតុរដ្ឋុលធាយំ សីយំ ឯវំ អតិក្កមេតិ, ឯវំ បទសតម្បិ
បទសហស្សម្បិ ឧគ្គហេតុំ ឧបធារេតុំ សជ្ឈាយំតុំ អត្តការណានិ ច ឧបបរិក្ខិតុំ
សមត្ថាតិ អត្តោ។ អញ្ញាត្រ អសិតបីតខាយិតសាយិតាតិ អសិតបីតាធិនិ ហិ
ភគវតាបិ កាតញ្ចានិ ហោន្តិ, ភិក្ខុហិបិ។ តស្មា តេសំ ករណាមត្តកាលំ
ឋេបេត្វាតិ ទស្សេតិ។

អបរិយាទិន្នាយេវាតិ អបរិក្ខណាយេវ។ សចេ ហិ ឯកោ ភិក្ខុ
កាយានុបស្សនំ បុច្ឆតិ, អញ្ញោ វេទនានុបស្សនំ, អញ្ញោ ចិត្តានុបស្សនំ, អយ្យោ
ធម្មានុបស្សនំ។ ឥមិនា បុដ្ឋំ អហំ បុច្ឆិស្សមីតិ ឯកោ ឯកំ ន ឱលោកេតិ។ ឯវំ
សន្តេបិ តេសំ វារោ បញ្ញាយតិ។ ឯវំ ពុទ្ធានំ បន វារោ ន បញ្ញាយតិ,
វិទត្តិចតុរុត្ថលធាយំ អតិក្កមតោ បុរេតរំយេវ ភគវា បុទ្ទសវិជេន
កាយានុបស្សនំ, នវវិជេន វេទនានុបស្សនំ, សោឡសវិជេន ចិត្តានុបស្សនំ,
បញ្ញាវិជេន ធម្មានុបស្សនំ កថេតិ។ តិដ្ឋន្តុ វា តាវ ឯតេ ចត្តារោ។ សចេ ហិ អញ្ញោ
ចត្តារោ សម្មប្បធានេសុ, អញ្ញោ ឥទ្ធិចាទេសុ, អញ្ញោ បញ្ចា ឥន្ទ្រិយេសុ, អញ្ញោ
បញ្ចា ពលេសុ, អញ្ញោ សត្ត ពោជ្ឈង្គេសុ, អញ្ញោ អដ្ឋ មគ្គង្គេសុ បញ្ចំ បុច្ឆេយ្យំ,
តម្បី ភគវា កថេយ្យ។ តិដ្ឋន្តុ វា ឯតេ អដ្ឋ។ សចេ អញ្ញោ សត្តតិស ជនា
ពោធិបក្ខិយេសុ បញ្ចំ បុច្ឆេយ្យំ, តម្បី ភគវា តាវទេវ កថេយ្យ។ កស្មា? យាវតា
ហិ លោកិយមហាជនា ឯកំ បទំ កថេន្តិ។ តាវ អាណន្ទត្ថេវា អដ្ឋ បទានិ
កថេតិ។ អាណន្ទត្ថេវ បន ឯកំ បទំ កថេន្តេយេវ ភគវា សោឡសបទានិ
កថេតិ។ កស្មា? ភគវតោ ហិ ជិន្ហា មុទុកា ទន្ធាវរណំ សុដុសិតំ វេចនំ អគលិតំ
ភវុត្ថំ បរិវាសោ លហុកោ។ តេនាហា “អបរិយាទិន្នាយេវស្ស, សារិបុត្ត,
តថាគតស្ស ធម្មទេសនា” តិ។

តត្ថ ធម្មទេសនាតិ តន្តិប្បបនា។ ធម្មបទព្យញ្ញនន្តិ ចាឡិយា បទព្យញ្ញនំ,
តស្ស តស្ស អត្ថស្ស ព្យញ្ញនកំ អក្ខរំ។ បញ្ចបដិកានន្តិ បញ្ចព្យាករណំ។
ឥមិនា កី ទស្សេតិ? តថាគតោ បុព្វេ ទហារកាលេ អក្ខរានិ សម្មិណ្ឌោត្វា បទំ
វត្ថុំ សក្កោតិ, បទានិ សម្មិណ្ឌោត្វា កាថំ វត្ថុំ សក្កោតិ, ចតុអក្ខរេហិ វា
អដ្ឋអក្ខរេហិ វា សោឡសអក្ខរេហិ វា បទេហិ យុត្តាយ គាថាយ អត្ថំ វត្ថុំ
សក្កោតិ។ ឥទានិ បន មហាល្លកកាលេ អក្ខរានិ សម្មិណ្ឌោត្វា បទំ វា, បទានិ
សម្មិណ្ឌោត្វា កាថំ វា, គាថាយ អត្ថំ វា វត្ថុំ ន សក្កោតិ ឯវំ នត្តិ។ ទហារកាលេ

ច មហាល្លកកាលេ ច សត្តមេតំ តថាគតស្ស អបរិយាទិន្នមេវាតិ ឥមំ
ទស្សេតិ។ មញ្ចកេន ចេបិ មន្តិ ឥទំ ពុទ្ធពលធិបនត្ថមេវ បរិកប្បត្វា អាហា។
ទសពលំ បន មញ្ចកេ អាហេបេត្វា គាមនិកមរាជជានិយោ បរិហរណាកាលោ
នាម នត្តិ។ តថាគតា ហិ បញ្ចមេ អាយុកោដ្ឋាសេ ខណ្ឌាច្ឆាធិហិ អនភិក្ខតា
សុវណ្ណាវណ្ណាសរីរស្ស វេវណ្ណិយេ អននុប្បត្តេ ទេវមនុស្សានំ
បិយមនាបកាលេយេវ បរិនិព្វាយន្តិ។

១៦២. នាគសមាលោតិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ បឋមពោធិយញ្ចំ
វីសតិវស្សត្ថន្តរេ ឧបវាននាគិតមេយិយត្ថេវាវិយ អយម្មិ ភគវតោ ឧបដ្ឋាកោ
អហោសិ។ ពិជយមាណោតិ មន្ទមន្ទេន តាលវណ្ណាវាតេន ភគវតោ ឧតុសុខំ
សមុដ្ឋាបយមាណោ។ ឯតទវោចាតិ សកលសុត្តន្តំ សុត្វា ភគវតោ បុព្វចរិតំ
ទុក្ខរការកំ អាគម្ម បសន្នោ ឯតំ “អច្ឆរិយំ ភន្តេ” តិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ
អច្ឆរំ បហរិតុំ យុត្តន្តិ អច្ឆរិយំ។ អភូតបុព្វំ ភូតន្តិ អព្ពតំ។ ឧកយេនបិ អត្ថនោ
វិម្ពយមេវ ធិបេតិ។ កោនាមោ អយំ ភន្តេតិ ឥទំ ភទ្ទកោ វតាយំ
ធម្មបរិយាយោ, ហន្តស្ស ភគវន្តំ អាយាចិត្វា នាមំ គណ្ណាបេមីតិ អធិប្បាយេន
អាហា។ អថស្ស ភគវា នាមំ គណ្ណាន្តោ តស្មា តិហ ត្វន្តិអាទិមាហា។ តស្សត្ថោ,
យស្មា ឥទំ សុត្តំ សុត្វា តវ លោមាធិ ហដ្ឋាធិ, តស្មា តិហ ត្វំ, នាគសមាល, ឥមំ
ធម្មបរិយាយំ “លោមហំសន បរិយាយោ” ត្វេវ នំ ជារេហីតិ។

សំសារសុទ្ធិអាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បបញ្ចាស្វទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាសីហនាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មហាទុក្ខក្ខន្ធសុត្តវណ្ណានា

១៦៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាទុក្ខក្ខន្ធសុត្តំ។ តត្ថ វិនយបរិយាយេន តយោ
ជនា សម្ពហុលាតិ វុច្ឆន្តិ, តតោ បរំ សង្ឃោ។ សុត្តន្តបរិយាយេន តយោ តយោ
ឯវំ, តតោ ឧទ្ធចំ សម្ពហុលាតិ វុច្ឆន្តិ។ ឥធិ សុត្តន្តបរិយាយេន សម្ពហុលាតិ
វេទិតញ្ចា។ បិណ្ឌរាយ ចារិសីសូតិ បរិដ្ឋា, តេ បន ន តាវ បរិដ្ឋា, បរិសិស្សមាតិ
និក្ខន្តត្តា បន បរិសីសូតិ វុត្តា។ យថា គាមំ គមិស្សមីតិ និក្ខន្តបុរិសោ តំ គាមំ
អប្បត្តោបិ “កុហី ឥត្ថន្ទាមោ” តិ វុត្តេ “គាមំ គតោ” តិ វុច្ឆតិ, ឯវំ។ បរិព្ពាជកានំ
អារាមោតិ ជេតវនតោ អវិទូរេ អញ្ញាតិត្តិយានំ បរិព្ពាជកានំ អារាមោ អត្ថិ, តំ
សន្ធាយ ឯវំមាហំសុ។ សមណោ, អារុសោតិ, អារុសោ, តុម្ហាកំ សត្តា សមណោ
គោតមោ។ កាមានំ បរិញ្ញន្តិ កាមានំ បហានំ សមតិក្កមំ បញ្ញាបេតិ។
រូបវេទនាសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ តិត្តិយា សកសមយំ ជានន្តា កាមានំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេយ្យំ បឋមជ្ឈានំ
វេទនា, រូបានំ បរិញ្ញំ បញ្ញាបេយ្យំ អរូបករំ វេទនា, វេទនានំ បរិញ្ញំ
បញ្ញាបេយ្យំ អសញ្ញករំ វេទនា។ តេ បន “ឥទំ នាម បឋមជ្ឈានំ អយំ រូបករោ
អយំ អរូបករោ” តិ បិ ន ជានន្តិ។ តេ បញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តាបិ កេវលំ “បញ្ញាបេម
បញ្ញាបេមា” តិ វេទន្តិ។ តថាគតោ កាមានំ បរិញ្ញំ អនាគាមិមគ្គេន បញ្ញាបេតិ,
រូបវេទនានំ អរហត្តមគ្គេន។ តេ ឯវំ មហាន្តេវិសេសេ វិជ្ជមានេបិ ឥធិ នោ,
អារុសោ, កោវិវេសោតិ អាទិមាហំសុ។

តត្ថ ឥនាតិ ឥមស្មី បញ្ញាបនេ។ ធម្មទេសនាយ វា ធម្មទេសនន្តិ យទិទំ
សមណាស្ស វា គោតមស្ស ធម្មទេសនាយ សទ្ធិ អម្ហាកំ ធម្មទេសនំ, អម្ហាកំ វា
ធម្មទេសនាយ សទ្ធិ សមណាស្ស គោតមស្ស ធម្មទេសនំ អារត្ត នាណករណំ
វុច្ឆេថ, តំ កិណ្ឌាមាតិ វេទន្តិ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ វេមជ្ឈេ
ភិន្នសុវណ្ណំ វិយ សាសនេន សទ្ធិ អត្តនោ លទ្ធិវចនមត្តេន សមធុរំ ឋបយីសុ។

នេវ អភិធន្តិស្វតិ ឯវមេតន្តិ ន សម្មជិដ្ឋិសុ។ នប្បជិក្កាសីស្វតិ នយិទំ ឯវន្តិ
នប្បជិសេធសុំ។ កស្មា? តេ កិវ តិត្តិយា នាម អន្តសទិសា, ជានិទ្វា វា
អជានិទ្វា វា កថេយ្យន្តិ នាភិធន្តិសុ, បរិញ្ញន្តិ វេទនេន ឦសកំ សាសនកន្តោ
អត្ថិតិ នប្បជិក្កាសីសុ។ ជនបទវាសិនោ វា តេ សកសមយបរសមយេសុ ន
សុដ្ឋ កុសលាតិបិ ឧភយំ នាកំសុ។

១៦៥. ន ថេវ សម្មាយស្សន្តិសិ សម្មាទេត្វា កថេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ឧត្តរិញ្ញា
វិយាតន្តិ អសម្មាយនតោ ឧត្តរិម្មិ ធុត្ថំ អាបដ្ឋិស្សន្តិ។ សម្មាទេត្វា កថេតុំ
អសក្កោន្តានំ នាម ហិ ធុត្ថំ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា តំ, ភិក្ខុវេ, អវិសយស្មិន្តិ ឯត្ថ
យថាតិ ការណាវចនំ, តន្តិ និចាតមត្តំ។ យស្មា អវិសយេ បញ្ញោ បុច្ឆិតោ
ហោតីតិ អត្តោ។ សនេវកេតិ សហ ទេវេហិ សនេវកេ។ សមាភាទីសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឯវំ តីណិ ហំនានិ លោកេ បក្ខិបិទ្វា ទ្វេ បជាយាតិ បញ្ចហិបិ
សត្តលោកមេវ បរិយាទិយិត្វា ឯតស្មី សនេវកាទិភេទេ លោកេ តំ ទេវំ វា
មនុស្សំ វា ន បស្សមីតិ ធិបេតិ។ ឥតោ វា បន សុត្វាតិ ឥតោ វា បន មម
សាសនតោ សុត្វា អតថាគតោបិ អតថាគតសាវកោបិ អារាធម្ម
បរិតោសេយ្យ។ អញ្ញថា អារាជនំ នាម នត្ថិតិ ទស្សេតិ។

១៦៦. ឥនានិ អត្តនោ តេសំ បញ្ញានំ វេយ្យាករណេន ចិត្តារាជនំ ទស្សេន្តោ
កោ ច, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ កាមគុណាតិ កាមយិតព្ភជ្ជន កាមា។ ពន្ធនជ្ជន
គុណា។ “អនុជាធាមិ, ភិក្ខុវេ, អហតានំ វត្ថានំ ទិគុណំ សង្ឃាជិ”ន្តិ (មហាវ.
៣៤៨) ឯត្ថ ហិ បដលដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ “អធ្វេន្តិ កាលា តរយន្តិ វត្តិយោ,
វេយោគុណា អនុបុព្វំ ជហន្តិ”តិ (សំ. និ. ១.៤) ឯត្ថ វាសដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។
“សតគុណា ទក្ខិណា ចាដិកន្តិវត្តា”តិ (ម. និ. ៣.៣៧៩) ឯត្ថ អាទិសំសដ្ឋោ
គុណដ្ឋោ។ “អន្តំ អន្តគុណំ (ឧ. ចា. ៣ ទូត្តិសាការេ; ធិ. និ. ២.៣៧៧) កយិវា

មាលាគុណោ ពហូ"តិ (ធម៌. ប. ៥៣) ឯត្ថ ពន្ធនដ្ឋោ គុណដ្ឋោ។ ឥធាបិ ឯសេវ
អធិប្បតោ, តេន វុត្ថំ "ពន្ធនដ្ឋោ គុណោ"តិ។ ចក្កវិញ្ញយ្យាតិ ចក្កវិញ្ញាណេន
បស្សិតញ្ញា។ ឯតេនុចាយេន សោតវិញ្ញយ្យាទីសុបិ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ ឥដ្ឋាតិ
បរិយិដ្ឋា វា ហោន្តុ មា វា, ឥដ្ឋាវម្ពណាភូតាតិ អត្ថោ។ កត្តាតិ កមនីយា។
មនាថាតិ មនវឡនកា។ បិយរូថាតិ បិយជាតិកា។ កាម្មបសំហិតាតិ
អារម្មណំ កត្វា ឧប្បជ្ឈមាណេន កាមេន ឧបសំហិតា។ រជនីយាតិ រជ្ជនិយា,
រាគុប្បត្តិការណាភូតាតិ អត្ថោ។

១៦៧. យទិ មុទ្ទាយាតិអាទីសុ មុទ្ទាតិ អង្គលិបព្រេសុ សញ្ញំ ឋបេត្វា
ហត្ថមុទ្ទា។ គណនាតិ អច្ឆិទ្ធកណនា។ សម្ព័ន្ធន្តិ បិណ្ឌគណនា។ យាយ ខេត្តំ
ឱលោកេត្វា ឥធម ឯត្ថកា វិហី ភវិស្សន្តិ, វុត្ថំ ឱលោកេត្វា ឥធម ឯត្ថកានិ ជលានិ
ភវិស្សន្តិ, អាគាសំ ឱលោកេត្វា ឥមេ អាគាសេ សកុណា ឯត្ថកា នាម
ភវិស្សន្តិតិ ជានន្តិ។

កសីតិ កសិកម្មំ។ វណិជ្ជាតិ ជង្សវណិជ្ជជលវណិជ្ជាទិវណិប្បថោ។
គោរក្ខន្តិ អត្ថនោ វា បរេសំ វា គាវោ រក្ខិត្វា បញ្ចាគោរសិក្កយេន ជីវនកម្មំ។
ឥស្សត្ថោ វុច្ឆតិ អាវុធំ គហេត្វា ឧបជ្ឈានកម្មំ។ រាជហោរិសន្តិ អាវុធន រាជកម្មំ
កត្វា ឧបជ្ឈានំ។ សិប្បញ្ញាតរន្តិ គហិតាវសេសំ ហត្ថិអស្សសិប្បាទិ។ សីតស្ស
បុរក្ខតោតិ លក្ខំ វិយ សរស្ស សីតស្ស បុរតោ, សីតេន ពាជីយមាណោតិ
អត្ថោ។ ឧណ្ហាបិ ឯសេវ នយោ។ ឧសាទីសុ ឧសាតិ បិដ្តលមក្ខិកា។ មកសាតិ
សព្វមក្ខិកា, សរីសថាតិ យេ កេចិ សរិត្វា គច្ឆន្តិ។ វិស្សមាណោតិ វុប្បមាណោ,
យដ្ឋិយមាណោ។ មីយមាណោតិ មរមាណោ។ អយំ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, អយំ
មុទ្ទាទីហិ ជីវិកកប្បនំ អាគម្ម សីតាទិបច្ចយោ អាពាណោ។ កាមានំ អាទីនវោតិ
កាមេសុ ឧបទ្កេវា, ឧបស្សត្ថោតិ អត្ថោ។ សន្និដ្ឋិកោតិ បច្ចក្ខោ សាមំ

បស្ស័តញ្ចោ។ ទុក្ខក្ខន្ធាតិ ទុក្ខរាសិ។ កាមហេតុតិអាទីសុ បច្ចយដ្ឋេន កាមា
អស្ស ហេតុតិ កាមហេតុ។ មូលដ្ឋេន កាមា និទានមស្សាតិ កាមនិទានោ។
លិង្គវិបល្លាសេន បន កាមនិទានន្តិ វុត្តោ។ ការណាដ្ឋេន កាមា អធិករណំ
អស្សាតិ កាមាធិករណោ។ លិង្គវិបល្លាសេនេវ បន កាមាធិករណាន្តិ វុត្តោ។
កាមានមេវ ហេតុតិ ឥទំ និយមវេចនំ, កាមបច្ចយា ឧប្បជ្ឈតិយេវាតិ អត្តោ។

ឧដ្ឋហតោតិ អាជីវសមុដ្ឋាបករីវិយេន ឧដ្ឋហន្តស្ស។ យដតោតិ តំ វិវិយំ
បុព្វេនាបរំ យដេន្តស្ស។ វាយមតោតិ វាយាមំ បរក្កមំ បយោគំ ករោន្តស្ស។
នាភិនិប្បជ្ឈន្តិ ធនិប្បជ្ឈន្តិ, ហត្ថំ នាភិរុហន្តិ។ សោចតីតិ ចិត្ត
ឧប្បន្នពលវសោកេន សោចតិ។ កិលមតីតិ កាយេ ឧប្បន្នទុក្ខេន កិលមតិ។
បរិទេវតីតិ វាចាយ បរិទេវតិ។ ឧត្តាឡិទ្ធិ ឧរំ តាឡេត្វា។ កន្ទតីតិ រោទតិ។
សម្មាហំ អាបជ្ឈតីតិ វិសញ្ញិវិយ សម្មុឡោ ហោតិ។ មោយន្តិ តុច្ឆំ។ អដលោតិ
និប្បលោ។ អារក្ខាធិករណាន្តិ អារក្ខការណា។ កិន្តីតិ កេន នុ ខោ ឧចាយេន។
យម្បិ មេតិ យម្បិ មយ្ហំ កសិកម្មាទីនិ កត្វា ឧប្បាទិទំ ជនំ អហោសិ។ តម្បិ នោ
នត្ថីតិ តម្បិ អម្ពាភំ ឥទានិ នត្ថិ។

១៦៨. បុន ចបរំ, ភិក្ខុវេ, កាមហេតុតិអាទិនាបិ ការណំ ទស្សេត្វាវ អាទីនំ
ទីបេតិ។ តត្ថ កាមហេតុតិ កាមបច្ចយា រាជានោបិ រាជូហិវិវទន្តិ។
កាមនិទានន្តិ ភាវនបុសកំ, កាមេ និទានំ កត្វា វិវទន្តិ អត្តោ។
កាមាធិករណាន្តិបិ ភាវនបុសកមេវ, កាមេ អធិករណំ កត្វា វិវទន្តិ
អត្តោ។ កាមានមេវ ហេតុតិ កាមនិគមនគរសេនាបតិបុរោហិតដ្ឋានន្តរាទីនំ
កាមានមេវ ហេតុ វិវទន្តិ អត្តោ។ ឧបក្កមន្តិ បហារន្តិ។ អសិចម្ពន្តិ អសិញោវ
ខេដកដលកាទីនិ ច។ ធនុកលាបំ សន្នយ្ហិត្វាតិ ធនុំ គហេត្វា សរកលាបំ

សន្ទុយ្យត្វា។ ឧកតោព្យឡង្គិ ឧកតោ រាសិក្ខតំ។ បក្ខន្ទន្តិ បរិសន្តិ។ ឧស្សស្វតិ
កណ្តោសុ។ វិជ្ជោតលន្តេស្វតិ វិបរិវត្តន្តេសុ។ តេ តត្ថាតិ តេ តស្មី សង្គាមេ។

អធ្មាវលេបនា ឧបការិយោតិ ចេត្ត មនុស្សា ចាការចាធំ
អស្សុខុរសណ្ណានេន ឥដ្ឋកាហិ ជិនិត្វា ឧបរិ សុឆាយ លិម្បន្តិ។ ឯវំ កតា
ចាការចាធំ ឧបការិយោតិ វុច្ឆន្តិ។ តា តិន្តេន កលលេន សិក្ខា អធ្មាវលេបនា
នាម ហោន្តិ។ បក្ខន្ទន្តិ តាសំ ហោជ្ជា តិច្ឆិណាអយស្សលាទីហិ វិជ្ជ័យមាណាបិ
ចាការស្ស បិច្ឆិលភាវេន អាហាហិតុំ អសក្កោន្តាបិ ឧបដាវន្តិយេវ។
ឆកណាកាយាតិ កុចិតកោមយេន។ អភិវគ្គនាតិ សតទន្តេន។ តំ
អដ្ឋនន្តាការេន កត្វា “នគរធ្មាវំ ភិនិត្វា បរិសិស្សមា” តិ អាគតេ ឧបរិធ្មាវេ
បិតា តស្ស ពន្ធនយោត្តានិ ជិនិត្វា តេន អភិវគ្គេន ឌីមន្តន្តិ។

១៦៩. សន្ទិម្បិ ជិនិត្តិ យរសន្ទិម្បិ ជិនិត្តិ។ និល្លោបន្តិ កាមេ បហរិត្វា
មហារិលោបំ ករោន្តិ។ ឯកាការិកន្តិ បណ្ណាសមត្ថាបិ សដ្ឋិមត្ថាបិ បរិវារេត្វា
ជីវគ្គាហំ គហេត្វា អាហារាបេន្តិ។ បរិបន្តេបិ តិដ្ឋន្តិ បន្តទូហានកម្មំ ករោន្តិ។
អឡុទណ្ណាកេហិតិ មុត្តរេហិ បហារសាធនតំ វា ចតុហត្ថទណ្ណំ ទ្វេដា ធនត្វា
គហិតទណ្ណាកេហិ។ ពិលង្គជាលិកន្តិ កញ្ជិយឧក្ខុលិកម្មការណំ, តំ ករោន្តា
សីសកថាលំ ឧប្បាដេត្វា តត្ថំ អយោគុឡំ សណ្ណាសេន គហេត្វា តត្ថ បក្ខិបន្តិ,
តេន មត្តលុន្តំ បក្កិចិត្វា ឧបរិ ឧត្តរតិ។ សង្ខមុណ្ឌិកន្តិ សង្ខមុណ្ឌិកម្មការណំ,
តំ ករោន្តា ឧត្តរោជ្ជឧកតោកណ្ឌាច្ចឡិ កកឡវាជបរិច្ឆេនេន ចម្មំ ជិនិត្វា
សត្តកេសេ ឯកតោ គណ្ឌី កត្វា ទណ្ណាកេន វល្លិត្វា ឧប្បាដេន្តិ, សហ កេសេហិ
ចម្មំ ឧដ្ឋហតិ។ តតោ សីសកជាហំ ជូលសក្ខរាហិ យំសិត្វា ដោវន្តា សង្ខវណ្ណំ
ករោន្តិ។

រាហុមុខន្តិ រាហុមុខកម្មការណ៍, តំ ករោន្តា សង្ក្រាន្ត មុខវិវិត្តា អន្តោមុខ
ធិបំ ជាលេន្តិ។ កណ្តាច្ចុឡិកាហិ វា បដ្ឋាយ មុខ និខាននេន ខណ្ឌន្តិ។ លោហិតំ
បគ្បវិត្តា មុខ បូរេតិ។ ដោតិមាលិកន្តិ សកលសរីរំ តេលបិលោតិកាយ
វេបេត្វា អាសិម្បន្តិ។ ហត្ថបដ្ឋោតិកន្តិ ហត្ថ តេលបិលោតិកាយ វេបេត្វា ធិបំ
វិយ ជាលេន្តិ។ ឯវកវត្តិកន្តិ ឯវកវត្តកម្មការណ៍, តំ ករោន្តា គីរតោ បដ្ឋាយ
ចម្ពុពន្ធុ កន្តិកា កោប្បកេ ឋបេន្តិ។ អថ នំ យោត្តហិ ពន្ធុត្វា កឡន្តិ។ សោ
អត្តនោ ចម្ពុពន្ធុ អក្កមិត្វា អក្កមិត្វា បតតិ។ ចីរកវាសិកន្តិ
ចីរកវាសិកកម្មការណ៍, តំ ករោន្តា តថេវ ចម្ពុពន្ធុ កន្តិកា កដិយំ ឋបេន្តិ។
កដិតោ បដ្ឋាយ កន្តិកា កោប្បកេសុ ឋបេន្តិ។ ឧបរិមេហិ ហេដ្ឋិមសរីរំ
ចីរកនិវាសននិវត្តំ វិយ ហោតិ។ ឯណោយ្យកន្តិ ឯណោយ្យកកម្មការណ៍។ តំ
ករោន្តា ឧកោសុ កប្បវេសុ ច ជាណូសុ ច អយវលយានិ ធន្វា អយសូលានិ
កោដ្ឋន្តិ។ សោ ចត្វហិ អយសូលេហិ ភូមិយំ បតិជ្ជហតិ។ អថ នំ បរិវារេត្វា អគ្គី
ករោន្តិ។ “ឯណោយ្យកោ ដោតិបរិគ្គហោ យថា”តិ អាគតជ្ជានេបិ ឥនមេវ វុត្តំ។
តំ កាលេន កាលំ សូលានិ អបនេត្វា ចត្វហិ អដ្ឋិកោដិហិយេវ ឋបេន្តិ។ ឯវុចា
ការណា នាម នត្តិ។

ពន្ធុសម័សិកន្តិ ឧកតោមុខហិ ពន្ធុសេហិ បហវិត្តា ចម្ពុមសន្តារនិ
ឧប្បាដេន្តិ។ កហាបណិកន្តិ សកលសរីរំ តិណ្ណាហិ វាសិហិ កោដិតោ បដ្ឋាយ
កហាបណាមត្តំ កហាបណាមត្តំ ចាតេន្តា កោដ្ឋន្តិ។ ខាហបតន្តិកន្តិ សរីរំ តត្ថ
តត្ថ អាវុដេហិ បហវិត្តា កោដ្ឋហិ ខារំ ឃំសន្តិ។ ចម្ពុសំសន្តារនិ បគ្បវិត្តា
សវន្តិ។ អដ្ឋិកសង្ខលិការំ តិជ្ជតិ។ បលិយបរិវត្តិកន្តិ ឯកេន បស្សេន
និបដ្ឋាបេត្វា កណ្តាច្ចុឡេ អយសូលំ កោដ្ឋត្វា បថវិយា ឯកាពន្ធុ ករោន្តិ។ អថ
នំ ចានេ គហេត្វា អាវិជ្ឈន្តិ។ បលាលបីឋកន្តិ ធរកោ ការណិកោ ធរិចម្ពុ
អន្តិក្ខិត្វា និសនេចាតេហិ អដ្ឋិនិកិត្តិត្វា កេសេសុ គហេត្វា ឧក្ខិបន្តិ។

មំសរាសិយេវ ហោតិ, អថ នំ កេសេហេវ បរិយោនន្ទិត្វា គណ្ណាន្តិ។ បលាលវន្តិ
វិយ កត្វា បន វេបេន្តិ។ សុនខេហិប័តិ កតិបយានិ ធិវសានិ អាហារំ អធិត្វា
ឆាតកេហិ សុនខេហិ ខាធាបេន្តិ។ តេ មុហុត្តេន អជ្ជិសង្ខលិកមេវ ករោន្តិ។
សម្បរាយិកោតិ សម្បរាយេ ទុតិយត្ថភាវេវិចាកោតិ អត្ថោ។

១៧០. ធន្តរាគវិនយោ ធន្តរាគប្បហានន្តិ និព្វានំ។ និព្វានញ្ចិ អាគម្ម កាមេសុ
ធន្តរាកោវិន័យតិ ចេវ បហិយតិ ច, តស្មា និព្វានំ ធន្តរាគវិនយោ
ធន្តរាគប្បហានន្តិ ច វុត្តំ។ សាមំ វា កាមេ បរិជានិស្សន្តិ តិ សយំ វា តេ កាមេ
តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិជានិស្សន្តិ។ តថត្តាយាតិ តថភារាយ។ យថាបដិបន្នោតិ
យាយ បដិបទាយ បដិបន្នោ។

១៧១. ខត្តិយកញ្ញា វាតិអាធិ អបរិត្តេនវិបុលេន កុសលេន
គហិតបដិសន្ធិកំ វត្ថាលម្ពាវាទិនិលភនដ្ឋានេ និព្វត្តំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។
បន្ទវសវស្សុទ្ធីសិកាតិ បន្ទវសវស្សវយា។ ទុតិយបទេមិ ឯសេវ នយោ។
វយបទេសំ កស្មា គណ្ណាតិ? វណ្ណាសម្បត្តិទស្សនត្ថំ។ មាតុកាមស្ស ហិ
ទុគ្គតកុលេ និព្វត្តស្សបិ ឯតស្មី កាលេ ថោកំ ថោកំ វណ្ណាយតនំ បសីទតិ។
បុរិសានំ បនវីសតិវស្សកាលេ បញ្ចវីសតិវស្សកាលេ បសន្នំ ហោតិ។
ឆាតិធិយាតិអាធិហិ ធនោសវិវហិតំ សវីរសម្បត្តិ ធិបេតិ។ វណ្ណានិកាតិ
វណ្ណាយេវ។

ជិណ្ហាន្តិ ជរាជិណ្ហំ។ កោចានសិវន្តិ កោចានសី វិយ វន្តិ។ ភោគ្គន្តិ ភគ្គំ,
ឥមិនាមិស្ស វន្តិភាវមេវ ធិបេតិ។ ទណ្ឌបរាយណាន្តិ ទណ្ឌបដិសរណំ
ទណ្ឌទុតិយំ។ បវេធមានន្តិ កម្មមាណំ។ អាតុវន្តិ ជរាតុរំ។ ខណ្ឌទន្តន្តិ
ជិណ្ហាភាវេន ខណ្ឌិតទន្តំ។ បលិតកេសន្តិ បណ្ណារកេសំ។ វិល្លាទន្តិ លុញ្ចិត្វា
គហិតកេសំ វិយ ខណ្ឌជំ។ ខលិតសិវន្តិ មហាខណ្ឌជសីសំ។ វលិនន្តិ

សញ្ញាតវលី។ តិលកាហតកត្តន្តិ សេតកាឡតិលកេហិវិកិណ្ណាសវីរំ។
អាពាធិកន្តិ ព្យាធិកំ។ ទុក្ខតន្តិ ទុក្ខបត្តំ។

ពាឡតិលានន្តិ អធិមត្តតិលានំ។ សិវជីកាយ ធម្មតន្តិ អាមកសុសានេ
ចាតិតំ។ សេសមេត្ត សតិបដ្ឋានេ វុត្តមេវ។ ឥធាបិ និព្វានំយេវ ធន្តរាគរីនយោ។

១៧៣. នេវ តស្មី សមយេ អត្តព្យាពាធាយាតិ តស្មី សមយេ អត្តនោបិ
ទុក្ខត្ថាយ ន ចេតេតិ។ អព្យាពជ្ឈំយេវាតិ និទុក្ខមេវ។

១៧៤. យំ, ភិក្ខុវេ, វេទនា អនិច្ចាតិ, ភិក្ខុវេ, យស្មា វេទនា អនិច្ចា, តស្មា
អយំ អនិច្ចាធិអាគារោវ វេទនាយ អាធិនវោតិ អត្ថោ, និស្សរណំ
វុត្តប្បការមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាទុក្ខក្ខន្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចូឡទុក្ខក្ខន្ធសុត្តវណ្ណានា

១៧៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡទុក្ខក្ខន្ធសុត្តំ។ តត្ថ សក្កេស្វតិ ឯវំនាមកេ
ជនបទេ។ សោ ហិ ជនបទោ សក្យានំ រាជកុមារានំ វសនជ្ជានត្តា សក្យាត្រូវ
សង្ខំ គតោ។ សក្យានំ បន ឧប្បត្តិ អម្ពជ្ជសុត្ត អាគតាវ។ កបិលវត្ថុស្មិន្តិ
ឯវំនាមកេ នគរេ។ តញ្ញា កបិលស្ស ឥសិនោ និវាសជ្ជានេ កតត្តា កបិលវត្ថុតិ
វុត្តំ, តំ គោចរគាមំ កត្វា។ និគ្រោធារាមេតិ និគ្រោធានាម សក្កោ, សោ
ញាតិសមាគមកាលេ កបិលវត្ថុំ អាគតេ ភគវតិ អត្តនោ អារាមេ វិហារំ
ការេត្វា ភគវតោ និយ្យាតេសិ, តស្មី វិហារតីតិ អត្ថោ។ មហាធាមោតិ
អនុវុទ្ធត្រូវស្ស ភាតា ភគវតោ ចុឡបិបុប្ផោ។ សុទ្ធាននោ សុក្កោននោ

សុក្កោទននោ ឆោតោទននោ អមិតោទននោតិ ឥមេ បញ្ចា ជនា ភាគរោ។ អមិតា
នាម ធើរី តេសំ ភគិនី។ តិស្សត្ថេរោ តស្ស បុត្តោ។ តថាគតោ ច នន្តត្ថេរោ ច
សុទ្ធោទនស្ស បុត្តោ, មហានាមោ ច អនុរុទ្ធត្ថេរោ ច សុក្កោទនស្ស។
អានន្តត្ថេរោ អមិតោទនស្ស, សោភគរតោ កនិជ្ជោ។ មហានាមោ
មហាល្អកតរោ សកទាគាមី អរិយសាវកោ។

ធិយវត្តន្តិ មយ្ហំ សកទាគាមិជលុប្បត្តិតោ បជ្ជាយ ចិវរត្ថំ ជានាមីតិ
ទស្សតិ។ លោកធម្មាតិ លោកសម្មាសា ធម្មា, នាទប្បការកំ លោភំយេវ
សន្ធាយ វទតិ។ ឥតវេសុបិ ទិសុ ឯសេវ នយោ។ បរិយាទាយ តិជ្ជន្តិ ខេបេត្វា
តិជ្ជន្តិ។ ឥទញ្ញំ បរិយាទានំ នាម “សត្តំ ហត្ថិកាយំ បរិយាទិយិត្វា សត្តំ
អស្សកាយំ សត្តំ វេកាយំ សត្តំ បត្តិកាយំ បរិយាទិយិត្វា ជីវន្តយេវ នំ
ឱសដ្ឋេយ្យ”ន្តិ (សំ. និ. ១.១២៦) ឯត្ថ គហលោ អាគតំ។ “អនិច្ចសញ្ញា, ភិក្ខុវេ,
ភាវិតា ពហុលីកតា សត្តំ កាមរាគំ បរិយាទិយិតិ”តិ (សំ. និ. ៣.១០២) ឯត្ថ
ខេបនេ។ ឥធាបិ ខេបនេ អធិប្បតំ។ តេន វុត្តំ “បរិយាទិយិត្វាតិ ខេបេត្វា”តិ។

យេន មេ ឯកទា លោកធម្មាបិ យេន មយ្ហំ ឯកេកស្មី កាលេ
លោកធម្មាបិ ចិត្តំ បរិយាទាយ តិជ្ជន្តិ បុច្ឆតិ។ អយំ កិវ រាជា
“សកទាគាមិមគ្គេន លោកទោសមោហា និវរសេសា បហីយន្តិ”តិ សញ្ញា
អហោសិ, អយំ “អប្បហីនំ មេ អត្ថិ”តិបិ ជានាតិ, អប្បហីនកំ ឧបាទាយ
បហីនកម្មិ បុន បច្ឆតោវាវត្តតិ តិ សញ្ញា ហោតិ។ អរិយសាវកស្ស ឯវំ
សន្តេហោ ឧប្បជ្ជតិ តិ? អាម ឧប្បជ្ជតិ។ កស្មា? បណ្ណាតិយា អកោវិទត្តា។ “អយំ
កិលេសោ អសុកមគ្គវដ្ឋោ”តិ ឥមិស្ស បណ្ណាតិយា អកោវិទស្ស ហិ
អរិយសាវកស្សបិ ឯវំ ហោតិ។ កី តស្ស បច្ឆវេក្ខណា នត្ថិតិ? អត្ថិ។ សា បន ន
សព្វេសំ បរិបុណ្ណា ហោតិ។ ឯកោ ហិ បហីនកិលេសមេវ បច្ឆវេក្ខតិ។ ឯកោ

អវសិជ្ជកិលេសមេវ, ឯកោ មគ្គមេវ, ឯកោ ជលមេវ, ឯកោ និព្វានមេវ។
ឥមាសុ បន បញ្ចសុ បច្ឆវេក្ខណាសុ ឯកំ វា ទ្វេ វា នោ លទ្ធីំ នវដ្ឋតិ។ ឥតិ យស្ស
បច្ឆវេក្ខណា ន បរិបុណ្ណា, តស្ស មគ្គវដ្ឋកិលេសបណ្ណាតិយំ អកោវិទត្តា ឯវំ
ហោតិ។

១៧៦. សោ ឯវ ខោ តេតិ សោយេវ លោកោ ទោសោ មោហោ ច តវ សន្តានេ
អប្បហំនោ, តុំ បន បហំនសញ្ញំ អហោសីតិ ទស្សេតិ។ សោ ច ហិ តេតិ សោ
តុយ្ហំ លោកទោសមោហាធម្មោ។ កាមេតិ ទុវិធ កាមេ។ ន បរិភុញ្ញេយ្យាសីតិ
មយំ វិយ បព្ពដេយ្យាសីតិ ទស្សេតិ។

១៧៧. អប្បស្សាទាតិ បរិត្តសុខា។ ពហុទុក្ខាតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកទុក្ខមេវេត្ត ពហុកំ។ ពហុចាយាសាតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកោ ឧចាយាសកិលេសោយេវេត្ត ពហុ។ អាទិនវេតិ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកោ ឧបទ្ធពោ។ ឯត្ថ ភិយ្យេតិ ឯតេសុ កាមេសុ អយំ
អាទិនវេយេវ ពហុ។ អស្សាទោ បន ហិមវន្តំ ឧបនិធាយ សាសថោវិយ អប្បោ,
បរិត្តកោ។ ឥតិ ចេបិ មហាធាមាតិ មហាធាម ឯវំ ចេបិ អរិយសាវកស្ស។
យថាភូតន្តិ យថាសភាវំ។ សម្មា នយេន ការណេន បញ្ញាយ សុដ្ឋទិដ្ឋំ ហោតីតិ
ទស្សេតិ។ តត្ថ បញ្ញាយាតិ វិបស្សនាបញ្ញាយ, ហេដ្ឋាមគ្គទ្វយញ្ញាណោនាតិ
អត្តោ។ សោ ចាតិ សោ ឯវ មគ្គទ្វយេន ទិដ្ឋកាមាទិនវេ អរិយសាវកោ។
បីតិសុខន្តិ ឥមិនា សប្បីតិកានិ ទ្វេ ឈានានិ ទស្សេតិ។ អញ្ចំ វា តតោ សន្តតវន្តិ
តតោ ឈានទ្វយតោ សន្តតវំ អញ្ចំ ឧបរិឈានទ្វយញ្ញោវ មគ្គទ្វយញ្ញោ។ នេវ តាវ
អនាវដ្ឋិ កាមេសុ ហោតីតិ អថ ខោ សោ ទ្វេ មគ្គេ បដិវដ្ឋិត្វា បិតោបិ
អរិយសាវកោ ឧបរិឈានានំ វា មគ្គានំ វា អនិច្ចតតត្តា នេវ តាវ កាមេសុ
អនាវដ្ឋិ ហោតិ, អនាវដ្ឋិនោ អនាគោគោ ន ហោតិ។ អាវដ្ឋិនោ សាកោគោយេវ

ហោតិ។ កស្មា? ចតុបិណ្ឌនេហិវិក្ខុម្ពនប្បហានស្ស, ទ្វីបិ មគ្គេហិ
សមុទ្រេនប្បហានស្ស អភាវា។

មយ្ហម្មិ ខោតិ ន កេវលំ តុយ្ហេវ, អថ ខោ មយ្ហម្មិ។ បុព្វេវ សម្ពោធាតិ
មគ្គសម្ពោធិតោ បឋមតរមេវ។ បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ ហោតិ ឯត្ថ ឱរោធនាជកា
បជហនបញ្ញា អធិប្បតា។ បីតិសុខំ នាជ្ឈកមន្តិ សប្បីតិកានិ ទ្វេ ឈានានិ ន
បដិលភី។ អញ្ញំ វា តតោ សន្តតរន្តិ ឥធម៌ ឧបរិ ឈានទ្វយំ ចេវ ចត្តារោ ច មគ្គា
អធិប្បតា។ បច្ចញ្ញាសិន្តិ បដិអញ្ញាសី។

១៧៩. ឯកមិទាហំ មហានាម សមយន្តិ កស្មា អារទ្ធុ? អយំ ចាជិយេក្កោ
អនុសន្តិ។ ហេដ្ឋា កាមាណំ អស្សាទោបិ អាទិនវេបិ កថិតោ, និស្សរណំ ន
កថិតំ, តំ កថេតុំ អយំ ទេសនា អារទ្ធា។ កាមសុខល្លិកានុយោគោ ហិ ឯកោ
អន្តោ អត្ថកិលមថានុយោគោ ឯកោតិ ឥមេហិ អន្តេហិ មុត្តំ មម សាសនន្តិ
ឧបរិ ជលសមាបត្តិសីសេន សកលសាសនំ ទស្សេតុម្មិ អយំ ទេសនា អារទ្ធា។

គិដ្ឋក្កុជេ បព្ពតេតិ តស្ស បព្ពតស្ស គិដ្ឋសទិសំ ក្កដំ អត្ថិ, តស្មា
គិដ្ឋក្កុដាតិ វុច្ចតិ។ គិដ្ឋា វា តស្ស ក្កុជេសុ និវសន្តិភិបិ គិដ្ឋក្កុដាតិ វុច្ចតិ។
ឥសិគិលិបស្សេតិ ឥសិគិលិបព្ពតស្ស បស្សេ។ កាឡសិលាយន្តិ កាឡវណ្ណោ
បិដ្ឋិចាសាលោ។ ឧត្តជ្ជកា ហោន្តិភិ ឧទ្ធិយេវ បីតកា ហោន្តិ អនិសិទ្ធា។
ឱបក្កមិកាតិ ឧត្តជ្ជកាទិនា អត្ថនោ ឧបក្កមេន និព្ពត្តិតា។ និគល្លោ, អារុសោតិ អញ្ញំ ការណំ វត្ថុំ អសក្កោន្តា និគល្លាស្ស ឧបរិ បក្ខិបីសុ។ សព្ពញ្ញ
សព្ពទស្សវីតិ សោ អម្ពាភំ សត្តា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ សព្ពំ ជាតាតិ
បស្សតីតិ ទស្សេតិ។ អបរិសេសំ ញាណទស្សនំ បដិជាតាតិ សោ អម្ពាភំ
សត្តា អបរិសេសំ ធម្មំ ជានន្តោ អបរិសេសសសដ្ឋានំ ញាណទស្សនំ បដិជាតាតិ,

បដិជានឆ្មោច ឯ ឯ បដិជានាតិ “ចរតោ ច មេ តិជ្ជតោ ច...បេ... បច្ចុប្បដ្ឋិត”ន្តិ។
តត្ថ សតតន្តិ និច្ចំ។ សមិតន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។

១៨០. កី បន តុម្កេ, អាវុសោ, និគណ្ណា ជានាថ ឯត្ថកំ វា ទុក្ខំ និដ្ឋិល្លាន្តិ ឥទំ
ភគវា បុរិសោ នាម យំ ករោតិ, តំ ជានាតិ។ វិសតិកហាបណោ ឥណំ គហេត្វា
ទស ទត្វា “ទស មេ ទិន្នា ទស អវសិជ្ជា”តិ ជានាតិ, តេបិ ទត្វា “សត្តំ ទិន្ន”ន្តិ
ជានាតិ។ ខេត្តស្ស តតិយភាគំ លាយិត្វា “ឯកោ ភាគោ លាយិតោ, ទ្វេ
អវសិជ្ជា”តិ ជានាតិ។ បុន ឯកំ លាយិត្វា “ទ្វេ លាយិតោ, ឯកោ អវសិជ្ជា”តិ
ជានាតិ។ តស្មិម្បិ លាយិតេ “សត្តំ និដ្ឋិត”ន្តិ ជានាតិ, ឯវំ សត្តកិច្ចេសុ កតញ្ច
អកតញ្ច ជានាតិ, តុម្កេហិបិ តថា ញាតត្ថំ សិយាតិ ទស្សេតិ។ អកុសលានំ
ធម្មានំ បហានន្តិ ឥមិនា អកុសលំ បហាយ កុសលំ ភាវេត្វា សុទ្ធន្តំ បត្តោ
និគណ្ណា នាម តុម្កោកំ សាសនេ អត្ថិតិ បុច្ឆតិ។

ឯវំ សន្តេតិ តុម្កោកំ ឯវំ អជាននភាវេ សតិ។ លុទ្ធាតិ លុទ្ធាចារា។
លោហិតចាណីនោតិ ចាលោ ជីវិតា វោរោបេន្តោ លោហិតេន
មក្ខិតចាណីនោ។ ចាណំ ហិ ហានន្តស្សបិ យស្ស លោហិតេន ចាណិ ន
មក្ខិយតិ, សោបិ លោហិតចាណីត្រូវ វុច្ឆតិ។ កុរុរកម្មន្តាតិ ទារុណកម្មា។
មាតរិ បិតរិ ធម្មិកសមណាព្រាហ្មណាទីសុ ច កតាបរាជា។ មាគវីកាធម្មោ វា
កក្កុឡ្យ កម្មា។

ន ខោ, អាវុសោ, គោតមាតិ ឥទំ និគណ្ណា “អយំ អម្ពោកំ វាទេ ទោសំ ទេតិ,
មយម្បិស្ស ទោសំ អាហេបេមា”តិ មញ្ញាមាណា អារក្ខីសុ។ តស្សត្ថោ, “អាវុសោ,
គោតម យថា តុម្កេ បណីតចីវរានិ ធាវេន្តា សាលិមំសោទនំ ភុញ្ញន្តា
ទេវីរិមានវណ្ណាយ គន្ធកុដិយា វសមាណា សុខេន សុខំ អធិគច្ឆថ, ន ឯវំ សុខេន
សុខំ អធិគន្តត្ថំ។ យថា បន មយំ ឧក្កុដិកប្បធានាទីហិ នាធម្មការណំ ទុក្ខំ

អនុកវាម, ឯវំ ធុក្ខន សុខំ អធិកន្តព្វ"ន្តិ។ សុខេន ច ហារុសោតិ ឥទំ សចេ
សុខេន ច សុខំ អធិកន្តព្វំ សិយា។ រាជា អធិកន្តយ្យាតិ ទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ តត្ថ
មាគនោតិ មគធ្វរជ្ជស្ស ឥស្សរោ។ សេនិយោតិ តស្ស នាមំ។ ពិម្ពិតិ អត្តការស្ស
នាមំ។ សោ តស្ស សារក្ខតោ ទស្សនិយោ ចាសាធិកោ អត្តការសមិទ្ធិយា
ពិម្ពិសារោតិ វុច្ឆតិ។ សុខិហារិតោតិ ឥទំ តេ និគណ្ណា រញ្ជោ ភីសុ ចាសាទេសុ
តិវិជរយេហិ នាជកេហិ សទ្ធិ សម្បត្តិអនុកវំ សន្វាយ វទន្តិ។ អន្ទាតិ
ឯកំសេន។ សហសា អប្បជិសន្តាតិ សាហសំ កត្វា, អប្បច្ចវេក្ខិត្វា យថា
រត្តោ រាគវសេន ធុដ្ឋោ ទោសវសេន ម្លឡោ មោហវសេន ភាសតិ, ឯវមេវំ វាចា
ភាសិតាតិ ទស្សតិ។

តត្ថ បជិបុច្ឆិស្សមីតិ តស្មី អត្ថ បុច្ឆិស្សមិ។ យថា វោ ខមេយ្យាតិ យថា
តុម្ហាកំ វុច្ឆយ្យ។ បហោតីតិ សក្កោតិ។

អនិញ្ញាមាណាតិ អចលមាណោ។ ឯកន្តសុខំ បជិសំវេទីតិ និរន្តរសុខំ
បជិសំវេទី។ “អហំ ខោ, អារុសោ, និគណ្ណា បហោមិ...បេ... ឯកន្តសុខំ
បជិសំវេទី”តិ ឥទំ អត្តនោ ជលសមាបត្តិសុខំ ទស្សន្តោ អាហា។ ឯត្ថ ច
កថាបតិជ្ជាបនត្ថំ រាជវារេ សត្ត អាទី កត្វា បុច្ឆា កតា។ សត្ត វត្តិទ្ធិវានិ
នប្បហោតីតិ ហិ វុត្តេ ធន បញ្ច ចត្តារីតិ សុខំ បុច្ឆិតុំ ហោតិ។ សុទ្ធឱវារេ បន
សត្តាតិ វុត្តេ បុន ធន បញ្ច ចត្តារីតិ វុច្ឆមាទំ អនច្ឆិយំ ហោតិ, តស្មា ឯកំ អាទី
កត្វា ទេសនា កតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡុទុក្ខក្ខន្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អនុមាទសុត្តវណ្ណានា

១៨១. ឯវំ មេ សុតន្តិ អនុមាណសុត្តំ។ តត្ថ ភក្កេស្វតិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ,
វេចនត្តោ បទេត្ថ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតញោ។ សុសុមារតិវេតិ ឯវំនាមកេ នគរេ។
តស្ស កិរ នគរស្ស វត្ថុបរិគ្គហទិវសេ អវិទូរេ ឧទករហទេ សុំសុមារោ
សទ្ធមកាសិ, គិរំ និច្ឆារេសិ។ អថ នគរេ និដ្ឋិតេ សុំសុមារតិរំ ត្រូវស្ស នាមំ
អកំសុ។ ភេសកឡាវនេតិ ភេសកឡានាមកេ វនេ។ “ភេសកឡាវនេ”តិបិ
ចាហោ។ មិគទាយេតិ តំ វនំ មិគបក្ខំនំ អភយទិន្នជ្ជានេ ជាតំ, តស្មា
មិគទាយេតិ វុច្ចតិ។

បវារេតីតិ ឥច្ឆាបេតិ។ វេទន្តតិ ឱវាទានុសាសនិវសេន វេទន្ត, អនុសាសន្តតិ
អត្តោ។ វេទនិយោម្ហីតិ អហំ តុម្ហេហិ វត្ថុញោ, អនុសាសិតញោ ឱវេទិតញោតិ
អត្តោ។ សោ ច ហោតិ ទុព្ពហោតិ សោ ច ទុក្ខេន វត្ថុញោ ហោតិ, វុត្តោ ន
សហតិ។ ទោវេចស្ស ករណេហីតិ ទុព្ពចការវការកេហិ ឧបរិ អាគតេហិ
សោឡសហិ ធម្មេហិ។ អប្បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនិច្ឆិ យោ ហិ វុច្ចមានោ
តុម្ហេ មំ កស្មា វេទថ, អហំ អត្ថនោ កប្បិយាកប្បិយំ សាវជ្ជានវជ្ជំ អត្តានត្ថំ
ជានាមីតិ វេទតិ។ អយំ អនុសាសនី បទក្ខិណតោ ន គណ្ណាតិ, វាមតោ
គណ្ណាតិ, តស្មា អប្បទក្ខិណគ្គាហីតិ វុច្ចតិ។

ចាបិកានំ ឥច្ឆានន្តិ លាមកានំ អសន្តសម្ភវេនបត្តនានំ។ បដិប្បវតីតិ
បដិវុទ្ធោ, បច្ឆនិកោ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, អបសាទេតីតិ កី ទុខោ តុយ្ហំ ពាលស្ស
អព្យត្តស្ស ភណ្ឌិតេន, ត្វម្បិ នាម ភណ្ឌិតព្ពំ មញ្ញាស្សសីតិ ឯវំ យដ្ឋេតិ។
បច្ឆារោបេតីតិ, ត្វម្បិ ខោសិ ឥត្ថន្ទាមំ អាបត្តិ អាបន្នោ, តំ តាវ បដិករោហីតិ
ឯវំ បដិអារោបេតិ។

អញ្ជេនញំ បដិបវតីតិ អញ្ជេន ការណេន វេចនេន វា អញ្ជំ ការណំ វេចនំ វា
បដិច្ឆាទេតិ។ “អាបត្តិ អាបន្នោសី”តិ វុត្ថេ “កោ អាបន្នោ, កី អាបន្នោ, កិស្មី

អាបន្នោ, កំ ភណ្ឌ, កី ភណ្ឌាថា" តិ វា វេទតិ។ "ឯវ្យុបំ កិញ្ចា តយា ទិដ្ឋ" ន្តិ វុត្ត
"ន សុណាមី" តិ សោតំ វា ឧបនេតិ។ ពហិទ្ធា កបំ អបនាមេតិ តិ "ឥត្តន្ទាមំ
អាបត្តិ អាបន្នោសី" តិ បុដ្ឋោ "ចាជលិបុត្តំ គតោម្ហិ" តិ វត្វា បុន "ន តវ
ចាជលិបុត្តកមនំ បុច្ឆាម, អាបត្តិ បុច្ឆាមា" តិ វុត្ត "តតោ រាជគេហំ គតោម្ហិ" តិ,
រាជគេហំ វា យាហិ ព្រាហ្មណគេហំ វា, អាបត្តិ អាបន្នោសី តិ។ តត្ថ មេ
សូករមំសំ លទ្ធីអាទិនិ វេទន្តោ កបំ ពហិទ្ធា វិក្ខិបតិ។

អបនាមេតិ អត្តនោ ចរិយាយ។ ន សម្មាយតិ តិ, អាវុសោ, ត្វំ កុហិ វសសិ,
កំ និស្សាយ វសសី តិ វា, យំ ត្វំ វេទសិ "មយា ឯស អាបត្តិ អាបន្នោ ទិដ្ឋោ" តិ។
ត្វំ តស្មី សមយេ កី ករោសិ, អយំ កី ករោតិ, កត្ត វា ត្វំ អច្ឆសិ កត្ត វា
អយន្តិអាទិនា នយេន ចរិយំ បុដ្ឋោ សម្មាទេត្វា កថេតុំ ន សក្កោតិ។

១៨៣. តត្រាវុសោតិ, អាវុសោ, តេសុ សោឡសសុ ធម្មេសុ។ អត្តនាវ
អត្តានំ ឯវំ អនុមិនិតព្ពន្ធិ ឯវំ អត្តនាវ អត្តា អនុមេតព្ពោ តុលេតព្ពោ
តិវេតព្ពោ។

១៨៤. បច្ឆវេក្ខិតព្ពន្ធិ បច្ឆវេក្ខិតព្ពោ។ អហោរត្តានុសិក្ខិតាតិ ទិវាបិ វត្តិម្បិ
សិក្ខន្តេន, វតិញ្ច ទិវា ច កុសលេសុ ធម្មេសុ សិក្ខន្តេន បីតិចាមោជ្ឈមេវ
ឧប្បាទេតព្ពន្ធិ អត្តោ។

អច្ឆ វា ឧទកបត្តតិ បសន្នេ វា ឧទកភាជនេ។ មុខនិមិត្តន្តិ មុខបដិពិម្ពំ។
រជន្តិ អាគន្ធករជំ។ អង្គុណន្តិ តត្ថ ជាតកំ តិលកំ វា បិឡកំ វា។ សព្វេបិមេ
ចាបកេ អកុសលេ ធម្មេ បហីនេតិ ឥមិនា សព្វប្បហានំ កថេសិ។ កថំ?
ឯត្តកា អកុសលា ធម្មា បព្ពជិតស្ស ធានុច្ឆរិកាតិ បដិសម្ពាទំ ឧប្បាទយតោ ហិ
បដិសម្ពាទប្បហានំ កថិតំ ហោតិ។ សីលំ បទដ្ឋានំ កត្វា កសិណបរិកម្មំ

អារក្សា អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្វត្តន្តស្ស វិក្ខម្ពនប្បហានំ កថិតំ។ សមាបត្តិ
បទដ្ឋានំ កត្វាវិបស្សនំ វឌ្ឍន្តស្ស តទដ្ឋប្បហានំ កថិតំ។ វិបស្សនំ វឌ្ឍន្តា
មគ្គំ ភាវេន្តស្ស សមុច្ឆេទប្បហានំ កថិតំ។ ដលេ អាគតេ បដិប្បស្សន្តិប្បហានំ,
និព្វានេ អាគតេ និស្សរណប្បហានន្តិ ឯវំ ឥមស្មី សុត្តេ សព្ពប្បហានំ កថិតំ
ហោតិ។

ឥនព្វំ សុត្តំ ភិក្ខុចាតិមោក្ខំ នាមាតិ ចោរាណា វទន្តិ។ ឥទំ ទិវសស្ស
ភិក្ខុត្ថំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ ចាតោ ឯវំ វសនដ្ឋានំ បរិសិទ្ធា និសិន្នេន “ឥមេ ឯត្ថកា
កិលេសា អត្ថំ នុ ខោ មយ្ហំ នត្ថិ” តិ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ សចេ អត្ថំ តិ បស្សតិ, តេសំ
បហានាយ វាយមិតព្ពំ។ នោ ចេ បស្សតិ, សុបព្ពជិតោស្មីតិ អត្ថមនេន ភវិតព្ពំ។
ភត្តកិច្ចំ កត្វា វត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាដ្ឋានេ វា និសីទិទ្វាបិ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ សាយំ
វសនដ្ឋានេ និសីទិទ្វាបិ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ ភិក្ខុត្ថំ អសក្កោន្តេន ទ្វេ វាវេ
បច្ចវេក្ខិតព្ពំ។ ទ្វេ វាវេ អសក្កោន្តេន បន អវស្សំ ឯកវាវំ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ,
អប្បច្ចវេក្ខិតំ ន វដ្តតីតិ វទន្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អនុមាណសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៦. ចេតោទិលសុត្តវណ្ណាន

១៨៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចេតោទិលសុត្តំ។ តត្ថ ចេតោទិលាតិ ចិត្តស្ស បទ្ធភាវា
កចរេវភាវា ខាណុកភាវា។ ចេតសោវិនិពន្ធាតិ ចិត្តំ ពន្ធិត្វា មុដ្ឋិយំ កត្វាវិយ
គណ្ណាត្ថិតិ ចេតសោវិនិពន្ធា។ វុទ្ធិន្តិអាទីសុ សីលេន វុទ្ធិ, មគ្គេន វុទ្ធិ, និព្វានេន
វេបុល្លំ។ សីលសមាធិហិ វា វុទ្ធិ, វិបស្សនាមគ្គហិ វុទ្ធិ, ដលេនិព្វានេហិ វេបុល្លំ។
សត្វិ កម្ពតីតិ សត្វ សរីរេ វា គុណេ វា កម្ពតីតិ។ សរីរេ កម្ពមាណោ

ទុត្តិសវេលក្ខណប្បដិមណ្ឌិតំ នាម សរីរំ អត្ថំ នុ ខោ នត្ថិតិ កង្ខតិ, គុណោ
កង្ខមាណោ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នជាននសមតំ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ អត្ថំ នុ ខោ
នត្ថិតិ កង្ខតិ។ វិចិត្តិកង្ខតិ វិចិត្តនន្តោ កិច្ចតិ, ទុក្ខំ អាបជ្ជតិ, វិនិច្ឆ័តំ ន
សក្កាតិ។ នាធិបុច្ឆតិ ឯវមេតន្តិ អធិមោក្ខំ ន បដិលភតិ។ ន សម្មសីទតិ
គុណោសុ ឌីតវិទ្យា និព្វិចិត្តិកាវេន បសីទតំ, អនាវិលោ ភវិតំ ន សក្កាតិ។
អាតប្បាយាតិ កិលេសសន្តាបករីរិយករណត្ថាយ។ អនុយោគាយាតិ
បុនប្បនំ យោគាយ។ សាតទ្ធាយាតិ សតតកិរិយាយ បដានាយាតិ
បទហានត្ថាយ។ អយំ បឋមោ ចេតោទិលោតិ អយំ សត្វិវិចិត្តិកង្ខាសម្ពាតោ
បឋមោ ចិត្តស្ស ថទ្ធការោ, ឯវមេតស្ស ភិក្ខុនោ អប្បហិណោ ហោតិ។ ធម្មតិ
បរិយត្តិធម្ម ច បដិវេធឪ ច។ បរិយត្តិធម្ម កង្ខមាណោ, តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ
ចតុរាសីតិ ធម្មក្ខន្ធសហស្សនីតិ វទន្តិ, អត្ថំ នុ ខោ ឯតំ នត្ថិតិ កង្ខតិ។
បដិវេធឪ កង្ខមាណោ វិបស្សនានិស្សន្នោ មគ្គោ នាម, មគ្គនិស្សន្នោ ដលំ
នាម, សព្វសម្ពាវបដិទិស្សន្តោ និព្វានំ នាមាតិ វទន្តិ។ តំ អត្ថំ នុ ខោ នត្ថិតិ
កង្ខតិ។ សង្ឃេ កង្ខតិ សុប្បដិបន្នោតិអាទីនំ បទានំ វសេន ឯវរូបំ បដិបទំ
បដិបន្នា ចត្តារោ មគ្គជ្ជា ចត្តារោ ដលជ្ជាតិ អជ្ជន្តំ បុគ្គលានំ សមូហភូតោ
សង្ឃោ នាម, សោ អត្ថំ នុ ខោ នត្ថិតិ កង្ខតិ។ សិក្ខាយ កង្ខមាណោ
អធិសីលសិក្ខា នាម អធិចិត្តសិក្ខា នាម អធិបញ្ញាសិក្ខា នាមាតិ វទន្តិ។ សា
អត្ថំ នុ ខោ នត្ថិតិ កង្ខតិ។ អយំ បញ្ចមោតិ អយំ សព្វាប្បចារីសុ
កោបសម្ពាតោ បញ្ចមោ ចិត្តស្ស ថទ្ធការោ កចវរភារោ ខាលុកភារោ។

១៨៦. វិនិពន្ធសុ កាមេតិ វត្ថុកាមេបិ កិលេសកាមេបិ។ កាយេតិ អត្តនោ
កាយេ។ រូបេតិ ពហិទ្ធា រូបេ។ យាវទត្តន្តិ យត្តកំ ឥច្ឆតិ, តត្ថកំ។
ឧទរាវទេហកន្តិ ឧទរបូរំ។ តញ្ញា ឧទរំ អវទេហានតោ ឧទរាវទេហកន្តិ វុច្ឆតិ។
សេយ្យសុខន្តិ មញ្ញាបីបសុខំ, ឧតុសុខំ វា។ បស្សសុខន្តិ យថា សម្មវិវត្តកំ

សយន្តស្ស ធិក្ខណបស្សវាមបស្សនំ សុខំ ហោតិ, ឯវំ ឧប្បន្នសុខំ។ មិទ្ធសុខន្តិ
និទ្ទាសុខំ។ អនុយុត្តាតិ យុត្តបយុត្តាវិហរតិ។

បណ្ឌិទាយាតិ បត្តយិត្វា។ សីលេនាតិអាជីសុ សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។
វតន្តិ វតសមាទានំ។ តថោតិ តបចរណំ។ ព្រហ្មចរិយន្តិ មេដុនវិរតិ។ ទេវោ វា
ភវិស្សមីតិ មហោសក្ខទេវោ វា ភវិស្សមិ។ ទេវញ្ញតរោ វាបិ អប្បេសក្ខទេវេសុ
វា អញ្ញតរោ។

១៨៩. ឥទ្ធិចាទេសុ ធន្នំ និស្សយ បវត្តោ សមាធិ ធន្នសមាធិ។ បធានភូតា
សង្ខារា បធានសង្ខារា។ សមន្នាគតន្តិ តេហិ ធម្មេហិ ឧបេតំ។ ឥទ្ធិយា ចាធំ,
ឥទ្ធិភូតំ វា ចាទន្តិ ឥទ្ធិចាធំ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ, អយមេត្ត សង្ខេបោ។
វិត្តារោ បន ឥទ្ធិចាធិវិភង្កេ អាគតោ យេវ។ វិសុទ្ធិមគ្គេបិស្ស អត្តោ ធិបិតោ។
ឥតិ ឥមេហិ ចតុហិ ឥទ្ធិចាទេហិ វិក្ខម្ពនប្បហានំ កថិតំ។ ឧស្សោឡិយេវ
បញ្ចមីតិ ឯត្ថ ឧស្សោឡិវិសុត្ត កត្តញ្ញវិរយំ ទស្សេតិ។
ឧស្សោឡិបន្ទវសង្កសមន្នាគតោតិ បញ្ច ចេតោទិលប្បហានានិ បញ្ច
វិនិពន្ធប្បហានានិ ចត្តារោ ឥទ្ធិចាទា ឧស្សោឡិវិ ឯវំ ឧស្សោឡិយា សទ្ធិ
បន្ទវសហិ អង្កេហិ សមន្នាគតោ។ ភព្ពោតិ អនុរូចោ, អនុច្ឆវិកោ។
អភិនិព្វិទាយាតិ ញ្ញាលោន កិលេសភេទាយ។ សម្ពោធាយាតិ
ចតុមគ្គសម្ពោធាយ។ អនុត្តរស្សាតិ សេដ្ឋស្ស។ យោគក្ខេមស្សាតិ ចតុហិ
យោគេហិ ខេមស្ស អវហត្ថស្ស។ អធិគមាយាតិ បដិលាភាយ។ សេយ្យថាតិ
ឱបម្មត្ថេ និចាតោ។ មីតិ សម្ពាវនត្ថេ។ ឧភយេនបិ សេយ្យថាបិ នាម, ភិក្ខុវេតិ
ទស្សេតិ។

កុក្កជិយា អណ្ណានិ អដ្ឋវា ទស វា ទ្វាទស វាតិ ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ កុក្កជិយា
វុត្តប្បការតោ ឧនាធិកានិបិ អណ្ណានិ ហោន្តិ, វចនសិលិដ្ឋតាយ បន ឯវំ វុត្តំ។

ឯវត្តា លោកេ សិលីដ្ឋំ វេចនំ ហោតិ។ តានស្សតិ តានិ អស្ស, ភវេយ្យន្តិ អត្តោ។
កុក្កជិយា សម្មា អធិសយីតានីតិ តាយ ជនេត្តិយា កុក្កជិយា បក្ខេ បសាវេត្វា
តេសំ ឧបរិ សយន្តិយា សម្មា អធិសយីតានី។ សម្មា បរិសេទិតានីតិ កាលេន
កាលំ ឧត្ថំ គាហាបេន្តិយា សុដ្ឋុ សមន្តតោ សេទិតានិ ឧស្មីកតានិ។ សម្មា
បរិភាវិតានីតិ កាលេន កាលំ សុដ្ឋុ សមន្តតោ ភាវិតានិ, កុក្កជន្តំ
គាហាបិតានីតិ អត្តោ។ កិញ្ចាបិ តស្ស កុក្កជិយាតិ តស្ស កុក្កជិយា ឥមំ
តិវិធកិរិយាករណេន អប្បមាទំ កត្វា កិញ្ចាបិ ន ឯវំ ឥន្ទា ឧប្បជ្ឈេយ្យ។ អថ
ខោភព្ពាវ តេតិ អថ ខោតេ កុក្កជចោតកា វុត្តនយេន សោត្តិនា អភិនិព្វិដ្ឋិតុំ
ភព្ពាវ។ តេ ហិ យស្មា តាយ កុក្កជិយា ឯវំ តីហាការេហិ តានិ អណ្ណានិ
បរិចាលីយមាធានិ ន បូតិនិ ហោន្តិ។ យោបិ នេសំ អល្លសិនេហោ, សោបិ
បរិយាធានំ គច្ឆតិ, កចាលំ តនុកំ ហោតិ, ចាទនខសិខា ច មុខតុណ្ហាកញ្ច ខំ
ហោតិ, សយំ បរិចាកំ គច្ឆតិ, កចាលស្ស តនុត្តា ពហិ អាលោកោ អត្តោ
បញ្ញាយតិ, តស្មា “ចិវំ វត មយំ សង្ក្កដិតហត្ថចាទា សម្ពាធសយិម្ពា, អយញ្ច
ពហិ អាលោកោ ធិស្សតិ, ឯត្ថ ធានិ នោ សុខវិហារោ ភវិស្សតិ” តិ
និក្ខមិតុកាមា ហុត្វា កចាលំ ចាទេន បហាវន្តិ, គីវំ បសាវេន្តិ, តតោ តំ កចាលំ
ទ្វេធាភិជ្ជតិ។ អថ តេ បក្ខេវិជុនន្តា តដ្ឋណានុប្បវិវរន្តា និក្ខមន្តិយេវ,
និក្ខមិត្វា ច គាមកេត្តំ ឧបសោភយមាធាវិចរន្តិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឥទំ ឱបម្មសម្បជិចាទនំ។ តំ ឯវំ អត្ថេន សំសន្នេត្វា វេទិតព្ពំ -
តស្ស កុក្កជិយា អណ្ណេសុ តិវិធកិរិយាករណំ វិយ ហិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ
ឧស្សោន្ទីបន្ទវសេហិ អន្តេហិ សមន្នាគតភារោ។ កុក្កជិយា
តិវិធកិរិយាសម្បទនេន អណ្ណានំ អបូតិភារោ វិយ បន្ទវសង្កសមន្នាគតស្ស
ភិក្ខុនោ តិវិធានុបស្សនាសម្បទនេន វិបស្សនាញាណស្ស អបរិហានិ។
តស្ស តិវិធកិរិយាករណេន អណ្ណានំ អល្លសិនេហាបរិយាធានំ វិយ តស្ស

ភិក្ខុនោ តិវិជានុបស្សនាសម្មាទនេន
ភវត្តយានុគតនិកន្តិសិនេហាបរិយាទានំ។ អណ្ណាកលាចានំ តនុភារោ វិយ
ភិក្ខុនោ អវិជ្ជណ្ណាកោសស្ស តនុភារោ។ កុក្កជចោតកានំ
ចាទនខមុតុណ្ណាកានំ ធនុខភារោ វិយ ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណស្ស
តិក្ខុខវិប្បសន្នសូរភារោ។ កុក្កជចោតកានំ បរិណាមកាលោ វិយ ភិក្ខុនោ
វិបស្សនាញាណស្ស បរិណាមកាលោ វឡិកកាលោ គព្ពគ្គហណកាលោ។
កុក្កជចោតកានំ ចាទនខសិខាយ វា មុខតុណ្ណាកេន វា អណ្ណាកោសំ
បទាលេត្វា បកេត្វ បច្ឆោដេត្វា សោត្តិនា អភិនិក្ខមនកាលោ វិយ តស្ស
ភិក្ខុនោ វិបស្សនាញាណគព្ពំ គណ្ណាបេត្វា វិចរន្តស្ស តជ្ជាតិកំ ឧតុសប្បាយំ
វា ភោជនសប្បាយំ វា បុគ្គលសប្បាយំ វា ធម្មស្សវនសប្បាយំ វា លភិត្វា
ឯកាសនេ និសិន្នេស្សវ វិបស្សនំ វឡេន្តស្ស អនុបុព្វាធិគតេន អរហត្តមគ្គេន
អវិជ្ជណ្ណាកោសំ បទាលេត្វា អភិញ្ញាបកេត្វ បច្ឆោដេត្វា សោត្តិនា
អរហត្តប្បត្តកាលោ វេទិតញោ។ យថា បន កុក្កជចោតកានំ បរិណាមភារំ
ញាត្វា មាតាបិ អណ្ណាកោសំ ភិន្នតិ, ឯវំ តថារូបស្ស ភិក្ខុនោ ញាណាបរិចាកំ
ញាត្វា សត្តាបិ -

“ឧទ្ទិទ្ធី សិនេហាមត្តនោ, កុមុទំ សារទិកំវ ចាលីនា;
សន្តិមគ្គមេវ ព្រហ្មយ, និព្វានំ សុគតេន ទេសិត”ន្តិ។ (ធម. ប. ២៨៥) -

អាទិនា នយេន ឱកាសំ ជីវិត្វា គាថាយ អវិជ្ជណ្ណាកោសំ បហាវតិ, សោ
គាថាបរិយោសានេ អវិជ្ជាណ្ណាកោសំ ភិន្និត្វា អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ តតោ
បជ្ជាយ យថា តេ កុក្កជចោតកា គាមកេត្តំ ឧបសោភយមាណ តត្ថ តត្ថ
វិចរន្តិ, ឯវំ អយម្បិ មហាឱណាសវោ និព្វានវម្មណំ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា
សង្ឃារមំ ឧបសោភយមាណាវិចរតិ។

ឥតិ ឥមស្មី សុត្ត ចត្តារិ បហានានិ កថិតានិ។ កថំ? ចេតោខិលានញ្ចិ
ចេតោវិនិត្យានំ បហានេន បដិសម្ព័ន្ធម្យបហានំ កថិតំ, ឥទ្ធិចាទេហិ
វិក្ខម្ពនម្យបហានំ កថិត, មគ្គ អាគតេ សមុច្ឆេទម្យបហានំ កថិតំ, ជលេ អាគតេ
បដិម្បស្សទ្ធិម្យបហានំ កថិតំ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្សននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចេតោខិលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វេនបត្តបរិយាយសុត្តវណ្ណានា

១៩០. ឯវំ មេ សុតន្តិ វេនបត្តបរិយាយំ។ តត្ថ វេនបត្តបរិយាយន្តិ
វេនបត្តការណំ, វេនបត្តទេសនំ វា។

១៩១. វេនបត្តំ ឧបនិស្សាយ វិហរតីតិ មនុស្សបចារាភិក្ខុន្តំ
វេនសណ្ឋាសេនាសនំ និស្សាយ សមណធម្មំ ករោត្តោវិហរតិ។
អនុបដ្ឋិតាភិអាទីសុ បុព្វេ អនុបដ្ឋិតា សតិ តំ ឧបនិស្សាយ វិហរតោបិ ន
ឧបដ្ឋាតិ, បុព្វេ អសមាហិតំ ចិត្តំ ន សមាធិយតិ, បុព្វេ អបរិក្ខិណា អាសវា ន
បរិក្ខយំ គច្ឆន្តិ, បុព្វេ អននុប្បត្តំ អនុត្តរំ យោគក្ខេមសម្ព័ន្ធតំ អរហត្តព្វា ន
ចាបុណាតីតិ អត្តោ។ ជីវិតបរិក្ខារាភិ ជីវិតសម្ភារា។ សមុទានេតព្វាតិ
សមាហរិតព្វា។ កសិវេន សមុទាគច្ឆន្តិតិ ទុក្ខេន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ វត្ថិភាគំ វា
ទិវសភាគំ វាតិ វត្ថិកោដ្ឋាសេ វា ទិវសកោដ្ឋាសេ វា។ ឯត្ថ ច វត្ថិកាគេ
បដិសញ្ញាក្ខមាទេន ព្រាត្វា វត្ថិយេវ បក្កមិតព្ពំ, វត្ថិ ចណ្ណាវាឡាទីនំ បរិពន្ធសតិ
អរុណុគ្គមនំ អាគមេតព្ពំ។ ទិវសភាគេ ព្រាត្វា ទិវាវ បក្កមិតព្ពំ, ទិវា បរិពន្ធ
សតិ ស្វរិយត្ថដ្ឋមនំ អាគមេតព្ពំ។

១៩២. សង្ខាបីតិ ឯវំ សមណាធម្មស្ស អនិប្បជ្ជនការំ ជានិត្វា។ អនន្តរវារេ
បន សង្ខាបីតិ ឯវំ សមណាធម្មស្ស និប្បជ្ជនការំ ជានិត្វា។

១៩៤. យាវជីវន្តិ យាវ ជីវិតំ បវត្តតិ, តាវ វត្តព្ភមេវ។

១៩៥. សោ បុគ្គលោតិ បទស្ស នានុពន្ធិតព្ពោតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។
អនាបុច្ឆាតិ ឥធ បន តំ បុគ្គលំ អនាបុច្ឆា បក្កមិតព្ពន្ធិ អត្ថោ។

១៩៧. សង្ខាបីតិ ឯវំ សមណាធម្មស្ស អនិប្បជ្ជនការំ ញាត្វា សោ បុគ្គលោ
នានុពន្ធិតព្ពោ, តំ អាបុច្ឆា បក្កមិតព្ពំ។

១៩៨. អបិ បនុជ្ជមាណេនាបីតិ អបិ និក្ខឡិយមាណេនាបិ។ ឯវរុចោ ហិ
បុគ្គលោ សចេបិ នារុក្ខលាបសតំ វា ឧទកយជសតំ វា វាលិកម្ពណាសតំ វា
ទណ្ឌំ អាហារាបេតិ, មា ឥធ វសីតិ និក្ខឡាបេតិ វា, តំ តំ ខមាបេត្វា យាវជីវំ
វត្តព្ភមេវាតិ។

បបញ្ចស្វននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

វនបត្តបរិយាយសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨. មធ្យមិណ្ឌិកសុត្តវណ្ណាន

១៩៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ មធ្យមិណ្ឌិកសុត្តំ។ តត្ថ មហាវនន្តិ ហិមវន្តេន សទ្ធិ
ឯកាពន្ធុំ អរោបិមំ ជាតិវនំ, ន យថា វេសាលិយំ រោបិតារោបិតមិស្សកំ។
ទិវាវិហារាយាតិ ទិវា បដិសល្លានត្ថាយ។ ពេលុវលជ្ជិកាយាតិ
តរុណាពេលុវរុក្ខស្ស។ ទណ្ឌាចារណីតិ ន ជរាទុព្ពលតាយ ទណ្ឌាហត្ថោ។ អយព្វំ
តរុណោ បឋមវយេ បិតោ, ទណ្ឌាចិត្តតាយ បន សុវណ្ណាទណ្ឌំ គហេត្វាវិចរតិ,

តស៊ូ ទណ្ឌាចាល័តិ វុត្តោ។ ជង្គ្រវិហារន្តំ ជង្គ្រកិលមថវិនោទនតំ ជង្គ្រចារំ។
អនុបង្គមមាណោ អនុវិចរមាណោតិ អារាមទស្សន-វនទស្សន-បព្ពតទស្សនាទីនំ
អត្ថាយ ឥតោ ចិតោ ចវិចរមាណោ។ អធិច្ឆនិក្ខមនោ កិរេស កនាចិ ទេវ
និក្ខមិត្វា ឯវំវិចរតិ។ ទណ្ឌាមាលុញ្ញាតិ ទណ្ឌំ ឡុម្ពិត្វា គោចាលកនារកោ
វិយ ទណ្ឌំ បុរតោ វេបេត្វា ទណ្ឌាមត្ថកេ ទ្វេ ហត្ថេ បតិជ្ជាបេត្វា បិដ្ឋិចាល័
ហនុកេន ឧប្ប្យឡេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។

២០០. កីរាទីតិ កីទិដ្ឋិកោ។ កិមក្ខាយតិ កី កថេតិ។ អយំ រាជា ភគវន្តំ
អវន្តិត្វា បដិសន្តារមត្តកមេវ កត្វា បញ្ចំ បុច្ឆតិ។ តម្បី ន អញ្ញាតុកាមតាយ,
អចិត្តិការេន បុច្ឆតិ។ កស្មា? ទេវទត្តស្ស បក្ខិកោ កិរេស។ ទេវទត្តោ អត្តនោ
សន្តិកំ អាគច្ឆមាណេ តថាគតេ ភិន្ទតិ។ សោ កិរ ឯវំវនេតិ “សមណោ
គោតមោ អម្ពាភំ កុលេន សទ្ធិ វេរី, ន នោ កុលស្ស វុទ្ធិ ឥច្ឆតិ។ ភគិនិបិ មេ
ចក្កវត្តិបរិភោគា, តំ បហាយ ‘នស្សតេសា’តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។
ភាគិនេយ្យេបិ មេ ចក្កវត្តិពិជន្តិ ព្រាត្វា អម្ពាភំ កុលស្ស វឌ្ឍិយា អតុស្សន្តោ
‘នស្សតេត’ន្តិ តម្បី ឧហរកាលេយេវ បញ្ចាដេសិ។ អហំ បនតេនវិនា វត្តិតុំ
អសក្កោន្តោ អនុបព្ពជិតោ។ ឯវំ បព្ពជិតម្បី មំ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ន
ឧដុកេហិ អក្ខិហិ ឡិលោកេតិ។ បរិសមជ្ឈេ ភាសន្តោបិ មហាជនសុនា
បហរន្តោវិយ អាចាយិកោ ទេវទត្តាតិអាទិនិ ភាសតី”តិ។ ឯវំ អយម្បី រាជា
ទេវទត្តេន ភិន្ទោ, តស្មា ឯវមកាសិ។

អថ ភគវា យថា អយំ រាជា មយា បញ្ចេ បុច្ឆិតេ ន កថេតីតិ វត្តំ នលភតិ,
យថា ច ភាសិតស្ស អត្តំ ន ជាតាតិ, ឯវមស្ស កថេស្សមីតិ តស្សនុច្ឆរិកំ
កថេន្តោ យថាវាទី ទោតិអាទិមាហ។

តត្ថ ន កេនចិ លោកេវិគ្គយ្ហ តិដ្ឋតិ លោកេ កេនចិ សន្និវិគ្គាហិកកថំ
ន ករោតិ នវិវេទតិ។ តថាគតោ ហិ លោកេន សន្និ នវិវេទតិ; លោកោ បន
តថាគតេន សន្និ អនិច្ចន្តិ វុត្តេ និច្ចន្តិ វេទមាណោ, ទុក្ខំ, អនត្តា, អសុភន្តិ វុត្តេ
សុភន្តិ វេទមាណោ វិវេទតិ។ តេនេវាហ “នាហំ, ភិក្ខុវេ, លោកេន វិវេទាមិ,
លោកោវ ខោ, ភិក្ខុវេ, មយា វិវេទតិ, តថា ន, ភិក្ខុវេ, ធម្មវាទី កេនចិ លោកស្មី
វិវេទតិ, អធម្មវាទីវ ខោ, ភិក្ខុវេ, វិវេទតិ” តិ (សំ. និ. ៣.៩៤)។ យថាតិ យេន
ការណេន។ កាមេហិ វត្ថុកាមេហិ កិលេសកាមេហិ។ តំ ព្រាហ្មណ្ឌន្តិ
តំ ខីណាសវំ ព្រាហ្មណំ។ អកថកថិន្តិ និព្វិច្ចិកិច្ចំ។ ជិន្នកុក្កុច្ចន្តិ
វិប្បជិសារកុក្កុច្ចស្ស ចេវ ហត្ថចាទកុក្កុច្ចស្ស ច ជិន្នត្តា ជិន្នកុក្កុច្ចំ។ ភវាភវេតិ
បុនប្បុនព្ពវេ, ហ្មនបណ្ឌិតេ វា ភវេ, បណ្ឌិតោ ហិ ភវេ វុទ្ធិប្បត្តោ អភវេតិ
វុទ្ធិតិ។ សញ្ញាតិ កិលេសសញ្ញា។ កិលេសាយេវ វា ឥធសញ្ញាធាមេន វុត្តា,
តស្មា យេន ការណេន កាមេហិ វិសំយុត្តំ វិហារន្តំ តំ លោកេ និដ្ឋាវាទី
ខីណាសវំ ព្រាហ្មណំ កិលេសសញ្ញា ធានុសេន្តិ, តព្វា ការណំ អហំ វេទាមីតិ
អយមេត្ត អត្ថោ។ ឥតិ ភគវា អត្ថនោ ខីណាសវំ ភាវំ ធិបេតិ។ និល្លាឡេត្វាតិ
នីហរិត្វា កិឡាបេត្វា។ តិវិសាខន្តិ តិសាខំ។ នលាដិកន្តិ វលិកដ្ឋំ នលាដេ
តិស្សោ រាជិយោ ធស្សេន្តោ វលិកដ្ឋំ វុដ្ឋាបេត្វាតិ អត្ថោ។ ទណ្ឌាមាលុញ្ចាតិ
ទណ្ឌំ ឧប្បិឡេត្វា។ “ទណ្ឌាមាលុញ្ច” តិបិ ចាថោ, គហេត្វា បក្កាមីតិ អត្ថោ។

២០០. អញ្ញតរោតិ ធាមេន អចាកដោ ឯកោ ភិក្ខុ។ សោ កិវ
អនុសន្និកុសលោ, ភគវតោ យថា ទណ្ឌាចាលី ន ជាធាតិ, តថា មយា កថិតន្តិ
វុត្តេ កិន្តិ នុ ខោ ភគវតោ អវិញ្ញេយ្យំ កត្វា បញ្ចោ កថិតោតិ អនុសន្និ គហេត្វា
ធនពាលំ យាចិត្វា ឥមំ បញ្ចំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចាកជំ កិរិស្សមីតិ ឧដ្ឋាយាសនា
ឯកំសំ ឧត្តរាសន្តំ កិរិស្សា ធននឧសមុជ្ឈលំ អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ កីវាទី បន, ភន្តេ
ភគវាតិអាធិមាហ។

យតោនិទានន្តិ ការនប្បុសកំ ឯតំ, យេន ការណេន យស្មី ការណេ សតីតិ
អត្ថោ។ បបញ្ចសញ្ញាសម្ពាសិតិ ឯតុ សម្ពាសិតិ កោដ្ឋាសោ។ បបញ្ចសញ្ញាតិ
តណ្ហាមាននិដ្ឋិបបញ្ចសម្បយុត្តា សញ្ញា, សញ្ញាណមេន វា បបញ្ចាយេវ វុត្តោ។
តស្មា បបញ្ចកោដ្ឋាសាតិ អយមេត្ត អត្ថោ។ សមុទាចរន្តិ បវត្តន្តិ។ ឯតុ ចេ
នត្ថិ អភិនិច្ឆិតត្ថន្តិ យស្មី ទ្វាទសាយតនសម្ពាសិតេ ការណេ សតិ
បបញ្ចសញ្ញាសម្ពាសិតិ សមុទាចរន្តិ, ឯតុ ឯកាយតនម្បិ ចេ អភិនិច្ឆិតត្ថំ
អភិវទិតត្ថំ អដ្ឋោសិតត្ថំ នត្ថិ អត្ថោ។ តត្ថ អភិនិច្ឆិតត្ថន្តិ អហំ មមន្តិ
អភិនិច្ឆិតត្ថំ។ អភិវទិតត្ថន្តិ អហំ មមាតិ វត្តត្ថំ។ អដ្ឋោសិតត្ថន្តិ អដ្ឋោសិត្វា
តិលិត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា គហេតត្ថយុត្តំ។ ឯតេនេត្ត តណ្ហាដ៏នំយេវ អប្បវត្តិ
កថេតិ។ ឯសេវត្ថោតិ អយំ អភិនិច្ឆិតត្ថន្តិ នត្ថិ ភាវោវ រាគានុសយាដ៏នំ អត្ថោ។
ឯសេវ នយោ សត្តត្ថ។

ទណ្ហាទានាដ៏សុ បន យាយ ចេតនាយ ទណ្ហំ អាទិយតិ, សា ទណ្ហាទានំ។
យាយ សត្តំ អាទិយតិ បរាមសតិ, សា សត្តាទានំ។ មត្តកប្បត្តំ កលហំ។
នាណាភាមាមត្តំ វិគ្គហំ។ នាណាវាទមត្តំ វិវាទំ។ តុវំ តុវន្តិ ឯវំ បវត្តំ តុវំ តុវំ។
បិយសុញ្ញករណំ បេសុញ្ញំ។ អយថាសភាវំ មុសាវាទំ ករោតិ, សា មុសាវាទោតិ
វេទិតញ្ញា។ ឯត្ថេតេតិ ឯតុ ទ្វាទសសុ អាយតនេសុ ឯតេ កិលេសា។ កិលេសា
ហិ ឧប្បជ្ឈមាណបិ ទ្វាទសាយតនានិ និស្សាយ ឧប្បជ្ឈន្តិ, និរុដ្ឋមាណបិ ទ្វាទសសុ
អាយតនេសុយេវ និរុដ្ឋន្តិ។ ឯវំ យត្ថប្បដ្ឋា, តត្ថេវ និរុទ្ធា ហោន្តិ។ ស្វាយមត្ថោ
សមុទយសច្ចបញ្ចេន ដីបេតញ្ញោ -

“សា ខោ បនេសា តណ្ហា កត្ត ឧប្បជ្ឈមាណ ឧប្បជ្ឈតិ, កត្ត និវិសមាណ
និវិសតិ” តិ វត្ថោ - “យំ លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ, ឯត្ថេសា តណ្ហា ឧប្បជ្ឈមាណ
ឧប្បជ្ឈតិ, ឯតុ និវិសមាណ និវិសតិ។ កិញ្ច លោកេ បិយរូបំ សាតរូបំ? ចក្កុ

លោកេ បិយ្យបំ សាត្រុប"ន្តិអាទិនា (វិភ. ២០៣) នយេន ទ្វាទសសុយេវ
អាយតនេសុ តស្សា ឧប្បត្តិ ច និរោធា ច វុត្តោ។ យថេវ ច តណ្ហា ទ្វាទសសុ
អាយតនេសុ ឧប្បជ្ជិត្វា និព្វានំ អាគម្ម និរុទ្ធាបិ អាយតនេសុ បុន សមុទាចារស្ស
អភាវតោ អាយតនេសុយេវ និរុទ្ធាតិ វុត្តា, ឯវមិមេបិ ចាបកា អកុសលា ធម្មា
អាយតនេសុ និរុជ្ឈន្តិ វេទិតញ្ញា។ អថ វា យាយំ អភិនន្តនាទីនំ អភាវាវ
រាគានុសយាទីនំ អន្តោតិ វុត្តោ។ ឯត្ថេត រាគានុសយាទីនំ អន្តោតិ
លទ្ធកេហាវេ និព្វានេ ចាបកា អកុសលា ធម្មា អបរិសេសា និរុជ្ឈន្តិ។ យញ្ញិ
យត្ថ នត្ថិ, តំ តត្ថ និរុទ្ធី នាម ហោតិ, ស្វាយមត្តោ និរោធបញ្ញេន ទីបេតញ្ញោ។
វុត្តញ្ញោតំ "ឧតិយំ ឈានំ សមាបន្នស្ស វិតក្កវិចារា វជីសង្ខារា បដិប្បស្សន្ធា
ហោន្តិ"តិអាទិ (បដិ. ម. ១.៨៣)។

២០២. សត្តុ ថេវ សំវណ្ណិតោតិ សត្តារា ច បសំសិតោ។ វិញ្ញនន្តិ ឥធម្មិ
ករណត្ថេ សាមិវចនំ, បណ្ឌិតេហិ សព្វាប្បចារិហិ ច សម្មារិតោតិ អត្តោ។
បហោតីតិ សក្កោតិ។

២០៣. អតិក្កម្មេវ មូលំ អតិក្កម្ម ខន្ធនិ សារោ នាម មូលេ វា ខន្ធព វា ភវេយ្យ,
តម្មិ អតិក្កមិត្វាតិ អត្តោ។ ឯវំសម្មទន្ធិ ឯវំសម្មត្ថិកំ, ព្យាទិសន្តិ អត្តោ។
អតិសិត្វាតិ អតិក្កមិត្វា។ ជានំ ជានាតីតិ ជានិតព្ពមេវ ជានាតិ។ បស្សំ
បស្សតីតិ បស្សិតព្ពមេវ បស្សតិ។ យថា វា ឯកោច្ឆារិបរីតំ គណ្ហាន្តោ ជានន្តោបិ
ន ជានាតិ, បស្សន្តោបិ ន បស្សតិ, ន ឯវំ ភគវា។ ភគវា បន ជានន្តោ
ជានាតិយេវ, បស្សន្តោ បស្សតិយេវ។ ស្វាយំ ទស្សនបរិណាយ កដ្ឋេន
ចក្កក្ខតោ។ វិទិតករណដ្ឋេន ញ្ញាណក្ខតោ។ អវិបរីតសភាវដ្ឋេន
បរិយត្តិធម្មប្បវត្តនតោ វា ហធមេន ចិន្តេត្វា វាចាយ និច្ចារិតធម្មមយោតិ
ធម្មក្ខតោ។ សេដ្ឋដ្ឋេន ព្រហ្មក្ខតោ។ អថ វា ចក្កវិយ ក្ខតោតិ ចក្កក្ខតោតិ

ឯវមេតេសុ បទេសុ អត្ថោ វេទិតញោ។ ស្វាយំ ធម្មស្ស វត្តនតោ វត្តា។
បវត្តាបនតោ បវត្តា។ អត្ថំ នីហិវត្វា ទស្សនសមត្ថតាយ អត្ថស្ស និន្នេតា។
អមតាធិគមាយ បដិបត្តិ ទទាតីតិ អមតស្ស ធាតា។ អគុំ កត្វាតិ បុនប្បុនំ
អយាចាបេន្នោបិ ហិ គុំ ករោតិ នាម, អត្ថនោ សាវកចារមីញ្ញាលោ បត្វា
សិនេរូចាទតោ វាលុកំ ឧទ្ធរមាណោវិយ ឧត្តិញ្ញេយ្យំ កត្វា កថេន្នោបិ គុំ
ករោតិយេវ នាម។ ឯវំ អកត្វា អម្ពេ បុនប្បុនំ អយាចាបេត្វា សុវិញ្ញេយ្យម្បិ
នោ កត្វា កថេហិតិ វុត្តំ ហោតិ។

២០៤. យំ ខោ នោ អារុសោតិ ឯត្ថ កិញ្ញាបិ “យំ ខោ វោ” តិ វត្តព្ពំ សិយា, តេ
បនភិក្ខុ អត្ថនា សទ្ធិ សង្គណ្ឌោ “យំ ខោ នោ” តិ អាហា។ យស្មា វា ឧទ្ទេសោវ
តេសំ ឧទ្ទិដ្ឋោវ។ ភគវា បន ថេវស្សបិ តេសម្បិ ភគវាវ។ តស្មា ភគវាតិ បទំ
សន្ធាយបិ ឯវមាហ, យំ ខោ អម្ពា កំ ភគវា តុម្ពា កំ សំខិត្តន ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសិត្វាតិ
អត្ថោ។

ចក្ខុញ្ញាវុសោតិអាធិសុ អយមត្ថោ, អារុសោ, និស្សយភាវេន
ចក្ខុបសាទញ្ញ អារម្មណភាវេន ចតុសមុជ្ឈានិក្ខរេ ច បដិច្ច ចក្ខុវិញ្ញាណំ
នាម ឧប្បជ្ឈតិ។ តិណ្ឌំ សង្កតិ ជស្សោតិ តេសំ តិណ្ឌំ សង្កតិយា ជស្សោ នាម
ឧប្បជ្ឈតិ។ តំ ជស្សំ បដិច្ច សហជាតាធិវសេន ជស្សបច្ចយា វេទនា ឧប្បជ្ឈតិ។
តាយ វេទនាយ យំ អារម្មណំ វេទេតិ, តទេវ សញ្ញា សញ្ញាធាតិ, យំ សញ្ញា
សញ្ញាធាតិ, តទេវ អារម្មណំ វិតក្កោ វិតក្កេតិ។ យំ វិតក្កោ វិតក្កេតិ,
តទេវាវម្ពណំ បបញ្ចោ បបញ្ចេតិ។ តតោនិទានន្តិ ឯតេហិ ចក្ខុវាទីហិ
ការណេហិ។ បុរិសំ បបញ្ចសញ្ញាសម្ពា សមុទាចរន្តីតិ តំ អបរិញ្ញាតការណំ
បុរិសំ បបញ្ចកោដ្ឋាសា អភិកវន្តិ, តស្ស បវត្តន្តីតិ អត្ថោ។ តត
ជស្សវេទនាសញ្ញា ចក្ខុវិញ្ញាណេន សហជាតា ហោន្តិ។ វិតក្កោ

ចក្ខុវិញ្ញាណនានាដ៏សុខ សុខិតក្នុងត្រៃសុខ ទិដ្ឋត្រៃ។ បឋមសង្ខារ ជវនេន
សហជាតា ហោតិ។ យទិ ឯវំ កស្មា អតីតានាគតក្កហណំ កតត្ថិ? តថា
ឧប្បជ្ឈនតោ។ យថេវ ហិ ឯតវហិ ចក្ខុទ្វារិកោ បឋមោ ចក្ខុញ្ច រូបេ ច
ជស្សវេទនាសញ្ញាវិតក្កោ ច បដិច្ច ឧប្បន្នោ, ឯវមេវំ អតីតានាគតេសុបិ
ចក្ខុវិញ្ញោយ្យេសុ រូបេសុ តស្សប្បត្តិ ទស្សន្តោ ឯវមាហ។

សោតញ្ចវសោតិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ធម្មទ្វារេ បន មនន្តិ ភវន្តិចិត្តំ។
ធម្មតិ តេភូមកធម្មាវច្ចណំ។ មនោវិញ្ញាណន្តិ អារជ្ជនំ វា ជវនំ វា។ អារជ្ជនេ
គហិតេ ជស្សវេទនាសញ្ញាវិតក្កា អារជ្ជនសហជាតា ហោតិ។ បឋមោ
ជវនសហជាតោ។ ជវនេ គហិតេ សហារជ្ជនកំ ភវន្តិ មនោ នាម ហោតិ, តតោ
ជស្សនយោ សព្វេបិ ជវនេន សហជាតាវ។ មនោទ្វារេ បន យស្មា អតីតាទិភេទំ
សព្វម្បិ អារម្មណំ ហោតិ, តស្មា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នសូតិ ឥទំ យុត្តមេវ។

ឥទានិ វដ្តំ ទស្សន្តោ សោ វតាវសោតិ ទេសនំ អារភិ។ ជស្សបញ្ញត្តិ
បញ្ញាបេស្សតីតិ ជស្សា នាម ឯកោ ធម្មា ឧប្បជ្ឈតីតិ ឯវំ ជស្សបញ្ញត្តិ
បញ្ញាបេស្សតិ, ទស្សេស្សតីតិ អត្តោ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ។ ឯវំ ឥមស្មី សតិ ឥទំ
ហោតីតិ ទ្វាទសាយតនវសេន សកលំ វដ្តំ ទស្សត្វា ឥទានិ
ទ្វាទសាយតនបដិក្ខេបវសេន វិវដ្តំ ទស្សន្តោ សោ វតាវសោ ចក្ខុស្មី អសតីតិ
ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ វុត្តនយេនេវ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

ឯវំ បញ្ញាវិស្សន្តត្វា ឥទានិ សាវកេន បញ្ញោ កជិតោតិ មា និក្ខត្វា
អហវុត្ថ, អយំ ភគវា សព្វញ្ញតញ្ញាណតុលំ គហេត្វា និសិន្នោ, ឥច្ចមាណា តមេវ
ឧបសង្កម្មត្វា និក្ខត្វា ហោថាតិ ឧយ្យោជន្តោ អាកត្តមាណា ច បនាតិអាទិមាហ។

២០៥. ឥមេហិ អាការេហិតិ ឥមេហិ ការណេហិ បបញ្ចប្បត្តិយា
ចាដិយេក្កការណេហិ ចេវ វដ្ឋវដ្ឋការណេហិ ច។ ឥមេហិ បទេហិតិ ឥមេហិ
អក្ខរសម្មិណ្ឌានេហិ។ ព្យញ្ជនេហិតិ ចាដិយេក្កអក្ខរេហិ។ បណ្ឌិតោតិ
បណ្ឌិតេន សមន្នាគតោ។ ចត្វហិ វា ការណេហិ បណ្ឌិតោ ធាតុកុសលោ
អាយតនកុសលោ បច្ចយាការកុសលោ ការណាការណាកុសលោតិ។
មហាបញ្ញោតិ មហាន្តេ អត្ថេ មហាន្តេ ធម្មេ មហាន្តា និរុត្តិយោ មហាន្តានិ
បដិកាធានិ បរិគ្គហណសមត្ថាយ មហាបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ យថា តំ
មហាកច្ឆានេនាតិ យថា មហាកច្ឆានេន ព្យាកតំ, តំ សន្ធាយ តន្តិវុត្តំ។ យថា
មហាកច្ឆានេន ព្យាកតំ, អហម្មិ តំ វេមេវ ព្យាករេយ្យន្តិ អត្ថោ។

មធុបិណ្ឌិកន្តិ មហន្តំ គុឡបូរំ ពទ្ធសត្តគុឡ កំ វា។ អសេចនកន្តិ
អសេចិតត្ថកំ។ សប្បិដាលិតមធុសក្ករាជីសុ ឥទំ នាមេត្ថ មន្តំ ឥទំ ពហុកន្តិ ន
វត្តព្ពំ សមយោជិតរសំ។ ចេតសោតិ ចិន្តកជាតិកោ។ ទព្ពជាតិកោតិ
បណ្ឌិតសភាវោ។ កោ នាមា អយន្តិ ឥទំ ថេរោ អតិភទ្កកោ អយំ
ធម្មបរិយាយោ, ទសពលស្ស សព្ពញ្ញតញ្ញាណេវស្ស នាមំ គណ្ណាបេស្សមីតិ
ចិន្តេត្វា អាហា។ តស្មាតិ យស្មា មធុបិណ្ឌិកោ វិយ មធុរោ, តស្មា
មធុបិណ្ឌិកបរិយាយោត្វេវ នំ ធារេហិតិ វទតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចាស្វទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មធុបិណ្ឌិកសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៩. ទ្វេធាវិតក្កសុត្តវណ្ណាន

២០៦. មេ សុតន្តិ ទ្វេធាវិតក្កសុត្តំ។ តត្ថ ទិដា កត្វា ទិដា កត្វាតិ ទ្វេ ទ្វេ
ភាគេ កត្វា។ កាមវិតក្កោតិ កាមបដិសំយុត្តោវិតក្កោ។ ព្យាបាទវិតក្កោតិ

ព្យាបាទបដិសំយុត្តោវិតក្កោវិហីសាវិតក្កោតិវិហីសាបដិសំយុត្តោ
វិតក្កោវិហីសាវិតក្កោ ឯកំភាគន្តិ អជ្ឈត្ថំ វា ពហិទ្ធា វា ឌីណ្យវិកោ វា សុខុមោ វា សញ្ញា
ចាយំ វិតក្កោ អកុសលបក្ខិកាយេវាតិ តយោបិ កាមព្យាបាទវិហីសាវិតក្កោ
ឯកំកោដ្ឋាសមកាសី។ កាមេហិ និស្សរដោ នេក្ខម្មបដិសំយុត្តោវិតក្កោ
នេក្ខម្មវិតក្កោ នាម, សោ យាវ បឋមជ្ឈានា វដ្តតិ។ អព្យាបាទបដិសំយុត្តោ
វិតក្កោ អព្យាបាទវិតក្កោ, សោ មេត្តាបុព្វភាគតោ បដ្ឋាយ យាវ បឋមជ្ឈានា
វដ្តតិ។ អវិហីសាបដិសំយុត្តោវិតក្កោ អវិហីសាវិតក្កោ, សោ
ករុណាបុព្វភាគតោ បដ្ឋាយ យាវ បឋមជ្ឈានា វដ្តតិ។ ទុតិយំ ភាគន្តិ
សញ្ញាចាយំ កុសលបក្ខិកាយេវាតិ ទុតិយំ កោដ្ឋាសមកាសី។ ឥមិនា
ពោធិសត្តស្ស វិតក្កនិគ្គហណាកាលោ កថិតោ។

ពោធិសត្តស្ស ហិ ធម្មស្សនិ បធានំ បទហន្តស្ស នេក្ខម្មវិតក្កាទយោ
បុញ្ញបុញ្ញា មហានទិយំ ឌីយាវិយ បវត្តិសុ។ សតិសម្មាសេន បន សហសា
កាមវិតក្កាទយោ ឧប្បន្និទ្ធា កុសលវារំ បច្ឆិន្និទ្ធា សយំ អកុសលជវនវាវ
ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ។ តតោ ពោធិសត្តោ ចិន្តេសិ - “មយ្ហំ ឥមេ កាមវិតក្កាទយោ
កុសលវារំ បច្ឆិន្និទ្ធា តិដ្ឋន្តិ, ហន្តាហំ ឥមេ វិតក្កេ ទ្វេ ភាគេ កត្វាវិហារមី” តិ
កាមវិតក្កាទយោ អកុសលបក្ខិកាតិ ឯកំភាគំ ករោតិ នេក្ខម្មវិតក្កាទយោ
កុសលបក្ខិកាតិ ឯកំ។ អថ បុន ចិន្តេសិ - “អកុសលបក្ខតោ អាគតំ វិតក្កំ
មន្តេន កណ្តាសប្បំ ឧប្បិទ្ធម្មត្វា កណ្តាស្តោវិយ អមិត្តំ គីវាយ អក្កមន្តោវិយ ច
និគ្គហេស្សមិ, នាស្ស វឌ្ឍិតុំ ទស្សមិ។ កុសលបក្ខតោ អាគតំ វិតក្កំ
មេយសមយេ មេយំវិយ សុខេត្ត សាលកល្យាណិចោតកំវិយ ច សីយំ
វឌ្ឍេស្សមី” តិ។ សោ តថា កត្វា អកុសលវិតក្កេ និគ្គណ្ហិ, កុសលវិតក្កេ
វឌ្ឍេសិ។ ឯវំ ឥមិនា ពោធិសត្តស្ស វិតក្កនិគ្គហណាកាលោ កថិតោតិ
វេទិតព្ពោ។

២០៧. ឥន្ទានិយមាស្ស តេវិតក្កា ឧប្បជ្ឈីសុ, យថា ច នេ និគ្គហោសិ, តំ
នស្សេន្តោ តស្ស មហ្មំ, ភិក្ខុវេទិអាធិមាហ។ តត្ថ អប្បមត្តស្សាទិ សតិយា
អវិប្បវាសេ វិតស្ស។ អាតាបិនោទិ អាតាបរិយវន្តស្ស។ បហិតត្តស្សាទិ
បេសិតចិត្តស្ស។ ឧប្បជ្ឈតិ កាមវិតក្កាទិ ពោធិសត្តស្ស ធម្មស្សានិ បធានំ
បទហតោ វជ្ជសុខំ វា អារត្ត, ចាសាទេ វា នាជកានិ វា ឱរោជេ វា កិត្តោនេវ វា
សម្មត្តិ អារត្ត កាមវិតក្កា នាម ន ឧប្បន្ទបុព្វោ។ ទុក្ខរកាវិកាយ បនស្ស
អាហារូបន្នេនេន អធិមត្តកសិមាទំ បត្តស្ស ឯតទហោសិ - “ន សក្កា
អាហារូបន្នេនេន វិសេសំ និព្វត្តតុំ, យំនូនាហំ ឱឡារិកំ អាហារំ
អាហារេយ្យ”ន្តិ។ សោ ឧរុវេលំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ មនុស្សា - “មហាបុរិសោ បុព្វេ
អាហារិទ្ធា ទិន្ទម្បិ ន គណ្ហិ, អន្ទាស្ស ឥន្ទានិ មនោរថោ មត្តកំ បត្តោ, តស្មា
សយមេវ អាគតោ”តិ បណ្ឌិតបណ្ឌិតំ អាហារំ ឧបហរិសុ។ ពោធិសត្តស្ស
អត្តភារោ នចិរស្សេវ ចាកតិកោ អហោសិ។ ជរាជិណ្ឌាត្តភារោ ហិ
សប្បាយភោជនំ លភិទ្ធាបិ ចាកតិកោ ន ហោតិ។ ពោធិសត្តោ បន ទហារោ។
តេនស្ស សប្បាយភោជនំ ភុញ្ញតោ អត្តភារោ ន ចិរស្សេវ ចាកតិកោ ជាតោ,
វិប្បសន្នានិ ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធា ធរិវរណ្ណោ, សមុគ្គតតារាភកណំវិយ នភំ
បរិបុណ្ណាទ្ធិត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាប្បជិមណ្ឌិតសរិរំ អហោសិ។ សោ តំ
ឱលោកេត្វា “តាវ កិលន្តោ នាម អត្តភារោ ឯវំ បជិចាកតិកោ ជាតោ”តិ
ចិន្តេត្វា អត្តនោ បញ្ញាមហន្តតាយ ឯវំ បរិត្តកម្មិវិតក្កំ គហេត្វា
កាមវិតក្កាទិ អកាសិ។

បណ្ឌាសាលាយ បុរតោ និសិន្នោ ចមរបសទគវយរោហិតមិគាធិកេ
មគគណោ មនុញ្ញសន្ទរវនេ មោរវនកុក្កជាធិកេ បក្ខិគណោ
នីលុប្បល កុមុទកមលាទិសញ្ញានិ បល្លលានិ នាណកុសុមសញ្ញាវិជចា
វនរាជិយោ មណិក្ខន្ធនិម្មលជលបវាហញ្ច នទី នេវញ្ញំ បស្សតិ។ តស្ស ឯវំ

ហោតិ “សោភនាវតិមេ មិគជាតា បក្ខិគណា បល្លលានិវនរាជិយោ នទី
នេរញ្ញរា”តិ។ សោ តម្បី ឯវំ បរិត្តកំវិតក្កំ គហេត្វា កាមវិតក្កមកាសិ,
តេនាហ “ឧប្បជ្ឈតិ កាមវិតក្កោ”តិ។

អត្ថព្យាបាទាយបីតិ អត្ថទុក្ខាយបី។ ឯសេវនយោ សព្វត្ថ។ កី បន
មហាសត្តស្ស ឧភយទុក្ខាយ សំវត្ថនកវិតក្កោ នាម អត្ថីតិ? នត្ថិ។
អបរិញ្ញាយំ បិតស្ស បនវិតក្កោ យាវ ឧភយព្យាបាទាយ សំវត្ថតីតិ ឯតានិ
តីណិ នាមាជលភតិ, តស្មា ឯវមាហ។ បញ្ញានិរោធិកោតិ អនុប្បន្នាយ
លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ឧប្បជ្ឈតុំ នទេតិ, លោកិយបញ្ញំ បន
អជ្ជសមាបត្តិបញ្ញាភិញ្ញាវសេន ឧប្បន្នម្បី សមុច្ឆិន្ទិត្វា ឱបតីតិ
បញ្ញានិរោធិកោវិយាតបក្ខិកោតិ ទុក្ខកោដ្ឋាសិកោ។ អសម្ព័នំ និព្វានំ នាម,
តំ បច្ចក្ខំ កាតុំ នទេតីតិ អនិព្វានសំវត្ថនិកោ។ អព្ពត្ថំ គច្ឆតីតិ ខយំ នត្ថិការំ
គច្ឆតិ។ ឧទកបុប្ផឡកោវិយ និរុដ្ឋតិ។ បដហមេវាតិ បដហិមេវ។
វិនោទមេវាតិ និហិមេវ។ ព្យន្តមេវ នំ អកាសិន្តិវិតតន្តំ និស្សេសំ បរិវដុមំ
បរិច្ឆន្នមេវ នំ អកាសី។

២០៨. ព្យាបាទវិតក្កោតិ ន ពោធិសត្តស្ស បរុបយាតប្បដិសំយុត្តោ នាម
វិតក្កោ ចិត្ត ឧប្បជ្ឈតិ, អថស្ស អតិវស្សអច្ចុល្លាអតិសីតាធិនិ បន បដិច្ច
ចិត្តវិបរិណាមកាវោ ហោតិ, តំ សន្ធាយ “ព្យាបាទវិតក្កោ”តិ អាហ។
វិហឹសាវិតក្កោតិ ន មហាសត្តស្ស បរេសំ ទុក្ខប្បាទនប្បដិសំយុត្តោវិតក្កោ
ឧប្បជ្ឈតិ, ចិត្ត បន ឧទ្ធតាការោ អនេកគ្គតាការោ ហោតិ, តំ គហេត្វា
វិហឹសាវិតក្កមកាសិ។ បល្លាសាលាឆារេ និសិន្នោ ហិ សីហាព្យក្សាធិកេ
វាឡមិគេ សូករាធយោ ឧទ្ធមិគេ វិហឹសន្តេ បស្សតិ។ អថ ពោធិសត្តោ ឥមស្មិម្បី
នាម អកុតោភយេ អរញ្ញោ ឥមេសំ តិវច្ឆានគតានំ បច្ចតិកា ឧប្បជ្ឈន្តិ,

ពលវន្តោ ឧត្តលេ ខាធិន្តិ, ពលវន្តខាធិតា វត្តន្តិភិ ការុញ្ញំ ឧប្បាទេតិ។ អញ្ជេបិ
ពិឡារាទយោ កុក្កជម្ពុសិកាធិនិ ខាធិន្តេ បស្សតិ, កាមំ បិណ្ឌាយ បរិដ្ឋោ
មនុស្សេ រាជកម្មិកេហិ ឧបទ្កតេ វជពន្ធាធិនិ អនុភវន្តេ អត្តនោ
កសិវណិជ្ជាធិនិ កម្មានិ កត្វា ជីវិតុំ នលភន្តិភិ ការុញ្ញំ ឧប្បាទេតិ, តំ សន្ធាយ
“ឧប្បជ្ជតិ វិហឹសាវិតក្កោ” តិ អាហា។ តថា តថាតិ តេន តេន អាការេន។ ឥទំ
វុត្តំ ហោតិ - កាមវិតក្កាធិសុ យំ យំ វិតក្កេតិ, យំ យំ វិតក្កំ បរិត្តេតិ, តេន
តេនេ ចស្សាការេន កាមវិតក្កាធិភារោ ចេតសោ ន ហិ ហោតីតិ។ បហាសិ
នេក្ខម្មវិតក្កន្តិ នេក្ខម្មវិតក្កំ បដហាតិ។ ពហុលមកាសីតិ ពហុលំ ករោតិ។
តស្ស តំ កាមវិតក្កាយ ចិត្តន្តិ តស្ស តំ ចិត្តំ កាមវិតក្កត្ថាយ។ យថា
កាមវិតក្កសម្បយុត្តំ ហោតិ, ឯវមេវំ នមតីតិ អត្តោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ
នយោ។

ឥនានិ អត្ថធិបិកំ ឧបមំ ឧស្សេន្តោ សេយ្យថាបី តិអាធិមាហា។ តត្ថ
កិដ្ឋសម្ពាធនិ សស្សសម្ពាធរា អាគោដេយ្យាតិ ឧដុកំ បិដ្ឋិយំ បហារេយ្យ។
បដិកោដេយ្យាតិ តិវិយំ ជាសុកាសុ បហារេយ្យ។ សន្និរុទ្ធយ្យាតិ អាវិរុត្វា
តិដ្ឋេយ្យ។ សន្និវារេយ្យាតិ ឥតោ ចិតោ ច គន្ធី ន ឧទេយ្យ។ តតោនិធានន្តិ តេន
ការណេន, ឯវំ អវក្ខតានំ គុន្ធី បរេសំ សស្សខាធិនការណេនាតិ អត្តោ។
ពាលោ ហិ គោចាលោកោ ឯវំ គារោ អវក្ខមាធា “អយំ អម្ពាភំ ភត្តវេតនំ
ខាធិតិ, ឧដុ គារោ វក្ខតុម្បិ ន សក្កោតិ, កុលេហិ សទ្ធិ វេរំ គណ្ណាបេតី” តិ
គោសាមិកានម្បិ សន្តិការ វជាធិនិ ចាបុណាតិ, កិដ្ឋសាមិកានម្បិ។ បណ្ឌិតោ
បន ឥមាធិ ចត្តាវិ ភយានិ សម្បស្សន្តោ គារោ សាធុកំ វក្ខតិ, តំ សន្ធាយេតំ
វុត្តំ។ អាធិនវន្តិ ឧបទ្ករំ។ ឱការុន្តិ លាមកំ, ខន្ធសុ វា ឱតារំ។ សំកិលេសន្តិ
កិលិដ្ឋការំ។ នេក្ខម្មេតិ នេក្ខម្មម្ហិ។ អាធិសំសន្តិ វិសុទ្ធិបក្ខំ។ វោធានបក្ខន្តិ ឥទំ
តស្សេវ វេវចនំ, កុសលានំ ធម្មានំ នេក្ខម្មម្ហិ វិសុទ្ធិបក្ខំ អន្តសន្តិ អត្តោ។

២០៩. នេត្តម្មន្តិ ច កាមេហិ និស្សជំ សព្វកុសលំ, ឯកធម្មេ សង្កយ្ហមាទេ
 និព្ពានមេវ។ តត្រិទំ ធិបម្មសំសន្តំ - កិដ្ឋសម្ពាធំវិយ ហិ រូចាទិអារម្មណំ,
 ក្នុងគារោវិយ ក្នុងចិត្តំ, បណ្ឌិតគោចាលកោវិយ ពោធិសត្តោ, ចតុត្ថិជកយំ
 វិយ អត្ថបរុកយព្យាបាទាយ សំវត្ថនវិតក្កោ, បណ្ឌិតគោចាលកស្ស ចតុត្ថិធំ
 កយំ ទិស្វា កិដ្ឋសម្ពាធ អប្បមាទេន គោរក្ខណំវិយ ពោធិសត្តស្ស ធម្មស្សនិ
 បធានំ បទហតោ អត្ថព្យាបាទិកយំ ទិស្វា រូចាទិសុ អារម្មណេសុ យថា
 កាមវិតក្កាទយោ ន ឧប្បជ្ជន្តិ, ឯវំ ចិត្តរក្ខណំ។ បញ្ញាវុទ្ធិកោតិអាទិសុ
 អនុប្បន្នាយ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ ឧប្បន្នាយ, ឧប្បន្នាយ ច វុទ្ធិយា
 សំវត្ថតិ បញ្ញាវុទ្ធិកោ។ ន ទុក្ខកោដ្ឋាសាយ សំវត្ថតិ អវិយាតបក្ខិកោ។
 និព្ពានធាតុសច្ចិកិរិយាយ សំវត្ថតិ និព្ពានសំវត្ថនិកោ។ រត្តិ ចេបិ នំ, ភិក្ខុវេ,
 អនុវិតក្កយ្យន្តិ សកលរត្តិ ចេបិ តំវិតក្កំ បរត្ថេយ្យំ។ តតោនិទានន្តិ
 តំមូលកំ។ ធិហញ្ញេយ្យាតិ ឧគ្សាតិយេយ្យ, ឧទ្ធច្ចាយ សំវត្ថេយ្យាតិ អត្តោ។
 អារាតិ ទូរេ។ សមាធិម្ពាតិ ឧបចារសមាធិតោបិ អប្បនាសមាធិតោបិ។ សោ ខោ
 អហំ, ភិក្ខុវេ, អដ្ឋត្ថមេវ ចិត្តន្តិ សោ អហំ, ភិក្ខុវេ, មា មេ ចិត្តំ សមាធិម្ពា ទូរេ
 ហោតូតិ អដ្ឋត្ថមេវ ចិត្តំ សណ្ឋាបេមិ, គោចរជ្ឈត្ថេ ឋបេមីតិ អត្តោ។
 សន្និសាទេមីតិ តត្ថេវ ច នំ សន្និសីទាបេមិ។ ឯកោធិ ករោមីតិ ឯកគ្គំ ករោមិ។
 សមាទហាមីតិ សម្មា អាទហាមិ, សុដ្ឋ អាហេបេមីតិ អត្តោ។ មា មេ ចិត្តំ
 ធិហញ្ញេតិ មា មយ្ហំ ចិត្តំ ឧគ្សាតិយិត្ថ, មា ឧទ្ធច្ចាយ សំវត្ថតូតិ អត្តោ។

២១០. ឧប្បជ្ជតិ អព្យាចាទិវិតក្កោ... បេ... អវិហីសាវិតក្កោតិ ឯត្ថ យោ សោ
 តមាយ ហេដ្ឋា វុត្តតរុណាវិបស្សនាយ សន្ធិ ឧប្បជ្ជវិតក្កោ កាមបច្ចនិកជ្ជេន
 នេត្តម្មវិតក្កោតិ វុត្តោ។ សោយេវ ព្យាចាទបច្ចនិកជ្ជេន អព្យាចាទិវិតក្កោតិ ច
 វិហីសាបច្ចនិកជ្ជេន អវិហីសាវិតក្កោតិ ច វុត្តោ។

ឯត្តាវតា ពោធិសត្តស្ស សមាបត្តិ និស្សាយ វិបស្សនាបដ្ឋបនកាលោ
កថិតោ។ យស្ស ហិ សមាធិបិ តតុណ្ហោ, វិបស្សនាបិ។ តស្ស វិបស្សនំ
បដ្ឋបេត្វា អតិច្ឆំ និសិទ្ធស្ស កាយោ កិលមតិ, អន្តោ អគ្គិវិយ ឧដ្ឋហតិ,
កច្ចហិ សេនា មុច្ឆន្តិ, មត្តកតោ ឧសុមវដ្ឋិវិយ ឧដ្ឋហតិ, ចិត្តំ ហញ្ញតិ វិហញ្ញតិ
វិប្បន្តតិ។ សោ បុន សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិត្វា តំ បរិនមេត្វា មុនុកំ កត្វា
សមស្សាសេត្វា បុន វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ។ តស្ស បុន អតិច្ឆំ និសិទ្ធស្ស តថេវ
ហោតិ។ សោ បុន សមាបត្តិ សមាបដ្ឋិត្វា តថេវ ករោតិ។ វិបស្សនាយ ហិ
ពហូបការា សមាបត្តិ។

យថា យោធស្ស ជលកកោដ្ឋកោ នាម ពហូបការោ ហោតិ, សោ តំ
និស្សាយ សង្កាមំ បរិសតិ, តត្ថ ហត្ថិហិបិ អស្សេហិបិ យោធបិបិ សទ្ធិ កម្មំ
កត្វា អារុដេសុ វា ខីណោសុ ភុញ្ញិតុកាមតាធិការេ វា សតិ និវត្តិត្វា
ជលកកោដ្ឋកំ បរិសិត្វា អារុដានិបិ គណ្ហាតិ, វិស្សមតិបិ, ភុញ្ញិតិបិ,
ចានីយម្បិ បិវតិ, សន្នាហម្បិ បដិសន្នយ្ហតិ, តំ តំ កត្វា បុន សង្កាមំ បរិសតិ,
តត្ថ កម្មំ កត្វា បុន ឧទ្ធារាធិបិឡិតោ វា កេនចិទេវ វា ករណីយេន
ជលកកោដ្ឋកំ បរិសតិ។ តត្ថ សន្តម្ពិត្វា បុន សង្កាមំ បរិសតិ, វេរំ យោធស្ស
ជលកកោដ្ឋកោ វិយ វិបស្សនាយ ពហូបការា សមាបត្តិ។

សមាបត្តិយា បន សង្កាមនិគ្គរណកយោធស្ស ជលកកោដ្ឋកតោបិ
វិបស្សនា ពហូបការាតរា។ កិញ្ចាបិ ហិ សមាបត្តិ និស្សាយ វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ,
វិបស្សនា បន ថាមជាតា សមាបត្តិម្បិ រក្ខតិ។ ថាមជាតំ ករោតិ។

យថា ហិ ថលេ នាវម្បិ នាវាយ ភណ្ឌាម្បិ សកជការំ ករោត្តិ។ ឧទកំ បត្វា
បន សកជម្បិ សកជភណ្ឌាម្បិ យុត្តកោលោបិ នាវាការំ ករោត្តិ។ នាវា តិវិយំ
សោតំ និទ្ទិត្វា សោត្តិនា សុបដ្ឋនំ គច្ឆតិ, វេរំមេរំ កិញ្ចាបិ សមាបត្តិ និស្សាយ

វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ, វិបស្សនា បន ជាមជាតា សមាបត្តិម្បិ រក្ខតិ, ជាមជាតំ
ករោតិ។ ថលំ បត្វា សកដំវិយ ហិ សមាបត្តិ។ ឧទកំ បត្វា នាវាវិយ
វិបស្សនា។ ឥតិ ពោធិសត្តស្ស ឯត្តាវតា សមាបត្តិ និស្សាយ
វិបស្សនាបដ្ឋបនកាលោ កថិតោតិ វេទិតព្ពោ។

យញ្ញទេវាតិអាទិ កណ្តាបក្ខេ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតព្ពំ, ឥធាបិ អត្ថធិបិកំ
ឧបមំ ទស្សេតុំ សេយ្យថាបីតិអាទិមាហា។ តត្ថ កាមន្តសម្ពុតេស្វតិ កាមន្តំ
អាហាជេសុ។ សតិករណីយមេវ ហោតិ ឯតា គារោតិ សតិឧប្បាទនមត្តមេវ
កាតព្វំ ហោតិ។ ឥតោ ចិតោ ច គន្ធា អាគោជនាទិកិច្ចំ នត្ថិ។ ឯតេ ធម្មាតិ ឯតេ
សមថវិបស្សនា ធម្មាតិ សតុប្បាទនមត្តមេវ កាតព្វំ ហោតិ។ ឥមិនា
ពោធិសត្តស្ស សមថវិបស្សនា ជាមជាតកាលោ កថិតោ។ តទា កិរស្ស
សមាបត្តិ អប្បនត្តាយ និសិទ្ធស្ស អដ្ឋ សមាបត្តិយោ ឯការវដ្ឋនេន អាចាថំ
អាគច្ឆន្តិ, វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា និសិទ្ធា សត្ត អនុបស្សនា ឯកប្បហារេនេវ
អារុទ្ធា ហោតិ។

២៧៥. សេយ្យថាបីតិ ឥធកី ទស្សេតិ? អយំ ចាជិយេក្កោ អនុសន្និ,
សត្តានញ្ចិ ហិតូបចារំ អត្ថនោ សត្តភាវសម្បទញ្ច ទស្សន្តោ ភគវា ឥមំ
ទេសនំ អារតិ។ តត្ថ អរញ្ញេតិ អជីវិយំ។ បវនេតិ វនសណ្ណោ។ អត្ថតោ ហិ ឥទំ
ទ្វយំ ឯកមេវ, បឋមស្ស បន ធុតិយំ វេវចនំ។ អយោគក្ខេមកាមោតិ ចត្វាហិ
យោគេហិ ខេមំ និព្វយដ្ឋានំ អនិច្ឆន្តោ ភយមេវ ឥច្ឆន្តោ។ សោវត្ថិកោតិ
សុវត្ថិភាវាវហោ។ បីតិគមនីយោតិ តុដ្ឋិ គមនីយោ។ “បីតិគមនីយោ”តិ វា
ចាថោ។ បិទហោយ្យាតិ សាខាធិហិ ជកេយ្យ។ វិវរេយ្យាតិ វិសទមុខំ កត្វា វិវដំ
ករេយ្យ។ កុម្មគ្គន្តិ ឧទករំនបព្ពតាធិហិ សន្និវុទ្ធី អមគ្គំ។ ឱទហោយ្យ ឱកចរន្តិ

តេសំ ឡែក ចរមានំវិយ ឯកំ ធិបកមិកំ ឯកស្មី ហ្មែន ឋបេយ្យ។ ឡែកចារិកន្តិ
ធិយរដ្ឋយា ពន្ធតំយេវ មិគី។

មិគលុទ្ធកោ ហិ អរញ្ញំ មិគានំ វសនជ្ជានំ គន្ធា “ឥធ វសន្តិ, ឥមិនា មគ្គន
និក្ខមន្តិ, ឯត្ថ ចរន្តិ, ឯត្ថ បិវន្តិ, ឥមិនា មគ្គន បរិសន្តិ” តិ សល្លកេត្វា មគ្គំ
បិដាយ កុម្មគ្គំវិវិត្វា ឡែកចរញ្ច ឡែកចារិកញ្ច ឋបេត្វា សយំ បដិច្ចន្ទដ្ឋានេ
សត្តិ គហេត្វា តិដ្ឋតិ។ អថ សាយន្តសមយេ មិគា អកុតោភយេ អរញ្ញេ ចរិត្វា
ចានិយំ បរិត្វា មិគចោតកេហិ សទ្ធិ កិឡមាណា វសនជ្ជានសន្តិកំ អាគន្ធា
ឡែកចរញ្ច ឡែកចារិកញ្ច ទិស្វា “សហាយ កា នោ អាគតា ភរិស្សន្តិ” តិ និរាសន្តា
បរិសន្តិ, តេ មគ្គំ បិហិតំ ទិស្វា “នាយំ មគ្គោ, អយំ មគ្គោ ភរិស្សន្តិ” តិ កុម្មគ្គំ
បដិបជ្ជន្តិ។ មិគលុទ្ធកោ ន តាវ កិញ្ចិ ករោតិ, បរិជ្ជេសុ បន សព្វបដិមំ
សណិកំ បហាវតិ។ សោ ឧត្តសតិ, តតោ សព្វេ ឧត្តសិត្វា “ភយំ ឧប្បន្ន” តិ
បុរតោ ឡែលោកេន្តា ឧទកេន វា វនេន វា បព្វតេន វា សន្និរុទ្ធិ មគ្គំ ទិស្វា ឧភោហិ
បស្សេហិ អន្តុលិសន្តុលិកំវិយ គហានំវនំ បរិសិតុំ អសក្កោន្តា បរិជ្ជមគ្គេនេវ
និក្ខមិតុំ អារកន្តិ។ លុទ្ធកោ តេសំ និវត្តនភាវំ ញាត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ តីសម្មិ
ចត្តាលីសម្មិ មិគេ ឃាតេតិ។ ឥទំ សន្ធាយ ឯវញ្ញំ សោ, ភិក្ខុវេ, មហាមិគសង្ឃោ
អបរេន សមយេន អនយព្យសនំ អាបន្នេយ្យាតិ វុត្ថំ។

“នន្ទិរាគស្សេតំ អធិវចនំ, អវិជ្ជាយេតំ អធិវចន” តិ ឯត្ថ យស្មា ឥមេ សត្តា
អវិជ្ជាយ អញ្ញាណា ហុត្វា នន្ទិរាគេន អាពន្ធិត្វា រូចារម្មណាទីនិ ឧបនីតា
វដ្ឋទុក្ខសត្តិយា ឃាតំ លកន្តិ។ តស្មា ភគវា ឡែកចរំ នន្ទិរាកោតិ, ឡែកចារិកំ
អវិជ្ជាតិ កត្វា ទស្សេសិ។

មិគលុទ្ធកោ ហិ ឯកធាបិ តេសំ សាខាភន្តេន សរីរំ បុញ្ញិត្វា មនុស្សគន្ធិ
អបនេត្វា ឡែកចរំ ឯកស្មី ហ្មែន ឋបេត្វា ឡែកចារិកំ សហា រដ្ឋយា វិស្សន្តេត្វា

អត្តានំ បដិច្ឆាទេត្វា សត្តិ អាធាយ ឱកចរស្ស សន្តិកេ តិដ្ឋតិ, ឱកចារិកា
មិគគណស្ស ចរណដ្ឋានាភិមុខី គច្ឆតិ។ តំ ទិស្វា មិគា សីសានិ ឧត្តិបិទ្វា តិដ្ឋន្តិ,
សាបិ សីសំ ឧត្តិបិទ្វា តិដ្ឋតិ, តេ “អម្ពាភំ សមជាតិកា អយ”ន្តិ គោចរំ
គណ្ណាន្តិ។ សាបិ តិណ្ណានិ ខាទន្តិវិយ សណ្ឌិកំ ឧបគច្ឆតិ។ អារញ្ញិកោ
យូថបតិមិគោ តស្ស វាតំ លភិទ្វា សកភិរិយំ វិស្សន្តេត្វា តទភិមុខោ ហោតិ។

សត្តានញ្ញំ នវនវមេវ បិយំ ហោតិ។ ឱកចារិកា អារញ្ញិកស្ស មិគស្ស
អច្ឆាសន្នការំ អទត្វា តទភិមុខីវ បច្ឆតោ បដិក្កមិទ្វា ឱកចរស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ,
យត្ថ យត្ថស្ស វដ្តលគ្គតិ, តត្ថ តត្ថ ខុវេន បហារិទ្វា មោចេតិ, អារញ្ញិកោ
មិគោ ឱកចរំ ទិស្វា ឱកចារិកាយ សម្មត្តោ ហុត្វា ឱកចរេ ឧស្សយំ កត្វា បិដ្ឋិ
នាមេត្វា សីសំ កម្មេន្តោ តិដ្ឋតិ, តស្មី ខណោ សត្តិ ជីវាយ លេហន្តោបិ “កី
ឯត”ន្តិ នជាតាតិ, ឱកចរោបិ សចស្ស ឧបរិភាគេន តំ មិគំ បហារិទ្ធី សុខំ
ហោតិ, បិដ្ឋិនាមេតិ។ សចស្ស ហេដ្ឋាភាគេន បហារិទ្ធី សុខំ ហោតិ, ហទយំ
ឧន្ទាមេតិ។ អថ លុទ្ធកោ អារញ្ញិកំ មិគំ សត្តិយា បហារិទ្វា តត្ថេវ ឃាតេត្វា
មំសំ អាធាយ គច្ឆតិ។ ឯវមេវ យថា សោ មិគោ ឱកចារិកាយ សម្មត្តោ ឱកចរេ
ឧស្សយំ កត្វា សត្តិ ជីវាយ លេហន្តោបិ កិញ្ចំ នជាតាតិ, តថា ឥមេ សត្តា
អវិជ្ជាយ សម្មត្តា អនុភូតា កិញ្ចំ អជាទន្តា រូបាទីសុ នន្ទិរាគំ ឧបគម្ម
វដ្តឧក្ខសត្តិយា វដ្តំ លភន្តិតិ ភគវា ឱកចរំ នន្ទិរាគោតិ, ឱកចារិកំ អវិជ្ជាតិ
កត្វា ទស្សេសិ។

ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, វិវេជោ មយា ខេមោ មគ្គោតិ ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, មយា ឥមេសំ
សត្តានំ ហិកចរណេន សម្មាសម្ពោធិ បទ្វា អហំ ពុទ្ធាស្មីតិ តុណ្ហិភូតេន
អនិសីទិត្វា ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ បដ្ឋាយ ធម្មំ ទេសេន្តេន វិវេជោ ខេមោ អរិយោ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, បិហិតោ កុម្មុគ្គោ, អញ្ញាតកោណ្ឌាញ្ញាទីនំ ភព្ភបុគ្គលានំ

ឡូហ្គោ ឌីកបរោ នង្គរកោ ទ្វេជានេត្រា ចាតិកោ, ឆាសិកា ឌីកចារិកា អវិជ្ជា
សព្ពេន សព្ពំ សមុគ្គាតិកាតិ អត្តនោ ហិត្រូបចារំ ធស្សេសិ។ សេសំ សព្ពត្ត
ឌុត្តានត្ថមេវាតិ។

បបព្ភាសុទ្ធនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ទ្រព្យវត្ថុកសិកម្មសត្វលោមា និងតា។

១០. វិវត្តសណ្ឋានសុត្វរណ្ណា

២០៦. ឯវំ មេសុតន្តិវិតក្កសណ្ឋានសុត្តំ។ តត្ថ អធិបិត្តមនុយុត្តោនាតិ
នសកុសលកម្មបថវសេន ឧប្បន្នំ ចិត្តំ ចិត្តមេវ,
វិបស្សនាចារកអជ្ឈសមាបត្តិចិត្តំ តតោ ចិត្តតោ អធិកំ ចិត្តន្តិ អធិចិត្តំ។
អនុយុត្តោនាតិ តំ អធិចិត្តំ អនុយុត្តេន, តត្ថ យុត្តប្បយុត្តោនាតិ អត្ថោ។

តត្រាយំ ភិក្ខុ បុរេភត្តំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌាចាតប្បជីក្កន្តោ
និសីទនំ អាទាយ អសុកស្មី រុក្ខមូលេ វា វនសណ្ណោ វា បព្ពតចាទេ វា បព្ពារេ វា
សមណធម្មំ ករិស្សមីតិ និក្ខមន្តោបិ, តត្ថ គន្ធា ហេតុហិ វា ចាទេហិ វា
និសង្ឃដ្ឋានតោ តិណបណ្ណានិ អបនេន្តោបិ អធិចិត្តំ អនុយុត្តោយេវ។ និសីទិត្វា
បន ហត្ថចាទេ ជោរិត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា មូលកម្មដ្ឋានំ គហេត្វា វិហារន្តោបិ
អធិចិត្តំ អនុយុត្តោយេវ។

និមិត្តានិង ការណាង។ កាលេន កាលន្តិ សមយេ សមយេ។ ន ទុ ច
កម្មជ្ជានំ នាម មុហុត្ថម្បិ អនឌ្ឍត្វា និរន្តរំ មនសិកាតត្ថំ, កស្មា ភគវា
“កាលេន កាល”ន្តិ អាហារតិ។ ចាឡិយញ្ញំ អដ្ឋតិស កម្មជ្ជានានិវិភត្តានិ, តេសុ
ភិក្ខុនា អត្ថនោ ចិត្តុចិតំ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា និសិន្នេន យាវ កោចិនេវ

ឧបក្កិលេសោ នុប្បជ្ឈតិ, តាវ ឥមេសំ និមិត្តានំ មនសិការកិច្ចំ នត្ថិ។ យទា បន
ឧប្បជ្ឈតិ, តទា ឥមា និ គហេត្វា ចិត្ត ឧប្បជ្ឈំ អព្ពំ និហិរតព្ពន្តិ ទស្សន្តោ
ឯវមាហ។

ធន្ទបសំហិតាតិ ធន្ទសហគតា រាគសម្បយុត្តា។ ឥមេសំ បន តិណ្ណំ
វិតក្កានំ ខេត្តញ្ច អារម្មណញ្ច ជានិតព្ពំ។ តត្ថ ធន្ទបសញ្ញាតានំ អដ្ឋ
លោកសហគតចិត្តានិ ខេត្តំ, ទោស្ទបសញ្ញាតានំ ទ្វេ ទោមនស្សសហគតានិ,
មោហ្វបសញ្ញាតានំ ទ្វាទសបិ អកុសលចិត្តានិ។ វិចិក្ខាឧទ្ធច្ឆសម្បយុត្តចិត្តានិ
បន ទ្វេ ឯតេសំ ចាជិបុគ្គលិកំ ខេត្តំ។ សព្ពេសម្បិ សត្តា ចេវ សម្ពាទ ច អារម្មណំ,
ឥដ្ឋានិដ្ឋអសមបេក្ខិតេសុ ហិ សត្តេសុ ច សម្ពាទេសុ ច តេ ឧប្បជ្ឈន្តិ។ អញ្ញម្បិ
និមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ កុសល្យបសំហិតន្តិ តតោ និមិត្តតោ អញ្ញំ កុសលនិស្សិតំ
និមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ។ តត្ថ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ធន្ទបសញ្ញាតេ វិតក្កេ សត្តេសុ
ឧប្បន្នេ អសុភការា អញ្ញំ និមិត្តំ នាម។ សម្ពាទេសុ ឧប្បន្នេ អនិច្ចមនសិកាពោ
អញ្ញំ និមិត្តំ នាម។ ទោស្ទបសញ្ញាតេ សត្តេសុ ឧប្បន្នេ មេត្តាការា អញ្ញំ និមិត្តំ
នាម។ សម្ពាទេសុ ឧប្បន្នេ ធាតុមនសិកាពោ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម។ មោហ្វបសញ្ញាតេ
យត្ថ កត្តចិ ឧប្បន្នេ បញ្ចធម្មបនិស្សយោ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម។

ឥមស្ស ហត្ថា វា សោកនា ចាទា វា តិអាទិនា នយេន ហិ សត្តេសុ លោកេ
ឧប្បន្នេ អសុភតោ ឧបសំហិរតព្ពំ។ កិម្ហិ សារត្តោសិ? កេសេសុ សារត្តោសិ។
លោមេសុ... បេ... មុត្តេសុ សារត្តោសិ។ អយំ អត្តភារោ នាម តិហិ អដ្ឋិសតេហិ
ឧស្សាបិតោ, នវហិ ញ្ញាវសតេហិ អាពាទ្ធា, នវហិ មំសបេសិសតេហិ អនុលិត្តោ,
អល្លចម្មេន បរិយោនទ្ធា, ធវិរាគេន បជិច្ឆន្នោ, នវហិ វណាមុខេហិ
នវនុវតិលោមក្ខបសហស្សេហិ ច អសុចិ បគ្បរតិ, កុណាបប្បរិតោ, ទុគ្គន្ធា,
ជេតុន្នោ, បជិក្ខុលោ, ទុត្តិសកុណាបសញ្ញាយោ, នត្តត្ថ សារំ វា វំ វា តិ វំ

អសុភតោ ឧបសំហវន្តស្ស សត្តេសុ ឧប្បន្នោ លោកោ បហ័យតិ, តេនស្ស
អសុភតោ ឧបសំហវណំ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ហោតិ។

បត្តចីវរាធិសុ សម្ពាវេសុ លោកេ ឧប្បន្នេ ទ្វីហាការេហិ សម្ពាវមជ្ឈត្តតំ
សមុដ្ឋាបេតីតិ សតិបដ្ឋានវណ្ណនាយំ វុត្តនយេន
អស្សមិកតាវកាលិកការវសេន មនសិករោតោ សោ បហ័យតិ។ តេនស្ស
អនិច្ចតោ មនសិការោ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ហោតិ។ សត្តេសុ ទោសេ ឧប្បន្នេ បន
អាហាតវិនយកកចោបមោវាទាធិនំ វសេន មេត្តា ភាវេតញ្ញា, តំ ភាវយតោ
ទោសោ បហ័យតិ, តេនស្ស មេត្តាភាវនា អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ហោតិ។
ខាណុកណ្ណាកតិណាបណ្ណាធិសុ បន ទោសេ ឧប្បន្នេ ត្វំ កស្ស កុប្បសិ, កី
បថីវិធាតុយា, ឧទាហុ អាចោធាតុយា, កោ វា បនាយំ កុប្បតិ នាម, កី
បថីវិធាតុ ឧទាហុ អាចោធាតុតិអាធិនា នយេន ធាតុមនសិការំ ករោន្តស្ស
ទោសោ បហ័យតិ។ តេនស្ស ធាតុមនសិការោ អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ហោតិ។

មោហោ បន យត្ថ កត្តចិ ឧប្បន្នេ -

“គរូសំវាសោ ឧទ្ទេសោ, ឧទ្ទិដ្ឋបរិបុច្ឆនំ;
កាលេន ធម្មស្សវនំ, វាជានាដ្ឋានវិនិច្ឆយោ;
បញ្ច ធម្មបនិស្សាយ, មោហាធាតុ បហ័យតិ”តិ។ -

ឥមេ បញ្ច ធម្មា ឧបនិស្សិតញ្ញា។ គរុំ ឧបនិស្សាយ វិហារន្តោ ហិ ភិក្ខុ - “អាចរិយោ
តាមប្បវេសនំ អនាបុច្ឆន្តស្ស បត្តកាលេ វត្ថំ អករោន្តស្ស
យជសតឧទកាហារណាធិនណ្ណាកម្មំ ករោតី”តិ យត្ថប្បជិយត្តោ ហោតិ,
អថស្ស មោហោ បហ័យតិ។ ឧទ្ទេសំ គណ្ណាញ្ញាបិ - “អាចរិយោ ឧទ្ទេសកាលេ
ឧទ្ទេសំ អគ្គណ្ណាន្តស្ស អសាធុកំ សជ្ឈាយន្តស្ស ច ធន្ណាកម្មំ ករោតី”តិ

យត្តប្បជ័យត្ថោ ហោតិ, ឯវម្មិស្ស មោហោ បហ័យតិ។ គរុការវន័យេ ភិក្ខុ
ឧបសំកមិត្វា “ឥទំ ភន្តេ កមំ ឥមស្ស កោ អត្ថោ” តិ បរិបុច្ឆន្តោ កំខំវិនោទេតិ,
ឯវម្មិស្ស មោហោ បហ័យតិ។ កាលេន ធម្មសវនជ្ជានំ គន្ធា សក្កច្ចំ ធម្មំ
សុណាន្តស្សបិ តេសុ តេសុ ហំនេសុ អត្ថោ ចាកដោ ហោតិ។ ឯវម្មិស្ស
មោហោ បហ័យតិ។ ឥទមស្ស ការណំ, ឥទំ ន ការណាន្តិ ហំនាជ្ជានវិនិច្ឆយេ
នេកោ ហោតិ, ឯវម្មិស្ស មោហោ បហ័យតិ។ តេនស្ស បញ្ចធម្មបទិស្សយោ
អញ្ញំ និមិត្តំ នាម ហោតិ។

អបិច អជ្ជតីសាយ អារម្មណេសុ យំ កិញ្ចិ ភាវេន្តស្សបិ ឥមេ វិតក្កា
បហ័យន្តិ ឯវ។ ឥមា និ បន និមិត្តានិ ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកានិ បដិបក្ខត្វតានិ។ ឥមេហិ
បហំនា រាគាទយោ សុប្បហំនា ហោន្តិ។ យថា ហិ អគ្គី អល្លកដ្ឋេហិបិ
បំសូហិបិ សាខាធិហិបិ ចោថេត្វា និព្វាបេន្តិយេវ, ឧទកំ បន អគ្គិស្ស
ឧដ្ឋវិបច្ឆនីកំ, តេន និព្វតោ សុនិព្វតោ ហោតិ, ឯវមិមេហិ និមិត្តេហិ បហំនា
រាគាទយោ សុប្បហំនា ហោន្តិ។ តស្មា ឯតានិ កមិតានីតិ វេទិតញ្ញានិ។

កុសលូបសំហិតន្តិ កុសលនិស្សិតំ កុសលស្ស បច្ឆយភូតំ។ អជ្ឈត្តមេវាតិ
គោចរជ្ឈត្តំយេវ។ បលគណ្ណោតិ វឡកី។ សុខុមាយ អាណិយាតិ យំ អាណី
នីហិវតុកាមោ ហោតិ, តតោ សុខុមតរាយ សារទារុអាណិយា។ ឌីឡារិកំ
អាណិន្តិ ចន្ទជលកេ វា សារជលកេ វា អាគោជិតំ វិសមាណី។
អភិនិហនេយ្យាតិ មុត្តរេន អាគោដេន្តោ ហនេយ្យ។ អភិនិហរេយ្យាតិ ឯវ
អភិនិហនន្តោ ជលកតោ នីហរេយ្យ។ អភិនិវសេយ្យាតិ ឥទានិ ពហុ និក្ខន្តាតិ
ញាត្វា ហត្ថេន ចាលេត្វា និក្ខឡេយ្យ។ តត្ថ ជលកំ វិយ ចិត្តំ, ជលកេ វិសមាណី
វិយ អកុសលវិតក្កា, សុខុមាណីវិយ អញ្ញំ អសុភការវនាធិកុសលនិមិត្តំ,

សុខុមាលាយា ឡឡើយ កាលានីហរណំ វិយ អសុភការនាធិហិ
កុសលនិមិត្តហិ តេសំវិតក្កានំ និហរណំ។

២០៧. អហិកុណាបេនាតិអាទិ អតិដេតុបដិកូលកុណាបេនស្សនត្ថំ វុត្ថំ។
កណ្ណោ អាសត្តេនាតិ កេនចិទេវ បច្ចតិកេន អានេត្វា កណ្ណោ ពទ្ធន
បដិមុក្កេន។ អង្គិយេយ្យាតិ អដ្ឋោ ធុត្តិតោ ភវេយ្យ។ ហរាយេយ្យាតិ លង្គេយ្យ។
ជិតុច្ឆេយ្យាតិ សញ្ញាតជិតុច្ឆោ ភវេយ្យ។

បហ័យន្តិតិ ឯវំ ឥមិនាបិ ការណេន ឯតេ អកុសលា ធម្មា សាវដ្ឋា
ធុត្តវិចាកាតិ អត្តនោ បញ្ញាពលេន ឧបបរិក្ខតោ អហិកុណាចាធិនិវិយ
ជិតុច្ឆេនស្ស បហ័យន្តិ។ យោ បន អត្តនោ បញ្ញាពលេន ឧបបរិក្ខតំ ន សក្កោតិ,
តេន អាចរិយំ វា ឧបជ្ឈាយំ វា អញ្ញាតំ វា គរុជ្ជានិយំ សព្វាហ្មចារី សង្ឃត្ថំ វា
ឧបសង្កមិត្វា យណ្ឌិ បហរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃមេវ វា សន្និចាតេត្វា អាហោចេតព្ពំ,
ពហុនញ្ចិ សន្និចាតេ ភវិស្សតេវ ឯកោ បណ្ឌិតមនុស្សោ, ស្វាយំ ឯវំ ឯតេសុ
អាធិនេវា ធម្មញ្ញាតិ កថេស្សតិ, កាយវិច្ឆ័ន្ធនិយកថាធិហិ វា បន តេវិតក្កេ
និក្កណ្ឌិស្សតិទិ។

២០៨. អសតិអមនសិកាហោ អាបដ្ឋិតញ្ញាតិ នេវ សោវិតក្កោ សរិតញ្ញោ ន
មនសិកាតញ្ញោ, អញ្ញាវិហិតកេន ភវិតព្ពំ។ យថា ហិ រូបំ អបស្សិតុកាមោ
បុរិសោ អក្ខិនិ និមិលេយ្យ, ឯវមេវ មូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា និសិន្នេន ភិក្ខុនា
ចិត្តម្ហិវិតក្កេ ឧប្បន្នេ អញ្ញាវិហិតកេន ភវិតព្ពំ។ ឯវមស្ស សោវិតក្កោ
បហ័យតិ, តស្មី បហ័នេ បុន កម្មជ្ជានំ គហេត្វា និសីទិតព្ពំ។

សចេ ន បហ័យតិ, ឧត្តហិតោ ធម្មកថាបពន្លោ ហោតិ, សោ មហាសទ្ធន
សង្ឃាយិតញ្ញោ។ ឯវម្បិ ចេ អញ្ញាវិហិតកស្ស សតោ សោ ន បហ័យតិ។

ថវិកាយ មុជ្ជិចោត្តកោ ហោតិ, យត្ថ ច ពុទ្ធវណ្ណាបិ ធម្មវណ្ណាបិ លិខិតា
ហោតិ, តំ នីហិវិត្វា វាចន្តេន អញ្ញវិហិតកេន ភវិតត្ថំ។ ឯវម្បី ចេ ន បហីយតិ,
ថវិកតោ អរណីសហិតានិ នីហិវិត្វា “អយំ ឧត្តរារណី អយំ អធរារណី” តិ
អារវ្មេន្តេន អញ្ញវិហិតកេន ភវិតត្ថំ។ ឯវម្បី ចេ ន បហីយតិ, សិចាជិកំ
នីហិវិត្វា “ឥទំ អារកណ្តាកំ នាម, អយំ បិប្ផលកោ នាម, ឥទំ នឧច្ឆេទនំ នាម,
អយំ សូចិ នាមា” តិ បរិក្ខារំ សមន្នានេន្តេន អញ្ញវិហិតកេន ភវិតត្ថំ។ ឯវម្បី ចេ
ន បហីយតិ, សូចី គហេត្វា ជីវេ ជីវណ្ណាជ្ជានំ សិព្ពន្តេន អញ្ញវិហិតកេន ភវិតត្ថំ។
ឯវម្បី យាវ ន បហីយតិ, តាវ តំ តំ កុសលកម្មំ ករោន្តេន អញ្ញវិហិតកេន
ភវិតត្ថំ។ បហីនេ បុន មូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា និសីទិតត្ថំ, នវកម្មំ បន ន
បជ្ជបេតត្ថំ។ កស្មា? វិតក្កេ បច្ឆិន្នេ កម្មជ្ជានមនសិការស្ស ឌីកាសោ ន ហោតិ។

ចោរាណកបណ្ឌិតា បន នវកម្មំ កត្វាបិ វិតក្កំ បច្ឆិន្និសុ។ តត្រិទំ វត្ថុ -
តិស្សសាមណោស្ស កិវ ឧបជ្ឈាយោ តិស្សមហាវិហារេ វសតិ។
តិស្សសាមណោរោ “ភន្តេ ឧក្កណ្ឌិតោម្ហី” តិ អាហា។ អថ នំ ថេរោ “ឥមស្មី វិហារេ
ន្ទានឧទកំ ទុល្លភំ, មំ គហេត្វា ចិត្តលបព្ពតំ គច្ឆាហី” តិ អាហា។ សោ តថា
អកាសិ។ តត្ថ នំ ថេរោ អាហា “អយំ វិហារោ អច្ចន្តសង្ឃិកោ, ឯកំ
បុគ្គលិកជ្ជានំ ករោហី” តិ។ សោ សាធុ ភន្តេតិ អាទិតោ បដ្ឋាយ សំយុត្តនិកាយំ
បញ្ញាសោធនំ តេជោធាតុកសិណាបរិកម្មន្តិ ទីណីបិ ឯកតោ អារភិត្វា
កម្មជ្ជានំ អប្បនំ ចាបេសិ, សំយុត្តនិកាយំ បរិយោសាបេសិ, លេណកម្មំ
និដ្ឋាបេសិ, សព្ពំ កត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សញ្ញំ អធាសិ។ ឧបជ្ឈាយោ “ឧក្ខេន តេ
សាមណោ កតំ, អដ្ឋ តាវ ត្វំយេវ វសាហី” តិ អាហា។ សោ តំ វត្ថី លេណ
វសន្តោ ឧតុសប្បាយំ លភិត្វា វិបស្សនំ វឡេត្វា អរហត្ថំ បត្វា តត្ថវ
បរិនិព្វាយិ។ តស្ស ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ អកំសុ។ អដ្ឋាបិ
តិស្សត្ថេវចេតិយន្តិ បញ្ញាយតិ។ ឥទំ បព្ពំ អសតិបព្ពំ នាម។

២០៩. ឥមស្មី ឋានវិភក្តិ និក្ខណ្ឌិតុំ អសក្កោន្តោ ឥធ ឋាន
និក្ខណ្ឌិស្សតីតិ វិភក្តិមូលភេទំ បព្ពំ ធម្មស្សនោ បុន តស្ស ចេ
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ តត្ថ វិភក្តិសង្ខារសណ្ឋានំ មនសិកាតព្វន្តិ សង្ខារេតិ
សង្ខារោ, បច្ចយោ, ការណំ មូលន្តិ អត្តោ។ សន្តិជ្ជតិ ឯត្តាតិ សណ្ឋានំ,
វិភក្តិសង្ខារស្ស សណ្ឋានំ វិភក្តិសង្ខារសណ្ឋានំ, តំ មនសិកាតព្វន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ
ហោតិ, អយំ វិភក្តិ កី ហេតុ កី បច្ចយា កី ការណា ឧប្បន្នោតិ វិភក្តិ
មូលញ្ច មូលមូលញ្ច មនសិកាតព្វន្តិ។ កី នុ ខោ អហំ សីយំ គន្ធាមីតិ កេន នុ
ខោ ការណោ អហំ សីយំ គន្ធាមី? យំនូនាហំ សណ្ឌិកំ គន្ធម្មន្តិ កី មេ
ឥមីនា សីយគមនេន, សណ្ឌិកំ គន្ធស្សមីតិ ចិន្តេសិ។ សោ សណ្ឌិកំ
គន្ធម្មន្តិ សោ ឯវំ ចិន្តេត្វា សណ្ឌិកំ គន្ធម្មន្តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

តត្ថ តស្ស បុរិសស្ស សីយគមនកាលោវិយ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ
វិភក្តិសមារុណ្ណ កាលោ។ តស្ស សណ្ឌិកគមនកាលោវិយ ឥមស្ស
វិភក្តិចារបន្នេនកាលោ។ តស្ស ឋិតកាលោវិយ ឥមស្ស វិភក្តិចារ បន្តិទ្ធ
មូលកម្មជ្ជានំ ចិត្តាតរណកាលោ។ តស្ស និសិទ្ធកាលោវិយ ឥមស្ស វិបស្សនំ
វង្សេត្វា អរហត្តប្បត្តកាលោ។ តស្ស និបន្នកាលោវិយ ឥមស្ស
និព្វានាម្ពណាយ ជលសមាបត្តិយា ទិវសំ វីតិវត្តនកាលោ។ តត្ថ ឥមេ វិភក្តិ
កី ហេតុកា កី បច្ចយាតិ វិភក្តិសង្ខារមូលមូលំ គន្ធន្តស្ស វិភក្តិចារោ សិចីលោ
ហោតិ។ តស្មី សិចីលីភូតេ មត្តកំ គន្ធន្តេ វិភក្តិ សព្ពសោ និរុជ្ឈន្តិ។ អយមត្តោ
ទុទ្ទកជាតកេនបិ ធិបេតត្តោ -

សសកស្ស កិរ ពោលុវុក្ខមូលេ និទ្ទាយន្តស្ស ពោលុវបក្កំ វណ្ណតោ ធិដ្ឋិត្វា
កណ្តាមូលេ បតិទំ។ សោ តស្ស សន្នេន “បឋវី ភិដ្ឋតី” តិ សញ្ញាយ ឧដ្ឋហិត្វា
វេគេន បលាយី។ តំ ទិស្វា បុរតោ អញ្ជេបិ ចតុប្បទា បលាយីសុ។ តទា

ពោធិសត្តោ សីហោ ហោតិ។ សោ ចិន្តេសិ - “អយំ បថីវី នាម កប្បវិទាសេ
ភិជ្ជតិ, អន្តរា បថីវីភេទោ នាម នត្ថិ, យំនូនាហំ មូលមូលំ គន្ធា អនុវិជ្ជេយ្យ”ន្តិ។
សោ ហត្ថិនាគតោ បជ្ជាយ យាវ សសកំ បុច្ឆិ “តយា, តាត, បថីវី ភិជ្ជមាណ
ទិដ្ឋា”តិ។ សសោ “អាម ទេវា”តិ អាហា។ សីហោ “ឯហិ, ភោ, ទស្សេហិ”តិ។
សសោ “ន សក្កោមិ សាមី”តិ។ “ឯហិ, វេ, មា ភាយី”តិ សណ្ឋាមុទុកេន គហេត្វា
គតោ សសោ រុក្ខស្ស អវិទូវេ ឋត្វា -

“ទុទ្ទកាយតិ ភទ្ទន្តេ, យស្មី ទេសេ វសាមហំ;
អហម្បេតំ ន ជាធមិ, កិមេតំ ទុទ្ទកាយតិ”តិ។ (ជា. ១.៤.៨៥) -

កាថមាហា។ ពោធិសត្តោ “ត្វំ ឯត្ថេវ តិដ្ឋា”តិ រុក្ខមូលំ គន្ធា សសកស្ស
និបន្នដ្ឋានំ អទ្ទស, ពេលុវបក្កំ អទ្ទស, ឧទ្ធី ឱលេកេត្វា វណ្ណំ អទ្ទស, ទិស្វា “អយំ
សសោ ឯត្ថ និបន្នោ, និទ្ទាយមាណោ ឥមស្ស កណ្ណាមូលេ បតិភស្ស សទ្ធន បថីវី
ភិជ្ជតិ”តិ ឯវិសញ្ញិ ហុត្វា បលាយី”តិ ព្រាត្វា តំ ការណំ សសំ បុច្ឆិ។ សសោ
“អាម, ទេវា”តិ អាហា។ ពោធិសត្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“ពេលុវ បតិភំ សុត្វា, ទុទ្ទភន្តិ សសោ ជិវិ;
សសស្ស វេនំ សុត្វា, សន្តត្តា មិគវាហិនី”តិ។ (ជា. ១.៤.៨៦);

គតោ ពោធិសត្តោ “មា ភាយថា”តិ មិគគណោ អស្សាសេសិ។ ឯវិវិតក្កានំ
មូលមូលំ គច្ឆន្តស្ស វិតក្កា បហីយន្តិ។

២២០. ឥមស្មីវិតក្កមូលភេទបព្ពេ ឋត្វាវិតក្កេ និគ្គណ្ហាតុំ អសក្កោន្តេន បន
ឯវិវិតក្កាតព្ពាតិ អបរម្បិ ការណំ ទស្សេន្តោ បុន ភស្ស ថេ,
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។

ទន្លេនិងទន្លេមាណាយាតិ ហេដ្ឋាទន្លេ ឧបទន្លេ ឋបេត្វា។ ចេតសា ចិត្តន្តិ
កុសលចិត្តន អកុសលចិត្តំ អភិធិគ្គណ្ឌិតព្រំ។ ពលវា បុរិសោតិ យថា
ថាមសម្បជ្ជោ មហាពលោ បុរិសោ ទុព្ពលំ បុរិសំ សីសេ វា គលេ វា ខន្ធវា
គហេត្វា អភិធិគ្គណ្ឌយ្យ អភិធិប្បិឡេយ្យ អភិសន្តាបេយ្យ សន្តត្ថំ កិលន្តំ
មុច្ឆាបរេតំ វិយ ករេយ្យ, ឯវមេវ ភិក្ខុនា វិតក្កេហិ សទ្ធិំ បដិមល្លេន ហុត្វា “កេ
ច តុម្ពេ កោ ចាហា”ន្តិ អភិភវិត្វា - “កាមំ តចោ ច ម្ពា ច អដ្ឋិ ច អវសិស្សតុ
សវីរេ ឧបសុស្សតុ មំសលោហិត”ន្តិ (អ. និ. ២.៥) ឯវំ មហាវីរិយំ បគ្គយ្ហ វិតក្កា
និគ្គណ្ឌិតព្រំ ទស្សន្តោ ឥម អត្ថធិបិកំ ឧបមំ អាហារិ។

២២០. យតោ ខោ, ភិក្ខុវេតិ ឥទំ បរិយាទានភាជនិយំ នាម, តំ
ឧត្តានត្ថមេវ។ យថា បន សត្តាចរិយោ តិរោរដ្ឋា អាគតំ រាជបុត្តំ បញ្ចាវុធសិប្បំ
ឧត្តណ្ឌាបេត្វា “គប្ប, អត្តនោ រដ្ឋេ រដ្ឋំ គណ្ហា។ សចេ តេ អន្តរាមគ្គេ ចោរា
ឧដ្ឋហន្តិ, ធនុនា កម្មំ កត្វា គប្ប។ សចេ តេ ធនុ នស្សតិ វា ភិដ្ឋតិ វា សត្តិយា
អសីនា”តិ ឯវំ បញ្ចាហិមិ អាវុធមហិ កត្តព្ពំ ទស្សន្តោ ឧយ្យោជេតិ។ សោ តថា
កត្វា សករដ្ឋំ គន្ធា រដ្ឋំ គហេត្វា រដ្ឋសិរី អនុភោតិ។ ឯវមេវំ ភគវា
អធិចិត្តមនុយុត្តំ ភិក្ខុំ អរហត្តគហណាត្ថាយ ឧយ្យោជេន្តោ - “សចស្ស អន្តរា
អកុសលវិតក្កា ឧប្បជ្ជន្តិ, អញ្ញានិមិត្តបព្ពេ ឋត្វា តេ និគ្គណ្ឌិត្វា វិបស្សនំ
វឡេត្វា អរហត្តំ ចាបុណិស្សតិ។ តត្ថ អសក្កោន្តោ អាទីនវបព្ពេ ឋត្វា, តត្រាបិ
អសក្កោន្តោ អសតិបព្ពេ ឋត្វា, តត្រាបិ អសក្កោន្តោ វិតក្កមូលភេទបព្ពេ
ឋត្វា, តត្រាបិ អសក្កោន្តោ អភិធិគ្គណ្ឌនបព្ពេ ឋត្វា វិតក្កេ និគ្គណ្ឌិត្វា
វិបស្សនំ វឡេត្វា អរហត្តំ ចាបុណិស្សតិ”តិ ឥមា និ បញ្ចា បញ្ចានិ ទេសេសិ។

វសីវិតក្កបរិយាយបថេស្វតិ វិតក្កចារបថេសុ ចិល្លាវសី បគុណាវសីតិ
វុច្ចតិ។ យំ វិតក្កំ អាកម្មិស្សតិ ឥទំ អស្ស វសីភាវាការទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។

អយង្គា បុព្វេយំ វិតក្កំ វិតក្កតុកាមា ហោតិ, តំ ន វិតក្កតិ។ យំ ន
វិតក្កតុកាមា ហោតិ, តំ វិតក្កតិ។ ឥនាទិ បន វសីភូតត្ថា យំ វិតក្កំ
វិតក្កតុកាមា ហោតិ, តំ យេវ វិតក្កតិ។ យំ ន វិតក្កតុកាមា, ន តំ
វិតក្កតិ។ តេន វុត្ថំ “យំ វិតក្កំ អាកម្ចីស្សតិ, តំ វិតក្កំ វិតក្កស្សតិ។ យំ វិតក្កំ
នាកម្ចីស្សតិ, ន តំ វិតក្កំ វិតក្កស្សតិ” តិ។ អប្បេច្ឆិ តណ្ហានិ អាទិ សញ្ញាសវសុត្ត
វុត្ថមេវា តិ។

បបញ្ចស្វននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

វិតក្កសណ្ឋានសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានិដ្ឋិតា។

មូលបណ្ណាសជ្ជកថាយ បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

។ នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

មជ្ឈិមនិកាយ

មូលបណ្ណាស-អជ្ជកថា

(ទុតិយោ ភាគោ)

៣. ឱបម្មវគ្គោ

១. កកច្ចបមសុត្តវណ្ណានិ

២២២. ឯវំ មេ សុតន្តិ កកច្ចបមសុត្តំ។ តត្ថ មោឡិយដគ្គនោតិ មោឡិតិ
ចូឡា វុច្ឆតិ។ យថាហ -

“ឆេត្វាន មោឡិ វរគន្ធាសិតំ,
វេហាយសំ ឧត្តិបិ សក្យបុត្តវោ;
រតនចង្កោជវរេន វាសវោ,
សហស្សនេត្តា សិរសា បជិត្តហិ”តិ។

សា តស្ស គិហិកាលេ មហាតី អហោសិ, តេនស្ស មោឡិយដគ្គនោតិ
សង្ខា ឧទទាធិ។ បព្ពជិតម្បី នំ តេនេវ នាមេន សញ្ញានន្តិ។ អតិវេលន្តិ វេលំ
អតិក្កមិត្វា។ តត្ថ កាលវេលា, សីមវេលា, សីលវេលាតិ តិវិជា វេលា។ “តាយំ
វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសី”តិ (ធម្មបទេ វគ្គានមុទ្ធានំ, កាថានមុទ្ធានំ; មហាវ.
១-៣) អយំ កាលវេលា នាម។ “បិតិធម្មោ វេលំ នាតិវត្ថតី”តិ (ចូឡវ. ៣៨៤;
ឧទា. ៤៥; អ. និ. ៨.១៩) អយំ សីមវេលា នាម។ “វេលាអនតិក្កមោ
សេតុយាតោ”តិ (ធរ. ស. ២៩៩-៣០១) ច, “វេលា ចេសា អវីតិក្កមនដ្ឋេនា”តិ ច,
អយំ សីលវេលា នាម។ តំ តិវិធម្បី សោ អតិក្កមិយេវ។ ភិក្ខុនិយោ ហិ ឡិវទិតុំ
កាលេនាម អត្ថិ, សោ អត្ថដ្ឋតេបិ ស្វិយេ ឡិវទន្តោ តំ កាលវេលម្បី
អតិក្កមិ។ ភិក្ខុនិធនំ ឡិវទេ បមាណំ នាម អត្ថិ សីមា មរិយាធា។ សោ
ឧត្តរិធម្បញ្ញាវាចាហិ ឡិវទន្តោ តំ សីមវេលម្បី អតិក្កមិ។ កថេន្តោ បន
នវសហគតំ កត្វា ទុដ្ឋល្លាបត្តិបហោនកំ កថេតិ, ឯវំ សីលវេលម្បី អតិក្កមិ។

សំសដ្ឋោតិ មិស្សីភូតោ សមាទសុខុទុក្ខោ ហុត្វា។ សម្មាសាធិ បុរតោ។
អវល្លំ ភាសតីតិ តា បន បចនកោដ្ឋនាធិនិ ករោត្តិយោ ទិស្វា នត្ថិ ឥមាសំ
អនាបត្តិ នាម, ឥមា ភិក្ខុនិយោ អនាចារា ទុព្ពចា បគញ្ញាតិ អគុណំ កថេតិ។
អធិករណម្បី ករោតីតិ ឥមេសំ ភិក្ខុនំ ឥមា ភិក្ខុនិយោ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ

អក្ខន្តិ ធម្មត្ថិ, ឥមស្មីវិហារេ បុប្ផបូជា វា អាសននោវនបរិកណ្ណាករណាធិនី វា
ឥមាសំ វសេន វត្ថុត្ថិ។ កុលដិតរោ ឯតាលន្ទិនិយោ, តុម្ពេ ឥមា ឥនព្វាធិញ្ច វនេថ,
អយំ នាម តុម្ពាភំ អាបត្តិ ហោតិ, វិនយធរាជំ សន្តិកំ អាគន្ធាវិនិច្ឆយំ មេ
ទេថាតិ អធិករណំ អាកឡតិ។

មោឡិយដក្កនស្ស អវណ្ណំ ភាសតីតិ នត្ថិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អនាបត្តិ នាម។
និច្ចកាលំ ឥមស្ស បរិវេណាទ្ធារំ អសុញ្ញំ ភិក្ខុនីហិតិ អគុណំ កថេតិ។
អធិករណម្បិ ករោន្តិ ឥមេសំ ភិក្ខុនំ មោឡិយដក្កនត្ថេស្ស ធិដ្ឋកាលតោ
បដ្ឋាយ អក្ខន្តិ ធម្មត្ថិ ឥមស្មីវិហារេ អញ្ញោសំ វសនដ្ឋានំ ឱលោកេតុម្បិ ន
សក្កាវិហារំ អាគតភិក្ខុនិយោ ឱវាទំ វា បដិសន្ធារំ វា ឧទ្ទេសបទំ វា ថេរមេវ
និស្សាយ លភត្ថិ, កុលបុត្តកោ លន្ទិ កុក្កច្ឆកោ, ឯវរូបំ នាម តុម្ពេ ឥនព្វាធិញ្ច
វនេថ, ឯថវិនយធរាជំ សន្តិកេ វិនិច្ឆយំ ទេថាតិ អធិករណំ អាកឡតិ។

សោភិក្ខុ ភក្កវន្តំ ឯតទរោថាតិ នេវ បិយកម្មតាយ ន ភេទាធិប្បាយេន,
អត្ថកាមតាយ អរោថ។ ឯកំ កិរស្ស អហោសិ - “ឥមស្ស ភិក្ខុស្ស ឯវំ
សំសជ្ជស្ស វិហារតោ អយសោ ឧប្បន្និស្សតិ។ សោ សាសនស្សបិ
អវណ្ណាយេវ។ អញ្ញោន បន កថិតោ អយំ ន ឱរមិស្សតិ, ភក្កវតា ធម្មំ ទេសេត្វា
ឱវទិតោ ឱរមិស្សតិ”តិ តស្ស អត្ថកាមតាយ ភក្កវន្តំ ឯតំ, “អាយស្មា,
ភន្តេ”តិអាទិវចនំ អរោថ។

២២៣. អាមន្តេហិតិ ជានាបេហិ។ អាមន្តេតីតិ បក្កោសតិ។

២២៤. សទ្ធាតិ សទ្ធាយ។ តស្មាតិ យស្មា ត្វំ កុលបុត្តោ ថេវ សទ្ធាបព្ពជិតោ
ថ, យស្មា វា តេ ឯតាហិ សទ្ធិ សំសជ្ជស្ស វិហារតោ យេ តា អក្កោសិស្សតិ វា,
បហិស្សតិ វា, តេសុ ទោមនស្សំ ឧប្បន្និស្សតិ, សំសគ្គេ បហិ នេ ឧប្បន្និស្សតិ,

តស៊ូ។ តត្រាតិ តស៊ី អវល្លោកាសនេ។ គេហសិតាតិ
បញ្ចកាមគុណានិស្សិតា។ ធន្ទាតិ តណ្ហាធន្ទាបិ បដិយធន្ទាបិ។ វិបរិណាតន្តិ
រត្តម្បិ ចិត្តំ វិបរិណាតំ។ ទុដ្ឋម្បិ, មូឡម្បិ ចិត្តំ វិបរិណាតំ។ ឥធម បន
តណ្ហាធន្ទវសេន រត្តម្បិ វដ្តតិ, បដិយធន្ទវសេន ទុដ្ឋម្បិ វដ្តតិ។ ហិរានុកម្បិ តិ
ហិរេន អនុកម្បិ មាណោ ហិរេន ជរមាណោ។ ន ទោសន្តរោតិ ន ទោសចិត្តោ
ភវិស្សមិ។

២២៥. អថ ខោ ភគវាតិ កស្មា អារភិ? ជក្កនស្ស កិរ ឯត្ថកំ ឡាទំ សុត្វាបិ,
“ភិក្ខុនិសំសគ្គតោ ឡាមិស្សមិ វិរមិស្សមិ” តិ ចិត្តម្បិ ន ឧប្បន្នំ, ភគវតា បន
សន្ធិ បដាលីវិយ បដិវុទ្ធា អដ្ឋាសិ, អថស្ស ភគវតោ យថា នាម ជិយន្តិតស្ស
ភោជនេ, បិចាសិតស្ស ចានីយេ, សីតេន ធុដ្ឋស្ស ឧល្លោ ទុក្ខិតស្ស សុខេ បត្តនា
ឧប្បន្នតិ។ ឯវមេវ ឥមំ ទុត្តចំ ភិក្ខុំ ទិស្វា បឋមពោធិយំ សុត្តចា ភិក្ខុ អាចារិ
អាគមីសុ។ អថ តេសំ វល្លំ កថេតុកាមោ ហុត្វា ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ អាវាធយីស្វតិ គណ្ហីសុ បូរយីសុ។ ឯកំ សមយន្តិ ឯកស្មី សមយេ។
ឯកាសនភោជនន្តិ ឯកំ បុរេភត្តភោជនំ។ ស្វិយុគ្គមនតោ ហិ យាវ មជ្ឈន្តិកា
សត្តក្ខត្តំ ភុត្តភោជនម្បិ ឥធម ឯកាសនភោជនន្តេវ អធិប្បេតំ។ អប្បាពាធន្តិ
និរាពាធន្តិ។ អប្បាតន្តតន្តិ និទុក្ខតំ។ លហុដ្ឋានន្តិ សរីរស្ស សល្លហុកំ ឧដ្ឋានំ។
ពលន្តិ កាយពលំ។ ដាសុវិហារន្តិ កាយស្ស សុខវិហារំ។ ឥមិនា កី កថិតំ? ទិវា
វិកាលភោជនំ បដហាបិតកាលោ កថិតោ។ ភទ្ទាលីសុត្តេ បន វត្ថី
វិកាលភោជនំ បដហាបិតកាលោ កថិតោ។ ឥមាទិ ហិ ទ្វេ ភោជនាទិ ភគវា ន
ឯកប្បហារេន បដហាបេសិ។ កស្មា? ឥមាទេវ ហិ ទ្វេ ភោជនាទិ វដ្តេ សត្តានំ
អាចិណ្ឌានិ។ សន្តិ កុលបុត្តា សុខុមាលា, តេ ឯកតោ ទ្វេបិ ភោជនាទិ បដហាស្តា
កិលមន្តិ។ តស្មា ឯកតោ អបដហាបេត្វា ឯកស្មី កាលេ ទិវា វិកាលភោជនំ,

ឯកស្មី រត្តិ វិកាលភោជនត្តិ វិសុំ បដហាបេសិ។ តេសុ ឥធិ វិកាលភោជនំ
បដហាបិកកាលោ កថិតោ។ តត្ថ យស្មា ពុទ្ធា នភយំ ធនេស្សត្វា តន្តេត្វា
បដហាបេន្តិ, អាធិសំសំ បន ធនេស្សត្វា បដហាបេន្តិ, ឯវញ្ញិ សត្តា សុខេន
បដហាបេន្តិ។ តស្មា អាធិសំសំ ធនេស្សន្តោ ឥមេ បញ្ច គុណោ ធនេស្សសិ។ អនុសាសនិ
ករណីយាតិ បុនប្បនំ សាសនេ កត្តត្ថំ នាហោសិ។ “ឥធិ ករោថ, ឥធិ មា
ករោថា” តិ សតុប្បាទករណីយមត្តមេវ អហោសិ។ តាវត្ថកេនេវ តេ កត្តត្ថំ
អកំសុ, បហាតត្ថំ បដហីសុ, បឋមពោធិយំ, ភិក្ខុវេ, សុព្ពចា ភិក្ខុ អហោសុំ
អស្សវា ឱវាទបដិករាតិ។

ឥធានិ នេសំ សុព្ពចការីធិបិកំ ឧបមំ អាហារន្តោ សេយ្យថាបីតិអាធិមាហ។
តត្ថ សុភូមិយន្តិ សមភូមិយំ។ “សុភូម្យំ សុខេត្តេ វិហាតខាណុកេ ពីជាធិ
បតិជ្ជបេយ្យា” តិ (ធិ. និ. ២.៤៣៨) ឯត្ថ បន មណ្ឌកូមិ សុភូមីតិ អាគតា។
ចតុមហាបេតិ ទ្វិន្នំ មហាមគ្គានំ វិនិវ្យាត្វា គតជ្ជានេ។ អាជញ្ញារថោតិ
វិនិតអស្សរថោ។ ឱធស្តបតោនោតិ យថា រថំ អភិរុហិត្វា បីតេន សក្កា ហោតិ
គណ្ហាតុំ, ឯវំ អាសម្ពនំ និស្សាយ តិវិយតោ ឋបិតបតោនោ។ យោគ្គាចរិយោតិ
អស្សាចរិយោ។ ស្ទេវ អស្សនម្មេ សារេតីតិ អស្សនម្មសារថិ។ យេនិច្ឆកន្តិ យេន
យេន មគ្គេន ឥច្ឆតិ។ យេនិច្ឆកន្តិ យំ យំ គតី ឥច្ឆតិ។ សារេយ្យាតិ ឧដុកំ បុរតោ
បេសេយ្យ។ បច្ឆាសារេយ្យាតិ បដិនិវត្តេយ្យ។

ឯវមេវ ខោតិ យថា ហិ សោ យោគ្គាចរិយោ យេន យេន មគ្គេន គមនំ
ឥច្ឆតិ, តំ តំ អស្សា អាវុទ្ធាវ ហោន្តិ។ យាយ យាយ ច គតិយា ឥច្ឆតិ, សាសា
គតិ គហិតាវ ហោតិ។ រថំ បេសេត្វា អស្សា នេវ វាវេតញ្ចា នវិជ្ជិតញ្ចា ហោន្តិ។
កេវលំ តេសំ សមេ ភូមិកាកេ ខុវេសុ និមិត្តំ ឋបេត្វា គមនមេវ បស្សិតត្ថំ
ហោតិ។ ឯវំ មយ្ហម្យិ តេសុ ភិក្ខុសុ បុនប្បនំ វត្តត្ថំ នាហោសិ។ ឥធិ ករោថ ឥធិ

មា ករោថាតិ សតុប្បាទនមត្ថមេវ កត្តត្ថំ ហោតិ។ តេហិបិ តាវនេវ កត្តត្ថំ
កតមេវ ហោតិ, អកត្តត្ថំ ជហិតមេវ។ តស្មាតិ យស្មា សុព្ពហ
យុត្តយានបដិភាគា ហុត្វា សតុប្បាទនមត្ថនេវ បជហីសុ, តស្មា តុម្ហេបិ
បជហថាតិ អត្ថោ។ ឯលណ្ឌោហីតិ ឯលណ្ឌា កិវ សាលទ្ធីសនា ហោន្តិ, តស្មា
ឯវមាហា។ វិសោធយ្យាតិ ឯលណ្ឌោ ចេវ អញ្ញា ច វល្លិយោ ជិន្និត្វា ពហិ
នីហារណោន សោធយ្យ។ សុជាតាតិ សុសណ្ឌិតា។ សម្មា បរិហារេយ្យាតិ
មរិយាទំ ពិន្និត្វា ឧទកាសិញ្ចនេនបិ កាលេនកាលំ មូលមូលេ ខណនេនបិ
វល្លិតុម្ហាធិច្ឆេននេនបិ កិបិល្លប្បជកហារណោនបិ
មក្កជកជាលសុក្ខទណ្ឌាកហារណោនបិ សម្មា វឡេត្វា ចោសេយ្យ។ វុទ្ធិអាទីនិ
វុត្តត្តានេវ។

២២៦. ឥទានិ អក្ខន្តិយា ទោសំ ទស្សន្តោ ភូតបុព្វន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ
វេទេហិកាតិ វិទេហារជ្ជវាសិកស្ស ជីតា។ អថ វា វេទោតិ បញ្ញា វុច្ឆតិ, វេទេន
ព្យាហតិ វិយតីតិ វេទេហិកា, បណ្ឌិតាតិ អត្ថោ។ គហបតានីតិ យរសាមិនី។
កិត្តិសន្តោតិ កិត្តិយោសោ។ សោរតាតិ សោរច្ឆេន សមន្នាគតា។ និវាតាតិ
និវាតវុត្តិ។ ឧបសន្នាតិ និព្ពតា។ ទក្ខាតិ
ភត្តបចនសយនត្ថវណាធិបុជ្ឈលនាធិកម្មេសុ ធរកា។ អនលសាតិ ឧដ្ឋាហិកា,
សុសិរិហិតកម្មន្តាតិ សុដ្ឋុសិរិហិតកម្មន្តា។ ឯកា អនលសា ហោតិ, យំ យំ
បនភាជនំ គណ្ហាតិ, តំ តំ ភិន្នតិ វា ជិន្នំ វា ករោតិ, អយំ ន តាទិសាតិ
ទស្សតិ។

ទិវា ឧដ្ឋាសីតិ ចាតោវ កត្តញ្ញានិ ធនុទុហនាធិកម្មានិ អកត្វា ឧស្សវេ
ឧដ្ឋិតា។ ហេ ជេ កាឡិវតិ អវេ កាឡិវ។ កី ជេ ទិវា ឧដ្ឋាសីតិ កី តេ កិត្យា
អជាសុកំ អត្ថិ, កី ទិវា ឧដ្ឋាសីតិ? នោ វត វេ កិត្យាតិ អវេ យទិ តេ ន កិត្យា

អដ្ឋាស័តិ អត្ថិ, នេវ សីសំ រុដ្ឋតិ, ន បិដ្ឋិ, អថ កស្មា ចាបិ ទាសិ ទិវា ឧដ្ឋាស័តិ
កុបិតា អនត្តមនា ភាកុដិមកាសិ។ ទិវាតំ ឧដ្ឋាស័តិ បុនទិវសេ ឧស្សរតំ
ឧដ្ឋាសិ។ អនត្តមនាចន្តិ អវេ ចាបិ ទាសិ អត្តនោ បមាណំ ន ជាទាសិ; កី អត្ថិ
សីតោតិ មញ្ញាសិ, ឥទានិ តំ សិក្ខាបេស្សមីតិ អាទិនិ វេទមាណា កុបិតវចនំ
និច្ឆារេសិ។

បដិវិសកានន្តិ សាមន្តគេហវាសីនំ។ ឧដ្ឋាបេសិតិ អវេជាធាបេសិ។ ចណ្ឌិតិ
អសោរតា កិព្ពិសា។ ឥតិ យត្តកា គុណា, តតោ ទិគុណា ទោសា ឧប្បជ្ឈិសុ។
គុណា នាម សណីកំ សណីកំ អាគច្ឆន្តិ; ទោសា ឯកទិវសេនេវ បត្តជា
ហោន្តិ។ សោរតសោរតោតិ អតិវិយ សោរតោ, សោតាបន្នោ នុ ខោ,
សកទាគាមី អនាគាមី អវហា នុ ខោតិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ឈតិ។ ដុសន្តិ ដុសន្តា
យដ្ឋន្តា អាចាចំ អាគច្ឆន្តិ។

អថ ភិក្ខុ សោរតោតិ វេទិតញ្ចោតិ អថ អធិវាសនក្ខន្ធិយំ បិតោ ភិក្ខុ
សោរតោតិ វេទិតញ្ចោ។ យោ ជីវេ... បេ... បរិក្ខារហេតុតិ យោ ឯតានិ ជីវេរាទិនិ
បណីតបណីតានិ លភន្តោ ចាទបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មាទិនិ ឯកវចនេនេវ
ករោតិ។ អលភមាណោតិ យថា បុព្វេ លភតិ, ឯវំ អលភន្តោ។ ធម្មញ្ញោ
សក្ករោន្តោតិ ធម្មំយេវ សក្ការំ សុកតការំ ករោន្តោ។ គរុំ ករោន្តោតិ
គរុភារិយំ ករោន្តោ។ មាណេន្តោតិ មនេន បិយំ ករោន្តោ។ បូជេន្តោតិ
បច្ចយបូជាយ បូជេន្តោ។ អបចាយមាណោតិ ធម្មំយេវ អបចាយមាណោ អបចិត្តិ
និចរុត្តិ ទស្សេន្តោ។

២២៧. ឯវំ អក្ខន្ធិយា ទោសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យេ អធិវាសេន្តិ, តេ ឯវំ
អធិវាសេន្តិ បញ្ច វចនបថេ ទស្សេន្តោ បញ្ចមេ, ភិក្ខុវេតិ អាទិមាហា។ តត
កាលេនាតិ យុត្តបត្តកាលេន។ ភូតេនាតិ សតាវិជ្ជមាណេន។ សណ្ឋោនាតិ

សម្បជ្ជន។ អត្ថសញ្ញាតេនាតិ អត្ថនិស្ស័តេន ការណានិស្ស័តេន។
អកាលេនាតិអាទិនិ តេសំយេវ បដិបក្ខវសេន វេទិតញ្ញានិ។ មេត្តចិត្តាតិ
ឧប្បន្នមេត្តចិត្តា ហុត្វា។ ឆោសន្តរាតិ ទុដ្ឋចិត្តា, អព្ពន្ធវេ ឧប្បន្នឆោសា ហុត្វា។
តត្រាតិ តេសុ វេចនបថេសុ។ ជីវិត្វាតិ អធិមុច្ឆិត្វា។ តទារម្មណញ្ញាតិ កថំ
តទារម្មណំ សញ្ញាវន្តំ លោកំ ករោតិ? បញ្ច វេចនបថេ គហេត្វា អាគតំ បុគ្គលំ
មេត្តចិត្តស្ស អារម្មណំ កត្វា បុន តស្សេវ មេត្តចិត្តស្ស អវសេសសត្តេ
អារម្មណំ ករោត្តោ សញ្ញាវន្តំ លោកំ តទារម្មណំ ករោតិ នាម។ តត្រាយំ
វេចនត្ថោ។ តទារម្មណញ្ញាតិ តស្សេវ មេត្តចិត្តស្ស អារម្មណំ កត្វា។ សញ្ញាវន្តន្តិ
សព្ពសត្តវន្តំ។ លោកន្តិ សត្តលោកំ។ វិបុលេនាតិ អនេកសត្តារម្មណេន។
មហាគ្គតេនាតិ មហាគ្គតក្ខមិកេន។ អប្បមាលោនាតិ សុភារិកេន។ អវេរេនាតិ
និទ្ទោសេន។ អព្យាពន្លឿនាតិ និទ្ទកេន។ ជីវិត្វាវិហរិស្សមាតិ ឯវុបេន
មេត្តាសហគតេន ចេតសា តញ្ច បុគ្គលំ សព្ពញ្ច លោកំ តស្ស ចិត្តស្ស
អារម្មណំ កត្វា អធិមុច្ឆិត្វាវិហរិស្សម។

២២៨. ឥនាទិ តទត្ថជីវិកំ ឧបមំ អាហារន្តោ សេយ្យជាបីតិអាទិមាហ។ តត្ថ
អបថវិន្តិ និប្បថវី ករិស្សមីតិ អត្តោ។ តត្រ តត្រាតិ តស្មី តស្មី ហ្នានេ។
វិកិរេយ្យាតិ បច្ឆិយា បំសុំ ឧទ្ធវិត្វា ពិជានិវិយ វិកិរេយ្យ។ ឧដ្ឋកេយ្យាតិ ទេឡំ
ចាតេយ្យ។ អបថវី ករេយ្យាតិ ឯវំ កាយេន ច វាចាយ ច បយោគំ កត្វាបិ
សក្កុណោយ្យ អបថវី កាតុន្តិ? គម្ពីរាតិ ពហលត្តេន ទិយោជនសតសហស្សានិ
ចត្តារិ ច នហុតានិ គម្ពីរា។ អប្បមេយ្យាតិ តិរិយំ បន អបរិច្ឆិន្ទា។ ឯវមេវ ទោតិ
ឯត្ថ ឥទំ ឧបម្ពសំសន្ននំ - បថវីវិយ ហិ មេត្តចិត្តំ ទដ្ឋព្វំ។ កុទាលបិដកំ គហេត្វា
អាគតបុរិសោវិយ បញ្ច វេចនបថេ គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ។ យថា សោ
កុទាលបិដកេន មហាបថវី អបថវី កាតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ វោ បញ្ច វេចនបថេ
គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ មេត្តចិត្តស្ស អញ្ញាបត្តំ កាតុំ ន សក្ខិស្សតីតិ។

២២៩. ធុតិយឧបមាយំ ហាលិទ្ធិន្តិ យំ កិញ្ចិ បីតកវណ្ណំ។ និលន្តិ កំសនីលំ វា
បលាសនីលំ វា។ អរូបីតិ អរូចោ។ ននុ ច, ទិទ្ធិ កជ្ជានំ វា ទិទ្ធិ រុក្ខានំ វា ទិទ្ធិ
សេយ្យានំ វា ទិទ្ធិ សេលានំ វា អន្តរំ បរិច្ឆិទ្ធាកាសរូបន្តិ អាគតំ, កស្មា វេ
អរូបីតិ វុត្តាតិ? សនិទស្សនភាវបដិក្ខេបតោ។ តេនេវាហ “អនិទស្សនោ” តិ។
តស្មិញ្ចិ រូបំ លិខិតំ, រូបចាតុភាវំ ទស្សេតុំ ន សក្កា, តស្មា “អរូបី” តិ វុត្តា។
អនិទស្សនោតិ ទស្សនស្ស ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស អនាថាថោ។ ឧបមាសំសន្តនេ
បនេត្ត អាគាសោវិយ មេត្តចិត្តំ។ តុលីកបញ្ចមា ចត្តារោ វដ្តជាតាវិយ បញ្ច
វេនបថា, តុលីកបញ្ចមេ វដ្តេ គហេត្វា អាគតបុរិសោវិយ បញ្ច វេនបថេ
គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ។ យថា សោ តុលីកបញ្ចមេហិ វដ្តេហិ អាគាសេ
រូបចាតុភាវំ កាតុំ ន សក្កាតិ, ឯវំ វោ បញ្ច វេនបថេ គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ
មេត្តចិត្តស្ស អញ្ញចត្តំ កត្វា ទោសុប្បត្តិ ទស្សេតុំ ន សក្ខិស្សតីតិ។

២៣០. ធុតិយឧបមាយំ អាទិត្តន្តិ បដ្ឋលិតំ។ គម្ពីរា អប្បមេយ្យាតិ វេមិស្សា
គង្គាយ គម្ពីរជ្ជានំ ការុតម្បិ អត្ថិ, អឡយោជនម្បិ, យោជនម្បិ។ បុថុលំ បនស្សា
ឯវុបំយេវ, ធិយតោ បន បញ្ចយោជនសតានិ។ សា កថំ គម្ពីរា អប្បមេយ្យាតិ?
ឯតេន បយោគេន បរិវត្តត្វា ឧទ្ធអេ ឧទកំវិយ តាបេតុំ អសក្កុណោយ្យតោ។
បិតោទកំ បន កេនចិ ឧចាយេន អដ្ឋុលមត្តំ វា អឡដ្ឋុលមត្តំ វា ឯវំ តាបេតុំ
សក្កា ភវេយ្យ, អយំ បន ន សក្កា, តស្មា ឯវំ វុត្តំ។ ឧបមាសំសន្តនេ បនេត្ត គង្គា
វិយ មេត្តចិត្តំ, តិណុក្កំ អាទាយ អាគតបុរិសោវិយ បញ្ច វេនបថេ គហេត្វា
អាគតបុគ្គលោ។ យថា សោ អាទិត្តាយ តិណុក្កាយ គង្គំ តាបេតុំ ន សក្កាតិ,
ឯវំ វោ បញ្ច វេនបថេ គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ មេត្តចិត្តស្ស អញ្ញចត្តំ កាតុំ ន
សក្ខិស្សតីតិ។

២៣០. ចតុត្ថឧបមាយំ ពិធុរាភស្តាតិ ពិធុរាចម្មបសិព្ភកា។ សុមទ្ធិតាតិ
សុដ្ឋ មទ្ធិតា។ សុបរិមទ្ធិតាតិ អន្តោ ច ពហិ ច សមន្តតោ សុបរិមទ្ធិតា។
តូលំនីតិ សិម្ពលិតូលលតាតូលសមាណ។ ជិន្នសស្សរាតិ ជិន្នសស្សរសទ្ធា។
ជិន្នភព្ភរាតិ ជិន្នភព្ភរសទ្ធា។ ឧបមាសំសន្តនេ បនេត្ថ ពិធុរាភស្តាវិយ មេត្តចិត្តំ,
កដ្ឋកបលំ អាទាយ អាគតបុរិសោវិយ បញ្ចវេនបថេ គហេត្វា
អាគតបុគ្គលោ។ យថា សោ កដ្ឋន វា កបលេន វា ពិធុរាភស្តំ សរសំ ភរភរំ
សទ្ធិ កាតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ វោ បញ្ចវេនបថេ គហេត្វា អាគតបុគ្គលោ
មេត្តចិត្តស្ស អញ្ញាបត្តំ កត្វា ទោសានុគតភារំ កាតុំ ន សក្ខិស្សតីតិ។

២៣២. ឱចរកាតិ អវចរកា ហេដ្ឋាចរកា, នីចកម្មការកាតិ អត្តោ។ យោ
មនោ បទូសេយ្យាតិ យោ ភិក្ខុ វា ភិក្ខុនី វា មនោ បទូសេយ្យ, តំ កកចេន
ឱកន្តនំ នាធិវាសេយ្យ។ ន មេ សោ តេន សាសនករោតិ សោ តេន
អនធិវាសនេន មយ្ហំ ឱវាទករោ ន ហោតិ។ អាបត្តិ បនេត្ថ នត្តិ។

២៣៣. អណ្ណំ វា ដូលំ វាតិ អប្បសាវដ្ឋំ វា មហាសាវដ្ឋំ វា។ យំ តុម្ហេ
នាធិវាសេយ្យថាតិ យោ តុម្ហេហិ អធិវាសេតញ្ចេ ន ភវេយ្យាតិ អត្តោ។ នោ
ហេតំ, ភន្តេតិ, ភន្តេ, អនធិវាសេតព្ពំ នាម វេនបថំ ន បស្សមាតិ អធិប្បាយោ។
ធីយរត្តំ ហិតាយ សុខាយាតិ ឥតិ ភគវា អរហត្តេន ក្ខេដំ គណ្ណាន្តោ
យថានុសន្និទា ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចស្វទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កកច្ចបមសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. អលកទ្ធច្ចបមសុត្តវណ្ណនា

២៣៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ អលកទ្ធិបមសុត្តំ។ តត្ថ គន្ធពោធិស្វតិ
គន្ធពោធិនោ, គន្ធពោធិនោ បុព្ពបុរិសា អស្សាតិ គន្ធពោធិបុព្ពោ, តស្ស
គន្ធពោធិបុព្ពស្ស, គិដ្ឋយាតកកុលប្បសុតស្សាតិ អត្ថោ។ សគ្គមោក្ខានំ
អន្តរាយំ ករោន្តិ អន្តរាយិកា។ តេ

កម្មកិលេសវិចាកឧបវាទអាណារីតិក្កមវសេន បញ្ចវិជា។ តត្ថ
បញ្ចានន្តរិយធម្មា កម្មន្តរាយិកា នាម។ តថា ភិក្ខុនិទ្ទិសកកម្មំ, តំ បន
មោក្ខស្សេវ អន្តរាយំ ករោតិ, ន សគ្គស្ស។ និយតមិច្ឆាធិដ្ឋធម្មា
កិលេសន្តរាយិកា នាម។ បណ្ឌាកតិវច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ញនកានំ
បដិសន្ធិធម្មាវិចាកន្តរាយិកា នាម។ អរិយុបវាទធម្មា ឧបវាទន្តរាយិកា នាម,
តេ បន យាវ អរិយេ ន ឧមាបេន្តិ, តាវនេវ, ន តតោ បវំ។ សញ្ញាវិចិត្តន្តា សត្ត
អាបត្តិក្ខន្ធា អាណារីតិក្កមន្តរាយិកា នាម។ តេបិ យាវ ភិក្ខុភាវំ វា
បដិជាតាតិ, ន វុដ្ឋាតិ វា, ន ទេសេតិ វា, តាវនេវ, ន តតោ បវំ។

តត្រាយំ ភិក្ខុ ពហុស្សតោ ធម្មកថិកោ សេសន្តរាយិកេ ជាតាតិ, វិនយេ
បន អកោវិទត្តា បណ្ឌាត្តិវិចិត្តមន្តរាយិកេ ន ជាតាតិ, តស្មា រហោគតោ ឯវំ
ចិន្តេសិ - ឥមេ អាគារិកា បញ្ច កាមគុណោ បរិភុញ្ញន្តា សោតាបន្នាបិ
សកទាគាមិនោបិ អនាគាមិនោបិ ហោន្តិ។ ភិក្ខុបិ មនាបិកានិ ចក្កុវិញ្ញេយ្យានិ
រូចានិ បស្សន្តិ... បេ.... កាយវិញ្ញេយ្យេ ដោជ្ឈព្តេ ដុសន្តិ, មុទុកានិ
អត្ថរណាចារុរណាធិនិ បរិភុញ្ញន្តិ, ឯតំ សត្តំ វុដ្ឋតិ។ កស្មា ឥត្ថិនំយេវ
រូបសទ្ធិគន្ធរសដោជ្ឈព្តា ន វុដ្ឋន្តិ? ឯតេបិ វុដ្ឋន្តិតិ។ ឯវំ រសេន រសំ សំសន្តេត្វា
សច្ចន្តរាគបរិភោគញ្ច និច្ចន្តរាគបរិភោគញ្ច ឯកំ កត្វា ជូលវាកេហិ សទ្ធិ
អតិសុខុមសុត្តំ ឧបនេន្នោវិយ, សាសបេន សទ្ធិ សិនេវុំ ឧបសំហារន្នោវិយ,
ចាបកំ ធិដ្ឋិតតំ ឧប្បាទេត្វា, “កី ភគវតា មហាសមុទ្ធិ ពន្ធនេន វិយ មហតា
ឧស្សាហេន បឋមចារាជិកំ បញ្ញត្តំ, នត្ថិ ឯត្ថ ទោសោ” តិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណេន

សន្ធិ បដិវត្តន្តោ វេសារដ្ឋញ្ញាណំ បដិពាហន្តោ អរិយមគ្គេ
ខាណុកណ្ណាកាធិនិ បក្ខិបន្តោ មេដុនធម្មេ នោសោ នត្ថិតិ ជិនស្ស អាណាចក្រ
បហារំ អនាសិ។ តេនាហ - “តថាហំ ភកវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជាធាមី” តិអាធិ។

ឯវំ ព្យាខោតិ ឯវំ វិយ ខោ។ សមនុយុញ្ញន្តិតិអាធិសុ កំ លទ្ធិកោ តុំ, លទ្ធិ
វេហិតិ បុច្ឆមាធា សមនុយុញ្ញន្តិ ធាម។ ធិដ្ឋិ បតិដ្ឋាបេន្តា សមនុក្កាហន្តិ ធាម។
កេន ការណេន ឯវំ វេសិតិ ការណំ បុច្ឆន្តា សមនុកាសន្តិ ធាម។
អដ្ឋិកត្ថលូបមាតិអាធិសុ (ម. និ. ២.៤២-៤៨) អដ្ឋិកត្ថលូបមា អប្បស្សនដ្ឋេន។
មំសបេសូបមា ពហុសាធារណដ្ឋេន។ តិណុក្កបមា អនុទហនដ្ឋេន។
អដ្ឋារកាសូបមា មហាភិតាបនដ្ឋេន។ សុបិនកូបមា ឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន។
យាចិតកូបមា តាវកាលិកដ្ឋេន។ រុក្ខជលូបមា សព្ពត្ថបច្ចុបលិកញ្ញនដ្ឋេន។
អសិសូនូបមា អធិកុដ្ឋនដ្ឋេន។ សត្តិសូនូបមា វិនិជ្ឈនដ្ឋេន។ សប្បសិរូបមា
សាសន្តិសប្បជិកយដ្ឋេន។ ថាមសាតិ ធិដ្ឋិថាមេន។ បរាមាសាតិ
ធិដ្ឋិបរាមាសេន។ អភិនិវិស្ស វោហរតិ តិ អធិដ្ឋហិត្វា វោហរតិ ធិបេតិ វា។

២៣៥. យតោ ខោតេ ភិក្ខុតិ យទាតេ ភិក្ខុ។ ឯវំ ព្យាខោ អហំ, ភន្តេ,
ភកវតាតិ ឥទំ ឯស អត្តនោ អដ្ឋាសយេន នត្ថិតិ វត្តកាមោបិ ភកវតោ
អាទុកាវេន សម្បជិច្ឆតិ, ពុទ្ធានំ កិរ សម្មុខា ទ្វេ កថា កថេតុំ សមត្តោ ធាម
នត្ថិ។

២៣៦. កស្ស ខោធាម តុំ មោយបុរិសាតិ តុំ មោយបុរិស កស្ស ខត្តិយស្ស
វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សស្ស វា សុទ្ធស្ស វា គហជ្ជស្ស វា បព្ពតិស្ស វា ទេវស្ស
វា មនុស្សស្ស វា មយា ឯវំ ធម្មំ ទេសិតំ អាជាធាសិ។ អថ ខោ ភកវា ភិក្ខុ
អាមន្តេសីតិ អយំ ចាជិយេក្កោ អនុសន្ធិ។ អរិដ្ឋោ កិរ ចិន្តេសិ - “ភកវា មំ
មោយបុរិសោតិ វេទតិ, ន ខោ បន មោយបុរិសាតិ វត្តមត្តកេន មត្តជលានំ

ឧបនិស្សយោ ន ហោតិ។ ឧបសេនម្មិ ហិ វុត្តន្តបុត្តំ, ‘អតិលហំ ខោ តំ,
មោយបុរិស, ពាហុល្លាយ អារុត្តោ’តិ (មហាវ. ៧៥) ភគវា មោយបុរិសវាទេន
ឡិវទិ។ ថេវា អបរកាតេ យដេន្តោ វាយមន្តោ ធម៌ អភិញ្ញា សច្ចាកាសិ។ អហម្មិ
តថារូបំ វិរិយំ បគ្គណ្ឌិត្វា មគ្គដលានិ និព្វត្តស្សមី”តិ។ អថស្ស ភគវា ពន្ធនា
បរុត្តស្ស បណ្ឌបលាសស្ស វិយ អវិរុទ្ធិការំ ទស្សន្តោ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

ឧស្មីកតោបិតិ, ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ កិន្តិ មញ្ញេ, អយំ អវិជ្ជា វរំលទ្ធិកោ
សត្តញ្ញតញ្ញាលោន បដិវុទ្ធិត្វា វេសារទ្ធិញ្ញាលំ បដិពាហិត្វា តថាគតស្ស
អាណាចក្រេ បហារំ ទទមាណោ អបិ នុ ឥមស្មី ធម្មវិនយេ ឧស្មីកតោបិ? យថា
និព្វតេបិ មហាន្តេ អគ្គិក្ខន្ធន្តេ ខន្ធបនកមត្តាបិ អគ្គិបបដិកា ហោតិយេវ, យំ
និស្សយ បុន មហាអគ្គិក្ខន្ធន្តេ ភវេយ្យ។ កី នុ ខោ វរំ ឥមស្ស អប្បមត្តិកាបិ
ញ្ញាណុស្មា អត្ថិ, យំ និស្សយ វាយមន្តោ មគ្គដលានិ និព្វត្តយ្យាតិ? នោ ហោតិ,
ភន្តេតិ, ភន្តេ, វរំលទ្ធិកស្ស កុតោ វរុចា ញ្ញាណុស្មាតិ? មគ្គដលានំ
បច្ចយសមត្ថាយ ញ្ញាណុស្មាយ ឧស្មីកតការំ បដិក្ខបន្តា វទន្តិ។ មដ្ឋក្ខតោតិ
និព្វតជក្ខតោ។ បត្តក្ខន្ធន្តោតិ បតិក្ខន្ធន្តោ។ អប្បដិកាណោតិ កិញ្ច បដិកានំ
អថស្សន្តោ ភិន្នបដិកាណោ វរុចម្មិ នាម និយ្យានិកសាសនំ លភិត្វា
អវិរុទ្ធិធម្មោ កិរម្ពិ សមុគ្សាតិបច្ចយោ ជាតោតិ អត្តនោ អភព្ពតំ
បច្ចវេក្ខន្តោ ចាទផ្ដដ្ឋកេន ភូមិ ខណាមាណោ និសីទិ។

បញ្ញាយិស្សសិ ខោតិ អយម្មិ ចាជិយេក្កោ អនុសន្ធិ។ អវិជ្ជា កិរ ចិន្តេសិ -
“ភគវា មយ្ហំ មគ្គដលានំ ឧបនិស្សយោ បច្ឆិន្នោតិ វទតិ, ន ខោ បន ពុទ្ធា
សឧបនិស្សយានំយេវ ធម្មំ ទេសេន្តិ, អនុបនិស្សយានម្មិ ទេសេន្តិ, អហំ សត្ត
សន្តិកា សុគតោវាទំ លភិត្វា អត្តនោ សម្មត្ថបតំ កុសលំ ករិស្សមី”តិ។
អថស្ស ភគវា ឡិវាទំ បដិបស្សម្ពេន្តោ “បញ្ញាយិស្សសិ”តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ,

ត្បូងយ៉ាវ, មោយបុរិស, ឥសិនា ចាបកេន ទិដ្ឋិតតេន និរយាទីសុ បញ្ញាយិស្សសិ,
មម សន្តិកា តុយ្ហំ សុគតោវាទោ នាម នត្ថិ, ន មេ តយា អត្តោ, ឥធាបំ ភិក្ខុ
បដិបុច្ឆិស្សមីតិ។

២៣៧. អថ ខោភក្កវាតិ អយម្បិ ចាដិយេក្កោ អនុសន្និ។ ឥមស្មិញ្ចា ហំនេ
ភក្កវា បរិសំ សោធនតិ, អរិដ្ឋំ គណតោ និស្សវេតិ។ សចេ ហិ បរិសគតានំ
កស្សចិ ឯវំ ភវេយ្យ - “អយំ អរិដ្ឋោ ភក្កវតា អកថិតំ កថេតុំ កី សក្ខិស្សតិ,
កថិ នុ ខោ បរិសមជ្ឈេ ភក្កវតា កថាយ សមាវទ្ធាយ សហសា កថិត”ន្តិ។ ឯវំ
កថិតំ បន ន អរិដ្ឋោវ សុណាតិ, អញ្ញេនបិ សុតំ ភវិស្សតិ។ អថាបិស្ស សិយា
“យថា សត្តា អរិដ្ឋំ និគ្គណ្ហាតិ, មម្បិ ឯវំ និគ្គណ្ហោយ្យាតិ សុត្វាបិ តុណ្ហិការំ
អាបន្នេយ្យា”តិ។ “តំ សព្វំ ន ករិស្សន្តិ”តិ។ មយាបិ ន កថិតំ, អញ្ញេន សុតម្បិ
នត្ថិតិ “តុម្កេបិមេ, ភិក្ខុវេ”តិអាទិនា បរិសាយ លទ្ធិ សោធនតិ។ បរិសាយ បន
លទ្ធិសោធនេនេវ អរិដ្ឋោ គណតោ និស្សវេតោ នាម ហោតិ។

ឥធានិ អរិដ្ឋស្ស លទ្ធិ បកាសេន្តោ សោវត, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ តត្ថ
អញ្ញាត្រេវ កាមេហិតិអាទីសុ យោ សោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ “តេ បដិសេវតោ នាលំ
អន្តរាយាយា”តិ ឯវំលទ្ធិកោ, សោវត កិលេសកាមេហិ ចេវ
កិលេសកាមសម្បយុត្តេហិ សញ្ញាវិតក្កេហិ ច អញ្ញាត្រ, ឯតេ ធម្មេ បហាយ,
វិនា ឯតេហិ ធម្មេហិ, វត្ថុកាមេ បដិសេវិស្សតិ, មេដុនសមាចារំ
សមាចរិស្សតីតិ នេតំ ហំនំវិជ្ជតិ។ ឥទំ ការណំ នាម នត្ថិ, អដ្ឋានមេតំ
អនវកាសោតិ។

២៣៨. ឯវំ ភក្កវា អយំ អរិដ្ឋោ យថា នាម វជកោ សុគន្ធានិបិ ទុគ្គន្ធានិបិ
ជិណ្ហានិបិ នវានិបិ សុទ្ធានិបិ អសុទ្ធានិបិ វត្តានិ ឯកតោ ភណ្ឌិកំ ករោតិ,
ឯវំមេវ ភិក្ខុនំ និច្ឆន្តរាគបណីតថីវរាទិបរិភោគញ អនិពទ្ធសីលានំ គហដ្ឋានំ

អន្តរាយករំ សច្ចន្តរាគបរិភោគញា និពន្ធសីលានំ ភិក្ខុនំ អារវណាករំ
សច្ចន្តរាគបរិភោគញា សព្ពំ ឯកសទិសំ ករោតីតិ អវិជ្ជស្ស លទ្ធិ បកាសេត្វា
ឥនានិ ទុក្ខហិតាយ បរិយត្តិយា នោសំ ទស្សន្តោ ឥធន, ភិក្ខុវេ,

ឯកច្ឆេតិអាទិមាហ។ តត្ថ បរិយាបុណ្ណាតិ ឧត្តន្តាតិ។ សុត្តន្តិអាទិសុ
ឧកតោវិភង្គនិទ្ទេសខន្ធកបរិវារា, សុត្តនិចាតេ

មជ្ឈិមសុត្តន្តវគ្គនិសុត្តន្តាលក្ខណៈសុត្តន្តវគ្គនិសុត្តន្តាទិ, អញ្ញាម្បិ ច សុត្តនាមកំ
តថាគតវចនំ សុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សព្ពម្បិ សកាថកំ សុត្តំ គេយ្យន្តិ វេទិតព្ពំ,
វិសេសេន សំយុត្តកេ សកលោបិ សកាថាវគ្គោ។ សកលំ អភិធម្មបិដកំ,
និក្កាថកំ សុត្តំ, យញ្ញា អញ្ញាម្បិ អជ្ជហិ អន្តេហិ អសង្កហិតំ ពុទ្ធវចនំ, តំ
វេយ្យាករណ្ណាតិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មបទំ, ថេរកាថា, ថេរិកាថា, សុត្តនិចាតេ
នោសុត្តនាមិកា សុទ្ធិកកាថា ច កាថាតិ វេទិតព្ពា។

សោមនស្សញ្ញាណមយិ កកាថាបដិសំយុត្តា ទ្វេអសីតិសុត្តន្តា ឧទានន្តិ
វេទិតព្ពា។ “វុត្តញ្ញេតំ ភគវតា” តិអាទិនយប្បវត្តា (ឥតិវុ. ១, ២)

នសុត្តវសតសុត្តន្តា ឥតិវុត្តកន្តិ វេទិតព្ពា។ អបណ្ណាកជាតកាធិនិ
បណ្ណាសាធិកានិ បញ្ចជាតកសតានិ ជាតកន្តិ វេទិតព្ពានិ។ “ចត្តារោមេ,
ភិក្ខុវេ, អច្ឆរិយា អពុតា ធម្មា អានន្តេ” តិអាទិនយប្បវត្តា (អ. និ. ៤.១២៩)

សព្ពេបិ អច្ឆរិយអពុតធម្មប្បដិសំយុត្តា សុត្តន្តា អពុតធម្មន្តិ វេទិតព្ពា។
ចូឡវេទល្អមហាវេទល្អសម្មាទិដ្ឋិសក្កបញ្ញាសម្ពាវភាជនិយមហាបុណ្ណាមសុត្តា
នយោ សព្ពេបិ វេទញ្ច តុដ្ឋិញ្ច លទ្ធា លទ្ធា បុច្ឆិតសុត្តន្តា វេទល្អន្តិ វេទិតព្ពា។

អត្ថំ ន ឧបបរិក្ខន្តិ អត្ថត្ថំ ការណាត្ថំ ន បស្សន្តិ ន បរិគ្គណ្ណាតិ។
អនុបបរិក្ខតន្តិ អនុបបរិក្ខន្តានំ។ ន និដ្ឋានំ ខមន្តិ តិ ន ឧបជ្ជហន្តិ ន អាចាបំ
អាគច្ឆន្តិ, ឥមស្មី ថានេ សីលំ សមាធិវិបស្សនា មគ្គោ ជលំ វដ្តំវិវដ្តំ កចិតន្តិ ឯវំ
ជានិតុំ ន សក្កា ហោន្តិ តិ អត្តោ។ តេ ឧចារម្កានិសំសា ចេវាតិ តេ បរេសំ វាទេ

នោសារោបនាទិសំសា ហុត្វា បរិយាបុណ្ណាទ្គិទិ អត្ថោ។

ឥតិវាទប្បមោក្ខានិសំសា ចាទិ ឯវំ វាទបមោក្ខានិសំសា, បរេហិ សកវាទេ
នោសេ អាហេបិតេ តំ នោសំ ឯវំ មោចេស្សមាទិ ឥមិនាវ ការណេន
បរិយាបុណ្ណាទ្គិទិ អត្ថោ។ តញ្ចស្ស អត្ថំ នានុភោទ្គិទិ យស្ស ច មគ្គស្ស វា
ជលស្ស វា អត្ថាយ កុលបុត្តា ធម្មំ បរិយាបុណ្ណាទ្គិ, តញ្ចស្ស ធម្មស្ស អត្ថំ ឯតេ
ទុក្ខហិតក្កាហិនោ នានុភោទ្គិ។ អបិច បរស្ស វាទេ ឧចារម្ហំ អាហេបេតុំ អត្ថនោ
វាទំ មោចេតុំ អសក្កោន្តាបិ តញ្ច អត្ថំ នានុភោទ្គិយេវ។

២៣៩. អលកទ្គត្ថិកោទិ អាសិវិសអត្ថិកោ។ គនោទិ ហិវិសស្ស នាមំ, តំ
តស្ស អលំ បរិបុណ្ណំ អត្ថិទិ អលគន្ថោ។ ភោគេទិ សិវេវ។ ឥធបន, ភិក្ខុវេ,
ឯកច្ឆេ កុលបុត្តា ធម្មំ បរិយាបុណ្ណាទ្គិទិ និត្តរណាបរិយត្តិវសេន ឧគ្គណ្ណាទ្គិ។
តិស្សោ ហិ បរិយត្តិយោ អលកទ្គបរិយត្តិ និត្តរណាបរិយត្តិ
កណ្ណាការិកបរិយត្តិទិ។

តត្ថ យោ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា ឯវំ ចីវរាទីនិ វាលភិស្សាមិ, ចតុបរិសមជ្ឈេ វា
មំ ជានិស្សន្និទិ លាភសក្ការហេតុ បរិយាបុណ្ណាទិ, តស្ស សា បរិយត្តិ
អលកទ្គបរិយត្តិ នាម។ ឯវំ បរិយាបុណ្ណាតោ ហិ ពុទ្ធវចនំ អបរិយាបុណ្ណាត្វា
និទ្ទោក្កមនំ វរតវំ។

យោ បន ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ណាត្វា សីលស្ស អាគតជ្ជានេ សីលំ បូរេត្វា
សមាធិស្ស អាគតជ្ជានេ សមាធិកត្តំ កណ្ណាបេត្វាវិបស្សនាយ អាគតជ្ជានេ
វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា មគ្គជលានំ អាគតជ្ជានេ មគ្គំ ការេស្សាមិ ជលំ
សង្ខិករិស្សាមិទិ ឧគ្គណ្ណាទិ, តស្ស សា បរិយត្តិ និត្តរណាបរិយត្តិ នាម ហោតិ។

ខ័ណ្ឌសវស្ស បន បរិយត្តិ ភណ្ឌាភារិកបរិយត្តិ នាម។ តស្ស ហិ
អបរិញ្ញាតំ អប្បហំនំ អភារិតំ អសង្ខតំ វា នត្ថិ។ សោ ហិ បរិញ្ញាតក្ខន្ធនោ
បហំនកិលេសោ ភារិតមគ្គោ សង្ខតតដលោ, តស្មា ពុទ្ធវចនំ បរិយាបុណ្ឌនោ
តន្តិធារកោ បវេណីចាលកោ វំសានុរក្ខកោ ហុត្វា ឧគ្គណ្ហាតិ។ ឥតិស្ស សា
បរិយត្តិ ភណ្ឌាភារិកបរិយត្តិ នាម ហោតិ។

យោ បន បុព្វជ្ឈនោ នាតកយាធិសុ គន្ធដវេសុ ឯកស្មី ឋានេ វសិតុំ
អសក្កោន្តេសុ សយំ ភិក្ខាចារេន អកិលមមា នោ អតិមធុរំ ពុទ្ធវចនំ មា
នស្សតុ, តន្តិ ធាវេស្សមិ, វំសំ ឋបេស្សមិ, បវេណី ចាលេស្សមិតិ
បរិយាបុណ្ហាតិ, តស្ស បរិយត្តិ ភណ្ឌាភារិកបរិយត្តិ ហោតិ, ន ហោតីតិ? ន
ហោតិ។ កស្មា? ន អត្ថនោ ឋានេ ឋត្វា បរិយាបុតត្វា។ បុព្វជ្ឈនស្ស ហិ បរិយត្តិ
នាម អលគទ្ធា វា ហោតិ និត្តរណា វា, សត្តន្ធិ សេក្ខានំ និត្តរណាវ,
ខ័ណ្ឌសវស្ស ភណ្ឌាភារិកបរិយត្តិយេវ។ ឥមស្មី បន ឋានេ និត្តរណាបរិយត្តិ
អធិប្បតា។

និដ្ឋានំ ឧបន្តិតិ សីលាធិនំ អាគតជ្ជានេសុ ឥធសីលំ កចិតំ, ឥធសមាធិ,
ឥធវិបស្សនា, ឥធមគ្គោ, ឥធដលំ, ឥធវដ្ឋំ, ឥធវិវដ្ឋន្តិ អាចារិ អាគច្ឆន្តិ។
តញ្ចស្ស អត្ថំ អនុភោន្តិតិ យេសំ មគ្គដលានំ អត្ថាយ បរិយាបុណ្ហានិ។
សុគ្គហិតបរិយត្តិ និស្សាយ មគ្គំ ភាវេត្វា ដលំ សង្ខិករោន្តា តញ្ចស្ស ធម្មស្ស
អត្ថំ អនុភវន្តិ។ បរវាទេ ឧចារម្ហំ អាហេបេតុំ សក្កោន្តាបិ សកវាទេ អាហេបិតំ
នោសំ ឥន្ទ្រតិច្ឆិតជ្ជានំ គហេត្វា មោចេតុំ សក្កោន្តាបិ អនុភោន្តិយេវ។ ធីយរត្ថំ
ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថន្តិតិ សីលាធិនំ អាគតជ្ជានេ សីលាធិនិ បូរេន្តានម្បិ,
បរេសំ វាទេ សហធម្មេន ឧចារម្ហំ អាហេបេន្តានម្បិ, សកវាទតោ នោសំ

ហរន្តានម្បី, អរហត្ថំ បត្វា បរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេត្វា ធម្មទេសនាយ បសន្នេហិ
ឧបនីតេ ចត្តារោ បច្ឆយេ បរិកុញ្ញន្តានម្បី ធីយរត្ថំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថតិ។

ឯវំ សុគ្គហិតេ ពុទ្ធវចនេ អាទិសំសំ ទស្សេត្វា ឥនានិ តត្ថេវ និយោដេន្តោ
តស្មា តិហ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។ តត្ថ តស្មា តិ យស្មា ទុគ្គហិតបរិយត្ថិ
ទុគ្គហិតអលកធាវិយ ធីយរត្ថំ អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្ថតិ,
សុគ្គហិតបរិយត្ថិ សុគ្គហិតអលកធាវិយ ធីយរត្ថំ ហិតាយ សុខាយ
សំវត្ថតិ, តស្មា តិ អត្ថោ។ តថា នំ ជារយ្យថាតិ តថេវ នំ ជារយ្យថ, តេនេវ
អត្ថេន គណ្ណេយ្យថ។ យេ វា បនាស្សុវិយត្តា ភិក្ខុតិ យេ វា បន អញ្ជោ
សាវបុត្តមោគ្គល្លានមហាកស្សបមហាកច្ឆានាទិកា ព្យត្តា បណ្ឌិតា ភិក្ខុ
អស្សុ, តេ បុច្ឆិតញ្ចា។ អរិដ្ឋេនវិយ បន មម សាសនេ ន កលលំ វា កថវំ វា
បក្ខិបិតតំ។

២៤០. កុល្លបមន្តិ កុល្លសទិសំ។ និត្តរណត្ថាយាតិ

ចតុរោយនិត្តរណត្ថាយ។ ឧទកណ្ណាវន្តិ យញ្ជិ ឧទកំ គម្ពីរំ ន បុប្ផលំ។ បុប្ផលំ វា
បន ន គម្ពីរំ, ន តំ អណ្ណាវេតិ វុច្ឆតិ។ យំ បន គម្ពីរញ្ជេវ បុប្ផលញ្ច, តំ អណ្ណាវេតិ
វុច្ឆតិ។ តស្មា មហន្តំ ឧទកណ្ណាវន្តិ មហន្តំ បុប្ផលំ គម្ពីរំ ឧទកន្តិ អយមេត្ត
អត្ថោ។ សាសន្តំ នាម យត្ថ ចោរានំ និវុត្តាកាសោ ទិស្សតិ។ វិគោកាសោ,
និសិទ្ធាកាសោ, និបទ្ទោកាសោ ទិស្សតិ។ សប្បជិកយំ នាម យត្ថ ចោរេហិ
មនុស្សា ហតា ទិស្សន្តិ, វិលុត្តា ទិស្សន្តិ, អាគោជិតា ទិស្សន្តិ។ ឧត្តរសេត្វតិ
ឧទកណ្ណាវស្ស ឧបរិ ពោធិ្វា សេតុ។ កុល្លំ ពុទ្ធិត្វាតិ កុល្លោ នាម តរណត្ថាយ
កលាបំ កត្វា ពោធិ្វា។ បត្តិវត្វា ពោធិ្វា បន បនរចាទិអាទយោ ឧឡ្យម្បោតិ វុច្ឆន្តិ។
ឧទ្ទារេត្វាតិ វេបេត្វា។ កិច្ចការីតិ បត្តការី យុត្តការី, បតិរូបការីតិ អត្ថោ។
ធម្មាបិ វោ បហាតញ្ចាតិ ឯត្ថ ធម្មាតិ សមថិវិបស្សនា។ ភគវា ហិ សមថេបិ

ធន្នរាគំ បជហាបេសិ, វិបស្សនាយមិ។ សមថេ ធន្នរាគំ កត្ត បជហាបេសិ?
“ឥតិ ខោ, ឧទាយិ, នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនស្សបិ បហានំ វនាមិ, បស្សសិ នោ
ត្វំ, ឧទាយិ, តំ សំយោជនំ អណ្តំ វា ជូលំ វា, យស្សាហំ នោ បហានំ វនាមិ” តិ (ម.
និ. ២.១៥៦) ឯត្ថ សមថេ ធន្នរាគំ បជហាបេសិ។ “ឥមំ ចេ តុម្ហេ, ភិក្ខុវេ, ទិដ្ឋិ ឯវំ
បរិសុទ្ធិ ឯវំ បរិយោទានំ ន អល្លិយេថ ន កេលាយេថ ន ធនាយេថា” តិ (ម. និ.
១.៤០១) ឯត្ថ វិបស្សនាយ ធន្នរាគំ បជហាបេសិ។ ឥធម បន ឧភយត្ថ
បជហាបេន្តោ “ធម្មាមិ វោ បហាតត្តា, បគេវ អធម្មា” តិ អាហា។

តត្រាយំ អធិប្បាយោ - ភិក្ខុវេ, អហំ ឯវុបេសុ សន្តប្បណីតេសុ ធម្មេសុ
ធន្នរាគប្បហានំ វនាមិ, កី បន ឥមស្មី អសទ្ធម្មេ កាមធម្មេ វសលធម្មេ ទុដ្ឋុល្លេ
ឌីទកន្តិកេ, យត្ថ អយំ អវិជ្ជា មោឃបុរិសោ និទ្ទោសសញ្ញា បញ្ចសុ
កាមគុណេសុ ធន្នរាគំ នាលំ អន្តរាយាយាតិ វនតិ។ អវិជ្ជេនវិយ ន តុម្ហេហិ
មយ្ហំ សាសនេ កលលំ វា កចវំ វា បក្ខិបិតត្ថន្តិ ឯវំ ភគវា ឥមិនាមិ ឱវាទេន
អវិជ្ជយេវ និគ្គល្ហាតិ។

២៤១. ឥនានិ យោ បញ្ចសុ ខន្ធសុ តិវិធក្កាហាវសេន អហំ មមន្តិ គល្ហាតិ,
សោ មយ្ហំ សាសនេ អយំ អវិជ្ជាវិយ កលលំ កចវំ បក្ខិបិតតិ ទស្សន្តោ
ធម៌មាណិ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។ តត្ថ ទិដ្ឋិជ្ជានាទិ ទិដ្ឋិបិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ, ទិដ្ឋិយា
អារម្មណម្បិ ទិដ្ឋិជ្ជានំ, ទិដ្ឋិយា បច្ចយោមិ។ រូបំ ឯតំ មមាតិអាទិសុ ឯតំ មមាតិ
តល្ហាគ្គាហោ។ ឯសោហមស្មីតិ មានគ្គាហោ។ ឯសោ មេ អត្តាតិ ទិដ្ឋិគ្គាហោ។
ឯវំ រូចារម្មណា តល្ហាមានទិដ្ឋិយោ កថិតា ហោន្តិ។ រូបំ បន អត្តាតិ ន វត្ថុញ្ចំ។
វេទនាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទិដ្ឋំ រូចាយតនំ, សុតំ សធាយតនំ, មុតំ
គន្ធាយតនំ វសាយតនំ ជោដ្ឋញ្ញាយតនំ, តញ្ញា បត្វា គហេតត្ថតោ មុតន្តិ វុត្តំ។
អវសេសានិ សត្តាយតនានិ វិញ្ញាតំ នាម។ បត្តន្តិ បរិយេសិត្វា វា

អបរិយេសិត្វា វា បត្តំ។ បរិយេសិតន្តិ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា បរិយេសិតំ។ អនុវិចិតំ
មនសាតិ ចិត្តន អនុសញ្ញវិតំ។ លោកស្មិត្តិ បរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អត្ថិ,
បរិយេសិត្វា នោបត្តម្បិ។ អបរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អត្ថិ, អបរិយេសិត្វា
នោបត្តម្បិ។ តត្ថ បរិយេសិត្វា បត្តំ បត្តំ នាម។ បរិយេសិត្វា នោបត្តំ
បរិយេសិតំ នាម។ អបរិយេសិត្វា បត្តញ្ច, អបរិយេសិត្វា នោបត្តញ្ច
មនសានុវិចិតំ នាម។

អថ វា បរិយេសិត្វា បត្តម្បិ អបរិយេសិត្វា បត្តម្បិ បត្តដ្ឋន បត្តំ នាម។
បរិយេសិត្វា នោបត្តំ បរិយេសិតំ នាម។ អបរិយេសិត្វា នោបត្តំ មនសានុវិចិតំ
នាម។ សត្តំ វា ឯតំ មនសា អនុវិចិតត្តា មនសានុវិចិតំ នាម។ ឥមិនា
វិញ្ញាណាម្មណា តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោ កថិតា, ទេសនាវិលាសេន ហេដ្ឋា
ទិដ្ឋាទិអារម្មណាវសេនវិញ្ញាណំ ទស្សិតំ។ យម្បិ តំ ទិដ្ឋិដ្ឋានន្តិ យម្បិ ឯតំ សោ
លោកោតិអាទិនា នយេន បវត្តំ ទិដ្ឋិដ្ឋានំ។

សោ លោកោ សោ អត្តាតិ យា ឯសា “រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតី” តិអាទិនា
នយេន បវត្តា ទិដ្ឋិ លោកោ ច អត្តា ចាតិ តណ្ហាតិ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សោ បេច្ច
ភវិស្សមីតិ សោ អហំ បរលោកំ តន្ធា និច្ឆោ ភវិស្សមិ, ធុរោ សស្សតោ
អវិបរិណាមធម្មោ ភវិស្សមិ, សិនេរុមហាបថីមហាសមុទ្ធាធិហិ សស្សតីហិ
សមំ តថេវ ឋស្សមិ។ តម្បិ ឯតំ មមាតិ តម្បិ ទស្សនំ ឯតំ មម, ឯសោហាមស្មិ,
ឯសោ មេ អត្តាតិ សមនុបស្សតិ។ ឥមិនា ទិដ្ឋារម្មណា តណ្ហាមានទិដ្ឋិយោ
កថិតា។ វិបស្សនាយ បដិវិបស្សនាកាលេ វិយ បច្ឆិមទិដ្ឋិយា
បុរិមទិដ្ឋិគ្គហណាកាលេ ឯវំ ហោតិ។

សុក្កបក្ខេ រូបំ នេតំ មមាតិ រូបេ តណ្ហាមានទិដ្ឋិគ្គហា បដិក្ខិត្តា។
វេទនាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ សមនុបស្សតីតិ ឥមស្ស បន បទស្ស

តណ្ហាសមនុបស្សនា មានសមនុបស្សនា ទិដ្ឋិសមនុបស្សនា
ព្រាណសមនុបស្សនាទិ ចតស្សោ សមនុបស្សនាទិ អត្តោ។ តា កណ្ហាបក្ខេ
តិស្សន្នំ សមនុបស្សនាទំ, សុក្កបក្ខេ ព្រាណសមនុបស្សនាយ វសេន
វេទិតញ្ច។ អសតិ ន បរិតស្សតិទិ អវិជ្ជមានេ ភយបរិតស្សនាយ
តណ្ហាបរិតស្សនាយ វា ន បរិតស្សតិ។ ឥមិនា ភគវា អជ្ឈត្តក្ខន្ធវិជានេ
អបរិតស្សមានំ ឧណាសវំ ទស្សន្តោ ទេសនំ មត្តកំ ចាបេសិ។

២២២. ឯវំ វុត្តេ អញ្ញតរោ ភិក្ខុតិ ឯវំ ភគវតា វុត្តេ អញ្ញតរោ
អនុសន្និកុសលោ ភិក្ខុ - “ភគវតា អជ្ឈត្តក្ខន្ធវិជានេ អបរិតស្សន្នំ ឧណាសវំ
ទស្សន្តោ ទេសនា និដ្ឋាបិតា, អជ្ឈត្តំ អបរិតស្សន្តោ ខោ បន សតិ អជ្ឈត្តំ
បរិតស្សកេន ពហិទ្ធា បរិក្ការវិជានេ បរិតស្សកេន អបរិតស្សកេន ចាបិ
ភវិតត្ថំ។ ឥតិ ឥមេហិ ចត្វហិ ការណេហិ អយំ បញ្ញោ បុច្ឆិតញ្ច” តិ ចិន្តត្វា
ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា អញ្ញាលី បគ្គយ្ហ ភគវន្តំ ឯតទវោច។ ពហិទ្ធា អសតិទិ ពហិទ្ធា
បរិក្ការវិជានេ។ អហុ វត មេតិ អហោសិ វត មេ ភទ្កកំ យានំ វាហានំ ហិរញ្ញំ
សុវណ្ណាន្តិ អត្តោ។ តំ វត មេ នត្ថិតិ តំ វត ឥនានិ មយ្ហំ នត្ថិ, រាជ្ជហិ វា ចោរេហិ វា
ហជំ, អគ្គិនា វា ទឡំ, ឧទកេន វា វុឡំ, បរិភោគេន វា ជិណ្ឌំ។ សិយា វត មេតិ
ភវេយ្យ វត មយ្ហំ យានំ វាហានំ ហិរញ្ញំ សុវណ្ណំ សាលិ វិហិ យវោ គោធុមោ។ តំ
វតាហំ នលភាមីទិ តមហំ អលភមាទោ តទនុច្ឆរិកំ កម្មំ អកត្វា និសិន្នត្តា
ឥនានិ នលភាមីទិ សោចតិ, អយំ អភារិយសោចនា, អនភារិយស្ស
បត្តចីវរាទិនំ វសេន វេទិតញ្ច។

អបរិតស្សនាវារេ ន ឯវំ ហោតិទិ យេហិ កិលេសេហិ ឯវំ ភវេយ្យ, តេសំ
បហ័នត្តា ន ឯវំ ហោតិ។ ទិដ្ឋិដ្ឋានាទិដ្ឋានបរិយុដ្ឋានាភិទិវេសានុសយានន្តិ
ទិដ្ឋិនញ្ច ទិដ្ឋិដ្ឋានាទញ្ច ទិដ្ឋិដ្ឋានាទញ្ច ទិដ្ឋិបរិយុដ្ឋានាទញ្ច

អភិធិវេសានុសយានញា។ សព្វសង្ខារសមថាយាតិ និព្វានត្ថាយ។ និព្វានញា
 អាគម្ម សព្វសង្ខារាភិញ្ញាតានិ, សព្វសង្ខារចលនានិ សព្វសង្ខារវិប្បន្តិកានិ សម្មន្តិ
 វ្យាបសម្មន្តិ, តស្មា តំ, “សព្វសង្ខារសមថោ” តិ វុច្ចតិ។ តទៅ ច អាគម្ម ខន្ធចង
 កិលេសូបធិ អភិសង្ខារូបធិ, បញ្ចកាមគុណូបធិតិ ឥមេ ឧបធិយោ
 បធិនិស្សន្ធិយន្តិ, តណ្ហា ខ័យតិ វិវដ្ឋតិ និវុដ្ឋតិ, តស្មា តំ, “សព្វបធិបធិនិស្សន្តោ
 តណ្ហាភូយោ វិរាគោ និរោធា” តិ វុច្ចតិ។ **និព្វានាយាតិ** អយំ បនស្ស
 សរូបនិទ្ទេសោ, ឥតិ សព្វេហោ ឥមេហិ បទេហិ និព្វានស្ស សន្និកិរិយត្ថាយ ធម្មំ
 ទេសេន្តស្សតិ អយមត្ថោ ធិបិតោ។ តស្សេវំ ហោតីតិ តស្ស ធិដ្ឋិតតិកស្ស
ឧប្បិស្សមិ នាមស្ស, វិនស្សិស្សមិ នាមស្ស, នាស្ស នាម ភវិស្សមីតិ ឯវំ
 ហោតិ។ ធិដ្ឋិតតិកស្ស ហិ តិលក្ខណំ អាហារេបទ្វា សុញ្ញតាបទិសំយុត្តំ កត្វា
 ទេសិយមាណំ ធម្មំ សុណាន្តស្ស តាសោ ឧប្បន្នតិ។ វុត្តញ្ញេតំ - “តាសោ ហោសោ,
 ភិក្ខុវេ, អសុតវតោ បុព្វន្តស្ស នោ ចស្សំ, នោ ច មេ សិយា” តិ (សំ. និ. ៣.៥៥)។

២២៣. ឯត្ថាវតា ពហិទ្ធាបរិក្ការវិនាសេ តស្សនកស្ស ច នោតស្សនកស្ស
 ច អដ្ឋត្ថកូន្ធវិនាសេ តស្សនកស្ស ច នោតស្សនកស្ស ចាតិ ឥមេសំ វសេន
 ចតុក្កោដិកា សុញ្ញតា កថិតា។ ឥទានិ ពហិទ្ធា បរិក្ការំ បរិគ្គហំ នាម កត្វា,
 វីសតិវត្ថុកំ សក្កាយធិដ្ឋិ អត្តវាទុចាទានំ នាម កត្វា, សក្កាយធិដ្ឋិបមុខា
 ទ្វាសន្តិធិដ្ឋិយោ ធិដ្ឋិនិស្សយំ នាម កត្វា តិកោដិកំ សុញ្ញេតំ ទស្សេតុំ តំ, ភិក្ខុវេ,
បរិគ្គហន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ បរិគ្គហន្តិ ពហិទ្ធា បរិក្ការំ។ បរិគ្គណ្ណោយ្យថាតិ
 យថាវិញ្ញូ មនុស្សោ បរិគ្គណ្ណោយ្យ។ អហម្មិ ខោ តំ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, តុម្ហេបិ ន
 បស្សេ, អហម្មិ ន បស្សមិ, ឥតិ ឯវុច្ចោ បរិគ្គហោ នត្ថិតិ ទស្សេតិ។ ឯវំ
 សព្វត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។

២២២. ឯវំ តិកោដិកំ សុញ្ញតំ ទស្សនា ឥនាទិ អន្លាត្តក្ខន្ធ អត្តាតិ ពហិទ្ធា
បរិក្ការ អត្តនិយន្តិ កត្វា ទិកោដិកំ ទស្សនោ អត្តនិវា, ភិក្ខុវេ,
សតីតិអាទិមាហ។ តត្ថ អយំ សង្ខេបត្ថោ, ភិក្ខុវេ, អត្តនិវា សតី ឥទំ មេ
បរិក្ការជាតំ អត្តនិយន្តិ អស្ស, អត្តនិយេវ វា បរិក្ការ សតី អយំ មេ អត្តា
ឥមស្ស បរិក្ការស្ស សាមីតិ, ឯវំ អហន្តិ។ សតី មមាតិ, មមាតិ សតី អហន្តិ
យុត្តំ ភវេយ្យ។ សច្ចតោតិ ភូតតោ, ថេតតោតិ តថតោ ជីវតោ វា។

ឥនាទិ ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ ឯវំ តិបរិវដ្តវសេន អត្តណ្ណោ
អយំ អរិដ្ឋោ វិយ មយ្ហំ សាសនេ កលលំ កចរំ បក្ខិបតីតិ ទស្សនោ តំ កី
មញ្ញេ, ភិក្ខុវេ, រូបំ និច្ចំ វាតិអាទិមាហ។ តត្ថ អនិច្ចំ, ភន្តេតិ, ភន្តេ, យស្មា ហុត្វា
ន ហោតិ, តស្មា អនិច្ចំ។ ឧប្បាទវយវត្ថិតោ
វិបរិណាមតាវកាលិកនិច្ចបដិក្ខេបជ្ជេន វាតិ ចត្វាហិ ការណេហិ អនិច្ចំ។ ទុក្ខំ,
ភន្តេតិ, ភន្តេ, បដិប័ធុនាការេន ទុក្ខំ,
សន្តាបទុក្ខមទុក្ខវត្ថុកសុខបដិក្ខេបជ្ជេន វាតិ ចត្វាហិ ការណេហិ ទុក្ខំ។
វិបរិណាមធម្មន្តិ ភវសន្តន្តិឧបកមនសភាវំ បកតិភាវិវិជហនសភាវំ។ កល្លំ ទុ
តំ សមនុបស្សិតុំ ឯតំ មម, ឯសោហមស្មិ, ឯសោ មេ អត្តាតិ យុត្តំ ទុ ទោ តំ
ឥមេសំ តិណ្ណំ តណ្ណាមានទិដ្ឋិក្កាហានំ វសេន អហំ មមាតិ ឯវំ គហេតុំ។ នោ
ហេតុំ, ភន្តេតិ ឥមីនា តេ ភិក្ខុ អវសវត្តនាការេន រូបំ, ភន្តេ, អនត្តាតិ
បដិជានន្តិ។ សុញ្ញាអស្សាមិកអនិស្សរអត្តបដិក្ខេបជ្ជេន វាតិ ចត្វាហិ
ការណេហិ អនត្តា។

ភគវា ហិ កត្តចិ អនិច្ចវសេន អនត្តត្ថំ ទស្សតិ, កត្តចិ ទុក្ខវសេន, កត្តចិ
ឧភយវសេន។ “ចក្ក អត្តាតិ យោ វទេយ្យ, តំ ន ឧបបដ្ឋតិ, ចក្កស្ស ឧប្បាទោបិ
វយោបិ បញ្ញាយតិ។ យស្ស ទោ បន ឧប្បាទោបិ វយោបិ បញ្ញាយតិ, អត្តា មេ

ឧប្បជ្ជតិ ច វេតិ ចាតិ ឥច្ឆស្ស ឯវមាគតំ ហោតិ, តស្មា តំ ន ឧបបជ្ជតិ ចក្កុ
អត្តាតិ យោ វទេយ្យ, ឥតិ ចក្កុ អនត្តា”តិ (ម. និ. ៣.៤២២) ឥមស្មីញ្ញិ
ធនក្កសុត្តេ អនិច្ចវសេន អនត្តតំ ទស្សេតិ។ “រូបញ្ច បិដំ, ភិក្ខុវេ, អត្តា
អភវិស្ស, នយិទំ រូបំ អាពាធាយ សំវត្ថេយ្យ, លព្ពេថ ច រូបេ ‘ឯវំ មេ រូបំ ហោតុ,
ឯវំ មេ រូបំ មា អហោសី’តិ។ យស្មា ច ខោ, ភិក្ខុវេ, រូបំ អនត្តា, តស្មា រូបំ
អាពាធាយ សំវត្ថតិ, ន ច លព្ពតិ រូបេ ‘ឯវំ មេ រូបំ ហោតុ, ឯវំ មេ រូបំ មា
អហោសី’”តិ (មហាវ. ២០; សំ. និ. ៣.៥៩) ឥមស្មី អនត្តលក្ខណសុត្តេ
ទុក្ខវសេន អនត្តតំ ទស្សេតិ។ “រូបំ, ភិក្ខុវេ, អនិច្ចំ, យទនិច្ចំ តំ ទុក្ខំ, យំ ទុក្ខំ
តទនត្តា, យទនត្តា តំ ‘នេតំ មម, នេសោហាមស្មិ, ន មេសោ អត្តា’តិ ឯវមេតំ
យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ (សំ. និ. ៣.៧៦) ឥមស្មី អរហត្តសុត្តេ
ឧភយវសេន អនត្តតំ ទស្សេតិ។ កស្មា? អនិច្ចំ ទុក្ខញ្ច ចាកដំ។ អនត្តាតិ ន
ចាកដំ។

បរិភោគភាជនាធិសុ បិ ភិទ្ទេសុ អហោ អនិច្ចន្តិ វទន្តិ, អហោ អនត្តាតិ
វត្តា នាម នត្តិ។ សរីរេ កណ្តាបិឡ កាធិសុ វា ឧដ្ឋិតាសុ កណ្តាកេន វា វិទ្ធា អហោ
ទុក្ខន្តិ វទន្តិ, អហោ អនត្តាតិ បន វត្តា នាម នត្តិ។ កស្មា? ឥទញ្ញិ
អនត្តលក្ខណំ នាម អវិភូតំ ទុទ្ធសំ ទុប្បញ្ញាបនំ។ តេន តំ ភគវា អនិច្ចវសេន
វា ទុក្ខវសេន វា ឧភយវសេន វា ទស្សេតិ។ តយិទំ ឥមស្មីម្បិ តេបរិវដ្តេ
អនិច្ចទុក្ខវសេនេវ ទស្សិតំ។ វេទនាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តស្មា តិហ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, យស្មា ឯតវហិ អញ្ញាធាបិ រូបំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ
អនត្តា, តស្មាតិ អត្តោ។ យំកិញ្ញិ រូបន្តិអាធិនិវិសុទ្ធិមគ្គេ ខន្ធនិទ្ទេសេ
វិត្តាវិតានេវ។

២២៥. និព្វិន្ទតីតិ ឧក្កណ្ឌតិ។ ឯត្ថ ច និព្វិន្ទនាតិ វុដ្ឋានកាមិនីវបស្សនា
អធិប្បតា។ វុដ្ឋានកាមិនីវបស្សនាយ ហិ ពហុនិ នាមាណិ។ ឯសា ហិ កត្ថចិ
សញ្ញគ្គន្តិ វុត្តា។ កត្ថចិ ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណន្តិ។ កត្ថចិ ចារិសុទ្ធិបទានិយដ្ឋន្តិ។
កត្ថចិ បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតិ។ កត្ថចិ តម្មយតាបរិយាទានន្តិ។ កត្ថចិ
តីហិ នាមេហិ។ កត្ថចិ ទ្វីហិតិ។

តត្ថ ចោដ្ឋថាទសុត្ថ តាវ “សញ្ញា ខោ, ចោដ្ឋថាទ, បឋមំ ឧប្បជ្ឈតិ, បច្ឆា
ញ្ញាណ”ន្តិ (ធី. និ. ១.៤១៦) ឯវំ សញ្ញគ្គន្តិ វុត្តា។ សុសិមសុត្ថ “បុព្វេ ខោ, សុសិម,
ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណំ, បច្ឆា និព្វានេ ញ្ញាណា”ន្តិ (សំ. និ. ២.៧០) ឯវំ ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណន្តិ
វុត្តា។ ទសុត្ថវសុត្ថ “បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិបទានិយដ្ឋ”ន្តិ (ធី. និ.
៣.៣៥៩) ឯវំ ចារិសុទ្ធិបទានិយដ្ឋន្តិ វុត្តា។ រថវិនិតេ “កី ទុ ខោ, អាវុសោ,
បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតំ ភគវតិ ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី”តិ (ម. និ. ១.២៥៧)
ឯវំ បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតិ វុត្តា។ សឡាយតនិវកន្ត្រៃ “អតម្មយតំ,
ភិក្ខុវេ, និស្សយ អតម្មយតំ អាគម្ម យាយំ ឧបេក្ខា នានត្តា នានត្តសិតា, តំ
អភិនិវេដ្ឋត្វា យាយំ ឧបេក្ខា ឯកត្តា ឯកត្តសិតា, តំ និស្សយ តំ អាគម្ម
ឯវមេតិស្ស បហានំ ហោតិ, ឯវមេតិស្ស សមតិក្កមោ ហោតី”តិ (ធី. និ.
៣.៣១០) ឯវំ តម្មយតាបរិយាទានន្តិ វុត្តា។ បដិសម្ពិទាមគ្គេ “យា ច
មុញ្ញតុកម្សតា, យា ច បដិសម្ពាទុបស្សនា, យា ច សម្ពាវុបេក្ខា, ឥមេ ធម្មា
ឯកត្តា ព្យញ្ញនមេវ នាន”ន្តិ (បដិ. ម. ១.៥៤) ឯវំ តីហិ នាមេហិ វុត្តា។ បដ្ឋានេ
“អនុលោមំ គោត្រភុស្ស អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ, អនុលោមំ វោទានស្ស
អនន្តរបច្ចយេន បច្ចយោ”តិ (បដ្ឋា. ១.១.៤១៧) ឯវំ ទ្វីហិ នាមេហិ វុត្តា។ ឥមស្មី
បន អលកទុសុត្ថ និព្វិន្ទតីតិ និព្វិន្ទនាមេន អាគតា។

និព្វានវិវដ្តតិ ឯត្ថវិរាគោតិ មគ្គោវិរាគាវិមុច្ចតិ ឯត្ថវិរាគេន មគ្គេន
វិមុច្ចតិ ដល់ កថិតំ។ វិមុត្តស្មី វិមុត្តមិតិ ញ្ញាណំ ហោតិ ឥធម៌ បច្ចវេក្ខណា
កថិតា។

ឯវិមុត្តចិត្តំ មហាជ្ជណាសំ ឧស្សេត្វា ឥនាទិ តស្ស យថាភូតេហិ
បញ្ចហិ ការណេហិ នាមំ គណ្ណោន្តោ អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេទិអាទិមាហា។ អវិជ្ជាតិ
វដ្តមូលិកា អវិជ្ជា។ អយញ្ញំ ទុក្ខភូមនជ្ឈេន បលិយោតិ វុច្ចតិ។ តេនេស តស្ស
ឧក្ខិតត្តា ឧក្ខិតបលិយោតិ វុត្តោ។ តាលាវត្ថុកតាតិ សីសច្ចិន្ទតាលាវិយ
កតា, សមូលំ វា តាលំ ឧទ្ធវិត្វា តាលស្ស វត្ថុវិយ កតា, យថា តស្មី វត្ថុស្មី បុន
សោ តាលោ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ បុន អបញ្ញត្តិការំ នីតាតិ អត្ថោ។
ហោនោព្វវិកោតិ បុនព្វវនាយកោ។ ជាតិសំសារោតិអាទីសុ ជាយនវសេន ចេវ
សំសរណាវសេន ច ឯវំ លទ្ធនាមាទំ បុនព្វវទន្ធានំ បច្ចយោ កម្មាភិសដ្ឋារោ។
សោ ហិ បុនប្បនំ ឧប្បត្តិករណាវសេន បរិក្ខិបិត្វា ឋិតត្តា បរិក្ខាតិ វុច្ចតិ,
តេនេស តស្ស សំកិណ្ណត្តាវិកិណ្ណត្តា សំកិណ្ណបរិក្ខាតិ វុត្តោ។ តណ្ហាតិ
វដ្តមូលិកា តណ្ហា។ អយញ្ញំ គម្ពីរាទុកតជ្ឈេន ឯសិកាតិ វុច្ចតិ។ តេនេស តស្ស
អព្ពន្ធព្ពត្តា លុហិត្វា ធម្មិតត្តា អព្ពន្ធសិកោតិ វុត្តោ។ ឡិម្ពាភិយានិទិ ឡិ
ភជនកានិ កាមភវេ ឧបបត្តិបច្ចយានិ។ ឯតានិ ហិ កវាជំវិយ នគរទ្វារំ ចិត្តំ
បិទហិត្វា ឋិតត្តា អគ្គឡាតិ វុច្ចន្តិ។ តេនេស តេសំ និរាគតត្តា ភិន្ទត្តា
និរគ្គឡាតិ វុត្តោ។ អរិយោតិ និក្ខិលេសោ បរិសុទ្ធា។ បន្ទទូដោតិ
បតិទមាទូដោ។ បន្ទភារោតិ
ខន្ធការកិលេសការអភិសដ្ឋាវការបញ្ញាមគុណភារា បន្ទា ឡិរោហិតា
អស្សាតិ បន្ទភារោ។ អបិច ឥធម៌ មានការស្សេវ ឡិរោបិតត្តា បន្ទភារោតិ
អធិប្បតោ។ វិសំយុត្តោតិ ចត្វហិ យោគេហិ សព្វកិលេសេហិ ច វិសំយុត្តោ។
ឥធម៌ បុន មានសំយោគេនេវ វិសំយុត្តត្តា វិសំយុត្តោតិ អធិប្បតោ។

អស្មិមាធាតិ រូបេ អស្មិតិ មាធា, វេទនាយ... សញ្ញាយ... សង្ខារេសុ... វិញ្ញាណោ
អស្មិតិ មាធា។

ឯត្តារតា ភក្ករតា មគ្គេន កិលេសេ ខេមេត្វានិរោធសយនវរគតស្ស
និព្វានាម្ពណំ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វាវិហារតោ វិណាសវស្ស កាលោ
ធស្សិតោ។ យថា ហិ ទ្វេ នគរានិ ឯកំ ចោរនគរំ, ឯកំ ខេមនគរំ។ អថ ឯកស្ស
មហាយោធស្ស ឯវំ ភវេយ្យ - “យាវិមំ ចោរនគរំ តិដ្ឋតិ, តាវ ខេមនគរំ
ភយតោ ន មុច្ចតិ, ចោរនគរំ អនគរំ ករិស្សមី” តិ សន្នាហំ កត្វា ខត្តំ គហេត្វា
ចោរនគរំ ឧបសង្កមិក្វា នគរទ្វារេ ឧស្សបិតេ ឯសិកត្តម្ភេ ខគ្គេន ជិន្និត្វា
សទ្ធារពាហកំ កវាជំ ជិន្និត្វា បលិយំ ឧត្តិបិត្វា ចាការំ ភិន្នន្តោ បរិក្ខំ សំកិរិត្វា
នគរសោភនត្ថាយ ឧស្សិតេ ជេដេ ចាតេត្វា នគរំ អគ្គិនាលាបេត្វា ខេមនគរំ
បរិសិត្វា ចាសាទំ អភិរុយ្ហ ព្រាតិគណបរិរុតោ សុរសភោជនំ ភុញ្ញេយ្យ, ឯវំ
ចោរនគរំ វិយ សក្កាយោ, ខេមនគរំ វិយ និព្វានំ, មហាយោធាវិយ
យោគាវចរោ។ តស្សេវំ ហោតិ, “យាវ សក្កាយវដ្ឋំ វត្តតិ, តាវ
ទូត្តិសកម្មការណាអដ្ឋនុតិរោគបញ្ចវិសតិមហាភយេហិ បរិមុច្ចនំ នត្តិ” តិ។
សោ មហាយោធាវិយ សន្នាហំ សីលសន្នាហំ កត្វា, បញ្ញាខត្តំ គហេត្វា
ខគ្គេន ឯសិកត្តម្ភេ វិយ អរហត្តមគ្គេន តណ្ហាសិកំ លុញ្ចិត្វា, សោ យោធា
សទ្ធារពាហកំ នគរកវាជំ វិយ បញ្ចោរម្ពាភិយសំយោជនគ្គឡំ ឧគ្សាដេត្វា,
សោ យោធា បលិយំ វិយ, អវិជ្ជាបលិយំ ឧត្តិបិត្វា, សោ យោធា ចាការំ
ភិន្នន្តោ បរិក្ខំ វិយ កម្មាភិសង្ខារំ ភិន្នន្តោ ជាតិសំសារបរិក្ខំ សំកិរិត្វា, សោ
យោធា នគរសោភនត្ថាយ ឧស្សបិតេ ជេដេ វិយ មានទ្វេដេ ចាតេត្វា
សក្កាយនគរំ លាបេត្វា, សោ យោធា ខេមនគរេ ឧបរិចាសាទេ សុរសភោជនំ
វិយ កិលេសនិព្វានំ នគរំ បរិសិត្វា អមតនិរោធាម្ពណំ ជលសមាបត្តិសុខំ
អនុភវមាធា កាលំ វីតិនាមេតិ។

២២២. ឥន្ទានិ ឯវំវិមុត្តចិត្តស្ស ខីណាសវស្ស បរេហិ
អននិកមនីយវិញ្ញាណាតំ ធស្សេន្តោ ឯវំវិមុត្តចិត្តំ ខោតិអាទិមាហ។ តត្ថ
អន្ទេសន្តិ អន្ទេសន្តា គវេសន្តា។ ឥទំ និស្សិតន្តិ ឥទំ នាម និស្សិតំ។
តថាគតស្សាតិ ឯត្ថ សត្តោបិ តថាគតោតិ អធិប្បតោ, ឧត្តមបុគ្គលោ
ខីណាសវេហិ។ អនុវិជ្ជោតិ អសំវិជ្ជមានោ វា អវិន្ទេយ្យោ វា។ តថាគតោតិ ហិ
សត្តេ គហិតេ អសំវិជ្ជមានោតិ អត្តោ វដ្ឋតិ, ខីណាសវេ គហិតេ អវិន្ទេយ្យោតិ
អត្តោ វដ្ឋតិ។

តត្ថ បុរិមនយេ អយមធិប្បាយោ - ភិក្ខុវេ, អហំ ធិដ្ឋេវ ធម្មេ ធរមានកំយេវ
ខីណាសវំ តថាគតោ សត្តោ បុគ្គលោតិ ន បញ្ញាបេមិ។ អប្បដិសន្ធិកំ បន
បរិនិព្វតំ ខីណាសវំ សត្តោតិ វា បុគ្គលោតិ វា កី បញ្ញាបេស្សាមិ? អនុវិជ្ជោ
តថាគតោ។ ន ហិ បរមត្ថតោ សត្តោ នាម កោចិ អត្ថិ, តស្ស អវិជ្ជមានស្ស ឥទំ
និស្សិតំ វិញ្ញាណាត្ថិ អន្ទេសន្តាបិ កី អនិកច្ឆិស្សន្តិ? កបំ បដិលភិស្សន្តិ អត្តោ។
ទុតិយនយេ អយមធិប្បាយោ - ភិក្ខុវេ, អហំ ធិដ្ឋេវ ធម្មេ ធរមានកំយេវ
ខីណាសវំ វិញ្ញាណាវសេន ឥន្ទាធិហិ អវិន្ទិយំ វនាមិ។ ន ហិ សឥន្ទា ទេវា
សព្វាហ្មកា សបជាបតិកា អន្ទេសន្តាបិ ខីណាសវស្ស វិបស្សនាចិត្តំ វា
មគ្គចិត្តំ វា ជលចិត្តំ វា, ឥទំ នាម អារម្មណំ និស្សាយ វត្ថុតីតិ ជានិត្តំ សក្កោន្តិ។
តេ អប្បដិសន្ធិកស្ស បរិនិព្វតស្ស កី ជានិស្សន្តិតិ?

អសតាតិ អសន្តេន។ តុច្ឆាតិ តុច្ឆកេន។ មុសាតិ មុសាវាទេន។ អភូតេនាតិ
យំ នត្ថិ, តេន។ អញ្ញាចិត្តន្តិ អភិអាចិត្តន្តិ, អភិភវិទ្យា វទន្តិ។ វេនយិកោតិ
វិនយតិ វិនាសេតីតិ វិនយោ, សោ ឯវ វេនយិកោ, សត្តវិនាសកោតិ
អធិប្បាយោ។ យថា ចាហំ ន, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, យេន វាការេន អហំ ន
សត្តវិនាសកោ។ យថា ចាហំ ន វនាមីតិ យេន វា ការណេន អហំ សត្តវិនាសំ

ន បញ្ញាបេមិ។ ឥទ្ធិ វុត្តំ ហោតិ - យថាហំ ន សត្តវិនាសកោ, យថា ច ន
សត្តវិនាសំ បញ្ញាបេមិ, តថា មំ តេ ភោតោ សមណាប្រាហ្មណា “វេនយិកោ
សមណោ កោតមោ” តិ វេទន្តា សត្តវិនាសកោ សមណោ កោតមោតិ ច,
“សតោ សត្តស្ស ឧទ្ធម្មំ វិនាសំ វិករំ បញ្ញាបេតី” តិ វេទន្តា សត្តវិនាសំ
បញ្ញាបេតីតិ ច អសតា តុច្ឆា មុសា អក្ខតេន អញ្ញាចិក្ខន្ធិតិ។

បុព្វេ ចាតិ បុព្វេ មហាពោធិមណ្ឌម្ហិយេវ ច។ ឯតរហិ ចាតិ ឯតរហិ
ធម្មទេសនាយព្វា។ ទុក្ខញ្ចវ បញ្ញាបេមិ, ទុក្ខស្ស ច និរោធន្តិ ធម្មចក្កំ
អប្បវត្តេត្វា ពោធិមណ្ឌវិហារន្តោបិ ធម្មចក្កប្បវត្តនតោ បដ្ឋាយ ធម្មំ
ទេសេន្តោបិ ចតុសច្ចមេវ បញ្ញាបេមីតិ អត្ថោ។ ឯត ហិ ទុក្ខគ្គហលោន តស្ស
មូលភូតោ សមុទយោ, និរោធគ្គហលោន តំសម្មាបកោ មគ្គោ គហិកោវ
ហោតីតិ វេទិតញ្ចោ។ តត្រ ចេតិ តស្មី ចតុសច្ចប្បកាសនេ។ បរេតិ សច្ចានិ
អាជានិតុំ បដិវិជ្ជិតុំ អសមត្ថបុគ្គលា។ អក្កោសន្តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថុហិ
អក្កោសន្តិ។ បរិកាសន្តិ វាចាយ បរិកាសន្តិ។ រោសេន្តិវិហោសេន្តិ
រោសេស្សមវិហោសេស្សមាតិ អធិប្បាយេន យដ្ឋេន្តិ ទុក្ខាបេន្តិ។ តត្រាតិ
តេសុ អក្កោសាធិសុ, តេសុ វា បរុបុគ្គលេសុ។ អាហារតោតិ កោចោ។
អប្បច្ចយោតិ ទោមនស្សំ។ អនភិវដ្ឋិតិ អតុដ្ឋិ។

តត្រ ចេតិ ចតុសច្ចប្បកាសនេយេវ។ បរេតិ ចតុសច្ចប្បកាសនំ អាជានិតុំ
បដិវិជ្ជិតុំ សមត្ថបុគ្គលា។ អានន្តោតិ អានន្តបីតិ។ ឧប្បិលាវិតត្ថន្តិ
ឧប្បិលាបនបីតិ។ តត្រ ចេតិ ចតុសច្ចប្បកាសនម្ហិយេវ។ តត្រាតិ
សក្ការាធិសុ។ យំ ខោ ឥទ្ធិ បុព្វេ បរិញ្ញាតន្តិ ឥទ្ធិ ខន្ធបញ្ចកំ បុព្វេ ពោធិមណ្ឌ
តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតំ។ តត្ថមេតិ តស្មី ខន្ធបញ្ចកេ ឥមេ។ កី វុត្តំ ហោតិ?
តត្រាបិ តថាគតស្ស ឥមេ សក្ការា មយិ ករិយន្តិ វា អហំ ឯតេ អនុភវមីតិ

វា ន ហោតិ។ បុព្វេ បរិញ្ញាតក្ខន្ធបញ្ចកំយេវ ឯតេ សក្ការេ អនុភោតីតិ
ឯត្ថកមេវ ហោតីតិ។ តស្មាតិ យស្មា សច្ចានិ បដិវិជ្ជិតុំ អសមត្តា តថាគតម្បី
អក្កោសន្តិ, តស្មា។ សេសំ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្វំ។

២៤៧. តស្មា តិហ, ភិក្ខុវេ, យំ ន តុម្ហាកន្តិ យស្មា អត្ថនិយេបិ
ធន្តរាគប្បហានំ ធីយវត្ថំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថតិ, តស្មា យំ ន តុម្ហាកំ, តំ
បដហថាតិ អត្តោ។ យថាបច្ចុយំ វា ករេយ្យាតិ យថា យថា ឥន្ទេយ្យ តថា តថា
ករេយ្យ។ ន ហិ នោ ឯតំ, ភន្តេ, អត្តា វាតិ, ភន្តេ, ឯតំ តិណាកជ្ជសាខាបលាសំ
អម្ហាកំ នេវ អត្តា ន អម្ហាកំ រូបំ ន វិញ្ញាណន្តិ វេទន្តិ។ អត្ថនិយំ វាតិ អម្ហាកំ
ចីវរាធិបរិក្ខារោបិ ន ហោតីតិ អត្តោ។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខុវេ, យំ ន តុម្ហាកំ តំ
បដហថាតិ ភគវា, ខន្ធបញ្ចកំយេវ ន តុម្ហាកន្តិ ធស្សេត្វា បដហាបេតិ, តព្វា
ខោ ន ឧប្បាដេត្វា, លុហ្មិត្វា វា។ ធន្តរាគវិនយេន បនេតំ បដហាបេតិ។

២៤៨. ឯវំ ស្វាគ្វាតោតិ ឯត្ថ តិបរិវដ្តតោ បដ្ឋាយ យាវ ឥមំ ឋានំ
អាហារិតុម្បី វុដ្ឋតិ, បដិលោមេន បេមមត្តកេន សគ្គបរាយណតោ បដ្ឋាយ យាវ
ឥមំ ឋានំ អាហារិតុម្បី វុដ្ឋតិ។ ស្វាគ្វាតោតិ សុកចិតោ។ សុកចិតត្តា ឯវំ
ឧត្តានោ វិវដោ បកាសិតោ។ ធិន្ទបិលោតិកោតិ បិលោតិកា វុដ្ឋតិ ធិន្ទំ ភិន្ទំ
តត្ថ តត្ថ សិព្ពិតំ គណ្ហិកតំ ជិណ្ហំ វត្ថំ, តំ យស្ស នត្ថិ, អជ្ជហត្ថំ វា នវហត្ថំ វា
អហាតសាដកំ ជិវត្តោ, សោ ធិន្ទបិលោតិកោ នាម។ អយម្បី ធម្មោ តាធិសោ, ន
ហេតុ កោហញ្ញាធិវសេន ធិន្ទភិន្ទសិព្ពិតគណ្ហិកតភារោ អត្ថិ។ អបិច កចវរោ
បិលោតិកោតិ វុដ្ឋតិ។ ឥមស្មិត្វា សាសនេ សមណកចវំ នាម បតិជ្ជាតុំ ន
លភតិ។ តេនេវាហា -

“ការណ្ណំ និទ្ទមថ, កសម្ពញ្ញាបកស្សថ;
តតោ បលាបេ វាហេថ, អស្សមណោ សមណាមាធិនេ។

និទ្ទមិទ្ធាន ចាបិច្ឆេ, ចាបអាចារគោចរ;
សុទ្ធា សុទ្ធម្មា សំវាសំ, កប្បយប្បោ បតិស្សតា;
តតោ សមគ្គា និបកា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សថា”តិ។ (សុ. និ. ២៨៣-២៨៥);

ឥតិ សមណកចវរស្ស ជិន្នត្តាបិ អយំ ធម្មោ ជិន្នបិលោតិកោ នាម ហោតិ។
វុដ្ឋំតេសំ នត្ថិ បញ្ញាបនាយាតិ តេសំ វុដ្ឋំ អបញ្ញត្តិការំ គតំ និប្បញ្ញត្តិកំ
ជាតំ។ ឯវុទ្ធា មហាជីណាសវោ ឯវំ ស្វាគ្វាតេ សាសនេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យថា
ច ជីណាសវោ, ឯវំ អនាគាមិអាទយោបិ។

តត្ថ ធម្មានុសារិនោ សទ្ធានុសារិនោតិ ឥមេ ទ្វេ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋា ហោន្តិ។
យថាហ - “កតមោ ច បុគ្គលោ ធម្មានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបទ្ធស្ស បញ្ញាទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ,
បញ្ញាវាហី បញ្ញាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី។
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ ធម្មានុសារី, ជលេ បិតោ
ធិដ្ឋិប្បត្តោ។ កតមោ ច បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី? យស្ស បុគ្គលស្ស
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបទ្ធស្ស សទ្ធិទ្រិយំ អធិមត្តំ ហោតិ,
សទ្ធាវាហី សទ្ធាបុព្ពង្គមំ អរិយមគ្គំ ភាវេតិ។ អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី។
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយ បដិបន្នោ បុគ្គលោ សទ្ធានុសារី, ជលេ បិតោ
សទ្ធាវិមុត្តោ”តិ (បុ. ប. ៣០)។ យេសំ មយិ សទ្ធាមត្តំ បេមមត្តន្តិ ឥមិនា យេសំ
អញ្ញោ អរិយធម្មោ នត្ថិ, តថាគតេ បន សទ្ធាមត្តំ បេមមត្តមេវ ហោតិ។ តេ
វិបស្សកបុគ្គលា អធិប្បតា។ វិបស្សកភិក្ខុនញ្ញំ ឯវំ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា
និសិន្នានំ ទសពលេ ឯកា សទ្ធា ឯកំ បេមំ ឧប្បជ្ជតិ។ តាយ សទ្ធាយ តេន
បេមេន ហត្ថេ គហេត្វា សគ្គេ បរិភាវិយ ហោន្តិ, និយតតតិកា កិរ ឯតេ។

ចោរណាកត្តា បន ឯវ្យាប័ត្តិ ក្នុង ចូឡសោតាបន្នោតិ វេទន្តិ។ សេសំ សព្វត្ថ
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្វទិនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

អលកទ្ធិបមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. វម្មកសុត្តវណ្ណានា

២៤៩. ឯវ្យាប័ត្តិ វម្មកសុត្តំ។ តត្ថ អាយស្មាតិ បិយវចនមេតំ។
កុមារកស្សចោតិ តស្ស នាមំ។ កុមារកាលេ បព្ពជិតត្តា បន ភគវតា,
“កស្សបំ បក្កោសថ, ឥទំ ជលំ វា ខាទនីយំ វា កស្សបស្ស ទេថា”តិ វុត្តេ,
កតវស្ស កស្សបស្សតិ កុមារកស្សបស្សតិ ឯវ្យាប័ត្តិ គហិតនាមត្តា តតោ
បដ្ឋាយ វុឡកាលេបិ “កុមារកស្សចោ” ត្រូវ វុច្ចតិ។ អបិច រញ្ញា
ចោសាវនិកបុត្តត្តាបិ តំ “កុមារកស្សចោ”តិ សញ្ញានីសុ។ អយំ បនស្ស
បុព្វយោគតោ បដ្ឋាយ អាវិការកថា -

ថេរោ កិវ បទុមុត្តវស្ស ភគវតោ កាលេ សេដ្ឋិបុត្តោ អហោសិ។
អថេកទិវសំ ភគវន្តំ ចិត្រកថី ឯកំ អត្តនោ សាវកំ ហំនន្តរេ ថេរេន្តំ ទិស្វា
ភគវតោ សត្តាហំ ទានំ ទត្វា, “អហម្បិ ភគវា អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អយំ
ថេរេវិយ ចិត្រកថី សាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ កត្វា បុញ្ញានិ ករោត្តោ
កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ បព្ពជិត្វា វិសេសំ និព្ពត្តតុំ នាសត្ថិ។

តទា កិវ បរិនិព្វតស្ស ភគវតោ សាសនេ ឱសក្កន្តេ បញ្ចា ភិក្ខុ និស្សេណី
ពន្ធិត្វា បព្ពតំ អភិវុទ្ធិ សមណធម្មំ អកំសុ។ សង្ឃត្តោ តតិយទិវសេ អរហត្តំ
បត្តោ។ អនុថេរោ ចតុត្ថទិវសេ អនាគាមី អហោសិ។ ឥតវេ តយោវិសេសំ

និព្វត្តតុំ អសក្កោន្តា ទេវលោកេ និព្វត្តិសុ។ តេសំ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវេសុ ច
មនុស្សេសុ ច សម្មត្តិ អនុភោន្តានំ ឯកោ តក្កសិលាយំ រាជកុលេ និព្វត្តិទ្វា
បុក្កសាតិ នាម រាជា ហុត្វា ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្វជិត្វា រាជគហំ គប្បន្តោ
កុម្មការសាលាយំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា អនាគាមិជលំ បត្តោ។ ឯកោ
ឯកស្មី សមុទ្ធបដ្ឋនេ កុលយវេ និព្វត្តិទ្វា នារំ អារុយ្ហ ភិន្ននាវោ ទារុចីរាធិ
និវាសេត្វាលាភសម្មត្តិ បត្តោ, “អហំ អរហា” តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា, “ន ត្វំ
អរហា, គប្ប សត្តារំ បញ្ចំ បុច្ឆា” តិ អត្ថកាមាយ ទេវតាយ ចោទិតោ តថា
កត្វា អរហត្តជលំ បត្តោ។

ឯកោ រាជគហោ ឯកិស្សា កុលទារិកាយ កុច្ឆិម្ហំ ឧប្បន្នោ។ សា ច បឋមំ
មាតាបិតរោ យាចិត្វា បព្វជ្ជំ អលភមាណា កុលយរំ គតា គព្ពសណ្ឌិតម្យំ
អជានន្តិ សាមិកំ អារាជេត្វា តេន អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនិសុ បព្វជិតា។ តស្សា
គព្ពិនិមិត្តំ ទិស្វា ភិក្ខុនិយោ ទេវទត្តំ បុច្ឆិសុ, សោ “អស្សមណី” តិ អាហា។
ទសពលំ បុច្ឆិសុ, សត្តា ឧចាលិត្តរំ បដិច្ឆាបេសិ។ ថេរោ សាវត្ថិនគរវាសីនិ
កុលានិ វិសាខញ្ចា ឧចាសិកំ បក្កោសាបេត្វា សោធខេន្តោ, - “បុវេ លទ្ធោ គព្ពោ,
បព្វជ្ជា អរោគា” តិ អាហា។ សត្តា “សុវិនិច្ឆ័តំ អធិករណ” ន្តិ ថេរស្ស សាធុការំ
អនាសិ។ សា ភិក្ខុនិ សុវណ្ណាពិម្ពសទិសំ បុត្តំ វិជាយិ, តំ គហេត្វា រាជា បសេនទិ
កោសលោ ចោសាបេសិ។ “កស្សចោ” តិ ចស្ស នាមំ កត្វា អបរភាគេ
អលន្តិវត្វា សត្ត សន្តិកំ នេត្វា បញ្ចាជេសិ។ ឥតិ រញ្ជោ ចោសាវនិកបុត្តត្ថាបិ តំ
“កុមារកស្សចោ” តិ សញ្ញានីសូតិ។

អន្ទវនេតិ ឯវនាមកេ វនេ។ តំ កិរ វនំ ទិទ្ធនំ ពុទ្ធានំ កាលេ អវិជហិតនាមំ
អន្ទវនំត្រូវ បញ្ញាយតិ។ តត្រាយំ បញ្ញត្តិវិការវនា - អប្បាយុកពុទ្ធានញ្ចំ
សរីរធាតុ ន ឯកគ្បនា ហោតិ។ អធិដ្ឋានានុភាវេន វិប្បកិរិយតិ។ តេនេវ

អម្ពាភម្មី ភក្កវា, - “អហំ ន ចិវជ្ជិតិកោ, អប្បកេហិ សត្តេហិ អហំ ទិដ្ឋោ,
យេហិ ន ទិដ្ឋោ, តេវ ពហុតរា, តេ មេ ធាតុយោ អាទាយ តត្ថ តត្ថ បូជេន្តា
សគ្គបរាយណា ភវិស្សន្តី” តិ បរិនិព្វានកាលេ, “អត្តនោ សរីរំ វិប្បកិរិយតូ” តិ
អទិដ្ឋាសិ។ ធិយាយុកតុទ្ធានំ បន សុវណ្ណាគូន្ទោ វិយ ឯកគ្បនំ ធាតុសរីរំ
តិដ្ឋតិ។

កស្សបស្សបិ ភក្កវតោ តថេវ អដ្ឋាសិ។ តតោ មហាជនា សន្និបតិកា,
“ធាតុយោ ឯកគ្បនា ន សក្កាវិយោជេតុំ, កី កិរិស្សមា” តិ សម្មន្តយិត្វា
ឯកគ្បនមេវ ចេតិយំ កិរិស្សម, កិត្តកំ បន ហោតុ តន្តិ អាហំសុ។ ឯក
សត្តយោជនិយន្តិ អាហំសុ។ ឯតំ អតិមហន្តំ, អនាគតេ ជគ្គិតុំ ន សក្កា,
ឆយោជនំ ហោតុ, បញ្ចយោជនំ... ចតុយោជនំ... តិយោជនំ... ទិយោជនំ...
ឯកយោជនំ ហោតុតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា ឥដ្ឋកា កីទិសា ហោន្តុតិ ពាហិរន្តេ
ឥដ្ឋកា រត្តសុវណ្ណាមយា ឯកគ្បនា សតសហស្សគ្បនិកា ហោន្តុ, អព្ពន្ធិរមន្តេ
បញ្ញាសសហស្សគ្បនិកា។ ហិរតាលមនោសិលាហិ មត្តិកាកិច្ចំ កយិរតុ,
តេលេន ឧទកកិច្ចន្តិ និដ្ឋំ គន្ធា ចត្តារិ មុខានិ ចតុដាវិភជីសុ។ រាជា ឯកំ មុខំ
គណ្ហិ, រាជបុត្រោ បថវិទ្ធុរកុមារោ ឯកំ, អមច្ឆានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេនាបតិ
ឯកំ, ជនបទានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេដ្ឋិ ឯកំ។

តត្ថ ជនសម្បទ្ធតាយ រាជាបិ សុវណ្ណំ នីហរាបេត្វា អត្តនា គហិតមុខេ កម្មំ
អារភិ, ឧបរាជាបិ, សេនាបតិបិ។ សេដ្ឋិនា គហិតមុខេ បន កម្មំ ឡីលីយតិ។
តតោ យសោវតោ នាម ឯកោ ឧបាសកោ តេបិជកោ ភាណកោ អនាគាមី
អរិយសាវកោ, សោ កម្មំ ឡីលីយតិ ព្រាត្វា បញ្ច សកជសតានិ យោជាបេត្វា
ជនបទំ គន្ធា “កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធាវិសតិវស្សសហស្សនិ វេត្វា បរិនិព្វតោ។
តស្ស យោជនិកំ រតនចេតិយំ កយិរតិ, យោ យំ ធាតុំ ឧស្សហតិ សុវណ្ណំ វា

ហ៊ានញ៉ាំ វា សត្វរតនំ វា ហ៊ានតាលំ វា មនោសិលំ វា, សោ តំ ទេត្ថ” តិ
សមាទបេសិ។ មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ ជាមេន ហ៊ានញ៉ាំសុវណ្ណាធីនិ អធិសុ។
អសក្កោន្តា តេលតណ្ហាលាធីនិ ទេន្តិយេវ។ ឧទាសកោ តេលតណ្ហាលាធីនិ
កម្មការាណំ ភត្តវេតនត្ថំ បហិណាតិ, អវសេសេហិ សុវណ្ណំ ចេតាបេត្វា
បហិណាតិ, ឯវំ សកលជម្ពុធិបំ អចរិ។

ចេតិយេ កម្មំ និដ្ឋិតន្តិ ចេតិយជ្ជានតោ បណ្ណំ បហិណាសុ - “និដ្ឋិតំ កម្មំ
អាចរិយោ អាគន្ធា ចេតិយំ វន្តត្វ” តិ។ សោបិ បណ្ណំ បហិណា - “មយា
សកលជម្ពុធិចោ សមាទបិតោ, យំ អត្ថិ, តំ គហេត្វា កម្មំ និដ្ឋាបេន្ត” តិ។ ទ្វេបិ
បណ្ណានិ អន្តរាមគ្គេ សមាគមីសុ។ អាចរិយស្ស បណ្ណាតោ បន ចេតិយជ្ជានតោ
បណ្ណំ បឋមតរំ អាចរិយស្ស ហត្ថំ អគមាសិ។ សោ បណ្ណំ វាចេត្វា ចេតិយំ
វន្តិស្សមីតិ ឯកកោវ និក្ខមិ។ អន្តរាមគ្គេ អជិយំ បញ្ច ចោរសតានិ ឧដ្ឋហីសុ។
តត្រេកច្ឆេ តំ ទិស្វា ឥមិនា សកលជម្ពុធិបតោ ហ៊ានញ៉ាំសុវណ្ណំ សម្បិណ្ឌិតំ,
និធិកុម្ពំ នោ បវដ្ឋមាណា អាគតាតិ អវសេសានំ អាហោចេត្វា តំ អគ្គហេសុ។
កស្មា តាតា, មំ គណ្ហាជាតិ? តយា សកលជម្ពុធិបតោ សត្តំ ហ៊ានញ៉ាំសុវណ្ណំ
សម្បិណ្ឌិតំ, អម្ពាភម្បិ ថោកំ ថោកំ ទេហីតិ។ កី តុម្ពេ នជាឆាថ, កស្សចោ
ភគវា បរិនិព្វតោ, តស្ស យោជនិកំ វតនចេតិយំ កយិរតិ, តទត្ថាយ មយា
សមាទបិតំ, នោ អត្តនោ អត្តាយ។ តំ តំ លទ្ធកលទ្ធជ្ជានតោ តត្តវ បេសិតំ, មយ្ហំ
បន និវត្តសាជកមត្តំ បេត្វា អញ្ញំ វិត្តំ កាកណិកម្បិ នត្តិតិ។

ឯកេ, “ឯវមេតំ វិស្សជេថ អាចរិយ” ត្ថិ អាហំសុ។ ឯកេ, “អយំ រាជបូជិតោ
អមច្ចបូជិតោ, អម្ពេសុ កញ្ចំទេវ នគរីវិទិយំ ទិស្វា រាជរាជមហាមត្តាធិនំ
អាហោចេត្វា អនយវ្យសនំ ចាបុណាបេយ្យា” តិ អាហំសុ។ ឧទាសកោ, “តាតា,
ឆាហំ ឯវំ ករិស្សមី” តិ អាហា។ តញ្ច ខោ តេសុ កាវុញ្ញេន, ន អត្តនោ

ដីវិតនិកន្តិយា។ អថ តេសុ គហេតញ្ញោវិស្សន្នេតញ្ញោតិ វិវទន្តេសុ
គហេតញ្ញោតិ លទ្ធិកា ឯវ ពហុតរា ហុត្វា ដីវិតា វោរោបយីសុ។

តេសំ ពលវគុណោ អរិយសាវកេ អបរាជេន និព្ពតទីបសិទ្ធាវិយ អក្ខិនិ
អន្តរធាយីសុ។ តេ, “កហំ ភោ ចក្កុ, កហំ ភោ ចក្កុ” តិ វិប្បលបន្តា ឯកច្ឆេ
ញ្ញាតកេហិ គេហំ នីតា។ ឯកច្ឆេ នោញ្ញាតកា អនាថាតិ តត្ថេវ អដិវយំ
រុក្ខមូលេ បណ្ណាសាលាយំ វសីសុ។ អដិវ អាគតមនុស្សា ការុញ្ញេន តេសំ
តណ្ហាលំ វា បុជកត្តំ វា បរិព្ពយំ វា ទេន្តិ។ ធារុបណ្ណាទីនំ អត្ថាយ គន្ធា អាគតា
មនុស្សា កុហិ គតត្ថាតិ វុត្ថេ អន្ធនំ គតម្ហាតិ វទន្តិ។ ឯវំ ទ្វិន្ទម្បិ ពុទ្ធានំ កាលេ
តំ វនំ អន្ធនំត្រូវ បញ្ញាយតិ។ កស្សបពុទ្ធកាលេ បនេតំ ធម្មតជនបទេ អដិវ
អហោសិ។ អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ សាវត្ថិយា អវិទូរេ ជេតវនស្ស បិដ្ឋិភាគេ
បរិវេកកាមាជំ កុលបុត្តានំ វសនជ្ជានំ បធានយំ អហោសិ, តត្ថ អាយស្មា
កុមារកស្សបោ តេន សមយេន សេខបដិបទំ បូរយមាណោវិហារតិ។ តេន វុត្តំ
“អន្ធនេវិហារតិ” តិ។

អញ្ញាតរា ទេវតាតិ នាមគោត្តវសេន អចាកជា ឯកា ទេវតាតិ អត្ថោ។
“អភិជាតាតិ នោ, ភន្តេ, ភគវា អហុញ្ញាតញ្ញាតវស្ស មហោសក្ខស្ស សំខិត្តេន
តណ្ហាសម្ព័យវិមុត្តិ ភាសិតា” តិ (ម. និ. ១.៣៦៥) ឯត្ថ បន អភិញ្ញាតោ សក្កោបិ
ទេវរាជា អញ្ញាតរោតិ វុត្ថោ។ ទេវតាតិ ច ៩ទំ ទេវានម្បិ ទេវជីតានម្បិ
សាធារណវចនំ។ ៩មស្មី បនត្ថេ ទេវោ អធិប្បតោ។ អភិក្កន្ធាយ វត្ថិយាតិ ឯត្ថ
អភិក្កន្ធសន្នោ ខយសុន្តរាភិវបអព្ពនុមោទនាទីសុ ទិស្សតិ។ តត្ថ - “អភិក្កន្ធា,
ភន្តេ, វត្ថិ, និក្ខន្ធា បឋមោ យាមោ, ចិវនិសិទ្ធា ភិក្ខុសង្ឃោ, ឧទ្ទិសតុ, ភន្តេ,
ភគវា ភិក្ខុនំ ចាតិមោក្ខ” ត្ថិ ឯវមាទីសុ (អ. និ. ៨.២០) ខយេ ទិស្សតិ។ “អយំ

ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អភិក្កន្ធតរោ ច បណីតតរោ ចា"តិ (អ. និ. ៤.១០០)
ឯវមាធិសុ សុន្ទរេ។

“កោ មេ វន្តតិ ចាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្ធន វណ្ណាន, សព្វា ឱកាសយំ ទិសា"តិ។ (វិ. វ. ៨៥៧) -

ឯវមាធិសុ អភិវ្យបេ។ “អភិក្កន្ធនំ, កោ គោតមា"តិ ឯវមាធិសុ (ចារា. ១៥)
អព្ពនុមោទនេ។ ឥធ បន ខយេ។ តេន អភិក្កន្ធាយ វត្តិយាតិ បរិក្ខណាយ
វត្តិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថាយំ ទេវបុត្តោ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ អាគតោតិ
វេទិតព្ពោ។ អភិក្កន្ធវណ្ណាតិ ឥធ អភិក្កន្ធសន្នោ អភិវ្យបេ។ វណ្ណាសន្នោ បន ធិវិ-
ដុតិ-កុលវគ្គការណ-សណ្ឋានបមាណូចាយតនាធិសុ ទិស្សតិ។ តត្ថ,
“សុវណ្ណាវណ្ណាសិ ភគវា"តិ ឯវមាធិសុ ធិវិយា។ “កទា សញ្ញាឡា បន តេ
គហបតិ សមណស្ស គោតមស្ស វណ្ណា"តិ (ម. និ. ២.៧៧) ឯវមាធិសុ ដុតិយំ។
“ចត្តារោមេ, កោ គោតម, វណ្ណា"តិ ឯវមាធិសុ (ធិ. និ. ៣.១១៥) កុលវគ្គេ។ “អថ
កេន នុ វណ្ណាន, គន្ធបេនោតិ វុច្ឆតិ"តិ ឯវមាធិសុ (សំ. និ. ១.២៣៤) ការណេ។
“មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ អភិទិម្ពិទិស្វា"តិ ឯវមាធិសុ (សំ. និ. ១.១៣៨) សណ្ឋានេ។
“តយោ បត្តស្ស វណ្ណា"តិ ឯវមាធិសុ (ចារា. ៦០២) បមាណេ។ “វណ្ណា គន្ធា
រសោ ឱជា"តិ ឯវមាធិសុ រូចាយតនេ។ សោ ឥធ ធិវិយំ ទដ្ឋព្ពោ។ តេន
អភិក្កន្ធវណ្ណាតិ អភិវ្យបធិវិស្សវណ្ណា, មនាបវណ្ណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទេវតា ហិ
មនុស្សលោកំ អាគច្ឆមាទា បកតិវណ្ណំ បកតិឥទ្ធិ បដហិត្វា ឱឡារិកំ អត្តការំ
កត្វា អតិរេកវណ្ណំ អតិរេកឥទ្ធិ មាបេត្វា នជសមជ្ឈាធិនិ គច្ឆន្តា មនុស្សវិយ
អភិសម្ពុតេន កាយេន អាគច្ឆន្តិ។ អយម្បិ ទេវបុត្តោ តថេវ អាគតោ។ តេន វុត្តំ
“អភិក្កន្ធវណ្ណា"តិ។

កេរ្ត៍លក្ខ័យន្តិ ឯត្ថ កេរ្ត៍លសន្តោ អនវសេស-យេក្ខយ្យ-
អព្យាមិស្សនតិវេកនន្ទ្រត្ថ-វិសំយោគាទិអនេកត្តោ។ តថា ហិស្ស,
“កេរ្ត៍លបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធិំ ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ (ចារា. ១) ឯវមាទីសុ
អនវសេសត្ថមត្តោ។ “កេរ្ត៍លកប្បា ច អន្តមគធា បហូតំ ខាទនិយំ ភោជនិយំ
អាទាយ ឧបសន្តមិស្សន្តិ”តិ ឯវមាទីសុ យេក្ខយ្យតា។ “កេរ្ត៍លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតី”តិ (វិភ. ២២៥) ឯវមាទីសុ អព្យាមិស្សតា។ “កេរ្ត៍លំ
សន្ទាមត្តកំ នូន អយមាយស្មា”តិ (មហាវ. ២៤៤) ឯវមាទីសុ អនតិវេកតា។
“អាយស្មតោ អនុទ្ធស្ស ពាហិយោ នាម សន្តិវិហារិកោ កេរ្ត៍លកប្បំ
សន្ស័តោ ឋិតោ”តិ (អ. និ. ៤.២៤៣) ឯវមាទីសុ ទន្ទ្រត្ថតា។ “កេរ្ត៍លី
វុសិតវា ឧត្តមបុរិសោតិ វុច្ឆតី”តិ (សំ. និ. ៣.៥៧) ឯវមាទីសុ វិសំយោគោ។ ឥធម
បនស្ស អនវសេសត្ថមត្តោតិ អធិប្បតោ។

កប្បសន្តោ បនាយំ អភិសន្តបាណ-វេហារ-កាល-បញ្ញត្តិ- ធនន-វិកប្ប-
លេស-សមន្តភារាទិ-អនេកត្តោ។ តថា ហិស្ស, “ឱកប្បនិយមេតំ ភោតោ
កោតមស្ស, យថា តំ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស”តិ (ម. និ. ១.៣៨៧) ឯវមាទីសុ
អភិសន្តបាណមត្តោ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខុវេ, បញ្ចហិ សមណាកប្បហិ ផលំ
បរិភុញ្ញតុ”ន្តិ (ចូឡ្យវ. ២៥០) ឯវមាទីសុ វេហារោ។ “យេន សុទំ និច្ចកប្បំ
វិហារមី”តិ ឯវមាទីសុ (ម. និ. ១.៣៨៧) កាលោ។ “ឥច្ឆាយស្មា កប្បោ”តិ (សំ. និ.
៣.១២៤) ឯវមាទីសុ បញ្ញត្តិ។ “អលន្តតា កប្បិតកេសមស្ស”តិ (សំ. និ.
៤.៣៦៥) ឯវមាទីសុ ធននំ។ “កប្បតិ ទ្ធស្តលកប្បោ”តិ (ចូឡ្យវ. ៤៤៦) ឯវមាទីសុ
វិកប្បោ។ “អត្ថិ កប្បោ និបដ្ឋិតុ”ន្តិ (អ. និ. ៨.៨០) ឯវមាទីសុ លេសោ។
“កេរ្ត៍លកប្បំ វេឡ្យវនំ ឱភាសេត្វា”តិ (សំ. និ. ១.៩៤) ឯវមាទីសុ សមន្តភារោ។
ឥធម បនស្ស សមន្តភារោ អត្តោ អធិប្បតោ។ តស្មា កេរ្ត៍លកប្បំ អន្តវនន្តិ ឯត្ថ
អនវសេសំ សមន្តតោ អន្តវនន្តិ ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឱកាសេត្វាតិ វត្តាលង្ការសរីរសមុជ្ជិតាយ អាកាយ ជរិត្វា, ចន្ទិមារិយ ច
ស្វរិយោរិយ ច ឯកោភាសំ ឯកបដ្ឋោតំ ករិត្វាតិ អត្ថោ។ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសីតិ
ឯកស្មី អន្តេ, ឯកស្មី ឱកាសេ អដ្ឋាសិ។ ឯតទរោចាតិ ឯតំ “ភិក្ខុ
ភិក្ខុ” តិអាធិវចនមរោច។ កស្មា បនាយំ អវន្ទិក្វា សមណារោហារេនេវ
កថេតីតិ? សមណាសញ្ញាសមុទាចារេនេវ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “អយំ
អន្តរា កាមាវចរេ វសិ។ អហំ បន អស្មិ តតោ កាលតោ បដ្ឋាយ ព្រហ្មចារី” តិ
សមណាសញ្ញាវស្ស សមុទាចរតិ, តស្មា អវន្ទិក្វា សមណារោហារេនេវ កថេតិ។
បុព្វសហាយោ កិរេសោ ទេវបុត្តោ ថេរស្ស។ កុតោ បដ្ឋាយាតិ?
កស្សបសម្មាសមុទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ។ យោ ហិ បុព្វយោគេ អាគតេសុ បញ្ចាសុ
សហាយេសុ អនុថេរោ ចតុត្ថទិវសេ អនាគាមី អហោសីតិ វុត្តោ, អយំ សោ។
តទា កិរ តេសុ សង្ឃត្រូវស្ស អរហត្តេនេវ សទ្ធិ អភិញ្ញា អាគមីសុ។ សោ, “មយ្ហំ
កិច្ចំ មត្តកំ បត្ត” ត្ថិ វេហាសំ ឧប្បតិក្វា អនោតត្ថទហេ មុខំ ជោរិត្វា
ឧត្តរកុរុតោ បិណ្ឌាចាតំ អាធាយ អាគន្ធា, “ឥមំ, អារុសោ, បិណ្ឌាចាតំ ភុញ្ញិត្វា
អប្បមត្តា សមណាធម្មំ ករោថា” តិ អាហា។ ឥតវេ អាហំសុ - “ន, អារុសោ,
អម្ពា កំ ឯវំ កតិកា អត្ថិ - ‘យោ បឋមំ វិសេសំ និព្វត្តិត្វា បិណ្ឌាចាតំ អាហារតិ,
តេនាភតំ ភុញ្ញិត្វា សេសេហិ សមណាធម្មោ កាតព្វោ’ តិ។ តុម្ពេ អត្ថនោ
ឧបនិស្សយេន កិច្ចំ មត្តកំ ចាបយិត្ត។ មយម្មិ សច នោ ឧបនិស្សយោ
ភវិស្សតិ, កិច្ចំ មត្តកំ ចាបេស្សាម។ បបព្វោ ឯស អម្ពា កំ, គច្ឆថ តុម្ពេ” តិ។
សោ យថាជាសុកំ គន្ធា អាយុបរិយោសានេ បរិនិព្វាយិ។

បុនទិវសេ អនុថេរោ អនាគាមីជលំ សច្ចកាសិ, តស្ស អភិញ្ញាយោ
អាគមីសុ។ សោ បិ តថេវ បិណ្ឌាចាតំ អាហារិត្វា តេហិ បដិក្ខិត្តោ យថាជាសុកំ
គន្ធា អាយុបរិយោសានេ សុទ្ធាវាសេ និព្វត្តិ។ សោ សុទ្ធាវាសេ វត្តា តេ
សហាយេ ឱលោកេន្តោ, ឯកោ តទាវ បរិនិព្វតោ, ឯកោ អបុនា ភគវតោ

សន្តិកេ អរិយភូមី បត្តោ, ឯកោ លាភសក្ការំ និស្សយ, “អហំ អរហា” តិ ចិត្តំ
ឧប្បាទេត្វា សុប្បារកបដ្ឋនេ វសតីតិ ទិស្វា តំ ឧបសង្កមិត្វា, “ន ត្វំ អរហា, ន
អរហត្ថមគ្គំ បដិបន្នោ, គច្ឆ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ សុណាហី” តិ
ឧយ្យោជេសិ។ សោមិ អន្តរយវេ ភគវន្តំ ឱវាទំ យាចិត្វា, “តស្មា តិហ តេ ពាហិយ
ឯវំ សិក្ខិតត្ថំ ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តំ ហោត្វ” តិ (ឧទា. ១០) ភគវតា សំខិត្តេន ឱវទិតោ
អរិយភូមី សម្មាបុណ្ហ។

តតោ អញ្ញោ ឯកោ អត្ថិ, សោ កុហិន្តិ ឱលោកេន្តោ អន្តរនេ សេក្ខបដិបទំ
បូរយមាណោ វិហារតីតិ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “សហាយ កស្ស សន្តិកេ គមិស្សមីតិ,
គច្ឆន្តេន បន តុច្ឆហត្ថេន អគន្ធា កិញ្ចិ បណ្ណាការំ គហេត្វា គន្តំ វដ្តតិ,
សហាយោ ខោ បន មេ និរាមិសោ បព្ពតមត្ថកេ វសន្តោ មយា អាគាសេ វេត្វា
ទិន្នំ បិណ្ឌាចាតម្បិ អបរិកុញ្ញិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ, ឥនានិ
អាមិសបណ្ណាការំ កី គណ្ហិស្សតិ? ធម្មបណ្ណាការំ គហេត្វា គមិស្សមី” តិ
ព្រហ្មលោកេ បិតោវ រតនាវជ្ឈី គន្តេន្តោ វិយ បន្ទវស បញ្ចេវិភជិត្វា តំ
ធម្មបណ្ណាការំ អាទាយ អាគន្ធា សហាយស្ស អវិទូវេ វេត្វា អត្ថនោ
សមណសញ្ញាសមុទាចារវសេន តំ អនភិវាទេត្វាវ, “ភិក្ខុ ភិក្ខុ” តិ អាលបិត្វា
អយំ វម្មិកោតិអាទិមាហ។ តត្ថ តុវិតាលបនវសេន ភិក្ខុ ភិក្ខុតិ អាមេឱតំ
វេទិតត្ថំ។ យថា វា ឯកនេវ តិលកេន នលាជំ ន សោភតិ, តំ បរិវារេត្វា
អញ្ញេសុបិ ទិន្នេសុ ដុល្លិតមណ្ឌិតំ វិយ សោភតិ, ឯវំ ឯកនេវ បទេន វចនំ ន
សោភតិ, បរិវារិកបទេន សទ្ធិ ដុល្លិតមណ្ឌិតំ វិយ សោភតីតិ តំ
បរិវារិកបទេវសេន វចនំ ដុល្លិតមណ្ឌិតំ វិយ ករោន្តោបិ ឯវមាហ។

អយំ វម្មិកោតិ បុរតោ បិតោ វម្មិកោ នាម នត្ថិ, ទេសនាវសេន បន បុរតោ
បិតំ ទស្សេន្តោ វិយ អយន្តិ អាហា។ លន្តិន្តិ សត្តំ អាទាយ ខណោន្តោ បលិយំ

អន្តរាគមន៍ ឧក្រិដ្ឋ លក្ខណៈ អភិក្ខណៈ សុមេធាតិ តាត, បណ្ឌិត, លក្ខណៈ ឆ្លាត វត្ថុ
ធូមាយតិ ធិរា បណ្ឌិត។ ឧក្រិដ្ឋ បរិ បរតោ ខណ្ឌាតិ។ ឯវំ សត្វបទេសុ អត្តោ
ធម្មញ្ញោ។ ឧក្រិដ្ឋ មណ្ឌកំ។ ចន្ទវារ្យ ឧបរិស្សាវនំ។ កុម្មុន្ទ កច្ចបំ។
អសិស្សន្ទ មំសច្ឆេនកំ អសិញោ អធិកុដ្ឋនញ្ចោ។ មំសបេសិដ្ឋ
និសទោតប្បមាណំ អល្លមំសបិណ្ឌំ។ ឆាតន្តិ សុមនបុប្ផកលាបសទិសំ
មហាដណំ តិវិធសោវត្តិកបរិក្ខតំ អហិរាគំ អន្តរាគមន៍។ មា ឆាគំ យដ្ឋេសីតិ
ធន្តាកកោជិយា វា វល្លិកោជិយា វា បំសុច្ឆណ្ឌំ វា បន ឱបមាឆោ មា ឆាគំ
យដ្ឋេសីតិ។ នមោ ករោហិ ឆាតស្សាតិ ឧបរិវាតតោ អបគម្ម សុទ្ធវត្ថំ ធិរាសេត្វា
ឆាតស្ស នមក្ការំ ករោហិ។ ឆាគេន អធិសយិតំ ធនំ ឆាម យាវ សត្វមា
កុលបរិវត្តា ខាធិតោ ន ឱយតិ, ឆាគោត អធិសយិតំ ធនំ ឆស្សតិ, តស្មា
នមោ ករោហិ ឆាតស្សាតិ។ ឆតោ វា បន សុត្វាតិ យថា ឧក្រិដ្ឋន្ទ ឆតោតិ
សាសនេ និស្សកំ, ន តថា ឆធិ។ ឆធិ បន ឆេវបុត្តេ និស្សកំ, តស្មា ឆតោ វា
បឆាតិ មម វា បន សន្តិកា សុត្វាតិ អយមេត្ត អត្តោ។

២៥០. ចាតុមហាភូតិកស្សាតិ ចតុមហាភូតមយស្ស។ កាយស្សេតំ
អធិវចនន្ទ សិរិស្ស ឆាមំ។ យថេវ ហិ ពាហិរកោ វម្មិកោ, វមតីតិ វន្តកោតិ
វន្តស្សយោតិ វន្តសិលេហាសម្ពន្ធាតិ ចតុហិ ការណេហិ វម្មិកោតិ វុច្ឆតិ។ សោ
ហិ អហិមជ្ឈុសឧន្ទរយរកោឡិកាធយោ ឆាឆប្បកាវេ ចាណាកេ វមតីតិ
វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វន្តកោតិ វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វមិត្វា មុខតុណ្ហាកេន
ឧក្រិដ្ឋបំសុច្ឆណ្ឌេន កជិប្បមាណេនបិ ចោរិសប្បមាណេនបិ ឧស្សិតោតិ
វម្មិកោ។ ឧបចិកាហិ វន្តឧទ្ធសិលេហេន អាពុទ្ធតាយ សត្វសត្វាហំ ឆេវ
វស្សន្តេបិ នវិប្បកិរិយតិ, និឆាយេបិ តតោ បំសុមុដ្ឋិ គហេត្វា តស្មី មុដ្ឋិឆា
បិឡិយមាឆេ សិលេហា និក្ខមតិ, ឯវំ វន្តសិលេហេន សម្ពន្ធាតិ វម្មិកោ។
ឯវមយំ កាយេបិ, “អក្ខិម្ហា អក្ខិគូថកោ” តិអាទិនា នយេន ឆាឆប្បការកំ

អសុចិត្តលិមលំ វេមតីតិ វេម្មិកោ។ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធិធម្មាសវា ឥមស្មី អត្តការេ
និកត្តិបរិយាទានេន អត្តការំ ធម្មត្វា គតាតិ អរិយេហិ វន្តកោតិបិ វេម្មិកោ។
យេហិ ចាយំ តីហិ អដ្ឋិសតេហិ ឧស្ស័តោ ម្ពាសម្ពាសម្ពា មំសាវលេបនោ
អល្លបម្ពបរិយោននោ ធូរវិញ្ញតោ សត្ត វេញ្ញតិ, តំ សត្តំ អរិយេហិ វន្តមេវាតិ
វន្តស្សយោតិបិ វេម្មិកោ។ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិសំ, ចិត្តមស្សវិជារតី” តិ (សំ. និ.
១.៥៥) ឯវំ តណ្ហាយ ជនិតត្តា អរិយេហិ វន្តនេវ តណ្ហាសិនេហោន សម្ពាសោ
អយន្តិ វន្តសិនេហោន សម្ពាសោតិបិ វេម្មិកោ។ យថា ច វេម្មិកស្ស អន្តោ
នាទប្បការា ចាណាកា តត្ថេវ ជាយន្តិ, ឧទ្ធារបស្សវំ ករោន្តិ, គិលានា សយន្តិ,
មតា បតន្តិ។ ឥតិ សោ តេសំ សូតិយំ វេច្ចកុដិ គិលានសាលា សុសានញ្ច
ហោតិ។ ឯវំ ខត្តិយមហាសាលាទីនម្បិ កាយោ អយំ គោបិតរត្តិតោ
មណ្ឌិតប្បសាធិតោ មហានុភាវំ កាយោតិ អចិន្តេត្វា ធូរិនិស្សិតា ចាណា
ចម្ពិនិស្សិតា ចាណា មំសនិស្សិតា ចាណា ម្ពាសនិស្សិតា ចាណា អដ្ឋិនិស្សិតា
ចាណា អដ្ឋិមញ្ញិនិស្សិតា ចាណាតិ ឯវំ កុលគណនាយ អសីតិមត្តានិ
កិមិកុលសហស្សនិ អន្តោកាយស្មីយេវ ជាយន្តិ, ឧទ្ធារបស្សវំ ករោន្តិ,
គេលញ្ញោន អាតុរតានិ សយន្តិ, មតានិ បតន្តិ, ឥតិ អយម្បិ តេសំ ចាណាទំ
សូតិយំ វេច្ចកុដិ គិលានសាលា សុសានញ្ច ហោតីតិ “វេម្មិកោ” ត្រេវ សន្តិ
គតោ។ តេនាហ ភគវា - “វេម្មិកោតិ ខោ, ភិក្ខុ, ឥមស្ស ចាតុមហាភូតិកស្ស
កាយស្សេតំ អធិវចន” ត្ថិ។

មាតាបេត្តិកសម្ពាស្សតិ មាតិតោ ច បិតិតោ ច និព្វត្តេន មាតាបេត្តិកេន
សុក្កសោណីតេន សម្ពាស្ស។ ឧទនកុម្មាសូបបយស្សតិ ឧទនេន ចេវ
កុម្មាសេន ច ឧបចិតស្ស វឌ្ឍិតស្ស។
អនិច្ចន្ទានបរិមទ្ធនភេទនវិទូសនធម្មស្សតិ ឯត្ថ អយំ កាយោ ហុត្វា
អភាវជ្ជេន អនិច្ចធម្មោ។ ទុក្ខន្ធវិយាតត្ថាយ តនុវិលេបនេន ឧច្ឆានធម្មោ។

ឯត្ថ បញ្ចកាមគុណោសុ។ “ធូមំ កត្តា ហោតី” តិ (ម. និ. ១.៣៤៩) ឯត្ថ
 ធម្មទេសនាយ។ “ធជដា វជស្ស បញ្ញាណំ, ធូមោ បញ្ញាណាមគ្គិនោ” តិ (សំ. និ.
 ១.៧២) ឯត្ថ បកតិធូមេ។ ឥធម បនាយំ វិតក្កេ អធិប្បតោ។ តេនាហ “អយំ វត្ថុ
 ធូមាយនា” តិ។

តថាគតស្បែក អធិបទន្តិ តថាគតោ ហិ សត្តន្តំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា
ព្រាហ្មណោ នាម។ យថាហ - “សត្តន្តំ ខោ, ភិក្ខុ, ធម្មានំ ពាហិតត្តា
ព្រាហ្មណោ។ កតមេសំ សត្តន្តំ? រាគោ ពាហិតោ ហោតិ, នោសោ... មោហោ...
មាណោ... សក្កាយទិដ្ឋិ... វិចិត្តិក្ខា... សីលព្ពតបរាមាសោ ពាហិតោ ហោតិ។
ឥមេសំ ភិក្ខុ សត្តន្តំ ធម្មានំ ពាហិតត្តា ព្រាហ្មណោ” តិ (បូជ្ឈនិ.
មេត្តក្ខមាណាវបុច្ឆានិទ្ទេស ២៨)។ សុមេធាតិ សុន្ទបញ្ញោ។ សេក្ខស្សតិ ឯត្ថ
សិក្ខតីតិ សេក្ខោ។ យថាហ - “សិក្ខតីតិ ខោ, ភិក្ខុ, តស្មា សេក្ខាតិ វុច្ចតិ។
កិញ្ច សិក្ខតិ? អធិសីលម្បិ សិក្ខតិ, អធិចិត្តម្បិ សិក្ខតិ, អធិបញ្ញម្បិ សិក្ខតិ” តិ
(អ. និ. ៣.៨៦)។

បញ្ញាយ អធិបទន្តិ លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ឯតំ អធិបទនំ, ន
អាវុធសត្តស្ស។ វិរិយាវម្ពស្សតិ កាយិកចេតសិករិយស្ស។ តំ
បញ្ញាគតិកមេវ ហោតិ។ លោកិយាយ បញ្ញាយ លោកិយំ, លោកុត្តរាយ
បញ្ញាយ លោកុត្តរំ។ ឯត្ថ បនាយំ អត្ថធិបនា -

ឯកោ កិរ ជានបទោ ព្រាហ្មណោ ចាតោវ មាណាវកេហិ សន្និ គាមតោ
និក្ខម្ម ធិវសំ អរញ្ញេ មន្តេវាចេត្វា សាយំ គាមំ អាគច្ឆតិ។ អន្តរាមគ្គេ ច ឯកោ
វម្មិកោ អត្ថិ។ សោ វត្ថី ធូមាយតិ, ធិវា បដ្ឋលតិ។ ព្រាហ្មណោ អន្តេវាសី សុមេធំ
មាណាវំ អាហា - “តាត, អយំ វម្មិកោ វត្ថី ធូមាយតិ, ធិវា បដ្ឋលតិ, វិការមស្ស
បស្សិស្សម, ភិន្និត្វា នំ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ កត្វា ទិចាហី” តិ។ សោ សាធូតិ
កុទាលំ គហេត្វា សមេហិ ចាទេហិ បថវិយំ បតិដ្ឋាយ តថា អកាសិ។ តត្រ
អាចរិយព្រាហ្មណោវិយ ភគវា។ សុមេធមាណាវកោវិយ សេក្ខោ ភិក្ខុ។
វម្មិកោវិយ កាយោ។ “តាត, អយំ វម្មិកោ វត្ថី ធូមាយតិ, ធិវា បដ្ឋលតិ,
វិការមស្ស បស្សិស្សម, ភិន្និត្វា នំ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ កត្វា ទិចាហី” តិ

ព្រាហ្មណ៍ន វុត្តកាលោវិយ, “ភិក្ខុ ចាតុមហាភូតិកំ កាយំ ចត្តារោ
កោដ្ឋាសេ កត្វា បរិគ្គណ្ហាហី” តិ ភគវតា វុត្តកាលោ។ តស្ស សាធូតិ កុណាលំ
គហេត្វា តថាករណំវិយ សេក្ខស្ស ភិក្ខុនោ, “យោវីសតិយា កោដ្ឋាសេសុ
ថន្ទុភារោ, អយំ បថវីធាតុ។ យោ ធានសសុ កោដ្ឋាសេសុ អាពន្ធនភារោ, អយំ
អាថោធាតុ។ យោ ចត្វសុ កោដ្ឋាសេសុ បរិចាចនភារោ, អយំ តេជោធាតុ។
យោ ធនុ កោដ្ឋាសេសុ វិត្តម្ពនភារោ, អយំ វាយោធាតុ” តិ ឯវំ
ចតុធាតុវត្ថានវសេន កាយបរិគ្គហោ វេទិតត្តោ។

លង្កិតិ ខោ, ភិក្ខុតិ កស្មា ភគវា អវិជ្ជំ លង្កិតិ កត្វា ឧស្សេសីតិ? យថា ហិ
នគរស្ស ធារំ បិដាយ បលិយេ យោជិតេ មហាជនស្ស គមនំ បច្ឆិជ្ជតិ, យេ
នគរស្ស អន្តោ, តេ អន្តោយេវ ហោតិ។ យេ ពហិ, តេ ពហិយេវ។ ឯវមេវ យស្ស
ញាណមុខេ អវិជ្ជាលង្កិ បតតិ, តស្ស និព្វានសម្មាបកំ ញាណគមនំ បច្ឆិជ្ជតិ,
តស្មា អវិជ្ជំ លង្កិតិ កត្វា ឧស្សេសី។ បដហ អវិជ្ជន្តិ ឯត្ថ
កម្មដ្ឋានឧត្តហបរិបុច្ឆាវសេន អវិជ្ជាបហានំ កថិតំ។

ឧទុមាយិកាតិ ខោ, ភិក្ខុតិ ឯត្ថ ឧទុមាយិកមណ្ឌកោ នាម នោ មហាន្តោ,
នឧបិជ្ជប្បមាណោ ហោតិ, បុរាណបណ្ឌិត្តេវ វា គច្ឆន្តេវ វា វល្លិអន្តេវ វា វសតិ។
សោ ឧណ្ហកោដិយា វា វល្លិកោដិយា វា បំសុច្ចណ្ហកេន វា យដ្ឋិតោ អាយមិត្វា
មហាន្តោ បរិមណ្ឌលោ ពេលុវបក្កប្បមាណោ ហុត្វា ចត្តារោ ចារេ
អាកាសគតេ កត្វា បច្ឆិន្ទគមនោ ហុត្វា អមិត្តវសំ យាតិ,
កាកកុលលាទិភត្តមេវ ហោតិ។ ឯវមេវ អយំ កោដោ បឋមំ ឧប្បជ្ឈន្តោ
ចិត្តាវិលមត្តកោវ ហោតិ។ តស្មី ខណោ អនិគ្គហិតោ វឡិក្ខា មុខិកុលនំ
ចារេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ ហនុសញ្ចោបនំ ចារេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ
ជុស្សវាចានិច្ចារណំ ចារេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ ទិសាវិលោកនំ ចារេតិ។

តនា អនិគ្គហិតោ អាកក្ខន្ធហិកក្ខន្ធនំ ចាបេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ ចាលីនា
លេខុទណ្ឌសត្តបរាមសនំ ចាបេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ ទណ្ឌសត្តាភិទិចាតំ
ចាបេតិ។ តនា អនិគ្គហិតោ បរយាតនម្បិ អត្តយាតនម្បិ ចាបេតិ។ វុត្តម្បិ
ហេតុ - “យតោ អយំ កោដោ បរំ យាតេត្វា អត្តានំ យាតេតិ, ឯត្តារតាយំ
កោដោ បរមុស្សនគតោ ហោតិ បរមវេបុល្លប្បត្តោ” តិ។ តត្ថ យថា
ឧទ្ធមាយិកាយ ចតុសុ ចាទេសុ អាកាសគតេសុ គមនំ បច្ឆិដ្ឋតិ, ឧទ្ធមាយិកា
អមិត្តវសំ គន្ធា កាកាធិកត្តំ ហោតិ, ឯវមេវ កោដសមដ្ឋីបុគ្គលោ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ, អមិត្តវសំ យាតិ, សព្វេសំ មារានំ
យថាកាមករណីយោ ហោតិ។ តេនាហ ភគវា - “ឧទ្ធមាយិកាតិ ខោ, ភិក្ខុ,
កោដ្ឋចាយាសស្សេតំ អធិវចន” ត្ថិ។ តត្ថ ពលវប្បត្តោ កោដោវ
កោដ្ឋចាយាសោ។ បដហ កោដ្ឋចាយាសន្តិ ឯត្ថ បដិសង្ខានប្បហានំ កថិតំ។

ទ្វិធាបថោតិ ឯត្ថ, យថា បុរិសោ សធនោ សកោកោ
កត្តារទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ ទ្វេធាបថំ បត្វា, “ឥមិនា នុ ខោ គន្ធាតំ, ឥមិនា គន្ធាតំ” ត្ថិ
និច្ឆេតុំ អសក្កោន្តោ តត្ថេវ តិដ្ឋតិ, អថ នំ ចោរា ឧដ្ឋហិត្វា អនយព្យសនំ
ចាបេត្ថិ, ឯវមេវ ខោ មូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា និសិន្នោ ភិក្ខុ ពុទ្ធាទីសុ កម្ពុយ
ឧប្បន្នាយ កម្មជ្ជានំ វឡេតុំ ន សក្កោតិ, អថ នំ កិលេសមារាទយោ សព្វេ មារា
អនយព្យសនំ ចាបេត្ថិ, ឥតិ វិចិកិច្ឆា ទ្វេធាបថសមា ហោតិ។ តេនាហ ភគវា -
“ទ្វិធាបថោតិ ខោ, ភិក្ខុ, វិចិកិច្ឆាយេតំ អធិវចន” ត្ថិ។ បដហ វិចិកិច្ឆន្តិ ឯត្ថ
កម្មជ្ជានឧគ្គហាបរិបុច្ឆាវសេន វិចិកិច្ឆាបហានំ កថិតំ។

ចង្ក្រវារន្តិ ឯត្ថ, យថា រជកេហិ ខារបរិស្សាវនម្ហិ ឧទកេ បក្ខិត្តេ ឯកោ
ឧទកយដោ ទ្វេបិ ទសបិ វីសតិបិ យជសតម្បិ បក្សរតិយេវ, បសដមត្តម្បិ
ឧទកំ ន តិដ្ឋតិ, ឯវមេវ នីវរណាសមដ្ឋិនោ បុគ្គលស្ស អព្ពន្ធលេ កុសលធម្មោ ន

តិដ្ឋតិ។ តេជារា ភគវា - “ចង្កៀវរន្តិ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចន្នេតំ នីវរណានំ
អធិវចន”ន្តិ។ បដហ បញ្ចនីវរណាតិ ឯត្ថ វិក្ខម្ពនតទង្គវសេន នីវរណាប្បហានំ
កថិតំ។

កុម្មាតិ ឯត្ថ, យថា កង្ខបស្ស ចត្តារោ ចាទា សីសន្តិ បញ្ចេវ អង្គានិ ហោន្តិ,
ឯវមេវ សព្វេបិ សង្ខតា ធម្មា គយ្ហមាណ បញ្ចេវ ខន្ធាភវន្តិ។ តេជារា ភគវា -
“កុម្មាតិ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចន្នេតំ ឧបាទានក្ខន្ធានំ អធិវចន”ន្តិ។ បដហ
បញ្ចុបាទានក្ខន្ធន្តិ ឯត្ថ បញ្ចសុ ខន្ធសុ ធន្តរាគប្បហានំ កថិតំ។

អសិស្សនាតិ ឯត្ថ, យថា ស្សនាយ ឧបរិ មំសំ វបេត្វា អសិនា កោដ្ឋេន្តិ,
ឯវមេវ សត្តា វត្ថុកាមត្ថាយ កិលេសកាមេហិ យាតយមាណ វត្ថុកាមាណំ
ឧបរិ កត្វា កិលេសកាមេហិ កន្តិតា កោដ្ឋិតា ច ហោន្តិ។ តេជារា ភគវា -
“អសិស្សនាតិ ខោ, ភិក្ខុ, បញ្ចន្នេតំ កាមគុណានំ អធិវចន”ន្តិ។ បដហ បញ្ច
កាមគុណាតិ ឯត្ថ បញ្ចសុ កាមគុណសុ ធន្តរាគប្បហានំ កថិតំ។

មំសបេសីតិ ខោ, ភិក្ខុតិ ឯត្ថ អយំ មំសបេសិ នាម ពហុជនបត្តិតា
ខត្តិយាទយោ មនុស្សាបិ នំ បត្តេន្តិ កាកាទយោ តិវច្ឆានាបិ។ ឥមេ ហិ សត្តា
អវិជ្ជាយ សម្មត្តា នន្ទិរាគំ ឧបគម្ម វង្គំ វង្ខេន្តិ។ យថា វា មំសបេសិ
វបិតវបិតជ្ជានេ លក្ខតិ, ឯវមេវ សត្តា នន្ទិរាគតាទ្ធា វង្ខេ លក្ខន្តិ, ឧក្ខំ បត្វាបិ
ន ឧក្កណ្ឌន្តិ, ឥតិ នន្ទិរាគោ មំសបេសិសទិសោ ហោតិ។ តេជារា ភគវា -
“មំសបេសីតិ ខោ, ភិក្ខុ, នន្ទិរាគស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ។ បដហ នន្ទិរាគន្តិ ឯត្ថ
ចតុត្ថមគ្គេន នន្ទិរាគប្បហានំ កថិតំ។

នាគោតិ ខោ, ភិក្ខុ, ឱណាសវស្សេតំ ភិក្ខុនោ អធិវចនន្តិ ឯត្ថ យេនត្ថេន
ឱណាសវោ នាគោតិ វុច្ឆតិ, សោ អនង្គណសុត្តេ (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៦៣)

បកាសិតោ ឯវ។ នមោ ករោហិតំ នាគស្សតិ ជីណាសវស្ស ពុទ្ធនាគស្ស, “ពុទ្ធា
សោ ភគវា ពោធាយ ធម្មំ ទេសេតិ, ទន្លោ សោ ភគវា ទមថាយ ធម្មំ ទេសេតិ,
សន្លោ សោ ភគវា សមថាយ ធម្មំ ទេសេតិ, តិល្លោ សោ ភគវា តរណាយ ធម្មំ
ទេសេតិ, បរិនិព្វតោ សោ ភគវា បរិនិព្វានាយ ធម្មំ ទេសេតិ” តិ (ម. និ. ១.៣៦១)
ឯវំ នមក្ការំ ករោហិតំ អយមេត្ថ អត្ថោ។ ឥតិ ឥទំ សុត្តំ បេរស្ស កម្មជ្ជានំ
អហោសិ។ បេរោបិ ឥទមេវ សុត្តំ កម្មជ្ជានំ កត្វារិបស្សនំ វឿន្យោ អរហន្តំ
បត្តោ។ អយមេតស្ស អត្ថោតិ អយំ ឯតស្ស បញ្ញស្ស អត្ថោ។ ឥតិ ភគវា
រតនរាសិម្ហំ មណិកូដំ គណ្ណាន្តោរិយ យថានុសន្និទាវ ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

វម្មិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. វេរិនីតសុត្តវណ្ណានា

២៥២. ឯវំ មេ សុតន្តិ វេរិនីតសុត្តំ។ តត្ថ រាជគហេតិ ឯវំនាមកេ នគរេ,
តញ្ចំ មន្ទាតុមហាគោវិន្ទាធិហិ បរិគ្គហិតត្តា រាជគហន្តិ វុច្ចតិ។ អញ្ញោបេត្ថ
បកាវេ វណ្ណាយន្តិ។ កី តេហិ? នាមមេតំ តស្ស នគរស្ស។ តំ បនេតំ ពុទ្ធកាលេ
ច ចក្កវត្តិកាលេ ច នគរំ ហោតិ, សេសកាលេ សុញ្ញំ ហោតិ យក្ខបរិគ្គហិតំ,
តេសំ វសន្តវនំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាហេតិ វេឡុវនន្តិ តស្ស
ឧយ្យានស្ស នាមំ, តំ កិវ វេឡុវហិ បរិក្ខិត្តំ អហោសិ អជ្ឈាវសហត្ថេន ច
ចាការេន, គោបុរដ្ឋាលកយុត្តំ នីលោភាសំ មនោរមំ, តេន វេឡុវនន្តិ វុច្ចតិ។
កលន្ទកានញ្ជោត្ត និវាបំ អទំសុ, តេន កលន្ទកនិវាហោតិ វុច្ចតិ។

បុព្វេ កិវ អញ្ញាតរោ រាជា តត្ថ ឧយ្យានកីឡនត្តំ អាគតោ សុរាមទេន មត្តោ
ធិវាសេយ្យំ ឧបគតោ សុបិ។ បរិជនោបិស្ស, “សុត្តោ រាជា” តិ បុប្ផជលាធិហិ

បលោភិយមានោ ឥតោ ចិតោ ច បក្កាមិ, អថ សុរាគន្ធន អញ្ញាតវស្សា
សុសិរុក្ខា កណ្តាសប្បោ និក្ខមិត្វា រញ្ញាភិមុខោ អាគច្ឆតិ។ តំ ទិស្វា រុក្ខនេវតា,
“រញ្ញោ ជីវិតំ ទម្ពំ” តិ កាឡកវេសេន អាគន្ធា កណ្តាមូលេ សទ្គមកាសិ។ រាជា
បដិពុជ្ឈិ, កណ្តាសប្បោ និវត្តោ។ សោ តំ ទិស្វា, “ឥមាយ មម ជីវិតំ ទិន្ន” ត្ថិ
កាឡកានំ តត្ថ និវាបំ បដ្ឋបេសិ, អភយឃោសនញ្ច ឃោសាបេសិ។ តស្មា តំ
តតោ បភុតិ កលន្តកនិវាបន្តិ សម្ព័ន្ធំ គតំ។ កលន្តកាតិ កាឡកានំ នាមំ។

ជាតិភូមិកាតិ ជាតិភូមិវាសិនោ។ តត្ថ ជាតិភូមីតិ ជាតជ្ជានំ។ តំ ខោ
បនេតំ នេវ កោសលមហារាជាទីនំ ន ចង្ក្រព្រាហមណាទីនំ ន
សក្កសុយាមសន្តុសិតាទីនំ ន អសីតិមហាសាវកាទីនំ ន អញ្ញោសំ សត្តានំ
ជាតជ្ជានំ “ជាតិភូមី” តិ វុច្ឆតិ។ យស្ស បន ជាតទិវសេ
ទសសហស្សិលោកធាតុ
ឯកទ្ធផលាលាវិប្បកិណ្ឌាកុសុមវាសចុណ្ឌាកន្ធសុគន្ធា សព្ពចាលិដុល្លមិវ
នន្តនវំនំ វិរោចមាធា បទុមិនិបណ្ណោ ឧទកតិន្ទរិយ អកម្យត្ថ, ជច្ឆន្ទាទីនញ្ច
រូបទស្សនាទីនិ អនេកានិ ចាជិហារិយានិ បវត្តិសុ, តស្ស សព្ពញ្ញាពោធិសត្តស្ស
ជាតជ្ជានសាកិយជនបទោ កបិលវត្តាហារោ, សា “ជាតិភូមី” តិ វុច្ឆតិ។

ធម្មគរុការវវណ្ណាធា

វស្សុវុជ្ជាតិ តេមាសំ វស្សុវុជ្ជា បវរិតបវរណា ហុត្វា។ ភគវា
ឯតទវោចាតិ “កច្ឆិ, ភិក្ខុវេ, ឧមជ្ជិយ” ត្ថិអាទិហិ វចនេហិ អាគន្តកបដិសន្ធាវំ
កត្វា ឯតំ, “កោ នុ ខោ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិវចនមវោច។ តេ កិវ ភិក្ខុ, - “កច្ឆិ,
ភិក្ខុវេ, ឧមជ្ជិយំ កច្ឆិ យាបជ្ជិយំ, កច្ឆិត្ថ អប្បកិលមថេន អន្ធានំ អាគតា, ន ច
បិណ្ឌាកេន កិលមិត្ថ, កុតោ ច តុម្កេ, ភិក្ខុវេ, អាគច្ឆថា” តិ បដិសន្ធាវវសេន
បុច្ឆិតា - “ភគវា សាកិយជនបទោ កបិលវត្តាហារោតោ ជាតិភូមិតោ

អាគន្ធាមា"តិ អាហំសុ។ អថ ភគវា នេវ សុទ្ធាទនមហារាជស្ស, ន
សក្កោទនស្ស, ន សុក្កោទនស្ស, ន ធាតោទនស្ស, ន អមិតោទនស្ស, ន
អមិត្តាយ ទេវីយា, ន មហាបជាបតិយា, ន សកលស្ស សាកិយមណ្ឌលស្ស
អាហេគ្យំ បុច្ឆិ។ អថ ខោ អត្តនា ច ទសកថាវត្ថុលាភី បរញ្ច តត្ថ សមាទបេតាវ
បដិបត្តិសម្បជ្ជំ ភិក្ខុំ បុច្ឆន្តោ វេទំ - "កោ នុ ខោ, ភិក្ខុវេ" តិ អាទិវចនំ អវោច។

កស្មា បន ភគវា សុទ្ធាទនាទីនំ អាហេគ្យំ អបុច្ឆិត្វា ឯវរូបំ ភិក្ខុមេវ បុច្ឆតិ?
បិយតាយ។ ពុទ្ធានញ្ញំ បដិបន្នកា ភិក្ខុំ ភិក្ខុនិយោ ឧចាសកា ឧចាសិកាយោ ច
បិយា ហោន្តិ មនាថា។ កី ការណា? ធម្មគរុតាយ។ ធម្មគរុនោ ហិ តថាគតា,
សោ ច នេសំ ធម្មគរុកាលោ, "ធុត្ថំ ខោ អគារវោវិហរតិ, អប្បតិស្សោ" តិ (អ. និ.
៤.២១) ឥមិនា អជចាលនិក្រោធមូលេ ឧប្បន្នជ្ឈាសយេន វេទិតញ្ចោ។
ធម្មគរុតាយេវ ហិ ភគវា មហាកស្សបត្ថេរស្ស អភិនិក្ខមនទិវសេ បច្ចុគ្គមនំ
ករោន្តោ តិការុតំ មគ្គំ អគមាសិ។ អតិវេកតិយោជនសតំ មគ្គំ គន្ធា គន្ធាតីវេ
ធម្មំ ទេសេត្វា មហាកប្បិនំ សបរិសំ អរហត្ថេ បតិជ្ឈបេសិ។ ឯកស្មី បច្ឆាភត្ថេ
បញ្ចចត្តាលីសយោជនំ មគ្គំ គន្ធា កុម្មការស្ស និវេសនេ តិយាមវត្តិ ធម្មកបំ
កត្វា បុក្កសាតិកុលបុត្តំ អនាគាមិជលេ បតិជ្ឈបេសិ។ វិសយោជនសតំ គន្ធា
វេនវាសិសាមណោស្ស អនុគ្គហំ អកាសិ។ សង្ខិយោជនមគ្គំ គន្ធា
ឧទិវវនិយត្ថេរស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ចាប្បនំសទាយេ និសិទ្ធា
មហាបុរិសវិតក្កំ វិតក្កតីតិ ញាត្វា តត្ថ អាកាសេន គន្ធា ថេរស្ស បុរោ
ឡិយ្ហ សាធុការមទាសិ។ កោដិកណ្ណាសោណាត្ថេរស្ស ឯកគន្ធុកុដិយំ
សេនាសនំ បញ្ញាចាបេត្វា បច្ចុសកាលេ ធម្មទេសនំ អន្យេសិត្វា
សរកញ្ញបរិយោសានេ សាធុការមទាសិ។ តិការុតំ មគ្គំ គន្ធា តិណ្ណំ
កុលបុត្តានំ វេសនជ្ជានេ កោសិទ្ធីសាលវេនេ សាមគ្គិវសានិសំសំ កថេសិ។
កស្សចោបិ ភគវា - "អនាគាមិជលេ បតិជ្ឈិតោ អរិយសាវកោ អយ" ត្ថិ

វិស្សាសំ ឧប្បាទេត្វា យជិការស្ស កុម្មការស្ស និវេសនំ គន្ធា សហត្ថា អាមិសំ
គហេត្វា បរិភុណ្ណំ។

អម្ពាកំយេវ ភគវា ឧបកជ្ជាយ វស្សបនាយិកាយ ជេតវនតោ
ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ និក្ខមិ។ កោសលមហារាជអនាថបិណ្ឌិកាធម្មោ
និវត្តតុំ នាសក្ខីសុ។ អនាថបិណ្ឌិកោ យំ អាគន្ធា ទោមនស្សប្បត្តោ និសីទិ។
អថ នំ បុណ្ណា នាម ធាសី ទោមនស្សប្បត្តាសិ សាមីតិ អាហា។ “អាម ជេ, សត្តារំ
និវត្តតុំ នាសក្ខី, អថ មេ ឥមំ តេមាសំ ធម្មំ វា សោតុំ, យថាធិប្បាយំ វា ធានំ
ធាតុំ នលភិស្សមី”តិ ចិន្តា ឧប្បន្នាតិ។ អហម្មិ សាមិ សត្តារំ និវត្តស្សមីតិ។
សថេ និវត្តតុំ សក្កោសិ, ភុជិស្សយេវ ត្វន្តិ។ សា គន្ធា ទសពលស្ស ចាទម្ហលេ
និបជ្ជិត្វា “និវត្តថ ភគវា”តិ អាហា។ បុណ្ណោ តុំ បរបជិតទ្ធីវិកា កី មេ
កិរស្សសីតិ។ ភគវា មយ្ហំ ទេយ្យធម្មោ នត្ថិតិ តុម្ហេបិ ជានាថ, តុម្ពាកំ
និវត្តនបច្ចយា បនាហំ តីសុ សរណោសុ បញ្ចាសុ សីលេសុ បតិជ្ឈហិស្សមីតិ។
ភគវា សាធុ សាធុ បុណ្ណោតិ សាធុការំ កត្វា និវត្តត្វា ជេតវនមេវ បរិវេជ្ជា។
អយំ កថា ចាកជា អហោសិ។ សេដ្ឋិ សុត្វា បុណ្ណាយ កិរ ភគវា និវត្តិតោតិ តំ
ភុជិស្សំ កត្វា ធិតុជ្ជានេ វេបេសិ។ សា បព្ពដ្ឋំ យាចិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា វិបស្សនំ
អារភិ។ អថស្សា សត្តា អារទ្ធិវិបស្សកការំ ព្រាត្វា ឥមំ ឱភាសគាថំ វិស្សដ្ឋេសិ -

“បុណ្ណោ បូរេសិ សទ្ធម្មំ, ចន្ទោ បន្ទរសោ យថា;
បរិបុណ្ណាយ បញ្ញាយ, ទុក្ខស្សន្តំ កិរស្សសី”តិ។ (ថេរីគា. ៣);

គាថាបរិយោសានេ អរហត្តំ បត្វា អភិញ្ញាតា សាវិកា អហោសីតិ។ ឯវំ
ធម្មគរុនោ តថាគតា។

នង្គកត្តេវ ឧបជ្ជានសាលាយំ ធម្មំ ទេសេន្តេបិ ភគវា អនហារោវ កន្លា
តិយាមវត្ថុ វិភកោវ ធម្មកមំ សុត្វា ទេសនាបរិយោសានេ សាធុការមទាសិ។
បេរោ អាគន្ធា វន្តិត្វា, “កាយ វេលាយ, ភន្តេ, អាគតត្ថា” តិ បុច្ឆិ។ តយា សុត្តន្ត
អារទ្ធមត្តតិ។ ទុក្ខំ ករិត្ត, ភន្តេ, ពុទ្ធសុខុមាលា តុម្ពេតិ។ សចេ ភំ, នង្គ, កប្បំ
ទេសេតុំ សក្កុណោយ្យាសិ, កប្បមត្តម្យាហំ វិភកោវ សុណោយ្យន្តិ ភគវា
អវោច។ ឯវំ ធម្មគរុនោ តថាគតា។ តេសំ ធម្មគរុតាយ បដិបន្នកា បិយា
ហោន្តិ, តស្មា បដិបន្នកេ បុច្ឆិ។ បដិបន្នកោ ច នាម អត្តហិតាយ បដិបន្នោ នោ
បរហិតាយ, បរហិតាយ បដិបន្នោ នោ អត្តហិតាយ, នោ អត្តហិតាយ ច
បដិបន្នោ នោ បរហិតាយ ច, អត្តហិតាយ ច បដិបន្នោ បរហិតាយ ចាតិ
ចតុត្ថំធា ហោតិ។

តត្ថ យោ សយំ ទសន្នំ កថាវត្ថុនំ លាភី ហោតិ, បរំ តត្ថ ន ឱវទតិ ន
អនុសាសតិ អាយស្មា ពាកុលាវិយ។ អយំ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ នាម នោ
បរហិតាយ បដិបន្នោ, ឯវុបំ ភិក្ខុំ ភគវា ន បុច្ឆតិ។ កស្មា? ន មយ្ហំ សាសនស្ស
វឡិបក្ខេ វិភោតិ។

យោ បន ទសន្នំ កថាវត្ថុនំ អលាភី, បរំ តេហិ ឱវទតិ តេន
កតវត្តសាទិយនត្ថំ ឧបនន្នោ សក្យបុត្តាវិយ, អយំ បរហិតាយ បដិបន្នោ
នាម នោ អត្តហិតាយ, ឯវុបម្បិ ន បុច្ឆតិ។ កស្មា? អស្ស តណ្ហា មហាបច្ឆិវិយ
អប្បហិរាតិ។

យោ អត្តនាបិ ទសន្នំ កថាវត្ថុនំ អលាភី, បរម្បិ តេហិ ន ឱវទតិ,
លាឡិទាយិវិយ, អយំ នេវ អត្តហិតាយ បដិបន្នោ ន បរហិតាយ, ឯវុបម្បិ ន
បុច្ឆតិ។ កស្មា? អស្ស អន្តោ កិលេសា ជវសុនេដ្ឋាវិយ មហាឆាតិ។

យោ បន សយំ ធនន្តំ កថាវត្ថុនំលាភី, បរម្មិ តេហិ ឌីវនតិ, អយំ
អត្ថហិតាយ ថេវ បរហិតាយ ច បដិបន្នោ នាម
សាវបុត្តមោគ្គល្លានមហាកស្សបាធយោ អសីតិមហាថេរវិយ, ឯវរូបំ ភិក្ខុំ
បុច្ឆតិ។ កស្មា? មយ្ហំ សាសនស្ស វុឌ្ឍិបក្ខេ បិតោតិ។ ឥធាបិ ឯវរូបមេវ បុច្ឆន្តោ
- “កោ នុ ខោ, ភិក្ខុវេ” តិអាធិមាហ។

ឯវំ ភក្កវតា បុជ្ជានំ បន តេសំ ភិក្ខុនំ ភក្កវា អត្ថនោ ជាតិភូមិយំ
ឧភយហិតាយ បដិបន្តំ ធនកថាវត្ថុលាភី ភិក្ខុំ បុច្ឆតិ, កោ នុ ខោ តត្ថ
ឯវរូចោតិ ន អញ្ញមញ្ញំ ចិន្តនា វា សមន្តនា វា អហោសិ។ កស្មា? អាយស្មា ហិ
មន្តាណិបុត្តោ តស្មី ជនបទេ អាគាសមជ្ឈេ បិតោ ចន្ទោវិយ សូរិយោវិយ ច
ចាកកេជោ បញ្ញាតោ។ តស្មា តេ ភិក្ខុ មេយសទ្ធីំ សុត្វា ឯកជ្ឈំ
សន្និបតិ តមោរយជាវិយ យនសជ្ឈាយំ កាតុំ, អារទ្ធកិក្ខុវិយ ច អត្ថនោ
អាចរិយំ បុណ្ណាត្ថំ ភក្កវតោ អាហេចន្តោ ថេរស្ស ច គុណំ ភាសិតុំ
អប្បហោន្តេហិ មុខេហិ ឯកប្បហារេនេវ បុណ្ណោ នាម, ភន្តេ,
អាយស្មា តិអាធិមាហំសុ។ តត្ថ បុណ្ណាតិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ មន្តាណិយា បន
សោ បុត្តោ, តស្មា មន្តាណិបុត្តោតិ វុច្ឆតិ។ សម្ភាវិតោតិ គុណសម្ភាវនាយ
សម្ភាវិតោ។

អប្បិច្ឆតាធិវណ្ណនា

អប្បិច្ឆាតិ ឥច្ឆាវិរហិតោ និឥច្ឆោ និត្តល្គោក។ ឯត្ថ ហិ ព្យញ្ញនំ សាវសេសំ
វិយ, អត្ថោ បន និវរសេសោ។ ន ហិ តស្ស អន្តោ អណុមត្តាបិ ចាបិកា ឥច្ឆា
នាម អត្ថិ។ ឌីណាសវោ ហោស សព្ពសោ បហីនតល្គោក។ អបិចេត្ត អត្រិច្ឆតា
ចាបិច្ឆតា មហិច្ឆតា អប្បិច្ឆតាតិ អយំ ភេទោ វេទិតញោ។

តត្ថ សកលាកេ អតិវុស្ស បរលាកេ បត្តនា អប្បិច្ឆតា នាម។ តាយ
សមន្នាគតស្ស ឯកភាជេន បក្កបូរោមិ អត្ថនោ បត្ថេ បតិភោ ន សុបក្កោ វិយ
ខុទ្ទកោ វិយ ច ខាយតិ។ ស្ទេវ បរស្ស បត្ថេ បក្ខិត្តោ សុបក្កោ វិយ មហាន្តោ
វិយ ច ខាយតិ។ អសន្តគុណសម្ភារៈនតា បន បដិគ្គហណោ ច អមត្តញ្ញតា
ចាបិច្ឆតា នាម, សា, “ឥធនកោ អស្សោ សមាណោ សន្នោតិ មំ ជនោ
ជានាតូ”តិ អាទិនា នយេន អភិធម្ម អាគតាយេវ, តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ
កោហាញោ បតិជ្ជាតិ។ សន្តគុណសម្ភារៈនា បន បដិគ្គហណោ ច អមត្តញ្ញតា
មហិច្ឆតា នាម។ សាបិ, “ឥធនកោ សន្នោ សមាណោ សន្នោតិ មំ ជនោ
ជានាតូ ឥ ឥច្ឆតិ, សីលវា សមាណោ សីលវាតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ (វិភ. ៨៥០)
ឥមីនា នយេន អាគតាយេវ, តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ ទុស្សន្តប្បយោ
ហោតិ, វិជាតមាតាបិស្ស ចិត្តំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។ តេនេតំ វុច្ឆតិ -

“អគ្គិកូន្នោ សមុទ្ធោ ច, មហិច្ឆោ ចាបិ បុគ្គលោ;
សកដេន បច្ចយំ ទេតុ, តយោបេតេ អតប្បយា”តិ។

សន្តគុណានិគ្ចហនតា បន បដិគ្គហណោ ច មត្តញ្ញតា អប្បិច្ឆតា នាម,
តាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ អត្ថនិវិជ្ជមានម្បិ គុណំ បដិច្ឆាទេតុកាមតាយ,
“សន្នោ សមាណោ សន្នោតិ មំ ជនោ ជានាតូ ឥ ន ឥច្ឆតិ។ សីលវា, បរិវិត្តោ,
ពហុស្សតោ, អារទ្ធវិវិយោ, សមាធិសម្បន្នោ, បញ្ញវា, ខីណាសវោ សមាណោ
ខីណាសវោតិ មំ ជនោ ជានាតូ”តិ ន ឥច្ឆតិ, សេយ្យថាបិ មជ្ឈន្តិកត្ថេរោ។

ថេរោ កិវ មហាខីណាសវោ អហោសិ, បត្តចីវំ បនស្ស ចាទមត្តមេវ
អគ្គតិ, សោ អសោកស្ស ធម្មរញ្ញោ វិហារមហាទិវសេ សង្ឃត្ថេរោ អហោសិ។
អថស្ស អតិលូទកាវំ ទិស្វា មនុស្សា, “ភន្តេ, ថោកំ ពហិ ហោថា”តិ អាហំសុ។
ថេរោ, “មាទិសេ ខីណាសវេ រញ្ញោ សង្កបំ អករោន្តេ អញ្ញោ កោ ករិស្សតី”តិ

បដិវិយំ និមុដ្ឋិត្វា សង្ឃត្តេស្ស ឧត្តិត្តបិណ្ឌំ គណ្ណាន្តោយេវ ឧម្ពុដ្ឋិ។ ឯវំ
ជីណាសវោ សមាធនោ, “ជីណាសវោតិ មំ ជនោ ជាធាតុ”តិ ន ឥច្ឆតិ។ ឯវំ
អប្បិច្ឆោ បន ភិក្ខុ អនុប្បន្នំ លាភំ ឧប្បាទេតិ, ឧប្បន្នំ លាភំ ថាវំ ករោតិ,
ឆាយកានំ ចិត្តំ អារាធនិ, យថា យថា ហិ សោ អត្តនោ អប្បិច្ឆតាយ អប្បំ
គណ្ណាតិ, តថា តថា តស្ស វត្ថេ បសន្នា មនុស្សា ពហុ ទេន្តិ។

អបរោចិ ចតុត្ថិជោ អប្បិច្ឆោ - បច្ចយអប្បិច្ឆោ ធុតត្ថអប្បិច្ឆោ
បរិយត្តិអប្បិច្ឆោ អធិគមអប្បិច្ឆាតិ។ តត្ថ ចតុសុ បច្ចយេសុ អប្បិច្ឆោ
បច្ចយអប្បិច្ឆោ ឆាម, សោ ឆាយកស្ស វសំ ជាធាតិ, ទេយ្យធម្មស្ស វសំ
ជាធាតិ, អត្តនោ ថាមំ ជាធាតិ។ យទិ ហិ ទេយ្យធម្មោ ពហុ ហោតិ, ឆាយកោ
អប្បំ ឆាតុកាមោ, ឆាយកស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។ ទេយ្យធម្មោ អប្បោ,
ឆាយកោ ពហុ ឆាតុកាមោ, ទេយ្យធម្មស្ស វសេន អប្បំ គណ្ណាតិ។
ទេយ្យធម្មាបិ ពហុ, ឆាយកោបិ ពហុ ឆាតុកាមោ, អត្តនោ ថាមំ ព្រាត្វា
បមាណេនេវ គណ្ណាតិ។

ធុតត្ថសមាធានស្ស អត្តនិ អត្ថិការំ នជាធាបេតុកាមោ ធុតត្ថអប្បិច្ឆោ
ឆាម។ តស្ស វិការំនត្ថំ ឥមាទិ វត្ថុនិ - សោសាទិកមហាសុមនត្ថេវា កិវ សដ្ឋិ
វស្សនិ សុសានេ វសិ, អញ្ញោ ឯកភិក្ខុបិ ន អញ្ញាសិ, តេនេវាហា -

“សុសានេ សដ្ឋិ វស្សនិ, អញ្ញោកិណ្ឌំ វសាមហំ;
ទុតិយោ មំ ន ជានេយ្យ, អហោ សោសាទិកុត្តមោ”តិ។

ចេតិយបត្តតេ ទ្វេភាតិយត្ថេវា វសីសុ។ តេសុ កនិដ្ឋោ ឧបដ្ឋាកេន បេសីតា
ឧប្បខណ្ឌិកា គហេត្វា ជេដ្ឋស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ បរិភោគំ, ភន្តេ, ករោថាតិ។
ថេរស្ស ច ភត្តកិច្ចំ កត្វា មុខំ វិក្កាលនកាលោ អហោសិ។ សោ អលំ,

អាវុសោតិ អាហា។ កង្ខិ, ភន្តេ, ឯកាសនិកត្តាតិ។ អាហារាវុសោ, ឧប្បខណ្ឌិកាតិ
បញ្ញាស វស្សនិ ឯកាសនិកោ សមាធាបិ ធុតង្គំ និគ្ខហមាធា បរិភោគំ កត្វា
មុខំវិក្ខាលេត្វា បុន ធុតង្គំ អធិជ្ឈាយ គតោ។

យោ បន សាកេតកតិស្សត្ថេរោវិយ ពហុស្សុតការំ ជាធាបេតុំ ន ឥច្ឆតិ,
អយំ បរិយត្តិអប្បិទ្ធោ នាម។ ថេរោ កិរ ខណោ នត្ថិតិ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាសុ
ឱកាសំ អករោន្តោ មរណក្ខយំ, ភន្តេ, លភិស្សថាតិ ចោទិតោ គណំ
វិស្សន្ទេត្វា កណិការវាលិកសមុទ្ធវិហារំ គតោ។ តត្ថ អន្តោវស្សំ
ថេរវមជ្ឈិមាណំ ឧបកាហោ ហុត្វា មហាបវរណាយ ឧចោសថទិវសេ
ធម្មកថាយ ជនតំ ខោភេត្វា គតោ។

យោ បន សោតាបន្នាទីសុ អញ្ញតរោ ហុត្វា សោតាបន្នាទីការំ ជាធាបេតុំ ន
ឥច្ឆតិ, អយំ អធិគមអប្បិទ្ធោ នាម, តយោ កុលបុត្តាវិយ យជិការកុម្មកាហោ
វិយ ច។

អាយស្មា បន បុណ្ណោ អត្រិច្ឆតំ ចាបិច្ឆតំ មហិច្ឆតញ្ច បហាយ សត្តសោ
ឥច្ឆាបដិបក្ខក្ខតាយ អលោភសម្ពាតាយ បរិសុទ្ធាយ អប្បិច្ឆតាយ
សមន្នាគតត្តា អប្បិទ្ធោ នាម អហោសិ។ ភិក្ខុនម្យិ, “អាវុសោ, អត្រិច្ឆតា
ចាបិច្ឆតា មហិច្ឆតាតិ ឥមេ ធម្មា បហាតញ្ច” តិ តេសុ អាទីនំ ឧស្សេត្វា ឯវរូបំ
អប្បិច្ឆតំ សមាធាយ វត្ថិតព្ពន្ធិ អប្បិច្ឆកថំ កថេសិ។ តេន វុត្តំ “អត្តនា ច
អប្បិទ្ធោ អប្បិច្ឆកថញ្ច ភិក្ខុនំ កត្តា” តិ។

ឆ្វាទសិវិធសន្តោសវណ្ណនា

ឥនានិ អត្តនា ច សន្តជ្ជាតិអាទីសុ វិសេសត្ថមេវ ធិបយិស្សាម។ យោជនា
បន វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ច។ សន្តជ្ជាតិ ឥតវីតរបច្ចយសន្តោសេន

សមន្មាគតោ។ សោ បនេស សន្តោសោ ទ្វាទសវិជោ ហោតិ។ សេយ្យជីទំ, ជីវេ
យថាលោកសន្តោសោ យថាលសន្តោសោ យថសារុប្បសន្តោសោតិ តិវិជោ,
ឯវំ បិណ្ឌាចាតាទីសុ។ តស្សាយំ បកេទសំវណ្ណាន។

ឥធនិក្ខុ ជីវំ លភតិ សុន្ទំ វា អសុន្ទំ វា។ សោ តេនេវ យាបេតិ អញ្ចំ ន
បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ, អយមស្ស ជីវេ យថាលោកសន្តោសោ។ អប
យោ បកតិទុព្ពលោ វា ហោតិ អាពាធដរាភិក្ខុតោ វា, គរុជីវំ ចារុបន្តោ
កិលមតិ, សោ សភាគេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ តំ បរិវត្តត្វា លហុកេន យាបេន្តោបិ
សន្តជ្ជោវ ហោតិ, អយមស្ស ជីវេ យថាលសន្តោសោ។ អបរោ
បណ្ឌិតបច្ចយលាភី ហោតិ, សោ បដ្ឋជីវរាទិនំ អញ្ញាតំ មហាគ្សជីវំ ពហុនិ វា
បន ជីវរាទិលភិត្វា ឥទំ ថេរានំ ជិវបព្ពជិតានំ ឥទំ ពហុស្សតានំ អនុរូបំ, ឥទំ
គិលានានំ ឥទំ អប្បលាភានំ ហោតូតិ ទត្វា តេសំ បុរាណជីវំ វា
សង្ការក្ខជាទិតោ វា នន្តកានិ ឧច្ឆិទិត្វា តេហិ សង្ឃជី កត្វា ជារេន្តោបិ
សន្តជ្ជោវ ហោតិ, អយមស្ស ជីវេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥធន បន ភិក្ខុ បិណ្ឌាចាតំ លភតិ លូទំ វា បណ្ឌិតំ វា, សោ តេនេវ យាបេតិ,
អញ្ចំ ន បត្តេតិ, លភន្តោបិ ន គណ្ណាតិ, អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ
យថាលោកសន្តោសោ។ យោ បន អត្ថនោ បកតិវិរុទ្ធិំ វា ព្យាធិវិរុទ្ធិំ វា បិណ្ឌាចាតំ
លភតិ, យេនស្ស បរិភុត្តេន អដាសុ ហោតិ, សោ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ តំ ទត្វា
តស្ស ហត្ថតោ សប្បាយភោជនំ ភុព្ពិត្វា សមណធម្មំ ករោន្តោបិ សន្តជ្ជោវ
ហោតិ, អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ យថាលសន្តោសោ។ អបរោ ពហុ បណ្ឌិតំ
បិណ្ឌាចាតំ លភតិ, សោ តំ ជីវំ វិយ ជិវបព្ពជិតពហុស្សតអប្បលាភិគិលានានំ
ទត្វា តេសំ វា សេសកំ បិណ្ឌាយ វា ជិវិត្វា មិស្សកាហារំ ភុព្ពន្តោបិ សន្តជ្ជោវ
ហោតិ, អយមស្ស បិណ្ឌាចាតេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥឡូវនេះ ភិក្ខុសេនាសនំលក្ខតិ មនាបំ វា អមនាបំ វា, សោតេន នេវ
សោមនស្សំ នបដិយំ ឧប្បទេតិ, អន្តមសោតិណាសន្តារកេនាបិ
យថាលោកសន្តោសោ។ យោ បន អត្ថនោ បកតិវិរុទ្ធី វា ព្យាធិវិរុទ្ធី វា សេនាសនំលក្ខតិ, យត្ថស្ស វសតោ
អដាសុហោតិ, សោតំ សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស សន្តកេ
សប្បាយសេនាសនេ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ, អយមស្ស សេនាសនេ
យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ មហាបុព្វោ លេណមណ្ឌបក្ខជាតារាជីនិ ពហុនិ
បណ្ឌិតសេនាសនានិលក្ខតិ, សោតានិ ជីវរាជីនិវិយ
ចិរបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភិគិលានានំ ទត្វា យត្ថ កត្តចិ វសន្តោបិ
សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ, អយមស្ស សេនាសនេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។ យោបិ,
“ឧត្តមសេនាសនំនាម បមាទដ្ឋានំ, តត្ថ និសិន្នស្ស ជិនមិទ្ធី ឌីក្កមតិ,
និទ្ទាភិក្ខុតស្ស បុន បដិពុជ្ឈតោ ចាបរិតក្កា ចាតុកវន្តិ”តិ បដិសញ្ញាភិក្ខុ
តាទិសំ សេនាសនំ បត្តម្មិ ន សម្មជិច្ឆតិ, សោតំ បដិភិបិត្វា
អញ្ញោកាសរុក្ខមូលាទិសុ វសន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ, អយម្មស្ស សេនាសនេ
យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥឡូវនេះ ភិក្ខុភេសន្តំលក្ខតិ លូទំ វា បណ្ឌិតំ វា, សោយំលក្ខតិ, តេនេវ
សន្តស្សតិ, អញ្ញំ នបត្ថតិ, លក្ខន្តោបិ ន គណ្ណាតិ, អយមស្ស គិលានបច្ឆយេ
យថាលោកសន្តោសោ។ យោ បន តេលេន អត្ថិកោ ជាណីតំលក្ខតិ, សោតំ
សភាគស្ស ភិក្ខុនោ ទត្វា តស្ស ហត្ថតោ តេលំ គហេត្វា អញ្ញនេវ វា
បរិយេសិត្វា តេហិ ភេសន្តំ ករោន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ, អយមស្ស
គិលានបច្ឆយេ យថាពលសន្តោសោ។ អបរោ មហាបុព្វោ ពហុ
តេលមធុជាណីតាទិបណ្ឌិតភេសន្តំលក្ខតិ, សោតំ ជីវរាជីនិវិយ
ចិរបព្ពជិតពហុស្សុតអប្បលាភិគិលានានំ ទត្វា តេសំ អាកតកេនយេន

កេនចិ យាបេន្តោបិ សន្តុជ្ជាវ ហោតិ។ យោ បន ឯកស្មី ភាជនេ មុត្តហរីតកំ
ឋេបេត្វា ឯកស្មី ចតុមជុរំ, “គណ្ណា, ភន្តេ, យទិច្ឆសី” តិ វុច្ឆមា នោ សចស្ស តេសុ
អញ្ញាតវេនបិ រោគោ វុបសម្មតិ, អថ មុត្តហរីតកំ នាម ពុទ្ធាធិហិ វណ្ណិតន្តិ
ចតុមជុរំ បដិក្ខិបិត្វា មុត្តហរីតកេនេវ ភេសន្តំ ករោន្តោ បរមសន្តុជ្ជាវ ហោតិ,
អយមស្ស តិលានបច្ចយេ យថាសារុប្បសន្តោសោ។

ឥមេសំ បន បច្ចេកំ បច្ចយេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ សន្តោសានំ
យថាសារុប្បសន្តោសោវ អគ្គោ។ អាយស្មា បុណ្ណោ ឯកេកស្មី បច្ចយេ ឥមេហិ
តីហិ សន្តោសេហិ សន្តុជ្ជា អហោសិ។ សន្តុជ្ជិកជញ្ញាតិ ភិក្ខុនម្យី ច ឥមំ
សន្តុជ្ជិកជំ កត្តាវ អហោសិ។

តិវិធមរិវេកវណ្ណានា

បរិវិត្តោតិ កាយបរិវេកោ ចិត្តបរិវេកោ ឧបធិបរិវេកោតិ ឥមេហិ តីហិ
បរិវេកេហិ សមម្ពាគតោ។ តត្ថ ឯកោ គច្ឆតិ, ឯកោ តិជ្ជតិ, ឯកោ និសីទតិ,
ឯកោ សេយ្យំ កប្បតិ, ឯកោ កាមំ បិណ្ឌាយ បរិសតិ, ឯកោ បដិក្កមតិ,
ឯកោ ចង្គមមធិជ្ជាតិ, ឯកោ ចរតិ, ឯកោ វិហារតីតិ អយំ កាយបរិវេកោ
នាម។ អជ្ឈ សមាបត្តិយោ បន ចិត្តបរិវេកោ នាម។ និព្វានំ ឧបធិបរិវេកោ
នាម។ វុត្តម្យី ហេតុំ - “កាយបរិវេកោ ច រិវេកជ្ជកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ។
ចិត្តបរិវេកោ ច បរិសុទ្ធិចិត្តានំ បរមវោធានប្បត្តានំ។ ឧបធិរិវេកោ ច និរុបធិនំ
បុគ្គលានំ វិសម្ពារគតាន” ត្ថិ (មហានិ. ៥៧)។ បរិវេកកជន្តិ ភិក្ខុនម្យី ច ឥមំ
បរិវេកកជំ កត្តា។

បញ្ចវិធសំសគ្គវណ្ណានា

អសំសង្គាតិ បញ្ចវិជេន សំសគ្គេនវិហិតោ។ សវនសំសគ្គោ
ធស្សនសំសគ្គោ សមុល្លបនសំសគ្គោ សម្ពោគសំសគ្គោ កាយសំសគ្គាតិ
បញ្ចវិជោ សំសគ្គោ។ តេសុ ឥធនិក្ខុ សុណាតិ, “អសុកស្មី គាមេ វា និគមេ វា
ឥត្ថី វា កុមារិកា វា អភិរូចា ធស្សនីយា ចាសាធិកា បរមាយ
វណ្ណោចោក្ខរតាយ សមន្នាគតា” តិ។ សោ តំ សុត្វា សំសីធនិ វិសីធនិ ន
សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ, សិក្ខាធុត្ថល្យំ អនាវិកត្វា ហីនាយាវត្ថតិ ឯវំ
បរេហិ វា កជីយមាណំ រូចាធិសម្បត្តិ អត្តនា វា ហសិតលបិតគីតសន្នំ
សុណាន្តស្ស សោតវិញ្ញាណវីចិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ សវនសំសគ្គោ នាម។ សោ
អនិត្តិគន្ធបច្ឆេកពោធិសត្តស្ស ច បញ្ចគ្គឡលេណាវាសីតិស្សធមារស្ស ច
វសេន វេទិតញោ -

ធមារោ កិរ អាគាសេន គច្ឆន្តោ គិរិគាមវាសិកម្មាវធិតាយ បញ្ចហិ
កុមារីហិ សទ្ធិ បទុមសំ គន្ធា ឆត្វា បទុមាធិ ច បិលទ្ធិត្វា មធុរស្សវេន
តាយន្តិយា សន្នំ សុត្វា កាមរាគេនវិទ្ធោវិសេសា បរិហាយិត្វា អនយព្យសនំ
ចាបុណី។ ឥធនិក្ខុ ន ហេវ ខោ សុណាតិ, អបិច ខោ សាមំ បស្សតិ ឥត្ថី វា
កុមារី វា អភិរូបំ ធស្សនីយំ ចាសាធិកំ បរមាយ វណ្ណោចោក្ខរតាយ
សមន្នាគតំ។ សោ តំ ធិស្វា សំសីធនិ វិសីធនិ ន សក្កោតិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ,
សិក្ខាធុត្ថល្យំ អនាវិកត្វា ហីនាយាវត្ថតិ ឯវំ វិសភាគរូបំ ឱលោកេន្តស្ស បន
ចក្ខុវិញ្ញាណវីចិវសេន ឧប្បន្នោ រាគោ ធស្សនសំសគ្គោ នាម។ សោ ឯវំ វេទិតញោ
-

ឯកោ កិរ ធមារោ កាលជីយវាចិទ្ធាវិហារំ ឧទ្ទេសត្ថាយ គតោ។
អាចរិយោ តស្ស អន្តរាយំ ធិស្វា ឱកាសំ ន ករោតិ។ សោ បុនប្បន្នំ អនុពន្ធិតិ។
អាចរិយោ សចេ អន្តោគាមេ ន ចរិស្សសិ។ ធស្សនិ តេ ឧទ្ទេសន្តិ អាហា។ សោ

សាធ្វតិ សម្បជ្ជិត្វា ឧទ្ទេសេ និដ្ឋិតេ អាចរិយំ វន្តិត្វា គច្ឆន្តោ អាចរិយោ មេ
ឥមស្មី តាមេ ចរិតុំ ន ទេតិ, កី នុ ខោ ការណានិ ចីវរំ ចារុបិត្វា តាមំ ចារិសិ,
ឯកា កុលជីតា បីតកវត្ថំ និវាសេត្វា គេហេ បីតា ទហរំ ទិស្វា សញ្ញាតរាគា
ឧឡ្ហន្តេន យាគុំ អាហរិត្វា តស្ស បត្តេ បក្ខិបិត្វា និវត្តិត្វា មញ្ចកេ និបដ្ឋិ។ អថ នំ
មាតាបិតរោ កី អម្ពាតិ បុច្ឆិសុ, ទ្វារេន គតំ ទហរំ លកមាណា ជីវិត្វាមិ,
អលកមាណា មរិត្វាមិ មាតាបិតរោ វេ គេន គន្ធា តាមទ្វារេ ទហរំ បត្វា
វន្តិត្វា, “និវត្តេ, ភន្តេ, ភិក្ខុំ គណ្ណាហី” តិ អាហំសុ។ ទហរោ អលំ គច្ឆាមិ តិ។ តេ,
“ឥទំ នាម, ភន្តេ, ការណា” ន្តិ យាចិត្វា - “អម្ពាតំ, ភន្តេ, គេហេ ឯត្ថកំ នាម ធនំ
អត្ថិ, ឯកាយេវ នោ ជីតា, តុំ នោ ជេដ្ឋបុត្តជ្ជានេ ឋស្សសិ, សុខេន សក្កា ជីវិតុ” ន្តិ
អាហំសុ។ ទហរោ, “ន មយ្ហំ ឥមិនា បលិតោ ធនេ អត្ថោ” តិ អនាទិយិត្វា
បក្កន្តោ។

មាតាបិតរោ គន្ធា, “អម្ព, នាសក្ខិម្ពា ទហរំ និវត្តេតុំ, យំ អញ្ចំ សាមិកំ
ឥច្ឆសិ, តំ លភិស្សសិ, ឧដ្ឋហិ ខាទ ច បិវ ចា” តិ អាហំសុ។ សា អនិច្ឆន្តិ សត្តាហំ
និរាហារា ហុត្វា កាលមកាសិ។ មាតាបិតរោ តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា តំ
បីតកវត្ថំ ធុរិហារេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទំសុ, ភិក្ខុ វត្ថំ ខណ្ឌាខន្ធំ កត្វា
ភាជយីសុ។ ឯកោ មហាល្លកោ អត្តនោ កោដ្ឋាសំ គហេត្វា កល្យាណីវិហារំ
អាគតោ។ សោបិ ទហរោ ចេតិយំ វន្តិស្សមិ តត្ថេវ គន្ធា ទិវាជ្ជានេ និសីទិ។
មហាល្លកោ តំ វត្តខណ្ឌំ គហេត្វា, “ឥមិនា មេ បរិស្សាវនំ វិចារេថា” តិ ទហរំ
អវោច។ ទហរោ មហាថេវ “កុហី លទ្ធ” ន្តិ អាហា។ សោ សព្វំ បរត្ថិ កថេសិ។ សោ
តំ សុត្វាវ, “ឯវរូចាយ នាម សទ្ធិ សំវាសំ នាលត្ថ” ន្តិ រាគគិនា ទឡោ តត្ថេវ
កាលមកាសិ។

អញ្ញាមញ្ញំ អាហាបសណ្ឋាបវសេន ឧប្បន្នរាគោ បន សមុល្លបនសំសគ្គោ
 ឆាម។ ភិក្ខុនោ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ, ភិក្ខុនិយា វា ភិក្ខុស្ស សន្តកំ គហេត្វា
 បរិភោគករណាវសេន ឧប្បន្នរាគោ សម្ពោគសំសគ្គោ ឆាម។ សោ ឯវំ
 វេទិតញ្ចោ - មរិចវដ្ឋិវិហារមហោ កិរ ភិក្ខុនំ សតសហស្សំ ភិក្ខុនិទំ
 នវុតិសហស្សនិ ឯវំ អហេសុំ។ ឯកោ សាមណេរោ ឧណ្ហាយាគុំ គហេត្វា
 គច្ឆន្តោ សកី ចីវរកណ្ណោ ឋបេសិ, សកី ភូមិយំ។ ឯកោ សាមណេរី ទិស្វា ឯត្ថ
 បត្តំ ឋបេត្វា យាហិតិ ថាលកំ អនាសិ។ តេ អបរភាគេ ឯកស្មី ភយេ ឧប្បន្ន
 បរសមុទ្ធំ អគម៌សុ។ តេសុ ភិក្ខុនី បុរេតរំ អគមាសិ។ សា, “ឯកោ កិរ
 សីហឡភិក្ខុ អាគតោ” តិ សុត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ធា បដិសន្ធារំ កត្វា និសិទ្ធា,
 - “ភន្តេ, មរិចវដ្ឋិវិហារមហាកាលេ តុម្ពេ កតិវស្សា” តិ បុច្ឆិ។ តទាហំ
 សត្តវស្សិកសាមណេរោ។ តុំ បន កតិវស្សាតិ? អហំ
 សត្តវស្សិកសាមណេរីយេវ ឯកស្ស សាមណេរស្ស ឧណ្ហាយាគុំ គហេត្វា
 គច្ឆន្តស្ស បត្តឋបនត្ថំ ថាលកមនាសិន្តិ។ ថេរោ, “អហំ សោ” តិ វត្វា ថាលកំ
 និហរិត្វា ទស្សេសិ។ តេ ឯត្ថកេនេវ សំសគ្គេន ព្រហ្មចរិយំ សន្ធាវេតុំ
 អសក្កោន្តា ទ្វេបិ សជ្ឈិវស្សកាលេ វិព្ពមីសុ។

ហត្ថកាហាធិវសេន បន ឧប្បន្នរាគោ កាយសំសគ្គោ ឆាម។ តត្រិទំ វត្ថុ -
 មហាចេតិយដ្ឋណោ កិរ ទហារភិក្ខុ សជ្ឈាយំ គណ្ណាត្ថិ។ តេសំ បិដ្ឋិបស្សេ
 ទហារភិក្ខុនិយោ ធម្មំ សុណាត្ថិ។ តត្រេកោ ទហារោ ហត្ថំ បសារេន្តោ ឯកិស្សា
 ទហារភិក្ខុនិយោ កាយំ ធុបិ។ សា តំ ហត្ថំ គហេត្វា អត្ថនោ ឧរស្មី ឋបេសិ,
 ឯត្ថកេន សំសគ្គេន ទ្វេបិ វិព្ពមិត្វា គិហិភារំ បត្តា។

កាហាតាហាកាធិវណ្ណាធា

ឥមេសុ បន បញ្ចសុ សំសគ្គេសុ ភិក្ខុនោ ភិក្ខុហិ សទ្ធិ
សវននស្សនសមុល្លបនសម្ពោគកាយបរាមាសា និច្ចម្បិ ហោន្តិយេវ, ភិក្ខុនីហិ
សទ្ធិ វេបេត្វា កាយសំសគ្គំ សេសា កាលេន កាលំ ហោន្តិ; តថា
ឧចាសកឧចាសិកាហិ សទ្ធិ សព្ពេហិ កាលេន កាលំ ហោន្តិ។ តេសុ ហិ
កិលេសុប្បត្តិតោ ចិត្តំ វត្តិតព្ពំ។ ឯកោ ហិ ភិក្ខុ តាហាតាហាកោ ហោតិ, ឯកោ
តាហាមុត្តកោ, ឯកោ មុត្តតាហាកោ, ឯកោ មុត្តមុត្តកោ។

តត្ថ យំ ភិក្ខុំ មនុស្សបិ អាមិសេន ឧបលាបេត្វា គហាណាវសេន
ឧបសង្កមន្តិ, ភិក្ខុបិ បុប្ផជលាធិហិ ឧបលាបេត្វា គហាណាវសេន ឧបសង្កមតិ,
អយំ តាហាតាហាកោ នាម។ យំ បន មនុស្ស វុត្តនយេន ឧបសង្កមន្តិ, ភិក្ខុ
នក្ខិណោយ្យវសេន ឧបសង្កមតិ, អយំ តាហាមុត្តកោ នាម។ យស្ស មនុស្ស
នក្ខិណោយ្យវសេន ចត្តារោ បច្ចយេ ទេន្តិ, ភិក្ខុ បុប្ផជលាធិហិ ឧបលាបេត្វា
គហាណាវសេន ឧបសង្កមតិ, អយំ មុត្តតាហាកោ នាម។ យស្ស មនុស្សបិ
នក្ខិណោយ្យវសេន ចត្តារោ បច្ចយេ ទេន្តិ, ភិក្ខុបិ ចូឡបិណ្ឌាចាតិយតិស្សត្ថេរោ
វិយ នក្ខិណោយ្យវសេន បរិភុញ្ញតិ, អយំ មុត្តមុត្តកោ នាម។

ថេវ កិវ ឯកោ ឧចាសិកា ធានស វស្សានិ ឧបជ្ជហិ។ ឯកទិវសំ តស្មី គាមេ
អគ្គិ ឧជ្ជហិត្វា គេហានិ ឈាបេសិ។ អញ្ញេសំ កុល្លបកភិក្ខុ អាគន្ធា - “កី
ឧចាសិកេ, អបិ កិញ្ចិ ភណ្ណាកំ អរោគំ កាតុំ អសក្ខិត្តា”តិ បដិសន្ធាវំ អកំសុ។
មនុស្ស, “អម្ពាភំ មាតុ កុល្លបកត្ថេរោ ភុញ្ញនវេលាយមេវ អាគមិស្សតី”តិ
អាហំសុ។ ថេរោបិ បុនទិវសេ ភិក្ខុាចារវេលំ សល្លក្ខេត្វាវ អាគតោ។ ឧចាសិកា
កោជ្ជន្ទាយាយ និសីទាបេត្វា ភិក្ខុំ សម្បទេត្វា អនាសិ។ ថេរេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា
បក្កន្តេ មនុស្ស អាហំសុ - “អម្ពាភំ មាតុ កុល្លបកត្ថេរោ ភុញ្ញនវេលាយមេវ
អាគតោ”តិ។ ឧចាសិកា, “តុម្ពាភំ កុល្លបកា តុម្ពាភំយេវ អនុច្ឆរិកា, មយ្ហំ

ថេរោ មឃ្លេវ អនុច្ឆរិកោ"តិ អាហា។ អាយស្មា បន មន្តាណិបុត្តោ ឥមេហិ
បញ្ចហិ សំសគ្គហិ ចត្វហិបិ បរិសាហិ សទ្ធិ អសំសដ្ឋោ គាហមុត្តកោ ថេរ
មុត្តមុត្តកោ ច អហោសិ។ យថា ច សយំ អសំសដ្ឋោ, ឯវំ ភិក្ខុនម្យំ តំ
អសំសគ្គកមំ កត្តា អហោសិ។

អារទ្ធីវិរិយោតិ បគ្គហិតវិរិយោ, បរិបុណ្ណកាយិកចេតសិកវិរិយោតិ
អត្តោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ គមនេ ឧប្បន្នកិលេសំ ហំនំ ចាបុណ្ណំ ទំ ន ទេតិ, ហំនេ
ឧប្បន្នកិលេសំ និសង្កំ, និសង្កាយ ឧប្បន្នកិលេសំ សយនំ ចាបុណ្ណំ ទំ ន ទេតិ,
មន្តេន កណ្តាសប្បំ ឧប្បិឡេត្វា កណ្តាឆ្លោវិយ, អមិត្តំ គីរាយ អក្កមឆ្លោវិយ ច
វិចរតិ, អយំ អារទ្ធីវិរិយោ នាម។ ថេរោ ច តាធិសោ អហោសិ។ ភិក្ខុនម្យំ តថេរ
វិរិយាវម្ពកមំ កត្តា អហោសិ។

សីលសម្បទ្ធោតិ អាធិសុ សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ សមាធិតិ
វិបស្សនាចាកា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។ បញ្ញាតិ លោកិយលោកុត្តរញ្ញាណំ។
វិមុត្តិតិ អរិយដលំ។ វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនន្តិ ឯកុនរិសតិវិធំ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ។ ថេរោ សយម្យំ សីលាធិហិ សម្បទ្ធោ អហោសិ ភិក្ខុនម្យំ
សីលាធិកមំ កត្តា។ ស្វាយំ ទសហិ កថាវត្ថុហិ ឱវទតីតិ ឱវទកោ។ យថា បន
ឯកោ ឱវទតិយេវ, សុខុមំ អត្ថំ បរិវត្តេត្វា ជាតាបេតុំ ន សក្កោតិ។ ន ឯវំ ថេរោ។
ថេរោ បន តានិ ទស កថាវត្ថុនិវិញ្ញាបេតីតិ វិញ្ញាបកោ។ ឯកោ វិញ្ញាបេតុំ
សក្កោតិ, ការណំ ទស្សេតុំ ន សក្កោតិ។ ថេរោ ការណាម្យំ សន្តស្សេតីតិ
សន្តស្សកោ។ ឯកោ វិជ្ជមានំ ការណំ ទស្សេតិ, គាហេតុំ បន ន សក្កោតិ។
ថេរោ គាហេតុម្យំ សក្កោតីតិ សមាទបកោ។ ឯវំ សមាទបេត្វា បន តេសុ
កថាវត្ថុសុ ឧស្សហាជននវសេន ភិក្ខុ សមុត្តេជេតីតិ សមុត្តេជកោ។
ឧស្សហាជាតេ វណ្ណំ វត្វា សម្បហំសេតីតិ សម្បហំសកោ។

បញ្ចូលភវណ្ណានា

២៥៣. សុលទ្ធីលាភាតិ អញ្ជេសម្បី មនុស្សត្ថភាវបត្តជ្ជាធិគុណលាភា
នាម ហោត្តិ។ អាយស្មតោ បន បុណ្ណស្ស សុលទ្ធីលាភា ឯតេ, យស្ស សត្ត
សម្មុទា ឯវំ វណ្ណា អត្តគ្គតោតិ អត្តោ។ អបិច អបណ្ឌិតេហិ វណ្ណាកថនំ នាម ន
តថាលោកោ, បណ្ឌិតេហិ វណ្ណាកថនំ បន លោកោ។ គិហិ ហិ វា វណ្ណាកថនំ ន
តថាលោកោ, គិហិ ហិ “វណ្ណំ កថេស្សមី”តិ, “អម្ពាភំ អយ្យេ សណ្ណោ
សឱលោ សុខសម្ពាសោ, វិហារំ អាគតានំ យាគុកត្តជាណីតាធិហិ សង្កហំ
ករោតី”តិ កថេន្តោ អវណ្ណាមេវ កថេតិ។ “អវណ្ណំ កថេស្សមី”តិ “អយំ ថេរោ
មន្ទមន្ទោវិយ អពលពលោវិយ ភាកុដិកភាកុដិកោវិយ នត្តិ ឥមិនា សទ្ធិ
វិស្សាសោ”តិ កថេន្តោ វណ្ណាមេវ កថេតិ។ សព្វហ្មចារីហិ បិ សត្ត បរម្មុទា
វណ្ណាកថនំ ន តថាលោកោ, សត្ត សម្មុទា បន អតិលោកោតិ ឥមម្បី អត្តវសំ
បដិច្ច “សុលទ្ធីលាភា”តិ អាហា។ អនុមស្ស អនុមស្សាតិ ទស កថាវត្ថុនិ
អនុបរិសិទ្ធា អនុបរិសិទ្ធា។ តញ្ច សត្តា អត្តនុមោទតិ តញ្ចស្ស វណ្ណំ ឯវមេតំ
អប្បិច្ឆោ ច សោភិត្តុ សន្តុដ្ឋោ ច សោភិត្តុតិ អនុមោទតិ។ ឥតិ វិញ្ញហិ
វណ្ណាភាសនំ ឯកោលោកោ, សព្វហ្មចារីហិ ឯកោ, សត្ត សម្មុទា ឯកោ,
អនុមស្ស អនុមស្ស ឯកោ, សត្តា អត្តនុមោទនំ ឯកោតិ ឥមេ បញ្ចលោកេ
សន្ធាយ “សុលទ្ធីលាភា”តិ អាហា។ កធានីតិ កិស្មិញ្ចិនេវ កាលេ។ កវហនីតិ
តស្សេវ វេវចនំ។ អប្បេវ នាម សិយា កោចិនេវ កថាសល្លាហោតិ អបិ នាម
កោចិ កថាសមុទាចារោបិ ភវេយ្យ។ ថេរេន កិវ អាយស្មា បុណ្ណោ នេវ
ធិដ្ឋបុត្តោ, នស្ស ធម្មកថា សុតបុត្តា។ ឥតិ សោ តស្ស ទស្សនម្បី ធម្មកថម្បី
បត្តយមាណោ ឯវមាហា។

ចារិកាធិវណ្ណានា

២៥៤. យថាភិវន្តន្តិ យថាអដ្ឋាសយំ វិហរិត្វា។ ពុទ្ធានត្តិ ឯកស្មី ឋានេ
វសន្តានំ នាបូទកាធិបតី វា អច្ឆាសុកសេនាសនំ វា, មនុស្សានំ
អស្សុទ្ធាធិការំ វា អាគម្ម អនភិវតិ នាម នត្ថិ។ តេសំ សម្បត្តិយា “ឥធ ជាសុ
វិហារមា”តិ អភិវមិត្វា ចិវិហារោបិ នត្ថិ។ យត្ថ បន តថាគតេ វិហារន្តេ សត្តា
សរណេសុ វា បតិជ្ជហន្តិ, សីលានិ វា សមាទិយន្តិ, បព្ពជន្តិ វា, តតោ
សោតាបត្តិមគ្គាធិនំ វា បន តេសំ ឧបនិស្សយោ ហោតិ។ តត្ថ ពុទ្ធា សត្ត តាសុ
សម្បត្តិសុ បតិជ្ជាបនអដ្ឋាសយេន វសន្តិ; តាសំ អភាវេ បក្កមន្តិ។ តេន វុត្ថំ -
“យថាអដ្ឋាសយំ វិហរិត្វា”តិ។ ចារិកំ ចរមាធាតិ អន្ធានគមនំ គច្ឆន្តោ។
ចារិកា ច នាមេសា ភគវតោ ធុរិជា ហោតិ តុរិតចារិកា ច, អតុរិតចារិកា ច។

តត្ថ ទូរេបិ ពោធនេយ្យបុគ្គលំ ទិស្វា តស្ស ពោធនត្ថាយ សហសា គមនំ
តុរិតចារិកា នាម។ សា មហាកស្សបបច្ចុគ្គមនាទិសុ ទដ្ឋញ្ញា។ ភគវា ហិ
មហាកស្សបំ បច្ចុគ្គច្ឆន្តោ មុហុត្តេន តិការុតំ មគ្គំ អគមាសិ,
អាឡវកស្សត្ថាយ តីសយោជនំ, តថា អដ្ឋលីមាលស្ស។ បុក្កសាតិស្ស បន
បញ្ចចត្តាលីសយោជនំ, មហាកប្បិនស្ស វីសយោជនសតំ,
ខធិវនិយស្សត្ថាយ សត្ត យោជនសតានិ អគមាសិ; ធម្មសេនាបតិនោ
សទ្ធិវិហារិកស្ស វនវាសីតិស្សសាមណោស្ស តិការុតាធិកំ វីសយោជនសតំ។

ឯកទិវសំ កិវ ថេរោ, “តិស្សសាមណោស្ស សន្តិកំ, ភន្តេ, គច្ឆាមី”តិ អាហា។
ភគវា, “អហម្មិ គមិស្សមី”តិ វត្វា អាយស្មន្តំ អានន្តំ អាមន្តេសិ - “អានន្ត,
វីសតិសហស្សានំ ធម្មភិញ្ញានំ អាហោចេហិ - ភគវា
វនវាសីតិស្សសាមណោស្ស សន្តិកំ គមិស្សតី”តិ។ តតោ ទុតិយទិវសេ
វីសតិសហស្សឪណាសវបរិវតោ អាគាសេ ឧប្បតិក្វា
វីសយោជនសតមត្តកេ តស្ស គោចរគាមទ្វារេ ធុតិវត្វា ចិវំ ចារុបិ។ កម្មន្តំ

គង្គមាតា មនុស្ស ទិស្វា, “សត្តា, ភោ, អាគតោ, មា កម្មន្តំ អគមិត្តា” តិ វត្ថា
អាសនាធិ បញ្ញាបេត្វា យាគុំ ធិត្វា ចានវត្តំ ករោត្តា, “កុហី, ភន្តេ, ភគវា
គង្គតិ” តិ ធម្មាភិក្ខុ បុច្ឆិសុ។ ឧបាសកា, ន ភគវា អញ្ញត្ថ គង្គតិ, ឥនេវ
តិស្សសាមណោស្ស ធស្សនត្ថាយ អាគតោតិ។ តេ “អម្ពាភំ កិរ
កុល្យបកត្ថេវស្ស ធស្សនត្ថាយ សត្តា អាគតោ, នោ វត នោ ថេរេ
ឡិមត្ថកោ” តិ សោមនស្សជាតា អហេសុំ។

អថ ភគវតោ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សាមណោរោ ភាមំ បិណ្ឌរាយ ចរិត្វា
“ឧបាសកា មហាភិក្ខុសង្ឃោ” តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ, “សត្តា, ភន្តេ, អាគតោ” តិ
អាហេចេសុំ, សោភគវត្ថំ ឧបសង្កមិត្វា បិណ្ឌាចារេន អាបុច្ឆិ។ សត្តា តស្ស បត្តំ
ហត្ថេន គហេត្វា, “អលំ, តិស្ស, ធិដ្ឋិតំ ភត្តកិច្ច” តិ អាហា។ តតោ ឧបជ្ឈាយំ
អាបុច្ឆិត្វា អត្ថនោ បត្តាសនេ ធិសីធិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ អថស្ស
ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សត្តា មជ្ឈលំ វត្ថា ធិក្ខមិត្វា ភាមទ្វារេ វត្ថា, “កតរោ
តេ, តិស្ស, វសនជ្ជានំ គមនមគ្គោ” តិ អាហា។ “អយំ ភគវា” តិ។ មគ្គំ
ទេសយមា នោ បុរតោ យាហិ តិស្សតិ។ ភគវា កិរ សនេវកស្ស លោកស្ស
មគ្គទេសកោ សមា នោបិ “សកលតិការុតេ មគ្គ សាមណោ ធន្តំ លច្ឆាមី” តិ
តំ មគ្គទេសកមកាសិ។

សោ អត្ថនោ វសនជ្ជានំ គន្ធា ភគវតោ វត្ថមកាសិ។ អថ នំ ភគវា, “កតរោ
តេ, តិស្ស, ចង្គមោ” តិ បុច្ឆិត្វា តត្ថ គន្ធា សាមណោស្ស ធិសីធនចាសាលោ
ធិសីធិត្វា, “តិស្ស, ឥមស្មី ហំនេ សុខំ វសសី” តិ បុច្ឆិ។ សោ អាហា - “អាម, ភន្តេ,
ឥមស្មី មេ ហំនេ វសន្តស្ស សីហព្យក្សហត្ថិមិគមោរាជិនំ សទ្ធិំ សុណតោ
អរញ្ញាសញ្ញា ឧប្បជ្ជតិ, តាយ សុខំ វសាមី” តិ។ អថ នំ ភគវា, “តិស្ស, ភិក្ខុសង្ឃំ

សន្និបាតហ៊ា, ពុទ្ធជាយដ្ឋំ តេ ទស្សមី" តិ វត្វា សន្និបតិ តេ ភិក្ខុសង្ឃ
ឧបសម្មាទេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ អគមាសីតិ។ អយំ តុរិយាចារិកា នាម។

យំ បន កាមនិគមបដិចាជិយា ទេវសិកំ យោជនឡយោជនវសេន
បិណ្ឌាចាតចរិយាជិហិ លោកំ អនុគ្គណ្ណាន្តស្ស កមនំ, អយំ អតុរិយាចារិកា
នាម។ ឥមំ បន ចារិកំ ចរន្តោ ភគវា មហាមណ្ឌលំ មជ្ឈិមមណ្ឌលំ
អន្តិមមណ្ឌលំ ឥមេសំ តិណ្ណំ មណ្ឌលានំ អញ្ញាតវស្មី ចរតិ។ តត្ថ
មហាមណ្ឌលំ នវយោជនសតិកំ, មជ្ឈិមមណ្ឌលំ ធម្មយោជនសតិកំ,
អន្តិមមណ្ឌលំ តិយោជនសតិកំ។ យថា មហាមណ្ឌលេ ចារិកំ ចរិតុកាមោ
ហោតិ, មហាបវារណាយ បវារេត្វា ចាជិបទទិវសេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ
និក្ខមតិ។ សមន្តោ យោជនសតំ ឯកកោលាហលំ អហោសិ, បុរិមំ បុរិមំ
អាគតា និមន្តេតុំ លភន្តិ; ឥតវេសុ ធូសុ មណ្ឌលេសុ សក្ការោ មហាមណ្ឌលេ
ឱសរតិ។ តត្រ ភគវា តេសុ តេសុ កាមនិគមេសុ ឯកាហំ ធូហំ វសន្តោ
មហាជនំ អាមិសបដិគ្គហេន អនុគ្គណ្ណាន្តោ ធម្មទានេន ចស្ស វិវដ្ឋបនិស្សិតំ
កុសលំ វឡេន្តោ នវហិ មាសេហិ ចារិកំ បរិយោសាបេតិ។

សចេ បន អន្តោវស្សេ ភិក្ខុនំ សមជីវបស្សនា តរុណា ហោតិ,
មហាបវារណាយ អបវារេត្វា បវារណាសង្កហំ ទត្វា កត្តិកបុណ្ណាយ
បវារេត្វា មិគសិរស្ស បឋមទិវសេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ និក្ខមិត្វា
មជ្ឈិមមណ្ឌលំ ឱសរតិ។ អញ្ញេនបិ ការណេន មជ្ឈិមមណ្ឌលេ ចារិកំ
ចរិតុកាមោ ចតុមាសំ វសិត្វាវ និក្ខមតិ។ វុត្ថនយេនេវ ឥតវេសុ ធូសុ
មណ្ឌលេសុ សក្ការោ មជ្ឈិមមណ្ឌលេ ឱសរតិ។ ភគវា បុរិមនយេនេវ លោកំ
អនុគ្គណ្ណាន្តោ អដ្ឋហិ មាសេហិ ចារិកំ បរិយោសាបេតិ។

សេច បន ចតុមាសំ វុជ្ជវស្សស្សាបិ ភគវតោ វេនេយ្យសត្តា
អបរិបក្កិទ្ធិយា ហោន្តិ, តេសំ ឥន្ទ្រិយបរិចាកំ អាគមយមាណោ អបរម្ម្យ ឯកំ
មាសំ វា ទ្វិតិចតុមាសំ វា តត្ថេវ វសិត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ និក្ខមតិ។
វុត្តនយេនេវ ឥតវេសុ ទ្វីសុ មណ្ឌាលេសុ សក្ការោ អន្តោមណ្ឌាលេ ឱសរតិ។
ភគវា បុរិមនយេនេវ លោកំ អនុគ្គណ្ឌោ សត្តហិ វា ធម្មា វា បញ្ចហិ វា ចត្វហិ
វា មាសេហិ ចារិកំ បរិយោសាបេតិ។ ឥតិ ឥមេសុ តិសុ មណ្ឌាលេសុ យត្ថ
កត្តចិ ចារិកំ ចរន្តោ ន ជីវរាទិហេតុ ចរតិ។ អថ ខោ យេ ទុគ្គតា ពាលា ដិណ្ឌា
ព្យាធិតា, តេ កធា តថាគតំ អាគន្ធា បស្សិស្សន្តិ? មយិ បន ចារិកំ ចរន្តេ
មហាជនោ តថាគតនស្សនំ លភិស្សតិ, តត្ថ កេចិ ចិត្តានិ បសាទេស្សន្តិ, កេចិ
មាលាធិហិ បូជេស្សន្តិ, កេចិ កជជ្ជភិក្ខុំ ធន្សន្តិ, កេចិ មិច្ឆាធន្សនំ បហាយ
សម្មាទិដ្ឋិកា ភវិស្សន្តិ, តំ តេសំ ភវិស្សតិ ធីយរត្តំ ហិតាយ សុខាយាតិ ឯវំ
លោកានុកម្មាយ ចារិកំ ចរតិ។

អបិច ចត្វហិ ការណេហិ ពុទ្ធា ភគវត្ថោ ចារិកំ ចរន្តិ - ជង្គ្រិហារវសេន
សរីរជាសុកត្តាយ, អត្ថប្បត្តិកាលំ អភិកម្ពនត្តាយ, ភិខុនំ សិក្ខាបទំ
បញ្ញាបនត្តាយ, តត្ថ តត្ថ បរិចាកគតិទ្ធិយេ ពោធនេយ្យសត្ថ
ពោធនត្តាយាតិ។ អបរេហិបិ ចត្វហិ ការណេហិ ពុទ្ធា ភគវត្ថោ ចារិកំ ចរន្តិ -
ពុទ្ធិសរណំ គច្ឆិស្សន្តិតិ វា, ធម្មំ សរណំ គច្ឆិស្សន្តិតិ វា, សង្ឃំ សរណំ
គច្ឆិស្សន្តិតិ វា, មហតា ធម្មវស្សេន ចតស្សោ បរិសា សន្តប្បស្សមីតិ វាតិ។
អបរេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ ពុទ្ធា ភគវត្ថោ ចារិកំ ចរន្តិ - ចាលាភិចាតា
វិរមិស្សន្តិតិ វា, អទិន្នាធានា... កាមេសុមិច្ឆាចារា... មុសាវាទា...
សុរាមេរយមជ្ឈបមាទដ្ឋានា វិរមិស្សន្តិតិ វាតិ។ អបរេហិ អជ្ឈហិ ការណេហិ
ពុទ្ធា ភគវត្ថោ ចារិកំ ចរន្តិ - បឋមជ្ឈានំ បដិលភិស្សន្តិតិ វា, ទុតិយំ... បេ...
នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនសមាបត្តិ បដិលភិស្សន្តិតិ វាតិ។ អបរេហិ អជ្ឈហិ

ការណែនាំ ពុទ្ធាភិក្ខុវិញ្ញាណ ចារឹក ចរន្ត - សោតាបត្តិមគ្គំ អធិកមិស្សន្តីតិ វា,
សោតាបត្តិដលំ...បេ... អរហត្តដលំ សង្ឃិករិស្សន្តីតិ វាតិ។ អយំ
អត្ថវិចារិកា, សា ឥធ អធិប្បតា។ សា បនេសា ធុរិជា ហោតិ និពទ្ធចារិកា,
អនិពទ្ធចារិកា ច។ តត្ថ យំ ឯកស្សេវ ពោធនេយ្យសត្តស្ស អត្តាយ គប្បតិ,
អយំ និពទ្ធចារិកា ឆាម។ យំ បន កាមនិគមនគរបដិចាជិវសេន ចរតិ, អយំ
អនិពទ្ធចារិកា ឆាម។ ឯសា ឥធ អធិប្បតា។

សេនាសនំ សំសាមេត្វាតិ សេនាសនំ បដិសាមេត្វា។ តំ បន បដិសាមេត្តោ
បេរោ ន ចូឡបត្តមហាបត្ត-ចូឡដាលកមហាដាលក-បដ្ឋុល្លាចីវរ-
ធុក្ខុលចីវរាធិនំ កណ្ហិកំ កត្វា សប្បិវេលាធិនំ វា បន យដេ បូរាបេត្វា គព្ព
និទហិត្វា ធារំ បិឆាយ កុញ្ចកមុទ្ធិកាធិនិ យោជាបេសិ។ “សេ ច ន ហោតិ ភិក្ខុ
វា សាមណេរោ វា អារាមិកោ វា ឧចាសកោ វា, ចត្វសុ ចាសាណេសុ មព្វោ
មញ្ចំ អារោបេត្វា បីបេ បីបំ អារោបេត្វា ចីវរំសេ វា ចីវរវដ្ឋុយា វា ឧបរិ បុញ្ចំ
កត្វា ធារវាតចានំ ថកេត្វា បក្កមិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៣៦០) វចនតោ បន
នេវាសិកំ ភិក្ខុំ អាបុច្ឆនមត្តកេនេវ បដិសាមេសិ។

យេន សាវត្ថិ តេន ចារឹកំ បក្កាមីតិ សត្ត ធស្សនកាមោ ហុត្វា យេន
ធិសាកាគេន សាវត្ថិ តេន បក្កាមិ។ បក្កមន្តោ ច ន សុទ្ធាធនមហារាជស្ស
អារោចាបេត្វា សប្បិវេលមធុដាលិកាធិនិ កាហាបេត្វា បក្កន្តោ។ យូដំ
បហាយ និក្ខន្តោ បន មត្តហត្ថិវិយ, អសហាយ កិច្ចោ សីហោវិយ,
បត្តចីវរមត្តំ អាធាយ ឯកកោវ បក្កាមិ។ កស្មា បនេស បញ្ចសតេហិ អត្តនោ
អន្តេវាសិកេហិ សទ្ធិ រាជគហំ អគន្ធា ឥធានិ និក្ខន្តោតិ? រាជគហំ
កបិលវត្ថុតោ ធារំ សដ្ឋិយោជនានិ, សាវត្ថិ បន បញ្ចនស។ សត្តា រាជគហតោ
បញ្ចចត្តាលីសយោជនំ អាគន្ធា សាវត្ថិយំ វិហរតិ, ឥធានិ អាសន្នោ ជាតោតិ

សុត្វា និក្ខមីតិ អការណាមេតំ។ ពុទ្ធានំ សន្តិកំ គច្ឆន្តោ ហិ ឯស
យោជនសហស្សម្បិ គច្ឆយ្យ, តទា បន កាយវិវេកោ ន សក្កាលទ្ធុន្តិ។
ពហូហិ សទ្ធិ គមនកាលេ ហិ ឯកស្មី គច្ឆាមាតិ វនន្តេ ឯកោ ឥវេវ វសាមាតិ
វនតិ។ ឯកស្មី វសាមាតិ វនន្តេ ឯកោ គច្ឆាមាតិ វនតិ។ តស្មា ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណោ
សមាបត្តិ អប្បេត្វា និសីទិតុំ វា ជាសុកសេនាសនេ កាយវិវេកំ លទ្ធុំ វា ន
សក្កា ហោតិ, ឯកកស្ស បន តំ សត្តំ សុលភំ ហោតិ តទា អគន្ធា ឥទានិ
បក្កាមិ។

ចារិកំ ចរមាធាតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ អយំ ចារិកា នាម មហាជនសង្គហត្ថំ
ពុទ្ធានំយេវ លព្ពតិ, ពុទ្ធវេ ឧបាទាយ បន រុទ្ធិសន្តេន សាវកានម្បិ វុច្ឆតិ
កិលញ្ញាធិហិ កតំ ពីជនម្បិ តាលវណ្ណំ វិយ។ យេន ភគវាតិ សាវត្ថិយា អវិទូរេ
ឯកស្មី គាមកេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្ថកិច្ចោ ជេតវនំ បរិសិទ្ធា
សាវបុត្តត្ថេវស្ស វា មហាមោគ្គល្លានត្ថេវស្ស វា វសនជ្ជានំ គន្ធា ចាទេ ធារិត្វា
មក្ខេត្វា ចានីយំ វា ចានកំ វា បរិទ្ធា ថោកំ វិស្សមិត្វា សត្តារំ បស្សិស្សាមីតិ
ចិត្តម្បិ អនុប្បាទេត្វា ឧដុកំ គន្ធកុដិបរិវេណមេវ អគមាសិ។ ថេវស្ស ហិ
សត្តារំ ទដ្ឋកាមស្ស អញ្ញេន ភិក្ខុនា កិច្ចំ នត្ថិ។ តស្មា រាហុលំ វា អានន្តំ វា
គហេត្វា ឱកាសំ ការេត្វា សត្តារំ បស្សិស្សាមីតិ ឯវម្បិ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេសិ។

ថេរោ ហិ សយមេវ ពុទ្ធសាសនេ វល្លភោ រញ្ញោ សង្គាមវិជយមហាយោធា
វិយ។ យថា ហិ តាទិសស្ស យោធស្ស រាជានំ ទដ្ឋកាមស្ស អញ្ញំ សេរិត្វា
ទស្សនកម្មំ នាម នត្ថិ; វល្លភតាយ សយមេវ បស្សតិ។ ឯវំ ថេរោបិ ពុទ្ធសាសនេ
វល្លភោ, តស្ស អញ្ញំ សេរិត្វា សត្តទស្សនកិច្ចំ នត្ថិតិ ចាទេ ធារិត្វា
ចាទបុញ្ញនម្មិ បុញ្ញិត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ ភគវាបិ “បច្ឆុសកាលេយេវ
មន្តាណិបុត្តោ អាគមិស្សតី” តិ អទ្ទស។ តស្មា គន្ធកុដិ បរិសិទ្ធា សូចិយដិកំ

អនត្តាវ ធនបំ បដិប្បស្សមេត្វា ឧដ្ឋាយ និសីទិ។ ខេរោ កវាជំ បណាមេត្វា
គន្ធកុដិ បរិសិទ្ធា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ធម្មិយា កថាយាទិ
ភគវា ធម្មិ កថំ កថេន្តោ ចូឡុកោសិដ្ឋសុត្ត (ម. និ. ១.៣២៥ អាទយោ) តិណ្ហំ
កុលបុត្តានំ សាមគ្គិរសានិសំសំ កថេសិ; សេក្ខសុត្ត (ម. និ. ២.២២ អាទយោ)
អាវសថានិសំសំ, យជិការសុត្ត (ម. និ. ២.២៨២ អាទយោ) សតិបដិលាភិកំ
បុព្វេនិវាសប្បដិសំយុត្តកថំ; រដ្ឋចាលសុត្ត (ម. និ. ២.៣០៤) ចត្តារោ ធម្មុទ្ទេសេ,
សេលសុត្ត (ម. និ. ២.៣៩៦ អាទយោ) ចានកានិសំសកថំ, ឧបក្កិលេសសុត្ត
(ម. និ. ៣.២៣៦ អាទយោ) ភគុត្តរស្ស ធម្មកថំ កថេន្តោ ឯកីភារេ អានិសំសំ
កថេសិ។ ឥមស្មី បន រថវិនិតេ អាយស្មតោ បុណ្ណាស្ស កថេន្តោ
ទសកថាវត្ថុនិស្សយំ អនន្តនយំ នាម ទស្សេសិ បុណ្ណា, អយម្បិ
អប្បិច្ឆកថាយេវ សន្តោសកថាយេវាទិ។ បដិសម្ពិទាបត្តស្ស សាវកស្ស
វេលន្តេ វត្វា មហាសមុទ្ទេ ហត្ថប្បសារណំ វិយ អហោសិ។

យេន អន្ទវនន្តិ តទា កិរ បច្ឆាភត្តេ ជេតវនំ អាកិណ្ហំ ហោទិ, ពហូ
ខត្តិយព្រាហ្មណាទយោ ជេតវនំ ឱសវន្តិ; រញ្ជោ ចក្កវត្ថិស្ស ខន្ធាវាវដ្ឋានំ វិយ
ហោទិ, ន សក្កា បរិវេកំ លភិតុំ។ អន្ទវនំ បន បធានយរសទិសំ បរិវិត្តំ, តស្មា
យេនន្ទវនំ តេនុបសង្កមិ។ កស្មា បន មហាថេរេ ន អទ្ទស? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ
- “សាយន្តសមយេ អាគន្ធា មហាថេរេ ទិស្វា បុន ទសពលំ បស្សិស្សមិ, ឯវំ
មហាថេរានំ ឯកំ ឧបដ្ឋានំ ភវិស្សតិ, សត្តុ ទ្វេ ភវិស្សន្តិ, តតោ សត្តារំ វន្តិត្វា មម
វសនដ្ឋានមេវ គមិស្សមិ” តិ។

សត្វវិសុទ្ធិបញ្ញាវណ្ណានា

២៥៦. អភិណ្ហំ កិត្តយមាទោ អហោសីទិ បុនប្បុនំ វណ្ណំ កិត្តយមាទោ
វិហាសិ។ ខេរោ កិរ តតោ បដ្ឋាយ ទិវសេ ទិវសេ សង្ឃមជ្ឈេ “បុណ្ណោ កិរ នាម

មន្ត្រាណិបុត្តោ ចតុបិ បរិសាហិ សទ្ធិ អសំសង្ខារោ, សោ ធនពលស្ស
ធន្សនត្ថាយ អាគមិស្សតិ; កង្ខិ នុ ខោ មំ អធិស្ឋាវ គមិស្សតិ”តិ
ថេរនមជ្ឈិមាណំ សតិករណាត្ថំ អាយស្មតោ បុណ្ណស្ស គុណំ ភាសតិ។ ឯ
កិរស្ស អហោសិ - “មហាល្លកភិក្ខុ នាម ន សព្វកាលំ អន្តោវិហារេ ហោតិ;
គុណកថាយ បនស្ស កថិតាយ យោ ច នំ ភិក្ខុំ បស្សិស្សតិ; សោ អាគន្ធា
អាហោចស្សតិ”តិ។ អថាយំ ថេរស្សេវ សទ្ធិវិហារិកោ តំ អាយស្មន្តំ មន្ត្រាណិបុត្តំ
បត្តចីវរមាធាយ គន្ធកុដិ បរិសន្តំ អទ្ទស។ កថំ បន នំ ឯស អញ្ញាសីតិ? បុណ្ណ,
បុណ្ណាតិ វត្វា កថេន្តស្ស ភគវតោ ធម្មកថាយ អញ្ញាសិ - “អយំ សោ ថេរោ,
យស្ស មេ ឧបជ្ឈាយោ អភិណ្ណំ កិត្តយមាធា ហោតិ”តិ។ ឥតិ សោ អាគន្ធា
ថេរស្ស អាហោចសិ។ **និសីទនំ អាធាយាតិ និសីទនំ** នាម សទសំ វុច្ចតិ អវាយិមំ។
ថេរោ បន ចម្ពុខណ្ណំ គហេត្វា អគមាសិ។ **បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោតិ បច្ឆតោ បច្ឆតោ។**
សីសានុលោកីតិ យោ ឧន្ទតជ្ជានេ បិដ្ឋិ បស្សន្តោ និទ្ទជ្ជានេ សីសំ បស្សន្តោ
គច្ឆតិ, អយម្យិ សីសានុលោកីតិ វុច្ចតិ។ តាធិសោ ហុត្វា អនុពន្ធិ។ ថេរោ ហិ
កិញ្ចាបិ សំយតបទសទ្ធតាយ អច្ឆាសន្នោ ហុត្វា គច្ឆន្តោបិ បទសទ្ធនេ ន
ពាធតិ, “នាយំ សម្មាទនកាលោ”តិ ញត្វា បន ន អច្ឆាសន្នោ, អន្ទរំ នំ នាម
មហាន្តំ, ឯកស្មី ហ្មនេ និលីនំ អបស្សន្តេន, អារុសោ បុណ្ណ, បុណ្ណាតិ
អជាសុកសន្នោ កាតព្វោ ហោតីតិ និសិទ្ធជានជាទនត្ថំ នាតិទ្វេវ ហុត្វា
សីសានុលោកី អគមាសិ។ **ទិវាវិហារំ និសីទីតិ ទិវាវិហារត្ថាយ និសីទិ។**

តត្ថ អាយស្មាបិ បុណ្ណោ ឧទិច្ចព្រាហ្មណជន្នោ, សារិបុត្តត្ថេរោបិ។
បុណ្ណត្ថេរោបិ សុវណ្ណវណ្ណោ, សារិបុត្តត្ថេរោបិ។ បុណ្ណត្ថេរោបិ
អរហត្តជលសមាបត្តិសមាបន្នោ, សារិបុត្តត្ថេរោបិ។ បុណ្ណត្ថេរោបិ
កប្បសតសហស្សំ អភិជីហារសម្បន្នោ, សារិបុត្តត្ថេរោបិ
កប្បសតសហស្សាធិកំ ឯកមសង្ឃយ្យំ។ បុណ្ណត្ថេរោបិ បដិសម្ពិទាបត្តោ

មហាធិណាសវា, សាវិបុត្តត្ថេរោបិ។ ឥតិ ឯកំ កនកគុហំ បរិជ្ជា ទ្វេ សីហា
វិយ, ឯកំ វិជម្ពនភូមិ ឌីតិណ្ណា ទ្វេ ព្យគ្សាវិយ, ឯកំ សុបុច្ឆិតសាលវនំ បរិជ្ជា ទ្វេ
ធនុន្តនាគរាជានាវិយ, ឯកំ សិម្ពលិវនំ បរិជ្ជា ទ្វេ សុបណ្ណារាជានាវិយ, ឯកំ
នរវាហនយានំ អភិរុទ្ធា ទ្វេ វេស្សវណាវិយ, ឯកំ បណ្ណាកម្ពលសិលំ
អភិនិសិន្នា ទ្វេ សក្កាវិយ, ឯកំ វិមានពុទ្ធកតា ទ្វេ ហារិតមហាព្រហ្មានាវិយ
ច តេ ទ្វេបិ ព្រាហ្មណជន្ទា ទ្វេបិ សុវណ្ណាវណ្ណា ទ្វេបិ សមាបត្តិលាភិនា ទ្វេបិ
អភិនិហារសម្បជ្ជា ទ្វេបិ បដិសម្ពិទ្ធាបត្តា មហាធិណាសវា ឯកំ វនសណ្ឋំ
អនុបរិជ្ជា តំ វនជ្ជានំ សោភយីសុ។

ភគវតី នោ, អាវុសោ, ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ, អាវុសោ, កី អម្ពានំ ភគវតោ
សន្តិកេ អាយស្មតា ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតីតិ? ឥទំ អាយស្មា សាវិបុត្តោ តស្ស
ភគវតី ព្រហ្មចរិយវាសំ ជានន្តោបិ កថាសមុជ្ឈាបនត្ថំ បុច្ឆិ។ បុរិមកថាយ ហិ
អប្បតិដ្ឋិតាយ បុច្ឆិមកថា ន ជាយតិ, តស្មា ឯវំ បុច្ឆិ។ ខេរោ អនុជានន្តោ
“ឯវមាវុសោ”តិ អាហា។ អថស្ស បញ្ញាវិស្សជ្ជនំ សោតុកាមោ អាយស្មា
សាវិបុត្តោ “កី នុ ខោ អាវុសោ សីលវិសុទ្ធត្ថំ ភគវតី ព្រហ្មចរិយំ វុស្សតី”តិ
បដិចាជិយា សត្តវិសុទ្ធិយោ បុច្ឆិ។ តាសំ វិត្តារកថាវិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តា។ អាយស្មា
បន បុណ្ណោ យស្មា ចតុចារិសុទ្ធិសីលាធិសុ បិតស្សាបិ ព្រហ្មចរិយវាសោ មត្តកំ
ន ចាបុណាតិ, តស្មា, “នោ ហិទំ, អាវុសោ”តិ សត្តំ បដិក្ខិបិ។

កិមត្ថំ ចរហាវុសោតិ យទិ សីលវិសុទ្ធិអាធិនំ អត្ថាយ ព្រហ្មចរិយំ ន
វុស្សតិ, អថ កិមត្ថំ វុស្សតីតិ បុច្ឆិ។ អនុចាធាបរិនិព្វានត្ថំ ខោ, អាវុសោតិ ឯត្ថ
អនុចាធាបរិនិព្វានំ នាម អប្បច្ចយបរិនិព្វានំ។ ទ្វេនា ឧចាធានានិ
គហល្យាចាធានព្វា បច្ចយូចាធានព្វា។ គហល្យាចាធានំ នាម កាមុចាធានាធិកំ
ចតុត្ថំ, បច្ចយូចាធានំ នាម អវិជ្ជាបច្ចយា សដ្ឋារាតិ ឯវំ វុត្តបច្ចយា។ តត្ថ

គហល្លាចាទានវាទិនោ អាចរិយា អនុចាទាបរិទិព្ពានន្តិ ចតុសុ ឧចាទានេសុ
អញ្ញាតវេនាបិ កញ្ចិ ធម្មំ អគ្គហេតុា បវត្ថំ អវហត្ថដលំ អនុចាទាបរិទិព្ពានន្តិ
កថេន្តិ។ តញ្ចិ ន ច ឧចាទានសម្បយុត្ថំ ហុត្វា កញ្ចិ ធម្មំ ឧចាទិយតិ,
កិលេសានញ្ចា បរិទិត្តតន្តេ ជាតត្តា បរិទិព្ពានន្តិ វុច្ឆតិ។ បច្ចយូចាទានវាទិនោ
បន អនុចាទាបរិទិព្ពានន្តិ អប្បច្ចយបរិទិព្ពានំ។ បច្ចយវសេន អនុប្បន្នំ អសន្នំ
អមតធាតុមេវ អនុចាទាបរិទិព្ពានន្តិ កថេន្តិ។ អយំ អន្តោ, អយំ កោដិ, អយំ
និដ្ឋា។ អប្បច្ចយបរិទិព្ពានំ បត្តស្ស ហិ ព្រហ្មចរិយវាសោ មត្តកំ បត្តោ នាម
ហោតិ, តស្មា ថេរោ “អនុចាទាបរិទិព្ពានត្ថ”ន្តិ អាហា។ អថ នំ អនុយុញ្ញន្តោ
អាយស្មា សារិបុត្តោ “កី នុ ខោ, អាវុសោ, សីលវិសុទ្ធិ អនុចាទាបរិទិព្ពាន”ន្តិ បុន
បុច្ឆំ អារតិ។

២៥៨. ថេរោបិ សត្តបរិវត្តេសុ តថេវ បដិក្ខិបិទ្វា បរិយោសានេ នោសំ
នស្សេន្តោ សីលវិសុទ្ធិ ច, អាវុសោតិអាទិមាហា។ តត្ថ បញ្ញាបេយ្យាតិ យទិ
បញ្ញាបេយ្យា។ សឧចាទានំយេវ សមាទំ អនុចាទាបរិទិព្ពានំ បញ្ញាបេយ្យាតិ
សន្និហណាធម្មមេវ និគ្គហណាធម្មំ សប្បច្ចយធម្មមេវ អប្បច្ចយធម្មំ
សន្និទធម្មមេវ អសន្និទធម្មន្តិ បញ្ញាបេយ្យាតិ អត្តោ។ ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិយំ
បន សប្បច្ចយធម្មមេវ អប្បច្ចយធម្មំ សន្និទធម្មមេវ អសន្និទធម្មន្តិ
បញ្ញាបេយ្យាតិ អយមេវ អត្តោ គហេតត្តោ។ បុព្វដ្ឋនោ ហិ, អាវុសោតិ ឯត្ថ
វដ្ឋានុគតោ លោកិយពាលបុព្វដ្ឋនោ ទដ្ឋត្តោ។ សោ ហិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលមត្តស្សបិ អភាវតោ សត្តសោ អញ្ញាត្រ ឥមេហិ ធម្មេហិ។
តេន ហីតិ យេន ការណេន ឯកេច្ឆេ បណ្ឌិតា ឧបមាយ អត្ថំ ជានន្តិ, តេន
ការណេន ឧបមំ តេ ករិស្សមីតិ អត្តោ។

សត្តបរិទីតវណ្ណានា

២៥៩. សត្វ រថវិជិតានិវិជិតអស្សរាជានិយយុត្តេ សត្វ រថេយ្យានេវ,
ចិត្តវិសុទ្ធាតិ, អារុសោ, អយំ សីលវិសុទ្ធិ នាម, យាវនេវ, ចិត្តវិសុទ្ធាតិ។
ចិត្តវិសុទ្ធាតិ និស្សក្កវចនមេតំ។ អយំ បនេត្ត អត្តោ, យាវនេវ,
ចិត្តវិសុទ្ធិសម្ពាតា អត្តា, តាវ អយំ សីលវិសុទ្ធិ នាម ឥន្ទ្រតញ្ញា។ យា បន អយំ
ចិត្តវិសុទ្ធិ, ឧសា សីលវិសុទ្ធិយា អត្តោ, អយំ កោដិ, ឥទំ បរិយោសានំ,
ចិត្តវិសុទ្ធិយំ វិភស្ស ហិ សីលវិសុទ្ធិកិច្ចំ កតំ នាម ហោតីតិ។ ឧស នយោ
សព្ទបទេសុ។

ឥទំ បនេត្ត ឱបម្មសំសន្ននំ - រាជា បសេនទិ កោសលោវិយ ហិ
ជរាមរណភិក្ខុកោ យោគាវចរោ ទដ្ឋញ្ញោ។ សាវត្ថិនគរំវិយ សក្កាយនគរំ,
សាកេតនគរំវិយ និព្វាននគរំ, រញ្ជោ សាកេតេ វឡិអារហស្ស សីលំ គន្ធា
ចាបុណ្ហតត្ថស្ស អច្ឆាយិកស្ស កិច្ចស្ស ឧប្បាទកាលោវិយ យោគិនោ
អនភិសមេតានំ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អភិសមយ កិច្ចស្ស ឧប្បាទកាលោ។ សត្វ
រថវិជិតានិវិយ សត្វ វិសុទ្ធិយោ, បឋមំ រថវិជិតំ អារុទ្ធិកាលោវិយ
សីលវិសុទ្ធិយំ វិភកាលោ, បឋមរថវិជិតាធិហិ ទុតិយាធិនិ អារុទ្ធិកាលោវិយ
សីលវិសុទ្ធិអាធិហិ ចិត្តវិសុទ្ធិអាធិសុ វិភកាលោ។ សត្វមេន រថវិជិតេន
សាកេតេ អន្តេបុរាជារ ឱរុយ្ហ ឧបរិចាសានេ ញាតិមិត្តគណបរិវុតស្ស
សុរសភោជនបរិភោគកាលោវិយ យោគិនោ ញាណទស្សនវិសុទ្ធិយា
សព្ទកិលេសេ ខេបេត្វា ធម្មវរចាសានំ អារុយ្ហ
បរោបណ្ណាសកុសលធម្មបរិវាស្ស និព្វានាម្ពណំ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា
និរោធសយនេ និសិន្នស្ស លោកុត្តរសុខានុភវនកាលោ ទដ្ឋញ្ញោ។

ឥតិ អាយស្មន្តំ បុណ្ណំ ទសកថាវត្ថុលាភី ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរោ សត្វ
វិសុទ្ធិយោ បុច្ឆិ។ អាយស្មា បុណ្ណោ ទស កថាវត្ថុនិវិស្សន្នេសិ។ ឯវំ បុច្ឆន្តោ បន

ធម្មសេនាបតិ ក៏ ជាជិត្វា បុត្រ, ឧទាហុ អជាជិត្វា? តិត្តកុសលោ វា បន ហុត្វា
វិសយស្មី បុត្រ, ឧទាហុ អតិត្តកុសលោ ហុត្វា អវិសយស្មី? បុណ្ណាត្ថរោបិ ច ក៏
ជាជិត្វាវិស្សន្នេសិ, ឧទាហុ អជាជិត្វា? តិត្តកុសលោ វា បន ហុត្វាវិសយស្មី
វិស្សន្នេសិ, ឧទាហុ អតិត្តកុសលោ ហុត្វា អវិសយេតិ? ជាជិត្វា តិត្តកុសលោ
ហុត្វាវិសយេ បុត្រិតិ ហិ វេទមាណោ ធម្មសេនាបតីយេវ វេទេយ្យ។ ជាជិត្វា
តិត្តកុសលោ ហុត្វាវិសយេ វិស្សន្នេសិតិ វេទមាណោ បុណ្ណាត្ថរោយេវ វេទេយ្យ។
យញ្ញាវិសុទ្ធិសុ សំខិត្តំ, តំ កថាវត្ថុសុ វិត្តិណ្ណំ។ យំ កថាវត្ថុសុ សំខិត្តំ, តំ
វិសុទ្ធិសុ វិត្តិណ្ណំ។ តទមិនា នយេន វេទិតញ្ចំ។

វិសុទ្ធិសុ ហិ ឯកា សីលវិសុទ្ធិ ចត្តារិ កថាវត្ថុនិ ហុត្វា អាគតា អប្បិច្ឆកថា
សន្តដ្ឋិកថា អសំសគ្គកថា, សីលកថាតិ។ ឯកា ចិត្តវិសុទ្ធិ តីណិ កថាវត្ថុនិ
ហុត្វា អាគតា - បរិវេកកថា, វិរយាមកថា, សមាធិកថាតិ, ឯវំ តាវ យំ
វិសុទ្ធិសុ សំខិត្តំ, តំ កថាវត្ថុសុ វិត្តិណ្ណំ។ កថាវត្ថុសុ បន ឯកា បញ្ញាកថា បញ្ញា
វិសុទ្ធិយោ ហុត្វា អាគតា - ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ, កម្លាំងវិវាទវិសុទ្ធិ,
មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ, បដិបទាញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ,
ញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិតិ, ឯវំ យំ កថាវត្ថុសុ សំខិត្តំ, តំ វិសុទ្ធិសុ វិត្តិណ្ណំ។ តស្មា
សារិបុត្តត្ថរោ សត្តវិសុទ្ធិយោ បុច្ឆន្តោ ន អញ្ញំ បុច្ឆិ, ទស កថាវត្ថុនិយេវ បុច្ឆិ។
បុណ្ណាត្ថរោបិ សត្តវិសុទ្ធិយោ វិស្សន្នេន្តោ ន អញ្ញំ វិស្សន្នេសិ, ទស
កថាវត្ថុនិយេវ វិស្សន្នេសិតិ។ ឥតិ ឧកោបេតេ ជាជិត្វា តិត្តកុសលោ ហុត្វា
វិសយេវ បញ្ញំ បុច្ឆិសុ ចេវ វិស្សន្នេសុ ចាតិ វេទិតញ្ចំ។

២៦០. កោ នាមោ អាយស្មាតិ ន ថេរោ តស្ស នាមំ ន ជានាតិ។ ជានន្តោយេវ
បន សម្មោទិតុំ លភិស្សាមីតិ បុច្ឆិ។ កថញ្ញា បនាយស្មន្តន្តិ ឥទំ បន ថេរោ
សម្មោទមាណោ អាហា។ មន្តាណិបុត្តោតិ មន្តាណិយា ព្រាហ្មណិយា បុត្តោ។

យថា តន្ត្រី ឯត្ថ តន្ត្រី និបាតមត្តំ, យថា សុត្តន្ត សាវកេន ព្យាកាតត្តា, ឯវមេវ
ព្យាកតាតិ អយមេត្ត សង្ខេបត្តោ។ អនុមស្ស អនុមស្សាតិ ធន កថាវត្ថុនិ
ឱកាហេត្វា អនុបរិសិទ្ធា។ ចេលណ្ហបកេនាតិ ឯត្ថ ចេលំ វុច្ចតិ វត្ថុំ, អណ្ហបកំ
ចុម្ពជកំ។ វត្ថុចុម្ពជកំ សីសេ កត្វា អាយស្មន្តំ តត្ថ និសីទាបេត្វា បរិហារន្តាបិ
សព្វហ្មចារី ធន្សនាយ លកេយ្យំ, ឯវំ លទ្ធិធន្សនម្យំ តេសំ លាភាយេវាតិ
អជ្ឈានបរិកប្បន អភិណ្ឌាធន្សនស្ស ឧចាយំ ធន្សេសិ។ ឯវំ អបរិហារន្តេន ហិ
បញ្ចំ វា បុច្ឆិតុកាមេន ធម្មំ វា សោតុកាមេន “ថេរោ កត្ថ បិតោ កត្ថ
និសីទ្នោ”តិ បរិយេសន្តេន ចរិតត្ថំ ហោតិ។ ឯវំ បរិហារន្តា បន
តត្ថិតិច្ឆិតក្ខណេយេវ សីសេតោ ឱរោបេត្វា មហារហោ អាសនេ និសីទាបេត្វា
សក្កា ហោតិ បញ្ចំ វា បុច្ឆិតុំ ធម្មំ វា សោតុំ។ តតិ អជ្ឈានបរិកប្បន
អភិណ្ឌាធន្សនស្ស ឧចាយំ ធន្សេសិ។

សារិបុត្តោតិ ច បន មន្តិ សារិយា ព្រាហ្មណិយា បុត្តោតិ ច បន ឯវំ មំ
សព្វហ្មចារី ជានន្តិ។ សត្តកប្បនាតិ សត្តសទិសេន។ តតិ ឯកបទេនេវ
អាយស្មា បុណ្ណោ សារិបុត្តត្ថេវ ចន្ទមណ្ឌលំ អាហាច្ឆ វេបេន្តោរិយ ឧក្ខិបិ។
ថេរស្ស ហិ តមស្មី ហនេ ឯកន្តធម្មកថិកភារោ ចាកដោ អហោសិ។ អមច្ចត្តិ
បុរោហិតំ មហាន្តោតិ វទមាដោ រាជសទិសោតិ វទេយ្យ, គោណំ
ហត្ថិប្បមាលោកតិ, វាបី សមុទ្ធប្បមាលោកតិ, អាលោកំ
ចន្ទិមស្សរិយាលោកប្បមាលោកតិ, តេតោ បរំ ឯតេសំ មហាន្តភាវកថា នាម
នត្ថិ។ សាវកម្យំ មហាតិ វទន្តោ សត្តបដិភាគោតិ វទេយ្យ, តេតោ បរំ តស្ស
មហាន្តភាវកថា នាម នត្ថិ។ តេច្ឆាយស្មា បុណ្ណោ ឯកបទេនេវ ថេវ ចន្ទមណ្ឌលំ
អាហាច្ឆ វេបេន្តោរិយ ឧក្ខិបិ។

ឯត្ថកម្ម្យ នោ នប្បដិកាសេយ្យាតិ បដិសម្ពិទាបត្តស្ស អប្បដិកានំ នាម
នត្ថិ។ យា បនាយំ ឧបមា អាហរជា, តំ ន អាហរេយ្យម, អត្ថមេវ កថេយ្យម។
ឧបមា ហិ អជានន្តានំ អាហរីយតីតិ អយមេត្ត អធិប្បាយោ។ អជ្ជកថាយំ បន
ឥទម្បិ បដិក្ខិបិត្វា ឧបមា នាម ពុទ្ធានម្បិ សន្តិកេ អាហរីយតិ, ថេរំ បនេស
អបចាយមា នោ ឯវមាហាតិ។

អនុមស្ស អនុមស្ស បុច្ឆិតាតិ ទស កថាវត្ថុនិ ឱកាហេត្វា ឱកាហេត្វា
បុច្ឆិតា។ កី បន បញ្ញាស្ស បុច្ឆនំ ភារិយំ, ឧទាហ វិស្សន្ននន្តិ? ឧគ្គហេត្វា បុច្ឆនំ
នោ ភារិយំ, វិស្សន្ននំ បន ភារិយំ។ សហេតុកំ វា សការណំ កត្វា បុច្ឆនម្បិ
វិស្សន្ននម្បិ ភារិយមេវ។ សមនុមោទីស្វតិ សមចិត្តា ហុត្វា អនុមោទីសុ។ ឥតិ
យថានុសន្និទាវ ទេសនា និដ្ឋិតាតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

រថវិនិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. និវាបសុត្តវណ្ណានា

២៦០. ឯវំ មេ សុតន្តិ និវាបសុត្តំ។ តត្ថ នេវាបិកោតិ យោ មិកានំ
គហណាត្ថាយ អរញ្ញេ តិណាពីជានិ វេបតិ “ឥទំ តិណំ ខាទិតុំ អាគតេ មិគេ សុខំ
គណ្ហិស្សមី”តិ។ និវាបន្តិ វេប្បំ។ និវុត្តន្តិ វេបិតំ។ មិគជាតាតិ មិគយជា។
អនុបខន្នាតិ អនុបវិសិត្វា។ មុច្ឆិតាតិ តណ្ហាមុច្ឆនាយ មុច្ឆិតា, តណ្ហាយ
បាទយំ បវិសិត្វា មុច្ឆនាការំ ចាបិតាតិ អត្ថោ។ មទំ អាបជ្ជិស្សន្និតិ មានមទំ
អាបជ្ជិស្សន្និ។ បមាទន្តិវិស្សន្នសតិការំ។ យថាកាមករណីយា ភវិស្សន្និតិ
យថា ឥច្ឆិស្សម, តថា កាតញ្ញា ភវិស្សន្និ។ ឥមស្មី និវាបេតិ ឥមស្មី និវាបជ្ជានេ។
ឯកំ កិរ និវាបតិណំ នាម អត្ថិ និទាយភទ្កកំ, តំ យថា យថា និទាយោ ហោតិ,

តថា តថា នីវារវនំវិយ មេយមាលាវិយ ច ឯកគ្បនំ ហោតិ, តំ លុទ្ធកា ឯកស្មី
ឧទកជាសុកដ្ឋានេ កសិទ្ធា វិបិទ្ធា វតី កត្វា ទ្វារំ យោជេទ្ធា រក្ខន្តិ។ អថ យទា
មហានិទាយេ សព្ភតិណានិ សុក្ខានិ ហោន្តិ, ជីវ្ហាតេមនមត្តម្បិ ឧទកំ ទុល្លភំ
ហោតិ, តទា មិគជាតា សុក្ខតិណានិ ចេវ បុរាណបណ្ណានិ ច ខាទន្តា
កម្មមាណវិយ វិចរន្តា និវាបតិណាស្ស គន្ធី យាយិទ្ធា វិជពន្ធនាជិនិ
អគណាយិទ្ធា វតី អន្លោត្តរន្តា បរិសន្តិ។ តេសញ្ចំ និវាបតិណំ អតិវិយ បិយំ
ហោតិ មនាបំ។ នេវាបិកោ តេ ទិស្វា ទ្វេ តិណិ ទិវសានិ បមត្តោ វិយ ហោតិ,
ទ្វារំ វិវិទ្ធា តិដ្ឋតិ។ អន្លោនិវាបដ្ឋានេ តហី តហី ឧទកអាវាដកាបិ ហោន្តិ, មិកា
វិវេជទ្វារេន បរិសិទ្ធា ខាទិតមត្តកំ បិវិតមត្តកមេវ កត្វា បក្កមន្តិ, បុនទិវសេ
កិញ្ចំ ន ករោន្តិតិ កណ្ណោ ចាលយមាណា ខាទិទ្ធា បិវិទ្ធា អតរមាណា គច្ឆន្តិ,
បុនទិវសេ កោចិ កិញ្ចំ កត្តា នត្តិតិ យាវទត្ថំ ខាទិទ្ធា បិវិទ្ធា មណ្ឌលគុម្ពំ
បរិសិទ្ធា និបជ្ជន្តិ។ លុទ្ធកា តេសំ បមត្តការំ ជានិទ្ធា ទ្វារំ បិឆាយ សម្បវិវាទេទ្ធា
កោដិតោ បដ្ឋាយ កោដ្ឋេទ្ធា គច្ឆន្តិ, ឯវំ តេ តស្មី និវាបេ នេវាបិកស្ស
យថាកាមករណីយា ភវន្តិ។

២៦២. តត្រ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, តេសុ មិគជាតេសុ។ បឋមា មិគជាតាតិ,
មិគជាតា បឋមទុតិយា នាម នត្តិ។ ភគវា បន អាគតបដិចាជិវសេន កប្បេទ្ធា
បឋមា, ទុតិយា, តតិយា, ចតុត្ថាតិ នាមំ អាហោបេទ្ធា ទស្សេសិ។ ឥទ្ធានុភាវាតិ
យថាកាមំ កត្តព្ភការតោ; វសីភាវោយេវ ហិ ឯត្ថ ឥទ្ធិតិ ច អានុភាវោតិ ច
អធិប្បតោ។

២៦៣. ភយភោគាតិ ភយេន ភោគតោ។ ពលវិវិយន្តិ អបរាបរំ
សញ្ញរណាវាយោធាតុ, សា បរិហាយីតិ អត្ថោ។

២២២. ឧបនិស្សាយ អាសយំ កប្បយ្យាមាតិ អន្តោ និបដ្ឋិតា ខាធន្តានម្បិ
 ភយមេវ, ពាហិរតោ អាគន្ធា ខាធន្តានម្បិ ភយមេវ, មយំ បន អមុំ និវាបជ្ជានំ
 និស្សាយ ឯកមន្តោ អាសយំ កប្បយ្យាមាតិ ចិន្តយីសុ។ ឧបនិស្សាយ អាសយំ
 កប្បយីសូតិ លុទ្ធកា នាម ន សត្តកាលំ អប្បមត្តា ហោន្តិ។ មយំ តត្ថ តត្ថ
 មណ្ឌលគុម្ពេសុ ចេវ វតិចាធនេសុ ច និបដ្ឋិតា ឯតេសុ មុខជោវនត្ថំ វា
 អាហារកិច្ចករណត្ថំ វា បក្កន្តេសុ និវាបវត្ថំ បរិសិទ្ធា ខាធិតមត្ថំ កត្វា
 អម្ពាភំ វសនជ្ជានំ បរិសិស្សាមាតិ និវាបវត្ថំ ឧបនិស្សាយ គហនេសុ
 គុម្ពវតិចាធានីសុ អាសយំ កប្បយីសុ។ ភុញ្ញីសូតិ វុត្ថនយេន លុទ្ធកានំ
 បមាធកាលំ ញាត្វា សីយំ សីយំ បរិសិទ្ធា ភុញ្ញីសុ។ កេតពិនោតិ
 សិក្ខិតកេរាជិកា។ ឥទ្ធិមន្តាតិ ឥទ្ធិមន្តោរិយ។ បរជនាតិ យក្ខា។ ឥមេ ន
 មិគជាតាតិ។ អាគតី វា គតី វាតិ ឥមិនា នាម ហ្មនេន អាគច្ឆន្តិ, អមុត្រ គច្ឆន្តិ
 ឥទំ នេសំ ន ជាតាម។ ទណ្ឌវាករាហីតិ ទណ្ឌវាករជាលេហិ។ សមន្តា
 សប្បទេសំ អនុបរិវារេសុន្តិ អតិមាយារិនោ ឯតេ, ន ទូរំ គមិស្សន្តិ, សន្តិកេយេវ
 និបន្នា ភវិស្សន្តិ តិ និវាបកេត្តស្ស សមន្តា សប្បទេសំ មហន្តំ ឱកាសំ
 អនុបរិវារេសុ។ អទ្ធសំសូតិ ឯវំ បរិវារេត្វា វាករជាលំ សមន្តតោ ចាលេត្វា
 ឱលោកេន្តា អទ្ធសំសុ។ យត្ថ តេតិ យស្មី ហ្មនេ តេ កាហំ អគម៌សុ, តំ ហ្មនំ
 អទ្ធសំសូតិ អត្ថោ។

២២៥. យំនួន មយំ យត្ថ អគតីតិ តេ កិរ ឯវំ ចិន្តយីសុ - “អន្តោ និបដ្ឋិតា
 អន្តោ ខាធន្តានម្បិ ភយមេវ, ពាហិរតោ អាគន្ធា ខាធន្តានម្បិ សន្តិកេ វសិត្វា
 ខាធន្តានម្បិ ភយមេវ, តេបិ ហិ វាករជាលេន បរិក្ខិបិត្វា គហិតាយេវា”តិ,
 តេន តេសំ ឯតទហោសិ - “យំនួន មយំ យត្ថ នេវាបិកស្ស ច
 នេវាបិកបរិសាយ ច អគតិ អរិសយោ, តត្ថ តត្ថ សេយ្យំ កប្បយ្យាមា”តិ។
 អញ្ជោ យដ្ឋេស្សន្តិ តតោ តតោ ទូរតវាសិនោ អញ្ជោ យដ្ឋេស្សន្តិ។ តេ យដ្ឋិតា

អញ្ជើញតិ តេបិ យដ្ឋិតា អញ្ជើញ តតោ ធូរតរវាសិនោ យដ្ឋេស្សន្តិ។ ឯវំ ឥមំ និវាបំ
និវុត្តំ សព្ពសោ មិគជាតា បរិមុច្ឆិស្សន្តិ ឯវំ ឥមំ អម្ពេហិ និវុត្តំ និវាបំ សព្ព
មិគយជា មិគសង្ឃា វិស្សន្តេស្សន្តិ បរិច្ឆេស្សន្តិ។ អដ្ឋបេក្ខេយ្យមាតិ តេសំ
គហាលោ អព្យាវដា ភវេយ្យមាតិ; យថា តថា អាគច្ឆន្តេសុ ហិ
តរុណាចោតកោ វា មហាល្លកោ វា ធុត្តលោ វា យូចបរិហិនោ វា សក្កា ហោន្តិ
លទ្ធិំ, អនាគច្ឆន្តេសុ កិញ្ចិ នត្តិ។ អដ្ឋបេក្ខិសុ ខោ, ភិក្ខុវេតិ ឯវំ ចិន្តេត្វា
អព្យាវដាវ អហេសុំ។

២៦៧. អមុំ និវាបំ និវុត្តំ មារស្ស អម្ពនិ ច លោកាមិសានីតិ ឯត្ថ និវាចោតិ វា
លោកាមិសានីតិ វា វដ្ឋាមិសក្ខតានំ បញ្ចន្ធិ កាមគុណានមេតំ អធិវេចនំ។
មារោ ន ច តីជានិវិយ កាមគុណោ វេបេន្តោ អាហិណ្ឌាតិ, កាមគុណាគិទ្ធានំ បន
ឧបរិ វសំ វត្ថេតិ, តស្មា កាមគុណា មារស្ស និវាចា នាម ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ -
“អមុំ និវាបំ និវុត្តំ មារស្ស” តិ។ ន បរិមុច្ឆិសុ មារស្ស ឥទ្ធានុភាវាតិ មារស្ស វសំ
គតា អហេសុំ, យថាកាមករណីយា។ អយំ សបុត្តភិយបព្ពជ្ជាយ
អាគតឧបមា។

២៦៨. ចេតោវិមុត្តិ បរិហាយីតិ ឯត្ថ ចេតោវិមុត្តិ នាម អរញ្ជោ វសិស្សមាតិ
ឧប្បន្នអដ្ឋាសយោ; សោ បរិហាយីតិ អត្តោ។ តដ្ឋបមេ អហំ ឥមេ ធុតិយេតិ
អយំ ព្រាហ្មណធម្មិកបព្ពជ្ជាយ ឧបមា។ ព្រាហ្មណា ហិ អដ្ឋចត្តាលីសវស្សានិ
កោមារព្រហ្មចរិយំ ចរិត្វា វដ្ឋបច្ឆេទកយេន បវេណី យដយិស្សមាតិ ធនំ
បរិយេសិត្វា ភិរិយំ គហេត្វា អការមជ្ឈេ វសន្តា ឯកស្មី បុត្តេ ជាតេ “អម្ពាភំ
បុត្តោ ជាតោ វដ្ឋំ ន ឧច្ឆិទ្ធិ បវេណី យដិតា” តិ បុន និក្ខមិត្វា បព្ពជ្ជន្តិ វា តមេវ វា
សកលត្ថវាសំ វសន្តិ។

២៦៩. ឯវត្ថុតេ, ភិក្ខុវេ, តតិយាបិ សមណាព្រាហ្មណា ន បរិមុច្ចិស្វតិ
បុរិមារិយ តេបិ មារស្ស ឥឡានុកាវា ន មុច្ចិសុ; យថាកាមករណីយាវ
អហេសុំ។ កី បន តេ អកំស្វតិ? តាមនិគមរាជធានីយោ ឱសវិត្វា តេសុ តេសុ
អារាមឧយ្យានជ្ជានេសុ អស្សមំ មាបេត្វា និវេសន្តា កុលទារកេ
ហត្ថិអស្សរថសិប្បាធិនិ នានប្បការានិ សិប្បានិ សិក្ខាបេសុំ។ ឥតិ តេ
វាករជាលេន តតិយា មិគជាតារិយ មារស្ស ចាបិមតោ ធិដ្ឋិជាលេន
បរិក្ខិបិត្វា យថាកាមករណីយា អហេសុំ។

២៧០. តដ្ឋបមេ អហំ ឥមេ ចតុត្ថតិ អយំ ឥមស្ស សាសនស្ស ឧបមា
អាហជា។

២៧១. អន្ទមកាសិ មារន្តិ ន មារស្ស អក្ខិនិ ភិន្តិ។ វិបស្សនាចាទកដ្ឋានំ
សមាបន្នស្ស បន ភិក្ខុនោ ឥមំ នាម អារម្មណំ និស្សាយ ចិត្តំ វត្ថុតីតិ មារោ
បស្សិតុំ ន សក្កោតិ។ តេន វុត្ថំ - “អន្ទមកាសិ មារ”ន្តិ។ អបទំ វត្ថុត្វា មារចក្ខុន្តិ
តេនេវ បរិយាយេន យថា មារស្ស ចក្ខុ អបទំ ហោតិ និប្បទំ, អប្បតិដ្ឋំ,
និរាម្មណំ, ឯវំ វត្ថុតិ អត្ថោ។ អនស្សនំ គតោ ចាបិមតោតិ តេនេវ
បរិយាយេន មារស្ស ចាបិមតោ អនស្សនំ គតោ។ ន ហិ សោ អត្តនោ
មំសចក្ខុនា តស្ស វិបស្សនាចាទកដ្ឋានំ សមាបន្នស្ស ភិក្ខុនោ ញាណាសរីរំ
ធម្មំ សក្កោតិ។ បញ្ញាយ ចស្ស ធិស្វា អាសវា បរិក្ខិណា ហោន្តិ មគ្គបញ្ញាយ
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ ធិស្វា ចត្តារោ អាសវា បរិក្ខិណា ហោន្តិ។ តិណ្ណោ លោកេ
វិសត្តិកន្តិ លោកេ សត្តវិសត្តភាវេន វិសត្តិកាតិ ឯវំ សង្ខំ គតំ។ អថ វា
“វិសត្តិកាតិ កេនជ្ជេន វិសត្តិកា? វិសតាតិ វិសត្តិកា វិសជាតិ វិសត្តិកា,
វិបុលាតិ វិសត្តិកា, វិសាលាតិ វិសត្តិកា, វិសមាតិ វិសត្តិកា, វិសក្កតីតិ
វិសត្តិកា, វិសំ ហរតីតិ វិសត្តិកា, វិសំវាធិកាតិ វិសត្តិកា, វិសមូលាតិ

វិសត្តិកា, វិសដលាតិ វិសត្តិកា, វិសបរិភោគាតិ វិសត្តិកា, វិសាលា វា បន
សា តណ្ហារូបេ សទ្ទេ គន្ធរសេ ដោជ្ឈព្តេ”តិ (មហានិ. ៣; ចូឡនិ.

មេត្តគូមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ២២, ខត្តវិសាលាសុត្តនិទ្ទេស ១២៤) វិសត្តិកា។ ឯវំ
វិសត្តិកាតិ សង្ខំ គតំ តណ្ហំ តិណ្ហោ និត្តិណ្ហោ ឧត្តិណ្ហោ។ តេន វុច្ចតិ -
“តិណ្ហោ លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

និវាបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ចាសរាសិសុត្តវណ្ណានា

២៧២. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចាសរាសិសុត្តំ។ តត្ថ សាធុ មយំ, អាវុសោតិ
អាយាចន្តា ភណ្ឌានិ។ ឯតេ កិវ បញ្ចសតា ភិក្ខុ ជនបទវាសិនោ “ទសពលំ
បស្សិស្សមា”តិ សាវត្ថី អនុប្បត្តា។ សត្តទស្សនំ បន ឯតេហិ លទ្ធិ, ធម្មី កថំ ន
តាវ សុណានិ។ តេ សត្តការវេន “អម្ពាភំ, ភន្តេ, ធម្មកថំ កថេថា”តិ វត្ថុំ ន
សក្កោនិ។ ពុទ្ធា ហិ គរូ ហោន្តិ, ឯកចារិកោ សីហោ មិគរាជារិយ,
បភិទ្ធកុញ្ញារោរិយ, ជណកតអាសីវិសោរិយ, មហាអគ្គិកូន្ទោរិយ ច ទុរាសនា
វុត្តម្បិ ចេតំ -

“អាសីវិសោ យថា ឃោរោ, មិគរាជាវ កេសរី;
នាគោវ កុញ្ញារោ ទន្តិ, ឯវំ ពុទ្ធា ទុរាសនា”តិ។

ឯវំ ទុរាសនំ សត្តារំ តេ ភិក្ខុ សយំ យាចិត្តំ អសក្កោន្តា អាយស្មន្តំ អានន្តំ
យាចមាណា “សាធុ មយំ, អាវុសោ”តិ អាហំសុ។

អប្បេរ្បនាមាតិ អបិ នាមលកេយ្យាថា កស្មា បន ថេរោតេ ភិក្ខុ
“រម្មកស្ស ព្រាហ្មណស្ស អស្សមំ ឧបសង្កមេយ្យថា”តិ អាហា?
ចាកជកិរិយតាយ។ ធនពលស្ស ហិ កិរិយា ថេរស្ស ចាកជា ហោតិ; ជាតាតិ
ថេរោ, “អន្ធិ សត្តា ជេតវនេ វសិត្វា បុព្ពារាមេ ធិវាវិហារំ ករិស្សតិ; អន្ធិ
បុព្ពារាមេ វសិត្វា ជេតវនេ ធិវាវិហារំ ករិស្សតិ; អន្ធិ ឯកកោវ បិណ្ឌរាយ
បរិសិស្សតិ; អន្ធិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឥមស្មី កាលេ ជនបទចារិកំ
និក្ខមិស្សតិ”តិ។ កី បនស្ស ឯវំ ជាននត្ថំ ថេតោបរិយញ្ញាណំ អត្ថិតិ? នត្ថិ។
អនុមានពុទ្ធិយា បន កតកិរិយាយ នយគ្គាហោន ជាតាតិ។ យញ្ញិ ធិវសំ ភគវា
ជេតវនេ វសិត្វា បុព្ពារាមេ ធិវាវិហារំ កាតុកាមោ ហោតិ, តទា
សេនាសនបរិក្ការភណ្ឌានំ បដិសាមនាការំ ទស្សេតិ, ថេរោ
សម្មជ្ជនិសង្ការធម្មនកាធិនិ បដិសាមេតិ។ បុព្ពារាមេ វសិត្វា ជេតវនំ
ធិវាវិហារាយ អាគមនកាលេបិ ឯសេវ នយោ។

យទា បន ឯកកោ បិណ្ឌរាយ បរិសិស្សតុកាមោ ហោតិ, តទា ចាតោវ
សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា គន្ធកុដិ បរិសិស្សា ធូរំ បិដាយ ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា
និសីទតិ។ ថេរោ “អន្ធិ ភគវា ពោធនេយ្យពន្ធពំ ទិស្វា និសិទ្ធោ”តិ តាយ សញ្ញាយ
ញាត្វា “អន្ធិ, អាវុសោ, ភគវា ឯកកោ បរិសិស្សតុកាមោ, តុម្ពេ ភិក្ខុចារសង្ឃា
ហោថា”តិ ភិក្ខុនំ សញ្ញំ ទេតិ។ យទា បន ភិក្ខុសង្ឃបរិវាហេ បរិសិស្សតុកាមោ
ហោតិ, តទា គន្ធកុដិធូរំ ឧបឡបិទហិតំ កត្វា ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា
និសីទតិ, ថេរោ តាយ សញ្ញាយ ញាត្វា បត្តចីវរគ្គហណាត្ថាយ ភិក្ខុនំ សញ្ញំ
ទេតិ។ យទា ជនបទចារិកំ និក្ខមិតុកាមោ ហោតិ, តទា ឯកំ ទ្វេ អាលោបេ
អតិរេកំ ភុញ្ញតិ, សត្តកាលំ ចង្គមនញ្ញារុយ្យ អបរាបរំ ចង្គមតិ, ថេរោ តាយ
សញ្ញាយ ញាត្វា “ភគវា, អាវុសោ, ជនបទចារិកំ ចរិតុកាមោ, តុម្ពា កំ កត្តព្ពំ
ករោថា”តិ ភិក្ខុនំ សញ្ញំ ទេតិ។

ភគវា បឋមពោធិយំ វីសតិ វស្សានិ អនិពទ្ធវាសោ អហោសិ, បច្ឆា
បញ្ចវីសតិ វស្សានិ អញ្ចោកិណ្ណំ សាវត្ថិយេវ ឧបនិស្សាយ វសន្តោ ឯកទិវសេ ទ្វេ
ថាណនិ បរិភុញ្ញតិ។ ជេតវនេ វត្ថី វសិត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ
ទក្ខិណាទ្វារេន សាវត្ថិ បិណ្ឌាយ បរិសិត្វា ចាប័នទ្វារេន និក្ខមិត្វា បុព្វារាមេ
ទិវាវិហារំ ករោតិ។ បុព្វារាមេ វត្ថី វសិត្វា បុនទិវសេ ចាប័នទ្វារេន សាវត្ថិ
បិណ្ឌាយ បរិសិត្វា ទក្ខិណាទ្វារេន និក្ខមិត្វា ជេតវនេ ទិវាវិហារំ ករោតិ។
តស្មា? ទិដ្ឋំ កុលានំ អនុកម្មាយ។ មនុស្សត្ថភារេ ឋិតេន ហិ អនាថបិណ្ឌិកេន
វិយ អញ្ញេន កេនចិ, មាតុគាមត្ថភារេ ឋិតាយ ច វិសាខាយ វិយ អញ្ញាយ
ឥត្ថិយា តថាគតំ ឧទ្ទិស្ស ជនបរិច្ចាគោ កតោ នាម នត្ថិ, តស្មា ភគវា តេសំ
អនុកម្មាយ ឯកទិវសេ ឥមាទិ ទ្វេ ថាណនិ បរិភុញ្ញតិ។ តស្មី បនទិវសេ
ជេតវនេ វសិ, តស្មា ថេរោ - “អដ្ឋ ភគវា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា
សាយន្តកាលេ គត្តានិ បរិសិត្វានត្ថាយ បុព្វកោដ្ឋកំ គមិស្សតិ; អថាហំ
គត្តានិ បរិសិត្វិត្វា ឋិតំ ភគវន្តំ យាចិត្វា រម្មកស្ស ព្រាហ្មណស្ស អស្សមំ
គហេត្វា គមិស្សមិ។ ឯវមិមេ ភិក្ខុ ភគវតោ សម្មុទាលភិស្សន្តិ ធម្មកថំ
សវនាយា”តិ ចិន្តេត្វា តេ ភិក្ខុ ឯវមាហ។

មិការមាតុចាសាទោតិ វិសាខាយ ចាសាទោ។ សា ហិ មិការេន សេដ្ឋីនា
មាតុជ្ជានេ ឋបិតតត្តា មិការមាតាតិ វុច្ឆតិ។ បដិសល្លាណ វុដ្ឋិតោតិ តស្មី កិរ
ចាសាទេ ទិដ្ឋំ មហាសាវកានំ សិរិគព្ពានំ មជ្ឈេ ភគវតោ សិរិគព្ពោ អហោសិ។
ថេរោ ធ្វារំ វិវិត្វា អន្តោគព្ពំ សម្មទ្ធិត្វា មាលាកចរំ និហិត្វា មញ្ចបីបំ
បញ្ចាបេត្វា សត្ត សញ្ញំ អនាសិ។ សត្តា សិរិគព្ពំ បរិសិត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន
សតោ សម្មជានោ សីហសេយ្យំ ឧបគម្ម ទរេនំ បដិប្បស្សម្តេត្វា ឧដ្ឋាយ
ជលសមាបត្តិ អប្បេត្វា និសីទិត្វា សាយន្តសមយេ តតោ វុដ្ឋាសិ។ តំ សន្ទាយ
វុត្ថំ “បដិសល្លាណ វុដ្ឋិតោ”តិ។

បរិសិញ្ញាតុន្តិយោ ហិ បុណ្ណាមត្តិកាធិហិ គត្តានិ ឧត្តរោ មល្លកមុដ្ឋាធិហិ
វា យំសន្តោ ម្ហាយតិ, សោ ម្ហាយតិ វុច្ឆតិ។ យោ តថា អកត្វា បកតិយាវ
ម្ហាយតិ, សោ បរិសិញ្ញាតិ វុច្ឆតិ។ ភគវតោ បិ សរីរេ តថា ហរិតតំ រដោជល្អំ
នាម នឧបលិម្បតិ, ឧត្តគ្គហណាតំ បន ភគវា កេវលំ ឧទកំ ឌីតរតិ។ តេនាហា -
“គត្តានិ បរិសិញ្ញាតុ”ន្តិ។ បុព្វកោដ្ឋកោតិ ចាចីនកោដ្ឋកោ។

សាវត្ថយំ កិរវិហារោ កធាចិ មហាហោតិ កធាចិ ឧទ្ធកោ។ តថា ហិ សោ
វិបស្សិស្ស ភគវតោ កាលេ យោជនិកោ អហោសិ, សិទិស្ស តិគារុតោ,
វេស្សកុស្ស អឌ្ឍយោជនិកោ, កកុសន្ទស្ស គារុតប្បមាលោ,
កោណាគមនស្ស អឌ្ឍគារុតប្បមាលោ, កស្សបស្ស
វិសតិឧសភប្បមាលោ, អម្ពាគំ ភគវតោ កាលេ អដ្ឋកវិសប្បមាលោ
ជាតោ។ តម្បិ នគរំ តស្ស វិហារស្ស កធាចិ ចាចីនតោ ហោតិ, កធាចិ
នក្ខិណតោ, កធាចិ បន្ទិមតោ, កធាចិ ឧត្តរតោ។ ជេតវនេ គន្ធកុដិយំ បន
ចតុន្នំ មញ្ញាចានំ បតិជ្ជិតជ្ជានំ អចលមេវ។

ចត្តារិ ហិ អចលចេតិយដ្ឋានានិ នាម មហាពោធិបល្លង្កដ្ឋានំ ឥសិបតនេ
ធម្មចក្កប្បវត្តនដ្ឋានំ សង្កស្សនគរទ្វារេ ទេវោរោហណកាលេ សោចានស្ស
បតិជ្ជដ្ឋានំ មញ្ញាចានដ្ឋានន្តិ។ អយំ បន បុព្វកោដ្ឋកោ កស្សបនសពលស្ស
វិសតិឧសភវិហារកាលេ ចាចីនទ្វារេ កោដ្ឋកោ អហោសិ។ សោ ឥនានិបិ
បុព្វកោដ្ឋកោត្រូវ បញ្ញាយតិ។ កស្សបនសពលស្ស កាលេ អចិរវតី នគរំ
បរិក្ខិបិត្វា សន្ទមាណ បុព្វកោដ្ឋកំ បត្វា ឧទកេន ភិក្ខុត្វា មហន្តំ ឧទករហនំ
មាបេសិ សមតិតំ អនុបុព្វកម្មីរំ។ តត្ថ ឯកំ រញ្ជោ ម្ហានតិតំ, ឯកំ នាគរានំ, ឯកំ
ភិក្ខុសង្ឃស្ស, ឯកំ ពុទ្ធានន្តិ ឯវំ ចាជិយេក្កានិ ម្ហានតិត្តានិ ហោតិ រមណីយានិ
វិប្បកិល្បារជតបដ្ឋសទិសវាលីកានិ។ ឥតិ ភគវា អាយស្មតា អានន្តេន សទ្ធិ

យេន អយំ ឯវ្យុចោ បុព្វកោដ្ឋកោ តេនុបសង្គមិ គត្តានិ បរិសិញ្ចិតំ។
អថាយស្មា អានន្ទោ ឧទកសាជិកំ ឧបនេសិ។ ភគវា វត្តទុបដ្ឋំ អបនេត្វា
ឧទកសាជិកំ និវាសេសិ។ ថេរោ ទុបដ្ឋេន សទ្ធិំ មហាជីវំ អត្តនោ
ហត្ថគតមកាសិ។ ភគវា ឧទកំ ឌីតិ។ សហោតរណេនេស្ស ឧទកេ
មច្ឆកច្ឆទា សព្វេ សុវណ្ណាវណ្ណា អហោសុំ។ យន្តនាលិកាហិ
សុវណ្ណាវសធារាជិសិញ្ចមានកាលោវិយ សុវណ្ណាបជបសារណាកាលោវិយ ច
អហោសិ។ អថ ភគវតោ ម្ពានវត្តំ ទស្សេត្វា ម្ពត្វា បច្ចុត្តិស្សាស្ស ថេរោ វត្តទុបដ្ឋំ
ឧបនេសិ។ ភគវា តំ និវាសេត្វា វិជ្ជុលតាសទិសំ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា មហាជីវំ
អន្តន្តេន សំហរិត្វា បទុមគព្ពសទិសំ កត្វា ឧបនីតំ ទ្វីសុ កណ្តោសុ គហេត្វា
អជ្ជាសិ។ តេន វុត្តំ - “បុព្វកោដ្ឋកេ គត្តានិ បរិសិញ្ចិត្វា បច្ចុត្តិវត្វា ឯកជីវោ
អជ្ជាសិ” តិ។

ឯវំ បិតស្ស បន ភគវតោ សរីរំ វិកសិតកមលុប្បលសរំ សព្វចាលិដុល្លំ
ចារិច្ចត្តកំ តារាមរិចិវិកសិតំ ច គគនតលំ សិរិយា អវហាសមានំវិយ
វិរោចិត្ត។ ព្យាមប្បភាបរិក្ខេបវិលាសិនី ចស្ស ទ្វត្តិសវរលក្ខណមាលា គន្តេត្វា
ឋបិតា ទ្វត្តិសចន្ទមាលាវិយ, ទ្វត្តិសស្វរិយមាលាវិយ, បដិចាជិយា ឋបិតា
ទ្វត្តិសចក្កវត្តិ ទ្វត្តិសនេវរាជា ទ្វត្តិសមហាព្រហ្មានោវិយ ច អតិវិយ វិរោចិត្ត,
វណ្ណាភូមិធាមេសា។ ឯវ្យុចេសុ ឋានេសុ ពុទ្ធានំ សរីរវណ្ណំ វា គុណវណ្ណំ វា
ចុណ្ហិយបទេហិ វា កាថាហិ វា អត្តញ្ចា ឧបមាយោ ច ការណានិ ច អាហរិត្វា
បដិពាលេន ធម្មកថិកេន បូរេត្វា កថេតុំ វដ្ឋតីតិ ឯវ្យុចេសុ ឋានេសុ
ធម្មកថិកស្ស ថាមោ វេទិតព្ពោ។

២៧៣. គត្តានិ បុព្វាបយមាណោតិ បកតិការំ គមយមាណោ និរុទកានិ
កុរុមាណោ, សុក្ខាបយមាណោតិ អត្តោ។ សោធកេន គត្តេន ជីវំ ចារុបន្តស្ស ហិ

ច័រេរ កណ្តិកា ឧដ្ឋហន្តិ, បរិក្ខារកណ្តាំ ធុស្សតិ។ ពុទ្ធានំ បន សរីរេ រដោជល្លំ ន
ឧបលិម្បតិ; បទុមបត្តេ បក្ខិត្តឧទកតិ នុវិយ ឧទកំ វិនិវត្តេត្វា គដ្ឋតិ, ឃំ
សន្តេបិ សិក្ខាភារវតាយ ភគវា, “បព្ពជិតវត្ថំ នាមេត”ន្តិ មហាច័រំ ឧកោសុ
កណ្តោសុ គហេត្វា បុរតោ កាយំ បដិច្ចាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ តស្មី ខណោ ថេរោ
ចិន្តេសិ - “ភគវា មហាច័រំ ចារុបិត្វា មិការមាតុចាសាទំ អារព្ព
គមនាភិហារតោ បដ្ឋាយ ធុន្តវត្ថិយោ ភវិស្សតិ; ពុទ្ធានញ្ចំ អធិប្បាយកោបនំ
នាម ឯកចារិកសីហស្ស គហណាត្ថំ ហត្ថប្បសារណំ វិយ; បទិន្នវរវារណស្ស
សោណ្តាយ បរាមសនំ វិយ; ឧគ្គតេជស្ស អាសីវិសស្ស គីវាយ គហណំ វិយ ច
ភារិយំ ហោតិ។ ឥធរេ រម្មកស្ស ព្រាហ្មណស្ស អស្សមស្ស វណ្ណំ កថេត្វា តត្ថ
គមនត្ថាយ ភគវត្ថំ យាចិស្សមី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ តេន វុត្ថំ - “អថ ខោ
អាយស្មា អានន្តោ...ថេ... អនុកម្មំ ឧបាទាយា”តិ។

តត្ថ អនុកម្មំ ឧបាទាយាតិ ភគវតោ សម្មុខា ធម្មិ កថំ សោស្សមាតិ តំ
អស្សមំ គតានំ បញ្ចន្ធិកិក្ខុសតានំ អនុកម្មំ បដិច្ច, តេសុ ការុញ្ញំ កត្វាតិ
អត្តោ។ ធម្មិយា កថាយាតិ ទសសុ ចារមិតាសុ អញ្ញតរាយ ចារមិយា ថេរ
មហាភិនិក្ខមនស្ស ច វណ្ណំ កថយមាណា សន្និសិដ្ឋា ហោន្តិ។ អាគមយមាណាតិ
ឱលោកយមាណោ។ អហំ ពុទ្ធាតិ សហសា អប្បវិសិត្វា យាវ សា កថា និដ្ឋាតិ,
តាវ អដ្ឋាសីតិ អត្តោ។ អគ្គឡំ អាគោជេសីតិ អគ្គនខេន កវាជេ សញ្ញំ អទាសិ។
វិវិស្សតិ សោតំ ឱទហិត្វាវ និសិន្នត្តា តផ្ចណំយេវ អាគន្ធាវិវិសុ។

បញ្ញត្តេ អាសនេតិ ពុទ្ធកាលេ កិរ យត្ថ យត្ថ ឯកោបិ ភិក្ខុវិហារតិ, សព្ពត្ត
ពុទ្ធាសនំ បញ្ញត្តមេវ ហោតិ។ កស្មា? ភគវា កិរ អត្តនោ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា ជាសុកដ្ឋានេវិហារន្តេ មនសិ ករោតិ “អសុកោ មយ្ហំ សន្តិកេ
កម្មជ្ជានំ គហេត្វា គតោ, សក្ខិស្សតិ នុ ខោវិសេសំ និព្ពត្តតុ នោ វា”តិ។ អថ នំ

បស្សតិ កម្មជ្ជានំវិស្សន្នេត្វា អកុសលវិតក្កេវិតក្កយមាណំ, តតោ “កថញ្ញា
នាម មាធិសស្ស សត្តុ សន្តិកេ កម្មជ្ជានំ គហេត្វាវិហារន្តំ ឥមំ កុលបុត្តំ
អកុសលវិតក្កា អភិកវិត្វា អនមតត្ថេ វដ្ឋទុក្ខេ សំសារេស្សន្តី” តិ តស្ស
អនុគ្គហត្តំ តត្ថេវ អត្តានំ ទស្សេត្វា តំ កុលបុត្តំ ឡីវទិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិទ្វា
បុន អត្តនោ វសនជ្ជានមេវ គច្ឆតិ។ អថេវំ ឡីវទិយមាណ តេ ភិក្ខុ ចិន្ទយីសុ -
“សត្តា អម្ពាភំ មនំ ជានិទ្វា អាគន្ធា អម្ពាភំ សមីបេ បិតំយេវ អត្តានំ ទស្សេតិ;
តស្មី ខណោ, ‘ភន្តេ, ឥធ និសីទថ, ឥធ និសីទថា’ តិ អាសនបរិយេសនំ នាម
ភារោ” តិ។ តេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វាវ វិហារន្តិ។ យស្ស បីបំ អត្ថិ, សោ តំ បញ្ញាបេតិ។
យស្ស នត្ថិ, សោ មញ្ចំ វា ជលកំ វា កដ្ឋំ វា ចាសាណំ វា វាលិកបុញ្ចំ វា
បញ្ញាបេតិ។ តំ អលភមាណា បុរាណបណ្ណានិបិ សង្កត្តិត្វា តត្ថ បំសុក្ខលំ
បត្តវិត្វា ឋេបេន្តិ។ ឥធ បន បកតិបញ្ញត្តមេវ អាសនំ អហោសិ, តំ សន្ទាយ វុត្តំ -
“បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទី” តិ។

កាយ នុត្តាតិ កតមាយ នុ កថាយ សន្និសិដ្ឋា ភវថាតិ អត្តោ។ “កាយ
នេត្តា” តិបិ ចាឡិ, តស្ស កតមាយ នុ ឯត្តាតិ អត្តោ។ “កាយ នោត្តា” តិបិ
ចាឡិ, តស្ស បិ បុរិមោយេវ អត្តោ។ អន្តរា កថាតិ
កម្មជ្ជានមនសិការឧទ្ទេសបរិបុត្តាទីនំ អន្តរា អញ្ញា ឯកា កថា។ វិប្បកតាតិ
មម អាគមនបច្ចយា អបរិនិដ្ឋិតា សិខំ អប្បត្តា។ អថ ភគវា អនុប្បត្តាតិ អថ
ឯតស្មី កាលេ ភគវា អាគតោ។ ធម្មំ វា កថាតិ ទសកថាវត្ថុនិស្សិតា វា ធម្មំ
កថា។ អរិយោ វា តុណ្ហិភារោតិ ឯត្ថ បន ទុតិយជ្ឈានម្បិ អរិយោ តុណ្ហិភារោ
មូលកម្មជ្ជានម្បិ។ តស្មា តំ ឈានំ អប្បេត្វា និសិដ្ឋោបិ, មូលកម្មជ្ជានំ គហេត្វា
និសិដ្ឋោបិ ភិក្ខុ អរិយេន តុណ្ហិភារេន និសិដ្ឋោតិ វេទិតញ្ចោ។

២៧៤. ឆ្ងោម, ភិក្ខុវេ, បរិយេសនាតិ កោ អនុសន្ធិ? តេ ភិក្ខុ សម្មា ធម្មិ
កចំ សោស្សាមាតិ ថេរស្ស ភារំ អកំសុ, ថេរោ តេសំ អស្សមគមនមកាសិ។ តេ
តត្ថ និសីទិត្វា អតិរច្ឆានកថិកា ហុត្វា ធម្មិយា កថាយ និសីទីសុ។ អថ ភគវា
“អយំ តុម្ហាកំ បរិយេសនា អរិយបរិយេសនា នាមា” តិ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ
អារភិ។ តត្ថ កតមា ច, ភិក្ខុវេ, អនិយបរិយេសនាតិ ឯត្ថ យថា មគ្គកុសលោ
បុរិសោ បឋមំ វុដ្ឋេតព្ពំ អថាយមគ្គំ ទស្សេន្តោ “វាមំ មុញ្ញិត្វា ទក្ខិណំ គណ្ណា” តិ
វុទិតិ។ ឯវំ ភគវា ទេសនាកុសលតាយ បឋមំ វុដ្ឋេតព្ពំ អនិយបរិយេសនំ
អាចិត្តិត្វា បច្ឆា ឥតវំ អាចិត្តិស្សមីតិ ឧទ្ទេសានុក្កមំ ភិន្និត្វា ឯវមាហ។
ជាតិធម្មាតិ ជាយនសភាវោ។ ជរាធម្មាតិ ជីវណសភាវោ។ ព្យាធិធម្មាតិ
ព្យាធិសភាវោ។ មរណធម្មាតិ មរណសភាវោ។ សោកធម្មាតិ
សោចនកសភាវោ។ សំកិលេសធម្មាតិ សំកិលិស្សនសភាវោ។

បុត្តភរិយន្តិ បុត្តា ច ភរិយា ច។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ ជាតរូបរជតន្តិ ឯត្ថ
បន ជាតរូបន្តិ សុវណ្ណំ។ រជតន្តិ យំ កិញ្ច វោហារូបកំ លោហាមាសកាធិ។
ជាតិធម្មា ហោតេ, ភិក្ខុវេ, ឧបធម្មោតិ ឯតេ បញ្ចកាមគុណ្ឌបធម្មោ នាម
ហោន្តិ, តេ សព្ពេបិ ជាតិធម្មាតិ ទស្សេតិ។ ព្យាធិធម្មវារាធិសុ ជាតរូបរជតំ ន
គហិតំ, ន ហោតស្ស សីសរោគាទយោ ព្យាធម្មោ នាម ហោន្តិ, ន សត្តានំវិយ
ចុតិសម្ពាតំ មរណំ, ន សោកោ ឧប្បជ្ជតិ។ អយាធិហិ បន សំកិលេសេហិ
សំកិលិស្សតីតិ សំកិលេសធម្មវារេ គហិតំ។ តថា ឧតុសមុជ្ឈានត្តា
ជាតិធម្មវារេ។ មលំ គហោត្វា ជីវណតោ ជរាធម្មវារេ ច។

២៧៥. អយំ, ភិក្ខុវេ, អរិយា បរិយេសនាតិ, ភិក្ខុវេ, អយំ និទ្ទោសតាយបិ
អរិយេហិ បរិយេសិតព្ពតាយបិ អរិយបរិយេសនាតិ វេទិតព្ពា។

២៧៦. អហម្មិ សុទ្ធំ, ភិក្ខុវេទិ កស្មា អារភិ? មូលតោ បដ្ឋាយ
មហាភិនិក្ខមនំ ទស្សេតុំ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “ភិក្ខុវេ, អហម្មិ បុព្វេ
អនិយបរិយេសនំ បរិយេសី។ ស្វាហំ តំ បហាយ អរិយបរិយេសនំ
បរិយេសិត្វា សត្តញ្ញតំ បត្តោ។ បញ្ចវគ្គិយាបិ អនិយបរិយេសនំ បរិយេសីសុ។
តេ តំ បហាយ អរិយបរិយេសនំ បរិយេសិត្វា ជីណាសវភូមិ បត្តោ។ តុម្ហេបិ
មម ចេវ បញ្ចវគ្គិយានញ្ច មគ្គំ អារុឡោ។ អរិយបរិយេសនា តុម្ហាកំ
បរិយេសនា”តិ មូលតោ បដ្ឋាយ អត្ថនោ មហាភិនិក្ខមនំ ទស្សេតុំ ឥមំ ទេសនំ
អារភិ។

២៧៧. តត្ថ ធម្មារោវ សមាធាតិ តត្ថ ឈារោវ សមាធា។
សុសុកាឡុកេសោតិ សុដ្ឋ កាឡុកេសោ, អញ្ញនវណ្ណកេសោវ ហុត្វាតិ
អត្តោ។ ភទ្រេនាតិ ភទ្ធកេន។ បឋមេន វយសាតិ ទិណ្ឌំ វយានំ បឋមវយេន។
អកាមកានន្តិ អនិច្ឆមាធានំ, អនាទរេត្ថ សាមិវចនំ។ អស្សនិ មុខេ ឯតេសន្តិ
អស្សមុខា; តេសំ អស្សមុខានំ, អស្សកិលិន្ទមុខានន្តិ អត្តោ។ វុទ្ធន្តានន្តិ កន្តិក្វា
រោទមាធានំ។ កី កុសលគវេសីតិ កី កុសលន្តិ គវេសមាធា។ អនុត្តរំ
សន្តិវរបទន្តិ ឧត្តមំ សន្តិសង្ខាតំ វរបទំ, និព្វានំ បរិយេសមាធាតិ អត្តោ។ យេន
អាឡារោ កាលាមោតិ ឯត្ថ អាឡារោតិ តស្ស នាមំ, ជីយបិដ្ឋលោ កិរេសោ។
តេនស្ស អាឡារោតិ នាមំ អហោសិ។ កាលាមោតិ គោត្តំ។ វិហារតាយស្មាតិ
វិហារតុ អាយស្មា។ យត្ថ វិញ្ញូ បុរិសោតិ យស្មី ធម្មេ បណ្ឌិតោ បុរិសោ។ សកំ
អាចរិយកន្តិ អត្ថនោ អាចរិយសមយំ។ ឧបសម្បជ្ជវិហារេយ្យាតិ បដិលភិក្ខា
វិហារេយ្យ។ ឯត្ថាវតា តេន ឱកាសោ កតោ ហោតិ។ តំ ធម្មន្តិ តំ តេសំ សមយំ
តន្តិ។ បរិយាបុណ្ណន្តិ សុត្វាវ ឧត្តណ្ហី។

ឡើយបាទមត្តេនាតិ តេន វុត្តស្ស បដិគ្គហណាតំ ឡើយបាទណាមត្តេន;
អបរាបរំ កត្វា ឡើយសញ្ញាណមត្តកេនាតិ អត្ថោ។ លបិតលាបនមត្តេនាតិ
តេន លបិតស្ស បដិលាបនមត្តកេន។ ញាណវាទន្តិ ជាតាមីតិ វាទំ។ ថេរវាទន្តិ
ថិរការវាទំ, ថេរោ អហមេត្តាតិ ឯតំ វចនំ។ អហមេវ អញ្ញោ ចាតិ ន កេវលំ
អហំ, អញ្ញេបិ ពហូ ឯវំ វទន្តិ។ កេវលំ សទ្ធាមត្តកេនាតិ បញ្ញាយ អសង្ខិកត្វា
សុទ្ធន សទ្ធាមត្តកេនេវ។ ពោធិសត្តោ កិរ វាចាយ ធម្មំ ឧគ្គណ្ហោន្តោយេវ, “ន
កាលាមស្ស វាចាយ បរិយត្តិមត្តមេវ អស្មី ធម្មេ, អទ្ធា ឯស សត្តន្ធិ សមាបត្តិនំ
លាភី”តិ អញ្ញាសិ, តេនស្ស ឯតទហោសិ។

អាកិញ្ញញ្ញាយតនំ បវេទេសីតិ អាកិញ្ញញ្ញាយតនបរិយោសាទា សត្ត
សមាបត្តិយោ មំ ជាតាបេសិ។ សទ្ធាតិ ឥមាសំ សត្តន្ធិ សមាបត្តិនំ និព្វត្តនត្ថាយ
សទ្ធា។ វិរិយាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។ បទហោយ្យន្តិ បយោគំ ករេយ្យំ។ នចិរស្សេវ
តំ ធម្មំ សយំ អភិញ្ញា សង្ខិកត្វា ឧបសម្មជ្ឈវិហាសិន្តិ ពោធិសត្តោ កិរ វិរិយំ
បគ្គហេត្វា កតិចាហញ្ញេវ សត្ត សុវណ្ណានិស្សេណិយោ បសារេន្តោវិយ សត្ត
សមាបត្តិយោ និព្វត្តេសិ; តស្មា ឯវមាហ។

លាភា នោ, អារុសោតិ អនុសូយកោ កិរេស កាលាមោ។ តស្មា “អយំ
អបុនាគតោ, កិន្តិ កត្វា ឥមំ ធម្មំ និព្វត្តេសី”តិ ឧស្សយំ អកត្វា បសន្នោ បសាទំ
បវេទេន្តោ ឯវមាហ។ ឧកោវ សន្តា ឥមំ គណំ បរិហារមាតិ “មហា អយំ
គណោ, ទ្វេបិ ជនា បរិហារមា”តិ វត្វា គណាស្ស សញ្ញំ អនាសិ, “អហមិ
សត្តន្ធិ សមាបត្តិនំ លាភី, មហាបុរិសោបិ សត្តន្ធមេវ, ឯត្តកា ជនា
មហាបុរិសស្ស សន្តិកេ បរិកម្មំ ឧគ្គណ្ហេ, ឯត្តកា មយ្ហ”ន្តិ មជ្ឈេ ភិទ្ធិត្វា
អនាសិ។ ឧឡារាយាតិ ឧត្តមាយ។ បូជាយាតិ កាលាមស្ស កិរ ឧបជ្ជាកា
ឥត្តិយោបិ បុរិសាបិ គន្ធមាលាធិនិ គហេត្វា អាកច្ឆន្តិ។ កាលាមោ - “គច្ឆេ,

មហាបុរិសំ បូជេថា”តិ វទតិ។ តេ តំ បូជេត្វាយំ អវសិដ្ឋំ ហោតិ, តេន កាលាមំ
បូជេន្តិ។ មហាគ្យានិ មញ្ចបីឋានិ អាហារន្តិ; តានិបិ មហាបុរិសស្ស ធាបេត្វាយទិ
អវសិដ្ឋំ ហោតិ, អត្តនា គណ្ហាតិ។ គតគតជ្ជានេ វវសេនាសនំ ពោធិសត្តស្ស
ជគ្គាបេត្វា សេសកំ អត្តនា គណ្ហាតិ។ ឯវំ ឧឡារាយ បូជាយ បូជេសិ។ នាយំ
ធម្មោ និព្វិនាយាតិអាទីសុ អយំ សត្តសមាបត្តិធម្មោ នេវ វុដ្ឋេ និព្វិននត្ថាយ, ន
វិវុដ្ឋនត្ថាយ, ន រាគាទិនិរោធត្ថាយ, ន ឧបសមត្ថាយ, ន អភិញ្ញេយ្យធម្មំ
អភិជាននត្ថាយ, ន ចតុមគ្គសម្ពោធាយ, ន និព្វានសន្និកិរិយាយ សំវត្ថុតីតិ
អត្ថោ។

យាវនេវ អាកិញ្ចញ្ញាយតន្តបបត្តិយាតិ យាវ

សដ្ឋិកប្បសហស្សយុបរិមាណោ អាកិញ្ចញ្ញាយតនកវេ ឧបបត្តិ, តាវនេវ
សំវត្ថុតិ, ន តតោ ឧទ្ធុំ។ ឯវមយំ បុនរាវត្តនធម្មោយេវ; យញ្ច ឋានំ ចាបេតិ, តំ
ជាតិជរាមរណេហិ អបរិមុត្តមេវ មច្ចចាសបរិក្ខិត្តមេវាតិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច
បន មហាសត្តោ យថា នាម នាតជ្ឈត្តបុរិសោ មនុញ្ញភោជនំលភិត្វា
សម្បិយាយមាណេបិ កុញ្ញិត្វា បិត្តវសេន វា សេម្ហវសេន វា មក្ខិការវសេន វា
ធម្មត្វា បុន ឯកំ បិណ្ឌាម្បិ កុញ្ញិស្សាមីតិ មនំ ន ឧប្បាទេតិ; ឯវមេវ ឥមា សត្ត
សមាបត្តិយោ មហាន្តេន ឧស្សាហេន និព្វត្តត្វាបិ, តាសុ ឥមំ បុនរាវត្តិកាទិភេទំ
អាទីនំ ទិស្វា, បុន ឥមំ ធម្មំ អារជ្ជិស្សាមិ វា សមាបជ្ជិស្សាមិ វា អធិដ្ឋហិស្សាមិ វា
វុដ្ឋហិស្សាមិ វា បច្ចវេក្ខិស្សាមិ វាតិ ចិត្តមេវ ន ឧប្បាទេសិ។ **អនលដ្ឋិវត្វាតិ** អលំ
ឥមិនា, អលំ ឥមិនាតិ បុនប្បុនំ អលដ្ឋិវត្វា។ **និព្វិន្ទាតិ** និព្វិន្ទិត្វា។ **អបក្កមិន្ទិ**
អគមាសី។

២៧៨. ន ទោ រាមោ ឥមំ ធម្មន្តិ ឥធាបិ ពោធិសត្តោ តំ ធម្មំ ឧគ្គណ្ហោន្តោយេវ
អញ្ញាសិ - “នាយំ អជ្ឈសមាបត្តិធម្មោ ឧទកស្ស វាចាយ ឧគ្គហិតមត្តោវ, អធ្វា

បនេស អដ្ឋសមាបត្តិលាភី”តិ។ តេនស្ស ឯតទហោសិ - “ន ខោ រាមោ...បេ....
ជានំ បស្សំវិហាសិ”តិ។ សេសមេត្ត បុរិមវារេ វុត្តនយេនេវ វេទិតតំ។

២៧៩. យេន ឧរុវេលា សេនាធិគមោតិ ឯត្ថ ឧរុវេលាតិ មហាវេលា,
មហាវាលិករាសីតិ អត្ថោ។ អថ វា ឧរុតិ វាលិកា វុច្ឆតិ; វេលាតិ មរិយាធា,
វេលាតិក្កមនហេតុ អាហជា ឧរុ ឧរុវេលាតិ ឯវមេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ អតីតេ កិរ
អនុប្បន្នេ ពុទ្ធនសសហស្សា កុលបុត្តា តាបសបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា តស្មី បនេសេ
វិហរន្តា ឯកទិវសំ សន្និបតិក្វា កតិកវត្ថំ អកំសុ - “កាយកម្មវចិកម្មានិ
នាម បរេសម្បិ ចាកដានិ ហោន្តិ, មនោកម្មំ បន អចាកជំ។ តស្មា យោ
កាមរិតក្កំ វា ព្យាចាទរិតក្កំ វា វិហីសារិតក្កំ វា វិតក្កេតិ, តស្ស អញ្ញោ
ចោទកោ នាម នត្ថិ; សោ អត្ថនាវ អត្ថានំ ចោទេត្វា បត្តបុជេន វាលិកំ
អាហរិត្វា ឥមស្មី ឋានេ អាកិរតុ, ឥទមស្ស ទណ្ឌកម្ម”ន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ យោ
តាទិសំ វិតក្កំ វិតក្កេតិ, សោ តត្ថ បត្តបុជេន វាលិកំ អាកិរតិ, ឯវំ តត្ថ
អនុក្កមេន មហាវាលិករាសិ ជាតោ។ តតោ តំ បច្ឆិមា ជនតា បរិក្ខិបិត្វា
ចេតិយដ្ឋានមកាសិ; តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “ឧរុវេលាតិ មហាវេលា,
មហាវាលិករាសីតិ អត្ថោ”តិ។ តមេវ សន្ធាយ វុត្ថំ - “អថ វា ឧរុតិ វាលិកា
វុច្ឆតិ, វេលាតិ មរិយាធា។ វេលាតិក្កមនហេតុ អាហជា ឧរុ ឧរុវេលាតិ ឯវមេត្ត
អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ។

សេនាធិគមោតិ សេនាយ និគមោ។ បឋមកប្បិកានំ កិរ តស្មី ឋានេ
សេនាធិវេសោ អហោសិ; តស្មា សោ បនេសោ សេនាធិគមោតិ វុច្ឆតិ។
“សេនាធិ-គមោ”តិបិ ចាហោ។ សេនាធិ នាម សុជាតាយ បិតា, តស្ស គមោតិ
អត្ថោ។ តទវសិវន្តិ តត្ថ ឌីសវី។ រមណីយំ ភូមិភាគន្តិ
សុបុប្ផិតនានប្បការជលជលជបុប្ផិវិចិត្តំ មនោរម្មំ ភូមិភាគំ។ ចាសាទិកព្យា

វនសណ្ឋាន្តិ មោរមិញ្ញាកលាបសទិសំ បសាទជននវនសណ្ឋាន្តិ អន្តសំ។ នទិញ្ញា
សន្តន្តិ ឥន្ទមាណញ្ញា មណិក្ខន្ធសទិសំ វិមលនិលសីតលសលីលំ នេរញ្ញំ នទិ
អន្តសំ។ សេតកន្តិ បរិសុទ្ធី និក្ខន្ធមំ។ សុបតិវុត្តន្តិ អនុបុព្វកម្មីរេហិ សុន្ទរេហិ
តិត្ថេហិ ឧបេតំ។ រមណីយន្តិ រជតបដ្ឋសទិសំ វិប្បកិណ្ឌាវាលីកំ
បហូតមជ្ឈកជ្ជបំ អភិរាមទស្សនំ។ សមន្តា ច គោចរតាមន្តិ តស្ស បទេសស្ស
សមន្តា អវិទូរេ គមនាគមនសម្បជ្ជំ សម្បត្តបព្វជិតានំ សុលភវិណ្ណំ
គោចរតាមញ្ញា អន្តសំ។ អលំ វតាតិ សមត្ថំ វត។ តត្ថេវ និសីទិន្តិ ពោធិបល្លង្កេ
និសង្កំ សន្ធាយាហា។ ឧបរិសុត្តស្មិញ្ញា តត្ថេវាតិ ទុក្ខរការិកដ្ឋានំ អធិប្បេតំ, ឥធិ
បន ពោធិបល្លង្កោ។ តេនាហា - “តត្ថេវ និសីទិ”ន្តិ។ អលមិទំ បធានាយាតិ ឥទំ
ហានំ បធានត្ថាយ សមត្ថន្តិ វេ ចិន្តេត្វា និសីទិន្តិ អត្ថោ។

២៨០. អជ្ឈកមន្តិ អធិកជ្ជិ បដិលភី។ ញ្ញាណញ្ញា បន មេ ទស្សនន្តិ
សព្វធម្មទស្សនសមត្ថញ្ញា មេ សព្វញ្ញាតញ្ញាណំ ឧទចាទិ។ អកុប្បា មេ វិមុត្តិ
មយ្ហំ អរហត្តជលវិមុត្តិ អកុប្បតាយ ច អកុប្បាវម្មណតាយ ច អកុប្បា, សា
ហិ រាគាទិហិ ន កុប្បតិវិ អកុប្បតាយបិ អកុប្បា, អកុប្បំ
និព្វានមស្សាវម្មណន្តិបិ អកុប្បា។ អយមន្តិមា ជាតិវិ អយំ សព្វបច្ឆិមា ជាតិ។
នត្ថិ ទានិ បុនព្ពរោតិ ឥទានិ មេ បុន បដិសន្ធិ នាម នត្ថិវិ វេ
បច្ឆវេក្ខណញ្ញាណម្បិ មេ ឧប្បន្នន្តិ ទស្សេតិ។

២៨១. អធិកតោតិ បដិវិទ្ធោ។ ធម្មោតិ ចតុសច្ចធម្មោ។ គម្ពីរោតិ
ឧត្តានភាវបដិក្ខេបវចនមេតំ។ ទុទ្ធសោតិ គម្ពីរត្តាវ ទុទ្ធសោ ទុក្ខន ទដ្ឋញ្ញោ, ន
សក្កា សុខេន ទដ្ឋំ។ ទុទ្ធសត្តាវ ទុរុត្តោធា, ទុក្ខន អវតុដ្ឋិតញ្ញោ, ន សក្កា
សុខេន អវតុដ្ឋិតុ។ សន្មោតិ និព្វតោ។ បណីតោតិ អតប្បកោ។ ឥទំ ទ្វយំ
លោកុត្តរមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ អតក្កាវចរោតិ តក្កេន អវចរិតញ្ញោ ឱកាហិតញ្ញោ

ន ហោតិ, ញាណេវ អវចិតត្តោ។ និបុណោតិ សន្នោរ។
បណ្ឌិតវេទនិយោតិ សម្មាបដិបទំ បដិបន្នេហិ បណ្ឌិតេហិ វេទិតត្តោ។
អាលយរាមាតិ សត្តា បញ្ចសុ កាមគុណោសុ អល្លិយន្តិ។ តស្មា តេ អាលយាតិ
វុច្ឆន្តិ។ អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតានិ អាលយន្តិ, តស្មា អាលយាតិ វុច្ឆន្តិ។ តេហិ
អាលយេហិ រមន្តិតិ អាលយរាមា។ អាលយេសុ រតាតិ អាលយរតា។
អាលយេសុ សុដ្ឋ មុទិតាតិ អាលយសម្មុទិតា។ យថេវ ហិ សុសន្តិកំ
បុប្ផជលភរិតុក្ខាទិសម្បន្នំ ឧយ្យានំ បរិវេជ្ជា រាជា តាយ តាយ សម្បត្តិយា
រមតិ, សម្មុទិតោ អាមោទិតបមោទិតោ ហោតិ, ន ឧក្កល្លាតិ, សាយម្មិ និក្ខមិតុំ
ន ឥច្ឆតិ; វេមិមេហិបិ កាមាលយតណ្ហាលយេហិ សត្តា រមន្តិ, សំសារវដ្តេ
សម្មុទិតា អនុក្កល្លាតា វសន្តិ។ តេន នេសំ ភគវា ធុរិយម្មិ អាលយំ ឧយ្យានភូមិ
វិយ ធស្សន្តោ “អាលយរាមា” តិអាទិមាហា។

យទិទន្តិ និចាតោ, តស្ស ហំនំ សន្ធាយ “យំ ឥទ” ន្តិ, បដិច្ចសមុប្បាទំ សន្ធាយ
“យោ អយ” ន្តិ វេមត្តោ ធម្មត្តោ។ ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោតិ ឥមេសំ
បច្ចយា ឥទប្បច្ចយា; ឥទប្បច្ចយា វេ ឥទប្បច្ចយតា; ឥទប្បច្ចយតា ច សា
បដិច្ចសមុប្បាទោ ចាតិ ឥទប្បច្ចយតាបដិច្ចសមុប្បាទោ។
សត្វាភិបច្ចយានមេតំ អធិវចនំ។ សត្វសត្វាសមថោតិអាទិ សត្វំ និព្វានមេវ។
យស្មា ហិ តំ អាគម្ម សត្វសត្វាវិប្បន្តិតានិ សម្មន្តិ វុបសម្មន្តិ, តស្មា
សត្វសត្វាសមថោតិ វុច្ឆតិ។ យស្មា ច តំ អាគម្ម សព្វេ ឧបធម្មោ បដិទិស្សជ្ជា
ហោន្តិ, សព្វា តណ្ហា ឱយន្តិ, សព្វេ កិលេសរាគាវិវដ្តន្តិ, សព្វំ ធុត្វំ និវុដ្ឋតិ;
តស្មា សត្វបដិបដិទិស្សត្តោ តណ្ហាក្ខយោវិរាគោ និរោធាតិ វុច្ឆតិ។ សា
បនេសា តណ្ហា ភវេន ភវំ, ជលេន វា សន្តិ កម្មំ វិនតិ សំសិព្វតិកិ កត្វា វានន្តិ
វុច្ឆតិ, តតោ និក្ខន្តំ វានតោតិ និព្វានំ។ សោ មមស្ស កិលមថោតិ យា
អជានន្តានំ ទេសនា នាម, សោ មម កិលមថោ អស្ស, សា មម វិហោសា

អស្សុតិ អត្ថោ។ កាយកិលមថោ ចេវ កាយវិហោសា ច អស្សុតិ វុត្ថំ ហោតិ។
ចិត្តេ បន ឧភយម្បេតំ ពុទ្ធានំ នត្ថិ។ អបិស្សុតិ អនុព្រហ្មានត្ថេ និចាតោ, សោ “ន
កេវលំ ឯតទហោសិ, ឥមាបិ គាថា បដិកំសូ” តិ ធិបេតិ។ មន្តិ មម។ អនច្ឆិយាតិ
អនុអច្ឆិយា។ បដិកំសូតិ បដិកានសម្ពាតស្ស ញាណាស្ស គោចរា អហោសុំ;
បរិវិតក្កយិតព្ពតំ ចាបុណ្ណិសុ។

កិច្ចនាតិ ទុក្ខេន, ន ទុក្ខាយ បដិបទាយ។ ពុទ្ធានញ្ចិ ចត្តារោបិ មគ្គា
សុខប្បដិបទាវ ហោន្តិ។ ចារមីបូរណាកាលេ បន
សរាគសនោសសមោហាស្សេវ សតោ អាគតាគតានំ យាចកានំ,
អលន្តតប្បដិយត្ថំ សីសំ កន្តិក្ខា, គលលោហិតំ និហិក្ខា, សុអញ្ញតានិ អក្ខិនិ
ឧប្បាដេត្វា, កុលវំសប្បទីបំ បុត្តំ មនាបចារិទី ភរិយន្តិ ឯវមាទីនិ ទេន្តស្ស,
អញ្ញានិ ច ខន្តិវាទិសទិសេសុ អត្តភាវេសុ ឆេដ្ឋភេដ្ឋាទីនិ ចាបុណ្ណន្តស្ស
អាគមនិយបដិបទំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។ ហលន្តិ ឯតុ ហ-កា រោ និចាតមត្ថោ,
អលន្តិ អត្ថោ។ បកាសិតុន្តិ ទេសិតុំ, ឯវំ កិច្ចេន អធិគតស្ស ធម្មស្ស អលំ
ទេសិតុំ, បរិយត្ថំ ទេសិតុំ, កោ អត្ថោ ទេសិតេនាតិ វុត្ថំ ហោតិ។
រាគនោសបរេតេហិតិ រាគនោសបរិដុដ្ឋេហិ រាគនោសានុគតេហិ វា។

បដិសោតកាមិន្តិ និច្ឆាទីនំ បដិសោតំ អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភន្តិ ឯវំ គតំ
ចតុសច្ចធម្មំ។ រាគរត្តាតិ កាមរាគេន ភវរាគេន ទិដ្ឋិរាគេន ច រត្តា។ ន ទក្ខន្តិតិ
អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភន្តិ ឥមិនា សភាវេន ន បស្សិស្សន្តិ, តេ អបស្សន្តេ កោ
សក្ខិស្សតិ ឯវំ គាហាបេតុំ។ តមោខន្ទេន អាវុដាតិ អវិជ្ជារាសិនា អន្លោតតា។

២៨២. អប្បោស្សក្កតាយាតិ និរុស្សក្កភាវេន, អទេសេតុកាមតាយាតិ
អត្ថោ។ កស្មា បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ, ននុ ឯស មុត្តោ មោចេស្សមិ, តិណ្ណោ
តារេស្សមិ។

“ក៏ មេ អញ្ញាតវេសេន, ធម្មំ សង្កកតេនិធិ;

សព្វញ្ញតំ ចាបុណ្ហា, តារយិស្សំ សនេវក”ន្តិ។ (ពុ. វ. ២.៥៦) -

បត្តនំ កត្វា ចារមិយោ បូរេត្វា សព្វញ្ញតំ បត្តោតិ។ សច្ចមេតំ, តនេវំ
បច្ចវេក្ខណានុភាវេន បនស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ តស្ស ហិ សព្វញ្ញតំ បត្វា សត្តានំ
កិលេសគហនតំ, ធម្មស្ស ច កម្ពីរតំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស សត្តានំ កិលេសគហនតា
ច ធម្មកម្ពីរតា ច សញ្ញាការេន ចាកជា ជាតា។ អថស្ស “ឥមេ សត្តា
កញ្ញាកបុណ្ណា លាពុរិយ, តក្កភវិតា ចាជិរិយ, វសាតេលបីតបិលោតិកា
រិយ, អញ្ញនមក្ខិតហត្ថោរិយ ច កិលេសភវិតា អតិសំកិលិដ្ឋា រាគរត្តា
នោសទុដ្ឋា មោហាមូឡា, តេ កី នាម បដិវិជ្ឈិស្សន្តិ”តិ ចិន្តយតោ
កិលេសគហនបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមិ។

“អយញ្ញា ធម្មោ បដិវិសន្ធារកឧទកក្ខន្ធារិយ កម្ពីរោ, បព្ពតេន
បដិច្ឆានេត្វា ឋបិតោ សាសចោរិយ ទុទ្ធសោ, សតទា ភិន្នស្ស វាលស្ស
កោជិយា កោជិបដិចាទនំរិយ ទុរុតោនោ។ ននុ មយា ហិ ឥមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈិតុំ
វាយមន្តេន អទិន្នំ ទានំ នាម នត្ថិ, អរក្ខិតំ សីលំ នាម នត្ថិ, អបរិបូរិតា កាចិ
ចារមី នាម នត្ថិ? តស្ស មេ និរុស្សហំរិយ មារពលំ វិធមន្តស្សបិ បដិវិ ន
កម្មិត្ថ, បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តស្សបិ ន កម្មិត្ថ, មជ្ឈិមយាមេ
ទិព្ពចក្កំ សោធន្តស្សបិ ន កម្មិត្ថ, បន្តិមយាមេ បន បដិច្ចសមុប្បាទំ
បដិវិជ្ឈិស្សេវ មេ ទសសហស្សិលោកធាតុ កម្មិត្ថ។ ឥតិ មាទិសេនាបិ
តិក្ខញ្ញាលោន កិច្ចេនេវាយំ ធម្មោ បដិវិទ្ធោ, តំ លោកិយមហាជនា កថំ
បដិវិជ្ឈិស្សន្តិ”តិ ធម្មកម្ពីរតាបច្ចវេក្ខណានុភាវេនាបិ ឯវំ ចិត្តំ នមិ វេទិតព្ពំ។

អបិច ព្រហ្មណា យាចិតេ ទេសេតុកាមតាយបិស្ស ឯវំ ចិត្តំ នមិ។ ជានាតិ
ហិ ភគវា - “មម អប្បោស្សក្កតាយ ចិត្តេ នមមាទេ មំ មហាព្រហ្មា ធម្មទេសនំ

យាចិស្សតិ, ឥមេ ច សត្តា ព្រហ្មគរុកា, តេ 'សត្តា កិរ ធម្មំ ន ទេសេតុកាមោ
អហោសិ, អថ នំ មហាព្រហ្មា យាចិត្វា ទេសាបេសិ, សន្តោ វត, ភោ, ធម្មោ
បណ្ឌិតោ វត, ភោ, ធម្មោ'តិ មញ្ញាមាណ សុស្សសិស្សន្តិ"តិ។ ឥទ្ធម្បិស្ស ការណំ
បដិច្ច អប្បោស្សក្កតាយ ចិត្តំ នមិ, នោ ធម្មទេសនាយាតិ វេទិតព្ពំ។

សហម្បតិស្សតិ សោ កិរ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនេ សហកោ នាម
បេរោ បឋមជ្ឈានំ និព្វត្តត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ កប្បាយុកព្រហ្មា ហុត្វា
និព្វត្តោ។ តត្រ នំ សហម្បតិព្រហ្មាតិ បដិសញ្ញានន្តិ, តំ សន្ធាយាហា -
“ព្រហ្មនោ សហម្បតិស្ស”តិ។ នស្សតិ វត, ភោតិ សោ កិរ ឥមំ សទ្ធិំ តថា
និព្វានេសិ, យថា ទសសហស្សិលោកធាតុព្រហ្មនោ សុត្វា សព្ពេ សន្និបតីសុ។
យត្រ ហិ នាមាតិ យស្មី នាម លោកេ។ បុរតោ ចាតុរហោសីតិ តេហិ ទសហិ
ព្រហ្មសហស្សេហិ សទ្ធិំ ចាតុរហោសិ។ អប្បរជក្ខជាតិកាតិ បញ្ញាមយេ
អក្ខិម្ហ អប្បំ បរិត្តំ រាគទោសមោហារជំ ឯតេសំ, ឯវំសភាវាតិ
អប្បរជក្ខជាតិកា។ អស្សវនតាតិ អស្សវនតាយ។ ភវិស្សន្តិតិ បុរិមពុទ្ធសុ
ទសបុញ្ញកិរិយវសេន កតាធិការា បរិចាកកតបទុមាធិវិយ
ស្វិរិយរស្មិសម្ពស្សំ, ធម្មទេសនំយេវ អាកន្ធមាណា ចតុប្បទិកកាថាវសានេ
អរិយភូមិ ឌីក្កមនារហា ន ឯកោ, ន ទ្វេ, អនេកសតសហស្សា ធម្មស្ស
អញ្ញាតារោ ភវិស្សន្តិតិ ទស្សេតិ។

ចាតុរហោសីតិ ចាតុភវិ។ សមលេហិ ចិន្តិតោតិ សមលេហិ ធម្មា
សត្តារេហិ ចិន្តិតោ។ តេ ហិ បុរេតរំ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលជម្ពុជីបេ កណ្តាកេ
បត្តរមាណវិយ, វិសំ សិញ្ញាមាណវិយ ច សមលំ មិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មំ ទេសយីសុ។
អចាបុរេតន្តិវិវរ ឯតំ។ អមតស្ស ទ្វារន្តិ អមតស្ស និព្វានស្ស ទ្វារភូតំ

អរិយមគ្គំ។ សុណានុ ធម្មំ វិមលេនាទុពុទ្ធនិ ឥមេ សត្តា រាគាទិមលានំ អការតោ
វិមលេន សម្មាសម្ពុទ្ធន អនុពុទ្ធំ ចតុសច្ចធម្មំ សុណានុ តាវ ភគវាតិ យាចតិ។

សេលេ យថា បព្ពតមុទ្ធនិដ្ឋិតោតិ សេលមយេ ឯកគ្បនេ បព្ពតមុទ្ធនិ យថា
បីតោវ។ ន ហិ តស្ស បីតស្ស ទស្សនត្ថំ គីវុក្ខិបនបសារណាទិកិច្ចំ អត្ថិ។
តដូបមន្តិ តប្បដិភាគំ សេលបព្ពតូបមំ។ អយំ បនេត្ថ សន្នេបត្តោ - យថា
សេលបព្ពតមុទ្ធនិ បីតោវ ចក្កមា បុរិសោ សមន្តតោ ជនតំ បស្សេយ្យ, តថា
តូម្បិ, សុមេធន, សុន្ទរបញ្ញ-សព្ពញ្ញតញ្ញាលោន សមន្តចក្ក ភគវា ធម្មមយំ
ចាសាទមារុយ្ហ សយំ អបេតសោកោ សោការតិណ្ណំ ជាតិជរាភិក្ខុតំ ជនតំ
អវេក្ខស្ស ឧបដារយ ឧបហិក្ខុ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ - យថា ហិ
បព្ពតចានេ សមន្តា មហន្តំ ខេត្តំ កត្វា តត្ថ កេនាចាឡីសុ កុដិកាយោ កត្វា
រត្ថិ អត្ថិ ជាលេយ្យំ។ ចតុរដ្ឋសមន្តាគតញ្ច អន្ធការំ អស្ស, អថ តស្ស បព្ពតស្ស
មត្តកេ ឋត្វា ចក្កមតោ បុរិសស្ស ភូមិ ឌីលោកយតោ នេវ ខេត្តំ, ន
កេនាចាឡីយោ, ន កុដិយោ, ន តត្ថ សយិតមនុស្សា បញ្ញាយេយ្យំ។
កុដិកាសុ បន អត្ថិជាលាមត្តកមេវ បញ្ញាយេយ្យ។ ឯវំ ធម្មចាសាទំ អារុយ្ហ
សត្តនិកាយំ ឌីលោកយតោ តថាគតស្ស, យេ តេ អកតកល្យាណា សត្តា,
តេ ឯកវិហារេ ទក្ខិណាជាលុបស្សេ និសិដ្ឋាបិ ពុទ្ធចក្ខុស្ស អាចាជំ នាគច្ឆន្ទិ,
រត្ថិ ឱត្តា សរាវិយ ហោន្តិ។ យេ បន កតកល្យាណា វេនេយ្យបុគ្គលា, តេ
ឯវស្ស ទូរេបិ បីតា អាចាជំ អាគច្ឆន្ទិ, សោ អត្ថិវិយ ហិមវន្តបព្ពតោវិយ ច។
វុត្តម្បិ ចេតំ -

“ទូរេ សន្នោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្ថិ ឱត្តា យថា សរា”តិ។ (ធម. ប. ៣០៤);

ឧដ្ឋហ្មតិ ភគវតោ ធម្មទេសនត្ថំ ចារិកចរណំ យាចន្តោ ភណាតិ។
វិរាតិអាធិសុ ភគវា វិរិយវន្តតាយ វិរោ។ ទេវបុត្តមច្ចុកិលេសមារាជំ វិជិតត្តា
វិជិតសង្គាមោ។ ជាតិកត្តារាជិនិត្តរណត្តាយ វេនេយ្យសត្តវាហនសមត្តតាយ
សត្តវាហោ។ កាមច្ឆន្ទន្តណស្ស អភាវតោ អណាលោភិ វេទិតញោ។

២៨៣. អដ្ឋេសនន្តិ យាចនំ។ ពុទ្ធចក្ខុនាតិ ឥន្ទ្រិយបរេបរិយត្តញ្ញាលោន ច
អាសយានុសយញ្ញាលោន ច។ ឥមេសញ្ញា ទ្វិន្ទ ញ្ញាលានំ ពុទ្ធចក្ខុតិ នាមំ,
សត្តញ្ញាតញ្ញាលាស្ស សមន្តចក្ខុតិ, តិណ្ឌំ មគ្គញ្ញាលានំ ធម្មចក្ខុតិ។
អប្បរជក្ខេតិអាធិសុ យេសំ វុត្តនយេនេវ បញ្ញាចក្ខុម្ហិ រាគាទិរជំ អប្បំ, តេ
អប្បរជក្ខា។ យេសំ តំ មហន្តំ, តេ មហារជក្ខា។ យេសំ សទ្ធាធិនិ ឥន្ទ្រិយានិ
តិក្ខានិ, តេ តិក្ខិន្ទ្រិយា។ យេសំ តានិ មុទ្ធនិ, តេ មុទិន្ទ្រិយា។ យេសំ តេយេវ
សទ្ធានយោ អាគារា សុន្តរា, តេ ស្វាគារា។ យេ កមិតការណំ សល្លក្ខេន្តិ,
សុខេន សក្កា ហោន្តិវិញ្ញាបេតុំ, តេ សុវិញ្ញាបយា។ យេ បរលោកញ្ជោវ វជ្ជញ្ញា
ភយតោ បស្សន្តិ, តេ បរលោកវជ្ជភយនស្សវិនោ នាម។

អយំ បនេត្ត ចាឡិ - “សទ្ធា បុគ្គលោ អប្បរជក្ខោ, អស្សទ្ធា បុគ្គលោ
មហារជក្ខោ។ អារទ្ធវិរិយោ..., កុសិតោ..., ឧបដ្ឋិតស្សតិ..., មុដ្ឋស្សតិ...,
សមាហិតោ..., អសមាហិតោ..., បញ្ញាវា..., ធុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ មហារជក្ខោ។
តថា សទ្ធា បុគ្គលោ តិក្ខិន្ទ្រិយោ... បេ... បញ្ញាវា បុគ្គលោ
បរលោកវជ្ជភយនស្សវិ, ធុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ ន បរលោកវជ្ជភយនស្សវិ។
លោកោតិ ខន្ធលោកោ, អាយតនលោកោ, ធាតុលោកោ, សម្មត្តិភវលោកោ,
សម្មត្តិសម្ពវលោកោ, វិបត្តិភវលោកោ, វិបត្តិសម្ពវលោកោ, ឯកោ លោកោ
សព្វេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា។ ទ្វេ លោកា - នាមញ្ញា រូបញ្ញា។ តយោ លោកា -
តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា - ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា -

បញ្ចូលទានក្នុងនាម។ ឆ លោកា - ឆ អដ្ឋត្ថិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា -
សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋ លោកា - អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា - នវ
សត្តាវាសា។ ធន លោកា - ធនាយតនានិ។ ធានស លោកា -
ធានសាយតនានិ។ អដ្ឋាវស លោកា - អដ្ឋាវស្ស ធាតុយោ។ វដ្ឋន្តិ សព្វេ
កិលេសាវដ្ឋា, សព្វេ ទុច្ចរិតាវដ្ឋា, សព្វេ អភិសង្ការាវដ្ឋា, សព្វេ ភវតាមិកម្មា
វដ្ឋា។ ឥតិ ឥមស្មិញ លោកេ ឥមស្មិញ វដ្ឋេ តិញ្ច ភយសញ្ញា បច្ចុប្បដ្ឋិតា ហោតិ,
សេយ្យថាបិ ឧក្ខត្តាសិកេ វដ្ឋកេ។ ឥមេហិ បញ្ញាសាយ អាការេហិ ឥមា
បញ្ចិន្ទ្រយានិ ជាតាតិ បស្សតិ អញ្ញាសិ បដិវដ្ឋិ។ ឥទំ តថាគតស្ស
ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តេ ញ្ញាណ"ន្តិ (បដិ. ម. ១.១១២)។

ឧប្បលិធិយន្តិ ឧប្បលវនេ។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។
អន្តោនិមុគ្គចោសីនិធិ យានិ អន្តោ និមុគ្គានេវ ចោសិយន្តិ។ ឧទកំ អច្ចុគ្គម្ហ
បីតានិធិ ឧទកំ អតិក្កមិទ្ធា បីតានិ។ តត្ថ យានិ អច្ចុគ្គម្ហ បីតានិ, តានិ
ស្វរិយវស្មិសម្ពស្សំ អាគមយមាណនិ បីតានិ អដ្ឋ បុប្ផនកានិ។ យានិ សមោទកំ
បីតានិ, តានិ ស្វេ បុប្ផនកានិ។ យានិ ឧទកានុគ្គតានិ អន្តោនិមុគ្គចោសីនិ, តានិ
តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិ។ ឧទកា បន អនុគ្គតានិ អញ្ញានិបិ
សរោគឧប្បលាធិនិ នាម អត្ថិ, យានិ នេវ បុប្ផស្សន្តិ, មច្ឆកច្ចបភក្ខានេវ
ភវិស្សន្តិ។ តានិ ចាឡិ នារុទ្ធានិ។ អាហរិទ្ធា បន ធិបេតញ្ញានិធិ ធិបីតានិ។

យថេវ ហិ តានិ ចតុត្ថិធានិ បុច្ឆានិ, ឯវមេវ ឧក្ខជិតញ្ញា វិបញ្ចិតញ្ញា នេយ្យា
បទបរមោតិ ចត្តារោ បុគ្គលា។ តត្ថ “យស្ស បុគ្គលស្ស សហ ឧទាហដវេលាយ
ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ ឧក្ខជិតញ្ញា។ យស្ស បុគ្គលស្ស
សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្តារេន អត្ថេ វិភជិយមាទេ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ,
អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ វិបញ្ចិតញ្ញា។ យស្ស បុគ្គលស្ស ឧទ្ទេសតោ បរិបុច្ឆតោ

យោជន៍សោ មនសិករោតោ កល្យាណមិត្ត សេវតោ ភជតោ បយិរុចាសតោ
អនុបុព្វេន ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ នេយ្យោ។ យស្ស
បុគ្គលស្ស ពហុម្បិ សុណតោ ពហុម្បិ ភណតោ ពហុម្បិ ធារយតោ ពហុម្បិ
វាចយតោ ន តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ បុគ្គលោ
បទបរមោ” (បុ. ប. ១៥១)។ តត្ថ ភគវា ឧប្បលវនាទិសទិសំ
ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឡិលោកេន្តោ “អន្ធិ បុប្ផនកានិវិយ ឧក្សដិតញ្ញូ, សេ
បុប្ផនកានិវិយ វិបញ្ចិតញ្ញូ, តតិយទិវសេ បុប្ផនកានិវិយ នេយ្យោ,
មជ្ជកជ្ជបភក្ខានិ បុប្ផានិវិយ បទបរមោ”តិ អន្ធិស។ បស្សន្តោ ច “ឯត្ថកា
អប្បរជក្ខា, ឯត្ថកា មហារជក្ខា, តត្រាបិ ឯត្ថកា ឧក្សដិតញ្ញូ”តិ ឯវំ
សញ្ញាការតោវ អន្ធិស។

តត្ថ តិណ្ណំ បុគ្គលានំ ឥមស្មីយេវ អត្ថកាវេ ភគវតោ ធម្មទេសនា អត្ថំ
សាធេតិ។ បទបរមានំ អនាគតេ វាសនត្ថាយ ហោតិ។ អថ ភគវា ឥមេសំ ចតុន្នំ
បុគ្គលានំ អត្ថាវហំ ធម្មទេសនំវិទិត្វា ទេសេតុកម្យតំ ឧប្បាទេត្វា បុន សព្វេបិ
តីសុ ភវេសុ សត្តោ ភព្ភាភព្ភវសេន ទ្វេ កោដ្ឋាសេ អកាសិ។ យេ សន្ធាយ វុត្ថំ -
“កតមេ តេ សត្តា អភព្ភា, យេ តេ សត្តា កម្មាវរណេន សមន្នាគតា
កិលេសាវរណេន សមន្នាគតា វិចាកាវរណេន សមន្នាគតា អស្សន្ធា
អជ្ជន្តិកា ឧប្បញ្ញា អភព្ភា និយាមំ ឡិក្កមិត្តំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្ថំ, ឥមេ តេ
សត្តា អភព្ភា។ កតមេ តេ សត្តា ភព្ភា? យេ តេ សត្តា ន កម្មាវរណេន... បេ...
ឥមេ តេ សត្តា ភព្ភា”តិ (វិភ. ៨២៧; បដិ. ម. ១.១១៥)។ តត្ថ សព្វេបិ អភព្ភបុគ្គលេ
បហាយ ភព្ភបុគ្គលេយេវ ញ្ញាណេន បរិគ្គហេត្វា “ឯត្ថកា រាគចរិតា, ឯត្ថកា
នោសមោហចរិតា វិតក្កសន្ធាតុទ្ធិចរិតា”តិ ធលោក្ខាសេ អកាសិ; ឯវំ កត្វា
ធម្មំ ទេសិស្សាមីតិ ចិន្តេសិ។

បច្ចុប្បន្ន បតិអភាសី។ អចារ្យតាតិ វិវេជ្ជា។ អមតស្ស ឆ្វាភតិ
អរិយមគ្គោ។ សោ ហិ អមតសម្មាសម្ពុទ្ធិនិព្វានស្ស ឆ្វារំ, សោ មយាវិវេត្វា
ឋបិតោតិ ទស្សេតិ។ បមុញ្ញនុ សទ្ធិនិ សព្ពេ អត្តនោ សទ្ធិំ បមុញ្ញនុ, វិស្សដ្ឋនុ។
បច្ឆិមបទទ្ធវេ អយមត្ថោ, អហញ្ញា អត្តនោ បគុណំ សុប្បវត្តិតម្មិ ឥមំ
បណ្ឌិតំ ឧត្តមំ ធម្មំ កាយវាចាកិលមថសញ្ញា ហុត្វា ន ភាសី។ ឥនានិ បន សព្ពេ
ជនោ សទ្ធាភាជនំ ឧបនេតុ, បូរេស្សាមិ នេសំ សង្កប្បន្តិ។

២៨២. តស្ស មយ្ហំ, ភិក្ខុវេ, ឯតទហោសីតិ ឯតំ អហោសិ - កស្ស នុ ខោ
អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យន្តិ អយំ ធម្មទេសនាបដិសំយុត្តោ វិតក្កោ ឧទចាធិតិ
អត្ថោ។ កថា បនេស ឧទចាធិតិ? ពុទ្ធកូតស្ស អដ្ឋមេ សត្តាហោ។

តត្រាយំ អនុបុត្តិកថា - ពោធិសត្តោ កិវ មហាភិនិក្ខមនទិវសេ វិវជំ
ឥត្តាការំ ទិស្វា សំវិគ្គហនយោ, “កណ្តាកំ អាហារា”តិ ធន្នំ អាមន្តេត្វា
ធន្នសហាយោ អស្សរាជបិដ្ឋិតតោ នគរតោ និក្ខមិត្វា
កណ្តាកនិវត្តនចតិយជ្ជានំ នាម ទស្សេត្វា តីណិ រជ្ជានិ អតិក្កម្ម
អនោមាធិតីវេ បព្ពជិត្វា អនុបុព្វេន ចារិកំ ចរមាណោ រាជគហោ បិណ្ឌាយ
ចរិត្វា បណ្ណាវបព្ពតេ និសិន្នោ មគទិស្សវេន រញ្ញោ នាមកោត្តំ បុច្ឆិត្វា, “ឥមំ រជ្ជំ
សម្បជីច្ឆាហី”តិ វុត្តោ, “អលំ មហារាជ, ន មយ្ហំ រជ្ជេន អត្ថោ, អហំ រជ្ជំ បហាយ
លោកហិតត្ថាយ បធានំ អនុយុញ្ជិត្វា លោកេ វិវជន្តនោ ភវិស្សាមីតិ
និក្ខន្តោ”តិ វុត្វា, “តេន ហិ ពុទ្ធា ហុត្វា បឋមំ មយ្ហំ វិជិតំ ឱសវេយ្យាសី”តិ
បដិញ្ញំ គហិតោ កាលាមញ្ញ ឧទកញ្ញ ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ធម្មទេសនាយ សារំ
អវិទ្ធព្ពោ តតោ បក្កមិត្វា ឧវេជ្ជាយ ធឮត្តស្សានិ ធុក្ករការិកំ ករោត្តោបិ អមតំ
បដិវិជ្ជិតុំ អសក្កោត្តោ ឱឡារិកាហារបដិសេវនេន កាយំ សន្តប្បសិ។

តទា ច ឡុវេលតាមេ សុជាតា នាម កុដុម្ពិយដីតា ឯកស្មី និក្រោធរុក្ខ
បត្តនមកាសិ - “សចាបាំ សមាណជាតិកំ កុលយរំ គន្ធា បឋមគព្ភេ បុត្តំ
លភិស្សមិ, ពលិកម្មំ ករិស្សមី” តិ។ តស្សា សា បត្តនា សមិជ្ឈី។ សា
វិសាខបុណ្ណាមទិវសេ ចាតោវ ពលិកម្មំ ករិស្សមីតិ រត្តិយា បច្ឆសសមយេ ឯវ
ចាយសំ បដិយាទេសិ។ តស្មី ចាយសេ បច្ឆមាទេ មហន្តមហន្តា បុប្ផឡា
ឧដ្ឋហិត្វា ឧត្តិណារដ្ឋា ហុត្វា សញ្ញាវន្តិ។ ឯកដុសិតម្បី ពហិ ន គច្ឆតិ។
មហាព្រហ្មា ធន្តំ ធាវេសិ។ ចត្តារោ លោកចាលា ខត្តហត្ថា អារក្ខំ គណ្ហីសុ។
សក្កោ អលាតានិ សមាទេន្តោ អគ្គី ជាលេសិ។ ទេវតា ចត្វសុ ធិបេសុ ឌីជំ
សំហរិត្វា តត្ថ បក្ខិបីសុ។ ពោធិសត្តោ ភិក្ខាចារកាលំ អាគមយមាទោ
ចាតោវ គន្ធា រុក្ខមូលេ និសីទិ។ រុក្ខមូលេ សោធនត្ថាយ គតា ជាតិ អាគន្ធា
សុជាតាយ អាហោចេសិ - “ទេវតា រុក្ខមូលេ និសីទិ” តិ។ សុជាតា, សត្តំ បសាធនំ
បសាធត្វា សតសហស្សគ្បនិកេ សុវណ្ណាថាលេ ចាយសំ វឌ្ឍនត្វា អបរាយ
សុវណ្ណាចាតិយា បិទហិត្វា ឧត្តិបិត្វា គតា មហាបុរិសំ ទិស្វា សហោវ ចាតិយា
ហត្ថេ ឋបេត្វា វន្តិត្វា “យថា មយ្ហំ មនោវថោ និប្បន្នោ, ឯវំ តុម្ហាកម្បី និប្បន្នត្វ” តិ
វត្វា បក្កាមិ។

ពោធិសត្តោ នេរញ្ញរាយ តិវំ គន្ធា សុវណ្ណាថាលំ តិវេ ឋបេត្វា ទ្គត្វា
បច្ឆត្តិវត្វា ឯកុនបណ្ណាសបិណ្ណោ ករោន្តោ ចាយសំ បរិភុណ្ណិត្វា “សចាបាំ អដ្ឋ
ពុទ្ធា ភវាមិ, ថាលំ បដិសោតំ គច្ឆត្វ” តិ ឱបិ។ ថាលំ បដិសោតំ គន្ធា ថោកំ ឋត្វា
កាលនាគរាជស្ស ភវនំ បរិសិត្វា តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ ថាលានិ ឧត្តិបិត្វា អដ្ឋាសិ។

មហាសត្តោ វនសណ្ណោ ទិវាវិហារំ កត្វា សាយន្តសមយេ សោត្តិយេន ទិន្នា
អដ្ឋ តិណមុដ្ឋិយោ គហេត្វា ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ ឧត្តិណាទិសាភាគេ អដ្ឋាសិ។
សោ បទេសោ បទុមិនិបត្តេ ឧទកតិន្តរិយ អកម្បិត្វ។ មហាសត្តោ, “អយំ មម

គុណំ ធារេតុំ ន សក្កោតី" តិ បច្ឆិមទិសភាគំ អគមាសិ, សោមិ តថេវ
អកម្មិត្ត។ ឧត្តរទិសភាគំ អគមាសិ, សោមិ តថេវ អកម្មិត្ត។
បុរតិមទិសភាគំ អគមាសិ, តត្ថ បល្លង្គប្បមាណំ ឋានំ សុនិខាតឥន្ទុឱលោវិយ
និច្ចលមហោសិ។ មហាសត្តោ "ឥទំ ឋានំ សព្ពពុទ្ធានំ
កិលេសកញ្ញានវិទ្ធិសនដ្ឋាន" ត្ថិ តានិ តិណានិ អគ្គេ គហេត្វា ចាលេសិ។ តានិ
ចិត្តការេន តូលីកគ្គេន បរិច្ឆិទ្ធានិវិយ អហេសុំ។ ពោធិសត្តោ, "ពោធិ អប្បត្វា
ឥមំ បល្លង្គំ ន ភិន្ទិស្សមី" តិ ចតុរង្គិវិយំ អធិដ្ឋហិត្វា បល្លង្គំ អាភុជិត្វា និសីទិ។

តដ្ឋណញ្ញោវ មារោ ពាហុសហស្សំ មាបេត្វា ទិយឡយោជនសតិកំ
គិរិមេខលំ នាម ហត្ថិ អារុយ្ហ នវយោជនំ មារពលំ គហេត្វា អទ្ធិក្ខិកេន
ឱលោកយមាណោ បព្ពតោវិយ អដ្ឋោត្តរត្តោ ឧបសង្កមិ។ មហាសត្តោ, "មយ្ហំ
ធន ចារមិយោ បូរេន្តស្ស អញ្ញោ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ទេវោ វា មារោ វា
ព្រាហ្មា វា សក្ខិ នត្ថិ, វេស្សន្តរត្តការេ បន មយ្ហំ សត្តសុ វាវេសុ មហាបថវី សក្ខិ
អហោសិ; ឥទានិបិ មេ អយមេវ អចេតនា កដ្ឋកលិដ្ឋរូបមា មហាបថវី
សក្ខិ" តិ ហត្ថំ បសារេតិ។ មហាបថវី តាវនេវ អយទណ្ឌាន បហតំ កំសថាលំ
វិយ វេសតំ វេសហស្សំ មុញ្ញមាណាវិរិទ្ធា បរិវត្តមាណា មារពលំ
ចក្កវាឡមុខវដ្តិយំ មុញ្ញនមកាសិ។ មហាសត្តោ សូរិយេ ធរមាណេយេវ មារពលំ
វិធមិត្វា បឋមយាមេ បុព្វេនិវាសញ្ញាណំ, មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុវិសោធន្តា
បច្ឆិមយាមេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ញ្ញាណំ ឱតារេត្វា វដ្តិវដ្តំ សម្មសិត្វា
អរុណោទយេ ពុទ្ធា ហុត្វា, "មយា អនេកកប្បកោដិសតសហស្សំ អទ្ធានំ
ឥមស្ស បល្លង្គស្ស អត្ថាយ វាយាមោ កតោ" តិ សត្តាហំ ឯកបល្លង្គេន និសីទិ។
អថេកទ្ធានំ នេវតានំ, "កី នុ ខោ អញ្ញេបិ ពុទ្ធត្ថករា ធម្មា អត្ថិ" តិ កដ្ឋា
ឧទចាទិ។

អថ ភគវា អដ្ឋមេ ទិវសេ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ ទេវតានំ កង្ខំញត្វា
កង្ខារិធមនត្ថំ អាកាសេ ឧប្បតិច្ឆាយមកថាជិហារិយំ ទស្សេត្វា តាសំ កង្ខំ
វិធមិត្វា បល្លង្គិតោ ព្យាសកំ ចាបិននិស្សិតេ ឧត្តរទិសាកាគេ វេត្វា ចត្តារិ
អសន្ទ្រ្យ្យានិ កប្បសតសហស្សញ្ច បូរិតានំ ចារមីនំ ជលាធិគមជ្ជានំ
បល្លង្គញោវ ពោធិរុក្ខញ្ច អនិមិសេហិ អក្ខិហិ ឌីលោកយមាឆោ សត្តាហំ
វីតិឆាមេសិ, តំ ហំនំ អនិមិសចេតិយំ នាម ជាតំ។

អថ បល្លង្គស្ស ច បិតជ្ជានស្ស ច អន្តរា បុរត្ថិមបច្ឆិមតោ អាយតេ
រតនចង្គមេ ចង្គមន្តោ សត្តាហំ វីតិឆាមេសិ, តំ ហំនំ រតនចង្គមចេតិយំ នាម
ជាតំ។ តតោ បច្ឆិមទិសាកាគេ ទេវតា រតនយំ មាបយីសុ, តត្ថ បល្លង្គន
និសីទិត្វា អភិធម្មបិដកំ វិសេសតោ ចេត្ត អនន្តនយសមន្តបដ្ឋានំ វិចិនន្តោ
សត្តាហំ វីតិឆាមេសិ, តំ ហំនំ រតនយរចេតិយំ នាម ជាតំ។ ឯវំ
ពោធិសមីបេយេវ ចត្តារិ សត្តាហានិ វីតិឆាមេត្វា បញ្ចមេ សត្តាហោ
ពោធិរុក្ខមូលា យេន អជចាលនិគ្រោធា តេនុបសង្កមិ, តត្រាបិ ធម្មំ
វិចិនន្តោយេវ វិមុត្តិសុខញ្ច បដិសំវេទន្តោ និសីទិ, ធម្មំ វិចិនន្តោ ចេត្ត ឯវំ
អភិធម្មេ នយមក្កំ សម្មសិ - បឋមំ ធម្មសង្កណ្ឌបករណំ នាម, តតោ
វិភង្គបករណំ, ធាតុកថាបករណំ, បុគ្គលបញ្ញត្តិបករណំ, កថាវត្ថុ នាម
បករណំ, យមកំ នាម បករណំ, តតោ មហាបករណំ បដ្ឋានំ នាមាតិ។

តត្ថស្ស សណ្ឋាសុខុមបដ្ឋានម្ហំ ចិត្តេ ឌីតិណ្ណោ បីតិ ឧប្បជ្ជិ; បីតិយា ឧប្បន្ទាយ
លោហិតំ បសីទិ, លោហិតេ បសន្នេ ធិវិ បសីទិ។ ធិវិយា បសន្ទាយ
បុរត្ថិមកាយតោ ក្ខជាតារាទិប្បមាណា វស្មិយោ ឧដ្ឋហិត្វា អាកាសេ
បក្ខន្ធនន្តនាគកុលំ វិយ ចាបិនទិសាយ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ បក្ខន្ធា,
បច្ឆិមកាយតោ ឧដ្ឋហិត្វា បច្ឆិមទិសាយ, ទក្ខិណំសក្ខដតោ ឧដ្ឋហិត្វា

ធន្តិណាធិសាយ, វាមសក្ខដតោ ឧដ្ឋហិត្វា ឧត្តរធិសាយ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ
បក្ខន្តា, ចាទតលេហិ បវាឡន្ត្រវណ្ណា រស្មិយោ និក្ខមិត្វា មហាបថីវិនិវ្រ្មិត្វា
ឧទកំ ទិដ្ឋានិក្ខិត្វា វាតក្ខន្ធនំ បទាលេត្វា អជជាកាសំ បក្ខន្តា, សីសតោ
សម្បវរត្តិយមានំ មណីនាមំ វិយ និលវណ្ណា រស្មិវដ្ឋិ ឧដ្ឋហិត្វា ឆ ទេវលោកេ
វិនិវ្រ្មិត្វា នវ ព្រហ្មលោកេ វេហប្បលេ បញ្ច សុទ្ធាវាសេ ច វិនិវ្រ្មិត្វា ចត្តារោ
អារុប្បេ អតិក្កម្ម អជជាកាសំ បក្ខន្តា។ តស្មី ទិវសេ អបរិមាណេសុ
ចក្កវាឡេសុ អបរិមាណា សត្តា សព្វេ សុវណ្ណាវណ្ណាវ អហេសុំ។ តំ ទិវសញ្ច
បន ភគវតោ សរីរា និក្ខន្តា យាវដ្ឋទិវសាបិ តា រស្មិយោ អនន្តា លោកធាតុយោ
គច្ឆន្តិយេវ។

ឯវំ ភគវា អជចាលនិក្រោធនេ សត្តាហំ វីតិនាមេត្វា តតោ អបរំ សត្តាហំ
មុចលិន្ទេ និសីទិ, និសីទ្ធមត្តស្សេវ ចស្ស សកលំ ចក្កវាឡគព្ពំ បូរេន្តោ
មហាអ កាលមេយោ ឧទចាទិ។ ឯវុចោ កិវ មហាមេយោ ទីសុយេវ កាលេសុ
វស្សតិ ចក្កវត្តិម្ហិ វា ឧប្បន្នេ ពុទ្ធវា។ ឥធព ពុទ្ធកាលេ ឧទចាទិ។ តស្មី បន ឧប្បន្នេ
មុចលិន្ទោ នាគរាជា ចិន្តេសិ - “អយំ មេយោ សត្តិ មយ្ហំ ភវនំ បរិជ្ជមត្តេវ
ឧប្បន្នោ, វាសាការមស្ស លទ្ធិំ វដ្ដតី” តិ។ សោ សត្តវតនមយំ ចាសាទំ និម្មិនិត្តំ
សក្កោន្តោបិ ឯវំ កតេ មយ្ហំ មហាប្បលំ ន ភវិស្សតិ, ទសពលស្ស
កាយវេយ្យាវច្ឆំ កវិស្សមីតិ មហន្តំ អត្តការំ កត្វា សត្តារំ សត្តក្ខត្តំ កោគេហិ
បរិក្ខិបិត្វា ឧបរិ ជណំ ធារេសិ។ បរិក្ខេបស្ស អន្តោ ឱកាសោ ហេដ្ឋា
លោហាចាសាឧប្បមាណោ អហោសិ។ ឥច្ឆិតិច្ឆិតេន ភិយាបថេន សត្តា
វិហរិស្សតីតិ នាគរាជស្ស អដ្ឋាសយោ អហោសិ។ តស្មា ឯវំ មហន្តំ ឱកាសំ
បរិក្ខិបិ។ មជ្ឈេ វតនបល្លង្កោ បញ្ញត្តោ ហោតិ, ឧបរិ សុវណ្ណាភារកវិចិត្តំ
សមោសរិតគន្ធាមកុសុមនាមចេលវិតានំ អហោសិ។ ចត្វសុ កោណេសុ

គន្ធតេលេន ធីតា ជលិតា, ចតុស្ក ធីសាស្ក វិវិត្វា ចន្ទនករណ្ឌកា បបិតា។ ឯវំ
ភគវា តំ សត្តាបំ តត្ថ វីតិនាមេត្វា តតោ អបំ សត្តាបំ រាជាយតនេ និសីធិ។

អដ្ឋមេ សត្តាហោ សក្កេន ទេវានមិន្ទេន អាកតំ ទន្ធកជ្ជញ្ញា ឱសធិហរិតកញ្ចា
ខាធិត្វា មុខំ ធាវិត្វា ចតុហិ លោកចាលេហិ ឧបនីតេ បច្ឆក្សេ សេលមយេ
បត្តេ តបុស្សភល្លិកានំ បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញិត្វា បុន បច្ឆាកន្ធា
អជចាលនិក្រោធនេ និសិន្ទស្ស សព្ពពុទ្ធានំ អាចិន្តោ អយំ វិតក្កោ ឧទចាធិ។

តត្ថ បណ្ឌិតោតិ បណ្ឌិតេន សមន្នាគតោ។ វិយត្តោតិ វេយ្យត្តិយេន
សមន្នាគតោ។ មេធាវីតិ ហនុប្បត្តិយា បញ្ញាយ សមន្នាគតោ។
អប្បរាជក្ខជាតិកោតិ សមាបត្តិយា វិត្តម្ពិតត្តា និក្កិលេសជាតិកោ
វិសុទ្ធសត្តោ។ អាជានិស្សតីតិ សល្លកេស្សតិ បដិវិជ្ជិស្សតិ។ ញ្ញាណញ្ច បន
មេតិ មយ្ហម្មិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ ឧប្បជ្ជិ។ ភគវា កិរ ទេវតាយ កថិតេនេវ និដ្ឋំ
អកន្ធា សយម្មិ សព្ពញ្ញតញ្ញាណេន ឱលោកេន្តោ ឥតោ សត្តមទិវសមត្ថកេ
កាលំ កត្វា អាកិញ្ញញ្ញាយតនេ និព្វត្តោតិ អទ្ទស។ តំ សន្ធាយាហ -
“ញ្ញាណញ្ច បន មេ ទស្សនំ ឧទចាធិ”តិ។ មហាជានិយោតិ សត្តទិវសព្ពន្តេវ
បត្តព្ពមគ្គជលតោ បរិហ័នត្តា មហាតី ជានិ អស្សតិ មហាជានិយោ។ អក្ខណោ
និព្វត្តត្តា គន្ធា ទេសិយមាទំ ធម្មម្មិស្ស សោតុំ សោតប្បសាទោ នត្តិ, ឥធ
ធម្មទេសនជ្ជានំ អាកមនចាទាបិ នត្តិ, ឯវំ មហាជានិយោ ជាតោតិ ទស្សតិ។
អភិទោសកាលដ្ឋតោតិ អឡរត្ថ កាលដ្ឋតោ។ ញ្ញាណញ្ច បន មេតិ មយ្ហម្មិ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ ឧទចាធិ។ ឥធាបិ កិរ ភគវា ទេវតាយ វេចនេន សន្និដ្ឋានំ
អកត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណេន ឱលោកេន្តោ “ហិយេហ អឡរត្ថ កាលដ្ឋត្វា
ឧទកោ រាមបុត្តោ នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនេ និព្វត្តោ”តិ អទ្ទស។ តស្មា
ឯវំមាហា។ សេសំ បុរិមនយសទិសមេវ។ ពហុកាវាតិ ពហូបកាវា។

បដានបរិវាសត្តំ ឧបជ្ឈហិស្សតិ បដានត្ថាយ បេសិតត្ថការំ វសនដ្ឋានេ
បរិវេណសម្មជ្ឈនេន បត្តចីវរំ គហេត្វា អនុពន្ធនេន មុខោទកទន្តកដ្ឋនាទិនា
ច ឧបជ្ឈហិស្ស។ កេ បន តេ បញ្ចវគ្គិយា នាម? យេតេ -

រាមោ ធរោលក្ខណោ ជាតិមន្តិ,
យញ្ញោ សុភោជា សុយាមោ សុទត្តោ;
ឯតេ តទា អដ្ឋអហោសុំ ព្រាហ្មណា,
ធម្មវត្ថុវា មន្តិវិយាករិស្សតិ។

ពោធិសត្វស្ស ជាតកាលេ សុបិនបដិក្កាហកា ចេវ លក្ខណាបដិក្កាហកា
ច អដ្ឋព្រាហ្មណា។ តេសុ តយោ ទ្វេធា ព្យាករិសុ - “ឥមេហិ លក្ខណេហិ
សមន្នាគតោ អការំ អដ្ឋាវសមា នោ រាជា ហោតិ ចក្កវត្ថុ, បព្ពជមា នោ
ពុទ្ធា” តិ។ បញ្ច ព្រាហ្មណា ឯកំសព្យាករណា អហោសុំ - “ឥមេហិ
លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ អការេ ន តិដ្ឋតិ, ពុទ្ធាវ ហោតិ” តិ។ តេសុ បុរិមា
តយោ យថាមន្តបទំ គតា, ឥមេ បន បញ្ច មន្តបទំ អតិក្កន្តា។ តេ អត្តនាលទ្ធិ
បុណ្ណាបត្តំ ព្រាហ្មណំ វិស្សន្តេត្វា “អយំ មហាបុរិសោ អការំ ន អដ្ឋាវសិស្សតិ,
ឯកន្តេន ពុទ្ធា ភវិស្សតី” តិ និព្វិតក្កា ពោធិសត្តំ ឧទ្ទិស្ស សមណាបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិតា។ តេសំ បុត្តាតិបិ វទន្តិ។ តំ អដ្ឋកថាយ បដិក្ខត្តំ។

ឯតេ កិវ ធម្មារកាលេយេវ ពហូ មន្តេ ជានីសុ, តស្មា តេ ព្រាហ្មណា
អាចរិយដ្ឋានេ ឋបយីសុ។ តេ បច្ឆា អម្ពេហិ បុត្តនារជជំ ធម្មេត្វា ន សក្កា
ភវិស្សតិ បព្ពជិតុន្តិ ធម្មារកាលេយេវ បព្ពជិត្វា រមណីយានិ សេនាសនានិ
បរិភុញ្ញន្តាវិចរិសុ។ កាលេន កាលំ បន “កី, ភោ, មហាបុរិសោ
មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ” តិ បុច្ឆន្តិ។ មនុស្សា, “កុហិ តុម្ពេ មហាបុរិសំ
បស្សិស្សថ, តីសុ ចាសាទេសុ តិវិជនាជកមជ្ឈេ ទេវោ វិយ សម្មត្ថិ

អនុកោតី" តិ វេទន្តិ។ តេ សុត្វា, "ន តាវ មហាបុរិសស្ស ញាណំ បរិចាកំ
គច្ឆតី" តិ អប្បោស្សក្កាវិហរីសុយេវ។ កស្មា បនេត្ត ភគវា, "ពហុកាវា ខោ
ឥមេ បញ្ចវគ្គិយា" តិ អាហា? កី ឧបការកាណំយេវ ឯស ធម្មំ នេសេតិ,
អនុបការកាណំ ន នេសេតិ តិ? នោ ន នេសេតិ។ បរិចយេវ សេន ហេស
អាឡារញ្ចេវ កាលាមំ ឧទកញ្ច រាមបុត្តំ ឌីលោកេសិ។ ឯតស្មី បន ពុទ្ធកេត្តេ
ឋបេត្វា អញ្ញាសិកោណ្ឌាញំ បឋមំ ធម្មំ សច្ចិកាតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ។ កស្មា?
តថាវិធម្មនិស្សយត្តា។

បុព្វេ កិវ បុញ្ញករណាកាលេ ទ្វេ ភាគរោ អហោសុំ។ តេ ឯកតោវ សស្សំ
អកំសុ។ តត្ថ ជេដ្ឋកស្ស "ឯកស្មី សស្សេ នវវារេ អគ្គសស្សនាណំ មយា
នាតត្ថ" ត្ថិ អហោសិ។ សោ វប្បកាលេ ពិជគ្គំ នាម ទត្វា គព្ពកាលេ កនិដ្ឋេន
សទ្ធិ មន្តេសិ - "គព្ពកាលេ គព្ពំ ជាលេត្វា ទស្សនា" តិ។ កនិដ្ឋោ "តុរណាសស្សំ
នាសេតុកាមាសី" តិ អាហា។ ជេដ្ឋោ កនិដ្ឋស្ស អនុវត្តនការំ ញាត្វា ខេត្តំ
វិភជិត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ គព្ពំ ជាលេត្វា ឌីរំ នីហរិត្វា សប្បិដាលីតេហិ
យោជេត្វា អនាសិ, បុគ្គកកាលេ បុគ្គកំ កាវេត្វា អនាសិ, លាយនេ លាយនគ្គំ
វេណិករណេ វេណាគ្គំ កលាចាទីសុ កលាបគ្គំ ខឡគ្គំ ភណ្ឌគ្គំ កោដ្ឋគ្គន្តិ ឯវំ
ឯកសស្សេ នវវារេ អគ្គនាណំ អនាសិ។ កនិដ្ឋោ បនស្ស ឧទ្ធវិត្វា អនាសិ, តេសុ
ជេដ្ឋោ អញ្ញាសិកោណ្ឌាញត្ថេរោ ជាតោ, កនិដ្ឋោ សុភទ្ធបរិព្ពាជកោ។ ឥតិ
ឯកស្មី សស្សេ នវន្តំ អគ្គនាណំ ទិន្នត្តា ឋបេត្វា ថេវ អញ្ញោ បឋមំ ធម្មំ
សច្ចិកាតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ។ "ពហុកាវា ខោ ឥមេ បញ្ចវគ្គិយា" តិ ឥទំ បន
ឧបការាអនុស្សរណាមត្តកេនេវ វុត្តំ។

ឥសិបតនេ មិគទាយេ តិ តស្មី កិវ បនេសេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធបច្ចេកសម្ពុទ្ធា
គន្ធមាទនបព្ពតេ សត្តាហំ និរោធសមាបត្តិយា វីតិនាមេត្វា និរោធា វុដ្ឋាយ

នាកលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្យា អនោតត្តទហេ មុខំ ជោវិត្យា បត្តិចីវរមាទាយ
អាគាសេន អាគន្ធា និបតន្តិ។ តត្ថ ចីវរំ ចារុបិត្យា នគរេ បិណ្ឌរាយ ចរិត្យា
កតកត្តកិច្ចា កមនកាលេបិ តតោយេវ ឧប្បតិត្យា គប្បន្តិ។ ឥតិ ឥសយោ ឯត្ថ
និបតន្តិ ឧប្បតន្តិ ចាតិ តំ ហំនំ ឥសិបតនន្តិ សង្ខំ គតំ។ មិគានំ បន អភយត្ថាយ
ទិន្នត្តា មិគទាយោតិ វុច្ឆតិ។ តេន វុត្តំ “ឥសិបតនេ មិគទាយេ” តិ។

២៨៥. អន្តរា ច គយំ អន្តរា ច ពោធិន្តិ គយាយ ច ពោធិស្ស ច វិវរេ
តិគារុតន្តរេ ហំនេ។ ពោធិមណ្ឌាតោ ហិ គយា តិណិ គារុតានិ។ ពារាណសី
អជ្ឈរស យោជនានិ។ ឧបកោ ពោធិមណ្ឌាស្ស ច គយាយ ច អន្តរេ ភគវន្តំ
អទ្ទស។ អន្តរាសទ្ទេន បន យុត្តត្តា ឧបយោគវចនំ កតំ។ ព្យាទិសេសុ ច ហំនេសុ
អក្ខវចិន្តកា “អន្តរា កាមព្វា នទិព្វា យាតី” តិ ឯវំ ឯកមេវ អន្តរាសទ្ធិ បយុជ្ជន្តិ។
សោ ទុតិយបទេនបិ យោជេតព្ពោ ហោតិ។ អយោជិយមាទេ ឧបយោគវចនំ ន
ចាបុណាតិ។ ឥធម បន យោជេត្យា ឯវ វុត្តោតិ។ អទ្ធានមគ្គបដិបន្នន្តិ
អទ្ធានសម្ពាតំ មគ្គំ បដិបន្នំ, ធីយមគ្គបដិបន្នន្តិ អត្ថោ។
អទ្ធានមគ្គកមនសមយស្ស ហិ វិភង្គេ “អទ្ធយោជនំ គប្បិស្សាមីតិ
ភុញ្ញិតព្ព” ន្តិអាទិវចនតោ (ចាចិ. ២០៨) អទ្ធយោជនម្យិ អទ្ធានមគ្គោ ហោតិ។
ពោធិមណ្ឌាតោ បន គយា តិគារុតំ។

សព្ពាភិក្ខុតិ សព្ពំ តេភូមកធម្មំ អភិកវិត្យា បិតោ។ សព្ពាទ្ធិតិ សព្ពំ
ចតុភូមកធម្មំ អវេទី អញ្ញាសី។ សព្ពេសុ ធម្មេសុ អនុបលិត្តោតិ សព្ពេសុ
តេភូមកធម្មេសុ កិលេសលេបនេន អនុបលិត្តោ។ សព្ពំ ជហោតិ សព្ពំ
តេភូមកធម្មំ ជហិត្យា បិតោ។ តណ្ហាក្ខយេ វិមុត្តោតិ តណ្ហាក្ខយេ និព្ពានេ
អារម្មណតោ វិមុត្តោ។ សយំ អភិញ្ញាយាតិ សព្ពំ ចតុភូមកធម្មំ អត្តនាវ
ជានិត្យា។ កមុទ្ធិសេយ្យន្តិ កំ អញ្ញំ “អយំ មេ អាចរិយោ” តិ ឧទ្ធិសេយ្យំ។

នមេ អាចរិយោ អត្ថិតិ លោកុត្តរធម្មេ មយ្ហំ អាចរិយោ នាម នត្ថិ។ នត្ថិ មេ
បដិបុគ្គលោតិ មយ្ហំ បដិភាគបុគ្គលោ នាម នត្ថិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធាតិ សហេតុនា
នយេន ចត្តារិ សទ្ធានិ សយំ ពុទ្ធា។ សីតិក្ខតោតិ សព្ពកិលេសគ្គិនិព្វាបនេន
សីតិក្ខតោ។ កិលេសានំយេវ និព្ពតត្តា និព្ពតោ។ កាសិនំ បុរន្តិ កាសិរដ្ឋេ នគរំ។
អាហារំ អមតទុនុភិន្តិ ធម្មចក្កបដិលាភាយ អមតភេរី បហិស្សមីតិ គច្ឆាមិ។
អរហសិ អនន្តជិនោតិ អនន្តជិនោតិ ភវិតុំ យុត្តោ។ ហុបេយ្យ ចារុសោតិ,
អារុសោ, ឯវម្មិ នាម ភវេយ្យ។ បក្កាមីតិ វត្ថុហារជនបទំ នាម អគមាសិ។

តត្ថេកំ មិគលុទ្ធកតាមកំ និស្សាយ វាសំ កប្បេសិ។ ជេដ្ឋកលុទ្ធកោ តំ
ឧបជ្ឈាសិ។ តស្មិញ្ច ជនបទេ ចណ្ណា មក្ខិកា ហោន្តិ។ អថ នំ ឯកាយ ចាជិយា
វសាបេសុំ, មិគលុទ្ធកោ ទូរេ មិគរំ គច្ឆន្តោ “អម្ពាភំ អរហន្តេ មា បមជ្ជី”តិ នារំ
នាម ដីតរំ អាណាបេត្វា អគមាសិ សទ្ធិ បុត្តភាតុកេហិ។ សា ចស្ស ដីតា
នស្សនីយា ហោតិ កោដ្ឋាសសម្បជ្ជា។ ទុតិយទិវសេ ឧបកោ យរំ អាគតោ តំ
ធារិកំ សព្ពំ ឧបចារំ កត្វា បរិវិសិតុំ ឧបគតំ ទិស្វា រាគេន អភិក្ខតោ ភុញ្ញិតុម្បិ
អសក្កោន្តោ ភាជនេន ភត្តំ អាទាយ វសនជ្ជានំ គន្ធា ភត្តំ ឯកមន្តេ និក្ខិបិត្វា
សចេ នារំ លភាមិ, ជីវាមិ, នោ ចេ, មរាមីតិ និរាហារោ សយិ។ សត្តមេ ទិវសេ
មាគរិកោ អាគន្ធា ដីតរំ ឧបកស្ស បវត្ថី បុច្ឆិ។ សា “ឯកទិវសមេវ អាគន្ធា បុន
នាគតបុព្ពោ”តិ អាហា។ មាគរិកោ អាគតវេសេនេវ នំ ឧបសម្ព័និត្វា
បុច្ឆិស្សមីតិ តំខណំយេវ គន្ធា “កី, ភន្តេ, អច្ឆាសុក”ន្តិ ចាទេ បរាមសន្តោ បុច្ឆិ។
ឧបកោ និត្តនន្តោ បរិវត្តតិយេវ។ សោ “វទថ ភន្តេ, យំ មយា សក្កា កាតុំ, តំ
សព្ពំ កិរិស្សមី”តិ អាហា។ ឧបកោ, “សចេ នារំ លភាមិ, ជីវាមិ, នោ ចេ, ឥវេវ
មរណំ សេយ្យោ”តិ អាហា។ ជាតាសិ បន, ភន្តេ, កិញ្ចិ សិប្បន្តិ។ ន ជាតាមីតិ។ ន,
ភន្តេ, កិញ្ចិ សិប្បំ អជាតន្តេន សក្កា យរាវាសំ អដិជ្ជាតុន្តិ។

សោ អាហា - “នាហំ កិញ្ចិ សិប្បំ ជាតាមិ, អបិច តុម្ហាកំ មំសហារកោ
ភវិស្សមិ, មំសញ្ញាវិក្កិណិស្សមី” តិ។ មាគវិកោ, “អម្ហាកម្មិ ឯតនេវ រុច្ចតី” តិ
ឧត្តរសាជកំ ទត្វា យំ អានេត្វា ជីតំ អនាសិ។ តេសំ សំវាសមន្ទាយ បុត្តោ
វិជាយិ។ សុភន្នោតិស្ស នាមំ អកំសុ។ នាវា តស្ស រោទនកាលេ
“មំសហារកស្ស បុត្ត, មិគលុទ្ធកស្ស បុត្ត មា រោទី” តិអាទិនិ វេទមាណា
បុត្តតោសនគីតេន ឧបកំ ឧប្បល្លោសិ។ ភន្នេ តុំ មំ អនាថាតិ មញ្ញសិ។ អត្ថិ មេ
អនន្តជិនោ នាម សហាយោ។ តស្សហំ សន្តិកេ គមិស្សមីតិ អាហា។ នាវា
ឯវមយំ អដ្ឋិយតីតិ ញាត្វា បុនប្បនំ កថេតិ។ សោ ឯកទិវសំ អនារោចត្វាវ
មជ្ឈិមទេសាភិមុខោ បក្កាមិ។

ភគវា ច តេន សមយេន សាវត្ថិយំ វិហារតិ ជេតវនេ មហាវិហារេ។ អថ ខោ
ភគវា បដិកថ្វេវ ភិក្ខុ អាណាបេសិ - “យោ, ភិក្ខុវេ, ‘អនន្តជិនោ’ តិ បុច្ឆមាណោ
អាគច្ឆតិ, តស្ស មំ ទស្សេយ្យថា” តិ។ ឧបកោចិ ខោ “កុហី អនន្តជិនោ
វេសតី” តិ បុច្ឆន្តោ អនុបុព្វេន សាវត្ថី អាគន្ធាវិហារមជ្ឈេ ឋត្វា កុហី
អនន្តជិនោតិ បុច្ឆិ។ តំ ភិក្ខុ ភគវតោ សន្តិកំ នយីសុ។ សោ ភគវន្តំ ទិស្វា -
“សញ្ញានាថ មំ ភគវា” តិ អាហា។ អាម, ឧបក, សញ្ញានាមិ, កុហី បន តុំ
វេសិត្តាតិ។ វេស្តីហារជនបទេ, ភន្តេតិ។ ឧបក, មហាល្លកោសិ ជាតោ បព្ពជិតុំ
សក្ខិស្សសីតិ។ បព្ពជិស្សមិ, ភន្តេតិ។ ភគវា បញ្ញាជេត្វា តស្ស កម្មជ្ជានំ
អនាសិ។ សោ កម្មជ្ជានេ កម្មំ ករោន្តោ អនាគាមិជលេ បតិជ្ជាយ កាលំ កត្វា
អវិហេសុ និព្ពត្តោ។ និព្ពត្តក្ខណោយេវ អវហត្ថំ ចាបុណីតិ។ អវិហេសុ
និព្ពត្តមត្តា ហិ សត្ត ជនា អវហត្ថំ ចាបុណីសុ, តេសំ សោ អញ្ញតរោ។

វុត្តញ្ញោតំ -

“អវិហំ ឧបបន្នាសេ, វិមុត្តា សត្ត ភិក្ខុវោ;

រាគនោសបរិក្ខិណា, តិណ្ណា លោកេវិសត្តិកំ។

ឧបកោ បលគណ្ណោ ច, បុគ្គសាតិ ច តេ តយោ;

ភទ្ទិយោ ខណ្ឌាទេវោ ច, ពហុវគ្គិ ច សន្តិយោ;

តេ ហិត្វា មាណសំ ទេហំ, ធិត្ថយោគំ ឧបជ្ឈុតុ"ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១០៥);

២៨៦. សណ្ឋាបេសុន្តិ កតិកំ អកំសុ។ ពាហុល្លិកោតិ ជីវពាហុល្លាធិនំ
អត្ថាយ បដិបន្នោ។ បធានវិព្ពន្តោតិ បធានតោវិព្ពន្តោ ភដ្ឋោ បរិហំនោ។
អាវត្តោ ពាហុល្លាយាតិ ជីវរាធិនំ ពហុលការត្ថាយ អាវត្តោ។ អបិច ខោ អាសនំ
ឋបេតព្ពន្តិ អបិច ខោ បនស្ស ឧច្ចកុលេ និព្ពត្តស្ស អាសនមត្ថំ ឋបេតព្ពន្តិ
វធិសុ។ ឆាសក្ខីស្វតិ ពុទ្ធានុការេន ពុទ្ធតេជសា អភិភូតា អត្តនោ កតិកាយ
ហតុំ ឆាសក្ខីសុ។ ឆាមេន ច អាវុសោវាទេន ច សមុទាចវន្តិតិ គោតមាតិ,
អាវុសោតិ ច វទន្តិ។ អាវុសោ គោតម, មយំ ឧរុវេលាយំ បធានកាលេ តុយ្ហំ
បត្តជីវំ គហេត្វាវិចរិម្ហា, មុខោទកំ ទន្តកជ្ជំ អទម្ហា, វុត្តបរិវេណំ សម្មជ្ជិម្ហា,
បច្ឆា កោតេ វត្តប្បដិបត្តិមកាសិ, កច្ឆិ អម្ពេសុ បក្កន្តេសុ ន ចិន្តយិត្តាតិ
ឯវុប្បិ កចំ កថេន្តិតិ អត្តោ។ វិយាយាតិ ទុក្ខរវិយាយ។ បដិបទាយាតិ
ទុក្ខរបដិបត្តិយា។ ទុក្ខរការិកាយាតិ បសតបសត-

មុត្តយូសាធិអាហារករណាធិនា ទុក្ខរករណោន។ អភិជាឆាថ មេ នោតិ
អភិជាឆាថ នុ មម។ ឯវុប្បំ បភាវិតមេតន្តិ ឯតំ ឯវុប្បំ វាក្យភេទន្តិ អត្តោ។ អបិ
នុ អហំ ឧរុវេលាយ បធានេ តុម្ហាកំ សន្តណ្ឌានត្ថំ អនុក្កណ្ឌានត្ថំ វត្ថី វា ធិវា វា
អាគន្ធា, - “អាវុសោ, មាវិតក្កយិត្ត, មយ្ហំ ឱភាសោ វា និមិត្តំ វា បញ្ញាយតី” តិ
ឯវុប្បំ កញ្ចំ វចនភេទំ អកាសិន្តិ អធិប្បាយោ។ តេ ឯកបទេនេវ សតី លភិត្វា
ឧប្បន្នការវា, “ហន្ត អន្ធា ឯស ពុទ្ធា ជាតោ” តិ សទ្ធិហិត្វា នោ ហេតុំ, ភន្តេតិ
អាហំសុ។ អសក្ខី ខោ អហំ, ភិត្វាវេ, បញ្ចវគ្គិយេ ភិត្វា សញ្ញាបេតុន្តិ អហំ,

ភិក្ខុវេ, បញ្ចវគ្គិយេ ភិក្ខុ ពុទ្ធា អហន្តិ ជាធាបេតុំ អសក្ខី។ តទា បន ភគវា
ឧចាសថធិវសេយេវ អាគន្ធិ។ អត្ថនោ ពុទ្ធការំ ជាធាបេត្វា កោណ្ឌាញ្ញត្ថវំ
កាយសក្ខី កត្វា ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តំ កថេសិ។ សុត្តបរិយោសានេ ថេរោ
អជ្ឈារសហិ ព្រហ្មកោដិហិ សទ្ធិ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាសិ។ សូរិយេ
ធរមានេយេវ ទេសនា និជ្ជាសិ។ ភគវា តត្ថវ វស្សំ ឧបគន្ធិ។

ទ្រេបិ សុទំ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ ឡីវនាមិ តិអាទិ ចាជិបទធិវសេតោ បដ្ឋាយ
បិណ្ឌាចាតត្ថាយបិ កាមំ អប្បវិសនទិបនត្តំ វុត្តំ។ តេសញ្ចិ ភិក្ខុនំ កម្មជ្ជានេសុ
ឧប្បន្នមលវិសោធនត្តំ ភគវា អន្តោវិហារេយេវ អហោសិ។ ឧប្បន្នេ ឧប្បន្នេ
កម្មជ្ជានមលេ តេបិ ភិក្ខុ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ធា បុច្ឆន្តិ។ ភគវាបិ តេសំ
និសិន្នជ្ជានំ គន្ធា មលំ វិនោទេតិ។ អថ នេសំ ភគវតា ឯវំ នីហជភត្ថន
ឡីវនិយមាធានំ វប្បត្ថេរោ ចាជិបទធិវសេ សោតាបន្នោ អហោសិ។ ភទ្ទិយត្ថេរោ
ទុតិយាយំ, មហានាមត្ថេរោ តតិយាយំ, អស្សជិត្ថេរោ ចតុត្ថិយំ។ បក្ខស្ស បន
បញ្ចមិយំ សព្វេវ តេ ឯកតោ សន្និចាតេត្វា អនត្តលក្ខណសុត្តំ កថេសិ,
សុត្តបរិយោសានេ សព្វេបិ អរហត្តជលេ បតិជ្ជហីសុ។ តេនាហា - “អថ ខោ,
ភិក្ខុវេ, បញ្ចវគ្គិយា ភិក្ខុ មយា ឯវំ ឡីវនិយមាធា...បេ... អនុត្តរំ យោគក្ខេមំ
និព្វានំ អជ្ឈកម៌សុ...បេ... នត្ថិ ទានិ បុនព្ពវោ” តិ។ ឯត្ថកំ កថាមគ្គំ ភគវា យំ
បុព្វេ អវច - “តុម្កេបិ មមព្រោវ បញ្ចវគ្គិយានព្វោ មគ្គំ អារុទ្ធិ, អរិយបរិយេសនា
តុម្កាកំ បរិយេសនា” តិ ឥមំ ឯកមេវ អនុសន្និ ទស្សន្តោ អាហារិ។

២៨៧. ឥនានិ យស្មា ន អភារិយានំយេវ បញ្ចកាមគុណាបរិយេសនា
ហោតិ, អនភារិយានម្មិ ចត្តារោ បច្ចយេ អប្បច្ចវេត្តិត្វា បរិភុញ្ញន្តានំ
បញ្ចកាមគុណាវសេន អនរិយបរិយេសនា ហោតិ, តស្មា តំ ទស្សេតុំ បញ្ចិមេ,
ភិក្ខុវេ, កាមគុណាតិអាទិមាហា។ តត្ថ នវរត្ថេសុ បត្តចីវរាទីសុ ចក្ខុវិញ្ញេយ្យា

រូបាតិអាធិយោ ចត្តារោ កាមគុណាលត្តន្តិ។ រសោ បនេត្ត បរិភោគរសោ
ហោតិ។ មនុញ្ញោ បិណ្ឌាចារេ ភេសន្តេ ច បញ្ចបិ លត្តន្តិ។ សេនាសនម្ហិ ចំរើរ វិយ
ចត្តារោ។ រសោ បន ឯត្តាបិ បរិភោគរសោ។ យេ ហិ កេចិ, ភិក្ខុវេតិ កស្មា
អារភិ? ឯវំ បញ្ច កាមគុណា ធស្សេត្វា ឥធានិ យេ ឯវំ វេយ្យំ,
“បត្តជិតកាលតោ បដ្ឋាយ អនិយបរិយេសនា នាម កុតោ,
អរិយបរិយេសនាវ បត្តជិតាន”ន្តិ, តេសំ បជិសេធនត្ថាយ “បត្តជិតានម្បិ
ចត្វសុ បច្ឆយេសុ អប្បច្ឆវេក្ខណាបរិភោគោ អនិយបរិយេសនា ឯវា”តិ
ធស្សេត្តុំ ឥមំ ធនេនំ អារភិ។ តត្ថ គធិតាតិ តណ្ហាគេធន គធិតា។ មុច្ឆិតាតិ
តណ្ហាមុច្ឆាយ មុច្ឆិតា។ អដ្ឋោបន្នាតិ តណ្ហាយ អដ្ឋោតាឡា។
អនាធិនវធស្សវិនោតិ អាធិនវំ អបស្សន្តា។ អនិស្សរណាបញ្ញាតិ និស្សរណំ
វុច្ឆតិ បច្ឆវេក្ខណាញាណំ។ តេ តេន វិវហិតា។

ឥធានិ តស្សត្ថស្ស សាធកំ ឧបមំ ធស្សេត្តោ សេយ្យជាបិ,
ភិក្ខុវេតិអាធិមាហា។ តត្រេវំ ឱបម្មសំសន្ធនំ វេទិតព្ពំ - អារញ្ញកមគោវិយ ហិ
សមណាព្រាហ្មណា, លុទ្ធកេន អរញ្ញោ វេបិតចាសោវិយ ចត្តារោ បច្ឆយា,
តស្ស លុទ្ធស្ស ចាសរាសី អដ្ឋោត្តវិច្ឆា សយនកាលោវិយ តេសំ ចត្តារោ
បច្ឆយេ អប្បច្ឆវេក្ខិត្វា បរិភោគកាលោ។ លុទ្ធកេ អាគច្ឆន្តេ មគស្ស យេន
កាមំ អគមនកាលោវិយ សមណាព្រាហ្មណានំ មារស្ស
យថាកាមករណីយកាលោ, មារវសំ ឧបគតកាវោតិ អត្តោ។ មគស្ស បន
អពទ្ធស្ស ចាសរាសី អធិសយិតកាលោវិយ សមណាព្រាហ្មណានំ ចត្វសុ
បច្ឆយេសុ បច្ឆវេក្ខណាបរិភោគោ, លុទ្ធកេ អាគច្ឆន្តេ មគស្ស យេន កាមំ
គមនំវិយ សមណាព្រាហ្មណានំ មារវសំ អនុបគមនំ វេទិតព្ពំ។ វិស្សត្តោតិ
និព្ពយោ និរាសន្តោ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចាសរាសិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អរិយបរិយេសនាតិបិ ឯតស្សេវ នាមំ។

៧. ចូឡបាតិបទោបមសុត្តវណ្ណានា

២៨៨. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡបាតិបទោបមសុត្តំ។ តត្ថ សព្ពសេតេន
វឡោភិកិរេនាតិ, “សេតា សុទំ អស្សា យុត្តា ហោន្តិ សេតាលង្គារា។ សេតោ
រថោ សេតាលង្គារោ សេតបរិវារោ, សេតា រស្មិយោ, សេតា បតោទលដ្ឋិ, សេតំ
ឆត្តំ, សេតំ ឧណ្ហិសំ, សេតានិ វត្តានិ, សេតា ឧបាហានា, សេតាយ សុទំ
វាលពិជនិយា ពិជិយតី”តិ (សំ. និ. ៥.៤) ឯវំ វុត្តេន សកលសេតេន ចត្វាហិ
វឡោភិហិ យុត្តរេន។

រថោ ច នាមេសោ ធុរិជោ ហោតិ - យោធរថោ, អលង្ការរថោតិ។ តត្ថ
យោធរថោ ចតុរស្សសណ្ឋានោ ហោតិ នាតិមហា, ទិដ្ឋំ តិណ្ហំ វា ជនានំ
គហណាសមត្តោ។ អលង្ការរថោ មហា ហោតិ, ធីយតោ ធីយោ, បុដុលតោ
បុដុលោ។ តត្ថ ឆត្តក្លាហាកោ វាលពិជនិក្លាហាកោ តាលវណ្ណក្លាហាកោតិ ឯវំ
អដ្ឋ វា ទស វា សុខេន ហាតុំ វា និសីទិតុំ វា និបដ្ឋិតុំ វា សក្កោន្តិ, អយម្បិ
អលង្ការរថោយេវ។ សោ សញ្ញោ សចក្កបញ្ញាវកុត្តរោ រជតបរិក្ខិត្តោ អហោសិ។
វឡោភិ បកតិយា សេតវណ្ណាវ។ បសាធនម្បិ តាទិសំ រជតមយំ អហោសិ។
រស្មិយោបិ រជតបនាឡិ សុបរិក្ខិត្តា។ បតោទលដ្ឋិបិ រជតបរិក្ខិត្តា។
ព្រាហ្មណោបិ សេតវត្តំ និវាសេត្វា សេតំយេវ ឧត្តរាសង្កមកាសិ,
សេតវិលេបនំវិលិម្បិ, សេតមាលំ បិលន្ទិ, ទសសុ អង្គុលីសុ អង្គុលីមុទ្ធិកា,
កណ្តោសុ កុណ្ឌាលានីតិ ឯវំមាទិអលង្ការោបិស្ស រជតមយោវ អហោសិ។

បរិវារព្រាហ្មណ៍បិស្ស ធនសហស្សមត្តា តថេវ
សេតវត្តវិលេបនមាលាលង្គារា អហោសុំ។ តេន វុត្តំ “សព្វសេតេន
វឌ្ឍនភិវឌ្ឍនា”តិ។

សាវត្ថិយា និយ្យាតីតិ សោ កិវ ធន្នំ ធន្នំ មាសានំ ឯកវារំ នគរំ បទក្ខិណំ
ករោតិ។ ឥតោ ឯត្ថកេហិ ធិវសេហិ នគរំ បទក្ខិណំ ករិស្សតីតិ បុរេតរមេវ
យោសនា ករិយតិ; តំ សុត្វាយេ នគរតោ ន បក្កន្តា, តេ ន បក្កមន្តិ។ យេ
បក្កន្តា, តេបិ, “បុញ្ញវតោ សិរិសម្បត្តិ បស្សិស្សមា”តិ អាគច្ឆន្តិ។ យំ ធិវសំ
ព្រាហ្មណោ នគរំ អនុវិចរតិ, តទា ចាតោវ នគរីវិជិយោ សម្មន្និទ្ធា វាលិកំ
ឌីកិវិទ្យាលាជបញ្ចមេហិ បុប្ផហិ អភិប្បកិវិទ្យា បុណ្ណាយដេ ឋបេត្វា
កទលិយោ ច ធជដេ ច ឧស្សាបេត្វា សកលនគរំ ធូបិតវាសិតំ ករោត្តិ។
ព្រាហ្មណោ ចាតោវ សីសំ ម្ហាយិត្វា បុរេភត្តំ ភុញ្ញិត្វា វុត្តនយេនេវ
សេតវត្តាធិហិ អត្តានំ អលង្ករិត្វា ចាសាទា ឌីរុយ្ហ រថំ អភិរុហតិ។ អថ នំ តេ
ព្រាហ្មណោ សព្វសេតវត្តវិលេបនមាលាលង្គារា សេតច្ឆត្តានិ គហេត្វា
បរិវារេន្តិ; តតោ មហាជនស្ស សន្និទាតនត្ថំ បឋមំយេវ តរុណានា កានំ
ជលាជលានិវិកិវិទ្យា តទនន្តរំ មាសក្សតានិ; តទនន្តរំ កហាបណេវិកិវន្តិ;
មហាជនា សន្និបតន្តិ។ ឧក្កដ្ឋិយោ ចេវ ចេលុក្ខេចា ច បវត្តន្តិ។ អថ ព្រាហ្មណោ
មង្គលិកសោវត្ថិកាធិសុ មង្គលានិ ចេវ សុវត្ថិយោ ច ករោន្តេសុ
មហាសម្បត្តិយា នគរំ អនុវិចរតិ។ បុញ្ញវត្តា មនុស្សា ឯកភូមកាធិចាសាទេ
អាវុយ្ហ សុកបត្តសទិសានិ វាតចានកវាជានិវិវិត្វា ឌីលោកេន្តិ។
ព្រាហ្មណោបិ អត្តនោ យសសិរិសម្បត្តិយា នគរំ អន្លោត្តរន្លោវិយ
ធឧក្ខិណាធារាភិមុខោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ “សាវត្ថិយា និយ្យាតី”តិ។

ទិវា ទិវស្សតិ ទិវសស្ស ទិវា, មជ្ឈន្តកាលេតិ អត្ថោ។ បិលោតិកំ
បរិញ្ញាជកន្តិ បិលោតិកាតិ ឯវំ ឥត្តិលិដ្ឋរោហារវសេន លទ្ធាមំ បរិញ្ញាជកំ។
សោ កិវ បរិញ្ញាជកោ ធម្មារោ បឋមវយេ បិតោ សុវណ្ណាវណ្ណោ ពុទ្ធបដ្ឋាកោ,
ចារោវ តថាគតស្ស ចេវ មហាថេរានញ្ច ឧបដ្ឋានំ កត្វា
តិទណ្ឌាកុណ្ឌិកាធិបរិក្ខារំ អាធាយ ជេតវនា និក្ខមិត្វា នគរាភិមុខោ
ចាយាសិ។ តំ ឯស ទូរោវ អាគច្ឆន្តំ អទ្ទស។ ឯតទរោចាតិ អនុក្កមេន សន្តិកំ
អាគតំ សញ្ញានិត្វា ឯតំ, “ហន្ត កុតោ នុ ភវំ វច្ឆាយនោ អាគច្ឆតី” តិ គោត្តំ
កិត្តេន្តោ វចនំ អរោច។ បណ្ឌិតោ មញ្ញេតិ ភវំ វច្ឆាយនោ សមណំ គោតមំ
បណ្ឌិតោតិ មញ្ញេតិ, ឧទាហុ នោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

កោ ចាហំ, កោតិ, កោ, សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ ជាននេ
អហំ កោ នាម? កោ ច សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ
ជានិស្សមីតិ កុតោ ចាហំ សមណស្ស គោតមស្ស បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ
ជានិស្សមិ, កេន ការណេន ជានិស្សមីតិ? ឯវំ សព្ពថាបិ អត្ថនោ អជាននការំ
ធិបេតិ។ សោបិ នូនស្ស តាធិសោវាតិ យោ សមណស្ស គោតមស្ស
បញ្ញាវេយ្យត្តិយំ ជានេយ្យ, សោបិ នូន ធន ចារមិយោ បូរេត្វា សព្ពញ្ញតំ បត្តោ
តាធិសោ ពុទ្ធាយេវ ភវេយ្យ។ សិនេវុំ វា ហិមវន្តំ វា បថី វា អាកាសំ វា
បមេតុកាមេន តប្បមាលោវ ទណ្ឌោ វា វដ្ឋ វា លទ្ធិ វដ្ឋតិ។ សមណស្ស
គោតមស្ស បញ្ញំ ជានន្តេនបិ តស្ស ញ្ញាណសទិសមេវ សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ លទ្ធិ
វដ្ឋតីតិ ធិបេតិ។ អាធរវសេន បនេត្ថ អាមេឌិតំ កតំ។ ឧទ្ធការយាតិ ឧត្តរាយ
សេដ្ឋាយ។ កោ ចាហំ, កោតិ, កោ, អហំ សមណស្ស គោតមស្ស បសំសនេ
កោ នាម? កោ ច សមណំ គោតមំ បសំសិស្សមីតិ កេន ការណេន
បសំសិស្សមិ? បសត្ថបសត្តោតិ សព្ពគុណានំ ឧត្តរិតវេហិ
សព្ពលោកបសត្តេហិ អត្ថនោ គុណោហោវ បសត្តោ, ន តស្ស អញ្ញេហិ

បសំសនកិច្ចំ អត្ថិ។ យថា ហិ ចម្បកបុប្ផំ វា នីលុប្បលំ វា បទុមំ វា
លោហិតចន្ទំ វា អត្ថនោ វណ្ណាគន្ធសិរិយាវ ចាសាធិកញ្ជោវ សុគន្ធា, ន តស្ស
អាគន្ធកេហិ វណ្ណាគន្ធមិ ថោមនកិច្ចំ អត្ថិ។ យថា ច មណីរតនំ វា ចន្ទមណ្ឌលំ
វា អត្ថនោ អាលោកេនេវ ឌីកាសតិ, ន តស្ស អញ្ញេន ឌីកាសនកិច្ចំ អត្ថិ។ ឯវំ
សមណោ កោតមោ សព្វលោកបសត្ថេហិ អត្ថនោ គុណោហោវ បសត្ថោ
ថោមិតោ សព្វលោកស្ស សេដ្ឋតំ ចាបិតោ, ន តស្ស អញ្ញេន បសំសនកិច្ចំ
អត្ថិ។ បសត្ថេហិ វា បសត្ថោតិបិ បសត្ថបសត្ថោ។

កេ បសត្ថោ នាម? រាជា បសេនទិ កោសលោ កាសិកោសលវាសិកេហិ
បសត្ថោ, ពិម្ពិសារោ អង្គមគធជាសិហិ។ វេសាលិកា លិច្ឆិវំ វង្គិវង្គាសិហិ
បសត្ថោ។ ចាវេយ្យកា មល្លា, កោសិទារកា មល្លា, អញ្ញេបិ តេ តេ ខត្តិយា
តេហិ តេហិ ជានបទេហិ បសត្ថោ។ ចង្គិអាទយោ ព្រាហ្មណា
ព្រាហ្មណគណេហិ, អនាថបិណ្ឌិកាទយោ ឧចាសកា អនេកសតេហិ
ឧចាសកគណេហិ, វិសាខាទយោ ឧចាសិកា អនេកសតាហិ ឧចាសិកាហិ,
សកុលុទាយិអាទយោ បរិព្ពាជកា អនេកេហិ បរិព្ពាជកសតេហិ,
ឧប្បលវណ្ណាថេរិអាទិកា មហាសាវិកា អនេកេហិ ភិក្ខុនិសតេហិ,
សាវិបុត្តត្ថោរាទយោ មហាសាវកា អនេកសតេហិ ភិក្ខុហិ, សក្កាទយោ ទេវា
អនេកសហស្សេហិ ទេវេហិ, មហាព្រាហ្មាទយោ ព្រាហ្មានោ
អនេកសហស្សេហិ ព្រាហ្មេហិ បសត្ថោ។ តេ សញ្ញេបិ ទសពលំ ថោមេន្តិ វណ្ណេន្តិ,
បសំសន្តិទិ ភគវា “បសត្ថបសត្ថោ” ទិ វុច្ចតិ។

អត្ថវសន្តិ អត្ថានិសំសំ។ អថស្ស បរិព្ពាជកោ អត្ថនោ បសាទការណំ
អាចិត្តន្តោ សេយ្យថាបិ, ភោ, កុសលោ នាគវនិកោតិអាទិមាហា។ តត្ថ
នាគវនិកោតិ នាគវនវាសិកោ អនុគ្គហិតសិប្បោ បុរិសោ។ បរតោ បន

ឧត្តហិតសិប្បា បុរិសោ នាគវនិកោតិ អាគតោ។ ចត្តារិ បទានីតិ ចត្តារិ
ញ្ញាណបទានិ ញ្ញាណវលញ្ញានិ, ញ្ញាណេន អក្កន្តដ្ឋានានីតិ អត្ថោ។

២៨៩. ខត្តិយបណ្ឌិតេតិអាទិសុ បណ្ឌិតេតិ បណ្ឌិតេន សមន្មាគតេ។
និបុណេតិ សណ្ឋោ សុខុមពុទ្ធនោ, សុខុមអត្តន្តរបដិវិជ្ឈនសមត្ថេ។
កតបរប្បវាទេតិ វិញ្ញាតបរប្បវាទេ ចេវ បរេហិ សទ្ធិ កតវាទបរិចយេ ច។
វាលវេធិរូបេតិ វាលវេធិធនុគ្គហសទិសេ។ តេ ភិន្នន្តា មញ្ញោ ចរន្តីតិ វាលវេធិ
វិយ វាលំ សុខុមាទិបិ បរេសំ ទិដ្ឋិតតានិ អត្តនោ បញ្ញាគតេន ភិន្នន្តាវិយ
ចរន្តីតិ អត្ថោ។ បញ្ចំ អភិសង្ការេន្តីតិ ធុបទម្បិ តិបទម្បិ ចតុប្បទម្បិ បញ្ចំ
ករេន្តី។ វាទំ អាហេបេស្សមាតិ ទោសំ អាហេបេស្សម។ ន ចេវ សមណំ គោតមំ
បញ្ចំ បុច្ឆន្តីតិ; កស្មា ន បុច្ឆន្តិ? ភកវា កិវ បរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តោ បរិសាយ
អជ្ឈាសយំ ឱលោកេតិ, តតោ បស្សតិ - “ឥមេ ខត្តិយបណ្ឌិតា គុទ្ធា រហស្សំ
បញ្ចំ ឱវដ្តិកសារំ កត្វា អាគតា”តិ។ សោ តេហិ អបុដ្ឋោយេវ វេវរូបេ បញ្ញោ
បុច្ឆាយ ឯត្ថកា ទោសា, វិស្សជ្ឈនេ ឯត្ថកា, អត្ថេ បទេ អក្ករេ ឯត្ថកាតិ ឥមេ
បញ្ញោ បុច្ឆន្តោ វេវ បុច្ឆេយ្យ, វិស្សជ្ឈន្តោ វេវ វិស្សជ្ឈេយ្យាតិ, ឥតិ ឱវដ្តិកសារំ
កត្វា អាទិតេ បញ្ញោ ធម្មកថាយ អន្តរេ បក្ខិបិទ្វាវិទ្ធិសេតិ។ ខត្តិយបណ្ឌិតា
“សេយ្យោ វត នោ, យេ មយំ ឥមេ បញ្ញោ ន បុច្ឆិម្ហា, សចេ ហិ មយំ បុច្ឆេយ្យម,
អប្បតិដ្ឋេវ នោ កត្វា សមណោ គោតមោ ឱបេយ្យ”តិ អត្តមនា ភវន្តិ។

អបិច ពុទ្ធា នាម ធម្មំ ទេសេន្តោ បរិសំ មេត្តាយ ជវន្តិ, មេត្តាជវណេន
ទសពលេ មហាជនស្ស ចិត្តំ បសីទតិ, ពុទ្ធា ច នាម រូបគុប្បត្តា ហោតិ
ទស្សនសម្បជ្ជា មធុរស្សរា មុទុដ្ឋិវា សុដុសិតទន្តាវរណា អមតេន បាទយំ
សិញ្ញាវិយ ធម្មំ កថេន្តិ។ តត្រ នេសំ មេត្តាជវណេន បសន្នចិត្តានំ វេវ ហោតិ

- “ឯវ្យុបំ អទ្ធទ្បកងំ អមោយកងំ និយ្យានិកកងំ កថេន្តេន ភកវតា សទ្ធិំ ន សក្ខិស្សម បច្ឆនិកគ្គាហំ គណ្ហិតុ” ត្ថិ អត្ថនោ បសន្នភាវេនេវ ន បុច្ឆន្តិ។

អញ្ញនត្ថតិ ឯកំសេន។ សាវកា សម្មជ្ឈន្តិ តិ សរណគមនវសេន សាវកា ហោន្តិ។ តទនុត្តរន្តិ តំ អនុត្តរំ។ ព្រហ្មចរិយបរិយោសានន្តិ មគ្គព្រហ្មចរិយស្ស បរិយោសានភូតំ អរហត្តជលំ, តទត្ថាយ ហិ តេ បព្ពជន្តិ។ មនំវត, ភោ, អនស្សមាតិ, ភោ, សចេ មយំ ន ឧបសង្កមេយ្យម, ឥមិនា ថោកេន អនុបសង្កមនមត្តេន អបយិរុទាសនមត្តេនេវ នជ្ជា ភវេយ្យម។ ឧបសង្កមនមត្តកេន បនម្ហា ន នជ្ជាតិ អត្តោ។ ទុតិយបទំ បុរិមស្សេវ វេវចនំ។ អស្សមណាវ សមាធាតិអាធិសុ ចាចានំ អសមិតត្តា អស្សមណាវ។ អពាហិតត្តា ច បន អព្រាហ្មណាវ។ កិលេសាវីនំ អហតត្តា អនហន្តោយេវ សមាធាតិ អត្តោ។

២៩០. ឧទានំ ឧទានេសីតិ ឧទាហារំ ឧទាហរិ។ យថា ហិ យំ តេលំ មាណំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, វិស្សន្តិទ្វា គច្ឆតិ, តំ អវសេកោតិ វុច្ឆតិ, យព្វា ជលំ តទ្បាកំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អដ្ឋោត្តិទ្វា គច្ឆតិ, តំ ឱយោតិ វុច្ឆតិ។ ឯវមេវ យំ បីតិមយំ វចនំ បាទយំ គហេតុំ ន សក្កោតិ, អធិកំ ហុត្វា អន្តោ អសណ្ឌាហិត្វា ពហិ និក្ខមតិ, តំ ឧទានន្តិ វុច្ឆតិ។ ឯវ្យុបំ បីតិមយំ វចនំ និច្ឆារេសីតិ អត្តោ។ ហត្ថិបទោបមោតិ ហត្ថិបទំ ឧបមា អស្ស ធម្មស្សតិ ហត្ថិបទោបមោ។ សោ ន ឯត្តាវតាវិត្តារេន បរិបូរោ ហោតីតិ ធស្សេតិ។ នាគវនិកោតិ ឧគ្គហិតហត្ថិសិប្បោ ហត្ថិវនចារិកោ។ អថ កស្មា ឥធម កុសលោតិ ន វុត្តោតិ? បរតោ “យោ ហោតិ កុសលោ” តិ វិភាគធស្សនតោ។ យោ ហិ កោចិ បរិសតិ, យោ បន កុសលោ ហោតិ, សោ នេវ តាវ និជ្ឈំ គច្ឆតិ។ តស្មា ឥធម កុសលោតិ អវត្វា បរតោ វុត្តោ។

២៩១. វាមនិកាតិ វស្សា អាយាមតោបិ ន ទីយា មហាកុច្ឆិបាតិនិយោ។ ឧទ្ធា
ច និសេវិតន្តិ សត្តជ្ឈតនុព្ពេធ វេជុក្កាធិនំ ខន្ធប្បទេសេ យំសិតជ្ជានំ។ ឧទ្ធា
កាឡារិកាតិ ឧទ្ធា ច យជ្ជិសទិសទាទា ហុត្វា, កាឡារិកា ច ទន្ធានំ
កឡារតាយ។ តាសំ កិរ ឯកោ ទន្តោ ឧន្តោតោ ហោតិ, ឯកោ ឱនតោ។ ឧភោបិ
ច វិវឡា ហោន្តិ, ន អាសន្នា។ ឧទ្ធា ច ទន្ធហិ អាវត្តិតានិកា សត្តជ្ឈតនុព្ពេធ
វេជុក្កាធិនំ ខន្ធប្បទេសេ ជរសុនា បហតជ្ជានំវិយ ទាដ្ឋាហិ ទិន្នជ្ជានំ។ ឧទ្ធា
កណ្តារុកា នាមាតិ ឧទ្ធា ច យជ្ជិសទិសទីយទាទា ហុត្វា, កណ្តារុកា ច ទន្ធានំ
កណ្តារតាយ, តា កិរ មកុឡ្យទាហា ហោន្តិ។ តស្មា កណ្តារុកាតិ វុច្ឆន្តិ។ សោ
និដ្ឋំ គច្ឆតិ តិ សោ នាគវនិកោ យស្ស វតាហំ នាគស្ស អនុបទំ អាគតោ,
អយមេវ សោ, ន អញ្ញោ។ យញ្ញំ អហំ បឋមំ បទំ ទិស្វា វាមនិកានំ បទំ ឥទំ
ភវិស្សតិ តិ និដ្ឋំ ន គតោ, យម្បិ តតោ ឱរភាគេ ទិស្វា កាឡារិកានំ ភវិស្សតិ,
កណ្តារុកានំ ភវិស្សតិ តិ និដ្ឋំ ន គតោ, សព្ពំ តំ ឥមស្សេវ មហាហត្ថិនោ បទន្តិ
មហាហត្ថិ ទិស្វាវ និដ្ឋំ គច្ឆតិ។

ឯវមេវ ខោតិ ឯត្ថ ឥទំ ឱបម្មសំសន្ននំ - នាគវនំវិយ ហិ អាទិតោ បដ្ឋាយ
យាវ នីវរណាប្បហានា ធម្មទេសនា វេទិតញ្ញា។ កុសលោ នាគវនិកោវិយ
យោការចរោ; មហានាកោវិយ សម្មាសម្ពុទ្ធោ; មហានំ ហត្ថិបទំវិយ
ឈានាភិញ្ញា។ នាគវនិកស្ស តត្ថ តត្ថ ហត្ថិបទំ ទិស្វាបិ វាមនិកានំ បទំ
ភវិស្សតិ, កាឡារិកានំ កណ្តារុកានំ បទំ ភវិស្សតិ តិ អនិដ្ឋត្ថភារោវិយ
យោគិនោ, ឥមា ឈានាភិញ្ញា នាម ពាហិរកបរិញ្ញាជកានម្បិ សន្តិកា
អនិដ្ឋត្ថភារោ។ នាគវនិកស្ស, តត្ថ តត្ថ មយា ទិដ្ឋំ បទំ ឥមស្សេវ
មហាហត្ថិនោ, ន អញ្ញស្សាតិ មហាហត្ថិ ទិស្វា និដ្ឋត្ថមនំវិយ អរិយសាវកស្ស
អរហត្ថំ បទ្វាវ និដ្ឋត្ថមនំ។ ឥទញ្ច បន ឱបម្មសំសន្ននំ មត្តកេ ឋត្វាបិ កាតុ
វុច្ឆតិ។ ឥមស្មិម្បិ ហ្មានេ វុច្ឆតិយេវ។ អនុក្កមាគតំ បន ចាឡិបទំ គហេត្វា ឥដេវ

កត់។ តត្ថ ឥធាតិ ទេសាបទេសេ និចាតោ។ ស្វាយំ កត្ថចិ លោកំ ឧបាទាយ
វុច្ចតិ។ យថាហ - “ឥធ តថាគតោ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ” តិ (ធិ. និ. ១.២៧៩)។ កត្ថចិ
សាសនំ។ យថាហ - “ឥធនេវ, ភិក្ខុវេ, សមណោ, ឥធ ធុតិយោ សមណោ” តិ (អ.
និ. ៤.២៤១)។ កត្ថចិ ឱកាសំ។ យថាហ -

“ឥធនេវ តិជ្ជមានស្ស, ទេវភូតស្ស មេ សតោ;
បុនរាយុ ច មេ លទ្ធោ, វេ ជាធាហិ មារិសា” តិ។ (ធិ. និ. ២.៣៦៩; ធិ. និ.
អដ្ឋ. ១.១៩០);

កត្ថចិ បទប្បវណាមត្តមេវ។ យថាហ - “ឥធាហំ, ភិក្ខុវេ, ភុត្តារី អស្សំ
បរិវិតោ” តិ (ម. និ. ១.៣០)។ ឥធ បន លោកំ ឧបាទាយ វុត្តោតិ វេទិតត្ថោ។ ឥធ
វុត្តំ ហោតិ “ព្រាហ្មណ ឥមស្មី លោកេ តថាគតោ ឧប្បជ្ជតិ អរហំ... បេ... ពុទ្ធា
ភគវា” តិ។

តត្ថ តថាគតសទ្ធោ មូលបរិយាយេ, អរហន្តិអាទយោវិសុទ្ធិមគ្គ
វិត្តារិតា។ លោកេ ឧប្បជ្ជតិ ឯត្ថ បន លោកោតិ ឱកាសលោកោ
សត្តលោកោ សម្ពារលោកោតិ តិវិជោ។ ឥធ បន សត្តលោកោ អធិប្បតោ។
សត្តលោកេ ឧប្បជ្ជមានោបិ ច តថាគតោ ន ទេវលោកេ, ន ព្រហ្មលោកេ,
មនុស្សលោកេយេវ ឧប្បជ្ជតិ។ មនុស្សលោកេបិ ន អញ្ញាស្មី ចក្កវាឡេ,
ឥមស្មីយេវ ចក្កវាឡេ។ តត្រាបិ ន សត្តជ្ជានេសុ, “បុរត្តិមាយ ទិសាយ គជដ្ឋលំ
នាម និគមោ។ តស្សបរេន មហាសាលោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឡីតោ
មជ្ឈេ។ បុរត្តិមទក្ខិណាយ ទិសាយ សល្លវតី នាម នទី, តតោ បរា បច្ចន្តិមា
ជនបទា, ឡីតោ មជ្ឈេ។ ទក្ខិណាយ ទិសាយ សេតកណ្តិកំ នាម និគមោ,
តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឡីតោ មជ្ឈេ។ បច្ចិមាយ ទិសាយ ជូណំ នាម
ព្រាហ្មណគាមោ, តតោ បរា បច្ចន្តិមា ជនបទា, ឡីតោ មជ្ឈេ។ ឧត្តរាយ

ទិសាយ ឧស្សាហកម្ម ឆ្នាំ ២០២៥ ជាមួយ បញ្ហាតា, តាតា បរា បច្ចុប្បន្ន ជនបទ, ឡើយតា
មជ្ឈមណ្ឌល (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ បរិច្ឆេទ អាយាមតា តិយោជនសតេ វិញ្ញាបនបត្រ
អឌ្ឍតេយ្យយោជនសតេ បរិក្ខេបតា នវយោជនសតេ មជ្ឈមណ្ឌល
ឧប្បជ្ជតិ។ នកេវលញ្ច តថាគតោវ, បច្ចេកពុទ្ធា អគ្គសាវកា អសីតិ
មហាថេរ ពុទ្ធមាតា ពុទ្ធិបិតា ចក្កវត្តិ រាជា អញ្ញោ ច សាវប្បត្តា
ព្រាហ្មណ៍កបាបតិកា ឯត្រូវ ឧប្បជ្ជតិ។ តត តថាគតោ សុជាតាយ
ទិដ្ឋមធុតាយ សភោជនតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គោ, តាវ ឧប្បជ្ជតិ ឆាម។
អរហត្តជលេ ឧប្បន្នោ ឆាម។ មហាភិនិក្ខមនតោ វា យាវ អរហត្តមគ្គោ។
តុសិតកវនតោ វា យាវ អរហត្តមគ្គោ។ ទីបង្គំទាទមូលតោ វា យាវ
អរហត្តមគ្គោ, តាវ ឧប្បជ្ជតិ ឆាម។ អរហត្តជលេ ឧប្បន្នោ ឆាម។ ឥធន
សត្វបឋម ឧប្បន្នការំ សន្ធាយ ឧប្បជ្ជតិ វុត្តំ, តថាគតោ លោកេ ឧប្បន្នោ
ហោតិ អយញ្ញេត្ត អត្ថោ។

សោ ឥមំ លោកន្តិ សោ ភគវា ឥមំ លោកំ, ឥនានិ វុត្តតំ និទស្សតិ។
សនេវកន្តិ សហ នេវេហិ សនេវកំ។ ឯវំ សហ មារេន សមារកំ។ សហ ព្រាហ្មណ
សព្វាភិកំ។ សហ សមណាព្រាហ្មណេហិ សស្សមណាព្រាហ្មណី។ បជាតត្តា
បជា, តំ បដំ។ សហ នេវមនុស្សេហិ សនេវមនុស្សំ។ តត សនេវកវចនេន
បញ្ចកាមាវចនេវគ្គហណំ វេទិតតំ។ សមារកវចនេន
ធម្មកាមាវចនេវគ្គហណំ។ សព្វាភិកវចនេន
ព្រាហ្មកាយិកាទិព្វាគ្គហណំ។ សស្សមណាព្រាហ្មណីវចនេន សាសនស្ស
បច្ចតិបច្ចាមិត្តសមណាព្រាហ្មណគ្គហណំ
សមិតថាបពាហិតថាបសមណាព្រាហ្មណគ្គហណាញ។ បជាវចនេន
សត្តលោកគ្គហណំ។ សនេវមនុស្សវចនេន

សម្មតិទេវអវសេសមនុស្សគ្គហណាំ។ ឯវមេត្ត តីហិ បទេហិ ឌីកាសលោកេន
សន្និសត្តលោកោ, ឌីហិ បជារសេន សត្តលោកោវ គហិតោតិ វេទិតញោ។

អបរោ នយោ - សនេវកគ្គហណោន អរូចារចរនេវលោកោ គហិតោ។
សមារកគ្គហណោន ឆកាមារចរនេវលោកោ។ សព្វាប្បកគ្គហណោន រូបី
ព្រហ្មលោកោ។ សស្សមណាព្រាហ្មណាធិគ្គហណោន ចតុបរិសវសេន
សម្មតិទេវេហិ វា សហ មនុស្សលោកោ អវសេសសព្វសត្តលោកោ វា។

អបិចេត្ត សនេវកវចនេន ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទតោ សព្វស្ស លោកស្ស
សន្និកតតារមាហា។ តតោ យេសំ អហោសិ - “មារោ មហានុភារោ
ឆកាមារចរិស្សរោ វសវត្ថី។ កី សោបិ ឯតេន សន្និកតោ”តិ? តេសំ វិមតី
វិធមន្តោ សមារកន្តិ អាហា។ យេសំ បន អហោសិ - “ព្រហ្មា មហានុភារោ,
ឯកផ្កលិយា ឯកស្មី ចក្កវាឡសហស្សេ អាលោកំ ជរតិ, ឌីហិ...បេ... ធនហិ
អផ្កលិហិ ធនសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អាលោកំ ជរតិ, អនុត្តរញ្ច
ឈានសមាបត្តិសុខំ បដិសំវេទេតិ។ កី សោបិ សន្និកតោ”តិ? តេសំ វិមតី
វិធមន្តោ សព្វាប្បកន្តិ អាហា។ តតោ យេ ចិន្តេសុំ - “បុព្វ សមណាព្រាហ្មណា
សាសនស្ស បច្ចត្តិកា, កី តេបិ សន្និកតោ”តិ? តេសំ វិមតី វិធមន្តោ
សស្សមណាព្រាហ្មណី បដិស្តិ អាហា។ ឯវំ ឧក្កជ្ជក្កជ្ជានំ សន្និកតតារំ
បកាសេត្វា អថ សម្មតិទេវេ អវសេសមនុស្សេ ច ឧចាទាយ
ឧក្កជ្ជបរិច្ឆេទវសេន សេសសត្តលោកស្ស សន្និកតតារំ បកាសេន្តោ
សនេវមនុស្សន្តិ អាហា។ អយមេត្ត ភារានុក្កមោ។ ចោរាណា បនាហុ -
សនេវកន្តិ ទេវតាហិ សន្និ អវសេសលោកំ។ សមារកន្តិ មារេន សន្និ
អវសេសលោកំ។ សព្វាប្បកន្តិ ព្រហ្មហិ សន្និ អវសេសលោកំ។ ឯវំ សព្វេបិ
តិក្កុបកេ សត្ត តីហាការេហិ តិសុ បទេសុ បក្ខិបេត្វា បុន ឌីហិ បទេហិ

បរិយាទិយន្តោ “សស្សមណាព្រាហ្មណី បជំ សនេវមនុស្ស”ន្តិ អាហា។ ឯវំ
បញ្ចហិ បទេហិ តេន តេនាការេន តេនាតុកមេវ បរិយាទិន្នន្តិ។

សយំ អភិញ្ញា សង្ខិកត្វា បវេទេតីតិ សយន្តិ សាមំ អបរនេយ្យោ ហុត្វា។
អភិញ្ញាតិ អភិញ្ញាយ, អធិកេន ញាណេន ញាត្វាតិ អត្ថោ។ សង្ខិកត្វាតិ បច្ចុក្ខំ
កត្វា។ ឯតេន អនុមាណាទិបដិក្ខេចា កតោ ហោតិ។ បវេទេតីតិ ពោធិតិ
វិញ្ញាបេតិ បកាសេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ...បេ....
បរិយោសានកល្យាណាន្តិ សោ ភគវា សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច ហិត្វាបិ អនុត្តរំ
វិវេកសុខំ ធម្មំ ទេសេតិ។ តញ្ច ខោ អប្បំ វា ពហុំ វា ទេសេន្តោ
អាទិកល្យាណាទិប្បការមេវ ទេសេតិ។ អាទិម្ពិបិ កល្យាណំ ភទ្កកំ អនវដ្ឋមេវ
កត្វា ទេសេតិ។ មជ្ឈេបិ... បរិយោសានេបិ កល្យាណំ ភទ្កកំ អនវដ្ឋមេវ កត្វា
ទេសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ អត្ថិ ទេសនាយ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ, អត្ថិ សាសនស្ស។ ទេសនាយ
តាវ ចតុប្បទិកាយបិ កាថាយ បឋមចាទោ អាទិ នាម, តតោ ទ្វេ មជ្ឈំ នាម,
អន្តេ ឯកោ បរិយោសានំ នាម។ ឯកានុសន្និកស្ស សុត្តស្ស និទានមាទិ,
ឥទមវោចាតិ បរិយោសានំ, ឧភិន្នំ អន្តរា មជ្ឈំ។ អនេកានុសន្និកស្ស សុត្តស្ស
បឋមានុសន្និ អាទិ, អន្តេ អនុសន្និ បរិយោសានំ, មជ្ឈេ ឯកោ វា ទ្វេ វា ពហុ វា
មជ្ឈមេវ។ សាសនស្ស បន សីលសមាធិវិបស្សនា អាទិ នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ -
“កោ ចាទិ កុសលានំ ធម្មានំ, សីលញ្ច សុវិសុទ្ធិ, ទិដ្ឋិ ច ឧដុកា”តិ (សំ. និ.
៥.៣៦៩)។ “អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, មជ្ឈិមា បដិបទា តថាគតេន អភិសម្ពុទ្ធា”តិ ឯវំ វុត្តោ
បន អរិយមគ្គោ មជ្ឈំ នាម, ផលញ្ចោវ និព្វានញ្ច បរិយោសានំ នាម។
“ឯតទត្ថមិទំ, ព្រាហ្មណ, ព្រាហ្មចរិយមេតំ សារំ, ឯតំ បរិយោសាន”ន្តិ (ម. និ.
១.៣២៤) ហិ ឯត្ថ ផលំ បរិយោសានន្តិ វុត្តំ។ “និព្វានោគធម្មា, អាវុសោវិសាខ,

ព្រាហ្មចរិយំ វុស្សតិ និព្វានបរាយណំ និព្វានបរិយោសាន”ន្តិ (ម. និ. ១.៤៦៦) ឯត្ថ
និព្វានំ បរិយោសានន្តិ វុត្ថំ។ ឥធនេសនាយ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ អធិប្បតំ។
ភគវា ហិ ធម្មំ ទេសេន្តោ អាទិម្ហ សីលំ ទស្សេត្វា មជ្ឈេ មគ្គំ បរិយោសានេ និព្វានំ
ទស្សេតិ។ តេន វុត្ថំ - “សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ
បរិយោសានកល្យាណ”ន្តិ។ តស្មា អញ្ញោបិ ធម្មកថិកោ ធម្មំ កថេន្តោ -

“អាទិម្ហ សីលំ ទស្សេយ្យ, មជ្ឈេ មគ្គំ វិភាវយេ;
បរិយោសានម្ហំ និព្វានំ, ឯសា កថិកសណ្ឌិតី”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០);

សាត្ថំ សព្វញ្ញនន្តិ យស្ស ហិ យាគុកត្ថត្ថិតិបុរិសាទិវណ្ណានា និស្សិតា
ទេសនា ហោតិ, ន សោ សាត្ថំ ទេសេតិ។ ភគវា បន តថាវុបំ ទេសនំ បហាយ
ចតុសតិបដ្ឋានាទិនិស្សិតំ ទេសនំ ទេសេតិ។ តស្មា “សាត្ថំ ទេសេតិ”តិ វុច្ចតិ។
យស្ស បន ទេសនា ឯកព្យញ្ញនាទិយុត្តា វា សព្វនិរោដ្ឋព្យញ្ញនា វា
សព្វវិស្សជ្ជសព្វនិគ្គហិតព្យញ្ញនា វា, តស្ស ទមិឡ កិរាសវរាទិមិលក្ខនំ ភាសា
វិយ ព្យញ្ញនចារិប្បិយា អភាវតោ អព្យញ្ញនា នាម ទេសនា ហោតិ។ ភគវា បន

-

“សិចីលំ ធនិតញ្ច ធិយរស្សំ, គរុកំ លហុកញ្ច និគ្គហិតំ;
សម្ពន្ធុំ វុត្ថិតំ វិមុត្តំ, ទសនា ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បកេនោ”តិ។ (ធិ. និ. អដ្ឋ.
១.១៩០) -

ឯវំ វុត្ថំ ទសវិធំ ព្យញ្ញនំ អមក្ខេត្វា បរិបុណ្ណព្យញ្ញនមេវ កត្វា ធម្មំ ទេសេតិ។
តស្មា “សព្វញ្ញនំ ធម្មំ ទេសេតិ”តិ វុច្ចតិ។

កេវលបរិបុណ្ណន្តិ ឯត្ថ កេវលន្តិ សកលាធិវចនំ។ បរិបុណ្ណន្តិ
អន្ធាធិកវចនំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - “សកលបរិបុណ្ណមេវ ទេសេតិ,

ឯកទេសនាបិ អបរិបុណ្ណា នត្ថី"តិ។ បរិសុទ្ធន្តិ និរុបក្កិលេសំ។ យោ ហិ ឥទំ
ធម្មទេសនំ និស្សាយ លាភំ វា សក្ការំ វា លភិស្សមីតិ ទេសេតិ, តស្ស
អបរិសុទ្ធា ទេសនា ហោតិ។ ភគវា បន លោកាមិសនិរបេក្ខោ ហិតជរណាន
មេត្តាភាវនាយ មុទុបាទយោ ឧល្លម្បនសភាវសណ្ឌិតេន ចិត្តេន ទេសេតិ។
តស្មា "បរិសុទ្ធន្តិ ធម្មំ ទេសេតី"តិ វុច្ចតិ។ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតីតិ ឯត្ថ
ព្រហ្មចរិយន្តិ សិក្ខត្តយសង្កហំ សកលសាសនំ។ តស្មា ព្រហ្មចរិយំ
បកាសេតីតិ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ...បេ.... បរិសុទ្ធន្តិ, ឯវំ ទេសេន្តោ ច
សិក្ខត្តយសង្កហំ សកលសាសនំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតីតិ ឯវំមេត្ត អត្តោ
ទដ្ឋព្ពោ។ ព្រហ្មចរិយន្តិ សេដ្ឋជ្ជេន ព្រហ្មភូតំ ចរិយំ។ ព្រហ្មភូតានំ វា ពុទ្ធាធិនំ
ចរិយន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

តំ ធម្មន្តិ តំ វុត្ថប្បការសម្បទំ ធម្មំ។ សុណាតិ គហបតិ វាតិ កស្មា បឋមំ
គហបតី និទ្ទិសតីតិ? និហតមានត្តា ឧស្សន្ទត្តា ច។ យេភុយ្យេន ហិ
ខត្តិយកុលតោ បព្ពជិតា ជាតី និស្សាយ មានំ ករោន្តិ។ ព្រាហ្មណកុលា
បព្ពជិតា មន្តេ និស្សាយ មានំ ករោន្តិ។ ហីនជន្ទកុលា បព្ពជិតា អត្តនោ
វិជាតិតាយ បតិជ្ជាតុំ ន សក្កោន្តិ។ គហបតិទារកា បន កច្ឆេហិ សេទំ
មុញ្ញេហិ បិដ្ឋិយា លោណំ បុប្ផមាណាយ ភូមី កសិក្ខា និហតមានទប្បា ហោន្តិ។
តេ បព្ពជិត្វា មានំ វា ទប្បំ វា អកត្វាយថាពលំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា
វិបស្សនាយ កម្មំ ករោន្តា សក្កោន្តិ អរហត្តេ បតិជ្ជាតុំ។ ឥតវេហិ ច កុលេហិ
និក្ខមិត្វា បព្ពជិតា នាម ន ពហុកា, គហបតិការំ ពហុកា, ឥតិ និហតមានត្តា
ឧស្សន្ទត្តា ច បឋមំ គហបតី និទ្ទិសតីតិ។

អញ្ញាតវស្មី វាតិ ឥតវេសំ វា កុលានំ អញ្ញាតវស្មី។ បច្ឆាជាតោតិ
បតិជាតោ។ តថាគតេ សទ្ធិំ បដិលភតីតិ បរិសុទ្ធន្តិ ធម្មំ សុត្វា ធម្មស្សមិម្ហិ

តថាគតេ “សម្មាសម្ពុទ្ធាវុត ភគវា”តិ សង្ខំ បដិលភតិ។ ឥតិ បដិសញ្ញាក្ខតិ
ឯវំ បច្ឆវេក្ខតិ។ សម្មាធាយរាវាសោតិ សចេបិ សដ្ឋិហត្ថេ យវេ
យោជនសតន្តវេបិ វា ទ្វេ ជាយម្បតិកាវសន្តិ, តថាបិ នេសំ
សកិញ្ចនសបលិពោធរដ្ឋន យរាវាសោ សម្មាធាយេវ។ រដោបថោតិ
រាគរជាធិនំ ឧដ្ឋានដ្ឋានន្តិ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ អាគមនបថោតិបិ វុត្តតិ។
អលគ្គនរដ្ឋន អញ្ញោកាសោវិយាតិ អញ្ញោកាសោ។ បព្ពដិតា ហិ
ក្ខជាតារតនចាសាធនេវិមាធាធិសុ បិហិតទ្វារវាតចានេសុ បដិច្ឆន្នេសុ
វសន្តោបិ នេវ លគ្គតិ ន សដ្ឋតិ ន ពជ្ឈតិ។ តេន វុត្តំ - “អញ្ញោកាសោ
បព្ពដ្ឋា”តិ។ អបិច សម្មាធាយរាវាសោ កុសលកិរិយាយ ឱកាសាភាវតោ។
រដោបថោ អសំវុតសង្ការដ្ឋានំវិយ រជានំ កិលេសរជានំ សន្និចាតដ្ឋានតោ។
អញ្ញោកាសោ បព្ពដ្ឋា កុសលកិរិយាយ យថាសុខំ ឱកាសសញ្ញាវតោ។

នយំទំ សុករំ...បេ.... បព្ពដេយ្យន្តិ ឯត្ថ អយំ សង្ខេបកថា - យទេតំ
សិក្ខត្តយព្រហ្មចរិយំ ឯកម្មិ ធិវសំ អខណ្ឌំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ ចាបេតព្ពតាយ
ឯកន្តបរិបុណ្ណំ។ ឯកធិវសម្បិ ច កិលេសមលេន អមលិនំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ
ចាបេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិសុទ្ធិ, សង្ខេបិខិតំ លិខិតសង្ខេបសិទិសំ
ធាតសង្ខេបប្បដិភាគំ ចរិតព្ពំ, ឥទំ ន សុករំ អការំ អដ្ឋាវសតា អការមជ្ឈេ
វសន្តេន ឯកន្តបរិបុណ្ណំ...បេ.... ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសេ ច មស្សញ្ច ឱហារេត្វា
កាសាយរសបីតតាយ កាសាយានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តានំ អនុច្ឆរិកានិ វត្ថានិ
អច្ឆាទេត្វា បរិទហិត្វា អការស្មានិក្ខមិត្វា អនការិយំ បព្ពដេយ្យន្តិ។ ឯត្ថ ច
យស្មា អការស្ស ហិតំ កសិវាលិដ្ឋាធិកម្មំ អការិយន្តិ វុត្តតិ, តញ្ច បព្ពដ្ឋាយ
នត្ថិ។ តស្មា បព្ពដ្ឋា អនការិយាតិ ញាតញ្ច, តំ អនការិយំ។ បព្ពដេយ្យន្តិ
បដិបដ្ឋេយ្យំ។ អប្បំ វាតិ សហស្សតោ ហេដ្ឋា កោតក្ខន្ធា អប្បា នាម ហោតិ,

សហស្សតោ បដ្ឋាយ មហា។ អាពន្ធនដ្ឋេន ញាតិ ឯវ បរិវដ្ឋោ ញាតិបរិវដ្ឋោ។
សោវីសតិយា ហេដ្ឋា អប្បោ ហោតិ, វីសតិយា បដ្ឋាយ មហា។

២៩២. ភិក្ខុនំ សិក្ខាសាដីវសមាបន្នោតិ យា ភិក្ខុនំ អធិសីលសម្ពាតា
សិក្ខា, តព្វា, យត្ថ ចេតេ សហ ជីវន្តំ ឯកជីវិកា សភាគុត្តិនោ ហោន្តិ, តំ
ភគវតា បញ្ញត្តសិក្ខាបទសម្ពាតំ សាដីវញ្ច តត្ថ សិក្ខនភាវេន សមាបន្នោតិ
ភិក្ខុនំ សិក្ខាសាដីវសមាបន្នោ។ សមាបន្នោតិ សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ, សាដីវញ្ច
អវីតិក្កមន្តោ ហុត្វា តទុកយំ ឧបគតោតិ អត្តោ។ ចាណាតិចាតំ
បហាយាតិអាធិសុ ចាណាតិចាតាធិកថា ហេដ្ឋាវិត្ថាវតា ឯវ។ បហាយាតិ
ឥមំ ចាណាតិចាតចេតនាសម្ពាតំ ទុស្សីល្យំ បដហិត្វា។ បដិវរតោ ហោតីតិ
បហ័នកាលតោ បដ្ឋាយ តតោ ទុស្សីល្យតោ ឱរតោវិរតោវ ហោតិ។
និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្តោតិ បរុបយាតត្ថាយ ទណ្ឌំ វា សត្តំ វា អាទាយ
អវត្តនតោ និក្ខត្តទណ្ឌោ ចេវ និក្ខត្តសត្តោ ចាតិ អត្តោ។ ឯត្ថ ច ឯបេត្វា ទណ្ឌំ
សត្តម្យិ អវសេសំ ឧបករណំ សត្តានំវិហឹសនភាវតោ សត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យំ បន
ភិក្ខុ កត្តរទណ្ឌំ វា ទន្តកជ្ជវាសី វា បិប្ផលកំ វា គហេត្វាវិចរន្តិ, ន តំ
បរុបយាតត្ថាយ។ តស្មា និហិតទណ្ឌោ និហិតសត្តោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតិ។ លង្គិតិ
ចាបជិគុច្ឆនលក្ខណាយ លង្គាយ សមន្នាគតោ។ ធម្មាបន្នោតិ ធម៌
មេត្តចិត្តតំ អាបន្នោ។ សព្ពចាណាភូតហិតានុកម្មីតិ សព្ពចាណាភូតេ ហិតេន
អនុកម្មកោ។ តាយ ធម្មាបន្នតាយ សព្ពេសំ ចាណាភូតានំ ហិតចិត្តកោតិ
អត្តោ។ វិហារតីតិ វិយាតិ ចាលេតិ។

ទិន្នមេវ អាទិយតីតិ ទិន្នាទាយី។ ចិត្តេនបិ ទិន្នមេវ បដិកម្ពតីតិ
ទិន្នចាដិកម្ពី។ ជេនេតីតិ ជេនោ។ ន ជេនេន អជេនេន។ អជេនត្ថាយេវ

សុចិត្តតេជៈ។ អត្តនាតិ អត្តការវេន, អថេនំ សុចិត្តតំ អត្តការំ កត្វាវិហរតីតិ
វុត្តំ ហោតិ។

អព្រហ្មចរិយន្តិ អសេដ្ឋចរិយំ។ ព្រហ្មំ សេដ្ឋំ អាចារំ ចរតីតិ ព្រហ្មចារី។
អាអាចារីតិ អព្រហ្មចរិយតោ ទូរចារី។ មេដុនាតិ រាគបរិយុដ្ឋានវសេន
សទិសត្តា មេដុនកាតិ លទ្ធកោហារេហិ បដិសេវិតត្ថតោ មេដុនាតិ សង្ខំ កតា
អសទ្ធម្មា។ កាមធម្មាតិ កាមវាសីនំ ធម្មា។

សច្ចំ វេទតីតិ សច្ចវាទី។ សច្ចេន សច្ចំ សន្ថហតិ យជេតីតិ សច្ចសន្នោ, ន
អន្តរន្តរា មុសា វេទតីតិ អត្ថោ។ យោ ហិ បុរិសោ កណាចិ មុសា វេទតិ, កណាចិ
សច្ចំ, តស្ស មុសាវាទេន អន្តរិតត្តា សច្ចំ សច្ចេន ន យជីយតិ។ តស្មា ន សោ
សច្ចសន្នោ, អយំ បន ន តាទិសោ, ជីវិតហេតុបិ មុសាវាទំ អវត្វា សច្ចេន សច្ចំ
សន្ថហតិយេវាតិ សច្ចសន្នោ។ ថេតោតិ ជិរោ, ជិរកថោតិ អត្ថោ។ ឯកោ ហិ
បុគ្គលោ ហាលិទ្ធិរកោវិយ, ធុសរាសិម្ហិ និខាតខាល្ហាវិយ, អស្សបិដ្ឋេ
ឋបិតកុម្មណ្ឌមិវ ច ន ជិរកថោ ហោតិ។ ឯកោ ចាសាណាលេខាវិយ ឥន្ទុខិលោ
វិយ ច ជិរកថោ ហោតិ; អសិទា សីសេ ធិន្ទន្តេបិ ទ្វេ កថា ន កថេតិ; អយំ វុច្ចតិ
ថេតោ។ បច្ចយិកោតិ បត្តិយាយិតត្ថកោ, សទ្ធាយិកោតិ អត្ថោ។ ឯកោ ហិ
បុគ្គលោ ន បច្ចយិកោ ហោតិ, “ឥទំ កេន វុត្តំ, អសុកេនា” តិ វុត្តេ “មា តស្ស
វេចនំ សទ្ធហាថា” តិ វុត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ ឯកោ បច្ចយិកោ ហោតិ, “ឥទំ កេន វុត្តំ,
អសុកេនា” តិ វុត្តេ, “យទិ តេន វុត្តំ, ឥទមេវ បមាណំ, ឥទានិ ឧបបរិក្ខិតត្ថំ នតិ,
ឯវមេវ ឥទ” តិ វុត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ, អយំ វុច្ចតិ បច្ចយិកោ។ អវិសំវាទកោ
លោកស្សរាតិ តាយ សច្ចវាទិតាយ លោកំ នវិសំវាទេតីតិ អត្ថោ។

ឥមេសំ ភេទាយាតិ យេសំ ឥតោ សុត្វាតិ វុត្តានំ សន្តិកេ សុតំ, តេសំ
ភេទាយ។ ភិច្ឆានំ វា សទ្ធាតាតិ ទិទ្ធម្មិ មិត្តានំ វា សមាទុបជ្ឈាយកាធិនំ វា

កេនចិនេវ ការណែនាំនិងឆ្លង ឯកមេកំ ឧបសគ្គមិត្តា “តុម្កាកំ ឡើងសេ កុលេ
ជាតានំ ឯវំ ពហុស្សតានំ ឥទំ ន យុត្ត” ត្តិអាធិនិ វត្តា សន្ធានំ កត្តា។
អនុប្បទាតាតិ សន្ធានានុប្បទាតា, ទ្វេ ជនេ សមគ្គេ ទិស្វា, “តុម្កាកំ ឯវំ រូបេ
កុលេ ជាតានំ ឯវំ រូបេហិ គុណេហិ សមន្នាគតានំ អនុច្ឆិកមេត” ត្តិអាធិនិ វត្តា
ទន្ទិកម្ពំ កត្តាតិ អត្ថោ។ សមគ្គោ អារាមោ អស្សាតិ **សមគ្គារាមោ**។ យុត្ត
សមគ្គា នត្តិ, តត្ថ វសិតុម្បិ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ “សមគ្គារាមោ” តិបិ ចាឡិ,
អយមេវេត្ត អត្ថោ។ **សមគ្គរតោតិ** សមគ្គេសុ រតោ, តេ បហាយ អញ្ញាត្រ
គន្ធម្បិ ន ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។ សមគ្គេ ទិស្វាបិ សុត្វាបិ នន្ទតីតិ **សមគ្គនន្ទិ**។
សមគ្គករណី វាចំ ភាសិតាតិ យា វាចា សត្តេ សមគ្គេយេវ ករោតិ, តំ
សាមគ្គិគុណាបរិធិបកមេវ វាចំ ភាសតិ, ន ឥតវន្តិ។

នេលាតិ ឯលំ វុច្ឆតិ ទោសោ, នាស្សា ឯលន្តិ នេលា, និទ្ទោសាតិ អត្ថោ។
“នេលេត្តោ សេតបច្ឆាទោ” តិ ឯត្ថ វុត្តនេលំ វិយ។ **កណ្ណាសុខាតិ**
ព្យញ្ញនមដុរតាយ កណ្ណានំ សុខា, សូចិវិជ្ឈនំ វិយ កណ្ណាសូលំ ន ជនេតិ។
អត្ថមដុរតាយ សកលសរីរេ កោបំ អជនេត្វា បេមំ ជនេតីតិ **បេមនីយា**។
ហទយំ គច្ឆតិ, អបជិហញ្ញមាណា សុខេន ចិត្តំ បរិសតីតិ **ហទយដ្ឋមា**។
គុណាបរិបុណ្ណតាយ បុរេ ភវាតិ ចោវី, បុរេ សំវទ្ធនាវី វិយ សុកុមារាតិបិ ចោវី,
បុរស្ស ឯសាតិបិ ចោវី, នគរវាសីនំ កថាតិ អត្ថោ។ នគរវាសិនោ ហិ យុត្តកថា
ហោន្តិ, បិតិមត្តំ បិតាតិ, មាតិមត្តំ មាតាតិ, ភាតិមត្តំ ភាតាតិ វទន្តិ។ ឯវំ បិ
កថា ពហុនោ ជនស្ស កត្តា ហោតីតិ **ពហុជនកត្តា**។ កត្តាការេនេវ ពហុនោ
ជនស្ស មនាថា ចិត្តវុទ្ធិករាតិ **ពហុជនមនាថា**។

កាលេន វទតីតិ **កាលវាទី**, វត្តព្រយុត្តកាលំ សល្លកេត្វា វទតីតិ អត្ថោ។
ភូតំ តច្ឆំ សភាវមេវ វទតីតិ **ភូតវាទី**។ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បាយិ កត្តសន្និស្សិតមេវ

កត្តា វេទតីតិ អត្ថវាជី។ នវលោកុត្តរធម្មសន្និស្សិតំ កត្តា វេទតីតិ ធម្មវាជី។
សំវរវិនយបហានវិនយសន្និស្សិតំ កត្តា វេទតីតិ វិនយវាជី។ និធានំ វុច្ចតិ
វេបនោកាសោ, និធានមស្សា អត្ថីតិ និធានវតី, ហធម្មេ និធាតព្ព យុត្តវាចំ
ភាសិតាតិ អត្ថោ។ កាលេនាតិ ឯវុប្បី ភាសមាណេបិ ថ “អហំ និធានវតី វាចំ
ភាសិស្សមី” តិ ន អកាលេន ភាសតិ, យុត្តកាលំ បន អវេក្ខិត្វា ភាសតីតិ
អត្ថោ។ សាបទេសន្តិ សឧបមំ, សការណាន្តិ អត្ថោ។ បរិយន្តវតីន្តិ បរិច្ឆេធំ
ទស្សត្វា យថាស្សា បរិច្ឆេនោ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ភាសតីតិ អត្ថោ។ អត្ថសំហិតន្តិ
អនេកេហិបិ នយេហិ វិភជន្តេន បរិយាទាតុំ អសក្កុណោយ្យតាយ អត្ថសម្បជ្ជំ,
យំ វា សោ អត្ថវាជី អត្ថំ វេទតិ, តេន អត្ថេន សំហិតត្ថា អត្ថសំហិតំ វាចំ
ភាសតិ, ន អញ្ញំ និក្ខិបិត្វា អញ្ញំ ភាសតីតិ វុត្ថំ ហោតិ។

២៩៣. ពិជគាមភូតគាមសមាមម្ពាតិ មូលពិជំ ខន្ធពិជំ ជន្សិពិជំ អគ្គពិជំ
ពិជពិជន្តិ បញ្ចវិជស្ស ពិជគាមស្ស ចេវ យស្ស កស្សចិ នីលតិណារុក្ខាធិកស្ស
ភូតគាមស្ស ថ សមាមម្ពា, ធនេនភេទនបចនាធិការេនវិកោបនា បជិវរតោតិ
អត្ថោ។ ឯកភត្តិកោតិ ចាតវាសភត្តំ សាយមាសភត្តន្តិ ទ្វេភត្តានិ។ តេសុ
ចាតវាសភត្តំ អន្តោមជ្ឈន្តិកេន បរិច្ឆិទ្ធិ, ឥតវំ មជ្ឈន្តិកតោ ឧទ្ធុ
អន្តោអរុណេន។ តស្មា អន្តោមជ្ឈន្តិកេ ទសក្ខត្ថំ ភុញ្ញមាណេបិ ឯកភត្តិកោវ
ហោតិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ “ឯកភត្តិកោ” តិ។ វត្តិយា ភោជនំ វត្តិ, តតោ
ឧបរតោតិ វត្ថុបរតោ។ អតិក្កន្តេ មជ្ឈន្តិកេ យាវ សូរិយត្ថំ គមនា ភោជនំ
វិកាលភោជនំ នាម។ តតោ វិវតត្តា វិវតោ វិកាលភោជនា។ សាសនស្ស
អនុលោមត្តា វិសូកំ បដាលីភូតំ ទស្សនន្តិ វិសូកទស្សនំ។ អត្ថនា
នច្ចននច្ចាបនាធិវសេន នច្ចា ថ គីតា ថ វាធិតា ថ, អន្តមសោ
មយ្ហរនច្ចនាធិវសេនាបិ បវត្តានំ នច្ចាធិនំ វិសូកភូតា ទស្សនា ចាតិ
នច្ចគីតវាធិតវិសូកទស្សនា។ នច្ចាធិនិ ហិ អត្ថនា បយោជេតុំ វា បរេហិ

បយោជាបេតុំ វា បយុត្តានិ បស្សិតុំ វា នេវ ភិក្ខុនំ ន ភិក្ខុនីនំ វុដ្ឋន្តិ។ មាលាធីសុ
មាលាតិ យំកិញ្ចា បុប្ផំ។ គន្ធន្តិ យំកិញ្ចា គន្ធជាតំ។ វិលេបនន្តិ ឆរិកាករណំ។
តត្ថ បិឡន្ទន្តោ ធារេតិ នាម។ ឧនជ្ជានំ បូរេន្តោ មណ្ឌេតិ នាម។ គន្ធវសេន
ឆរិកាវសេន ច សាទិយន្តោ វិក្ខុសេតិ នាម។ ហំនំ វុច្ឆតិ ការណំ។ តស្មា យាយ
ធុស្សីល្យបេតនាយ តានិ មាលាធារណាធីនិ មហាជនោ ករោតិ, តតោ
បដិវរតោតិ អត្តោ។

ឧទ្ទាសយនំ វុច្ឆតិ បមាណាតិក្កន្តំ។ មហាសយនំ អកប្បិយត្ថរណំ។
តតោ បដិវរតោតិ អត្តោ។ ជាតរូបន្តិ សុវណ្ណំ។ រជតន្តិ កហាបណោ
លោហាមាសកោ ជតុមាសកោ ធារុមាសកោតិ យេ វោហារំ គច្ឆន្តិ, តស្ស
ឧភយស្សបិ បដិគ្គហណា បដិវរតោ, នេវ នំ ឧគ្គណាតិ, ន ឧគ្គណាបេតិ, ន
ឧបនិក្ខត្តំ សាទិយតីតិ អត្តោ។ អាមកធម្មបដិគ្គហណាតិ
សាលីវិហាយវគោជ្ជមកង្ក្រវកកុទ្រុសកសង្ខាតស្ស សត្តវិធស្សបិ
អាមកធម្មស្ស បដិគ្គហណា។ ន កេវលញ្ច ឯតេសំ បដិគ្គហណាមេវ,
អាមសនម្បិ ភិក្ខុនំ ន វុដ្ឋតិយេវ។ អាមកមំសបដិគ្គហណាតិ ឯត្ថ អញ្ញាត្រ
ឪធិស្ស អនុញ្ញាតា អាមកមំសមច្ឆានំ បដិគ្គហណាមេវ ភិក្ខុនំ ន វុដ្ឋតិ, នោ
អាមសនំ។

ឥត្ថិកុមារិកបដិគ្គហណាតិ ឯត្ថ ឥត្ថិតិ បុរិសន្តរគតា, ឥតរា កុមារិកា
នាម។ តាសំ បដិគ្គហណាម្បិ អាមសនម្បិ អកប្បិយមេវ។
ធាសិធាសបដិគ្គហណាតិ ឯត្ថ ធាសិធាសវសេនេវ តេសំ បដិគ្គហណំ ន វុដ្ឋតិ,
“កប្បិយការកំ ធម្មិ, អារាមិកំ ធម្មិ”តិ ឯវំ វុត្ថេ បន វុដ្ឋតិ។ អដេឡកាធីសុ
ខេត្តវត្ថុបរិយោសានេសុ កប្បិយាកប្បិយនយោវិនយវសេន ឧបបរិក្ខិតញោ។
តត្ថ ខេត្តំ នាម យស្មី បុព្វណ្ណំ រុហតិ។ វត្ថុ នាម យស្មី អបរណ្ណំ រុហតិ។ យត្ថ វា

ឧភយម្បិ រុហតិ, តំ ខេត្តំ។ តទត្ថាយ អកតក្ខមិកាកោ វត្ថុ។ ខេត្តវត្ថុសីសេន
ចេត្ត វាបិតទ្យាកាជិនិបិ សង្កហិតានេវ។ ទូតេយ្យំ វុច្ឆតិ ទូតកម្មំ, គិហ្មំ បណ្ណំ
វា សាសនំ វា គហេត្វា តត្ថ តត្ថ គមនំ។ បហិណាគមនំ វុច្ឆតិ យរា យរំ
បេសិតស្ស ខុទ្ទកគមនំ។ អនុយោគោ នាម តទុភយករណំ, តស្មា
ទូតេយ្យបហិណាគមនានំ អនុយោគាតិ វេមេត្ថ អត្ថោ វេទិតញោ។

កយវិក្កយាតិ កយា ច វិក្កយា ច។ តុលាកូដាជីសុ កូដន្តិ វញ្ចនំ។ តត្ថ
តុលាកូដំ តាវ រូបកូដំ អង្គកូដំ គហណាកូដំ បដិច្ចន្តកូដន្តិ ចតុត្ថំ ហោតិ។
តត្ថ រូបកូដំ នាម ទ្វេ តុលា សរូបា កត្វា គណ្ណោ មហាតិយា គណ្ណាតិ, ទទន្តោ
ខុទ្ទិកាយ ទេតិ។ អង្គកូដំ នាម គណ្ណោ បច្ឆាភាគេ ហត្ថេន តុលំ អក្កមតិ,
ទទន្តោ បុព្វភាគេ។ គហណាកូដំ នាម គណ្ណោ មូលេ វន្តំ គណ្ណាតិ, ទទន្តោ
អត្ថេ។ បដិច្ចន្តកូដំ នាម តុលំ សុសិរំ កត្វា អន្តោ អយចុណ្ណំ បក្ខិបិក្វា
គណ្ណោ តំ បច្ឆាភាគេ ករោតិ, ទទន្តោ អគ្គភាគេ។ កំសោ វុច្ឆតិ សុវណ្ណាចាតិ,
តាយ វញ្ចនំ កំសកូដំ។ កថំ? ឯកំ សុវណ្ណាចាតី កត្វា អញ្ញា ទ្វេ តិស្សោ
លោហាចាតិយោ សុវណ្ណាវណ្ណា ករោតិ, តតោ ជនបទំ គន្ធា កិញ្ចិទេវ អទុកុលំ
បរិសិក្វា, “សុវណ្ណភាជនានិ កិណាថា” តិ វត្វា អគ្សេ បុច្ឆិតេ សមគ្សតរំ
នាតុកាមា ហោន្តិ។ តតោ តេហិ “កថំ ឥមេសំ សុវណ្ណភារោ ជានិតញោ” តិ
វុត្ថេ - “វិមំសិក្វា គណ្ណាថា” តិ សុវណ្ណាចាតី ចាសាលោ យំសិក្វា សញ្ញា ចាតិយោ
ទត្វា គច្ឆតិ។

មានកូដំ នាម ហធយភេទសិខាភេទវន្តុភេទវសេន តិវិធំ ហោតិ។ តត្ថ
ហធយភេទោ សប្បិតេលាទិមិននកាលេ លព្ពតិ។ តានិ ហិ គណ្ណោ ហោដ្ឋា
ជិទ្កេន មាទេន, “សណិកំ អាសិញ្ញា” តិ វត្វា អន្តោភាជនេ ពហុំ បគ្សរាបេត្វា
គណ្ណាតិ; ទទន្តោ ជិទ្កំ បិធាយ សីយំ បូរេត្វា ទេតិ។ សិខាភេទោ

តិលតណ្ហាលាទិមិននកាលេ លព្ពតិ។ តានិ ហិ គណ្ហាន្តោ សណីកំ សិទ្ធំ
ឧស្សាបេត្វា គណ្ហាតិ, ធនន្តោ វេគេន បូរេត្វា សិទ្ធំ ជិន្ហន្តោ ទេតិ។ វជ្ជុភេទោ
ខេត្តវត្ថុមិននកាលេ លព្ពតិ។ លញ្ចំ អលភន្តា ហិ ខេត្តំ អមហន្តម្យំ មហន្តំ
កត្វា មិនន្តិ។

ឧក្កោជនាទីសុ ឧក្កោជនន្តិ សាមិកេ អស្សមិកេ កាតុំ លញ្ញគ្គហណំ។
វញ្ជនន្តិ តេហិ តេហិ ឧចាយេហិ បរេសំ វញ្ជនំ។ តត្រិទមេកំ វត្ថុ - ឯកោ កិរ
លុទ្ធកោ មិគញ្ច មិគចោតកញ្ច គហេត្វា អាគច្ឆតិ។ តមេកោ ធុត្តោ, “កី, ភោ,
មិកោ អគ្បតិ, កី មិគចោតកោ”តិ អាហា។ “មិកោ ទ្វេ កហាបណោ
មិគចោតកោ ឯក”ន្តិ ច វុត្តេ កហាបណំ ទត្វា មិគចោតកំ គហេត្វា ថោកំ
គន្ធា និវត្តោ, “ន មេ, ភោ, មិគចោតកេន អត្តោ, មិគំ មេ ទេហី”តិ អាហា។ តេន
ហិ “ទ្វេ កហាបណោ ទេហី”តិ។ សោ អាហា - “ននុ តេ, ភោ, មយា បឋមំ ឯកោ
កហាបណោ ទិដ្ឋោ”តិ។ អាម ទិដ្ឋោតិ។ “ឥមម្យំ មិគចោតកំ គណ្ហា, ឯវំ សោ ច
កហាបណោ អយញ្ច កហាបណាគ្បនកោ មិគចោតកោតិ ទ្វេ កហាបណា
ភវិស្សន្តិ”តិ។ សោ ការណំ វទតីតិ សល្លកេត្វា មិគចោតកំ គហេត្វា មិគំ
អនាសីតិ។

និកតីតិ យោគវសេន វា មាយាវសេន វា អចាមង្គំ ចាមង្គន្តិ, អមណី
មណិន្តិ, អសុវណ្ណំ សុវណ្ណន្តិ កត្វា បដិវបកេន វញ្ជនំ។ សាចិយោគោតិ
កុដិលយោគោ, ឯតេសំយេវ ឧក្កោជនាទីនមេតំ នាមំ, តស្មា
ឧក្កោជនសាចិយោគោ វញ្ជនសាចិយោគោ និកតិសាចិយោគោតិ ឯវមេត្ត
អត្តោ ទដ្ឋញ្ចោ។ កេចិ អញ្ចំ ទស្សេត្វា អញ្ញស្ស បរិវត្តនំ សាចិយោគោតិ វទន្តិ។
តំ បន វញ្ជនេនេវ សង្កហិតំ។ ឆេទនាទីសុ ឆេទនន្តិ ហត្ថច្ឆេទនាទិ។ វជោតិ
មារណំ។ ពន្លោតិ វជ្ជុពន្ធនាទិហិ ពន្ធនំ។ វិបរាមោសោតិ ហិមវិបរាមោសោ

គុម្ពវិបរាមោសោតិ ធុរិយោ។ យំ ហិមចាតសមយេ ហិមេន បដិច្ចដ្ឋា ហុត្វា
មគ្គបដិបន្នំ ជនំ មុសត្តិ, អយំ ហិមវិបរាមោសោ។ យំ គុម្ពាធិហិ បដិច្ចដ្ឋា មុសត្តិ,
អយំ គុម្ពវិបរាមោសោ។ អាហោចោ វុច្ឆតិ តាមនិកមាធិនំ វិលោបករណំ។
សហសាការោតិ សាហសិកកិរិយា, គេហំ បរិសិទ្ធា មនុស្សានំ ឱវេ សត្តំ
វេបេត្វា ឥច្ឆិតភណ្ឌាគ្គហរណំ។ ឯវមេតស្មា ធនន... បេ.... សហសាការា
បជីវិតោ ហោតិ។

២៩២. សោ សន្តុដ្ឋា ហោតីតិ ស្វាយំ ភិក្ខុ ហេដ្ឋា វុត្តន ចតុសុ បច្ឆយេសុ
ទ្វាទសវិជេន ឥតវីតរបច្ឆយសន្តោសេន សមន្នាគតោ ហោតិ។ ឥមីនា បន
ទ្វាទសវិជេន ឥតវីតរបច្ឆយសន្តោសេន សមន្នាគតស្ស ភិក្ខុនោ អដ្ឋ បរិក្ខារា
វដ្ឋន្តិ តីណិ ជីវរាទិ បត្តោ ទន្ធកដ្ឋច្ឆេននវាសិ ឯកា សូចិ កាយពន្ធនំ
បរិស្សាវនន្តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ -

“តិចីវរញ្ចា បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។

តេ សព្វេបិ កាយបរិហារិកាបិ ហោន្តិ កុច្ឆិបរិហារិកាបិ។ កេមំ? តិចីវរំ
តាវ និវាសេត្វា ចារុបិត្វា ច វិចរណាកាលេ កាយំ បរិហារតិ ចោសេតីតិ
កាយបរិហារិកំ ហោតិ, ជីវរកណ្តោន ឧទកំ បរិស្សាវេត្វា បិវនកាលេ
ខាទិតព្ពដលាដលគ្គហរណាកាលេ ច កុច្ឆិ បរិហារតិ ចោសេតីតិ កុច្ឆិបរិហារិកំ
ហោតិ។ បត្តោបិ តេន ឧទកំ ឧទ្ធវិត្វា នហានកាលេ
កុដិបរិភណ្ឌាករណាកាលេ ច កាយបរិហារិកោ ហោតិ, អាហារំ គហេត្វា
ភុញ្ញនកាលេ កុច្ឆិបរិហារិកោ ហោតិ។ វាសិបិ តាយ ទន្ធកដ្ឋច្ឆេននកាលេ
មញ្ចបីឋានំ អដ្ឋចាទជីវរកុដិភណ្ឌាកសដ្ឋនកាលេ ច កាយបរិហារិកា ហោតិ,
ឧច្ឆច្ឆេនននាឡិកេរាទិតព្ពនកាលេ កុច្ឆិបរិហារិកា។ សូចិបិ ជីវរសិព្ពនកាលេ

កាយបរិហារិកា ហោតិ, បូរំ វា ផលំ វា វិជ្ជិត្វា ខាននកាលេ កុដ្ឋិបរិហារិកា។
កាយពន្ធនំ ពន្ធាវិចរណកាលេ កាយបរិហារិកំ, ឧប្បអាទិនិ ពន្ធា
គហណកាលេ កុដ្ឋិបរិហារិកំ។ បរិស្សាវនំ តេន ឧទកំ បរិស្សាវេត្វា
នហានកាលេ, សេនាសនបរិភណ្ឌាករណកាលេ ច កាយបរិហារិកំ,
ចានីយបរិស្សាវនកាលេ តេនេវ តិលតណ្ហាលបុដ្ឋកាទិនិ គហេត្វា
ខាននកាលេ ច កុដ្ឋិបរិហារិកំ។ អយំ តាវ អដ្ឋបរិក្ខារិកស្ស បរិក្ខារមត្តា។

នវបរិក្ខារិកស្ស បន សេយ្យំ បរិសន្តស្ស តត្រដ្ឋកបច្ចត្តរណំ វា កុព្វិកា
វា វដ្ឋតិ។ ទសបរិក្ខារិកស្ស និសីទនំ វា ចម្មខណ្ឌំ វា វដ្ឋតិ។
ឯកាទសបរិក្ខារិកស្ស កត្តរយដ្ឋិ វា តេលនាឡិកា វា វដ្ឋតិ។
ទ្វាទសបរិក្ខារិកស្ស ធន្តំ វា ឧបាហនា វា វដ្ឋតិ។ ឯតេសុ ច អដ្ឋបរិក្ខារិកោវ
សន្តជ្ជោ, ឥតវេ អសន្តជ្ជោ, មហិច្ឆា មហាភារាទិ ន វត្ថុញ្ចា។ ឯតេបិ ហិ អប្បិច្ឆាវ
សន្តជ្ជាវ សុភវាវ សល្លហុកុវុត្តិនោវ។ ភគវា បន នយិមំ សុត្តំ តេសំ វសេន
កថេសិ, អដ្ឋបរិក្ខារិកស្ស វសេន កថេសិ។ សោ ហិ ខុទ្ទកវាសិញ្ច សូចិញ្ច
បរិស្សាវនេ បក្ខិបិត្វា បត្តស្ស អន្តោ វេបេត្វា បត្តំ អំសក្ខុជេលគ្រេត្វា តិចីវរំ
កាយបដិពទ្ធិ កត្វា យេនិច្ឆកំ សុខំ បក្កមតិ។ បដិជីវត្តេត្វា គហេតព្ពំ នាមស្ស
ន ហោតិ, ឥតិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ សល្លហុកុវុត្តិតំ ទស្សេន្តោ ភគវា, សន្តជ្ជោ
ហោតិ កាយបរិហារិកេន ចីវរេនាទិអាទិមាហ។

តត្ថ កាយបរិហារិកេនាទិ កាយបរិហារណាមត្តកេន។
កុដ្ឋិបរិហារិកេនាទិ កុដ្ឋិបរិហារណាមត្តកេន។ សមាទាយេវ បក្កមតីតិ តំ
អដ្ឋបរិក្ខារមត្តកំ សព្ពំ គហេត្វា កាយបដិពទ្ធិ កត្វាវ គច្ឆតិ, “មម វិហារោ
បរិវេណំ ឧបដ្ឋាកោ” តិស្ស សន្តោ វា ពន្ធា វា ន ហោតិ, សោ ជិយា មុត្តោ សរោ
វិយ, យូថា អបក្កន្តោ មត្តហត្ថិវិយ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ សេនាសនំ វនសណ្ឋំ រុក្ខមូលំ

វេនបញ្ចវំ បរិគុញ្ញន្តោ ឯកោវ តិដ្ឋតិ, ឯកោវ និសីទតិ, សត្តិរិយាបថេសុ ឯកោវ
អនុតិយោ។

“ចាតុទ្ធិសោ អប្បដិយោ ច ហោតិ,
សន្តស្សមាណោ ឥតវីតវេន;
បរិស្សយានំ សហិតា អធម្មី,
ឯកោ ចវេ ខគ្គវិសាលាកប្បា”តិ។ (សុ. និ. ៤២);

ឯវំ វណ្ណិតំ ខគ្គវិសាលាកប្បតំ អាបជ្ជតិ។

ឥនានិ តមត្ថំ ឧបមាយ សាធរន្តោ សេយ្យថាបីតិអាទិមាហ។ តត្ថ បក្ខិ
សកុណោតិ បក្ខយុត្តោ សកុណោ។ ឧត្តិ ឧប្បតតិ។ អយំ បនេត្ត
សង្ខេបត្តោ - សកុណា នាម “អសុកស្មី បទេសេ រុក្ខោ បរិបក្កដលោ”តិ ញាតា
នាណាទិសាហិ អាគន្ធា នឧបក្ខតុណ្ហាទីហិ តស្ស ជលានិវិជ្ឈន្តាវិធុនន្តា
ខាទន្តិ។ “ឥទំ អជ្ជតនាយ ឥទំ ស្វាតនាយ ភវិស្សតិ”តិ នេសំ ន ហោតិ។ ជលេ
បន ឡីលោ នេវ រុក្ខស្ស អារក្ខំ វេបេន្តិ, ន តត្ថ បត្ថំ វា នឡំ វា តុណ្ហំ វា វេបេន្តិ, អថ
ខោ តស្មី រុក្ខោ អនបេក្ខោ ហុត្វា យោ យំ ទិសាកាគំ ឥច្ឆតិ, សោ តេន
សបត្តកាវោ - ឧប្បតិក្ខា គច្ឆតិ។ ឯវេមេវ អយំ ភិក្ខុ និស្សន្តោ និវេក្ខោយេវ
បក្កមតិ។ តេន វុត្ថំ “សមាទាយេវ បក្កមតិ”តិ។ អរិយេនាតិ និទ្ទោសេន។
អជ្ឈត្តន្តិ សកេ អត្តកាវេ។ អនវជ្ជសុខន្តិ និទ្ទោសសុខំ។

២៩៥. សោ ចក្ខុនា រូបំ ទិស្វាតិ សោ ឥមិនា អរិយេន សីលក្ខន្ធន
សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបំ បស្សិត្វាតិ អត្តោ។ សេសបទេសុ យំ
វត្ថុពុំ សិយា, តំ សព្វំវិសុទ្ធិមគ្គ វុត្ថំ។ អព្យាសេកសុខន្តិ កិលេសេហិ
អនវសីត្តសុខំ, អវិកិល្លាសុខន្តិបិ វុត្ថំ។ ឥន្ទ្រិយសំវេសុខញ្ញំ ទិដ្ឋាទិសុ

ទិដ្ឋមត្តាទិវសេន បវត្តតាយ អវិកិណ្ណំ ហោតិ។ សោ អភិក្កន្តេ បដិក្កន្តេតិ សោ
មនច្ឆដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ សំវេន សមន្មាគតោ ភិក្ខុ ឥមេសុ អភិក្កន្តបដិក្កន្តាទីសុ
សត្តសុ ហនេសុ សតិសម្បជញ្ញវសេន សម្បជានការី ហោតិ។ តត្ថ យំ វត្ថុពុំ
សីយា, តំ សតិបដ្ឋានេ វុត្តមេវ។

២៩៦. សោ ឥមិនា ចាតិអាទិនា កី ទស្សេតិ? អរញ្ញវាសស្ស បច្ចយសម្បត្តិ
ទស្សេតិ។ យស្ស ហិ ឥមេ ចត្តារោ បច្ចយា នត្ថិ, តស្ស អរញ្ញវាសោ ន ឥដ្ឋតិ,
តិរច្ឆានគតេហិ វា វេនចរកេហិ វា សទ្ធិ វត្ថុពុំ អាបដ្ឋតិ, អរញ្ញេ អធិវត្តា
ទេវតា, “កី ឯវុបស្ស ចាបភិក្ខុនោ អរញ្ញវាសេនា” តិ ភេរវសទ្ធិ សាវេន្តិ,
ហេតុហិ សីសំ បហវិទ្យា បលាយនាការំ ករោន្តិ។ “អសុកោ ភិក្ខុ អរញ្ញំ
បវិសិត្វា ឥទព្វាទព្វា ចាបកម្មំ អកាសី” តិ អយសោ បត្តវតិ។ យស្ស បនេតេ
ចត្តារោ បច្ចយា អត្ថិ, តស្ស អរញ្ញវាសោ ឥដ្ឋតិ, សោ ហិ អត្តនោ សីលំ
បច្ចវេក្ខន្តោ កិញ្ចា កាឡកំ វា តិលកំ វា អបស្សន្តោ បីតី ឧប្បាទេត្វា តំ
ខយតោ វយតោ សម្មសន្តោ អរិយភូមី ឱក្ខមតិ, អរញ្ញេ អធិវត្តា ទេវតា
អត្តមនា វណ្ណំ ភាសន្តិ, ឥតិស្ស ឧទកេ បក្ខិត្តតេលពិន្ទុវិយ យសោ វិត្តារិកោ
ហោតិ។

តត្ថ វិវិត្តន្តិ សុញ្ញំ អប្បសទ្ធិ, អប្បនិគ្សាសន្តិ អត្តោ។ ឯតទេវ ហិ សន្ទាយ
វិភង្កេ, “វិវិត្តន្តិ សន្តិកេ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ, តព្វា អនាកិណ្ណំ គហដ្ឋេហិ
បព្ពជិតេហិ, តេន តំ វិវិត្ត” ន្តិ (វិភ. ៥២៦) វុត្តំ។ សេតិ ចេវ អាសតិ ច ឯត្តាតិ
សេនាសនំ, មព្វាបីហធិនមេតំ អធិវេនំ។ តេនាហ - “សេនាសនន្តិ មព្វោបិ
សេនាសនំ, បីឋម្យិ ភិសិបិ ពិម្ពោហនម្យិ, វិហារោបិ អឡយោគោបិ,
ចាសាធាបិ, ហម្មិយម្យិ, គុហាបិ, អដ្ឋោបិ, មាឡោបិ, លេណម្យិ, វេឡុគុម្ពោបិ,
វុក្ខមូលម្យិ, មណ្ឌាចោបិ សេនាសនំ, យត្ថ វា បន ភិក្ខុ បដិក្កមន្តិ, សព្វមេតំ

សេនាសន"ន្តិ។ អបិច "វិហាររោ អឡុយោគោ ចាសាទោ ហម្មិយំ គុហា"តិ ឥទំ
វិហារសេនាសនំ នាម។ "មញ្ចេក បីបំ, ភិសិ ពិម្ពោហន"ន្តិ ឥទំ
មញ្ចេកបីសេនាសនំ នាម។ "ចិមិលិកា, ចម្ពុខណ្ឌោ, តិណាសន្តារោ,
បណ្ណាសន្តារោ"តិ ឥទំ សន្តតសេនាសនំ នាម។ "យត្ថ វា បន ភិក្ខុ បដិក្កមន្តិ"តិ
ឥទំ ឱកាសសេនាសនំ នាមាតិ ឯវំ ចតុត្ថិធំ សេនាសនំ ហោតិ, តំ សព្វម្បី
សេនាសនគ្គហណោន គហិតមេវ។ ឥមស្ស បន សកុណាសទិសស្ស
ចាតុទ្ធិសស្ស ភិក្ខុនោ អនុច្ឆិកំ ទស្សន្តោ អរញ្ញំ រុក្ខមូលន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ អរញ្ញន្តិ "និក្ខមិទ្ធា ពហិ ឥន្ទឱលា, សព្វមេតំ អរញ្ញ"ន្តិ ឥទំ ភិក្ខុនំ
វសេន អាគតំ អរញ្ញំ។ "អរញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចេកនុសតិកំ បដិម"ន្តិ
(ចារា. ៦៥៤) ឥទំ បន ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អនុរូបំ, តស្ស លក្ខណំ វិសុទ្ធិមគ្គ
ធុតផ្ដនិទ្ទេសេ វុត្ថំ។ រុក្ខមូលន្តិ យំកិញ្ចិ សន្តប្បាយំ វិវិត្តំ រុក្ខមូលំ។ បព្ពតន្តិ
សេលំ។ តត្ថ ហិ ឧទកសោណ្ឌីសុ ឧទកកិច្ចំ កត្វា សីតាយ រុក្ខប្បាយាយ
និសិទ្ធស្ស នាធាទិសាសុ ខាយមាធាសុ សីតេន វាតេន វិជិយមានស្ស ចិត្តំ
ឯកគ្គំ ហោតិ។ កន្ធុន្តិ កំ វុច្ឆតិ ឧទកំ, តេន ទាវតំ, ឧទកេន ភិទ្ធិ
បព្ពតប្បទេសំ, យំ នទីតុម្ពន្តិបិ នទីកុញ្ញន្តិបិ វេទន្តិ។ តត្ថ ហិ វេតបដ្ឋសទិសា
វាលិកា ហោន្តិ, មត្តកេ មណីវិតានំ វិយ វេនគហនំ, មណីក្ខន្ធសទិសំ ឧទកំ
សន្តតិ។ ឯវុច្ឆ កន្ធុរំ ឱរុយ្ហ ចានីយំ បិវិត្វា គត្តានិ សីតានិ កត្វា វាលិកំ
ឧស្សាបេត្វា បំសុក្ខលចីវរំ បញ្ញាបេត្វា និសិទ្ធស្ស សមណធម្មំ ករោតោ ចិត្តំ
ឯកគ្គំ ហោតិ។ តិវិគុហន្តិ ទ្ធិន្តំ បព្ពតានំ អន្តរា, ឯកស្មីយេវ វា ឧមជ្ឈសទិសំ
មហាវិវរំ។ សុសានលក្ខណំ វិសុទ្ធិមគ្គ វុត្ថំ។ វេនបត្តន្តិ អតិក្ខមិទ្ធា មនុស្សានំ
ឧបចារជ្ជានំ, យត្ថ ន កសន្តិ ន វេនន្តិ។ តេនេវាហ - "វេនបត្តន្តិ ទ្វារនមេតំ
សេនាសនានំ អធិវេន"ន្តិអាទិ (វិភ. ៥៣០)។ អញ្ញោកាសន្តិ អច្ឆន្តិ, អាកម្ពីមាទោ
បនេត្ត ចីវរកុដិ កត្វា វេសតិ។ បលាលបុញ្ញន្តិ បលាលរាសី។

មហាបាលបុញ្ញតោ ហិ បលាលំ និក្ខត្តិក្ខត្តា បញ្ញាវលេណាសទិសេ អាលយេ
ករោន្តិ, គប្បគុម្ភាទិនម្បិ ឧបរិ បលាលំ បក្ខិបិក្ខា ហេជ្ជា និសិដ្ឋា សមណាធម្មំ
ករោន្តិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។

បច្ឆាភត្តន្តិភត្តស្ស បច្ឆតោ បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តោតិ

បិណ្ឌាចាតបរិយេសនតោ បដិក្កន្តោ។ បល្លង្គន្តិ សមន្តតោ ឡុពាធាសនំ។
អាកុដិក្ខាតិ ពន្ធាត្វា។ ឧដុំ កាយំ បណ្ឌិយាតិ ឧបរិមំ សរិរំ ឧដុកំ ឋបេត្វា
អជ្ឈារស បិដ្ឋិកល្ហាកេ កោជិយា កោជី បដិចាទេត្វា។ ឯវញ្ញំ និសិទ្ធស្ស
ចម្មមំសនហារុនិ ន បណាមន្តិ។ អថស្ស យា តេសំ បណាមនបច្ចយា ខណោ
ខណោ វេទនា ឧប្បជ្ឈេយ្យំ, តា ន ឧប្បជ្ឈន្តិ។ តាសុ អនុប្បជ្ឈមាណសុ ចិត្តំ ឯកគ្គំ
ហោតិ, កម្មជ្ជានំ ន បរិបតតិ, វុទ្ធិ ជាតី ឧបគប្បតិ។ **បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈបេត្វាតិ**
កម្មជ្ជានាភិមុខំ សតី ឋបយិក្ខា, មុខសមីបេ វា កត្វាតិ អត្ថោ។ តេនេវ វិភង្គេ
វុត្ថំ - “អយំ សតិ ឧបជ្ឈិតា ហោតិ សូបជ្ឈិតា នាសិកក្កេ វា មុខនិមិត្តេ វា, តេន
វុច្ចតិ បរិមុខំ សតី ឧបជ្ឈបេត្វា”តិ (វិភ. ៥៣៧)។ អថ វា “**បរិភិ បរិគ្គហេជ្ជា, មុខន្តិ**
និយ្យានត្ថោ, សតីតិ ឧបជ្ឈានត្ថោ, តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សតី”ន្តិ (បដិ. ម. ១.១៦៤)
ឯវំ បដិសម្ពិទាយំ វុត្ថនយេនបេត្ត អត្ថោ ទដ្ឋត្ថោ។ តត្រាយំ សង្ខេហោ
“បរិគ្គហិតនិយ្យានសតី កត្វា”តិ។

អភិជ្ឈំ លោកេតិ ឯត្ថ លុដ្ឋនបលុដ្ឋនជ្ជេន បញ្ចាចាទានក្ខន្ធា លោកោ,
តស្មា បញ្ចសុ ឧចាទានក្ខន្ធសុ រាគំ បហាយ កាមច្ឆន្តំវិក្ខម្ភត្វាតិ អយមេត្ត
អត្ថោ។ **វិភតាភិជ្ឈេនាតិ វិក្ខម្ភនវសេន បហីនត្តា វិភតាភិជ្ឈេន, ន**
ចក្ខុវិញ្ញាណាសទិសេនាតិ អត្ថោ។ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ អភិជ្ឈតោ
ចិត្តំ បរិមោចេតិ។ យថា នំ សា មុញ្ញតិ ចេវ, មុញ្ញត្វា ច ន បុន គណ្ហាតិ, ឯវំ
ករោតីតិ អត្ថោ។ ព្យាចាទបដោសំ បហាយាតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

ព្យាបដ្ឋតិ ឥមិនា ចិត្តំ បូតិកម្មាសាធម្មោ វិយ បុរិមបកតី បដហតីតិ
ព្យាបាទោ។ វិការាបត្តិយា បទុស្សតិ, បរំ វា បទូសេតិ វិនាសេតីតិ បទោសោ។
ឧភយមេតំ កោធស្សេវាជីវចនំ។ ជិនំ ចិត្តកេលញ្ចំ។ មិទ្ធុំ ចេតសិកកេលញ្ចំ។
ជិនញ្ច មិទ្ធុញ្ច ជិនមិទ្ធុំ។ អាឡោកសញ្ញិតិ វត្ថុម្យិ ធិរា
ធិដ្ឋអាឡោកសញ្ញាននសមត្ថតាយ វិគតនីវរណាយ បរិសុទ្ធាយ សញ្ញាយ
សមន្នាគតោ។ សតោ សម្បជានោតិ សតិយា ច ញ្ញាណោ ច សមន្នាគតោ។
ឥទំ ឧភយំ អាឡោកសញ្ញាយ ឧបការត្តា វុត្តំ។ ឧទ្ធចញ្ច កុក្កុច្ចញ្ច
ឧទ្ធចកុក្កុច្ចំ។ តិណ្ណាវិចិកិញ្ញាតិ វិចិកិច្ចំ តវិទ្ធា អតិក្កមិទ្ធា បីតោ។ “កថមិទំ
កថមិទ”ន្តិ ឯវំ នប្បវត្តតីតិ អកថំកថី។ កុសលេសុ ធម្មេសុតិ អនវន្តេសុ
ធម្មេសុ។ “ឥមេ នុ ខោ កុសលា, កថមិមេ កុសលា”តិ ឯវំ នវិចិកិច្ចតិ ន
កម្ពុតីតិ អត្តោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, ឥមេសុ បន នីវរណេសុ
វចនត្ថលក្ខណាធិភេទតោ យំ វត្ថុតំ សិយា, តំ សត្វំ វិសុទ្ធិមគ្គ វុត្តំ។

២៩៧. បញ្ញាយ ទុព្ពលីករណោតិ ឥមេ បញ្ច នីវរណា ឧប្បជ្ឈមាណា
អនុប្បជ្ឈាយ លោកិយលោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ឧប្បជ្ឈិតុំ ន ទេន្តិ, ឧប្បជ្ឈា អបិ អដ្ឋ
សមាបត្តិយោ បញ្ច វា អភិញ្ញា ឧច្ឆិទ្ធិទ្ធា ចាតេន្តិ; តស្មា “បញ្ញាយ
ទុព្ពលីករណា”តិ វុច្ឆន្តិ។ តថាគតបទំ ឥតិបីតិ ឥទម្បិ តថាគតស្ស
ញ្ញាណបទំ ញ្ញាណវឌ្ឍញ្ចំ ញ្ញាណោ អក្កន្តដ្ឋានន្តិ វុច្ឆតិ។ តថាគតនិសេវិតន្តិ
តថាគតស្ស ញ្ញាណជាសុកាយ និយំសិតដ្ឋានំ។ តថាគតាវញ្ញិតន្តិ
តថាគតស្ស ញ្ញាណជាហាយ អារវញ្ញិតដ្ឋានំ។

២៩៨. យថាភូតំ បជាធាតីតិ យថាសភាវំ បជាធាតិ។ នត្វេវ តាវ
អរិយសាវកោ និដ្ឋំ គតោ ហោតីតិ ឥមា ឈានាភិញ្ញា ពាហិរកេហិបិ
សាធារណាតិ ន តាវ និដ្ឋំ គតោ ហោតិ។ មគ្គក្ខណេបិ

អបរិយោសិតកិច្ចតាយ ន តាវ និដ្ឋំ គតោ ហោតិ។ អបិច ខោ និដ្ឋំ គប្បតីតិ
អបិច ខោ បន មគ្គកូលោ មហាហត្ថិ បស្សន្តោ នាគវនិកោរិយ
សម្មាសម្ពុទ្ធា ភគវាតិ ឥមិនា អាការេន តីសុ រតនេសុ និដ្ឋំ គប្បតិ។ និដ្ឋំ គតោ
ហោតីតិ ឯវំ មគ្គកូលោ និដ្ឋំ គប្បន្តោ អរហត្ថជលកូលោ
បរិយោសិតសព្វកិច្ចតាយ សព្វាការេន តីសុ រតនេសុ និដ្ឋំ គតោ ហោតិ។
សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្វននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡហត្ថិបទោបមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. មហាហត្ថិបទោបមសុត្តវណ្ណានា

៣០០. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាហត្ថិបទោបមសុត្តំ។ តត្ថ ជង្គុលានន្តិ
បថីតលចារីនំ។ ចាណានន្តិ សចានកចាណានំ។ បទជាតានីតិ បទានិ។
សមោធានំ គប្បន្តិតិ ឌីធានំ បក្ខេបំ គប្បន្តិ។ អគ្គមក្ខាយតីតិ សេដ្ឋំ អក្ខាយតិ។
យទិទំ មហន្តត្តនាតិ មហន្តភាវេន អគ្គំ អក្ខាយតិ, ន គុណវសេនាតិ អត្ថោ។
យេ កេចិ កុសលា ធម្មាតិ យេ កេចិ លោកិយា វា លោកុត្តរា វា កុសលា ធម្មា។
សង្កបំ គប្បន្តិតិ ឯត្ថ ចតុត្ថិជោ សង្កហោ - សជាតិសង្កហោ, សញ្ញាតិសង្កហោ,
កិរិយសង្កហោ, គណនសង្កហោតិ។ តត្ថ “សព្វេ ខត្តិយា អាគប្បន្តុ សព្វេ
ព្រាហ្មណា”តិ ឯវំ សមាទជាតិវសេន សង្កហោ សជាតិសង្កហោ នាម។ “សព្វេ
កោសលកា សព្វេ មាគធកា”តិ ឯវំ សញ្ញាតិទេសវសេន សង្កហោ
សញ្ញាតិសង្កហោ នាម។ “សព្វេ វចិកា សព្វេ ធនុគ្គហា”តិ ឯវំ កិរិយវសេន
សង្កហោ កិរិយសង្កហោ នាម។ “ចក្ខាយតនំ កតមក្ខន្ធកណនំ គប្បតីតិ?
ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធកណនំ គប្បតិ។ ហព្វិ ចក្ខាយតនំ រូបក្ខន្ធកណនំ គប្បតិ,

តេជវត វេ វត្តព្រៃ ចក្ខុយតនំ រូបក្ខន្ធនេ សង្កហិត"ន្តិ (កថា. ៤៧០), អយំ
គណនសង្កហោ នាម។ ឥមស្មិម្បិ ឋានេ អយមេវ អធិប្បតោ។

ននុ ច “ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
អព្យាកតាតិ បញ្ញាស្ស វិស្សន្ធនេ សមុទយសច្ចំ អកុសលំ, មគ្គសច្ចំ កុសលំ,
និរោធសច្ចំ អព្យាកតំ, ទុក្ខសច្ចំ សិយា កុសលំ, សិយា អកុសលំ, សិយា
អព្យាកត"ន្តិ (វិភ. ២០៦-២០៧) អាគតត្ថា ចតុក្កមកម្មិ កុសលំ ទិយឱ្យមេវ
សច្ចំ ភជតិ។ អថ កស្មា មហាថេរោ ចតុសុ អរិយសច្ចេសុ គណនំ គច្ឆតីតិ
អាហាតិ? សច្ចានំ អន្តោគធត្ថា។ យថា ហិ “សាធិកមិទំ, ភិក្ខុវេ,
ទិយឱ្យសិក្ខាបទសតំ អនុទ្ធមាសំ ឧទ្ទេសំ អាគច្ឆតិ, យត្ថ អត្តកាមា កុលបុត្តា
សិក្ខន្តិ។ តិស្សោ ឥមា, ភិក្ខុវេ, សិក្ខា អធិសីលសិក្ខា អធិចិត្តសិក្ខា
អធិបញ្ញាសិក្ខា”តិ (អ. និ. ៣.៨៨) ឯត្ថ សាធិកមិទំ ទិយឱ្យសិក្ខាបទសតំ ឯកា
អធិសីលសិក្ខាវេ ហោតិ, តំ សិក្ខន្តោបិ តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខតីតិ ទស្សិតោ,
សិក្ខានំ អន្តោគធត្ថា។ យថា ច ឯកស្ស ហត្ថិបទស្ស ចតុសុ កោដ្ឋាសេសុ
ឯកស្មី កោដ្ឋាសេ ឱតិណ្ណានិបិ ទ្វីសុ តីសុ ចតុសុ កោដ្ឋាសេសុ ឱតិណ្ណានិបិ
សិដ្ឋាលសសមិគាធិនំ ចាធានិ ហត្ថិបទេ សមោធានំ គតានេវ ហោន្តិ។
ហត្ថិបទតោ អមុច្ឆិតា តស្សេវ អន្តោគធត្ថា។ ឯវមេវ ឯកស្មិម្បិ ទ្វីសុបិ តីសុបិ
ចតុសុបិ សច្ចេសុ គណនំ គតា ធម្មា ចតុសុ សច្ចេសុ គណនំ គតាវេ ហោន្តិ;
សច្ចានំ អន្តោគធត្ថាតិ ទិយឱ្យសច្ចគណនំ គតេបិ កុសលធម្មេ “សព្វេតេ
ចតុសុ អរិយសច្ចេសុ សង្កហំ គច្ឆន្តិ”តិ អាហា។ “ទុក្ខេ អរិយសច្ចេ”តិ អាធិសុ
ឧទ្ទេសបទេសុ ចេវ ជាតិបិ ទុក្ខាតិ អាធិសុ និទ្ទេសបទេសុ ច យំ វត្តព្រំ, តំ
វិសុទ្ធិមគ្គេ វត្តមេវ។ កេវលំ បនេត្ថ ទេសនានុក្កមោវ វេទិតព្ពោ។

៣០១. យថា ហិ ឆោតោវិលីវកាហេ សុជាតំ វេឡុំ លភិត្វា ចតុដា ឆេត្វា
តតោ តយោ កោដ្ឋាសេ ឋេបេត្វា ឯកំ គល្លាត្វា បញ្ចាធា ភិន្ទេយ្យ, តតោ បិ
ចត្តារោ ឋេបេត្វា ឯកំ គល្លាត្វា ជាលេន្តោ បញ្ចា បេសិយោ ករេយ្យ, តតោ
ចតស្សោ ឋេបេត្វា ឯកំ គល្លាត្វា កុច្ឆិភាគំ បិដ្ឋិភាគន្តិ ទ្វិដា ជាលេត្វា បិដ្ឋិភាគំ
ឋេបេត្វា កុច្ឆិភាគំ អាធាយ តតោ សមុគ្គតិជនិតាលវណ្ណាធិនាឈប្បការំ
វេឡុំវិកតី ករេយ្យ, សោ បិដ្ឋិភាគញ្ច ឥតរា ច ចតស្សោ បេសិយោ ឥតរេ ច
ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ ឥតរេ ច តយោ កោដ្ឋាសេ កម្មាយ ន ឧបនេស្សតីតិ ន
វត្តញ្ចោ។ ឯកប្បហារេន បន ឧបនេតុំ ន សក្កា, អនុបុត្តេន ឧបនេស្សតិ។ ឯវមេវ
អយំ មហាថេរោ បិ វិលីវកាហេ សុជាតំ វេឡុំ លភិត្វា ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ វិយ,
ឥមំ មហន្តំ សុត្តន្តំ អារភិត្វា ចតុអរិយសច្ចវសេន មាតិកំ ឋេបេសិ។
វិលីវការស្ស តយោ កោដ្ឋាសេ ឋេបេត្វា ឯកំ គហេត្វា តស្ស បញ្ចាធា ករណំ
វិយ ថេរស្ស តីណិ អរិយសច្ចានិ ឋេបេត្វា ឯកំ ទុក្ខសច្ចំ គហេត្វា ភាជេន្តស្ស
ខន្ធរសេន បញ្ចាធា ករណំ។ តតោ យថា សោ វិលីវកាហេ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ
ឋេបេត្វា ឯកំ ភាគំ គហេត្វា បញ្ចាធា ជាលេសិ, ឯវំ ថេរោ ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធន្ត
ឋេបេត្វា រូបក្ខន្ធ�ំ វិភជេន្តោ ចត្តារិ ច មហាភូតានិ ចតុន្នញ្ច មហាភូតានំ
ឧបាទាយ រូបន្តិ បញ្ចាធា អកាសិ។ តតោ យថា សោ វិលីវកាហេ ចតស្សោ
បេសិយោ ឋេបេត្វា ឯកំ គហេត្វា កុច្ឆិភាគំ បិដ្ឋិភាគន្តិ ទ្វិដា ជាលេសិ, ឯវំ ថេរោ
ឧបាទាយ រូបញ្ច តិស្សោ ច ធាតុយោ ឋេបេត្វា ឯកំ បថវីធាតុំ វិភជេន្តោ
អជ្ឈត្តិ កតាហិរវសេន ទ្វិដា ធស្សេសិ។ យថា សោ វិលីវកាហេ បិដ្ឋិភាគំ
ឋេបេត្វា កុច្ឆិភាគំ អាធាយ នាឈប្បការំ វិលីវិកតី អកាសិ, ឯវំ ថេរោ តាហិរំ
បថវីធាតុំ ឋេបេត្វា អជ្ឈត្តិ កំ បថវីធាតុំ វិសតិយា អាការេហិ វិភជិត្វា ធស្សេតុំ
កតមា ចារុសោ, អជ្ឈត្តិកា បថវីធាតុតិ អាធិមាហ។

យថា បនវិលីវកាពេ បិដ្ឋិកាគញ្ច ឥតរា ច ចត្តស្សោ បេសិយោ ឥតរេ ច
ចត្តារោកោដ្ឋាសេ ឥតរេ ច តយោកោដ្ឋាសេ អនុបុព្វេន កម្មាយ ឧបនេស្សតិ,
ន ហិ សក្កា ឯកប្បហារេន ឧបនេតុំ, ឯវំ ថេរោបិ ពាហិរញ្ច បជីវីធាតុំ ឥតរា ច
តិស្សោ ធាតុយោ ឧចាធារូបញ្ច ឥតរេ ច ចត្តារោ អរូបិនោ ខន្ធេ ឥតរា និ ច
តិណិ អរិយសច្ចានិ អនុបុព្វេន វិភជិត្វា ទស្សេស្សតិ, ន ហិ សក្កា
ឯកប្បហារេន ទស្សេតុំ។ អបិ ច រាជបុត្រូបមាយបិ អយំ កមោវិការេតញ្ចោ -

ឯកោ កិរ មហារាជា, តស្ស បរោសហស្សំ បុត្តា។ សោ តេសំ
បិឡន្ទនបរិក្ខារំ ចតុសុ បេឡាសុ វេបេត្វា ជេដ្ឋបុត្តស្ស អប្បេសិ - “ឥទំ តេ,
តាត, ភាតិកានំ បិឡន្ទនភណ្ឌំ តថារូបេ ធនោ សម្មត្ថេ បិឡន្ទនំ នោ ទេហិតិ
យាចន្តានំ ទទេយ្យាសី” តិ។ សោ “សាដុ ទេវា” តិ សារគព្ភេ បដិសាមេសិ,
តថារូបេ ធនាទិវសេ រាជបុត្តា រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា “បិឡន្ទនំ នោ, តាត, ទេថ,
នក្ខត្តំ កិឡិស្សមា” តិ អាហំសុ។ តាតា, ជេដ្ឋភាតិកស្ស វោ ហត្ថេ មយា
បិឡន្ទនំ វេបិ តំ, តំ អាហារាបេត្វា បិឡន្ទថាតិ។ តេ សាដុតិ បដិស្សណ៍ត្វា តស្ស
សន្តិកំ គន្ធា, “តុម្ហាកំ កិរ នោ ហត្ថេ បិឡន្ទនភណ្ឌំ, តំ ទេថា” តិ អាហំសុ។ សោ
ឯវំ ករិស្សមីតិ គព្ពំវិវិត្វា, ចតស្សោ បេឡាយោ និហរិត្វា តិស្សោ វេបេត្វា
ឯកំវិវិត្វា, តតោ បញ្ច សមុគ្គេ និហរិត្វា ចត្តារោ វេបេត្វា ឯកំវិវិត្វា, តតោ
បញ្ចសុ ករណ្ណេសុ និហរិតេសុ ចត្តារោ វេបេត្វា ឯកំវិវិត្វា បិដានំ បស្សេ
វេបេត្វា តតោ ហត្ថបគចាទូបកាធិនំ នាឈ្មការា និ បិឡន្ទនានិ និហរិត្វា
អនាសិ។ សោ កិញ្ចាបិ ឥតរេហិ ចត្វហិ ករណ្ណេហិ ឥតរេហិ ចត្វហិ សមុគ្គេហិ
ឥតរាហិ តីហិ បេឡាហិ ន តាវ ភាជេត្វា ទេតិ, អនុបុព្វេន បន ទស្សតិ, ន ហិ
សក្កា ឯកប្បហារេន ធាតុំ។

តត្ថ មហារាជវិយ ភគវា ទដ្ឋព្រា។ វុត្ថម្បិ ចេតំ - “រាជាហមស្មិ សេលាតិ ភគវា, ធម្មរាជា អនុត្តរោ” តិ (សុ. និ. ៥៥៩)។ ជេដ្ឋបុត្តោវិយ សាវិបុត្តត្ថេរោ, វុត្ថម្បិ ចេតំ - “យំ ខោ តំ, ភិក្ខុវេ, សម្មា វេទមាណោ វេទេយ្យ, ‘ភគវតោ បុត្តោ ឡិវសោ មុខតោ ជាតោ ធម្មជា ធម្មនិម្មិតោ ធម្មទាយាទោ, នោ អាមិសទាយាទោ’ តិ សាវិបុត្តមេវ តំ សម្មា វេទមាណោ វេទេយ្យ, ភគវតោ បុត្តោ... បេ... នោ អាមិសទាយាទោ” តិ (ម. និ. ៣.៩៧)។ បរោសហស្សរាជបុត្តាវិយ ភិក្ខុសង្ឃោ ទដ្ឋព្រា។ វុត្ថម្បិ ចេតំ -

“បរោសហស្សំ ភិក្ខុនំ, សុគតំ បយិរុចាសតិ;
ទេសេន្តំវិវជំ ធម្មំ, និព្វានំ អកុតោភយ” ត្ថិ (សំ. និ. ១.២១៦);

រញ្ជោ តេសំ បុត្តានំ បិឡន្ទនំ ចតុសុ បេឡាសុ បក្ខិបិទ្វា ជេដ្ឋបុត្តស្ស ហត្ថេ ឋេបិតកាលោវិយ ភគវតោ ធម្មសេនាបតិស្ស ហត្ថេ ចតុសច្ចប្បកាសនាយ ឋេបិតកាលោ, តេនេវាហ - “សាវិបុត្តោ, ភិក្ខុវេ, បហោតិ ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ វិត្តារេន អាចិក្ខិតុំ ទេសេតុំ បញ្ញាបេតុំ បដ្ឋបេតុំ វិវិតុំ វិភជិតុំ ឧត្តានីកាតុ” ត្ថិ (ម. និ. ៣.៣៧១)។ តថាវុបេ ខណោ តេសំ រាជបុត្តានំ តំ រាជានំ ឧបសង្កមិទ្វា បិឡន្ទនំ យាចនកាលោវិយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វស្សបនាយិកសមយេ អាគន្ធា ធម្មទេសនាយ យាចិតកាលោ។ ឧបកដ្ឋាយ កិរ វស្សបនាយិកាយ ឥទំ សុត្តំ ទេសិតំ។ រញ្ជោ, “តាតា, ជេដ្ឋភាតិកស្ស វោ ហត្ថេ មយា បិឡន្ទនំ ឋេបិតំ តំ អាហារាបេទ្វា បិឡន្ទថា” តិ វុត្ថកាលោវិយ សម្ពុទ្ធនាបិ, “សេវេថ, ភិក្ខុវេ, សាវិបុត្តមោគ្គល្លានេ, ភជេថ, ភិក្ខុវេ, សាវិបុត្តមោគ្គល្លានេ។ បណ្ឌិតា ភិក្ខុ អនុគ្គាហកា សព្វាហារីន” ត្ថិ វេ ធម្មសេនាបតិនោ សន្តិកេ ភិក្ខុនំ បេសិតកាលោ។

រាជបុត្រហិរញ្ញោ កង់ សុត្វា ជេដ្ឋភាតិកស្ស សន្តិកំ គន្ធា បិឡូន្ននំ
យាចិត្តកាលោវិយ ភិក្ខុហិ សត្តកង់ សុត្វា ធម្មសេនាបតី ឧបសង្កម្ម
ធម្មនេសនំ អាយាចិត្តកាលោវិយ ជេដ្ឋភាតិកស្ស គត្តំវិវិទ្វា បតស្សោ
បេឡាយោ និហិវត្វា វេបនំវិយ ធម្មសេនាបតិស្ស ឥមំ សុត្តន្តំ អារភិទ្វា បតុន្តំ
អរិយសច្ចានំ វសេន មាតិកាយ វេបនំ។ តិស្សោ បេឡាយោ វេបេត្វា ឯកំ
វិវិទ្វា តតោ បញ្ចសមុគ្គនិហរណំវិយ តីណិ អរិយសច្ចានិ វេបេត្វា ធុក្ខំ
អរិយសច្ចំ វិភជន្តស្ស បញ្ចក្ខន្ធនស្សនំ។ ចត្តារោ សមុគ្គេ វេបេត្វា ឯកំ វិវិទ្វា
តតោ បញ្ចករណ្ណនិហរណំវិយ ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធវេ វេបេត្វា ឯកំ រូបក្ខន្ធវិ
ភជន្តស្ស ចតុមហាភូតឧបាទារូបវសេន បញ្ចកោដ្ឋាសនស្សនំ។

៣០២. ចត្តារោ ករណ្ណោ វេបេត្វា ឯកំ វិវិទ្វា បិដានំ បស្សេ វេបេត្វា
ហត្ថបគចាទ្វបគាធិបិឡូន្នននានំវិយ តីណិ មហាភូតានិ ឧបាទារូបញ្ច
វេបេត្វា ឯកំ បថីវិធាតុំ វិភជន្តស្ស ពាហិរំ តាវ បិដានំវិយ វេបេត្វា
អដ្ឋត្តិកាយ បថីវិធាតុយា នាសាសការតោ វិសតិយា អាការេហិ នស្សនត្ថំ
“កតមា ចារុសោ អដ្ឋត្តិកា បថីវិធាតូ” តិអាធិវចនំ។

តស្ស បន រាជបុត្តស្ស តេហិ ចត្វហិ ករណ្ណហិ ចត្វហិ សមុគ្គហិ តីហិ ច
បេឡាហិ បច្ឆា អនុបុព្វេន និហិវត្វា បិឡូន្នននានំវិយ ថេរស្សបិ ឥតរេសញ្ច
តិណ្ណំ មហាភូតានំ ឧបាទារូបាទញ្ច បតុន្តំ អរូបក្ខន្ធាទញ្ច តិណ្ណំ
អរិយសច្ចានញ្ច បច្ឆា អនុបុព្វេន ភាជេត្វា នស្សនំ វេទិតព្ពំ។ យំ បនេតំ
“កតមា ចារុសោ, អដ្ឋត្តិកា បថីវិធាតូ” តិអាធិវុត្ថំ។ តត អដ្ឋត្ថំ បច្ឆត្ថន្តិ
ឧភយម្បេតំ និយកាធិវចនមេវ។ កក្ខន្ធន្តិ ចន្ទំ។ ខិភតតន្តិ ជរុសំ។ ឧបាទិន្នន្តិ ន
កម្មសមុជ្ឈានមេវ, អវិសេសេន បន សរីរជ្ជកស្សេតំ គហណំ។ សរីរជ្ជកញ្ចិ
ឧបាទិន្នំ វា ហោតុ, អនុបាទិន្នំ វា, អាទិន្នគហិតបរាមជ្ឈវសេន សព្ពំ ឧបាទិន្នមេវ

នាម។ សេយ្យជីវិត - កេសា លោមា... បេ... ឧទិយំ កវីសន្តិ ៩៨
ធាតុកម្មជ្ជានិកស្ស កុលបុត្តស្ស អជ្ឈតិកបថវីធាតុវសេន តាវ កម្មជ្ជានំ
វិភត្តំ។ ឯត្ថ បន មនសិការំ អារភិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ
គហេតុកាមេនយំ កាតព្វំ, តំ សព្វំវិសុទ្ធិមគ្គេវិត្តាវិតមេវ។ មត្តលុដ្ឋំ បន ន
៩៨ ចាឡិអារុដ្ឋំ។ តម្បី អាហរិត្វា, វិសុទ្ធិមគ្គេវិត្តនយេនេវ
វណ្ណាសណ្ឋានានិវសេន វវត្ថុបេត្វា, “អយម្បី អចេតនា អព្យាកតា សុញ្ញា ជន្វា
បថវីធាតុ ឯវា” តិ មនសិ កាតព្វំ។ យំ វា បនញ្ញម្បី តិ ៩៨ ៩៩ វេសុ តិសុ
កោដ្ឋាសេសុ អនុគតាយ បថវីធាតុយា គហណាត្ថំ វុត្ថំ។ យា ចេវ ខោ បន
អជ្ឈតិកា បថវីធាតុ តិ យា ច អយំ វុត្ថប្បការា អជ្ឈតិកា បថវីធាតុ។ យា ច
ពាហិរា តិ យា ច វិភត្តេ, “អយោ លោហំ តិបុ សីស” ត្ថិអាធិនា (វិភ. ១៧៣) នយេន
អាគតា ពាហិរា បថវីធាតុ។

ឯត្តាវតា ថេវេន អជ្ឈតិកា បថវីធាតុ នាសភាវតោ វីសតិយា
អាគារេហិ វិត្តាវេន ធស្សិតា, ពាហិរា សង្ខេបេន។ កស្មា? យស្មិត្តា ហ្នានេ
សត្តានំ អាលយោ និកត្តិ បត្តនា បរិយុដ្ឋានំ គហណំ បរាមាសោ ពលវា ហោតិ,
តត្ថ តេសំ អាលយាធិនំ ឧទ្ធករណាត្ថំ ពុទ្ធា វា ពុទ្ធសាវកា វា វិត្តាវកមំ កថេន្តិ។
យត្ថ បន ន ពលវា, តត្ថ កត្តត្ថកិច្ចាភាវតោ សង្ខេបេន កថេន្តិ។ យថា ហិ
កស្សកោ ខេត្តំ កសមា នោ យត្ថ មូលសន្តានកានំ ពលវតាយ នដ្ឋលំ លក្ខតិ,
តត្ថ គោណោ បេត្វា បំសុំ វិយូហិត្វា មូលសន្តានកានិ ធរេត្វា ធរេត្វា ឧទ្ធករណោ
ពហុំ វាយាមំ ករោតិ។ យត្ថ តានិ នត្តិ, តត្ថ ពលវំ បយោគំ កត្វា គោណោ
បិដ្ឋិយំ បហាវមា នោ កសតិយេវ, ឯវីសម្បទមិទំ វេទិតព្វំ។

បថវីធាតុវេវេសាតិ ធុរិជាបេសា ជន្វជ្ជេន កក្ខុឡជ្ជេន ជវុសជ្ជេន
ឯកលក្ខណា បថវីធាតុយេវ, អារុសោតិ អជ្ឈតិកំ ពាហិរាយ សទ្ធិ យោជេត្វា

ឧស្សេតិ។ យស្មា ពាហិរាយ បថវីធាតុយា អចេតនាភារោ ចាកដោ, ន
អជ្ឈតិកាយ, តស្មា សា ពាហិរាយ សទ្ធិ ឯកសទិសា អចេតនាយោវាតិ
គណ្ណាន្តស្ស សុខបរិគ្គហោ ហោតិ។ យថា កី? យថា ទន្លេន គោណេន សទ្ធិ
យោជិតោ អទន្តោ កតិចាហមេវ វិស្វកាយតិ វិប្បន្តតិ, អថ ន ចិរស្សេវ ធម៌
ឧបេតិ។ ឯវំ អជ្ឈតិកាបិ ពាហិរាយ សទ្ធិ ឯកសទិសាតិ គណ្ណាន្តស្ស
កតិចាហមេវ អចេតនាភារោ ន ឧបជ្ជាតិ, អថ ន ចិរេនេវស្ស អចេតនាភារោ
ចាកដោ ហោតិ។ តំ នេតំ មមាតិ តំ ឧភយម្បិ ន ឯតំ មម, ន ឯសោហមស្មិ, ន
ឯសោ មេ អត្តាតិ ឯវំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាភូតន្តិ យថាសភាវំ,
តញ្ញិ អនិច្ចាទិសភាវំ, តស្មា អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តាតិ ឯវំ ទដ្ឋព្ពន្តិ អត្តោ។

ហោតិ ខោ សោ, អារុសោតិ កស្មា អារភិ? ពាហិរអាចោធាតុវសេន
ពាហិរាយ បថវីធាតុយា វិនាសំ ឧស្សេត្វា តតោវិសេសតរេន ឧចាទិន្នាយ
សរីរជ្ជកបថវីធាតុយា វិនាសទស្សនត្ថំ។ បកុប្បតីតិ អាចោសំវដ្តវសេន
វឌ្ឍមាណ កុប្បតិ។ អន្តរបិកា តស្មី សមយេ ពាហិរា បថវីធាតុ ហោតីតិ តស្មី
សមយេ កោជិសតសហស្សចក្កវាឡេ ខារោទកេន វិលីយមាណ
ឧទកានុគតា ហុត្វា សញ្ញា បព្ពតាទិវសេន សណ្ឌិតា បថវីធាតុ អន្តរបិកា
ហោតិ។ វិលីយិត្វា ឧទកមេវ ហោតិ។ តាវ មហាល្លិកាយាតិ តាវ មហាឆ្មាយ។

ទុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
ឯត្ថកំ ពហាលត្តេន, សម្ពាតាយំ វសុន្ទរាតិ។ -

ឯវំ ពហាលត្តេនេវ មហាឆ្មាយ, វិត្តារតោ បន
កោជិសតសហស្សចក្កវាឡេ ប្បមាណាយ។ អនិច្ចតាតិ ហុត្វា អភាវតា។
ឧយធម្មតាតិ ឧយំ គមនសភាវតា។ វយធម្មតាតិ វយំ គមនសភាវតា។
វិបរិណាមធម្មតាតិ បកតិវិជហនសភាវតា, វេតិ សព្វេហិបិ វេមេហិ បទេហិ

អនិច្ចលក្ខណមេវ វុត្តំ។ យំ បន អនិច្ចំ, តំ ទុក្ខំ។ យំ ទុក្ខំ, តំ អនត្តាតិ តីណិបិ
លក្ខណានិ អាគតានេវ ហោតិ។ មត្តជ្ជកស្សាតិ បរិត្តជ្ជិតិកស្ស, តត្ថ
ទ្វីហាការេហិ ឥមស្ស កាយស្ស បរិត្តជ្ជិតិកា វេទិតញ្ញា ឋិតិបរិត្តតាយ ច
សរសបរិត្តតាយ ច។ អយញ្ញិ អតីតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិត្ត, ន ជីវិតិ, ន ជីវិស្សតិ។
អនាគតេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិស្សតិ, ន ជីវិតិ, ន ជីវិត្ត។ បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណោ ជីវិតិ,
ន ជីវិត្ត, ន ជីវិស្សតិ វុច្ចតិ។

“ជីវិតំ អត្តការោ ច, សុខទុក្ខា ច កេវលា;

ឯកចិត្តសមាយុត្តា, លហុ សោ វត្ថុតេ ខណោ” តិ។ -

ឥទំ ឯតស្សេវ បរិត្តជ្ជិតិកស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឯវំ ឋិតិបរិត្តតាយ បរិត្តជ្ជិតិកា
វេទិតញ្ញា។

អស្សាសបស្សសូបនិពន្ធាធិការេន បនស្ស សរសបរិត្តតា វេទិតញ្ញា។
សត្តានញ្ញិ អស្សាសូបនិពន្ធនំ ជីវិតំ, បស្សាសូបនិពន្ធនំ ជីវិតំ,
អស្សាសបស្សសូបនិពន្ធនំ ជីវិតំ, មហាភូតូបនិពន្ធនំ ជីវិតំ,
កតផ្សី ការាហារូបនិពន្ធនំ ជីវិតំ, វិញ្ញាណូបនិពន្ធនំ ជីវិតន្តិវិសុទ្ធិមគ្គវិត្តាវិតំ។

តណ្ហាចាទិន្នស្សាតិ តណ្ហាយ អាទិន្នគហិតបរាមជ្ជស្ស អហន្តិ វា មមន្តិ វា
អស្មីតិ វា។ អថ ខ្វាស្ស នោតេវេត្ថ ហោតិ តិ អថ ខោ អស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ តីណិ
លក្ខណានិ អាហេបេត្វា បស្សន្តស្ស ឯត្ថ អជ្ឈត្តិកាយ បថវីធាតុយា អហន្តិ
វា តិអាទិ តិវិជោ តណ្ហាមាទិន្និគ្គាហោ នោតេវ ហោតិ, ន ហោតិយេវា តិ
អត្តោ។ យថា ច អាចោធាតុវសេន, ឯវំ តេជោធាតុវាយោធាតុវសេនបិ
ពាហិរាយ បថវីធាតុយា អន្តរធានំ ហោតិ។ ឥធម បន ឯកំយេវ អាគតំ។
ឥតរាជិបិ អត្តតោ វេទិតញ្ញានិ។

តញ្ចោ, អារុសោតិ ឥធិ តស្ស ធាតុកម្មជ្ជានិកស្ស ភិក្ខុនោ សោតទ្វារ
បរិគ្គហំ បដ្ឋបេន្តោ ពលំ ធស្សេតិ។ អក្កោសន្តិទិ ធសហិ អក្កោសវត្ថុហិ
អក្កោសន្តិ។ បរិភាសន្តិទិ តយា ឥនព្វិទញ្ច កតំ, ឯវញ្ច ឯវញ្ច តំ ករិស្សមាតិ
វាចាយ បរិភាសន្តិ។ រោសេន្តិទិ យដ្ឋេន្តិ។ វិហោសេន្តិទិ ទុក្ខាបេន្តិ, សព្វំ វាចាយ
យដ្ឋនមេវ វុត្តំ។ សោ ឯវន្តិ សោ ធាតុកម្មជ្ជានិកោ ឯវំ សម្មជាតាតិ។ ឧប្បន្នា
ខោមេ អយន្តិ សម្មតិវត្ថុមាទុប្បន្នភាវេន ច សមុទាចារុប្បន្នភាវេន ច
ឧប្បន្នា។ សោតសម្មស្សជាតិ ឧបនិស្សយវសេន សោតសម្មស្សតោ ជាតា
សោតទ្វារជវេនវេននា, ជស្សោ អនិច្ចាតិ សោតសម្មស្សោ ហុត្វា អភាវជ្ជេន
អនិច្ចាតិ បស្សតិ។ វេននាធម្មោបិ សោតសម្មស្សសម្មយុត្តាវ វេទិតញ្ច។
ធាតារម្មណមេវាតិ ធាតុសម្ពាសមេវ អារម្មណំ។ បក្ខន្ធាតិ ឌីតរតិ។
បសីទតិ តស្មី អារម្មណោ បសីទតិ, ភុម្មវេនមេវ វា ឯតំ។ ព្យញ្ញនសន្ធិវសេន
“ធាតារម្មណមេវា”តិ វុត្តំ, ធាតារម្មណោយេវាតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។
អធិមុច្ឆតិ ធាតុវសេន ឯវន្តិ អធិមោក្ខំ លភតិ, ន រដ្ឋតិ, ន ទុស្សតិ។ អយញ្ច
សោតទ្វារម្ហិ អារម្មណោ អាចាជគតេ មូលបរិញ្ញាអាគន្ធកតាវកាលិកវសេន
បរិគ្គហំ ករោតិ, តស្ស វិត្តារកថា សតិបដ្ឋានេ សតិសម្មជញ្ញបញ្ចេ វុត្តា។ សា
បន តត្ថ ចក្ខុទ្វារវសេន វុត្តា, ឥធិ សោតទ្វារវសេន វេទិតញ្ច។

ឯវំ កតបរិគ្គហស្ស ហិ ធាតុកម្មជ្ជានិកស្ស ពលវិបស្សកស្ស សចេបិ
ចក្ខុទ្វារាទីសុ អារម្មណោ អាចាជគតេ អយោនិសោ អារជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ, វេជ្ជព្ពនំ
បត្វា ឯកំ ទ្វេ វារេ អាសេវនំ លភិត្វា ចិត្តំ ភវន្តមេវ ឌីតរតិ, ន រាគាធិវសេន
ឧប្បជ្ជតិ, អយំ កោដិប្បត្តោ តិក្ខុវិបស្សកោ។ អបរស្ស រាគាធិវសេន ឯកំ វារំ
ជវនំ ជវតិ, ជវេនបរិយោសានេ បន រាគាធិវសេន ឯវំ មេ ជវនំ ជវិតន្តិ អារជ្ជតោ
អារម្មណំ បរិគ្គហិតមេវ ហោតិ, បុន វារំ តថា ន ជវតិ។ អបរស្ស ឯកវារំ ឯវំ
អារជ្ជតោ បុន ទុតិយវារំ រាគាធិវសេន ជវនំ ជវតិយេវ, ទុតិយវារាវសានេ បន

ឯវំ មេ ជវំ ជវិតន្តិ អាវុត្តតោ អាវុណំ បរិក្កហិតមេវ ហោតិ, តតិយវារេ
តថា ន ឧប្បជ្ជតិ។ ឯត្ថ បន បឋមោ អតិតិក្ខោ, តតិយោ អតិមន្តោ, ទុតិយស្ស
បន វសេន ឥមស្មី សុត្ត, លដុកិកោបមេ, ឥន្ទ្រិយការេ ន ច អយមត្ថោ
វេទិតញោ។

ឯវំ សោតទ្វារេ បរិក្កហិតវសេន ធាតុកម្មជ្ជានិកស្ស ពលំ ទស្សេត្វា ឥនានិ
កាយទ្វារេ ធិបេន្តោ តញោ, អាវុសោតិអាទិមាហ។ អនិជ្ជាវម្ពណញ្ចិ បត្វា ទ្វីសុ
វារេសុ កិលមតិ សោតទ្វារេ ច កាយទ្វារេ ច។ តស្មា យថា នាម ខេត្តស្សមី
បុរិសោ កុទាលំ គហេត្វា ខេត្តំ អនុសញ្ញាវន្តោ យត្ថ វា តត្ថ វា មត្តិកបិណ្ឌំ
អនត្វា ទុព្ពលជ្ជានេសុយេវ កុទាលេន ភូមិ ភិទ្ធិត្វា សតិណមត្តិកបិណ្ឌំ ទេតិ។
ឯវំមេវ មហាថេរោ អនាគតេ សិក្ខាកាមា បធានកម្មិកា កុលបុត្តា ឥមេសុ
ទ្វារេសុ សំវំ បជ្ឈេត្វា ខិប្បមេវ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តំ ករិស្សន្តិ
ឥមេសុយេវ ទ្វីសុ ទ្វារេសុ កាត្វំ កត្វា សំវំ ទេសេន្តោ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។

តត្ថ សមុទាចរន្តិ ឧបក្កមន្តិ។ ចាលិសម្ពស្សេនាតិ ចាលិប្បហារេន,
ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។ តថាភូតោតិ តថាសភារោ។ យថាភូតស្មិន្តិ
យថាសភារោ។ កមន្តិ បរត្តន្តិ។ ឯវំ ពុទ្ធិ អនុស្សរតោតិអាទិសុ ឥតិបិ សោ
ភគវាតិអាទិនា នយេន អនុស្សរន្តោបិ ពុទ្ធិ អនុស្សរតិ, វុត្តំ ខោ បនេតំ
ភគវតោតិ អនុស្សរន្តោបិ អនុស្សរតិយេវ។ ស្វាគ្វាតោ ភគវតោ ធម្មោតិអាទិនា
នយេន អនុស្សរន្តោបិ ធម្មំ អនុស្សរតិ, កកច្ចបមោវាទំ អនុស្សរន្តោបិ
អនុស្សរតិយេវ។ សុប្បជិបន្តោតិអាទិនា នយេន អនុស្សរន្តោបិ សង្ឃំ
អនុស្សរតិ, កកចោកន្តនំ អធិវាសយមាទស្ស ភិក្ខុនោ គុណំ
អនុស្សរមាទេបិ អនុស្សរតិយេវ។

ឧបេក្ខា កុសលនិស្សិតា ន សណ្ឋាតីតិ ឥធិវិបស្សនុបេក្ខា អធិប្បតា។
ឧបេក្ខា កុសលនិស្សិតា សណ្ឋាតីតិ ឥធិ ធម្មនុបេក្ខា, សា បនេសា កិញ្ចាបិ
ខីណាសវស្ស ឥដ្ឋានិដ្ឋសុ អារម្មណេសុ អរដ្ឋនាទិវសេន បវត្តតិ, អយំ បន
ភិក្ខុវីរិយពលេន ការាសិទ្ធិយា អត្ថនោវិបស្សនំ ខីណាសវស្ស
ធម្មនុបេក្ខាហំនេ វេបេតីតិ វិបស្សនាវ ធម្មនុបេក្ខា នាម ជាតា។

៣០៣. អាចោធាតុនិទ្ទេសេ អាចោគតន្ត្រិ សព្ពអាបេសុ គតំ
អល្ហយូសការលក្ខណំ។ បិត្តំ សេម្ពន្តិអាទីសុ បន យំ វត្តព្ពំ, តំ សព្ពំ សទ្ធិ
ការាជានយេន វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តំ។ បកុប្បតីតិ ឱយវសេន វឌ្ឍតិ, សមុទ្ធតោ វា
ឧទកំ ឧត្តរតិ, អយមស្ស ចាកតិកោ បកោចោ, អាចោសំវដ្តកាលេ បន
កោដិសតសហស្សចក្កវាឡំ ឧទកបូរមេវ ហោតិ។ ឱគច្ឆន្តីតិ ហេដ្ឋា គច្ឆន្តិ,
ឧទ្ធទេ អាហេបិតឧទកំវិយ ខយំ វិនាសំ ចាបុណាន្តិ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ
វេទិតព្ពំ។

៣០៤. តេជោធាតុនិទ្ទេសេ តេជោគតន្ត្រិ សព្ពតេជេសុ គតំ
ឧណ្ហាត្តលក្ខណំ។ តេជោ ឯវ វា តេជោការំ គតន្ត្រិ តេជោគតំ។ បុរិមេ
អាចោគតេបិ បច្ឆិមេ វាយោគតេបិ ឯសេវ នយោ។ យេន ចាតិ យេន
តេជោគតេន។ តស្មី កុប្បិតេ អយំ កាយោ សន្តប្បតិ, ឯកាហិកជរាទិការេន
ឧសុមជាតោ ហោតិ។ យេន ច ជីវីយតីតិ យេន អយំ កាយោ ជីវតិ,
ឥន្ទ្រិយវេកល្លត្តំ ពលបរិក្ខយំ វលិបលិតាទិការញ្ច ចាបុណាតិ។ យេន ច
បរិឌ្ឍតីតិ យេន កុប្បិតេន អយំ កាយោ ធិប្បតិ, សោ ច បុគ្គលោ ធិប្បាមិ
ធិប្បាមីតិ កន្ទន្តោ សតោតសប្បិកោសីតចន្ទនាទិលេបញ្ច តាលវណ្ណាវាតញ្ច
បច្ឆាសីសតិ។ យេន ច អសិតបីតខាយិតសាយិតំ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆតីតិ
យេន តំ អសិតំ វា ឱទនាទិ, បីតំ វា ចានកាទិ, ខាយិតំ វា បិដ្ឋខដ្ឋកាទិ, សាយិតំ

វា អម្ពបក្កមធុដាលីតាទិ សម្មា បរិចាកំ គប្បតិ, រសាទិកាវេនវិវេកំ គប្បតិ តិ
អត្ថោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្តារតោ បន យំ វត្ថុតំ សិយា, តំ សត្វំ សទ្ធិ
ការវនានយេន វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្ថំ។

ហរិតន្តន្តិ ហរិតមេវ។ អល្លតិណាទី អាគម្ម និព្វាយតិ តិ អត្ថោ។ បន្តន្តន្តិ
មហាមគ្គមេវ។ សេលន្តន្តិ បព្ពតំ។ ឧទកន្តន្តិ ឧទកំ។ រមណីយំ វា ភូមិភាគន្តិ
តិណគុម្ពាទិវហិតំ, វិវិត្តំ អព្ភោកាសំ ភូមិភាគំ។ អនាហារាតិ និរហារា
និរុចាធានា, អយម្យិ បកតិយាវ តេជោវិកាវេ វុត្ថោ, តេជោសំវដ្តកាលេ បន
កោដិសតសហស្សចក្កវាឡំ ឈាបេត្វា ធារិកាមត្តម្យិ ន តិដ្ឋតិ។
ន្តារុទ្ធុលេនាតិ ចម្មនិល្លេខនេន។ អគ្គី គវេសន្តិ ឯវុបំ សុខុមំ ឧចាធានំ
គហេត្វា អគ្គី បរិយេសន្តិ, យំ អប្បមត្តកម្យិ ឧសុមំ លភិត្វា បដ្ឋលតិ,
សេសមិធាបិ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៣០៥. វាយោធាតុនិទ្ទេសេ ឧទុដ្ឋមា វាតាតិ ឧត្តារហិក្ការាទិបវត្ថុកា ឧទ្ធុ
អាហេហនវាតា។ អនោគមា វាតាតិ ឧទ្ធារបស្សវាទិនិហរណាកា អនោ
ឱរេហនវាតា។ កុច្ឆិសយា វាតាតិ អន្តានំ ពហិវាតា។ កោដ្ឋាសយា វាតាតិ
អន្តានំ អន្តោវាតា។ អដ្ឋមដ្ឋានុសារិនោតិ ធម៌និជាលានុសារេន សកលសរីរេ
អដ្ឋមដ្ឋានិ អនុសជា សមិញ្ញនបសារណាទិនិព្ពត្តកវាតា។ អស្សរសោតិ
អន្តោបរិសននាសិកវាតោ។ បស្សរសោតិ ពហិនិក្ខមននាសិកវាតោ។
អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្តារតោ បន យំ វត្ថុតំ សិយា, តំ សត្វំ សទ្ធិ ការវនានយេន
វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្ថំ។

តាមម្យិ វហតិ តិ សកលតាមម្យិ ចុណ្ហាវិចុណ្ហំ កុរុមាណា អាទាយ គប្បតិ,
និគមាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធន វាយោសំវដ្តកាលេ
កោដិសតសហស្សចក្កវាឡំ វិទ្ធុសនវសេន វាយោធាតុវិកាវេ ទស្សតោ។

វិជ្ជបណ្ឌិត អគ្គិព័ទ្ធភក្ស ឌីស្សនេតិ ធននគ្គ, តេជ ហិ ឌុនកំ សវតិ, តស្មា
តំ “ឌីស្សនេ” ឌី វុច្ឆតិ។ សេសមិធាបិ បុរិមនយេនេវ យោជេតត្ថំ។

៣០៦. សេយ្យថាបិ, អាវុសោតិ ឥធ កី ធស្សេតិ? ហេជ្ជា កថិតានំ
មហាភូតានំ ធស្សត្ថការំ។ កជ្ជន្តិ ធិត្ថសម្ភារំ។ វល្លិន្តិ អាពន្ធនវល្លី។ តិណាន្តិ
ធននតិណំ។ មត្តិកន្តិ អនុលេបមត្តិកំ។ អាកាសោ បរិវារិតោតិ ឯតានិ
កជ្ជាធិនិ អន្តោ ច ពហិ ច បរិវារេត្វា អាកាសោ បិតោតិ អត្តោ។ អគារំត្រូវ
សង្ខំ គច្ឆតិ អគារន្តិ បណ្ណាត្តិមត្តំ ហោតិ។ កជ្ជាធិសុ បនវិសុំ វិសុំ
រាសិកតេសុ កជ្ជរាសិវល្លិរាសិត្រូវ វុច្ឆតិ។ ឯវមេវ ខោតិ ឯវមេវ អជ្ជិអាធិនិ
អន្តោ ច ពហិ ច បរិវារេត្វា បិតោ អាកាសោ, តានេវ អជ្ជិអាធិនិ បដិច្ច រូបំត្រូវ
សង្ខំ គច្ឆតិ, សវីរន្តិ វេហារំ គច្ឆតិ។ យថា កជ្ជាធិនិ បដិច្ច គេហន្តិ សង្ខំ គតំ
អគារំ ខត្តិយគេហំ ព្រាហ្មណគេហន្តិ វុច្ឆតិ, ឯវមិធម្មិ ខត្តិយសវីរំ
ព្រាហ្មណសវីរន្តិ វុច្ឆតិ, ន ហេតុ កោចិ សត្តោ វា ជីវេ វា វិជ្ជតិ។

អជ្ឈត្តិកញ្ចោវ, អាវុសោ, ចក្ខុតិ ឥធ កស្មា អារទ្ធី? ហេជ្ជា ឧបាទារូបំ
ចត្តារោ ច អរូបិនោ ខន្ធា តិណិ ច អរិយសច្ចានិ ន កថិតានិ, ឥនានិ តានិ
កថេតុំ អយំ ទេសនា អារទ្ធាតិ។ តត្ថ ចក្ខុំ អបរិភិទ្ធន្តិ ចក្ខុបសាទេ និរុទ្ទេបិ
ឧបហតេបិ បិត្តសេម្ហលោហិតេហិ បលិតុទ្ទេបិ ចក្ខុ ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស បច្ចយោ
ភវិតុំ ន សក្កោតិ, បរិភិទ្ធមេវ ហោតិ, ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស បន បច្ចយោ ភវិតុំ
សមត្តំ អបរិភិទ្ធី នាម។ ពាហិរា ច រូចាតិ ពាហិរា ច តុសមុជ្ជានិករូចា។ តន្តោ
សមន្មាហារោតិ តំ ចក្ខុញ្ច រូបេ ច បដិច្ច ភវន្តំ អារវ្កេត្វា ឧប្បជ្ឈនមនសិការោ,
ភវន្តារវ្កេត្វា សមត្តំ ចក្ខុទ្វារេ កិរិយមនោធាតុចិត្តន្តិ អត្តោ។ តំ រូចានំ
អនាចាចកតត្ថាបិ អញ្ញាវិហិតស្សបិ ន ហោតិ, តជ្ឈស្សាតិ តទនុរូបស្ស។
វិញ្ញាណភាគស្សាតិ វិញ្ញាណកោដ្ឋាសស្ស។

យំ តថាភូតស្សាតិអាទីសុ ធារវសេន ចត្តារិ សច្ចានិ ធស្សេតិ។ តត្ថ
តថាភូតស្សាតិ ចក្កវិញ្ញាណោន សហភូតស្ស, ចក្កវិញ្ញាណាសមដ្ឋិនោតិ
អត្តោ។ រូបន្តិ ចក្កវិញ្ញាណាស្ស ន រូបជនកត្តា ចក្កវិញ្ញាណាគូណោ
តិសមុជ្ជានរូបំ, តទនន្តរចិត្តកូណោ ចតុសមុជ្ជានម្បិ លព្ពតិ។ សង្កហំ គច្ឆតីតិ
គណនំ គច្ឆតិ។ វេទនាធម្មោ ចក្កវិញ្ញាណាសម្បយុត្តារ។ វិញ្ញាណាម្បិ
ចក្កវិញ្ញាណាមេវ។ ឯត្ថ ច សម្ពាវាតិ ចេតនាវ វុត្តោ។ សង្កហោតិ ឯកតោ
សង្កហោ។ សន្និទាតោតិ សមាគមោ។ សមវាយោតិ វាសិ។ យោ បដិច្ចសមុប្បាទំ
បស្សតីតិ យោ បច្ចយេ បស្សតិ។ សោ ធម្មំ បស្សតីតិ សោ បដិច្ចសមុប្បន្នធម្ម
បស្សតិ, ធនោតិអាទិ សព្វំ តណ្ហាវេវចនមេវ, តណ្ហា ហិ ធនុករណាវសេន
ធនោ។ អាលយករណាវសេន អាលយោ។ អនុនយករណាវសេន អនុនយោ។
អន្លោភាហិត្វា គិលិត្វា គហានវសេន អន្លោសានន្តិ វុច្ឆតិ។ ធនុរាគវិនយោ
ធនុរាគប្បហានន្តិ និព្វានស្សេវ វេវចនំ, ឥតិ តីណិ សច្ចានិ ចាឡិយំ អាគតានេវ
មគ្គសច្ចំ អាហារិត្វា គហោតព្ពំ, យា ឥមេសុ តីសុ ហានេសុ ទិដ្ឋិ សង្កហោ វាចា
កម្មត្តោ អាជីវោ វាយាមោ សតិ សមាធិ ភាវនាបដិវេជោ, អយំ មគ្គោតិ។
ពហុកតំ ហោតីតិ ឯត្តាវតាបិ ពហុ ភគវតោ សាសនំ កតំ ហោតិ,
អជ្ឈត្តិកព្រោវ, អារុសោ, សោតន្តិអាទិវាវេសុបិ ឯសេវ នយោ។

មនោទ្វារេ បន អជ្ឈត្តិកោ មនោ នាម ភវន្តិចិត្តំ។ តំ និរុទ្ធម្បិ
អាវជ្ជនចិត្តស្ស បច្ចយោ ភវិតុំ អសមត្តំ មន្តថាមគតមេវ បវត្តមានម្បិ បរិភិទ្ធិ
នាម ហោតិ។ អាវជ្ជនស្ស បន បច្ចយោ ភវិតុំ សមត្តំ អបរិភិទ្ធិ នាម។ ពាហិរា ច
ធម្មាតិ ធម្មារម្មណំ។ នេវ តាវ តជ្ជស្សាតិ ឥទំ ភវន្តិសមយេនេវ កចិតំ។
ទុតិយវារោ បគុណជ្ឈានបច្ចវេក្ខណោន វា, បគុណកម្មជ្ជានមនសិការេន វា,
បគុណពុទ្ធវេចនសជ្ឈាយ ករណាទិនា វា, អញ្ញាវិហិតកំ សន្ធាយ វុត្តោ។ ឥមស្មី
វាវេ រូបន្តិ ចតុសមុជ្ជានម្បិ លព្ពតិ។ មនោវិញ្ញាណាញិ រូបំ សមុជ្ជាបេតិ,

វេទនាធម្មោ មនោវិញ្ញាណសម្បយុត្តា, វិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណមេវ។ សង្ខារា
បនេត្ត ជស្សចេតនាវសេនេវ គហិតា។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ធំ។ ឥតិ
មហាថេរោ ហេដ្ឋា ឯកទេសមេវ សម្មសន្តោ អាគន្ធា ឥមស្មី ហ្មានេ វត្ថា ហេដ្ឋា
បរិហ័នទេសនំ សព្ពំ តំតំឆ្ងារវសេន ភាជេត្វា ធស្សេន្តោ យថានុសន្និនាវ សុត្តន្តំ
និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាហត្ថិបទោបមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. មហាសារោបមសុត្តវណ្ណានា

៣០៧. ឯវំ មេ សុត្តន្តំ មហាសារោបមសុត្តំ។ តត្ថ អចិរបក្កន្តេតិ សង្ឃំ
ភិន្និត្វា វុហិវុប្បាទកម្មំ កត្វា នចិរបក្កន្តេ សលីដ្ឋេនេវ ចាដិយេក្កេ ជាតេ។

ឥធន, ភិក្ខុវេ, ឯកទ្វោ កុលបុត្តោតិ កិញ្ចាបិ អសុកកុលបុត្តោតិ ន
និយាមិតោ, ទេវទត្តំយេវ បន សន្ធាយ ឥទំ វុត្តន្តំ វេទិតព្ធំ។ សោ ហិ អសម្ពិជ្ជាយ
មហាសម្មតបវេណីយា ឱក្កាករំសេ ជាតត្តា ជាតិកុលបុត្តោ។ ឱតិល្លោភិ
យស្ស ជាតិ អន្តោ អនុបវិជ្ជា, សោ ជាតិយា ឱតិល្លោកា នាម។ ជរាជីសុបិ ឯសេវ
នយោ។ លាភសក្ការាជីសុបិ លាភោតិ ចត្តារោ បច្ចយា។ សក្ការោតិ តេសំយេវ
សុកតភារោ។ សិលោកោតិ វណ្ណភណំ។ អភិនិព្វត្តេតីតិ ឧប្បាទេតិ។
អបញ្ញាតាតិ ទ្វិន្នំ ជនានំ បិតជ្ជានេ ន បញ្ញាយន្តិ, យាសច្ឆាទនមត្តម្បិ ន
លភន្តិ។ អប្បេសក្កាតិ អប្បបរិវារ, បុរតោ វា បច្ឆតោ វា គច្ឆន្តំ នលភន្តិ។

សារេន សារករណីយន្តិ វុត្តសារេន កត្តព្ធំ អក្ខបក្កយុគនដ្ឋលាទិកំ
យំ កិញ្ចិ។ សាខាបលាសំ អគ្គហេសិ ព្រហ្មចរិយស្សាតិ មគ្គដលសារស្ស

សាសនព្រាហ្មចរិយស្ស ចត្តារោ បច្ឆយា សាខាបលាសំ នាម, តំ អគ្គហេសិ។
តេន ច វោសានំ អាចាធិតិ តេនេវ ច អលមេត្តាវតា សារោ មេ បត្តោតិ វោសានំ
អាបន្នោ។

៣០០. ញាណទស្សនំ អារាជេតីតិ ទេវទត្តោ បញ្ចាភិញ្ញោ, ទិព្ពចក្ខុ ច
បញ្ចន្នំ អភិញ្ញានំ មត្តកេ បីតំ, តំ ឥមស្មី សុត្ត “ញាណទស្សន”ន្តិ វុត្តំ។ អជានំ
អបស្សំ វិហារន្តីតិ កិញ្ចិ សុខុមំ រូបំ អជានន្តា អន្តមសោ បំសុបិសាចកម្មិ
អបស្សន្តា វិហារន្តី។

៣០១. អសមយវិមោក្ខំ អារាជេតីតិ, “កតមោ អសមយវិមោក្ខោ?
ចត្តារោ ច អរិយមគ្គា ចត្តារិ ច សាមញ្ញជលានិ, ទិព្ពានញ្ច, អយំ
អសមយវិមោក្ខោ”តិ (បដិ. ម. ១.២១៣) ឯវំ វុត្តេ នវលោកុត្តរធម្ម អារាជេតិ
សម្មាទេតិ បដិលភតិ។ លោកិយសមាបត្តិយោ ហិ អប្បិតប្បិតក្ខណោយេវ
បច្ឆនីកធម្មហិ វិមុច្ចន្តិ, តស្មា, “កតមោ សមយវិមោក្ខោ? ចត្តារិ ច ឈានានិ
ចតស្សោ ច អរូចាវចរសមាបត្តិយោ, អយំ សមយវិមោក្ខោ”តិ ឯវំ
សមយវិមោក្ខោតិ វុត្តា។ លោកុត្តរធម្មា បន កាលេន កាលំ វិមុច្ចន្តិ, សកី
វិមុត្តានិ ហិ មគ្គជលានិ វិមុត្តានេវ ហោន្តិ។ ទិព្ពានំ សព្ពកិលេសេហិ អច្ចន្តំ
វិមុត្តមេវាតិ ឥមេ នវ ធម្មា អសមយវិមោក្ខោតិ វុត្តា។

អកុប្បា ចេតោវិមុត្តីតិ អរហត្តជលវិមុត្តិ។ អយមត្ថោ ឯតស្សាតិ ឯតទត្ថំ,
អរហត្តជលត្ថមិទំ ព្រាហ្មចរិយំ។ អយំ ឯតស្ស អត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯតំ សារន្តិ
ឯតំ អរហត្តជលំ ព្រាហ្មចរិយស្ស សារំ។ ឯតំ បរិយោសានន្តិ ឯតំ អរហត្តជលំ
ព្រាហ្មចរិយស្ស បរិយោសានំ, ឯសាកោជិ, ន ឥតោ បរំ បត្តព្ពំ អត្ថីតិ
យថានុសន្និទាវ ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាសារោបមសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ចូឡសារោបមសុត្តន្តវណ្ណនា

៣១២. ឯវំ មេសុតន្តិ ចូឡសារោបមសុត្តំ។ តត្ថ បិដ្ឋលកោដ្ឋានិ សោ
ព្រាហ្មណោ បិដ្ឋលធាតុកោ។ កោដ្ឋានិ បនស្ស នាមំ, តស្មា
“បិដ្ឋលកោដ្ឋាន”តិ វុច្ចតិ។ សង្ឃិនោតិអាទិសុ បព្ពជិតសម្មហសដ្ឋានោ សង្ឃោ
ឯតេសំ អត្ថិតិ សង្ឃិនោ។ ស្ទេវ គណោ ឯតេសំ អត្ថិតិ គណិនោ។
អាចារសិក្ខាបនវសេន តស្ស គណស្ស អាចរិយាតិ គណាចរិយា។ ញាតាតិ
បញ្ញាតា ចាកជា។ “អប្បិច្ឆា សន្តជ្ជា, អប្បិច្ឆតាយ វត្ថុម្យំ ន
និវាសេន្តិ”តិអាទិនា នយេន សមុគ្គតោ យសោ ឯតេសំ អត្ថិតិ យសស្សិនោ។
តិត្ថករាតិ លទ្ធិករា។ សាធុសម្មតាតិ ឥមេ សាធុសុន្ទរា សប្បវិសាតិ ឯវំ
សម្មតា។ ពហុជនស្សាតិ អស្សុតវតោ អន្ធពាលបុច្ឆន្នស្ស។ ឥទានិ តេ
នស្សន្តោ សេយ្យចិទំ បូរណោតិអាទិមាហ។ តត្ថ បូរណោតិ តស្ស
សត្ថបដិញ្ញស្ស នាមំ។ កស្សចោតិ គោត្តំ។ សោ កិវ អញ្ញាតវស្ស កុលស្ស
ឯក្ខនទាសសតំ បូរយមាណោ ជាតោ, តេនស្ស “បូរណោ”តិ នាមំ អកំសុ។
មជ្ឈលទាសត្តា ចស្ស “ធុក្កជ”ន្តិ វត្ថា នត្ថិ, អកតំ វា ន កតន្តិ។ “សោ
កិមហមេត្ថ វសាមី”តិ បលាយិ។ អចស្ស ចោរា វត្ថានិ អច្ឆិន្ទិសុ។ សោ បណ្ណេន
វា តិណេន វា បដិច្ឆាទេតុម្បិ អជាទន្តោ ជាត្របេនេវ ឯកំ គាមំ ចារិសិ។
មនុស្សា តំ ទិស្វា, “អយំ សមណោ អរហោ អប្បិច្ឆា, នត្ថិ ឥមិនា សទិសោ”តិ
បូរភត្តាទីនិ គហេត្វា ឧបសង្កមន្តិ។ សោ “មយ្ហំ សាជកំ អនិវត្តភារេន ឥទំ
ឧប្បន្ន”ន្តិ តតោ បដ្ឋាយ សាជកំ លភិក្ខាបិ ន និវាសេសិ, តទេវ បព្ពជ្ជំ

អគ្គហេសិ។ តស្ស សន្តិកេ អញ្ជេបិ បញ្ចសតា មនុស្សា បព្ពជីសុ, តំ
សន្ធាយាហ “បូរណោ កស្សចោ” តិ។

មក្ខលីតិ តស្ស នាម។ គោសាលាយ ជាតត្តា គោសាលោតិ ទុតិយំ នាម។
តំ កិវ សកទ្ធមាយ ភូមិយា តេលយជំ គហេត្វា កច្ឆន្តំ, “តាត, មា ខលី” តិ
សាមិកោ អាហា។ សោ បមាទេន ខលីត្វា បតិត្វា សាមិកស្ស ភយេន បលាយិ តុំ
អារទ្ធោ។ សាមិកោ ឧបដាវីត្វា សាជកកណ្តោ អគ្គហេសិ។ សោបិ សាជកំ
ឆទ្ពត្វា អចេលកោ ហុត្វា បលាយិ, សេសំ បូរណាសទិសមេវ។

អជិតោតិ តស្ស នាម។ កេសកម្ពលំ ជារេតីតិ កេសកម្ពលោ។ ឥតិ
នាមទ្ធិយំ សំសន្និត្វា “អជិតោ កេសកម្ពលោ” តិ វុច្ឆតិ។ តត្ថ កេសកម្ពលោ
នាម មនុស្សកេសេហិ កតកម្ពលោ, តតោ បដិកិដ្ឋតវំ វត្ថំ នាម នត្ថិ។
យថាហ - “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, យានិ កាណិចិ តន្តាវុតានំ វត្ថានំ,
កេសកម្ពលោ តេសំ បដិកិដ្ឋោ អក្ខាយតិ, កេសកម្ពលោ, ភិក្ខុវេ, សីតេ
សីតោ ឧណ្ហោ ឧណ្ហោ ទុព្ពណ្ណោ ទុគ្គន្ធវោ ទុក្ខសម្មស្សោ” តិ (អ. និ. ៣.១៣៨)។

បកុដោតិ តស្ស នាម។ កច្ឆាយនោតិ កោត្តំ។ ឥតិ នាមកោត្តំ សំសន្និត្វា,
“បកុដោ កច្ឆាយនោ” តិ វុច្ឆតិ។ សីតុទកបដិក្ខិត្តកោ ឯស, វុច្ឆំ កត្វាបិ
ឧទកកិច្ចំ ន ករោតិ, ឧណ្ហោទកំ វា កញ្ចិយំ វាលភិក្ខុ ករោតិ, នទី វា
មគ្គោទកំ វា អតិក្កម្ម, “សីលំ មេ ភិន្ន” ត្ថិ វាលិកជ្ជបំ កត្វា សីលំ អធិជ្ជាយ
កច្ឆតិ, ឯវុច្ឆោ និស្សិកលទ្ធិកោ ឯស។

សញ្ញាយោតិ តស្ស នាម។ ពេលជ្ជស្ស បុត្តោតិ ពេលជ្ជបុត្តោ។ អម្ពា កំ
គណ្ណានកិលេសោ បលិតុជ្ឈនកិលេសោ នត្ថិ, កិលេសគណ្ណាហិតា មយន្តិ ឯវំ
វាទិតាយ លទ្ធិនាមវេសេន និគណ្ណោ។ នាជស្ស បុត្តោតិ នាជបុត្តោ។

អត្ថញ្ញស្វតិ យថា តេសំ បដិញ្ញា, តថេវ ជាធិសុ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - សចេ នេសំ
សា បដិញ្ញា និយ្យានិកា សព្វេ អត្ថញ្ញសុ។ នោ ចេ, ន អត្ថញ្ញសុ។ តស្មា កី តេសំ
បដិញ្ញា និយ្យានិកា ន និយ្យានិកាតិ, អយមេតស្ស បញ្ញាស្ស អត្ថោ។ អថ ភគវា
នេសំ អនិយ្យានិកការកថនេន អត្ថាការតោ អលន្តិ បដិក្ខិបិទ្វា ឧបមាយ
អត្ថំ បវេនេន្តោ ធម្មមេវ នេសេត្ថំ, ធម្មំ, តេ ព្រាហ្មណ, នេសេស្សាមីតិ អាហា។

៣២០. តត្ថ សច្ចិកិរិយាយាតិ សច្ចិករណត្ថំ។ ន ធន្នំ ជនេតីតិ
កត្តកម្មតាធន្នំ ន ជនយតិ។ ន វាយមតីតិ វាយាមំ បរក្កមំ ន ករោតិ។
ឱលីនុវុត្តិកោ ច ហោតីតិ លីនជ្ឈាសយោ ហោតិ។ សាថលីកោតិ
សិថិលក្កាហី, សាសនំ សិថិលំ កត្វា គណ្ហាតិ, ទឡ្យំ ន គណ្ហាតិ។

៣២៣. ឥធម, ព្រាហ្មណ ភិក្ខុ, វិវិច្ឆេវ កាមេហីតិ កថំ ឥមេ
បឋមជ្ឈានាទិធម្មា ញាណទស្សនេន ឧត្តរិតរា ជាតាតិ? និរោធបាទកត្តា។
ហោជ្ជា បឋមជ្ឈានាទិធម្មា ហិវិបស្សនាបាទកា, ឥធម និរោធបាទកា, តស្មា
ឧត្តរិតរា ជាតាតិ វេទិតព្វា។ ឥតិ ភគវា ឥទម្បី សុត្ថំ យថានុសង្ខារាវ និជ្ឈបេសិ។
នេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សរណេសុ បតិដ្ឋិតោតិ។

បបញ្ញាសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡសារោបមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. មហាយមកវគ្គោ

១. ចូឡកោសិដ្ឋសុត្តវណ្ណានា

៣២៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡកោសិដ្ឋសុត្តំ។ តត្ថ នាតិកេវិហារនីតិ នាតិកា
នាម ឯកំ តឡាកំ និស្សាយ ធ្វិដ្ឋំ ចូឡបិទិមហាបិទិបុត្តានំ ទ្វេ គាមា, តេសុ
ឯកស្មី គាមេ។ គិញ្ញការាសយេតិ ឥដ្ឋកាមយេ អាវសយេ។ ឯកស្មី កិរ សមយេ
ភគវា មហាជនសង្កហំ ករោន្តោ វជ្ជិវដ្ឋេ ចារិកំ ចរមាណោ នាតិកំ អនុប្បត្តោ។
នាតិកវាសិនោ មនុស្ស ភគវតោ មហាទានំ ទត្វា ធម្មកេចំ សុត្វា
បសន្នបាទយា, “សត្តុ វសនដ្ឋានំ ករិស្សមា” តិ មន្តេត្វា ឥដ្ឋកាហោវ
ភិត្តិសោចានត្ថម្ភេ វាឡ្យវចាធីនិ ទស្សន្តោ ចាសាទំ កត្វា សុឆាយ លិម្បិត្វា
មាលាកម្មលតាកម្មាធីនិ និដ្ឋាបេត្វា ភុម្មត្ថវណាមញ្ចបីហធីនិ បញ្ញាបេត្វា សត្តុ
និយ្យាតេសុ។ អបរាបរំ បនេត្ថ មនុស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស
វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានមណ្ឌបច្ឆមាធីនិ ការយីសុ។ ឥតិ សោវិហារោ មហា
អហោសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “គិញ្ញការាសយេ” តិ។

កោសិដ្ឋសាលវនទាយេតិ តត្ថ ឯកស្ស ជេដ្ឋករុក្ខស្ស ខន្ធតោ
កោសិដ្ឋសណ្ឋានំ ហុត្វាវិជបំ ឧដ្ឋហិ, តំ វុក្ខំ ឧចាឆាយ សត្តម្បី តំ វនំ
កោសិដ្ឋសាលវនន្តិ សង្ខំ គតំ។ ទាយោតិ អវិសេសេន អវញ្ញស្សេតំ នាមំ។ តស្មា
កោសិដ្ឋសាលវនទាយេតិ កោសិដ្ឋសាលវនអវញ្ញេតិ អត្តោវិហារន្តិ
សាមគ្គិរសំ អនុភវមាណវិហារន្តិ។ ឥមេសញ្ចិ កុលបុត្តានំ ឧបរិបណ្ណាសកេ
បុព្វជ្ជនកាលោ កថិតោ, ឥធ ឪណាសវកាលោ។ តទា ហិ តេ លទ្ធស្សទា
លទ្ធបតិដ្ឋា អធិគតបជិសម្ពិទា ឪណាសវា ហុត្វា សាមគ្គិរសំ អនុភវមាណ
តត្ថ វិហារីសុ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

យេន កោសិដ្ឋសាលវនទាយោ តេនុបសង្កមីតិ
ធម្មសេនាបតិមហាមោក្ខល្លានត្ថេវេសុ វា អសីតិមហាសាវកេសុ វា, អន្តមសោ
ធម្មភណ្ឌាការិកអាណន្តេវម្បី កញ្ចិ អនាមន្តេត្វា សយមេវ បត្តចីវរំ អាឆាយ

អង្គការនិស្សន្ទជា ហត្ថិវិយ, យូថា និស្សន្ទជា កាឡសីហោវិយ, វាតន្តិដ្ឋន្ទ
វលហាកោវិយ ឯកកោវ ឧបសង្កម្ម។ កស្មា បនេត្ត ភគវា សយំ អគមាសីតិ?
តយោ កុលបុត្តា សាមគ្គីរសំ អនុកវន្តាវិហរន្តិ, តេសំ បគ្គណ្ឌនតោ,
បច្ឆិមជនតំ អនុកម្មនតោ ធម្មគរុការតោ ច។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “អហំ
ឥមេ កុលបុត្តេ បគ្គណ្ឌិត្វា ឧក្កំសិត្វា បដិសន្តារំ កត្វា ធម្មំ នេសំ
នេសេស្សមី”តិ។ ឯវំ តាវ បគ្គណ្ឌនតោ អគមាសិ។ អបរម្មិស្ស អហោសិ -
“អនាគតេ កុលបុត្តា សម្មាសម្ពុទ្ធា សមគ្គវាសំ វសន្តានំ សន្តិកំ សយំ គន្ធា
បដិសន្តារំ កត្វា ធម្មំ កថេត្វា តយោ កុលបុត្តេ បគ្គណ្ឌិ, កោ នាម សមគ្គវាសំ
ន វសេយ្យាតិ សមគ្គវាសំ វសិតតំ មញ្ញមាណា ឱប្បមេវ ទុក្ខស្សន្តំ កិរស្សន្តិ”តិ។
ឯវំ បច្ឆិមជនតំ អនុកម្មនតោបិ អគមាសិ។ ពុទ្ធា ច នាម ធម្មគរុនោ ហោន្តិ,
សោ ច នេសំ ធម្មគរុការោ វជិរិដ្ឋិតេ អារិកតោវ។ ឥតិ ឥមស្មា ធម្មគរុការតោបិ
ធម្មំ បគ្គណ្ឌិស្សមីតិ អគមាសិ។

នាយចាលោតិ អរញ្ញចាលោ។ សោ តំ អរញ្ញំ យថា ឥច្ឆិតិច្ឆិតប្បនេសេន
មនុស្សា បរិសិទ្ធា តត្ថ បុប្ផំ វា ជលំ វា និយ្យាសំ វា ទព្ពសម្ភារំ វា ន ហរន្តិ, ឯវំ
វតិយា បរិក្ខិត្តស្ស តស្ស អរញ្ញស្ស យោជិតេ ទ្វារេ និសីទិត្វា តំ អរញ្ញំ រក្ខតិ,
ចាលោតិ។ តស្មា “នាយចាលោ”តិ វុត្តោ។ អត្តកាមរូចាតិ អត្តនោ ហិតំ
កាមយមាណសភាវា ហុត្វាវិហរន្តិ។ យោ ហិ ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិត្វាបិ
វេជ្ជកម្មទូតកម្មបហិណាគមនាជិនំ វសេន ឯកវីសតិអនេសនាហិ ជីវិកំ
កប្បេតិ, អយំ ន អត្តកាមរូចោ នាម។ យោ បន ឥមស្មី សាសនេ បព្ពជិត្វា
ឯកវីសតិអនេសនំ បហាយ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ បតិជ្ឈាយ ពុទ្ធវចនំ ឧក្កណ្ឌិត្វា
សប្បាយធុតង្គំ អធិជ្ឈាយ អដ្ឋតីសាយ អារម្មណេសុ ចិត្តរុចិយំ កម្មជ្ឈានំ
គហេត្វា កាមន្តំ បហាយ អរញ្ញំ បរិសិទ្ធា សមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា

វិបស្សនាយ កម្ពុំ កុរុមាណោវិហរតិ, អយំ អត្តកាមោ នាម។ តេបិ តយោ
កុលបុត្តា ឯវុចា អហោសុំ។ តេន វុត្ថំ - “អត្តកាមរូចាវិហរន្តី”តិ។

មា តេសំ អជាសុមកាសីតិ តេសំ មា អជាសុកំ អកាសីតិ ភគវន្តំ វារេសិ។
ឯវុំ កិរស្ស អហោសិ - “ឥមេ កុលបុត្តា សមគ្គាវិហរន្តិ, ឯកច្ឆស្ស ច គតជ្ជានេ
ភណ្ឌានកលហវិវាទា វុត្តន្តិ, តិច្ឆិណាសិដ្ឋោ ចណ្ឌាគោណារិយ ឱវិជ្ឈន្តោ
វិចរតិ, អថេកមគ្គេន ទិដ្ឋំ គមនំ ន ហោតិ, កថាចិ អយម្បិ ឯវុំ ករោន្តោ ឥមេសំ
កុលបុត្តានំ សមគ្គវាសំ ភិន្ទេយ្យ។ ចាសាទិកោ ច បនេស សុវណ្ណាវណ្ណោ
សុវសតិទ្វោ មញ្ញោ, គតកាលតោ បដ្ឋាយ បណីតនាយកានំ អត្តនោ
ឧបដ្ឋាកានញ្ច វណ្ណកថនាទីហិ ឥមេសំ កុលបុត្តានំ អប្បមាទិហារំ ភិន្ទេយ្យ។
វសនដ្ឋានានិ ចាបិ ឯតេសំ កុលបុត្តានំ និពទ្ធានិ បរិច្ឆិន្នានិ តិស្សោ ច
បណ្ឌាសាលា តយោ ចន្តមា តីណិ ទិវាជ្ជានានិ តីណិ មញ្ចបីហានិ។ អយំ បន
សមណោ មហាកាយោ វុឡុតរោ មញ្ញោ ភវិស្សតិ។ សោ អកាលេ ឥមេ
កុលបុត្តេ សេនាសនា វុជ្ជាបេស្សតិ។ ឯវុំ សព្វថាបិ ឯតេសំ អជាសុ
ភវិស្សតី”តិ។ តំ អនិច្ឆន្តោ, “មា តេសំ អជាសុកមកាសី”តិ ភគវន្តំ វារេសិ។

កី បនេស ជានន្តោ វារេសិ, អជានន្តោតិ? អជានន្តោ។ កិញ្ចាបិ ហិ
តថាគតស្ស បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ ទសសហស្សចក្កវាឡ កម្មនាទីនិ
ចាជិហារិយានិ បវត្ថីសុ, អរញ្ញាវាសិនោ បន ទុព្ពលមនុស្សា សកម្មប្បសុតា
តានិ សល្លកេតុំ ន សក្កោន្តិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធា ច នាម យទា
អនេកភិក្ខុសហស្សបរិវារោ ព្យាមប្បកាយ អសីតិអនុព្យញ្ញនេហិ
ទុត្តិសមហាបុរិសលក្ខណាសិរិយា ច ពុទ្ធានុភារំ ទស្សន្តោវិចរតិ, តទា កោ
ឯសោតិ អបុច្ឆិទ្វាវ ជានិតញ្ចោ ហោតិ។ តទា បន ភគវា សព្វម្បី តំ ពុទ្ធានុភារំ
ចីវរគព្ពេន បដិច្ឆាទេត្វា វលាហកគព្ពេន បដិច្ឆន្តោ បុណ្ណាចន្តោវិយ សយមេវ

បត្តិជីវមាធាយ អញ្ញាតករេសេន អគមាសិ។ ឥតិ នំ អជានន្តោវ
ធាយចាលោ និវាសិ។

ឯតទរោចាតិ ថេរោ កិរ មា សមណាតិ ធាយចាលស្ស កថំ សុត្វាវ ចិន្តេសិ
- “មយំ តយោ ជនា ឥធវិហារម, អញ្ញោ បព្ពជិតា នាម នត្ថិ, អយព្វា
ធាយចាលោ បព្ពជិតេនវិយ សទ្ធិំ កថេតិ, កោ នុ ខោ ភវិស្សតី” តិ ធិវាជ្ជានតោ
វុជ្ជាយ ធូរេ វត្វា មគ្គំ ឱលោកេន្តោ ភគវន្តំ អទ្ធិស។ ភគវាបិ ថេរស្ស សហ
ទស្សនេនេវ សរីរោភាសំ មុញ្ញំ, អសីតិអនុញ្ញានវិរាជិតា ព្យាមប្បភា
បសាវិតសុវណ្ណបដោវិយ វិរោចិត្ត។ ថេរោ, “អយំ ធាយចាលោ ជណកតំ
អាសិវិសំ គីវាយ គហេតុំ ហត្ថំ បសារេន្តោវិយ លោកេ អគ្គបុគ្គលេន សទ្ធិំ
កថេន្តោវ ន ជានាតិ, អញ្ញាតភិក្ខុនាវិយ សទ្ធិំ កថេតី” តិ និវាសេនោ ឯតំ, “មា,
អារុសោ ធាយចាលា” តិ អាធិវចនំ អរោច។

តេនុបសង្កម្មីតិ កស្មា ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ អកត្វា ឧបសង្កម្មិ? ឯវំ កិរស្ស
អហោសិ - “មយំ តយោ ជនា សមគ្គវាសំ វសាម, សចាបំ ឯកកោវ បច្ចុគ្គមនំ
កិរស្សមិ, សមគ្គវាសោ នាម ន ភវិស្សតី” តិ បិយមិត្តេ គហេត្វាវ បច្ចុគ្គមនំ
កិរស្សមិ។ យថា ច ភគវា មយ្ហំ បិយោ, ឯវំ សហាយានម្បិ មេ បិយោតិ, តេហិ
សទ្ធិំ បច្ចុគ្គមនំ កាតុកាមោ សយំ អកត្វាវ ឧបសង្កម្មិ។ កេចិ បនតេសំ ថេរានំ
បណ្ណាសាលធូរេ ចង្គមនកោជិយា ភគវតោ អាគមនមគ្គោ ហោតិ, តស្មា ថេរោ
តេសំ សញ្ញំ ទទមាធាវ គតោតិ។ អភិក្កមថាតិ ឥតោ អាគច្ឆថ។ ចានេ
បក្ខាលេសីតិ វិកសិតបទុមសន្និកេហិ ជាលហត្ថេហិ មណីវណ្ណំ ឧទកំ
គហេត្វា សុវណ្ណាវណ្ណសុ បិដ្ឋិចានេសុ ឧទកមភិសិញ្ញាត្វា ចានេន ចានំ
យំសន្តោ បក្ខាលេសិ។ ពុទ្ធានំ កាយេ រដោជល្លំ នាម ន ឧបលិម្បតិ, កស្មា
បក្ខាលេសីតិ? សរីរស្ស ឧតុគ្គហណត្ថំ, តេសញ្ចា ចិត្តសម្បហំសនត្ថំ។ អម្ពេហិ

អភិបាលដេន ឧទកេន ភគវា ចានេ បក្ខាលេសិ, បរិភោគំ អកាសីតិ តេសំ
ភិក្ខុនំ ពលវសោមនស្សវសេន ចិត្តំ បីណាតំ ហោតិ, តស្មា បក្ខាលេសិ។
អាយស្មន្តំ អនុវុទ្ធិ ភគវា ឯតទពោចាតិ សោ កិរ តេសំ វុឡុតរោ។

៣២៦. តស្ស សង្កហោ កតេ សេសានំ កតោវ ហោតីតិ យេវញ្ញោវ ឯតំ កង្ខិ
វោ អនុវុទ្ធាតិអាទិវចនំ អវោច។ តត្ថ កង្ខិតិ បុច្ឆនត្ថេ និចាតោ។ វោតិ
សាមីវចនំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - កង្ខិ អនុវុទ្ធា តុម្កាកំ ខមនីយំ, ឥវិយាបថោ វោ
ខមតិ? កង្ខិ យាបនីយំ, កង្ខិ វោ ជីវិតំ យាបេតិ យជិយតិ? កង្ខិ បិណ្ឌាកេន ន
កិលមថ, កង្ខិ តុម្កាកំ សុលភបិណ្ឌំ, សម្មត្ថេ វោ ទិស្វា មនុស្សា ឧទ្ធស្តយាគុំ វា
កជ្ជុភិក្ខុំ វា ធាតព្ធិ មញ្ញាតិ ភិក្ខាចារវត្ថំ បុច្ឆតិ។ កស្មា? បច្ឆយេន
អកិលមន្តេន ហិ សក្កា សមណាធម្មោ កាតុំ, វត្ថមេវ វា ឯតំ បព្ពជិតានំ។ អថ
តេន បដិវចនេ ទិន្នេ, “អនុវុទ្ធា, តុម្កេ រាជបព្ពជិតា មហាបុញ្ញា, មនុស្សា តុម្កាកំ
អវញ្ញោវសន្តានំ អទត្វា កស្ស អញ្ញាស្ស ធាតព្ធិ មញ្ញាស្សន្តិ, តុម្កេ បន ឯតំ
ភុញ្ញាត្វា កំ នុ ខោ មិគទោតកាវិយ អញ្ញាមញ្ញំ សង្ឃដ្ឋេន្តាវិហារថ, ឧទាហុ
សាមគ្គិភាវោ វោ អត្ថី”តិ សាមគ្គិវសំ បុច្ឆន្តោ, កង្ខិ បន វោ, អនុវុទ្ធា,
សមគ្គាតិអាទិមាហា។

តត្ថ ឧរោទកិក្ខតាតិ យថា ឡិវញ្ញ ឧទកញ្ញ អញ្ញាមញ្ញំ សំសន្នតិ, វិសុំ ន
ហោតិ, ឯកត្តំ វិយ ឧបេតិ, កង្ខិ ឯវំ សាមគ្គិវសេន ឯកត្តបកតចិត្តប្បាទា
វិហារថាតិ បុច្ឆតិ។ បិយចក្ខុហិ មេត្តចិត្តំ បច្ឆបដ្ឋបេត្វា ឱលោកេនចក្ខុនិ
បិយចក្ខុនិ ធាម។ កង្ខិ តថាវុបេហិ ចក្ខុហិ អញ្ញាមញ្ញំ សម្មស្សន្តាវិហារថាតិ
បុច្ឆតិ។ តគ្យាតិ ឯកំសត្ថេ និចាតោ។ ឯកំសេន មយំ, ភន្តេតិ វុត្ថំ ហោតិ។
យថា កងំ បនាតិ ឯត្ថ យថាតិ និចាតមត្តំ។ កជ្ជន្តិ ការណាបុច្ឆា។ កងំ បន
តុម្កេ ឯវំ វិហារថ, កេន ការណេន វិហារថ, តំ មេ ការណំ ព្រូថាតិ វុត្ថំ ហោតិ។

មេត្តំ កាយកម្មន្តិ មេត្តិចិត្តវសេន បវត្ថំ កាយកម្មំ។ អាវិចេវ រហោ ចាតិ
សម្មុទា ចេវ បរម្មុទា ច។ ឥតវេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ សម្មុទា កាយវចីកម្មានិ សហវាសេ លព្ពន្ធិ, ឥតវាទិវិប្បវាសេ។
មនោកម្មំ សព្ពត្ថ លព្ពតិ។ យញ្ញិ សហវសន្តេសុ ឯកេន មញ្ញបីបំ វា ធារុកណ្ណំ វា
មត្តិកាកណ្ណំ វា ពហិ ធុន្ទិក្ខុត្ថំ ហោតិ, តំ ទិស្វា កេនិទំ វឡញ្ញិតន្តិ អវញ្ញំ
អកត្វា អត្ថនា ធុន្ទិក្ខុត្ថំ វិយ គហេត្វា បដិសាមេន្តស្ស បដិជគ្គិតព្ពយុត្ថំ វា បន
ហានំ បដិជគ្គន្តស្ស សម្មុទា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម ហោតិ។ ឯកស្មី បក្កន្តេ តេន
ធុន្ទិក្ខុត្ថំ សេនាសនបរិក្ខារំ តថេវ និក្ខិបន្តស្ស បដិជគ្គិតព្ពយុត្ថជ្ជានំ វា បន
បដិជគ្គន្តស្ស បរម្មុទា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម ហោតិ។ សហវសន្តស្ស បន តេហិ
សទ្ធិ មធ្យុំ សម្មោទនីយំ កថំ បដិសន្តារកថំ សារណីយកថំ ធម្មិកថំ សរកញ្ញំ
សាកច្ចំ បញ្ញាបុច្ឆនំ បញ្ញាវិស្សជ្ជនន្តិ ឯវមាទិករណេ សម្មុទា មេត្តំ វចីកម្មំ នាម
ហោតិ។ ថេវេសុ បន បក្កន្តេសុ មយ្ហំ បិយសហាយោ នន្ទិយត្ថេរោ កិមិលត្ថេរោ
ឯវំ សីលសម្បន្នោ, ឯវំ អាចារសម្បន្នោតិអាទិគុណកថនំ បរម្មុទា មេត្តំ
វចីកម្មំ នាម ហោតិ។ មយ្ហំ បិយមិត្តោ នន្ទិយត្ថេរោ កិមិលត្ថេរោ អវេរោ
ហោតុ, អព្យាបន្នោ សុខី ហោតុតិ ឯវំ សមន្នាហារតោ បន សម្មុទាបិ បរម្មុទាបិ
មេត្តំ មនោកម្មំ ហោតិយេវ។

នាធាហិ ខោនោ, កន្តេ, កាយាតិ កាយញ្ញិ បិដ្ឋវិយ មត្តិការិយ ច
ឱមទ្ធិត្វា ឯកតោ កាតុំ ន សក្កា។ ឯកញ្ញា បន មញ្ញោ ចិត្តន្តិ ចិត្តំ បន នោ
ហិតជ្ជេន និវន្តរជ្ជេន អវិគ្គហជ្ជេន សមគ្គជ្ជេន ឯកមេវាតិ ទស្សេតិ។ កថំ បនេតំ
សកំ ចិត្តំ និក្ខិបិត្វា ឥតវេសំ ចិត្តវសេន វត្ថីសូតិ? ឯកស្ស បត្តេ មលំ ឧដ្ឋហតិ,
ឯកស្ស ចីវរំ កិលិដ្ឋំ ហោតិ, ឯកស្ស បរិកណ្ណាកម្មំ ហោតិ។ តត្ថ យស្ស បត្តេ
មលំ ឧដ្ឋិតំ, តេន មហាវសោ, បត្តេ មលំ ឧដ្ឋិតំ បចិត្តុំ វដ្ដតិ វុត្តេ ឥតវេ មយ្ហំ

ដីវំ កិលិដ្ឋំ ជោវិតតំ, មយំ បរិកល្ហំ កាតតុន្តិ អវត្ថា អវញ្ញំ បរិសិទ្ធា ទារុនិ
អាហរិទ្ធា ជិទ្ធិទ្ធា បត្តកជាហេ បរិកល្ហំ កត្វា តតោ បរំ ដីវំ វា ជោវិត្តិ,
បរិកល្ហំ វា ករោន្តិ។ មមារុសោ, ដីវំ កិលិដ្ឋំ ជោវិតុំ វដ្ឋតិ, មម បណ្ណាសាលា
ឧក្កាចា បរិកល្ហំ កាតុំ វដ្ឋតិ បឋមតំ អាហេចិតេបិ ឯសេវ នយោ។

៣២៧. សាធុ សាធុ, អនុវុទ្ធាតិ ភគវា ហេដ្ឋា ន ច មយំ, ភន្តេ, បិណ្ឌាកេន
កិលមិម្ហាតិ វុត្តេ ន សាធុការមទាសិ។ កស្មា? អយញ្ញិ កតឡី កាហេ អាហារោ
នាម ឥមេសំ សត្តានំ អចាយលោកេបិ ទេវមនុស្សលោកេបិ
អាចិណ្ឌាសមាចិណ្ឌោវ។ អយំ បន លោកសន្និវាសោ យេភុយ្យេន វិវាទបក្ខន្នោ,
អចាយលោកេ ទេវមនុស្សលោកេបិ ឥមេ សត្តា បដិវុទ្ធា ឯវ, ឯតេសំ
សាមគ្គិកាលោ ទុល្លភោ, កទាចិទេវ ហោតីតិ សមគ្គវាសស្ស ទុល្លភត្តា ឥធ
ភគវា សាធុការមទាសិ។ ឥទានិ តេសំ អប្បមាទលក្ខណំ បុច្ឆន្តោ កច្ចិ បន វោ,
អនុវុទ្ធាតិ អាទិមាហា។ តត្ថ វោតិ និចាតមត្តំ បច្ចត្តវចនំ វា, កច្ចិ តុម្ពេតិ អត្ថោ។
អម្ហាកន្តិ អម្ពេសុ តិសុ ជនេសុ។ បិណ្ឌាយ បដិក្កមតីតិ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិទ្ធា
បច្ឆាគច្ឆតិ។ អវក្ការចាតិទ្ធិ អតិវេកបិណ្ឌាចាតំ អបនេទ្វា ឋបនត្ថាយ ឯកំ
សមុគ្គចាតិ ជោវិត្វា ឋបេតិ។

យោ បច្ឆាតិ តេ កិវ ថេរោ ន ឯកតោវ ភិក្ខាចារំ បរិសន្និ, ជលសមាបត្តិវតា
ហេតេ។ ចាតោវ សរីរឫដិជគ្គនំ កត្វា វត្ថប្បដិបត្តិ ឫវេទ្វា សេនាសនំ
បរិសិទ្ធា កាលបរិច្ឆេទំ កត្វា ជលសមាបត្តិ អប្បេទ្វា និសីទន្តិ។ តេសុ យោ
បឋមតំ និសីទ្នោ អត្តនោ កាលបរិច្ឆេទវសេន បឋមតំ ឧដ្ឋាតិ; សោ
បិណ្ឌាយ ចរិទ្ធា បដិទិវត្ថោ ភត្តកិច្ចដ្ឋានំ អាគន្ធា ជាតាតិ - “ទ្វេ ភិក្ខុ បច្ឆា,
អហំ បឋមតំ អាគតោ” តិ។ អថ បត្តំ បិទហិត្វា អាសនបញ្ញាបនាទីនិ កត្វា
យទិ បត្តេ បដិវិសមត្តមេវ ហោតិ, និសីទិត្វា ភុញ្ញតិ។ យទិ អតិវេកំ ហោតិ,

អវក្ការចាតិយំ បក្ខិបិទ្វា ចាតី បិដាយ ភុញ្ញតិ។ កតភត្តកិច្ចោ បត្តំ ឆោវិទ្វា
វោធកំ កត្វា ថវិកាយ ឱសាបេត្វា បត្តចីវរំ គហេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ
បរិសតិ។ ទុតិយោបិ អាគន្ធាវ ជាធាតិ - “ឯកោ បឋមំ អាគតោ, ឯកោ
បច្ឆតោ”តិ។ សោសចេ បត្តេ ភត្តំ បមាណមេវ ហោតិ, ភុញ្ញតិ។ សចេ មន្តំ,
អវក្ការចាតិតោ គហេត្វា ភុញ្ញតិ។ សចេ អតិវេកំ ហោតិ, អវក្ការចាតិយំ
បក្ខិបិទ្វា បមាណមេវ ភុញ្ញត្វា បុរិមត្ថេរោ វិយ វសនដ្ឋានំ បរិសតិ។
តតិយោបិ អាគន្ធាវ ជាធាតិ - “ទ្វេ បឋមំ អាគតោ, អហំ បច្ឆតោ”តិ។ សោបិ
ទុតិយត្ថេរោ វិយ ភុញ្ញត្វា កតភត្តកិច្ចោ បត្តំ ឆោវិទ្វា វោធកំ កត្វា ថវិកាយ
ឱសាបេត្វា អាសនាធិ ឧក្ខិបិទ្វា បដិសាមេតិ; ចានីយយដេ វា
បរិភោជនីយយដេ វា អវសេសំ ឧទកំ ធម្មត្វា យដេ និកុដ្ឋិត្វា អវក្ការចាតិយំ
សចេ អវសេសភត្តំ ហោតិ, តំ វុត្តនយេន ជហិត្វា ចាតី ឆោវិទ្វា បដិសាមេតិ;
ភត្តក្កំ សម្មជ្ជតិ។ តតោ កចរំ ធម្មត្វា សម្មជ្ជនី ឧក្ខិបិទ្វា ឧបចិកាហិ
មុត្តជ្ជានេ ឋេបេត្វា បត្តចីវរមាធាយ វសនដ្ឋានំ បរិសតិ។ ឥទំ ថេរានំ ពហិវិហារេ
អវញ្ញោ ភត្តកិច្ចករណជ្ជានេ ភោជនសាលាយំ វត្តំ។ ឥទំ សន្ធាយ, “យោ
បច្ឆា”តិអាទិ វុត្តំ។

យោ បស្សតីតិអាទិ បន នេសំ អន្លោវិហារេ វត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ វច្ឆយដន្តិ
អាចមនកុម្ពី។ វត្តន្តិវត្តកំ។ តុច្ឆន្តិ តស្សេវ វេវចនំ។ អរិសយ្ហន្តិ ឧក្ខិបិទុំ
អសក្កុណោយ្យំ, អតិការិយំ។ ហត្ថវិការេធាតិ ហត្ថសញ្ញាយ។ តេ កិរ
ចានីយយជាធិសុ យំកិញ្ច តុច្ឆកំ គហេត្វា ចោក្ខរណី គន្ធា អន្លោ ច ពហិ ច
ឆោវិទ្វា ឧទកំ បរិស្សវេត្វា តីវេ ឋេបេត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ ហត្ថវិការេន អាមន្តេន្តិ,
ឱទិស្ស វា អនោទិស្ស វា សទ្ធិំ ន ករោន្តិ។ កស្មា ឱទិស្ស សទ្ធិំ ន ករោន្តិ? តំ ភិក្ខុំ
សទ្ធា ពាធយ្យាតិ។ កស្មា អនោទិស្ស សទ្ធិំ ន ករោន្តិ? អនោទិស្ស សទ្ធី ទិដ្ឋេ,
“អហំ បុរេ, អហំ បុរេ”តិ ទ្វេបិ និក្ខមេយ្យំ, តតោ ទ្វិហិ កត្តព្ពកម្មេ តតិយស្ស

កម្មត្រៃនោ ភវេយ្យ។ សំយតបទសន្តោ បន ហុត្វា អបរស្ស ភិក្ខុនោ
ទិវាជ្ជានសន្តិកំ គន្ធា តេន ទិដ្ឋការំ ញាត្វា ហត្ថសញ្ញំ ករោតិ, តាយ សញ្ញាយ
ឥតរោ អាគច្ឆតិ, តតោ ទ្វេ ជនា ហត្ថេន ហត្ថំ សំសិព្ពន្ធា ទ្វីសុ ហត្ថេសុ វេបេត្វា
ឧបជ្ឈបេន្តិ។ តំ សន្ធាយាហា - “ហត្ថវិការេន ទុតិយំ អាមន្តេត្វា ហត្ថវិលង្ខ្យកេន
ឧបជ្ឈបេមា”តិ។

បញ្ចាហិកំ ខោ បនាតិ ចាតុទ្ទសេ បន្ទវសេ អជ្ឈមិយន្តិ ឥទំ តាវ
បកតិធម្មស្សវនមេវ, តំ អខណ្ឌំ កត្វា បញ្ចមេ បញ្ចមេ ទិវសេ ទ្វេ បេរា
នាតិវិការេន ម្នាយិត្វា អនុវុទ្ធត្ថេស្ស វសនជ្ជានំ គច្ឆន្តិ។ តត្ថ តយោបិ
និសីទិត្វា តិណ្ណំ បិដកានំ អញ្ញាតវស្មី អញ្ញមញ្ញំ បញ្ញំ បុច្ឆន្តិ, អញ្ញមញ្ញំ
វិស្សន្ន្នេន្តិ, តេសំ ឯវំ ករោន្តានំយេវ អរុណំ ឧត្តច្ឆតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្ថំ។
ឯត្តាវតា បេរេន ភគវតា អប្បមាទលក្ខណំ បុច្ឆិតេន បមាទជ្ជានេសុយេវ
អប្បមាទលក្ខណំ វិស្សន្ន្នេតំ ហោតិ។ អញ្ញេសញ្ញា ភិក្ខុនំ ភិក្ខុាចារ្យ
បរិសនកាលោ, និក្ខមនកាលោ, និវាសនបរិវត្តនំ, បីវរចារុបនំ, អន្តោគាមេ
បិណ្ឌាយ ចរណំ ធម្មកថនំ, អនុមោទនំ, តាមតោ និក្ខមិត្វា ភត្តកិច្ចករណំ,
បត្តជោវនំ, បត្តឱសាបនំ, បត្តបីវរបដិសាមនន្តិ បបញ្ចករណាជ្ជានានិ ឯតានិ។
តស្មា បេរោ អម្ពាតំ ឯត្តកំ ហំនំ មុញ្ញិត្វា បមាទកាលោ នាម នត្តិតិ ទស្សេន្តោ
បមាទជ្ជានេសុយេវ អប្បមាទលក្ខណំ វិស្សន្ន្នេសិ។

៣២៨. អថស្ស ភគវា សាធុការំ ទត្វា បឋមជ្ឈានំ បុច្ឆន្តោ បុន អត្ថិ បន
វោតិអាទិមាហា។ តត្ថ ឧត្តរិ មនុស្សធម្មាតិ មនុស្សធម្មតោ ឧត្តរិ។
អលមរិយញ្ញាណទស្សនវិសេសោតិ អរិយការករណសមត្ថោ
ញ្ញាណវិសេសោ។ កិញ្ញំ នោ សិយា, ភន្តេតិ កស្មា, ភន្តេ, នាធិគតោ ភវិស្សតិ,
អធិគតោយេវាតិ។ យាវ ទេវាតិ យាវ ឯវ។

៣២៩. ឯវំ បឋមជ្ឈានាធិគមេ ព្យាកតេ ទុតិយជ្ឈានាធិនិ បុច្ឆន្តោ ឯតស្ស
បន វោតិអាធិមាហ។ តត្ថ សមតិក្កមាយាតិ សមតិក្កមត្ថាយ។
បដិប្បស្សន្តិយាតិ បដិប្បស្សន្តត្ថាយ។ សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។
បច្ឆិមបញ្ចេ បន លោកុត្តរញ្ញាណទស្សនវសេន អធិគតំ និរោធសមាបត្តិ
បុច្ឆន្តោ អលមរិយញ្ញាណទស្សនវសេសោតិ អាហ។ ថេរោបិ បុច្ឆានុវេនេវ
ព្យាកាសិ។ តត្ថ យស្មា វេទយិតសុខតោ អវេទយិតសុខំ សន្តតរំ បណ្ឌិតតរំ
ហោតិ, តស្មា អញ្ញំ ជាសុវិហារំ ឧត្តរិតរំ វា បណ្ឌិតតរំ វា ន សមនុបស្សមាតិ
អាហ។

៣៣០. ធម្មិយា កថាយាតិ សាមគ្គិរសានិសំសប្បជិសំយុត្តាយ ធម្មិយា
កថាយ។ សព្ពេបិ តេ ចត្វសុ សច្ចេសុ បរិនិដ្ឋិតកិច្ចា, តេន តេសំ បដិវេទត្ថាយ
កិច្ចា កថេតព្ពំ នត្ថិ។ សាមគ្គិរសេន បន អយញ្ញ អយញ្ញ អានិសំសោតិ
សាមគ្គិរសានិសំសមេវ នេសំ ភគវា កថេសិ។ ភគវន្តំ អនុសំយាយិត្វាតិ
អនុគន្ធា។ តេ កិវ ភគវតោ បត្តចីវរំ គហេត្វា ថោកំ អគម៌សុ, អថ ភគវា
វិហារស្ស បរិវេណបរិយន្តំ គតកាលេ, “អាហារថ មេ បត្តចីវរំ, តុម្ពេ ឥដេវ
តិដ្ឋថា”តិ បក្កាមិ។ តតោ បដិនិវត្តិត្វាតិ តតោ បិតជ្ជានតោ និវត្តិត្វា។ កី ទុ
ខោ មយំ អាយស្មតោតិ ភគវន្តំ និស្សាយ បព្ពដ្ឋាធិនិ អធិគន្ធាបិ អត្តនោ
គុណកថាយ អន្តិយមាណ អធិគមប្បិច្ឆតាយ អាហំសុ។ ឥមាសញ្ញា
ឥមាសញ្ញាតិ បឋមជ្ឈានាធិនំ លោកិយលោកុត្តរានំ។ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច
វិទិតោតិ អន្ធទេ អាយស្មន្តោ លោកិយសមាបត្តិយាវីតិនាមេសុំ, អន្ធទេ
លោកុត្តរាយាតិ ឯវំ ចិត្តេន ចិត្តំ បរិច្ឆិន្ទិត្វាវិទិតំ។ ទេវតាបិ មេតិ, ភន្តេ អនុវុទ្ធ,
អន្ធទេ អយ្យេន ទន្ទិយត្ថេរោ, អន្ធទេ អយ្យេន កិមិលត្ថេរោ ឥមាយ ច ឥមាយ ច
សមាបត្តិយាវីតិនាមេសីតិ ឯវំ មារោចេសុន្តិ អត្តោ។ បញ្ញាភិបុដ្ឋេនាតិ តម្បិ
មយា សយំ វិទិតន្តិ វា ទេវតាហិ អាហេចិតន្តិ វា ឯត្ថកេនេវ មុខំ មេ សន្ធិន្តិ កថំ

សមុជ្ជាបេត្វា អបុជ្ជេនេវ មេ ន កថិតំ។ ភគវតា បន បញ្ញាភិបុជ្ជេន បញ្ចំ
អភិបុច្ឆិតេន សតា ព្យាកតំ, តត្រ មេ កី ន រោចថាតិ អាហា។

៣៣០. ទីឃោតិ “មណិ មាណិវរោ ទីឃោ, អថោ សេរីសកោ សហា” តិ (ទី.
និ. ៣.២៩៣) ឯវំ អាគតោ អជ្ជីវីសតិយា យក្ខសេនាបតីនំ អព្ពន្ធរោ ឯកោ
នេវរាជា។ បរជនោតិ តស្សេវ យក្ខស្ស ឆាមំ។ យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ សោ
កិវ វេស្សវណោន បេសិតោ ឯតំ ឯនំ គច្ឆន្តោ ភគវន្តំ សយំ បត្តចីវរំ គហេត្វា
គិញ្ញាការសថតោ គោសិដ្ឋសាលវនេស្ស អន្តរេ ទិស្វា ភគវា អត្ថនា បត្តចីវរំ
គហេត្វា គោសិដ្ឋសាលវនេ តិណ្ណំ កុលបុត្តានំ សន្តិកំ គច្ឆតិ។ អជ្ជ មហាតិ
ធម្មទេសនា ភវិស្សតិ។ មយាបិ តស្ស ទេសនាយ ភាគិនា ភវិតព្ពន្ធិ
អទិស្សមាទេន កាយេន សត្ត បទានុបទិកោ គន្ធា អវិទូរេ ឯត្វា ធម្មំ សុត្វា
សត្តិវ គច្ឆន្តេបិ ន គតោ, - “ឥមេ ថេរោ កី កវិស្សន្តី” តិ ទស្សនត្ថំ បន តត្ថេវ
ឋិតោ។ អថ តេ ទ្វេ ថេរេ អនុវុត្ថេវ បលិវេបេន្ត ទិស្វា, - “ឥមេ ថេរោ ភគវន្តំ
ទិស្សាយ បព្ពន្ធានយោ សព្ពគុណោ អធិគន្ធាបិ ភគវតោវ មច្ឆរាយន្តិ, ន សហន្តិ,
អតិវិយ និលីយន្តិ បដិច្ឆាទេន្តិ, ន ទានិ តេសំ បដិច្ឆាទេតុំ ទស្សមិ, បថវិតោ
យាវ ព្រហ្មលោកា ឯតេសំ គុណោ បកាសេស្សមី” តិ ចិន្តេត្វា យេន ភគវា
តេនុបសង្កមី។

លាភាវត, ភន្តេតិ យេ, ភន្តេ, វជ្ជិវជ្ជវាសិនោ ភគវន្តញ្ចា ឥមេ ច តយោ
កុលបុត្តេ បស្សិតុំ លភន្តិ, វន្តិតុំ លភន្តិ, ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ លភន្តិ, ធម្មំ សោតុំ
លភន្តិ, តេសំ លាភា, ភន្តេ, វជ្ជិនន្តិ អត្ថោ។ សទ្ធិំ សុត្វាតិ សោ កិវ អត្ថនោ
យក្ខានុភាវេន មហន្តំ សទ្ធិំ កត្វា សកលំ វជ្ជិវជ្ជំ អជ្ជោត្តរន្តោ តំ វាចំ
និច្ឆាវេសិ។ តេន ចស្ស តេសុ រុក្ខបព្ពតាទិសុ អធិវត្តា ភុម្មា នេវតា សទ្ធិំ
អស្សោសុំ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ - “សទ្ធិំ សុត្វា” តិ។ អនុស្សវេសុន្តិ មហន្តំ សទ្ធិំ

សុត្វា សាវេសុំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ យាវ ព្រហ្មលោកាតិ យាវ
អកនិជ្ជព្រហ្មលោកា។ តព្វេបិ កុលន្តិ, “អម្ពាភំ កុលតោ និក្ខមិត្វា ឥមេ
កុលបុត្តា បព្ពជិតា ឯវំ សីលវន្តោ គុណវន្តោ អាចារសម្បជ្ជា
កល្យាណធម្មា”តិ ឯវំ តព្វេបិ កុលំ ឯតេ តយោ កុលបុត្តេ បសន្នចិត្តំ
អនុស្សវេយ្យាតិ ឯវំ សព្ពត្ថ អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥតិ ភគវា យថានុសន្និនាវ ទេសនំ
និជ្ជបេសីតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡគោសិដ្ឋសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

២. មហាគោសិដ្ឋសុត្តវណ្ណាន

៣៣២. ឯវំ មេ សុត្តន្តិ មហាគោសិដ្ឋសុត្តំ។ តត្ថ គោសិដ្ឋសាលវននាយេតិ
ឥទំ វសនជ្ជានទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ អញ្ញេសុ ហិ សុត្តេសុ, “សាវត្ថិយំ វិហារតិ ជេតវនេ
អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ”តិ ឯវំ បឋមំ គោចរគាមំ ទស្សេត្វា បច្ឆា វសនជ្ជានំ
ទស្សេតិ។ ឥមស្មី បន មហាគោសិដ្ឋសុត្តេ ភគវតោ គោចរគាមោ អនិពន្ធា,
កោចិទេវ គោចរគាមោ ភវិស្សតិ។ តស្មា វសនជ្ជានមេវ បរិធិបិតំ។
អរញ្ញនិទានកំ នាមេតំ សុត្តន្តិ។ សម្ពហុលេហិតិ ពហុកេហិ។ អភិញ្ញាតេហិ
អភិញ្ញាតេហិតិ សព្ពត្ថ វិស្សតេហិ ចាកដេហិ។ ថេវេហិ សាវកេហិ សទ្ធិន្តិ
ចាតិមោក្ខសំវរាធិហិ ជីវការកេហេវ ធម្មេហិ សមន្នាគតត្តា ថេវេហិ, សវនន្តេ
ជាតត្តា សាវកេហិ សទ្ធិ ឯកតោ។ ឥទានិ តេ ថេវេ សរូបតោ ទស្សេន្តោ,
អាយស្មតា ច សាវិបុត្តេនាតិអាធិមាហ។ តត្ថាយស្មា សាវិបុត្តោ អត្តនោ
សីលាធិហិ គុណេហិ ពុទ្ធសាសនេ អភិញ្ញាតោ។ ចក្ខុមន្តានំ គគនមជ្ឈេ បិតោ
សូរិយោ វិយ ចន្ទោ វិយ, សមុទ្ធីតិវេ បិតានំ សាគរោ វិយ ច ចាកដោ

បញ្ញាតោ។ ន កេវលញ្ចស្ស ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណាវសេនេវ មហន្តតា
វេទិតញ្ចា, ឥតោ អញ្ជេសំ ធម្មនាយាទសុត្តំ អនុដ្ឋណសុត្តំ សម្មាទិដ្ឋិសុត្តំ
សីហនាទសុត្តំ រថវិជិតំ មហាហត្ថិបទោបមំ មហាវេទល្អំ ចាតុមសុត្តំ ជីយនំ
អនុបទសុត្តំ សេវិតញ្ចាសេវិតញ្ចសុត្តំ សច្ចវិភង្គសុត្តំ បិណ្ឌាចាតចារិសុត្តិ
សម្បសាទនីយំ សង្កឹតិសុត្តំ ទសុត្តរសុត្តំ បវារណាសុត្តំ (សំ. និ. ១.២១៥
អាទយោ) សុសិមសុត្តំ ថេរបញ្ចសុត្តំ មហានិទ្ទេសោ បដិសម្ពិទាមគ្គោ
ថេរសីហនាទសុត្តំ អភិទិត្តមនំ ឯតទគ្គន្តិ ឥមេសម្បី សុត្តានំ វសេន ថេរស្ស
មហន្តតា វេទិតញ្ចា។ ឯតទគ្គស្មីញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ
មហាបញ្ញានំ យទិទំ សាវបុត្តោ” តិ (អ. និ. ១.១៨៨-១៨៩) វុត្តំ។

មហាមោគ្គល្លានោបិ សីលាទិគុណោបិ ថេវ ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណោបិ ច
ថេរោវិយ អភិញ្ញាតោ ចាកដោ មហា។ អបិចស្ស អនុមាទសុត្តំ,
ចូឡតណ្ហាសម្ព័យសុត្តំ មារតជ្ជនិយសុត្តំ ចាសាទកម្មនំ សកលំ
ឥទ្ធិចាទសំយុត្តំ នន្ទោបនន្ទមនំ យមកថាជិហារិយកាលេ ទេវលោកគមនំ
វិមាណវត្ថុ បេតវត្ថុ ថេរស្ស អភិទិត្តមនំ ឯតទគ្គន្តិ ឥមេសម្បី វសេន
មហន្តតាវោ វេទិតញ្ចា។ ឯតទគ្គស្មីញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ
ឥទ្ធិមន្តានំ យទិទំ មហាមោគ្គល្លានោ” តិ (អ. និ. ១.១៩០) វុត្តំ។

មហាកស្សបោបិ សីលាទិគុណោបិ ថេវ ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណោបិ ច
ថេរោវិយ អភិញ្ញាតោ ចាកដោ មហា។ អបិចស្ស ចីវរបរិវត្តនសុត្តំ
ជិណ្ហាចីវរសុត្តំ (សំ. និ. ២.១៥៤ អាទយោ) ចន្ទោបមំ សកលំ កស្សបសំយុត្តំ
មហាអរិយវំសសុត្តំ ថេរស្ស អភិទិត្តមនំ ឯតទគ្គន្តិ ឥមេសម្បី វសេន
មហន្តតាវោ វេទិតញ្ចា។ ឯតទគ្គស្មីញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ
ធុតវាទានំ យទិទំ មហាកស្សបោ” តិ (អ. និ. ១.១៩១) វុត្តំ។

អនុវត្តត្រូវរោង សីលាធិគុណាហិ ចេវ ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណាហិ ច ថេរោវិយ អភិញ្ញាតោ ចាកដោ មហា។ អបិចស្ស ចូឡតោសិដ្ឋសុត្តំ នឡកចានសុត្តំ អនុត្តរិយសុត្តំ ឧបក្កិលេសសុត្តំ អនុវត្តសំយុត្តំ មហាបុរិសវិគក្កសុត្តំ ថេរស្ស អភិទិក្ខមនំ ឯតទគ្គន្តិ ឥមេសម្បី វសេន មហាន្តភារោ វេទិតញោ។ ឯតទគ្គស្មិញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ទិព្វចក្កកានំ យទិទំ អនុវត្តោ” តិ (អ. និ. ១.១៩២) វុត្តំ។

អាយស្មតា ច វេរតេនាតិ ឯត្ថ បន ទ្វេ វេរតា ខទិវនិយវេរតោ ច កង្ខារវេរតោ ច។ តត្ថ ខទិវនិយវេរតោ ធម្មសេនាបតិត្តេរស្ស កនិជ្ជភាតិកោ, ន សោ ឥធម អធិប្បតោ។ “អកប្បិយោ គុឡោ, អកប្បិយា មុគ្គា” តិ (មហាវ. ២៧២) ឯវំ កង្ខារពហុលោ បន ថេរោ ឥធម វេរតោតិ អធិប្បតោ។ សោមិ សីលាធិគុណាហិ ចេវ ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណាហិ ច ថេរោវិយ អភិញ្ញាតោ ចាកដោ មហា។ អបិចស្ស អភិទិក្ខមនេនបិ ឯតទគ្គនេនបិ មហាន្តភារោ វេទិតញោ។ ឯតទគ្គស្មិញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ឈាយីនំ យទិទំ កង្ខារវេរតោ” តិ (អ. និ. ១.២០២) វុត្តំ។

អានន្តត្រូវរោង សីលាធិគុណាហិ ចេវ ឥមស្មី សុត្ត អាគតគុណាហិ ច ថេរោវិយ អភិញ្ញាតោ ចាកដោ មហា។ អបិចស្ស សេក្ខសុត្តំ ពាហិតិកសុត្តំ អានេញាសប្បាយំ គោបកមោគ្គល្លានំ ពហុធាតុកំ ចូឡសុញ្ញតំ មហាសុញ្ញតំ អច្ឆរិយពុត្តសុត្តំ ភទ្កេកវត្តំ មហានិទានំ មហាបរិនិព្វានំ សុភសុត្តំ ចូឡនិយលោកធាតុសុត្តំ អភិទិក្ខមនំ ឯតទគ្គន្តិ ឥមេសម្បី វសេន មហាន្តភារោ វេទិតញោ។ ឯតទគ្គស្មិញ្ចិ, “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ពហុស្សតានំ យទិទំ អានន្តោ” តិ (អ. និ. ១.២១៩-២២៣) វុត្តំ។

អញ្ជើញ ច អភិញ្ញាតេហិ អភិញ្ញាតេហិតិ ន កេវលញ្ច ឯតេហេវ,
អញ្ជើញ ច មហាគុណតាយ ចាកដេហិ អភិញ្ញាតេហិ ពហូហិ ថេរេហិ
សាវកេហិ សន្តិភគវា គោសិដ្ឋសាលវននាយេ វិហារតីតិ អត្ថោ។ អាយស្មា ហិ
សាវិបុត្តោ សយំ មហាបញ្ញោ អញ្ជើញ ពហូ មហាបញ្ញោ ភិក្ខុ គហេត្វា តទា
ទសពលំ បរិវារេត្វា វិហាសិ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ សយំ ឥន្ទ្រិមា,
អាយស្មា មហាកស្សទោ សយំ ធុតវាទោ, អាយស្មា អនុរុទ្ធោ សយំ
ទិព្ពចក្ខុកោ, អាយស្មា វេវតោ សយំ ឈានាភិវតោ, អាយស្មា អានន្ទោ សយំ
ពហុស្សុតោ អញ្ជើញ ពហូ ពហុស្សុតោ ភិក្ខុ គហេត្វា តទា ទសពលំ បរិវារេត្វា
វិហាសិ, ឯវំ តទា ឯតេ ច អញ្ជើញ ច អភិញ្ញាតោ មហាថេរា តីសសហស្សមត្តា
ភិក្ខុ ទសពលំ បរិវារេត្វា វិហារីសូតិ វេទិតញ្ច។

បដិសល្លាណ វុដ្ឋិតោតិ ជលសមាបត្តិវិវេកតោ វុដ្ឋិតោ។ យេនាយស្មា
មហាកស្សទោ តេនុបសន្តមីតិ ថេរោ កិវ បដិសល្លាណ វុដ្ឋិតោ
បច្ឆិមលោកធាតុំ ឡិលោកេន្តោ វនន្តេ កិឡន្តស្ស មត្តខត្តិយស្ស កណ្ណតោ
បតមាធំ កុណ្ឌលំ វិយ, សំហរិត្វា សមុគ្គេ បក្ខិបមាធំ រត្តកម្ពលំ វិយ,
មណីនាគទន្តតោ បតមាធំ សតសហស្សគ្បនិកំ សុវណ្ណាចាតី វិយ ច អត្ថំ
គច្ឆមាធំ បរិបុណ្ណបណ្ណាសយោជនំ សូរិយមណ្ឌលំ អទ្ទស។ តទន្តវំ
ចាចីនលោកធាតុំ ឡិលោកេន្តោ នេមិយំ គហេត្វា បរិវត្តយមាធំ រជតចក្កំ វិយ,
រជតក្ខេតោ និក្ខមន្តំ ឡិលោកេន្តោ វិយ, សបក្ខេ បច្ឆោដេត្វា គគនតលេ
បក្ខន្ធមាធំ សេតហំសំ វិយ ច មេយវណ្ណាយ សមុទ្ធកុដ្ឋិតោ ឧត្តន្តា
ចាចីនចក្កវាឡបព្ពតមត្តកេ សសលក្ខណាប្បដិមណ្ឌិតំ
ឯក្ខនបណ្ណាសយោជនំ ចន្ទមណ្ឌលំ អទ្ទស។ តតោ សាលវនំ ឡិលោកេសិ។
តស្មិញ្ចិ សមយេ សាលវុត្តា មូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គា សព្វចាលិដុល្លា
ទុក្ខលចារុតា វិយ, មុត្តាកលាបវិនន្ទា វិយ ច វិរោចីសុ។ ភូមិតលំ

បុប្ផសន្តរបូជាយ បដិមណ្ឌិតំវិយ, តត្ថ តត្ថ និបតន្តេន បុប្ផវេណានា
លាទារសេន សិញ្ញាមនំវិយ ច អហោសិ។ ភមរមធុករគណា
កុសុមវេណាមទមត្តា ឧបកាយមាណវិយ វនន្តវេសុវិចរន្តិ។ តទា ច
ឧចោសថទិវសោវ ហោតិ។ អថ ថេរេ, “កាយ នុ ខោ អន្ធរតិយា
វីតិនាមេស្សមី” តិ ចិន្តេសិ, អរិយសាវកោ ច នាម បិយធម្មស្សវនា ហោតិ។
អថស្ស ឯតទហោសិ - “អន្ធរ មយ្ហំ ជេដ្ឋភាតិកស្ស ធម្មសេនាបតិត្ថេវស្ស
សន្តិកំ គន្ធា ធម្មរតិយា វីតិនាមេស្សមី” តិ។ គច្ឆន្តោ បន ឯកកោវ អគន្ធា
“មយ្ហំ បិយសហាយំ មហាកស្សបត្ថេវ គហេត្វា គមិស្សមី” តិ និសិន្នជ្ជានតោ
វុដ្ឋាយ ចម្មខណ្ឌំ បច្ឆោជេត្វា យេនាយស្មា មហាកស្សទោ តេនុបសង្កមិ។

ឯវមារុសោតិ ខោ អាយស្មា មហាកស្សទោតិ ថេរេបិ យស្មា
បិយធម្មស្សវនោវ អរិយសាវកោ, តស្មា តស្ស វចនំ សុត្វា គច្ឆារុសោ, ត្វំ, មយ្ហំ
សីសំ វា វុដ្ឋតិ បិដ្ឋិ វាតិ កិញ្ចិ លេសាបទេសំ អកត្វា តុដ្ឋហទយោវ,
“ឯវមារុសោ” តិ អាទិមាហា។ បដិស្សត្វា ច និសិន្នជ្ជានតោ វុដ្ឋាយ ចម្មខណ្ឌំ
បច្ឆោជេត្វា មហាមោគ្គល្លានំ អនុពន្ធិ។ តស្មី សមយេ ទ្វេ មហាថេរេ បដិចាដិយា
បិទានិ ទ្វេ ចន្ទមណ្ឌលានិវិយ, ទ្វេ សូរិយមណ្ឌលានិវិយ, ទ្វេ ធន្ទន្តនាគរាជានោ
វិយ, ទ្វេ សីហាវិយ, ទ្វេ ព្យគ្សាវិយ ច វិរោចីសុ។ អនុវុទ្ធត្ថេរេបិ តស្មី សមយេ
ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នោ ទ្វេ មហាថេរេ សាវិបុត្តត្ថេវស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តេ ទិស្វា
បច្ឆិមលោកធាតុំ ឱលោកេន្តោ សូរិយំ វនន្តំ បរិសន្តំវិយ, ចាបីនលោកធាតុំ
ឱលោកេន្តោ ចន្តំ វនន្តតោ ឧគ្គច្ឆន្តំវិយ, សាលវនំ ឱលោកេន្តោ
សត្តចាលិដុល្លមេវ សាលវនញ្ច ទិស្វា អន្ធរ ឧចោសថទិវសោ, តេមេ ច មេ
ជេដ្ឋភាតិកា ធម្មសេនាបតិស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, មហាន្តេន ធម្មស្សវនេន ភវិតត្ថំ,
អហម្មិ ធម្មស្សវនស្ស ភាគី ភវិស្សមីតិ និសិន្នជ្ជានតោ វុដ្ឋាយ ចម្មខណ្ឌំ
បច្ឆោជេត្វា មហាថេរេនំ បទានុបទិកោ ហុត្វា និក្ខមិ។ តេន វុត្ថំ - “អថ ខោ

អាយស្មា ច មហាមោក្កល្លានោ អាយស្មា ច មហាកស្សនោ អាយស្មា ច
អនុរុទ្ធា យេនាយស្មា សារិបុត្តោ តេនុបសង្កមីស្វ”តិ។ ឧបសង្កមីស្វតិ។
បដិចាជិយា បិតា តយោ ចន្ទារិយ, សូរិយារិយ, សីហារិយ ច វិរោចមាណា
ឧបសង្កមីស្វ។

៣៣៣. ឃំ ឧបសង្កមន្តេ បន តេ មហាថេរ អាយស្មា អានន្តោ អត្តនោ
ទិវាជ្ជានេ និសិន្នោយេវ ទិស្វា, “អន្ត មហន្តំ ធម្មស្សវនំ ភវិស្សតិ, មយាបិ តស្ស
ភាគិនា ភវិតត្ថំ, ន ខោ បន ឯកកោវ គមិស្សមិ, មយ្ហំ បិយសហាយម្បិ
វេតត្ថេវំ គហេត្វា គមិស្សមី”តិ សត្ថំ មហាមោក្កល្លានស្ស មហាកស្សបស្ស
អនុរុទ្ធស្ស ឧបសង្កមនេ វុត្តនយេនេវ វិត្តារតោ វេទិតត្ថំ។ ឥតិ តេ ទ្វេ ជនា
បដិចាជិយា បិតា ទ្វេ ចន្ទារិយ, សូរិយារិយ, សីហារិយ ច វិរោចមាណា
ឧបសង្កមីស្វ។ តេន វុត្តំ - “អន្តសា ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ”តិអាទិ។ ទិស្វាន
អាយស្មន្តំ អានន្តំ ឯតទវោចាតិ ទ្វេតោវ ទិស្វា អនុក្កមេន កថាឧបចារំ
សម្បត្តមេតំ, “ឯតុ ខោ អាយស្មា”តិអាទិវចនំ អវោច។ រមណីយំ, អារុសោតិ
ឯតុ ទុវិធំ រាមណោយ្យកំ វនរាមណោយ្យកំ បុគ្គលរាមណោយ្យកញ្ច។ តត្ថ វនំ
នាម នាគសលឡសាលចម្បកាទិហិ សញ្ញន្នំ ហោតិ ពហលច្ឆាយំ
បុប្ផជលូបគំ វិវិធរុក្ខំ ឧទកសម្បន្នំ កាមតោ និស្សជំ, ឥទំ វនរាមណោយ្យកំ
នាម។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ -

“រមណីយានិ អរញ្ញានិ, យត្ថ ន រមតី ជនោ;
វិតរាគា រមិស្សន្តិ, ន តេ កាមគវេសិនោ”តិ។ (ធម. ប. ៩៩);

វនំ បន សចេបិ ឧដ្ឋង្គលេ ហោតិ និរុទកំ វិរលច្ឆាយំ កណ្តាកសមាភិណ្ណំ,
ពុទ្ធានយោបេត្ត អរិយាវិហារន្តិ, ឥទំ បុគ្គលរាមណោយ្យកំ នាម។ យំ សន្ធាយ
វុត្តំ -

“តាមេ វា យទិ វាវញ្ញោ, និទ្ទេ វា យទិ វា ជលេ;

យត្ថ អរហន្តោវិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណោយ្យក”ន្តិ។ (ធម្ម. ប. ៩៨);

ឥធម្មំ បន តំ ធុរិយម្បិ លព្ពតិ។ តទា ហិ គោសិដ្ឋសាលវនំ សព្ពចាលិដុល្លំ
ហោតិ កុសុមគន្ធសុគន្ធី, សនេវកេ ចេត្ត លោកេ អគ្គបុគ្គលោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ
តិសសហស្សមត្តេហិ អភិញ្ញាតភិក្ខុហិ សន្និវិហរតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ -
“រមណីយំ, អារុសោ អានន្ទ, គោសិដ្ឋសាលវនំ”ន្តិ។

នោសិធាតិ នោសាបគតា, អត្ថំ មហិកា ធូមោ រដោ រាហូតិ ឥមេហិ បញ្ចហិ
ឧបក្កិលេសេហិ វិហិតាតិ វុត្ថំ ហោតិ។ សព្ពចាលិដុល្លាតិ សព្ពត្ថ ចាលិដុល្លា,
មូលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គា អបុច្ឆិតដ្ឋានំ នាម នត្ថិ។ ធិញ្ញា មញ្ញោ គន្ធា
សម្បវន្តិ ធិញ្ញា មន្ទារបុប្ផកោវិឡារចារិច្ចត្ថកចន្ទនបុណ្ណគន្ធាវិយ សមន្តា
បវាយន្តិ, សក្កសុយាសន្តសិវតនិម្មានតិបរនិម្មិតមហាព្រហ្មានំ ឌីតិណ្ណាដ្ឋានំ
វិយ វាយន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។

កង្ខ័រេន, អារុសោ អានន្ទាតិ អានន្ទត្ថេវេ តេសំ បញ្ចន្ធី ជេវនំ
សង្ឃនវកោវ។ កស្មា ជេវេ តំយេវ បឋមំ បុច្ឆតីតិ? មមាយិតត្តា។ តេ ហិ ទ្វេ
ជេវា អញ្ញមញ្ញំ មមាយីសុ។ សារិបុត្តត្ថេវេ, “មយា កត្តត្ថំ សត្ត ឧបដ្ឋានំ
ករោតី”តិ អានន្ទត្ថេវំ មមាយិ។ អានន្ទត្ថេវេ ភកវតោ សាវកានំ អគ្គោតិ
សារិបុត្តត្ថេវំ មមាយិ, កុលនារកេ បញ្ចាដេត្វា សារិបុត្តត្ថេវស្ស សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ
គណ្ណាបេសិ។ សារិបុត្តត្ថេវេបិ តថេវ អកាសិ។ ឯវំ ឯកមេកេន អត្តនោ
បត្តជីវំ ទត្វា បញ្ចាដេត្វា ឧបជ្ឈំ គណ្ណាបិ តានិ បញ្ចា ភិក្ខុសតានិ អហោសុំ។
អាយស្មា អានន្ទោ បណីតានិ ជីវរាជិនិបិ លភិក្ខុ ជេវស្សេវ ទេតិ។

ឯកោ ក៏រ ព្រាហ្មណ៍ ចិន្តេសី - “ពុទ្ធវតនស្ស ច សង្ឃវតនស្ស ច បូជា
បញ្ញាយតិ, កេមំ នុ ខោ ធម្មវតនំ បូជិតំ នាម ហោតិ” តិ? សោ ភគវន្តំ
ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្តំ បុច្ឆិ។ ភគវា អាហា - “សចេសី, ព្រាហ្មណ, ធម្មវតនំ
បូជិតុកាមោ, ឯកំ ពហុស្សុតំ បូជេហី” តិ ពហុស្សុតំ, ភន្តេ, អាចិក្ខុថាតិ
ភិក្ខុសង្ឃំ បុច្ឆតិ។ សោ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ពហុស្សុតំ, ភន្តេ, អាចិក្ខុថាតិ
អាហា។ អានន្ទត្ថេរោ ព្រាហ្មណាតិ។ ព្រាហ្មណោ ថេរំ សហស្សគ្បនិកេន
ចីវរេន បូជេសី។ ថេរោ តំ គហេត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសី។ ភគវា “កុតោ,
អានន្ទ, លទ្ធ” តិ អាហា។ ឯកេន, ភន្តេ, ព្រាហ្មណោន ធិន្ទំ, ឥទំ បនាហំ អាយស្មតោ
សាវិបុត្តស្ស ធាតុកាមោតិ។ ទេហី, អានន្ទាតិ។ ចារិកំ បក្កន្តោ, ភន្តេតិ។
អាគតកាលេ ទេហីតិ។ សិក្ខាបទំ, ភន្តេ, បញ្ញត្តន្តិ។ កថា បន សាវិបុត្តោ
អាគមិស្សតីតិ? ទសាហមត្តេន, ភន្តេតិ។ “អនុជាធាមិ, អានន្ទ, ទសាហបរមំ
អតិរេកចីវំ និក្ខិបិតុ” តិ (ចារា. ៤៦០; មហាវ. ៣៤៧) សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសី។
សាវិបុត្តត្ថេរោបិ តថេវ យំ កិញ្ចិ មនាបំ លភតិ, តំ អានន្ទត្ថេរស្ស ទេតិ។ ឯវំ តេ
ថេរោ អញ្ញមញ្ញំ មមាយីសុ, ឥតិ មមាយីតត្តា បឋមំ បុច្ឆិ។

អបិច អនុមតិបុច្ឆា នាមេសា ខុទ្ទកតោ បដ្ឋាយ បុច្ឆិតញ្ញា ហោតិ។ តស្មា
ថេរោ ចិន្តេសី - “អហំ បឋមំ អានន្ទំ បុច្ឆិស្សមិ, អានន្ទោ អត្ថនោ បដិភានំ
ព្យាករិស្សតិ។ តតោ វេរំតំ, អនុរុទ្ធំ, មហាកស្សបំ, មហាមោគ្គល្លានំ
បុច្ឆិស្សមិ។ មហាមោគ្គល្លានោ អត្ថនោ បដិភានំ ព្យាករិស្សតិ។ តតោ បញ្ចបិ
ថេរោ មំ បុច្ឆិស្សន្តិ, អហម្មិ អត្ថនោ បដិភានំ ព្យាករិស្សមី” តិ។ ឯត្តារតាបិ អយំ
ធម្មទេសនា សិខាប្បត្តា វេបុល្លប្បត្តា ន ភវិស្សតិ, អថ មយំ សព្វេបិ ទសពលំ
ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិស្សម, សត្តា សព្វញ្ញតញ្ញាណេន ព្យាករិស្សតិ។ ឯត្តារតា
អយំ ធម្មទេសនា សិខាប្បត្តា វេបុល្លប្បត្តា ភវិស្សតិ។ យថា ហិ ជនបទម្ហិ
ឧប្បន្នោ អន្តោ កាមភោជកំ ចាបុណាតិ, តស្មី និច្ឆិតុំ អសក្កោន្តេ

ជនបទកោដកំ ចាបុណ្ហាតិ, តស៊ី អសក្កោន្តេ មហាវិទិច្ឆយអមច្ចំ, តស៊ី
អសក្កោន្តេ សេនាបតី, តស៊ី អសក្កោន្តេ ឧបរាជំ, តស៊ី វិទិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តេ
រាជានំ ចាបុណ្ហាតិ, រញ្ញាវិទិច្ឆិតកាលតោ បជ្ជាយ អដ្ឋោ អបរាបរំ ន សញ្ញាវតិ,
រាជវចនេនេវ ជិដ្ឋតិ។ ឯវមេវំ អហត្ថិ បឋមំ អាណន្តំ បុច្ឆិស្សមិ... ខេ... អថ មយំ
សព្វេបិ ទសពលំ ឧបសម្ព័ន្ធិត្វា បុច្ឆិស្សម, សត្តា សព្វញ្ញតញ្ញាលោន
ព្យាករិស្សតិ។ ឯត្តារតា អយំ ធម្មទេសនា សិខាប្បត្តា វេបុល្លប្បត្តា ភរិស្សតិ។
ឯវំ អនុមតិបុច្ឆំ បុច្ឆន្តោ ខេរោ បឋមំ អាណន្តត្ថេវ បុច្ឆិ។

ពហុស្សុតោ ហោតីតិ ពហុ អស្សុ សុតំ ហោតិ, នវដ្ឋំ សត្តសាសនំ
ចាឡិអនុសន្ធិបុញ្ញាបរវសេន ឧគ្គហិតំ ហោតីតិ អត្ថោ។ សុតធរោតិ សុតស្ស
អាធារក្ខតោ។ យស្ស ហិ ឥតោ កហិតំ ឥតោ បលាយតិ, ជិដ្ឋយដេ ឧទកំ វិយ ន
តិដ្ឋតិ, បរិសមជ្ឈេ ឯកំ សុត្តំ វា ជាតកំ វា កថេតុំ វា វាចេតុំ វា ន សក្កោតិ,
អយំ ន សុតធរោ នាម។ យស្ស បន ឧគ្គហិតំ ពុទ្ធវចនំ
ឧគ្គហិតកាលសទិសមេវ ហោតិ, ទសបិ វីសតិបិ វស្សានិ សជ្ឈាយំ
អករោន្តស្ស ន នស្សតិ, អយំ សុតធរោ នាម។ សុតសន្និចយោតិ សុតស្ស
សន្និចយក្ខតោ។ យថា ហិ សុតំ បាធយមញ្ញសាយ សន្និចិតំ សិលាយំ លេខា
វិយ, សុវណ្ណាយដេ បក្ខិត្តសីហាវសាវិយ ច អដ្ឋោសាយ តិដ្ឋតិ, អយំ
សុតសន្និចយោ នាម។ ធាតាតិ បិតា បគុណា។ ឯកច្ចស្ស ហិ ឧគ្គហិតំ
ពុទ្ធវចនំ ធាតំ បគុណំ និច្ចលិតំ ន ហោតិ, អសុកសុត្តំ វា ជាតកំ វា កថេហិតិ
វុត្តេ សជ្ឈាយិត្វា សំសន្និត្វា សមនុគ្គាហិត្វា ជានិស្សមីតិ វេទតិ។ ឯកច្ចស្ស
ធាតំ បគុណំ ភវត្ថុសោតសទិសំ ហោតិ, អសុកសុត្តំ វា ជាតកំ វា កថេហិតិ
វុត្តេ ឧទ្ធវិត្វា តមេវ កថេតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “ធាតា”តិ។

វចនា បរិចិត្តាតិ សុត្តន្តសក-វគ្គន្តសក-បណ្ណាសន្តសកានំ វសេន
វាចាយ សង្ខាយិតា។ មនសានុបេក្ខិតាតិ ចិត្តន អនុបេក្ខិតា, យស្ស វាចាយ
សង្ខាយិតំ ពុទ្ធវចនំ មនសា ចិន្តន្តស្ស តត្ថ តត្ថ ចាកជំហោតិ។ មហាធិបំ
ជាលេត្វា បិតស្ស រូបគតំ វិយ បញ្ញាយតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “វចនា បរិចិត្តា
មនសានុបេក្ខិតា”តិ។ ទិដ្ឋិយា សុប្បជីវិត្វាតិ អត្តតោ ច ការណតោ ច
បញ្ញាយ សុប្បជីវិត្វា។ បរិមណ្ឌលេហិ បទព្យញ្ញនេហិតិ ឯត្ថ បទមេវ អត្តស្ស
ព្យញ្ញនតោ បទព្យញ្ញនំ, តំ អក្ខរចារិប្បវី កត្វា ទសវិធព្យញ្ញនពុទ្ធិយោ
អបរិហាបេត្វា វុត្ថំ បរិមណ្ឌលំ នាម ហោតិ, ឯវេហិ បទព្យញ្ញនេហិតិ
អត្តោ។ អបិច យោ ភិក្ខុ បរិសតិ ធម្មំ ទេសេន្តោ សុត្ថំ វា ជាតកំ វា និក្ខិបិត្វា
អញ្ញំ ឧចារម្កកំ សុត្ថំ អាហារតិ, តស្ស ឧបមំ កថេតិ, តទត្ថំ ឱហារេតិ, ឯវមិទំ
គហេត្វា ឯត្ថ ឱបន្តោ ឯកបស្សនេវ បរិហារន្តោ កាលំ ព្យាត្វា វុដ្ឋហិតិ។
និក្ខិត្តសុត្ថំ បន និក្ខិត្តមត្តមេវ ហោតិ, តស្ស កថា អបរិមណ្ឌលា នាម
ហោតិ។ យោ បន សុត្ថំ វា ជាតកំ វា និក្ខិបិត្វា ពហិ ឯកបទម្បី អគន្ធា
ចាឡិយា អនុសន្និញ្ច បុព្វាបរេសុ អមក្ខេន្តោ អាចរិយេហិ ទិន្ននយេ វត្វា
តុលីកាយ បរិច្ឆិន្តន្តោ វិយ, គម្ពីរមាតិកាយ ឧទកំ បេសេន្តោ វិយ, បទំ
កោដ្តេន្តោ សិន្ធាវាជានីយោ វិយ គច្ឆតិ, តស្ស កថា បរិមណ្ឌលា នាម ហោតិ។
ឯវេហិ កថំ សន្ធាយ - “បរិមណ្ឌលេហិ បទព្យញ្ញនេហិតិ”តិ វុត្ថំ។

អនុប្បពន្ធមហិតិ ឯត្ថ យោ ភិក្ខុ ធម្មំ កថេន្តោ សុត្ថំ វា ជាតកំ វា អារភិត្វា
អារទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ តុរិតតុរិតោ អរណី មន្តេន្តោ វិយ, ឧណ្ហាខាទនីយំ
ខាទន្តោ វិយ, ចាឡិយា អនុសន្និបុព្វាបរេសុ គហិតំ គហិតមេវ អគ្គហិតំ
អគ្គហិតមេវ ច កត្វា បុរាណបណ្ណាន្តរេសុ ចរមាណំ គោធំ ឧដ្ឋបេន្តោ វិយ តត្ថ
តត្ថ បហារន្តោ ឱសាបេន្តោ ឱហាយ គច្ឆតិ។ យោបិ ធម្មំ កថេន្តោ កាលេន សីយំ
កាលេន ទន្ធ�ំ កាលេន មហាសទ្ធិំ កាលេន ឧទ្ធកសទ្ធិំ ករោតិ។ យថា បេតគ្គិ

កាលេន ជលតិ, កាលេន និព្វាយតិ, ឯវមេវ ឥធម៌ បេតគ្គិធម្មកថិកា នាម
ហោតិ, បរិសាយ ឧដ្ឋាតុកាមាយ បុណ្យ្យនំ អារភតិ។ យោបិ កថេន្តោ តត្ថ តត្ថ
វិត្តាយតិ, និត្តនន្តោ កន្តន្តោ វិយ កថេតិ, ឥមេសំ សព្វេសម្បិ កថា អប្បពន្ធា
នាម ហោតិ។ យោ បន សុត្តំ អារភិត្វា អាចរិយេហិ ទិន្ននយេ បិតោ អច្ឆិន្នធារំ
កត្វា នដិសោតំ វិយ បរេត្តតិ, អាកាសគង្គតោ ភស្សមាណំ ឧទកំ វិយ និរន្តរំ
កថំ បរេត្តតិ, តស្ស កថា អនុប្បពន្ធា ហោតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ
“អនុប្បពន្ធហី”តិ។ អនុសយសមុគ្គាតាយាតិ សត្តន្ធនំ អនុសយានំ
សមុគ្គាតតាយ។ ឯវរូបេនាតិ ឯវរូបេន ពហុស្សុតេន ភិក្ខុនា តថាវរូបេន
ភិក្ខុសតេន ភិក្ខុសហស្សេន វា សង្ឃាដិកណ្ណេន វា សង្ឃាដិកណ្ណំ, បល្លង្គេន វា
បល្លង្គំ អាហាច្ឆ និសិន្នេន គោសិដ្ឋសាលវនំ សោភេយ្យ។ ឥមីនា នយេន
សព្វវាវេសុ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។

៣៣៤. បដិសល្លាណំ អស្ស អារាមោតិ បដិសល្លាណារាមោ។ បដិសល្លាណេ
រតោតិ បដិសល្លាណរតោ។

៣៣៥. សហស្សំ លោកានន្តិ សហស្សំ លោកធាត្វនំ។ ឯត្ថកញ្ញំ ថេរស្ស
ធុវសេវនំ អាវុជ្ជនបដិពទ្ធំ, អាកម្ពីមាណោ បន ថេរោ អនេកានិបិ
ចក្កវាឡសហស្សនិ វោលោកេតិយេវ។ ឧបរិចាសាធុវតតោតិ
សត្តក្ខមកស្ស វា នវក្ខមកស្ស វា ចាសាធុវស្ស ឧបរិ គតោ។ សហស្សំ
នេមិមណ្ឌាលានំ វោលោកេយ្យាតិ ចាសាធុវវេលោ នាភិយា បតិដ្ឋិតានំ
នេមិវដ្ឋិយា នេមិវដ្ឋិ អាហាច្ឆ បិតានំ នេមិមណ្ឌាលានំ សហស្សំ វាតចានំ វិវិត្វា
ឱលោកេយ្យ, តស្ស នាភិយោបិ ចាកជា ហោន្តិ, អរាបិ អរន្តរានិបិ នេមិយោបិ។
ឯវមេវ ខោ, អាវុសោតិ, អាវុសោ, ឯវំ អយម្បិ ទិព្វចក្កកោ ភិក្ខុ ទិព្វេន ចក្កនា
អតិក្កន្តមាណុសកេន សហស្សំ លោកានំ វោលោកេតិ។ តស្ស ចាសាធុ

វិតបុរិសស្ស ចក្កនាគិយោវិយ ចក្កវាឡសហស្ស សិនេរុសហស្សំ ចាកដំ
ហោតិ។ អរាវិយ ធីតា ចាកជា ហោតិ។ អរណ្តនិវិយ ធីបដ្ឋិតមនុស្សា ចាកជា
ហោតិ។ នេមិយោវិយ ចក្កវាឡបព្ពតា ចាកជា ហោតិ។

៣៣៦. អារញ្ញាកោតិ សមាទិណ្ឌាអរញ្ញធុតត្ថោ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ
នយោ។

៣៣៧. នោ ច សំសាទេន្តិតិ ន ឱសាទេន្តិ។ សហេតុកញ្ញា សការណំ កត្វា
បញ្ចំ បុច្ឆិតុំ វិស្សន្តិតុម្បិ អសក្កោន្តោ សំសាទេតិ នាម។ ឯវំ ន ករេន្តិតិ អត្ថោ។
បវត្តិនី ហោតិតិ នធិសោតោនកំ វិយ បវត្តិតិ។

៣៣៨. យាយ វិហារសមាបត្តិយាតិ យាយ លោកិយាយ
វិហារសមាបត្តិយា, យាយ លោកុត្តរាយ វិហារសមាបត្តិយា។

៣៣៩. សាធុ សាធុ សាវិបុត្តាតិ អយំ សាធុកាវេ អានន្ទត្ថេរស្ស ធិន្នោ។
សាវិបុត្តត្ថេរេន បន សន្ធិ ភគវា អាលបតិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ យថា តំ
អានន្ទោវាតិ យថា អានន្ទោវ សម្មា ព្យាករណាមា នោ ព្យាករេយ្យ, ឯវំ ព្យាកតំ
អានន្ទេន អត្ថនោ អនុច្ឆិកមេវ, អជ្ឈាសយានុបមេវ ព្យាកតន្តិ អត្ថោ។
អានន្ទត្ថេរោ ហិ អត្ថនាបិ ពហុស្សុតោ, អជ្ឈាសយោបិស្ស ឯវំ ហោតិ - “អហោ
វត សាសនេ សព្វហ្មចារី ពហុស្សុតា ភវេយ្យ” តិ។ កស្មា? ពហុស្សុតស្ស ហិ
កប្បិយាកប្បិយំ សាវជ្ជានវជ្ជំ, គរុកលហុកំ សតេកិច្ចាតេកិច្ចំ ចាកដំ
ហោតិ។ ពហុស្សុតោ ឧត្តហិតពុទ្ធវចនំ អារជ្ជិត្វា ឥមស្មី ហនេ សីលំ កថិតំ,
ឥមស្មី សមាធិ, ឥមស្មី វិបស្សនា, ឥមស្មី មគ្គជលនិព្វានានិច្ចំ សីលស្ស
អាគតជ្ជានេ សីលំ បូរេត្វា, សមាធិស្ស អាគតជ្ជានេ សមាធិ បូរេត្វា
វិបស្សនាយ អាគតជ្ជានេ វិបស្សនាគព្ពំ កណ្តាបេត្វា មគ្គំ ភាវេត្វា ជលំ

សង្ឃិករោតិ។ តស្មា ថេរស្ស ឯវំ អដ្ឋាសយោ ហោតិ - “អហោ វត សព្វាហូចារី
ឯកំ វា ទ្វេ វា តយោ វា ចត្តារោ វា បញ្ចា វា និកាយេ ឧគ្គហេត្វា អារដ្ឋន្តា
សីលាទីនំ អាគតជ្ជានេសុ សីលាទីនិ បរិបូរេត្វា អនុក្កមេន មគ្គដលនិព្វានានិ
សង្ឃិករេយ្យ”ន្តិ។ សេសវា រេសុបិ ឯសេវ នយោ។

៣៤០. អាយស្មា ហិ រេវតោ ឈានជ្ឈាសយោ ឈានាភិរតោ, តស្មាស្ស ឯវំ
ហោតិ - “អហោ វត សព្វាហូចារី ឯកិកា និសីទិត្វា កសិលាបរិកម្មំ កត្វា
អដ្ឋសមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្វា ឈានបទដ្ឋានំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា លោកុត្តរធម្មំ
សង្ឃិករេយ្យ”ន្តិ។ តស្មា ឯវំ ព្យាកាសិ។

៣៤១. អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ទិព្ពចក្កកោ, តស្ស ឯវំ ហោតិ - “អហោ វត
សព្វាហូចារី អាឈោកំ វឌ្ឍេត្វា ទិព្ពេន ចក្កេន អនេកេសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ
ចរមាទេ ច ឧបបជ្ឈមាទេ ច សត្តេ ទិស្វា វដ្តភយេន ចិត្តំ សំវេដេត្វា វិបស្សនំ
វឌ្ឍេត្វា លោកុត្តរធម្មំ សង្ឃិករេយ្យ”ន្តិ។ តស្មា ឯវំ ព្យាកាសិ។

៣៤២. អាយស្មា មហាកស្សទោ ធុតវាទោ, តស្ស ឯវំ ហោតិ - “អហោ វត
សព្វាហូចារី ធុតវាទា ហុត្វា ធុតផ្កានុកាវេន បច្ចយតល្អំ មិលាបេត្វា អបរេថិ
នានប្បការេ កិលេសេ ធុនិត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា លោកុត្តរធម្មំ
សង្ឃិករេយ្យ”ន្តិ។ តស្មា ឯវំ ព្យាកាសិ។

៣៤៣. អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ សមាធិចារមិយា មត្តកំ បត្តោ, សុខុមំ
បន ចិត្តន្តំ ខន្ធន្តំ ធាត្វន្តំ អាយតនន្តំ ឈានោក្កន្តិកំ អារម្មណោក្កន្តិកំ
អង្គវរត្ថានំ អារម្មណាវរត្ថានំ អង្គសង្កត្តិ អារម្មណសង្កត្តិ ឯកតោវឌ្ឍនំ
ឧកតោវឌ្ឍនត្តិ អាភិធម្មិកធម្មកថិកស្សេវ ចាកជំ។ អនាភិធម្មិកោ ហិ ធម្មំ
កថេន្តោ - “អយំ សកវាទោ អយំ បរវាទោ”តិ ន ជានាតិ។ សកវាទំ

ដីបេស្សមីតិ បរវាធំ ដីបេតិ, បរវាធំ ដីបេស្សមីតិ សកវាធំ ដីបេតិ, ធម្មន្តរំ
 វិសំវាទេតិ។ អាភិធម្មិកោ សកវាធំ សកវាទនិយាមេនេវ, បរវាធំ
 បរវាទនិយាមេនេវ ដីបេតិ, ធម្មន្តរំ នវិសំវាទេតិ។ តស្មា ថេរស្ស ឯវំ ហោតិ -
 “អហោ វត សព្វាចារី អាភិធម្មិកា ហុត្វា សុខុមេសុ ហំ នេសុ ញាណំ
 ឌីតារេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា លោកុត្តរធម្មំ សច្ចិករេយ្យ” ឆ្លឹ។ តស្មា ឯវំ
 ព្យាកាសិ។

៣៤៤. អាយស្មា សារិបុត្តោ បញ្ញាចារិមិយា មត្តកំ បត្តោ, បញ្ញាវាយេវ ច
 ចិត្តំ អត្តនោ វសេ វត្ថេតុំ សក្កោតិ, ន ទុប្បញ្ញោ។ ទុប្បញ្ញោ ហិ ឧប្បន្នស្ស
 ចិត្តស្ស វសេ វត្ថេត្វា តតោ ចិតោ ច វិប្បន្នត្វាបិ កតិចាហេនេវ គិហិការំ បត្វា
 អនយេសនំ ចាបុណាតិ។ តស្មា ថេរស្ស ឯវំ ហោតិ - “អហោ វត
 សព្វាចារី អចិត្តវសិកា ហុត្វា ចិត្តំ អត្តនោ វសេ វត្ថេត្វា សញ្ញានស្ស
 វិសេវិតវិប្បន្នតានិ ភក្ខេត្វា វ្យាសកម្មិ ពហិ និក្ខមិតុំ អនេន្តា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា
 លោកុត្តរធម្មំ សច្ចិករេយ្យ” ឆ្លឹ។ តស្មា ឯវំ ព្យាកាសិ។

៣៤៥. សព្វេសំ វោ, សារិបុត្ត, សុភាសិតំ បរិយាយេនាតិ សារិបុត្ត, យស្មា
 សង្ឃារាមស្ស នាម ពហុស្សុតភិក្ខុហិបិ សោភនការណំ អត្ថិ,
 ឈានាភិរតេហិបិ, ធិត្ថចក្កកេហិបិ, ធុតវាទេហិបិ, អាភិធម្មិកេហិបិ,
 អចិត្តវសិកេហិបិ សោភនការណំ អត្ថិ។ តស្មា សព្វេសំ វោ សុភាសិតំ
 បរិយាយេន, តេន តេន ការណេន សុភាសិតមេវ, នោ ទុញ្ញាសិតំ។ អបិច មមបិ
 សុណាថាតិ អបិច មមបិ វចនំ សុណាថ។ ន តាវាហំ ឥមំ បល្លង្គំ ភិក្ខុស្សមីតិ ន
 តាវ អហំ ឥមំ ចតុវគ្គីរិយំ អធិដ្ឋាយ អាគុជិតំ បល្លង្គំ ភិក្ខុស្សមិ, ន
 មោចេស្សមីតិ អត្ថោ។ ឥទំ កិវ ភក្កវា បរិចាកកតេ ញាណោ វជ្ជសិរី បហាយ
 កតាភិនិក្ខមនោ អនុបុព្វេន ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ ចតុវគ្គីរិយំ អធិដ្ឋាយ

អបរាជិតបល្ល័ង្កំ អាភុជិត្វា ទន្ធិសមាទានោ ហុត្វា និសិន្នោ តិណ្ណំ មារាជំ
មត្តកំ ភិទ្ធិត្វា បច្ឆសសមយេ ធនសសហស្សិលោកធាតុំ ឧដ្ឋានេន្តោ
សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ជិ, តំ អត្តនោ មហាពោធិបល្ល័ង្កំ សឆ្វាយ វេមាហា។
អបិច បច្ឆិមំ ជនតំ អនុកម្មមាណោបិ បដិបត្តិសារំ បុព្វជ្ជនកល្យាណកំ
ធស្សេន្តោ វេមាហា។ បស្សតិ ហិ ភគវា - “អនាគតេ វេ អដ្ឋាសយា កុលបុត្តា
ឥតិ បដិសញ្ញាភិស្សន្តិ, ‘ភគវា មហាកោសិដ្ឋសុត្តំ កថេន្តោ ឥធ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ
បច្ឆាភត្តំ...បេ.... វេរូបេន ខោ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា កោសិដ្ឋសាលវនំ
សោភេយ្យាតិ អាហា, មយំ ភគវតោ អដ្ឋាសយំ គល្លាស្សមា’តិ បច្ឆាភត្តំ
បិណ្ឌាចាតបដិក្កន្តា ចតុរង្គិវិយំ អធិជ្ជាយ ទន្ធិសមាទានោ ហុត្វា ‘អរហត្តំ
អប្បត្វា ឥមំ បល្ល័ង្កំ ន ភិទ្ធិស្សមា’តិ សមណធម្មំ កាតព្វំ មញ្ញាស្សន្តិ, តេ វេ
បដិបន្នា កតិចាហេនេវ ជាតិជរាមរណាស្ស អន្តំ ករិស្សន្តិ”តិ, ឥមំ បច្ឆិមំ ជនតំ
អនុកម្មមាណោ បដិបត្តិសារំ បុព្វជ្ជនកល្យាណកំ ធស្សេន្តោ វេមាហា។
វេរូបេន ខោ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុនា កោសិដ្ឋសាលវនំ សោភេយ្យាតិ, សារិបុត្ត,
វេរូបេន ភិក្ខុនា និប្បវិយាយេនេវ កោសិដ្ឋសាលវនំ សោភេយ្យាតិ
យថានុសន្និទាវ ទេសនំ និជ្ឈបេសីតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាកោសិដ្ឋសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មហាកោចាលកសុត្តវណ្ណានា

៣៤៦. វេ មេ សុតន្តិ មហាកោចាលកសុត្តំ។ តត្ថ តិស្សេនា កថា
ឯកនាឡិកា, ចតុរស្សា, និសិន្នវត្តិកាតិ។ តត្ថ ចាឡិ វត្វា ឯកេកបទស្ស
អត្តកថនំ ឯកនាឡិកា នាម។ អបល្លាតំ កោចាលកំ ធស្សេត្វា, អបល្លាតំ

ភិក្ខុំ ធន្យត្វា, បណ្ឌិតំ គោចាលកំ ធន្យត្វា, បណ្ឌិតំ ភិក្ខុំ ធន្យត្វាតិ
ចតុក្កំ ពន្ធិត្វា កថនំ ចតុរស្សា នាម។ អបណ្ឌិតំ គោចាលកំ ធន្យត្វា
បរិយោសានគមនំ, អបណ្ឌិតំ ភិក្ខុំ ធន្យត្វា បរិយោសានគមនំ, បណ្ឌិតំ
គោចាលកំ ធន្យត្វា បរិយោសានគមនំ, បណ្ឌិតំ ភិក្ខុំ ធន្យត្វា
បរិយោសានគមនន្តិ អយំ និសិន្ធវត្តិកា នាម។ អយំ ឥធន សញ្ញាចរិយានំ
អាចិណ្ណា។

ឯកាធនបិ, ភិក្ខុវេ, អន្តេហិតិ ឯកាធនបិ អគុណាកោដ្ឋាសេហិ។
គោគណន្តិ គោមណ្ឌលំ។ បរិហរិតុន្តិ បរិគ្គហេត្វាវិចរិតុំ។ ជាតិ កាតុន្តិ វឌ្ឍិ
អាចារេតុំ។ ឥធនតិ ឥមស្មី លោកេ។ នរូបញ្ច ហោតិ តិ គណនតោ វា វណ្ណតោ
វា រូបំ ន ជាធាតិ។ គណនតោ ន ជាធាតិ នាម អត្តនោ គុន្នំ សតំ វា សហស្សំ
វា តិ សង្ខំ ន ជាធាតិ។ សោ ភារីសុ ហជាសុ វា បលាតាសុ វា គោគណំ
គណេត្វា, អន្ធិ ឯត្តិកា ន ធិស្សន្តិ ទ្វេ តិណិ កាមន្តរា ន វា អជីវី វា វិចរន្តោ ន
បរិយេសតិ, អញ្ចេសំ ភារីសុ អត្តនោ គោគណំ បរិដ្ឋាសុបិ គោគណំ
គណេត្វា, “ឥមា ឯត្តិកា គារោ ន អម្ពាភ”ន្តិ យជ្ជិយា ចោថេត្វា ន ជីហរតិ,
តស្ស នដ្ឋា ភារីយោ នដ្ឋាវ ហោន្តិ។ បរភារីយោ គហេត្វាវិចរន្តំ គោសាមិកា
ធិស្វា, “អយំ ឯត្តកំ កាលំ អម្ពាភំ ធនុំ គណ្ណាតិ”តិ តន្តេត្វា អត្តនោ ភារីយោ
គហេត្វា គន្ធិន្តិ។ តស្ស គោគណេហិ បរិហាយតិ, បញ្ចកោរសបរិភោគតោបិ
បរិពាហិរោ ហោតិ។ វណ្ណតោ ន ជាធាតិ នាម - “ឯត្តិកា គារោ សេតា, ឯត្តិកា
រត្តា, ឯត្តិកា កាឡា, ឯត្តិកា កពរា ឯត្តិកា ជីលា”តិ ន ជាធាតិ, សោ ភារីសុ
ហជាសុ វា... បេ... បញ្ចកោរសបរិភោគតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

នលក្ខណកុសលោ ហោតិ ភារីនំ សរីរេ កតំ ធនុសត្តិសូលាធិកេនំ
លក្ខណំ ន ជាធាតិ, សោ ភារីសុ ហជាសុ វា បលាតាសុ វា អន្ធិ

អសុកលក្ខណៈ ឬ អសុកលក្ខណៈ ឬ គាវោ ន ទិស្សន្តិ... បេ...
បញ្ចកោរសបរិភោគតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន អាសាជីកំ ហារេតាតិ គុន្នំ ខាណុកណ្ណាកាធិហិ បហជដ្ឋានេសុ វណោ
ហោតិ។ តត្ថ ដ៏លមក្ខិកា អណ្ណាកាធិ ចាតេន្តិ, តេសំ អាសាជីកាតិ ឆាម។ តានិ
ឧណ្ណេន អបនេត្វា ភេសន្តំ ឆាតត្ថំ ហោតិ។ ពាលោ គោចាលកោ តថា ន
ករោតិ, តេន វុត្ថំ - “ន អាសាជីកំ ហារេតា ហោតិ” តិ។ តស្ស គុន្នំ វណោ វឌ្ឍន្តិ,
គម្ពីរា ហោន្តិ, ចាណាកា កុដ្ឋិ បរិសន្តិ, គាវោ គេលញ្ញាភិក្ខុតា នេវ យាវទត្ថំ
តិណានិ ខាធិត្ថំ, ន ចានីយំ ចាត្ថំ សក្កោន្តិ។ តត្ថ គុន្នំ ជីវំ ជិដ្ឋតិ, គោណានំ ជវោ
ហាយតិ, ឧកយេសំ ជីវិតន្តរាយោ ហោតិ។ វេមស្ស គោគណោបិ បរិហាយតិ,
បញ្ចកោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន វណំ បដិច្ឆាទេតា ហោតីតិ គុន្នំ វុត្ថនយេនេវ សញ្ញាតោ វណោ ភេសន្តំ
ឧត្វា វាកេន វា បីរកេន វា ពន្ធិត្វា បដិច្ឆាទេតញ្ចោ ហោតិ។ ពាលោ
គោចាលកោ តថា ន ករោតិ, អថស្ស គុន្នំ វណោហិ យូសា បគ្បវន្តិ, តា
អញ្ញមញ្ញំ និយំសេន្តិ, តេន អញ្ញេសម្បិ វណោ ជាយន្តិ។ វេ គាវោ
គេលញ្ញាភិក្ខុតា នេវ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាធិត្ថំ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន ធូមំ កត្តា ហោតីតិ អន្តោវស្សេ ខំសមកសាធិនំ ឧស្សន្នកាលេ
គោគណោ វជំ បរិដ្ឋេ តត្ថ តត្ថ ធូមោ កាតញ្ចោ ហោតិ, អបណ្ឌិតោ
គោចាលកោ តំ ន ករោតិ។ គោគណោ សព្ពវត្ថី ខំសាធិហិ ឧបទ្ធតោ និទ្ធំ
អលភិក្ខុ បុនទិវសេ អវញ្ញេ តត្ថ តត្ថ វុត្ថមូលាធិសុ និបដ្ឋិតា និទ្ធាយតិ, នេវ
យាវទត្ថំ តិណានិ ខាធិត្ថំ... បេ... បញ្ចកោរសបរិភោគតោបិ បរិពាហិរោ
ហោតិ។

ន តិ ត្ថំ ជា ធាតី តិ ត្ថំ សមន្តិ វា វិសមន្តិ វា សគាហន្តិ វា និគ្គាហន្តិ វា ន
ជា ធាតិ, សោ អតិ ត្ថេន គាវិយោ ឌីតាវេតិ។ តាសំ វិសមតិ ត្ថេ ចាសាណាធិនិ
អក្កមន្តិ ចាទា ភិជ្ជន្តិ, សគាហំ កម្មីរំ តិ ត្ថំ ឌីតិ ឈ្លា កុម្មីលាទយោ គាហា
គណ្ណន្តិ។ អជ្ជ ឯត្តិកា គាវោ នជ្ជា, អជ្ជ ឯត្តិកាតិ វត្តព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ ឯវមស្ស
គោគណោបិ បរិហាយតិ, បញ្ចកោរសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន បី តំ ជា ធាតី តិ បី តម្បិ អបី តម្បិ ន ជា ធាតិ។ គោចាលកេន បិ “ឥមាយ
គាវិយា បី តំ, ឥមាយ ន បី តំ, ឥមាយ ចានីយតិ ត្ថេ ឌីកាសោលន្ទោ, ឥមាយ ន
លន្ទោ” តិ ឯវំ បី តាបី តំ ជា និគ្គំ ហោតិ។ អយំ បន ធិវសភាគំ អរញ្ញោ
គោគណំ វត្តិកា ចានីយំ ចាយេស្សមីតិ នធិ វា តទ្យាកំ វា គហេត្វា គច្ឆតិ។
តត្ថ មហាឧសភា ច អនុឧសភា ច ពលវគាវិយោ ច ទុព្ពលានិ ចេវ មហាល្លកានិ
ច កោរុចានិ សិដ្ឋេហិ វា ជាសុកាហិ វា បហវិត្វា អត្តនោ ឌីកាសំ កត្វា
ឡុប្បមាណំ ឧទកំ បរិសិទ្ធា យថាកាមំ បិវន្តិ។ អវសេសា ឌីកាសំ អលភមាណា
តិវេ ឫត្វា កលលមិស្សកំ ឧទកំ បិវន្តិ, អបីតា ឯវំ វា ហោតិ។ អថ នេ
គោចាលកោ បិដ្ឋិយំ បហវិត្វា បុន អរញ្ញំ បវេសេតិ, តត្ថ អបីតគាវិយោ
បិចាសាយ សុក្ខមាណា យាវទត្ថំ តិណានិ ខាធិតុំ ន សក្កាន្តិ, តត្ថ គុដ្ឋំ ឌីវំ
និដ្ឋតិ, គោណានំ ជវោ ហាយតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន វីដី ជា ធាតី តិ “អយំ មគ្គោ សមោ ខេមោ, អយំ វិសមោ សាសន្តោ
សប្បដិកយោ” តិ ន ជា ធាតិ។ សោ សមំ ខេមំ មគ្គំ វដ្ឋេត្វា គោគណំ ឥតរំ មគ្គំ
បដិចាទេតិ, តត្ថ គាវោ សីហព្យគ្យាធិនំ គន្ធន ចោរបរិស្សយេន វា អភិក្ខតា
កន្តមិកសប្បដិកាតា គីរំ ឧត្តិបិទ្វា តិជ្ជន្តិ, នេវ យាវទត្ថំ តិណានិ ខាធិន្តិ, ន
ចានីយំ បិវន្តិ, តត្ថ គុដ្ឋំ ឌីវំ និដ្ឋតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នគោចរកុសលោ ហោតីតិ គោចាលកេន ហិ គោចរកុសលេន ភវិតតំ,
បញ្ចាហិកវារោ វា សត្តាហិកវារោ វា ជានិតត្តោ, ឯកទិសាយ គោគណំ
ចារេត្វា បុនទិវសេ តត្ថ ន ចារេតត្តោ។ មហតា ហិ គោគណេន ចិណ្ឌាជ្ជានំ
ភេរិតលំ វិយ សុទ្ធិំ ហោតិ និត្តិណំ, ឧទកម្មិ អាលុទ្ធិយតិ។ តស្មា បញ្ចមេ វា
សត្តមេ វា ទិវសេ បុន តត្ថ ចារេតុំ វដ្តតិ, ឯត្តកេន ហិ តិណាម្មិ បដិវុហតិ,
ឧទកម្មិ បសិទតិ។ អយំ បន ឥមំ បញ្ចាហិកវារំ វា សត្តាហិកវារំ វា ន ជាតាតិ,
ទិវសេ ទិវសេ រក្ខិតជ្ជានេយេវ រក្ខតិ។ អថស្ស គោគណោ ហរិតតិណំ ន
លភតិ, សុក្ខតិណំ ខាទន្តោ កលលមិស្សកំ ឧទកំ បិវតិ, តត្ថ គុដ្ឋំ ឡី
ជិដ្ឋតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

អនវសេសទោហិ ច ហោតីតិ បណ្ឌិតគោចាលកេន យាវ វច្ឆកស្ស
មំសលោហិតំ សណ្ឋាតិ, តាវ ឯកំ ទ្វេ ជនេ វេបេត្វា សាវសេសទោហិ តា
ភវិតតំ។ អយំ វច្ឆកស្ស កិញ្ចិ អនវសេសេត្វា ទុហតិ, ឡីបកោ វច្ឆោ
ឡីបិចាសាយ សុក្ខតិ, សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ កម្មមាណោ មាតុ បុរតោ
បតិទ្វា កាលដ្ឋរោតិ។ មាតា បុត្តកំ ទិស្វា, “មយ្ហំ បុត្តកោ អត្ថនោ មាតុឡី
ចាតុម្មិ នលភតិ” តិ បុត្តសោកេន ន យាវទត្ថំ តិណានិ ខាទិតុំ, ន ចានីយំ
ចាតុំ សក្កោតិ, ជនេសុ ឡី ជិដ្ឋតិ។ ឯវមស្ស គោគណោបិ បរិហាយតិ,
បញ្ចកោសតោបិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

គុដ្ឋំ បិតុជ្ជានំ ករោន្តីតិ គោបិតរោ។ គារោ បរិណាយន្តិ យថារុចី គហេត្វា
គុដ្ឋន្តីតិ គោបរិណាយកា។ ន អតិរេកបូជាយាតិ បណ្ឌិតោ ហិ គោចាលកោ
ឯវរុបេ ឧសភេ អតិរេកបូជាយ បូជេតិ, បណ្ឌិតំ គោគត្ថំ ទេតិ,
គន្ធបញ្ចុលីកេហិ មណ្ឌាតិ, មាលំ បិលន្ទេតិ, សិទ្ធី សុវណ្ណាវជតកោសកេ ច
ធារេតិ, វត្តិ ធិបំ ជាលេត្វា ចេលវិតានស្ស ហេដ្ឋា សយាបេតិ។ អយំ បន តតោ

ឯកសក្ការម្យំ ន ករោតិ, ឧសភា អតិរេកបូជំ អលកមាណា គោគណំ ន រក្ខត្តិ,
បរិស្សយំ ន វារេន្តិ។ ឯវមស្ស គោគណោ បរិហាយតិ, បញ្ចោគោរសតោ
បរិពាហិរោ ហោតិ។

៣៤៧. ឥនាតិ ឥមស្មី សាសនេ។ ន រូបញ្ច ហោតិ តិ, “ចត្តារិ មហាក្ខតានិ
ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ ឧបាទាយរូប” ត្ថិ ឯវំ វុត្តរូបំ ទ្វិហាការេហិ ន ជានាតិ
គណនតោ វា សមុដ្ឋានតោ វា។ គណនតោ ន ជានាតិ នាម, “ចក្ខាយតនំ,
សោត-ឃាន-ជីវា-កាយាយតនំ, រូប-សឱ-គន្ធុ-រស-វោជ្ជញ្ចាយតនំ, ឥត្ថិទ្ធិយំ,
បុរិសិទ្ធិយំ, ជីវិតិទ្ធិយំ, កាយវិញ្ញត្តិ, វចីវិញ្ញត្តិ, អាកាសធាតុ, អាហោធាតុ,
រូបស្ស លហុតា, មុទុតា, កម្មញ្ញតា, ឧបចយោ, សន្តតិ, ជរតា, រូបស្ស អនិច្ចតា,
កតឡីការោ អាហារោ” តិ ឯវំ ចាឡិយំ អាគតា បញ្ចវិសតិ រូបកោដ្ឋាសាតិ ន
ជានាតិ។ សេយ្យថាបិ សោ គោចាលកោ គណនតោ គុន្នំ រូបំ ន ជានាតិ,
តដូបមោ អយំ ភិក្ខុ។ សោ គណនតោ រូបំ អជាជន្តោ រូបំ បរិគ្គហេត្វា អរូបំ
វវត្ថុបេត្វា រូចារូបំ បរិគ្គហេត្វា បច្ចយំ សល្លកេត្វា លក្ខណំ អាហារេបេត្វា
កម្មដ្ឋានំ មត្តកំ ចាបេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ យថា តស្ស គោចាលកស្ស
គោគណោ ន វឡតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ
សីលសមាធិវិបស្សនាមគ្គជលនិព្វានេហិ ន វឡតិ, យថា ច សោ គោចាលកោ
បញ្ចហិ គោរសេហិ បរិពាហិរោ ហោតិ, ឯវំ អសេកេន សីលក្ខន្ធន,
អសេកេន សមាធិ, បញ្ញា, វិមុត្តិ, វិមុត្តិញ្ញាណទស្សនក្ខន្ធនាតិ បញ្ចហិ
ធម្មក្ខន្ធមហិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

សមុដ្ឋានតោ ន ជានាតិ នាម, “ឯត្តកំ រូបំ ឯកសមុដ្ឋានំ, ឯត្តកំ ទ្វិសមុដ្ឋានំ,
ឯត្តកំ តិសមុដ្ឋានំ, ឯត្តកំ ចតុសមុដ្ឋានំ, ឯត្តកំ ន កុតោចិសមុដ្ឋាតី” តិ ន
ជានាតិ។ សេយ្យថាបិ សោ គោចាលកោ វណ្ណតោ គុន្នំ រូបំ ន ជានាតិ,

តដូចម្ដេច អយំ ភិក្ខុ។ សោ សមុជ្ឈានតោ រូបំ អជានន្តោ រូបំ បរិត្តហេត្វា អរូបំ
វេត្តបេត្វា...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នលក្ខណកុសលោ ហោតីតិ កម្មលក្ខណោ ពាលោ, កម្មលក្ខណោ
បណ្ឌិតោតិ ឯវំ វុត្តំ កុសលាកុសលំ កម្មំ បណ្ឌិតពាលលក្ខណាន្តំ ន ជានាតិ។
សោ ឯវំ អជានន្តោ ពាលេ វដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតេ ន សេវតិ, ពាលេ វដ្ឋេត្វា បណ្ឌិតេ
អសេវន្តោ កប្បិយាកប្បិយំ កុសលាកុសលំ សាវជ្ឈានវដ្ឋំ គរុកលហុកំ
សតេកិច្ចអតេកិច្ចំ ការណាការណំ ន ជានាតិ; តំ អជានន្តោ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ យថា តស្ស គោចាលកស្ស គោគណោ ន
វឡេតិ, ឯវំ ឥមស្មី សាសនេ យថាវុត្តហិ សីលាធិហិ ន វឡេតិ, គោចាលកោវិយ
ច បញ្ចាហិ គោរសេហិ បញ្ចាហិ ធម្មក្ខន្ធមហិ បរិពាហិរោ ហោតិ។

នអាសាដិកំ ហារេតា ហោតីតិ ឧប្បន្នំ កាមវិតក្កន្តំ ឯវំ វុត្តំ
កាមវិតក្កាធិកេ នវិនោទេតិ, សោ ឥមំ អកុសលវិតក្កំ អាសាដិកំ អហារេត្វា
វិតក្កវសិកោ ហុត្វាវិចរេន្តោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ, សោ យថា
តស្ស គោចាលកស្ស...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នវណំ បដិច្ឆាទេតា ហោតីតិ ចក្កុនា រូបំ ទិស្វា និមិត្តក្កាហិ
ហោតីតិអាធិនា នយេន សញ្ញាម្មណេសុ និមិត្តំ គណ្ណាន្តោ យថា សោ
គោចាលកោ វណំ ន បដិច្ឆាទេតិ, ឯវំ សំវំ ន សម្មាទេតិ។ សោ វិវេជន្តារោ
វិចរេន្តោ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ...បេ.... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នធូមំ កត្តា ហោតីតិ សោ គោចាលកោ ធូមំ វិយ ធម្មទេសនាធូមំ ន
ករោតិ, ធម្មកថំ វា សរភញ្ញំ វា ឧបនិសិទ្ធកថំ វា អនុមោទនំ វា ន ករោតិ។
តតោ នំ មនុស្សា ពហុស្សុតោ គុណវាតិ ន ជានន្តិ, តេ គុណាគុណំ អជានន្តោ

ចតុប្បា បច្ចយេហិ សង្កបំ ន ករោត្តិ។ សោ បច្ចយេហិ កិលមមាណោ ពុទ្ធវេចនំ
សង្ខាយំ កាតុំ វត្ថុបដិបត្តិ បូរេតុំ កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឿតុំ ន សក្កោតិ... បេ...
បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន តិត្ថំ ជាតាតិ តិត្ថក្ខតេ ពហុស្សុតភិក្ខុ ន ឧបសង្កមតិ, ឧបសង្កមន្តោ,
“ឥទំ, ភន្តេ, ព្យញ្ញនំ កមំ រោបេតព្ពំ, ឥមស្ស ភាសិតស្ស កោ អត្ថោ, ឥមស្សី ហនេ
ចាឡិ កី វទេតិ, ឥមស្សី ហនេ អត្ថោ កី ធិបេតី” តិ ឯវំ ន បរិបុច្ឆតិ ន បរិបញ្ចតិ,
ន ជាតាបេតិ អត្ថោ។ តស្ស តេ ឯវំ អបរិបុច្ឆតោ អវិវជញ្ចោ ន វិវត្តិ,
ភាដេត្វា ន ធស្សន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ចា ន ឧត្តានីករោត្តិ, អចាកដំ ន ចាកដំ
ករោត្តិ។ អនេកវិហិតេសុ ច កម្ពីរាហិយេសុ ធម្មសូតិ អនេកវិធាសុ កម្ពីរាសុ
ឯកំ កម្ពីរា ឯ បដិវិនោទេន្តិ។ កម្ពីរា ឯវំ ហិ កម្ពីរាហិយា ធម្មា នាម។ តត្ថ ឯកំ
កម្ពីរា ឯ និហរន្តិ អត្ថោ។ សោ ឯវំ ពហុស្សុតតិត្ថំ អនុបសង្កមិត្វា សកកម្ពីរា
កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឿតុំ ន សក្កោតិ។ យថា ច សោ គោចាលកោ តិត្ថំ ន
ជាតាតិ, ឯវំ អយម្បិ ភិក្ខុ ធម្មតិត្ថំ ន ជាតាតិ, អជាតន្តោ អវិសយេ បញ្ចំ បុច្ឆតិ,
អភិធម្មិកំ ឧបសង្កមិត្វា កប្បិយាកប្បិយំ បុច្ឆតិ, វិនយធរំ ឧបសង្កមិត្វា
រូចារូបបរិច្ឆេទំ បុច្ឆតិ។ តេ អវិសយេ បុជ្ជា កថេតុំ ន សក្កោតិ, សោ អត្ថនា
សកកម្ពីរា កម្មជ្ជានំ គហេត្វា វឿតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

ន បីតំ ជាតាតិ យថា សោ គោចាលកោ បីតាបីតំ ន ជាតាតិ, ឯវំ
ធម្មបសញ្ញាតំ ចាមោជ្ឈំ ន ជាតាតិ ន លភតិ, សវនមយំ បុញ្ញកិរិយវត្ថុំ និស្សាយ
អានិសំសំ ន វិនុតិ, ធម្មស្សវនគ្គំ គន្ធា សក្កច្ចំ ន សុណាតិ, និសិន្នោ និទ្ទាយតិ,
កមំ កថេតិ, អញ្ញាវិហិតកោ ហោតិ, សោ សក្កច្ចំ ធម្មំ អសុណាន្តោ កម្មជ្ជានំ
គហេត្វា វឿតុំ ន សក្កោតិ... បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

នវីដី ជាឆាតីតិ សោគោចាលកោ មគ្គាមគ្គំវិយ, - “អយំ លោកិយោ អយំ
លោកុត្តរោ”តិ អវិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ យថាភូតំ ន បជាឆាតិ។ អជាឆន្ទោ
លោកិយមគ្គេ អភិធិវិសិទ្ធា លោកុត្តរំ ធិព្ភត្ថេតុំ ន សក្កោតិ...បេ... បរិពាហិរោ
ហោតិ។

នគោចរកុសលោ ហោតីតិ សោគោចាលកោ បញ្ចាហិកវារេ
សត្តាហិកវារេ វិយ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានេ, “ឥមេ លោកិយា ឥមេ លោកុត្តរោ”តិ
យថាភូតំ ន បជាឆាតិ។ អជាឆន្ទោ សុខុមដ្ឋានេសុ អត្ថនោ ញ្ញាណំ ចរាបេត្វា
លោកិយសតិបដ្ឋានេ អភិធិវិសិទ្ធា លោកុត្តរំ ធិព្ភត្ថេតុំ ន សក្កោតិ...បេ...
បរិពាហិរោ ហោតិ។

អនវសេសនោហិ ច ហោតីតិ បដិគ្គហណោ មត្តំ អជាឆន្ទោ អនវសេសំ
ទុហតិ។ និទ្ទេសវារេ បនស្ស អភិហដ្ឋំ បវារេន្តិ តិ អភិហវិទ្ធា បវារេន្តិ។ ឯត្ថ ទ្វេ
អភិហារោ វាចាភិហារោ ច បច្ចយាភិហារោ ច។ វាចាភិហារោ នាម មនុស្សា
ភិក្ខុស្ស សង្កិកំ គន្ធា, “វេទេយ្យាថ, ភន្តេ, យេនត្ថោ”តិ បវារេន្តិ។ បច្ចយាភិហារោ
នាម វត្ថាធិនិ វា តេលដាណីតាធិនិ វា គហេត្វា ភិក្ខុស្ស សង្កិកំ គន្ធា, “គណ្ណាថ,
ភន្តេ, យាវតកេន អត្ថោ”តិ វេទន្តិ។ តត្រ ភិក្ខុ មត្តំ ន ជាឆាតីតិ ភិក្ខុ តេសុ
បច្ចយេសុ បមាណំ ន ជាឆាតិ, - “ឆាយកស្ស វសោ វេទិតព្ពោ, ឆេយ្យធម្មស្ស
វសោ វេទិតព្ពោ, អត្ថនោ ថាមោ វេទិតព្ពោ”តិ វេទិតេ វុត្ថនយេន
បមាណាយុត្តំ អគ្គហេត្វា យំ អាហារន្តិ, តំ សព្វំ គណ្ណាតីតិ អត្ថោ។ មនុស្សា
វិប្បជិសារិនោ ន បុន អភិហវិទ្ធា បវារេន្តិ។ សោ បច្ចយេហិ កិលមន្តោ កម្មដ្ឋានំ
គហេត្វា វឡេតុំ ន សក្កោតិ...បេ... បរិពាហិរោ ហោតិ។

តេ ន អតិវេកបូជាយ បូជេតា ហោតីតិ សោគោចាលកោ មហាឧសភេ
វិយ តេ ថេវេ ភិក្ខុ ឥមាយ អាវិ ថេវេ រហោ ច មេត្តាយ កាយកម្មាធិកាយ

អតិរេកបូជាយ ន បូជេតិ។ តតោ ថេរា, - “ឥមេ អម្ពេសុ គរុចិត្តិការំ ន
ករោន្តិ” តិ នវកេ ភិក្ខុ ទិហិ សង្កហេហិ ន សង្កណ្ឌាន្តិ, ន អាមិសសង្កហេន
ចីវរេន វា បត្តេន វា បត្តបរិយាបន្នេន វា វសនជ្ជានេន វា។ កិលមន្តេ
មិលាយន្តេបិ នប្បជិជគ្គន្តិ។ ចាឡី វា អដ្ឋកថំ វា ធម្មកថាពន្ធុំ វា គុយ្យគន្ធុំ វា ន
សិក្ខាបេន្តិ។ នវកា ថេរានំ សន្តិកា សព្ពសោ ឥមេ ទ្វេ សង្កហេ អលភមាធា
ឥមស្មី សាសនេ បតិជ្ជាតុំ ន សក្កាន្តិ។ យថា តស្ស គោចាលកស្ស
គោគណោ ន វឡុតិ, ឯវំ សីលានិទិ ន វឡុន្តិ។ យថា ច សោ គោចាលកោ
បញ្ចហិ គោរសេហិ បរិពាហិរោ ហោតិ, ឯវំ បញ្ចហិ ធម្មត្ថន្ទេហិ បរិពាហិរា
ហោន្តិ។ សុក្កបក្ខោ កណ្តាបក្ខេ វុត្តវិបល្លាសវសេន យោដេត្វា វេទិតញ្ចេតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាគោចាលកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចូឡគោចាលកសុត្តវណ្ណានា

៣៥០. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡគោចាលកសុត្តំ។ តត ឧក្កបេលាយន្តិ
ឯវំនាមកេ នគរេ។ តស្មី កិរ មាបិយមាទេ វត្តិ គង្គាសោតតោ មន្ទោ ថលំ
បត្តោ។ មនុស្សា បេលានិ តេលចាតិយំ តេមេត្វា ឧក្កា កត្វា មច្ចំ គណ្ហីសុ។
នគរេ និដ្ឋិតេ តស្ស នាមំ ករោន្តេ អម្ពេហិ នគរជ្ជានស្ស គហិតទិវសេ
បេលុក្កាហិ មន្ទោ គហិតោតិ ឧក្កបេលា-ត្វេវស្ស នាមំ អកំសុ។ ភិក្ខុ
អាមន្តេសីតិ យស្មី ហំនេ និសិន្ទស្ស សព្ពា គង្គា ចាកជា ហុត្វា បញ្ចាយតិ,
តាទិសេ វាលិកុស្សទេ គង្គាតិតេ សាយន្តសមយេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ
និសីទិត្វា មហាគង្គំ បរិបុណ្ណំ សន្ទមាទំ ឱលោកេន្តោ, - “អត្ថិ នុ ខោ ឥមំ គង្គំ
និស្សាយ កោចិ បុព្វេ វឡុបរិហានី បត្តោ” តិ អាវជ្ជិត្វា, បុព្វេ ឯកំ

ពាលគោចាលកំ និស្សយ អនេកសតសហស្សគោគណា ឥមិស្សា គង្គាយ
អារដ្ឋេ បតិក្ខាសមុទ្ទមេវ បរិដ្ឋា, អបរំ បន បណ្ឌិតគោចាលកំ និស្សយ
អនេកសតសហស្សគោគណាស្ស សោតិ ជាតា វុឌ្ឍិ ជាតា អារោគ្យំ ជាតន្តិ
អទ្ទស។ ទិស្វា ឥមំ ការណំ និស្សយ ភិក្ខុនំ ធម្មំ ទេសេស្សមីតិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខុ
អាមន្តេសិ។

មាគធកោតិ មគធ្វរដ្ឋវាសី។ ឧប្បញ្ញជាតិកោតិ និប្បញ្ញសភាវោ ទន្ទោ
មហាជន្យោ។ អសមវេក្ខិត្វាតិ អសល្លក្ខេត្វា អនុបដារត្វា។ បតារេសីតិ
តារេតុំ អារភិ។ ឧត្តរំ តិរំ សុរិទេហានន្តិ គង្គាយ ឱរិមេ តិរេ មគធ្វរដ្ឋំ, ចារិមេ
តិរេ វិទេហរដ្ឋំ, គារោ មគធ្វរដ្ឋតោវិទេហរដ្ឋំ នេត្វា វក្ខិស្សមីតិ ឧត្តរំ តិរំ
បតារេសី។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “ឧត្តរំ តិរំ សុរិទេហាន”ន្តិ។ អាមណ្ឌលិកំ កក្ខិត្វាតិ
មណ្ឌលិកំ កត្វា។ អនយព្យសនំ អាបដ្ឋិស្វតិ អវឌ្ឍិវិធាសំ ចាបុណ្ណិសុ,
មហាសមុទ្ទមេវ បរិសីសុ។ តេន ហិ គោចាលកេន គារោ ឱតារេន្ទេន គង្គាយ
ឱរិមតិរេ សមតិត្តញ្ចវិសមតិត្តញ្ច ឱលោកេតព្ពំ អស្ស, មជ្ឈេ គង្គាយ គុន្នំ
វិស្សមជ្ជានត្ថំ ទ្វេ តីណិ វាលិកត្តលានិ សល្លក្ខេត្តញ្ចានិ អស្ស។ តថា ចារិមតិរេ
តីណិ ចត្តារិ តិត្តានិ, ឥមស្មា តិត្តា ភជ្ជា ឥមំ តិត្ថំ គណ្ឌិស្សន្តិ, ឥមស្មា ភជ្ជា
ឥមន្តិ។ អយំ បន ពាលគោចាលកោ ឱរិមតិរេ គុន្នំ ឱតរណាតិត្ថំ សមំ វា វិសមំ
វា អនោលោកេត្វាវ មជ្ឈេ គង្គាយ គុន្នំ វិស្សមជ្ជានត្ថំ ទ្វេ តីណិ
វាលិកត្តលានិបិ អសល្លក្ខេត្វាវ បរតិរេ ចត្តារិ បញ្ច ឧត្តរណាតិត្តានិ
អសមវេក្ខិត្វាវ អតិត្ថេនេវ គារោ ឱតារេសី។ អថស្ស មហាឧសភោ
ជវនសម្បន្នតាយ ចេវ ថាមសម្បន្នតាយ ច តិរិយំ គង្គាយ សោតំ នេត្វា ចារិមំ
តិរំ បត្វា និន្ទតដព្វោវ កណ្តាកកុម្ភកហានញ្ច ទិស្វា, “ឧត្តិធិវិជ្ជមេត”ន្តិ ញ្ញត្វា
ធុរគ្គ-បតិដ្ឋានោកាសម្បិ អលភិក្ខា បដិធិវត្ថិ។ គារោ មហាឧសភោ និវត្តោ
មយម្បិ និវត្តិស្សមាតិ និវត្តា។ មហាតោ គោគណាស្ស និវត្តជ្ជានេ ឧទកំ និដ្ឋិត្វា

មជ្ឈេ គង្គាយ អារ្យដ៏ ឧដ្ឋបេសិ។ គោគណោ អារ្យដ៏ បរិសិទ្ធា សមុទ្ទមេវ បត្តោ។
ឯកោបិ គោណោ អរោគោ នាម នាហោសិ។ តេនាហា - “តត្ថេវ អនយព្យសនំ
អាបជ្ជិសូ”តិ។

អកុសលា ឥមស្ស លោកស្សាតិ ឥធ លោកេ ខន្ធជាតាយ តនេសុ
អកុសលា អនេកា, បរលោកេបិ ឯសេវ នយោ។ មារធម្មេ វុច្ចតិ
តេភូមកធម្មា។ អមារធម្មេ នវ លោកុត្តរធម្មា។ មច្ចុធម្មេ ម្យ
តេភូមកធម្មាវ។ អមច្ចុធម្មេ នវ លោកុត្តរធម្មា។ តត្ថ អកុសលា អនេកា។
វេទនត្ថតោ បន មារស្ស ធម្មេ មារធម្មេ។ ធម្មេន្តិ ហំនំ វត្ថុ និវាសោ
គោចរោ។ មច្ចុធម្មេបិ ឯសេវ នយោ។ តេសន្តិ តេសំ ឯវេរុចានំ
សមណាព្រាហ្មណានំ, ឥមិនា ធន សត្តារោ ទស្សិតាតិ វេទិតញ្ញា។

៣៥០. ឯវំ កណ្តាបក្ខំ និដ្ឋបេត្វា សុក្កបក្ខំ ទស្សន្តោ ភូតបុព្វំ,
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។ តត្ថ ពលវគាវោតិ ទន្តគោណោ ចេវ ធម្មុយោ ច។
ទម្មគាវោតិ ទមេតព្ពគោណោ ចេវ អវិជាតគាវោ ច។ វច្ឆតវេតិ វច្ឆការំ តវិត្វា
បិតេ ពលវវច្ឆេ។ វច្ឆកេតិ ធម្មុបកេ តវុណាវច្ឆកេ។ កិសាពលកេតិ
អប្បមំសលោហិតេ មន្ទជាមេ។ តាវទេវ ជាតកោតិ តំទិវសេ ជាតកោ។
មាតុគោរវកេន វុយ្ហមាណោតិ មាតា បុរតោ បុរតោ ហំហុន្តិ គោរវំ កត្វា សញ្ញំ
ទទមាណា ឧវេន ឧទកំ ជិដ្ឋមាណា គច្ឆតិ, វច្ឆកោ តាយ គោរវសញ្ញាយ ធម្មុយោ
វា ឧវេន ជិន្នោទកេន គច្ឆមាណោ “មាតុគោរវកេន វុយ្ហមាណោ”តិ វុច្ចតិ។

៣៥២. មារស្ស សោតំ នេត្វាតិ អរហត្តមគ្គេន មារស្ស តណ្ហាសោតំ
នេត្វា។ ចារំ គតាតិ មហាឧសភា នទីចារំ វិយ សំសារចារំ និព្ពានំ គតា។ ចារំ
អគម្មស្វតិ មហាឧសភានំ ចារផ្កតក្ខណោ គង្គាយ សោតស្ស តយោ
កោដ្ឋាសេ អតិក្កម្ម បិតា មហាឧសភេ ចារំ បត្តេ ទិស្វា តេសំ គតមគ្គំ

បដិបទ្ធិត្វា ចារំ អគម៌សុ។ ចារំ គមិស្សន្តិតិ ចតុមគ្គវជ្ជានំ កិលេសានំ តយោ
កោដ្ឋាសេ ខេបេត្វា បិតា ឥនានិ អរហត្តមគ្គេន អវសេសំ តណ្ហាសោតំ ធម្មតា
ពលវគ្គោវិយ នទីចារំ សំសារចារំ និព្វានំ គមិស្សន្តិតិ។ ឥមិនា នយេន
សព្វវារេសុ អត្ថោ វេទិតញ្ចា។ ធម្មានុសារិនោ, សទ្ធានុសារិនោតិ ឥមេ ទ្វេ
បឋមមគ្គសមន្តិនោ។

ជានតាតិ សព្វធម្មេ ជានន្តេន ពុទ្ធន។ សុប្បកាសិតោតិ សុកដិកោ។ វិវជន្តិ
វិវិតំ។ អមតទ្វារន្តិ អរិយមគ្គោ។ និព្វានបត្តិយាតិ តទត្ថាយ វិវដំ។
វិនឡិកតន្តិ វិគតមាននឡំ កតំ។ ខេមំ បត្តេថាតិ កត្តកម្មតាធន្តេន អរហត្តំ
បត្តេថ, កត្តកាមា និព្វត្តេតុកាមា ហោថាតិ អត្ថោ។ “បត្តត្ថា”តិបិ ចាហោ។
ឯវរូបំ សត្តារំ លភិត្វា តុម្ពេ បត្តាយេវ នាមាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្វត្ថ
ឧត្តានមេវ។ ភគវា បន យថានុសន្និទាវ ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចាសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡកោចាលកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ចូឡសច្ចកសុត្តវណ្ណានា

៣៥៣. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡសច្ចកសុត្តំ។ តត្ថ មហាវនេ
ក្ខេដាគារសាលាយន្តិ មហាវនំ នាម សយំជាតំ អរោបិមំ សបរិច្ឆេទំ មហាវនំ។
កបិលវត្ថុសាមន្តា បន មហាវនំ ហិមវន្តេន សហ ឯកាពទ្ធិំ អបរិច្ឆេទំ ហុត្វា
មហាសមុទ្ធិំ អាហាច្ឆ បិតំ។ ឥទំ តាទិសំ ន ហោតិ។ សបរិច្ឆេទំ មហាវនំ វនន្តិ
មហាវនំ។ ក្ខេដាគារសាលា បន មហាវនំ និស្សាយ កតេ អាហមេ ក្ខេដាគារំ
អន្តោកត្វា ហំសវដ្ឋកច្ឆន្តេន កតា សញ្ញាការសម្បជ្ជា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ
គន្ធកុដិ វេទិតញ្ចា។

សច្ចកោនិគណ្ឌបុត្តាតិ បុព្វេកិរ ឯកោនិគណ្ឌោ ច និគណ្ឌី ច បញ្ច បញ្ច
វាទសតានិ ឧគ្គហេត្វា, វាទំ អាហារេស្សមាតិ ជម្ពុជីបេ វិចារន្តា វេសាលីយំ
សមាគតា។ លិច្ឆិវិរាជានោ ទិស្វា, - “តុំ កោ, តុំ កា” តិ បុច្ឆីសុ។ និគណ្ឌោ -
“អហំ វាទំ អាហារេស្សមីតិ ជម្ពុជីបេ វិចារមី” តិ អាហា។ និគណ្ឌីបិ តថា អាហា។
លិច្ឆិវិរោ, “ឥធរេ អញ្ញមញ្ញំ វាទំ អាហារេថា” តិ អាហំសុ។ និគណ្ឌី អត្តនា
ឧគ្គហិតានិ បញ្ចវាទសតានិ បុច្ឆិ, និគណ្ឌោ កថេសិ។ និគណ្ឌោ បុច្ឆិតេបិ
និគណ្ឌី កថេសិយេវ។ ឯកស្សបិ ន ជយោ, ន បរាជយោ, ឧកោ សមសមា
អហេសុំ។ លិច្ឆិវិរោ, - “តុម្ពេ ឧកោបិ សមសមា អាហិណ្ឌិត្វា កី កិរិស្សថ,
ឥធរេ វេសថា” តិ គេហំ ទត្វា ពលី បដ្ឋបេសុំ។ តេសំ សំវាសមន្ទាយ ចតស្សោ
ជិតរោ ជាតា, - ឯកា សច្ចា នាម, ឯកា លោលា នាម, ឯកា បដាចារា នាម,
ឯកា អាចារវតី នាម។ តាបិ បណ្ឌិតាវ អហេសុំ, មាតាបិតុហិ ឧគ្គហិតានិ
បញ្ច បញ្ច វាទសតានិ ឧគ្គហេសុំ។ តា វេយបត្តា មាតាបិតរោ អវោថុ - “អម្ពា កំ
អម្ពា កុលេ ធារិកា នាម ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនិ ទត្វា កុលយំ បេសិតបុញ្ញា នាម
នត្ថិ។ យោ បន អគារិកោ តាសំ វាទំ មទ្ធិតុំ សក្កោតិ, តស្ស ចាទបរិចារិកា
ហោន្តិ។ យោ បព្ពជិតោ តាសំ មទ្ធិតុំ សក្កោតិ, តស្ស សន្តិកេ បព្ពជន្តិ។ តុម្ពេ កី
កិរិស្សថា” តិ? មយម្មិ ឯវមេវ កិរិស្សមាតិ។ ចតស្សោបិ បរិញ្ញាជិកវេសំ
គហេត្វា, “អយំ ជម្ពុជីថោ នាម ជម្ពុយា បញ្ញាយតី” តិ ជម្ពុសាខំ គហេត្វា
ចារិកំ បក្កមីសុ។ យំ គាមំ ចាបុណ្ឌិត្វ, តស្ស ទ្វារេ បំសុបុញ្ញោ វា វាលិកបុញ្ញោ វា
ជម្ពុជនំ វេបេត្វា, - “យោ វាទំ អាហារេតុំ សក្កោតិ, សោ ឥមំ មទ្ធិតុំ” តិ វត្វា គាមំ
បរិសន្តិ។ ឯវំ គាមេន គាមំ វិចារន្តិយោ សាវត្ថី ចាបុណ្ឌិត្វា តថេវ គាមទ្វារេ
ជម្ពុជនំ វេបេត្វា សម្បត្តមនុស្សានំ អាហារេត្វា អន្តោនគរំ បរិដ្ឋា។

តេន សមយេន ភគវា សាវត្ថី និស្សាយ ជេតវនេ វិហារតិ។ អថាយស្មា
សាវិបុត្តោ គិលានេ បុច្ឆន្តោ អជគិតជ្ជានំ ជគ្គន្តោ អត្តនោ កិច្ចមហាន្តតាយ

អម្ពោហិ ភិក្ខុហិ ធិវាតរំ តាមំ បិណ្ឌាយ បរិសន្តោ តាមទ្វារេ ជម្ពុជជំ ទិស្វា, -
“កិមិទ”ន្តិ ទារកេ បុច្ឆិ។ តេ តមត្ថំ អាហោចេសុំ។ តេន ហិ មទ្គាបិតោ។ ន សក្កោម,
ភន្តេ, ភាយាមាតិ។ “កុមារា មា ភាយថ, ‘កេន អម្ពោកំ ជម្ពុជជោ មទ្គាបិតោ’ តិ
វុត្ថេ, ពុទ្ធសារកេន សារិបុត្តត្ថេវេន មទ្គាបិតោ, វាទំ អាហោចេតុកាមា ជេតវេន
ថេរស្ស សន្តិកំ គច្ឆថាតិ វុទេយ្យថា” តិ អាហា។ តេ ថេរស្ស វេចនំ សុត្វា ជម្ពុជជំ
មទ្គិក្វា ធម្មេសុំ។ ថេរោ បិណ្ឌាយ ចរិត្វាវិហារំ គតោ។ បរិព្ពាជិកាបិ តាមតោ
និក្ខមិត្វា, “អម្ពោកំ ជេន កេន មទ្គាបិតោ” តិ បុច្ឆិសុ។ ទារកា តមត្ថំ
អាហោចេសុំ។ បរិព្ពាជិកា បុន តាមំ បរិសិត្វា ឯកេកំ វិចី គហេត្វា, -
“ពុទ្ធសារកោ កិរ សារិបុត្តោ នាម អម្ពោហិ សទ្ធិ វាទំ កិរស្សតិ, សោតុកាមា
និក្ខមថា” តិ អាហោចេសុំ។ មហាជនោ និក្ខមិ, តេន សទ្ធិ បរិព្ពាជិកា ជេតវេនំ
អគមីសុ។

ថេរោ - “អម្ពោកំ វេសនជ្ជានេ មាតុកាមស្ស អាគមនំ នាម អជាសុក” ន្តិ
វិហារមជ្ឈេ និសីទិ។ បរិព្ពាជិកាយោ គន្ធា ថេរំ បុច្ឆិសុ - “តុម្ពោហិ អម្ពោកំ ជេន
មទ្គាបិតោ” តិ? អាម, មយា មទ្គាបិតោតិ។ មយំ តុម្ពោហិ សទ្ធិ វាទំ
កិរស្សមាតិ។ សាធុ ករោថ, កស្ស បុច្ឆា កស្ស វិស្សជ្ជនំ ហោតូតិ? បុច្ឆា នាម
អម្ពោកំ បត្តា, តុម្ពោ បន មាតុកាមា នាម បឋមំ បុច្ឆថាតិ អាហា។ តា
ចតស្សោបិ ចតុសុ ទិសាសុ ឋត្វា មាតាបិតុនំ សន្តិកេ ឧត្តហិតំ វាទសហស្សំ
បុច្ឆិសុ។ ថេរោ ខគ្គេន កុមុទនាឡំ ជិន្ទន្តោ វិយ បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ និជ្ជជំ និគ្គល្លិ កត្វា
កថេសិ, កថេត្វា បុន បុច្ឆថាតិ អាហា។ ឯត្ថកមេវ, ភន្តេ, មយំ ជាតាមាតិ។ ថេរោ
អាហា - “តុម្ពោហិ វាទសហស្សំ បុច្ឆិតំ មយា កថិតំ, អហំ បន ឯកំ យេវ បញ្ចំ
បុច្ឆិស្សមិ, តំ តុម្ពោ កថេថា” តិ។ តា ថេរស្ស វិសយំ ទិស្វា, “បុច្ឆថ, ភន្តេ,
ព្យាករិស្សមា” តិ វត្ថុំ នាសក្ខីសុ។ “វេទ, ភន្តេ, ជាតាមា ព្យាករិស្សមា” តិ បុន
អាហំសុ។

ថេរោ អយំ បន កុលបុត្តេ បញ្ញាជេត្វា បឋមំ សិក្ខាបេតព្ពបញ្ញោតិ វុត្វា, -
“ឯកំ នាម កិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ តា នេវ អន្តំ, ន កោជី អន្តសំសុ។ ថេរោ កថេថាតិ អាហ។
ន បស្សម, ភន្តេតិ។ តុម្ពេហិ វាទសហស្សំ បុច្ឆិតំ មយា កថិតំ, មយ្ហំ តុម្ពេ ឯកំ
បញ្ញម្បិ កថេតុំ ន សក្កោជ, ឯវំ សន្តេ កស្ស ជយោ កស្ស បរាជយោតិ?
តុម្ពា កំ, ភន្តេ, ជយោ, អម្ពា កំ បរាជយោតិ។ ឥនាទិ កី ករិស្សថាតិ? តា
មាតាបិតុហិ វុត្តវចនំ អាហោជេត្វា, “តុម្ពា កំ សន្តិកេ បព្ពជិស្សមា”តិ អាហំសុ។
តុម្ពេ មាតុកាមា នាម អម្ពា កំ សន្តិកេ បព្ពជិតុំ ន វុត្តតិ, អម្ពា កំ បន សាសនំ
គហេត្វា ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ធា បព្ពជថាតិ។ តា សាដ្ឋតិ ថេរស្ស សាសនំ
គហេត្វា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស សន្តិកំ គន្ធា បព្ពជិសុ។ បព្ពជិតា ច បន អប្បមត្តា
អាតាបិនិយោ ហុត្វា នចិវស្សេវ អរហន្តំ ចាបុណ្ណិសុ។

អយំ សច្ចកោ តាសំ ចតុន្ទម្បិ កនិជ្ជភាតិកោ។ តាហិ ចតុហិបិ
ឧត្តរិកវបញ្ញោ, មាតាបិតុនម្បិ សន្តិកា វាទសហស្សំ, តតោ ពហុតវព្វា
ពាហិវសមយំ ឧត្តហេត្វា កត្តចិ អគន្ធា រាជនារកេ សិប្បំ សិក្ខាបេន្តោ តតេវ
វេសាលិយំ វសតិ, បញ្ញាយ អតិប្បវិតត្តា កុច្ឆិ មេ ភិជ្ជេយ្យាតិ ភីតោ អយបដ្ឋេន
កុច្ឆិ បរិក្ខិបិត្វា ចរតិ, ឥមំ សន្ធាយ វុត្តំ “សច្ចកោ និគណ្ឌាបុត្តោ”តិ។

ភស្សប្បវាទកោតិ ភស្សំ វុច្ឆតិ កថាមគ្គោ, តំ បវទតិ កថេតីតិ
ភស្សប្បវាទកោ។ បណ្ឌិតវាទោតិ អហំ បណ្ឌិតោតិ ឯវំ វាទោ។ សាធុសម្មតោ
ពហុជនស្សាតិ យំ យំ នក្ខត្តចារេន អាទិសតិ, តំ តំ យេភុយ្យេន តថេវ ហោតិ,
តស្មា អយំ សាធុលទ្ធិកោ ភន្តកោតិ ឯវំ សម្មតោ មហាជនស្ស។ វាទេន វាទំ
សមារទ្វោតិ កថាមគ្គេន ទោសំ អាហេបិតោ។ អាយស្មា អស្សជីតិ
សារិបុត្តត្ថេវស្ស អាចិវយោ អស្សជិត្តេវា។ ជង្សិវិហារំ អនុចង្គមមាទោតិ

តតោ តតោ លីច្ឆវីរាជគេហតោ តំ តំ គេហំ គមនត្ថាយ អនុចង្គមមាណោ។
យេនាយស្មា អស្សជីតេនុបសង្កមីតិ កស្មា ឧបសង្កមី? សមយជាននត្ថំ។

ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “អហំ ‘សមណស្ស គោតមស្ស វាទំ
អាហេបេស្សមី’តិ អាហិណ្ឌូរាមិ, ‘សមយំ បនស្ស ន ជាធាមី’តិ ន អាហេបេសី។
បរស្ស ហិ សមយំ ញត្វា អាហេបិតោ វាទោ ស្វារោបិតោ នាម ហោតិ។ អយំ
បន សមណស្ស គោតមស្ស សាវកោ បញ្ញាយតិ អស្សជិត្តេវេ; សោ អត្តនោ
សត្តុ សមយេ កោវិទោ, ឯតាហំ បុច្ឆិត្វា កងំ បតិជ្ជាបេត្វា សមណស្ស
គោតមស្ស វាទំ អាហេបេស្សមី”តិ។ តស្មា ឧបសង្កមី។ វិនេតីតិ កងំ វិនេតិ, កងំ
សិក្ខាបេតីតិ បុច្ឆតិ។ យេវេ បន យស្មា ទុក្ខន្តិ វុត្តេ ឧចារម្ពស្ស ឱកាសោ
ហោតិ, មគ្គជលានិបិ បរិយាយេន ទុក្ខន្តិ អាគតានិ, អយញ្ច ទុក្ខន្តិ វុត្តេ ថេវំ
បុច្ឆេយ្យ - “ភោ អស្សជិ, កិមត្ថំ តុម្ពេ បព្ពជិតា”តិ។ តតោ “មគ្គជលត្ថាយា”តិ
វុត្តេ, - “នយិទំ, ភោ អស្សជិ, តុម្ពា កំ សាសនំ នាម, មហាអាយាតនំ នាមេតំ,
និរយុស្សនោ នាមេស, នត្តិ តុម្ពា កំ សុខាសា, ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ ទុក្ខមេវ ជិវាបេត្តា
អាហិណ្ឌូរាមា”តិ ទោសំ អាហេបេយ្យ, តស្មា បរវាទិស្ស បរិយាយកងំ កាតុំ ន
វុច្ឆតិ។ យថា ឯស អប្បតិជ្ជោ ហោតិ, ឯវេស្ស និប្បរិយាយកងំ កថេស្សមីតិ
ចិន្តេត្វា, “រូបំ, ភិក្ខុវេ, អនិច្ច”ន្តិ ឥមំ អនិច្ចានត្តវសេនេវ កងំ កថេតិ។ ទុស្សុតន្តិ
សោតុំ អយុត្តំ។

៣៥៤. សន្តាតាវេតិ រាជកុលានំ អត្តានុសាសនសន្តាគារសាលាយំ។ យេន
តេ លីច្ឆវីតេនុបសង្កមីតិ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ - “អហំ បុព្វេ សមយំ
អជាននភាវេន សមណស្ស គោតមស្ស វាទំ ន អាហេបេសី, ឥទានិ បនស្ស
មហាសាវកេន កងិតំ សមយំ ជាធាមិ, ឥមេ ច មម អន្តេវាសិកា បញ្ចាសតា
លីច្ឆវី សន្និបតិកា។ ឯតេហិ សទ្ធិ គន្ធា សមណស្ស គោតមស្ស វាទំ

អាហារបេស្សមី"តិ តស្មា ឧបសង្កមិ។ ញាតញ្ញតវេនាតិ ញាតេសុ អភិញ្ញាតេសុ
បញ្ចវគ្គិយត្ថេវេសុ អញ្ញតវេន។ បតិដ្ឋិតន្តិ យថា តេន បតិដ្ឋិតំ។ សចេ ឯវំ
បតិដ្ឋិស្សតិ, អថ បន អញ្ញាទេវ វគ្គតិ, តត្រ មយា កី សក្កា កាតុន្តិ ឥនានេវ
បិដ្ឋិបរិវត្តេន្តោ អាហា។ អាកឡេយ្យាតិ អត្ថនោ អភិមុខំ កឡេយ្យ។
បរិកឡេយ្យាតិ បុរតោ បដិបណ្ណាមេយ្យ។ សម្មវិកឡេយ្យាតិ កាលេន
អាកឡេយ្យ, កាលេន បរិកឡេយ្យ។ សោណ្ឌិកាកិលញ្ញន្តិ សុរាមេវ
បិដ្ឋកិលញ្ញំ។ សោណ្ឌិកាដុត្តាតិ សុរាដុត្តា។ វាលំ កណ្ណោ គហេត្វាតិ
សុរាបរិស្សាវនត្ថវិកំ ជោវិតុកាមោ កសជនិធុននត្ថំ ឧភោសុ កណ្ណោសុ
គហេត្វា។ ឌីដុនេយ្យាតិ អដោមុខំ កត្វា ដុនេយ្យ។ និទ្ទុនេយ្យាតិ ឧទ្ទុមុខំ កត្វា
ដុនេយ្យ។ និទ្ទោដេយ្យាតិ បុនប្បនំ បទ្ទោដេយ្យ។ សាណាជោវិកំ នាមាតិ ឯត្ថ
មនុស្សា សាណាសាជកករណត្ថំ សាណាវាកេ គហេត្វា មុដ្ឋិ មុដ្ឋិ ពន្ធិត្វា ឧទកេ
បក្ខិបន្តិ។ តេ តតិយទិវសេ សុដ្ឋ កិលិន្ទា ហោន្តិ។ អថ មនុស្សា
អម្ពិលយាគុសុរាជិនិ អាទាយ តត្ថ គន្ធា សាណាមុដ្ឋិ គហេត្វា, ទក្ខិណតោ
វាមតោ សមុខា ចាតិ តិសុ ជលកេសុ សកី ទក្ខិណាជលកេ, សកី វាមជលកេ,
សកី សមុខជលកេ បហាវន្តា អម្ពិលយាគុសុរាជិនិ ភុញ្ញន្តា បិវន្តា ខាទន្តា
ជោវន្តិ។ មហាន្តា កីឡា ហោតិ។ រញ្ជោ នាគោ តំ កីឡំ ទិស្វា គម្ពីរំ ឧទកំ
អនុបរិសិទ្ធា សោណ្ណាយ ឧទកំ គហេត្វា សកី កុម្មេ សកី បិដ្ឋិយំ សកី
ឧភោសុ បស្សេសុ សកី អន្តរសត្ថិយំ បក្ខិបន្តោ កីឡិត្ថ។ តទុចាទាយ តំ
កីឡិតជាតំ សាណាជោវិកំ នាម វុច្ឆតិ, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ - "សាណាជោវិកំ នាម
កីឡិតជាតំ កីឡិតិ"តិ។ កី សោ ភវមាណោ សច្ចកោ និគណ្ឌាបុត្តោ, យោ
ភគវតោ វាទំ អាហារបេស្សតិ យោ សច្ចកោ និគណ្ឌាបុត្តោ ភគវតោ វាទំ
អាហារបេស្សតិ, សោ កី ភវមាណោ កី យក្ខោ ភវមាណោ ឧទាហុ ឥន្ទោ, ឧទាហុ

ព្រហ្ម ភក្តីមាតា ភក្តីតា វាទំ អាហារេស្សតិ? ន ហិ សក្កា បកតិមនុស្សន
ភក្តីតា វាទំ អាហារេតុន្តិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

៣៥៥. តេន ខោ បន សមយេនាតិ យស្មី សមយេ សច្ចកោ អារាមំ ចារិសិ,
តស្មី។ កិស្មី បន សមយេ ចារិសិទិ? មហាមជ្ឈន្តិកសមយេ។ កស្មា បន តស្មី
សមយេ ចន្តមន្តិទិ? បណីតភោជនបច្ចយស្ស ជិនមិទ្ធស្សវិនោទនត្ថំ។
ទិវាបធានិកា វា តេ។ តាទិសានញ្ចិ បច្ឆាភត្ថំ ចន្តមិទ្ធា ទ្គត្វា សរីរំ ឧត្ថំ
គណ្ណារេត្វា និសង្ក ឥសណធម្មំ ករោន្តានំ ចិត្តំ ឯកត្ថំ ហោតិ។ យេន តេ
ភិក្ខុតិ សោ កិវ កុហិ សមណោ កោតមោតិ បរិវេណតោ បរិវេណំ គន្ធា
បុច្ឆិទ្វា បរិសិស្សមីទិ វិលោកេន្តោ អរញ្ញោ ហត្ថិ វិយ ចន្តមេ ចន្តមមាទេ
បំសុក្ខលិកភិក្ខុ ទិស្វា តេសំ សន្តិកំ អគមាសិ។ តំ សន្ធាយ, “យេន តេ
ភិក្ខុ” តិអាទិ វុត្ថំ។ កហំ នុ ខោ, ភោតិ កតវស្មី អាវាសេ វា មណ្ឌាបេ វាទិ អត្ថោ។
ឯស, អគ្គិវេស្សន, ភក្តីវាទិ តទា កិវ ភក្តីវា បច្ចុសកាលេ មហាករុណា
សមាបត្តិ សមាបទ្ធិទ្វា ទសសហស្សចក្កវាឡេ សព្វញ្ញតញ្ញាណាជាលំ
បត្តិទ្វា ពោធនេយ្យសត្តំ ឡិលោកេន្តោ អទ្ទស - “ស្មេ សច្ចកោ និគណ្ឌាបុត្តោ
មហាតី លិច្ឆិវិបរិសំ គហេទ្វា មម វាទំ អាហារេតុកាមោ អាគមិស្សតិ” តិ។
តស្មា ចាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ វេសាលិយំ បិណ្ឌាយ
ចរិទ្វា បិណ្ឌាចាតបដិក្កេន្តោ មហាបរិសាយ និសីទិតុំ សុខដ្ឋានេ និសីទិស្សមីទិ
គន្ធកុដិ អបរិសិទ្ធា មហាវនេ អញ្ញាតវស្មី រុក្ខមូលេ ទិវាវិហារំ និសីទិ។ តេ ភិក្ខុ
ភក្តីតោ វុត្ថំ ទស្សេទ្វា អាគតា, សច្ចកេន បុដ្ឋា ទូរេ និសិទ្ធិ ភក្តីវុត្ថំ ទស្សេន្តា,
“ឯស អគ្គិវេស្សន ភក្តីវា” តិ អាហំសុ។

មហាតិយា លិច្ឆិវិបរិសាយ សទ្ធិន្តិ ហេដ្ឋា បញ្ចមត្តេហិ លិច្ឆិសតេហិ
បរិវុតោតិ វុត្ថំ។ តេ ឯតស្ស អន្តោវាសិកាយេវ, អន្តោវេសាលិយំ បន សច្ចកោ

បញ្ចមត្តានិ លិង្គវិរាជសតានិ គហេត្វា, “វាទត្ថិកោ ភគវន្តំ ឧបសង្កមន្តោ” តិ
 សុត្វា ទិដ្ឋំ បណ្ឌិតានំ កថាសល្លាបំ សោស្ស្យមាតិ យេភុយ្យេន មនុស្សនិក្ខត្តា,
 ឯវំ សា បរិសា មហាតី អបរិច្ឆន្ទគណនា អហោសិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ អញ្ញលី
 បណាមេត្វាតិ ឯតេ ឧភតោបក្ខិកា, តេ ឯវំ ចិន្តេសុំ - “សចេ នោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា
 ចោទេស្សន្តិ, ‘កស្មា តុម្ពេ សមណំ គោតមំ វុទ្ធិត្ថា’ តិ, តេសំ, ‘កី
 អញ្ញលីមត្តករណោនបិ វុទ្ធិតំ ហោតី’ តិ វត្តាម។ សចេ នោ សម្មាទិដ្ឋិកា
 ចោទេស្សន្តិ, ‘កស្មា ភគវន្តំ ន វុទ្ធិត្ថា’ តិ, ‘កី សីសេន ភូមិ បហារន្តេនេវ វុទ្ធិតំ
 ហោតិ, ននុ អញ្ញលីកម្មម្យី វុទ្ធនា ឯវា’ តិ វត្តាមា” តិ។ នាម គោត្តន្តិ, ភោ
 គោតម, អហំ អសុកស្ស បុត្តោ ទត្តោ នាម មិត្តោ នាម ឥធ អាគតោតិ វុទ្ធនា
 នាម សាវេន្តិ នាម។ ភោ គោតម, អហំ វាសិដ្ឋោ នាម កត្វានោ នាម ឥធ
 អាគតោតិ វុទ្ធនា គោត្តំ សាវេន្តិ នាម។ ឯតេ កិរ ទលិទ្ធា ជិណ្ឌាកុលបុត្តា
 បរិសមជ្ឈេ នាមគោត្តវសេន ចាកជា ភវិស្សមាតិ ឯវំ អកំសុ។ យេ បន
 តុណ្ហិភូតា និសីទីសុ, តេ កេរាជិកា ចេវ អន្ធពាលា ច។ តត្ថ កេរាជិកា, “ឯកំ
 ទ្វេ កថាសល្លាបេ ករោន្តោវិស្សសិកោ ហោតិ, អថ វិស្សសេ សតិ ឯកំ ទ្វេ
 ភិក្ខា អនាតុំ ន យុត្ត” តិ តតោ អត្តានំ មោចន្តា តុណ្ហិ និសីទន្តិ។ អន្ធពាលា
 អញ្ញាណតាយេវ អវត្ថិតមត្តិកាបិណ្ឌោវិយ យត្ថ កត្តចិ តុណ្ហិភូតា
 និសីទន្តិ។

៣៥៦. កិញ្ចិទេវ ទេសន្តិ កញ្ចិ ឌីកាសំ កិញ្ចិ ការណំ, អថស្ស ភគវា
 បញ្ញាបុច្ឆនេ ឧស្សហំ ជនេន្តោ អាហា - បុច្ឆ, អត្ថិវេស្សន, យនាកម្ពីសីតិ។
 តស្សត្ថោ - “បុច្ឆ យទិ អាកម្ពីសី, ន មេ បញ្ញាវិស្សន្តនេ ភារោ អត្ថិ”។ អថ វា “បុច្ឆ
 យំ អាកម្ពីសី, សត្តំ តេ វិស្សន្តេស្សមី” តិ សត្តញ្ញបវារណំ បវារេសិ
 អសាធារណំ បច្ឆេកពុទ្ធអគ្គសាវមហាសាវកេហិ។ តេ ហិ យនាកម្ពីសីតិ ន

វេទន្តិ, សុត្វា វេទិស្សាមាតិ វេទន្តិ។ ពុទ្ធា បន “បុច្ឆាវុសោ, យទាកក្ខ័សី” តិ (សំ. និ. ១.២៣៧) វា, “បុច្ឆ, មហារាជ, យទាកក្ខ័សី” តិ (ធី. និ. ១.១៦២) វា,

“បុច្ឆ វាសវ មំ បញ្ចំ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ;

តស្ស តស្សេវ បញ្ចស្ស, អហំ អន្តំ ករោមិ តេ” ឥតិ។ (ធី. និ. ២.៣៥៦) វា,

“តេន ហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, សកេ អាសនេ និសីទិត្វា បុច្ឆ យទាកក្ខ័សី” តិ (ម. និ. ៣.៨៥) វា,

“ពារិស្ស ច តុយ្ហំ វា, សព្ពេសំ សព្ពេសំសយំ;

កតាវកាសា បុច្ឆន្តោ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆថា” តិ។ (សុ. និ. ១០៣៦) វា,

“បុច្ឆ មំ សភិយ បញ្ចំ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ;

តស្ស តស្សេវ បញ្ចស្ស, អហំ អន្តំ ករោមិ តេ” ឥតិ។ (សុ. និ. ៥១៧) វា -

តេសំ តេសំ យក្ខនិទ្ទនេវ សមណាព្រាហ្មណាបរិព្ពាជកានំ សព្ពញ្ញបវារណំ
បវារេន្តិ។ អនច្ឆិយព្ពេតំ, យំ ភគវា ពុទ្ធក្ខមី បត្វា ឯតំ បវារណំ បវារេយ្យ។
យោ ពោធិសត្តក្ខមិយំ បទេសញ្ញាលោបិ ឋិតោ

“កោណ្ឌញ្ញ បញ្ញានិ វិយាករោហិ,

យាចន្តិ តំ ឥសយោ សាធុរា;

កោណ្ឌញ្ញ ឯសោ មនុស្សេសុ ធម្មោ,

យំ វុទ្ធមាគច្ឆតិ ឯស ភារោ” តិ។ (ជា. ២.១៧.៦០) -

ឯវំ សក្កាធិនំ អត្ថាយ ឥសីហិ យាចិតោ

“កតាវកាសា បុច្ឆន្ត ភោត្តោ,

យំ កិញ្ចិ បញ្ចំ មនសាភិបត្តិតំ;
អបាញ្ចំ តំ តំ វេរិយាករិស្សំ,
ញាត្វា សយំ លោកមិមំ បរញ្ចា”តិ។ (ជា. ២.១៧.៦១);

ឯវំ សរភក្កកាលេ, សម្ពុរជាតកេ ច សកលជម្ពុជីបំ តិក្ខុត្តំ វិចរិត្វា
បញ្ចានំ អន្តកំ អធិស្វា សុចរិតេន ព្រាហ្មណេន បញ្ចំ បុដ្ឋា ឌីកាសេ ការិតេ,
ជាតិយា សត្តវស្សោ រជិកាយំ បំសុំ កិឡន្តោ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា អន្តរវិជយំ
និសិដ្ឋោ -

“តគ្ស តេ អហមក្ខិស្សំ, យថាបិ កុសលោ តថា;
រាជា ច ខោ តំ ជាធាតិ, យទិ កាហតិ វា ន វា”តិ។ (ជា. ១.១៦.១៧២) -

សត្តញ្ញបវារណំ បវារេសិ។

ឯវំ ភគវតា សត្តញ្ញបវារណាយ បវារិតាយ អត្ថមនោ បញ្ចំ បុច្ឆន្តោ, “កថំ
បន, ភោ គោតមា”តិអាធិមាហ។

អថស្ស ភគវា, “បស្សថ, ភោ, អញ្ចំ សាវកេន កថិតំ, អញ្ចំ សត្តា កថេតិ,
ននុ មយា បដិកច្ឆេវ វុត្តំ, ‘សចេ តថា បតិដ្ឋិស្សតិ, យថាស្ស សាវកេន បតិដ្ឋិតំ,
ឯវាហំ វាទំ អាហេបេស្សមី’តិ។ អយំ បន អញ្ញមេវ កថេតិ, តត្ថ កី មយា សក្កា
កាតុ”ន្តិ ឯវំ និគណ្ឌាស្ស វេនោកាសោ មា ហោតូតិ ហេដ្ឋា អស្សជិត្តេវេន
កថិតនិយាមេនេវ កថេន្តោ, ឯវំ ខោ អហំ, អគ្គិវេស្សនាតិអាធិមាហ។ ឧបមា មំ,
ភោ គោតម, បដិភាតីតិ, ភោ គោតម, មយ្ហំ ឯកា ឧបមា ឧបដ្ឋាតិ, អាហារមិ
តំ ឧបមន្តិ វេទតិ។ បដិភាតុ តំ, អគ្គិវេស្សនាតិ ឧបដ្ឋាតុ តេ, អគ្គិវេស្សន, អាហារ
តំ ឧបមំ វិសត្តោតិ ភគវា អវោច។ ពលករណីយាតិ ពាហុពលេន កត្តញ្ញា
កសិវាលិដ្ឋាធិកា កម្មន្តា។ រូបត្ថាយំ បុរិសបុគ្គលោតិ រូបំ អត្តា អស្សាតិ

រូបត្តា, រូប អត្តាតិ គហេត្វា បិតបុគ្គលំ ជីវេតិ។ រូបេ បតិដ្ឋាយាតិ តស្មី អត្តាតិ
គហិតរូបេ បតិដ្ឋហិត្វា។ បុញ្ញំ វា អបុញ្ញំ វា បសវតីតិ កុសលំ វា អកុសលំ វា
បដិលភតិ។ វេទនត្តាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមិនា កី ជីវេតិ? ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធា
ឥមេសំ សត្តានំ បដវីរិយ បតិដ្ឋា, តេ ឥមេសុ បញ្ចសុ ខន្ធសុ បតិដ្ឋាយ
កុសលាកុសលកម្មំ នាម អាយុហន្តិ។ តុម្ភេ ឯវរូបំ វិជ្ជមានមេវ អត្តានំ
បដិសេដេន្តោ បញ្ចក្ខន្ធា អនត្តាតិ ជីវេថាតិ អតិរិយ សការណំ កត្វា ឧបមំ
អាហារិ។ ឥមិនា ច និគណ្ណាន អាហាជឌីបម្មំ និយតមេវ, សត្តញ្ញុពុទ្ធតោ អញ្ញោ
តស្ស កថំ ជិន្និត្វា វាទេ ទោសំ ទាតុំ សមត្តោ នាម នត្ថិ។ ធុរិជា ហិ បុគ្គលា
ពុទ្ធវេនេយ្យា ច សាវកវេនេយ្យា ច។ សាវកវេនេយ្យេ សាវកាបិ វិនេន្តិ ពុទ្ធាបិ។
ពុទ្ធវេនេយ្យេ បន សាវកាវិនេតុំ ន សក្កោន្តិ, ពុទ្ធវាវ វិនេន្តិ។ អយម្បិ និគណ្ណា
ពុទ្ធវេនេយ្យា, តស្មា ឯតស្ស វាទំ ជិន្និត្វា អញ្ញោ ទោសំ ទាតុំ សមត្តោ នាម
នត្ថិ។ តេនស្ស ភគវា សយមេវ វាទេ ទោសទស្សនត្ថំ ននុ ត្វំ,
អគ្គិវេស្សនាតិអាទិមាហ។

អថ និគណ្ណា ចិន្តេសិ - “អតិរិយ សមណោ កោតមោ មម វាទំ បតិដ្ឋបេតិ,
សចេ ឧបរិ កោចិ ទោសោ ភវិស្សតិ, មម ឯកកំយេវ និគ្គល្លាស្សតិ។ ហន្តាហំ
ឥមំ វាទំ មហាជនស្សបិ មត្តកេ បក្ខិចាមី”តិ, តស្មា ឯវមាហា - អហម្បិ, កោ
កោតម, ឯវំ វាទមិ រូបំ មេ អត្តា...បេ... វិញ្ញាណំ មេ អត្តាតិ, អយញ្ច មហាតិ
ជនតាតិ។ ភគវា បន និគណ្ណតោ សតគុណោនបិ សហស្សគុណោនបិ
សតសហស្សគុណោនបិ វាទីវរតោ, តស្មា ចិន្តេសិ - “អយំ និគណ្ណា អត្តានំ
មោចេត្វា មហាជនស្ស មត្តកេ វាទំ បក្ខិបតិ, នាស្ស អត្តានំ មោចេតុំ ទស្សមិ,
មហាជនតោ និវត្តេត្វា ឯកកំយេវ នំ និគ្គល្លាស្សមី”តិ។ អថ នំ កិញ្ចី តេ,
អគ្គិវេស្សនាតិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ - នាយំ ជនតា មម វាទំ អាហេបេតុំ
អាគតា, ត្វំយេវ សកលំ វេសាលី សំវជ្ជិត្វា មម វាទំ អាហេបេតុំ អាគតោ, តស្មា

ត្ង់ សកមេវ វាទំ និវេបេហិ, មា មហាជនស្ស មត្តកេ បក្ខិបសីតិ។ សោ
បដិជានន្តោ អហញ្ញិ, កោ គោតមាតិអាទិមាហ។

៣៥៧. ឥតិ ភគវា និគណ្ឌស្ស វាទំ បតិជ្ជបេត្វា, តេន ហិ, អគ្គិវេស្សនាតិ
បុច្ឆំ អារភិ។ តត្ថ តេន ហិ តិ ការណាត្ថេ និបាតោ។ យស្មា ត្ង់ បញ្ចក្ខន្ធន្ទ អត្តតោ
បដិជានាសិ, តស្មាតិ អត្តោ។ សកស្មី វិជិតេតិ អត្តនោ រដ្ឋេ។ យាតេតាយំ វា
យាតេតុន្តិ យាតារហំ យាតេតព្ពយុត្តកំ យាតេតុំ។ ជាបេតាយំ វា ជាបេតុន្តិ
ធនជានិវហំ ជាបេតព្ពយុត្តំ ជាបេតុំ ជិណ្ឌាធនំ កាតុំ។ បញ្ចាដេតាយំ វា
បញ្ចាដេតុន្តិ សករដ្ឋតោ បញ្ចាដនារហំ បញ្ចាដេតុំ, និហរិតុំ។ វត្ថុតុញ្ច អរហតីតិ
វត្ថុតិ បេវ វត្ថុតុញ្ច អរហតិ។ វត្ថុតុំ យុត្តោតិ ធិបេតិ។ ឥតិ និគណ្ឌោ អត្តនោ
វាទភេទនត្ថំ អាហជការណាមេវ អត្តនោ មារណត្ថាយ អារុដំ តិឱណំ ករោន្តោ
វិយ វិសេសេត្វា ធិបេតិ, យថា តំ ពាលោ។ ឯវំ មេ រូបំ ហោតុតិ មម រូបំ ឯវិវិដំ
ហោតុ, ចាសាទិកំ អភិរូបំ អលដ្ឋតប្បជិយត្ថំ សុវណ្ណោតោរណំ វិយ
សុសដ្ឋិតចិត្តបដោវិយ ច មនាបទស្សនន្តិ។ ឯវំ មេ រូបំ មា អហោសីតិ មម រូបំ
ឯវិវិដំ មា ហោតុ, ទុព្ពណ្ណំ ទុស្សណ្ឌីតំ វលិតបលិតំ តិលកសមាភិណ្ឌាន្តិ។

តុណ្ហិ អហោសីតិ និគណ្ឌោ ឥមស្មី ថានេ វិវិទូភារំ ញត្វា, “សមណោ
គោតមោ មម វាទំ ភិទ្ទនត្ថាយ ការណំ អាហរិ, អហំ ពាលតាយ តមេវ
វិសេសេត្វា ធិបេសី, ឥនានិ នដ្ឋោម្ហិ, សេច វត្ថុតីតិ វត្ថាមិ, ឥមេ រាជានោ
ឧដ្ឋហិត្វា, ‘អគ្គិវេស្សន, ត្ងំ មម រូបេ វសោ វត្ថុតីតិ វនសិ, យទិ តេ រូបេ វសោ
វត្ថុតិ, កស្មា ត្ងំ យថា ឥមេ លិច្ឆវិរាជានោ តាវតីសនេវ សទិសេហិ អត្តភាវេហិ
វិរោចន្តិ អភិរូចា ចាសាទិកា, ឯវំ នវិរោចសី’តិ។ សេច ន វត្ថុតីតិ វត្ថាមិ,
សមណោ គោតមោ ឧដ្ឋហិត្វា, ‘អគ្គិវេស្សន, ត្ងំ បុព្វេ វត្ថុតិ មេ រូបស្មី វសោតិ
វត្វា ឥនានិ បដិក្ខិបសី’តិ វាទំ អាហេបេស្សតិ។ ឥតិ វត្ថុតីតិ វុត្ថេបិ ឯកោ

នោសោ, ឆវត្តតីតិ វុត្តបិ ឯកោ នោសោ”តិ តុណ្ហី អហោសិ។ ធុតិយម្បិ ភគវា
បុច្ឆិ, ធុតិយម្បិ តុណ្ហី អហោសិ។ យស្មា បនយាវតតិយំ ភគវតា បុច្ឆិតេ
អព្យាករោន្តស្ស សត្តជា មុទ្ធា ជលតិ, ពុទ្ធា ច នាម សត្តានំយេវ អត្ថាយ
កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសន្នៀយ្យានិ ចារមីនំ បូរិតត្តា សត្តេសុ
ពលវអនុទ្ទយា ហោន្តិ។ តស្មា យាវតតិយំ អបុច្ឆិតា អថ ខោ ភគវា សច្ចកំ
និគណ្ឌាបុត្តំ ឯតទរោច - ឯតំ “ព្យាករោហី ធានី”តិ អាទិវចនំ អរោច។

តត្ថ សហធម្មិកន្តិ សហេតុកំ សការណំ។ វជិរំ ចាណិម្ហិ អស្សតិ
វជិរចាណិ។ យក្ខោតិ ន យោ វា សោ វា យក្ខោ, សក្កោ ទេវរាជាតិ វេទិតញោ។
អាទិត្តន្តិ អគ្គិវណ្ណំ។ សម្បជ្ឈលីតន្តិ សុដ្ឋ បជ្ឈលីតំ។ សដោតិក្ខតន្តិ សមន្តតោ
ដោតិក្ខតំ, ឯកគ្គិជាលក្ខតន្តិ អត្តោ។ ឋិតោ ហោតីតិ មហន្តំ សីសំ,
កន្ទលមកុលសទិសា ធាហា, កយានកានិ អក្ខិណសាទិនីតិ ឯវំ វិរូបរូបំ
មាបេត្វា ឋិតោ។ កស្មា បនេស អាគតោតិ? ទិដ្ឋិវិស្សជ្ជាបនត្ថំ។ អបិច,
“អហាញោវ ខោ បន ធម្មំ នេសេយ្យំ, បរេ ច មេ ន អាជានេយ្យ”ន្តិ ឯវំ
ធម្មនេសនាយ អប្បោស្សក្កការំ អាបន្នេ ភគវតិ សក្កោ មហាព្រហ្មនា សទ្ធិ
អាគត្វា, “ភគវា ធម្មំ នេសេថ, តុម្ហាកំ អាណាយ អវត្តមាទេ មយំ
វត្ថាបេស្សម, តុម្ហាកំ ធម្មចក្កំ ហោតុ, អម្ហាកំ អាណាចក្ក”ន្តិ បដិញ្ញាមកាសិ។
តស្មា “អជ្ឈ សច្ចកំ តាសេត្វា បញ្ញំ វិស្សជ្ជាបេស្សមី”តិ អាគតោ។

ភគវា ចេវ បស្សតិ, សច្ចកោ ច និគណ្ឌាបុត្តោតិ យទិ ហិ តំ អញ្ញេបិ
បស្សេយ្យំ។ តំ ការណំ អគរុ អស្ស, “សមណោ គោតមោ សច្ចកំ អត្តនោ
វាទេ អនោតរន្តំ ព្យាត្វាយ ក្ខំ អាវាហេត្វា ទស្សេសិ, តតោ សច្ចកោ កយេន
កថេសី”តិ វេទេយ្យំ។ តស្មា ភគវា ចេវ បស្សតិ សច្ចកោ ច។ តស្ស តំ ទិស្វាវ
សកលសវីរតោ សេនា មុច្ឆិសុ, អន្តោកុច្ឆិ វិបរិវត្តមាទា មហារំ វិ។ សោ

“អញ្ជើញ ធុរ្យា បស្សន្តី” តិ ឡើងលើកន្លែង កស្សន្តី លោមហំសមត្ថឃ្ម័យ ន អន្តរា
តតោ - “ឥទ្ធិ ភយំ មមេវ ឧប្បន្នំ។ សចាហំ យក្ខាតិ វក្ខាមិ, ‘កី តុយ្ហមេវ
អក្ខិណិ អត្ថិ, តូមេវ យក្ខំ បស្សសិ, បឋមំ យក្ខំ អនិស្វា សមណោ គោតមេន
វាទសង្ឃាជេ ឱត្តារ’ យក្ខំ បស្សសិ” តិ វេទយ្យ” តិ ចិន្តត្វា - “ន ធានិ មេ ឥធ
អញ្ជំ បដិសរណំ អត្ថិ, អញ្ញាត្រ សមណា គោតមា” តិ មញ្ញមា នោ, អថ ខោ
សច្ចកោ និគឈ្លាបុត្តា... បេ... ភកវន្តំ ឯតទវោច។ តាណំ គវេសីតិ តាណាន្តិ
គវេសមា នោ។ លេណំ គវេសីតិ លេណាន្តិ គវេសមា នោ។ សរណំ គវេសីតិ
សរណាន្តិ គវេសមា នោ។ ឯតុ ច តាយតិ វក្ខតីតិ តាណំ។ និលីយន្តិ ឯត្តាតិ
លេណំ។ សរតីតិ សរណំ, ភយំ ហីសតិ វិជ្ជុសេតីតិ អត្តោ។

៣៥៨. មនសិ កវិត្វាតិ មនម្ហិ កត្វា បច្ចវេក្ខិត្វា ឧបដាវេត្វា។ ឯវំ មេ វេទនា
ហោត្វតិ កុសលាវ ហោតុ, សុខាវ ហោតុ។ ឯវំ មេ សញ្ញា ហោត្វតិ កុសលាវ
ហោតុ, សុខាវ ហោតុ, សោមនស្សសម្មយុត្តាវ ហោត្វតិ។
សម្ពាវិញ្ញាណសុបិ ឯសេវ នយោ។ មា អហោសីតិ ឯតុ បន វុត្តវិបរិយាយេន
អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ កល្លំ ទ្វតិ យុត្តំ ធុរ្យា សមនុបស្សិតុន្តិ “ឯតំ មម ឯសោហាមស្មិ
ឯសោ មេ អត្តា” តិ ឯវំ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន បស្សិតុំ។ នោ ហិទំ, ភោ
គោតមាតិ ន យុត្តមេតំ, ភោ គោតម។ ឥតិ ភកវា យថា នាម ជេកោ
អហិតុណ្ហិកោ សប្បទដ្ឋិវិសំ តេនេវ សម្បេន បុន ខំសាបេត្វា ឧញ្ញាហោយ្យ, ឯវំ
តស្សំយេវ បរិសតិ សច្ចកំ និគឈ្លាបុត្តំ តេនេវ មុខេន បញ្ចក្ខន្ធា អនិច្ចា ធុត្វា
អនត្តាតិ វេទាបេសិ។ ធុក្ខំ អល្លីនោតិ ឥមំ បញ្ចក្ខន្ធធុក្ខំ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អល្លីនោ។
ឧបគតោ អដ្ឋោសិតោតិបិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេនេវ វេទិតញ្ចោ។ ធុក្ខំ ឯតំ
មមាតិ អាទីសុ បញ្ចក្ខន្ធធុក្ខំ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន សមនុបស្សិតីតិ អត្តោ។
បរិជាធម្យាតិ អនិច្ចំ ធុក្ខំ អនត្តាតិ តីរណាបរិញ្ញាយ បរិតោ ជាធម្យា។
បរិតេតេត្វាតិ ខយំ វយំ អនុប្បាទំ ឧបនេត្វា។

៣៥៩. នវន្តិ តុរុណំ។ អកុក្កកជាតន្តិ បុប្ផគ្គហណាកាលេ អន្តោ
អង្គជ្ជប្បមាលោ ឯកោ យននណ្ឌាកោ និព្ពត្តតិ, តេនវិហិតន្តិ អត្តោ។ វិត្តាតិ
សុញ្ញោ អន្តោសារវិហិតោ។ វិត្តត្តារ តុន្តោ។ អបរទ្វោតិ បរាជិតោ។ ភាសិតា
ខោ បនតេតិ ឥទំ ភគវា តស្ស មុខរកាវំ បកាសេត្វា និគ្គណ្ឌន្តោ អាហា។ សោ
កិវ បុព្វេ បូរណានយោ ធន សត្តារោ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចំ បុច្ឆតិ។ តេ វិស្សន្ទេតុំ ន
សក្កោន្តិ។ អថ នេសំ បរិសមជ្ឈេ មហន្តំវិប្បការំ អាហេបេត្វា ឧដ្ឋាយ ជយំ
បវេនេន្តោ គច្ឆតិ។ សោ សម្មាសម្ពុទ្ធម្មិ តថេវ វិហោបេស្សមីតិ សញ្ញាយ
ឧបសង្កមិត្វា -

“អម្ពោ កោ នាម យំ រុក្ខោ, សិន្ធិបត្តោ សកណ្តាកោ;
យត្ថ ឯកប្បហារេន, ឧត្តមន្តំវិភិជ្ជិត”ន្តិ។

អយំ ខទិវំ អាហច្ឆ អសារករុក្ខបរិចិតោ មុទុតុណ្ហាសកុណោវិយ
សព្ពញ្ញតញ្ញាណសារំ អាហច្ឆ ញ្ញាណតុណ្ហភេទំ បត្តោ សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស
ជទ្ធកាវំ អញ្ញាសិ។ តទស្ស បរិសមជ្ឈេ បកាសេន្តោ ភាសិតា ខោ បន
តេតិអាទិមាហា។ នត្ថិ ឯតវហិតិ ឧបាទិន្នកសរីរេ សេនោ នាម នត្ថិតិ ន វត្ថុតំ,
ឯតវហិត បន នត្ថិតិ វេទតិ។ សុវណ្ណាវណ្ណំ កាយំ វិវិតិ ន សព្ពំ កាយំ វិវិរ។ ពុទ្ធា
នាម គណ្ឌិកំ បដិមុញ្ញិត្វា បដិច្ឆន្នសរីរោ បរិសតិ ធម្មំ នេសេន្តិ។ អថ ភគវា
គលវាជកសម្ពុទ្ធជានេ ចីវរំ គហេត្វា ចតុរុត្តលមត្តំ ឌីតារេសិ។ ឌីតារិតមត្ត
បន តស្មី សុវណ្ណាវណ្ណា រស្មីយោ បុញ្ញបុញ្ញា ហុត្វា សុវណ្ណាយជតោ
រត្តសុវណ្ណាវសធារាវិយ, រត្តវណ្ណាវលាហកតោវិជ្ជលតាវិយ ច និក្ខមិត្វា
សុវណ្ណាមុរជសទិសំ មហាខន្ធិ ឧត្តមសិវំ បទក្ខិណំ កុរុមាណា អាកាសេ
បក្ខិន្ទិសុ។ កស្មា បន ភគវា ឯវមកាសីតិ? មហាជនស្ស កម្លាំងនោទនត្ថំ។
មហាជនោ ហិ សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សេនោ នត្ថិតិ វេទតិ, សច្ចកស្ស តាវ

និគណ្ឌបុត្តស្ស យន្តារុទ្ធស្ស វិយ សេនា បក្សវន្តិ។ សមណោ បន គោតមោ
យនឧបដ្ឋចីវំ ចារុបិទ្វា និសិន្នោ, អន្តោ សេនស្ស អត្ថិតា វា នត្ថិតា វា កថំ
សក្កា ញាតុន្តិ កង្ខំ ករេយ្យ, តស្ស កង្ខារីនោទនត្ថំ ឯវមកាសិ។ មង្គក្ខតោតិ
និត្តជក្ខតោ។ បត្តក្ខតោតិ បតិក្ខតោតិ អប្បដិកាតោតិ ឧត្តរិ អប្បស្សន្តោ។
និសីទិកា ចាទង្គុក្ខកេន ភូមិ កសមាណោ និសីទិ។

៣៦០. ឧម្ពុខោតិ នវិរូបមុខោ, អភិរូចោ ហិ សោ ចាសាទិកោ។ ឆាមំ បនស្ស
ឯតំ។ អភព្ពោ តំ ចោក្ខវណី បុន ឌីតវិតុន្តិ សព្ពេសំ អធិនំ ភគ្គត្តា
បច្ឆិន្ទគមនោ ឌីតវិតុំ អភព្ពោ, តត្ថេវ កាកកុលលាទីនំ ភត្តំ ហោតិ តិ
ទស្សេតិ។ វិស្វកាយិកានីតិ ទិដ្ឋិវិស្វកានិ។ វិសេវិតានីតិ ទិដ្ឋិសញ្ញវិតានិ។
វិប្បន្និតានីតិ ទិដ្ឋិវិប្បន្និតានិ។ យទិទំ វាទាធិប្បាយោតិ ឯតុ យទិទន្តិ និចាតមត្តំ;
វាទាធិប្បាយោ ហុត្វា វាទំ អាហោបេស្សមីតិ អជ្ឈាសយេន ឧបសង្កមីតុំ អភព្ពោ;
ធម្មស្សវនាយ បន ឧបសង្កមេយ្យាតិ ទស្សេតិ។ ឧម្ពុខំ លិច្ឆិវិបុត្តំ ឯតទរោចាតិ
កស្មា អរោច? ឧម្ពុខស្ស កិរស្ស ឧបមាហរណាកាលេ សេស លិច្ឆិវិកុមារាបិ
ចិន្តេសុំ - “ឥមិនា និគណ្ឌាន អម្ពា កំ សិប្បគ្គហណាដ្ឋានេ ចិវំ អវមាណោ កតោ,
អយំ ទានិ អមិត្តស្ស បិដ្ឋិបស្សិតុំ កាលោ។ មយម្បិ ឯកេកំ ឧបមំ អាហារិត្វា
ចាលិប្បហារេន បតិកំ មុគ្គវេន ចោដេន្តោវិយ តថា នំ កិរស្សម, យថា ន បុន
បរិសមជ្ឈេ សីសំ ឧត្តិបិតុំ សក្ខិស្សតិ” តិ, តេ ឌីបម្ពានិ កិរិត្វា ឧម្ពុខស្ស
កថាបរិយោសានំ អាគមយមាណា និសីទិសុ។ សច្ចកោ តេសំ អធិប្បាយំ ញាត្វា,
ឥមេ សព្ពេវ គីរំ ឧត្តិបិត្វា ឌីដ្ឋេហិ ចលមាណេហិ វិតា; សចេ បច្ឆេកា ឧបមា
ហារិតុំ លភិស្សន្តិ, បុន មយា បរិសមជ្ឈេ សីសំ ឧត្តិបិតុំ ន សក្កា ភវិស្សតិ,
ហន្តាហំ ឧម្ពុខំ អបសាទេត្វា យថា អញ្ញស្ស ឌីកាសោ ន ហោតិ, ឯវំ កថាវាវំ
បច្ឆិន្និត្វា សមណំ គោតមំ បញ្ចំ បុច្ឆិស្សមីតិ តស្មា ឯតទរោច។ តត្ថ
អាគមេហិតិ តិដ្ឋ, មា បុន ភណាហិតិ អត្តោ។

៣៦០. តិដ្ឋតេសា, ភោគោតមាតិ, ភោគោតម, ឯសាអម្ពាភកញ្ចោវ
អញ្ញេសញ្ច បុប្ផសមណាព្រាហ្មណានំ វាចា តិដ្ឋតុ។ វិលាបំ វិលបិតំ មញ្ញេតិ
ឯតញ្ញំ វេទនំ វិលបិតំ វិយ ហោតិ, វិប្បលបិតមត្តំ ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា
តិដ្ឋតេសាតិ ឯត្ត កថាតិ អាហរិទ្ធា វត្តញ្ញា។ វាចាវិលាបំ វិលបិតំ មញ្ញេតិ ឯត្ត
បនិទំ វាចានិទ្ធារណំ វិលបិតមត្តំ មញ្ញេ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឥនានិ បញ្ចំ បុប្ផន្តោ កិត្តាវតាតិអាទិមាហ។ តត្ថ វេសារដ្ឋបត្តោតិ
ញ្ញាណបត្តោ។ អបរប្បដ្ឋយោតិ អបរប្បត្តិយោ។ អថស្ស ភគវា បញ្ចំ
វិស្សដ្ឋន្តោ ឥធ, អគ្គិវេស្សនាតិអាទិមាហ, តំ ឧត្តានត្ថមេវ។ យស្មា បនេត្ត
បស្សតីតិ វុត្តត្តា សេក្ខក្ខមិ ធស្សិតា។ តស្មា ឧត្តរិ អសេក្ខក្ខមី បុប្ផន្តោ ធុតិយំ
បញ្ចំ បុដ្ឋិ, តម្បិស្ស ភគវា ព្យាកាសិ។ តត្ថ ធស្សនានុត្តរិយេនាតិអាទិសុ
ធស្សនានុត្តរិយន្តិ លោកិយលោកុត្តរា បញ្ញា។ បដិបទានុត្តរិយន្តិ
លោកិយលោកុត្តរា បដិបទា។ វិមុត្តានុត្តរិយន្តិ លោកិយលោកុត្តរា វិមុត្តិ។
សុទ្ធលោកុត្តរមេវ វា គហេទ្វា ធស្សនានុត្តរិយន្តិ អរហត្តមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។
បដិបទានុត្តរិយន្តិ សេសានិ មគ្គដ្ឋានិ។ វិមុត្តានុត្តរិយន្តិ អគ្គជលវិមុត្តិ។
ចីណាសវេស្ស វា និព្វានធស្សនំ ធស្សនានុត្តរិយំ នាម។ មគ្គដ្ឋានិ
បដិបទានុត្តរិយំ។ អគ្គជលវិមុត្តានុត្តរិយន្តិ វេទិតព្ពំ។ ពុទ្ធា សោ ភគវាតិ សោ
ភគវា សយម្បិ ចត្តារិ សទ្ធានិ ពុទ្ធា។ ពោធាយាតិ បរេសម្បិ ចតុសច្ចពោធាយ
ធម្មំ ទេសេតិ។ ទន្លោតិអាទិសុ ទន្លោតិ និព្វិសេវនោ។ ទមថាយាតិ
និព្វិសេវនត្ថាយ។ សន្តោតិ សព្ពកិលេសរូបសមេន សន្តោ។ សមថាយាតិ
កិលេសរូបសមាយ។ តិល្លោតិ ចតុរោយតិល្លោ។ តរណាយាតិ
ចតុរោយតរណាយ។ បរិនិព្វតោតិ កិលេសបរិនិព្វានេន បរិនិព្វតោ។
បរិនិព្វនាយាតិ កិលេសបរិនិព្វានត្ថាយ។

៣៦២. ជំសីតិ គុណជំសកា។ បគព្ភាតិ វាចាចាកត្តិយេន សមន្នាគតា។
អាសាទេតព្ភន្តិ យដ្ឋេតព្ភំ។ អាសន្នាតិ យដ្ឋេត្វា។ នត្វេវ ភវន្តំ គោតមន្តិ ភវន្តំ
គោតមំ អាសន្ន កស្សចិ អត្តនោ វាទំ អនុបហតំ សកលំ អាទាយ បក្កមិតុំ
ថាមោ នត្ថិតិ ទស្សេតិ។ ន ហិ ភគវា ហត្ថិអាទយោវិយ កស្សចិ ជីវិតន្តរាយំ
ករោតិ។ អយំ បន និគណ្ណោ ឥមា តិស្សោ ឧបមា ន ភគវតោ ឧក្កំសនត្ថំ
អាហរិ, អត្តក្កំសនត្ថមេវ អាហរិ។ យថា ហិ រាជា កញ្ចិ បច្ចត្ថិកំ ឃាតេត្វា ឯវំ
នាម សូរោ ឯវំ ថាមសម្បន្នោ បុរិសោ ភវិស្សតិ បច្ចត្ថិកំ ថោមេន្តោបិ
អត្តានមេវ ថោមេតិ។ ឯវមេវ សោបិ សិយា ហិ, ភោ គោតម, ហត្ថិ
បភិទ្ធន្តិអាទិហិ ភគវន្តំ ឧក្កំសេន្តោបិ មយមេវ សូរា មយំ បណ្ឌិតា មយំ
ពហុស្សតាយេវ ឯវំ បភិទ្ធបាត្ថិ វិយ, ជលិតអគ្គិក្ខន្ធវិយ, ជណាកតអាសិវិសំ
វិយ ច វាទត្ថិកា សម្មាសម្ពុទ្ធិ ឧបសង្កម្ពាតិ អត្តានំយេវ ឧក្កំសេតិ។ ឯវំ
អត្តានំ ឧក្កំសេត្វា ភគវន្តំ និមន្តយមា នោ អធិវាសេតុ មេតិអាទិមាហា។ តត្ថ
អធិវាសេត្វា តិ សម្បជិច្ឆតុ។ ស្វាតនាយាតិ យំ មេ តុម្ពេសុ ការំ ករោតោ ស្វេ
ភវិស្សតិ បុញ្ញញ្ច បីតិចាមោជ្ជញ្ច, តទត្ថាយ។ អធិវាសេសិ ភគវា
តុណ្ហិភាវេនាតិ ភគវា កាយដ្ឋំ វា វាចដ្ឋំ វា អចោបេត្វា អព្ពន្ធរយេវ ខន្តិ
ធារេន្តោ តុណ្ហិភាវេន អធិវាសេសិ។ សច្ចកស្ស អនុគ្គហករណាត្ថំ មនសាវ
សម្បជិច្ឆតិ វុត្ថំ ហោតិ។

៣៦៣. យមស្ស បតិវុបំ មញ្ញេយ្យាថាតិ តេ កិវ លិច្ឆិវី តស្ស
បញ្ចថាលិចាកសតានិ និច្ចកត្តំ អាហារន្តិ។ តទេវ សន្ធាយ ឯស ស្មេ តុម្ពេ យំ
អស្ស សមណស្ស គោតមស្ស បតិវុបំ កប្បិយន្តិ មញ្ញេយ្យាថ, តំ
អាហារេយ្យាថ; សមណស្ស ហិ គោតមស្ស តុម្ពេ បរិចារកា កប្បិយាកប្បិយំ
យុត្តាយុត្តំ ជាតាថាតិ វេទតិ។ ភត្តាភិហារំ អភិហរិស្វតិ អភិហរិតព្ភំ ភត្តំ
អភិហរិសុ។ បណ្ឌិតេនាតិ ឧត្តមេន។ សហត្ថាតិ សហត្ថេន។ សន្តប្បត្វាតិ សុដ្ឋុ

តប្បេត្វា, បរិបុណ្ណំ សុហិតំ យាវទត្ថំ កត្វា។ សម្បវារេត្វាតិ សុដ្ឋុ បវារេត្វា,
 អលំ អលន្តិ ហត្ថសញ្ញាយ បដិក្ខិចាបេត្វា។ ភុត្តាវិន្តិ ភុត្តវន្តំ។
ឡិនិតបត្តចាណីន្តិ បត្តតោ ឡិនិតចាណី, អបនិតហត្ថន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
 “ឡិនិតបត្តចាណី”ន្តិបិ ចាថោ, តស្សតោ, ឡិនិតំ នាណាភូតំ បត្ថំ ចាណីតោ
 អស្សាតិ ឡិនិតបត្តចាណី។ តំ ឡិនិតបត្តចាណី, ហត្ថេ ច បត្តញ្ចេ ជោវិត្វា
 ឯកមន្តេ បត្ថំ និក្ខិបិត្វា និសិន្នន្តិ អតោ។ **ឯកមន្តំ និសីទីតិ** ភគវន្តំ ឯវភូតំ
 ញាត្វា ឯកស្មី ឡិកាសេ និសីទីតិ អតោ។ បុញ្ញញ្ញាតិ យំ ឥមស្មី ធានេ បុញ្ញំ,
 អាយតី វិចាកក្ខន្ធាតិ អតោ។ បុញ្ញមហិតិ វិចាកក្ខន្ធានំយេវ បរិវារោ។ តំ
 ធាយកានំ សុខាយ ហោត្វាតិ តំ ឥមេសំ លិច្ឆវីនំ សុខត្ថាយ ហោតុ។ ឥទំ កិរ
 សោ អហំ បព្ពជិតោ នាម, បព្ពជិតេន ច នយុត្តំ អត្ថនោ ធានំ និយ្យាតេតុន្តិ
 តេសំ និយ្យាតេន្តោ ឯវមាហា។ អថ ភគវា យស្មា លិច្ឆវីហិ សច្ចកស្ស ទិន្នំ, ន
 ភគវតោ។ សច្ចកេន បន ភគវតោ ទិន្នំ, តស្មា តមត្ថំ ទីបេន្តោ យំ ខោ,
 អគ្គិវេស្សនាតិអាទិមាហា។ ឥតិ ភគវា និគណ្ឌាស្ស មតេន វិនាយេវ អត្ថនោ ទិន្នំ
 ទក្ខិណំ និគណ្ឌាស្ស និយ្យាតេសិ, សា ចស្ស អនាគតេ វាសនា ភវិស្សតីតិ។

បបញ្ចស្សទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡសច្ចកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. មហាសច្ចកសុត្តវណ្ណានា

៣៦៤. ឯវមេ សុតន្តិ មហាសច្ចកសុត្តំ។ តត្ថ ឯកំ សមយន្តិ ច តេន ខោ
 បន សមយេនាតិ ច បុព្ពណ្ណាសមយន្តិ ច តិហិ បទេហិ ឯកោវ សមយោ វុត្តោ។
 ភិក្ខុនញ្ញា វត្ថុបដិបត្តិ កត្វា មុខំ ជោវិត្វា បត្ថចីវរមាធាយ ចេតិយំ វន្តិត្វា កតវំ
 គាមំ បរិសិស្សមាតិ វិតក្កមាឡុកេ វិតកាលោ នាម ហោតិ។ ភគវា ឯវរូបេ

សមយេ រត្តនុបដ្ឋំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា បំសុក្ខលចីវរំ ឯកំសំ
ចារុបិត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ គន្ធកុដិបមុខេ អដ្ឋាសិ។ តំ
សន្ធាយ, - “ឯកំ សមយន្តិ ច តេន ខោ បន សមយេនាតិ ច បុព្ពល្លាសមយ”ន្តិ ច
វុត្ថំ។ បរិសិត្តកាមាតិ បិណ្ឌាយ បរិសិស្សាមីតិ ឯវំ កតសន្និដ្ឋានោ។
តេនុបសង្កមីតិ កស្មា ឧបសង្កមីតិ? វាទារោបនជ្ឈាសយេន។ ឯវំ កិរស្ស
អហោសិ - “បុព្ពេចាបំ អបណ្ឌិតតាយ សកលំ វេសាលិបរិសំ គហេត្វា
សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គន្ធា បរិសមជ្ឈេ មង្គំ ជាតោ។ ឥនានិ តថា
អកត្វា ឯកកោវ គន្ធា វាទំ អាហេបស្សាមិ។ យទិ សមណំ គោតមំ បរាជេតុំ
សក្ខិស្សាមិ, អត្ថនោ លទ្ធិ ធិបេត្វា ជយំ កិរស្សាមិ។ យទិ សមណស្ស
គោតមស្ស ជយោ ភរិស្សតិ, អន្ធការេ នច្ចំ វិយ ន កោចិ ជានិស្សតិ”តិ
និទ្ទាបញ្ចំ នាម គហេត្វា ឥមិនា វាទជ្ឈាសយេន ឧបសង្កមី។

អនុកម្មំ ឧបាទាយាតិ សច្ចកស្ស និគណ្ឌាបុត្តស្ស អនុកម្មំ បដិច្ច។
ថេរស្ស កិរស្ស ឯវំ អហោសិ - “ភគវតិ មុហុត្ថំ និសិន្នេ ពុទ្ធនស្សនំ
ធម្មស្សវនញ្ច លភិស្សតិ។ តទស្ស ធិយរត្ថំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្ថិស្សតិ”តិ។
តស្មា ភគវន្តំ យាចិត្វា បំសុក្ខលចីវរំ ចតុគ្គុណំ បញ្ញាបេត្វា និសីទតុ ភគវតិ
អាហា។ “ការណំ អានន្ទោ វទតី”តិ សល្លក្ខេត្វា និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អាសនេ។
ភគវន្តំ ឯតទវោចាតិ យំ បន បញ្ចំ ឱវដ្តិកសារំ កត្វា អាទាយ អាគតោ តំ
វេបេត្វា បស្សេន តាវ បរិហារន្តោ ឯតំ សន្តិ, ភោ គោតមាតិអាទិវចនំ អវោច។

៣៦៥. ជុសន្តិហិតេ, ភោ គោតមាតិ តេ សមណាព្រាហ្មណា សរីរេ ឧប្បន្នំ
សារីរិកំ ទុក្ខំ វេទនំ ជុសន្តិលភន្តិ, អនុភវន្តិ អត្តោ។ ឡុក្ខម្ពាតិ
ខម្ពកតឡុកាវោ, ឡុបទ្ធតាតិ អត្តោ។ វិម្ពយត្ថវសេន បនេត្ត ភរិស្សតិ
អនាគតវចនំ កតំ។ កាយន្ទយំ ហោតីតិ កាយានុគតំ ហោតិ កាយស្ស

វេសវត្ថុ។ កាយការណ៍នាគិ បនវិបស្សនា វុច្ចតិ, តាយ ចិត្តវិក្ខេបំ ចាបុណ្ណោ
នាម នត្ថិ, ឥតិ និគល្លោក អសន្តំ អភូតំ យំ នត្ថិ, តទេវាហ។ ចិត្តការណ៍នាគិបិ
សមថោ វុច្ចតិ, សមាធិយុត្តស្ស ច បុគ្គលស្ស ឡុក្ខម្ពាទយោ នាម នត្ថិ, ឥតិ
និគល្លោក ឥទំ អភូតមេវ អាហ។ អដ្ឋកថាយំ បន វុត្ថំ - “យថេវ ‘ភូតបុព្វន្តិ វត្វា
ឡុក្ខម្ពាបិ នាម ភវិស្សតី’ តិអាធិនិ វទតោ អនាគតរូបំ ន សមេតិ, តថា
អត្ថោបិ ន សមេតិ, អសន្តំ អភូតំ យំ នត្ថិ, តំ កថេតី” តិ។

នោ កាយការណ៍នត្ថិ បញ្ញាតបតប្បនាធិ អត្តកិលមថានុយោកំ
សន្ធាយាហ។ អយញ្ញំ តេសំ កាយការណ៍នា នាម។ កី បន សោ ធិស្វា ឯវមាហា?
សោ កិវ ធិវាធិវស្ស វិហារំ អាគច្ឆតិ, តស្មី ខោ បន សមយេ ភិក្ខុ បត្តិដីវំ
បដិសាមេត្វា អត្តនោ អត្តនោ វត្តិជ្ជានធិវាជ្ជានេសុ បដិសល្លាដំ ឧបគច្ឆន្តិ។ សោ
តេ បដិសល្លិទេ ធិស្វា ចិត្តការណ៍នាមត្ថំ ឯតេ អនុយុញ្ញន្តិ, កាយការណ៍
បនេតេសំ នត្ថិតិ មញ្ញមាណោ ឯវមាហ។

៣៦៦. អថ នំ ភគវា អនុយុញ្ញោ កិច្ចំ បន តេ, អគ្គិវេស្សន, កាយការណ៍
សុតាតិ អាហ។ សោ តំ វិត្តាវេន្តោ សេយ្យចីទំ, នន្តោ វេន្តាតិអាធិមាហ។ តត្ថ
នន្តាតិ តស្ស នាមំ។ វេន្តាតិ កោត្តំ។ កិសោតិ នាមំ។ សំកិច្ចោតិ កោត្តំ។
មក្ខុលីគោសាលោ ហេជ្ជា អាគតោវ។ ឯតេតិ ឯតេ តយោ ជនា, តេ កិវ
កិលីដ្ឋតចានំ មត្តកបត្តា អហោសុំ។ ឧឡារាជិ ឧឡារាជីតិ បណីតានិ
បណីតានិ។ គាហេន្តិ នាមាតិ ពលំ គល្លោហេន្តិ នាម។ ព្រូហេន្តិ វេន្តន្តិ។
មេនេន្តិ ជាតមេទំ ករោន្តិ។ បុរិមំ បហាយាតិ បុរិមំ ទុក្ខរការំ បហាយ។ បច្ឆា
ឧបចិន្តិ បច្ឆា ឧឡារាជានិយាធិហិ សន្តប្បន្តិ, វេន្តន្តិ។ អាចយាបចយោ
ហោតីតិ វឡិ ច អវឡិ ច ហោតិ, ឥតិ ឥមស្ស កាយស្ស កាលេន វឡិ, កាលេន
បរិហានីតិ វឡិ បរិហានិមត្តមេវ បញ្ញាយតិ, កាយការណ៍ បន ន បញ្ញាយតីតិ

ដើម្បីចង្អុល ចិត្តការព័ន្ធ បុគ្គល, “កិត្តិ បន តេ, អត្ថិវេស្សន, ចិត្តការព័ន្ធ សុតា” តិ
អាហា។ នសម្មាសាសិតិ សម្មាទេវា កថេតុំ នាសក្ខិ, យថា តំ
ពាលបុគ្គលោ។

៣៦៧. កុតោ បន ត្វន្តិ យោ ត្វំ វេ ឱឡារិកំ ទុក្ខលំ កាយការព័ន្ធ ន ជាសាសិ?
សោ ត្វំ កុតោ សណ្ឋំ សុខុមំ ចិត្តការព័ន្ធ ជាសិស្សសិទិ។ ឥមស្មី បន ថានេ
បោទនាលយត្ថេវ, “អតុទ្ធវេចនំ នាមេតំ បន” ត្តិ ពីជនី ថេវេត្វា បក្កមិតុំ អារតិ។
អថ នំ មហាសិវត្ថេវ អាហា - “ទិស្សតិ, កិត្តវេ, ឥមស្ស ចាតុមហាភូតិកស្ស
កាយស្ស អាចយោបិ អបចយោបិ អាទានម្មំ និក្ខេបនម្មី” តិ (សំ. និ. ២.៦២)។ តំ
សុត្វា សល្លេក្ខសិ - “ឱឡារិកំ កាយំ បរិគ្គណ្ឌន្តស្ស ឧប្បន្នវិបស្សនា
ឱឡារិកាតិ វត្ថុំ វដ្តតិ” តិ។

៣៦៨. សុខសារាគីតិ សុខសារាគេន សមន្មាគតោ។ សុខាយ វេទនាយ
និរោធិ ឧប្បជ្ឈតិ ទុក្ខា វេទនាតិ ន អនន្តរា ឧប្បជ្ឈតិ, សុខទុក្ខានត្វិ
អនន្តរបច្ចយតា បដ្ឋានេ (បដ្ឋា. ១.២.៤៥-៤៦) បដិសិទ្ធា។ យស្មា បន សុខេ
អនិរុទ្ធទុក្ខំ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្មា ឥត វេ វត្ថុំ។ បរិយាទាយ តិជ្ជតិ ខេវេត្វា
គណ្ហិត្វា តិជ្ជតិ។ ឧកតោបក្ខន្តិ សុខំ ឯកំ បក្ខំ ទុក្ខំ ឯកំ បក្ខន្តិ វេ ឧកតោបក្ខំ
ហុត្វា។

៣៦៩. ឧប្បន្នាបិ សុខា វេទនា ចិត្តំ ន បរិយាទាយ តិជ្ជតិ, ភាវិតត្តា
កាយស្ស។ ឧប្បន្នាបិ ទុក្ខា វេទនា ចិត្តំ ន បរិយាទាយ តិជ្ជតិ, ភាវិតត្តា
ចិត្តស្សតិ ឯត្ថ កាយការព័ន្ធ វិបស្សនា, ចិត្តការព័ន្ធ សមាធិ។ វិបស្សនា ច
សុខស្ស បច្ចនីកា, ទុក្ខស្ស អាសន្នា។ សមាធិ ទុក្ខស្ស បច្ចនីកោ, សុខស្ស
អាសន្នោ។ កថំ? វិបស្សនំ បដ្ឋេវេត្វា និសិទ្ធស្ស ហិ អទ្ធានេ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ តត្ថ
តត្ថ អត្ថិឧដ្ឋានំ វិយ ហោតិ, កច្ឆេហិ សេទា មុច្ចន្តិ, មត្តកតោ ឧសុមវដ្តិឧដ្ឋានំ

វិយ ហោតិ ចិត្តំ ហញ្ញាតិ វិហញ្ញាតិ វិប្បន្នតិ។ ឯវំ តាវ វិបស្សនា សុខស្ស
បច្ឆនិកា, ទុក្ខស្ស អាសន្នា។ ឧប្បន្នេ បន កាយិកេ វា ចេតសិកេ វា ទុក្ខេ តំ
ទុក្ខំ វិក្ខមេត្វា សមាបត្តិ សមាបន្នស្ស សមាបត្តិក្ខណោ ទុក្ខំ ទ្វាបគតំ ហោតិ,
អនប្បកំ សុខំ ធិក្កមតិ។ ឯវំ សមាធិ ទុក្ខស្ស បច្ឆនិកោ, សុខស្ស អាសន្នោ។
យថា វិបស្សនា សុខស្ស បច្ឆនិកា, ទុក្ខស្ស អាសន្នា, ន តថា សមាធិ។ យថា
សមាធិ ទុក្ខស្ស បច្ឆនិកោ, សុខស្ស អាសន្នោ, ន ច តថា វិបស្សនាតិ។ តេន វុត្ថំ
- “ឧប្បន្នាបិ សុខា វេទនា ចិត្តំ ន បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ, ភាវិតត្តា កាយស្ស។
ឧប្បន្នាបិ ទុក្ខា វេទនា ចិត្តំ ន បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ, ភាវិតត្តា ចិត្តស្ស” តិ។

៣៧០. អាសន្ន ឧបនិយាតិ គុណោ យដ្ឋេត្វា ចេវ ឧបនេត្វា ច។ តំ វត មេតិ តំ
វត មម ចិត្តំ។

៣៧១. កិញ្ចិ នោ សិយា, អគ្គិវេស្សនាតិ, អគ្គិវេស្សន, កំ ន ភវិស្សតិ,
ភវិស្សតេវ, មា ឯវំ សញ្ញិ ហោហិ, ឧប្បន្និយេវ មេ សុខាបិ ទុក្ខាបិ វេទនា,
ឧប្បន្នាយ បនស្ស អហំ ចិត្តំ បរិយាទាយ ហតុំ ន ទេមិ។ ឥទានិស្ស តមត្ថំ
បកាសេតុំ ឧបរិ បសាទាវហំ ធម្មទេសនំ ទេសេតុកាមោ មូលតោ បដ្ឋាយ
មហាភិនិក្ខមនំ អារភិ។ តត្ថ ឥធម, អគ្គិវេស្សន, បុព្វេវ សម្ពោធា... បេ... តត្ថេវ
និសីទី, អលមិទំ បដាធាយាតិ ឥទំ សត្តំ ហោជ្ជា ចាសរាសិសុត្ថេ វុត្ថនយេនេវ
វេទិតព្ពំ។ អយំ បនវិសេសោ, តត្ថ ពោធិបល្លង្កេ និសង្ខា, ឥធម ទុក្ខរកាវិកា។

៣៧២. អល្លកដ្ឋន្តិ អល្លំ ឧទុម្ពរកដ្ឋំ។ សស្មេហន្តិ សឡិវំ។ កាមេហិតិ
វត្ថុកាមេហិ។ អរូបកដ្ឋាតិ អនបគតា។ កាមច្ឆន្ទោតិ អាជីសុ កិលេសកាមោវ
ធនុករណាវសេន ធន្ទោ។ សិនេហករណាវសេន ស្មេហោ។ មុច្ឆាករណាវសេន
មុច្ឆា។ បិចាសាករណាវសេន បិចាសា។ អនុទហនាវសេន បរិឡាហោតិ

វេទិតញ្ចោ។ ឡែបក្កមិកាតិ ឧបក្កមនិព្វត្តា។ ញ្ញាណាយ ធន្យនាយ អនុត្តរាយ
សម្មោធាយាតិ សព្វំ លោកុត្តរមគ្គវេវចនមេវ។

ឥទំ បនេត្ត ឡែបម្ពសំសន្នំ - អល្លំ សឡីរំ ឧទុម្ពរកដ្ឋំវិយ ហិ
កិលេសកាមេន វត្ថុកាមតោ អនិស្សជបុគ្គលា។ ឧទកេ បក្ខិត្តភារោវិយ
កិលេសកាមេន តិន្តតា; មន្តនេនាបិ អគ្គិនោ អនភិនិព្វត្តនំវិយ
កិលេសកាមេន វត្ថុកាមតោ អនិស្សជានំ ឡែបក្កមិកាហិ វេទនាហិ
លោកុត្តរមគ្គស្ស អនិគមោ។ អមន្តនេនាបិ អគ្គិនោ អនភិនិព្វត្តនំវិយ តេសំ
បុគ្គលានំវិនាបិ ឡែបក្កមិកាហិ វេទនាហិ លោកុត្តរមគ្គស្ស អនិគមោ។
ធុតិយឧបមាបិ ឥមិនាវ នយេន វេទិតញ្ចោ។ អយំ បនវិសេសោ, បុរិមា
សបុត្តភវិយបព្ពដ្ឋាយ ឧបមា; បដិមា ព្រាហ្មណធម្មិកបព្ពដ្ឋាយ។

៣៧៦. តតិយឧបមាយ កោឡាបន្តិ ជិន្នសិនេហំ និរាបំ។ ជលេ និក្ខិត្តន្តិ
បព្ពតជលេ វា ភូមិជលេ វា និក្ខិត្តំ។ ឯត្ថាបិ ឥទំ ឡែបម្ពសំសន្នំ -
សុត្តកោឡាបកដ្ឋំវិយ ហិ កិលេសកាមេន វត្ថុកាមតោ និស្សជបុគ្គលា,
អារកា ឧទកា ជលេ និក្ខិត្តភារោវិយ កិលេសកាមេន អតិន្តតា។ មន្តនេនាបិ
អគ្គិនោ អនភិនិព្វត្តនំវិយ កិលេសកាមេន វត្ថុកាមតោ និស្សជានំ
អញ្ញោកាសិកនេសន្និកាធិវេសេន ឡែបក្កមិកាហិបិ វេទនាហិ លោកុត្តរមគ្គស្ស
អនិគមោ។ អញ្ញស្ស រុក្ខស្ស សុត្តសាខាយ សន្និ យំសនមត្តនេវ អគ្គិនោ
អនភិនិព្វត្តនំវិយ វិនាបិ ឡែបក្កមិកាហិ វេទនាហិ សុខាយេវ បដិបទាយ
លោកុត្តរមគ្គស្ស អនិគមោតិ។ អយំ ឧបមា ភគវតោ អត្តនោ អត្ថាយ
អាហាជា។

៣៧៧. ឥនានិ អត្តនោ ធុត្តរកាវិកំ ធន្យនោ, តស្ស មយ្ហន្តិអាទិមាហា។ កី
បនភគវា ធុត្តរំ អកត្វា ពុទ្ធាភវិតុំ នសមត្ថោតិ? កត្វាបិ អកត្វាបិ

សមត្ថោវ។ អថ កស្មា អកាសីតិ? សនេវកស្ស លោកស្ស អត្ថនោ បរក្កមំ
ធស្សេស្សមិ។ សោ ច មំ វីរីយនិម្មជនគុណោ ហាសេស្សតីតិ។ ចាសាទេ
និសិន្នាយេវ ហិ បវេណីអាគតំ វជ្ជំ លភិទ្ធាបិ ខត្តិយោ ន តថាបមុទិតោ
ហោតិ, យថា ពលកាយំ គហេទ្វា សង្កាមេ ទ្វេ តយោ សម្មហារេ ធឪ
អមិត្តមជនំ កត្វា បត្តរជ្ជោ។ ឯវំ បត្តរជ្ជស្ស ហិ វជ្ជសិរី អនុកវន្តស្ស បរិសំ
ឌីលោកេទ្វា អត្ថនោ បរក្កមំ អនុស្សរិទ្ធា, “អសុកដ្ឋានេ អសុកកម្មំ កត្វា
អសុកញ្ច អសុកញ្ច អមិត្តំ ឯវំ វិជ្ជិទ្ធា ឯវំ បហរិទ្ធា ឥមំ វជ្ជសិរី បត្តោស្មី” តិ
ចិន្តយតោ ពលវសោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឯវំ មេវ ភគវាបិ សនេវកស្ស
លោកស្ស បរក្កមំ ធស្សេស្សមិ, សោ ហិ មំ បរក្កមោ អតិរិយ ហាសេស្សតិ,
សោមនស្សំ ឧប្បាទេស្សតីតិ ទុក្ខរមកាសិ។

អបិច បច្ឆិមំ ជនតំ អនុកម្មមាណោបិ អកាសិយេវ, បច្ឆិមា ហិ ជនតា
សម្មាសម្ពុទ្ធា កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ ចារមិយោ
បូរេទ្វាបិ បដានំ បទហិទ្ធាវ សត្តញ្ញតញ្ញាណំ បត្តោ, កិមង្គំ បន មយន្តិ
បដានីរិយំ កត្តត្ថំ មញ្ញស្សតិ; ឯវំ សន្តេ ខិប្បមេវ ជាតិជរាមរណស្ស អន្តំ
ករិស្សតីតិ បច្ឆិមំ ជនតំ អនុកម្មមាណោ អកាសិយេវ។

ទន្តេភិទន្តមាធាយាតិ ហេដ្ឋាទន្តេ ឧបរិទន្តំ ឋបេទ្វា។ ចេតសា ចិត្តន្តិ
កុសលចិត្តេន អកុសលចិត្តំ។ អភិនិគ្គណ្ឌោយ្យន្តិ និគ្គណ្ឌោយ្យំ។
អភិនិប្បីឡោយ្យន្តិ និប្បីឡោយ្យំ។ អភិសន្តាបេយ្យន្តិ តាបេទ្វា វីរីយនិម្មជនំ
ករេយ្យំ។ សារទ្វោតិ សទរថោ។ បដានាភិគុណ្ឌស្សតិ បដានេន អភិគុណ្ឌស្ស,
វិទូស្ស សតោតិ អត្តោ។

៣៧៨. អប្បាណកន្តិ និរស្សាសកំ។ កម្មារគគ្គិយាតិ កម្មារស្ស
គគ្គរនាឡិយា។ សីសវេទនា ហោន្តីតិ កុតោចិ និក្ខមិតុំ អលភមាណេហិ

វាតែហ៊ី សមុជ្ជាបិតា ពលវតិយោ សីសវេទនា ហោត្តិ។ សីសវេបំ ឧទេយ្យាតិ
សីសវេបំ ឧទេយ្យ។ ទេវតាតិ ពោធិសត្តស្ស ចង្គ្គមនកោជិយំ
បណ្ណាសាលបរិវេណាសាមន្តា ច អធិវត្តា ទេវតា។

តទា កិរ ពោធិសត្តស្ស អធិមត្ត កាយទាហោ ឧប្បន្នេ មុច្ឆា ឧទទាទិ។ សោ
ចង្គ្គមេវ និសិទ្ធោ ហុត្វា បបតិ។ តំ ទិស្វា ទេវតា ឯវមាហំសុ - “វិហារោត្រូវ សោ
អរហតោ”តិ, “អរហន្តោ នាម ឯវរូទា ហោត្តិ មតកសទិសា”តិ លទ្ធិយា វទត្តិ។
តត្ថ យា ទេវតា “កាលង្គតោ”តិ អាហំសុ, តា គន្ធា សុទ្ធាធនមហារាជស្ស
អាហោចេសុំ - “តុម្ហាកំ បុត្តោ កាលង្គតោ”តិ។ មម បុត្តោ ពុទ្ធា ហុត្វា
កាលង្គតោ, នោ អហុត្វាតិ? ពុទ្ធា ភវិតុំ នាសក្ខិ, បធានភូមិយំយេវ បតិក្វា
កាលង្គតោតិ។ នាហំ សទ្ធិហាមិ, មម បុត្តស្ស ពោធិ អបក្វា កាលង្គិយា នាម
នត្ថិតិ។

អបរកាគេ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មចក្កំ បរិត្តត្វា អនុបុព្វេន រាជគហំ គន្ធា
កបិលវត្ថុំ អនុប្បត្តស្ស សុទ្ធាធនមហារាជា បត្តំ គហេត្វា ចាសាទំ
អាហោចេត្វា យាគុខជ្ជកំ ឧត្វា អន្តរាភត្តសមយេ ឯតមត្តំ អាហោចេសិ - តុម្ហាកំ
ភគវា បធានករណកាលេ ទេវតា អាគន្ធា, “បុត្តោ តេ, មហារាជ,
កាលង្គតោ”តិ អាហំសូតិ។ កី សទ្ធិហាសិ មហារាជាតិ? ន ភគវា សទ្ធិហិទ្ធិ។
ឥនានិ, មហារាជ, សុបិនប្បជិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ អច្ឆរិយានិ បស្សន្តោ កី
សទ្ធិហិស្សសិ? អហម្មិ ពុទ្ធា ជាតោ, ត្វម្មិ ពុទ្ធិបិតា ជាតោ, បុព្វេ បន មយ្ហំ
អបរិបក្កេ ញាណោ ពោធិចរិយំ ចរន្តស្ស ធម្មចាលកុមារកាលេបិ សិប្បំ
ឧត្តហេតុំ គតស្ស, “តុម្ហាកំ បុត្តោ ធម្មចាលកុមារោ កាលង្គតោ, ឥនមស្ស
អជ្ជី”តិ ឯឡ កង្ខី អាហារិក្វា ឧស្សេសុំ, តទាបិ តុម្កេ, “មម បុត្តស្ស អន្តរាមរណំ

នាម នត្ថិ, នាហំ សទ្ធិហាមី"តិ អវោចុត្ថ, មហារាជាតិ ឥមិស្សា អដ្ឋប្បត្តិយា
ភគវា មហាធម្មចាលជាតកំ កថេសិ។

៣៧៩. មា ខោ ភូ មារិសាតិ សម្មិយាយមាណា អាហំសុ។ ទេវតានំ កិរាយំ
បិយមនាបវោហារោ, យទិទំ មារិសាតិ។ អជ្ជិតន្តិ អភោជនំ។ ហលន្តិ វនាមីតិ
អលន្តិ វនាមិ, អលំ ឥមិនា វរំ មា ករិត្ត, យាបេស្សាមហន្តិ វរំ បដិសេធមីតិ
អត្ថោ។

៣៨០-១. មន្ត្រីរដ្ឋវិទិ មន្ត្រីមជ្ឈដ្ឋវិ។ ឯតាវ បរមន្តិ តាសម្បិ វេទនានមេតំយេវ
បរមំ, ឧត្តមំ បមាណំ។ បិតុ សក្កស្ស កម្មន្តេ...បេ.... បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហរិតាតិ រញ្ជោ កិរ វប្បមន្ត្រិលទិវសោ នាម ហោតិ, តទា អនេកប្បការំ
ខាននិយំ ភោជនិយំ បដិយាទេន្តិ។ នគរវិថិយោ សោធាបេត្វា បុណ្ណាយដេ
ឋថាបេត្វា ធរបដាកាធយោ ឧស្សាបេត្វា សកលនគរំ ទេវីមានំវិយ
អលន្តិរោន្តិ។ សព្វេ ទាសកម្មករាធយោ អហាតវត្ថនិវត្តា
គន្ធមាលាទិបដិមណ្ឌិតា រាជកុលេ សន្និបត្តិ។ រញ្ជោ កម្មន្តេ
នន្តិលសតសហស្សំ យោជីយតិ។ តស្មី បន ទិវសេ ឯកេន ឧនំ អជ្ជសតំ
យោដេន្តិ។ សព្វនន្តិលានិ សន្និ ពលិពន្ធរស្មីយោត្តហិ ជាណុស្សោណិស្ស រថោ
វិយ រជតបរិក្ខិត្តានិ ហោន្តិ។ រញ្ជោ អាលម្ពននន្តិលំ រត្តសុវណ្ណាបរិក្ខិត្តំ ហោតិ។
ពលិពន្ធនំ សិដ្ឋានិបិ រស្មីបតោទាបិ សុវណ្ណាបរិក្ខិត្តា ហោន្តិ។ រាជា
មហាបរិវារេន និក្ខមន្តោ បុត្តំ គហេត្វា អគមាសិ។

កម្មន្តជ្ជានេ ឯកោ ជម្ពុរុក្ខោ ពហលបត្តបលាសោ សន្នន្តាយោ អហោសិ។
តស្ស ហេជ្ជា កុមារស្ស សយនំ បញ្ញាបេត្វា ឧបរិ សុវណ្ណាតារកខចិតំវិតានំ
ពន្ធាបេត្វា សាណិទាការេន បរិក្ខិតាបេត្វា អារក្ខំ ឋបេត្វា រាជា សព្វាលដ្ឋារំ
អលន្តិវត្តា អមច្ចគណបរិវត្តោ នន្តិលករណជ្ជានំ អគមាសិ។ តត្ថ រាជា

សុវណ្ណានុដ្ឋលំ គណ្ណាតិ។ អមច្ឆា ឯកេន្ធនអជ្ជសតវជននុដ្ឋលានិ គហេត្វា
ឥតោ ចិតោ ច កសន្តិ។ រាជា បន ឡើតោ ចារំ គច្ឆតិ, ចារតោ វា ឡើ គច្ឆតិ។
ឯតស្មី ថានេ មហាសម្បត្តិ ហោតិ, ពោធិសត្តំ បរិវាទេត្វា និសិន្នា ធាតិយោ
រញ្ជោ សម្បត្តិ បស្សិស្សមាតិ អន្តោសាលីតោ ពហិ និក្ខន្តា។ ពោធិសត្តោ
ឥតោ ចិតោ ច ឡើលោកេន្តោ កត្វា អធិស្វា វេគេន ឧដ្ឋាយ បល្លង្គំ អាភុជិត្វា
អាធាចានេ បរិគ្គហេត្វា បឋមជ្ឈានំ និព្វត្តសិ។ ធាតិយោ ខន្ធកោដ្ឋន្តវេ
វិចរមាធា ថោកំ ចិរាយីសុ, សេសរុក្ខានំ ឆាយា និវត្តា, តស្ស បន រុក្ខស្ស
បរិមណ្ឌលា ហុត្វា អជ្ជាសិ។ ធាតិយោ អយ្យបុត្តោ ឯកកោតិ វេគេន សាលី
ឧត្តិបិត្វា អន្តោ បរិសមាធា ពោធិសត្តំ សយនេ បល្លង្គេន និសិន្នំ តព្វា
ចាជិហារិយំ ធិស្វា គន្ធា រញ្ជោ អាហេចយីសុ - “កុមារោ ទេវ, ឯវំ និសិន្នោ
អញ្ជោសំ រុក្ខានំ ឆាយា និវត្តា, ជម្ពុរុក្ខស្ស បរិមណ្ឌលា ឋិតា”តិ។ រាជា
វេគេនាគន្ធា ចាជិហារិយំ ធិស្វា, “ឥទំ តេ, តាត, ទុតិយំ វន្តន”ន្តិ បុត្តំ វន្តិ។
ឥទេមេតំ សឆាយ រុត្តំ - “បិតុ សក្កស្ស កម្មន្តេ... បេ... បឋមជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
វិហរិតា”តិ។ សិយា នុ ខោ ឯសោ មគ្គោ ពោធាយាតិ កវេយ្យ នុ ខោ ឯតំ
អាធាចានស្សតិបឋមជ្ឈានំ ពុជ្ឈនត្ថាយ មគ្គោតិ។ សតានុសារិវិញ្ញាណន្តិ
នយិទំ ពោធាយ មគ្គោ ភវិស្សតិ, អាធាចានស្សតិបឋមជ្ឈានំ បន ភវិស្សតិ តិ
ឯវំ ឯកំ ទ្វេ វាវេ ឧប្បន្នសតិយា អនន្តរំ ឧប្បន្នវិញ្ញាណំ សតានុសារិវិញ្ញាណំ
នាម។ យំ តំ សុខន្តិ យំ តំ អាធាចានស្សតិបឋមជ្ឈានសុខំ។

៣៨២. បច្ចុបដ្ឋិតា ហោន្តិតិ បណ្ណាសាលបរិវេណសម្មជ្ជនាទិវត្តករណោន
ឧបដ្ឋិតា ហោន្តិ។ ពាហុល្លិកោតិ បច្ចុយពាហុល្លិកោ។ អាវត្តោ ពាហុល្លាយាតិ
រសគិទ្ធោ ហុត្វា បណ្ឌិតបិណ្ឌាចាតាទិនំ អត្ថាយ អាវត្តោ។ និព្វិជ្ជ បក្កមីស្សតិ
ឧក្កណ្ឌិត្វា ធម្មនិយាមេនេវ បក្កន្តា ពោធិសត្តស្ស សម្ពោជី បត្តកាលេ
កាយវិវេកស្ស ឌីកាសធានត្ថំ ធម្មតាយ គតា។ គច្ឆន្តា ច អញ្ញាជ្ជានំ អគន្ធា

ពារាណសីមេរ អគម៌សុ។ ពោធិសត្តោ តេសុ គតេសុ អន្ធមាសំ កាយវិវេកំ
លភិត្វា ពោធិមណ្ឌោ អបរាជិតបល្លង្កេ និសីទិត្វា សព្ពញ្ញតញ្ញាណំ បដិវិជ្ជិ។

៣៨៣. វិវិច្ឆេវ កាមេហិតិអាទិ ភយកេរេវ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៣៨៧. អភិជានាមិ ខោ បនាហន្តិ អយំ ចាជិយេក្កោ អនុសន្ធា។ និគណ្ណា
កិរ ចិន្តេសិ - “អហំ សមណំ គោតមំ ឯកំ បញ្ចំ បុច្ឆី។ សមណោ គោតមោ
‘អបរាបិ មំ, អគ្គិវេស្សន, អបរាបិ មំ, អគ្គិវេស្សនា’តិ បរិយោសានំ អនុស្សន្តោ
កថេតិយេវ។ កុបិតោ នុខោ”តិ? អថ ភគវា, អគ្គិវេស្សន, តថាគតោ
អនេកសតាយ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេន្តេ កុបិតោ សមណោ គោតមោតិ
ឯកោបិ វុត្តា នត្ថិ, បរេសំ ពោធនត្ថាយ បដិវិជ្ជនត្ថាយ ឯវ តថាគតោ ធម្មំ
ទេសេតីតិ ទស្សន្តោ ឥមំ ធម្មទេសនំ អារភិ។ តត្ថ អារញ្ញាតិ សន្ធាយ។
យាវទេវាតិ បយោជនវិចិ បរិច្ឆេទនិយមនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - បរេសំ
វិញ្ញាបនមេវ តថាគតស្ស ធម្មទេសនាយ បយោជនំ, តស្មា ន ឯកស្សេវ
ទេសេតិ, យត្តកាវិញ្ញាតារោ អត្ថិ, សព្វេសំ ទេសេតីតិ។ តស្មីយេវ បុរិមស្មិន្ធិ
ឥមំនា កី ទស្សេតីតិ? សច្ចកោ កិរ ចិន្តេសិ - “សមណោ គោតមោ អភិវុចោ
ចាសាទិកោ សុដុសិតំ ទន្ធាវរណំ, ជីវ្ហា មុទុកា, មជ្ជុវ វាគ្ករណំ, បរិសំ រញ្ជេន្តោ
មញ្ញេវិចរតិ, អន្តោ បនស្ស ចិត្តកក្កតា នត្ថិ”តិ។ អថ ភគវា, អគ្គិវេស្សន, ន
តថាគតោ បរិសំ រញ្ជេន្តោវិចរតិ, ចក្កវាឡបរិយន្តាយបិ បរិសាយ តថាគតោ
ធម្មំ ទេសេតិ, អសល្លិនោ អនុបលិត្តោ ឯត្ថកំ ឯកវិហារី, សុញ្ញតជលសមាបត្តិ
អនុយុត្តោតិ ទស្សេតុំ ឯវមាហ។

អជ្ឈត្ថមេវាតិ កោចរជ្ឈត្ថមេវ។ សន្និសាទេមីតិ សន្និសីទាបេមិ, តថាគតោ
ហិ យស្មី ខណោ បរិសា សាធុការំ ទេតិ, តស្មី ខណោ បុញ្ញាកោគេន បរិច្ឆិទិត្វា
ជលសមាបត្តិ សមាបជ្ឈតិ, សាធុការសទ្ធស្ស និក្ខ្យាសេ អវិច្ឆិទ្ទេយេវ

សមាបត្តិភោគុជ្ឈាយ បិតជ្ឈានភោគុជ្ឈាយ ធម្មំ ទេសេតិ, ពុទ្ធានញ្ចា
ភវន្តបរិវាសោលហុកោ ហោតិភិ អស្សាសវារេ បស្សាសវារេ សមាបត្តិ
សមាបជ្ជន្តិ។ យេន សុទំ និច្ចកប្បន្តិ យេន សុញ្ញេន ជលសមាធិនា និច្ចកាលំ
វិហារមិ, តស្មី សមាធិនិមិត្តេ ចិត្តំ សណ្ឋាបេមិ សមាធិហារមិ ទស្សេតិ។

ឱកប្បនិយមេតន្តិ សទ្ធិហានិយមេតំ។ ឯវំ ភក្កតោ ឯកគ្គចិត្តតំ
សម្បជ្ជិត្វា ឥនាធិ អត្តនោ ឱវដ្តិកសារំ កត្វា អានីតបញ្ចំ បុច្ឆន្តោ អភិជាតាតិ
ខោ បន ភវំ គោតមោ ធិវា សុបិតាតិ អាហ។ យថា ហិ សុនខោ នាម
អសម្ពិទ្ធិវិបក្កចាយសំ សប្បិណ យោជេត្វា ឧទរហូរំ កោជិតោបិ គូជំ ទិស្វា
អខាទិត្វា គន្ធី ន សក្កា, អខាទិមាណោ យាយិត្វាបិ គន្ធី, អយាយិត្វាវ គតស្ស
កិរស្ស សីសំ រុទ្ធីតិ; ឯវមេវំ ឥមស្សបិ សត្តា អសម្ពិទ្ធិវិបក្កចាយសសទិសំ
អភិនិក្ខមនភោគុជ្ឈាយ យាវ អាសវក្ខយា បសាទនីយំ ធម្មទេសនំ ទេសេតិ។
ឯតស្ស បន ឯវរូបំ ធម្មទេសនំ សុត្វា សត្វិ បសាទមត្តម្មិ ន ឧប្បន្នំ, តស្មា
ឱវដ្តិកសារំ កត្វា អានីតបញ្ចំ អបុច្ឆិត្វា គន្ធី អសក្កោន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ
យស្មា ជិនមិទ្ធិ សព្វទីណាសវានំ អរហត្តមគ្គេនេវ បហ័យតិ, កាយទរថោ បន
ឧទាទិន្នកេបិ ហោតិ អនុទាទិន្នកេបិ។ តថា ហិ កមលុប្បលាទីនិ ឯកស្មី
កាលេ វិកសន្តិ, ឯកស្មី មកុលានិ ហោន្តិ, សាយំ កេសញ្ចំ រុក្ខានម្មិ បត្តានិ
បតិលីយន្តិ, ចាតោ វិច្ឆារិកានិ ហោន្តិ។ ឯវំ ឧទាទិន្នកស្ស កាយស្ស
ទរថោយេវ ទរថវសេន ភវន្តសោតញ្ចា ឥន និទ្ទាតិ អធិប្បតំ, តំ
ទីណាសវានម្មិ ហោតិ។ តំ សន្ធាយ, “អភិជាតាមហា”ន្តិ អភិជាតាមហា។
សម្មាហារិហារស្មី វទន្តិ តិ សម្មាហារិហារភោតិ វទន្តិ។

៣៨៩. អាសន្ត អាសន្តាតិ យដ្ឋេត្វា យដ្ឋេត្វា។ ឧបនីតេហិតិ ឧបនេត្វា
កថិតេហិ។ វចនប្បថេហិតិ វចនេហិ។ អភិនិទ្ធិត្វា អនុមោទិត្វាតិ អលន្តិ ចិត្តេន

សម្បជីវ្ហន្តោ អភិធន្តិកា វាចាយបិ បសំសន្តោ អនុមោទិតា។ ភក្កវតា ឥមស្ស
និគណ្ឌស្ស ទ្វេ សុត្តានិ កថិតានិ។ បុរិមសុត្តំ ឯកោ ភាណាវារោ, ឥទំ ទិយខ្សោ,
ឥតិ អធិតិយេ ភាណាវារេ សុត្វាបិ អយំ និគណ្ឌោ នេវ អភិសមយំ បត្តោ, ន
បព្ពជិតោ, ន សរណេសុ បតិដ្ឋិតោ។ កស្មា ឯតស្ស ភក្កវា ធម្មំ ទេសេសីតិ?
អនាគតេ វាសនត្ថាយ។ បស្សតិ ហិ ភក្កវា, “ឥមស្ស ឥទានិ ឧបនិស្សយោ នត្ថិ,
មយ្ហំ បន បរិនិព្វានតោ សមធិកានំ ទិដ្ឋំ វស្សសតានំ អច្ចយេន តម្កបណ្ឌិទីបេ
សាសនំ បតិដ្ឋហិស្សតិ។ តត្រាយំ កុលយេវ និព្ពត្តិត្វា សម្មត្តោ កាលេ
បព្ពជិត្វា តីណិ បិដកានិ ឧគ្គហេត្វា វិបស្សនំ វខ្សេត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហន្តំ បត្វា កាឡុពុទ្ធវត្ថិតោ នាម មហាធិណាសវោ ភវិស្សតិ”តិ។ ឥទំ
ទិស្វា អនាគតេ វាសនត្ថាយ ធម្មំ ទេសេសិ។

សោបិ តត្ថេវ តម្កបណ្ឌិទីបម្ហិ សាសនេ បតិដ្ឋិតេ ទេវលោកតោ ចរិត្វា
នក្ខិណាគិរិវិហារស្ស ភិក្ខុចារគាមេ ឯកស្មី អមច្ចកុលេ និព្ពត្តោ
បព្ពជ្ជាសមត្ថយោព្ពនេ បព្ពជិត្វា តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា គណំ បរិហារន្តោ
មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឧបជ្ឈាយំ បស្សិតុំ អគមាសិ។ អថស្ស ឧបជ្ឈាយោ
សទ្ធិវិហារំកំ ចោទេស្សមីតិ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា អាគតេន តេន សទ្ធិ
មុខំ ទត្វា កថាមត្តម្យំ ន អកាសិ។ សោ បច្ចុសសមយេ វុដ្ឋាយ ថេរស្ស សន្តិកំ
គន្ធា, - “តុម្ហេ, ភន្តេ, មយិ គន្តកម្មំ កត្វា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតេ មុខំ ទត្វា
កថាមត្តម្យំ ន កវិត្ត, កោ មយ្ហំ ទោសោ”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ អាហា - “ត្វំ, អារុសោ,
ពុទ្ធវត្ថិត ឯត្ថកេនេវ ‘បព្ពជ្ជាកិច្ចំ មេ មត្តកំ បត្ត’ន្តិ សញ្ញំ ករោសិ”តិ។ កី
ករោមិ, ភន្តេតិ? គណំ វិនោទេត្វា ត្វំ បបញ្ចំ ជិន្និត្វា ចេតិយបព្ពតវិហារំ គន្ធា
សមណធម្មំ ករោហិតិ។ សោ ឧបជ្ឈាយស្ស ឱវាទេ បត្វា សហ បដិសម្ពិទាហិ
អរហន្តំ បត្វា បុញ្ញវា រាជបូជិតោ ហុត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ
ចេតិយបព្ពតវិហារេ វសិ។

តស៊ីញ៉ា កាលេ តិស្សមហារាជា ឧបោសថកម្មំ ករោនោ ចេតិយបព្ពតេ
រាជលេណោ វសតិ។ សោ ថេវស្ស ឧបជ្ជាកភិក្ខុនោ សញ្ញំ អធាសិ - “យទា មយ្ហំ
អយ្យោ បញ្ញំ វិស្សន្នេតិ, ធម្មំ វា កថេតិ, តទា មេ សញ្ញំ ទទេយ្យាថា” តិ។ ថេរោបិ
ឯកស្មី ធម្មស្សវនទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ កណ្តាកថេតិយផ្តលំ អារុយ្ហ
ចេតិយំ វន្តិត្វា កាឡតិម្ពរុក្ខមូលេ អជ្ជាសិ។ អថ នំ ឯកោ បិណ្ឌាចាតិកត្តោ
កាឡការាមសុត្តន្តេ បញ្ញំ បុច្ឆិ។ ថេរោ ននុ, អារុសោ, អជ្ជ ធម្មស្សវនទិវសោតិ
អាហា។ អាម, ភន្តេ, ធម្មស្សវនទិវសោតិ។ តេន ហិ បីបកំ អានេថ, ឥធនេ វិនិស្ញា
ធម្មស្សវនំ ករិស្សមាតិ។ អថស្ស រុក្ខមូលេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទំសុ។ ថេរោ
បុព្ពតាថា វត្វា កាឡការាមសុត្តំ អារភិ។ សោបិស្ស ឧបជ្ជាកទហារោ រញ្ជោ
សញ្ញំ ធាបេសិ។ រាជា បុព្ពតាថាសុ អនិដ្ឋិតាសុយេវ ចាបុណ្ហិ។ បត្វា ថ
អញ្ញាតកវេសេនេវ បរិសន្តេ វត្វា តិយាមវត្ថី បិតកោវ ធម្មំ សុត្វា ថេវស្ស,
ឥទមរោច ភគវាតិ វចនកាលេ សាធុការំ អធាសិ។ ថេរោ ញត្វា, កទា
អាគតោសិ, មហារាជាតិ បុច្ឆិ។ បុព្ពតាថា ឱសារណាកាលេយេវ, ភន្តេតិ។ ទុក្ករំ
តេ មហារាជ, កតត្ថិ។ នយិទំ, ភន្តេ, ទុក្ករំ, យទិ បន មេ អយ្យស្ស ធម្មកថំ
អារទ្ធកាលតោ បជ្ជាយ ឯកបទេបិ អញ្ញវិហិតភារោ អហោសិ,
តម្កបណ្ឌិធិបស្ស បតោទយជ្ជិនិតុទនមត្តេបិ ហានេ សាមិភារោ នាម មេ មា
ហោត្វតិ សបថមកាសិ។

តស៊ី បន សុត្តេ ពុទ្ធកុណា បរិធិបិតា, តស្មា រាជា បុច្ឆិ - “ឯត្តការ, ភន្តេ,
ពុទ្ធកុណា, ឧទាហុ អញ្ញេបិ អត្ថី” តិ។ មយា កថិតតោ, មហារាជ, អកថិតមេវ
ពហុ អប្បមាណាត្ថិ។ ឧបមំ, ភន្តេ, ករោថាតិ។ យថា, មហារាជ,
ករិសសហស្សមត្តេ សាលិក្ខេត្តេ ឯកសាលិសីសតោ អវសេសសាលីយេវ
ពហុ, ឯវំ មយា កថិតតុណា អប្បា, អវសេសា ពហុតិ។ អបរម្បិ, ភន្តេ, ឧបមំ
ករោថាតិ។ យថា, មហារាជ, មហាគង្គាយ ឱយបុណ្ណាយ សូចិចាសំ សម្មុទំ

ករយ្យ, សូចិត្តសេន គតឧទកំ អប្បំ, សេសំ ពហុ, ឯវមេវ មយា កថិតតុណ្ហា
អប្បា, អវសេសា ពហុតិ។ អបរម្មី, ភន្តេ, ឧបមំ ករោថាតិ។ ឥធម, មហារាជ,
ចាតកសកុណា នាម អាគាសេ កីឡន្តាវិចរន្តិ។ ខុទ្ទកា សា សកុណាជាតិ,
កី នុខោ តស្ស សកុណាស្ស អាគាសេ បក្ខបសារណាដ្ឋានំ ពហុ, អវសេសោ
អាគាសោ អប្បោតិ? កី, ភន្តេ, វេទថ, អប្បោ តស្ស បក្ខបសារណោកាសោ,
អវសេសោវ ពហុតិ។ ឯវមេវ, មហារាជ, អប្បកា មយា ពុទ្ធតុណ្ហា កថិតា,
អវសេសា ពហុ អនន្តា អប្បមេយ្យាតិ។ សុកដិតំ, ភន្តេ, អនន្តា ពុទ្ធតុណ្ហា
អនន្តេនេវ អាគាសេន ឧបមិតា។ បសន្នា មយំ អយ្យស្ស, អនុច្ឆរិកំ បន កាតុ
ន សក្កោម។ អយំ មេ ធុគ្គតបណ្ណាការោ ឥមស្មី តម្កបណ្ណាធិបេ ឥមំ
តិយោជនសតិកំ រជ្ជំ អយ្យស្ស ទេមាតិ។ តុម្កេហិ, មហារាជ, អត្ថនោ
បសន្នាការោ កតោ, មយំ បន អម្ពាភំ ទិដ្ឋំ រជ្ជំ តុម្ពាភំយេវ ទេម, ធម្មេន
សមេន រជ្ជំ ការេហិ មហារាជាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាសច្ចកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ចូឡតណ្ហាសង្ខយសុត្តវណ្ណានា

៣៩០. ឯវមេ សុតន្តិ ចូឡតណ្ហាសង្ខយសុត្តំ។ តត្ថ បុព្វារាមេ
មិការមាតុចាសាទេតិ បុព្វារាមសង្ខារេវិហារេ មិការមាតុយា ចាសាទេ។
តត្រាយំ អនុបុត្តិកថាអតីតេ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ ឯកា ឧចាសិកា
បទុមុត្តរំ ភកវរន្តំ និមន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សតសហស្សំ នានំ
ទត្វា ភកវតោ ចាទមូលេ និបដ្ឋិត្វា, “អនាគតេ តុម្ពាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស
អគ្គបដ្ឋាយិកា ហោមី”តិ បត្តនមកាសិ។ សា កប្បសតសហស្សំ ទេវេសុ ចេវ

មនុស្សសុ ច សំសរិត្វា អម្ពាភំ ភគវតោ កាលេ ភទ្ទិយនគរេ
មេណ្ឌកសេដ្ឋិបុត្តស្ស ធនញ្ញាយស្ស សេដ្ឋិនោ គហេ សុមនទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ
បដិសន្ធិ គណ្ហិ។ ជាតកាលេ ចស្សវិសាខាតិ នាមំ អកំសុ។ សា យនា ភគវា
ភទ្ទិយនគរំ អគមាសិ, តទា បញ្ចហិ ធាវិកាសតេហិ សន្ធិ ភគវតោ បច្ចុគ្គមនំ
កត្វា បឋមទស្សនម្ហិយេវ សោតាបន្នា អហោសិ។ អបរភាគេ សាវត្ថិយំ
មិការសេដ្ឋិបុត្តស្ស បុណ្ណាវឡនកុមារស្ស គេហំ គតា, តត្ថ នំ មិការសេដ្ឋិ
មាតិជ្ជានេ ឋេបេសិ, តស្មា មិការមាតាតិ វុច្ឆតិ។

បតិកុលំ កុច្ឆន្តិយា ចស្ស បិតា មហាលតាបិណ្ឌន្ទនំ នាម កាវាបេសិ។
តស្មី បិណ្ឌន្ទនេ ចតស្សេវា វជិរនាឡិយោ ឧបយោគំ អគមំសុ, មុត្តានំ ឯកាទស
នាឡិយោ, បវាឡានំ ធូវិសតិ នាឡិយោ, មណ្ឌំ តេត្ថិស នាឡិយោ, ឥតិ
ឯតេហិ ច អញ្ជេហិ ច សត្តវណ្ណេហិ រតនេហិ និដ្ឋានំ អគមាសិ។ តំ សីសេ
បដិមុក្កំ យាវ ចាទបិដ្ឋិយា ភស្សតិ, បញ្ចន្ទំ ហត្ថំ ពលំ ធារយមាណាវ នំ ឥត្ថិ
ធារេតុំ សក្កោតិ។ សា អបរភាគេ ទសពលស្ស អគ្គបដ្ឋាយិកា ហុត្វា តំ
បសាធនំ វិស្សន្ទេត្វា នវហិ កោដិហិ ភគវតោ វិហារំ ការយមាណា កវីសមត្ថេ
ភូមិភាគេ ចាសាទំ កាវេសិ។ តស្ស ឧបរិភូមិយំ បញ្ច គព្ពសតានិ ហោន្តិ,
ហេដ្ឋាភូមិយំ បញ្ចាតិ គព្ពសហស្សប្បដិមណ្ឌិតោ អហោសិ។ សា
“សុទ្ធចាសាធាវ ន សោភតី”តិ តំ បរិវារេត្វា បញ្ច ទ្វិកុដគេហសតានិ, បញ្ច
ចូឡចាសាទសតានិ, បញ្ច ទីយសាលសតានិ ច កាវាបេសិ។ វិហារមហោ
ចត្វហិ មាសេហិ និដ្ឋានំ អគមាសិ។

មាតុកាមត្តភាវេ បិតាយ វិសាខាយ វិយ អញ្ញាស្ស ពុទ្ធសាសនេ
ធនបរិច្ចាគោ នាម នត្ថិ, បុរិសត្តភាវេ បិតស្ស ច អនាថបិណ្ឌិកស្ស វិយ
អញ្ញាស្ស ពុទ្ធសាសនេ ធនបរិច្ចាគោ នាម នត្ថិ។ សោ ហិ ចតុបញ្ញាសកោដិយោ

វិស្សន្ទេត្វា សាវត្ថិយា នក្ខិណភាគេ អនុរាជបុរស្ស មហាវិហារសទិសេ ឋានេ
ជេតវនមហាវិហារំ នាម កាវេសិ។ វិសាខា, សាវត្ថិយា ចាចីនភាគេ
ឧត្តមទេវីវិហារសទិសេ ឋានេ បុព្វារាមំ នាម កាវេសិ។ ភគវា ឥមេសំ ធ្វិដ្ឋំ
កុលានំ អនុកម្មាយ សាវត្ថី និស្សាយ វិហារន្តោ ឥមេសុ ធ្វិសុ វិហារេសុ
និពទ្ធកាសំ វេសិ។ ឯកំ អន្តោវស្សំ ជេតវនេ វេសតិ, ឯកំ បុព្វារាមេ, ឯតស្មី បន
សមយេ ភគវា បុព្វារាមេ វិហារតិ។ តេន វុត្ថំ - “បុព្វារាមេ
មិការមាតុចាសាទេ” តិ។

កិត្តាវតា នុខោ, ភន្តេតិ កិត្តកេន នុខោ, ភន្តេ។ សំខិត្តេន
តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ ហោតិ តណ្ហាសង្ខយេ និព្វានេ តំ អារម្មណំ កត្វា
វិមុត្តចិត្តតាយ តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ នាម សំខិត្តេន កិត្តាវតា ហោតិ? យាយ
បដិបត្តិយា តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តោ ហោតិ, តំ មេ ខីណាសវស្ស ភិក្ខុនោ
បុព្វភាគប្បដិបទំ សំខិត្តេន ទេសេថាតិ បុច្ឆតិ។ អច្ឆន្ទនិដ្ឋាតិ ខយវយសង្ខាតំ
អន្តំ អតីតាតិ អច្ឆន្តា។ អច្ឆន្តា និដ្ឋា អស្សាតិ អច្ឆន្ទនិដ្ឋា, ឯកន្តនិដ្ឋា
សតតនិដ្ឋាតិ អត្តោ។ អច្ឆន្តំ យោគកេមីតិ អច្ឆន្តយោគកេមី,
និច្ឆយោគកេមីតិ អត្តោ។ អច្ឆន្តំ ព្រហ្មចារីតិ អច្ឆន្តព្រហ្មចារី, និច្ឆព្រហ្មចារីតិ
អត្តោ។ អច្ឆន្តំ បរិយោសានមស្សាតិ បុរិមនយេនេវ អច្ឆន្តបរិយោសានោ។
សេដ្ឋោ ទេវមនុស្សនន្តិ ទេវានញ្ច មនុស្សនញ្ច សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។ ឯវុចោ ភិក្ខុ
កិត្តាវតា ហោតិ, ខិប្បមេតស្ស សង្ខេបេនេវ បដិបត្តិ កថេថាតិ ភគវន្តំ
យាចតិ។ កស្មា បនេស ឯវំ វេតាយតីតិ? កីឡំ អនុភវិតុកាមតាយ។

អយំ កិវ ឧយ្យានកីឡំ អាណាបេត្វា ចត្វាមិ មហារាជ្ជមិ ចត្វសុ ទិសាសុ
អារក្ខំ តាហាបេត្វា ធ្វិសុ ទេវលោកេសុ ទេវសង្ឃេន បរិវុតោ អឱតិយាមិ
នាដកកោដិមិ សទ្ធិ ឯវាវណំ អារុយ្ហ ឧយ្យានទ្វារេ បីតោ ឥមំ បញ្ចំ សល្លកេសិ

- “កិត្តកេន ធុរោ តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តស្ស វិណាសវស្ស សង្ខេបតោ
អាគមនិយបុព្វភាគបដិបទា ហោតី” តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “អយំ បញ្ញោ
អតិវិយ សស្សិរិកោ, សចាបំ ឥមំ បញ្ញំ អនុគ្គណ្ឌិត្វា ឧយ្យានំ បរិសិស្សមិ,
ធម្មារិកេហិ អារម្មណេហិ និម្មិតេតោ ន បុន ឥមំ បញ្ញំ សល្លក្ខេស្សមិ, តិដ្ឋតុ
តាវ ឧយ្យានកីឡា, សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា ឥមំ បញ្ញំ បុច្ឆិត្វា ឧគ្គហិតបញ្ញោ
ឧយ្យានេ កីឡិស្សមិ” តិ ហត្ថិត្តន្ទេ អន្តរបិកោ ភគវតោ សន្តិកេ
ចាតុរហោសិ។ តេបិ ចត្តារោ មហារាជានោ អារក្ខំ គហេត្វា បិតជ្ជានេយេវ
បិតា, បរិចារិកេនេវសង្ខាបិ នាដកានិបិ វរាវណោបិ នាគរាជា តត្ថេវ
ឧយ្យានទ្វារេ អជ្ជាសិ, វរមេស កីឡំ អនុភវិតុ កាមតាយ វេតាយន្តោ
វរមាហ។

សព្វេ ធម្មា នាលំ អភិនិវេសាយាតិ ឯត្ថ សព្វេ ធម្មា នាម បញ្ចក្ខន្ធា
ទ្វាទសាយតនានិ អជ្ជាវស ធាតុយោ។ តេ សព្វេបិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន
អភិនិវេសាយ នាលំ ន បរិយត្តា ន សមត្តា ន យុត្តា, កស្មា? គហិតាការេន
អតិជ្ជនតោ។ តេ ហិ និច្ចាតិ គហិតាបិ អនិច្ចាវ សម្បជ្ឈន្តិ, សុខាតិ គហិតាបិ
ទុក្ខាវ សម្បជ្ឈន្តិ, អត្តាតិ គហិតាបិ អនត្តាវ សម្បជ្ឈន្តិ, តស្មា នាលំ
អភិនិវេសាយ។ អភិជាតាតិ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ ញាតបរិញ្ញាយ
អភិជាតាតិ។ បរិជាតាតិ តថេវ តីរណាបរិញ្ញាយ បរិជាតាតិ។ យំកិញ្ចិ
វេទនន្តិ អន្តមសោ បញ្ចវិញ្ញាណាសម្បយុត្តម្បិ យំកិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ វេទនំ
អនុភវិតិ។ ឥមិនា ភគវា សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស វេទនាវសេន និព្វត្តេត្វា
អរូបបរិគ្គហំ ទស្សេតិ។ សចេ បន វេទនាកម្មជ្ជានំ ហេដ្ឋា ន កចិតំ ភវេយ្យ,
ឥមស្មី ហានេ កថេតព្ពំ សិយា។ ហេដ្ឋា បន កចិតំ, តស្មា សតិបដ្ឋានេ
វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ អនិច្ចានុបស្សីតិ ឯត្ថ អនិច្ចំ វេទិតព្ពំ, អនិច្ចានុបស្សនា
វេទិតព្ពា, អនិច្ចានុបស្សី វេទិតព្ពោ។ តត្ថ អនិច្ចន្តិ បញ្ចក្ខន្ធា, តេ ហិ

ឧប្បាទវ័យជ្ឈន អនិច្ចា។ អនិច្ចាទុបស្សនាតិ បញ្ចក្ខន្ធានំ ខយតោ វ័យតោ
ទស្សនញ្ញាណំ។ អនិច្ចាទុបស្សីតិ តេនញ្ញាណោន សមន្នាគតោ បុគ្គលោ។
តស្មា “អនិច្ចាទុបស្សី វិហរតី”តិ អនិច្ចតោ អនុបស្សន្តោ វិហរតីតិ អយមេត្ត
អត្ថោ។

វិរាគាទុបស្សីតិ ឯត្ថ ទ្វេវិរាគា ខយវិរាគោ ច អច្ចន្តវិរាគោ ច។ តត្ថ
សម្ពាទនំ ខយវ័យតោ អនុបស្សនាបិ, អច្ចន្តវិរាគំ និព្វានំ វិរាគតោ
ទស្សនមគ្គញ្ញាណាម្បី វិរាគាទុបស្សនា។ តទុកយសមាឌីបុគ្គលោ
វិរាគាទុបស្សី នាម, តំ សន្ធាយ វុត្ថំ “វិរាគាទុបស្សី”តិ, វិរាគតោ
អនុបស្សន្តោតិ អត្ថោ។ និរោធាទុបស្សីម្ហិបិ ឯសេវ នយោ, និរោធាបិ ហិ
ខយនិរោធា ច អច្ចន្តនិរោធា ចាតិ ទុរិដោយេវ។ បដិទិស្សន្តាទុបស្សីតិ ឯត្ថ
បដិទិស្សន្តោ វុច្ចតិ វោស្សន្តោ, សោ ច បរិច្ចាគវោស្សន្តោ បក្ខន្ធនវោស្សន្តោតិ
ទុរិដោ ហោតិ។ តត្ថ បរិច្ចាគវោស្សន្តោតិ វិបស្សនា, សា ហិ តទន្តវសេន
កិលេសេ ច ខន្ធេ ច វោស្សន្តតិ។ បក្ខន្ធនវោស្សន្តោតិ មគ្គោ, សោ ហិ និព្វានំ
អារម្មណំ អារម្មណតោ បក្ខន្ធតិ។ ធ្វើហិបិ វា ការណេហិ វោស្សន្តោយេវ,
សមុច្ឆេទវសេន ខន្ធានំ កិលេសានញ្ច វោស្សន្តនតោ, និព្វានញ្ច បក្ខន្ធនតោ។
តស្មា កិលេសេ ច ខន្ធេ ច បរិច្ចជតីតិ បរិច្ចាគវោស្សន្តោ, និរោធវេ
និព្វានធាតុយា ចិត្តំ បក្ខន្ធតីតិ បក្ខន្ធនវោស្សន្តោតិ ទុកយម្យេតំ មគ្គ
សមេតិ។ តទុកយសមាឌីបុគ្គលោ ឥមាយ បដិទិស្សន្តាទុបស្សនាយ
សមន្នាគតត្តា បដិទិស្សន្តាទុបស្សី នាម ហោតិ។ តំ សន្ធាយ វុត្ថំ
“បដិទិស្សន្តាទុបស្សី”តិ។ ន កិញ្ចិ លោកេ ឧបាទិយតីតិ កិញ្ចិ ឯកម្បី
សម្ពាទតំ តណ្ហាវសេន ន ឧបាទិយតិ ន គណ្ហាតិ ន បរាមសតិ។ អនុបាទិយំ
ន បរិតស្សតីតិ អគ្គណ្ហោ តណ្ហាបរិតស្សនាយ ន បរិតស្សតិ។ បច្ចត្តញ្ញោវ
បរិទិព្វាយតីតិ សយមេវ កិលេសបរិទិព្វានេន បរិទិព្វាយតិ។ ឡីណា

ជាតិវិភាគនា បនស្ស បច្ចុវេក្ខណាវ ទស្សិតា។ ឥតិ ភគវា សក្កស្ស
នេវានមិន្ទស្ស សំខិត្តេន ធិណាសវស្ស បុព្វភាគប្បដិបទំ បុច្ឆិតោ សល្លហុកំ
កត្វា សំខិត្តេនេវ ធិប្បំ កថេសិ។

៣៩០. អវិទូរេ និសិន្នោ ហោតិ តិ អនន្តរេ ក្ខជាតារេ និសិន្នោ ហោតិ។
អភិសមេទ្ធាតិ ញ្ញាលោន អភិសមាគន្ធា, ជាតិក្វាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ -
កី ធុខោ ឯស ជាតិក្វា អនុមោធិ, ឧទាហុ អជាតិក្វា វាតិ។ កស្មា បនស្ស
ឯវមហោសីតិ? ថេរោ កិរ ន ភគវតោ បញ្ញាវិស្សជ្ជនសទ្ធិំ អស្សោសិ, សក្កស្ស
បន ទេវេវញ្ញោ, “ឯវមេតំ ភគវា ឯវមេតំ សុគតា” តិ អនុមោទនសទ្ធិំ
អស្សោសិ។ សក្កោ កិរ ទេវរាជា មហតា សទ្ធន អនុមោធិ។ អថ កស្មា ន
ភគវតោ សទ្ធិំ អស្សោសីតិ? យថាបរិសរិញ្ញាបកត្តា។ ពុទ្ធានញ្ញំ ធម្មំ កថេន្តានំ
ឯកាពទ្ធាយ ចក្កវាឡបរិយន្តាយបិ បរិសាយ សទ្ធា សុយ្យតិ, បរិយន្តំ បន
មុញ្ញាត្វា អន្តិលមត្តម្យិ ពហិទ្ធា ន និច្ឆរតិ។ កស្មា? ឯវរូចា មធុរកថា មា
និវត្តកា អគមាសីតិ។ តទា ភគវា មិគារមាតុចាសាទេ សត្តរតនមយេ
ក្ខជាតារេ សិរិគព្ភម្ភិ និសិន្នោ ហោតិ, តស្ស ទក្ខិណបស្សេ សារិបុត្តត្រូវស្ស
វសនក្ខជាតារំ, វាមបស្សេ មហាមោគ្គល្លានស្ស, អន្តរេ និទ្ធិវិវោកាសោ នត្ថិ,
តស្មា ថេរោ ន ភគវតោ សទ្ធិំ អស្សោសិ, សក្កស្សវ អស្សោសីតិ។

បញ្ចហិ ត្វិយសតេហីតិ បញ្ចាដ្ឋិកានំ ត្វិយានំ បញ្ចហិ សតេហិ។ បញ្ចាដ្ឋិកំ
ត្វិយំ នាម អាតតំ វិតតំ អាតតិវិតតំ សុសិរំ យនន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អន្តេហិ
សមន្នាគតំ។ តត្ថ អាតតំ នាម ចម្មបរិយោនទ្ធសុ ភេរិអាធិសុ ឯកតលត្វិយំ។
វិតតំ នាម ឧកយតលំ។ អាតតិវិតតំ នាម តន្តិពទ្ធបណាវាទិ។ សុសិរំ វំសាទិ។
យនំ សម្មាទិ។ សមប្បិតោតិ ឧបគតោ។ សមដ្ឋិតោតិ តស្សេវ វេវចនំ។
បរិចារេតិ តំ សម្បត្តិ អនុភវន្តោ តតោ តតោ ឥន្ទ្រិយានិ ចារេតិ។ ឥទំ វុត្ថំ

ហោតិ - បរិវារេត្វា វជ្ជមានេហិ បញ្ចហិ ត្វិយសតេហិ សមន្នាគតោ ហុត្វា
 ទិព្ទសម្បត្តិ អនុភវតី។ បដិបណ្ណាមេត្វាតិ អបនេត្វា, និស្សន្ទានិ កាវាបេត្វាតិ
 អត្តោ។ យថេវ ហិ ឥនានិ សទ្ធា រាជានោ គរុការវនិយំ ភិក្ខុំ ទិស្វា - “អសុកោ
 នាម អយ្យោ អាគច្ឆតិ, មា, តាតា, គាយថ, មា វាទេថ, មា នច្ចថា” តិ នាជកានិ
 បដិវិនេន្តិ, សក្កោបិ ថេវ ទិស្វា ឯវមកាសិ។ ចិវស្សំ ខោ, មាវិស មោគ្គល្លាន, ឥមំ
 បរិយាយមកាសីតិ ឯវរូបំ លោកេ បកតិយា បិយសមុទាហារវចនំ ហោតិ,
 លោកិយា ហិ ចិវស្សំ អាគតម្បិ អនាគតបុព្វម្បិ មនាបជាតិយំ អាគតំ ទិស្វា, -
 “គុតោ ភវំ អាគតោ, ចិវស្សំ ភវំ អាគតោ, កមំ តេ ឥនាគមនមគ្គោ ព្រាតោ
 មគ្គមុឡោសី” តិ អាទីនិ វទន្តិ។ អយំ បន អាគតបុព្វត្ថាយេវ ឯវមាហា។ ថេរោ ហិ
 កាលេន កាលំ ទេវចារិកំ គច្ឆតិយេវ។ តត្ថ បរិយាយមកាសីតិ វាវមកាសិ។
 យទិទំ ឥនាគមនាយាតិ យោ អយំ ឥនាគមនាយ វាវោ, តំ, ភន្តេ,
 ចិវស្សមកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥនមាសនំ បញ្ញត្តន្តិ យោជនិកំ មណិបល្លង្គំ
 បញ្ញាបេត្វា ឯវមាហា។

៣៩២. ពហុកិច្ចា ពហុករណីយាតិ ឯត្ថ យេសំ ពហុនិ កិច្ចានិ, តេ
 ពហុកិច្ចា។ ពហុករណីយាតិ តស្សេវ វេវចនំ។ អប្បេវ សកេន
 ករណីយេនាតិ សករណីយមេវ អប្បំ មន្តំ, ន ពហុ, ទេវានំ ករណីយំ បន
 ពហុ, បថវិតោ បដ្ឋាយ ហិ កប្បវុត្តមាតុកាមាទីនំ អត្ថាយ អដ្ឋា សក្កស្ស
 សន្តិកេ ជិដ្ឋន្តិ, តស្មា និយមេន្តោ អាហា - អបិច ទេវានំយេវ តាវតីសានំ
 ករណីយេនាតិ។ ទេវានញ្ចិ ដីតា ច បុត្តា ច អន្តេ និព្វត្តន្តិ, ចាទបរិចារិកា
 ឥត្ថិយោ សយនេ និព្វត្តន្តិ, តាសំ មណ្ឌានបសាធនការិកា ទេវដីតា សយនំ
 បរិវារេត្វា និព្វត្តន្តិ, វេយ្យាវច្ឆករា អន្តោវិមាទេ និព្វត្តន្តិ, ឯតេសំ អត្ថាយ
 អដ្ឋករណំ នត្ថិ។ យេ បន សីមន្តេវ និព្វត្តន្តិ, តេ “មម សន្តកា តវ សន្តកា” តិ
 និច្ឆេតុំ អសក្កោន្តា អដ្ឋំ ករោត្តិ, សក្កំ ទេវរាជានំ បុច្ឆន្តិ, សោ យស្ស វិមាទំ

អាសន្នតរំ, តស្ស សន្តកោតិ វេទតិ។ សច ទ្វេបិ សមជ្ជានេ ហោត្តិ, យស្ស វិមានំ
ឌីលោកេន្តោ បិតោ, តស្ស សន្តកោតិ វេទតិ។ សច ឯកម្មំ ន ឌីលោកេតិ, តំ
ឧតិទ្ធំ កលហុបន្នេនត្ថំ អត្តនោ សន្តកំ ករោតិ។ តំ សន្ធាយ, “នេវានំយេវ
តាវតីសានំ ករណីយេនា”តិ អាហា។ អបិចស្ស ឯវរូបំ កិឡាកិច្ចម្បិ
ករណីយមេវ។

យំ នោ ឱប្បមេវ អន្តរាយតីតិ យំ អម្ពកំ សីយមេវ អន្ធការេ រូបគតំ
វិយ ន ទិស្សតិ។ ឥមិនា - “អហំ, ភន្តេ, តំ បញ្ញាវិស្សន្នំ ន សល្លក្ខេមី”តិ
ធិបេតិ។ ថេរោ - “កស្មា នុ ខោ អយំ យក្ខោ អសល្លក្ខណភារំ ធិបេតិ, បស្សេន
បរិហារី”តិ អារជ្ជន្តោ - “នេវា នាម មហាមុឡ្ហា ហោត្តិ។ ធម្មារិកេហិ
អារម្មណេហិ និម្មជ័យមាណា អត្តនោ ភុត្តាភុត្តភាវម្បិ បីតាបីតភាវម្បិ ន
ជានន្តិ, ឥធ កតមេត្ថ បមុស្សន្តិ”តិ អញ្ញាសិ។ កេចិ បនាហុ - “ថេរោ ឯតស្ស
គរុ ភាវនិយោ, តស្មា ‘ឥទានេវ’ លោកេ អគ្គបុគ្គលស្ស សន្តិកេ បញ្ចំ ឧគ្គហេត្វា
អាគតោ, ឥទានេវ នាជកានំ អន្តរំ បរិវេជ្ជាតិ ឯវំ មំ ថេរោ តន្ថេយ្យា”តិ ភយេន
ឯវមាហា”តិ។ ឯតំ បន កោហញ្ចំ នាម ហោតិ, ន អរិយសាវកស្ស ឯវរូបំ
កោហញ្ចំ នាម ហោតិ, តស្មា មុឡ្ហភាវេនេវ ន សល្លក្ខេសីតិ វេទិតព្ពំ។ ឧបរិ
កស្មា សល្លក្ខេសីតិ? ថេរោ តស្ស សោមនស្សសំវេកំ ជនយិត្វា តមំ និហរិ,
តស្មា សល្លក្ខេសីតិ។

ឥទានិ សក្កោ បុព្វេ អត្តនោ ឯវំ ភូតការណំ ថេរស្ស អាហោចេតុំ
ភូតបុព្វន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ សមុបព្យន្នោតិ សន្និបតិកោ រាសិភូតោ។ អសុរា
បរាជិនីស្វតិ អសុរា បរាជយំ ចាបុណីសុ។ កតា បនេតេ បរាជិតាតិ? សក្កស្ស
និព្ពត្តកាលេ។ សក្កោ កិវ អនន្តរេ អត្តភាវេ មគធរដ្ឋេ មចលតាមេ មយោ
នាម មាណវោ អហោសិ, បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ, ពោធិសត្តចរិយា វិយស្ស ចរិយា

អហោសិ។ សោតេត្ថីស បុរិសេ គហេត្វា កល្យាណមកាសិ។ ឯកទិវសំ
អត្ថនោវ បញ្ញាយ ឧបបរិក្ខត្វា តាមមជ្ឈេ មហាជនស្ស សន្និបតិវត្តដ្ឋានេ
កចរំ ឧភយតោ អបព្ពហិត្វា តំ ហំនំ អតិរមណីយមកាសិ, បុន តត្ថវ
មណ្ឌបំ ការេសិ, បុន គច្ឆន្តេ កាលេ សាលំ ការេសិ។ តាមតោ ច និក្ខមិត្វា
តាវុតម្បិ អឡយោជនម្បិ តិតាវុតម្បិ យោជនម្បិ វិចរិត្វា តេហិ សហាយេហិ
សទ្ធិវិសមំ សមំ អកាសិ។ តេ សព្វេបិ ឯកច្ឆន្ទា តត្ថ តត្ថ សេតុយុត្តដ្ឋានេសុ
សេតុំ, មណ្ឌបសាលាចោក្ខវណីមាលាគច្ឆរោបនាទីនំ យុត្តដ្ឋានេសុ
មណ្ឌបាទីនិ ករោត្តា ពហុំ បុញ្ញមកំសុ។ មយោ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា
កាយស្ស ភេទា សទ្ធិ សហាយេហិ តាវតីសកវនេ និព្ពត្តិ។

តស្មី កាលេ អសុរគណា តាវតីសនេវលោកេ បជិវសន្តិ។ សព្វេ តេ ទេវានំ
សមាធាយុកា សមាធនវណ្ណា ច ហោន្តិ, តេ សក្កំ សបរិសំ ទិស្វា អធុនា និព្ពត្តា
នវកនេវបុត្តា អាគតាតិ មហាចានំ សជ្ឈយីសុ។ សក្កោ ទេវបុត្តានំ សញ្ញំ
អទាសិ - “អម្ពេហិ កុសលំ ករោន្តេហិ ន បរេហិ សទ្ធិ សាធារណំ កតំ, តុម្ពេ
គណ្ឌាចានំ មា បិវិត្ត បីតមត្ថមេវ ករោថា” តិ។ តេ តថា អកំសុ។ ពាលអសុរា
គណ្ឌាចានំ បិវិត្វា មត្តា និទ្ធិ ឌីក្កមីសុ។ សក្កោ ទេវានំ សញ្ញំ ទត្វា តេ ចាទេសុ
តាហាយេត្វា សិនេរុចាទេ ឱចាបេសិ, សិនេរុស្ស ហេដ្ឋិមតលេ អសុរកវនំ នាម
អត្ថិ, តាវតីសនេវលោកប្បមាណាមេវ។ តត្ថ អសុរា វសន្តិ។ តេសម្បិ
ចិត្តចាជលិ នាម រុក្ខោ អត្ថិ។ តេ តស្ស បុប្ផនកាលេ ជានន្តិ - “នាយំ តាវតីសា,
សក្កេន វស្មិតា មយ” ន្តិ។ តេ គណ្ឌាច នន្តិ វត្វា សិនេរុំ បរិហារមាធា ទេវេ រុដ្ឋេ
វម្មិកចាទតោ វម្មិកមក្ខិកាវិយ អភិរុហ័សុ។ តត្ថ កាលេន ទេវា ជិនន្តិ,
កាលេន អសុរា។ យទា ទេវានំ ជយោ ហោតិ, អសុរេ យាវ សមុទ្ធិបិដ្ឋា
អនុពន្ធន្តិ។ យទា អសុរានំ ជយោ ហោតិ, ទេវេ យាវ វេទិកចាទា អនុពន្ធន្តិ។
តស្មី បុន សង្គាមេ ទេវានំ ជយោ អហោសិ, ទេវា អសុរេ យាវ សមុទ្ធិបិដ្ឋា

អនុព័ន្ធសុ។ សក្កោ អសុរេ បលាបេត្វា បញ្ចសុ ឋានេសុ អារក្ខំ ឋបេសិ។ ឯវំ
អារក្ខំ ធិត្វា វេទិកចានេ វជិរហត្ថា ឥន្ទបដិមាយោ ឋបេសិ។ អសុរា កាលេន
កាលំ ឧដ្ឋហិត្វា តា បដិមាយោ ធិស្វា, “សក្កោ អប្បមត្តា តិដ្ឋតី” តិ តតោវ
និវត្តន្តិ។ តតោ បដិនិវត្តិត្វា តិ វិជិតជ្ជានតោ និវត្តិត្វា។ បរិចារិកាយោ តិ
មាលាគន្ធាធិកម្មការិកាយោ។

៣៨៣. វេស្សវណោ ច មហារាជាតិ សោ កិរ សក្កស្ស វល្លភោ,
ពលវិស្សាសិកោ, តស្មា សក្កេន សទ្ធិ អគមាសិ។ បុរក្ខត្វា តិ បុរតោ កត្វា។
បរិសីស្វតិ បរិសិត្វា បន ឧបឡបិហិតានិ ធូរានិ កត្វា ឱលោកយមាណា
អដ្ឋសុ។ ឥនឃ្មិ, មារិស មោគ្គល្លាន, បស្ស វេជយន្តស្ស ចាសាធស្ស
រាមណោយ្យកន្តិ, មារិស មោគ្គល្លាន, ឥនឃ្មិ វេជយន្តស្ស ចាសាធស្ស
រាមណោយ្យកំ បស្ស, សុវណ្ណាត្ថម្ភេ បស្ស, វេតត្ថម្ភេ មណីត្ថម្ភេ បវាឡត្ថម្ភេ
លោហិតត្ថម្ភេ មសារកល្លត្ថម្ភេ មុត្តត្ថម្ភេ សត្តរតនត្ថម្ភេ, តេសំយេវ
សុវណ្ណាធិមយេ យជកេ វាឡរូបកានិ ច បស្សតិ ឯវំ ចម្ពបន្តិយោ អាធិ កត្វា
រាមណោយ្យកំ ធស្សេន្តោ ឯវមាហា។ យថា តំ បុព្វេកតបុញ្ញស្សាតិ យថា បុព្វេ
កតបុញ្ញស្ស ឧបភោគជ្ជានេន សោភិតតំ, ឯវមេវ សោភិតីតិ អត្តោ។ អតិពាជ្ជំ
ទោ អយំ យក្ខោ បមត្តោ វិហរតីតិ អត្តនោ ចាសាធ�េ នាជកបរិវារេន
សម្មត្តិយា វសេន អតិវិយ មត្តោ។

ឥទ្ធាភិសដ្ឋារំ អភិសដ្ឋាសីតិ ឥទ្ធិមកាសិ។ អាចោកសិណំ សមាបដ្ឋិត្វា
ចាសាធបតិដ្ឋិតោកាសំ ឧទកំ ហោត្វតិ ឥទ្ធិ អធិជ្ជាយ ចាសាធកណ្ឌិកេ
ចាធឋ្តជ្ជកេន បហរិ។ សោ ចាសាធខោ យថា នាម ឧទកបិដ្ឋេ ឋបិតបត្តំ
មុខវដ្ឋិយំ អដ្ឋលិយា បហជំ អបរាបរំ កម្មតិ ចលតិ ន សន្តិដ្ឋតិ។ ឯវមេវ
សំកម្មិ សម្មកម្មិ សម្មវេធិ, ចម្ពបិដ្ឋសដ្ឋ្យាជកណ្ឌិកកោចានសិអាធិនិ

ករករាតិ សង្ខំ មុញ្ញាតិ បតិភុំវិយ អារទ្ធានិ។ តេន វុត្តំ - “សង្ខម្បសិ
សម្បកម្បសិ សម្បវេជេសិ” តិ។ អច្ឆរិយតុតចិត្តជាតាតិ អហោ អច្ឆរិយំ,
អហោ អត្ថតន្តិ ឯវំ សញ្ញាតអច្ឆរិយអត្ថតា ចេវ សញ្ញាតតុដ្ឋិនោ ច អហោសុំ
ឧប្បន្នពាលវសោមនស្ស។ សំវិគ្គន្តិ ឧត្តិក្កំ។ លោមហាជ្ជជាតន្តិ ជាតលោមហំសំ,
កញ្ចានភិក្ខុយំ បបិតមណីនាគនន្តហិ វិយ ឧទ្ធក្កហិ លោមហិ
អាកិណ្ឌាសរីរន្តិ អត្ថោ។ លោមហំសោ ច នាមេស សោមនស្សនបិ ហោតិ
នោមនស្សនបិ, ឥធ បន សោមនស្សន ជាតោ។ ថេរោ ហិ សក្កស្ស
សោមនស្សវេគេន សំវេជេតុំ តំ ចាជិហារិយមកាសិ។ តស្មា សោមនស្សវេគេន
សំវិគ្គលោមហាជ្ជវិទិត្យាតិ អត្ថោ។

៣៨៤. ឥនាហំ, មារិសាតិ ឥនានិស្ស យស្មា ថេរេន សោមនស្សសំវេតំ
ជនយិទ្ធា តមំវិនោទិតំ, តស្មា សល្លក្ខេត្វា ឯវមាហា។ ឯសោ នុតេ, មារិស, សោ
ភគវា សត្តាតិ, មារិស, តុំ កុហិ គតោសីតិ វុត្ត មយ្ហំ សត្ត សន្តិកន្តិ វេនេសិ,
ឥមស្មី នេវលោកេ ឯកចាទកេនវិយ តិដ្ឋសិ, យំ តុំ ឯវំ វេនេសិ, ឯសោ នុតេ,
មារិស, សោ ភគវា សត្តាតិ បុច្ឆិសុ។ សព្វាហ្មចារី មេ ឯសោតិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ
ថេរោ អនការិយោ អភិនិហារសម្បន្នោ អគ្គសាវកោ, សក្កោ អការិយោ,
មគ្គព្រាហ្មចរិយវសេន បនេតេ សព្វាហ្មចារិនោ ហោន្តិ, តស្មា ឯវមាហា។ អហោ
នូនតេ សោ ភគវា សត្តាតិ សព្វាហ្មចារី តាវ តេ ឯវមហិទ្ធិកោ, សោ បនតេ
ភគវា សត្តា អហោ នូន មហិទ្ធិកោតិ សត្ត ឥទ្ធិចាជិហារិយទស្សនេ
ជាតាភិលាចា ហុត្វា ឯវមាហំសុ។

៣៨៥. ញាតញ្ញាតវស្សាតិ បញ្ញាតញ្ញាតវស្ស, សក្កោ ហិ បញ្ញាតានំ
អញ្ញាតោ។ សេសំ សត្តត្ថ ចាកជមេវ, ទេសនំ បន ភគវា យថានុសន្និទាវ
និដ្ឋាបេសីតិ។

បបញ្ចសុទិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡតណ្ហាសង្ខយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. មហាតណ្ហាសង្ខយសុត្តន្តវណ្ណនា

៣៩៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាតណ្ហាសង្ខយសុត្តំ។ តត្ថ ទិដ្ឋិតតន្តិ

អលកទ្ធិបមសុត្តេ លទ្ធិមត្តំ ទិដ្ឋិតតន្តិ វុត្តំ, ឥធ សស្សតទិដ្ឋិ។ សោ ច ភិក្ខុ
ពហុស្សតោ, អយំ អប្បស្សតោ, ជាតកកាលាកោ ភកវន្តំ ជាតកំ កថេត្វា,
“អហំ, ភិក្ខុវេ, តេន សមយេន វេស្សន្តរោ អហោសី, មហោសធា,
វិជ្ជុបល្គ្គាតោ, សេនកបល្គ្គាតោ, មហាជនកោ រាជា អហោសី”ន្តិ
សមោធានេន្តំ សុណាតិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ - “ឥមេ
រូបវេទនាសញ្ញាសង្ខារា តត្ថ តត្ថេវ និរុដ្ឋន្តិ, វិញ្ញាណំ បន ឥធលោកតោ
បរលោកំ, បរលោកតោ ឥមំ លោកំ សន្ធាវតិ សំសរតិ”តិ សស្សតទស្សនំ
ឧប្បន្នំ។ តេនាហ - “តទេវីទំ វិញ្ញាណំ សន្ធាវតិ សំសរតិ អនញ្ញ”ន្តិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធន បន, “វិញ្ញាណំ បច្ចយសម្ពុរំ, សតិ បច្ចយេ ឧប្បជ្ឈតិ, វិនា
បច្ចយំ នត្ថិ វិញ្ញាណាស្ស សម្ពុរោ”តិ វុត្តំ។ តស្មា អយំ ភិក្ខុ ពុទ្ធន អកថិតំ
កថេតិ, ជិនចក្កេ បហារំ ទេតិ, វេសារជ្ជញ្ញាណំ បជិតាហតិ, សោតុកាមំ ជនំ
វិសំវាទេតិ, អរិយបថេ តិរិយំ និបតិក្ខា មហាជនស្ស អហិតាយ ទុក្ខាយ
បជិបន្នោ។ យថា នាម រញ្ញោ រដ្ឋេ មហាចោរោ ឧប្បជ្ឈមាធា មហាជនស្ស
អហិតាយ ទុក្ខាយ ឧប្បជ្ឈតិ, ឯវំ ជិនសាសនេ ចោរោ ហុត្វា មហាជនស្ស
អហិតាយ ទុក្ខាយ ឧប្បន្នោតិ វេទិតញ្ញោ។ សម្ពុហុលាភិក្ខុតិ ជនបទវាសិនោ
បិណ្ឌាចាតិកភិក្ខុ។ តេនុបសង្កម្មីស្វតិ អយំ បរិសំ លភិត្វា សាសនម្បិ

អន្តរជាបយ្យ, យាវ បក្ខំ នលភតិ, តាវនេវ នំ ទិដ្ឋិតតាវិវេចមាតិ
សុតសុតដ្ឋានតោយេវ អដ្ឋត្វា អនិសីទិត្វា ឧបសង្កម្មីសុ។

៣៩៨. កតមំ តំ សាតិ វិញ្ញាណន្តិ សាតិ យំ ត្វំ វិញ្ញាណំ សន្ធាយ វេទេសិ,
កតមំ តំ វិញ្ញាណន្តិ? យ្វាយំ, ភន្តេ, វេទោ វេទេយ្យោ តត្រ តត្រ
កល្យាណចាបកានំ កម្មានំ វិចាកំ បដិសំវេទេតីតិ, ភន្តេ, យោ អយំ វេទតិ
វេទយតិ, យោ ចាយំ តហី តហី កុសលាកុសល កម្មានំ វិចាកំ បច្ចនុភោតិ។
ឥទំ, ភន្តេ, វិញ្ញាណំ, យមហំ សន្ធាយ វេទេមីតិ។ កស្សុ នុខោ នាមាតិ កស្សុ
ខត្តិយស្ស វា ព្រាហ្មណស្ស វា វេស្សសុទ្ធកហជ្ជបត្តជិតនេវមនុស្សានំ វា
អញ្ញាតរស្ស។

៣៩៩. អថ ខោ ភគវា ភិក្ខុ អាមន្តេសីតិ កស្មា អាមន្តេសិ? សាតិស្ស កិរ ឯវំ
អហោសិ - “សត្តា មំ ‘មោយបុរិសោ’តិ វេទតិ, ន ច មោយបុរិសោតិ វុត្តមត្តេនេវ
មគ្គជលានំ ឧបនិស្សយោ ន ហោតិ។ ឧបសេនម្បិ ហិ វុត្តន្តបុត្តំ, ‘អតិលហំ ខោ
ត្វំ មោយបុរិស ពាហុល្លាយ អាវត្តោ’តិ (មហាវ. ៧៥) ភគវា មោយបុរិសវាទេន
ឱវទិ។ ថេរោ អបរភាគេ យដេន្តោ វាយមន្តោ ធ អភិញ្ញា សច្ចាកាសិ។ អហម្បិ
តថារូបំ វីរិយំ បគ្គណ្ហិត្វា មគ្គជលានិ និព្វត្តេស្សមី”តិ។ អថស្ស ភគវា
និព្វបច្ចយោ អយំ សាសនេ អវិវុទ្ធិធម្មោតិ ទស្សន្តោ ភិក្ខុ អាមន្តេសិ។
ឧស្មីកតោតិអាទិ ហេជ្ជា វុត្តាធិប្បាយមេវ។ អថ ខោ ភគវាតិ អយម្បិ
ចាដិយេក្តោ អនុសន្ធិ។ សាតិស្ស កិរ ឯតទហោសិ - “ភគវា មយ្ហំ មគ្គជលានំ
ឧបនិស្សយោ នត្ថិតិ វេទតិ, កី សក្កា ឧបនិស្សយេ អសតិ កាតុំ? ន ហិ
តថាគតា សឧបនិស្សយស្សេវ ធម្មំ ទេសេន្តិ, យស្ស កស្សចិ ទេសេន្តិយេវ។
អហំ ពុទ្ធស្ស សន្តិកា សុគតោវាទំ នភិត្វា សគ្គសម្បត្តបកំ កុសលំ
ករិស្សមី”តិ។ អថស្ស ភគវា, “នាហំ, មោយបុរិស, តុយ្ហំ ឱវាទំ វា អនុសាសនី វា

ទេមី"តិ សុគតោវាទំ បដិប្បស្សម្ពុត្តោ ឥមំ ទេសនំ អារកិ។ តស្សត្ថោ ហោជ្ជា
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចោ។ ឥទានិ បរិសាយ លទ្ធិ សោធន្តោ, "ឥធាបំ ភិក្ខុ
បដិបុច្ឆិស្សមី"តិអាទិមាហា។ តំ សព្ពម្បិ ហោជ្ជា វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ចំ។

៤០០. ឥទានិ វិញ្ញាណស្ស សប្បច្ចយភារំ ទស្សេតុំ យំ យនេវ,
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។ តត្ថ មនព្វា បដិច្ច ធម្មេ ចាតិ សហាវន្តនេន ភវន្តមនព្វា
តេភូមកធម្មេ ច បដិច្ច។ កជ្ឈព្វា បដិច្ចាតិអាទិ ឱបម្មនិទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តេន កី
ធិបេតិ? ធូរសង្កត្តិយា អភារំ។ យថា ហិ កជ្ឈំ បដិច្ច ជលមាណោ អគ្គិ
ឧបាទានបច្ចយេ សតិយេវ ជលតិ, តស្មី អសតិ បច្ចយវេកល្លេន តត្ថេវ
រូបសម្មតិ, ន សកលិកាធិនិ សង្កមិត្វា សកលិកគ្គិតិអាទិសង្ខំ គច្ឆតិ, វេមេវ
ចក្កុព្វា បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បន្នំ វិញ្ញាណំ តស្មី ធូរេ
ចក្កុរូបអាហារកមនសិការសម្ពាតេ បច្ចយម្ហិ សតិយេវ ឧប្បជ្ឈតិ, តស្មី អសតិ
បច្ចយវេកល្លេន តត្ថេវ និរុដ្ឋតិ, ន សោតាធិនិ សង្កមិត្វា
សោតវិញ្ញាណន្តិអាទិសង្ខំ គច្ឆតិ។ វេស នយោ សព្ពវាសេសុ។ ឥតិ ភគវា ធាបំ
វិញ្ញាណាប្បវត្តេ ធូរសង្កត្តិមត្តម្បិ វេទាមិ, អយំ បន សាតិ មោយបុរិសោ
ភវសង្កត្តិ វេទតិ តិ សាតិ និគ្គហេសិ។

៤០១. វេវិញ្ញាណស្ស សប្បច្ចយភារំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បន បញ្ចន្ទម្បិ
ខន្ធនំ សប្បច្ចយភារំ ទស្សេត្តោ, ភូតមិទន្តិអាទិមាហា។ តត្ថ ភូតមិទន្តិ ឥទំ
ខន្ធបញ្ចកំ ជាតំ ភូតំ និព្ពត្តំ, តុម្ពេបិ តំ ភូតមិទន្តិ, ភិក្ខុវេ, បស្សថាតិ។
តទាហារសម្ពុវន្តិ តំ បនេតំ ខន្ធបញ្ចកំ អាហារសម្ពុវំ បច្ចយសម្ពុវំ, សតិ
បច្ចយេ ឧប្បជ្ឈតិ វេវ បស្សថាតិ បុច្ឆតិ។ តទាហារនិរោធាតិ តស្ស បច្ចយស្ស
និរោធា។ ភូតមិទំ នោស្សតិ ភូតំ នុ ខោ ឥទំ, ន នុ ខោ ភូតន្តិ។ តទាហារសម្ពុវំ
នោស្សតិ តំ ភូតំ ខន្ធបញ្ចកំ បច្ចយសម្ពុវំ នុ ខោ, ន នុ ខោតិ។

តទាហារនិរោធាតិ តស្ស បច្ចយស្ស និរោធា។ និរោធគម្ពំ នោស្សតិ តំ ធម្មំ
និរោធគម្ពំ នុ ខោ, ន នុ ខោតិ។ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោតិ ឥទំ ខន្ធបញ្ចកំ ជាតំ
ភូតំ និព្ពត្តន្តិ យាថាវសរសលក្ខណតោវិបស្សនាបញ្ញាយ សម្មា បស្សន្តស្ស។
បញ្ញាយ សុទិដ្ឋន្តិ វុត្តនយេនេវិបស្សនាបញ្ញាយ សុដ្ឋទិដ្ឋំ។ ឯវំ យេ យេ តំ បុច្ឆំ
សល្លក្ខេសុំ, តេសំ តេសំ បដិញ្ចំ កល្យាណោ បញ្ចន្តំ ខន្ធនំ សប្បច្ចយការំ
ទស្សេតិ។

ឥទានិ យាយ បញ្ញាយ តេហិ តំ សប្បច្ចយំ សនិរោធំ ខន្ធបញ្ចកំ សុទិដ្ឋំ,
តត្ថ និត្តណ្ណការំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ ចេ តុម្ពេតិអាទិមាហ។ តត្ថ ទិដ្ឋន្តិ
វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិ។ សភាវទស្សនេន បរិសុទ្ធិ។ បច្ចយទស្សនេន បរិយោធាតំ។
អល្លិយេថាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ អល្លិយិទ្វាវិហរេយ្យាថ។ កេលាយេថាតិ
តណ្ហាទិដ្ឋិហិ កិឡមាណវិហរេយ្យាថ។ ធនាយេថាតិ ធនំវិយ ឥច្ឆន្តា កេធំ
អាបន្នេយ្យាថ។ មមាយេថាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ មមត្តំ ឧប្បាទេយ្យាថ។
និត្តរណត្ថាយ នោ គហណត្ថាយាតិ យោ សោ មយា ចតុរោយនិត្តរណត្ថាយ
កុល្លបមោ ធម្មោ ទេសិតោ, នោ និកត្តិវសេន គហណត្ថាយ។ អបិ នុ តំ តុម្ពេ
អាជានេយ្យាថាតិ។ វិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតញោ។

៤០២. ឥទានិ តេសំ ខន្ធនំ បច្ចយំ ទស្សេន្តោ, ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ,
អាហារាភិអាទិមាហ, តម្បិ វុត្តត្ថមេវ។ យថា បន ឯកោ ឥមំ ជាតាសីតិ វុត្តោ,
“ន កេវលំ ឥមំ, មាតរម្បិស្ស ជាតាមិ, មាតុ មាតរម្បិ”តិ ឯវំ បវេណីវសេន
ជាទន្តោ សុដ្ឋ ជាតាតិ នាម។ ឯវំមេវំ ភក្កវា ន កេវលំ ខន្ធមត្តមេវ ជាតាតិ,
ខន្ធនំ បច្ចយម្បិ តេសម្បិ បច្ចយានំ បច្ចយន្តិ ឯវំ សព្ពបច្ចយបរម្បំ ជាតាតិ។
សោ តំ, ពុទ្ធពលំ ធីបេន្តោ ឥទានិ បច្ចយបរម្បំ ទស្សេតុំ, ឥមេ ច, ភិក្ខុវេ,
ចត្តារោ អាហារាភិអាទិមាហ។ តំ វុត្តត្ថមេវ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខុវេ, អវិជ្ជាបច្ចយា

សង្ខារ...បេ.... ធុត្តក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ឯត្ថ បន បដិច្ចសមុប្បាទកថា
វិត្តាវេតញ្ញា ភវេយ្យ, សាវិសុទ្ធិមគ្គវិត្តាវតារ។

៤០៤. ឥមស្មី សតិ ឥទំ ហោតីតិ ឥមស្មី អវិជ្ជាទិកេ បច្ចយេ សតិ ឥទំ
សង្ខារទិកំ ជលំ ហោតិ។ ឥមស្សប្បាទា ឥទំ ឧប្បជ្ឈតីតិ ឥមស្ស អវិជ្ជាទិកស្ស
បច្ចយស្ស ឧប្បាទា ឥទំ សង្ខារទិកំ ជលំ ឧប្បជ្ឈតិ, តេនេវាហា - “យទិទំ
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ...បេ.... សមុទយោ ហោតី”តិ។ ឯវំ វដ្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ
វិវដ្តំ ទស្សេត្តោ, អវិជ្ជាយ ត្រូវ អសេសវិរាគនិរោធាតិអាទិមាហា។ តត្ថ អវិជ្ជាយ
ត្រូវតិ អវិជ្ជាយ ឯវ តុ។ អសេសវិរាគនិរោធាតិ វិរាគសង្ខារេន មគ្គេន
អសេសនិរោធា អនុប្បាទនិរោធា។ សង្ខារនិរោធាតិ សង្ខារនំ
អនុប្បាទនិរោធា ហោតិ, ឯវំ និរុទ្ធានំ បន សង្ខារនំ និរោធាវិញ្ញាណនិរោធា
ហោតិ, វិញ្ញាណនិរោធានិរោធា នាមរូបាទិនិ និរុទ្ធានិយេវ ហោតីតិ ទស្សេតុំ
សង្ខារនិរោធាវិញ្ញាណនិរោធាតិអាទី វត្ថុ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ធុត្តក្ខន្ធស្ស និរោធា ហោតីតិ វត្ថុ។ តត្ថ កេវលស្សតិ សកលស្ស, សុទ្ធស្ស
វា, សត្តវិវហិតស្សតិ អត្តោ។ ធុត្តក្ខន្ធស្សតិ ធុត្តកាសិស្ស។ និរោធា ហោតីតិ
អនុប្បាទោ ហោតិ។

៤០៥. ឥមស្មី អសតីតិអាទិ វត្ថុបដិបក្ខនយេន វេទិតតំ។

៤០៦. ឯវំ វដ្តវិវដ្តំ កថេត្វា ឥទានិ ឥមំ ទ្វាទស្កបច្ចយវដ្តំ សហាវិបស្សនាយ
មគ្គេន ជានន្តស្ស យា បដិធាវេនា បហាយតិ, តស្ស អភារំ បុច្ឆន្តោ អបិ នុ តុម្ពេ,
ភិក្ខុវេតិអាទិមាហា។ តត្ថ ឯវំ ជានន្តាតិ ឯវំ សហាវិបស្សនាយ មគ្គេន ជានន្តា។
ឯវំ បស្សន្តាតិ តស្សេវ វេវចនំ។ បុព្វន្តន្ត បុរិមកោដ្ឋាសំ,
អតីតទុក្ខធាតុអាយតនានីតិ អត្តោ។ បដិធាវេយ្យថាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន
បដិធាវេយ្យថា។ សេសំ សញ្ញាសវសុត្តវិត្តាវតមេវ។

ឥតនិ ធនេសំ តត្ថ និច្ចលភារំ បុច្ឆន្តោ, អបិ នុ តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, វេ ជានន្តា វេ
បស្សន្តា វេ វេយ្យាប, សត្តា នោ គរុតិអាទិមាហ។ តត្ថ គរុតិ ភារិកោ
អកាមា អនុវត្តិតញ្ចោ។ សមណោតិ ពុទ្ធសមណោ។ អញ្ញំ សត្តារំ
ឧទ្ទិសេយ្យថាតិ អយំ សត្តា អម្ពាភំ កិច្ចំ សាធម៌ំ ន សក្កោតិ តិ អបិ នុ
វេសញ្ញិនោ ហុត្វា អញ្ញំ ពាហិរកំ សត្តារំ ឧទ្ទិសេយ្យាថ។
បុព្វសមណាព្រាហ្មណានន្តិ វេសញ្ញិនោ ហុត្វា បុព្វំ តិ ត្ថិយសមណានំ ចេវ
ព្រាហ្មណានញ្ចោ។ វតកោតូហលមផ្កលានីតិ វតសមាទានានិ ច
ទិដ្ឋិកុតូហលានិ ច ទិដ្ឋសុតមុតមផ្កលានិ ច។ តានិ សារតោ បច្ឆាគច្ឆេយ្យថាតិ
ឯតានិ សារន្តិ វេសញ្ញិនោ ហុត្វា បដិអាគច្ឆេយ្យាថ។ វេ និស្សជ្ជានិ ច បុន
គណ្ហេយ្យថាតិ អត្ថោ។ សាមំ ញាតន្តិ សយំ ញាណេន ញាតំ។ សាមំ ទិដ្ឋន្តិ
សយំ បញ្ញាបក្កុនា ទិដ្ឋំ។ សាមំ វិទិតន្តិ សយំ វិភាវិតំ ចាកដំ កតំ។ ឧបនីតា
ខោមេ តុម្ពេតិ មយា, ភិក្ខុវេ, តុម្ពេ ឥមិនា សន្និដ្ឋិកាទិសភាវេន ធម្មេន និព្វានំ
ឧបនីតា, ចាបិតាតិ អត្ថោ។ សន្និដ្ឋិកោតិអាទីនមត្ថោ វិសុទ្ធិមគ្គវិគ្គារតោ។
ឥនមេតំ បដិច្ច វុត្តន្តិ ឯតំ វេចនមិទំ តុម្ពេហិ សាមំ ញាតាទិការំ បដិច្ច វុត្តំ។

៤០៨. តិណ្ណំ ខោ បន, ភិក្ខុវេតិ កស្មា អារភិ? ននុ ហេដ្ឋា វដ្ឋិវិវដ្ឋិវសេន
ទេសនា មត្តកំ ចាបិតាតិ? អាម ចាបិតា។ អយំ បន ចាដិឯក្តោ អនុសន្និ,
“អយញ្ញំ លោកសន្និវាសោ បដិសន្ធិសម្មុទ្ពេ, តស្ស សម្មោហដ្ឋានំ វិទ្ធិសេត្វា
ចាកដំ ករិស្សមី”តិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ អបិច វដ្ឋមូលំ អវិជ្ជា, វិវដ្ឋមូលំ
ពុទ្ធប្បាទោ, ឥតិ វដ្ឋមូលំ អវិជ្ជំ វិវដ្ឋមូលញ្ច ពុទ្ធប្បាទំ ទស្សេត្វាបិ, “បុន ឯកវារំ
វដ្ឋិវិវដ្ឋិវសេន ទេសនំ មត្តកំ ចាបេស្សមី”តិ ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ
សន្និចាតាតិ សមោទានេន បិណ្ឌាភាវេន។ គព្ពស្សាតិ គព្ពេ និព្ពត្តនកសត្តស្ស។
អវក្កន្តិ ហោតីតិ និព្ពត្តិ ហោតិ។ កត្ថចិ ហិ គព្ពោតិ មាតុកុច្ឆិ វុត្តោ។ យថាហ -

“យមេករត្តិ បឋមំ, គព្ភេវសតិ មាណវោ;

អព្ពដ្ឋិតោវ សោ យាតិ, ស គច្ឆំ ន និវត្តតិ” តិ។ (ជា. ១.១៥.៣៦៣);

កត្តចិ គព្ភេ និព្ពត្តនសត្តោ។ យថាហ - “យថា ខោ, បនានន្ទ, អញ្ញា ឥត្តិកា
នវ វា ធន វា មាសេ គព្ពំ កុច្ឆនា បរិហរិត្វា វិជាយន្តិ” តិ (ម. និ. ៣.២០៥)។ ឥធន
សត្តោ អធិប្បតោ, តំ សន្ធាយ វុត្តំ “គព្ពស្ស អវក្កន្តិ ហោតិ” តិ។

ឥធាតិ ឥមស្មី សត្តលោកេ។ មាតា ច ឧតុនិ ហោតិ តិ ឥទំ ឧតុសមយំ
សន្ធាយ វុត្តំ។ មាតុកាមស្ស កិវ យស្មី ឱកាសេ ធារកោ និព្ពត្តតិ, តត្ថ មហាតិ
លោហិតបិដ្ឋកា សណ្ឌាហិត្វា ភិដ្ឋិត្វា បក្សវតិ, វត្ថុ សុទ្ធិំ ហោតិ, សុទ្ធេ វត្ថុម្ហិ
មាតាបិតុសុ ឯកវារំ សន្និបតិ តេសុ យាវ សត្ត ធិវសានិ ខេត្តមេវ ហោតិ។ តស្មី
សមយេ ហត្ថក្តាហវេណិក្តាហាធិនា អង្គបរាមសនេនបិ ធារកោ
និព្ពត្តតិយេវ។ គន្ធព្ពោតិ តត្រូបគសត្តោ។ បច្ចុបដ្ឋិតោ ហោតិ តិ ន មាតាបិតុនំ
សន្និចាតំ ឱលោកយមាធនោ សមីបេ ឋិតោ បច្ចុបដ្ឋិតោ នាម ហោតិ។
កម្មយន្តយន្តិតោ បន ឯកោ សត្តោ តស្មី ឱកាសេ និព្ពត្តនកោ ហោតិ តិ
អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ សំសយេនាតិ “អរោគោ នុ ខោ ភវិស្សមិ អហំ វា,
បុត្តោ វា មេ” តិ ឯវំ មហាន្តេន ជីវិតសំសយេន។ លោហិតព្ពោតំ, ភិក្ខុវេតិ តទា
កិវ មាតុលោហិតំ តំ ហំនំ សម្បត្តំ បុត្តសិនេហោន បណ្ណំ ហោតិ។ តស្មា
ឯវមាហា។ វត្ថុកន្តិ កាមធារកានំ កើឡនកំ ឧទ្ធកនដ្ឋលំ។ យដិកា វុច្ឆតិ
ធិយនន្តោន វស្សនន្តោកំ បហរណកើឡា។ មោក្ខចិកន្តិ សម្បវិវត្តកកើឡា,
អាគាសេ វា ធន្តោកំ គហេត្វា ភូមិយំ វា សីសំ វេបេត្វា ហេដ្ឋបរិយភាវេន
បរិវត្តនកើឡនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ចិដ្ឋលកំ វុច្ឆតិ តាលបណ្ណាធិហិ កតំ
វាតប្បហារេន បរិព្ពមនចក្កំ។ បត្តាឡ្ហកំ វុច្ឆតិ បណ្ណាធិឡិកា, តាយ
វាលិកាធិនិ មិនន្តា កើឡន្តិ។ វេកន្តិ ឧទ្ធករេវ។ ជនុកម្មិ ឧទ្ធករេវ។

៤០៩. សារដ្ឋតីតិ រាគំ ឧប្បាទេតិ។ ព្យាបដ្ឋតីតិ ព្យាបាទំ ឧប្បាទេតិ។
អនុបដ្ឋិតកាយសតីតិ កាយេ សតិ កាយសតិ, តំ អនុបដ្ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។
បរិត្តេតសោតិ អកុសលចិត្តោ។ យត្ថស្ស តេ ចាបកាតិ យស្សំ
ជលសមាបត្តិយំ ឯតេ និរុជ្ឈន្តិ, តំ ន ជាតាតិ នាធិគច្ឆតីតិ អត្ថោ។
អនុរោជិរោជន្តិ រាគញោវ ទោសញ្ច។ អភិនន្តតីតិ តណ្ហាវសេន អភិនន្តតិ,
តណ្ហាវសេនេវ អហោ សុខន្តិអាទិនិ វទន្តោ អភិវទតិ។ អដ្ឋោសាយ តិដ្ឋតីតិ
តណ្ហាអដ្ឋោសានគហណោន គិលីត្វា បរិនិដ្ឋបេត្វា តណ្ហាតិ។ សុខំ វា
អនុក្ខមសុខំ វា អភិនន្តតុ, ទុក្ខំ កបំ អភិនន្តតីតិ? “អហំ ទុក្ខតោ មម ទុក្ខ” ត្ថិ
តណ្ហាត្ថោ អភិនន្តតិ នាម។ ឧប្បដ្ឋតិ នន្តិ តណ្ហា ឧប្បដ្ឋតិ។ តទុច្ចាទានន្តិ សាវ
តណ្ហា គហណាដ្ឋេន ឧចាទានំ នាម។ តស្ស ឧចាទានបច្ចយា ភវោ... បេ....
សមុទយោ ហោតីតិ, ឥនញ្ចិ ភគវតា បុន ឯកវាវំ ទ្វិសន្តិ តិសង្ខេបំ
បច្ចយាការវដ្ឋំ ទស្សិតំ។

៤១០-៤. ឥនានិវិវដ្តំ ទស្សេតុំ ឥធន, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ លោកេ
ឧប្បដ្ឋតីតិអាទិមាហ។ តត្ថ អប្បមាណាចេតសោតិ អប្បមាណំ លោកុត្តរំ
ចេតោ អស្សាតិ អប្បមាណាចេតសោ, មគ្គចិត្តសមដ្ឋីតិ អត្ថោ។ ឥមំ ខោមេ
តុម្ហេ, ភិក្ខុវេ, សំខិត្តេន តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិ ធារេថាតិ, ភិក្ខុវេ, ឥមំ សំខិត្តេន
ទេសិតំ មយ្ហំ, តណ្ហាសង្ខយវិមុត្តិទេសនំ តុម្ហេ និច្ចកាលំ ធារេយ្យាថ មា
បមជ្ឈេយ្យាថ។ ទេសនា ហិ ឯត្ថ វិមុត្តិបដិលាភហេតុតោ វិមុត្តិ វុត្តា។
មហាតណ្ហាជាលតណ្ហាសង្ឃជបដិមុក្ខន្តិ តណ្ហាវ សំសិព្វិតដ្ឋេន
មហាតណ្ហាជាលំ, សង្ឃជិតដ្ឋេន សង្ឃជន្តិ វុច្ឆតិ; ឥតិ ឥមស្មី
មហាតណ្ហាជាលេ តណ្ហាសង្ឃជេ ច ឥមំ សាតី ភិក្ខុំ កេវដ្ឋបុត្តំ បដិមុក្ខំ
ធារេថ។ អនុបវិជ្ជោ អន្តោគធាតិ នំ ធារេថាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចសូននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាតណ្ហាសង្ខយសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. មហាអស្សបុរសុត្តវណ្ណនា

៤០៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាអស្សបុរសុត្តំ។ តត្ថ អង្កេសូតិ អង្កា នាម
ជាឧបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ រុទ្ធិសទ្ធន “អង្កា” តិ
រុទ្ធិតិ, តស្មី អង្កេសុ ជនបទេ។ អស្សបុរំ នាម អង្កានំ និគមោតិ អស្សបុរន្តិ
នគរនាមេន លទ្ធកោហារោ អង្កានំ ជនបទស្ស ឯកោ និគមោ, តំ គោចរតាមំ
កត្វាវិហរតីតិ អត្តោ។ ភគវា ឯតទកោចាតិ ឯតំ “សមណា សមណាតិ វោ,
ភិក្ខុវេ, ជនោ សញ្ញានាតី” តិអាទិវចនមវោច។

កស្មា បន ឯវំ អកោចាតិ។ តស្មី កិវ និគមេ មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា
ពុទ្ធមាមកា ធម្មមាមកា សង្ឃមាមកា, តទហុបព្ពជិតសាមណោម្បិ
វស្សសតិកត្តេរសទិសំ កត្វា បសំសន្តិ; បុព្ពណ្ណាសមយំ ភិក្ខុសង្ឃំ បិណ្ឌាយ
បរិសន្តំ ទិស្វា ពីជនផ្តលាទិនិ គហេត្វា ខេត្តំ គប្បន្តាបិ, ជរសុអាទិនិ គហេត្វា
អរញ្ញំ បរិសន្តាបិ តានិ ឧបករណានិ និក្ខិបិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសីទនដ្ឋានំ
អាសនសាលំ វា មណ្ឌបំ វា រុក្ខមូលំ វា សម្មន្តិត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា
អរជចានីយំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា យាគុខដ្ឋកាទិនិ ទត្វា
កតភត្តកិច្ចំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧយ្យោដេត្វា តតោ តានិ ឧបករណានិ អាទាយ ខេត្តំ
វា អរញ្ញំ វា គន្ធា អត្តនោ កម្មានិ ករោន្តិ, កម្មន្តដ្ឋានេបិ នេសំ អញ្ញា កថា នាម
នត្ថិ។ ចត្តារោ មគ្គដ្ឋា ចត្តារោ ជលដ្ឋាតិ អដ្ឋ បុគ្គលា អរិយសង្ឃោ នាម; តេ
“ឯវុបេន សីលេន, ឯវុបេន អាចារេន, ឯវុបាយ បដិបត្តិយា សមន្តាគតា
លទ្ធិនោ បេសលា ឧឡារតុណា” តិ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ វណ្ណំ កថេន្តិ។

កម្មន្តជ្ជានតោ អាគន្ធា ភុត្តសាយមាសា យរទ្ធារេ និសិដ្ឋាបិ, សយនិយរំ
បរិសិទ្ធា និសិដ្ឋាបិ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ វណ្ណំ កថេន្តិ។ ភគវា តេសំ មនុស្សានំ
និបច្ចការំ ទិស្វា ភិក្ខុសង្ឃំ បិណ្ឌាចាតាបចាយនេ និយោដេត្វា ឯតទវោច។

យេ ធម្មា សមណករណា ច ព្រាហ្មណករណា ចាតិ យេ ធម្មា សមាធាយ
បរិបូរិតា សមិតថាបសមណញ្ច ពាហិតថាបព្រាហ្មណញ្ច ករោន្តិទិ អត្ថោ។
“តីណិមាជិ, ភិក្ខុវេ, សមណស្ស សមណីយាជិ សមណករណីយាជិ។
កតមាជិ តីណិ? អធិសីលសិក្ខាសមាធានំ, អធិចិត្តសិក្ខាសមាធានំ,
អធិបញ្ញាសិក្ខាសមាធាន”ន្តិ (អ. និ. ៣.៨២) ឯតុ បន សមណោន កត្តត្ថធម្មា
វុត្តា។ តេបិ ច សមណករណា ហោន្តិយេវ។ ឥធ បន ហិរោត្តប្បាធិវសេន
ទេសនាវិត្តាវតា។ ឯវំ នោ អយំ អម្ពាភន្តិ ឯតុ នោតិ និចាតមត្តំ។ ឯវំ អយំ
អម្ពាភន្តិ អត្ថោ។ មហាប្បលា មហានិសំសាតិ ឧភយម្បិ អត្ថតោ ឯកមេវ។
អវញ្ញាតិ អមោយា។ សជលាតិ អយំ តស្សេវ អត្ថោ។ យស្ស ហិ ជលំ នត្ថិ, សា
វញ្ញា នាម ហោតិ។ សឧទ្រយាតិ សវឡិ, ឥទំ សជលតាយ វេវចនំ។ ឯវត្ថំ វេ,
ភិក្ខុវេ, សិក្ខិតតត្ថន្តិ, ភិក្ខុវេ, ឯវំ តុម្ភេហិ សិក្ខិតតត្ថំ។ ឥតិ ភគវា ឥមិនា ឯត្ថកេន
ហិ នេន ហិរោត្តប្បាធិនំ ធម្មានំ វណ្ណំ កថេសិ។ កស្មា? វចនបថបច្ឆិន្ទនត្ថំ។ សចេ
ហិ កោចិ អចិរបព្ពជិតោ ពាលភិក្ខុ ឯវំ វទេយ្យ - “ភគវា ហិរោត្តប្បាធិធម្ម
សមាធាយ វត្ថថាតិ វទតិ, កោ នុ ខោ តេសំ សមាធាយ វត្ថនេ អានិសំសោ”តិ?
តស្ស វចនបថបច្ឆិន្ទនត្ថំ។ អយញ្ច អានិសំសោ, ឥមេ ហិ ធម្មា សមាធាយ
បរិបូរិតា សមិតថាបសមណំ នាម ពាហិតថាបព្រាហ្មណំ នាម ករោន្តិ,
ចតុបច្ចយលាភំ ឧប្បាទេន្តិ, បច្ចយធាយកានំ មហាប្បលតំ សម្មាទេន្តិ, បព្ពដ្ឋំ
អវញ្ញំ សជលំ សឧទ្រយំ ករោន្តិទិ វណ្ណំ អភាសិ។ អយមេត្ថ សន្នេហោ។
វិត្តារតោ បន វណ្ណាកថា សតិបដ្ឋានេ (ធី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៣)
វុត្តនយេនេវ វេទិតញ្ច។

២០៦. ហិរេត្តប្បដិសន្ធិ “យំ ហិរិយតិ ហិរិយិតព្ពេន, ឌីត្តប្បតិ
 ឌីត្តប្បតព្ពេនា” តិ (ធិ. ស. ១៣៣១) ឯវិវិច្ឆារីតាយ ហិរិយា ចេវ ឌីត្តប្បន ច។
 អបិចេត្ត អដ្ឋត្តសមុដ្ឋានា ហិរិ, ពហិទ្ធាសមុដ្ឋានំ ឌីត្តប្បំ។ អត្តាធិបតេយ្យា
 ហិរិ, លោកាធិបតេយ្យំ ឌីត្តប្បំ។ លទ្ធាសភាវសណ្ឋិតា ហិរិ,
 ភយសភាវសណ្ឋិតំ ឌីត្តប្បំ, វិច្ឆារកថា បនេត្ត សញ្ញាការេន វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តា។
 អបិច ឥមេ ទ្វេ ធម្មា លោកំ ចាលនតោ លោកចាលធម្មា នាមាតិ កថិតា។
 យថាហ - “ទ្វេមេ, ភិក្ខុវេ, សុក្កា ធម្មា លោកំ ចាលេន្តិ។ កតមេ ទ្វេ? ហិរិ ច
 ឌីត្តប្បញ្ញា។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខុវេ, ទ្វេ សុក្កា ធម្មា លោកំ ចាលេន្តិ។ ឥមេ ច ខោ,
 ភិក្ខុវេ, ទ្វេ សុក្កា ធម្មា លោកំ ន ចាលេយ្យំ, នយិធិ បញ្ញាយេថ, ‘មាតា’ តិ វា,
 ‘មាតុច្ឆា’ តិ វា, ‘មាតុលាជី’ តិ វា, ‘អាចរិយភរិយា’ តិ វា, ‘គរុនំ ធារា’ តិ វា, សម្ពេទំ
 លោកោ អភិមិស្ស, យថា អដេឡុកា កុក្កជស្វករា សោណសិដ្ឋាលា” តិ (អ. និ.
 ២.៩)។ ឥមេយេវ ជាតកេ “នេវធម្មា” តិ កថិតា។ យថាហ -

“ហិរិឌីត្តប្បសម្ពុទ្ធា, សុក្កធម្មសមាហិតា;
 សន្តោ សប្បវិសា លោកេ, នេវធម្មាតិ វុច្ឆេវ” តិ។ (ជា. ១.១.៦);

មហាបុន្តត្ថេរស្ស បន កិលេសសល្លេខនបដិបទាតិ កត្វា ទស្សិតា។
 យថាហ - “បរេ អហិរិកា ភរិស្សន្តិ, មយមេត្ត ហិរិមនា ភរិស្សមាតិ សល្លេខោ
 ករណីយោ។ បរេ អនោត្តាបី ភរិស្សន្តិ, មយមេត្ត ឌីត្តាបី ភរិស្សមាតិ
 សល្លេខោ ករណីយោ” តិ (ម. និ. ១.៨៣)។ ឥមេវ មហាកស្សបត្ថេរស្ស
 ឌីវាទ្វបសម្ពុទាតិ កត្វា ទស្សិតា។ វុត្តព្យោតំ - “តស្មា តិហ តេ, កស្សប, ឯវំ
 សិក្ខិតតព្ពំ, តិព្ពំ មេ ហិរេត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ភរិស្សតិ ថេរេសុ នវេសុ មជ្ឈិមេស្មតិ។
 ឯវំព្យោ តេ, កស្សប, សិក្ខិតតព្ពំ” តិ (សំ. និ. ២.១៥២)។ ឥធិ បនេតេ សមណធម្មា
 នាមាតិ ទស្សិតា។

យស្មា បន ឯត្រាវតា សាមញ្ញត្ថោ មត្តកំ បត្តោ នាម ហោតិ, តស្មា អបរេបិ
សមណករណធម្ម ធស្សេតុំ សិយា ខោ បន, ភិក្ខុវេ, តុម្ហាកន្តិអាទិមាហ។
តត្ថ សាមញ្ញត្ថោតិ សំយុត្តកេ តាវ, “កតមញ្ញ, ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញំ? អយមេវ
អរិយោ អជ្ជន្តិកោ មគ្គោ។ សេយ្យចិទំ, សម្មាទិដ្ឋិ... បេ... សម្មាសមាធិ, ឥទំ វុច្ចតិ,
ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញំ។ កតមោ ច, ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញត្ថោ? យោ, ភិក្ខុវេ, វាគក្ខយោ
នោសក្ខយោ មោហក្ខយោ, អយំ វុច្ចតិ, ភិក្ខុវេ, សាមញ្ញត្ថោ”តិ (សំ. និ. ៥.៣៦)
មគ្គោ “សាមញ្ញ”ន្តិ, ផលនិព្វានានិ “សាមញ្ញត្ថោ”តិ វុត្ថានិ។ ឥមស្មី បន ថានេ
មគ្គម្មិ ផលម្មិ ឯកតោ កត្វា សាមញ្ញត្ថោ កថិតោតិ វេទិតញោ។
អាហេយាមីតិ កថេមិ។ បដិវេទយាមីតិ ជាតាបេមិ។

៤០៧. បរិសុទ្ធា នោ កាយសមាទារោតិ ឯត្ថ កាយសមាទារោ បរិសុទ្ធា
អបរិសុទ្ធាតិ ធុរិយោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ ចាណំ ហានតិ អទិន្នំ អាទិយតិ, កាមេសុ
មិច្ឆា ចរតិ, តស្ស កាយសមាទារោ អបរិសុទ្ធា នាម, អយំ បន
កម្មបថវសេនេវ វារិតោ។ យោ បន ចាណំ នា វា លេខុនា វា ធន្លោន វា សត្តេន
វា បរំ ចោដេតិ វិហោថេតិ, តស្ស កាយសមាទារោ អបរិសុទ្ធា នាម, អយម្មិ
សិក្ខាបទពទ្ធនេវ បដិក្ខិត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត ឧភយម្យេតំ អកថេត្វា
បរមសល្លេខោ នាម កថិតោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ ចានីយយេជេ វា ចានីយំ បិវន្តានំ,
បត្តេ វា ភត្តំ ភុញ្ញន្តានំ កាកានំ និវារណាវសេន ហត្ថំ វា ធន្លំ វា លេខុំ វា
ឧត្តិរតិ, តស្ស កាយសមាទារោ អបរិសុទ្ធា វិបរិតោ បរិសុទ្ធា នាម។
ឧត្តានោតិ ឧត្តតោ ចាកដោ។ វិវដោតិ អនាវដោ អសញ្ញន្នោ។ ឧភយេនាបិ
បរិសុទ្ធតំយេវ ធិបេតិ។ ន ច ធិទ្ធាតិ សទា ឯកសទិសោ អន្តរន្តេវ ធិទ្ធវហិតោ។
សំវុតោតិ កិលេសានំ ធូរ បិទហានេន បិទហិតោ, ន វជ្ជបដិច្ចាធនត្ថាយ។

៤១៨. វិចីសមាចារេបិ យោ ភិក្ខុ មុសា វេទតិ, បិសុណំ កកេតិ, ជរុសំ ភាសតិ, សម្ពំ បលបតិ, តស្ស វិចីសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ នាម។ អយំ បន កម្មបថវសេន វារីតោ។ យោ បន គហបតិកាតិ វា ធាសាតិ វា បេស្សាតិ វា អាទិហិ ខុំសេន្តោ វេទតិ, តស្ស វិចីសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ នាម។ អយំ បន សិក្ខាបទពទ្ធនេវ បដិក្ខិត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត ឧភយម្បេតំ អកកេត្វា បរមសល្លេខោ នាម កកេតោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ ឧបាវេន វា សាមណោវេន វា, “កច្ឆិ, ភន្តេ, អម្ពាភំ ឧបជ្ឈាយំ បស្សថា” តិ វុត្តេ, សម្ពហុលា, អាវុសោ, ភិក្ខុភិក្ខុនិយោ ឯកស្មី បទេសេ វិចីសុ, ឧបជ្ឈាយោ តេ វិក្កាយិ កសាកភណ្ឌិកំ ឧក្ខិបិត្វា គតោ ភវិស្សតិ” តិ អាទិនា នយេន ហសាធិប្បាយោបិ ឯវុបំ កកេតិ, តស្ស វិចីសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ វិបរីតោ បរិសុទ្ធោ នាម។

៤១៩. មនោសមាចារេ យោ ភិក្ខុ អភិជ្ឈាលុ ព្យាបន្នចិត្តោ មិច្ឆាធិដ្ឋិកោ ហោតិ, តស្ស មនោសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ នាម។ អយំ បន កម្មបថវសេនេវ វារីតោ។ យោ បន ឧបនិក្ខិត្តំ ជាត្រូបរជតំ សាធិយតិ, តស្ស មនោសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ នាម។ អយម្មិ សិក្ខាបទពទ្ធនេវ បដិក្ខិត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត ឧភយម្បេតំ អកកេត្វា បរមសល្លេខោ នាម កកេតោ។ យោ បន ភិក្ខុ កាមវិតក្កំ វា ព្យាបាទវិតក្កំ វា វិហឹសាវិតក្កំ វា វិតក្កេតិ, តស្ស មនោសមាចារោ អបរិសុទ្ធោ វិបរីតោ បរិសុទ្ធោ នាម។

៤២០. អាជីវស្មី យោ ភិក្ខុ អាជីវហេតុ វេជ្ជកម្មំ បហិណាគមនំ គណ្ឌាជាលនំ កកេតិ, អរុមក្ខនំ ទេតិ, តេលំ បចតីតិ ឯកវីសតិ អនេសនាវសេន ជីវិកំ កកេតិ។ យោ វា បន វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ញតិ, តស្ស អាជីវោ អបរិសុទ្ធោ នាម។ អយំ បន សិក្ខាបទពទ្ធនេវ បដិក្ខិត្តោ។ ឥមស្មី សុត្ត ឧភយម្បេតំ អកកេត្វា បរមសល្លេខោ នាម កកេតោ។ យោ ហិ ភិក្ខុ

សប្បុរសជនតែលមធ្យជាណាតាជីនិលភិត្យា, “ស្វេ វា បុនទិវសេ វា ភវិស្សតី” តិ
សន្និធិការកំ បរិកុញ្ញតិ, យោ វា បន និម្ពុត្តរាជីនិ ទិស្វា សាមណោរេ វទតិ -
“អំន្ត្រេ ខាទថា” តិ, សាមណោរេ ថេរោ ខាទិតុកាមោតិ កប្បិយំ កត្វា ទេន្តិ,
ធម្មារេ បន សាមណោរេ វា ចានីយំ បិវេ, អារុសោតិ វទតិ, តេ ថេរោ ចានីយំ
បិវិតុកាមោតិ ចានីយសន្និ ធាវិត្វា ទេន្តិ, តម្បិ បរិកុញ្ញន្តស្ស អាជីវោ
អបរិសុទ្ធា នាម ហោតិ។ វិបរីតោ បរិសុទ្ធា នាម។

៤២២. មត្តញ្ញតិ បរិយេសនបដិគ្គហណាបរិភោគេសុ មត្តញ្ញ, យុត្តញ្ញ,
បមាណញ្ញ។

៤២៣. ជាគរិយមនុយុត្តាតិ វត្តិន្ទំ ធិកោដ្ឋាសេ កត្វា ឯកស្មី កោដ្ឋាសេ
និទ្ទាយ ឱកាសំ ទត្វា បញ្ច កោដ្ឋាសេ ជាគរិយម្ហិ យុត្តា បយុត្តា។
សីហសេយ្យន្តិ ឯត្ថ កាមភោគិសេយ្យ, បេតសេយ្យ, សីហសេយ្យ,
តថាគតសេយ្យតិ ចតស្សោ សេយ្យ។ តត្ថ “យេកុយ្យេន, ភិក្ខុវេ, កាមភោគិ
សត្តា វាមេន បស្សេន សេន្តី” តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ កាមភោគិសេយ្យ, តេសុ
ហិ យេកុយ្យេន ទក្ខិណាបស្សេន សយានោ នាម នត្ថិ។

“យេកុយ្យេន, ភិក្ខុវេ, បេតា ឧត្តានា សេន្តី” តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ
បេតសេយ្យ, បេតា ហិ អប្បមំសលោហិតត្តា អជ្ជិសង្ឃតជជិតា ឯកេន
បស្សេន សយិតុំ ន សក្កាន្តិ, ឧត្តានាវ សេន្តិ។

“យេកុយ្យេន, ភិក្ខុវេ, សីហោ មិគរាជា នង្គ័ជ្ជំ អន្តរសត្តិម្ហិ អនុបក្ខិបិត្វា
ទក្ខិណេន បស្សេន សេតី” តិ (អ. និ. ៤.២៤៦) អយំ សីហសេយ្យ។
តេជុស្សទត្តា ហិ សីហោ មិគរាជា ទ្វេ បុរិមចានេ ឯកស្មី ហិ បច្ឆិមចានេ
ឯកស្មី វេ បេត្វា នង្គ័ជ្ជំ អន្តរសត្តិម្ហិ បក្ខិបិត្វា បុរិមចានបច្ឆិមចាននង្គ័ជ្ជានំ

បរិភោគកាសំ សល្លកេត្តា ទិដ្ឋំ បុរិមចានំ មត្តកេ សីសំ ឋបេត្វា សយតិ។
ទិវសម្បិ សយិត្វា បពុជ្ឈមាណោ ន ឧត្រាសន្តោ បពុជ្ឈតិ។ សីសំ បន ឧត្តិបិត្វា
បុរិមចានំ បរិភោគកាសំ សល្លកេត្តិ។ សេច កិញ្ចិ ឋានំ វិជហិត្វា ឋិតំ ហោតិ,
“នយិទំ តុយ្ហំ ជាតិយា, ន សូរភាវស្ស ច អនុប”ន្តិ អនត្តមនោ ហុត្វា តត្ថេវ
សយតិ, ន គោចរាយ បក្កមតិ។ អវិជហិត្វា ឋិតេ បន “តុយ្ហំ ជាតិយា
សូរភាវស្ស ច អនុបមិទ”ន្តិ ហជ្ជតុដ្ឋោ ឧដ្ឋាយ សីហាវិជម្ពិតំ វិជម្ពិត្វា
កេសរភាវំ វិជុនិត្វា តិក្ខត្តំ សីហនាទំ នទិត្វា គោចរាយ បក្កមតិ។
ចតុត្ថជ្ឈានសេយ្យា បន តថាគតសេយ្យាតិ វុច្ចតិ។ តាសុ ឥធន សីហសេយ្យា
អាគតា។ អយញ្ចិ តេជុស្សននីយាបថត្តា ឧត្តមសេយ្យា នាម។ ចានេ ចានន្តិ
នក្ខិណាចានេ វាមចានំ។ អន្ធាធាយាតិ អតិអាធាយ ព្យាសកំ អតិក្កម្ម ឋបេត្វា,
គោប្បកេន ហិ គោប្បកេ, ជាណាវា វា ជាណាម្ហិ សង្ឃដ្ឋិយមាណេ អភិណ្ណំ វេទនា
ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ហោតិ, សេយ្យា អដាសុកា ហោតិ។ យថា បន ន
សង្ឃដ្ឋតិ, ឯវំ អតិក្កម្ម ឋបិតេ វេទនា ឧប្បជ្ជតិ, ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ, សេយ្យា
ដាសុកា ហោតិ, តស្មា ឯវមាហ។

៤២៥. អភិជ្ឈំ លោកេតិអាទិ ចូឡហត្ថិបទេ វិត្តាវតំ។

៤២៦. យា បនាយំ សេយ្យថាមិ, ភិក្ខុវេតិ ឧបមា វុត្តា។ តត្ថ ឥណំ
អាធាយាតិ វឡិយា ធនំ គហេត្វា។ ព្យន្តិ ករេយ្យាតិ វិគតន្តានិ ករេយ្យ។ យថា
តេសំ កាកណិកមត្តោមិ បរិយន្តោ នាម នាវសិស្សតិ, ឯវំ ករេយ្យ, សព្ពសោ
បដិធិយ្យតេយ្យាតិ អត្តោ។ តតោនិទានន្តិ អាណាណ្យនិទានំ។ សោ ហិ
អណាណោម្ហីតិ អាវុជ្ជន្តោ ពលវចាមោជ្ជំ លភតិ, ពលវសោមនស្សមធិគច្ឆតិ។
តេន វុត្តំ - “លភេថ ចាមោជ្ជំ, អធិគច្ឆេយ្យ សោមនស្ស”ន្តិ។

វិសភាគវេទនុប្បត្តិយា កកេចនេវ ចតុស្សិយាបថំ ជិន្នន្តោ អាពាធតីតិ
អាពាធា, ស្វាស្ស អត្ថីតិ អាពាធិកោ។ តំសមុជ្ជានេន ទុក្ខេន ទុក្ខិតោ។
អធិមត្តតិលានោតិ ពាឡ្យតិលានោ។ នន្ទ្រាធម្មាតិ អធិមត្តព្យាធិបរេតតាយ ន
រុច្ឆយ្យ។ ពលមត្តាតិ ពលមេវ, ពលញាស្ស កាយេ ន ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។
តតោនិទានន្តិ អាហេត្យនិទានំ, តស្ស ហិ អហេតោម្ពីតិ អាវជ្ឈយតោ តទុកយំ
ហោតិ។ តេន វុត្ថំ - “លភេថ ចាមោជ្ឈំ, អធិគច្ឆយ្យ សោមនស្ស”ន្តិ។ ន ចស្ស
កិត្យំ ភោគានំ វាយោតិ កាកណិកមត្តម្យំ ភោគានំ វាយោ ន ភវេយ្យ។
តតោនិទានន្តិ ពន្ធនាមោក្ខនិទានំ, សេសំ វុត្ថនយេនេវ សព្ពបទេសុ
យោជេតព្ពំ។ អនត្តាធិនោតិ ន អត្តនិ អធិនោ, អត្តនោ វុចិយា កិត្យំ កាតុំ ន
លភតិ។ បរាធិនោតិ បរេសុ អធិនោ, បរស្សេវ វុចិយា បវត្តតិ។ ន យេន កាមំ
គមោតិ យេន ទិសាភាគេនស្ស កាមោ ហោតិ។ ឥន្ទ្រា ឧប្បជ្ឈតិ គមនាយ, តេន
គន្ធី នលភតិ។ ធាសព្យាតិ ធាសភាវា។ ភុជិស្សោតិ អត្តនោ សន្តកោ។
តតោនិទានន្តិ ភុជិស្សនិទានំ។ កន្តារទ្វានមគ្គន្តិ កន្តារំ អទ្វានមគ្គំ, និរុទកំ
ធិយមគ្គន្តិ អត្ថោ។ តតោនិទានន្តិ ខេមន្តភូមិនិទានំ។

ឥមេ បញ្ចនីវរណោ អប្បហីនេតិ ឯត្ថ ភគវា អប្បហីនំ កាមច្ឆន្ទនីវរណំ
ឥណាសទិសំ, សេសានិ រោគាទិសទិសានិ កត្វា ទស្សេតិ។ តត្រាយំ សទិសតា -
យោ ហិ បរេសំ ឥណំ គហេត្វាវិនាសេតិ។ សោ តេហិ ឥណំ ទេហិតិ
វុច្ឆមាណេបិ ជរុសំ វុច្ឆមាណេបិ ពជ្ឈមាណេបិ បហវិយមាណេបិ កិត្យំ
បដិពាហិតុំ ន សក្កោតិ, សព្ពំ តិទិត្តតិ, តិទិត្តការណាញ្ចាស្ស តំ ឥណំ ហោតិ។
ឯវមេវំ យោ យម្ហិ កាមច្ឆន្ទេន វជ្ជតិ, តណ្ហាកណោន តំ វុត្ថំ គណ្ហាតិ, សោ តេន
ជរុសំ វុច្ឆមាណេបិ ពជ្ឈមាណេបិ បហវិយមាណេបិ សព្ពំ តិទិត្តតិ។
តិទិត្តការណាញ្ចាស្ស សោ កាមច្ឆន្ទោ ហោតិ យរសាមិកេហិ វជ្ជិយមាណំ
ឥត្ថំនំវិយាតិ។ ឯវំ ឥណំ វិយ កាមច្ឆន្ទោ ទដ្ឋព្ពោ។

យថា បន បិត្តរោគាតុរោ មធុសក្ករាជីសុបិ ទិន្នេសុ បិត្តរោគាតុរតាយ
តេសំ រសំ នវិន្ទតិ, តិក្កកំ តិក្កកន្តិ ឧត្តរតិយេវ។ ឯវមេវំ ព្យាបន្នចិត្តោ
ហិតកាមេហិ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ អប្បមត្តកម្មិ ឡើយមាណោ ឡើយនំ ន
គណ្ហាតិ, “អតិវិយ មេ តុម្ពេ ឧបទ្កវេថា” តិអាទិនិ វត្វាវិត្តមតិ។
បិត្តរោគាតុរតាយ សោ បុរិសោ មធុសក្ករាជីរសំវិយ, កោធាតុរតាយ
ឈានសុខាទិភេទំ សាសនរសំ នវិន្ទតិ។ ឯវំ រោគោវិយ ព្យាចាទោ ទដ្ឋព្ពា។

យថា បន នក្ខត្តទិវសេ ពន្ធនាគារេ ពោធិ្វា បុរិសោ នក្ខត្តស្ស នេវ អាទី, ន
មជ្ឈំ, ន បរិយោសានំ បស្សតិ។ សោ ទុតិយទិវសេ មុត្តោ, “អហោ ហិយេហ
នក្ខត្តំ មនាបំ, អហោ នច្ចំ, អហោ ភីត” តិអាទិនិ សុត្វាបិ បដិវចនំ ន ទេតិ។ កី
ការណា? នក្ខត្តស្ស អនុក្ខតត្តា។ ឯវមេវំ ជិនមិទ្ធាភិក្ខុតោ ភិក្ខុវិចិត្តនយេបិ
ធម្មស្សវនេ បវត្តមាណេ នេវ តស្ស អាទី, ន មជ្ឈំ, ន បរិយោសានំ ជាតាតិ។ សោ
ឧដ្ឋិតេ ធម្មស្សវនេ, “អហោ ធម្មស្សវនំ, អហោ ការណំ, អហោ ឧបមា” តិ
ធម្មស្សវនស្ស វណ្ណំ ភណមាណំ សុត្វាបិ បដិវចនំ ន ទេតិ។ កី ការណា?
ជិនមិទ្ធវសេន ធម្មកថាយ អនុក្ខតត្តាតិ។ ឯវំ ពន្ធនាគារំវិយ ជិនមិទ្ធិ ទដ្ឋព្ពា។

យថា បន នក្ខត្តំ កិឡឆ្មោតិ ទាសោ, “ឥទំ នាម អច្ឆាយិកំ ករណីយំ អត្ថិ,
សីហំ, តត្ថ គច្ឆ, នោ ចេ គច្ឆសិ, ហត្ថចាទំ វា តេ ជិន្ហាមិ កណ្ណានាសំ វា” តិ វុត្តោ
សីហំ គច្ឆតិយេវ, នក្ខត្តស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ អនុក្ខតំ ន លភតិ។ កស្មា?
បរាជនតាយ។ ឯវមេវំ វិនយេ អប្បកតញ្ញានាវិវេកត្តាយ អរញ្ញំ បរិជ្ជេនាបិ
កិស្សិញ្ចានេវ អន្តមសោ កប្បិយមំសេបិ អកប្បិយមំសសញ្ញាយ ឧប្បន្នាយ
វិវេកំ បហាយ សីលវិសោធនត្ថំ វិនយធរស្ស សន្តិកេ គន្ធព្ពំ ហោតិ។
វិវេកសុខំ អនុក្ខតំ ន លភតិ។ កស្មា? ឧទ្ធចកុក្កុទ្ធាភិក្ខុតតាយាតិ, ឯវំ
ទាសព្យំវិយ ឧទ្ធចកុក្កុទ្ធិ ទដ្ឋព្ពា។

យថា បន កន្តារទ្វានមគ្គបដិបន្នោ បុរិសោ ចោរេហិ មនុស្សានំ
វិលុត្តោកាសំ បហតោកាសញ្ច ទិស្វា ធន្លាកសន្នេនបិ សកុណាសន្នេនបិ
ចោរា អាគតាតិ ឧស្សង្គិតបរិសង្គិតោ ហោតិ, គច្ឆតិបិ, តិដ្ឋតិបិ, និវត្តតិបិ,
គតតដ្ឋានតោ អាគតតដ្ឋានមេវ ពហុតរំ ហោតិ។ សោ កិច្ចេន កសិរេន ខេមន្តភូមិ
ចាបុណាតិ វា, ន វា ចាបុណាតិ។ ឯវមេវំ យស្ស អជ្ជសុ ហានេសុ វិចិកិច្ចា
ឧប្បន្នា ហោតិ។ សោ “ពុទ្ធា នុ ខោ, ន នុ ខោ ពុទ្ធា” តិអាទិនា នយេន វិចិកិច្ចន្តោ
អធិមុច្ឆិត្វា សទ្ធាយ គណ្ហិតំ ន សក្កោតិ។ អសក្កោន្តោ មគ្គំ វា ជលំ វា ន
ចាបុណាតិ តិ យថា កន្តារទ្វានមគ្គ “ចោរា អត្ថំ នត្ថិ” តិ បុនប្បុនំ
អាសប្បនបរិសប្បនំ អបរិយោគាហានំ ធម្មិតត្ថ ចិត្តស្ស ឧប្បាទេន្តោ
ខេមន្តបត្តិយា អន្តរាយំ ករោតិ, ឯវំ វិចិកិច្ចាបិ “ពុទ្ធា នុ ខោ, ន ពុទ្ធា” តិអាទិនា
នយេន បុនប្បុនំ អាសប្បនបរិសប្បនំ អបរិយោគាហានំ ធម្មិតត្ថ ចិត្តស្ស
ឧប្បាទយមាណា អរិយភូមិប្បត្តិយា អន្តរាយំ ករោតិ តិ កន្តារទ្វានមគ្គោ វិយ
ទដ្ឋព្វា។

ឥនានិ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, អាណាណ្យន្តិ ឯត្ថ ភគវា
បហីនកាមច្ឆន្ទនីវរណំ អាណាណ្យសទិសំ, សេសានិ អាហោគ្យាទិសទិសានិ
កត្វា ទស្សេតិ។ តត្រាយំ សទិសតា - យថា ហិ បុរិសោ ឥណំ អាទាយ កម្មន្តោ
បយោជេត្វា សមិទ្ធកម្មន្តោ, “ឥទំ ឥណំ នាម បលិពោធម្មល” ន្តិ ចិន្តេត្វា
សវឡិកំ ឥណំ និយ្យតេត្វា បណ្ណំ ជាលាបេយ្យ។ អថស្ស តតោ បដ្ឋាយ នេវ
កោចិ ទ្វតំ បេសេតិ, ន បណ្ណំ, សោ ឥណាសាមិកេ ទិស្វាបិ សចេ ឥច្ឆតិ, អាសនា
ឧដ្ឋហតិ, នោ ចេ, ន ឧដ្ឋហតិ។ កស្មា? តេហិ សទ្ធិ និល្លេបតាយ អលគ្គតាយ។
ឯវមេវ ភិក្ខុ, “អយំ កាមច្ឆន្នោ នាម បលិពោធម្មល” ន្តិ សតិបដ្ឋានេ
វុត្តនយេនេវ ធម្មេ ភាវេត្វា កាមច្ឆន្ទនីវរណំ បដហតិ។ តស្សេវំ
បហីនកាមច្ឆន្ទស្ស យថា ឥណមុត្តស្ស បុរិសស្ស ឥណាសាមិកេ ទិស្វា នេវ

កយំ ន ធម្មិតត្ថំ ហោតិ។ ឯវមេវ បវត្ថុម្ហំ នេវ សង្ការំ ន ពោធិ្វា ហោតិ។ ទិព្វានិបិ
រូចានិ បស្សតោ កិលេសោ ន សមុទាចរតិ។ តស្មា ភគវា អាណាណ្យមិវ
កាមច្ចន្ធឫប្បហានមាហ។

យថា បនសោ បិត្តរោគាតុរោ បុរិសោ ភេសជ្ជកិរិយាយ តំ រោគំ
រូបសមេត្វា តតោ បដ្ឋាយ មធុសក្ករាជិនំ រសំវិន្ទតិ។ ឯវមេវ ភិក្ខុ, “អយំ
ព្យាចាទោ នាម អនត្តការកោ”តិ ធម្មេ ភាវេត្វា ព្យាចាទនីវរណំ បជហតិ។
សោ ឯវំ បហំនព្យាចាទោ យថា បិត្តរោគវិមុត្តោ បុរិសោ មធុសក្ករាជិនិ មធុរាជិ
សម្មិយាយមាណោ បដិសេវតិ។ ឯវមេវ អាចារបណ្ណាត្តិអាជិនិ សិក្ខាបិយមាណោ
សិរសា សម្មជិដ្ឋិត្វា សម្មិយាយមាណោ សិក្ខតិ។ តស្មា ភគវា អាហេត្យមិវ
ព្យាចាទប្បហានមាហ។

យថា សោ នក្ខត្តទិវសេ ពន្ធនាការំ បវេសិតោ បុរិសោ អបរស្មី
នក្ខត្តទិវសេ, “បុព្វេបិ អហំ បមាទទោសេន ពោធិ្វា តំ នក្ខត្តំ នាទុកវាមិ, ឥនានិ
អប្បមត្តោ ភវិស្សមិ”តិ យថាស្ស បច្ចត្តិកា ឱកាសំ នលភន្តិ។ ឯវំ អប្បមត្តោ
ហុត្វា នក្ខត្តំ អនុភវិត្វា - “អហោ នក្ខត្តំ អហោ នក្ខត្ត”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេសិ។
ឯវមេវ ភិក្ខុ, “ឥទំ ជិនមិទ្ធី នាម មហាអនត្តករ”ន្តិ ធម្មេ ភាវេត្វា
ជិនមិទ្ធីនីវរណំ បជហតិ។ សោ ឯវំ បហំនជិនមិទ្ធិោ យថា ពន្ធនា មុត្តោ បុរិសោ
សត្តាហម្មិ នក្ខត្តស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ អនុភវតិ។ ឯវមេវ ភិក្ខុ
ធម្មនក្ខត្តស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ អនុភវត្តោ សហ បដិសម្មិទាហិ អរហត្តំ
ចាបុណាតិ។ តស្មា ភគវា ពន្ធនា មោក្ខមិវ ជិនមិទ្ធិប្បហានមាហ។

យថា បន ទាសោ កញ្ច្រៃនេវ មិត្តំ ឧបនិស្សាយ សាមិកានំ ធនំ ទត្វា អត្តានំ
ភុជិស្សំ កត្វា តតោ បដ្ឋាយ យំ ឥន្ទតិ, តំ ករេយ្យ។ ឯវមេវ ភិក្ខុ, “ឥទំ
ឧទ្ធចកុក្កុច្ចំ នាម មហាអនត្តករ”ន្តិ ធម្មេ ភាវេត្វា ឧទ្ធចកុក្កុច្ចំ បជហតិ។

សោ ឯវំ បហំនុទ្ធចកុក្កុច្ឆាយថា ភុជិស្សោ បុរិសោ យំ ឥច្ឆតិ, តំ ករោតិ។ ន តំ
កោចិ ពលក្ការេន តតោ និវត្តតិ។ ឯវំមេវំ ភិក្ខុ យថាសុខំ នេក្ខម្មបដិបទំ
បដិបដ្ឋតិ, ន នំ ឧទ្ធចកុក្កុច្ឆំ ពលក្ការេន តតោ និវត្តតិ។ តស្មា ភគវា ភុជិស្សំ
វិយ ឧទ្ធចកុក្កុច្ឆប្បហានមាហ។

យថា ពលវា បុរិសោ ហត្ថសារំ គហេត្វា សង្ខារុដោ សបរិវារោ កន្តារំ
បដិបដ្ឋេយ្យ។ តំ ចោរា ទូរតោវ ទិស្វា បលាយេយ្យំ។ សោ សោត្តិនា តំ កន្តារំ
និត្តវិទ្យា ខេមន្តំ បត្តោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ អស្ស។ ឯវំមេវំ ភិក្ខុ, “អយំ វិចិត្តិក្ខា នាម
អនត្តការិកា” តិ ធម្មេ ភាវេត្វា វិចិត្តិក្ខំ បដហតិ។ សោ ឯវំ បហំនុវិចិត្តិក្ខា
យថា ពលវា សង្ខារុដោ សបរិវារោ បុរិសោ និត្តយោ ចោរេ តិណំ វិយ
អគណេត្វា សោត្តិនា និត្តមិត្វា ខេមន្តភូមិ ចាបុណាតិ។ ឯវំមេវំ ឧច្ឆរិតកន្តារំ
និត្តវិទ្យា បរមខេមន្តភូមិ អមតំ និត្តានំ ចាបុណាតិ។ តស្មា ភគវា ខេមន្តភូមិ
វិយ វិចិត្តិក្ខាបហានមាហ។

៤២៧. ឥមមេវ កាយន្តិ ឥមំ ករណយំ។ អភិសន្នេតីតិ តេមេតិ ស្មេហេតិ,
សព្ពត្ត បវត្តបីតិសុខំ ករោតិ។ បរិសន្នេតីតិ សមន្តតោ សន្នេតិ។ បរិបូរេតីតិ
វាយុនា ភស្តំ វិយ បូរេតិ។ បរិបូរេតីតិ សមន្តតោ ជុសតិ។ សញ្ញាវតោ
កាយស្សតិ អស្ស ភិក្ខុនោ សព្ពកោដ្ឋាសវតោ កាយស្ស។ កិញ្ចិ
ឧចាទិន្នកសន្តតិបវត្តិដ្ឋានេ ធិរិមំសលោហិតានុគតំ អណ្តមត្តម្បិ ហំនំ
បឋមជ្ឈានសុខេន អដុដ្ឋំ នាម ន ហោតិ។ ទក្ខោតិ ធរកោ បដិពលោ
ន្តានីយបុណ្ណានិ កាតុញ្ចោវ យោដេតុញ្ច សន្នេតុញ្ច។ កំសថាលេតិ យេន
កេនចិ លោហេន កតភាជនេ។ មត្តិកភាជនំ បន ចិរំ ន ហោតិ, សន្នេន្តស្ស
ភិជ្ជតិ, តស្មា តំ ន ទស្សេតិ។ បរិច្ឆោសកំ បរិច្ឆោសកន្តិ សិញ្ញិត្វា សិញ្ញិត្វា
សន្នេយ្យតិ វាមហាត្ថេន កំសថាលំ គហេត្វា ទក្ខិណេន ហាត្ថេន បមាណាយុត្តំ

ឧទកំ សិញ្ញាត្វា សិញ្ញាត្វា បរិមន្តោ បិណ្ឌំ ករេយ្យ។ ស្មេហានុគតាតិ
ឧទកសិលេហាន អនុគតា។ ស្មេហាបរេតាតិ ឧទកសិលេហាន បរិគតា។
សន្តរពាហិរាតិ សទ្ធិ អន្តោបទេសេន ចេវ ពហិបទេសេន ច, សព្ពត្តកមេវ
ឧទកសិលេហាន ដុដាតិ អត្ថោ។ ន ច បគ្សវិណ័តិ ន ពិន្ទុ ពិន្ទុ ឧទកំ បគ្សវតិ,
សក្កា ហោតិ ហាត្ថេនបិ ធ្វិហិបិ តិហិបិ អង្គុលីហិ គហេតុំ ឡិវដ្ឋិកម្មិ កាតុន្តិ
អត្ថោ។

៤២៨. ទុតិយជ្ឈានសុខឧបមាយំ ឧត្តិតោទកោតិ ឧត្តិន្ទឧទកោ, ន ហេដ្ឋា
ឧត្តិដ្ឋិតា ឧត្តច្ឆនឧទកោ, អន្តោយេវ បន ឧត្តិដ្ឋនឧទកោតិ អត្ថោ។ អាយមុខន្តិ
អាគមនមគ្គោ។ ទេវោតិ មេឃោ។ កាលេនកាលន្តិ កាលេ កាលេ, អន្ធខមាសំ
វា អនុទសាហំ វាតិ អត្ថោ។ ធារន្តិ វុដ្ឋិ។ ធានុប្បវេន្ទយ្យាតិ ន បវេសេយ្យ, ន
វស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។ សីតា វារិធារា ឧត្តិដ្ឋិតាតិ សីតំ វារិ តំ ឧទករហទំ
បូរយមាទំ ឧត្តិដ្ឋិតា។ ហេដ្ឋា ឧត្តច្ឆនឧទកញ្ចិ ឧត្តន្ទា ឧត្តន្ទា ភិដ្ឋន្តំ ឧទកំ
ខោភេតិ។ ចត្វហិ ទិសាហិ បរិសនឧទកំ បុរាណបណ្ណាតិណាកដ្ឋនណ្ណាកាទិហិ
ឧទកំ ខោភេតិ។ វុដ្ឋិឧទកំ ធារាទិចាតបុប្ផឡកេហិ ឧទកំ ខោភេតិ។
សន្និសិន្នមេវ បន ហុត្វា ឥទ្ធិនិម្មិតមិវ ឧប្បជ្ឈមាទំ ឧទកំ ឥមំ បទេសំ ជរតិ, ឥមំ
បទេសំ ន ជរតីតិ នត្ថិ។ តេន អដុដាកាសោ ឆាម ន ហោតីតិ។ តត្ថ វហនោ
វិយ ករជកាយោ, ឧទកំវិយ ទុតិយជ្ឈានសុខំ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតត្ថំ។

៤២៩. តតិយជ្ឈានសុខឧបមាយំ ឧប្បលាទិ ឯត្ថ សន្និតិ ឧប្បលិទិ។
សេសបទទ្ធយេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច សេតវត្តនីលេសុ យំកិត្វា ឧប្បលំ
ឧប្បលមេវ, ឧនកសតបត្តំ បុណ្ណារីកំ, សតបត្តំ បទុមំ។ បត្តនិយមំ វារិធាបិ
សេតំ បទុមំ, វត្តំ បុណ្ណារីកន្តិ អយមេត្ត វិនិច្ឆយោ។ ឧទកានុគតាទិ ឧទកតោ

ន ឧត្តតានិ។ អន្តោនិមុត្តហោសីនីតិ ឧទកតលស្ស អន្តោ និមុត្តានិយេវ ហុត្វា
ហោសីនិ, វឡីនីតិ អត្តោ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតតំ។

៤៣០. ចតុត្ថជ្ឈានសុខឧបមាយំ បរិសុទ្ធន ចេតសា បរិយោទាតេនាតិ វត្ថុ
និរុប ក្តិលេសជ្ជេន បរិសុទ្ធិ។ បកស្សរជ្ជេន បរិយោទាតំ វេទិតតំ។ ឱទាតេន
វត្ថុនាតិ ឥទំ ឧតុដរណាតំ វត្ថុ។ កិលិដ្ឋវត្ថេន ហិ ឧតុដរណំ ន ហោតិ,
តដ្ឋុណាធាតបរិសុទ្ធន ឧតុដរណំ ពលវំ ហោតិ។ ឥមិស្ស ហិ ឧបមាយ វត្ថុ
វិយ ករជកាយោ។ ឧតុដរណំ វិយ ចតុត្ថជ្ឈានសុខំ។ តស្មា យថា សុម្ពាតស្ស
បុរិសស្ស បរិសុទ្ធិ វត្ថុ សសីសំ ចារុបិច្ឆា និសិទ្ធស្ស សរីរតោ ឧតុ សព្វមេវ វត្ថុ
ជរតិ, ន កោចិ វត្ថុស្ស អដុដា កាសោ ហោតិ។ វេ ចតុត្ថជ្ឈានសុខេន ភិក្ខុនោ
ករជកាយស្ស ន កោចិ ឱកាសោ អដុដា ហោតីតិ វេមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។
ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តមេវ វា វត្ថុ វិយ, តំសមុដ្ឋានរូបំ ឧតុដរណំ វិយ។ យថា ហិ កត្តចិ
ឱទាតវត្ថុ កាយំ អប្បសន្តេចិ តំសមុដ្ឋានេន ឧតុនា សព្វត្ថកមេវ កាយោ ដុដ្ឋោ
ហោតិ។ វេ ចតុត្ថជ្ឈានសមុដ្ឋិតេន សុខមរូបេន សព្វត្ថកមេវ ភិក្ខុនោ
ករជកាយោ ដុដ្ឋោ ហោតីតិ វេមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋព្ពោ។

៤៣១. បុព្វេនិវាសញ្ញាណឧបមាយំ តំទិវសំ កតកិរិយា ចាកជា ហោតីតិ
តំទិវសំ គតតាមត្ថយមេវ គហិតំ។ តត្ថ តាមត្ថយំ គតបុរិសោ វិយ
បុព្វេនិវាសញ្ញាណលាភី ទដ្ឋព្ពោ។ តយោ តាមា វិយ តយោ ភវា ទដ្ឋព្ពោ។ តស្ស
បុរិសស្ស តីសុ តាមេសុ តំទិវសំ កតកិរិយាយ អារិភារោ វិយ បុព្វេនិវាសាយ
ចិត្តំ អភិនិហរិច្ឆា និសិទ្ធស្ស ភិក្ខុនោ តីសុ ភវេសុ កតកិរិយាយ អារិភារោ
ទដ្ឋព្ពោ។

៤៣២. ទិព្ពចក្កឧបមាយំ ទ្វេ អតារាតិ ទ្វេ យរា។ សទ្វារាតិ សម្ពុទ្ធវារា។
អនុចត្តមន្តេតិ អបរាបរំ សញ្ញាន្តេ។ អនុវិចារន្តេតិ ឥតោ ចិតោ ច វិចារន្តេ, ឥតោ

បន គេហា និក្ខមិត្តា ឯតំ គេហំ, ឯតស្មា វា និក្ខមិត្តា ឥមំ គេហំ
បរិសនវសេនបិ ទដ្ឋញ្ច។ តត្ថ ទ្វេ អគារា សធារា វិយ ចុតិបដិសន្ធិយោ, ចក្កមា
បុរិសោ វិយ ទិព្ពចក្កញ្ញាណាលាភី, ចក្កមតោ បុរិសស្ស ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ
ឋត្វា បស្សតោ ទ្វេ អគារេ បរិសនកនិក្ខមនកបុរិសានំ ចាកជកាលោ វិយ
ទិព្ពចក្កលាភិនោ អាលោកំ វឌ្ឍត្វា ឱលោកេន្តស្ស ចវនកឧបបដ្ឋនកសត្តានំ
ចាកជកាលោ។ កី បន តេ ញ្ញាណស្ស ចាកជា, បុគ្គលស្សតិ? ញ្ញាណស្ស។
តស្ស ចាកជត្តា បន បុគ្គលស្ស ចាកជាយេវាតិ។

៤៣៣. អាសវក្ខយញ្ញាណឧបមាយំ បព្ពតសង្ខេបេតិ បព្ពតមត្តកេ។
អនាវិលោតិ និក្ខន្ធមោ។ សិប្បិយោ ច សម្ពុកា ច សិប្បិសម្ពុកំ។ សក្ខរា ច
កថលា ច សក្ខរកថលំ។ មច្ឆានំ គុម្ពា យជាតិ មច្ឆគុម្ពំ។ តិដ្ឋន្តម្បិ ចរន្តម្បិ តិ
ឯត្ថ សក្ខរកថលំ តិដ្ឋតិយេវ, ឥតរាជិ ចរន្តិបិ តិដ្ឋន្តិបិ។ យថា បន អន្តរន្តរា
បីតាសុបិ និសិទ្ធាសុបិ វិជ្ជមានាសុបិ, “ឯតា គារោ ចរន្តិ” តិ ចរន្តិយោ ឧបាទាយ
ឥតរាបិ ចរន្តិ វុច្ឆន្តិ។ ឯវំ តិដ្ឋន្តមេវ សក្ខរកថលំ ឧបាទាយ ឥតរម្បិ ទ្វយំ
តិដ្ឋន្តន្តិ វុត្ថំ។ ឥតរញ្ច ទ្វយំ ចរន្តំ ឧបាទាយ សក្ខរកថលម្បិ ចរន្តន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ
ចក្កមតោ បុរិសស្ស តីរេ ឋត្វា បស្សតោ សិប្បិសម្ពុកាទីនំ វិក្ខតកាលោ វិយ
អាសវានំ ខយាយ ចិត្តំ នីហរិត្វា និសិទ្ធស្ស ភិក្ខុនោ ចតុន្នំ សច្ចានំ វិក្ខតកាលោ
ទដ្ឋញ្ច។

៤៣៤. ឥនានិ សត្តហាការេហិ សលីដ្ឋតោ សគុណតោ ទីណាសវស្ស
នាមំ គណ្ណោ, អយំ វុច្ឆតិ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សមណោ ឥតិបីតិអាទិមាហ។ តត្ថ
ឯវំ ខោ, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុ សមណោ ហោតីតិអាទីសុ, ភិក្ខុវេ, ឯវំ ភិក្ខុ
សមិតចាបត្តា សមណោ ហោតិ។ ពាហិតចាបត្តា ព្រាហ្មណោ ហោតិ។
ម្នាតកិលេសត្តា ម្នាតកោ ហោតិ, ជោតកិលេសត្តាតិ អត្ថោ។

ចតុមគ្គញ្ញាណសម្ព័ន្ធតេហិ វេទេហិ អកុសលធម្មានំ គតត្តា វេទក្ខ ហោតិ,
វិទិតត្តាតិ អត្ថោ។ តេនេវ វិទិតាស្ស ហោន្តិតិអាទិមាហ។ កិលេសានំ សុតត្តា
សោត្តិយោ ហោតិ, និស្សុតត្តា អបហតត្តាតិ អត្ថោ។ កិលេសានំ អារកត្តា
អរិយោ ហោតិ, ហតត្តាតិ អត្ថោ។ តេហិ អារកត្តា អរហំ ហោតិ, ទ្វីភូតត្តាតិ
អត្ថោ។ សេសំ សពត្ថ ចាកជមេវាតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាអស្សបុរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ចូឡអស្សបុរសុត្តវណ្ណានា

៤៣៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡអស្សបុរសុត្តំ។ តស្ស ទេសនាការណំ
បុរិមសទិសមេវ។ សមណាសាមីចិប្បជិបទាតិ សមណានំ អនុច្ឆរិកា
សមណានំ អនុលោមប្បជិបទា។

៤៣៦. សមណាមលានន្តិអាទីសុ ឯតេ ធម្មា ឧប្បជ្ជមាណា សមណោ មលិនេ
ករោន្តិ មលគ្គហិតេ, តស្មា “សមណាមលា”តិ វុច្ចន្តិ។ ឯតេហិ សមណា ទុស្សន្តិ,
បទុស្សន្តិ, តស្មា សមណានោសាតិ វុច្ចន្តិ។ ឯតេ ឧប្បជ្ជិត្វា សមណោ កសដេ
និរោដេ ករោន្តិ មិលាបេន្តិ, តស្មា សមណាកសដាតិ វុច្ចន្តិ។ អាចាយិកានំ
ហំនានន្តិ អចាយេ និព្ពត្តាបកានំ ការណានំ។ ទុគ្គតិវេទនិយានន្តិ ទុគ្គតិយំ
វិចាកវេទនាយ បច្ចយានំ។ មតជំ នាមាតិ មនុស្សា តិទិណំ អយំ អយេន
សុបំសិត្វា តំ អយចុណ្ណំ មំសេន សទ្ធិ មទ្ធិត្វា កោព្វាសកុណោ ខាទាបេន្តិ។ តេ
ឧច្ចារំ កាតុំ អសក្កោន្តា មរន្តិ។ នោ ចេ មរន្តិ, បហរិត្វា មារេន្តិ។ អថ តេសំ កុច្ឆិ
ជាលេត្វា នំ ឧទកេន ជោវិត្វា ចុណ្ណំ គហេត្វា មំសេន សទ្ធិ មទ្ធិត្វា បុន
ខាទាបេន្តិតិ ឯវំ សត្ត វាវេ ខាទាបេត្វា គហិតេន អយចុណ្ណេន អាវុដំ ករោន្តិ។

សុសិត្តិតា ច នំ អយ ការា ពហុបាត្តកម្មមូលំ លភិត្វា ករោន្តិ។ តំ
មតសកុណតោ ជាតត្តា “មតជ”ន្តិ វុច្ចតិ, អតិតិខិណំ ហោតិ។ បីតនិសិតន្តិ
ឧទកបីតញ្ជោវ សិលាយ ច សុនិយំសិតំ។ សង្ឃាជិយាតិ កោសិយា។ សម្មារុតន្តិ
បរិយោនន្តិ។ សម្មលិវេបិតន្តិ សមន្តតោ វេបិតំ។

៤៣៧. រដោជល្លិកស្សាតិ រដោជល្លិកាវិនោ។ ឧទកោរោហកស្សាតិ
ធិវសស្ស តិក្ខុត្ថំ ឧទកំ ឌីរោហន្តស្ស។ រុក្ខមូលិកស្សាតិ រុក្ខមូលវាសិនោ។
អញ្ញោកាសិកស្សាតិ អញ្ញោកាសវាសិនោ។ ឧត្តជ្ជកស្សាតិ ឧទ្ធិ បីតកស្ស។
បរិយាយភត្តិកស្សាតិ មាសវារេន វា អឌ្ឍមាសវារេន វា ភុញ្ញន្តស្ស។ សត្តមេតំ
ពាហិរសមយេនេវ កថិតំ។ ឥមស្មីញ្ញា សាសនេ បីវរជរោ ភិត្តុ សង្ឃាជិកោតិ ន
វុច្ចតិ។ រដោជល្លិកាវណាធិវតានិ ឥមស្មី សាសនេ នត្តិយេវ។ ពុទ្ធវចនស្ស
ពុទ្ធវចនមេវ នាមំ, ន មន្តាតិ។ រុក្ខមូលិកោ, អញ្ញោកាសិកោតិ ឯត្តកំយេវ បន
លត្តតិ។ តម្បី ពាហិរសមយេនេវ កថិតំ។ ជាតមេវ នន្តិ តំធិវសេ ជាតមត្តំយេវ
នំ។ សង្ឃាជិកំ ករេយ្យន្តិ សង្ឃាជិកំ វត្ថំ និវាសេត្វា ច ចារុបិត្វា ច សង្ឃាជិកំ
ករេយ្យំ។ ឯស នយោ សត្តត្ថ។

៤៣៨. វិសុទ្ធមត្តានំ សមនុបស្សតីតិ អត្តានំ វិសុជ្ឈន្តំ បស្សតិ។ វិសុទ្ធាតិ
បន ន តាវ វត្តញ្ញោ។ ចាមោជ្ជំ ជាយតីតិ តុជ្ជាការោ ជាយតិ។ បមុទិតស្ស
បីតីតិ តុជ្ជស្ស សកលសរីរំ ខោភយមាធា បីតិ ជាយតិ។ បីតិមនស្ស
កាយោតិ បីតិសម្មយុត្តស្ស បុគ្គលស្ស នាមកាយោ។ បស្សម្ពតីតិ
វិគតទរថោ ហោតិ។ សុខំ វេទេតីតិ កាយិកម្បី ចេតសិកម្បី សុខំ វេទិយតិ។
ចិត្តំ សមាធិយតីតិ ឥមិនា នេក្ខម្ពសុខេន សុខិតស្ស ចិត្តំ សមាធិយតិ,
អប្បនាបត្តំ វិយ ហោតិ។ សោ មេត្តាសហគតេន ចេតសាតិ ហេដ្ឋា
កិលេសវសេន អារទ្ធា ទេសនា បញ្ចតេ វុជ្ឈុវុជ្ឈិវិយ នទី យថានុសន្និនា

ព្រាហ្មវិហារការវនំ ឌុំតិណ្ណា។ តត្ថ យំ វត្តពុំ សិយា, តំ សព្វំវិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្តមេវ។
សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ, ចោគ្គរណីតិ មហាសីហនាទសុត្ថេ មគ្គោ ចោគ្គរណីយា
ឧបមិតោ, ឥធ សាសនំ ឧបមិតន្តិ វេទិតព្វំ។ អាសវានំ ខយា សមណោ ហោតីតិ
សព្វកិលេសានំ សមិតត្តា បរមត្ថសមណោ ហោតីតិ។ សេសំ សព្វត្ថ
ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

ចូឡអស្សបុរសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចូឡយមកវគ្គោ

១. សាលេយ្យកសុត្តវណ្ណនា

៤៣៩. ឯវំ មេ សុតន្តិ សាលេយ្យកសុត្តំ។ តត្ថ កោសលេស្វតិ កោសលា
នាម ជានបទិនោ រាជកុមារា។ តេសំ និវាសោ ឯកោបិ ជនបទោ វុឡីសន្ទេន
កោសលាតិ វុឡីតិ, តស្មី កោសលេសុ ជនបទេ។ ចោរាណាម បនាហុ - យស្មា
បុព្វេ មហាបនាទំ រាជកុមារំ នាធានាជកានិ ទិស្វា សិតមត្តម្បិ អករោន្តំ សុត្វា
រាជា អាហា - “យោ មម បុត្តំ ហសាបេតិ, សព្វាលង្គារេន នំ អលង្គរេមី” តិ។
តតោ នង្គ្រលានិបិ ធម្មត្វា មហាជនកាយេ សន្និបតិ តេ មនុស្សា សាតិវេកានិ
សត្តវស្សានិ នាធាកិឡិកាយោ ឧស្សេត្វា នំ ហសាបេតុំ នាសក្ខីសុ។ តតោ
សក្កោ ទេវនជំ បេសេសិ។ សោ ទិព្វនាជកំ ឧស្សេត្វា ហសាបេសិ។ អថ តេ
មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ វសនោកាសាភិមុខា បក្កមីសុ។ តេ បជិបថេ
មិត្តសុហដ្ឋាធយោ ទិស្វា បជិសន្តារំ ករោន្តា, “កច្ចិ, ភោ, កុសលំ, កច្ចិ, ភោ,

កុសល"ន្តិ អាហំសុ។ តស្មា តំ "កុសលំ កុសល"ន្តិ វចនំ ឧបាទាយ សោ
បទេសោ កោសលាតិ វុច្ឆតីតិ។

ចារិកំ ចរមាឆោតិ អតុរិតចារិកំ ចរមាឆោ។ មហាតាភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិន្តិ
សតំ វា សហស្សំ វា សតសហស្សំ វាតិ ឯវំ អបរិច្ឆិទ្ទេន មហាតាភិក្ខុសង្ឃេន
សទ្ធិ។ ព្រាហ្មណគាមោតិ ព្រាហ្មណានំ សមោសរណគាមោបិ
ព្រាហ្មណគាមោតិ វុច្ឆតិ ព្រាហ្មណានំ ភោគគាមោបិ។ ៩៨
សមោសរណគាមោ អធិប្បតោ។ តទវស្សីតិ តំ អវសវិ, សម្មត្តោតិ អត្តោ។
វិហារោ បទេត្ថ អនិយាមិតោ; តស្មា តស្ស អវិទូរេ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆរិកោ ឯកោ
វនសណ្ឋោ ភវិស្សតិ, សត្តា តំ វនសណ្ឋំ គតោតិ វេទិតញោ។ អស្សោសុន្តិ
សុណីសុ ឧបលភីសុ។ សោតទ្វារសម្បត្តវចននិគ្យាសានុសារេន ជានីសុ។
ខោតិ អវជារណត្ថេ បទបូរណាមត្ថេ វា និចាតោ។ តត្ថ អវជារណត្ថេន
អស្សោសុយេវ, ន នេសំ កោចិ សវនន្តរាយោ អហោសីតិ អយមត្ថោ
វេទិតញោ។ បទបូរណាន ព្យញ្ញនសិលីដ្ឋតាមត្ថមេវ។

ឥធានិ យមត្ថំ អស្សោសុំ, តំ បកាសេតុំ សមណោ ខលុ, ភោ,
គោតមោតិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ សមិតចាបត្តា សមណោតិ វេទិតញោ។ ខលូតិ
អនុស្សវនត្ថេ និចាតោ។ ភោតិ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ អាលបនមត្ថំ។ គោតមោតិ
ភគវតោ គោត្តវសេន បរិធិបនំ។ តស្មា សមណោ ខលុ, ភោ, គោតមោតិ ឯត្ថ
សមណោ កិរ, ភោ, គោតមគោត្តោតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋញោ។ សក្យបុត្តោតិ ឥទំ
បន ភគវតោ ឧទ្ធាកុលបរិធិបនំ។ សក្យកុលា បព្ពជិតោតិ
សទ្ធាបព្ពជិតការីធិបនំ។ កេនចិ ចារិដុញ្ញេន អនភិក្ខុតោ អបរិក្ខិណំយេវ តំ
កុលំ បហាយ សទ្ធាបព្ពជិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ បរំ វុត្តត្ថមេវ។ តំ ខោ
បនាតិ ឥត្ថម្ពតាឡានត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តស្ស ខោ បន ភោតោ គោតមស្សាតិ

អត្តោ។ កល្យាណោតិ កល្យាណគុណសមន្មាគតោ, សេដ្ឋោតិ វុត្ថំ ហោតិ។
កិត្តិសន្នោតិ កិត្តិយេវ, ដុតិយោសោ វា។ អពុគ្គតោតិ សនេវកំ លោកំ
អដ្ឋោត្តរិក្ខា ឧគ្គតោ។ កិត្តិ? “ឥតិបិ សោ ភគវា... បេ... ពុទ្ធា ភគវា” តិ។

តត្រាយំ បទសម្ពុទ្ធា - សោ ភគវា ឥតិបិ អរហំ, ឥតិបិ
សម្មាសម្ពុទ្ធា... បេ... ឥតិបិ ភគវាតិ។ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណោនាតិ វុត្ថំ
ហោតិ។ តត្ថ អារកត្តា, អរិទំ អរាធិបត្ថា ហតត្ថា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា,
ចាបករណោ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ការណោហិ សោ ភគវា អរហន្តិ
វេទិតញ្ចោតិអាទិនា នយេន មាតិកំ និក្ខិបិក្ខា សព្វានេវ ឯតានិ បទានិ
វិសុទ្ធិមគ្គេ ពុទ្ធានុស្សតិនិទ្ទេសេ វិត្តាវតានិតិ តតោ តេសំ វិត្តារោ គហេតញ្ចោ។

សាធុ ខោ បនាតិ សុន្ទរំ ខោ បន; អត្តាវហំ សុខាវហន្តិ វុត្ថំ ហោតិ។
តថាវុចានំ អរហតន្តិ យថាវុចោ សោ ភវំ គោតមោ, ឯវុចានំ អនេកេហិបិ
កប្បកោដិសតសហស្សេហិ ទុល្លភទស្សនានំ ព្យាមប្បកាបរិក្ខិត្តេហិ
អសីតិអនុញ្ញានរតនបដិមណ្ឌិតេហិ ទូត្តិស្មហាបុរិសលក្ខណាវេហិ
សមាភិណ្ណាមនោរមសីរាទំ អតប្បកទស្សនានំ អតិមធុរធម្មនិក្ខ័យសានំ,
យថាភូតគុណាធិគមេន លោកេ អរហន្តោតិ លទ្ធិសន្នានំ អរហតំ។ ទស្សនំ
ហោតីតិ បសាទសោម្មានិ អក្ខិនិ ឧម្មិលេត្វា ទស្សនមត្តម្យំ សាធុ ហោតិ។ សបេ
បន អដ្ឋង្គិសមន្មាគតេន ព្រាហ្មស្សវេន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស ឯកំ បទម្យំ សោតុំ
លភិស្សាម, សាធុតវំយេវ ភវិស្សតីតិ ឯវំ អដ្ឋាសយំ កត្វា។

យេន ភគវា តេនុបសង្កមីស្វតិ សព្វកិច្ចានិ បហាយ តុដ្ឋមានសា
អាគម៌សុ។ ឯតទវេចុន្តិ ទុរិដា ហិ បុច្ឆា អគារិកបុច្ឆា អនគារិកបុច្ឆា ច។ តត្ថ
“កី, ភន្តេ, កុសលំ, កី អកុសល” ន្តិ ឥមិនា នយេន អគារិកបុច្ឆា អាគតា។
“ឥមេ ខោ, ភន្តេ, បញ្ចាចាទានក្ខន្ធា” តិ ឥមិនា នយេន អនគារិកបុច្ឆា។ ឥមេ បន

អត្តនោ អនុរូបំ អភារិកបុច្ឆំ បុច្ឆន្តា ឯតំ, “កោ នុ ខោ, ភោ គោតម, ហេតុ កោ
បច្ចយោ” តិអាធិវចនំ អវោចំ។ តេសំ ភគវាយថា ន សក្កោន្តិ សល្លកេតុតំ, ឯវំ
សំខិត្តនេវ តាវ បញ្ចំ វិស្សន្នេសី, អធម្មចរិយាវិសមចរិយាហេតុ ខោ
គហបតយោតិអាធិមាហ។ កស្មា បន ភគវាយថា ន សល្លកេតុតំ, ឯវំ
វិស្សន្នេសីតិ? បណ្ឌិតមាណិកា ហិ តេ; អាធិតោវ មាតិកំ អដ្ឋបេត្វា យថា
សល្លកេតុតំ, ឯវំ អត្ថេ វិត្តាវតេ, ទេសនំ ឧត្តានិកាតិ មញ្ញន្តា អវជានន្តិ, មយម្បិ
កថេន្តា ឯវមេវ កថេយ្យមាតិ វត្តារោ ភវន្តិ។ តេន នេសំ ភគវាយថា ន
សក្កោន្តិ សល្លកេតុតំ, ឯវំ សំខិត្តនេវ តាវ បញ្ចំ វិស្សន្នេសី។ តតោ សល្លកេតុតំ
អសក្កោន្តេហិ វិត្តារទេសនំ យាចិតោ វិត្តារេន ទេសេតុំ, តេន ហិ
គហបតយោតិអាធិមាហ។ តត្ថ តេន ហិតិ ការណាត្ថេ និចាតោ។ យស្មា មំ
តុម្ហេ យាចថ, តស្មាតិ អត្ថោ។

៤៤០. តិវិធន្តិ តីហិ កោដ្ឋាសេហិ។ កាយេនាតិ កាយទ្វារេន។
អធម្មចរិយាវិសមចរិយាតិ អធម្មចរិយសម្ពាតាវិសមចរិយា។ អយំ បនេត្ថ
បទត្ថោ, អធម្មស្ស ចរិយា អធម្មចរិយា, អធម្មករណន្តិ អត្ថោ។ វិសមា ចរិយា,
វិសមស្ស វា កម្មស្ស ចរិយាតិ វិសមចរិយា។ អធម្មចរិយា ច សាវិសមចរិយា
ចាតិ អធម្មចរិយាវិសមចរិយា។ ឯតេនុចាយេន សព្វេសុ កណ្ណាសុក្កបទេសុ
អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ លុទ្ធាតិ កក្ខុឡោ។ ធារុណោតិ សាហាសិកោ។
លោហិតចាណីតិ បរំ ជីវិតា វោរោបេន្តស្ស ចាណី លោហិតេន លិប្បន្តិ។
សចេបិ ន លិប្បន្តិ, តថាវិជោ លោហិតចាណីត្វេវ វុច្ចតិ។ ហតប្បហតេ
និវិដ្ឋោតិ ហតេ ច បរស្ស បហារទានេ, បហតេ ច បរមារណេ និវិដ្ឋោ។
អធយាបន្នោតិ និក្ករុណាតំ អាបន្នោ។

យំ តំ បរស្សតិ យំ តំ បរស្ស សន្តកំ។ បរិវត្តបករណ៍ត្ថិ តស្សេវ បរស្ស
វិវត្តបករណ៍ តុដ្ឋិជនំ បរិវត្តបករណ៍ត្ថិ តាមគតំ វាតិ អន្តោគាមេ វា ឋបិតំ។
អរញ្ញគតំ វាតិ អរញ្ញេ វុត្តុគ្គបព្ពតមត្តកាធិសុ វា ឋបិតំ។ អទិន្នន្តិ តេហិ បរេហិ
កាយេន វា វាចាយ វា អទិន្នំ។ យេយ្យសង្ខាតន្តិ ឯត្ថ យេនោតិ ចោរោ។ យេនស្ស
ភារោ យេយ្យំ, អវហរណាចិត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ សង្ខា សង្ខាតន្តិ អត្ថតោ ឯកំ,
កោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចនំ, “សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា”តិ អាធិសុ វិយ។
យេយ្យញ្ច តំ សង្ខាតញ្ញាតិ យេយ្យសង្ខាតំ, យេយ្យចិត្តសង្ខាតោ ឯកោ
ចិត្តកោដ្ឋាសោតិ អត្ថោ។ ករណាត្ថ ចេតំ បច្ចត្តវចនំ, តស្មា
យេយ្យសង្ខាតោតិ អត្ថតោ ទដ្ឋព្វំ។

មាតុរក្ខិតាតិ អាធិសុ យំ បិតរិ នដ្ឋេ វា មតេ វា ឃាសន្នាទនាធិហិ
បដិជគ្គមាណ, វេយបត្តំ កុលយរេ ទស្សមីតិ មាតា រក្ខិតិ, អយំ មាតុរក្ខិតា
នាម។ ឯតេនុចាយេន បិតុរក្ខិតាទយោបិ វេទិតញ្ញា។ សភាគកុលានិ បន
កុដ្ឋិតតេសុបិ គព្ពេសុ កតិកំ ករោន្តិ - “សចេ មយ្ហំ បុត្តោ ហោតិ, តុយ្ហំ ដីតា,
អញ្ញត្ថ គន្ធុនលភិស្សតិ, មយ្ហំ បុត្តស្សេវ ហោតូ”តិ។ ឯវំ គព្ពេបិ បរិគ្គហិតា
សស្សមិកា នាម។ “យោ ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថី គច្ឆតិ, តស្ស ឯត្ថកោ ទណ្ឌោ”តិ ឯវំ
តាមំ វា គេហំ វា វីថី វា ឧទ្ទិស្ស ឋបិតទណ្ឌោ, បន សបរិទណ្ឌោ នាម។ អន្តមសោ
មាលាគុណាបរិក្ខិតាបីតិ យា សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន, “ឯសា មេ ភរិយា
ភរិស្សតី”តិ សញ្ញាយ តស្សា ឧបរិ កេនចិ មាលាគុណំ ឱបន្តេន
មាលាគុណាមត្តេនាបិ បរិក្ខិតា ហោតិ។ តថាវុចាសុ ចារិត្តំ អាបដ្ឋិតា ហោតីតិ
ឯវុចាសុ ឥត្ថីសុ សម្មាទិដ្ឋិសុត្តេ វុត្តមិច្ឆាចារលក្ខណាវសេន វីតិក្កមំ កត្តា
ហោតិ។

សភាគតោតិ សភាយំ បិតោ។ បរិសាគតោតិ បរិសាយំ បិតោ។
ញាតិមជ្ឈគតោតិ ឆាយាធានំ មជ្ឈេ បិតោ។ បូតមជ្ឈគតោតិ សេនីនំ មជ្ឈេ
បិតោ។ រាជកុលមជ្ឈគតោតិ រាជកុលស្ស មជ្ឈេ មហាវិនិច្ឆយេ បិតោ។
អភិនិតោតិ បុច្ឆនត្ថាយ ជិតោ។ សក្ខិបុជ្ជោតិ សក្ខិ កត្វា បុច្ឆិតោ។ ឯហម្ពោ
បុរិសាតិ អាលបនមេតំ។ អត្ថហេតុ វា បរហេតុ វាតិ អត្ថនោ វា បរស្ស វា
ហត្ថចាធាធិហេតុ វា ធនហេតុ វា។ អាមិសកិញ្ចិក្ខុហេតុ វាតិ ឯត្ថ អាមិសន្តិ
លាភោ អធិប្បតោ។ កិញ្ចិក្ខុន្តិ យំ វា តំ វា អប្បមត្តកំ។ អន្តមសោ
តិត្តិវដ្តកសប្បិបិណ្ឌានវនិតបិណ្ឌាធិមត្តកស្សបិ លញ្ញស្ស ហេតុតិ អត្ថោ។
សម្បជានមុសា ភាសិតា ហោតិ ជានន្តោយេវ មុសាវាទំ កត្តា ហោតិ។

ឥមេសំ ភេធាយាតិ យេសំ ឥតោតិ វុត្តានំ សន្តិកេ សុតំ ហោតិ, តេសំ
ភេធាយ។ អម្ចសំ ភេធាយាតិ យេសំ អមុត្រាតិ វុត្តានំ សន្តិកេ សុតំ ហោតិ,
តេសំ ភេធាយ។ ឥតិ សមគ្គានំ វា ភេទកាតិ ឯវំ សមគ្គានំ វា ទិដ្ឋំ
សហាយកានំ ភេទំ កត្តា។ ភិដ្ឋានំ វា អនុប្បធាតាតិ សុដ្ឋ កតំ តយា, តំ
បជហន្តេន កតិចាហេនេវ តេ មហន្តំ អនត្ថំ ករេយ្យាតិ ឯវំ ភិដ្ឋានំ បុន
អសំសន្តនាយ អនុប្បធាតា ឧបត្ថម្ភេតា ការណំ ធស្សេតាតិ អត្ថោ។ វគ្គោ
អាហមោ អភិវតិដ្ឋានមស្សាតិ វគ្គាហមោ។ វគ្គរតោតិ វគ្គេសុ រតោ។ វគ្គេ ទិស្វា
វា សុត្វា វា នន្តតិ វគ្គនន្តិ។ វគ្គករណី វា ចន្តិយា វា ចា សមគ្គេបិ សត្តេ វគ្គេ
ករោតិ ភិដ្ឋតិ, តំ កលហការណំ វា ចំ ភាសិតា ហោតិ។

អណ្ណកាតិ យថា សនោសេ វុត្តេ អណ្ណកានិ ឧដ្ឋហន្តិ, ឯវំ សនោសតាយ
ខុំសនាវម្ពនាធិវេនេហិ អណ្ណកា ជាតា។ កក្កសាតិ បូតិកា។ យថា នាម
បូតិកវុត្តោ កក្កសោ ហោតិ បក្សវិតបុណ្ណោ, ឯវំ កក្កសា ហោតិ, សោតំ
យំសមាធាវិយ បរិសតិ។ តេន វុត្តំ “កក្កសា”តិ។ បរកដុកាតិ បរេសំ កដុកា

អមនាថា ទោសជននី។ បរាភិសង្ខនីតិ កុដិលកណ្តាកសាខាវិយ មម្មេសុ
វិជ្ជិត្វា បរេសំ អភិសង្ខនី គន្តកាមានម្មិ គន្តុំអនត្វាលគ្គនការី។
កោធសាមន្តាតិ កោធស្ស អាសន្នា។ អសមាធិសំវត្ថនិកាតិ
អប្បនាសមាធិស្ស វា ឧបចារសមាធិស្ស វា អសំវត្ថនិកា។ ឥតិ សញ្ញានេវ តានិ
សនោសវាចាយ វេវេននានិ។

អកាលវាទីតិ អកាលេនវត្ថា។ អភូតវាទីតិ យំ នត្ថិ, តស្សវត្ថា។
អនត្ថវាទីតិ អការណានិស្សិតំ វត្ថា។ អធម្មវាទីតិ អសការំ វត្ថា។
អវិនយវាទីតិ អសំវវិនយបដិសំយុត្តស្ស វត្ថា។ អនិធានវតិ វាចន្តិ
ហធយមញ្ញសាយំ និធមតុំ អយុត្តំ វាចំ ភាសិតា ហោតិ។ អកាលេនាតិ
វត្ថព្ភកាលស្ស បុព្វេ វា បច្ឆា វា អយុត្តកាលេ វត្ថា ហោតិ។ អនបទេសន្តិ
សុត្តាបទេសវិវហិតំ។ អបរិយន្តវតិ អបរិច្ឆេទំ, សុត្តំ វា ជាតកំ វា និក្ខិបិត្វា
តស្ស ឧបលព្ពំ វា ឧបមំ វា វត្ថំ វា អាហរិត្វា ពាហិរកជ័យេវ កថេតិ។ និក្ខិបិត្វា
និក្ខិត្តមេវ ហោតិ។ “សុត្តំ នុ ខោ កថេតិ ជាតកំ នុ ខោ, នស្ស អន្តំ វា កោដិ វា
បស្សមា” តិ វត្ថព្ភតំ អាបដ្ឋតិ។ យថា វជុក្ខសាខានំ គតគតជ្ជានេ ចារោហា
ឱតវន្តិ, ឱតិល្លោភិតិល្លោជ្ជានេ សម្មជ្ជិត្វា បុន វឡន្តិយេវ។ ឯវំ អឡយោជនម្មិ
យោជនម្មិ គច្ឆន្តិយេវ, គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ បន មូលរុក្ខោវិនស្សតិ,
បរេណិជាតការំ តិដ្ឋន្តិ។ ឯវមយម្មិ និគ្រោធធម្មកថិកោ នាម ហោតិ; និក្ខិត្តំ
និក្ខិត្តមត្តមេវ កត្វា បស្សនេវ បរិហារន្តោ គច្ឆតិ។ យោ បន ពហុម្មិ កណ្តោ
ឯតនត្ថមិទំ វត្ថន្តិ អាហរិត្វា ជានាបេតុំ សក្កោតិ, តស្ស កថេតុំ វត្ថតិ។
អនត្ថសំហិតន្តិ ន អត្ថនិស្សិតំ។

អភិជ្ឈាតា ហោតីតិ អភិជ្ឈាយ ឱលោកេតា ហោតិ។ អហោវតាតិ
បត្តនត្ថេ និចារោ។ អភិជ្ឈាយ ឱលោកិតមត្តកេន ចេត្ថ កម្មបថកេនា ន

ហោតិ។ យថា បន, “អហោ វតីទំ មម សន្តកំ អស្ស, អហាមេត្ថ វសំ វត្តេយ្យ” ន្តិ
អត្ថនោ បរិណាមេតិ, តទា កម្មបថភេទោ ហោតិ, អយមិធ អធិប្បតោ។

ព្យាបន្នចិត្តោតិ វិបន្នចិត្តោ បូតិភូតចិត្តោ។ បទុជ្ជមនសន្តប្បោតិ ទោសេន
ទុជ្ជចិត្តសន្តប្បោ។ ហញ្ញន្តូតិ យាតិយន្តូ។ វជ្ឈន្តូតិ វធំ ចាបុណ្ណូ។ មា វា
អហោសុន្តិ កិញ្ចិបិ មា អហោសុំ។ ឥធាបិ កោបមត្តកេន កម្មបថភេទោ ន
ហោតិ។ ហញ្ញន្តូតិ អាទិចន្តនេនេវ ហោតិ, តស្មា វេ វុត្តំ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិកោតិ អកុសលទស្សនោ។ វិបរីតទស្សនោតិ វិបល្លត្តទស្សនោ។
នត្ថិ ទិន្នន្តិ ទិន្នស្ស ជលាភារំ សន្ទាយ វទតិ។ យិដ្ឋំ វុច្ចតិ មហាយាគោ។ ហុតន្តិ
បហោលាកសក្ការោ អធិប្បតោ, តម្បិ ឧភយំ ជលាភារំ មេវ សន្ទាយ
បដិក្ខិបតិ។ សុកតទុក្កដានន្តិ សុកតទុក្កដានំ, កុសលាកុសលានន្តិ អត្តោ។
ដលំ វិចារកោតិ យំ ជលន្តិ វា វិចារកោតិ វា វុច្ចតិ, តំ នត្ថិតិ វទតិ។ នត្ថិ អយំ
លោកោតិ បរលោកេ វិតស្ស អយំ លោកោ នត្ថិ។ នត្ថិ បរោ លោកោតិ ឥធ
លោកេ វិតស្សបិ បរលោកោ នត្ថិ, សព្វេ តត្ថ តត្ថេវ ឧច្ឆិដ្ឋន្តិតិ ទស្សេតិ។ នត្ថិ
មាតា នត្ថិ បិតាតិ តេសុ សម្មាបដិបត្តិមិច្ឆាបដិបត្តិនំ ជលាភារំ វសេន វទតិ។
នត្ថិ សត្តា ឱបចាតិកាតិ ចរិត្វា ឧបបជ្ឈនកសត្តា នាម នត្ថិតិ វទតិ។ សយំ
អភិញ្ញា សច្ចិកត្វា បវេទន្តិតិ យេ ឥមញ្ច លោកំ បរញ្ច លោកំ អភិវិសិដ្ឋាយ
បញ្ញាយ សយំ បច្ចក្ខំ កត្វា បវេទន្តិ, តេ នត្ថិតិ សព្វញ្ញុតុទ្ធានំ អភារំ ធិបេតិ,
ឯត្តាវតា ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ កថិតា ហោតិ។

៤៤០. ចាលាភាតិចាតំ បហាយាតិអាទយោ សត្ត កម្មបថា ចូឡហត្ថិបទេ
វិត្តាវតា។ អនភិជ្ឈាទយោ ឧត្តានត្តាយេវ។

២២២. សហព្យាគំ ឧបបន្ថេយ្យន្តិ សហការំ ឧបគន្ថេយ្យំ។ ព្រហ្មកាយិកានំ
ទេវានន្តិ បឋមជ្ឈានភូមិទេវានំ។ អាកានំ ទេវានន្តិ អាកា នាម វិសុំ នត្តិ,
បរិត្តាភអប្បមាណាភអាភស្សរាជមេតំ អធិវចនំ។ បរិត្តាកានន្តិអាទិ បន
ឯកតោ អគ្គហេត្វា តេសំយេវ ភេទតោ គហណំ។ បរិត្តសុភានន្តិអាទិសុបិ
ឯសេវ នយោ។ ឥតិ ភគវា អាសវក្ខយំ ទស្សេត្វា អរហត្តនិក្ខុជេន ទេសនំ
និដ្ឋបេសិ។

ឥធិ បត្វា បន ទេវលោកា សមាទេតញ្ចា។ តិស្សន្នំ តាវ ឈានភូមីនំ វសេន
នវ ព្រហ្មលោកា, បញ្ច សុទ្ធាវាសា ចតុបិ អារូបេហិ សទ្ធិ នវាតិ អជ្ឈាវស,
វេហប្បលេហិ សទ្ធិ ឯក្ខនវិសតិ, តេ អសញ្ញំ បក្ខិបិទ្វាវិសតិ ព្រហ្មលោកា
ហោន្តិ, ឯវំ ធម្មា កាមាវចរេហិ សទ្ធិ ធម្មិសតិ ទេវលោកា នាម។ តេសំ
សព្វេសម្មិ ភគវតា ទសកុសលកម្មបថេហិ និព្ពត្តិ ទស្សិតា។

តត្ថ ធនុ តាវ កាមាវចរេសុ តិណ្ណំ សុចរិតានំ វិចាកេនេវ និព្ពត្តិ ហោតិ។
ឧបរិទេវលោកានំ បន ឥមេ កម្មបថា ឧបនិស្សយវសេន កថិតា។ ទស
កុសលកម្មបថា ហិ សីលំ, សីលវតោ ច កសិណបរិកម្មំ ឥជ្ឈតីតិ។ សីលេ
បតិជ្ឈាយ កសិណបរិកម្មំ កត្វា បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ
និព្ពត្តតិ; ធុតិយាទីនិ ភាវេត្វា ធុតិយជ្ឈានភូមិអាទិសុ និព្ពត្តតិ; រូចាវចរជ្ឈានំ
ចាទកំ កត្វា វិបស្សនំ វឡេត្វា អនាគាមិជលេ បតិដ្ឋិតោ បញ្ចសុ
សុទ្ធាវាសេសុ និព្ពត្តតិ; រូចាវចរជ្ឈានំ ចាទកំ កត្វា អរូចាវចរសមាបត្តិ
និព្ពត្តេត្វា ចតុសុ អរូបេសុ និព្ពត្តតិ; រូចារូបជ្ឈានំ ចាទកំ កត្វា វិបស្សនំ
វឡេត្វា អរហត្តំ ចាបុណាតិ។ អសញ្ញភវោ បន ពាហិរកានំ
តាបសបរិព្ពាជកានំ អាចិណ្ណោតិ ឥធិ ន និទ្ធិដ្ឋោ។ សេសំ សព្ពត្ត
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

សាលេយ្យកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វេរញ្ញកសុត្តវណ្ណានា

៤៤៤. ឯវំ មេ សុតន្តិ វេរញ្ញកសុត្តំ។ តត្ថ វេរញ្ញកាតិ វេរញ្ញវាសិនោ។
កេនចិនេវ ករណីយេនាតិ កេនចិនេវ អនិយមិតកិច្ចន។ សេសំ សត្តំ
បុរិមសុត្តេ វុត្តនយេនេវ វេទិតត្ថំ។ កេវលញ្ញា ឥធ អធម្មចារី វិសមចារីតិ ឯវំ
បុគ្គលាធិដ្ឋានា ទេសនា កតា។ បុរិមសុត្តេ ធម្មាធិដ្ឋានាតិ អយំ វិសេសោ។
សេសំ តាទិសមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

វេរញ្ញកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. មហាវេទល្លសុត្តវណ្ណានា

៤៤៥. ឯវំ មេ សុតន្តិ មហាវេទល្លសុត្តំ។ តត្ថ អាយស្មាតិ
សការវេសប្បតិស្សវចនមេតំ។ មហាកោដ្ឋិកោតិ តស្ស យេស្ស នាមំ។
បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោតិ ជលសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតោ។ ទុប្បញ្ញោ ទុប្បញ្ញោតិ ឯត្ថ
បញ្ញាយ ទុដ្ឋំនាម នត្ថិ, អប្បញ្ញោ និប្បញ្ញោតិ អត្ថោ។ កិត្តាវតា នុខោតិ
ការណាបរិច្ឆេទបុច្ឆា, កិត្តកេន នុខោ ឯវំ វុច្ឆតីតិ អត្ថោ។ បុច្ឆា ច នាមេសា
អទិដ្ឋជោតនាបុច្ឆា, ទិដ្ឋសំសន្តនាបុច្ឆា, វិមតិច្ឆេទនាបុច្ឆា, អនុមតិបុច្ឆា,
កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ បញ្ចវិធា ហោតិ។ តាសមិទំ នាណករណំ -

កតមា អធិដ្ឋជាតនាបុត្តា? បកតិយាលក្ខណំ អញ្ញាតំ ហោតិ អធិដ្ឋំ
អតុលីតំ អតីរីតំ អវិភូតំ អវិការីតំ, តស្ស ញាណាយ ទស្សនាយ តុលនាយ
តីរណាយ វិភូតាយ វិការីនត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ។ អយំ អធិដ្ឋជាតនាបុត្តា។

កតមា ធិដ្ឋសំសន្ធនាបុត្តា? បកតិយាលក្ខណំ ញាតំ ហោតិ ធិដ្ឋំ តុលីតំ
តីរីតំ វិភូតំ វិការីតំ, អញ្ញាហិ បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិំ សំសន្ធនត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ។
អយំ ធិដ្ឋសំសន្ធនាបុត្តា។

កតមា វិមតិច្ឆេទនាបុត្តា? បកតិយា សំសយបក្ខន្តោ ហោតិ
វិមតិបក្ខន្តោ, ទ្វេឡ្ហ កជាតោ, “ឃំ នុ ខោ, ន នុ ខោ, កំ នុ ខោ, កថំ នុ ខោ” តិ,
សោ វិមតិច្ឆេទនត្ថាយ បញ្ញំ បុច្ឆតិ។ អយំ វិមតិច្ឆេទនាបុត្តា (មហានិ. ១៥០;
ចូឡិនិ. បុណ្ណាកមាណាវបុត្តានិទ្ទេស ១២)។

“តំ កី មញ្ញាថ, ភិក្ខុវេ, រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វាតិ? អនិច្ចំ, ភន្តេ” តិ (មហាវ. ២១)
ឃំ រូចា អនុមតី គហេត្វា ធម្មទេសនាកាលេ បុត្តា អនុមតិបុត្តា នាម។

“ចត្តារោមេ, ភិក្ខុវេ, សតិបដ្ឋានា, កតមេ ចត្តារោ” តិ (សំ. និ. ៥.៣៩០)
ឃំ រូចា ភិក្ខុសង្ឃំ សយមេវ បុច្ឆិត្វា សយមេវ វិស្សន្នេតុកាមស្ស បុត្តា
កថេតុកម្យតាបុត្តា នាម។ តាសុ ឥធិដ្ឋសំសន្ធនាបុត្តា អធិប្បតា។

ថេរោ ហិ អត្ថនោ ធិវាជ្ជានេ និសីទិត្វា សយមេវ បញ្ញំ សមុដ្ឋបេត្វា សយំ
វិនិច្ឆ័នន្តោ ឥទំ សុត្តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ មត្តកំ ចាបេសិ។ ឯកោច្ឆា ហិ បញ្ញំ
សមុដ្ឋាបេតុំយេវ សក្កោតិ ន និច្ឆេតុំ; ឯកោច្ឆា និច្ឆេតុំ សក្កោតិ ន សមុដ្ឋាបេតុំ;
ឯកោច្ឆា ឧភយម្បិ ន សក្កោតិ; ឯកោច្ឆា ឧភយម្បិ សក្កោតិ។ តេសុ ថេរោ
ឧភយម្បិ សក្កោតិយេវ។ កស្មា? មហាបញ្ញតាយ។ មហាបញ្ញំ និស្សាយ ហិ
ឥមស្មី សាសនេ សាវិបុត្តត្ថេរោ, មហាកថានត្ថេរោ, បុណ្ណត្ថេរោ,

កុមារកស្សបត្តេរោ, អាណត្តេរោ, អយមេវ អាយស្មាតិ សម្ពហុលា យេវ
វិសេសជ្ជានំ អធិគតោ។ ន ហិ សក្កា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ
សមន្មាគតេន ភិក្ខុនា សាវកោវមីញ្ញាណស្ស មត្តកំ ចាបុណ្ហំតុំ,
មហាបញ្ញេន បន សក្កាតិ មហាបញ្ញតាយ សាវិបុត្តត្ថេរោ តំ ហំនំ អធិគតោ។
បញ្ញាយ ហិ យេវេន សធិសោ នត្ថិ។ តេនេវ នំ ភគវា ឯតទគ្គេ ឋបេសិ - “ឯតទគ្គំ,
ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ មហាបញ្ញានំ យទិទំ សាវិបុត្តោ” តិ (អ. និ.
១.១៨៩)។

តថា ន សក្កា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្មាគតេន
ភិក្ខុនា ភគវតា សំខិត្តេន ភាសិតស្ស សព្ពញ្ញតញ្ញាណេន សទ្ធិ សំសន្និទ្ធា
សមាទេវា វិត្តារេន អត្ថំ វិភជេតុំ, មហាបញ្ញេន បន សក្កាតិ មហាបញ្ញតាយ
មហាកច្ចានត្ថេរោ តត្ថ បដិពលោ ជាតោ, តេនេវ នំ ភគវា ឯតទគ្គេ ឋបេសិ -
“ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ សំខិត្តេន ភាសិតស្ស វិត្តារេន អត្ថំ
វិភជន្តានំ យទិទំ មហាកច្ចានោ” តិ (អ. និ. ១.១៩៧)។

តថា ន សក្កា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្មាគតេន
ភិក្ខុនា ធម្មកថំ កថេន្តេន ទស កថាវត្ថុនិ អាហរិទ្ធា សត្តវិសុទ្ធិយោ វិភជន្តេន
ធម្មកថំ កថេតុំ, មហាបញ្ញេន បន សក្កាតិ មហាបញ្ញតាយ បុណ្ណាត្ថេរោ
ចតុបរិសមជ្ឈេ អលម្ព័តធម្មាសនេ ចិត្តតិជនី គហេត្វា និសិដ្ឋោ លីឡាយន្តោ
បុណ្ណាចន្ទោវិយ ធម្មំ កថេសិ។ តេនេវ នំ ភគវា ឯតទគ្គេ ឋបេសិ - “ឯតទគ្គំ,
ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ ធម្មកថិកានំ យទិទំ បុណ្ណោ មន្តាណិបុត្តោ” តិ
(អ. និ. ១.១៩៦)។

តថា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្មាគតោ ភិក្ខុ ធម្មំ
កថេន្តោ ឥតោ វា ឯត្តោ វា អនុក្កមិទ្ធា យជ្ជិកោជី គហេត្វា អន្ទោវិយ,

ឯកបទិកំ ធន្តរកសេតុំ អារុណ្ឌេវិយ ច គន្ធិតិ។ មហាបញ្ញោ បន ចតុប្បទិកំ
គាថំ និក្ខិបិត្វា ឧបមា ច ការណានិ ច អាហារិត្វា តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ គហេត្វា
ហេដ្ឋបរិយំ ករោន្តោ កថេសិ។ មហាបញ្ញោតាយ បន កុមារកស្សបត្ថេរោ
ចតុប្បទិកំ គាថំ និក្ខិបិត្វា ឧបមា ច ការណានិ ច អាហារិត្វា តេហិ សទ្ធិ
យោដេន្តោ ជាតស្សវេ បញ្ចវណ្ណានិ កុសុមានិ ផុល្លាបេន្តោវិយ សិនេរុមត្តកេ
វន្តិសហស្សំ តេលបទីបំ ជាលេន្តោវិយ តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ ហេដ្ឋបរិយំ
ករោន្តោ កថេសិ។ តេនេវ នំ ភគវា ឯតទគ្គេ វេបេសិ - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម
សាវកានំ ភិក្ខុនំ ចិត្តកថិកានំ យទិទំ កុមារកស្សចោ” តិ (អ. និ. ១.២១៧)។

តថា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតោ ភិក្ខុ ចតុប្បា
មាសេហិ ចតុប្បទិកម្មំ គាថំ គហេតុំ ន សក្កោតិ។ មហាបញ្ញោ បន ឯកបទេ
វត្វា បទសតម្មំ បទសហស្សម្មំ គណ្ណាតិ។ អានន្ទត្ថេរោ បន មហាបញ្ញោតាយ
ឯកបទុទ្ធាវេ វត្វា សក្កិយេវ សុត្វា បុន អបុច្ឆន្តោ សង្ខិ បទសហស្សានិ បន្ទុវស
គាថាសហស្សានិ វល្លិយា បុច្ឆានិ អាកក្ខិត្វា គណ្ណោន្តោវិយ ឯកប្បហារេនេវ
គណ្ណាតិ។ គហិតគហិតំ ចាសាលោ ខតលេខាវិយ, សុវណ្ណាយដេ
បក្ខិត្តសីហាវសាវិយ ច គហិតាការេនេវ តិដ្ឋតិ។ តេនេវ នំ ភគវា ឯតទគ្គេ
វេបេសិ - “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខុវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខុនំ គតិមន្តានំ យទិទំ អានន្ទោ,
សតិមន្តានំ, ធិតិមន្តានំ, ពហុស្សតានំ, ឧបជ្ជាកានំ យទិទំ អានន្ទោ” តិ (អ. និ.
១.២១៩-២២៣)។

ន ហិ សក្កា យាយ វា តាយ វា អប្បមត្តិកាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតេន
ភិក្ខុនា ចតុបទិសម្ពិទាបភេទស្ស មត្តកំ ចាបុណិតុំ។ មហាបញ្ញោន បន
សក្កាតិ មហាបញ្ញោតាយ មហាកោដ្ឋិតត្ថេរោ
អធិគមបរិបុច្ឆាសវនបុព្វយោគានំ វសេន អនន្តនយុស្សនំ បទិសម្ពិទាបភេទំ

បត្តោ។ តេជោ ជំនុំ ភក្តី ឯកតា ឯកតា ឯកតា - “ឯកតា, ភក្តី, មម សាវកានំ
ភក្តីនំ បដិសម្ពិទ្ធាបត្តានំ យទិទំ មហាកោដ្ឋិតោ” តិ (អ. និ. ១.២១៨)។

ឥតិ ថេរោ មហាបញ្ញតាយ បញ្ញំ សមុដ្ឋាបេតុម្បិ និច្ឆេតុម្បិ ឧកយម្បិ
សក្កាតិ។ សោ ធិវាជ្ជានេ និសីទិត្វា សយមេវ សព្វបញ្ញោ សមុដ្ឋបេត្វា សយំ
វិនិច្ឆ័នន្តោ ឥទំ សុត្ថំ អាទិតោ បដ្ឋាយ មត្តកំ ចាបេត្វា, “សោភនា វត អយំ
ធម្មទេសនា, ជេដ្ឋភាតិកេន នំ ធម្មសេនាបតិនា សទ្ធិំ សំសន្និស្សាមិ, តតោ
អយំ ទិដ្ឋម្បិ អម្ពាភំ ឯកមតិយា ឯកជ្ឈាសយេន ច ឋបិតា អតិករុកា
ភវិស្សតិ ចាសាណាច្ឆត្តសទិសា, ចតុរោយនិត្តរណាតិកានំ តិត្ថេ ឋបិតនាវា
វិយ, មគ្គគមនតិកានំ សហស្សយុត្តអាជញ្ញារថាវិយ ពហុបកាវា
ភវិស្សតិ” តិ ទិដ្ឋសំសន្ននត្ថំ បញ្ញំ បុច្ឆិ។ តេន វុត្ថំ - “តាសុ ឥធ
ទិដ្ឋសំសន្ននាបុច្ឆា អធិប្បតា” តិ។

នប្បជានាតីតិ ឯត្ថ យស្មា នប្បជានាតិ, តស្មា ទុប្បញ្ញោតិ វុច្ឆតីតិ
អយមត្តោ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ។ **ឥទំ ទុក្ខន្តំ នប្បជានាតីតិ** ឥទំ ទុក្ខំ, ឯត្ថកំ
ទុក្ខំ, ឥតោ ឧទ្ធចំ នត្ថិតិ ទុក្ខសច្ចំ យាថាវស្សសលក្ខណតោ ន បជានាតិ។ **អយំ**
ទុក្ខសមុទយោតិ ឥតោ ទុក្ខំ សមុទេតីតិ បវត្តិទុក្ខបកាវិកា តណ្ហា
សមុទយសច្ចន្តំ យាថាវស្សសលក្ខណតោ ន បជានាតិ។ **អយំ ទុក្ខនិរោធាតិ**
ឥទំ ទុក្ខំ អយំ ទុក្ខសមុទយោ ច ឥទំ នាម ថានំ បត្វា និរុដ្ឋតីតិ ឧទិដ្ឋំ អប្បវត្តិ
និព្វានំ និរោធសច្ចន្តំ យាថាវស្សសលក្ខណតោ ន បជានាតិ។ **អយំ**
ទុក្ខនិរោធាតិ បដិបទាតិ អយំ បដិបទា ទុក្ខនិរោធំ កច្ឆតីតិ មគ្គសច្ចំ
យាថាវស្សសលក្ខណតោ ន បជានាតីតិ។ អនន្តរវារេបិ ឥមិនាវ នយេន អត្តោ
វេទិតញ្ញោ។ សង្ខេបតោ បនេត្ត ចតុសច្ចកម្មដ្ឋានិកោ បុគ្គលោ កថិតោតិ
វេទិតញ្ញោ។

អយញ្ញា អាចរិយសន្តិកេ ចត្តារិ សច្ចានិ សវនតោ ឧត្តណ្ហាតិ។ បេត្វា
តណ្ហំ តេភូមកា ធម្មា ទុក្ខសច្ចំ, តណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិវុទ្ធិ អប្បវត្តិ និព្វានំ
និរោធសច្ចំ, ទុក្ខសច្ចំ បរិជានន្តោ សមុទយសច្ចំ បដហន្តោ និរោធិបនោ
មគ្គោ មគ្គសច្ចន្តិ វេ ឧត្តហេត្វា អភិនិវេសតិ។ តត្ថ បុរិមានិ ទ្វេ សច្ចានិ វដ្តំ,
បច្ឆិមានិ វិវដ្តំ, វដ្តេ អភិនិវេសោ ហោតិ, នោ វិវដ្តេ, តស្មា អយំ អភិនិវេសមា នោ
ទុក្ខសច្ចេ អភិនិវេសតិ។

ទុក្ខសច្ចំ នាម រូបាធលោ បញ្ចក្ខន្ធាតិ វវត្ថុបេត្វា ធាតុកម្មជ្ជានវសេន
ឡតិវត្វា, “ចត្តារិ មហាក្ខតានិ ចតុន្ទញ្ច មហាក្ខតានំ ឧបាទាយ រូបំ រូប”ន្តិ
វវត្ថុបេតិ។ តទារម្មណា វេទនា សញ្ញា សង្ខារា វិញ្ញាណំ នាមន្តិ វេ
យមកតាលក្ខន្ធខំ ភិន្នន្តោ វិយ “ទ្វេវ ឥមេ ធម្មា នាមរូប”ន្តិ វវត្ថុបេតិ។ តំ បនេតំ
ន អហេតុកំ សហេតុកំ សប្បច្ចយំ, កោ ចស្ស បច្ចយោ អវិជ្ជាធលោ ធម្មាតិ
វេ បច្ចយេ ចេវ បច្ចយុប្បន្នធម្មេ ច វវត្ថុបេត្វា “សព្វេបិ ធម្មា ហុត្វា អភាវជ្ជេន
អនិច្ចា”តិ អនិច្ចលក្ខណំ អាហេបេតិ, តតោ ឧទយវយប្បជីប្បនាគារេន
ទុក្ខា, អវសវត្តនាគារេន អនត្តាតិ តិលក្ខណំ អាហេបេត្វា
វិបស្សនាបដិចាជិយា សម្មសន្តោ លោកុត្តរមគ្គំ ចាបុណាតិ។

មគ្គក្ខណោ ចត្តារិ សច្ចានិ ឯកបដិវេជេន បដិវិជ្ឈតិ, ឯកាភិសមយេន
អភិសមេតិ។ ទុក្ខំ បរិញ្ញាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈតិ។ សមុទយំ បហានបដិវេជេន,
និរោធំ សច្ចិកិរិយាបដិវេជេន, មគ្គំ ភាវនាបដិវេជេន បដិវិជ្ឈតិ។ ទុក្ខំ
បរិញ្ញាភិសមយេន អភិសមេតិ, សមុទយំ បហានភិសមយេន, និរោធំ
សច្ចិកិរិយាភិសមយេន, មគ្គំ ភាវនាភិសមយេន អភិសមេតិ។ សោ តីណិ
សច្ចានិ កិច្ចតោ បដិវិជ្ឈតិ, និរោធំ អារម្មណតោ។ តស្មីញ្ចស្ស ខណោ អហំ ទុក្ខំ
បរិជានាមិ, សមុទយំ បដហាមិ, និរោធំ សច្ចិករោមិ, មគ្គំ ភាវេមិ តិ

អាភោគសមន្ថាហារមនសិការបច្ចវេក្ខណា នត្តិ។ ឯតស្ស បន
បរិគ្គណ្ណាន្តស្សវ មគ្គោ តីសុ សច្ចេសុ បរិញ្ញាធិកិច្ចំ សាធន្តោវ និរោធំ
អារម្មណតោ បដិវិជ្ឈតីតិ។

តស្មា បញ្ញវាតិ វុច្ចតីតិ ឯត្ថ ហេដ្ឋមកោដិយា សោតាបន្នោ,
ឧបរិមកោដិយា ឱណាសវោ បញ្ញវាតិ និទ្ទិដ្ឋោ។ យោ បន តេបិជកំ ពុទ្ធវចនំ
ចាឡិតោ ច អត្ថតោ ច អនុសន្និតោ ច បុព្វាបរតោ ច ឧគ្គហេត្វា ហេដ្ឋបរិយំ
ករោន្តោវិចរតិ, អនិច្ចទុក្ខានត្តវសេន បរិគ្គហមត្តម្មំ នត្តិ, អយំ បញ្ញវា នាម,
ទុប្បញ្ញោ នាមាតិ? វិញ្ញាណចរិតោ នាមេស, បញ្ញវាតិ ន វត្ថុព្រោ។ អថ យោ
តិលក្ខណំ អាហារេត្វាវិបស្សនាបដិចាដិយា សម្មសន្តោ អន្ធន អន្ធន អរហត្តន្តិ
ចរតិ, អយំ បញ្ញវា នាម, ទុប្បញ្ញោ នាមាតិ? ភជាបិយមាណោ បញ្ញវាបក្ខំ
ភជតិ។ សុត្ត បន បដិវេជោវ កថិតោ។

វិញ្ញាណំវិញ្ញាណាន្ត ឥធកី បុច្ចតិ? យេនវិញ្ញាណេន សម្ពាវេ សម្មសិទ្ធា
ឯស បញ្ញវា នាម ជាតោ, តស្ស អាគមនវិបស្សនាវិញ្ញាណំ កម្មការកចិត្តំ
បុច្ឆាមីតិ បុច្ចតិ។ សុខន្តិបិ វិជានាតីតិ សុខវេទនម្មំ វិជានាតិ។ ឧបរិបទទ្ធយេបិ
ឯសេវ នយោ។ ឥមិនា ថេរោ “សុខំ វេទនំ វេទយមាណោ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ
បជាតាតី” តិអាធិនា (ម. និ. ១.១១៣; ធិ. និ. ២.៣៨០) នយេន អាគតវេទនាវសេន
អរូបកម្មដ្ឋានំ កថេសិ។ តស្សត្ថោ សតិបដ្ឋានេ វុត្ថនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

សំសដ្ឋាតិ ឯកុប្បាទាទិលក្ខណេន សំយោគដ្ឋេន សំសដ្ឋា, ឧទាហុ
វិសំសដ្ឋាតិ បុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច ថេរោ មគ្គបញ្ញញ្ញាវិបស្សនាវិញ្ញាណញ្ញាតិ ឥមេ ទ្វេ
លោកិយលោកុត្តរធម្មេ មិស្សេត្វា ភូមន្តរំ ភិក្ខុត្វា សមយំ អជានន្តោវិយ
បុច្ចតីតិ ន វេទិតព្ពោ។ មគ្គបញ្ញាយ បន មគ្គវិញ្ញាណេន, វិបស្សនាបញ្ញាយ ច
វិបស្សនាវិញ្ញាណេន សទ្ធិំ សំសដ្ឋការំ បុច្ចតីតិ វេទិតព្ពោ។ ថេរោបិស្ស

តមេវត្ថំ វិស្សន្តោ ឥមេ ធម្មា សំសង្ខាតិអាទិមាហ។ តត្ថ ន ច លញ្ញា ឥមេសំ
ធម្មានន្តិ ឥមេសំ លោកិយមគ្គក្ខណេបិ លោកុត្តរមគ្គក្ខណេបិ ឯកតោ
ឧប្បន្នានំ ទិដ្ឋំ ធម្មានំ។ វិនិព្វជិត្វា វិនិព្វជិត្វាតិ វិសុំ វិសុំ កត្វា វិនិវេដ្ឋត្វា,
អារម្មណតោ វា វត្ថុតោ វា ឧប្បាទតោ វា និរោធតោ វា នាណករណំ ទស្សេតុំ ន
សក្កាតិ អត្តោ។ តេសំ តេសំ បន ធម្មានំ វិសយោ នាម អត្ថិ។ លោកិយធម្មំ
បត្វា ហិ ចិត្តំ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វផ្កមំ, លោកុត្តរំ បត្វា បញ្ញា។

សម្មាសម្ពុទ្ធាបិ ហិ លោកិយធម្មំ បុច្ឆន្តោ, “ភិក្ខុ, ភ្នំ កតមំ បញ្ញំ អធិគតោ,
កី បឋមមគ្គបញ្ញំ, ឧទាហុ ទុតិយ តតិយ ចតុត្ថ មគ្គបញ្ញា”ន្តិ ន ឯ ឯ បុច្ឆតិ។ កី
ជស្សោ ភ្នំ, ភិក្ខុ, កី វេទនោ, កី សញ្ញា, កី ចេតនាតិ ន ច បុច្ឆតិ, ចិត្តវសេន
បន, “កិញ្ចោត្តោ ភ្នំ, ភិក្ខុ”តិ (ចារា. ១៣៥) បុច្ឆតិ។ កុសលាកុសលំ បញ្ញាបេន្តោបិ
“មនោបុព្វផ្កមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា”តិ (ធម. ប. ១, ២) ច, “កតមេ ធម្មា
កុសលា? យស្មី សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតី”តិ (ធម. ស. ១) ច
ឯ ឯ ចិត្តវសេនេ បញ្ញាបេតិ។ លោកុត្តរំ បុច្ឆន្តោ បន កី ជស្សោ ភ្នំ ភិក្ខុ, កី
វេទនោ, កី សញ្ញា, កី ចេតនាតិ ន បុច្ឆតិ។ កតមា តេ, ភិក្ខុ, បញ្ញា អធិគតា,
កី បឋមមគ្គបញ្ញា, ឧទាហុ ទុតិយ តតិយ ចតុត្ថមគ្គបញ្ញាតិ ឯ ឯ បញ្ញាវសេនេ
បុច្ឆតិ។

ឥន្ទ្រិយសំយុត្តេបិ “បញ្ចាមាទិ, ភិក្ខុវេ, ឥន្ទ្រិយាទិ។ កតមាទិ បញ្ចា?
សទ្ធិន្ទ្រិយំ វីរិយន្ទ្រិយំ សតិន្ទ្រិយំ សមាធិន្ទ្រិយំ បញ្ញាន្ទ្រិយំ។ កត្ថ ច, ភិក្ខុវេ,
សទ្ធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ? ចតុសុ សោតាបត្តិយន្តេសុ ឯត្ថ សទ្ធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ។ កត្ថ ច,
ភិក្ខុវេ, វីរិយន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ? ចតុសុ សម្មប្បធានេសុ ឯត្ថ វីរិយន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ។ កត្ថ
ច, ភិក្ខុវេ, សតិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ? ចតុសុ សតិបដ្ឋានេសុ ឯត្ថ សតិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ។ កត្ថ
ច, ភិក្ខុវេ, សមាធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ? ចតុសុ ឈានេសុ ឯត្ថ សមាធិន្ទ្រិយំ ទដ្ឋព្គំ។ កត្ថ

ច, ភិក្ខុវេ, បញ្ញាជ្រួយ ទដ្ឋព្វំ? ចតុស្ក អរិយសង្ខេបសុ ឯត្ថ បញ្ញាជ្រួយ ទដ្ឋព្វំ"ន្តិ (សំ.
និ. ៥.៤៧៨)។ ឯវំ សរិសយស្មីយេវ លោកិយលោកុត្តរា ធម្មា កថិតា។

យថា ហិ ចត្តារោ សេដ្ឋបុត្តា រាជាតិ រាជបញ្ចមេសុ សហាយេសុ នក្ខត្តំ
កើត្យិស្សរាមាតិ វីរីធី ឌីតិល្លោសុ ឯកស្ស សេដ្ឋបុត្តស្ស គេហំ គតកាលេ ឥតវេ
ចត្តារោ តុណ្ហំ និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ, “ឥមេសំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេថ,
គន្ធមាលាលង្ការាទិនិ ទេថា” តិ គេហេ វិចារេតិ។ ទុតិយស្ស តតិយស្ស
ចតុត្ថស្ស គេហំ គតកាលេ ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ,
“ឥមេសំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេថ, គន្ធមាលាលង្ការាទិនិ ទេថា” តិ គេហេ
វិចារេតិ។ អថ សព្វបញ្ញា រញ្ជោ គេហំ គតកាលេ កិញ្ចាបិ រាជា សព្វត្ថ
ឥស្សរោវ, ឥមស្មី បន កាលេ អត្តនោ គេហាយេវ, “ឥមេសំ ខាទនីយំ
ភោជនីយំ ទេថ, គន្ធមាលាលង្ការាទិនិ ទេថា” តិ វិចារេតិ។ ឯវំមេវំ ខោ
សទ្ធាបញ្ចមកេសុ ឥន្ទ្រិយេសុ តេសុ សហាយេសុ ឯកតោ វីរីធី ឌីតរន្តេសុ វិយ
ឯការម្មណោ ឧប្បជ្ជមានេសុបិ យថា បឋមស្ស គេហេ ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ
និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ សោតាបត្តិយង្គានិ បត្វា
អធិមោក្ខលក្ខណំ សទ្ធិជ្រួយមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វង្គមំ, សេសានិ តទន្ធយានិ
ហោន្តិ។ យថា ទុតិយស្ស គេហេ ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ និសីទន្តិ,
គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ សម្មប្បធានានិ បត្វា បគ្គហណាលក្ខណំ
វីរិយជ្រួយមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វង្គមំ, សេសានិ តទន្ធយានិ ហោន្តិ។ យថា
តតិយស្ស គេហេ ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ
សតិបដ្ឋានានិ បត្វា ឧបដ្ឋានលក្ខណំ សតិជ្រួយមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វង្គមំ,
សេសានិ តទន្ធយានិ ហោន្តិ។ យថា ចតុត្ថស្ស គេហេ ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ
និសីទន្តិ, គេហសាមិកោវ វិចារេតិ, ឯវំ ឈានវិមោក្ខេ បត្វា អវិក្ខេបលក្ខណំ
សមាធិជ្រួយមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វង្គមំ, សេសានិ តទន្ធយានិ ហោន្តិ។

សព្វបញ្ញា រញ្ជោ គេហំ គតកាលេ បនយថា ឥតវេ ចត្តារោ តុណ្ហំ និសីទន្តិ,
រាជារ គេហវិចារេតិ, ឯវមេវ អរិយសច្ចានិ បត្វា បជាននលក្ខណំ
បញ្ញាជ្រុយមេវ ជេដ្ឋកំ ហោតិ បុព្វង្គមំ, សេសានិ តទន្ធយានិ ហោន្តិ។

ឥតិ បដិសម្ពិទាបត្តានំ អគ្គេ ឋបិតោ មហាកោដ្ឋិតត្ថេរោ លោកិយធម្មំ
បុច្ឆន្តោ ចិត្តំ ជេដ្ឋកំ ចិត្តំ បុព្វង្គមំ កត្វា បុច្ឆិ; លោកុត្តរធម្មំ បុច្ឆន្តោ បញ្ញំ ជេដ្ឋកំ
បញ្ញំ បុព្វង្គមំ កត្វា បុច្ឆិ។ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរោបិ តថេវ វិស្សន្នេសីតិ។

យំ ហារុសោ, បជានាតីតិ យំ ចតុសច្ចធម្មមិទំ ទុក្ខន្តិអាទិនា នយេន
មគ្គបញ្ញា បជានាតិ។ តំ វិជានាតីតិ មគ្គវិញ្ញាណាម្បិ តថេវ តំ វិជានាតិ។ យំ
វិជានាតីតិ យំ សង្ខារកតំ អនិច្ចន្តិអាទិនា នយេន វិបស្សនាវិញ្ញាណំ វិជានាតិ។
តំ បជានាតីតិ វិបស្សនាបញ្ញាបិ តថេវ តំ បជានាតិ។ តស្មា ឥមេ ធម្មាតិ តេន
ការណេន ឥមេ ធម្មា។ សំសដ្ឋាតិ
ឯកុប្បាទឯកនិរោធឯកវត្ថុកឯការម្មណតាយ សំសដ្ឋា។

បញ្ញា ភាវេតព្ពាតិ ឥទំ មគ្គបញ្ញំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តំសម្បយុត្តំ បនវិញ្ញាណំ
តាយ សទ្ធិ ភាវេតព្ពមេវ ហោតិ។ វិញ្ញាណំ បរិញ្ញេយ្យន្តិ ឥទំ វិបស្សនាវិញ្ញាណំ
សន្ធាយ វុត្តំ។ តំសម្បយុត្តា បន បញ្ញា តេន សទ្ធិ បរិជានិតព្ពាវ ហោតិ។

៤៥០. វេទនា វេទនាតិ ឥទំ កស្មា បុច្ឆតិ? វេទនាលក្ខណំ បុច្ឆិស្សាមីតិ
បុច្ឆតិ។ ឯវំ សន្តេបិ តេភូមិកសម្មសនទារវេទនាវ អធិប្បេតាតិ សល្លក្ខេតព្ពា។
សុខម្បិ វេទេតីតិ សុខំ អារម្មណំ វេទេតិ អនុភវតិ។ បរតោ បទទ្ធយេបិ ឯសេវ
នយោ។ “រូបញ្ច ហិទំ, មហាលិ, ឯកន្តទុក្ខំ អភវិស្ស, ទុក្ខានុបតិទំ ទុក្ខាវក្កន្តំ
អនវក្កន្តំ សុខេន, នយិទំ សត្តា រូបស្មី សារជ្ជេយ្យំ។ យស្មា ច ខោ, មហាលិ, រូបំ
សុខំ សុខានុបតិទំ សុខាវក្កន្តំ អនវក្កន្តំ ទុក្ខេន, តស្មា សត្តា រូបស្មី សារជ្ជន្តិ,

សារាគា សំយុដ្ឋន្តិ, សំយោគា សំកិលិស្សន្តិ។ វេទនា ច ហិទំ... សញ្ញា... សង្ខារ...
វិញ្ញាណញ្ចា ហិទំ, មហាលិ, ឯកន្តទុក្ខំ អភវិស្ស... បេ... សំកិលិស្សន្តិ" តិ (សំ. និ.
៣.៧០) ឥមំនា ហិ មហាលិសុត្តបរិយាយេន ឥធ អារម្មណំ សុខំ ទុក្ខំ
អទុក្ខមសុខន្តិ កចិតំ។ អបិ ច បុរិមំ សុខំ វេទនំ អារម្មណំ កត្វា អបរា សុខា
វេទនា វេទេតិ; បុរិមំ ទុក្ខំ វេទនំ អារម្មណំ កត្វា អបរា ទុក្ខា វេទនា វេទេតិ;
បុរិមំ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ អារម្មណំ កត្វា អបរា អទុក្ខមសុខា វេទនា វេទេតី តិ
ឯវមេត្ត អត្តោ ទដ្ឋញ្ញោ។ វេទនាយេវ ហិ វេទេតិ, ន អញ្ញោ កោចិ វេទិតា នាម
អត្ថិតិ វុត្តមេតំ។

សញ្ញា សញ្ញាតិ ឥធ កី បុដ្ឋតិ? សព្វសញ្ញាយ លក្ខណំ។ កី
សព្វត្ថកសញ្ញាយាតិ? សព្វសញ្ញាយ លក្ខណានិបិ សព្វត្ថកសញ្ញាយ
លក្ខណានិបិ ឯកមេវេតំ, ឯវំ សន្តេបិ តេភូមិកសម្មសនចារសញ្ញាវ
អធិប្បតាតិ សល្លក្ខេតញ្ញា។ ជីលកម្ម្យិ សញ្ញាធាតីតិ ជីលបុប្ផេ វា វត្ថេ វា
បរិកម្មំ កត្វា ឧបចារំ វា អប្បនំ វា ចាបេន្តោ សញ្ញាធាតី។ ឥមស្មិញ្ញិ អត្ថេ
បរិកម្មសញ្ញាបិ ឧបចារសញ្ញាបិ អប្បនាសញ្ញាបិ វដ្ឋតិ។ ជីលេ ជីលន្តិ
ឧប្បជ្ឈនកសញ្ញាបិ វដ្ឋតិយេវ។ បីតកាធិសុបិ ឯសេវ នយោ។

យា ចារុសោ, វេទនាតិ ឯត្ថ វេទនា, សញ្ញា, វិញ្ញាណន្តិ ឥមា និ តីណិ
គហេត្វា បញ្ញា កស្មា ន គហិតាតិ? អសព្វសង្ខាហិកត្តា។ បញ្ញាយ ហិ
គហិតាយ បញ្ញាយ សម្មយុត្តាវ វេទនាទយោ លព្ពន្ធិ, នោវិប្បយុត្តា។ តំ បន
អគ្គហេត្វា ឥមេសុ គហិតេសុ បញ្ញាយ សម្មយុត្តា ច វិប្បយុត្តា ច អន្តមសោ
ទ្វេ បញ្ញាវិញ្ញាណធម្មាបិ លព្ពន្ធិ។ យថា ហិ តយោ បុរិសា សុត្តំ សុត្តន្តិ វេទយុំ,
ចតុត្ថោ រតនាវុតសុត្តន្តិ។ តេសុ បុរិមា តយោ តក្កគតម្បិ បដ្ឋិវដ្ឋកាធិគតម្បិ
យំកិញ្ញិ ពហំ សុត្តំ លកន្តិ អន្តមសោ មក្កជកសុត្តម្បិ។ រតនាវុតសុត្តំ

បរិយេសន្តោ មន្ទំលភតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ធំ។ ហេដ្ឋតោ វា បញ្ញា
វិញ្ញាណេន សន្និ សម្បយោគំ លភាបិតា វិស្សជ្ជត្តារំ ឥធន គហិតាតិ វេទន្តិ។
យំ ហារុសោ, វេទេតីតិ យំ អារម្មណំ វេទនា វេទេតិ, សញ្ញាបិ តទេវ
សញ្ញានាតិ។ យំ សញ្ញានាតីតិ យំ អារម្មណំ សញ្ញា សញ្ញានាតិ, វិញ្ញាណាម្បិ
តទេវ វិជានាតីតិ អត្ថោ។

ឥនានិ សញ្ញានាតិ វិជានាតិ បជានាតីតិ ឯត្ថ វិសេសោ វេទិតព្ធោ។ តត្ថ
ឧបសគ្គមត្តមេវ វិសេសោ។ ជានាតីតិ បទំ បន អវិសេសោ។ តស្សបិ ជាននត្ថ
វិសេសោ វេទិតព្ធោ។ សញ្ញា ហិ នីលាទិវសេន អារម្មណំ សញ្ញាននមត្តមេវ,
អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ លក្ខណបដិវេធំ ចាបេតុំ ន សក្កាតិ។ វិញ្ញាណំ
នីលាទិវសេន អារម្មណាញោវ សញ្ញានាតិ, អនិច្ចាទិលក្ខណបដិវេធំ ចាបេតិ,
ឧស្សក្កិក្ខា បន មគ្គចាតុការំ ចាបេតុំ ន សក្កាតិ។ បញ្ញា នីលាទិវសេន
អារម្មណាម្បិ សញ្ញានាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណបដិវេធំ ចាបេតិ,
ឧស្សក្កិក្ខា មគ្គចាតុការំ ចាបេតុម្បិ សក្កាតិ។

យថា ហិ ហោរញ្ញកដលកេ កហាបណាសិម្ហិ កតេ អជាតពុទ្ធិ ធារកោ
គាមិកបុរិសោ មហាហោរញ្ញកោតិ តីសុ ជនេសុ ឱលោកេត្វា បិតេសុ
អជាតពុទ្ធិ ធារកោ កហាបណានំ ចិត្តវិចិត្តចតុរស្សមណ្ឌលការមេវ
ជានាតិ, ឥទំ មនុស្សនំ ឧបភោគបរិភោគំ រតនសម្មតន្តិ ន ជានាតិ។
គាមិកបុរិសោ ចិត្តាទិការញោវ ជានាតិ, មនុស្សនំ
ឧបភោគបរិភោគរតនសម្មតការញោ។ “អយំ ក្ខេវា អយំ ធរកោ អយំ ករតោ
អយំ សណ្ឋោ”តិ បន ន ជានាតិ។ មហាហោរញ្ញកោ ចិត្តាទិការម្បិ
រតនសម្មតការម្បិ ក្ខេវាទិការម្បិ ជានាតិ, ជានន្តោ ច បន នំ រូបំ ទិស្វាបិ
ជានាតិ, អាគោដិតស្ស សន្និ សុត្វាបិ, គន្ធិ ឃាយិត្វាបិ, រសំ សាយិត្វាបិ,

ហេតុន គរុកលហុកការំ ឧបធានេត្វាបិ អសុកកាមេ កតោតិបិ ជាធាតិ,
អសុកនិគមេ អសុកនគរេ អសុកបព្ពតច្ឆាយាយ អសុកនដីតិវេ កតោតិបិ,
អសុកាចរិយេន កតោតិបិ ជាធាតិ។ ឯវមេរំ សញ្ញា អជាតពុទ្ធិនារកស្ស
កហាបណាទស្សនំវិយ នីលាទិវសេន អារម្មណាមត្តមេវ សញ្ញាធាតិ។ វិញ្ញាណំ
តាមិកបុរិសស្ស កហាបណាទស្សនំវិយ នីលាទិវសេន អារម្មណាម្យ
សញ្ញាធាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណាបដិវេធម្មិ ចាបេតិ។ បញ្ញា
មហាហោរញ្ញកស្ស កហាបណាទស្សនំវិយ នីលាទិវសេន អារម្មណាម្យ
សញ្ញាធាតិ, អនិច្ចាទិវសេន លក្ខណាបដិវេធម្មិ ចាបេតិ, ឧស្សក្កិត្វា
មគ្គចាតុការម្យិ ចាបេតិ។ សោ បន នេសំវិសេសោ ឧប្បជីវិជ្ជោ។

តេនាហា អាយស្មា នាគសេនោ - “ឧក្ករំ, មហារាជ, ភគវតា កតន្តិ។ កី,
ភន្តេ, នាគសេន ភគវតា ឧក្ករំ កតន្តិ? ឧក្ករំ, មហារាជ, ភគវតា កតំ, ឥមេសំ
អរូបីនំ ចិត្តចេតសិកានំ ធម្មានំ ឯការម្ពណោ បវត្តមាណំ វវត្ថានំ អក្ខាតំ,
អយំ ជស្សោ, អយំ វេទនា, អយំ សញ្ញា, អយំ ចេតនា, ឥទំ ចិត្ត”ន្តិ (មិ. ប.
២.៧.១៦)។ យថា ហិ តិលតេលំ, សាសបតេលំ, មជ្ជកតេលំ, ឯវណ្ណកតេលំ,
វសាតេលន្តិ ឥមាធិ បញ្ច តេលាធិ ឯកចាជិយំ បក្ខិបិត្វា ទិវសំ យមកមន្តេហិ
មន្តេត្វា តតោ ឥទំ តិលតេលំ, ឥទំ សាសបតេលន្តិ ឯកេកស្ស ចាជិយេក្កំ
ឧទ្ធករណំ នាម ឧក្ករំ, ឥទំ តតោ ឧក្ករតវំ។ ភគវា បន សព្ពញ្ញតញ្ញាណាស្ស
សុប្បជីវិទុត្តា ធម្មិស្សរោ ធម្មរាជា ឥមេសំ អរូបីនំ ធម្មានំ ឯការម្ពណោ
បវត្តមាណំ វវត្ថានំ អក្ខាសិ។ បញ្ចន្នំ មហានទិនំ សមុទ្ធី បរិជ្ជដ្ឋានេ, “ឥទំ
គង្គាយ ឧទកំ, ឥទំ យមុនាយា”តិ ឯវំ ចាជិយេក្កំ ឧទកឧទ្ធករណោនាបិ
អយមត្ថោ វេទិតញោ។

២៥០. និស្សរដ្ឋនាតិ និស្សរដេន បរិច្ឆេត្តន វា។ តត្ថ និស្សរដេនាតិ អត្ថេ សតិ
 បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ តិ និស្សក្កវចនំ។ បរិច្ឆេត្តនាតិ អត្ថេ សតិ ករណាវចនំ
 វេទិតតំ។ ឥទំ វុត្ថំ ហោតិ - បញ្ចហិ ឥន្ទ្រិយេហិ និស្សវិទ្យា មនោទ្វារេ បរិច្ឆេត្តន
 បញ្ចហិ វា ឥន្ទ្រិយេហិ តស្ស វត្ថុការំ អនុបគមនតាយ បរិច្ឆេត្តនាតិ។
 បរិសុទ្ធនាតិ និរុបក្កិលេសេន។ មនោវិញ្ញាណនាតិ
 រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានចិត្តេន។ កី នេយ្យន្តិ កី ជានិតតំ។ “យំ កិញ្ចី នេយ្យំ នាម
 អត្ថិ ធម្ម”ន្តិអាធិសុ (មហានិ. ៦៩) ហិ ជានិតតំ នេយ្យន្តិ វុត្ថំ។
 អាភាសានញ្ញាយតនំ នេយ្យន្តិ កថំ រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានចិត្តេន
 អរូចាវចរសមាបត្តិ នេយ្យាតិ? រូចាវចរចតុត្ថជ្ឈានេ ឋិតេន
 អរូចាវចរសមាបត្តិ និព្វត្តតុំ សក្កា ហោតិ។ ឯត្ថ ឋិតស្ស ហិ សា ឥជ្ឈតិ។
 តស្មា “អាភាសានញ្ញាយតនំ នេយ្យ”ន្តិអាធិមាហា។ អថ
 នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ កស្មា ន វុត្ថន្តិ? ចាដិយេ ក្កំ អភិធិវេសាភាវតោ។
 តត្ថ ហិ កលាបតោ នយតោ សម្មសនំ លព្ពតិ, ធម្មសេនាបតិសទិសស្សាបិ ហិ
 ភិក្ខុនោ ចាដិយេ ក្កំ អភិធិវេសោ ន ជាយតិ។ តស្មា ថេរោបិ, “ឯវំ កិរមេ ធម្មា
 អហុត្វា សម្ពោន្តិ, ហុត្វា បដិវេន្តិ”តិ (ម. និ. ៣.៩៤) កលាបតោ នយតោ
 សម្មសិទ្ធាវិស្សន្នេសីតិ។ ភគវា បន សព្ពញ្ញតញ្ញាណស្ស ហត្ថគតត្តា
 នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនសមាបត្តិយម្បិ បរោបញ្ញាស ធម្មេ ចាដិយេ ក្កំ
 អំគុទ្ធាវេនេវ ឱទ្ធវិទ្វា, “យាវតា សញ្ញាសមាបត្តិយោ, តាវតា
 អញ្ញាបដិវេនោ”តិ អាហា។

បញ្ញាចក្ខុនា បដាណាតីតិ ធម្មនបរិណាយកដ្ឋេន ចក្ខុភូតាយ បញ្ញាយ
 បដាណាតិ។ តត្ថ ទ្វេ បញ្ញា សមាធិបញ្ញាវិបស្សនាបញ្ញា ច។ សមាធិបញ្ញាយ
 កិច្ចតោ អសម្មោហតោ ច បដាណាតិ។ វិបស្សនាបញ្ញាយ លក្ខណាបដិវេនេន
 អារម្មណតោ ជាននំ កថិតំ។ កិមត្ថិយាតិ កោ ឯតិស្សា អត្ថោ។

អភិញ្ញត្តាតិអាទីសុ អភិញ្ញេយ្យ ធម្ម អភិជាតាតិ អភិញ្ញត្តា។ បរិញ្ញេយ្យ
ធម្ម បរិជាតាតិ បរិញ្ញត្តា។ បហាតព្កេ ធម្ម បដហាតិ បហានត្តា។ សា
បនេសា លោកិយាបិ អភិញ្ញត្តា ច បរិញ្ញត្តា ច វិក្ខម្ពនតោ បហានត្តា។
លោកុត្តរាបិ អភិញ្ញត្តា ច បរិញ្ញត្តា ច សមុច្ឆេទតោ បហានត្តា។ តត្ថ
លោកិយា កិច្ចតោ អសម្មោហតោ ច បដាតាតិ, លោកុត្តរា អសម្មោហតោ។

៤៥២. សម្មាទិដ្ឋិយា ឧប្បាទាយាតិ វិបស្សនាសម្មាទិដ្ឋិយា ច
មគ្គសម្មាទិដ្ឋិយា ច។ បរតោ ច យោសោតិ សប្បាយធម្មស្សវនំ។ យោនិសោ ច
មនសិកាវេតិ អត្តនោ ឧបាយមនសិកាវេ។ តត្ថ សាវកេសុ អបិ
ធម្មសេនាបតិនោ ទ្វេ បច្ចយាលុទ្ធីវដ្ឋន្តិយេវ។ ថេរោ ហិ
កប្បសតសហស្សាធិកំ ឯកំ អសង្ក្រយំ ចារមិយោ បូរេត្វាបិ អត្តនោ
ធម្មតាយ អណ្តាមត្តម្បិ កិលេសំ បដហិតំ នាសត្ថិ។ “យេ ធម្មា ហេតុប្បកវា”តិ
(មហាវ. ៦០) អស្សជិត្តរតោ ឥមំ កាចំ សុត្វាវស្ស បដិវេជោ ជាតោ។
បច្ឆេកពុទ្ធានំ បន សត្តញ្ញពុទ្ធានញ្ញ បរតោយោសកម្មំ នត្ថិ,
យោនិសោមនសិការស្មីយេវ វេត្វា បច្ឆេកពោធិញ្ញ សត្តញ្ញតញ្ញាណញ្ញ
និព្ពត្តន្តិ។

អនុគ្គហិតាតិ លទ្ធិបកាវា។ សម្មាទិដ្ឋិតិ អរហត្តមគ្គសម្មាទិដ្ឋិ។
ជលក្ខណោ និព្ពត្តា ចេតោវិមុត្តិ ជលំ អស្សាតិ ចេតោវិមុត្តិជលា។ តនេវ
ចេតោវិមុត្តិសម្ពាតំ ជលំ អានិសំសោ អស្សាតិ ចេតោវិមុត្តិជលានិសំសា។
ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច ចតុត្ថជលបញ្ញា បញ្ញាវិមុត្តិ នាម,
អវសេសា ធម្មា ចេតោវិមុត្តិតិ វេទិតញ្ញា។ សីលានុគ្គហិតាតិអាទីសុ សីលន្តិ
ចតុចារិសុទ្ធិសីលំ។ សុតន្តិ សប្បាយធម្មស្សវនំ។ សាក្ខាតិ កម្មដ្ឋានេ
ខលនបក្ខលនច្ឆេទនកថា។ សមថោតិ វិបស្សនាចាទិកា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។

វិបស្សនាតិ សត្តវិជា អនុបស្សនា។ ចតុចារិសុទ្ធិសីលញ្ញា បូរេន្តស្ស,
សប្បាយធម្មស្សវនំ សុណាន្តស្ស, កម្មជ្ជានេ ខលនបក្ខលនំ ជិន្នន្តស្ស,
វិបស្សនាចាទិកាសុ អជ្ឈសមាបត្តិសុ កម្មំ ករោន្តស្ស, សត្តវិជំ អនុបស្សនំ
ភាវេន្តស្ស អរហត្តមគ្គោ ឧប្បជ្ឈិត្វា ដលំ ទេតិ។

យថា ហិ មធ្យំ អម្ពបក្កំ បរិកុញ្ញិតុកាមោ អម្ពចោតកស្ស សមន្តា
ឧទកកោជ្ជកំ ជិវំ កត្វា ពន្ធតិ។ យដំ គហេត្វា កាលេន កាលំ ឧទកំ
អាសិញ្ចាតិ។ ឧទកស្ស អនិក្ខមនត្ថំ មរិយាទំ ជិវំ ករោតិ។ យា ហោតិ សមីបេ
វល្លិ វា សុក្ខទណ្ឌាកោ វា កិបិល្លិកបុដោ វា មក្កជកដាលំ វា, តំ អបនេតិ។
ខណ្ឌិត្តិ គហេត្វា កាលេន កាលំ មូលានិ បរិខណាតិ។ ឯវមស្ស អប្បមត្តស្ស
ឥមាទិ បញ្ចា ការណាទិ ករោតោ សោ អម្ពោ វឡិក្ខត្វា ដលំ ទេតិ។ ឯវសម្បទមិទំ
វេទិតព្គំ។ រុក្ខស្ស សមន្តតោ កោជ្ជកពន្ធនំ វិយ ហិ សីលំ ទដ្ឋព្គំ, កាលេន កាលំ
ឧទកសិញ្ចានំ វិយ ធម្មស្សវនំ, មរិយាទាយ ជិវភាវករណំ វិយ សមថោ, សមីបេ
វល្លិអាទិនំ ហរណំ វិយ កម្មជ្ជានេ ខលនបក្ខលនន្ទេននំ, កាលេន កាលំ
ខណ្ឌិត្តិ គហេត្វា មូលខណានំ វិយ សត្តន្តំ អនុបស្សនានំ ភាវនា។ តេហិ
បញ្ចហិ ការណេហិ អនុគ្គហិតស្ស អម្ពរុក្ខស្ស មធ្យដលនានកាលោ វិយ
ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឥមេហិ បញ្ចហិ ធម្មេហិ អនុគ្គហិតាយ សម្មាទិដ្ឋិយា
អរហត្តដលនានំ វេទិតព្គំ។

៤៥៣. កតិ បនាវុសោ, ភវាតិ ឥធ កី បុច្ឆតិ? មូលមេវ គតោ អនុសន្និ,
ទុប្បញ្ញោ យេហិ ភវេហិ ន ឧដ្ឋាតិ, តេ បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ។ តត្ថ កាមភវោតិ
កាមភវុបកំ កម្មំ កម្មាភិទិត្តត្វា ឧចាទិន្នក្ខន្ធាប័តិ ឧភយមេកតោ កត្វា
កាមភវោតិ អាហា។ រូចារូបភវេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អាយតិទ្ធិ អនាគតេ។
បុនព្ភវស្ស អភិទិត្តតិ បុនព្ភវភិទិត្តតិ។ ឥធ វដ្តំ បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ។

តត្រាតត្រាភិណ្ឌនាតិ រូបាភិណ្ឌនាតិ សធាភិណ្ឌនាតិ ឯវំ តហី តហី អភិណ្ឌនាតិ,
 ករណាវចនេ ចេតំ បច្ចត្តំ។ តត្រាតត្រាភិណ្ឌនាយ បុណ្ណាភិណ្ឌត្ថិតិ ហោតីតិ
 អត្ថោ។ ឯត្រាវតា ហិ គមនំ ហោតិ, អាគមនំ ហោតិ, គមនាគមនំ ហោតិ, វដ្តំ
 វត្ថតីតិ វដ្តំ មត្តកំ ចាបេត្វា ធស្សេសិ។ ឥធានិវិវដ្តំ បុច្ឆន្តោ “កថំ
 បនាវុសោ”តិអាទិមាហ។ តស្ស វិស្សជ្ជនេ អវិជ្ជាវិភាតិ អវិជ្ជាយ
 ខយនិរោធន។ វិជ្ជប្បាធាតិ អរហត្ថមគ្គវិជ្ជាយ ឧប្បាទេន។ កី អវិជ្ជា បុព្វេ
 និរុទ្ធា, អថវិជ្ជា បុព្វេ ឧប្បន្នាតិ? ឧកយមេតំ ន វត្ថព្វំ។ បទីបុជ្ជលនេន
 អន្ធការវិគមោវិយ វិជ្ជប្បាទេន អវិជ្ជា និរុទ្ធាវ ហោតិ។ តណ្ហានិរោធាតិ
 តណ្ហាយ ខយនិរោធន។ បុណ្ណាភិណ្ឌត្ថិតិ ន ហោតីតិ ឯវំ អាយតី បុណ្ណាវស្ស
 អភិណ្ឌត្ថិតិ ន ហោតិ, គមនំ អាគមនំ គមនាគមនំ ឧបច្ឆិដ្ឋតិ, វដ្តំ ន វត្ថតីតិ វិវដ្តំ
 មត្តកំ ចាបេត្វា ធស្សេសិ។

៤៥៤. កតមំ បនាវុសោតិ ឥធន កី បុច្ឆតិ? ឧកតោភាគវិមុត្តោ ភិក្ខុ
 កាលេន កាលំ និរោធំ សមាបជ្ជតិ។ តស្ស និរោធាទាទកំ បឋមជ្ឈានំ
 បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ។ បឋមំ ឈានន្តិ ឥធន កី បុច្ឆតិ? និរោធំ សមាបជ្ជនកេន
 ភិក្ខុនា អង្កវវត្ថានំ កោដ្ឋាសបរិច្ឆេទោ នាម ជានិតញ្ញោ, ឥទំ ឈានំ បញ្ចន្តិកំ
 ចតុវន្តិកំ តិវន្តិកំ ធុវន្តិកន្តិ អង្កវវត្ថានំ កោដ្ឋាសបរិច្ឆេទំ បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ។
 វិតក្កោតិអាទីសុ បន អភិណិរោបនលក្ខណោវិតក្កោ, អនុមជ្ឈនលក្ខណោ
 វិចារោ, ជរណាលក្ខណោ បីតិ, សាតលក្ខណំ សុខំ, អវិក្ខេបលក្ខណោ
 ចិត្តកក្កតាតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា វត្ថន្តិ។ កតផ្កិវប្បហ័នន្តិ ឥធន បន កី បុច្ឆតិ?
 និរោធំ សមាបជ្ជនកេន ភិក្ខុនា ឧបការាទុបការានិ អង្កានិ ជានិតញ្ញានិ, តានិ
 បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ, វិស្សជ្ជនំ បនេត្ត ចាកជមេវ។ ឥតិ ហោជ្ជា និរោធាទាទកំ
 បឋមជ្ឈានំ គហិតំ, ឧបវិ តស្ស អនន្តរបច្ចយំ

នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនសមាបត្តិ បុច្ឆិស្សតិ។ អន្តរា បន ធន សមាបត្តិយោ
សំខិត្តា, នយំ វា ធស្សេត្វាវិស្សជ្ជាតិ វេទិតញ្ច។

៤៥៥. ឥតានិវិញ្ញាណានិស្សយេ បញ្ច បសាទេ បុច្ឆន្តោ បញ្ចំមាទិ,
អាវុសោតិអាទិមាហ។ តត្ថ គោចរវិសយន្តិ គោចរភូតំ វិសយំ។
អញ្ញមញ្ញស្សតិ ចក្កុ សោតស្ស សោតំ វា ចក្កុស្សតិ វេ វិ ឯកេកស្ស
គោចរវិសយំ ន បច្ចនុកោតិ។ សចេ ហិ នីលាទិភេទំ រូចារម្មណំ សមោធានេត្វា
សោតិទ្រិយស្ស ឧបនេយ្យ, “ឥឡ្ប តាវ នំ វេត្ថបេហិ វិភាវេហិ, កី នាមេតំ
អាវម្មណ”ន្តិ។ ចក្កុវិញ្ញាណញ្ចិ វិទាមិ មុខេន អត្តនោ ធម្មតាយ វេ វេ ឧយ្យ -
“អវេ អន្តពាល, វេស្សសតម្បិ វេស្សសហស្សម្បិ បរិដាវមាទោ អញ្ញត្រ មយា
កុហិ ឯតស្ស ជាននកំ លភិស្សសិ, អាហាវ នំ ចក្កុបសាទេ ឧបនេហិ, អហាមេតំ
អាវម្មណំ ជានិស្សមិ, យទិ វា នីលំ យទិ វា បីតកំ, ន ហិ ឯសោ អញ្ញស្ស
វិសយោ, មយ្ហេវេសោវិសយោ”តិ។ សេសទ្វារេសុបិ ឯសេវ នយោ។ វេមេតានិ
អញ្ញមញ្ញស្ស គោចរវិសយំ ន បច្ចនុកោតិ នាម។ កី បដិសរណាន្តិ ឯតេសំ កី
បដិសរណំ, កី ឯតានិ បដិសរណ្តិ បុច្ឆតិ។ មនោ បដិសរណាន្តិ ជវនមនោ
បដិសរណំ។ មនោ ច នេសន្តិ មនោទ្វារិកជវនមនោ វា បញ្ចទ្វារិកជវនមនោ វា
ឯតេសំ គោចរវិសយំ រដ្ឋនាទិវសេន អនុកោតិ។ ចក្កុវិញ្ញាណញ្ចិ
រូបធស្សនមត្ថមេវ, ឯត្ថ រដ្ឋនំ វា ទុស្សនំ វា មុយ្ហនំ វា នត្ថិ។ ឯតស្មី បន ទ្វារេ ជវនំ
រដ្ឋតិ វា ទុស្សតិ វា មុយ្ហតិ វា។ សោតវិញ្ញាណានិស្សបិ ឯសេវ នយោ។

តត្រាយំ ឧបមា - បញ្ច កិវ ធុត្ថលកោជកា រាជានំ សេវិត្វា កិច្ចេន
កសិរេន ឯតស្មី បញ្ចកុលិកេ គាមេ បរិត្តកំ អាយំ លភីសុ។ តេសំ តត្ថ
មច្ឆកាគោ មំសកាគោ យុត្តិកហាបណោ វា, ពន្ធកហាបណោ វា,
មាបហារកហាបណោ វា, អដ្ឋកហាបណោ វា, សោឡសកហាបណោ វា,

ពាត្តិសកហាបណោ វា, ចតុសដ្ឋិកហាបណោ វា, ទណ្ឌោតិ ឯត្ថកមត្តមេវ
ចាបុណាតិ។ សតវត្ថុកំ បញ្ចសតវត្ថុកំ សហស្សវត្ថុកំ មហាពលី រាជារ
គណ្ឌោតិ។ តត្ថ បញ្ចកុលិកតាមោវិយ បញ្ច បសាទា ទដ្ឋញ្ញា; បញ្ច
ទុត្តលភោជកាវិយ បញ្ចវិញ្ញាណានិ; រាជាវិយ ជវនំ; ទុត្តលភោជកានំ
បរិត្តកំ អាយចាបុណានំវិយ ចក្កវិញ្ញាណាទីនំ រូបទស្សនាទិមត្តំ។ រដ្ឋនាទីនិ
បន ឯតេសុ នត្ថិ។ រញ្ជោ មហាពលីគ្គហណំវិយ តេសុ ទ្វារេសុ ជវនស្ស
រដ្ឋនាទីនិ វេទិតញ្ញានិ។

៤៥៦. បញ្ចមាទិ, អារុសោតិ ឥធ កី បុច្ឆតិ? អន្តោនិរោធស្មី បញ្ច បសាទេ។
កិរិយមយបវត្ថុស្មីញ្ញា វត្ថុមាទេ អរូបធម្មា បសាទានំ ពលវបច្ឆយា ហោត្តិ។
យោ បន តំ បវត្ថំ និរោធស្វា និរោធសមាបត្តិ សមាបន្នោ, តស្ស អន្តោនិរោធន
បញ្ច បសាទា កី បដិច្ច តិដ្ឋតិ ឥធ បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆតិ។ អាយុំ បដិច្ចាតិ
ជីវិតិន្ទ្រិយំ បដិច្ច តិដ្ឋតិ។ ឧស្មំ បដិច្ចាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ កម្មជតេជំ បដិច្ច តិដ្ឋតិ។
យស្មា បន កម្មជតេជេបិ ជីវិតិន្ទ្រិយេនវិនា ន តិដ្ឋតិ, តស្មា “ឧស្មា អាយុំ បដិច្ច
តិដ្ឋតិ” តិ អាហ។ ឈាយតោតិ ជលតោ។ អច្ចំ បដិច្ចាតិ ជាលសិខំ បដិច្ច។ អាកា
បញ្ញាយតីតិ អាលោកោ នាម បញ្ញាយតិ។ អាកំ បដិច្ច អច្ចំតិ តំ អាលោកំ
បដិច្ច ជាលសិខា បញ្ញាយតិ។

ឯវមេវ ខោ, អារុសោ, អាយុ ឧស្មំ បដិច្ច តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ជាលសិខាវិយ
កម្មជតេជេ។ អាលោកោវិយ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ ជាលសិខា ហិ ឧប្បជ្ឈមាទា
អាលោកំ គហេត្វាវ ឧប្បជ្ឈតិ។ សា តេន អត្តនា ជនិតអាលោកេនេវ សយម្បិ
អណ្តា ជូលា ទីយា រស្សាតិ ចាកជា ហោតិ។ តត្ថ ជាលបវត្ថិយា
ជនិតអាលោកេន តស្សាយេវ ជាលបវត្ថិយា ចាកជកាវេវិយ ឧស្មំ បដិច្ច
និព្វត្តេន កម្មជមហាភូតសម្ពុវេន ជីវិតិន្ទ្រិយេន ឧស្មាយ អនុចាលនំ។

ជីវិតព្រួយបារម្ភ ធនបិ វស្សានិ... បេ... វស្សសតម្បី កម្មជនតេជបវត្ថំ ចាលេតិ។
ឥតិ មហាក្ខតានិ ឧបាទានុចានំ និស្សយបច្ចយានិវសេន បច្ចយានិ ហោន្តិតិ
អាយុ ឧស្សំ បដិច្ច តិដ្ឋតិ។ ជីវិតព្រួយ មហាក្ខតានិ ចាលេតិ ឧស្សា អាយុ បដិច្ច
តិដ្ឋតិ វេទិតញ្ច។

៤៥៧. អាយុសម្ពាទតិ អាយុមេវ។ វេទនិយា ធម្មាតិ វេទនា ធម្មាវ។ វុដ្ឋានំ
បញ្ញាយតីតិ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ បញ្ញាយតិ។ យោ ហិ ភិក្ខុ អរូបបវត្ថុ
ឧក្កល្ហាត្វា សញ្ញញ្ច វេទនញ្ច និរោធាត្វា និរោធំ សមាបន្នោ, តស្ស
យថាបរិនិច្ឆកាលវសេន រូបជីវិតព្រួយបច្ចយា អរូបធម្មា ឧប្បជ្ឈន្តិ។ ឯវំ បន
រូចារូបបវត្ថំ បវត្ថតិ។ យថា កី? យថា ឯកោ បុរិសោ ជាលាបវត្ថុ ឧក្កល្ហាតោ
ឧទកេន បហវិត្វា ជាលំ អប្បវត្ថំ កត្វា ធារិកាយ អង្គារេ បិដាយ តុណ្ហា
និសីទតិ។ យថា បនស្ស បុន ជាលាយ អត្តោ ហោតិ, ធារិកំ អបនេត្វា អង្គារេ
បរិវត្តត្វា ឧបាទានំ ធាតុ មុខវាតំ វា តាលវណ្ណាវាតំ វា ធាតុតិ។ អថ ជាលាបវត្ថុ
បុន បវត្ថតិ។ ឯវមេវ ជាលាបវត្ថុ វិយ អរូបធម្មា។ បុរិសស្ស ជាលាបវត្ថុ
ឧក្កល្ហាត្វា ឧទកប្បហារេន ជាលំ អប្បវត្ថំ កត្វា ធារិកាយ អង្គារេ បិដាយ
តុណ្ហាភូតស្ស និសង្ខារិយ ភិក្ខុនោ អរូបបវត្ថុ ឧក្កល្ហាត្វា សញ្ញញ្ច វេទនញ្ច
និរោធាត្វា និរោធសមាបន្នំ។ ធារិកាយ បិហិតអង្គារា វិយ រូបជីវិតព្រួយ។
បុរិសស្ស បុន ជាលាយ អត្ត សតិ ធារិកាបនយនាធិនិវិយ ភិក្ខុនោ
យថាបរិនិច្ឆកាលាបគមនំ។ អត្តិជាលាយ បវត្ថុ វិយ បុន អរូបធម្មេសុ
ឧប្បន្នេសុ រូចារូបបវត្ថុ វេទិតញ្ច។

អាយុ ឧស្សា ចរិញ្ញាណន្តិ រូបជីវិតព្រួយ, កម្មជនតេជោធាតុ, ចិត្តន្តិ ឥមេ
តយោ ធម្មា យថា ឥមំ រូបកាយំ ជហន្តិ, អថាយំ អចេតនំ កដ្ឋំ វិយ បដិវិយំ
ធម្មិតោ សេតីតិ អត្តោ។ វុត្តញ្ចេតំ -

“អាយុ ឧស្មា ច វិញ្ញាណំ, យទា កាយំ ជហន្តិមំ;
អបរិទ្ធោ តទា សេតិ, បរភត្តំ អចេតន”ន្តិ។ (សំ. និ. ៣.៩៥);

កាយសង្ខារាភិ អស្សាសបស្សសា។ វចីសង្ខារាភិ វិតក្កវិចារា។
ចិត្តសង្ខារាភិ សញ្ញាវេទនា។ អាយុតិ រូបជីវិតិន្ទ្រយំ។ បរិភិទ្ធានីតិ ឧបហតានិ,
វិនជ្ជានីតិ អត្តោ។ តត្ថ កេចិ “និរោធសមាបន្នស្ស ចិត្តសង្ខារាវ និរុទ្ធា”តិ
វចនតោ ចិត្តំ អនិរុទ្ធិ ហោតិ, តស្មា សចិត្តកា អយំ សមាបត្តិតិ វេទន្តិ។ តេ
វត្ថុញ្ញា - “វចីសង្ខារាបិស្ស និរុទ្ធា”តិ វចនតោ វាចា អនិរុទ្ធា ហោតិ, តស្មា និរោធំ
សមាបន្នេន ធម្មម្បិ កថេន្នេន សង្ខាយម្បិ ករោន្នេន និសីទិតព្វំ សិយា។ “យោ
ចាយំ មតោ កាលដ្ឋតោ, តស្សាបិ ចិត្តសង្ខារា និរុទ្ធា”តិ វចនតោ ចិត្តំ អនិរុទ្ធិ
ភវេយ្យ, តស្មា កាលដ្ឋតោ មាតាបិតារោ វា អរហន្តោ វា ឈាបយន្តេន
អនន្តរិយកម្មំ កតំ ភវេយ្យ។ ឥតិ ព្យញ្ញនេ អភិនិវេសំ អកត្វា អាចរិយានំ
នយេ ឋត្វា អត្តោ ឧបបរិក្ខិតញ្ញោ។ អត្តោ ហិ បដិសរណំ, ន ព្យញ្ញនំ។

ឥន្ទ្រិយានិវិប្បសន្ធានីតិ កិរិយមយបវត្ថុស្មិញ្ញា វត្ថុមាទេ ពហិទ្ធា
អារម្មណេសុ បសាទេ យន្តេនេសុ ឥន្ទ្រិយានិ កិលមន្ធានិ ឧបហតានិ មក្ខិតានិ
វិយ ហោន្តិ, វាតាធិហិ ឧដ្ឋិតេន រជេន ចតុមហាបថេ ឋបិតអាទាសោវិយ។
យថា បន ជីវិកាយំ បក្ខិបិទ្វា មញ្ញុសាធិសុ ឋបិតោ អាទាសោ អន្តោយេវ
វិរោចតិ, ឯវំ និរោធំ សមាបន្នស្ស ភិក្ខុនោ អន្តោនិរោធេ បញ្ចា បសាទា
អតិវិរោចន្តិ។ តេន វុត្តំ “ឥន្ទ្រិយានិវិប្បសន្ធានី”តិ។

៤៥៨. កតិ បនាវុសោ, បច្ចយាតិ ឥធ កី បុច្ឆតិ? និរោធស្ស អនន្តរបច្ចយំ
នេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតនំ បុច្ឆិស្សាមីតិ បុច្ឆតិ។ វិស្សន្តនេ បនស្ស សុខស្ស ច
បហាធាតិ ចត្តារោ អបកមនបច្ចយា កថិតា។ អនិមិត្តាយាតិ ឥធ កី បុច្ឆតិ?
និរោធតោ វុដ្ឋានកដលសមាបត្តិ បុច្ឆិស្សាមីតិ បុច្ឆតិ។

អវសេសសមាបត្តិវុដ្ឋានញ៉ាំ ភវុដ្ឋន ហោតិ, និរោធា វុដ្ឋានំ បន
វិបស្សនានិស្សន្ទាយ ជលសមាបត្តិយាតិ តមេវ បុច្ឆតិ។ សព្វនិមិត្តានន្តិ
រូបាទីនំ សញ្ញាមុណានំ។ អនិមិត្តាយ ច ធាតុយា មនសិការោតិ
សព្វនិមិត្តាបកតាយ និព្វានធាតុយា មនសិការោ។ ជលសមាបត្តិសហជាតំ
មនសិការំ សន្ធាយាហ។ ឥតិ ហោជ្ជា និរោធនាទកំ បឋមជ្ឈានំ គហិតំ,
និរោធស្ស អនន្តរបច្ចយំ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ គហិតំ, ឥធនិរោធតោ
វុដ្ឋានកជលសមាបត្តិ គហិតាតិ។

ឥមស្មី ហ្មឺនេ និរោធកថា កថេតញ្ចា ហោតិ។ សា, “ធូហិ ពលេហិ
សមន្នាគតត្តា តយោ ច សម្ពាទនំ បដិប្បស្សន្តិយា សោឡសហិ
ញ្ញាណចរិយាហិ នវហិ សមាធិចរិយាហិ វសីការតាបញ្ញា និរោធសមាបត្តិយា
ញ្ញាណ”ន្តិ វេ បដិសម្ពិទាមគ្គេ (បដិ. ម. ១.៨៣) អាគតា។ វិសុទ្ធិមគ្គេ បនស្សា
សញ្ញាការេនវិនិច្ឆយកថា កថិតា។

ឥនានិ វលញ្ញនសមាបត្តិ បុច្ឆន្តោ កតិ បនាវុសោ, បច្ចយាតិអាទិមាហ។
និរោធតោ ហិ វុដ្ឋានកជលសមាបត្តិយា បិទិ នាម ន ហោតិ, វកំ ទ្វេ
ចិត្តវារមេវ បវត្តិត្វា ភវុដ្ឋំ ឌីតរតិ។ អយញ្ញំ ភិក្ខុ សត្ត ធិវសេ អរូបបវត្តំ
និរោធត្វា និសិន្នោ និរោធហុដ្ឋានកជលសមាបត្តិយំ ន ចិវំ តិដ្ឋតិ។
វលញ្ញនសមាបត្តិយំ បន អន្ធានបរិច្ឆេទោវ បមាណំ។ តស្មា សា បិទិ នាម
ហោតិ។ តេនាហ - “អនិមិត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយា បិទិយា”តិ។ តស្សា ចិវដ្ឋិតត្ថំ
កតិ បច្ចយាតិ អត្តោ។ វិស្សន្តនេ បនស្សា បុព្វេ ច អភិសម្ពាហោតិ
អន្ធានបរិច្ឆេទោ វុត្តោ។ វុដ្ឋានាយាតិ ឥធន ភវុដ្ឋវុដ្ឋានំ បុច្ឆតិ។ វិស្សន្តនេបិស្សា
សព្វនិមិត្តានញ្ចា មនសិការោតិ រូបាទិនិមិត្តវសេន ភវុដ្ឋសហជាតមនសិការោ
វុត្តោ។

២៥៩. យា ចាយំ, អារុសោតិ ឥធ កី បុច្ឆតិ? ឥធ អញ្ញំ អភិនំ នាម នត្ថិ។
ហេដ្ឋា កថិតធម្មេយេវ ឯកតោ សមោធានេត្វា បុច្ឆាមីតិ បុច្ឆតិ។ កត្ត បន តេ
កថិតា? “នីលម្បិ សញ្ញានាតិ បីតកម្មិ, លោហិតកម្មិ, ឌីនាតកម្មិ
សញ្ញានាតិ” តិ (ម. និ. ១.២៥០) ឯតស្មិញ្ញំ ឋានេ អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ
កថិតា។ “នត្ថិ កិញ្ញោតិ អាកិញ្ញញ្ញាយ តនន្តិ នេយ្យ” ត្ថិ (ម. និ. ១.២៥១) ឯត្ត
អាកិញ្ញញ្ញំ។ “បញ្ញាចក្កនា បដានាតិ” តិ (ម. និ. ១.២៥១) ឯត្ត សុញ្ញតា។ “កតិ
បនារុសោ, បច្ចយា អនិមិត្តាយ ចេតោវិមុត្តិយា វិភិយា វុដ្ឋានាយា” តិ ឯត្ត
អនិមិត្តា។ ឯវំ ហេដ្ឋា កថិតាវ ឥមស្មី ឋានេ ឯកតោ សមោធានេត្វា បុច្ឆតិ។ តំ
បន បដិក្ខិបិត្វា ឯតា តស្មី តស្មី ឋានេ និទ្ទិដ្ឋាវាតិ វត្វា អញ្ញេ ចត្តារោ ធម្មា
ឯកនាមកា អត្ថិ។ ឯកោ ធម្មា ចតុនាមកោ អត្ថិ, ឯតំ ចាកដំ កត្វា
កថាបេតុំ ឥធ បុច្ឆតិ តិ អដ្ឋកថាយំ សន្និដ្ឋានំ កតំ។ តស្សាវិស្សជ្ជនេ អយំ
វុច្ឆតារុសោ, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ តិ អយំ ជរណាអប្បមាណតាយ
អប្បមាណា នាម។ អយញ្ញិ អប្បមាណោ វា សត្តេ ជរតិ, ឯកស្មិម្បិ វា សត្តេ
អសេសេត្វា ជរតិ។

អយំ វុច្ឆតារុសោ, អាកិញ្ញញ្ញាតិ អារម្មណាកិញ្ញនស្ស អភារតោ
អាកិញ្ញញ្ញា។ អត្តេន វាតិ អត្ត ភារចោសបុគ្គលាទិសដ្ឋាតេន អត្តេន សុញ្ញំ។
អត្តនិយេន វាតិ បីវរាទិបរិក្ខារសដ្ឋាតេន អត្តនិយេន សុញ្ញំ។ អនិមិត្តាតិ
រាគនិមិត្តាទីនំ អភារេនេវ អនិមិត្តា, អរហត្តជលសមាបត្តិ សន្ធាយាហា។
នានត្តា ចេវ នានាព្យញ្ញនា ចាតិ ព្យញ្ញនម្បិ នេសំ នានា អត្តោបិ។ តត្ត
ព្យញ្ញនស្ស នានតា ចាកដាវ។ អត្តោ បន, អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិ
ភូមន្តរតោ មហាគ្គតា ឯវំ ហោតិ រូចាវចរា; អារម្មណតោ សត្ត
បញ្ញត្តិអារម្មណា។ អាកិញ្ញញ្ញា ភូមន្តរតោ មហាគ្គតា អរូចាវចរា;
អារម្មណតោ ន វត្តញ្ញារម្មណា។ សុញ្ញតា ភូមន្តរតោ កាមាវចរា; អារម្មណតោ

សង្ខារមូលា។ វិបស្សនា ហិ ឯត្ថ សុញ្ញតាតិ អធិប្បតា។ អនិមិត្តា
ភុម្មន្តរតោ លោកុត្តរា; អារម្មណតោ និព្វានាមូលា។

រាគោ ខោ, អារុសោ, បមាណករណោតិ អាទីសុ យថា បព្ពតចាទេ
បូតិបណ្ណារសឧកំ នាម ហោតិ កាឡវណ្ណំ; ឱលោកេន្ទានំ ព្យាមសតកម្មំ
វិយ ខាយតិ។ យដ្ឋី វា រដ្ឋំ វា គហេត្វា មិនន្តស្ស បិដ្ឋិចាទោត្ថរណាមត្តម្មំ ន
ហោតិ។ ឯវមេរំ យាវ រាគាទយោ នុប្បជ្ឈន្តិ, តាវ បុគ្គលំ សញ្ញានិតំ ន សក្កា
ហោន្តិ, សោតាបន្នោវិយ, សកទាគាមី វិយ, អនាគាមី វិយ ច ខាយតិ។ យទា
បនស្ស រាគាទយោ ឧប្បជ្ឈន្តិ, តទា រត្តោ ទុដ្ឋោ មូឡោតិ បញ្ញាយតិ។ ឥតិ ឯតេ
“ឯត្ថកោ អយ”ន្តិ បុគ្គលស្ស បមាណំ ទស្សន្តោវិយ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ
បមាណករណា នាម វុត្តា។ យាវតា ខោ, អារុសោ, អប្បមាណា
ចេតោវិមុត្តិយោតិ យត្ថកា អប្បមាណា ចេតោវិមុត្តិយោ។ កិត្តកា បន តា?
ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា, ចត្តារោ មគ្គា, ចត្តាវិ ច ដលានីតិ ទ្វាទស។ តត្ថ
ព្រហ្មវិហារា ជរណាអប្បមាណាតាយ អប្បមាណា។ សេសា បមាណករណានំ
កិលេសានំ អភាវេន អប្បមាណា។ និព្វានម្មិ អប្បមាណាមេវ, ចេតោវិមុត្តិ បន
ន ហោតិ, តស្មា ន គហិតំ។ អកុប្បាតិ អរហត្តដលចេតោវិមុត្តិ; សា ហិ តាសំ
សត្តដេដ្ឋិកា, តស្មា អគ្គមក្ខាយតីតិ វុត្តា។ រាគោ ខោ, អារុសោ, កិញ្ចោនោតិ
រាគោ ឧប្បជ្ឈិត្វា បុគ្គលំ កិញ្ចាតិ មទ្គតិ បលិតុន្ទតិ។ តស្មា កិញ្ចោនោតិ វុត្តោ។
មនុស្សា កិវ គោណេហិ ខលំ មទ្គាបេន្នោ កិញ្ចោហិ កបិល, កិញ្ចោហិ
កាឡកាតិ វេទន្តិ។ ឯវ មទ្គនត្តោ កិញ្ចនត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ទោសមោហេសុបិ
ឯសេវ នយោ។ អាកិញ្ចញ្ញា ចេតោវិមុត្តិយោ នាម នវ ធម្មា
អាកិញ្ចញ្ញាយតនព្វា មគ្គដលានិ ច។ តត្ថ អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ កិញ្ចានំ អារម្មណំ
អស្ស នត្ថិតិ អាកិញ្ចញ្ញំ។ មគ្គដលានិ កិញ្ចានានំ មទ្គានានំ បលិតុន្ទនកិលេសានំ

នត្តិតាយ អាភិញ្ញាញានិ។ និព្វានម្បិ អាភិញ្ញាញំ, ចេតោវិមុត្តិ បន ន ហោតិ,
តស្មា ន គហិតំ។

រាគោ ខោ, អារុសោ, និមិត្តករណោតិអាធិសុ យថា នាម ទ្វិន្នំ កុលានំ
សធិសា ទ្វេ វច្ឆកា ហោន្តិ។ យាវ តេសំ លក្ខណំ ន កតំ ហោតិ, តាវ “អយំ
អសុកកុលស្ស វច្ឆកោ, អយំ អសុកកុលស្ស” តិ ន សក្កា ហោន្តិ ជានិតុំ។
យទា បន តេសំ សត្តិសូលាធិសុ អញ្ញាតំ លក្ខណំ កតំ ហោតិ, តទា សក្កា
ហោន្តិ ជានិតុំ។ ឯវមេវ យាវ បុគ្គលស្ស រាគោ នុប្បជ្ជតិ, តាវ ន សក្កា ហោតិ
ជានិតុំ អរិយោ វា បុគ្គលោ វា តិ។ រាគោ បនស្ស ឧប្បជ្ជមា ឆោវ សរាគោ នាម
អយំ បុគ្គលោតិ សញ្ញានននិមិត្តំ ករោន្តោវិយ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា
“និមិត្តករណោ” តិ វុត្តោ។ ទោសមោហោសុបិ ឯសេវ នយោ។

អនិមិត្តា ចេតោវិមុត្តិ នាម តេរស ធម្មា - វិបស្សនា, ចត្តារោ អារុប្បា,
ចត្តារោ មគ្គា, ចត្តារិ ច ជលានីតិ។ តត្ថ វិបស្សនា និច្ចនិមិត្តំ សុខនិមិត្តំ
អត្តនិមិត្តំ ឧក្សាជេតីតិ អនិមិត្តា នាម។ ចត្តារោ អារុប្បា រូបនិមិត្តស្ស អភាវេន
អនិមិត្តា នាម។ មគ្គជលានិ និមិត្តករណានំ កិលេសានំ អភាវេន អនិមិត្តានិ។
និព្វានម្បិ អនិមិត្តមេវ, តំ បន ចេតោវិមុត្តិ ន ហោតិ, តស្មា ន គហិតំ។ អថ
កស្មា សុញ្ញតា ចេតោវិមុត្តិ ន គហិតាតិ? សា, “សុញ្ញា រាគោ” តិអាធិវចនតោ
សព្ពត្ត អនុបរិជ្ជាវ, តស្មា វិសុំ ន គហិតា។ ឯកត្តាតិ អារម្មណាវសេន ឯកត្តា។
អប្បមាណំ អាភិញ្ញាញំ សុញ្ញតំ អនិមិត្តន្តិ ហិ សញ្ញានេតានិ និព្វានស្សវ
នាមាទិ។ ឥតិ ឥមិនា បរិយាយេន ឯកត្តា។ អញ្ញាស្មី បន ថានេ អប្បមាណា
ហោន្តិ, អញ្ញាស្មី អាភិញ្ញាញា អញ្ញាស្មី សុញ្ញតា អញ្ញាស្មី អនិមិត្តាតិ ឥមិនា
បរិយាយេន នាទាព្យញ្ញនា។ ឥតិ ថេរោ យថានុសន្និឆាវ ទេសនំ និដ្ឋបេសីតិ។

បបញ្ចាសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

មហាវេទល្អសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចូឡវេទល្អសុត្តន្តវណ្ណនា

៤៦០. ឯវំ មេ សុតន្តិ ចូឡវេទល្អសុត្តំ។ តត្ថ វិសាខោ ឧចាសកោតិ
វិសាខោតិ ឯវំនាមកោ ឧចាសកោ។ យេន ធម្មទិន្នាតិ យេន ធម្មទិន្នា នាម
ភិក្ខុនី តេនុបសង្កមិ។ កោ បនាយំ វិសាខោ? កា ធម្មទិន្នា? កស្មា ឧបសង្កមីតិ?
វិសាខោ នាម ធម្មទិន្នាយ គិហិកាលេ យវសាមិកោ។ សោ យទា ភក្កវា
សម្មាសម្ពោធិ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា បវត្តវរធម្មចក្កោ យសាធយោ កុលបុត្ត វិនេត្វា
ឧវេលំ បត្វា តត្ថ ជដិលសហស្សំ វិនេត្វា បុរាណជដិលេហិ ឪណាសវភិក្ខុហិ
សទ្ធិ រាជគហំ កត្វា ពុទ្ធនស្សនត្ថំ ទ្វាទសនហុតាយ បរិសាយ សទ្ធិ អាគតស្ស
ពិម្ពិសារមហារាជស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ តទា រញ្ញា សទ្ធិ អាគតេសុ
ទ្វាទសនហុតេសុ ឯកំ នហុតំ ឧចាសកត្ថំ បដិវេទេសិ, ឯកាទស នហុតានិ
សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជហីសុ សទ្ធិ រញ្ញា ពិម្ពិសារេន។ អយំ ឧចាសកោ តេសំ
អញ្ញាតោ, តេហិ សទ្ធិ បឋមទស្សនេ សោតាបត្តិជលេ បតិជ្ជាយ, បុន
ឯកទិវសំ ធម្មំ សុត្វា សកទាគាមិជលំ បត្វា, តតោ អបរភាគេបិ ឯកទិវសំ
ធម្មំ សុត្វា អនាគាមិជលេ បតិជ្ជិតោ។ សោ អនាគាមី ហុត្វា គេហំ អាគច្ឆន្តោ
យថា អញ្ញេសុ ទិវសេសុ តតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ សិតំ កុរុមាណោ អាគច្ឆតិ,
ឯវំ អនាគត្វា សន្តិជ្ជិយោ សន្តមាណសោ ហុត្វា អគមាសិ។

ធម្មទិន្នា សីហបញ្ញវំ ឧក្ខ្យាជេត្វា វីថី ឱលោកយមាណា តស្ស អាគមនាការំ
ទិស្វា, “កី នុ ខោ ឯត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បច្ចុគ្គមនំ កុរុមាណា សោចានសីសេ
បត្វា ឱលម្ពនត្ថំ ហត្ថំ បសារេសិ។ ឧចាសកោ អត្តនោ ហត្ថំ សមិញ្ញេសិ។ សា
“ចាតរាសភោជនកាលេ ជានិស្សមី”តិ ចិន្តេសិ។ ឧចាសកោ បុព្វេ តាយ សទ្ធិ
ឯកតោ ភុញ្ញតិ។ តំ ទិវសំ បុន តំ អនបលោកេត្វា យោការចរភិក្ខុវិយ

ឯកកោវ ភុត្តិ។ សា, “សាយន្តកាលេ ជានិស្សមី” តិ ចិន្តេសិ។ ឧបាសកោ
តំធិវសំ សិរិគព្ពំ ន ចារិសិ, អញ្ញំ គព្ពំ បដិជគ្គាបេត្វា កប្បិយមញ្ញកំ
បញ្ញាបាបេត្វា និបដ្ឋិ។ ឧបាសិកា, “កី នុ ខុស្ស ពហិទ្ធា បត្តនា អត្ថិ, ឧទាហុ
កេនចិនេវ បរិភេទកេន ភិន្នោ, ឧទាហុ មយ្ហេវ កោចិ ទោសោ អត្ថិ” តិ
ពលវទោមនស្ស ហុត្វា, “ឯកំ ទ្វេ ធិវសេ វសិតកាលេ សក្កាញាតុ” តិ តស្ស
ឧបជ្ជានំ គន្ធា វន្តិច្ឆា អជ្ជាសិ។

ឧបាសកោ, “កី ធម្មទិន្នេ អកាលេ អាគតាសិ” តិ បុច្ឆិ។ អាម អយ្យបុត្ត,
អាគតាម្ហិ, ន តំ យថា បុរាណោ, កី នុ តេ ពហិទ្ធា បត្តនា អត្ថិ តិ? នត្ថិ
ធម្មទិន្នេ តិ។ អញ្ញោ កោចិ បរិភេទកោ អត្ថិ តិ? អយម្បិ នត្ថិ តិ។ ឯវំ សន្តេ
មយ្ហេវ កោចិ ទោសោ ភវិស្សតី តិ។ តុយ្ហម្បិ ទោសោ នត្ថិ តិ។ អថ កស្មា មយា
សទ្ធិ យថា បកតិយា អាហាបសល្លាបមត្តម្បិ ន ករោថា តិ? សោ ចិន្តេសិ -
“អយំ លោកុត្តរធម្មោ នាម គរុ ភាវិយោ ន បកាសេតតញ្ញោ, សចេ ខោ បនាហំ
ន កថេស្សមិ, អយំ ហនយំ ជាលេត្វា ឯត្ថវ កាលំ ករេយ្យ” តិ
តស្សនុគ្គហត្ថាយ កថេសិ - “ធម្មទិន្នេ អហំ សត្ត ធម្មទេសនំ សុត្វា
លោកុត្តរធម្មំ នាម អធិគតោ, តំ អធិគតស្ស ឯវុចា លោកិយកិរិយា ន
វដ្ឋតិ។ យទិ តំ ឥច្ឆសិ, តវ ចត្តាលីស កោជិយោ មម ចត្តាលីស កោជិយោ តិ
អសីតិកោជិជនំ អត្ថិ, ឯត្ថ ឥស្សរា ហុត្វា មម មាតិជ្ជានេ វា ភគិនិជ្ជានេ វា ឋត្វា
វស។ តយា ទិន្នេន ភត្តបិណ្ឌមត្តកេន អហំ យាបេស្សមិ។ អថេវំ ន ករោសិ,
ឥមេ ភោគេ គហេត្វា កុលគេហំ គប្ប, អថាបិ តេ ពហិទ្ធា បត្តនា នត្ថិ, អហំ តំ
ភគិនិជ្ជានេ វា ធិតុជ្ជានេ វា ឋបេត្វា ទោសេស្សមី” តិ។

សា ចិន្តេសិ - “បកតិបុរិសោ ឯវំ វត្តា នាម នត្ថិ។ អទ្ធា ឯតេន
លោកុត្តរវរធម្មោ បដិវិទ្ធោ។ សោ បន ធម្មោ កី បុរិសេហោវ បដិពុជ្ឈិតញ្ញោ,

ឧទាហរណ៍ មាតុកាមាបិ បដិវដ្តិតុំ សក្កាតី" តិ វិសាខំ ឯតទរោច - "កី នុ ខោ
ឯសោ ធម្មោ បុរិសេហោ លភិតតោ, មាតុកាមេនបិ សក្កាលទ្ធ" តិ? កី វទេសិ
ធម្មទិន្នោ, យេ បដិបន្នកា, តេ ឯតស្ស ទាយាទា, យស្ស យស្ស ឧបនិស្សយោ
អត្ថិ, សោ សោ ឯតំ បដិលភតីតិ។ ឯវំ សន្តេ មយ្ហំ បព្ពដ្ឋំ អនុជានាថាតិ។ សាធុ
កន្តោ, អហម្បិ តំ ឯតស្មីយេវ មគ្គេ យោជេតុកាមោ, មនំ បន តេ អជានមាទោ
ន កថេមីតិ តាវនេវ ពិម្ពិសាវស្ស រញ្ជោ សន្តិកំ គន្ធា វន្តិត្វា អដ្ឋាសិ។

រាជា, "កី, គហបតិ, អកាលេ អាគតោសិ" តិ បុច្ឆិ។ ធម្មទិន្នោ, "មហារាជ,
បព្ពដិស្សមី" តិ វទតីតិ។ កី បនស្ស លទ្ធំ វដ្តតិ? អញ្ញំ កិញ្ចំ នត្ថិ,
សោវណ្ណាសិវិកំ នេវ, លទ្ធំ វដ្តតិ នគរញ្ច បដិជគ្គាបេតុន្តិ។ រាជា សោវណ្ណាសិវិកំ
ទត្វា នគរំ បដិជគ្គាបេសិ។ វិសាខោ ធម្មទិន្នំ គន្ធាទកេន នហាបេត្វា
សព្ពាលម្ពាវេហិ អលម្ពាវាបេត្វា សោវណ្ណាសិវិកាយ និសីទាបេត្វា
ញាតិគណេន បរិវាវាបេត្វា គន្ធិបុច្ឆាទីហិ បូជយមាទោ នគរវាសនំ ករោត្តោ
វិយ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ធា, "ធម្មទិន្នំ បព្ពាជេថាយេ" តិ អាហា។ ភិក្ខុនិយោ "ឯកំ
វា ទ្វេ វា ទោសេ សហិតុំ វដ្តតិ គហបតី" តិ អាហំសុ។ នត្ថយេ កោចិ ទោសោ,
សទ្ធាយ បព្ពដតីតិ។ អថេកា ព្យត្តា ថេវី តថបញ្ចកកម្មជ្ជានំ អាចិក្ខិត្វា កេសេ
ឱហារេត្វា បព្ពាជេសិ។ វិសាខោ, "អភិរមយេ, ស្វាគ្គាតោ ធម្មោ" តិ វន្តិត្វា
បក្កាមិ។

តស្ស បព្ពដិតទិវសតោ បដ្ឋាយ លាភសក្ការោ ឧប្បន្និ។ តេនេវ បលិតុទ្វា
សមណធម្មំ កាតុំ ឱកាសំ ន លភតិ។ អថាចរិយ-ឧបជ្ឈាយថេរិយោ គហេត្វា
ជនបទំ គន្ធា អដ្ឋតីសាយ អារម្មណេសុ ចិត្តុចិតំ កម្មជ្ជានំ កថាបេត្វា
សមណធម្មំ កាតុំ អារទ្វា, អភិជីហារសម្បទ្គត្តា បន ឆាតិចិវំ កិលមិត្ត។

ឥតោ បដ្ឋាយ ហិ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម សត្តា
លោកេ ឧទទាទិ។ តទា ឯសា ឯកស្មី កុលេ ទាសី ហុត្វា អត្តនោ កេសេ
វិក្កិណិទ្វា សុជាតត្ថេរស្ស នាម អគ្គសាវកស្ស ទានំ ទត្វា បត្តនមកាសិ។ សា
តាយ បត្តនាភិជីហារសម្មត្តិយា នាតិចិរំ កិលមិត្ត, កតិចាហេនេវ អរហត្តំ
បត្វា ចិន្តេសិ - “អហំ យេនត្ថេន សាសនេ បព្ពជិតា, សោ មត្តកំ បត្តោ, កី មេ
ជនបទវាសេន, មយ្ហំ ញាតកាបិ បុញ្ញានិ ករិស្សន្តិ, ភិក្ខុនិសង្ឃាបិ បច្ឆយេហិ
ន កិលមិស្សតិ, រាជគហំ គន្ធាមី” តិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ គហេត្វា រាជគហមេវ
អគមាសិ។ វិសាខោ, “ធម្មទិន្នា កិរ អាគតា” តិ សុត្វា, “បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ
ជនបទំ គតា, គន្ធាបិ នចិរស្សេវ បច្ឆាគតា, កី នុ ខោ ភវិស្សតិ, គន្ធា
ជានិស្សមី” តិ ទុតិយគមនេន ភិក្ខុនិឧបស្សយំ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ - “អថ ខោ
វិសាខោ ឧទាសកោ យេន ធម្មទិន្នា ភិក្ខុនី តេនុបសង្កមី” តិ។

ឯតទរោចាតិ ឯតំ សក្កាយោតិអាទិវចនំ អរោច។ កស្មា អរោចាតិ? ឯវំ
កិរស្ស អហោសិ - “អភិរមសិ នាភិរមសិ, អយ្យេ” តិ ឯវំ បុច្ឆនំ នាម ន
បណ្ឌិតកិច្ចំ, បញ្ចាទានកូន្ទេ ឧបនេត្វា បញ្ចំ បុច្ឆិស្សមិ, បញ្ចព្យាករណេន
តស្ស អភិរតី វា អនភិរតី វា ជានិស្សមីតិ, តស្មា អរោច។ តំ សុត្វាវ ធម្មទិន្នា
អហំ, អាវុសោវិសាខ, អចិរបព្ពជិតា សកាយំ វា បរកាយំ វា កុតោ
ជានិស្សមីតិ វា, អញ្ញត្ថេរិយោ ឧបសង្កមីត្វា បុច្ឆាតិ វា អវត្វា ឧបនិក្ខត្តំ
សម្មជិច្ឆមាណវិយ, ឯកទាសកគណ្ឌី មោចន្តិវិយ គហនដ្ឋានេ ហត្ថិមគ្គំ
នីហារមាណវិយ ខត្តមុខេន សមុគ្គំ វិវរមាណវិយ ច បដិសម្ពិទាវិសយេ វត្វា
បញ្ចំ វិស្សជ្ជមាណ, បញ្ច ខោ ឥមេ, អាវុសោវិសាខ, ឧទាទានកូន្ទាតិអាទិមាហ។
តត្ថ បញ្ចាតិ គណនបរិច្ឆេទោ។ ឧទាទានកូន្ទាតិ ឧទាទានានំ បច្ឆយភូតា
ខន្ទាតិ ឯវមាទិនា នយេនេត្ត ឧទាទានកូន្ទកថាវិត្តារេត្វា កថេតញ្ច។ សា

បនេសាវីសុទ្ធិមគ្គវិញ្ញាណ ឯវាតិ តត្ថវិញ្ញាណនយេនេវ វេទិតញ្ញា។
សក្កាយសមុទយាធិសុបិ យំ វត្ថុញ្ញំ, តំ ហេដ្ឋា តត្ថ តត្ថ វុត្ថមេវ។

ឥទំ បន ចតុសច្ចព្យាករណំ សុត្វាវិសាខោ ថេរិយា អភិរតការំ អញ្ញាសិ។
យោ ហិ ពុទ្ធសាសនេ ឧក្កល្លាតោ ហោតិ អនភិរតោ, សោ ឯវំ បុច្ឆិតបុច្ឆិតបញ្ញំ
សណ្ឋានេន ឯកេកំ បលិតំ គល្លាន្តោវិយ, សិនេរុចាទតោ វាលុកំ ឧទ្ធរន្តោ
វិយ វិស្សជ្ជេតុំ ន សក្កាតិ។ យស្មា បន ឥមាធិ ចត្វាវិ សច្ចានិ លោកេ
ចន្ទិមស្វរិយាវិយ ពុទ្ធសាសនេ ចាកដានិ, បរិសមជ្ឈេ គតោ ហិ ភគវាបិ
មហាថេរាបិ សច្ចានេវ បកាសេន្តិ; ភិក្ខុសង្ឃេបិ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ
កុលបុត្ត ចត្វាវិ នាម កី, ចត្វាវិ អរិយសច្ចានិតិ បញ្ញំ ឧក្កល្លាបេតិ។ អយញ្ច
ធម្មទិន្នា ឧចាយកោសល្លេ បិតា បណ្ឌិតា ព្យត្តា នយំ គហេត្វា សុតេនបិ
កថេតុំ សមត្ថា, តស្មា “ន សក្កា ឯតិស្ស ឯត្វាវតា សច្ចានំ បដិវិទូភារោ ញ្ញាតុំ,
សច្ចវិនិញ្ញោគបញ្ញាព្យាករណេន សក្កា ញ្ញាតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ហេដ្ឋា កថិតានិ ទ្វេ
សច្ចានិ បដិនិវត្តេត្វា គុដ្ឋំ កត្វា គល្លាបញ្ញំ បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆន្តោ តញ្ជោវ នុ ខោ,
អយ្យេតិអាទិមាហ។

តស្ស វិស្សជ្ជនេ ន ខោ, អាវុសោវិសាខ, តញ្ជោវ ឧចាទានន្តិ ឧចាទានស្ស
សង្ខារក្ខន្ធកេនេសការតោ ន តំយេវ ឧចាទានំ តេ បញ្ចុចាទានក្ខន្ធា, នាបិ
អញ្ញាត្រ បញ្ចហិ ឧចាទានក្ខន្ធមិ ឧចាទានំ។ យទិ ហិ តញ្ជោវ សិយា,
រូចាទិសភាវម្មិ ឧចាទានំ សិយា។ យទិ អញ្ញាត្រ សិយា, បរសមយេ
ចិត្តវិប្បយុត្តោ អនុសយោវិយ បណ្ឌិតិវិយ និព្វានំវិយ ច ឧទ្ធវិនិមុត្តំ វា សិយា,
ឆដ្ឋោ វា ខន្ធវោ បញ្ញាបេតញ្ញោ ភវេយ្យ, តស្មា ឯវំ ព្យាកាសិ។ តស្ស ព្យាករណំ
សុត្វា “អធិកតបតិដ្ឋា អយ”ន្តិវិសាខោ និដ្ឋមគមាសិ។ ន ហិ សក្កា
អវិណាសវេន អសម្ពុទ្ធន អវិត្ថាយន្តេន បទីបសហស្សំ ជាលេន្តេនវិយ

ឯវត្ថុចោ គុណ្ណោ បដិច្ចន្នោ តិលក្ខណាហតោ គម្ពីរោ បញ្ញោវិស្សន្នេតុំ។ និដ្ឋំ
គន្ធា បន, “អយំ ធម្មទិន្នា សាសនេលទ្ធិបតិជ្ជា អធិគតបដិសម្ពិទា
វេសារជ្ជប្បត្តា កវមត្តកេ វិតា មហាធិណាសវា, សមត្តា មយ្ហំ បុច្ឆិតបញ្ចំ
កថេតុំ, ឥទានិ បន នំ ឡីវត្តិកសារំ បញ្ចំ បុច្ឆិស្សមី” តិ ចិន្តត្វា តំ បុច្ឆន្តោ, កថំ
បនាយ្យតិអាទិមាហ។

៤៦០. តស្ស វិស្សន្នេន អស្សុតវាតិអាទិ មូលបរិយាយេ វិត្តាវិគមេវ។ រូបំ
អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ, “ឥតេកក្ខោ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ។ យំ រូបំ សោ
អហំ, យោ អហំ តំ រូបន្តិ រូបញ្ច អត្តញ្ច អទ្ធិយំ សមនុបស្សតិ។ សេយ្យថាបិ
នាម តេលប្បធិបស្ស ឈាយតោ យា អទ្ធិ សោ វណ្ណោ, យោ វណ្ណោ សា អទ្ធិតិ
អទ្ធិញ្ច វណ្ណញ្ច អទ្ធិយំ សមនុបស្សតិ។ ឯវមេវ ឥតេកក្ខោ រូបំ អត្តតោ
សមនុបស្សតិ... បេ.... អទ្ធិយំ សមនុបស្សតិ” តិ (បដិ. ម. ១.១៣១) ឯវំ រូបំ អត្តាតិ
ទិដ្ឋិបស្សនាយ បស្សតិ។ រូបវន្តំ វា អត្តានន្តិ អរូបំ អត្តាតិ គហេត្វា ឆាយាវន្តំ
រុក្ខំវិយ តំ អត្តានំ រូបវន្តំ សមនុបស្សតិ។ អត្តនិ វា រូបន្តិ អរូបមេវ អត្តាតិ
គហេត្វា បុប្ផស្មី គន្ធាវិយ អត្តនិ រូបំ សមនុបស្សតិ។ រូបស្មី វា អត្តានន្តិ
អរូបមេវ អត្តាតិ គហេត្វា ករណ្ណាយ មណីវិយ អត្តានំ រូបស្មី
សមនុបស្សតិ។ វេទនំ អត្តតោតិអាទិសុបិ ឯសេវ នយោ។

តត្ថ, រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ សុទ្ធិរូបមេវ អត្តាតិ កថិតំ។ រូបវន្តំ វា
អត្តានំ, អត្តនិ វា រូបំ, រូបស្មី វា អត្តានំ។ វេទនំ អត្តតោ... សញ្ញំ... សម្ពាវេ...
វិញ្ញាណំ អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ ឥមេសុ សត្តសុ ហិណេសុ អរូបំ អត្តាតិ
កថិតំ។ វេទនាវន្តំ វា អត្តានំ, អត្តនិ វា វេទនំ, វេទនាយ វា អត្តានន្តិ ឯវំ ចតុស្ក
ខន្ទេសុ តិណ្ណំ តិណ្ណំ វសេន ទ្វាទសសុ ហិណេសុ រូបាវបមិស្សកោ អត្តា
កថិតោ។ តត្ថ រូបំ អត្តតោ សមនុបស្សតិ... វេទនំ... សញ្ញំ... សម្ពាវេ... វិញ្ញាណំ

អត្តតោ សមនុបស្សតីតិ ឥមេសុ បញ្ចសុ វាណេសុ ឧប្បទទិដ្ឋិ កថិតា,
អវសេសេសុ សស្សតទិដ្ឋិតិ។ ឯវមេត្ត បន្ទរស ភវទិដ្ឋិយោ, បញ្ចវិភវទិដ្ឋិយោ
ហោន្តិ។ នរូបំ អត្តតោតិ ឯត្ថ រូបំ អត្តាតិ ន សមនុបស្សតិ។ អនិច្ចំ ទុក្ខំ
អនត្តាតិ បន សមនុបស្សតិ។ នរូបវន្តំ អត្តានំ... បេ... នវិញ្ញាណស្មី អត្តានន្តិ
ឥមេ បញ្ចក្ខន្ធកេនចិ បរិយាយេន អត្តតោ ន សមនុបស្សតិ, សញ្ញាការេន
បន អនិច្ចា ទុក្ខា អនត្តាតិ សមនុបស្សតិ។

ឯត្តាវតា ថេរិយា, “ឯវំ ខោ, អារុសោវិសាខ, សក្កាយទិដ្ឋិ ហោតី” តិ ឯវំ
បុរិមបញ្ចវិស្សន្នេន្តិយា ឯត្ថកេន គមនំ ហោតិ, អាគមនំ ហោតិ, គមនាគមនំ
ហោតិ, វដ្តំ វត្ថតីតិ វដ្តំ មត្តកំ ចាបេត្វា ទស្សិតំ។ ឯវំ ខោ, អារុសោវិសាខ,
សក្កាយទិដ្ឋិ ន ហោតីតិ បដ្ឋិមំ បញ្ចវិស្សន្នេន្តិយា ឯត្ថកេន គមនំ ន ហោតិ,
អាគមនំ ន ហោតិ, គមនាគមនំ ន ហោតិ, វដ្តំ នាម ន វត្ថតីតិ វិវដ្តំ មត្តកំ
ចាបេត្វា ទស្សិតំ។

៤៦២. កតមោ បនាយ្យេ, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោតិ អយំ បញ្ចោ ថេរិយា
បដិបុច្ឆិត្វាវិស្សន្នេតត្តោ ភវេយ្យ - “ឧចាសក, តយា ហោជ្ជា មគ្គោ បុច្ឆិតោ,
ឥធ កស្មា មគ្គមេវ បុច្ឆសី” តិ។ សា បន អត្តនោ ព្យត្តតាយ បណ្ឌិច្ចន តស្ស
អធិប្បាយំ សល្លក្ខេសិ - “ឥមិនា ឧចាសកេន ហោជ្ជា បដិបត្តិវសេន មគ្គោ
បុច្ឆិតោ ភវិស្សតិ, ឥធ បន តំ
សម្ពុតាសម្ពុតលោកិយលោកុត្តរសម្ពុហិតាសម្ពុហិតាវសេន បុច្ឆិតុកាមោ
ភវិស្សតី” តិ។ តស្មា អប្បដិបុច្ឆិត្វាវ យំ យំ បុច្ឆិ, តំ តំ វិស្សន្នេសិ។ តត្ថ
សម្ពុតោតិ ចេតិកោ កប្បិតោ បកប្បិតោ អាយុហិតោ កតោ និព្វត្តិតោ
សមាបដ្ឋន្តេន សមាបដ្ឋិតត្តោ។ តីហិ ច ខោ, អារុសោវិសាខ, ខន្ធហិ អរិយោ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សម្ពុហិតោតិ ឯត្ថ យស្មា មគ្គោ សប្បទេសោ, តយោ ខន្ធា

និប្បទេសា, តស្មា អយំ សប្បទេសត្តា នគរំវិយ រដ្ឋេន និប្បទេសេហិ តីហិ
ខន្ធហិ សង្កហិតោ។ តត្ថ សម្មាវាចាធម្មោ តយោ សីលមេវ, តស្មា តេ
សជាតិតោ សីលក្ខន្ធន សង្កហិតាតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ ចាឡិយំ សីលក្ខន្ធតិ
ភុម្មេនវិយ និទ្ទេសោ កតោ, អត្ថោ បន ករណាវសេន វេទិតញ្ចា។
សម្មាវាយាមាធិសុ បន តីសុ សមាធិ អត្ថនោ ធម្មតាយ អារម្មណេ
ឯកគ្គភាវេន អប្បេតុំ ន សក្កោតិ។ វិរិយេ បន បគ្គហកិច្ចំ សាធន្តេ សតិយា ច
អបិលាបនកិច្ចំ សាធន្តិយា លទ្ធិបកាវេ ហុត្វា សក្កោតិ។

តត្រាយំ ឧបមា - យថា ហិ “នក្ខត្តំ កិឡិស្សមា” តិ ឧយ្យានំ បរិដ្ឋេសុ តីសុ
សហាយេសុ ឯកោ សុបុច្ឆិតំ ចម្បករុក្ខំ ទិស្វា ហត្ថំ ឧត្តិបិទ្វាបិ គហេតុំ ន
សក្កុណោយ្យ។ អថស្ស ទុតិយោ ឱនមិទ្វា បិដ្ឋិ ទទេយ្យ, សោ តស្ស បិដ្ឋិយំ
វត្វាបិ កម្មនោ គហេតុំ ន សក្កុណោយ្យ។ អថស្ស ឥតរោ អំសក្ខដំ
ឧបនាមេយ្យ, សោ ឯកស្ស បិដ្ឋិយំ វត្វា ឯកស្ស អំសក្ខដំ ឱលុព្ភ យថារុចិ
បុច្ឆានិ ឱចិនិទ្វា បិឡិទ្វា នក្ខត្តំ កិឡេយ្យ។ ឯសម្មទមិទំ ទដ្ឋត្ថំ។ ឯកតោ
ឧយ្យានំ បរិដ្ឋា តយោ សហាយកាវិយ ហិ ឯកតោ ជាតា សម្មាវាយាមាធម្មោ
តយោ ធម្មា។ សុបុច្ឆិតចម្បកោវិយ អារម្មណំ។ ហត្ថំ ឧត្តិបិទ្វាបិ គហេតុំ
អសក្កោន្តោវិយ អត្ថនោ ធម្មតាយ អារម្មណេ ឯកគ្គភាវេន អប្បេតុំ
អសក្កោន្តោ សមាធិ។ បិដ្ឋិ ទទ្វា ឱនតសហាយោវិយ វាយាមោ។ អំសក្ខដំ ទទ្វា
បិតសហាយោវិយ សតិ។ យថា តេសុ ឯកស្ស បិដ្ឋិយំ វត្វា ឯកស្ស អំសក្ខដំ
ឱលុព្ភ ឥតរោ យថារុចិ បុច្ឆំ គហេតុំ សក្កោតិ, ឯវមេវ វិរិយេ បគ្គហកិច្ចំ
សាធន្តេ, សតិយា ច អបិលាបនកិច្ចំ សាធន្តិយា លទ្ធិបកាវេ សមាធិ
សក្កោតិ អារម្មណេ ឯកគ្គភាវេន អប្បេតុំ។ តស្មា សមាធិយេវេត្ថ សជាតិតោ
សមាធិក្ខន្ធន សង្កហិតោ។ វាយាមសតិយោ បន កិរិយតោ សង្កហិតា ហោន្តិ។

សម្មាទិដ្ឋិសម្មាសង្គីប្បសុបិ បញ្ញា អត្តនោ ធម្មតាយ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ
អារម្មណំ និច្ឆេតំ ន សក្កោតិ, វិតក្កេ បន អាគោដេត្វា អាគោដេត្វា ទេន្ត
សក្កោតិ។ កេមំ? យថា ហិ ហោរញ្ញិកោ កហាបណំ ហត្ថេ វេបេត្វា
សត្តភាគេសុ ឌីលោកេតុកាមោ សមាធាបិ ន ចក្កុទលេនេវ បរិវេត្តេតុ
សក្កោតិ, អង្គុលិបព្វេហិ បន បរិវេត្តេត្វា ឥតោ ចិតោ ច ឌីលោកេតុ សក្កោតិ។
ឯវេមេវ ន បញ្ញា អត្តនោ ធម្មតាយ អនិច្ចាទិវេសេន អារម្មណំ និច្ឆេតុ សក្កោតិ,
អភិនិរោបនលក្ខណេន បន អាហាននបរិយាហាននវេសេន វិតក្កេន
អាគោដេន្តេន វិយ បរិវេត្តេន្តេន វិយ ច អាទាយា ទិន្នមេវ វិនិច្ឆេតុ សក្កោតិ។
តស្មា ឥធាបិ សម្មាទិដ្ឋិយេវ សជាតិតោ បញ្ញាក្ខន្ធន សង្គហិតា។
សម្មាសង្គីប្បា បន កិរិយតោ សង្គហិតោ ហោតិ។ ឥតិ ឥមេហិ តិហិ ខន្ធហិ
មគ្គោ សង្គហំ គច្ឆតិ។ តេន វុត្ថំ - “តិហិ ច ខោ, អាវុសោ វិសាខ, ខន្ធហិ អរិយោ
អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សង្គហិតោ” តិ។

ឥធានិ ឯកចិត្តក្ខណំកំ មគ្គសមាធិ សនិមិត្តំ សបរិក្ខារំ បុច្ឆន្តោ, កតមោ
បនាយ្យតិអាទិមាហា។ តស្ស វិស្សន្ននេ ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា មគ្គក្ខណោ
ចតុកិច្ចសាធនវេសេន ឧប្បន្នា សតិ, សា សមាធិស្ស បច្ចយត្តេន និមិត្តំ។
ចត្តារោ សម្មប្បធានា ចតុកិច្ចសាធនវេសេនេវ ឧប្បន្នំ វិរិយំ, តំ បរិវារដ្ឋេន
បរិក្ខារោ ហោតិ។ តេសំយេវ ធម្មានន្តិ តេសំ មគ្គសម្បយុត្តធម្មានំ។
អាសេវនាតិអាទីសុ ឯកចិត្តក្ខណំកាយេវ អាសេវនាទយោ វុត្តាតិ។

វិតណ្ហាវាទី បន, “ឯកចិត្តក្ខណំកោ នាម មគ្គោ នត្ថិ, ‘ឯវំ ភាវេយ្យ សត្ត
វស្សនី’ តិ ហិ វចនតោ សត្តបិ វស្សនិ មគ្គភាវនា ហោតិ, កិលេសា បន លហុ
ធិដ្ឋន្តា សត្តហិ ញ្ញាលោហិ ធិដ្ឋន្តិ” តិ វទតិ។ សោ “សុត្ថំ អាហារា” តិ វត្តព្វោ។
អធ្វា អញ្ញំ អបស្សន្តោ, “យា តេសំយេវ ធម្មានំ អាសេវនា ភាវនា

ពហុលីកម្ម"ន្តី ឥឡូវ សុត្តំ អាហារិក្ខា, "អញ្ជើន ចិត្តន អាសេវតិ, អញ្ជើន
ភាវេតិ, អញ្ជើន ពហុលីករោតិ"តិ វគ្គតិ។ តតោ វត្តញ្ញោ - "កី បដិទំ, សុត្តំ
នេយ្យត្តំ នីតត្ត"ន្តី។ តតោ វគ្គតិ - "នីតត្តំ យថា សុត្តំ តថេវ អត្តោ"តិ។ តស្ស
ឥទំ ឧត្តរំ - ឯវំ សន្តេ ឯកំ ចិត្តំ អាសេវមានំ ឧប្បន្នំ, អបរម្មិ អាសេវមានំ,
អបរម្មិ អាសេវមានន្តិ ឯវំ ទិវសម្មិ អាសេវនាវ ភវិស្សតិ, កុតោ ភាវនា,
កុតោ ពហុលីកម្ម? ឯកំ វា ភាវយមានំ ឧប្បន្នំ អបរម្មិ ភាវយមានំ អបរម្មិ
ភាវយមានន្តិ ឯវំ ទិវសម្មិ ភាវនាវ ភវិស្សតិ, កុតោ អាសេវនា កុតោ
ពហុលីកម្ម? ឯកំ វា ពហុលីករោត្តំ ឧប្បន្នំ, អបរម្មិ ពហុលីករោត្តំ, អបរម្មិ
ពហុលីករោត្តន្តិ ឯវំ ទិវសម្មិ ពហុលីកម្មមេវ ភវិស្សតិ កុតោ អាសេវនា,
កុតោ ភាវនាតិ។

អថ វា ឯវំ វេទយ្យ - "ឯកេន ចិត្តេន អាសេវតិ, ទ្វិហិ ភាវេតិ, តីហិ
ពហុលីករោតិ។ ទ្វិហិ វា អាសេវតិ, តីហិ ភាវេតិ, ឯកេន ពហុលីករោតិ។ តីហិ
វា អាសេវតិ, ឯកេន ភាវេតិ, ទ្វិហិ ពហុលីករោតិ"តិ។ សោ វត្តញ្ញោ - "មា សុត្តំ
មេ លទ្ធីន្តិ យំ វា តំ វា អវេច។ បញ្ចំ វិស្សន្នេន នាម អាចរិយស្ស សន្តិកេ
វសិក្ខា ពុទ្ធវេចនំ ឧគ្គល្លាស្វា អត្តរសំ វិទិក្ខា វត្តព្ពំ ហោតិ។ ឯកចិត្តក្ខណ៍ការ
អយំ អាសេវនា, ឯកចិត្តក្ខណ៍កា ភាវនា, ឯកចិត្តក្ខណ៍កំ ពហុលីកម្ម។
ខយតាមិលោកុត្តរមគ្គោ ពហុលចិត្តក្ខណ៍កោ នាម នត្ថិ,
'ឯកចិត្តក្ខណ៍កោយេវា'តិ សញ្ញាបេតញ្ញោ។ សចេ សញ្ញានាតិ, សញ្ញានាតុ,
នោ ចេ សញ្ញានាតិ, គដ្ឋ ចាតោវ វិហារំ បរិសិក្ខា យាគុំ បិវាហី"តិ
ឧយ្យោដេតញ្ញោ។

៤៦៣. កតិ បនាយ្យ សម្ពាទតិ ឥធិ កី បុច្ឆតិ? យេ សម្ពាវេ និរោធបា
និរោធំ សមាបដ្ឋតិ, តេ បុច្ឆិស្សាមីតិ បុច្ឆតិ។ តេនេវស្ស អធិប្បាយំ ញាត្វា ថេវ,

បុញ្ញភិសដ្ឋិរាជីសុ អនេកេសុ សដ្ឋិវេសុ វិជ្ជមានេសុបិ, កាយសដ្ឋិរាជយោវ
អាចិក្ខន្តិ, តយោមេ, អារុសោតិអាទិមាហ។ តត្ថ កាយបដិពទ្ធត្តា កាយេន
សដ្ឋិវេយតិ ករិយតិ និព្ពត្តិយតីតិ កាយសដ្ឋិរោ។ វាចំ សដ្ឋិរោតិ ករោតិ
និព្ពត្តតីតិ វេសិសដ្ឋិរោ។ ចិត្តបដិពទ្ធត្តា ចិត្តេន សដ្ឋិវេយតិ ករិយតិ
និព្ពត្តិយតីតិ ចិត្តសដ្ឋិរោ។ កតមោ បនាយ្យតិ ឥធកី បុច្ឆតិ? ឥមេ សដ្ឋិរា
អញ្ញមញ្ញមិស្ស អាលុឡិតា អវិភូតា ធុធិបនា។ តថា ហិ, កាយទ្វារ
អាទានគហណាមុញ្ញនោបនាធិ ចាបេត្វា ឧប្បន្នា អដ្ឋ
កាមាវចរកុសលចេតនា ទ្វាទស អកុសលចេតនាតិ ឯវំ កុសលាកុសលា
វីសតិ ចេតនាបិ អស្សាសបស្សសាបិ កាយសដ្ឋិរោត្រូវ វុច្ឆន្តិ។ វេទិទ្វារ
ហនុសំចោបនំ វេទិភេទំ ចាបេត្វា ឧប្បន្នា វុត្តប្បការាវ វីសតិ ចេតនាបិ
វិតក្កវិចារាបិ វេសិសដ្ឋិរោត្រូវ វុច្ឆន្តិ។ កាយវេទិទ្វារេសុ ចោបនំ អបត្តា រហោ
និសិន្ទស្ស ចិន្តយតោ ឧប្បន្នា កុសលាកុសលា ឯក្ខនតីស ចេតនាបិ សញ្ញា ច
វេទនា ចាតិ ឥមេ ទ្វេ ធម្មាបិ ចិត្តសដ្ឋិរោត្រូវ វុច្ឆន្តិ។ ឯវំ ឥមេ សដ្ឋិរា
អញ្ញមញ្ញមិស្ស អាលុឡិតា អវិភូតា ធុធិបនា។ តេ ចាកដេវិភូតេ កត្វា
កថាបេស្សមីតិ បុច្ឆតិ។

កស្មា បនាយ្យតិ ឥធកី កាយសដ្ឋិរាជីនាមស្ស បទត្ថំ បុច្ឆតិ។ តស្ស
វិស្សន្ននេ កាយប្បដិពទ្ធាតិ កាយនិស្សិតា, កាយេ សតិ ហោន្តិ, អសតិ ន
ហោន្តិ។ ចិត្តប្បដិពទ្ធាតិ ចិត្តនិស្សិតា, ចិត្តេ សតិ ហោន្តិ, អសតិ ន ហោន្តិ។

៤២៤. ឥនាធិ កី ធុ ខោ ឯសា សញ្ញាវេទយិតនិរោធំ វលញ្ឆេតិ, ន
វលញ្ឆេតិ។ ចិណ្ឌាវសី វា តត្ថ នោ ចិណ្ឌាវសីតិ ជាននត្ថំ បុច្ឆន្តោ, កថំ បនាយ្យ,
សញ្ញាវេទយិតនិរោធសមាបត្តិ ហោតីតិអាទិមាហ។ តស្ស វិស្សន្ននេ
សមាបត្តិស្សន្តិ វា សមាបត្តិមីតិ វា បទទ្ធយេន

នេវសញ្ញាណសញ្ញាយតនសមាបត្តិកាលោក កថិតោ។ សមាបន្នោតិ បទេន
អន្តោនិរោធា។ តថា បុរិមេហិ ទ្វីហិ បទេហិ សចិត្តកកាលោក កថិតោ,
បច្ឆិមេន អចិត្តកកាលោ។ បុព្វេវ តថា ចិត្តំ ភាវិតំ ហោតីតិ
និរោធសមាបត្តិតោ បុព្វេ អន្ធានបរិច្ឆេទកាលេយេវ, ឯត្ថកំ កាលំ អចិត្តកោ
ភវិស្សមីតិ អន្ធានបរិច្ឆេទចិត្តំ ភាវិតំ ហោតិ។ យំ តំ តថត្តាយ ឧបនេតីតិ យំ
ឯវំ ភាវិតំ ចិត្តំ, តំ បុគ្គលំ តថត្តាយ អចិត្តកភាយ ឧបនេតិ។

បឋមំ និរុដ្ឋតិ វចីសន្និរោតិ សេសសន្និរោហិ បឋមំ ទុតិយដ្ឋានេយេវ
និរុដ្ឋតិ។ តតោ កាយសន្និរោតិ តតោ បរំ កាយសន្និរោ ចតុត្ថដ្ឋានេ
និរុដ្ឋតិ។ តតោ ចិត្តសន្និរោតិ តតោ បរំ ចិត្តសន្និរោ អន្តោនិរោធនិរុដ្ឋតិ។
វុដ្ឋហិស្សន្តិ វា វុដ្ឋហមីតិ វា បទទ្ធយេន អន្តោនិរោធកាលោក កថិតោ។
វុដ្ឋិតោតិ បទេន ជលសមាបត្តិកាលោ។ តថា បុរិមេហិ ទ្វីហិ បទេហិ
អចិត្តកកាលោក កថិតោ, បច្ឆិមេន សចិត្តកកាលោ។ បុព្វេវ តថា ចិត្តំ ភាវិតំ
ហោតីតិ និរោធសមាបត្តិតោ បុព្វេ អន្ធានបរិច្ឆេទកាលេយេវ ឯត្ថកំ កាលំ
អចិត្តកោ ហុត្វា តតោ បរំ សចិត្តកោ ភវិស្សមីតិ អន្ធានបរិច្ឆេទចិត្តំ ភាវិតំ
ហោតិ។ យំ តំ តថត្តាយ ឧបនេតីតិ យំ ឯវំ ភាវិតំ ចិត្តំ, តំ បុគ្គលំ តថត្តាយ
សចិត្តកភាយ ឧបនេតិ។ ឥតិ ហេដ្ឋា និរោធសមាបន្ននកាលោ គហិតោ, ឥធ
និរោធតោ វុដ្ឋានកាលោ។

ឥនានិ និរោធកថំ កថេតុំ វារោតិ និរោធកថា កថេតញ្ចា សិយា, សា
បនេសា, “ទ្វីហិ ពលេហិ សមន្នាគតត្តា តយោ ច សន្និរោនំ បដិប្បស្សទ្វិយា
សោឡសហិ ញ្ញាណចរិយាហិ នវហិ សមាធិចរិយាហិ វសីភាវតាបញ្ញា
និរោធសមាបត្តិយា ញ្ញាណ”ន្តិ មាតិកំ បែបត្វា សញ្ញាការេនវិសុទ្ធិមគ្គ
កថិតោ។ តស្មា តត្ថ កថិតនយេនេវ គហេតញ្ចា។ កោ បនាយំ និរោធនាម?

ចតុន្ទំ ខន្ធនំ បដិសង្ខារា អប្បវត្តិ។ អថ កិមត្ថមេតំ សមាបដ្ឋន្តិតិ។ សង្ខារានំ
បវត្តេ ឧក្កល្ហិតា សត្តាហំ អចិត្តកា ហុត្វា សុខំវិហរិស្សម, ធិដ្ឋធម្មនិព្វានំ
នាមេតំ, យទិនំ និរោធាតិ ឯតទត្ថំ សមាបដ្ឋន្តិ។

បឋមំ ឧប្បជ្ជតិ ចិត្តសង្ខារោតិ និរោធា វុដ្ឋហន្តស្ស ហិ ជលសមាបត្តិចិត្តំ
បឋមំ ឧប្បជ្ជតិ។ តំសម្មយុត្តំ សញ្ញញ្ច វេទនញ្ច សន្ធាយ, “បឋមំ ឧប្បជ្ជតិ
ចិត្តសង្ខារោ”តិ អាហា។ តតោ កាយសង្ខារោតិ តតោ បរំ ភវន្ត្ថសមយេ
កាយសង្ខារោ ឧប្បជ្ជតិ។ កី បន ជលសមាបត្តិ អស្សាសបស្សនេ ន
សមុដ្ឋាបេតីតិ? សមុដ្ឋាបេតិ។ ឥមស្ស បន ចតុត្ថជ្ឈានិកា ជលសមាបត្តិ, សា
ន សមុដ្ឋាបេតិ។ កី វា ឯតេន ជលសមាបត្តិ បឋមជ្ឈានិកា វា ហោតុ,
ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានិកា វា, សន្ធាយ សមាបត្តិយា វុដ្ឋិតស្ស ភិក្ខុនោ
អស្សាសបស្សនា អញ្ញោហារិកា ហោន្តិ។ តេសំ អញ្ញោហារិកកាវោ
សញ្ញីវត្តេវត្ថុនា វេទិតញ្ញោ។ សញ្ញីវត្តេវស្ស ហិ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ
កីសុកបុប្ផសទិសេ វីតច្ឆិតផ្ការេ មទ្ធមានស្ស គច្ឆតោ ជីវេ អំសុមត្ថម្បិ ន
ឈាយិ, ឧសុមាការមត្ថម្បិ នាហោសិ, សមាបត្តិជលំ នាមេតន្តិ វេទន្តិ។ ឯវមេវ
សន្ធាយ សមាបត្តិយា វុដ្ឋិតស្ស ភិក្ខុនោ អស្សាសបស្សនា អញ្ញោហារិកា
ហោន្តិតិ ភវន្ត្ថសមយេនេវេតំ កចិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

តតោ វចិសង្ខារោតិ តតោ បរំ កិរិយមយបវត្តវឡញ្ញនកាលេ
វចិសង្ខារោ ឧប្បជ្ជតិ។ កី ភវន្ត្ថវិតក្កវិចារេ ន សមុដ្ឋាបេតីតិ? សមុដ្ឋាបេតិ។
តំសមុដ្ឋាបេតិ បន វិតក្កវិចារា វាចំ អភិសង្ខាតំ ន សក្កោន្តិតិ
កិរិយមយបវត្តវឡញ្ញនកាលេនេវេតំ កចិតំ។ សុញ្ញតោ ជស្សោតិអាទយោ
សគុណោនាបិ អារម្មណោនាបិ កថេតញ្ញោ។ សគុណោន តាវ សុញ្ញតា នាម
ជលសមាបត្តិ, តាយ សហជាតំ ជស្សំ សន្ធាយ សុញ្ញតោ ជស្សោតិ វុត្តំ។

អនិមិត្តាបណ្ឌិតសុបិន្យសេវ នយោ។ អារម្មណ៍ន បន និព្វានំ រាគាធិហិ
សុញ្ញត្តា សុញ្ញំ នាម, រាគនិមិត្តាធិនំ អភារា អនិមិត្តំ,
រាគនោសមោហប្បណិធិនំ អភារា អប្បណិហិតំ។ សុញ្ញតំ និព្វានំ អារម្មណំ
កត្វា ឧប្បន្នជលសមាបត្តិយំ ជសេវា សុញ្ញតោ នាម។
អនិមិត្តាបណ្ឌិតសុបិន្យ សេវ នយោ។

អបរា អាកមនិយកថា នាម ហោតិ, សុញ្ញតា, អនិមិត្តា, អប្បណិហិតាតិ
ហិវិបស្សនាបិ វុច្ចតិ។ តត្ថ យោភិក្ខុ សង្ខារេ អនិច្ចតោ បរិគ្គហេត្វា អនិច្ចតោ
ធិស្វា អនិច្ចតោ វុដ្ឋាតិ, តស្ស វុដ្ឋានកាមិនិវិបស្សនា អនិមិត្តា នាម ហោតិ។
យោ ធុក្ខតោ បរិគ្គហេត្វា ធុក្ខតោ ធិស្វា ធុក្ខតោ វុដ្ឋាតិ, តស្ស អប្បណិហិតា
នាម។ យោ អនត្តតោ បរិគ្គហេត្វា អនត្តតោ ធិស្វា អនត្តតោ វុដ្ឋាតិ, តស្ស
សុញ្ញតា នាម។ តត្ថ អនិមិត្តវិបស្សនាយ មគ្គោ អនិមិត្តោ នាម,
អនិមិត្តមគ្គស្ស ជលំ អនិមិត្តំ នាម។ អនិមិត្តជលសមាបត្តិសហជាតេ ជសេវ
ដុសន្តេ អនិមិត្តោ ជសេវា ដុសតីតិ វុច្ចតិ។ អប្បណិហិតសុញ្ញតេសុបិន្យ សេវ
នយោ។ អាកមនិយេន កថិតេ បន សុញ្ញតោ វា ជសេវា អនិមិត្តោ វា ជសេវា
អប្បណិហិតោ វា ជសេវាតិ វិកប្បោ អាបន្នេយ្យ, តស្មា សគុណោន ចេវ
អារម្មណេន ច កថេតព្ពំ។ វេស្សិ តយោ ជស្សា ដុសន្តីតិ សមេតិ។

វិវេកនិទ្ទន្តិអាធិសុ និព្វានំវិវេកោ នាម, តស្មីវិវេកេ និទ្ទំ ឌីនតន្តិវិវេកនិទ្ទំ។
អញ្ញតោ អាកន្ធា យេនវិវេកោ, តេន វុដ្ឋំវិយ ហុត្វា បិតន្តិវិវេកចោណំ។ យេន
វិវេកោ, តេន បតមាណំវិយ បិតន្តិវិវេកបញ្ចារំ។

៤២៥. ឥនានិយា វេទនា និរោធគ្វា និរោធសមាបត្តិ សមាបន្តតិ, តា
បុច្ឆិស្សមីតិ បុច្ឆន្តោ កតិ បនាយ្យ, វេទនាតិ អាហា។ កាយិកំ វាតិអាធិសុ
បញ្ចាទ្ធវិកំ សុខំ កាយិកំ នាម, មនោទ្វារិកំ ចេតសិកំ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ

សុខន្តិ សភាវនិទ្ទេសោ។ សាតន្តិ តស្សេវ មជ្ជការីធិបកំ វេរេចនំ។ វេទយិតន្តិ
វេទយិតការីធិបកំ, សព្វវេទនានំ សាធារណវេចនំ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ បិតិសុខាវិបរិណាមទុក្ខាតិអាទីសុ សុខាយ វេទនាយ អត្តិភារោ សុខំ,
នត្តិភារោ ទុក្ខំ។ ទុក្ខាយ វេទនាយ អត្តិភារោ ទុក្ខំ, នត្តិភារោ សុខំ។
អទុក្ខមសុខាយ វេទនាយ ជាននភារោ សុខំ, អជាននភារោ ទុក្ខន្តិ អត្តោ។

កី អនុសយោ អនុសេតីតិ កតមោ អនុសយោ អនុសេតិ។ អប្បហីនដ្ឋេន
សយិតោវិយ ហោតីតិ អនុសយបុច្ឆំ បុច្ឆតិ។ ន ខោ, អារុសោវិសាខ, សព្វាយ
សុខាយ វេទនាយ រាគានុសយោ អនុសេតីតិ ន សព្វាយ សុខាយ វេទនាយ
រាគានុសយោ អនុសេតិ។ ន សព្វាយ សុខាយ វេទនាយ សោ អប្បហីនោ, ន
សព្វំ សុខំ វេទនំ អារព្វ ឧប្បជ្ឈតីតិ អត្តោ។ ឯស នយោ សព្វត្ថ។ កី បហាតព្វន្តិ
អយំ បហានបុច្ឆា នាម។

រាគំ តេន បដហតីតិ ឯត្ថ ឯកេនេវ ព្យាករណេន ទ្វេ បុច្ឆាវិស្សន្នេសិ។ ឥធន
ភិក្ខុ រាគានុសយំ វិក្ខមេត្វា បឋមជ្ឈានំ សមាបន្នតិ, ឈានវិក្ខមិតំ
រាគានុសយំ តថាវិក្ខមិតមេវ កត្វាវិបស្សនំ វុឡេត្វា អនាគាមិមគ្គេន
សមុគ្សតេតិ។ សោ អនាគាមិមគ្គេន បហីនោបិ តថាវិក្ខមិតត្តារំ បឋមជ្ឈានេ
នានុសេតិ នាម។ តេនាហ - “ន តត្ថ រាគានុសយោ អនុសេតី”តិ។ តនាយតនន្តិ
តំ អាយតនំ, បរមស្សាសភាវេន បតិជ្ជានភូតំ អរហត្តន្តិ អត្តោ។ ឥតិ
អនុត្តរេសូតិ ឯវំ អនុត្តរាវិមោក្ខាតិ លទ្ធនាមេ អរហត្តោ។ បិហំ
ឧបដ្ឋាបយតោតិ បត្ថនំ បដ្ឋបេន្តស្ស។ ឧប្បជ្ឈតិ បិហាបច្ចយា ទោមនស្សន្តិ
បត្ថនាយ បដ្ឋបនមូលកំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ឈតិ។ តំ បនេតំ ន បត្ថនាយ
បដ្ឋបនមូលកំ ឧប្បជ្ឈតិ, បត្តេត្វា អលកន្តស្ស បន អលាភមូលកំ ឧប្បជ្ឈមាណំ,
“ឧប្បជ្ឈតិ បិហាបច្ចយា”តិ វុត្ថំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ទោមនស្សំ នាម ឯកន្តេន

អកុសលំ, ឥទំ បន សេវិតត្ថំ ទោមនស្សំ វដ្តតីតិ វទន្តិ។ យោគិនោ ហិ
តេមាសិកំ ធមាសិកំ វា នវមាសិកំ វា បដិបទំ គណ្ណាន្តិ។ តេសុ យោ តំ តំ
បដិបទំ គហេត្វា អន្តោកាលបរិច្ឆេទេយេវ អរហត្តំ ចាបុណ្យស្សមីតិ យដេន្តោ
វាយមន្តោ ន សក្កោតិ យថាបរិច្ឆេទកាលេន ចាបុណ្យតុំ, តស្ស
ពលវទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, អាឡិទ្ធិកវាសិមហាដុស្សនេវត្ថេរស្សវីរិយ
អស្សុធារា បវត្តន្តិ។ ថេរោ កិរ ឯក្ខនវីសតិវស្សានិ គតបច្ឆាគតវត្តំ បូរេសិ។
តស្ស, “ឥមស្មី វារេ អរហត្តំ គណ្ណស្សមិ, ឥមស្មី វារេ វិសុទ្ធិបវារណំ
បវារេស្សមី”តិ មានសំ ពន្ធិត្វា សមណាធម្មំ ករោន្តស្សេវ ឯក្ខនវីសតិវស្សានិ
អតិក្កន្តានិ។ បវារណាធិវសេ អាគតេ ថេរស្ស អស្សុចាតេន មុត្តធិវសោ នាម
នាហោសិ។ វីសតិមេ បន វស្សេវ អរហត្តំ ចាណុណិ។

បដិយំ តេន បដហតីតិ ឯត្ថ ទោមនស្សនេវ បដិយំ បដហតិ។ ន ហិ
បដិយេនេវ បដិយប្បហានំ, ទោមនស្សន វា ទោមនស្សប្បហានំ នាម អត្ថិ។
អយំ បន ភិក្ខុ តេមាសិកាធិសុ អញ្ញាតំ បដិបទំ គហេត្វា ឥតិ បដិសញ្ញាតិ -
“បស្ស ភិក្ខុ, កី តុយ្ហំ សីលេន ហីនជ្ឈានំ អត្ថិ, ឧទាហុ វីរិយេន, ឧទាហុ បញ្ញាយ,
ននុតេ សីលំ សុបរិសុទ្ធិវីរិយំ សុបគ្គហិតំ បញ្ញា សូរា ហុត្វា វហតី”តិ។ សោ
ឯវំ បដិសញ្ញាត្វា, “ន ទានិ បុន ឥមស្ស ទោមនស្សស្ស ឧប្បជ្ជតុំ ទស្សមី”តិ
វីរិយំ ទទ្ទំ កត្វា អន្តោតេមាសេ វា អន្តោធមាសេ វា អន្តោនវមាសេ វា
អនាគាមិមគ្គេន តំ សមុគ្គាតេតិ។ ឥមនា បរិយាយេន បដិយេនេវ បដិយំ,
ទោមនស្សនេវ ទោមនស្សំ បដហតិ នាម។

ន តត្ថ បដិយានុសយោ អនុសេតីតិ តត្ថ ឯវុបេ ទោមនស្ស
បដិយានុសយោ នានុសេតិ។ ន តំ អារត្ត ឧប្បជ្ជតិ, បហីនោវ តត្ថ
បដិយានុសយោតិ អត្តោ។ អវិជ្ជំ តេន បដហតីតិ ឥធម ភិក្ខុ អវិជ្ជានុសយំ

វិក្ខមេត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបដ្ឋតិ, ឈានវិក្ខម្ពិតំ អវិជ្ជានុសយំ តថា
វិក្ខម្ពិតមេវ កត្វាវិបស្សនំ វង្សេត្វា អរហត្តមគ្គេន សមុគ្សាតេតិ។ សោ
អរហត្តមគ្គេន បហំនោបិ តថាវិក្ខម្ពិតត្រាវ ចតុត្ថជ្ឈានេ នានុសេតិ នាម។
តេនាហ - “ន តត្ថ អវិជ្ជានុសយោ អនុសេតី”តិ។

៤៦៦. ឥនានិ បដិភាគបុច្ឆំ បុច្ឆន្តោ សុខាយ បនាយ្យតិអាទិមាហ។ តស្ស
វិស្សជ្ឈនេ យស្មា សុខស្ស ទុក្ខំ, ទុក្ខស្ស ច សុខំ បច្ចដិកំ, តស្មា ធ្វើសុ វេទនាសុ
វិសភាគបដិភាគោ កថិតោ។ ឧបេក្ខា បន អន្ធការា អវិភូតា ទុដ្ឋិបនា,
អវិជ្ជាបិ តាទិសាវាតិ តេនេត្ថ សភាគបដិភាគោ កថិតោ។ យត្ថកេសុ បន
ហំនេសុ អវិជ្ជា តមំ ករោតិ, តត្ថកេសុ វិជ្ជា តមំ វិនោទេតីតិ
វិសភាគបដិភាគោ កថិតោ។ អវិជ្ជាយ ខោ, អារុសោតិ ឯត្ថ ឧភោបេតេ ធម្មា
អនាសវំ លោកុត្តរាតិ សភាគបដិភាគោវ កថិតោ។ វិមុត្តិយា ខោ, អារុសោតិ
ឯត្ថ អនាសវំ ជ្ជេន លោកុត្តរជ្ជេន អព្យាកតជ្ជេន ច សភាគបដិភាគោវ
កថិតោ។ អច្ចយាសីតិ ឯត្ថ បញ្ញំ អតិក្កមិត្វា គតោសីតិ អត្ថោ។ នាសក្ខិ
បញ្ញានំ បរិយន្តំ គហេតុន្តិ បញ្ញានំ បរិច្ឆេទបមាណំ គហេតុំ នាសក្ខិ,
អប្បដិភាគធម្មស្ស បដិភាគំ បុច្ឆិ។ និព្វានំ នាមេតំ អប្បដិភាគំ, ន សក្កា នីលំ
វា បីតកំ វាតិ កេនចិ ធម្មេន សធ្វី បដិភាគំ កត្វា ទស្សេតុំ។ តញ្ច ត្វំ ឥមិនា
អធិប្បាយេន បុច្ឆសីតិ អត្ថោ។

ឯត្រាវតា ចាយំ ឧចាសកោ យថា នាម សត្តមេ យវេ សលាកកត្តំ លភិត្វា
គតោភិក្ខុ សត្ត យរាទិ អតិក្កម្ម អជ្ឈមស្ស ទ្វារេ បិតោ សញ្ញានិបិ សត្ត គេហរាទិ
វិវេទ្វាវ ន អញ្ញាសិ, វរមេវំ អប្បដិភាគធម្មស្ស បដិភាគំ បុច្ឆន្តោ សញ្ញាសុបិ
សត្តសុ សប្បដិភាគបុច្ឆាសុ វិវេទ្វាវ ហោតីតិ វេទិតញ្ញោ។ និព្វានោគធន្តិ
និព្វានព្ពន្ធនំ និព្វានំ អនុបវិជ្ជំ។ និព្វានបរាយនន្តិ និព្វានំ បរំ អយនមស្ស បរា គតិ,

ន តតោ បរំ គប្បតីតិ អត្ថោ។ និព្វានំ បរិយោសានំ អវសានំ អស្សាតិ
និព្វានបរិយោសានំ។

៤៦៧. បណ្ឌិតាតិ បណ្ឌិច្ឆន សមន្នាគតា, ឆាតុកុសលា អាយតនកុសលា
បដិច្ចសមុប្បាទកុសលា វាណជ្ជានកុសលាតិ អត្ថោ។ មហាបញ្ញាតិ មហាន្តេ
អត្ថេ មហាន្តេ ធម្មេ មហន្តានិរុត្តិយោ មហន្តានិ បដិកាណនិ
បរិគ្គណ្ណានសមត្ថាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា។ យថា តំ ធម្មទិន្នាយាតិ យថា
ធម្មទិន្នាយ ភិក្ខុនិយា ព្យាកតំ, អហម្មិ តំ វេរមេវ ព្យាករេយ្យន្តិ។ ឯត្តារតា ច
បន អយំ សុត្តន្តោ ជិនភាសិតោ នាម ជាតោ, ន សាវកភាសិតោ។ យថា ហិ
រាជយុត្តេហិ លិខិតំ បណ្ណំ យាវ រាជមុទ្ធិកាយ ន លញ្ឆិតំ ហោតិ, ន តាវ
រាជបណ្ណន្តិ សង្ឃំ គប្បតិ; លញ្ឆិតមត្តំ បន រាជបណ្ណំ នាម ហោតិ, តថា,
“អហម្មិ តំ វេរមេវ ព្យាករេយ្យ”ន្តិ ឥមាយ ជិនវចនមុទ្ធិកាយ លញ្ឆិតត្តា អយំ
សុត្តន្តោ អាហច្ឆវចនេន ជិនភាសិតោ នាម ជាតោ។ សេសំ សព្ពត្ត
ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចាស្សននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡវេទល្លសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៥. ចូឡធម្មសមាទានសុត្តវណ្ណាន

៤៦៨. វេរមេ សុតន្តិ ចូឡធម្មសមាទានសុត្តំ។ តត ធម្មសមាទាននីតិ
ធម្មោតិ គហិតគហណានិ។ បច្ចុប្បន្នសុខន្តិ បច្ចុប្បន្នេ សុខំ, អាយុបាណក្ខណោ
សុខំ សុករំ សុខេន សក្កា បូរេតុំ។ អាយតី ទុក្ខវិចារកន្តិ អនាគតេ
វិចារកកាលេ ទុក្ខវិចារកំ។ ឥមីនា ឧចាយេន សព្ពបទេសុ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

២៦៩. នត្តិ កាមេសុ ទោសោតិ វត្ថុកាមេសុបិ កិលេសកាមេសុបិ ទោសោ
នត្តិ។ ចាតព្យតំ អាបជ្ជន្តិ តេ វត្ថុកាមេសុ កិលេសកាមេន ចាតព្យតំ
បរិតព្ពតំ, យថារុចិ បរិតព្ពិតព្ពតំ អាបជ្ជន្តិ អត្តោ។ មោឡិពទ្ធាហិតិ មោឡិ
កត្វា ពទ្ធកេសាហិ។ បរិព្ពាជិកាហិតិ តាបសបរិព្ពាជិកាហិ។ ឯវមាហំសូតិ
ឯវំ វនន្តិ។ បរិព្ពំ បញ្ញាបេន្តិ បហានំ សមតិក្កមំ បញ្ញាបេន្តិ។
មាលុវាសិចាជិកាតិ ធីយសណ្ណានំ មាលុវាបក្កំ។ ជលេយ្យាតិ អាតបេន
សុស្សិត្វា ភិដ្ឋេយ្យ។ សាលមូលេតិ សាលរុក្ខស្ស សមីបេ។ សន្តាសំ
អាបដ្ឋេយ្យាតិ កស្មា អាបជ្ជតិ? ភវនិវិធាសកយា។ រុក្ខមូលេ
បតិភមាលុវាពិជតោ ហិលតា ឧប្បជ្ជិត្វា រុក្ខំ អភិរុហិតិ។ សា មហាបត្តា ថេរ
ហោតិ ពហុបត្តា ច, កោវិឡារបត្តសធិសេហិ បត្តេហិ សមន្នាគតា។ អថ តំ
រុក្ខំ មូលតោ បដ្ឋាយ វិនន្ទមាណា សព្វវិជចានិ សញ្ញាទេត្វា មហន្តំ ភារំ ជនេត្វា
តិដ្ឋតិ។ សា វាតេ វា វាយន្តេ ទេវេ វា វស្សន្តេ ធិយនំ ជនេត្វា តស្ស រុក្ខស្ស
សព្វសាខាបសាខំ ភញ្ញតិ, ភូមិយំ និចាតេតិ។ តតោ តស្មី រុក្ខេ បតិដ្ឋិតិវិមាណំ
ភិដ្ឋតិ នស្សតិ។ ឥតិ សា ភវនិវិធាសកយា សន្តាសំ អាបជ្ជតិ។

អារាមទេវតាតិ តត្ថ តត្ថ បុច្ឆារាមជលារាមេសុ អធិវត្តា ទេវតា។
វនទេវតាតិ អន្ធរនសុភក្កវនាធិសុ វនេសុ អធិវត្តា ទេវតា។ រុក្ខទេវតាតិ
អភិលក្ខិតេសុ នឡេរុបុចិមន្នាធិសុ រុក្ខេសុ អធិវត្តា ទេវតា។
ឱសធិតិណាវនប្បតិសូតិ ហរិតកិរាមលកិរាធិសុ ឱសធិសុ
តាលនាឡិកេរាធិសុ តិណេសុ វនជេដ្ឋកេសុ ច វនប្បតិរុក្ខេសុ អធិវត្តា
ទេវតា។ វនកម្មិកាតិ វនេ កសនលាយននារុអាហារណាគោរក្ខាធិសុ
កេនចិទេវ កម្មេន វាវិចរកមនុស្សា។ ឧទ្ធរេយ្យន្តិ ខាទេយ្យំ។ វិលម្ពិនិតិ វាតេន
បហតបហតដ្ឋានេសុ កេឡិ ករោន្តិវិយ វិលម្ពន្តិ។ សុខោ ឥមិស្សាតិ ឯវរូចាយ
មាលុវាលតាយ សម្ពស្សេហិ សុខោ, ទស្សនម្បិ សុខំ។ អយំ មេ ធារកានំ

អាចានមណ្ឌលំ ភវិស្សតិ, កើឡាភូមិ ភវិស្សតិ, ទុតិយំ មេវីមាណំ បដិលទ្ធនិ
លតាយ ទស្សនេបិ សម្មស្សេបិ សោមនស្សជាតា វាវមាហ។

វិជកី ករេយ្យាតិ សាខានំ ឧបរិ ធន្តាការេន តិដ្ឋេយ្យ។ ឱយនំ ជនេយ្យាតិ
ហេដ្ឋា យនំ ជនេយ្យ។ ឧបរិ អារុយ្ហ សកលំ រុក្ខំ បលិវេបេត្វា បុន ហេដ្ឋា
ភស្សមាណ ភូមី គល្លោយ្យាតិ អត្តោ។ បទាលេយ្យាតិ វាវ ឱយនំ កត្វា បុន
តតោ បដ្ឋាយ យាវ មូលា ឱតិណ្ណាសាខាហិ អភិរុហមាណា សព្ពសាខា
បលិវេបេន្តី មត្តកំ បត្វា តេនេវ និយាមេន បុន ឱរេហិក្វា ច អភិរុហិក្វា ច
សកលរុក្ខំ សំសិព្ពិក្វា អដ្ឋោត្តរន្តី សព្ពសាខា ហេដ្ឋា កត្វា សយំ ឧបរិ បេត្វា
វាតេ វា វាយន្តេ ទេវេ វា វស្សន្តេ បទាលេយ្យ។ ភិន្ទេយ្យាតិ អត្តោ។
ខាណុមត្តមេវ តិដ្ឋេយ្យ, តត្ថ យំ សាខជ្ជករិមាណំ ហោតិ, តំ សាខាសុ
ភិជ្ជមាណសុ តត្ថ តត្ថេវ ភិជ្ជិក្វា សព្ពសាខាសុ ភិជ្ជាសុ សព្ពំ ភិជ្ជតិ។
រុក្ខជ្ជករិមាណំ បន យាវ រុក្ខស្ស មូលមត្តម្បិ តិដ្ឋតិ, តាវ ន ទស្សតិ។ ឥទំ បន
វិមាណំ សាខជ្ជកំ, តស្មា សព្ពសាខាសុ សំភិជ្ជមាណសុ ភិជ្ជិត្ថ។ ទេវតា បុត្តកេ
គហេត្វា ខាណុកេ បិតា បរិទេវិតុំ អារទ្ធា។

៤៧០. តិព្ពរាគជាតិកោតិ ពហលរាគសភាវោ។ រាគជំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ
បដិសំវេទេតិ តិព្ពរាគជាតិកត្តា ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋេ អារម្មណេ និមិត្តំ គល្លោកាតិ។
អថស្ស អាចរិយុបដ្ឋាយា ទណ្ឌកម្មំ អាណាបេន្តិ។ សោ អភិក្ខណំ ទណ្ឌកម្មំ
ករោន្តោ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ, នត្វេវ វីតិក្កមំ ករោតិ។
តិព្ពទោសជាតិកោតិ អប្បមត្តិកេនេវ កុប្បតិ, ទហាវសាមណេវហិ សទ្ធិ
ហត្ថបរាមាសាធិនិ ករោន្តោវ កថេតិ។ សោបិ ទណ្ឌកម្មបច្ចយា ទុក្ខំ
ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។ មោហជាតិកោ បន ឥធ កតំ វា កតតោ អកតំ វា

អកតតោ ន សល្លក្ខតិ, តានិ តានិ កិច្ចានិវិរាជតិ។ សោមិ ឧណ្ណាកម្មបច្ចយា
ទុក្ខំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេតិ។

៤៧២. ន តិព្ពរាគជាតិកោតិអាធិនី វុត្តបដិបក្ខនយេន វេទិតព្ពានិ។ កស្មា
បនេត្ត កោចិ តិព្ពរាគាធិជាតិកោ ហោតិ, កោចិ ន តិព្ពរាគាធិជាតិកោ?
កម្មនិយាមេន។ យស្ស ហិ កម្មាយូហនក្ខណោ លោភោ ពលវា ហោតិ,
អលោភោ មន្ទោ, អនោសាមោហា ពលវន្តោ, ទោសមោហា មន្ទោ, តស្ស មន្ទោ
អលោភោ លោភំ បរិយាទាតុំ ន សក្កោតិ, អនោសាមោហា បន ពលវន្តោ
ទោសមោហោ បរិយាទាតុំ សក្កោន្តិ។ តស្មា សោ តេន កម្មេន
ទិន្នបដិសន្ធិវសេន និព្ពត្តោ លុទ្ធោ ហោតិ, សុខសីលោ អក្កោជនោ បញ្ញវា
វជិរូបមញ្ញាលោ។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណោ លោភនោសា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
អលោភានោសា មន្ទោ, អមោហោ ពលវា, មោហោ មន្ទោ, សោ បុរិមនយេនេវ
លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ទុដ្ឋោ ច, បញ្ញវា បន ហោតិ វជិរូបមញ្ញាលោ
ឧត្តាកយត្ថរោវិយ។

យស្ស បន កម្មាយូហនក្ខណោ លោភានោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
ឥតវេ មន្ទោ, សោ បុរិមនយេនេវ លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ឧទ្ធោ ច, សុខសីលកោ បន
ហោតិ អក្កោជនោ។

តថា យស្ស កម្មាយូហនក្ខណោ តយោមិ លោភនោសមោហា ពលវន្តោ
ហោន្តិ, អលោភាធយោ មន្ទោ, សោ បុរិមនយេនេវ លុទ្ធោ ចេវ ហោតិ ទុដ្ឋោ ច
មូឡោ ច។

យស្ស បន កម្មាយូបាទក្ខណោ អលោកនោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
ឥតវេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អប្បកិលេសោ ហោតិ, ទិញ្ញាវម្ពណម្បិ ទិស្វា
និច្ចលោ, ធុដ្ឋោ បន ហោតិ ទន្ធបញ្ញោ ច។

យស្ស បន កម្មាយូបាទក្ខណោ អលោកានោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
ឥតវេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អលុទ្ធោ ចេវ ហោតិ សុខសីលកោ ច, មូឡោ
បន ហោតិ។

តថា យស្ស កម្មាយូបាទក្ខណោ អលោកនោសមោហា ពលវន្តោ ហោន្តិ,
ឥតវេ មន្ទា, សោ បុរិមនយេនេវ អលុទ្ធោ ចេវ ហោតិ បញ្ញាវា ច, ធុដ្ឋោ បន
ហោតិ កោធនោ។

យស្ស បន កម្មាយូបាទក្ខណោ តយោបិ អលោកានយោ ពលវន្តោ ហោន្តិ,
លោកានយោ មន្ទា, សោ មហាសង្ឃវក្ខិតតត្ថោ វិយ អលុទ្ធោ អធុដ្ឋោ បញ្ញាវា ច
ហោតិ។

សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្វទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ចូឡធម្មសមាទានសុត្តវល្លាណ និដ្ឋិតា។

៦. មហាធម្មសមាទានសុត្តវល្លាណ

៤៧៣. វរំ មេ សុត្តន្តិ មហាធម្មសមាទានសុត្តំ។ តត្ថ វរំកាមាតិ វរំឥន្ទា។
វរំធន្ទាតិ វរំអដ្ឋាសយា។ វរំអធិប្បាយាតិ វរំលទ្ធិកា។ តត្រាតិ តស្មី
អនិជ្ឈវឌ្ឍនេ ចេវ ឥដ្ឋបរិហានេ ច។ ភកវំមូលកាតិ ភកវំ មូលំ ឯតេសន្តិ

កក់មូលកា។ ឥឡូវត្រូវ ហោតិ - ឥមេ, កន្លែ, អម្ពាភក់ ធម្មា បុព្វ
 កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធន ឧប្បាទិតា, តស្មី បរិនិព្វតេ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ អញ្ញោ
 សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥមេ ធម្មេ ឧប្បាទេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ,
 កក់តា បន នោ ឥមេ ធម្មា ឧប្បាទិតា។ កក់ន្តព្វា និស្សយ មយំ ឥមេ ធម្មេ
 អាជានាម បដិវិជ្ជាមាតិ ឯវំ កក់មូលកា នោ, កន្លែ, ធម្មាតិ។ កក់នេត្តិកាតិ
 កក់វា ហិ ធម្មានំ នេតាវិនេតា អនុនេតាតិ។ យថាសភាវតោ ចាជិយេ ក្កំ
 ចាជិយេ ក្កំ នាមំ គហេត្វា ទស្សិតា ធម្មា កក់នេត្តិកា នាម ហោន្តិ។
 កក់បដិសរណាតិ ចតុក្កមកា ធម្មា សព្វញ្ញតញ្ញាណាស្ស អាចាបំ
 អាគច្ឆមាណ កក់តិ បដិសរន្តិ នាមាតិ កក់បដិសរណា។ បដិសរន្តិ ឱសរន្តិ
 សមោសរន្តិ។ អបិច មហាពោធិមណ្ឌោ និសិន្នស្ស កក់តោ បដិវេជវសេន
 ជស្សោ អាគច្ឆតិ, អហំ កក់វា កិច្ចាមាតិ? តុំ ផុសនជ្ជន ជស្សោ នាម។ វេទនា,
 សញ្ញា, សង្ខារ, វិញ្ញាណំ អាគច្ឆតិ។ អហំ កក់វា កិច្ចាមន្តិ? តុំ វិជាននជ្ជន
 វិញ្ញាណំ នាមាតិ ឯវំ ចតុក្កមកធម្មានំ យថាសភាវតោ ចាជិយេ ក្កំ ចាជិយេ ក្កំ
 នាមំ គណ្ហោត្តោ កក់វា ធម្មេ បដិសរតីតិបិ កក់បដិសរណា។ កក់ន្តព្វោ
 បដិភាត្វតិ កក់តោយេវ ឯតស្ស ភាសិតស្ស អត្ថោ ឧបជ្ជាតុ, តុម្ពោយេវ នោ
 កថេត្វា ទេថាតិ អត្ថោ។

៤៧៤. សេវិតព្ពេតិ និស្សយិតព្ពេ។ ភជិតព្ពេតិ ឧបកន្តព្ពេ។ យថា តំ
 អវិទូសុនោតិ យថា អវិទុនោ ពាលស្ស អន្ធិបុប្ផនស្ស។ យថា តំ វិទូសុនោតិ
 យថា វិទុនោ មេធាវិនោ បណ្ឌិតស្ស។

៤៧៥. អត្ថិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មសមាទានន្តិ បុរិមសុត្តេ ឧប្បដិចាជិអាការេន
 មាតិកា ឋបិតា, ឥធម បន យថាធម្មរសេនេវ សត្តា មាតិកំ ឋបេសិ។ តត្ថ
 ធម្មសមាទានន្តិ ចាណាតិចាតាធិនំ ធម្មានំ គហាណំ។

៤៧៦. អវិជ្ជាគតោតិ អវិជ្ជាយ សមន្នាគតោ។

៤៧៧. វិជ្ជាគតោតិ វិជ្ជាយ សមន្នាគតោ បញ្ញវា។

៤៧៨. សហាបិ ទុក្ខោតិ ឯត្ថ មិច្ឆាចារោ អភិជ្ឈា មិច្ឆាទិដ្ឋិតិ ឥមេ តាវ
តយោ បុព្វចេតនាយ ច អបរចេតនាយ ចាតិ ទ្វិន្នំ ចេតនានំ វសេន ទុក្ខវេទនា
ហោន្តិ។ សន្និដ្ឋាបកចេតនា បន សុខសម្បយុត្តា វា ឧបេក្ខាសម្បយុត្តា វា
ហោតិ។ សេសា ចាលោកិចាតាធយោ សត្ត តិស្សន្នម្បិ ចេតនានំ វសេន
ទុក្ខវេទនា ហោន្តិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្ថំ - “សហាបិ ទុក្ខន សហាបិ
នោមនស្សេនា” តិ។ នោមនស្សមេវ ចេត្ត ទុក្ខន្តិ វេទិតព្ពំ។ បរិយេដ្ឋិ វា
អាបជ្ឈន្តស្ស បុព្វភាគបរភាគេសុ កាយិ កំ ទុក្ខម្បិ វដ្ឋតិយេវ។

៤៧៩. សហាបិ សុខោតិ ឯត្ថ ចាលោកិចាតោ ជរុសវាចា ព្យាចានោតិ
ឥមេ តាវ តយោ បុព្វចេតនាយ ច អបរចេតនាយ ចាតិ ទ្វិន្នំ ចេតនានំ វសេន
សុខវេទនា ហោន្តិ។ សន្និដ្ឋាបកចេតនា បន ទុក្ខសម្បយុត្តាវ ហោតិ។ សេសា
សត្ត តិស្សន្នម្បិ ចេតនានំ វសេន សុខវេទនា ហោន្តិយេវ។ សហាបិ
សោមនស្សេនាតិ សោមនស្សមេវ ចេត្ត សុខន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥដ្ឋដោជ្ជព្ពសមដ្ឋិនោ
វា បុព្វភាគបរភាគេសុ កាយិ កំ សុខម្បិ វដ្ឋតិយេវ។

៤៨០. តតិយធម្មសមាទានេ ឥនេកេច្ឆា មច្ឆពន្លោ វា ហោតិ, មាគវិកោ វា,
ចាលុបយាតំយេវ និស្សាយ ជីវិកំ កប្បេតិ។ តស្ស គរុដ្ឋានិយោភិត្តុ
អកាមកស្សេវ ចាលោកិចាតោ អាទីនវំ, ចាលោកិចាតវិវតិយា ច អាទិសំសំ
កថេត្វា សិក្ខាបទំ ទេតិ។ សោ គណ្ណោន្តោបិ ទុក្ខិតោ នោមនស្សិតោវ ហុត្វា
គណ្ណាតិ។ អបរភាគេ កតិចាបំ វីតិនាមេត្វា វក្ខិតុំ អសក្ខោន្តោបិ ទុក្ខិតោវ
ហោតិ, តស្ស បុព្វបរចេតនា ទុក្ខសហគតាវ ហោន្តិ។ សន្និដ្ឋាបកចេតនា

បន សុខសហគតា វា ឧបេក្ខាសហគតា វាតិ ឯវំ សព្ពត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឥតិ
បុព្ពភាគបរភាគចេតនាវ សន្ទាយ ឥទំ វុត្ថំ - “សហាបិ ទុក្ខេន សហាបិ
នោមនស្សេនា”តិ។ នោមនស្សមេវ ចេត្ត ទុក្ខន្តិ វេទិតញ្ចំ។

៤៨១. ចតុត្ថជម្ពុសមាទានេ ទសសុបិ បទេសុ តិស្សោបិ
បុព្ពភាគាបរភាគសន្និដ្ឋាបកចេតនា សុខសម្បយុត្តា ហោន្តិយេវ, តំ សន្ទាយ
ឥទំ វុត្ថំ - “សហាបិ សុខេន សហាបិ សោមនស្សេនា”តិ។ សោមនស្សមេវ ចេត្ត
សុខន្តិ វេទិតញ្ចំ។

៤៨២. តិក្ខុកាលាពូតិ តិក្ខុករសអលាពុ។ វិសេន សំសង្ខាតិ
ហាលាហាលវិសេន សម្បយុត្តោ មិស្សិតោ លុឡិតោ។ នន្ទានេស្សតីតិ ន
វុច្ឆិស្សតិ ន តុដ្ឋិ ករិស្សតិ។ និកច្ចសីតិ គមិស្សសិ។ អប្បជិសម្ពាយ បិវេយ្យាតិ
តំ អប្បច្ចវេក្ខិត្វា បិវេយ្យ។

៤៨៣. អាចានីយកំសោតិ អាចានីយស្ស មធុរចានកស្ស ភវិតកំសោ។
វណ្ណាសម្បន្នោតិ ចានកវណ្ណាធិហិ សម្បន្នវណ្ណា, កំសេ បក្ខិត្តចានកវសេន
ចានកកំសោបិ ឯវំ វុត្តោ។ ធានេស្សតីតិ តញ្ចិ ហាលាហាលវិសំ យត្ថ យត្ថ
បក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្ស តស្សេវ វសំ ទេតិ។ តេន វុត្ថំ “ធានេស្សតី”តិ។

៤៨៤. បូតិមុត្តន្តិ មុត្តមេវ។ យថា ហិ មនុស្សភារោ សុវណ្ណាវណ្ណា
បូតិកាយោត្វេវ, តទហុជាតាបិ គលោចិលតា បូតិលតាត្វេវ វុច្ឆតិ។ ឯវំ
តម្ពីណំ គហិតំ តវុណាម្បិ មុត្តំ បូតិមុត្តមេវ។ ធានាកេសន្នេហិតិ
ហរិតកាមលកាធិហិ ធានាសធម្មិ។ សុខំ អស្សាតិ អរោកោ សុវណ្ណាវណ្ណា
សុខំ ភវេយ្យ។

៤៨៥. ធនិច មធុចាតិ សុបរិសុទ្ធី ធនិច សុមធុរំ មធុច។ ឯកជ្ឈំ សំសជ្ឈន្តិ
ឯកតោ កត្វា មិស្សិតំ អាលុឡិតំ។ តស្ស តន្តិ តស្ស តំ ចតុមធុរកេសជ្ឈំ
បិរតោ រុទ្ធយ្យ។ ឥធិញ្ច យំ ភគន្ធរសំសជ្ឈំ លោហិតំ បក្ខន្តតិ, ន តស្ស កេសជ្ឈំ,
អាហារំ ជម្ពេត្វា មគ្គំ អវលញ្ញំ ករោតិ។ យំ បន បិត្តសំសជ្ឈំ លោហិតំ, តស្សេតំ
កេសជ្ឈំ សីតលកិរិយាយ បរិយត្តក្ខតំ។

៤៨៦. វិទ្ធេតិ ឧត្តិទ្ធេ។ មេយវិគមេន ទ្វីភូតេតិ អត្ថោ។ វិគតវលហកេតិ
អបគតមេយេ, ទេវេតិ អាកាសេ។ អាកាសគតំ តមគតន្តិ អាកាសគតំ តមំ។
បុដុសមណាព្រាហ្មណបរម្យវាទេតិ បុដុនំ សមណាព្រាហ្មណសម្ពាតានំ បរេសំ
វាទេ។ អភិវិហាត្វាតិ អភិហាត្វា។ ភាសតេ ច តបតេ ច វិរោចតេ ចាតិ
សរទកាលេ មជ្ឈន្តិកសមយេ អាទិទ្ធោវ ឱភាសំ មុញ្ចតិ តបតិ វិជ្ជោតតិតិ។

ឥទំ បន សុត្តំ ទេវតានំ អតិរិយ បិយំ មនាបំ។ តត្រិទំ វត្ថុ -
ធឹណធិសាយំ កិរ ហត្ថិភោគជនបទេ សង្ករិហារោ នាម អត្ថិ។ តស្ស
ភោជនសាលទ្ធាវេ សង្ករុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា វត្ថិភាគេ ឯកស្ស ធម្មាស្ស
សរកញ្ញាវសេន ឥទំ សុត្តំ ឱសារេន្តស្ស សុត្វា សាធុការំ អនាសិ។ ធម្មារោ កិ
ឯសោតិ អាហា។ អហំ, ភន្តេ, ឥមស្មី រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតាតិ។ កស្មី ទេវតេ
បសន្នាសិ, កិ សទ្ធេ, ឧទាហុ សុត្ថតិ? សទ្ធោ នាម, ភន្តេ, យស្ស កស្សចិ
ហោតិយេវ, សុត្ថេ បសន្នាម្ហិ។ សត្តារាជេតវនេ និសីទិក្វា កថិតទិវសេ ច អន្ធទ
ច ឯកព្យញ្ញនេបិ នានំ នត្ថិតិ។ អស្សោសិ ត្វំ ទេវតេ សត្តារា កថិតទិវសេតិ?
អាម, ភន្តេ។ កត្ត បិតា អស្សោសីតិ? ជេតវនំ, ភន្តេ, គតាម្ហិ, មហោសក្ខាសុ បន
ទេវតាសុ អាគច្ឆន្តិសុ តត្ថ ឱកាសំ អលភិក្វា ឥដេវ ឋត្វា អស្សោសីន្តិ។ ឯត្ថ
បិតាយ សក្កា សុត្ថុ សទ្ធោ សោតុន្តិ? ត្វំ បន, ភន្តេ, មយ្ហំ សទ្ធី សុណាសីតិ? អាម
ទេវតាតិ។ ធឹណកណ្តាបស្សេ និសីទិក្វា កថនកាលាវិយ, ភន្តេ, ហោតីតិ។

ក៏ បន ទេវតេ សត្វ រូប បស្សសីតិ? សត្តា មមេវ ឡិលោកេតីតិ មញ្ញមាណា
សណ្ឋាតុំ ន សក្កោមិ, ភន្តេតិ។ វិសេសំ បន និព្វត្តេតុំ អសក្ខិត្ត ទេវតេតិ។
ទេវតា តត្ថវ អន្តរធាយិ។ តំ ទិវសំ កិរេស ទេវបុត្តា សោតាបត្តិជលេ
បតិដ្ឋិតោ។ ឯវមិទំ សុត្តំ ទេវតានំ បិយំ មនាបំ។ សេសំ សព្ពត្ត ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្វទិនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មហាធម្មសមាទានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. វីមំសកសុត្តវណ្ណានា

៤៨៧. ឯវំ មេ សុតន្តិវីមំសកសុត្តំ។ តត្ថ វីមំសកេនាតិ តយេវីមំសកា -
អត្ថវីមំសកោ សម្ពារីមំសកោ សត្តវីមំសកោតិ។ តេសុ, “បណ្ឌិតា ហារុសោ,
មនុស្សវីមំសកា”តិ (សំ. និ. ៣.២) ឯត្ថ អត្ថវីមំសកោ អាគតោ។ “យតោ ខោ,
អានន្ទ, ភិក្ខុ ធាតុកុសលោ ច ហោតិ, អាយតនកុសលោ ច ហោតិ,
បដិច្ចសមុប្បាទកុសលោ ច ហោតិ, ហិណ្ឌុជានកុសលោ ច ហោតិ, ឯត្តវតា
ខោ, អានន្ទ, បណ្ឌិតោ ភិក្ខុវីមំសកោតិ អលំ វេចនាយា”តិ (ម. និ. ៣.១២៤) ឯត្ថ
សម្ពារីមំសកោ អាគតោ។ ឥមស្មី បន សុត្តេ សត្តវីមំសកោ អធិប្បតោ។
ចេតោបរិយាយន្តិ ចិត្តវារំ ចិត្តបរិច្ឆេទំ។ សមន្នេសនាតិ ឯសនា បរិយេសនា
ឧបបរិក្ខា។ ឥតិ វិញ្ញាណាយាតិ ឯវំ វិជាននត្ថាយ។

៤៨៨. ទ្វិសុ ធម្មេសុ តថាគតោ សមន្នេសិតញោតិ ឥធ

កល្យាណមិត្តបនិស្សយំ ទស្សេតិ។ មហា ហិ ឯស កល្យាណមិត្តបនិស្សយោ
នាម។ តស្ស មហន្តការោ ឯវំ វេទិតញោ - ឯកស្មី ហិ សមយេ អាយស្មា អានន្តោ
ឧបឡំ អត្ថនោ អានុការេន ហោតិ, ឧបឡំ កល្យាណមិត្តានុការេនាតិ ចិន្តេត្វា
អត្ថនោ ធម្មតាយ និច្ឆេតុំ អសក្កោន្តោ ភក្កវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ, - “ឧបឡមិទំ,

កន្លែង, ព្រហ្មចរិយស្ស, យេនិទំ កល្យាណមិត្តតា កល្យាណសហាយតា
កល្យាណសម្បវដ្តតា” តិ។ ភគវា អាហា - “មា ហេរំ, អានន្ទ, មា ហេរំ, អានន្ទ,
សកលមេរិទំ, អានន្ទ, ព្រហ្មចរិយំ យេនិទំ កល្យាណមិត្តតា
កល្យាណសហាយតា, កល្យាណសម្បវដ្តតា។ កល្យាណមិត្តស្សេតំ, អានន្ទ,
ភិក្ខុនោ ចាជិកន្តំ កល្យាណសហាយស្ស កល្យាណសម្បវដ្តស្ស, អរិយំ
អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេស្សតិ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ពហុលីករិស្សតិ។ កថញ្ញានន្ទ,
ភិក្ខុ កល្យាណមិត្តោ... បេ... អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ ភាវេតិ, អរិយំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ
ពហុលីករោតិ។ ឥធានន្ទ, ភិក្ខុ សម្មាធិដ្ឋិ ភាវេតិ... បេ... សម្មាសមាធិ ភាវេតិ
វិវេកនិស្សិតំ ឯវំ ខោ, អានន្ទ, ភិក្ខុ កល្យាណមិត្តោ... បេ... ពហុលីករោតិ,
តទមិនាបេតំ, អានន្ទ, បរិយាយេន វេទិតព្ពំ។ យថា សកលមេរិទំ ព្រហ្មចរិយំ
យេនិទំ កល្យាណមិត្តតា កល្យាណសហាយតា កល្យាណសម្បវដ្តតា។
មមញ្ញំ, អានន្ទ, កល្យាណមិត្តំ អាគម្ម ជាតិធម្មា សត្តា ជាតិយា បរិមុច្ចន្តិ។
ជរាធម្មា... បេ... សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សចាយាសធម្មា សត្តា
សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សចាយាសេហិ បរិមុច្ចន្តិ” តិ (សំ. និ. ៥.២)។

ភិក្ខុនំ ពាហិរដ្ឋសម្បត្តិ កថេន្តោបិ អាហា - “ពាហិរំ, ភិក្ខុវេ, អដ្ឋង្គិ ករិក្ខា
នាញំ ឯកដ្ឋម្បិ សមនុបស្សមិ, យំ ឯវំ មហាតោ អត្ថាយ សំវត្ថតិ, យេនយេនិទំ,
ភិក្ខុវេ, កល្យាណមិត្តតា។ កល្យាណមិត្តតា, ភិក្ខុវេ, មហាតោ អត្ថាយ
សំវត្ថតិ” តិ (អ. និ. ១.១១៣)។ មហាចុន្ទស្ស កិលេសសល្លេខបដិបទំ កថេន្តោបិ,
“បរេ ចាបមិត្តា ភវិស្សន្តិ, មយមេត្ត កល្យាណមិត្តា ភវិស្សមាតិ សល្លេខោ
ករណីយោ” តិ (ម. និ. ១.៨៣) អាហា។ មេឃិយត្ថេរស្ស វិមុត្តិបរិចាចនិយធម្មេ
កថេន្តោបិ, “អបរិបក្កាយ, មេឃិយ, ចេតោវិមុត្តិយា បញ្ច ធម្មា បរិចាកាយ
សំវត្ថន្តិ។ កតមេ បញ្ច? ឥធម, មេឃិយ, ភិក្ខុ កល្យាណមិត្តោ ហោតិ” តិ (ឧទា.

៣១) កល្យាណមិត្តបដិស្សយមេវ វិសេសេសិ។ បិយបុត្តស្ស រាហុលត្ថេវស្ស
អភិណ្ណោវាទំ ទេន្តាបិ -

“មិត្ត ភជស្ស កល្យាណោ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
វិវិត្តំ អប្បនិក្ខេបំ, មត្តញ្ច ហោហិ ភោជនេ។

ចីវរេ បិណ្ឌាទាតេ ច, បច្ចយេ សយនាសនេ;
ឯតេសុ តណ្ហាំ មាកាសិ, មា លោកំ បុណគមី”តិ។ (សុ. និ. ៣៤០, ៣៤១)

-

កល្យាណមិត្តបដិស្សយមេវ សត្តបឋមំ កថេសិ។ ឯវំ មហា ឯស
កល្យាណមិត្តបដិស្សយោ នាម។ ឥធាបិ តំ ទស្សន្តោ ភគវា ធ្វើសុ ធម្មសុ
តថាគតោ សមន្នេសិតញ្ញាតិ ទេសនំ អារភិ។ បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ ធ្វើសុ ធម្មសុ
តថាគតំ ឯសតុ គវេសត្វតិ អត្តោ។ ឯតេន ភគវា អយំ មហាជន្មាតិ វា,
លក្ខណសម្បត្តាតិ វា, អភិវុទោ ទស្សនីយោតិ វា, អភិញ្ញាតោ អភិលក្ខិតោតិ
វា, ឥមំ និស្សយាហំ ចីវរាទយោ បច្ចយេ លភិស្សមីតិ វា, ឯវំ ចិន្តេត្វា មំ
និស្សយ វសនកិច្ចំ នត្ថិ។ យោ បន ឯវំ សល្លត្ថេតិ, “បហោតិ មេ ឯស សត្តា
ហុត្វា សត្តកិច្ចំ សាធម្មតុ”ន្តិ, សោ មំ ភជត្វតិ សីហនាទំ នទតិ។ ពុទ្ធសីហនាទោ
កិវ នាមេស សុត្តន្តោតិ។

ឥធានិ តេ ទ្វេ ធម្ម ទស្សន្តោ ចក្កុសោតវិញ្ញេយ្យស្វតិ អាហា។ តត្ថ សត្តុ
កាយិកោ សមាទារោ វីមំសកស្ស ចក្កុសោតវិញ្ញេយ្យ ធម្មា នាម។ វាចសិកោ
សមាទារោ សោតវិញ្ញេយ្យ ធម្មា នាម។ ឥធានិ តេសុ សមន្នេសិតញ្ញាការំ
ទស្សន្តោ យេ សំកិលិដ្ឋាតិអាទិមាហា។ តត្ថ សំកិលិដ្ឋាតិ
កិលេសសម្បយុត្តា។ តេ ច ន ចក្កុសោតវិញ្ញេយ្យ។ យថា បន ឧទកេ ចលន្តេ

វា បុប្ផឡកេ វា មុញ្ញន្តេ អន្តោ មន្តោ អត្ថិតិ វិញ្ញាយតិ, ឯវំ ចាណាតិចាតាធីនិ
វា ករោន្តស្ស, មុសាវាធាធីនិ វា ករោន្តស្ស កាយវេសីសមាចារេ ធិស្វា ច សុត្វា ច
តំសមុជ្ជាបកចិត្តំ សំកិលិដ្ឋន្តិ វិញ្ញាយតិ។ តស្មា ឯវំមាហា។ សំកិលិដ្ឋន្តិស្ស
ហិ កាយវេសីសមាចារាបិ សំកិលិដ្ឋាយេវ នាម។ ន តេ តថាគតស្ស សិវិជ្ជន្តិតិ
ន តេ តថាគតស្ស អត្ថិ។ ន ឧបលព្ពន្តិតិ ឯវំ ជាតាតិ អត្តោ។ នត្ថិតាយេវ ហិ
តេ ន ឧបលព្ពន្តិ ន បដិច្ចន្ទតាយ។ តថា ហិ ភគវា ឯកទិវសំ ឥមេសុ ធម្មេសុ
ភិក្ខុសង្ឃំ បវារេន្តោ អាហា - “ហន្ត ធានិ, ភិក្ខុវេ, បវារេមិ វោ, ន ច មេ កិញ្ចិ
គរហាថ កាយិកំ វា វាចសិកំ វា”តិ។ ឯវំ វុត្តោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ឧដ្ឋាយាសនា
ឯកំសំ ឧត្តរាសង្កំ កិវត្វា យេន ភគវា តេនញ្ចលី បណាមេត្វា ភគវន្តំ
ឯតទវោច - “ន ខោ មយំ, ភន្តេ, ភគវតោ កិញ្ចិ គរហាម កាយិកំ វា វាចសិកំ
វា។ ភគវា ហិ, ភន្តេ, អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស ឧប្បាទេតា, អសញ្ញាតស្ស មគ្គស្ស
សញ្ញានេតា, អនក្ខាតស្ស មគ្គស្ស អក្ខាតា, មគ្គញ្ញំ មគ្គវិទូ មគ្គកោវិទោ។
មគ្គានុកា ច, ភន្តេ, ឯតវហិ សាវកា វិហារន្តិ បច្ឆាសមន្មាគតា”តិ (សំ. និ.
១.២១៥)។ ឯវំ បរិសុទ្ធា តថាគតស្ស កាយវេសីសមាចារា។ ឧត្តរោបិ សុទ្ធំ
មាណវោ តថាគតស្ស កាយវេសីច្វារេ អនាវាធនីយំ កិញ្ចិ បស្សីស្សាមីតិ សត្ត
មាសេ អនុពាទិត្វា លិក្ខាមត្តម្មិ ន អន្តស។ មនុស្សភូតោ វា ឯស ពុទ្ធកូតស្ស
កាយវេសីច្វារេ កី អនាវាធនីយំ បស្សីស្សតិ? មារោបិ ទេវបុត្តោ ពោធិសត្តស្ស
សតោ មហាភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ ធឮត្តស្សានិ គវេសមាណោ កិញ្ចិ អនាវាធនីយំ
នាទ្គស, អន្តមសោ ចេតោបរិវិតក្កមត្តម្មិ។ មារោ កិវ ចិន្តេសិ - “សចស្ស
វិតក្កិកមត្តម្មិ អកុសលំ បស្សីស្សាមិ, តត្ថេវ នំ មុទ្ធនិ បហវិត្វា
បក្កមិស្សាមិ”តិ។ សោ ធឮត្តស្សានិ អធិស្វា ពុទ្ធកូតម្មិ ឯកំ វស្សំ អនុពាទិត្វា កិញ្ចិ
វជ្ជំ អបស្សន្តោ គមនសមយេ វជ្ជិត្វា -

“មហាវីរ មហាបុញ្ញំ, ឥន្ទ្រិយា យសសា ជលំ;

សព្វវេរកយាតីតំ, ចានេ វេន្ទាមិ កោតម"ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩) -

កាជំ វេត្វា គតោ។

វីតិមិស្សាតិ កាលេ កណ្ណា, កាលេ សុក្កាតិ ឯវំ វេមិស្សកា។ វេនាតាតិ
បរិសុទ្ធា និក្ខិលេសា។ សំវិជ្ជន្តិ វេនាតា ធម្មា អត្ថិ ឧបលព្ពន្តិ។ តថាគតស្ស
ហិ បរិសុទ្ធា កាយសមាបាវនយោ។ តេនាហ - “ចត្តារិមាណិ, ភិក្ខុវេ,
តថាគតស្ស អរក្ខេយ្យានិ។ កតមាណិ ចត្តារិ? បរិសុទ្ធកាយសមាបាវេ, ភិក្ខុវេ,
តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស កាយទុច្ឆរិតំ, យំ តថាគតោ រក្ខេយ្យ, ‘មា មេ
ឥទំ បរោ អញ្ញាសី”តិ។ បរិសុទ្ធវិចីសមាបាវេ... បរិសុទ្ធមនោសមាបាវេ...
បរិសុទ្ធជីវេ, ភិក្ខុវេ, តថាគតោ, នត្ថិ តថាគតស្ស មិច្ឆាជីវេ, យំ តថាគតោ
រក្ខេយ្យ, មា មេ ឥទំ បរោ អញ្ញាសី”តិ (អ. និ. ៧.៥៨)។

ឥមំ កុសលំ ធម្មន្តិ ឥមំ អនវដ្ឋំ អាជីវជ្ជមកសីលំ។ “អយមាយស្មា សត្តា កី
នុខោ ធីយរត្តំ សមាបន្នោ អតិចីរកាលតោ បដ្ឋាយ ឥមិនា សមន្នាគតោ,
ឧទាហុ ឥត្តរសមាបន្នោ ហិយេ វា បរេ វា បរសុវេ វា ធិវសេ សមាបន្នោ”តិ ឯវំ
គវេសត្វតិ អត្តោ។ ឯកេច្ឆេន ហិ ឯកស្មី ហិ ឯវេសន្តេន ពហុ មិច្ឆាជីវកម្មំ កតំ,
តំ តត្ថ កាលាតិក្កមេ បញ្ញាយតិ, ចាកដំ ហោតិ។ សោ អញ្ញាតំ បច្ចន្តតាមំ វា
សមុទ្ធតិរំ វា គន្ធា បណ្ណាសាលំ កាវេត្វា អារញ្ញកោរិយ ហុត្វា វិហារតិ។
មនុស្សា សម្ភារំ ឧប្បាទេត្វា តស្ស បណីតេ បច្ចយេ ទេន្តិ។ ជនបទវាសិនោ
ភិក្ខុ តស្ស បរិហារំ ធិស្វា, “អតិទប្បិតោ វតាយំ អាយស្មា, កោ នុខោ
ឯសោ”តិ បរិគ្គណ្ណា, “អសុកដ្ឋានេ អសុកំ នាម មិច្ឆាជីវំ កត្វា បក្កន្តភិក្ខុ”តិ
ញាត្វា នសក្កា ឥមិនា សទ្ធិ ឧចាសថោ វា បវារណា វា កាតុន្តិ សន្និបតិក្វា
ធម្មេន សមេន ឧក្ខេបនីយាធិសុ អញ្ញាតំ កម្មំ ករេន្តិ។ ឯវេចាយ
បដិច្ចន្តបដិបត្តិយា អត្ថិការំ វា នត្ថិការំ វា វីមសាបេតុំ ឯវមាហ។

ឯវំ ជាតាតិ ធីយរត្ថំ សមាបន្នោ, ន ឥត្តរសមាបន្នោតិ ជាតាតិ។
អនច្ឆរិយំ ចេតំ។ យំ តថាគតស្ស ឯតរហិ សព្ពញ្ញតំ បត្តស្ស ធីយរត្ថំ
អាជីវជ្ជមកសីលំ បរិសុទ្ធករោយ្យ។ យស្ស ពោធិសត្តកាលេបិ ឯវំ អហោសិ។

អតីតេ កិរ គន្ធារាជា ច វេទេហាជា ច ទ្វេបិ សហាយកា ហុត្វា កាមេសុ
អាទិនំ ទិស្វា រជ្ជានិ បុត្តានំ និយ្យាតេត្វា ឥសិបព្ពន្ធព្រា បព្ពជិត្វា ឯកស្មី
អរញ្ញកាមកេ បិណ្ឌាយ ចរន្តិ។ បច្ឆន្នោ នាម ទុល្លភលោណោ ហោតិ។ តតោ
អលោណំ យាគុំ លភិត្វា ឯកិស្សាយ សាលាយ និសីទិត្វា បិវន្តិ។ អន្តរន្តរេ
មនុស្សា លោណាចុណ្ណំ អាហរិត្វា ទេន្តិ។ ឯកទិវសំ ឯកោ វេទេហិសិស្ស បណ្ណោ
បក្ខិបិត្វា លោណាចុណ្ណំ អនាសិ។ វេទេហិសិ គហេត្វា ឧបឡំ គន្ធារិសិស្ស-
សន្តិកេ ឋបេត្វា ឧបឡំ អត្តនោ សន្តិកេ ឋបេសិ។ តតោ ថោកំ បរិគុត្តាវសេសំ
ទិស្វា, “មា ឥទំ នស្សី” តិ បណ្ណោន វេឋេត្វា តិណាគហានេ ឋបេសិ។ បុន ឯកស្មី
ទិវសេ យាគុចានកាលេ សតី កត្វា ឡិលោកេន្នោ តំ ទិស្វា គន្ធារិសី
ឧបសង្កមិត្វា, “ឥតោ ថោកំ គណ្ណាច អាចរិយា” តិ អាហា។ កុតោ តេ លទ្ធព្វំ
វេទេហិសិតិ? តស្មី ទិវសេ បរិគុត្តាវសេសំ “មា នស្សី” តិ មយា ឋបិតន្តិ។
គន្ធារិសិ គហេតុំ ន ឥច្ឆតិ, អលោណាកំយេវ យាគុំ បិវិត្វា វេទេហំ ឥសី អវោច

-

“ហិត្វា កាមសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សោឡស;
កោដ្ឋាការានិ ជីតានិ, សន្និធិ ទានិ កុព្ពសី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៦);

វេទេហិសិ អវោច - “តុម្ពេ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតា, ឥទានិ កស្មា
លោណាចុណ្ណាមត្តសន្និធិការណា បព្ពជ្ជាយ អនុច្ឆរិកំ ន ករោថា” តិ? កី មយា
កតំ វេទេហិសិតិ? អថ នំ អាហា -

“ហ៊ិត្វា គន្ធារវិសយំ, បហូតធនធារិយំ;
បសាសនតោ និក្ខុន្តោ, ឥធនានិ បសាសសី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៧);

គន្ធារោ អាហា -

“ធម្មំ កណាមិ វេទេហា, អធម្មោ មេ ន រុច្ចតិ;
ធម្មំ មេ កណាមាទស្ស, ន ចាបមុបលិម្បតី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៨);

វេទេហា អាហា -

“យេន កេនចិ វណ្ណាន, បរោលភតិ រុប្បនំ;
មហត្ថិយម្បិ ចេ វាចំ, ន តំ ភាសេយ្យ បណ្ឌិតោ” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៩);

គន្ធារោ អាហា -

“កាមំ រុប្បតុ វា មា វា, ភុសំវិ ភិក្ខិយតុ;
ធម្មំ មេ កណាមាទស្ស, ន ចាបមុបលិម្បតី” តិ។ (ជា. ១.៧.៨០);

តតោ វេទេហិសិ យស្ស សកាមិ ពុទ្ធិ នត្ថិ, អាចរិយសន្តិកេ វិនយំ ន
សិក្ខតិ, សោ អន្ទមហីសោវិយ វនេ ចរតីតិ ចិន្តេត្វា អាហា -

“នោ ចេ អស្ស សកា ពុទ្ធិ, វិនយោ វា សុសិក្ខិតោ;
វនេ អន្ទមហីសោវ, ចរេយ្យ ពហុកោ ជនោ។

យស្មា ច បនិធកកេច្ច, អាចេរម្ហិ សុសិក្ខិតោ;
តស្មា វិនិវត្តវិនយា, ចរន្តិ សុសមាហិតា” តិ។ (ជា. ១.៧.៨១-៨២);

ឯវេញ បនវត្ថា វេទេហិសិ អជានិត្វា មយា កតន្ត្រិ គន្ធាវិសី ខមាបេសិ។ តេ
ឧភោមិ តបំ ចរិត្វា ព្រហ្មលោកំ អគម៌សុ។ ឯវំ តថាគតស្ស
ពោធិសត្តកាលេបិ ធីយរត្តំ អាជីវជ្ឈមកសីលំ បរិសុទ្ធី អហោសិ។

ឧត្តជ្ឈាបន្នោ អយមាយស្មា ភិក្ខុ យសបត្តោតិ អយមាយស្មា អម្ពាភំ
សត្តា ភិក្ខុ ញាត្តំ បញ្ញាតការំ ចាកជការំ អជ្ឈាបន្នោ នុខោ, សយញ្ច
បរិវារសម្បត្តិ បត្តោ នុខោ នោតិ។ តេន ចស្ស បញ្ញាតជ្ឈាបន្នភាវេន
យសសន្និស្សិតភាវេន ច កី ឯកច្ឆេ អាទីនវា សន្និស្សន្តិ ឧទាហុ នោតិ ឯវំ
សមន្នេសន្តតិ ទស្សេតិ។ ន តាវ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, យាវ ភិក្ខុ ន
រាជរាជមហាមត្តាធិសុ អភិញ្ញាតការំ វា បរិវារសម្បត្តិ វា អាបន្នោ ហោតិ, តាវ
ឯកច្ឆេ មាណាតិមាណាទយោ អាទីនវា ន សំវិជ្ជន្តិ ឧបសន្តបសន្តោវិយ
សោតាបន្នោវិយ សកទាគាមីវិយ ច វិហារតិ។ អរិយោ នុខោ បុព្វជ្ឈនោ នុ
ខោតិបិ ញាតុំ ន សក្កា ហោតិ។

យតោ ច ខោ, ភិក្ខុវេតិ យទា បន ឥធម្មកច្ឆោ ភិក្ខុ ញាតោ ហោតិ
បរិវារសម្បន្នោ វា, តទា តិណ្ណាន សិទ្តេន គោគណំ វិជ្ឈន្នោ ទុដ្ឋគោណោវិយ,
មិគសង្ឃំ អភិមទ្ធមានោ ធីបិ វិយ ច អញ្ជោ ភិក្ខុ តត្ថ តត្ថ វិជ្ឈន្នោ អការវោ
អសភាគុត្តិ អគ្គចានេន ភូមិ ដុសន្នោវិយ ចរតិ។ ឯកច្ឆោ បន កុលបុត្តោ
យថា យថា ញាតោ ហោតិ យសស្សី, តថា តថា ជលភារភរិតោវិយ សាលិ
សុដ្ឋតវំ ឱនមតិ, រាជរាជមហាមត្តាធិសុ ឧបសន្តមន្តេសុ អភិញ្ញាតការំ
បច្ឆវេក្ខិត្វា សមណសញ្ញំ ឧបជ្ឈបេត្វា ធិន្ធវិសាលាឧសភោវិយ,
ចណ្ណាលទារកោវិយ ច សោរតោ និវតោ និចចិត្តោ ហុត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចេវ
សនេវកស្ស ច លោកស្ស, ហិតាយ សុខាយ បដិបជ្ជតិ។ ឯវរូបំ បដិបត្តិ
សន្ធាយ “នាស្ស ឥធម្មកច្ឆេ អាទីនវា” តិ អាហា។

តថាគតោ បន អដ្ឋសុ លោកធម្មសុ តាធី, សោ ហិ លាភេមិ តាធី,
អលាភេមិ តាធី, យសេមិ តាធី, អយសេមិ តាធី, បសំសាយមិ តាធី, និដ្ឋាយមិ
តាធី, សុខេមិ តាធី, ទុក្ខេមិ តាធី, តស្មា សព្វាការេន នាស្ស ឥនេកច្ចេ អាទិនវា
សំវិជ្ជន្តិ។ អភយ្ហបរតោតិ អភយោ ហុត្វា ឧបរតោ, អច្ចន្តបរតោ
សតត្ថបរតោតិ អត្តោ។ ន វា ភយេន ឧបរតោតិមិ អភយ្ហបរតោ។ ចត្តារិ ហិ
ភយានិ កិលេសភយំ វដ្ឋភយំ ទុគ្គតិភយំ ឧបវាទភយន្តិ។ បុព្វន្តោ ចត្វាហិមិ
ភយេហិ ភាយតិ។ សេក្ខា តីហិ, តេសញ្ញា ទុគ្គតិភយំ បហំនំ, ឥតិ សត្ត សេក្ខា
ភយ្ហបរតោ, ឱណាសវោ អភយ្ហបរតោ នាម, តស្ស ហិ ឯកម្មិ ភយំ នត្តិ។ កី
បរវាទភយំ នត្តិ? នត្តិ។ បរាទុទ្ទយំ បន បដិច្ច, “មាទិសំ ឱណាសវំ បដិច្ច សត្តា
មា នស្សន្ត” តិ ឧបវាទំ វត្ថុតិ។ មូលុប្បលវាចិវិហារវាសិ យសត្តោរោវិយ។

ថេរោ កិវ មូលុប្បលវាចិគាមំ ចិណ្ហាយ ចារិសិ។ អថស្ស ឧបដ្ឋាកកុលធ្វារំ
បត្តស្ស បត្តំ គហេត្វា ថណ្ហិលបីបកំ និស្សយ អាសនំ បញ្ញាបេសុ។
អមច្ចដីតាមិ តំយេវ បីបកំ និស្សយ បរតោភាគេ និចតរំ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា
និសីទិ។ ឯកោ នេវាសិកោ ភិក្ខុ បន្ទា ចិណ្ហាយ បរិដ្ឋោ ធ្វារេ វត្តារ
ឱលោកេន្តោ ថេរោ អមច្ចដីតវា សទ្ធិ ឯកមញ្ចេ និសីន្នាតិ សល្លក្ខេត្វា, “អយំ
បំសុក្ខលិកោវិហារេវ ឧបសន្តបសន្តោវិយ វិហារតិ, អន្តោគាមេ បន
ឧបដ្ឋាយិកាហិ សទ្ធិ ឯកមញ្ចេ និសីទតី” តិ ចិន្តេត្វា, “កី នុ ខោ មយា ទុទ្ធិដ្ឋ” តិ
បុនប្បនំ ឱលោកេត្វា តថាសញ្ញីវ ហុត្វា បក្កាមិ។ ថេរោមិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា
វិហារំ គន្ធា វសនដ្ឋានំ បរិសិទ្ធា ធ្វារំ ចិឆាយ និសីទិ។ នេវាសិកោមិ
កតភត្តកិច្ចោវិហារំ គន្ធា, “តំ បំសុក្ខលិកំ និគ្គណ្ហិត្វាវិហារា
និក្ខឿស្សមី” តិ អសញ្ញតនិហារេន ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ធា បរិភោគយដតោ
ឧលុដ្តេន ឧទកំ គហេត្វា មហាសទ្ធិ ករោន្តោ ចានេ ជោវិ។ ថេរោ, “កោ នុ ខោ
អយំ អសញ្ញតចារិកោ” តិ អារជ្ជន្តោ សព្វំ ញត្វា, “អយំ មយិ មនំ បទោសេត្វា

អបាយុបកោ មា អហោសី"តិ វេហាសំ អតុគ្គន្ធា កណ្តិកាមណ្ឌលសមីបេ
បល្លេង្គន និសីទិ។ នេវាសិកោ ទុដ្ឋាការេន យជិកំ ឧត្តិបិទ្វា ទ្វារំ វិវិទ្វា អន្តោ
បរិជ្ជោ ថេរំ អបស្សន្តោ, "ហេដ្ឋាមញំ បរិជ្ជោ ភវិស្សតិ"តិ ឌីលោកេត្វា តត្ថាបិ
អបស្សន្តោ និក្ខមិតុំ អារតិ។ ថេរោ ឧក្កាសិ។ ឥតរោ ឧទ្ធុំ ឌីលោកេត្តោ ទិស្វា
អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ឯវមាហា - "បតិរូបំ តេ, អារុសោ, បំសុក្ខលិក ឯវំ
អានុភាវសម្បទ្ធស្ស ឧបដ្ឋាយិកាយ សទ្ធិំ ឯកមញោ និសីទិតុ"ន្តិ។ បព្ពជិតា
នាម, ភន្តេ, មាតុកាមេន សទ្ធិំ ន ឯកមញោ និសីទន្តិ, តុម្ភេហិ បន ទុទ្ធិជ្ឈមេតន្តិ។
ឯវំ ឌីណាសវា បរាទុទ្ធិយាយ ឧបវាទំ រក្ខន្តិ។

ឧបា រាគស្សតិ រាគស្ស ខយេនេវ។ វីតរាគត្តា កាមេ ន បជិសេវតិ, ន
បជិសន្តាយ វាវេត្វាតិ។ តញោតិ ឯវំ តថាគតស្ស កិលេសប្បហានំ ញត្វា តត្ថ
តត្ថ បិតនិសីទន្តកាលាទិសុបិ ចតុបរិសមជ្ឈេ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វាបិ
ឥតិបិ សត្តា វីតរាកោ វីតនោសោ វីតមោហោ វន្តកិលេសោ បហីនមលោ អញ្ញា
មុត្តបុណ្ណាចន្តោ វិយ សុបរិសុទ្ធាតិ ឯវំ តថាគតស្ស កិលេសប្បហានេ វណ្ណំ
កថយមាធំ តំ វីមំសកំ ភិក្ខុំ បរេ ឯវំ បុច្ឆេយ្យំ ចេតិ អត្ថោ។

អាភារាតិ ការណានិ។ អន្ធយាតិ អនុពុទ្ធិយោ។ សង្ឃេ វាវិហារន្តោតិ
អប្បេកទា អបរិច្ឆន្ទគណនស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ វិហារន្តោ។ ឯកោ វា
វិហារន្តោតិ ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខុវេ, អឱមាសំ បជិសល្លិយិតុន្តិ, តេមាសំ
បជិសល្លិយិតុន្តិ ឯវំ បជិសល្លានេ ថេវ ចាលិលេយ្យកវនសណ្ឋោ ច ឯកកោ
វិហារន្តោ។ សុគតាតិ សុដ្ឋគតា សុប្បដិបន្នា ការកា យុត្តបយុត្តា។ ឯវុចាបិ
ហិ ឯកច្វេ ភិក្ខុ អតិ។ ទុគ្គតាតិ ទុដ្ឋគតា ទុប្បដិបន្នា កាយទទ្ធិពហុលា
វិស្សជ្ជកម្មដ្ឋានា។ ឯវុចាបិ ឯកច្វេ អតិ។ គណមនុសាសន្តិតិ គណពន្ធនេន
ពន្ធា គណារាមា គណាពហុលិកា ហុត្វា គណំ បរិហារន្តិ។ ឯវុចាបិ ឯកច្វេ

អត្ថិ។ តេសំ បដិបក្ខត្វតា គណតោ និស្សជាវិសំសជ្ជាវិប្បមុត្តវិហារិនោបិ
អត្ថិ។

អាមិសេសុ សន្តិស្សន្តីតិ អាមិសគិទ្ធោ អាមិសចក្កកា
ចតុបច្ចយអាមិសត្ថមេវ អាហិណ្ឌុមាណា អាមិសេសុ សន្តិស្សមានកកិក្ខបិ
អត្ថិ។ អាមិសេន អនុបលីត្តា ចត្វាហិ បច្ចយេហិវិនិវត្តមានសា អព្ពា
មុត្តចន្ទសទិសា ហុត្វាវិហារមាណាបិ អត្ថិ។ នាយមាយស្មា តំ តេន អវជានាតីតិ
អយំ អាយស្មា សត្តា តាយ តាយ បដិបត្តិយា តំ តំ បុគ្គលំ នាវជានាតិ, អយំ
បដិបន្នោ ការកោ, អយំ គណតោ និស្សជាវិសំសជ្ជោ។ អយំ អាមិសេន
អនុបលីត្តោ បច្ចយេហិវិនិវត្តមានសោ អព្ពា មុត្តោ ចន្ទិមាវិយាតិ ឯវមស្ស
គេហសិតវសេន ឧស្សាទនាបិ នត្ថិ។ អយំ ធុប្បដិបន្នោ អការកោ
កាយទន្ធិពហុលោវិស្សជ្ជកម្មដ្ឋានោ, អយំ គណពន្ធនពោ, អយំ
អាមិសគិទ្ធោ លោលោ អាមិសចក្កកោតិ ឯវមស្ស គេហសិតវសេន
អបសាទនាបិ នត្ថិ អត្ថោ។ ឥមិនា កី កថិតំ ហោតិ? តថាគតស្ស សត្តេសុ
តាធិការោ កថិតោ ហោតិ។ អយញ្ញំ -

“វជកស្ស ទេវទត្តស្ស, ចោរស្សផ្តុលីមាលិនោ;
ធនចាលេ រាហុលេ ច, សព្វេសំ សមកោ មុនី” តិ។ (មិ. ប. ៦.៦.៥);

៤៨៩. តត្រ, ភិក្ខុវេទិ តេសុ ទ្វីសុ វីមំសកេសុ។ យោ, “កេ បនាយស្មតោ
អាការា” តិ បុច្ឆាយំ អាគតោ គណ្ឌីវីមំសកោ ច, យោ “អភយ្ហបរតោ
អយមាយស្មា” តិ អាគតោ មូលវីមំសកោ ច។ តេសុ មូលវីមំសកេន
តថាគតោវ ឧត្តវិ បដិបុច្ឆិតញ្ចោ។ សោ ហិ បុព្វេ បរស្សេវ កថាយ និដ្ឋន្តតោ។
បរោ ច នាម ជានិត្វាបិ កថេយ្យ អជានិត្វាបិ។ ឯវមស្ស កថា ភូតាបិ ហោតិ

អភូតាបិ, តស្មា បរស្សេវ កថាយ និដ្ឋំ អគន្ធា តតោ ឧត្តរី តថាគតោវ
បដិបុច្ឆិតញ្ចាតិ អត្ថោ។

ព្យាករមាណោតិ ឯត្ថ យស្មា តថាគតស្ស មិច្ឆាព្យាករណំ នាម នត្ថិ, តស្មា
សម្មា មិច្ឆាតិ អវត្វា ព្យាករមាណោត្វេវ វុត្ថំ។ ឯតំ បថោបាមស្មិ ឯតំ គោចរោតិ
ឯស មយ្ហំ បថោ ឯស គោចរោតិ អត្ថោ។ “ឯតាថាថោ” តិបិ ថាថោ, តស្សត្ថោ
មយ្ហំ អាជីវជ្ជមកសីលំ បរិសុទ្ធី, ស្វាហំ តស្ស បរិសុទ្ធភារេន វីមំស កស្ស
ភិក្ខុនោ ញ្ញាណមុខេ ឯតាថាថោ, ឯវំ អាថាថំ កច្ឆាមីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ នោ ច
តេន តម្មយោតិ តេនបិ ចាហំ បរិសុទ្ធន សីលេន ន តម្មយោ, ន សតល្លោក,
បរិសុទ្ធសីលត្តារំ និត្តល្លោកាបាមស្មិ តិ ធិបេតិ។

ឧត្តរុត្តរី បណ៌តបណ៌តន្តិ ឧត្តរុត្តរី ចេវ បណ៌តតវញ្ញ កត្វា ទេសេតិ។
កណ្ណាសុក្កសប្បជីភាគន្តិ កណ្ណំ ចេវ សុក្កញ្ញ, តញ្ញ ខោ សប្បជីភាគំ សវិបក្កំ
កត្វា, កណ្ណំ បដិពាហិត្វា សុក្កន្តិ សុក្កំ បដិពាហិត្វា កណ្ណន្តិ ឯវំ សប្បជីភាគំ
កត្វា កណ្ណាសុក្កំ ទេសេតិ។ កណ្ណំ ទេសេន្តោបិ សឧស្សហំ សវិចាកំ ទេសេតិ,
សុក្កំ ទេសេន្តោបិ សឧស្សហំ សវិចាកំ ទេសេតិ។ អភិញ្ញាយ ឥធម្មកង្ខំ ធម្មំ
ធម្មេសុ និដ្ឋំ កច្ឆតីតិ តស្មី ទេសិតេ ធម្មេ ឯកង្ខំ បដិវេធម្មំ អភិញ្ញាយ តេន
បដិវេធម្មេន ទេសនាធម្មេ និដ្ឋំ កច្ឆតិ។ សត្វិ បសីទតីតិ ឯវំ ធម្មេ និដ្ឋំ កត្វា
ភិយ្យោសោមត្តាយ សម្មាសម្ពុទ្ធា សោភកវាតិ សត្វិ បសីទតិ។ តេន បន
ភគវតា យោ ធម្មោ អក្ខាតោ, សោបិ ស្វាគ្ខាតោ ភគវតា ធម្មោ និយ្យានិកត្តា។
យាស្ស តំ ធម្មំ បដិបន្នោ សង្ឃោ, សោបិ សុប្បជីបន្នោ វត្តាធិនោសវហិតំ
បដិបទំ បដិបន្នត្ថាតិ ឯវំ ធម្មេ សង្ឃេបិ បសីទតិ។ តញ្ចេតិ តំ ឯវំ បសន្នំ តត្ថ
តត្ថ តិណ្ណំ វតនាទំ វណ្ណំ កថេន្តំ ភិក្ខុ។

៤៩០. ឥមេហិ អាការេហិតិ ឥមេហិ សត្តវីមំសនការណេហិ។ ឥមេហិ
បទេហិតិ ឥមេហិ អក្ខរសម្មិណ្ឌនបទេហិ។ ឥមេហិ ព្យញ្ញនេហិតិ ឥមេហិ ឥធ
វុត្តេហិ អក្ខរេហិ។ សទ្ធានិវដ្ឋាតិ ធុកប្បនា បតិដ្ឋិតា។ មូលជាតាតិ
សោតាបត្តិមគ្គវសេន សញ្ញាតមូលា។ សោតាបត្តិមគ្គោ ហិ សទ្ធាយ មូលំ
នាម។ អាការវតីតិ ការណំ បរិយេសិត្វា គហិតត្តា សការណា។
ទស្សនមូលិកាតិ សោតាបត្តិមគ្គមូលិកា។ សោ ហិ ទស្សនន្តិ វុច្ឆតិ។ ទដ្ឋាតិ
ជិវា។ អសំហារិយាតិ ហរិតុំ ន សក្កា។ សមណោន វាតិ សមិតចាបសមណោន
វា។ ព្រាហ្មណោន វាតិ ពាហិតចាបព្រាហ្មណោន វា។ ទេវេន វាតិ ឧបបត្តិទេវេន
វា។ មារេន វាតិ វសវត្តិមារេន វា, សោតាបន្នស្ស ហិ វសវត្តិមារេនាបិ សទ្ធា
អសំហារិយា ហោតិ សូរម្ពដ្ឋស្ស រិយ។

សោ កិវ សត្តុ ធម្មទេសនំ សុត្វា សោតាបន្នោ ហុត្វា គេហំ អាគតោ។ អថ
មារោ ទុត្តិសវរលក្ខណាប្បដិមណ្ឌិតំ ពុទ្ធក្ខំ មាបេត្វា តស្ស យវទ្ធាវេ បត្វា -
“សត្តា អាគតោ”តិ សាសនំ បហិណិ។ សូរោ ចិន្តេសិ, “អហំ ឥទានេវ សត្តុ
សន្តិកា ធម្មំ សុត្វា អាគតោ, កី នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបសង្កមិត្វា សត្តសញ្ញាយ
វន្តិត្វា អដ្ឋាសិ។ មារោ អាហា - “យំ តេ មយា, សូរម្ពដ្ឋ, ក្ខំ អនិច្ចំ... បេ... វិញ្ញាណំ
អនិច្ចន្តិ កថិតំ, តំ អនុបធាវេត្វាវ សហសា មយា ឯវំ វុត្តំ។ តស្មា ត្វំ ក្ខំ
និច្ចំ... បេ... វិញ្ញាណំ និច្ចន្តិ គណ្ណាហិ”តិ។ សូរោ ចិន្តេសិ - “អដ្ឋានមេតំ, យំ ពុទ្ធា
អនុបធាវេត្វា អបច្ចក្ខំ កត្វា កិញ្ចិ កថេយ្យំ, អទ្ធា អយំ មយ្ហំ វិពាធនត្ថំ មារោ
អាគតោ”តិ។ តតោ នំ ត្វំ មារោតិ អាហា។ សោ មុសាវាធំ កាតុំ នាសត្តិ, អាម
មារោស្មីតិ បដិជានិ។ កស្មា អាគតោសីតិ វុត្តេ តវ សទ្ធាចាលនត្តន្តិ អាហា។
កណ្ណា ចាបិម, ត្វំ តាវ ឯកកោ តិដ្ឋ, តាធិសានំ មារានំ សតម្បិ សហស្សម្បិ
មម សទ្ធិ ចាលេតុំ អសមត្ថំ, មគ្គេន អាគតា សទ្ធានាម សិលាបថវិយំ
បតិដ្ឋិតសិនេវ រិយ អចលា ហោតិ, កី ត្វំ ឯត្តាតិ អច្ឆរំ បហរិ។ សោ ហតុំ

អសក្កោន្តោ តត្ថេវន្តរាយិ។ ព្រហ្មនាវាតិ ព្រហ្មកាយិ កាធិសុ
អញ្ញាតព្រហ្មនាវា។ កេនចិ វា លោកស្មីន្តិ ឯតេ សមណាទយោ ឋបេត្វា
អញ្ញេនចិ កេនចិ វា លោកស្មី ហិរតុំ ន សក្កា។ ធម្មសមន្នេសនាតិ
សភាវសមន្នេសនា។ ធម្មតាសុសមន្និជ្ជាតិ ធម្មតាយ សុសមន្និជ្ជា,
សភាវេនេវ សុដ្ឋ សមន្នេសិតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

វិមំសកសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៨. កោសម្ព័យសុត្តវណ្ណាន

៤៩០. ឯវំ មេ សុតន្តិ កោសម្ព័យសុត្តំ។ តត្ថ កោសម្ព័យន្តិ ឯវំនាមកេ
នករេ។ តស្ស កិរ នករស្ស អាវាមចោក្ខវណីអធិសុ តេសុ តេសុ ហំនេសុ
កោសម្ពុត្តវ ឧស្សន្នា អហេសុំ, តស្មា កោសម្ព័តិ សង្ខំ អគមាសិ។ កុសម្ពស្ស
នាម ឥសិនោ អស្សមតោ អវិទូរេ មាបិតត្ថាតិបិ ឯកេ។ ឃោសិតាវាមេតិ
ឃោសិតសេដ្ឋិនា ការិតេ អាវាមេ។

បុព្វេ កិរ អធិលវដ្ឋំនាម អហោសិ។ តតោ កោតូបាលកោ នាម ទលិទ្ធោ
នាតកកយេន សបុត្តនារោ កេនាវបរិច្ឆិន្ទំ សុភិក្ខុំ រដ្ឋំ គច្ឆន្តោ បុត្តំ វហិតុំ
អសក្កោន្តោ ធម្មេត្វា អគមាសិ។ មាតា និវត្តិត្វា តំ គហេត្វា គតា។ តេ ឯកំ
គោចាលកតាមកំ បរិសីសុ, គោចាលកានព្វា តនា បហាតចាយសោ
បជិយត្ថោ ហោតិ, តតោ ចាយសំ លភិត្វា ភុញ្ញីសុ។ អថ សោ បុរិសោ
បហាតចាយសំ ភុញ្ញីត្វា ជិវាបេតុំ អសក្កោន្តោ វត្តិកាកេ កាលំ កត្វា តត្ថេវ
សុនទិយា កុច្ឆិម្ហិ បជិសន្ធិ គហេត្វា កុក្កុរោ ជាតោ។ សោ គោចាលកស្ស
បិយោ អហោសិ មនាចោ, គោចាលកោ ច បច្ចេកពុទ្ធី ឧបជ្ជាសិ។

បច្ចេកពុទ្ធាបិ ភត្តកិច្ចាវសានេ កុក្កុរស្ស ឯកំ បិណ្ឌំ ទេតិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធ
សីនេហំ ឧប្បាទេត្វា គោចាលកេន សន្និ បណ្ណាសាលម្បិ គច្ឆតិ។

សោ គោចាលកេ អសន្និហិតេ ភត្តវេលាយ សយមេវ គន្ធា
កាលារោចនត្ថំ បណ្ណាសាលទ្វារេ ភុស្សតិ, អន្តរាមគ្គេបិ ចណ្ឌាមិកេ ទិស្វា
ភុស្សិត្វា បលាបេតិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធ មុនុកេន ចិត្តេន កាលំ កត្វា
ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ តត្រស្ស ឃោសកទេវបុត្តោត្វេវ នាមំ អហោសិ។ សោ
ទេវលោកតោ ចរិត្វា កោសម្ព័យំ ឯកស្មី កុលយេវ និព្ពត្តិ។ តំ អបុត្តកោ សេដ្ឋិ
តស្ស មាតាបិតុនំ ធនំ ទត្វា បុត្តំ កត្វា អគ្គហោសិ។ អថ សោ អត្ថនោ បុត្ត
ជាតេ សត្តក្ខត្តំ មារាបេតុំ ឧបក្កមិ។ សោ បុញ្ញវន្តតាយ សត្តសុបិ ឋានេសុ
មរណំ អប្បត្វា អវសានេ ឯកាយ សេដ្ឋិជីតាយ វេយ្យត្តិយេន លទ្ធីវិកោ
អបរភាគេ បិតុអច្ចយេន សេដ្ឋិជ្ជានំ បត្វា ឃោសិតសេដ្ឋិ នាម ជាតោ។ អញ្ញេបិ
កោសម្ព័យំ កុក្កុជសេដ្ឋិ ចារិកសេដ្ឋិតិ ទ្វេ សេដ្ឋិនោ សន្និ។ ឥមេហិ សន្និ
តយោ អហោសុំ។

តេន ច សមយេន តេសំ សហាយកានំ សេដ្ឋិនំ កុល្យបកា បញ្ចសតា
ឥសយោ បព្ពតទាទេ វសីសុ។ តេ កាលេន កាលំ លោណាម្ពិលសេវនត្ថាយ
មនុស្សបទំ អាគច្ឆន្តិ។ អថកស្មី វារេ គិម្ហសមយេ មនុស្សបទំ អាគច្ឆន្តា
និរុទកមហាកន្ធារំ អតិក្កមិត្វា កន្ធារេវិយោសានេ មហន្តំ និក្រោធរុក្ខំ ទិស្វា
ចិន្តេសុំ - “យាទិសោ អយំ រុក្ខោ, អទ្វា ឯត្ថ មហោសក្ខាយ ទេវតាយ ភវិតព្ពំ,
សាធុ វតស្ស, សចេ នោ ចានីយំ វា កោជនីយំ វា ទទេយ្យ” តិ។ ទេវតា ឥសីនំ
អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា ឥមេសំ សង្កហំ ករិស្សមីតិ អត្ថនោ អាទុការេន វិជបន្តរតោ
នម្ពិលសីសមត្ថំ ឧទកធារំ បវត្តេសិ។ ឥសិគណោ រជតក្ខន្ធសទិសំ ឧទកវដ្តី
ទិស្វា អត្ថនោ ភាជនេហិ ឧទកំ គហេត្វា បរិភោគំ កត្វា ចិន្តេសិ - “ទេវតាយ

អម្ពាភក់ បរិភោគឧទកំ ទិន្នំ, ឥទំ បន អតាមកំ មហាអរញ្ញំ, សាធុ វតស្ស, សចេ នោ អាហារម្យ្យ ទទេយ្យា"តិ។ ទេវតា ឥសីនំ ឧបសំកប្បនវសេន ទិព្វានិ យាគុខជ្ជកាទីនិ ទត្វា សន្តប្បសិ។ ឥសយោ ចិន្តយីសុ - "ទេវតាយ អម្ពាភក់ បរិភោគឧទកម្យ្យ ភោជនម្យ្យ សត្តំ ទិន្នំ, សាធុ វតស្ស, សចេ នោ អត្តានំ ទស្សេយ្យា"តិ។

ទេវតា តេសំ អដ្ឋាសយំ វិទិត្វា ឧបឡកាយំ ទស្សេសិ។ តេ អាហំសុ - "ទេវតេ, មហាតី តេ សម្មត្តិ, កី កម្មំ កត្វា ឥមំ សម្មត្តិ អធិកតាសី"តិ? ភន្តេ, នាតិមហន្តំ បរិត្តកំ កម្មំ កត្វាតិ។ ឧបឡឧចាសថកម្មំ និស្សាយ ហិ ទេវតាយ សា សម្មត្តិ លទ្ធា។

អនាថបិណ្ឌិកស្ស កិវ គេហោ អយំ ទេវបុត្តោ កម្មការោ អហោសិ។ សេដ្ឋីស្ស ហិ គេហោ ឧចាសថទិវសេសុ អន្តមសោ ទាសកម្មការោ ឧចាទាយ សព្វោ ជនោ ឧចាសថិកោ ហោតិ។ ឯកទិវសំ អយំ កម្មការោ ឯកការោ ចាតោ ឧដ្ឋាយ កម្មន្តំ គតោ។ មហាសេដ្ឋី និវាបំ លភនមនុស្សេ សល្លក្ខេន្តោ ឯតស្សេវេកស្ស អរញ្ញំ គតការំ ញត្វា អស្ស សាយមាសត្ថាយ និវាបំ អទាសិ។ ភត្តការិកា ទាសី ឯកស្សេវ ភត្តំ បទិត្វា អរញ្ញតោ អាគតស្ស ភត្តំ វឡេត្វា អទាសិ, កម្មការោ អាហា - "អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមស្មី កាលេ គេហំ ឯកសទ្ធិំ អហោសិ, អន្ត អតិវិយ សន្និសិន្នំ, កី នុខោ ឯត"ន្តិ? តស្ស សា អាចិត្តិ - "អន្ត ឥមស្មី គេហោ សព្វេ មនុស្សា ឧចាសថិកោ, មហាសេដ្ឋី តុយ្ហេវេកស្ស និវាបំ អទាសី"តិ។ ឯវំ អម្ពាតិ? អាម សាមីតិ។ ឥមស្មី កាលេ ឧចាសថំ សមាទិន្នស្ស ឧចាសថកម្មំ ហោតិ ន ហោតីតិ មហាសេដ្ឋី បុច្ឆ អម្ពាតិ? តាយ គត្វា បុច្ឆិតោ មហាសេដ្ឋី អាហា - "សកលឧចាសថកម្មំ ន ហោតិ, ឧបឡកម្មំ បន ហោតិ, ឧចាសថិកោ ហោតូ"តិ។ កម្មការោ ភត្តំ អភុញ្ញត្វា មុខំ

វិក្ខាលេត្វា ឧបាសថិកោ ហុត្វា វសនដ្ឋានំ គន្ធា និបង្ខិ។ តស្ស
អាហារបរិភោណាកាយស្ស រត្តិ វាតោ កុប្បិ។ សោ បច្ចុសសមយេ កាលំ កត្វា
ឧបឡឧបាសថកម្មនិស្សន្ទេន មហាវដ្ឋនិអជីវិយំ និក្រោធរុក្ខេនេវបុត្តោ
ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សោ តំ បរត្តិ ឥសីនំ អាហារេចសិ។

ឥសយោ តុម្ពេហិ មយំ ពុទ្ធា, ធម្មោ, សង្ឃាតិ អសុតបុព្វំ សាវិតា, ឧប្បន្នោ
នុខោ លោកេ ពុទ្ធាតិ? អាម, ភន្តេ, ឧប្បន្នាតិ។ ឥនានិ កុហិ វសតីតិ? សាវត្តិ
និស្សាយ ជេតវនេ, ភន្តេតិ។ ឥសយោ តិដ្ឋថ តាវ តុម្ពេ មយំ សត្តាវ
បស្សីស្សាមាតិ ហដ្ឋតុដ្ឋា និក្ខមិត្វា អនុបុព្វេន កោសម្ពិនករំ សម្មាបុណ្ហសុ។
មហាសេដ្ឋិនោ, “ឥសយោ អាគតា” តិ បច្ចុក្កមនំ កត្វា, “សេ អម្ព្បាភំ ភិក្ខុ
គណ្ណេ, ភន្តេ” តិ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ ឥសិកណ្ឌស្ស មហាទានំ អទំសុ។
ឥសយោ ភុញ្ញិត្វាវ គច្ឆាមាតិ អាបុច្ឆីសុ។ តុម្ពេ, ភន្តេ, អញ្ញស្មី កាលេ ឯកម្មិ
មាសំ ទ្វេបិ តយោបិ ចត្តារោបិ មាសេ វសិត្វា គច្ឆថ។ ឥមស្មី បន វារេ ហិយ្យោ
អាគត្វា អន្លេវ គច្ឆាមាតិ វនថ, កិមិទន្តិ? អាម គហបតយោ ពុទ្ធា លោកេ
ឧប្បន្នោ, នុខោ បន សក្កា ជីវិតន្តរាយោ វិទិតុំ, តេន មយំ តុវិតា គច្ឆាមាតិ។
តេន ហិ, ភន្តេ, មយម្មិ គច្ឆាម, អម្ពេហិ សទ្ធិយេវ គច្ឆថាតិ។ តុម្ពេ អភារិយា
នាម មហាជេតា, តិដ្ឋថ តុម្ពេ, មយំ បុរេតរំ គមិស្សាមាតិ និក្ខមិត្វា ឯកស្មី ហិ
ទ្វេបិ ទិវសានិ អវសិត្វា តុវិតគមនេនេវ សាវត្តិ បត្វា ជេតវនវិហារេ សត្តុ
សន្តិកមេវ អគមំសុ។ សត្តុ មធុរធម្មកថំ សុត្វា សព្ពេវ បព្ពជិត្វា អវហត្ថំ
ចាបុណ្ហសុ។

តេបិ តយោ សេដ្ឋិនោ បញ្ចហិ បញ្ចហិ សកជសតេហិ
សប្បិមុដុដាលីតាទីនិ ចេវ បដ្ឋន្ទុកុលាទីនិ ច អាទាយ កោសម្ពិតោ និក្ខមិត្វា
អនុបុព្វេន សាវត្តិ បត្វា ជេតវនសាមន្តេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា សត្តុ សន្តិកំ គន្ធា

វង្សត្វា បដិសន្ធាវំ កត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។ សត្វា តិណ្ហាម្បិ សហាយ កានំ
មធុរធម្មកថំ កថេសិ។ តេ ពលវសោមនស្សជាតា សត្វាវំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ
មហាទានំ អទំសុ។ បុន និមន្តេត្វា បុនទិវសេតិ ឯវំ អឡមាសំ ទានំ ទត្វា,
“អម្ពាភំ ជនបទំ អាគមនាយ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ ចាទមូលេ និបជ្ជីសុ។ ភគវា,
“សុញ្ញាការេ ខោ គហបតយោ តថាគតា អភិវមន្តិ”តិ អាហា។ ឯត្តាវតា
បដិញ្ញា ទិន្នា នាម ហោតីតិ គហបតយោ សល្លកេត្វា ទិន្នា នោ ភគវតា
បដិញ្ញាតិ ទសពលំ វង្សត្វា និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ យោជនេ យោជនេ ថានេ វិហារំ
ការេត្វា អនុបុព្ពេន កោសម្ពី បត្វា, “លោកេ ពុទ្ធា ឧប្បន្នោ”តិ កថយីសុ។
តយោបិ ជនា អត្តនោ អត្តនោ អាហមេ មហន្តំ ជនបរិច្ឆាគំ កត្វា ភគវតោ
វសនត្ថាយ វិហារេ ការាបយីសុ។ តត្ថ កុក្កុជសេដ្ឋិនា ការិតោ កុក្កុជារាមោ
នាម អហោសិ។ ចាវរិកសេដ្ឋិនា អម្ពរេន ការិតោ ចាវរិកម្ពរេនា នាម
អហោសិ។ ឃោសិតេន ការិតោ ឃោសិតារាមោ នាម អហោសិ។ តំ សន្ធាយ
វុត្ថំ - “ឃោសិតសេដ្ឋិនា ការិតេ អាហមេ”តិ។

ភណ្ឌានជាតាតិអាទីសុ កលហស្ស បុព្វភាកោ ភណ្ឌានំ នាម, តំ ជាតំ
ឯតេសន្តិ ភណ្ឌានជាតា។ ហត្ថបរាមាសាទិវសេន មត្តកំ បត្តោ កលហោ
ជាតោ ឯតេសន្តិ កលហជាតា។ វិវុទ្ធកូតំ វាទន្តិវិវាទំ, តំ អាបន្នាតិ វិវាទាបន្នា។
មុខសត្តិហិតិ វាចាសត្តិហិ។ **វិតុទន្តា**តិ វិជ្ឈន្តា។ តេ ន ចេវ អញ្ញមញ្ញំ
សញ្ញាបេន្តិន ច **សញ្ញត្តិ** ឧបេន្តិតិ តេ អត្តញ្ញ ការណញ្ញ ទស្សេត្វា នេវ
អញ្ញមញ្ញំ ជាតាបេន្តិ។ សចេបិ សញ្ញាបេតុំ អារភន្តិ, តថាបិ សញ្ញត្តិ ន ឧបេន្តិ,
ជានិតុំ ន ឥច្ឆន្តិតិ អត្តោ។ និជ្ឈត្តិយាបិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច **និជ្ឈត្តិ**តិ
សញ្ញត្តិវេវ ចនមេវេតំ។ កស្មា បនេតេ ភណ្ឌានជាតា អហោសុន្តិ? អប្បមត្តកេន
ការណេន។

ទ្វេ កិរ ភិក្ខុ ឯកស្មី អាវាសេ វសន្តិវិនយធរោ ច សុត្តន្តិកោ ច។ តេសុ
សុត្តន្តិកោ ភិក្ខុ ឯកទិវសំ វច្ឆកុដិ បរិដ្ឋោ អាចមនឌុទការសេសំ ភាជនេ
វេបេត្វាវ និក្ខមិ។ វិនយធរោ បច្ឆា បរិដ្ឋោ តំ ឧទកំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា តំ ភិក្ខុំ បុប្ផិ,
អាវុសោ, តយា ឥទំ ឧទកំ វេបិតន្តិ? អាម, អាវុសោតិ។ តូមេត្ត អាបត្តិការំ ន
ជាធានីតិ? អាម ន ជាធានីតិ។ ហោតិ, អាវុសោ, ឯត្ថ អាបត្តិតិ។ សចេ ហោតិ
ទេសេស្សមីតិ។ សចេ បនតេ, អាវុសោ, អសញ្ញាច្ច អសតិយា កតំ, នត្ថិ តេ
អាបត្តិតិ។ សោ តស្សា អាបត្តិយា អនាបត្តិទិដ្ឋិ អហោសិ។

វិនយធរោ អត្តនោ និស្សិតកាធំ, “អយំ សុត្តន្តិកោ អាបត្តិ អាបជ្ជមាធាបិ
ន ជាធានី” តិ អាហោចេសិ។ តេ តស្ស និស្សិតកេ ទិស្វា - “តុម្កាកំ ឧបជ្ឈាយោ
អាបត្តិ អាបជ្ជិតាបិ អាបត្តិការំ ន ជាធានី” តិ អាហំសុ។ តេ គន្ធា អត្តនោ
ឧបជ្ឈាយស្ស អាហោចេសុំ។ សោ ឯវមាហា - “អយំ វិនយធរោ បុព្វេ ‘អនាបត្តិ’ តិ
វត្វា ឥទានិ ‘អាបត្តិ’ តិ វទតិ, មុសាវាទី ឯសោ” តិ។ តេ គន្ធា, “តុម្កាកំ
ឧបជ្ឈាយោ មុសាវាទី” តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ វឡយីសុ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ភកវន្តំ ឯតទវោចាតិ ឯតំ, “ឥធ, ភន្តេ, កោសម្ព័យំ ភិក្ខុ
ភណ្ឌានជាតា” តិ អាទិវចនំ អវោច។ តញ្ច ខោ នេវ បិយកម្សតាយ ន
ភេទាធិប្បាយេន, អថ ខោ អត្តកាមតាយ ហិតកាមតាយ។ សាមគ្គិការកោ
កិរេស ភិក្ខុ, តស្មាស្ស ឯតទហោសិ - “យថា ឥមេ ភិក្ខុ វិវាទំ អារទ្ធា, ន សក្កា
មយា, នាបិ អញ្ញេន ភិក្ខុនា សមគ្គា កាតុំ, អប្បេវ នាម សនេវកេ លោកេ
អប្បជិបុគ្គលោ ភកវា សយំ វា គន្ធា, អត្តនោ វា សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា ឯតេសំ
ភិក្ខុនំ ខន្តិមេត្តាបជិសំយុត្តំ សារណីយធម្មទេសនំ កថេត្វា សាមគ្គី
ករេយ្យ” តិ អត្តកាមតាយ ហិតកាមតាយ គន្ធា អវោច។

២៩២. ធម៌មេ, ភិក្ខុវេ, ធម្មា សារណីយាតិ ហេដ្ឋា កលហកណ្ណានវសេន
ទេសនា អារទ្ធា។ ឥមស្មី ហនេ ធម្មា សារណីយា ធម្មា អាគតាតិ ឯវមិទំ
កោសម្ពិយសុត្តំ យថានុសន្និទាវ គតំ ហោតិ។ តត្ថ សារណីយាតិ
សវិតព្ពយុត្តា អរទ្ធានេ អតិក្កន្តេបិ ន បមុស្សិតញ្ចា។ យោ តេ ធម្មេ បូរេតិ, តំ
សព្វហ្មចារីនំ បិយំ ករោន្តិតិ បិយករណា។ គរុំ ករោន្តិតិ គរុករណា។
សង្កហាយាតិ សង្កហណត្ថាយ។ អវិវាទាយាតិ អវិវាទនត្ថាយ។ សាមគ្គិយាតិ
សមគ្គការត្ថាយ។ ឯកីការាយាតិ ឯកីការត្ថាយ និដ្ឋានាករណាយ។
សំវត្ថុន្តិតិ ភវន្តិ។ មេត្តំ កាយកម្មន្តិ មេត្តចិត្តេន កត្តព្ពំ កាយកម្មំ។
វជីកម្មមនោកម្មេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមាធិ ភិក្ខុនំ វសេន អាគតានិ,
គិហ្មីសុបិ លព្ពន្ធិយេវ។ ភិក្ខុនញ្ចា មេត្តចិត្តេន អាភិសមាចារិកធម្មបូរណំ មេត្តំ
កាយកម្មំ នាម។ គិហ្មីនំ ចេតិយវន្តនត្ថាយ ពោធិវន្តនត្ថាយ
សង្ឃនិមន្តនត្ថាយ គមនំ គាមំ បិណ្ណាយ បរិវេជ្ជ ភិក្ខុ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ
បត្តបដិគ្គហណំ អាសនបញ្ញាបនំ អនុគមនន្តិ ឯវមាធិកំ មេត្តំ កាយកម្មំ
នាម។

ភិក្ខុនំ មេត្តចិត្តេន អាចារបញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ, កម្មដ្ឋានកថនំ ធម្មទេសនា
តេបិជកម្មី ពុទ្ធវចនំ មេត្តំ វជីកម្មំ នាម។ គិហ្មីនញ្ចា, “ចេតិយវន្តនត្ថាយ
គច្ឆាម, ពោធិវន្តនត្ថាយ គច្ឆាម, ធម្មស្សវនំ ករិស្សាម, បទីបមាលាបុប្ផបូជំ
ករិស្សាម, តីណី សុចរិតានិ សមាទាយ វត្តិស្សាម, សលាកភត្តាធិនិ ទស្សាម,
វស្សាវាសិកំ ទស្សាម, អដ្ឋ សង្ឃស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ ទស្សាម, សង្ឃំ និមន្តត្វា
ខាធិនីយាធិនិ សំវិទហថ, អាសនានិ បញ្ញាបេថ, ចានីយំ ឧបជ្ឈបេថ, សង្ឃំ
បច្ចុគ្គត្វា អានេថ, បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ធន្តជាតា ឧស្សហជាតា
វេយ្យាវច្ឆំ ករោថា” តិអាធិកថនកាលេ មេត្តំ វជីកម្មំ នាម។

ភិក្ខុនំ ចាតោ ឧដ្ឋាយ សរីរបដិជគ្គនំ ចេតិយផ្កុណាវត្តាទីនិ ច កត្វា
វិវិត្តាសនេ និសីទិត្វា, “ឥមស្មី វិហារេ ភិក្ខុ សុខី ហោន្តុ, អវេរា អព្យាបជ្ឈា” តិ
ចិន្ទនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ តិហីនំ “អយ្យា សុខី ហោន្តុ, អវេរា អព្យាបជ្ឈា” តិ
ចិន្ទនំ មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

អាវិ ចេវ រហោ ចាតិ សម្មុទា ច បរម្មុទា ច។ តត្ថ នវកានំ ចីវរកម្មាទីសុ
សហាយភារូបកមនំ សម្មុទា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ចេរានំ បន
ចាទដោវនវន្ទនព័ជននាធិភេទម្បី សព្វំ សាមិចិកម្មំ សម្មុទា មេត្តំ កាយកម្មំ
នាម។ ឧភយេហិបិ ធុន្ទិក្ខុត្តានំ ធារុភណ្ឌាទីនំ តេសុ អវមញ្ញំ អកត្វា អត្តនា
ធុន្ទិក្ខុត្តានំ វិយ បដិសាមនំ បរម្មុទា មេត្តំ កាយកម្មំ នាម។ ទេវត្ថេរោ
តិស្សត្ថេរោតិ ឯវំ បគ្គយ្ហ វចនំ សម្មុទា មេត្តំ វចិកម្មំ នាម។ វិហារេ អសន្តំ បន
បរិបុច្ឆន្តស្ស, កុហី អម្ពាភំ ទេវត្ថេរោ, អម្ពាភំ តិស្សត្ថេរោ កទា នុខោ
អាគមិស្សតិ ឯវំ មមាយនវចនំ បរម្មុទា មេត្តំ វចិកម្មំ នាម។
មេត្តាសិនេហាសិនិទ្ធានិ បន នយនានិ ឧម្មីលេត្វា សុប្បសន្នេន មុខេន ឌីលោកនំ
សម្មុទា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។ ទេវត្ថេរោ, តិស្សត្ថេរោ អរោគោ ហោតុ
អប្បាពាធាតិ សមន្នាហារណំ បរម្មុទា មេត្តំ មនោកម្មំ នាម។

លាភាតិ ចីវរាទយោលទ្ធិបច្ចយា។ ធម្មិកាតិ កុហនាធិភេទំ មិច្ឆាជីវំ
វដ្ឋេត្វា ធម្មេន សមេន ភិក្ខុចរិយវត្ថេន ឧប្បជ្ជា។ អន្តមសោ
បត្តបរិយាបន្នមត្តម្បីតិ បច្ឆិមកោដិយា បត្តេ បរិយាបន្នំ បត្តស្ស អន្តោគតំ
ទូតិកជ្ជកិក្ខាមត្តម្បី។ អប្បជីវិកត្តភោគីតិ ឯត្ថ ទ្វេ បជីវិកត្តានិ នាម
អាមិសបជីវិកត្តំ បុគ្គលបជីវិកត្តព្វា។ តត្ថ, “ឯត្ថកំ ទស្សមិ, ឯត្ថកំ ន
ទស្សមី” តិ ឯវំ ចិត្តេន វិភជនំ អាមិសបជីវិកត្តំ នាម។ “អសុកស្ស ទស្សមិ,

អសុកស្សនធស្សមី"តិ ឯវំ ចិត្តេនវិភជនំ បន បុគ្គលបដិវិភត្តំ នាម។
តទុកយម្យិ អកត្វា យោ អប្បដិវិភត្តំ ភុញ្ញតិ, អយំ អប្បដិវិភត្តកោតី នាម។

សីលវន្តេហិ សព្វាចារីហិ សាធារណកោតីតិ ឯត្ថ សាធារណកោតិនោ
ឥទំ លក្ខណំ, យំ យំ បណ្ឌិតំ លព្ពតិ, តំ តំ នេវ លាភេនលាភំ ជីគីសនាមុខេន
គិហ្មំនំ ទេតិ, ន អត្តនា បរិភុញ្ញតិ; បដិគ្គណ្ឌោ វេ សង្ឃេន សាធារណំ ហោតូតិ
គហេត្វា គណ្ហិ បហវិត្វា បរិភុញ្ញតត្ថំ សង្ឃសន្តកំ វិយ បស្សតិ។ ឥទំ បន
សារណីយធម្មំ កោ បូរេតិ, កោ ន បូរេតីតិ? ទុស្សីលោ តាវ ន បូរេតិ។ ន ហិ
តស្ស សន្តកំ សីលវន្តោ គណ្ហិន្ទិ។ បរិសុទ្ធសីលោ បន វត្តំ អខណ្ឌោ បូរេតិ។

តត្រិទំ វត្តំ - យោ ហិ ឱទិស្សកំ កត្វា មាតុ វា បិតុ វា អាចរិយុបជ្ឈាយាធិនំ
វា ទេតិ, សោ ធាតត្ថំ ទេតិ, សារណីយធម្មោ បនស្ស ន ហោតិ, បលិពោធដគ្គនំ
នាម ហោតិ។ សារណីយធម្មោ ហិ មុត្តបលិពោធស្សេវ វដ្ឋតិ, តេន បន
ឱទិស្សកំ ទេន្តេន គិលានគិលានុបដ្ឋាកអាគន្ធកកមិកានញោវ នវបព្ពជិតស្ស
ច សង្ឃាធិបត្តគ្គហណំ អជានន្តស្ស ធាតត្ថំ។ ឯតេសំ ទត្វា អវសេសំ
ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ថោកំ ថោកំ អទត្វា យោ យត្តកំ គណ្ហាតិ, តស្ស តត្ថកំ
ធាតត្ថំ។ អវសិដ្ឋេ អសតិ បុន បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ យំ យំ
បណ្ឌិតំ, តំ តំ ទត្វា សេសំ បរិភុញ្ញតត្ថំ, "សីលវន្តេហិ"តិ វចនតោ ទុស្សីលស្ស
អធាតុម្យិ វដ្ឋតិ។

អយំ បន សារណីយធម្មោ សុសិក្ខិតាយ បរិសាយ សុប្បរោ ហោតិ, នោ
អសិក្ខិតាយ បរិសាយ។ សុសិក្ខិតាយ ហិ បរិសាយ យោ អញ្ញតោ លភតិ,
សោ ន គណ្ហាតិ, អញ្ញតោ អលភត្តោបិ បមាណយុត្តមេវ គណ្ហាតិ, ន
អតិរេកំ។ អយញ្ញ បន សារណីយធម្មោ ឯវំ បុនប្បនំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធិ
លទ្ធិ ទេន្តស្សបិ ធ្វាទសហិ វស្សេហិ បូរេតិ, ន តតោ ឱវំ។ សចេ ហិ ធ្វាទសមេបិ

វស្ស សារណីយធម្មបូរកោ បិណ្ឌាចាតបូរំ បត្តំ អាសនសាលាយំ វេបេត្វា
នហាយំតុំ គច្ឆតិ, សង្ឃត្ថេរោ ច កស្សេសោ បត្តោតិ?

សារណីយធម្មបូរកស្សាតិ វុត្ថុ - “អាហារេន”ន្តិ សព្វំ បិណ្ឌាចាតំ វិចារេត្វា
ភុញ្ញេត្វា ច វិត្តបត្តំ វេបេតិ។ អថ សោ ភិក្ខុវិត្តបត្តំ ទិស្វា, “មយ្ហំ អសេសេត្វាវ
បរិភុញ្ញេស្វ”តិ ទោមនស្សំ ឧប្បាទេតិ, សារណីយធម្មោ ភិក្ខុតិ, បុន ទ្វាទស
វស្សានិ បូរេតត្តោ ហោតិ, តិក្ខិយបរិវាសសទិសោ ហេស។ សកី ខណ្ឌោ ជាតេ
បុន បូរេតត្តោវ។ យោ បន, “លាភា វត មេ, សុលទ្ធីំ វត មេ, យស្ស មេ បត្តកតំ
អនាបុច្ឆាវ សព្វាហារី បរិភុញ្ញេត្តិ”តិ សោមនស្សំ ជនេតិ, តស្ស បុណ្ណោ ឆាម
ហោតិ។

ឯវំ បូរិតសារណីយធម្មស្ស បន នេវ ឥស្សា, ន មច្ឆិយំ ហោតិ, សោ
មនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, សុលភបច្ឆយោ; បត្តកតមស្ស ធីយមានម្បិ ន ឌីយតិ,
ភាជនីយភណ្ឌាដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ លភតិ, ភយេ វា ឆាតកេ វា សម្បត្តេ ទេវតា
ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តិ។

តត្រិមាធិ វត្ថុនិ - លេណគិរិវាសី តិស្សត្ថេរោ កិរ មហាគិរិគាមំ
ឧបទិស្សយ វសតិ។ បញ្ញាស មហាថេរោ ឆាគធិបំ ចេតិយវន្តនត្ថាយ គច្ឆន្តា
គិរិគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលទ្វា និក្ខមីសុ។ ថេរោ បរិសន្តោ តេ ទិស្វា
បុច្ឆិ - “លទ្ធី, ភន្តេ”តិ? វិចរិម្ហា, អាវុសោតិ។ សោ អលទ្ធីការំ ញត្វា អាហា -
“យាវាហំ, ភន្តេ, អាគច្ឆាមិ, តាវ ឥធរេវ ហោថា”តិ។ មយ្ហំ, អាវុសោ, បញ្ញាស ជនា
បត្តតេមនមត្តម្បិ ន លភិម្ហាតិ។ នេវាសិកា ឆាម, ភន្តេ, បដិពលា ហោតិ,
អលភត្តាបិ ភិក្ខុចារមគ្គសភារំ ជានន្តិតិ។ ថេរោ អាគមីសុ។ ថេរោ គាមំ
ចារិសិ។ ធុរេតេហាយេវ មហាឧចាសិកា ឌីរភត្តំ សន្នេត្វា ថេរំ ឌីលោកយមាឆា
បិតា ថេរស្ស ទ្វារំ សម្បត្តស្សេវ បត្តំ បូរេត្វា អនាសិ។ សោ តំ អាឆាយ ថេរានំ

សន្តិកំ គន្ធា, “គណ្ណាជ, ភន្តេ” តិ សង្ឃត្ថេរមាហា។ ដេវេ, “អម្ពេហិ ឯត្ថកេហិ
កិញ្ចំ នលទ្ធិ, អយំ សីយមេវ គហេត្វា អាគតោ, កី នុខោ” តិ សេសានំ មុខំ
ឡិលោកេសិ។ ដេវេ ឡិលោកេនាការេនេវ ញត្វា - “ធម្មេន សមេន
លទ្ធិបិណ្ឌាចារោ, និក្កក្កច្ឆា គណ្ណាជ ភន្តេ” តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ យាវទត្ថំ
ទត្វា អត្តនាបិ យាវទត្ថំ ភុញ្ញី។

អថ នំ ភត្តកិច្ចាវសានេ ដេវេ បុច្ឆិសុ - “កធា, អារុសោ, លោកុត្តរធម្មំ
បដិវិជ្ឈី” តិ? នត្ថិ មេ, ភន្តេ, លោកុត្តរធម្មាតិ។ ឈានលាភីសិ, អារុសោតិ?
ឯតម្បិ មេ, ភន្តេ, នត្ថិ តិ។ ននុ, អារុសោ, ចាជិហារិយន្តិ? សារណីយធម្មា មេ,
ភន្តេ, បូរិតោ, តស្ស មេ ធម្មស្ស បូរិតកាលតោ បដ្ឋាយ សចេបិ
ភិក្ខុសតសហស្សំ ហោតិ, បត្តគតំ ន ឡិយតីតិ។ សាធុ សាធុ, សប្បុរិស,
អនុច្ឆរិកមិទំ តុយ្ហន្តិ។ ឥទំ តាវ បត្តគតំ ន ឡិយតីតិ ឯត្ថ វត្ថុ។

អយមេវ បន ដេវេ ចេតិយបព្ពតេ គិរិភណ្ឌាមហាបូជាយ ធានជ្ជានំ គន្ធា,
“ឥមស្មី ហានេ កី វរភណ្ឌា” ន្តិ បុច្ឆតិ។ ទ្វេ សាជកា, ភន្តេ តិ។ ឯតេ មយ្ហំ
ចាបុណិស្សន្តិ តិ។ តំ សុត្វា អមច្ឆោ វញ្ញោ អាហេចេសិ - “ឯកោ ទហារេ ឯវំ
វទតី” តិ។ “ទហាវស្សេវំ ចិត្តំ, មហាដេវានំ បន សុខុមសាជកា វដ្ឋន្តិ” តិ វត្វា,
“មហាដេវានំ ទស្សនមី” តិ វេចេសិ។ តស្ស ភិក្ខុសង្ឃេ បដិចាជិយា វិតេ ទេន្តស្ស
មត្តកេ វេបិតាបិ តេ សាជកា ហត្ថំ នាហេហន្តិ, អញ្ញោវ អាហេហន្តិ។ ទហាវស្ស
ធានកាលេ បន ហត្ថំ អារុណ្ណា។ សោ តស្ស ហត្ថេ វេចេត្វា អមច្ឆស្ស មុខំ
ឡិលោកេត្វា ទហាវំ និសីទាបេត្វា ធានំ ទត្វា សង្ឃវិស្សន្តេត្វា ទហាវស្ស សន្តិកេ
និសីទិត្វា, “កធា, ភន្តេ, ឥមំ ធម្មំ បដិវិជ្ឈីត្វា” តិ អាហា។ សោ បរិយាយេនបិ
អសន្តំ អវទន្តោ, “នត្ថិ មយ្ហំ, មហារាជ, លោកុត្តរធម្មា” តិ អាហា។ ននុ, ភន្តេ,
បុញ្ញោវ អវចុត្តាតិ? អាម, មហារាជ, សារណីយធម្មបូរកោ អហំ, តស្ស មេ

ធម្មសូត្រ បូរិសកាលតោ បដ្ឋាយ ភាជនីយភណ្ឌាដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ
ចាបុណាភីតិ។ សាធុ សាធុ, ភន្តេ, អនុច្ឆិកមិទំ តុម្ហាកន្តិ វន្តិច្ឆា បក្កាមិ។ ឥទំ
ភាជនីយភណ្ឌាដ្ឋានេ អគ្គភណ្ឌំ ចាបុណាភីតិ ឯត្ថ វត្ថុ។

ព្រាហ្មណាភីសូត្រកយេ បន ភាគរតាមវាសិនោ នាគត្ថេរិយា អនាហេចេត្វាវ
បលាយីសុ។ ថេរី បច្ឆុសកាលេ, “អតិរិយ អប្បនិគ្សោសោ គាមោ, ឧបដារេថ
តាវា” តិ ធម្មាភិក្ខុនិយោ អាហា។ តា គន្ធា សព្វេសំ គតការំ ញាត្វា អាគម្ម
ថេរិយា អនាហេចេសុ។ សា សុត្វា, “មា តុម្ហេ តេសំ គតការំ ចិន្តយិត្ថ, អត្ថនោ
ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាយោនិសោមនសិការេសុយេវ យោគំ ករោថា” តិ វត្វា
ភិក្ខុចារវេលាយ ចារុបិច្ឆា អត្ថទ្វាទសមា តាមទ្វារេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ
អដ្ឋាសិ។ រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា ទ្វាទសន្នម្បិ ភិក្ខុនិទំ បិណ្ឌាចាតំ ធម្មា, “អយ្យេ,
អញ្ញត្ថ មា គច្ឆេ, និច្ចំ ឥធម្មេ ឯថា” តិ អាហា។ ថេរិយា បន កនិជ្ជភាតា
នាគត្ថេរោ នាម អត្ថិ។ សោ, “មហន្តំ ភយំ, ន សក្កា ឥធម្ម យាបេតុំ, បរតិវំ
គមិស្សមាតិ អត្ថទ្វាទសមោវ អត្ថនោ វសនដ្ឋានា និក្ខន្តោ ថេរី ធិស្វា
គមិស្សមី” តិ ភាគរតាមំ អាគតោ។ ថេរី, “ថេរា អាគតា” តិ សុត្វា តេសំ សន្តិកំ
គន្ធា, កី អយ្យាតិ បុច្ឆិ។ សោ តំ បរតី អាចិត្តិ។ សា, “អដ្ឋ ឯកធិវសំ វិហារេយេវ
វសិត្វា ស្ទេវ គមិស្សថា” តិ អាហា។ ថេរា វិហារំ អគមំសុ។

ថេរី បុនធិវសេ រុក្ខមូលេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ថេរី ឧបសង្កមិត្វា, “ឥមំ
បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញថា” តិ អាហា។ ថេរោ, “វន្តិស្សតិ ថេរី” តិ វត្វា តុណ្ហំ អដ្ឋាសិ។
ធម្មិកោ តាតា បិណ្ឌាចាតោ កុក្កុច្ចំ អកត្វា បរិភុញ្ញថាតិ។ វន្តិស្សតិ ថេរីតិ។
សា បត្តំ គហេត្វា អាគាសេ ឱបិ, បត្តោ អាគាសេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ,
“សត្តតាលមត្ថេ បិតម្បិ ភិក្ខុនិភត្ថមេវ, ថេរីតិ វត្វា ភយំ នាម សព្វកាលំ ន
ហោតិ, កយេ វុបសន្តេ អរិយវំសំ កថយមាណោ, ‘កោ បិណ្ឌាចាតិក ភិក្ខុនិភត្តំ

ភុញ្ញាត្វាវីតិធាមយិត្តា'តិ ចិត្តេន អនុវធិយមាណោ សន្តម្កេតុំ ន សក្ខិស្សមិ,
អប្បមត្តា ហោច ថេរិយោ"តិ មគ្គំ អារុហិ។

រុក្ខនេវតាបិ, "សច ថេរោ ថេរិយោ ហត្ថតោ បិណ្ឌាចាតំ បរិភុញ្ញាស្សតិ, ន នំ
និវត្តេស្សមិ, សច បន ន បរិភុញ្ញាស្សតិ, និវត្តេស្សមិ"តិ ចិន្ទយមាណា វេត្វា
ថេរស្ស កមនំ ទិស្វា រុក្ខា ឡើយ បត្តំ, កន្លែ, ទេថាតិ បត្តំ គហេត្វា ថេរំ
រុក្ខមូលំយេវ អានេត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា បិណ្ឌាចាតំ ទត្វា កតកត្តកិច្ចំ
បដិញ្ញំ ការេត្វា ធានស ភិក្ខុនិយោ, ធានស ច ភិក្ខុ សត្ត វស្សានិ ឧបជ្ឈហិ។ ឥទំ
នេវតា ឧស្សក្កំ អាបជ្ឈន្តិ ឧត្ត វត្ថុ, តត្រ ហិ ថេរី សារណីយធម្មបូរិកា
អហោសិ។

អខណ្ឌានិ តិ អាទិសុ យស្ស សត្តសុ អាបត្តិ ក្ខន្ធនុសុ អាទិម្ហំ វា អន្តេ វា
សិក្ខាបទំ ភិក្ខុំ ហោតិ, តស្ស សីលំ បរិយន្តេ ធិន្ទសាដកោ វិយ ខណ្ឌំ ធាម។
យស្ស បន វេមជ្ឈេ ភិក្ខុំ, តស្ស មជ្ឈេ ធិន្ទសាដកោ វិយ ធិន្ទំ ធាម ហោតិ។
យស្ស បន បដិចាជិយា ទ្វេ តីលិ ភិក្ខុនិ, តស្ស បិដ្ឋិយំ វា កុដ្ឋិយំ វា ឧដ្ឋិតេន
វិសភាគវណ្ណេន កាឡរត្តាទីនំ អញ្ញាតវណ្ណោ គាវី វិយ សពលំ ធាម ហោតិ។
យស្ស បន អន្តរន្តរា ភិក្ខុនិ, តស្ស អន្តរន្តរា វិសភាគពិន្ទុចិត្រា គាវី វិយ
កម្មាសំ ធាម ហោតិ។ យស្ស បន សព្វេន សព្វំ អភិក្ខុនិ, តស្ស តានិ សីលានិ
អខណ្ឌានិ អច្ឆិទ្ធានិ អសពលានិ អកម្មាសានិ ធាម ហោតិ។ តានិ បនេតានិ
តណ្ហាធាសព្យតោ មោចេត្វា ភុជិស្សការវករណតោ ភុជិស្សានិ។ ពុទ្ធាធិហិ
វិញ្ញាហិ បសត្តត្តា វិញ្ញាប្បសត្តានិ។ តណ្ហាធិដ្ឋិហិ អបរាមជ្ឈត្តា, "ឥទំ ធាម តុំ
អាបន្នបុព្វោ"តិ កេនចិ បរាមជ្ឈំ អសក្កណោយ្យត្តា ច អបរាមជ្ឈានិ។
ឧបចារសមាធិ វា អប្បធាសមាធិ វា សំវត្ថយន្តិ តិ សមាធិសំវត្ថនិកានីតិ វុច្ឆន្តិ។
សីលសាមញ្ញគតោ វិហារីតិ តេសុ តេសុ ទិសាភាគេសុ វិហារន្តេហិ ភិក្ខុហិ

សង្ឃឹមមានការរួបរួមគ្នាស្របគ្នាជាមួយគ្នា។ ស្រាវជ្រាវនិងស្រាវជ្រាវ ស្រាវជ្រាវ ស្រាវជ្រាវ
នេះលោកយល់ វាសង្ឃឹមអញ្ជើញស្រាវជ្រាវនិងស្រាវជ្រាវ ស្រាវជ្រាវ
និង មគ្គុទ្ទេសក៍ ឆាន់ត្រូវ តែ សង្ឃឹមយល់ តែ វាត្រូវ។

យាយ ទិដ្ឋិតិ មគ្គសម្មយុត្តា សម្មាទិដ្ឋិ។ អរិយាតិ និទ្ទោសា។ និយ្យាតិ តិ
និយ្យានិកា។ តក្ករស្សាតិ យោ តថាការី ហោតិ។ ទុក្ខក្ខយាយាតិ
សព្វទុក្ខក្ខយត្ថំ។ ទិដ្ឋិសាមញ្ញតតោតិ សមាទទិដ្ឋិការំ ឧបគតោ ហុត្វា
វិហារតិ។ អគ្គន្តិជេដ្ឋកំ។ សព្វគោចានសិលោ សង្គណ្ហាតិ តិ សង្គាហិកំ។
សព្វគោចានសីលំ សង្ឃជំ ករោតិ តិ សង្ឃជនិកំ។ សង្ឃជនិយន្តិ អត្ថោ។
យទិទំ ក្នុងន្តិ យមេតំ ក្នុងការកណ្តិកាសង្ឃាតំ ក្នុងនាម។
បញ្ចក្ខមិកាទិចាសាទា ហិ ក្នុងពន្លាវ តិដ្ឋន្តិ។ យស្មី បតិភេ មត្តិកំ អាទិ កត្វា
សព្វេ បតន្តិ។ តស្មា ឯវមាហា។ ឯវមេវ ទោតិ យថា ក្នុង ក្នុងការស្ស, ឯវំ
តមេសម្មិ សារណីយធម្មានំ យា អយំ អរិយា ទិដ្ឋិ, សា អគ្គា ច សង្គាហិកា ច
សង្ឃជនិយា ចាតិ ទដ្ឋព្វា។

៤៩៣. កថញ្ចោ, ភិក្ខុវេរ, យាយំ ទិដ្ឋិតិ ឯត្ថ, ភិក្ខុវេរ, យាយំ សោតាបត្តិមគ្គទិដ្ឋិ
អរិយានិយ្យានិកានិយ្យាតិ តក្ករស្ស សង្ឃា ទុក្ខក្ខយាយាតិ វុត្តា, សា កថំ
កេន ការណេន និយ្យាតីតិ អត្ថោ។ បរិយុដ្ឋិតចិត្តោវ ហោតីតិ ឯត្តោវតាបិ
បរិយុដ្ឋិតចិត្តោយេវ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ សុប្បណិហិតំ
មេ មានសន្តិ មហ្មំ ចិត្តំ សុដ្ឋ បរិហិតំ។ សច្ឆានំ ពោជាយាតិ ចតុន្នំ សច្ឆានំ
ពោជត្តាយ។ អរិយន្តិអាទិនុ តំ ញ្ញាលំ យស្មា អរិយានំ ហោតិ, ន បុព្វដ្ឋនានំ,
តស្មា អរិយន្តិ វុត្តំ។ យេសំ បន លោកុត្តរធម្មាបិ អត្ថិ, តេសំយេវ ហោតិ, ន
អញ្ញោសំ, តស្មា លោកុត្តរន្តិ វុត្តំ។ បុព្វដ្ឋនានំ បន អភារតោ អសាធារណំ
បុព្វដ្ឋនេហិតិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សព្ពវាសេ។

៤៩៤. លកាមិ បច្ចុត្ថំ សមជន្តិ អត្តនោ ចិត្តេ សមជំ លកាមីតិ អត្តោ។
និព្ពតិយម្បិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច សមថោតិ ឯកគ្គតា។ និព្ពតិតិ
កិលេសរូបសមោ។

៤៩៥. តថាវុចាយ ទិដ្ឋិយាតិ វវរូចាយ សោតាបត្តិមគ្គទិដ្ឋិយា។

៤៩៦. ធម្មតាយាតិ សភាវេន។ ធម្មតា ឯសាតិ សភាវោ ឯស។ វុដ្ឋានំ
បញ្ញាយតីតិ សង្ឃកម្មវសេន វា ទេសនាយ វា វុដ្ឋានំ ទិស្សតិ។ អរិយសាវកោ
ហិ អាបត្តិ អាបជ្ឈន្តោ គរុកាបត្តិសុ កុដិការសទិសំ, លហុកាបត្តិសុ
សហសេយ្យទិសទិសំ អចិត្តកាបត្តិយេវ អាបជ្ឈតិ, តម្បិ អសញ្ញាច្ច, នោ
សញ្ញាច្ច, អាបន្នំ ន បដិច្ចាទេតិ។ តស្មា អថ ខោ នំ ទិប្បមេវាតិអាទិមាហ។
ទហារោតិ តរុណោ។ កុមារោតិ ន មហាល្លកោ។ មន្តោតិ ចក្ខុសោតាទីនំ
មន្តតាយ មន្តោ។ ឧត្តានសេយ្យកោតិ អតិទហាវតាយ ឧត្តានសេយ្យកោ,
ទក្ខិណោន វា វាមេន វា បស្សេន សយិតុំ ន សក្កោតីតិ អត្តោ។ អង្ការំ
អក្កមិទ្ធាតិ ឥតោ ចិតោ ច បសាវិតេន ហត្ថេន វា ចាទេន វា ដុសិត្វា។ ឯវំ
ដុសន្តានំ បន មនុស្សានំ ន សីហំ ហត្ថោ ឈាយតិ, តថា ហិ ឯកច្ចេ ហត្ថេន
អង្ការំ គហេត្វា បរិវត្តមាណា ទ្វរម្បិ គច្ឆន្តិ។ ទហាវស្ស បន ហត្ថចាទា សុខុមាលា
ហោន្តិ, សោ ដុដ្ឋមត្តេនេវ ទយ្ហមាណោ ចរីតិ សទ្ធិំ ករោន្តោ ទិប្បំ បដិសំហាវតិ,
តស្មា ឥធ ទហារោវ ទស្សិតោ។ មហាល្លកោ ច ទយ្ហន្តោបិ អធិវាសេតិ, អយំ បន
អធិវាសេតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មាបិ ទហារោវ ទស្សិតោ។ ទេសេតីតិ
អាបត្តិបដិក្កាហាកេ សភាគបុគ្គលេ សតិ ឯកំ ទិវសំ វា រត្តិ វា អនធិវាសេត្វា
រត្តិ ចតុរង្កេបិ តមេ សភាគភិក្ខុនោ វសនដ្ឋានំ គន្ធា ទេសេតិយេវ។

៤៩៧. ឧច្ចាវចានីតិ ឧច្ឆនិចានិ។ កី ករណីយានីតិ កី ករោមីតិ ឯវំ វត្វា
កត្តត្ថកម្មានិ។ តត្ថ ឧច្ឆកម្មំ នាម ចីវរស្ស ករណំ វជនំ ចេតិយេ សុធាកម្មំ

ឧបាសថាគារចេតិយយរពោធិយវេសុ កត្តព្ភកម្មន្តិ ឯវមាទិ។ អវចកម្ពំ នាម
 ចាទដោវនមក្ខនាទិឧទ្ធកកម្ពំ, អថវា ចេតិយេ សុធាកម្មាទិ ឧច្ឆកម្ពំ នាម។
 តត្ថេវ កសាវបចនឧទកានយនកុច្ឆករណ និយ្យាសពន្ធនាទិ អវចកម្ពំ នាម។
 ឧស្សុក្កំ អាបន្នោ ហោតីតិ ឧស្សុក្កភាវំ កត្តព្ភតំ បដិបន្នោ ហោតិ។
 តិព្ពាបេក្ខោ ហោតីតិ ពហលបត្តនោ ហោតិ។ ជម្ពញ្ច អាណុម្បតីតិ តិណព្វា
 អាណុម្បមាណា ខាទតិ។ វច្ឆកញ្ច អបចិនាតីតិ វច្ឆកញ្ច អបលោកេតិ។
 តរុណាវច្ឆា ហិ ភាវី អវញ្ញេ ឯកតោ អាគតំ វច្ឆកំ ឯកស្មី ឋានេ និបន្នំ បហាយ
 ទ្វរំ ន គច្ឆតិ, វច្ឆកស្ស អាសន្នជ្ជានេ ចរមាណា តិណំ អាណុម្បត្វា ភីវំ ឧត្តិបិត្វា
 ឯកន្តំ វច្ឆកមេវ ចរិលោកេតិ, ឯវមេវ សោតាបន្នោ ឧច្ឆាវចានិ កី ករណីយានិ
 ករោន្តោ តន្តិន្នោ ហោតិ, អសិចិលប្បរកោ តិព្ពច្ឆន្នោ ពហលបត្តនោ ហុត្វាវ
 ករោតិ។

តត្រិទំ វត្ថុ - មហាចេតិយេ កិវ សុធាកម្មេ កិរិយមាណេ ឯកោ
 អរិយសាវកោ ឯកេន ហេតុន សុធាភាជនំ, ឯកេន កុច្ឆំ គហេត្វា សុធាកម្មំ
 កិរិស្សមីតិ ចេតិយផ្តលំ អាវុធា។ ឯកោ កាយទន្ធិពហុលោភិត្ត គន្ធា
 ថេរស្ស សន្តិកេ អជ្ជាសិ។ ថេរោ អញ្ញាស្មី សតិ បបញ្ចោ ហោតីតិ តស្មា ឋានា
 អញ្ញំ ឋានំ គតោ។ សោមិ ភិត្ត តត្ថេវ អគមាសិ។ ថេរោ បុន អញ្ញំ ឋានន្តិ ឯវំ
 កតិបយជ្ជានេ អាគតំ, - “សប្បវិស មហន្តំ ចេតិយផ្តលំ កី អញ្ញាស្មី ឋានេ
 ឌីកាសំ នលភថា”តិ អាហា។ ន តតរោ បក្កាមីតិ។

៤៩៨. ពលតាយ សមន្នាគតោតិ ពលេន សមន្នាគតោ។ អដ្ឋិ កត្វាតិ
 អត្ថិកភាវំ កត្វា, អត្ថិកោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ មនសិកត្វាតិ មនស្មី កិរិក្វា។
 សព្ពចេតសា សមន្នាហិក្វាតិ អប្បមត្តកម្ម្យិវិក្ខេបំ អករោន្តោ សកលចិត្តេន
 សមន្នាហិក្វា។ ឌីហិកសោតោតិ ឋបិតសោតោ។ អរិយសាវកា ហិ

បិយធម្មស្សវនា ហោត្តិ, ធម្មស្សវនក្តំ គន្ធា និទ្ទាយមាណ វាយេន កេនចិ សុទ្ធិ
សល្លបមាណ វាវិក្ខិត្តចិត្តា វា ន និសីទន្តិ, អថ ខោ អមតំ បរិភុញ្ញន្តាវិយ
អតិត្តាវ ហោត្តិ ធម្មស្សវនេ, អថ អរុណំ ឧគ្គច្ឆតិ។ តស្មា ឯវមាហ។

៥០០. ធម្មតា សុសមន្និជ្ជា ហោតីតិ សភាវោ សុដ្ឋ សមន្នេសិតោ ហោតិ។
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយាតិ ករណាវចនំ,
សោតាបត្តិជលសច្ចិកតញ្ញាលោនាតិ អត្ថោ។ ឯវំ សត្តន្ត្រសមន្នាគតោតិ ឯវំ
ឥមេហិ សត្តហិ មហាបច្ឆវេក្ខណញ្ញាលោហិ សមន្នាគតោ។ អយំ តាវ
អាចរិយានំ សមាណកថា។ លោកុត្តរមគ្គោ ហិ ពហុចិត្តក្ខណ៍កោ នាម នត្ថិ។

វិតណ្ណាវាទី បន ឯកចិត្តក្ខណ៍កោ នាម មគ្គោ នត្ថិ, “ឯវំ ភាវេយ្យ សត្ត
វស្សនី”តិ ហិ វចនតោ សត្តបិ វស្សនិ មគ្គភាវនា ហោត្តិ។ កិលេសា បន លហុ
ជិដ្ឋន្តា សត្តហិ ញ្ញាលោហិ ជិដ្ឋន្តីតិ វទតិ។ សោ សុត្តំ អាហារាតិ វត្ថុញ្ញោ, អន្ធា
អញ្ញំ សុត្តំ អបស្សន្តោ, “ឥទមស្ស បឋមំ ញ្ញាណំ អធិគតំ ហោតិ, ឥទមស្ស
ទុតិយំ ញ្ញាណំ...បេ... ឥទមស្ស សត្តមំ ញ្ញាណំ អធិគតំ ហោតី”តិ ឥមមេវ
អាហារិទ្ធា ទស្សេស្សតិ។ តតោ វត្ថុញ្ញោ កិ បទិទំ សុត្តំ នេយ្យត្តំ នីតត្ថន្តិ។ តតោ
វត្ថុតិ - “នីតត្ថត្ថំ, យថាសុត្តំ តថេវ អត្ថោ”តិ។ សោ វត្ថុញ្ញោ - “ធម្មតា
សុសមន្និជ្ជា ហោតិ សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយាតិ ឯវត្ថុ កោ អត្ថោ”តិ? អន្ធា
សោតាបត្តិជលសច្ចិកិរិយាយត្ថោតិ វត្ថុតិ។ តតោ បុច្ឆិតញ្ញោ, “មគ្គសមន្នី ជលំ
សច្ចិករោតិ, ជលសមន្នី”តិ។ ជានន្តោ, “ជលសមន្នី សច្ចិករោតី”តិ វត្ថុតិ។
តតោ វត្ថុញ្ញោ, - “ឯវំ សត្តន្ត្រសមន្នាគតោ ខោ, ភិក្ខុវេ, អរិយសាវកោ
សោតាបត្តិជលសមន្នាគតោ ហោតីតិ ឥធម មគ្គំ អភាវេទ្ធា មណ្ឌកោវិយ
ឧប្បតិទ្ធា អរិយសាវកោ ជលមេវ គណ្ឌិស្សតិ។ មា សុត្តំ មេ លទ្ធីន្តិយំ វា តំ វា
អវច។ បញ្ញំ វិស្សន្នេន្តេន នាម អាចរិយសន្តិកេ វសិទ្ធា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ឌិទ្ធា

អត្ថរសំវិទិត្យាវត្តពុំហោតិ”តិ។ “ឥមាធិសត្តញ្ញាណាធិអរិយសាវកស្ស
បច្ចវេក្ខណាញាណានេវ, លោកុត្តរមគ្គោ ពហុចិត្តក្ខណ៍កោ នាម នត្ថិ,
ឯកចិត្តក្ខណ៍កោយេវា”តិ សញ្ញាបេតញ្ញោ។ សេច សញ្ញានាតិ សញ្ញានាតុ។
នោ ច សញ្ញានាតិ, “គច្ឆ ចាតោវវិហារំ បរិសិទ្ធា យាគុំ បិវាហី”តិ
ឧយ្យាដេតញ្ញោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចសូទនិយា មជ្ឈិមនិកាយដ្ឋកថាយ

កោសម្ព័យសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ព្រហ្មនិមន្តនិកសុត្តវណ្ណានា

៥០០. ឯវំ មេ សុតន្តិ ព្រហ្មនិមន្តនិកសុត្តំ។ តត្ថ ចាបកំ ទិដ្ឋិតតន្តិ លាមកា
សស្សតទិដ្ឋិ។ ឥទំ និច្ចន្តិ ឥទំ សហ កាយេន ព្រហ្មជ្ជានំ អនិច្ចំ “និច្ច”ន្តិ វេទតិ។
ធុវាទីនិ តស្សេវ វេវចនានិ។ តត្ថ ធុវន្តិ ជិវំ។ សស្សតន្តិ សទាវិជ្ជមានំ។ កោវលន្តិ
អខណ្ឌំ សកលំ។ អចវនធម្មន្តិ អចវនសភារំ។ ឥទញ្ញំ ន ជាយតីតិអាទីសុ
ឥមស្មី ហានេ កោចិ ជាយនកោ វា ជីយនកោ វា មីយនកោ វា ចវនកោ វា
ឧបបជ្ជនកោ វា នត្ថិតិ សន្ធាយ វេទតិ។ ឥតោ ច បនញ្ញន្តិ ឥតោ សហ កាយកា
ព្រហ្មជ្ជានា ឧត្តរិ អញ្ញំ និស្សរណំ នាម នត្ថិតិ ឯវមស្ស ថាមគតា សស្សតទិដ្ឋិ
ឧប្បន្នា ហោតិ។ ឯវំវាទី បន សោ ឧបរិ តិស្សោ ឈានភូមិយោ ចត្តារោ មគ្គា
ចត្តារិ ជលានិ និព្វានន្តិ សព្ពំ បដិពាហាតិ។ អវិជ្ជាគតោតិ អវិជ្ជាយ គតោ
សមន្នាគតោ អញ្ញាណី អន្ធិក្ខតោ។ យត្រ ហិ នាមាតិ យោ នាម។

៥០២. អថ ខោ, ភិក្ខុវេ, មារោ ចាបិមាតិ មារោ កថំ ភក្កវន្តំ អន្តស? សោ កិវ
អត្តនោ ភវនេ និសីទិត្យា កាលេន កាលំ សត្តារំ អារវន្តេតិ - “អន្ត សមណោ
គោតមោ កតវស្មី កាមេ វា និគមេ វា វសតី”តិ។ ឥមស្មី បន កាលេ អារវន្តេន្តោ,

“ឧក្ខន្ធនិស្សយ សុភគវនេវិហរតី” តិ ព្រាហ្ម, “កត្ត នុ ខោ គតោ” តិ
ឌីលោកេន្តោ ព្រហ្មលោកំ គច្ឆន្តំ ធិស្វា, “សមណោ គោតមោ ព្រហ្មលោកំ
គច្ឆតិ, យាវ តត្ថ ធម្មកថំ កថេត្វា ព្រហ្មគណំ មម វិសយា នាតិក្កមេតិ, តាវ
គន្ធា ធម្មទេសនាយំ វិធនំ ករិស្សមី” តិ សត្តុ បទានុបធិកោ គន្ធា
ព្រហ្មគណស្ស អន្តរេ អធិស្សមាទេន កាយេន អជ្ជាសិ។ សោ, “សត្តារា
ពកព្រហ្មា អបសាធិតោ” តិ ព្រាហ្ម ព្រហ្មនោ ឧបត្ថម្ភោ ហុត្វា អជ្ជាសិ។ តេន
វុត្ថំ - “អថ ខោ, ភិក្ខុវេ, មារោ ចាបិមា” តិ។

ព្រហ្មចារិសដ្ឋំ អន្ធវាវិសិត្វាតិ ឯកស្ស ព្រហ្មចារិសដ្ឋស្ស សរីរំ បរិសិត្វា។
មហាព្រហ្មានំ បន ព្រហ្មបុរោហិតានំ វា អន្ធវាវិសិត្តំ ន សក្កោតិ។
មេតមាសនោតិ មា ឯតំ អបសាទយិត្ត។ អភិក្ខតិ អភិក្ខិត្វា ឋិតោ ជេដ្ឋកោ។
អនភិក្ខតោតិ អញ្ញេហិ អនភិក្ខតោ។ អញ្ញទត្ថតិ ឯកំសវចនេ និចាតោ។
ទស្សនវសេន ទសោ, សត្ថំ បស្សតីតិ ធិបេតិ។ វសវត្ថីតិ សព្វជនំ វសេ វត្ថេតិ។
ឥស្សរោតិ លោកេ ឥស្សរោ។ កត្តា និម្មាតាតិ លោកស្ស កត្តា ច និម្មាតា ច,
បថវីហិមវន្តសិនេរុចក្កវាឡមហាសមុទ្ធចន្ទិមស្វរិយា ច ឥមិនា និម្មិតាតិ
ធិបេតិ។

សេដ្ឋោ សជិតាតិ អយំ លោកស្ស ឧត្តមោ ច សជិតា ច។ “ត្វំ ខត្តិយោ នាម
ហោហិ, ត្វំ ព្រាហ្មណោ នាម, វេស្សោ នាម, សុទ្ធោ នាម, គហដ្ឋោ នាម,
បព្ពជិតោ នាម, អន្តមសោ ឌីដ្ឋោ ហោហិ, គោលោ ហោហិ” តិ ឯវំ សត្តានំ
វិសដ្ឋេតា អយន្តិ ទស្សេតិ។ វសី បិតា ភូតភព្យានន្តិ អយំ ចិណ្ណាវសិតាយ វសី,
អយំ បិតា ភូតានព្យា ភព្យានព្យាតិ វេទតិ។ តត្ថ អណ្ណាជជលាពុជា សត្តា
អន្តោអណ្ណាកោសេ ចេវ អន្តោវត្ថិម្ហិ ច ភព្យា នាម, ពហិ និក្ខន្ធកាលតោ
បដ្ឋាយ ភូតា។ សំសេទជា បឋមចិត្តក្ខណោ ភព្យា, ទុតិយតោ បដ្ឋាយ ភូតា។

ឱបចាតិកា បឋមវិយាបថេ ភព្យា, ធុតិយតោ បដ្ឋាយ ភូតាតិ វេទិតញ្ញា។ តេ
សព្វេបិ ឯតស្ស បុត្តាតិ សញ្ញាយ, “បិតា ភូតភព្យាន”ន្តិ អាហ។

បដិវិគរហកាតិ យថា ត្វំ ឯតវហិ, “អនិច្ចា ធុត្តា អនត្តា”តិ បដិវិ គរហសិ
ជិតុច្ឆសិ, ឯវំ តេបិ បដិវិគរហកា អហេសុំ, ន កេវលំ ត្វំ យេវាតិ ជីវេតិ។
អាបគរហកាតិ អាជីសុបិ ឯសេវ នយោ។ ហិណេ កាយេ បតិដ្ឋិតាតិ ចតុសុ
អចាយេសុ និព្ពត្តា។ បដិវិបសំសកាតិ យថា ត្វំ គរហសិ, ឯវំ អគរហិត្វា,
“និច្ចា ធុវា សស្សតា អច្ឆេដ្ឋា អភេដ្ឋា អក្ខយា”តិ ឯវំ បដិវិបសំសកា បដិវិយា
វណ្ណាវាទិនោ អហេសុន្តិ វេទិតិ។ បដិវិភិនន្តិនោតិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន បដិវិយា
អភិនន្តិនោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ បណីតេ កាយេ បតិដ្ឋិតាតិ
ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តា។ តំ តាហន្តិ តេន ការណេន តំ អហំ។ ឥដ្ឋាតិ ចោទនត្ថ
និចាតោ។ ឧចាតិវត្តិតោតិ អតិក្កមិត្ថ។ “ឧចាតិវត្តិតោ”តិបិ ចាថោ,
អយមេវត្ថោ។ ទណ្ឌេន បដិប្បណាមេយ្យាតិ ចតុហត្ថេន មុគ្គទណ្ឌេន
ចោថេត្វា បលាបេយ្យ។ នរកបចាតេតិ សតចោរិសេ មហាសោព្ពេ។
វិរាជេយ្យាតិ ហត្ថេន គហណាយុត្ថេ វា ចាទេន បតិដ្ឋានយុត្ថេ វា ហិណេ
គហណាបតិដ្ឋានានិ កាតុំ ន សក្កុណេយ្យ។ ននុ ត្វំ ភិក្ខុ បស្សសីតិ ភិក្ខុ ននុ ត្វំ
ឥមំ ព្រហ្មបរិសំ សន្និបតិ ឱកាសមាណំ វិរោចមាណំ ជោតយមាណំ បស្សសីតិ
ព្រហ្មនោ ឱវាទេ បិតានំ ឥទ្ធានុការំ ទស្សេតិ។ ឥតិ ខោ មំ, ភិក្ខុវេ, មារោ ចាបិមា
ព្រហ្មបរិសំ ឧបនេសីតិ, ភិក្ខុវេ, មារោ ចាបិមា ននុ ត្វំ ភិក្ខុ បស្សសី ព្រហ្មបរិសំ
យសេន ច សិរិយា ច ឱកាសមាណំ វិរោចមាណំ ជោតយមាណំ, យទិ ត្វម្បិ
មហាព្រហ្មនោ វចនំ អនតិក្កមិត្វា យទេវ តេ ព្រហ្មា វេទិតិ, តំ ករេយ្យាសិ,
ត្វម្បិ ឯវមេវ យសេន ច សិរិយា ច វិរោចេយ្យាសីតិ ឯវំ វេទន្តោ មំ ព្រហ្មបរិសំ
ឧបនេសិ ឧបសំហរិ។ មា ត្វំ មញ្ញិតោតិ មា ត្វំ មញ្ញិ។ មារោ ត្វមសិ ចាបិមាតិ

ចាបិម ត្វំ មហាជនស្ស មារណតោ មារោ នាម, ចាបកំ លាមកំ មហាជនស្ស
អយសំ ករណតោ ចាបិមា នាមាតិ ជាធាមិ។

៥០៣. កសិណំ អាយុន្តិ សកលំ អាយុំ។ តេ ខោ ឯវំ ជានេយ្យន្តិ តេ ឯវំ
មហាន្តេន តចោកម្មេន សមន្នាគតា, ត្វំ បន បុរិមទិវសេ ជាតោ, កី ជានិស្សសិ,
យស្ស តេ អជ្ជាបិ មុខេ ឡិកន្នោ វាយតីតិ យដ្ឋេន្នោ វទតិ។ បថី
អដ្ឋោសិស្សសីតិ បថី អដ្ឋោសាយ គិលិក្ខា បរិនិដ្ឋបេត្វា តណ្ហាមានទិដ្ឋិហិ
តណ្ហាស្សសិ។ ឱបសាយិកោ មេ ភវិស្សសីតិ មហ្គំ សមីបសយោ ភវិស្សសិ, មំ
គច្ឆន្តំ អនុគច្ឆិស្សសិ, បីតំ ឧបតិដ្ឋិស្សសិ, និសិន្នំ ឧបនិសីទិស្សសិ, និបន្នំ
ឧបនិបទិស្សសីតិ អត្ថោ។ វត្ថុសាយិកោតិ មម វត្ថុស្មី សយនកោ។
យថាកាមករណីយោ ពាហិតេយ្យាតិ មយា អត្ថនោ រុចិយា យំ ឥច្ឆាមិ, តំ
កត្តត្តោ, ពាហិត្វា ច បន ជជ្ឈិកាគុម្ពតោបិ នីចតរោ លកុណ្ណជកតរោ
កាតត្តោ ភវិស្សសីតិ អត្ថោ។

ឥមំនា ឯស ភកវន្តំ ឧបលាបេតិ វា អបសាទេតិ វា។ ឧបលាបេតិ នាម សចេ
ខោ ត្វំ, ភិក្ខុ, តណ្ហាទិហិ បថី អដ្ឋោសិស្សសិ, ឱបសាយិកោ មេ ភវិស្សសិ,
មយំ គច្ឆន្តេ គមិស្សសិ, តិដ្ឋន្តេ វស្សសិ, និសិន្នេ និសីទិស្សសិ, និបន្នេ
និបទិស្សសិ, អហំ តំ សេសជនំ បដិពាហិត្វាវិស្សសិកំ អព្ពន្ធិកំ កវិស្សមីតិ
ឯវំ តាវ ឧបលាបេតិ នាម។ សេសបទេហិ បន អបសាទេតិ នាម។ អយព្រោត្ត
អធិប្បាយោ - សចេ ត្វំ បថី អដ្ឋោសិស្សសិ, វត្ថុសាយិកោ មេ ភវិស្សសិ, មម
គមនាទិទិ អាគមេត្វា គមិស្សសិ វា វស្សសិ វា និសីទិស្សសិ វា និបទិស្សសិ វា,
មម វត្ថុស្មី មហ្គំ អារក្ខំ តណ្ហាស្សសិ, អហំ បន តំ យថាកាមំ កវិស្សមិ
ពាហិត្វា ច ជជ្ឈិកាគុម្ពតោបិ លកុណ្ណកតរន្តិ ឯវំ អបសាទេតិ នាម។ អយំ

បន ព្រហ្ម មាននិស្សិតតា, តស្មា ឥធម៌ អបសាទនាវ អធិប្បតា។ អាចាធីសុបិ
ឯសេវ នយោ។

អបិច តេ អហំ ព្រហ្មតិ ឥទានិ ភគវា, “អយំ ព្រហ្ម មាននិស្សិតតា ‘អហំ
ជាធាមី’ តិ មញ្ញតិ, អត្ថនោ យសេន សម្មត្តោ សរីរំ ដុសិតុម្បិ សមត្ថំ កិញ្ចំ ន
បស្សតិ, ថោកំ និគ្គហេតុំ វដ្តតី” តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ ទេសនំ អារភិ។ តត្ថ គតិញ្ច
បជាធាមីតិ និប្បត្តិញ្ច បជាធាមិ។ ដុតិញ្ចាតិ អានុភាវញ្ច បជាធាមិ។ ឯវំ
មហោសក្ខោតិ ឯវំ មហាយសោ មហាបរិវារោ។

យាវតា ចន្ទិមស្សិយា បរិហរន្តិ យត្ថកេ ថានេ ចន្ទិមស្សិយា វិចរន្តិ។ ទិសា
ភន្តិវិរោចនាតិ ទិសាសុ វិរោចមាធា ឱកាសន្តិ, ទិសា វា តេហិ វិរោចមាធា
ឱកាសន្តិ។ តាវ សហស្សធា លោកោតិ តត្ថកេន បមាលោន សហស្សធា
លោកោ, ឥមីនា ចក្កវាឡេន សទ្ធិ ចក្កវាឡសហស្សន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ តេ វត្ថុតេ
វសោតិ ឯត្ថ ចក្កវាឡសហស្សេ តុយ្ហំ វសោ វត្ថុតិ។ បរោបវញ្ច ជាធាសីតិ ឯត្ថ
ចក្កវាឡសហស្សេ បរោបវេ ឧច្ឆន្ទិចេ ហីនប្បណីតេ សត្តេ ជាធាសី។ អថោ
រាគវិរាគិនន្តិ ន កេវលំ, “អយំ ឥធម៌ អយំ បកតិមនុស្សោ” តិ បរោបវំ, “អយំ
បន សរាគោ អយំ វីតរាគោ” តិ ឯវំ រាគវិរាគិនម្បិ ជនំ ជាធាសី។

ឥត្ថំការញ្ញាថាភាវន្តិ ឥត្ថំភាវោតិ ឥទំ ចក្កវាឡំ។ អញ្ញាថាភាវោតិ ឥតោ សេសំ
ឯក្ខនសហស្សំ។ សត្តានំ អាគតី គតិន្តិ ឯត្ថ ចក្កវាឡសហស្សេ បដិសន្ធិវសេន
សត្តានំ អាគតី, ចុតិវសេន គតី ច ជាធាសី។ តុយ្ហំ បន អតិមហន្តោហមស្មីតិ
សញ្ញា ហោតិ, សហស្សិព្រហ្ម ធាម ត្វំ, អញ្ញោសំ បន តយា ឧត្តរិ ទ្វិសហស្សានំ
តិសហស្សានំ ចតុសហស្សានំ បញ្ចសហស្សានំ ធនសហស្សានំ
សតសហស្សានញ្ច ព្រហ្មានំ បមាណំ នត្ថិ, ចតុហត្ថាយ បិលោតិកាយ
បជប្បមាណំ កាតុំ វាយមន្តោវិយ មហន្តោស្មីតិ សញ្ញា ករោសីតិ និគ្គណ្ហាតិ។

៥០៤. ឥឡូវបង្ហាតិ ឥឡូវ បឋមជ្ឈានក្ខមិយំ ឧបបន្នោ។ តេន តំ ត្វំ ន
ជាធាសីតិ តេន ការណេន តំ កាយំ ត្វំ ន ជាធាសី។ នេវ តេ សមសមោតិ
ជានិតត្ថជ្ជានំ បត្វាបិ តយា សមសមោ ន ហោមិ។ អភិញ្ញាយាតិ អញ្ញាយ។
កុតោ នីចេយ្យន្តិ តយា និចតរកាវោ បន មយ្ហំ កុតោ។

ហេដ្ឋបបត្តិកោ កិរេស ព្រហ្មា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធប្បាទេ ឥសិបព្ពន្ធី បព្ពជិត្វា
កសិណបរិកម្មំ កត្វា សមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា អបរិហ័នជ្ឈានោ កាលំ កត្វា
ចតុត្ថជ្ឈានក្ខមិយំ វេហប្បលព្រហ្មលោកេ បញ្ចកប្បសតិកំ អាយុំ គហេត្វា
និព្ពត្តិ។ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ហេដ្ឋបបត្តិកំ កត្វា តតិយជ្ឈានំ បណ្ឌិតំ
កាវេត្វា សុភកិណ្ឌាព្រហ្មលោកេ ចតុសដ្ឋកប្បំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តត្ថ
ទុតិយជ្ឈានំ កាវេត្វា អាកស្សវេសុ អដ្ឋកប្បំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តិ។ តត្ថ
បឋមជ្ឈានំ កាវេត្វា បឋមជ្ឈានក្ខមិយំ កប្បាយុកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, សោ
បឋមកាលេ អត្តនា កតកម្មញ្ញា និព្ពត្តជ្ជានញ្ញា អញ្ញាសិ, កាលេ បន គច្ឆន្តេ
ឧភយំ បមុស្សិត្វា សស្សតទិដ្ឋិ ឧប្បាទេសិ។ តេន នំ ភគវា, “តេន តំ ត្វំ ន
ជាធាសី... បេ.... កុតោ នីចេយ្យ”ន្តិ អាហា។

អថ ព្រហ្មា ចិន្តេសិ - “សមណោ កោតមោ មយ្ហំ អាយុញ្ញា និព្ពត្តជ្ជានញ្ញា
បុព្ពេកតកម្មញ្ញា ជាធាតិ, ហន្ត នំ បុព្ពេ កតកម្មំ បុច្ឆាមី”តិ សត្តារំ អត្តនោ
បុព្ពេកតកម្មំ បុច្ឆិ។ សត្តា កថេសិ។

បុព្ពេ កិរេស កុលយវេ និព្ពត្តិត្វា កាមេសុ អាទិនំ ទិស្វា,
“ជាតិជរាព្យាធិមរណាស្ស អន្តំ ករិស្សាមី”តិ និក្ខម្ម ឥសិបព្ពន្ធី បព្ពជិត្វា
សមាបត្តិយោ និព្ពត្តត្វា អភិញ្ញាចាទកជ្ឈានលាភី ហុត្វា គដ្ឋាតីវេ
បណ្ណាសាលំ កាវេត្វា ឈានវតិយា វីតិនាមេតិ។ តទា ច កាលេន កាលំ
សត្តវាហា បញ្ចហិ សកជសតេហិ មរុកត្តារំ បដិបជ្ជន្តិ។ មរុកត្តារេ បន ទិវា ន

សក្ការ គន្ធី, រត្នី គមនំ ហោតិ។ អថ បុរិមសកដស្ស អគ្គយុគេ យុត្តពាលិត្តា
គប្បន្តា និវត្តិត្វា អាគតមគ្គាភិមុខា។ អហោសុំ។ ឥតរសកដានិ តថេវ និវត្តិត្វា
អរុណោ ឧត្តតេ និវត្តិតភាវំ ជាតិសុ។ តេសញ្ច តទា កន្តារំ អតិក្កមនទិវសោ
អហោសិ។ សព្វំ ធារុទកំ បរិក្ខិណំ, តស្មា, “នត្ថិ ទានិ អម្ពាភំ ជីវិត”ន្តិ ចិន្តេត្វា
គោណោ ចក្កេសុ ពន្ធិត្វា មនុស្សា សកដបច្ឆាយាយំ បរិសិត្វា និបជ្ជិសុ។
តាបសោបិ កាលស្សេវ បណ្ណាសាលតោ និក្ខមិត្វា បណ្ណាសាលទ្វារេ និសិន្នោ
គង្គំ ឱលោកយមាធនោ អន្ទុស គង្គំ មហតា ឧទកោយេន វុយ្យមាណំ
បរិត្តិតមណិក្ខន្ធិវិយ អាគប្បន្តិ។ ទិស្វា ចិន្តេសិ - “អត្ថិ នុខោ ឥមស្មី លោកេ
ឯវុបស្ស មធុរោទកស្ស អលាភេន កិលិស្សមាធនា សត្តា”តិ។ សោ ឯវំ
អាវុជ្ជន្តោ មរុកន្តារេ តំ សត្តំ ទិស្វា, “ឥមេ សត្តា មា នស្សន្ត”តិ, “ឥតោ មហា
ឧទកក្ខន្ធនោ និជ្ជិត្វា មរុកន្តារេ សត្តាភិមុខោ គប្បត្វ”តិ អភិញ្ញាចិត្តេន
អធិជ្ជាសិ។ សហចិត្តុប្បាទេន មាតិការុទ្ធំវិយ ឧទកំ តត្ថ អគមាសិ។ មនុស្សា
ឧទកសន្ទេន វុជ្ជាយ ឧទកំ ទិស្វា ហត្ថតុដ្ឋា ម្ហាយិត្វា បិវិត្វា គោណោបិ
ចាយេត្វា សោត្តិធា ឥន្ទ្រតជ្ជាណំ អគមំសុ។ សត្តា តំ ព្រហ្មនោ បុព្ពកម្មំ
ទស្សេន្តោ -

“យំ ត្វំ អចាយេសិ ពហូ មនុស្សេ,
បិចាសិតេ យម្មនិ សម្បរេតេ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្ថុ,
សុត្តប្បពុទ្ធាវ អនុស្សរាមី”តិ។ (ជា. ១.៧.៧១) -

ឥមំ កាថមាហា។

អបរស្មី សមយេ តាបសោ គង្គាតិវេ បណ្ណាសាលំ មាបេត្វា អារញ្ញកំ កាមំ
និស្សាយ វសតិ។ តេន ច សមយេន ចោរា តំ កាមំ បហរិត្វា ហត្ថសារំ គហេត្វា

ការិយោ ច ករមរេ ច គហេត្វា គច្ឆន្តិ។ ការោបិ សុនខាបិ មនុស្សបិ មហាវិរំ
វិរវន្តិ។ តាបសោ តំ សទ្ធិំ សុត្វា “កី នុ ខោ ឯត” ត្ថិ អារជ្ជន្តោ, “មនុស្សនំ ភយំ
ឧប្បន្ន” ត្ថិ ព្រាត្វា, “មយិ បស្សន្តេ ឥមេ សត្តា មា នស្សន្ត” តិ អភិញ្ញាចាទកជ្ឈានំ
សមាបដ្ឋិត្វា វុដ្ឋាយ អភិញ្ញាចិត្តេន ចោរានំ បជិបថេ ចតុរន្តិនិសេនំ មាបេសិ
កម្មសន្នំ អាគច្ឆន្តិ។ ចោរា ទិស្វា, “រាជា” តិ តេ មញ្ញាមាណាវិលោបំ ធម្មត្វា
បក្កមីសុ។ តាបសោ “យំ យស្ស សន្តកំ, តំ តស្សេវ ហោតូ” តិ អធិដ្ឋាសិ, តំ
តថេវ អហោសិ។ មហាជនោ សោត្តិការំ ចាបុណិ។ សត្តា ឥទម្បិ តស្ស
បុព្វកម្មំ ធស្សេន្តោ -

“យំ ឯណិកូលស្មី ជនំ គហីតំ,
អមោចយី គយ្ហក នីយមានំ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្ថំ,
សុត្តប្បពុទ្ធាវ អនុស្សរាមី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧២) -

ឥមំ កាថមាហ។ ឯត្ថ ឯណិកូលស្មីន្តិ គដ្ឋាតីវេ។

បុន ឯកស្មី សមយេ ឧបរិគដ្ឋាវាសិកំ កុលំ ហេដ្ឋាគដ្ឋាវាសិកេន កុលេន
សទ្ធិំ មិត្តសន្តំ កត្វា នាវាសន្និដំ ពន្ធិត្វា ពហុំ ខាទនីយកោជនីយញ្ជោវ
គន្ធមាលាទីនិ ច អារោបេត្វា គដ្ឋាសោតេន អាគច្ឆតិ។ មនុស្ស ខាទមាណា
ភុញ្ញាមាណា នច្ឆន្តា កាយន្តា ទេវីមាទេន គច្ឆន្តា វិយ ពលវសោមនស្សា
អហោសុំ។ គន្តេយ្យកោ នាគោ ទិស្វា កុបិតោ, “ឥមេ មយិ សញ្ញម្បិ ន ករោត្តិ,
ឥទានិ នេ សមុទ្កមេវ ចាបេស្សមី” តិ មហន្តំ អត្តការំ មាបេត្វា ឧទកំ ទិដា
ភិទ្ធិត្វា ឧដ្ឋាយ ជណំ កត្វា សុស្សការំ ករោត្តោ អដ្ឋាសិ។ មហាជនោ ទិស្វា
ភីតោ វិស្សរមកាសិ។ តាបសោ បណ្ណាសាលាយ និសិទ្ធា សុត្វា, “ឥមេ កាយន្តា
នច្ឆន្តា សោមនស្សជាតា អាគច្ឆន្តិ, ឥទានិ បន ភយវំ វីសុ, កី នុ ខោ” តិ

អាវុដ្ឋន្តោ នាគរាជំ ទិស្វា, “មយិ បស្សន្តេ ឥមេ សត្តា មា នស្សន្ត” តិ
អភិញ្ញាចាទកង្កានំ សមាបដ្ឋិត្វា អត្តការំ វិជហិត្វា សុបណ្ណាវណ្ណំ មាបេត្វា
នាគរាជស្ស ទស្សេសិ។ នាគរាជា ភីតោ ដណំ សំហរិត្វា ឧទកំ បរិដ្ឋោ។
មហាជនោ សោត្តិការំ ចាបុណិ។ សត្តា ឥទម្បិ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ -

“គង្គាយ សោតស្មី គហិតនារំ,
លុទ្ធន នាគេន មនុស្សកប្បា;
អមោចយិត្ត ពលសា បសយ្ហ,
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្ថុ;
សុត្តប្បពុទ្ធាវ អនុស្សរាមី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៣) -

ឥមំ កាថមាហា។

អបរស្មី សមយេ ឯស ឥសិបព្ពដ្ឋំ បព្ពជិត្វា កេសវោ នាម តាបសោ
អហោសិ។ តេន សមយេន អម្ពាភំ ពោធិសត្តោ កប្បោ នាម មាណវោ
កេសវស្ស ពទ្ធចរោ អន្តោវាសិកោ ហុត្វា អាចរិយស្ស កីការបជិស្សរិ
មនាបចារី ពុទ្ធិសម្បន្នោ អត្ថចរោ អហោសិ។ កេសវោ តំ វិនា វត្ថិតុំ នាសត្ថិ,
តំ និស្សយេវ ជីវិតំ កប្បេសិ។ សត្តា ឥទម្បិ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេន្តោ -

“កប្បោ ច តេ ពទ្ធចរោ អហោសិ,
សម្ពុទ្ធិមន្តំ វតិនំ អមញ្ជិ;
តំ តេ បុរាណំ វតសីលវត្ថុ,
សុត្តប្បពុទ្ធាវ អនុស្សរាមី” តិ។ (ជា. ១.៧.៧៤) -

ឥមំ កាថមាហា។

ឯវំ ព្រហ្មនោ នាណត្ថកាវេសុ កតកម្មំ សត្តា បកាសេសិ។ សត្តិ
កថេន្តេយេវ ព្រហ្មា សល្លត្ថេសិ, ធិបសហស្សេ ឧដ្ឋលិតេ រូចានិវិយ
សត្តកម្មានិស្ស ចាកជានិ អហោសុំ។ សោ បសន្នចិត្តោ ឥមំ កាថមាហា -

“អន្ធា បជាធាសិ មមេតមាយុំ,
អញ្ញម្បិ ជាធាសិ តថា ហិ ពុទ្ធា;
តថា ហិ តាយំ ជលិតានុកាវោ,
ឱភាសយំ វិជ្ជតិ ព្រហ្មលោក”ន្តិ។ (ជា. ១.៧.៧៥);

អថស្ស ភគវា ឧត្តិរ អសមសមតំ បកាសេន្តោ បថី ខោ អហំ
ព្រាហ្មតិអាធិមាហា។ តត្ថ បថីយា បថវត្ថុន អនុក្ខតន្តិ បថីយា
បថីសកាវេន អនុក្ខតំ អប្បត្តំ។ កី បន តន្តិ? និព្វានំ។ តញ្ចិ សព្ពស្មា សង្ខតា
និស្សជត្តា បថីសកាវេន អប្បត្តំ នាម។ តទភិញ្ញាយាតិ តំ និព្វានំ ជានិត្វា
សន្និកត្វា។ បថី នាបហោសិន្តិ បថី តល្លាធិដ្ឋិមានកាហោហិ ន គល្លី។
អាចានិសុបិ ឯសេវ នយោវិត្តារោ បន មូលបរិយាយេ វុត្ថនយេនេវ
វេទិតញ្ចោ។

សថ ខោ តេ, មារិស, សព្ពស្ស សព្ពត្ថនាតិ ឥនមេវ ព្រហ្មា អត្ថនោ
វាទិតាយ សព្ពន្តិ អក្ខរំ និទ្ទិសិត្វា អក្ខរេ នោសំ គល្លាត្តោ អាហា។ សត្តា បន
សក្កាយំ សន្ធាយ “សព្ព”ន្តិ វេទតិ, ព្រហ្មា សព្ពសព្ពំ សន្ធាយ។ ត្វំ “សព្ព”ន្តិ វេទសិ,
“សព្ពស្ស សព្ពត្ថន អនុក្ខត”ន្តិ វេទសិ, យទិ សព្ពំ អនុក្ខតំ នត្តិ, អថស្ស
អនុក្ខតំ អត្តិ។ មា ហោវតេ វិត្តកមេវ អហោសិ តុច្ឆកមេវ អហោសិតិ តុច្ឆំ
វេទនំវិត្តកំ មា ហោតុ, តុច្ឆកំ មា ហោត្វតិ សត្តារំ មុសាវាទេន និគ្គល្លាតិ។

សត្តា បន ឯតស្មា ព្រហ្មណ៍ សតគុណោន សហស្សគុណោន
សតសហស្សគុណោន វាជីតរោ, តស្មា អហំ សព្វញ្ច វគ្គាមិ, អនុក្ខតញ្ច
វគ្គាមិ, សុណាហិ មេតិ តស្ស វាទមទ្គនត្ថំ ការណំ អាហារន្តោ
វិញ្ញាណន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិញ្ញាណន្តិវិជានិតត្ថំ។ អនិទស្សនន្តិ
ចក្កវិញ្ញាណស្ស អាចាចំ អនុបគមនតោ អនិទស្សនំ នាម, បទទ្ធយេនបិ
និព្វានមេវ វុត្ថំ។ អនន្តន្តិ តយិទំ ឧប្បាទវយអន្តរហិតត្តា អនន្តំ នាម។ វុត្ថម្បី
ហេតុ -

“អន្តវន្តានិ ភូតានិ, អសម្ពុតំ អនន្តកំ;
ភូតេ អន្តានិ ទិស្សន្តិ, ភូតេ អន្តា បកាសិតា”តិ។

សព្វតោបកន្តិ សព្វសោ បកាសម្បន្នំ។ និព្វានតោ ហិ អញ្ញោ ធម្មោ
សបកតរោ វា ជោតិវន្តតរោ វា បរិសុទ្ធតរោ វា បណ្ឌិតរោ វា នត្តិ។ សព្វតោ វា
តថា បក្ខតមេវ, ន កត្តបិ នត្តិតិ សព្វតោបកំ។ បុរត្តិមទិសាទីសុ ហិ
អសុកទិសាយ នាម និព្វានំ នត្តិតិ ន វត្ថុត្ថំ។ អថ វា បកន្តិ តិត្តស្ស នាម,
សព្វតោ បកមស្សាតិ សព្វតោបកំ។ និព្វានស្ស កិរ យថា មហាសមុទ្គស្ស
យតោ យតោ ឌីតវិតុកាមា ហោន្តិ, តំ តទេវ តិត្ថំ, អតិត្ថំ នាម នត្តិ។ ឯវមេវ
អជ្ជតីសាយ កម្មជ្ជានេសុ យេន យេន មុខេន និព្វានំ ឌីតវិតុកាមា ហោន្តិ, តំ
តទេវ តិត្ថំ។ និព្វានស្ស អតិត្ថំ នាម កម្មជ្ជានំ នត្តិ។ តេន វុត្ថំ សព្វតោបកន្តិ។ តំ
បថវិយា បថវត្តនាតិ តំ និព្វានំ បថវិយា បថវិសភាវេន តតោ បរេសំ
អាចាទីនំ អាចាទិសភាវេន ច អនុក្ខតំ។ ឥតិ យំ តុម្ហាទិសានំ វិសយក្ខតំ
សព្វតេក្ខមកធម្មជាតំ តស្ស សព្វតេន តំ វិញ្ញាណំ អនិទស្សនំ អនន្តំ
សព្វតោបតំ អនុក្ខតន្តិ វាទំ បតិជ្ឈបេសិ។

តតោ ព្រហ្មា គហិតគហិតំ សត្តារាវិស្សជ្ជាបិតោ កិត្យោ គហេតត្ថំ អទិស្វា
លធឿតកំ កាតុកាមោ ហន្ត ចរហិតេ, មារិស, អន្តរឆាយាមីតិ អាហា។ តត្ថ
អន្តរឆាយាមីតិ អទិស្សមានកថាជិហារិយំ ករោមីតិ អាហា។ សចេវិសហសីតិ
យទិសក្កោសិ មយ្ហំ អន្តរឆាយិតុំ, អន្តរឆាយសិ, ថាជិហារិយំ ករោហិតិ។
នេវស្ស មេ សក្កោតិ អន្តរឆាយិតុន្តិ មយ្ហំ អន្តរឆាយិតុំ នេវ សក្កោតិ។ កី
បនេស កាតុកាមោ អហោសីតិ? មូលបដិសន្ធិ គន្ធកាមោ អហោសិ។
ព្រហ្មានត្ថោ មូលបដិសន្ធិកអត្តភារោ សុខុមោ, អញ្ញោសំ អនាថាថោ,
អភិសន្ធិតកាយនេវ តិដ្ឋន្តិ។ សត្តា តស្ស មូលបដិសន្ធិ គន្ធនំ អនាសិ។
មូលបដិសន្ធិ វា អគន្ធាបិ យេន តមេន អត្តានំ អន្តរឆាយេត្វា អទិស្សមានកោ
ភវេយ្យ, សត្តា តំ តមំវិនោទេសិ, តស្មា អន្តរឆាយិតុំ នាសក្ខិ។ សោ
អសក្កោន្តោវិមាទេ និលីយតិ, កប្បរុក្ខេ និលីយតិ, ឧក្កដិកោ និសីទតិ។
ព្រហ្មគណោ កេធឿមកាសិ - “ឯស ខោ ពាកោ ព្រហ្មាវិមាទេ និលីយតិ,
កប្បរុក្ខេ និលីយតិ, ឧក្កដិកោ និសីទតិ, ព្រហ្មេ តុំ អន្តរហិតោម្ហី” តិ សញ្ញំ
ឧប្បាទេសិ នាមាតិ។ សោ ព្រហ្មគណោន ឧប្បណ្ឌិតោ មជ្ឈំ អហោសិ។

ឯវំ វុត្តេ អហំ, ភិក្ខុវេតិ, ភិក្ខុវេ, ឯតេន ព្រហ្មាណា, “ហន្ត ចរហិតេ, មារិស,
អន្តរឆាយាមី” តិ ឯវំ វុត្តេ តំ អន្តរឆាយិតុំ អសក្កោន្តំ ទិស្វា អហំ ឯតេនេវេចំ។
ឥមំ កាថមកាសិន្តិ កស្មា ភគវា កាថមកាសីតិ? សមណាស្ស កោតមស្ស
ឥមស្មី ហនេ អត្តិភារោ វា នត្តិភារោ វា កថំ សក្កា ជានិតុន្តិ ឯវំ ព្រហ្មគណាស្ស
វេចនោកាសោ មា ហោតូតិ អន្តរហិតោវ កាថមកាសិ។

តត្ថ ភវេវាហំ ភយំ ទិស្វាតិ អហំ ភវេ ភយំ ទិស្វាយេវ។ ភវញ្ញាវិភវេសិនន្តិ
ឥមញ្ញា កាមភវាទិតិវិធម្មិ សត្តភវំវិភវេសិនំវិភវំ ភវេសមានំ
បរិយេសមាទម្មិ បុនប្បនំ ភវេយេវ ទិស្វា។ ភវំ នាភិវទិន្តិ តណ្ហាទិដ្ឋិវសេន

កិត្តិ ករំ ន អភិវឌ្ឍន៍, ន គរេសិទ្ធិ អត្តោ។ នន្ទិញ ន ឧបាទិយន្តិ កវត្តនំ ន
ឧបកត្តិ, ន អគ្គហេសិទ្ធិ អត្តោ។ ឥតិ ចត្តារិ សច្ចានិ បកាសេន្តោ សត្តា ធម្មំ
នេសេសិ។ នេសនាបរិយោសានេ នេសនានុសារេន វិបស្សនាគម្ពំ កាហាបេត្វា
នសមត្តានិ ព្រហ្មសហស្សនិ មគ្គជលាមតថានំ បិវិសុ។

អដ្ឋិយត្ថុតចិត្តជាតាតិ អដ្ឋិយជាតា អត្ថុតជាតា តុដ្ឋិជាតា ច អហេសុំ។
សមូលំ ករំ ឧទត្ថហិ តិ ពោធិមណ្ឌោ អត្តនោ តាយ តាយ នេសនាយ អញ្ញោសម្បិ
ពហ្មនំ នេវមនុស្សនំ សមូលកំ ករំ ឧទត្ថហិ, ឧទ្ធវិ ឧប្បាជេសីតិ អត្តោ។

៥០៥. តស្មី បន សមយេ មារោ ចាបិមា កោធាភិក្ខុតោ ហុត្វា, “មយិ
វិចរន្តោយេវ សមណោន កោតមេន ធម្មកថំ កថេត្វា នសមត្តានិ
ព្រហ្មសហស្សនិ មម វសំ អភិវត្តិតានំ” តិ កោធាភិក្ខុតតាយ អញ្ញាតវស្ស
ព្រហ្មចារិសង្ឃស្ស សរីរេ អធិមុច្ឆិ, តំ ឧស្សេតុំ អថ ខោ, ភិក្ខុវេតិអាទិមាហ។
តត្ថ សចេ ត្វំ ឯវំ អនុពុទ្ធាតិ សចេ ត្វំ ឯវំ អត្តនារ ចត្តារិ សច្ចានិ អនុពុទ្ធា។ មា
សារកេ ឧបនេសីតិ គិហិសារកេ វា បព្ពជិតសារកេ វា តំ ធម្មំ មា ឧបនយសិ។
ហីនេ កាយេ បតិដ្ឋិតាតិ ចត្វសុ អចាយេសុ បតិដ្ឋិតា។ បណ្ឌិតេ កាយេ
បតិដ្ឋិតាតិ ព្រហ្មលោកេ បតិដ្ឋិតា។ ឥទំ កេ សន្ធាយ វទតិ? ពាហិវបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិតេ តាបសបរិញ្ញាជកេ។ អនុប្បន្នេ ហិ ពុទ្ធប្បនេ កុលបុត្តា តាបសបព្ពជ្ជំ
បព្ពជិត្វា កស្សចិ កិត្តិ អវិចារេត្វា ឯកចរា ហុត្វា សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា
ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិសុ, តេ សន្ធាយ ឯវមាហ។ អនក្ខាតំ កុសលញ្ញំ មារិសាតិ
បវេសំ អនក្ខាតំ អនោវទនំ ធម្មកថាយ អកថនំ កុសលំ ឯតំ សេយ្យេ។ មា
បរំ ឱវទាហិ តិ កាលេន មនុស្សលោកំ, កាលេន នេវលោកំ, កាលេន
ព្រហ្មលោកំ, កាលេន នាគលោកំ អាហិណ្ឌោន្តោ មាវិចរិ, ឯកស្មី ហីនេ និសិដ្ឋោ
ឈានមគ្គជលសុខេន វីតិនាមេហិ តិ។ អនាលបនតាយាតិ អនុល្លបនតាយ។

ព្រហ្មនោ ច អភិធម្មនតាយាតិ ពកព្រហ្មនោ ច ឥន្ទ្រិ, មារិស, និច្ចន្តិអាទិនា
នយេន សហ កាយកេន ព្រហ្មជ្ជានេន និមន្តនវចនេន។ តស្មាតិ តេន
ការណេន។ ឥមស្ស វេយ្យាករណស្ស ព្រហ្មនិមន្តនិកំត្រូវ អធិវចនំ សង្ខា
សមញ្ញា បញ្ញត្តិ ជាតា។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

បបញ្ចស្សននិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

ព្រហ្មនិមន្តនិកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. មារតជ្ជនីយសុត្តវណ្ណានា

៥០៦. ឯវំ មេ សុតន្តិ មារតជ្ជនីយសុត្តំ។ តត្ថ កោដ្ឋមនុបវិជ្ជាតិ កុច្ឆិ
បរិសិទ្ធា អន្តានំ អន្តោ អនុបវិជ្ជា, បក្កាសយជ្ជានេ និសិន្នោ។ គរុគរោវិយាតិ
គរុគគរុកោវិយ ថន្នោ ចាសាណាបុញ្ញសទិសោ។ មាសាចិតំ មញ្ញេតិ មាសភត្តំ
ភុត្តស្ស កុច្ឆិវិយ មាសបូរិតបសិព្ពកោវិយ តិទ្គមាសោវិយ ចាតិ អត្ថោ។
វិហារំ បរិសិទ្ធាតិ សចេ អាហារនោសេន ឯស គរុគារោ, អញ្ញោកាសេ ចង្គមិតុំ
ន សប្បាយន្តិ ចង្គមា ឱរោហិត្វា បណ្ណាសាលំ បរិសិទ្ធា បកតិបញ្ញត្តេ អាសនេ
និសីទិ។ បច្ចុត្តំ យោនិសោ មនសាកាសីតិ, “កី នុ ខោ ឯត”ន្តិ អាវជ្ជមាណោ
អត្តនោយេវ ឧចាយេន មនសិ អកាសិ។ សចេ បន ថេរោ អត្តនោសីលំ
អាវជ្ជេត្វា, “យំ ហិយេ្យា វា បរេ វា បរសុវេ វា បរិភុត្តំ អវិបក្កមត្តិ, អញ្ញោ វា
កោចិ វិសភាគនោសោ, សព្ពំ ជីវតុ ជាសុកំ ហោតូ”តិ ហត្ថេន កុច្ឆិ
បរាមសិស្ស, មារោ ចាចិមាវិលីយិត្វា អគមិស្ស។ ថេរោ បន តថា អកត្វា
យោនិសោ មនសិ អកាសិ។ មា តថាគតំ វិហោសេសីតិ យថា ហិ បុត្តេសុ
វិហោសិតេសុ មាតាបិតរោវិហោសិតាវ ហោន្តិ, សទ្ធិវិហារិកអន្តោវាសិកេសុ
វិហោសិតេសុ អាចរិយុបជ្ឈាយាវិហោសិតាវ, ជនបទេវិហោសិតេ រាជា

វិហាសិតោវ ហោតិ, ឯវំ តថាគតសាវកេវិហាសិតេ តថាគតោវិហាសិតោវ
ហោតិ។ តេនាហ - “មា តថាគតំវិហាសេសី”តិ។

បច្ចុគ្គឡេ អជ្ជាសីតិ បតិអគ្គឡេវ អជ្ជាសិ។ អគ្គឡំ វុច្ចតិ កវាដំ, មុខេន
ឧគ្គន្ទា បណ្ណាសាលតោ និក្ខមិត្វា ពហិបណ្ណាសាលាយ កវាដំ និស្សាយ
អជ្ជាសីតិ អត្ថោ។

៥០៧. ភូតបុញ្ញាហំ ចាបិមាតិ កស្មា ឥទំ ទេសនំ អារភិ? ថេរោ កិវ ចិន្តេសិ -
“អាកាសជ្ជកនេវតានំ តាវ មនុស្សគន្លោ យោជនសតេ បីតានំ អាពាធំ
ករោតិ។ វុត្តញ្ញោតំ - ‘យោជនសតំ ខោ រាជញ្ញ មនុស្សគន្លោ ទេវេ ឧញ្ញាធិតី’តិ (ធិ.
និ. ២.៤០៥)។ អយំ បន មារោ នាគវិកោ បរិចោក្ខោ មហោសក្ខោ
អានុភាវសម្បន្នោ ទេវរាជា សមាធនោ មម កុច្ឆិយំ បរិសិទ្ធា អន្តានំ អន្តោ
បក្កាសយោកាសេ និសិទ្ធនោ អតិវិយ បទុដ្ឋោ ភវិស្សតិ។ ឯវុបំ នាម ជេតុច្ចំ
បដិកូលំ ឱកាសំ បរិសិទ្ធា និសីទិតុំ សក្កោន្តស្ស កិមញ្ញំ អករណីយំ
ភវិស្សតិ, កី អញ្ញំ លទ្ធិស្សតិ, តុំ មម ញាតិកោតិ បន វុត្តេ មុទុភាវំ
អនាបជ្ជមាធនោ នាម នត្ថិ, ហន្តស្ស ញាតិកោជី បដិវិជ្ជិត្វា មុទុកេនេវ នំ
ឧចាយេនវិស្សន្នេស្សមី”តិ ចិន្តេត្វា ឥមំ ទេសនមារភិ។

សោមេ ភូតំ ភាគិនេយ្យោ ហោសីតិ សោ ភូតស្មី កាលេ មយ្ហំ ភាគិនេយ្យោ
ហោសិ។ ឥទំ បវេណីវសេន វុត្តំ។ ទេវលោកស្មី បន មាស្ស បិតុ វសោ
បិតាមហាស្ស វសោ រជ្ជំ ករោត្តោ នាម នត្ថិ, បុញ្ញវសេន ទេវលោកេ ទេវរាជា
ហុត្វា និព្ពត្តោ, យាវតាយុកំ បត្វា ចរិតិ។ អញ្ញោ ឯកោ អត្តនា កតេន កម្មេន
តស្មី ហនេ អធិបតិ ហុត្វា និព្ពត្តតិ។ ឥតិ អយំ មារោបិ តទា តតោ ចរិត្វា បុន
កុសលំ កត្វា ឥមស្មី កាលេ តស្មី អធិបតិជ្ជានេ និព្ពត្តោតិ វេទិតញ្ញោ។

វិជ្ជាភោតិ វិគតតុរោ, អញ្ញេហិ សទ្ធិ អសទិសោតិ អត្ថោ។ អប្បកសិរោតិ
អប្បទុក្ខេន។ បសុចាលកាតិ អដេឡ្យកចាលកា។ បថាវិនោតិ មគ្គបដិបន្នា។
កាយេ ឧបចិនិត្យាតិ សមន្តតោ ចិតកំ ពន្ធិត្យា។ អគ្គី ទត្វា បក្កមីស្វតិ ឯត្តកេន
សរីរំ បរិយាទានំ គមិស្សតីតិ ចិតកស្ស បមាណំ សល្លក្ខេត្វា ចត្វសុ ទិសាសុ
អគ្គី ទត្វា បក្កមីសុ។ ចិតកោ បដិបសិទាវិយ បដ្ឋលិ, ថេរស្ស ឧទកលេណំ
បរិសិត្យា និសិន្នកាលោវិយ អហោសិ។ ជីវរាទិ បច្ឆោដេត្វាតិ សមាបត្តិតោ
វុជ្ជាយ វិគតតុរោ កីសុករណ្ណោ អត្តារេ មទ្ទមាទោ ជីវរាទិ វិជ្ជនិត្យា។ សរីរេ
បនស្ស ឧសុមមត្តម្មិ នាហោសិ, ជីវរេសុ អសុមត្តម្មិ នដ្ឋាយិ, សមាបត្តិផលំ
នាមេតំ។

៥០៨. អក្កោសថាតិ ទសហិ អក្កោសវត្ថុហិ អក្កោសថ។ បរិភាសថាតិ
វាចាយ បរិភាសថ។ រោសេថាតិ យដ្ឋេថ។ វិហោសេថាតិ ទុក្ខាបេថ។ សត្តមេតំ
វាចាយ យដ្ឋនស្សេវ អធិវចនំ។ យថា តំ ទូសី មារោតិ យថា ឯតេសំ ទូសី
មារោ។ លភេថ ឱតារន្តិ លភេថ និទ្ធុំ, កិលេសុប្បត្តិយា អារម្មណំ បច្ចយំ
លភេយ្យាតិ អត្ថោ។ មុណ្ណាកាតិ អាទីសុ មុណ្ណោ មុណ្ណាតិ សមណោ ច
សមណាតិ វត្ថុំ វដ្តេយ្យ, ឥមេ បន ហិឡេន្តា មុណ្ណាកា សមណាកាតិ អាហំសុ។
ឥញ្ញាតិ គហបតិកា។ កិណ្ណាតិ កណ្ណា, កាឡា កាតិ អត្ថោ។ ពន្ធមាទាបច្ចាតិ
ឯត្ត ពន្ធិតិ ព្រហ្មា អធិប្បតោ។ តញ្ញិ ព្រាហ្មណា បិតាមហោតិ វោហារន្តិ។
ចាទានំ អបច្ចា ចាទាបច្ចា, ព្រហ្មនោ បិដ្ឋិចាទតោ ជាតាតិ អធិប្បាយោ។ តេសំ
កិរ អយំ លទ្ធិ - “ព្រាហ្មណា ព្រហ្មនោ មុខតោ និក្ខត្តា, ខត្តិយា ឧរតោ, វេស្សា
នាភិតោ, សុទ្ធា ជាណុតោ, សមណា បិដ្ឋិចាទតោ”តិ។

ឈាយិនោស្មា ឈាយិនោស្មាតិ ឈាយិនោ មយំ ឈាយិនោ មយន្តិ។
មធុរកជាតាតិ អាលសិយជាតា។ ឈាយន្តិតិ ចិន្តយន្តិ។ បដ្ឋាយន្តិតិ អាទិនិ

ឧបសគ្គវសេន វឌ្ឍិតានិ។ មូសិកំ មគ្គយមាធាតិ សាយំ គោចរត្ថាយ
សុសិរុក្ខតោ និក្ខន្តំ រុក្ខសាខាយ មូសិកំ បរិយេសន្តោ។ សោ កិរ
ឧបសន្ធិបសន្តោវិយ និច្ចលោវ តិដ្ឋតិ, សម្បត្តកាលេ មូសិកំ សហសា
គណ្ហាតិ។ កោត្តតិ សិដ្ឋាលោ, សោណោតិបិ វទន្តិ។ សន្ធិសមលសង្គដិវេតិ
សន្ធិម្ហិ ច សមលេ ច សង្គដិវេ ច។ តត្ថ សន្ធិ នាម យវសន្ធិ។ សមលោ នាម
ក្ខតនិទ្ទមនបនាធិ។ សង្គដិវំ នាម សង្ការដ្ឋានំ។ វហជ្ជិន្ទាតិ កត្តារតោ និក្ខន្តោ
ជិន្នវហោ។ សន្ធិសមលសង្គដិវេតិ សន្ធិម្ហិ វា សមលេ វា សង្គដិវេ វា។ សោបិ ហិ
ពន្ធកត្តាវិយ និច្ចលោឈាយតិ។

និរយំ ឧបបជ្ជន្តិ តិ សចេ មារោ មនុស្សនំ សរិវេ អធិមុច្ឆិទ្វា វរំ ករេយ្យ,
មនុស្សនំ អកុសលំ ន ករេយ្យ, មារស្សេវ ករេយ្យ។ សរិវេ បន អនធិមុច្ឆិទ្វា
វិសភាគវត្ថុវិប្បដិសារាម្មណំ ទស្សេតិ, តទា កិរ សោភិត្ត ឱប្បំ គហេត្វា
មច្ឆេ អដ្ឋោត្តរន្តេវិយ, ជាលំ គហេត្វា មច្ឆេ គណ្ហាន្តេវិយ, លេបយដ្ឋីឌីឌ្មត្វា
សកុណោ ពន្ធន្តេវិយ, សុនខេហិ សន្ធិអរញ្ញេ មិគំ ចរន្តេវិយ, មាតុគាមេ
គហេត្វា អាចានភូមិយំ និសិន្នេវិយ, នច្ចន្តេវិយ, កាយន្តេវិយ, ភិក្ខុនីនំ
វត្តិដ្ឋានធិវាដ្ឋានេសុ វិសភាគមនុស្សេ និសិន្នេវិយ, វិភេតិវិយ ច កត្វា
ទស្សេសិ។ មនុស្ស អរញ្ញាគតាបិ វនគតាបិ វិហារគតាបិ វិប្បដិសារាម្មណំ
បស្សិទ្ធា អាគន្ធា អញ្ញេសំ កថេន្តិ - “សមណា វរុបំ អស្សមណកំ
អនុច្ឆិកំ ករោន្តិ, ឯតេសំ ទិន្នេ កុតោ កុសលំ, មា ឯតេសំ កិញ្ចំ អទត្ថា” តិ។
វរំ តេ មនុស្ស ទិដ្ឋទិដ្ឋដ្ឋានេ សីលវន្តេ អក្កោសន្តា អបុញ្ញំ បសិទ្ធា
អចាយប្បរកា អហេសុំ។ តេន វត្ថុ “និរយំ ឧបបជ្ជន្តិ” តិ។

៥០៩. អន្ធាវិជ្ជាតិ អាវដ្ឋិតា។ ជីវិតាវិហរីសុតិ ន កេវលំ ជីវិតាវិហរីសុ។
កកុសន្ទស្ស បន ភគវតោ ឱវាទេ ឋត្វា ឥមេ ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារេ និព្ពត្តត្វា
ឈានបទដ្ឋានំវិបស្សនំ វឿត្វា អរហន្តេ បតិជ្ជហីសុ។

៥១០. អាគតី វា គតី វាតិ បដិសន្ធិវសេន អាគមនដ្ឋានំ វា, ចុតិវសេន
គមនដ្ឋានំ វា ន ជាធាមិ។ សិយា ចិត្តស្ស អញ្ញាចត្តន្តិ សោមនស្សវសេន អញ្ញាចត្ត
ភវេយ្យ។ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជន្តីតិ ឥធាបិ បុរិមនយេនេវ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។
យថា ហិ បុព្វេ វិប្បដិសារករំ អារម្មណំ ទស្សេតិ, វេរិមិធាបិ បសាទករំ។ សោ
កិវ តទា មនុស្សនំ ទស្សនដ្ឋានេ ភិក្ខុ អាគាសេ គន្ធន្តេវិយ, ឋិតេវិយ
បល្លេង្គន និសិន្នេវិយ, អាគាសេ សូចិកម្មំ ករោន្តេវិយ, ចោត្តកំ វាចេន្តេវិយ,
អាគាសេ ចីវរំ បសាវេត្វា កាយំ ឧត្ថំ គណ្ណាបេន្តេវិយ, នវបព្ពជិតេ អាគាសេន
ចរន្តេវិយ, តរុណាសាមណោវ អាគាសេ ឋត្វា បុច្ឆានិ ឱចិន្តេវិយ កត្វា
ទស្សេសិ។ មនុស្ស អរញ្ញាគតាបិ វនគតាបិ វិហារគតាបិ បព្ពជិតានំ តំ
បដិបត្តិ ទិស្វា អាគន្ធា អញ្ញេសំ កថេន្តិ - “ភិក្ខុសុ អន្តមសោ សាមណោរាបិ
វេរិមិធាបិ មហានុភាវា, ឋិតេសំ ទិន្នំ មហាប្បលំ នាម ហោតិ, ឋិតេសំ ទេវ
សក្ករោថា”តិ។ តតោ មនុស្ស ភិក្ខុសង្ឃំ ចត្វាហិ បច្ឆយេហិ សក្ករោត្តា ពហុ
បុញ្ញំ កត្វា សគ្គបចប្បរកា អហេសុំ។ តេន វុត្តំ “សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជន្តី”តិ។

៥១១. ឯថ តុម្ពេ, ភិក្ខុវេ, អសុភានុបស្សិនោ កាយេ វិហារថាតិ ភគវា
សកលជម្ពុទីបំ អាហិណ្ឌានោ អន្តមសោ ទិន្នម្បិ តិណ្ណម្បិ ភិក្ខុនំ វសនដ្ឋានំ គន្ធា

-

“អសុភសញ្ញាបរិចិត្តេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចេតសា ពហុលំ វិហារតោ
មេដុនធម្មសមាបត្តិយា ចិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវត្តតិ ន
សម្បសារិយតិ, ឧបេក្ខា វា ចាដិកុល្យតា វា សណ្ឋាតិ។

អាហារេ បដិកូលសញ្ញាបរិច័តេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចេតសា ពហុលំ
វិហារតោ រសតណ្ហាយ ចិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវត្តតិ ន
សម្បសារិយតិ, ឧបេក្ខា វា ចាដិកុល្យតា វា សណ្ឋាតិ។

សត្តលោកេ អនភិរតិសញ្ញាបរិច័តេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចេតសា
ពហុលំ វិហារតោ លោកចិត្តេសុ ចិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវត្តតិ
ន សម្បសារិយតិ, ឧបេក្ខា វា ចាដិកុល្យតា វា សណ្ឋាតិ។

អនិច្ចសញ្ញាបរិច័តេន, ភិក្ខុវេ, ភិក្ខុនោ ចេតសា ពហុលំ វិហារតោ
លាភសក្ការសិលោកេ ចិត្តំ បតិលីយតិ បតិកុដតិ បតិវត្តតិ ន
សម្បសារិយតិ, ឧបេក្ខា វា ចាដិកុល្យតា វា សណ្ឋាតិ" តិ (អ. និ. ៧.៤៩)
ឯវំ អានិសំសំ ធស្សេត្វា -

ឯថ តុម្ហេ, ភិក្ខុវេ, អសុភានុបស្សី កាយេ វិហារថ, អាហារេ
បដិកូលសញ្ញានោ សត្តលោកេ អនភិរតិសញ្ញានោ សត្តសម្មារេសុ
អនិច្ចានុបស្សិនោតិ។ ឥមាធិ ចត្តារិ កម្មជ្ជានាធិ កថេសិ។ តេបិ ភិក្ខុ ឥមេសុ
ចត្វសុ កម្មជ្ជានេសុ កម្មំ ករោន្តាវិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា សញ្ញាសវេ ខេបេត្វា
អរហត្តេ បតិជ្ជហីសុ, ឥមាធិបិ ចត្តារិ កម្មជ្ជានាធិ រាគសន្តាធិ
នោសមោហាសន្តាធិ រាគបដិយាតាធិ នោសមោហាបដិយាតាធិ ចាតិ។

៥១២. សក្ខំ គហេត្វាតិ អន្តោមុដ្ឋិយំ តិដ្ឋនបមាណំ ចាសាណំ គហេត្វា។
អយញ្ញំ ព្រាហ្មណាគហបតិកេហិ ភិក្ខុ អក្កោសាបេត្វាបិ,
ព្រាហ្មណាគហបតិកានំ វសេន ភិក្ខុសង្ឃស្ស លាភសក្ការំ ឧប្បាទាបេត្វាបិ,
ឪតារំ អលកន្តោ ឥនាធិ សហត្ថា ឧបក្កមិតុកាមោ អញ្ញាតវស្ស កុមារស្ស

សរីរេ អធិបុត្តិក្ខត្វា ឯវ្យាបំ ចាសាលាំ អគ្គហេសិ។ តំ សន្ទាយ វុត្តំ “សក្ខំ
គហេត្វា” តិ។

សីសំ វោ ភិក្ខុតិ សីសំ ភិក្ខុ, មហាចម្ពំ ធិដ្ឋិត្វា មំសំ ទ្វេតា អហោសិ។ សក្ខរា
បនស្ស សីសកជាហំ អភិក្ខុត្វា អដ្ឋិ អាហាច្ឆេវ និវត្តា។ ឆាតាបលោកិតំ
អបលោកេសីតិ បហារសទ្ធិំ សុត្វា យថា នាម ហត្ថិនាគោ ឥតោ វា ឯត្តោ វា
អបលោកេតុកាមោ គីរំ អបរិវត្តេត្វា សកលសរីរេនេវ និវត្តិត្វា
អបលោកេតិ។ ឯវំ សកលសរីរេនេវ និវត្តិត្វា អបលោកេសិ។ យថា ហិ
មហាជនស្ស អដ្ឋិនិ កោជិយា កោជី អាហាច្ឆ បីតានិ, បច្ចេកពុទ្ធានំ
អន្តុសលក្កានិ, ន ឯវំ ពុទ្ធានំ។ ពុទ្ធានំ បន សម្ពុលី កានិ វិយ ឯកាពុទ្ធានិ ហុត្វា
បីតានិ, តស្មា បច្ឆតោ អបលោកនកាលេ ន សក្កា ហោតិ គីរំ បរិវត្តេតុំ។
យថា បន ហត្ថិនាគោ បច្ឆាភាគំ អបលោកេតុកាមោ សកលសរីរេនេវ
បរិវត្តតិ, ឯវំ បរិវត្តិតត្ថំ ហោតិ។ តស្មា ភគវា យន្តេន បរិវត្តិតា សុវណ្ណាបជិមា
វិយ សកលសរីរេនេវ និវត្តិត្វា អបលោកេសិ, អបលោកេត្វា បីតោ បន, “ន
វាយំ ទូសី មារោ មត្តមញ្ញាសី” តិ អាហា។ តស្សត្ថោ, អយំ ទូសី មារោ ចាបំ
ករោន្តោ នេវ បមាលាំ អញ្ញាសិ, បមាលាភិក្កន្ធមកាសីតិ។

សហាបលោកនាយាតិ កកុសន្ទស្ស ភគវតោ អបលោកនេនេវ សហ
តម្ពុណាញោវ។ តម្ពា ច ហំនា ចរីតិ តម្ពា ច នេវជ្ជានា ចុតោ, មហានិរយំ
ឧបបន្នោតិ អត្តោ។ ចវមាណោ ហិ ន យត្ថ កត្ថចិ បីតោ ចរីតិ, តស្មា
វសវត្ថិនេវលោកំ អាគន្ធា ចុតោ, “សហាបលោកនាយា” តិ ច វចនតោ ន
ភគវតោ អបលោកិតត្តា ចុតោតិ វេទិតញោ, ចុតិកាលទស្សនមត្តមេវ
ហោតំ។ ឧឡារេ បន មហាសាវកេ វិវត្តត្វា កុដារិយា បហជំ វិយស្ស អាយុ
តត្ថេវ ធិដ្ឋិត្វា គតន្តិ វេទិតត្ថំ។ តយោ នាមធម្មេយ្យា ហោន្តិតិ តីណិ នាមានិ

ហោត្តិ។ ធម្មស្សយតនិកោតិ ធម្ម ស្សយតនេសុ ចាដិយេក្កាយ វេទនាយ
បច្ចយោ។

សង្កសមាហតោតិ អយសូលេហិ សមាហតោ។ បច្ចត្ថវេទនិយោតិ
សយមេវ វេទនាជនកោ។ សង្កតា សង្ក ហទយេ សមាគន្ធម្យាតិ អយសូលេន
សទ្ធិ អយសូលំ ហទយមជ្ឈេ សមាគន្ធម្យា។ តស្មី កិរ និរយេ ឧបបន្នានំ
តិការុតោ អត្តកាវោ ហោតិ, ថេរស្សបិ តាទិសោ អហោសិ។ អថស្ស ហិ
និរយចាលា តាលក្ខន្ធបមាណានិ អយសូលានិ អាទិត្តានិ សម្មជ្ឈលិតានិ
សដោតិភូតានិ សយមេវ គហេត្វា បុនប្ប្បនំ និវត្តមាណា, - “ឥមិនា តេ ហំនេន
ចិន្តេត្វា ចាបំ កត”ន្តិ បូរេនោណិយំ បូរំ កោដ្ឋេន្តោវិយ ហទយមជ្ឈំ កោដ្ឋេត្វា,
បណ្ណាស ជនា ចាទាភិមុខា បណ្ណាស ជនា សីសាភិមុខា កោដ្ឋេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវំ
គច្ឆន្តា បញ្ចហិ វស្សសតេហិ ឧភោ អន្តេ បត្វា បុន និវត្តមាណា បញ្ចហិ
វស្សសតេហិ ហទយមជ្ឈំ អាគច្ឆន្តិ។ តំ សន្ធាយ ឯវំ វុត្តំ។

វុដ្ឋានិមន្តិវិចាកវុដ្ឋានវេទនំ។ សា កិរ មហានិរយេ វេទនាតោ ទុក្ខតរា
ហោតិ, យថា ហិ សិនេហាចានសត្តាហតោ បរិហារសត្តាហំ ទុក្ខតរំ, ឯវំ
មហានិរយទុក្ខតោ ឧស្សនេ វិចាកវុដ្ឋានវេទនា ទុក្ខតរាតិ វេទនិ។ សេយ្យថាបិ
មច្ឆស្សាតិ បុរិសសីសញ្ញា វុដ្ឋំ ហោតិ, សូលេន បហារន្តស្ស បហារោ ហំនំ ន
លភតិ បរិគលតិ, មច្ឆសីសំ អាយតំ បុដុលំ, បហារោ ហំនំ លភតិ, អវិវជ្ឈិត្វា
កម្មការណា សុករា ហោតិ, តស្មា ឯវំ បំ សីសំ ហោតិ។

៥០៣. វិធុរំ សាវកមាសដ្ឋាតិ វិធុរំ សាវកំ យដ្ឋយិត្វា។ បច្ចត្ថវេទនាតិ
សយមេវ ចាដិយេក្កវេទនាជនកោ។ ព្យាទិសោ និរយោ អាសីតិ ឥមស្មី ហំនេ
និរយោ ទេវទូតសុត្តេន ទីបេតព្ពោ។ កណ្ណា-ទុក្ខំ និគច្ឆសីតិ កាឡក-មារ, ទុក្ខំ
វិនិស្សសិ។ មជ្ឈេ សរស្សាតិ មហាសមុទ្ធស្ស មជ្ឈេ ឧទកំ វុត្តំ កត្វា

និព្វត្តវិមាណនិ កប្បជ្ជិតិកានិ ហោន្តិ, តេសំ វេទ្យវិយស្សវិយ វុល្លោហោតិ,
បព្ពតមត្តកេ ជលិតនឡុត្តិក្ខន្ធវិយ ច នេសំ អច្ឆិយោ ជាតន្តិ, បកស្សរា
បកាសម្បជ្ជា ហោន្តិ, តេសុ វិមាណេសុ នីលភេទាទិវសេន នានត្តវុល្លោហ អច្ឆរា
នច្ចន្តិ។ យោ ឯតមភិជាតាតិ យោ ឯតំ វិមាណវត្ថុ ជាតាតិ អត្ថោ។ ឯវមេត្ត
វិមាណបេតវត្ថុកេនេវ អត្ថោ វេទិតញោ។ ចាទន្តុជ្ជេន កម្មយីតិ វេទំ
ចាសាទកម្មនសុត្តន ជីបេតព្ពំ។ យោ វេជយន្តំ ចាសាទន្តិ វេទំ
ចូឡុតណ្ហាសម្ព័យវិមុត្តិសុត្តន ជីបេតព្ពំ។ សក្កំ សោ បរិបុច្ឆតិ វេទម្បិ
តេនេវ ជីបេតព្ពំ។ សុធម្មាយាភិតោ សកន្តិ សុធម្មសភាយ សមីបេ, អយំ បន
ព្រហ្មលោកេ សុធម្មសភាវ, ន តាវតីសភវនេ។ សុធម្មសភាវិវហិតោ ហិ
នេវលោកោ នាម នត្ថិ។

ព្រហ្មលោកេ បកស្សវន្តិ ព្រហ្មលោកេ

មហាមោគ្គល្លានមហាកស្សចាទីហិ សាវកេហិ សទ្ធិ តស្ស តេជោធាតុ
សមាបដ្ឋិត្វា និសិន្នស្ស ភគវតោ ឱភាសំ។ ឯកស្មិត្តិ សមយេ ភគវា
ព្រហ្មលោកេ សុធម្មាយ នេវសភាយ សន្និបតិក្វា, - “អត្ថិ នុ ខោ កោចិ
សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឯវមហិទ្ធិកោ។ យោ វេទ អាគន្តំ សក្កុណោយ្យា” តិ
ចិន្តេន្តស្សេវ ព្រហ្មគណាស្ស ចិត្តមញ្ញាយ តត្ថ គន្ធា ព្រហ្មគណាស្ស មត្តកេ
និសិន្នោ តេជោធាតុ សមាបដ្ឋិត្វា មហាមោគ្គល្លានាទីនំ អាគមនំ ចិន្តេសិ។ តេហិ
គន្ធា សត្តារំ វន្តិត្វា តេជោធាតុ សមាបដ្ឋិត្វា បច្ឆេកំ ទិសាសុ និសីទីសុ,
សកលព្រហ្មលោកោ ឯកោភាសោ អហោសិ។ សត្តា ចតុសច្ចប្បកាសនំ ធម្មំ
នេសេសិ, នេសនាបរិយោសានេ អនេកានិ ព្រហ្មសហស្សានិ មគ្គដលេសុ
បតិជ្ឈហីសុ។ តំ សន្ធាយិមា កាថា វុត្តា, សោ បនាយមត្ថោ
អញ្ញាតវព្រហ្មសុត្តន ជីបេតញោ។

វិមោក្ខន្ធ អដស្សយីតិ ឈានវិមោក្ខន្ធ ដុសិ។ វនន្តិ ជម្ពុទីបំ។
បុព្វវិទេហានន្តិ បុព្វវិទេហានព្វា ទីបំ។ យេ ច ភូមិសយា នរាតិ ភូមិសយា នរា
នាម អបរគោយានកា ច ឧត្តរកុរុកា ច។ តេបិ សព្វេ ដុសីតិ វុត្ថំ ហោតិ។ អយំ
បន អត្តោ នន្ទោបនន្ទមនេន ទីបេតព្វោ។ វត្ថុវិសុទ្ធិមគ្គ ឥទ្ធិកថាយ វិត្តាវតំ។
អបុញ្ញំ បសវីតិ អបុញ្ញំ បដិលភិ។ អាសំ មា អកាសិ ភិក្ខុស្វតិ ភិក្ខុ
វិហោសេមីតិ ឯតំ អាសំ មា អកាសិ។ សេសំ សព្វត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

បបញ្ចស្វទិនិយា មជ្ឈិមនិកាយជ្ជកថាយ

មារតជ្ជនីយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មូលបណ្ណាសជ្ជកថា និដ្ឋិតា។

